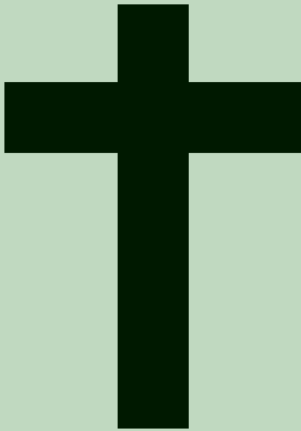

Ama Iaräs Na Ngät
Ama Rharesbane

The New Testament in the Ura Language of Papua New Guinea

Ama Iaräs Na Ngät Ama Rhahesbane
The New Testament in the Ura Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Ura long Niugini

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ura

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-02-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 21 Feb 2024
2899d6f1-45c9-5492-bd93-58312ca32319

Contents

Ma Matyu	1
Ma Mak	72
Ma Luk	118
Ma Jon	192
Ama Ngangda Arha Lat	247
Ma Romgana	316
Ma Koringana 1	349
Ma Koringana 2	381
Ma Galesiaqana	402
Ma Efesuskana	414
Ma Filipaiqana	426
Ma Kolosiqana	434
Ma Tesalonaikaqana 1	442
Ma Tesalonaikaqana 2	449
Ma Timoti 1	453
Ma Timoti 2	463
Ma Taitus	470
Ma Filemon	475
Ma Hibruqana	477
Ma Jems	502
Ma Pita 1	510
Ma Pita 2	520
Ma Jon 1	526
Ma Jon 2	534
Ma Jon 3	536
Ma Jut	538
Ama Namnam Sage Ma Jon	541
GLO	581

Ma Matyu

Ama Rhäväksäs

Ma Matyu di ama Judaqa näkt aa lat mudu di qat dräm gät ta ama takes nage ama ruvek bä ba ama Romgäna. Näkt ma Jisas ka mes ka bä qa met daqule aa lat bä qa män i ak na qa nämäni ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda bä äkt i qa di qa lu iarhongäkt moe qarqärhong i aurha Engeska qa mualat nä irhong. Ma Mak kä nä ma Luk di in des ma Matyu i ma Livai vä ina abuqem.

Ma Matyu qa säm bä rhakt täkt aa abuk iva bä ba ama Judaqäna qararhani i rhat dräm ama enge va Ma Mru Ngät Ama Rharesbane qarängätni i ngät tamän sävät iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngät täranas nasot. Qaku qa rhäväksäs sävät ama Judaqäna arha qarhong. Näkt ka märhamän ma ama rhäqäp nä imek sävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. Ma Matyu di qaku nani a qa iva qat tes ma Ngämuqa aa ngärhipki.

Qa säm ivakt iva ama Judaqäna rhi lu i ma Jisas di ma Kraiis kärakni i mudu rha säm iva qa rhän nämäni rha. Dä soknga ma Matyu qa säm ama qoengitnäk nasot a ne bä sävät ma Jisas iva qa rhuqunäga vät a rha i ma Jisas di sa qa män nämäni ma Devit aa enevaqi.

Rhakt täkt ama abuk kit täväksäs sävät ma Jisas i qa di ma Kraiis dä ama vitnaqa na qa bä rhoqoräkt dä ama enge sävät ma Kraiis pä Ma Mru Ngät Ama Rharesbane di sa rhäkмамär na ngät pä ma Jisas aa iar. Ma ama rhäqäp nä imek di ma Matyu qa märhamän bät tom däkt ama qäväläm i rhäkмамär. Vä ma Matyu aa abuk di qat tamän sävät ama däpquamek na ngät ama vänbon dä ama däpquamek na ngät ama siqutsiqut näkt ama ngärhäqyet da unmem ama enge na ama siqt näkt sävät ama ngärhäqyet da udiom ama märän. Ma Matyu qosaqi qa säm sävät ama ngärhäqyet na ngät ama rhisu sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäp.

Ama Qäväläp Nasot A Ne

Rha Sa Ma Jisas Dä Aa Narhoer Ngät Aa Qoee (1-2)

Ma Jisas Aa Siqutsiqut Dä Aa Baptais (3-4:11)

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat E Vät Ama Ngärhäktka Ma Galili (4:12-14:12)

Ma Jisas Kat Tet Nae Ma Galili (14:13-17:21)

Ma Jisas Aa Dängdängini Na Ngät Aa Lat E Ma Galili (17:22-18)

Ma Jisas Aa Lat E Ma Judia Dä E Ma Perea (19-20)

Ama Tadenas Iva Savuk Nani Ma Jisas Aa Tñäpki (21-27)

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpki (28)

Ama Qoengitnäk Nasot A Ne Bä Säväät Ma Jisas

(1:1-17/Luk 3:23-38)

¹ Ama abuk sä ma Jisas ma Kraiis aa mamäkkäna qaräk i ma Devit aa emga näkt ma Abraham aa emga na qa.

² Ma Abraham di aa emga ma Aisak näkt ma Aisak di aa emga ma Jekop näkt ma Jekop di aa emga ma Juda qä na aa matpek dä aa läktpek. ³ Näkt ma Juda di aa inliom na Peres kä nä ma Sera nävät ma Tamar. Näkt ma Peres di aa emga ma Hesron näkt ma Hesron di aa emga ma Ram.

⁴ Näkt ma Ram di aa emga ma Aminadap näkt ma Aminadap di aa emga ma Nason näkt ma Nason di aa emga ma Salmon. ⁵ Näkt ma Salmon di aa emga ma Boas nävät ma Rahap näkt ma Boas di aa emga ma Obet nävät ma

Rut näkt ma Obet di aa emga ma Jesi. ⁶ Näkt ma Jesi di aa emga ma Devit kârak i ama vitnaqa na qa.

Näkt ma Devit di aa emga ma Solomon nävât ma Uraia aa egutki. ⁷ Näkt ma Solomon di aa emga ma Rehoboam näkt ma Rehoboam di aa emga ma Abiya näkt ma Abiya di aa emga ma Asap. ⁸ Näkt ma Asap di aa emga ma Jehosafat näkt ma Jehosafat di aa emga ma Joram näkt ma Joram di aa emga ma Usia.

⁹ Näkt ma Usia di aa emga ma Jotam näkt ma Jotam di aa emga ma Ahas näkt ma Ahas di aa emga ma Heskia. ¹⁰ Näkt ma Heskia di aa emga ma Manase näkt ma Manase di aa emga ma Amos näkt ma Amos di aa emga ma Josaia. ¹¹ Näkt ma Josaia di aa emga ma Jekonia qâ na aa matpek dâ aa läktpek pät ama qävälâm gârqomni i sa ama ulaqimârharhârhäkt nae ma Babilon da rut na rha nae bâ sâmtâ ama värhâm ama mor äm ma Babilon.

¹² Bâ nasot toqoräkt i sa rha met sâmtâ ma Babilon di ma Jekonia di aa emga ma Sealtiel näkt ma Sealtiel di aa emga ma Serubabel. ¹³ Näkt ma Serubabel di aa emga ma Abiut näkt ma Abiut di aa emga ma Eliakim näkt ma Eliakim di aa emga ma Asor. ¹⁴ Näkt ma Asor di aa emga ma Sadok näkt ma Sadok di aa emga ma Akim näkt ma Akim di aa emga ma Eliut.

¹⁵ Näkt ma Eliut di aa emga ma Eleasar näkt ma Eleasar di aa emga ma Matan näkt ma Matan di aa emga ma Jekop. ¹⁶ Näkt ma Jekop di aa emga ma Josep kârak i ma Maria arha egutka na qa qâräkt i sa qia sa ma Jisas kârak i rhat tes ka i ma Krais.

¹⁷ Bâ äkt i ama qoengitnäk moe mänasäng inamäk nävât ma Abraham bâ sävât ma Devit di ama ngärhäqyisem da levaet nä itnäk näkt nävât ma Devit bâ sävât iomäkt ama qävälâm gârqomni i sa rha met sâmtâ ma Babilon di ama ngärhäqyisem da levaet ama qoengitnäk näkt nävât iomäkt ama qävälâm gârqomni i sa rha met sâmtâ ma Babilon bâ sävât ma Krais* di ama ngärhäqyisem da levaet ama qoengitnäk.

Ma Maria Qia Sa Ma Jisas Ma Krais (1:18-25/Luk 2:1-7)

¹⁸ Bâ ama sameng sävât ma Maria i sa qia sa ma Jisas ma Krais di rhoqortäqyia, i nga rhoqoräkt i aa nanäk ma Maria di sa rha mumänaris pät a qi i va qia rhät ma Josep† bâ qoki as kaku in mas gem ne dap sa at sarebäm nävât ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. ¹⁹ Dâ arha egutka ma Josep kârak i ama räkt ka ama ruqa na qa di qaku nani a qa i va qâ sâmqâ na qi bâ qa muräkt i va qâ qutmäs a qi i qaku nani a qa i va qunäga sâ qi ge ama ruvek.

²⁰ Sökt di nga rhoqoräkt i qat tu aa snäng sävât târhong däkt di nak päs da ama ensel nage ma Engeska ma Ngämuqa gem ga da ama masirhämgi arha ron bâ qâ qoar toqortäqyia, “Josep, ma Devit aa emga na nge, qale ngit len i va ngia rhät ma Maria i va gia egutki na qi inguna iaqäkt ama rhoemga qârak i sa at sarebäm na qa di qa nävât ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. ²¹ Bâ va qi sa ama rhoemga dâ va ngia rhes aa ngärhipki i ma Jisas inguna qa diva qa rhumaiar aa ruvek nämät arha vuirhong.”

²² Rhangät täkt ama lat moe di sa ngä märanas iväkt i va rhäkмамär nä iangärhäkt ama enge qârängätni i sa ma Engeska ma Ngämuqa qa märhamän mät akni aa vämginaqa rhoqortäqyia,

²³ “As ngäni lu i ama säs ki ama evopki diva at sarebäm bâ va qi sa ama rhoemga

* **1:17** ma Krais Na ama Judaqâna arha enge di rhäkt täkt ama ngärhipki di rhoqortäqyia, “ma Mesaia.”

† **1:18** sa rha mumänaris pät a qi i va qia rhät ma Josep Rhoqoräkt di rhoqor qre i sa in mät a ne da ama ruvek arhä saqong.

dä va rha rhes aa ngärhipki i ma Imanuel”

i iaqyäkt ama ngärhipki di at tarimini rhoqortäqyia, ma Ngämuqa di qale qa qä na ut.

²⁴ Bä nga rhoqoräkt i ma Josep ka rhäqäm nämät ama mänäpki dä sa qa mualat parhäm ama ensel nage ma Engeska aa enge bä ba qa i qa mät a qi iva aa egutki na qi ²⁵ sokt di qaku in mas kä na qi bä dängdäng doqoräkt i sa qia sa ama rhoemga. Dä qa mes aa ngärhipki i ma Jisas.

2

Ama Mädräm Da Ama Gamoe Rha Män

¹ Vät ama qäväläm gärqomni i ma Herot kat turäkt i ama vitnaqa na qa di nasot i ma Jisas aa nanäk kia sä l a qa e mät ama värhäm ama gaini na äm ma Betlehem bät ama ngärhäkta ma Judia di nak ama mädräm da ama gamoe rha män näsäng ama qunäga aa qamäs bä sämät ma Jerusalem ² i rhi snanbät toqortäqyia, “Iaqäkt karak i sa aa nanäk kia sä l a qa i ama Judaqäna arha vitnaqa na qa di qa goe nai? Inguna sa ut lu aa qaega rhoqoräkt i qa sek mes bä sa ut män iväkt iva urhi ansäs sagem ga.”

³ Bä nga rhoqoräkt i ama vitnaqa ma Herot ka nari rhoqoräkt dä qa qä na ama Jerusalemgäna moe di qänäskänes ta masirhat. ⁴ Bä äkt i qa västämne na ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna bä ba ama ruvek moe bä qa qyarmät na rha mamär sävät ma Kraiss iva aa nanäk ki sä l a qa goe.

⁵ Dä rha goar na qa rhoqortäqyia, “E ma Betlehem bät ma Judia inguna sa akni ma Ngämuqa aa vämginaqa qa säm doqoräkt toqortäqyia,

⁶ “Bä ainge ma Betlehem
bät ama ngärhäkta ma Juda
di nak kaku ama gaini na nge mamär
mänguräp ama tpäskinarha e vät ma Juda
inguna näväm nge
diva akni ama tpäskinaqa qa rhän
gäarak iva qät lu vät gua ruvek
ama Israelqäna mamär.”

⁷ Nasot dä ma Herot ka rhäkne nani ama mädräm da ama gamoe ma ama up bä qa qyarmät na rha iva rhi goar na qa i sa vuk sa ama qaega qäsnia. ⁸ Dä qa rhäk na rha sae ma Betlehem i qä goar na rha rhoqortäqyia, “Ngän det bä ngäni näm mamär nani ama rhoemga bä nga rhoqoräkt i sa ngän män bät a qa dä va ngän dän sagem ngo sa ama enge iväkt iva qosaqi ngo di mamär vät a ngo iva ngua rhän bä ngu ansäs sagem ga.”

⁹ Nasot i sa rha nari ama vitnaqa aa enge dä rha met näva arha iska. Bä nak iaqäkt ama qaega qäarak i sa qre rha lu qa i qa sek mes bä qa met pa arhä qamäs bä dängdäng i qa mair daver ama ivärhäs äkt i ama rhoemga qa e. ¹⁰ Bä nga rhoqoräkt i rha lu ama qaega dä rhi qok masirhat bä arhä märmärgem di ama mor ngät mamär.

¹¹ Dä rha met säva ama vätkä bä rha lu qa rhoemga i qale qa qä na aa nanäk ma Maria dä arpus na rha samäk bä rhi nänsäs sagem ga. Näkt nasot dä rha rharmät arhä qärhong na ama mämgän ama vit na ngät bä rha von ga rha ama vänbön na ama gol dä na ama frankinsens dä na ama mir. ¹² Sa evär däm da säva arhä ivärhäs maräkt näva akni ama iska inguna sa rha rha ama mugem da ama masirhängi arha ron iva qale evär däm da sae sage ma Herot.

Rha Ang Masirhat Säväť Ama Ngärhäktka Ma Isip

¹³ Bä nga rhoqoräkt i sa ama mädräm da ama gamoe rha met nae di nak ama ensel nage ma Engeska vuk sä qa ge ma Josep da ama masirhämgi arha ron dä qa qoar na qa rhoqortäqya, “Ngia rhäranas bä ngi rha ama rhoemga qä na aa nanäk bä ngäni ang sae ma Isip näkt pa qale ngän e bä dängdäng i ngu qoar na nge inguna sa qorhäš iva ma Herot kä ñäm nani qa rhoemga ivakt iva qä veng ga.”

¹⁴ Dä ma Josep ka märanas bä qa rha ama rhoemga qä na aa nanäk näp bängagi bä rha met sae ma Isip. ¹⁵ Bä qale rha äkt bä dängdäng i sa ma Herot ka ñäp. Rhängät täkt ama lat divakt iva rhäkмамär nä iangärhäkt ma Engeska aa enge qarängätni i sa qa märhamän bät a ngät nämät aa vämginaqa rhoqortäqya, “Sa ngua mes ngua emga naevä ma Isip.”

Ma Herot Ka Veng Ama Rhoes

¹⁶ Bä nga rhoqoräkt i sa ma Herot ka lu i sa ama mädräm da ama gamoe rha iras täm ga dä nasot dä qar qur masirhat dä qa rhäk na ama ulaqimärharhärhäkt bä rha veng ama rhoes ama gamoe moe e mäť ma Betlehem bä qosaqi vät ama ngärhäktka moe namet a äm gärrarhani i arhä quiaion di ama udiom bä rhänavuk parhäm ama rhodäm gärangätni i sa qa rha ngät mamär nage ama mädräm da ama gamoe. ¹⁷ Di rhoqoräkt di sa rhäkмамär na ama enge qarängätni i sa ama vämginaqa ma Jeremaia qa märhamän bät a ngät toqortäqya,

¹⁸ “Sa rha nari akni ama eguinga e ma Rama
i na ama näknoqi dä ama muqäia masirhat.
Ma Rasiel qit nok
nani at toes
dä sa qia mer tit sämbulap täm gi
inguna ama rhoes di sa qäbäs na rha.”

Evär Däm Da Sae Ma Nasaret

¹⁹ Sokť di nga rhoqoräkt i sa ma Herot ka ñäp di nak puk sa akni ama ensel nage ma Engeska da ama masirhämgi arha ron ge ma Josep e vä ma Isip ²⁰ i qä qoar toqortäqya, “Ngia rhäranas bä ngi rha ama rhoemga qä na aa nanäk bä ngän det säväť ama ngärhäktka ma Israel inguna iarhakt kärarhae i sa rha siqut iva rhi veng ama rhoemga di sa rha ñäp.”

²¹ Bä nasot dä qa märanas i qät ta ama rhoemga qä na aa nanäk bä rha met säväť ama ngärhäktka ma Israel. ²² Sokť di nga rhoqoräkt i qa nari i ma Arkelaus di qat turäkt e ma Judia i sa qa rha aa mamäk ma Herot aa släqyäs dä ma Josep kät len gä namet sae. Dä qa rha ama mugem da ama masirhämgi arha ron iva qale qä namet e bä äkt i qa met säväť ama ngärhäktka ma Galili. ²³ Bä qa met bä qat tas e mäť ama värhäm ama gaini na äm gärqom i rhat tes äm i ma Nasaret ivakt iva rhäkмамär na ama enge qarängätni i sa ama vämginarha rha märhamän bät a ngät toqortäqya, “Va rhat tes ka i ama Nasaretka na qa.”

3

Ma Jon Ama Baptais Kät Täkmü Na Ama Iska (3:1-12 / Mak 1:1-8 / Luk 3:1-18 / Jon 1:19-28)

¹ Vät iangärhäkt ama qunäng dä ma Jon ama Baptais ka män bät ama qräk dä bäs ama ivärhäs e ma Judia i qä sameng doqortäqya, ² “Ngäni näpgoer na nas inguna iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di sa nga e glaqot.”

³ Inguna ma Jon di iaqäkt kârak i sa ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa qa märhamän sävât a qa rhoqoräkt i sa qa qoar toqortäqyia,

“Ama eguinga qät näs
pät ama ivärhäs ama qräk dä bäs toqortäqyia,
‘Ngäni rhäkmu na ama iska
nanokt ma Engeska
i ngäni slaräkt na ama is nanokt ka.’”

⁴ Bâ ma Jon aa boi qärangätni i qat don mät ngät di na ama kamel aa qäseng näkt kät kop mäni nas na ama saunga na ama släktka aa ngädäga dä aa tmäs di ama mes dä ama mäsu näva urqi.

⁵ Vät iomäkt ama qäväläm di ama ruvek nae ma Jerusalem dä iarhakt moe nae ma Judia dä nävât ama ngärhäktka rhage rhage na ama rigi ma Jordan moe di sa rhat dän sagem ga ⁶ bâ rhi sameng irhäm mes sa arha vuirhong bâ qä baptais pät a rha mäni ama rigi ma Jordan.

⁷ Sokt di nga rhoqoräkt i ma Jon ga lu ama rhäqap na rha ama Farisiqäna dä ama Sadyusiqäna i rhat dän iva nani ama baptais dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän gärahäe i ama gulängi na ama uiuvärhirhong na ngän gärqärhongni i irhong ngärhit kut na ama qänogi, sa auge qa qoar na ngän i mamär iva ngäni ingis ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi qäraktni iva nasot dä qia rhän? ⁸ Mamär iva ngäni sa ama gavam nävât angäna lat i ngän näpgoer na nas. ⁹ Bâ qale ngän du angän snäng iva ngäni qoaräs na ne i, ‘Ma Abraham di aut mamäk na qa’ inguna ngu qoar na ngän i nak kop mamär vät ma Ngämuqa iva qä näpgoer nä rhaerhangät ama dui bâ va ngä rhän i ama rhoes bâ bâ ma Abraham. ¹⁰ Sa qäqi rhäkt di sa akni qa rhäkmu na nas sa ama apem iva qä nasäng i qät tap säng ama ngämung na qi. Dä ama ngämung moe qärangätni i sa qaku ngärhit sa anga mär ngät anga gavam diva rhit täpmät na ngät samäk bâ rhit don na ngät sämät ama mudäbäs.

¹¹ “Sa ngu baptais pät a ngän na ama rigi inguna nävât angäna lat i ngän näpgoer na nas sokt di iaqäkt kârak iva dängdäng na qa nasot a ngo di aa qrot ngä vit pät gu qrot angät tpäs dä aa sandal di ngo di qaku ama märqa na ngo iva qäqi ngut tä ngät. Qa diva qä baptais pät a ngän na ama Qloqqa ama Qumärqumärqa dä na ama mudämgi. ¹² Sa qa rhäkmu na nas iva qä rharmeng da ama tmäs näva ama qlanäga dä va qä rharmeng da ama tmäs bâ qa rhon sä ngät säva vät dap pa qä rhon na ama qlanäga sämät ama mudam gärangätni i sa qaku mamär vät aung iva qä naveng bät a ngät.”

*Ma Jon Ga Baptais Pät Ma Jisas
(3:13-17 / Mak 1:9-11 / Luk 3:21-22)*

¹³ Dä nasot dä ma Jisas ka män nae ma Galili bâ sämäni ama rigi ma Jordan sage ma Jon ivakt iva ma Jon gä baptais pät a qa. ¹⁴ Bâ ma Jon di vadi mai qaku qä narhares pät aa rhäng iva qa rhualat toqoräkt i qä qoar toqortäqyia, “Ngut läk nani ama baptais nagem nge sokt di nak ngiat dän nani ama baptais nagem ngo.”

¹⁵ Sokt di ma Jisas ka muvât pät a qa rhoqortäqyia, “Mamär iva rhäkt diva rhoqoräkt inguna iangärhäkt ama lat di ama märäm ivakt iva uni rhäkmamär na ama räkt ngät ama lat moe.” Dä ma Jon ga rhares iva qä baptais pät ma Jisas.

¹⁶ Bã nga nasot i ma Jisas ka rha ama baptais dã vuk sä qa namäk masãgos näva ama rigi dã nak ama usãpki qia qang ba qa* bã qa lu ma Ngãmuqa aa Qloqaqa i arhar sä qa i qa rhoqor ama simãngaqa bã qa muqun bãt a qa. ¹⁷ Dã nak ama eguinga nõda ama usãpki arha ron ga qoar i, “Rhak tãkt di ngua emga qãrak i sa gua snãng bãt a qa qãrak i sa mãrmãr gem ngo masirhat nãvãt a qa.”

4

Ma Jisas Aa Siqutsiqut

(4:1-11 / Mak 1:12-13 / Luk 4:1-13)

¹ Nasot dã ama Qloqaqa qa er nanokt ma Jisas sävãt ama ivãrhãs ama qrãk dã bãs ivakt iva ma Sãmga qã siqut na qa. ² Bã vãt ama ruiom ama udiom ama qunãng dã ama ruiom ama udiom ama bãngang dã qa meranot bã nasot dã anoeng mã qa. ³ Dã ama ruqa qãrak i qat drãm gã siqut na ama ruvek ka mãn bã qa qoar nã ma Jisas toqortãqyia, “Ngakt bã ma Ngãmuqa aa emga na nge dã mamãr iva ngi qoarãs nã rhãrhangãt tãkt ama dui iva ngã rhãn i ama brekãna.”

⁴ Sokt di qa muvãt toqortãqyia, “Ma Ngãmuqa aa enge qãrangãtni i sa rha sãm a ngãt di ngãt tamãn doqortãqyia,

“ ‘Ama ruvek diva rhat dãqãm di qaku sokt da ama bret dap kinak pa rhat dãqãm nãvãt ama enge moe qãrangãtni i ngãt dãn nãmãt ma Ngãmuqa aa vãmgi.’ ”

⁵ Nasot dã ma Sãmga qa artãm sä qa sae sãmãt ama qumãrqumãrãm mamãr ama vãrhãm ma Jerusalem nãkt ka qoar nã ma Jisas bã qa mair tãvuk da ama ansãspãmgi ama mor qi at tãvãs mamãr. ⁶ Nãkt ma Sãmga qa qoar na qa rhoqortãqyia, “Ngakt bã ma Ngãmuqa aa emga na nge dã ngi rhon na nas mane inguna ma Ngãmuqa aa enge qãrangãtni i sa rha sãm a ngãt di ngãt tamãn doqortãqyia,

“ ‘Va qa rhurãkt bã ba aa enselqãna sävãt a nge’

dã qosaqi

“ ‘Va rhi sek mã nge na arhã rhãkt i varis ngi nanguñ gi nga qãraet mãni anga duiqa.’ ”

⁷ Dã ma Jisas ka qoar na qa rhoqortãqyia, “Qosaqi rha sãm ama enge qãrangãtni i ngãt tamãn doqortãqyia, ‘Qale ngi siqut nã ma Engeska gi Ngãmuqa.’ ”

⁸ Nasot dã ma Sãmga qa er nanokt ka säda ama uiu qi mamãr ama damgi at tãvãs bã qa qur ma Jisas ta ama murãktpãm moe vãt ama ivãtki ngã na angãt murhãmeska. ⁹ Nãkt ma Sãmga qa qoar nã ma Jisas toqortãqyia, “Va ngu von nge rha rhãrhangãt tãkt moe qrekt bã ngi an dã gi quum sä nas bã ngi von dã gi qutdrir sagem ngo.”

* **3:16** ba qa Ma Matyu qa sãm dakt tãkt aa abuk nãkt nasot ama qãvãlãm ama qotãm dã arhani ama ruvek di rha sãm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dãkt ama qãngãrini angãt kãvãlãm di arhani nãvãt a rha di sa qaku rha sãm aãm sae.

10 Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Sämga, ngia rhet! Inguna sa rha säm ama enge qarängätmi i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Mamär iva ngi nänsäs sage ma Engeska gi Ngämuqa bā va sokt ka qarak iva qale nge va aa rem.’ ”

11 Dä ma Sämga qa met daqule qa dä nak ama enselqäna rha män bā rhat tatnärhäm ga.

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat Bā Bā Ma Ngämuqa
(4:12-17 / Mak 1:14-15 / Luk 4:14-15)

12 Bā nga rhoqoräkt i sa qa nari i sa rha mu ma Jon ba ama tpäskiarharhäng dä qa met sae ma Galili. 13 Näkt ka met nae ma Nasaret bā qa met bā sämät ama värhäm ama mor äm ma Kaperneam bā qat tas e qarqomni i qale läm bät ama namuqa aa väm e va mä Sebulun dä ma Naptali in ngärhäqyiom.

14 Iangärhäkt ama lat divakt iva rhäkмамär na ama enge qarängätmi i sa ama vämginaqa ma Aisaia qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

15 “Vät ama ngärhäqyiom i ma Sebulun dä ma Naptali di ama iska qat tet parhäm ama namuqa aa rhäkt tage na ama rigi ma Jordan.

Bā e vät ama ngärhäktka ma Galili di ama Jentailqäna

16 qararhani i sa qale rha va ama bängangit angät tpäs

di sa rha lu

akni ama neraqa ama mor qa dä bā bā iarhakt kärarhae i qale rha

vät ama ivärhäs kärqosni i ama tñäpki qia ong da di sa irige sa ama neraqa

sävät a rha.”

17 Mänasäng na äkt dä ma Jisas ka nasäng iva qä sameng i qä qoar toqortäqyia, “Mamär iva ngäni näpgoer na nas inguna iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di sa nge e glaqot.”

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsaqongda
(4:18-22 / Mak 1:16-20 / Luk 5:1-11 / Jon 1:35-42)

18 Bā vät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas kat tet pät ama namuqa ma Galili* aa rhäkt dä qa lu ama ruiom ama sägiom ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ma Pita qä nä aa lätkka ma Andru i init don na ama väiuqi va ama namuqa inguna iom di ama väiumärhindäkt. 19 Dä qa qoar na iom doqortäqyia, “Ini ang bā init päs gua rhäng bā va ngu su en iva ini rhar sa ama ruvek i rhoqor ma i ini rhar sa ama rhinäm.” 20 Dä in märanas masägos daqule in bäiu bā in met nasot ma Jisas.

21 Dä qa met na äkt bā qa lu aiomni ama sägiom ma Jems ma Sebedi aa emga qä na aa lätkka ma Jon i qali liom mät ama mlauski ge in mamäk ma Sebedi i

* 4:18 ama namuqa ma Galili Rhak täkt ama namuqa di qaku na ama rigi ama valak mät ki dap ka di qa na ama rigi mamär. Aa uiuvät di ama ruqa ama rhäk tam ga da sägäk ama kilomitaqäna bā aa uiuvät mana namuk di ama ngärhäqyisem da dävauq ama kilomitaqäna.

ini masartäm mät ama lek pät in bäiu. Dä ma Jisas ka mes iom. ²² Dä in met daqule ama mlauski dä in mamäk masägos bä in met nasot a qa.

*Ma Jisas Ka Sameng Bä Ba Ama Mor Ngät Ama Gulañ Na Ama Ruvek
(4:23-25 / Luk 6:17-19)*

²³ Bä qa met e vät ma Galili moe bä qä su va arhä mämairväm dä qä sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ama Muräktpäm näkt kat tumäräspät nämät ama räm moe qärangätni i maos maos na ngät dä ama märän moe mänguräp ama ruvek. ²⁴ Bä äkt i aa ngärhipki qia met namet ama ngärhäkta ma Siria moe dä ama ruvek ta män sa ama rämgivärharha moe sagem ga. Sa rha män sä iarhakt kārārhae i arha räm maos maos dä ama ruan dä qārārhani i ama iaus ngärhit tāk pät a rha dä qārārhani i sa guani na rha dä ama ngäñäpärharha bä qa mumäräs pät a rha.

²⁵ Dä äma mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta met nasot a qa nae ma Galili dä nämät ama värhap ama ngärhäqyisem na ap dä nae ma Jerusalem dä nae ma Judia dä nae nārhae na ama rigi ma Jordan.

5

Ma Jisas Ka Sameng Mäni Ama Damgi

¹ Bä nga qa lu ama gulañ na ama ruvek dä qa met savono sämäni ama damgi bä nga rhoqoräkt i sa qa muqun dä aa mudäsaqongda rha män sagem ga.

*Angätni Ama Lat Kärangätni I Sa Qale Ma Ngämuqa Aa Modämne Vät A Ngät
(5:2-12 / Luk 6:20-23)*

² Dä qa nasäng iva qä su rha i qä qoar toqortäqyia,

³ “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kārārhae i rhit läk pät ama qloqaqa aa qäge inguna rha diva bä ba rha nä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm.

⁴ “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kārārhae i rhit nok. Rha diva ma Ngämuqa qä säm ama bulap sävät arha iar.

⁵ “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kārārhae i ama bulap ta ama ruvek na rha. Rha diva bä ba rha na ama ivätki.

⁶ “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kārārhae i anoeng mä rha dä aqäsäk ta nani ama räkt ngät ama lat. Rha diva qä rhäqäp ta bä va mamär na rha.

⁷ “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kārārhae i rhir qur arhani rha ama lavuqi. Rha diva qär qur a rha rha ama lavuqi.

⁸ “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kārārhae i ama qumärqumär arhä snängaqa. Rha diva rhi lu qa.

⁹ “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kārārhae i rhat tu ama bulap mänguräp arhani. Rha diva qat tes ta i aa es na rha.

¹⁰ “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kārārhae i ama ruvek ti sangäm na rha rhoqoräkt i rhat tualat na ama räkt ngät ama lat. Rha diva bä ba rha nä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm.

¹¹ “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e gem ngän gre i sa arhani rhat tamän mava na ngän dä rhi sangäm na ngän mavängam dä rhat tamän na ama vu ngät ama enge moe maos maos mavängam sävät a ngän inguna nävät a ngo. ¹² Mamär iva märmär gem ngän bä ngäni qok inguna angän ditsek di ama mor ngät da ama usäpki arha ron inguna sa ama ruvek ta sangäm na ama vämginarha mavängam doqoräkt kārārhae i sa mudu rha män ba angän gamäs.

Ama Qyiräpki Dä Ama Neraqa

(5:13-16 / Mak 9:50 / Luk 14:34-35)

¹³“Aingän di ama qyiräpki na ngän bä ba ama ruvek nämäni ama ivätki sokt di ngakt bä sa rhäksot na ama qyiräpki at märmät dä ngu lu va saqi as arha anga märmät ngä rhän doqor mäniekt? Qi di sa qaku mamär vät guani na qi dap kinak pa rhüt don na qi dalek bä va ama ruvek ti naengmät na qi va arhä qar angärha rem.

¹⁴“Aingän di ama neraqa na ngän bä ba ama ruvek nämäni ama ivätki. Ama värhäm gärqomni i qale läm da ama dabäm angät tpäs di qaku mamär iva aung gä nangaip äm. ¹⁵Bä qosaqi qaku ama ruvek ti namudäm säda ama lirhäge bä rha rhu qa va anga uratki arha rem dap kinak tat tu qa rhävuk bä äkt i qät bon da ama neraqa bä hä iarhakt moe qärrarhae i sa qale rha va vät. ¹⁶Mamär iva ngän doqor ama lirhäge rhoqoräkt bä va angän neraqa qä sen da arhani arhä saqong ivakt iva mamär vät a rha iva rhat lu angäna lat ama mär ngät bä va rhüt bon da ama murhämeska sage angän mamäk da ama usäpki arha ron.

Ma Kraiss Ka Män Ivakt Iva Qä Rhäkmamär Na Ama Muräkt

¹⁷“Qale ngän namu angän snäng i sa ngua män ivakt iva ngu rhäksot nä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ura ama vämginarha arha enge. Sa qaku ngua män ivakt iva ngu rhäksot na ngät dap kinak ngua män ivakt iva ngu rhäkmamär na ngät. ¹⁸Inguna sa ngu qoar na ngän na ama engätki iva dängdäng dä qäbäs na ama usäpki dä ama ivätki dap pa qaku qäqi anga gaini mamär anga muqunänini diva rhäksot nä ini nämäni ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. Diva rhoqoräkt bä dängdäng iva iarhongäkt moe qarqärhong i sa rha säm irhong di irhong ngä rhu irhong angät släqyige vät a nas. ¹⁹Dä soknga aung gärakni i qäqi qä nänbetäkmät na angätni anga gaini na ngät anga muräkt nävät iangärhäkt ama muräkt dä qä su arhani ama ruvek iva rhat tualat toqoräkt diva iaqäkt na rhävuk kat tu aa snäng i qa di ama gaini na qa mamär da aa Muräktpäp angärha ron. Sokt di aung gärakni i qat tet parhäm ama muräkt dä qä su arhani iva rha rhualat toqoräkt dä va iaqäkt na rhävuk kat tu aa snäng i iaqäkt ama ruqa di ama mor qa na qa mamär da aa Muräktpäp angärha ron. ²⁰Inguna sa ngu qoar na ngän iva qaku ngän namon säda iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäp angärha ron grekt bä qaku angäna lat ama räkt ngät ngät tet e na ama Skraipkäna dä ama Farisiqäna arha lat.

Ama Uraqi

²¹“Sa ngän nari i mudu arhani rhi qoar na angän mamäkkäna rhoqortäqyia, ‘Qale ngi veng dap aung gärakni i qä veng diva qä rha ama matnävämmne.’

²²Sokt di ngo di ngu qoar na ngän i aung gärakni i qar qur akni ama ruqa* diva qä rha ama matnävämmne dä aung gärakni i qat tuma akni ama ruqa diva qä rhäväkt sa aa lat da ama morta arhä saqong dä aung gärakni i qat tamän doqortäqyia, ‘Ainge di ama dädänga!’ diva qa rhet sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs.

²³“Bä äkt i ngakt bä ngit boda gi vänbon bät ama laiqa na ama vodämes näkt nga vuk pät a nge i nak sa qaku märmär ge akni nävät a nge ²⁴dä va ngia rhet daqule gi vänbon äkt ge ama laiqa na ama vodämes dap ngia rhet bä ama narhoeräm diva ngia rhuräkt mänguräp mä en ngi na qa bä nasot näkt sa ngia rhän bä ngi vodä gi vänbon.

* 5:22 Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qöt äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘mävängam’

²⁵“Mamär iva ngi lir ngia rhuräkt mänguräp mä en ngi nä qa ruqa as pa ama muräkt angät kamäs i varis kä navon däm nge sage ama matnävämmenaqa bä nasot dä va qa rhu nge va ama ulaqimärhaarhäkt aa rhäkt näkt pa qa rhu nge va ama tpäskiarharhäng. ²⁶Ngu qoar na nge na ama engätki iva qaku mamär iva vuk sä nge bä dängdäng iva ngia rhuvät na ama dändängini nä ini ama brasini.

Ama Snängaqa ama Qrot Ka Säväät Ama Lat Na Ama Qavatka

²⁷“Sa ngän nari i mudu arhani rhi qoar toqortäqyia, ‘Qale ngi qatnävätlägut.’ ²⁸Sokt di ngo di ngu qoar na nge i aung anga ruqa qärakni i sävetka qat lu ama evopki na ama snängaqa na ama qavatka di sa qa qatnävätlägut kä na qi mät aa snängaqa. ²⁹Ngakt bä gi märmär qa gi saqongaqa qä rhartäm sä nge iva ngia rhualat na anga vuini dä va ngia rhar täm ga bä ngi rhon na qa nae. Inguna va ama märäm doqoräkt iva qäbäs na aomni ama qäväläm nävät gi släqyige dap pa qaku ama märäm doqoräkt iva gi släqyige moe di rhi rhon nä ige sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs. ³⁰Dä ngakt bä gi märmär et ngia rhäqyet ngärhi rhartäm sä nge iva ngia rhualat na anga vuini dä ngi rhodäkt sä et bä ngi rhon na et nae. Inguna va ama märäm doqoräkt iva qäbäs na aomni ama qäväläm nävät gi släqyige dap pa qaku ama märäm doqoräkt iva gi släqyige moe ige ngä rhet sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs.

Ama Bäñbäñmät Da Ama Ngärhaegurhini Angärha Ron (5:31-32 / Mat 19:1-12 / Mak 10:1-12 / Luk 16:18)

³¹“Bä qosaqi sa arhani rhi qoar toqortäqyia, ‘Aung gäarakni i qät kutmäš aa egutki di mamär iva qa von gi rha anga abuqit na ama bäñmät.’ ³²Sokt di ngu qoar na ngän i aung gäarakni i sa qa qutmäs aa egutki dap kaku qia mualat na anga lat na ama qavatka di qat tualat sä qi bä qi qatnävätlägut. Dä aung gäarakni i sa qa mät ama evopki qärakni i sa arha egutka qa qutmäs a qi di qä qatnävätlägut.

Ama Musärhäm

³³“Bä qosaqi sa ngän nari i sa mudu arhani rhi qoar na angän mamäkkäna rhoqortäqyia, ‘Qale ngi namusärhämes näkt nasot dä ngit don na nas säväät ama musärhäm angärha rhäng dap kinak pa ngia rhualat bä bä ma Engeska na agi a lat kärängätni i sa ngia musärhämes iva ngia rhualat na ngät.’ ³⁴Sokt di ngu qoar na ngän i nak sa qale ngi namusärhämes nämä dä sage ama usäpki inguna sa qale ma Ngämuqa aa mämugunäs e ³⁵ura sage ama ivätki inguna mämae vät aa qariglem e ura sage ma Jerusalem inguna iomäkt ama värhäm di ama enges ka ama vitnaqa aa värhäm. ³⁶Dä qale ngi namusärhämes nävät ngia väski inguna ainge di sa qaku mamär vät a nge iva ngia rhualat sä gi nga qäsega bä qa rhän i ama qulum ga ura ama ilän ga. ³⁷Dap kinak mamär iva sokt ngi qoar i ‘Iei’ ura ‘Qaku.’ Dap ngakt bä ngiat tu savono di iangärhäkt ama lat di ngät dän nage ama vu qa ama ruqa ma Sämgä.

Qale Ngä Namuvät Pät Ama Vu Ngät Ama Lat Angät Tpäs (5:38-42 / Luk 6:29-30)

³⁸“Bä sa ngän nari i rhi qoar i, ‘Ngakt bä akni qä slava nä gi saqongaqa dä va ngi slava na aa saqongaqa. Dä ngakt bä akni qä slava nä gia qigi dä va ngi slava na aa qigi.’ ³⁹Sokt di aingo di ngu qoar na ngän i qale ngi natmäir särha aung gäarakni i ama vu qa. Dap kinak ngakt bä aung gä e säng gia qeng dage vät gi märmär dä qosaqi va ngi rhong na age säväät a qa. ⁴⁰Dä ngakt bä nani aung iva qa rhu nge va ama muräkt ivakt iva qä rha gi srapki dä mamär iva

gia qlak na qa iva qā rha qi näkt kosaqi sävāt gi boiqi ama uiu qi navono. ⁴¹ Dā ngakt bā rhāktuk pāt aung sä nge iva ngia rhet ngi na qa vāt ama sägāk ama kilomita dā mamār iva ngia rhet ngi na qa vāt ama udiom ama kilomitaom. ⁴² Ngi von aung gārakni i qā nān nge dap kale ngi nen aung gārakni i nani a qa iva qā rha ani nagem nge näkt mamār dā va saqi qā evār dām ini.

Mamār Iva Angäna Snäng Bät Angäna Ikkäna
(5:43-48 / Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ “Sa ngän nari i rhi qoar i, ‘Mamār iva gia snäng bät gia ruavek maräkt dap ama märäm iva ama vu dā gia ron sävāt gia ik.’ ⁴⁴ Sokt di ngo di ngu qoar na nge i, mamār iva gia snäng bät gia ikkänä dā va ngi nān sävāt iarhakt kārarahae i rhi sangäm na nge mavāngam ⁴⁵ divakt iva rhoqoräkt di ngän diva angän mamäk aa es na ngän gārak i sa qale qa da ama usäpki arha ron. Inguna sa qat tualat sa aa qunāga iva qā sen sävāt ama vu rha ama ruvek ti na ama mär ta ama ruvek dā qāt tāk na ama suigi bā ba ama räkt ta ama ruvek ti na ama ruvek kārarahani i qaku ama räkt ta na rha. ⁴⁶ Inguna ngakt bā aingän di sokt angäna snäng bät iarhakt kārarahae i arha snäng bät a ngän dā ngu lu angän ditsek di ngä qoe nai? Nga sa qaku qāqi ama ruvek kārarahani i rhit ta ama takes tat tualat toqoräkt? ⁴⁷ Dā ngakt bā sokt ngi rhar sä gia ruavek dā ngu lu nga gia lat ama mär ngät ngät tet e na arhani arha lat ama mär ngät? Nga qaku qāqi ama Jentailqäna rhat tualat toqoräkt? ⁴⁸ Dā soknga mamār iva sa mamār na ngän mamār di qoki rhoqor angän mam dak pono i sa mamār na qa mamār.

6

Ama Rhisu Sävāt Ama Vānbon Bā Ba Ama Tlākta

¹ “Ngänit lu mamār i varis ngän dualat na angäna lat ama räkt ngät da arhani ama ruvek arhä saqong ivakt iva rhat lu ngän inguna rhoqoräkt dā va qaku angän anga rhitsek nage angän mamäk kārak i qale qa da ama usäpki arha ron.

² “Bā äkt i qre va ngit bon ama tlākta dā qale ngi naes ama biugal vä gi qamäs toqor ama ruvek tat tualat pa ama māmairväm dā mäni ama is kārarahani i rhat tualat sädā saqong. Tat tualat toqoräkt divakt iva arhani ama ruvek tit sek sä rha. Sa ngu qoar na ngän na ama engäkti i sa rha rha arhä rhitsek. ³ Dap kinak kre va ngit bon ama tlākta diva qale ngi naqyiradeng nä ngia rhäqyet ama sael et iva et ngät dräm agi a lat kārangätni i ngia rhäqyet ama mämär et et ngät tualat na ngät ⁴ ivakt iva gi vānbon diva ngit bon dām ngät ma ama up. Dā gi mamäk kārakni i qat lu gia lat kārangätni i ngiat tualat na ngät ma ama up pa qā sek mä nge.

Ma Engeska Aa Nän
(6:5-15 / Luk 11:1-4)

⁵ “Bā qre va ngäni nän dā qale ngän namualat toqor ama ruvek kārarahani i rhat tualat sädā saqong. Inguna rha di sa nani a rha masirhat iva rhat mair bā rhi nän ba ama māmairväm dā mät ama ingnas parhäm ama is ivakt iva ama ruvek tat lu rha. Sa ngu qoar na ngän na ama engäkti i sa rha rha arhä rhitsek.

⁶ “Sokt kre va ngi nän dā mamār iva ngia rhet sämät ama qäväläm bā gia vätkä näkt ngi vās mät ama tmongi bā ngi nän sage gi mamäk kārak i sa qaku ama ruvek tit lu qa. Dā va gi mamäk kārak i qat lu nge äkt pa qā sek mä nge.

⁷ “Dā qre va ngi nän dā qale ngiat tamän masirhat pāt ama engirhong ama māmānini nä irhong doqor ama Jentailqäna inguna sa rhat tu arhä snäng iva ma Ngämuqa qā nari rha inguna nävāt arha engirhong masirhat. ⁸ Qale ngän

dualat toqor ta inguna sa angän mamäk kat dräm i agirhong gärqärhongni i sa ngänit läk nani irhong bät ama qäväläm gärqomni i as kaku ngän nän ga rhäm irhong. ⁹ Dä soknga mamär iva ngäni nän doqortäqyia,

“Aut mam dak pono da ama usäpki arha ron,
mamär iva urhit kutdrir sävät gi ngärhipki
i ama qumärqumär qi mamär.

¹⁰ Mamär iva ar sä gi muräkt sarhe
bä va iarhongäkt moe irhong ngät tet
parhäm gi snängaqa rhe vät ivät
i qoki va irhong doqor iarhongäkt
da ama usäpki arha ron.

¹¹ Mamär iva ngi von ut ta ama tmäs
kärangätni i urhit läk nani a ngät päk tak täkt ama qunäga.

¹² Dap pa ngit kyiradeng na aurha vuirhong
doqor qre i sa ut kyiradeng na arhani sa arha vuirhong sävät a ut.

¹³ Näkt pa qale ngit kyiradeng na ut sämät ama siqutsiqut
dap pa ngiat tumaiar ut nämät ama vuqa*.

¹⁴ Inguna ngäkt bä ngänit kyiradeng na arhani sa arha vuirhong di qosaqi angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron ba qät kyiradeng na ngän sa angäna vuirhong. ¹⁵ Dap kinak ngäkt bä qaku ngän naqyiradeng na arhani sa arha vuirhong dä va qosaqi qaku angän mamäk kä naqyiradeng na ngän sa angäna vuirhong.

Ama Sameng Sävat Ama Meranotka

¹⁶ “Näkt kre va ngän deranot dä qale ngänät nañäm i rhoqor qre i airäs ngän iva ngän doqor ama ruvek kärarhani i rhat tualat sädä saqong gärarhae i rhit kutsasorhane na arhä saqongitnäk iväkt iva ama ruvek tat lu i rhat teranot. Sa ngu qoar na ngän na ama engätki i sa rha rha arhä rhitsek. ¹⁷ Dap kinak kre va ngiat teranot dä mamär iva ngit tor gi saqongait näkt ngit prit na ama oel vät ngia väski ¹⁸ diväkt iva qaku mamär vät ama ruvek iva rhat lu nge i ngiat teranot dap kinak pa sakt gi mamäk kat lu gia lat toqoräkt. Dä gi mamäk kärak i sa qat lu gia lat kärangätni i ngiat tualat na ngät ma ama up diva qä sek mä nge.

Ma Jisas Ka Su I Mamär Iva Ut Tuvärhane Na Ama Mämägän Dävuk Da Ama Usäpki Arha Ron

(6:19-21 / Luk 12:33-34)

(6:22-23 / Luk 11:34-36)

(6:24 / Luk 16:13)

¹⁹ “Qale ngän duvärhane na ama mämägän bä ba nas te vät ivät i äkt di mamär iva ama gärhañ ngät täs ngät dä ama urunga qä slava na ngät dä ama suarha rhi nändrukdäm bä rhi sua rhäm ngät. ²⁰ Dap kinak mamär iva ngän duvärhane na ama mämägän bä ba nas tävuk da ama usäpki arha ron i äkt di qaku mamär iva anga gärhañ ura anga urunga ngä naslava na ngät ura ama suarha rhi nändrukdäm bä rhi sua rhäm ngät. ²¹ Inguna äkt i sa qale gi mämägän e di qosaqi va qale gi snängaqa e.

* **6:13** ama vuqa Ura ‘ama vu qa ama ruqa ma Sämgä’ Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängäriin angät käväläm di qosaqi rha säm a äm sae, ‘inguna sakt nge sa ama muräkt bä sa ama qrot bä sa ama murhämeska ma ama saktäm. Ngätki rhoqoräkt.’

²² “Ama saqong di ama lirhäga bä ba ama släqyige. Bä äkt i ngakt bä ama mär gi saqong dä va rhäqäp gi släqyige moe na ama neraqa. ²³ Sökt di ngakt bä ama vu gi saqong dä va rhäqäp gi släqyige moe na ama bängangit. Ngakt bä ama neraqa väm ngän di ama bängangit mät ka dä sirhäkt ama mor it mamär ama bängangit pä m ngän!

²⁴ “Qaku mamär vät aung iva qat tualat bä ba ama udiom ama moriom inguna ngakt dä va ama vu da aa ron sävät akni dä va aa snäng bät akni ura ngakt dä va qä vodäm mes sage akni dä va ama vu da aa ron sävät akni. Qaku mamär vät a ngän iva ngän dualat pä ma Ngämuqa aa rem dä qosaqi ngän dualat pa ama ligär angärha rem.

Qale Qänäskänes Ngän
(6:25-34 / Luk 12:22-31)

²⁵ “Dä soknga ngu qoar na ngän iva qale qänäskänes ngän sävät angäna iar iva ngän däs agiqa ura va ngäni näkt agiqa bä qale qänäskänes ngän sävät angän släqyige iva ngän don mät agiqa. Nga qaku ama iar ngä vit pa ama tmäs angät tpäs? Dä nga qaku ama släqyige ngä vit pa ama boi angät tpäs? ²⁶ Ngäni lu ama isäm mät ama leqäs. Ngät di qaku ngärhit kutnanokt ura ngärhit sekdäm ura ngät turhämne na ama tmäs säva ama vät sökt di angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron gät bon ngät ta ama tmäs. Nga qaku ngän bit pä iangärhäkt angät tpäs?

²⁷ “Auge nävät a ngän di mamär vät a qa iva qa rhu anga sägäk anga aua sävät aa iar* toqoräkt i qänäskänes ka masirhat? ²⁸ Dä mäniekt bä qänäskänes ngän sävät ama boi? Ngän du angän snäng sävät ama ngualäñgualäñ angärha iar vät ama etki. Qaku ngät tualat ura ngärhit kutäm bät ama boi iva ngät donmät ²⁹ sökt di ngu qoar na ngän i qäqi ama vitnaqa ma Solomon sa aa murhämeska moe di qaku ama mär qa masirhat toqor ama sägäk nävät iangärhäkt ama ngualäñgualäñ aa murhämeska. ³⁰ Dap kre va ma Ngämuqa qat turha ama mran bät ama etki na angät murhämeska rhoqoräkt kärangätni i rhäqyerhäkt ngät däqäm bä duququ dä rhit päs ngät mät ama mudam dä mänia? Nga va nak kaku ma Ngämuqa qat turhäm ngän mamär masirhat pa angät tpäs? Ai, aingän di ama gaini na angän gatnanakt!

³¹ “Dä soknga qale qänäskänes ngän i ngäni snanbät toqortäqyia, ‘Va ut täs agirhong?’ ura ‘Va urhit näkt agirhong?’ ura ‘Va ut don mät na agirhong?’

³² Inguna ama Jentailqäna di arhä snängaqa masirhat sävät tärhong däkt moe dap angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron di qat dräm i ngänit läk nani iarhongäkt moe. ³³ Sökt di ama narhoeräm diva ngäni rhares iva ma Ngämuqa qat turäkt täm ngän bä va qänäskänes ngän iva ngän dualat na ama räkt ngät ama lat da aa saqong dä va qosaqi qä von ngän dä iarhongäkt moe qarqärhong i ngänit läk nani irhong.

³⁴ “Dä soknga qale qänäskänes ngän sävät ama qunäga duququ inguna duququ dä va qänäskänes ngän sävät iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhän duququ. Qoki sa mamär na ama qunäng asägäk asägäk sa aa märänga maräkt.

7

Qale Ut Tatnävä mne Na Arhani Sa Arha Lat
(7:1-5 / Luk 6:37-38, 41-42)

¹ “Qale ngän datnävä mne na arhani sa arha lat ivakt iva qaku ma Ngämuqa qä namatnävä mne na ngän sa angäna lat. ² Inguna iangärhäkt ama

† 6:27 anga sägäk anga aua sävät aa iar Ura ‘ama qäväläm näva ama mita säva aa uiuvät’

matnävämne qärangät i sa ngän mualat sävät arhani na ngät diva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ngän na ngät. Bä iaqäkt ama siqutka na ama matnävämne qärak i ngän du qa sävät arhani diva qosaqi ma Ngämuqa qa rhu qa sävät a ngän.

³ “Mäniekt bä ngi saengäkt sävät ama qlanängini mät gia ruaqa aa saqongaqa dap mavängam bät a nge sa ama ngämungekt mät gi saqongaqa maräkt? ⁴Ura mäniekt bä va ngi qoar nä gia ruaqa i, ‘Va ngu qumär sa ama qlanängini nämät gi saqongaqa’ dap kre i sa qale ama ngämungekt mät gi saqongaqa maräkt? ⁵Ainge qärak i ngiat tualat sädä saqong, as pa ngi er ngi rha ama ngämungekt nae nämät gi saqongaqa maräkt dä nasot dä va mamär vät a nge iva ngiat nañäm mamär ivakt iva ngi rha ama qlanängini nämät gia ruaqa aa saqongaqa.

⁶ “Qale ngän navon ama im dä iarhongäkt kärqärhong i ama qumärqumär mamär irhong dä qale ngän narhon nä angän pelqäna bä ba ama vlam i varis ngä nanaengmät na ngät pa angärha qar angärha rem näkt ti rhong sävät a ngän ivakt iva rhi sangäm na ngän.

Ngäni Nän Ma Ngämuqa Dä Va Qä Von Ngän

(7:7-11 / Luk 11:9-13)

⁷ “Ngi nän ma Ngämuqa dä va qä von nge dap pa ngit ñäm nani guani dä va ngia rhän bät ini dap pa ngit kut dä va ama tmongi qi rhar bä ba nge. ⁸Inguna iarhakt moe qärarhae i rhi nän nani guani diva rhi rha ini dap auge qärak i qät ñäm nani guani diva qa rhän bät ini dap auge qärak i qät kut mät ama tmongi diva qi rhar ba qa.

⁹ “Ura auge nävät a ngän di ngäkt bä ngia emga qä nän nani anga bret dä va qä von ga rha anga duiqa? ¹⁰Ura ngäkt bä qä nän nani anga rhinämga di nak nga va ngi von ga rha anga uiuvärhaqa? ¹¹Ngäkt bä aingän gärrarhae i ama vu rha ama ruvek na ngän di ngänät dräm iva ngänit bon angän oes ta ama mär ngät ama vänbon doqoräkt di ngäktki mamär iva angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron ba qä von da ama märirhong bä bä iarhakt kärarhae i rhi nän ga!

Mamär Iva Ut Tualat Sävät Arhani Ama Ruvek Toqor Ut I Sa Nani A Ut Iva Rhat Tualat Sävät A Ut Toqoräkt

(7:12 / Luk 6:31)

(7:13-14 / Luk 13:24)

¹² “Bä äkt i iangärhäkt ama lat kärangät i nani a ngän iva arhani ama ruvek tat tualat na ngät sävät a ngän di qosaqi mamär iva ngän dualat toqoräkt sävät a rha inguna ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ngä na aa vämginarha arha enge di ngärhi su ut toqoräkt.

¹³ “Mamär iva ngän don mät ama gaini na qi ama tmongi. Inguna ama tmongi di ama mor qi dä ama iska iva sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs di märmärsäs ge iarhakt ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhae i rhat tet näväm ga. ¹⁴Inguna ama tmongi di ama gaini na qi dä ama iska iva säda ama iar angärha ron di ama qrot ge iarhakt ama ruvek ama marheka na rha qärarhae i rhat dän bät a qi.

Ama Ngämuqa Näkt Aa Gavam

(7:15-20 / Mat 12:33-37 / Luk 6:43-45)

¹⁵ “Ngänit lu nämät ama iraski na rha ama vämginarha qärarhani i rhat dän sagem ngän di rhat nañäm doqor ama sipsipkäna dap kinak ama mäsmäs pä m ngät ama muräp na rha. ¹⁶Divä qunäga vät a ngän sä rha nävät arhä gavam. Nga va ama ruvek tit ta anga wain angät gavam nävät ama ritgung?

Ura nga va rhit ta anga gosaqi at gavam nāvāt ama guruhāk? ¹⁷ Bā äkt i ama mār ngāt ama ngāmung moe di ngārhit sa ama mār ngāt ama gavam dap ama vu ngāt ama ngāmung di ngārhit sa ama vu ngāt ama gavam. ¹⁸ Ama mār qa ama ngāmuga di qaku mamār vāt a qa iva qāt sa anga vu ngāt anga gavam dap kosaqi qaku mamār vāt ama vu qa ama ngāmuga iva qāt sa anga mār ngāt anga gavam. ¹⁹ Ama ngāmung moe qārangātni i qaku ngārhit sa anga mār ngāt anga gavam diva rhit tãp mã ngāt samāk bã rhit don na ngāt samāt ama mudábãs. ²⁰ Bā äkt iva qunäga vāt a ngän sä iarhakt ama iraski na rha ama vãmginarha nāvāt arhã gavam.

Qaku Nguat Drãm A Ngän
(7:21-23 / Luk 13:26-27)

²¹ “Qaku ama ruvek moe qārarhani i rhat tes ngo i ‘Gua Engeska, gua Engeska’ diva rha rhon sädã iaqäkt na rhävuk aa Muräktpãm angārha ron dap sokt iaqäkt kārak i qat tualat parhãm gu mamäk aa snãngaqa qärak i qale qa da ama usãpki arha ron diva qa rhon sae. ²² Vät iaqäkt ama qunäga dã va ama rhäqãp na rha ama ruvek ti qoar na ngo i, ‘Gua Engeska, gua Engeska, nga qaku sa ut mārhamãn bãt ama enge qārangātni i ngät dãn maräkt nage ma Ngãmuga nāvät gi ngārhipki? Dã nga qaku sa ut kutmäs ama iaus nāvät gi ngārhipki dã ut mualat na ama qrot ngät ama lat masirhat nāvät gi ngārhipki?’ ²³ Bã nasot dã va ngu qoar na rha rhoqortãqya, ‘Qaku nguut drãm a ngän. Ngän det nāvät a ngo aingän gārarhae i qaku ngän dualat parhãm ama muräkt.’

Ama Ruiom Ama Udiom In Däk Pät Ina Värhiom
(7:24-27 / Luk 6:47-49)

²⁴ “Bã äkt i aung gārakni i qat nari rhangät täkt gua enge dã qat tualat parhãm ngät diva qa rhoqor ama ruqa sa ama mãdrãm ama mār ngät kārakni i sa qa rhäk pät aa vätka aa ribit saimäk i ama qrot it pät ama sinãpki arha rhäng. ²⁵ Bã nga ama soeng ngã säp dã ama qārhop ngã mãn dã ama laur ngārhi e dã ngã qut pät iaqäkt ama vätka sokt di qaku arpus na qa inguna iaqäkt ama ruqa di sa qa rhäk pät aa vätka mamār vät ama sinãpki arha rhäng. ²⁶ “Dap aung gārakni i qat nari rhangät täkt gua enge näkt kaku qat tualat parhãm ngät diva qa rhoqor ama dãdãn ga ama ruqa qärakni i sa qa rhäk pät aa vätka vät ama qunga. ²⁷ Bã nga ama soeng ngã säp dã ama qārhop ngã mãn dã ama laur ngārhi e dã ngã qut pät iaqäkt ama vätka dã arpus nã qa mãk bã sa mava na qa mas.”

Ma Jisas Ka Su Na Ama Qrot

²⁸ Bã nga ma Jisas ka mārhamãn bãt tangät täkt ama enge na ama siqut bã rhäksot dã ama gulañ na ama ruvek di qräk mãt ta nāvät aa rhisu ²⁹ inguna sa qã su rha di qa rhoqor aung gārakni i ama qrot nga e gem ga dap kaku qã su rhoqor arhã Skraipkãna.

8

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Biaspärhaqa
(8:2-4 / Mak 1:40-45 / Luk 5:12-16)

¹ Bã nga sa ar sä ma Jisas nãmãni ama damgi dã ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta met nasot a qa. ² Dã nak akni ama biaspärhaqa qa mãn sage ma Jisas bã qa an da a quum sä nas säng aa qar dap kät nok pät a qa i qã qoar toqortãqya, “Gua morqa, ngakt bã nani a nge di märmärsäs gem nge iva ngia rhumäräs pät a ngo.”

³ Dä ma Jisas ka rhäk aa rhäqyet bä qa rhäk pät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Ari, nani a ngo, rhäkt di sa märäs pät a nge bä ama qumärqumärqa na nge.” Dä sa märäs pät kärak masägos nämät aa bias. ⁴ Dä ma Jisas ka mugem ga rhoqortäqyia, “Qale ngi naqoar na aung sävät a nas dap kinak pa ngia rhet bä ngi qur ama pris täm mes näkt ngi voda ama vodämes toqor varhäm ma Moses aa rhäkne iväkt iva ama ruvek ti lu i sa märäs pät a nge.”

*Ama Ulaqimärharhärhäkt Arhä Narhoerqa Aa Qatnanakt
(8:5-13 / Luk 7:1-10 / Jon 4:46-54)*

⁵ Bä nga ma Jisas ka mon sae ma Kaperneam dä akni ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt ka män sagem ga bä qa nagukt pät a qa rhoqortäqyia, ⁶ “Gua morqa, gua latka di sa qat namas pät aa laiqa vä gua vätkä i ama ngänäp pät a qa bä qat nari ama ruanini masirhat.”

⁷ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Va ngua rhän bä ngua rhumäräs pät a qa.”

⁸ Sokt di qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa qa muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Morqa, aingo di qaku ama märqa na ngo iva ngia rhon säp gua vätkä. Dap sokt ngi qoar iva märäs pät gua latka dä va märäs pät a qa. ⁹ Inguna qosaqi ngo di ama ruqa qärak i qale ngo va ama narhoerta arhä muräkt angärha rem dap ama ulaqimärharhärhäkt di qale rha vä gua rem. Bä nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngia rhet’ dä qat tet. Dap nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngi ang’ dä qat tet inamuk. Dap nga ngu qoar nä gua latka rhoqortäqyia, ‘Ngia rhuulat toqor taerhäkt’ dä qat tualat toqoräkt.”

¹⁰ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qräk mät ka mamär dä qa qoar nä iarhakt kärarhae i rhat tet nasot a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i qop as kaku ngua män bät anga qatnanakt ama mor ngät toqor täkt ge aung nävät ama Israelqäna. ¹¹ Ngu qoar na ngän i ama ruvek masirhat diva rha rhän näsäng gunäga aa qamäs dä namone i ama qunäga qat don e bä va rhi rha arhä släqyimek pa ama tmäski ge ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop pä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm. ¹² Dap pa iarhakt kärarhae i qinak mai iva mänaris na rha vä ama Muräktpäm diva rhi rhon na rha sainämäk säp bängangit angät tpäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.”

¹³ Dä ma Jisas ka qoar nä qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa rhoqortäqyia, “Ngia rhet bä sa va rhäkмамär toqoräkt bä ba nge rhoqor varhäm gi qatnanakt.” Dä qoki vät iomäkt ama qäväläm dä sa märäs pät aa latka.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek
(8:14-17 / Mak 1:29-34 / Luk 4:38-41)*

¹⁴ Bä nga ma Jisas ka met bä qa mon säp ma Pita aa vätkä dä qa lu ma Pita aa rhäväske i sa qiat namas mäni lai i aräm gi dä aqärnas pämg gi. ¹⁵ Dä qa rhäk pät at tärhäqyet dä ama rämg qia met nävät a qi. Näkt kia märanas bä qia nasäng i qit täkmu iva qi rhäk pät a qa na anga tmäs.

¹⁶ Bä nga bängängäs dä ama ruvek ta met sagem ga sa ama rhäqäp na rha qärarhani i ama iaus ngärhit täk pät a rha dä qa qutmäs ama iaus nämät ta na ama enge dä qa mumäräs pät iarhakt moe qärarhae i aräm da. ¹⁷ Rhangät täkt ama lat divakt iva rhäkмамär nä iangärhäkt ama enge qärangät i sa ama vämginaqa ma Aisaia qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

“Qa mät aut släqyige angät märän maos maos nävät a ut
dä qa rha aurha räm nävät a ut.”

Ama Ruqa Diva Qä Väs Ma Jisas Aa Rhäng Doqor Mäniekt
(8:18-22 / Luk 9:57-62)

¹⁸ Bã nga ma Jisas ka lu ama mor qi ama gulãñgi na ama ruvek namet a nas dã qa goar na aa mudãsaqongda iva rha rhet samit sãrhage na ama namuqa.

¹⁹ Dã ama Skraip ka män bã qa goar na qa rhoqortãqyia, “Qamorqa, qoe nai i ngiat tet e di qoki va ngut pás gia rhäng.”

²⁰ Dã ma Jisas ka muvãt pãt a qa rhoqortãqyia, “Ama murãp di angãrha lek dap ama isãm nãmãt ama leqãs di angãrha vãt dap sokt di ma Ruqa aa Emga di qaku aa anga ivãrhãs ivakt iva qa rhas na aa uvãski e.”

²¹ Akni ama ruqa qãrakni i qãt pás ma Jisas aa rhäng di qa goar na qa rhoqortãqyia, “Gua morqa, as ngi rhares pãt gua rhäng iva as narhoer dã va ngua rhet ngu sasãrha gu mam.”

²² Dã ma Jisas ka muvãt pãt a qa rhoqortãqyia, “Ngi vãs gua rhäng dap ngi qyiradeng na ama ñãpta iva rhi sasãrha arhã ñãpta marãkt.”

Ma Jisas Ka Anmae Da Ama Laurãm
(8:23-27 / Mak 4:35-41 / Luk 8:22-25)

²³ Bã nga ma Jisas ka rhon na nas sãmãt ama mlauski dã aa mudãsaqongda rha met ti na qa. ²⁴ Dã mamãr di nak sa ama laurãm ama qrot ãm mamãr ngã mãranas pãt ama namuqa aa rhäng dã soknga sa qorhãs iva ama mlauski qia rhon nage ama vaeng dap ma Jisas di qã mãnatãm.

²⁵ Dã rha met bã rha rhãqãm a qa i rhi goar toqortãqyia, “Engeska, ngia rhumaiair ut! Va u rhon bã va urhi ñãp!”

²⁶ Dã qa snanbãt sã rha rhoqortãqyia, “Mäniekt bã ngãnit len? Aingãn di ama gaini nã angãn gatnanakt!” Dã qa mãranas dã qa mãrhamãn ma ama qrot sãrha ama laur dã ama vaeng bãt ama namuqa iva mae vãt a ngãt dã mae vãt ama laurãm dap mãnadin bãt ama qoevãs mamãr.

²⁷ Dã ama gamoe di sa rhãqãptãqãp ta mamãr dap ti snanbãt toqortãqyia, “Agi a ruqa rhak tãkt kãrak i qãqi ama laur dã ama vaeng ngãt nari nãmãt ka?”

Ma Jisas Ka Mumãrs Pãt Ama Iaus Mãt Iom Ama Ruiom
(8:28-34 / Mak 5:1-20 / Luk 8:26-39)

²⁸ Bã nga ma Jisas ka män sãrhage na ama namuqa bã sãvãt ama Gadaraqãna* arha ivãrhãs dã vuk sa ama iaus mãt iom ama ruiom nãmãt ama ñãpta arha lek bã in män sagem ga. Nãkt tiom dãkt di ama qrot iom ama ruiom mamãr bã äkt i sa qaku mamãr vãt aung iva qat tet nãvã iaqyãkt ama iska. ²⁹ Dã nak sa in muqaia i in goar i, “Ai, ainge ma Ngãmuqa aa emga, nak nani a nge iva ngia mãsana na un? Sa nga ngia män de ivakt iva ngiat turuan bãt a un as pa ama rhãkmamãr ngãt ama rhodãm angãt kamãs?”

³⁰ Dap ama vlam ama rhãqãp na ngãt di qale ngãt i ngãrhit nges e glãius maqãlak na rha. ³¹ Dã ama iaus ngã nok pãt ma Jisas i ngãrhi goar toqortãqyia, “Ngãkt bã ngi kutmãs a ut dã mamãr iva ngi rhãk na ut sãmãt ama vlam.”

³² Dã qa goar na ngãt toqortãqyia, “Ngãn det.” Bã äkt i sa vuk sã ngãt bã ngã met sãmãt ama vlam. Dã nak ama vlam moe ngã ang masirhat pãt ama qãsapki bã ngã mon ba ama rigi bã ngã ñãp dãm gi.

³³ Bã ama ruvek kãrarhani i mai rhit lu vãt iangãrhãkt ama vlam di sa rha ang masirhat bã sãmãt ama vãrhãm bã rha sameng nã iarhongãkt moekt bã qoki sãvãt ama lat kãrangãtني i sa ngã mãranas pãt ama iaus mãt iom ama ruiom. ³⁴ Dã nak sa ama ruvek moe nãmãt iomãkt ama vãrhãm da män ivakt

* 8:28 ama Gadaraqãna Ura ‘ama Gerasaqãna’ ura ‘ama Gergesaqãna’

iva rhi lu ma Jisas. Bã nga rha lu qa dã rhat naing bãt a qa iva qa rhet nãvã iosãkt arha ivãrhãs.

9

Ma Jisas Ka Mumãrãs Pãt Ama Ngãñãpãrhaqa (9:1-8 / Mak 2:1-12 / Luk 5:17-26)

¹ Dã ma Jisas ka veng sãmãt ama mlauski bã saqi qa mãngalãkt sãrhage sãva aa vãrhãm marãkt ma Kaperneam. ² Dã nak sa arhani ama ruvek ta met sa ama ngãñãpãrhaqa sagem ga i sa qat namas mãt ama gasgaska. Bã nga ma Jisas ka lu arhã qatnanakt dã qa qoar nã qã ngãñãpãrhaqa i, “Nguã emga, qale ngit len. Sa nguã qyiradeng nã gia vuirhong.”

³ Dã nak sa arhani ama Skraipkãna rha qoar na ne rhoqortãqyia, “Rhak tãkt ama ruqa di qat tamãn mava nã ma Ngãmuqa.”

⁴ Dap ma Jisas sa qat drãm arhã snãngaqa bã äkt i qa snanbãt toqortãqyia, “Mãniekt bã ngãn du angãn snãng na ama vu qa ama snãngaqa? ⁵ Inguna guaãm goe di mãrmãrsãs mamãr sã ãm? Va ngu qoar toqortãqyia, ‘Sa nguã qyiradeng nã gia vuirhong’ ura va ngu qoar toqortãqyia, ‘Ngia rhair bã ngiat tet?’ ⁶ Bã nãvãt tom dãkt diva mamãr vãt a ngãn iva ngãnãt drãm i ma Ruqa aa Emga di ama rhares pãt aa rhãng de vãt ivãt iva qãt kyiradeng na ama vuirhong.” Dã qa qoar nã qã ngãñãpãrhaqa rhoqortãqyia, “Ngia rhair nãkt ngi rha gi gasgaska bã ngia rhet sãva vãt.” ⁷ Dã qa mãranas bã qa met sãva vãt. ⁸ Bã nga ama gulañ na ama ruvek ta lu rhoqorãkt dã rhit len dã rha voda ama murhãmeska sage ma Ngãmuqa qãrakni i sa qa von da ama qrot toqorãkt bã ba ama ruvek.

Ma Jisas Ka Mes Ma Matyu (9:9-13 / Mak 2:13-17 / Luk 5:27-32)

⁹ Bã nga ma Jisas ka met na äkt bã qat tet dã qa lu akni ama ruqa i qat muqun ba ama vãtka qãrakni i ama ruvek tit boda ama takes sae. Dã ma Jisas ka qoar na qa rhoqortãqyia, “Ngit pãs gua rhãng.” Dã ma Matyu qa mãranas bã qa met nasot a qa.

¹⁰ Bã nga mamãr i ma Jisas kat muqun gã nã ma Matyu bã in dãs pã ma Matyu aa vãtka dã nak sa ama rhãqãp nã rha ama ruvek kãrarhani i rhit ta ama takes bã sãvãt ama vu rha ama ruvek ta mãn bã rha muqun ge ma Jisas kã na aa mudãsaqongda bã rhat tãs. ¹¹ Bã nga ama Farisiqãna rha lu rhoqorãkt dã rha snanbãt sã ma Jisas aa mudãsaqongda rhoqortãqyia, “Mãniekt bã angãna morqa di qat tãs kã na ama ruvek kãrarhani i rhit ta ama takes dã ama vu rha ama ruvek?”

¹² Bã nga ma Jisas ka nari rhoqorãkt dã qa qoar toqortãqyia, “Iarhakt kãrarhae i ama mãrãs pãt a rha di qaku rhit lãk nani ama ruqa qãrakni i qat drãm gat tumãrãspãt dap sokt kãrarhani i ama rãngi vãt a rha di rhit lãk nani ama ruqa rhoqorãkt. ¹³ Ngãn det bã va qunãga vãt a ngãn sã rhangãt tãkt ma Ngãmuqa aa enge angãt tarimini qãrangãtni i ngãt tamãn doqortãqyia, ‘Sa nani a ngo iva ngãnãt lavuqi na arhani dap kaku nani a ngo na anga vodãmes.’ Inguna qaku nguã mãn ivãkt iva nguã rhes iarhakt kãrarhae i ama rãkttã na rha sagem ngo dap kinak nguã mãn ivãkt iva nani ama ruvek kãrarhani i rhat tualat na ama vuirhong.”

Ama Snanbãt Sage Ma Jisas Sãvãt Ama Meranotka (9:14-17 / Mak 2:18-22 / Luk 5:33-39)

14 Nasot dä ma Jon aa mudäsaqongda rha män ge ma Jisas bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ut ut na ama Farisiqäna di ut teranot dap ainge gi mudäsaqongda di qaku?”

15 Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nga mamär iva ama gamoeqa qarakni iva rhit bodäm na qa aa ruavek tit nok na ama iräski rhoqoräkt i qale qa qä na rha? Dap ama qäväläm as pa äm ngä rhän iva ama gamoeqa qarak iva rhit bodäm na qa diva rhi rha qa daqule rha bä vät iomäkt ama qäväläm diva rhat teranot.

16 “Dä qaku aung gä namu anga iar ini anga baulini mät anga liqi mäni anga mru qi anga boiqi inguna ngakt bä va qa rhuulat toqoräkt dä va vukdur va ama baulini ama iar ini ngärhi arot nämäni ama mru qi ama boiqi bä va ini ngärhi sämamor na ama liqi.

17 “Dä qosaqi qaku rhi narhor na anga iar qi anga wain sämät anga mru ngät anga ngädäng. Ngakt bä va rha rhuulat toqoräkt dä va vukdur va ama ngädäng dä va räp sa ama wain bä va mava na ama ngädäng. Dap kinak tit tor na ama iar qi ama wain sämät ama iar ngät ama ngädäng dä soknga ama wain ngä na ama ngädäng moe diva sa mamär na ngät.”

Ma Jisas Ka Märanas Na Ama Rhuimgi Dä Qa Mumäräs Pät Ama Evopki (9:18-26 / Mak 5:21-43 / Luk 8:40-56)

18 Bä nga ma Jisas kat tamän bät tärhong däkt sävät a rha dä nak sa ama tpäskinaqa qa män buk pa vät dä qa an da aa quum sä nas säng ma Jisas aa qar i qä qoar toqortäqyia, “Nguä imgi di sa qia ñäp täkt. Sokt di mamär iva ngi ang bä ngi rhäk pät a qi bä va qiat däqäm.”

19 Dä ma Jisas ka märanas bä qa met nasot a qa qä na aa mudäsaqongda.

20 Dä nak sa akti ama evopki qarakti i vät ama ngärhäqyisem da udiom na ama qoeo dä qaku mae vät at biaska na ama equngi dap as kinak kat tet di qia män säng ma Jisas aa rhäng bä qia rhäk da aa boiqi arha väm ²¹ inguna qiat tu arhä snäng doqortäqyia, “Ngakt bä qäqi ngu rhäk pät aa boiqi dä sa va märäs pät a ngo.”

22 Dä ma Jisas ka rhong bät a nas dä qa lu qi bä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Nguä imgi, qale ngit len. Gi qatnanakt di sa ngä mumäräs pät a nge.” Dä sa märäs pät kärkekt ka evopki masägos.

23 Bä nga ma Jisas ka män säp ka tpäskinaqa aa vätka dä qa nari arhani ama ruvek arhä mabu dä qa lu ama ruvek i rhit nok na ama iräski. ²⁴ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän det nae inguna nak kop kaku ama rhuimgi qia ñäp dap ki mänatäm.” Dä rha rhama tam ga. ²⁵ Sokt di sa nga rha rhäk na ama gulänği sä dalek dä qa met säva qa rhuimgi at käväläm bä qa sangar ama rhuimgi at tärhäqyet bä qia märanas.

26 Dä vräs da ama sameng sävät tangät täkt ama lat särhage särhage vät ama ngärhäktka moe.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsur Iom Ama Ruiom

27 Bä nga ma Jisas kat tet na äkt dä ama säsur iom ama ruiom in det nasot a qa i init nok masirhat toqortäqyia, “Ma Devit aa emga, mamär iva ngi lavuqi na un.”

28 Bä nga qa mon säva vät dä ama säsur iom in män gem ga dä ma Jisas ka snanbät sä iom doqortäqyia, “Ngä inät nanakt i sa mamär vät a ngo iva ngua rhuimäräs pät a en?”

Dä in muvät pät a qa i, “Iei Engeska.”

29 Dä qa rhäk pät in saqong i qä qoar toqortäqyia, “Mamär iva sa rhäkmamär nä iangärhäkt ama lat parhäm in gatnanakt.” ³⁰ Dä mamär na in saqong. Dä

ma Jisas ka magem iom ma ama qrot toqortäqyia, “Mamär iva qale aung Gä naräm sävät tangät täkt ama lat.” ³¹ Dap kinak in met na äkt bä ini sameng sävät a qa vät ama ngärhäktka moe.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Qärakni I Qaku Qat Tamän

³² Bä nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet na äkt dä nak sa arhani ama ruvek ta män sagem ga sa ama ruqa qärakni i ama iauska qät täk pät a qa dä qaku qat tamän. ³³ Bä nga nasot i ma Jisas ka qutmäs iaqäkt ama iauska nämät ka ruqa qärak i qaku qat tamän dä qärak ka märhamän. Dä ama gulañ na ama ruvek di qräk mät ta i rhi qoar toqortäqyia, “Mänasäng inamak bä sarhäkt di sa qaku aung ga lu ama lat toqor täkt e ma Israel.”

³⁴ Sökt di ama Farisiqäna rhi qoar i, “Qät kutmäs ama iaus nävät ama iaus angät narhoerqa aa qrot.”

Ama Tmäs Kärangätni Iva Rhi Dodäktgyäm Ngät Di Masirhat Na Ngät Dap Ama Latta Di Ama Marheka Na Rha

³⁵ Dä ma Jisas ka met mät ama värhap ama mor ap dä ama värhap ama gaini na ap moe i qä su va ama mämaiväm dä qä sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ama Muräkpäm dä qat tumäräs pät ama ruvek nämät arhä räm moe maos maos dä nämät arhä släqyige angät märän moe. ³⁶ Bä nga qa lu ama gulañ na ama ruvek dä qa lavuqi na rha inguna sa ama inirqi na arhä snägaqa dä qaku mamär vät a rha iva rhat tatnärhäm ne i rha rhoqor ama sipsipkäna qärangätni i qaku angärha anga ruqa iva qät lu vät a ngät.

³⁷ Dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ama tmäs kärangätni iva rhi dodäktgyäm ngät di masirhat na ngät dap ama latta di ama marheka na rha. ³⁸ Dä soknga mamär iva ngäni nän ma ama qrot sage ma Engeska bä bä iangärhäkt ama lat toqoräkt iva qä rhäk na anga latta sävät iangärhäkt aa lat.”

10

Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda (10:1-4/Mak 3:13-19/Luk 6:12-16)

¹ Mamär dä ma Jisas ka mes aa ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda sagem mes bä qa von da rha ama qrot ivakt iva rhat turäkt ta ama iaus dä va rhit kutmäs a ngät bä va rhat tumäräs pät ama ruvek nämät ama räm maos maos moe dä nämät arhä släqyige angät märän moe. ² Ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda di arhä ngärhiep tangät tärhäkt. Narhoer di ma Saimon gärik i rhat tes ka i ma Pita qä nä aa lätkka ma Andru dä ma Jems ma Sebedi aa emga qä na aa lätkka ma Jon ³ dä ma Filip dä ma Bartolomyu dä ma Tomas dä ma Matyu qärak i ama ruqa qärak i qat dräm gät ta ama takes dä ma Jems ma Alfius aa emga dä ma Tadius ⁴ dä ma Saimon gärik i qa nämäni ama Selotkäna näkt sävät ma Judas Iskariot kärak i qa vodä ma Jisas sämät aa ikkäna arhä rhäkt.

Ma Jisas Qa Rhäk Na Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda (10:5-15/Mak 6:7-13/Luk 9:1-6)

⁵ Rhärhae rhäkt ama ngärhäqyisem da udiom na rha di ma Jisas ka rhäk na rha sa ama rhodröp toqortäqyia, “Qale ngän namet sä mänguröp ama Jentailqäna. Dä qale ngän namon sämät guaäm nävät ama Samariaqäna arha värhap. ⁶ Dap kinak pa ngän det sage ama Israelqäna qärarhani i rha rhoqor ama sipsipkäna qärangätni i sa musäng sä ngät. ⁷ Bä va nga rhoqoräkt i ngän det dä ngäni sameng i, ‘Iaqäkt na rhävuk aa Muräkpäm di sa nga e glaqot.’ ⁸ Va ngän dumäräs pät ama rämgivärharha dap pa ngän dāranas na ama nāpta dä

va ngän dumäräs pät ama biaspärharha näkt pa ngänit kutmäs ama iaus. Sa qaku ngän bodäm bät ma Ngämuqa aa matnärhäm bä ba ngän bä äkt i mamär iva qale arhani rhi natbodäm bät angän matnärhäm bä ba rha. ⁹Qale ngi nata anga gol ura anga silva ura anga ligäriqleng mät gi rhae. ¹⁰Dap kale ngi nata anga sägänaqa vät gia tmerhäs ura anga sravem anga unbem ura anga sandal anga unmem na ngät sae ura anga tlaqa.

“Mamär iva ama latka qä rha iarhongäkt kärqärhong i qät läk nani irhong nage ama ruvek kärarhani i sa qa matnärhäm da. ¹¹Bä äkt i nga rhoqoräkt iva ngia rhon sämät agi a värhäm anga mor äm ura agi a värhäm anga gaini na äm diva ngi näm nani anga ruqa e mät äm gäarakni i ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong bä va qale nge gem ga bä dängdäng iva ngia rhet daqule iomäkt ama värhäm. ¹²Qre va ngiat don säva iaqäkt ama ruqa aa vätka dä mamär iva ngia rhes ama märmärgem sage ama ruvek kärarhani i qale rha e väm ga. ¹³Dap ngäkt bä iarhakt ama ruvek di sa rha ar sä nge sagem mes dä mamär iva ngi nän iva qale ama bulap nage ma Ngämuqa gem da. Dap ngäkt bä qaku rha ar sä nge dä va ngi rhäqäs tä gia enge na ama modämne. ¹⁴Dap ngäkt bä qaku ama ruvek ti nar sä nge ura qaku rhi nanari gia enge dä va ngia rhet daqule iaqäkt ama vätka ura iomäkt ama värhäm dä va ngi suqup gia qäriqlem sa ama rhabuqi samäk* dä saqi ngi rhäqäs tä gia enge na ama modämne. ¹⁵Ngu qoar na ngän na ama engäktki i vät ama qunäga qäarakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek pät ama ivätki diva qä lavuqi na ama Sodomgäna dä ama Gomoraqäna masirhat pit pa ama ruvek nae nävä iomäkt ama värhäm angät tpäs.

*Va Ama Märän Ngät Dän Sävä A Ngän
(10:16-25 / Mak 13:9-13 / Luk 21:12-19)*

¹⁶“As ngäni lu i ngut täk na ngän iva ngän doqor ama sipsipkäna qärangätni i ngät tet sä mänguräp ama mäsmäs pä m ngät ama muräp ama mor ngät. Mamär iva ama räpmät na ngän mamär dap kosaqi mamär iva qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ngän bät agung angäna lat angät tpäs. ¹⁷Ngänit lu mamär nämät ama ruvek inguna rha diva rha rhet sä ngän säda ama muräkt angät saqong bä va rha rhäranäs ngän ba arhä mämairväm. ¹⁸Näkt pa rhi artäm na ngän säda ama tpäskinarha rhi na ama vitnarha arhä saqong inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. Va rha rhualat toqoräkt iväkt iva ngäni sameng sävä a ngo ba rha rhi na ama Jentailqäna. ¹⁹Qre va rhat tair na ngän ba anga muräkt dä va qale qänäskänes ngän iva ngän damän doqor mäniekt ura sävä agi anga engirhong gärqärhongni iva ngän damän bät irhong inguna va ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä von ngän dä iarhongäkt ama engirhong bät iomäkt ama qäväläm. ²⁰Inguna va qaku ngän maräkt ngän natmärhamän dap kinak pa angän mamäk aa Qloqaqa qat tamän mät ngän.

²¹“Va ama gamoe diva rhi voda arha matpek dä arha läktpek ba ama ruvek iväkt iva rhi veng da. Dap arhani ama ngätmamäkkäna diva rhi von da arhä rhoes ba ama ruvek bä va rhi veng da dä qosaqi arhani ama rhoes diva uraqi da arha ron na arhä mamäkkäna bä va rhi vodäm da ba ama ruvek bä va rhi veng da. ²²Ama ruvek moe diva ama vu da arha ron na ngän mamär inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. Sokt di iaqäkt kärak i qat mair ma ama grot bä däng bät ama tpäsini diva qä rha ama mumaiar. ²³Qre va rhi sangäm na ngän mavängam mät aomni ama värhäm dä va ngäni ang nae sämät aomni.

* **10:14** ngi suqup gia qäriqlem sa ama rhabuqi samäk Rhangät täkt ama lat di ngärhi sameng i sa ma Ngämuqa qa rhong na rha mas.

Inguna sa ngu qoar na ngän na ama engäkki iva ma Ruqa aa Emga va qa rhän dap as kaku ngän namef mät ama värhap moe e ma Israel.

²⁴“Anga mudäsaqongga di qaku qa vit pa aa morqa aa uväs dap kosaqi anga latka di qaku qa vit pa aa morqa aa uväs. ²⁵Sa mamär iva ama mudäsaqongga di qa rhoqor aa morqa dä va ama latka di qa rhoqor aa morqa. Ngakt bä rhat tes ama sägärhae arha morqa i ma Belsebul dä nak pa rhi slava nä iarhakt kärarhae i rha nävät iaqäkt ama morqa aa qärhae na ama enge ama vu ngät masirhat.

Nak Pa Qale Ngänit Len

(10:26-33 / Luk 12:4-7)

²⁶“Dä soknga qale ngänit len da inguna qaku guani qärqäni i sa väsdät särhäm ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qärqäni i ama ngaip ini diva qaku rhi naräm nä ini. ²⁷Agirhong gärqärhongni i sa ngua qoar na ngän nä irhong bä bängangit angät tpäs diva ngän damän bät irhong da eraqi dä agirhong gärqärhongni i sa ngua rhäkdasäkt nä irhong ba ngän diva ngäni näs nä irhong dävu nävät ama vät angärha rhäng. ²⁸Dap kale ngänit len iarhakt kärarhae i rhi veng ama ruvek arhä släqyigleng dap kaku mamär vät a rha iva rhi veng ama ruvek arhä mungäsäng. Dap kinak pa ngänit len iaqäkt kärak i mamär vät a qa iva qä slava na ama mungäsäng ngä na ama släqyige moe mät ama mudäbäs ama sok tä bäs. ²⁹Nga qaku rhi navodäm bät ama udom ama isämirhom na ama brasini? Sökt di qaku ani nävät irhom diva arpus nä ini sävät ivät sañis nä ini nämät angän mamäk aa snängaqa. ³⁰Bä qäqi ama qäseng bät angän bäs di sa qat dräm ama rhodäm sä ngät. ³¹Dä soknga va qale ngänit len. Aingän di ngän bit ge ma Ngämuqa va ama rhäqäp nä irhong ama isämirhong angät tpäs.

³²“Bä äkt i iaqäkt kärak i qat tamän i qa nämäni ngo da ama ruvek arhä saqong diva qosaqi aingo ngua rhamän i qa nämäni ngo dä gu mam aa saqong gäarak i rhak pono da ama usäpki arha ron. ³³Dap iaqäkt kärak i qät täqyas na ngo da ama ruvek arhä saqong diva qosaqi aingo ngu rhäqyas na qa dä gu mam aa saqong gäarak i rhak pono da ama usäpki arha ron.

Ma Jisas Di Qaku Qa Män Sa Ama Bulap Dap Kinak Ka Män Sa Ama Ulaqi Arha Singi

(10:34-39 / Luk 12:49-53)

(10:37-39 / Luk 14:25-33)

³⁴“Qale ngän namu angän snäng i sa ngua män ivakt iva ngu voda ama bulap sävät ama ivätki. Qaku ngua män sa ama bulap dap kinak ngua män sa ama ulaqi arha singi. ³⁵Inguna sa ngua män ivakt iva ama ruqa qa rhair sävät aa mamäk dä va ama ngärhuimgi sävät at nanäk dä va ama ngätklui sävät at täväski. ³⁶Dä ama ruqa aa ikkäna diva aa qärhae maräkt.

³⁷“Aung gäarakni i aa snäng bät aa mamäk ura aa nanäk masirhat pit pät ngua väs di qaku ama mär qa na qa iva gu mudäsaqongga na qa. Dap aung gäarakni i aa snäng bät aa emga ura aa imgi masirhat pit pät ngua väs di qaku ama mär qa na qa iva gu mudäsaqongga na qa. ³⁸Bä aung gäarakni i qaku qät ta aa sämänanamuqa bä qät päs gua rhäng di qaku ama mär qa na qa iva gu mudäsaqongga na qa. ³⁹Aung gäarakni i qä siqt iva qä sangar aa iar diva qa rhusäng sä ngät nasot dap iaqäkt kärak i qa rhusäng sa aa iar bä ba ngo diva qä rha ngät nasot.

Ama Rhitsek

(10:40-42 / Mak 9:41)

⁴⁰ “Auge qarak i qā rhar sā ngān di qosaqi qā rhar sā ngo dap auge qarak i qā rhar sā ngo di qosaqi qā rhar sā iaqākt karak i sa qa rhāk na ngo. ⁴¹ Aung gārakni i qā rhar sa ama vāmginaqa sagem mes inguna akni ma Ngāmuqa aa vāmginaqa na qa diva qā rha ama vāmginaqa aa rhitsek. Dā aung gārakni i qā rhar sa ama rākt ka ama ruqa inguna akni ama rākt ka ama ruqa na qa diva qā rha ama rākt ka ama ruqa aa rhitsek. ⁴² Dap aung gārakni i qāqi qāt bon akni nāvāt tārhae rhākt ama rhoes ta anga kap na anga rigi anga umālet na qi inguna sa qāt pās gua rhāng di qoki va qā rha aa rhitsek.”

11

Ama Engevārharha Nage Ma Jon Ama Baptais (11:1-19/Luk 7:18-35)

¹ Sa nga ma Jisas ka von dā iangārkhākt ama rhodrāp bā ba aa ngārkhāqisem da udiom aa mudāsaqongda bā rhāksot dā qa met na ākt ivakt iva qā su dā qā sameng māt ama vārhap pāt iosākt ama ivārhās.

² Bā nga ma Jon ama Baptais karak i sa qale qa va ama tpāskiarharhāng ga nari sāvāt ma Kraiś aa lat dā qa rhāk na arhani aa mudāsaqongda sagem ga ³ bā rha snanbāt sā qa rhoqortāqyia, “Nga qarak na nge iva qa rhān ura va qoki as ut nañām nani akni?”

⁴ Dā ma Jisas ka muvāt pāt a rha rhoqortāqyia, “Ngān det bā ngāni qoar nā ma Jon nā iarhongākt kārqrhong i ngānāt nari irhong dā ngānāt lu irhong ⁵ i ama sāsūrta di sa rhat nañām dap ama vāvarhāmda di sa rhat tet dap iarhakt kārarhae i ama bias pāt a rha di sa mārās pāt a rha dap ama dāngbārharha di sa rhat nari dap ama nāpta di sa rhat tāranas bā ama iar ta. Dā ama sameng ama mār ngāt di ngu sameng na ngāt bā ba ama tlākta. ⁶ Nākt ma Ngāmuqa aa modāmne di sa nga e ge iarhakt kārarhae i sa qaku rhit kut sāda arha ron nāvāt a ngo dap kinak tat nanakt na ngo.”

⁷ Bā nga ma Jon aa mudāsaqongda rhat tet na ākt dā ma Jisas ka nasāng i qat tamān sārha ama gulañ na ama ruvek sāvāt ma Jon doqortāqyia, “Sa ngān met sāvāt ama ivārhās ama qrāk dā bās ivakt iva ngāni lu aqiqa? Nguarām ngān met sae ivakt iva ngāni lu ama eqokt ka ama ruqa qārakni i qāt lir qāt kutsasorhane varhām ama ruvek arhā snāngaqa? ⁸ Ngakt bā qaku rhoqorākt dā ngu lu sa ngān met ivakt iva ngāni lu agi anga ruqa? Nak nga va ngāni lu ama ruqa qārakni i qat don māt ama boi ama mār ngāt? As ngāni lu i iarhakt kārarhae i rhat don māt ama mār ngāt ama boi di sa qale rha va ama vitnarha arha vāt. ⁹ Ngakt bā qaku rhoqorākt dā ngu lu sa ngān met ivakt iva ngāni lu agi anga ruqa? Nguarām ba ngāni lu akni ma Ngāmuqa aa vāmginaqa? Ari, sokt di ngu qoar na ngān i iaqākt di qa vit pāt arhani ama vāmginarha arhā vās. ¹⁰ Rhak tākt ama ruqa di iaqākt karak i sa rha sām sāvāt a qa vā ma Ngāmuqa aa enge rhoqortāqyia,

“ ‘As ngāni lu i ngut tāk nā gua engevārhaqa vā gi qamās
ivakt iva qā rhākmu nā gia iska nanokt nge.’”

¹¹ Ngu qoar na ngān na ama engātki i nā māngurāp ama ruvek kārarhani i sa arhā nanākkina rha sāl a rha di sa qaku aung ga māt gārakni i qa vit pā ma Jon ama Baptais aa uvās. Dap iaqākt karak i ama gaini na qa mamār va ama Murāktpām na rhāvuk di ama morās na qa masirhat daver ma Jon.

¹² “Nāvāt ama qāvālām gārqomni i ma Jon ama Baptais ka nasāng i qā sameng inamāk bā sarhākt di sa ama Murāktpām na rhāvuk ngārhit ta ama mārānga ama mor qa bā ama inirqi māt ta ama ruvek di sa rhi siqut iva rhi

sangar a ngät na ama qrot ¹³ inguna ama vämginarha dä ama muräkt moe di ngät tamän mudu inamäk bä dängdäng i ma Jon ga nasäng i qä sameng iva ama lat toqoräkt ngä rhän. ¹⁴ Bä nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa aa enge ngät tamän sävät ma Elaija iva evär däm ga di ngät tamän sävät ma Jon. Rhoqoräkt di qrekt bä mamär vät a ngän iva ngänät nanakt toqoräkt. ¹⁵ Iaäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.

¹⁶ “Ngu lu va ngua rhuqut ta agiqa sävät ama ruvek nävät tit täkt ama goengait? Rha di rha rhoqor ama rhoes kärarhani i rhat muqun ba ama ivärhäs kärqosni i rhit boda ama tmäs e bä arhani rhit näs sävät arha ruavek toqortäqvia,

¹⁷ “Urhüt kut ama irin
dap ngän di qaku ngän dain
dä urhit tong amä mabu na ama iräski
dap ngän di qaku ngänit nok.’

¹⁸ Inguna ma Jon ga män i qaku qat täs ama bret dä qaku qät näkt ama wain dap ti qoar i, ‘Qa di ama iauska qa e mät ka.’ ¹⁹ Dap ma Ruqa aa Emga qa män i qat täs dä qät näkt dap ti qoar i, ‘Ngäni lu qa! Ama qatmäska dä ama tnaktka na qa bä aa ruavek di iarhakt kärarhae i rhit ta ama takes bä sävät ama vurha!’ Sökt di ama ruvek arha lat kärangätni i rhat tualat na ngät nävät ama mädräm ama mär ngät nage ma Ngämuqa di ngät ngärhi qoar i aa mädräm ama mär ngät di ama räkt ka.”

Avuqi Na Ama Ruvek Näva Ama Värhap Ama Mor Ap Kärarhani I Qaku Rha Näpgoer Na Nas

(11:20-24/Luk 10:13-15)

²⁰ Bä nasot dä ma Jisas ka nasäng i qät täksärha ama ruvek nävä iaväkt ama värhap kärqapni i sa qa mualat na ama lat ama qrot ngät masirhat e inguna sa qaku rha näpgoer na nas. ²¹ “Aingän ama Korasingäna diva avuqi na ngän mamär! Bä aingän ama Betsaidaqäna diva qosaqi avuqi na ngän mamär! Inguna vadi mai iangärhäkt ama nañis ngät ama lat i sa ngua mualat na ngät gem ngän di nga vadi mai ngä märanas e mänguräp ama ruvek nae ma Tair bä nae ma Saidon di sa vadi mudu iarhakt ama ruvek ta näpgoer na nas nämät arha vuirhong i rhi is nas na ama ilän ngät ama boi na ama iräski nävät arha vuirhong näkt ti suqup ama ligätki vät a nas. ²² Sökt di ngu qoar na ngän i vät ama qunäga qaräknä iva ma Ngämuqa qa rhatnävämnä na ama ruvek pät ama ivätki diva qä lavuqi na ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon masirhat pit pa angän bäs.

²³ “Dä ainge ma Kaperneam, nga va ma Ngämuqa qä sek sä nge sa rhävuk säda ama usäpki arha ron? Nak pa qaku rhoqoräkt. Dap kinak nge diva ma Ngämuqa qä rhon na nge rhämäne sävät ama näpta arhä ivärhäs. Inguna vadi mai ama qrot ngät ama lat kärangätni i sa ngua mualat na ngät e väm nge di nga vadi mai ngua mualat na ngät e väm ma Sodom di mamär iva as kale läm bä dängdäng däkt. ²⁴ Sökt di ngu qoar na ngän i vät ama qunäga qaräknä iva ma Ngämuqa qa rhatnävämnä na ama ruvek pät ama ivätki diva qä lavuqi nä ma Sodom masirhat pit pä ngia väs.”

Ngäni Ang Sagem Ngo Dä Va Ngu Von Ngän Da Ama Mämaevüt

²⁵ Bä vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas ka qoar i, “Ngu nän sä nge mam, ainge qaräk i ma Engeska na nge bä ba ama usäpki dä bä ba ama ivätki inguna sa ngia ngaip tärhong däkt nämät ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät dä ama mädräm dä dap kinak sa ngia muqunäga sä irhong bä ba ama rhoes

ama gaini na rha. ²⁶ Ari mam, i qoki nguna rhoqoräkt di varhäm gi snängaqa na ama nãmsävätki.

²⁷ “Sa gu mam ga von ngo rha ama qrot daver iarhongäkt moe. Bã qaku aung gat dräm i ama Ngärhoemga di auge dap sokt ama Ngätmamäk. Dã qaku aung gat dräm i ama Ngätmamäk di auge dap sokt ama Ngärhoemga bã qosaqi iarhakt kärarhae i sa ama Ngärhoemga qa muqunäga sä qa ba rha.

²⁸ “Aingän moe qärrarhae i ngän dualat masirhat dã ngänit ta bã amärän, mamär iva ngäni ang sagem ngo dã va ngu von ngän da ama mãmaevät.

²⁹ Mamär iva qale ngän bã gua rem bã ngäni su nagem ngo inguna aingo di ama bulapka na ngo dã ama sämagaininas nga e gem ngo bã va ngän dän bãt ama mãmaevät bã ba angäna iar. ³⁰ Inguna ama lat kärangätni iva ngu von ngän däm ngät iva ngän dualat na ngät diva qaku ama qrot ngät. Dã ama mãrän gärangätni iva ngu von ngän iva ngänit ta ngät diva qaku amärän bãm ngät.”

12

Ma Jisas Di Ma Engeska Bã Ba Ama Sabat

(12:1-8 / Mak 2:23-28 / Luk 6:1-5)

¹ Vät iomäkt ama qäväläm di vät akni ama Sabat dã ma Jisas kat tet da ama et na ama wit. Dã aa mudäsäqongda di anoeng mã rha dã rha nasäng i rhi nänbän sa ama gavämirhong bã rhat täs irhong. ² Bã nga rhoqoräkt i ama Farisqäna rha rha rhoqoräkt dã rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Ura, gi mudäsäqongda di rhi nänbetäkmät na ama Muräkt pät ama Sabat.”

³ Dã ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ngän mes sävät ama lat kärangätni i ma Devit ka mualat na ngät kä na aa ruavek toqoräkt i anoeng mã rha? ⁴ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i qa mon sävä ama ansäspämgi ama me qi bã qa mãs ama bretkäna qärangätni i rhit bodäm ngät sage ma Ngämuqa qärangätni i ama Muräkt ngät tamän i qaku mamär iva qa qä nä qärrahani i rhi na qa rha äs ngät dap sokt ama priskäna di mamär iva rhat täs ngät. ⁵ Ura nga sa qaku ngän mes pa ama Muräkt i vät ama Sabatkäna dã ama priskäna va ama ansäspämgi ama mor qi rhat tualat mava na ama Sabat i nga rhat tualat na arha lat dã qaku rhit ta ama rhäksärhäm bãt angät tpäs? ⁶ Sa ngu qoar na ngän i ani qärqäni i ini ngä vit pa ama ansäspämgi ama mor qi at täväs di qali lini rhe. ⁷ Bã nga vadi mai sa ngänät dräm dangät täkt ama enge angät tarimini qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Sa nani a ngo iva ngänit lavuqi na arhani dap kaku nani a ngo na anga vodämes’ di vadi mai qaku ngän narhäksärhä iarhakt kärarhae i sa qaku rhi namualat na anga vu ngät anga lat. ⁸ Inguna mã Ruqa aa Emga di ma Engeska bã ba ama Sabat.”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Aa Rhäqyet Ama Nãp Et

(12:9-14 / Mak 3:1-6 / Luk 6:6-11)

⁹ Dã ma Jisas ka met na äkt bã qa mon säva arhä mãmairqi. ¹⁰ Dap akni ama ruqa qa e qärakni i ama nãp aa rhäqyet. Dã arhani rha snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nga maräkt da ama Muräkt angät saqong iva ut tumäräs pät akni vät ama Sabat?” Rhi snanbät toqoräkt dinguna rhit nãm nani guani iva rhi rhäksärhäm ga vät ini angät tpäs.

¹¹ Dã qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Auge nävät a ngän gärakni i aa anga sipsip kärakni i sa qa säp sämät ama uqupka vät ama Sabat diva qaku qä nasangar a qa bã va qä sek mã qa nämät ka? ¹² Di nak ama ruqa di qa vit masirhat pa ama sipsip aa uväs! Bã äkt i sa maräkt da ama Muräkt angät saqong iva ut tualat mamär sa akni vät ama Sabat.” ¹³ Dã ma Jisas ka qoar nä

qa ruqa i, “Ngia rhurän dä ngia rhäqyet.” Dä qa ruqa qa murän dä bet bä sa märäs pät a et i ama mär et toqor aetni.

¹⁴ Dä ama Farisiqäna rha met bä rhat tamän särhäm ne sä qa iva rhi veng ga rhoqor mäniekt.

Ma Ngämuqa Aa Latka Qäarakni I Sa Qa Armeng Däm Ga

¹⁵ Ma Jisas di sa qunäga vät a qa sä iangärhäkt ama lat bä äkt i qa met nävät iosäkt ama ivärhäs. Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek tat tet nasot a qa bä qa mumäräs pät arha rämgivärharha moe. ¹⁶ Näkt ka von da rha ama enge na ama mugem iva qale rhi namuqunäga sä qa ba ama ruvek. ¹⁷ Qa mualat toqoräkt divakt iva rhäkmamär varhäm ama vämginaqa ma Aisaia aa enge qärangätni i sa qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

¹⁸ “As ngäni lu gua latka qäarakni i sa ngua armeng däm ga qäarak i sa gua snäng bät a qa masirhat

bä märmär gem ngo masirhat nävät a qa.

Va ngua rhu gu Qloqaqa vät a qa

bä va qä sameng na ama räkt ngät ama matnävämmne

bä ba ama Jentailqäna.

¹⁹ Qa diva qaku qä na arhani rhi narhäktgyäm sä ne bä va qaku qä natnäs tävuk

bä qosaqi va qaku aung gä natnari aa eguinga mäni ama is.

²⁰ Va qaku qä narhagär da anga egärhaet kärqetni ivakt pä bet

dä va qaku qä naveng anga lirhäge qäarakni i sa qorhäs iva qä nöp.

²¹ Näkt pa ama Jentailqäna rhat nanakt na qa sä nas.”

Ama Märhamän Mava Säväät Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa

(12:22-32 / Mak 3:22-30 / Luk 11:14-23 / Luk 12:10)

²² Mamär dä arhani ama ruvek ta män sage ma Jisas sä akni ama ruqa qäarakni i ama iauska qät täk pät a qa bä äkt i ama säsurqa na qa dä qaku qät tamän. Dä ma Jisas ka mumäräs pät a qa bä äkt i nasot dä qa ruqa qät tamän dä qat nañäm. ²³ Dä ama ruvek moe di qräk mät ta dä rhi snanbät i, “Nak nguraräm ma Devit aa emga rhak täkt iaqäkt kärak i ma Kraisis?”

²⁴ Sokt di nga ama Farisiqäna rha nari rhoqoräkt dä rha qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qät kutmäs ama iaus di sokt nävät ama iaus angät narhoerqa ma Belsebul aa qrot.”

²⁵ Ma Jisas kat dräm arhä snängaqa dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Anga muräktpäm moe qärangätni i sa matmät na ngät diva qäbäs na ngät bä ngakt bä anga ruvek e mät anga värhäm ura va anga vätkä rhi arhäktgyäm sä ne dä va qaku qale iomäkt ama värhäm ura iaqäkt ama vätkä mauiu. ²⁶ Bä ngakt hä ma Sämgä qät kutmäs ma Sämgä dä qa di qat tatmät na nas toqoräkt. Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va aa muräktpäm ngät mair ma ama qrot toqor mäniekt?

²⁷ Näkt ngakt bä ngut kutmäs ama iaus di na ama qrot nage ma Belsebul varhäm angäna enge dä ngu lu iarhakt kärarhae i rhat tet nasot a ngän di auge qät boda rha ama qrot bä rhit kutmäs ama iaus? Iarhakt di arha lat ngärhi sameng i angäna enge di qaku maräkt na ngät. ²⁸ Sokt di ngakt bä ngut kutmäs ama iaus nävät ma Ngämuqa aa Qloqaqa dä iangärhäkt gua lat di ngärhi sameng i ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa ngä män sagem ngän.

²⁹ Qaku mamär vät aung anga ruqa iva qä namon säva anga qrot ka anga ruqa aa vätkä mavängam bä qä rha aa qärhong dap as kaku qa er qa qop pät a qa. Ngakt bä qä qop pät a qa dä mamär iva qa rhon bä qä rha aa qärhong. Dä nak as ngätki va mamär vät a qa iva qä rha aa qärhong moe.

³⁰ “Auge qarak i qaku qat tair gem ngo di qat tair sävät a ngo. Dap auge qarak i qaku qat tatnärhäm i qä ngingdämne na ama ruvek kä na ngo di qa di qat tusur täm da. ³¹ Dä soknga ngu qoar na ngän i ama vuirhong dä ama märhamän mava moe diva ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek sä irhong. Sokt di aung gäarakni i qat tamän mava nä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng nä ianiäkt aa vuini. ³² Bä aung gäarakni i qat tamän mava nä ma Ruqa aa Emga diva ma Ngämuqa qä qyiradeng nä ianiäkt aa vuini. Dap aung gäarakni i qat tamän mava na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng nä ianiäkt aa vuini näma dä vät tom däkt ama qäväläm ura as mirhup.

Ama Ngämuqa Di Rhi Räm A Qa Nage Aa Gavam
(12:33-37/Mat 7:15-20/Luk 6:43-45)

³³ “Anga mär qa anga ngämuqa di sokt kät sa ama mär ngät ama gavam dap anga vu qa anga ngämuqa di sokt kät sa ama vu ngät ama gavam. Va ngäni lu nüsmäne na ama ngämung di nävät angät gavam. ³⁴ Aingän gärarhae i ama gulänği na ama uiuvärhirhong gärgärhongni i irhong ngärhit kut na ama qänogi, rhoqor mäniekt bä mamär vät a ngän iva ngän damän bät anga mär ngät anga enge qre i sa ama vu rha ama ruvek na ngän? Inguna sävetka aa vämgı di sa qiat tamän nävät agini qärgäni i rhäqap aa snängaqa nä ini. ³⁵ Ama mär qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama märirhong da aa ron di sa qat tualat na ama mär ngät ama lat dap ama vu qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama vuirhong da aa ron di sa qat tualat na ama vu ngät ama lat. ³⁶ Ngu qoar na ngän i vät ama qunäga qäarakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek pät ama ivätki diva rhit tävakt sa ama enge moe qärangätıni i sa rha märhamän bät a ngät nak kop mavängam ³⁷ inguna nävät angäna enge diva isiska vät a ngän nämät ama rhäksärhäm dap kosaqi nävät angäna enge diva ngäni rha ama rhäksärhäm.”

Ama Muqunängi Qäarakni I Ma Ngämuqa Qa Mualat Na Qi Ge Ma Jona
(12:38-42/Mat 16:1-4/Mak 8:11-12/Luk 11:29-32)

³⁸ Dä arhani ama Skraipkäna dä ama Farisiqäna rha muvät pät a qa i rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa nani a üt iva urhi lu anga muqunängi nävät a nge.”

³⁹ Sokt di ma Jisas ka muvät pät a rha i, “Aingän nävät tit täkt ama qoengait di ama vu rha ama ruvek na ngän gärarhani i sa qaku qale rha mamär i sägäni na rha rhi nä ma Ngämuqa rhoqor ama ruiom gärgiomni i sa in mätlägut näkt mamär dä akni qa qavatnävätlägut. Bä ngänit nän nani anga muqunängi sokt diva qaku anga muqunängi qi namän bä ba ngän dap sokt ama muqunängi nävät ama vämginaqa ma Jona. ⁴⁰ Inguna qoki rhoqor ma Jona qarak i sa qale qa vät ama dävaung ama qunäng dä ama dävagukt ama bängang da ama mor qa ama rhinämga aa ron diva qosaqi ma Ruqa aa Emga rhoqoräkt iva qale qa vät ama dävaung ama qunäng dä ama dävagukt ama bängang da ama ivätki aa ron. ⁴¹ Ama ruvek nae näva ama värhäm ama mor äm ma Ninive va rha rhair ti nä rhit täkt ama qoengait pät ama qunäga qäarakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek pät ama ivätki bä va iarhakt ama ruvek ti rhäksärhäm ngän inguna mudu rha näpgoer na nas toqoräkt i ma Jona qa sameng bät a rha. Dap täkt di ango qarak i qale ngo rhe di ngua e daver ma Jona.” ⁴² Ama vitnaqi e vät ama ivärhäs ma Seba diva qia rhäranas pät iaqäkt ama qunäga qäarakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek bä va qi rhäksärhä rhit täkt ama qoengait inguna qia met näva ama iska näda ama ivätki at tärhäkt ivakt iva qi nari ama ruqa sa ama mädräm ama mär ngät ma

Solomon aa enge. As ngäni lu i aingo qarak i qale ngo rhe di ngua e daver ma Solomon.

*Evär Da Ama Iauska
(12:43-45 / Luk 11:24-26)*

⁴³ “Qre va vuk sa ama iauska nämät ama ruqa dä qat tet pät ama ivärhäs ama qrak dä bäs bä qät näm nani anga ivärhäs ivakt iva mae vät a qa e. Sokt di qaku qä namäqäne dä mamär. ⁴⁴ Dä nasot di qat tu aa snäng doqortäqyia, ‘Va evär däm ngo sävä gua vätka qarak i sa ngua män näväm ga.’ Bä nga rhoqoräkt i qat dän bä samuk dä qä lu qa vätka i ama dungdu ga näkt ama qumärqumär väm ga näkt sa mamär na qa moe. ⁴⁵ Dä qat tet bä qat dän sa ama ngärhäqyet da udiom angätni ama iaus kärangätni i sa ngä met e na qa sa angärha lat ama vu ngät bä ngät don sävä qa vätka bä qale ngät e. Dä iaqäkt ama ruqa di sa mäqi mava na qa dap täkt di sa mava na qa masirhat mamär. Ama ruvek nävät tit täkt ama qoengait diva rha rhoqoräkt.”

*Ma Jisas Aa Nanäk Näkt Säväät Aa Lätkpek
(12:46-50 / Mak 3:31-35 / Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Bä nga as ma Jisas kat tamän särha ama ruvek dä nak sa aa nanäk ki na aa lätkpek ta män bä rhat mair dalek bä rhit täkne iva rha rhamän särhäm ga. ⁴⁷*

⁴⁸ Sokt di qa muvät pät ama engevärhaqa rhoqortäqyia, “Agukt koe di gu nanäk bä guavek koe di gua lätkpek?” ⁴⁹ Dä qa rhäk aa rhäqyet säväät aa mudäsaqongda i qä qoar toqortäqyia, “Erhärhae rhäkt, di gu nanäk ki nä gua lätkpek! ⁵⁰ Inguna guavek koe qararhani i rhat tualat parhäm gu mam dak pono da ama usäpki arha ron aa snängaqa di iarhakt di gua lätkka dä gua lätkki dä gu nanäk na rha.”

13

Ama Enge Na Ama Siquutki Säväät Ama Ruqa Qarakni I Qät Don Na Ama Gavämirhong

(13:1-9 / Mak 4:1-9 / Luk 8:4-8)

¹ Vät iaqäkt ama sägak ama qunäga dä ma Jisas ka met daqule ama vätka bä qa met säväät ama namuqa aa rhäkt näkt kat muqun e. ² Dä västämne na ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek namet a qa bä äkt i qa veng sämät ama mlauski ama lil qi bä qa muqun. Dap ama ruvek moe di rhat mair vät ama qoan.

³ Dä qa qoar na rha na ama rhäqäp nä irhong na ama enge na ama siqut i qä qoar toqortäqyia, “Maos dä akni ama latka qarakni i qät don na ama gavämirhong ga met säva ama etki ivakt iva qä qutnanokt pät a qi. ⁴ Bä nga qät don na ama gavämirhong dä arhongni di irhong ngä säp sä varhäm ama iska dä ama isäm ngä män bä ngä mä s irhong. ⁵ Dap arhongni ngä säp säväät ama ivärhimek kärqämekni i ama dui väm imek äkt i qaku ama ivätki masirhat bä ama gavämirhong ngä lir ngä ir inguna ama ingas ama ivätki. ⁶ Sokt di nga ama qunäga qa sek mes dä qek pät irhong bä näät däm irhong inguna qaku irhong angärha anga qridu anga uiu ngät. ⁷ Dap arhongni ama gavämirhong ngä säp sä mänguräp ama ritgung bä nga ama ritgung ngä ir dä ngä ong ama gavämirhong bä ngä slava nä irhong angärha irhirqi. ⁸ Dap arhongni ama

* **12:47** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge qarangätni i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Dä akni qa qoar nä ma Jisas i, “Gi nanäk ki nä gia lätkpek tat mair dalek dap nani a rha iva rha rhamän särhäm nge.”’

gavämirhong ngä säp sävät ama mär qi ama ivätki bä irhong ngä ir bä irhong ngä sa i arhong ngä sa ama handret nä irhong ama gavämirhong dap arhong ngä sa ama dävauŋ na rha ama ruvek nä irhong dap arhong ngä sa ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä irhong.”⁹ Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, “Iaqtäk kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

Ama Rharimini Qärqäni I Ma Jisas Kat Tamän Na Ama Enge Na Ama Siqu
(13:10-17 / Mak 4:10-12 / Luk 8:9-10)

¹⁰ Dä ama mudäsaqongda rha met sagem ga bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngiat tamän särha ama ruvek na ama enge na ama siqut?”

¹¹ Dä qa muvät päta rha i, “Aingän di sa ma Ngämuqa qa rhares ba ngän iva qunäga vät a ngän sävät ama Muräktpä m na rhävuk angät ngai virhong dap ta di sa qaku qa rhares päta arha rhäng. ¹² Iomäkt di sa ama engätki na äm inguna aung gäarakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae bä va masirhat mamär na aa qärhong. Dap aung gäarakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha aa qäni ama gaini nä ini nagem ga. ¹³ Iomäkt di ama rharimini qärqäni i nguät tamän särhäm da na ama enge na ama siqut. Inguna rhat nañäm sokt di qaku rhi nalu bä rhat nari sokt di qaku qunäga vät a rha. ¹⁴ Ngätki i ma Aisaia aa enge nage ma Ngämuqa mudu di sa rhäkmamär na ngät sävät tärhae rhäkt ama ruvek kärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“ “Aingän di nak pa ngänät nari
sokt diva qaku qunäga vät a ngän
bä nak pa ngänät nañäm
sokt diva qaku ngän nalu guani.”

¹⁵ Inguna rhärhae rhäkt ama ruvek
di sa arhä mädräm ngä män i sa qaku qunäga mät ngät
bä sokt mamär vät a rha iva rhat nari ama gaini nä mät arha sä m
dä sa rha väsdät mät arhä saqong.

Nga vadi mai qaku rhoqoräkt
diva mamär iva rhat nañäm na arhä saqong
bä va rhat nari nä mät arha sä m
bä va qunäga mät arhä mädräm
dä va rhi hong sävät a ngo dä va ngua rhumaiar ta.”

¹⁶ Sokt di sa ama modämne nga e gem ngän inguna aingän di sa ngänät nañäm na ngän saqong dä ngänät nari nä mät angäna sä m. ¹⁷ Ngu qoar na ngän na ama engätki i ama rhäqäp na rha ma Ngämuqa aa vämginarha rhi na ama räkt ta ama ruvek mudu di sa nani a rha masirhat iva rhi lu rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät lu irhong sokt di qaku rha lu irhong. Bä qosaqi nani a rha iva rhi nari rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät nari irhong sokt di qaku rha nari irhong.

Ma Jisas Ka Rhäväksäs Sä vät Ama Ruqa Qärakni I Qät Don Na Ama Gavämirhong

(13:18-23 / Mak 4:13-20 / Luk 8:11-15)

¹⁸ “Mamär iva qunäga vät a ngän sa ama enge na ama siqutki sävät ama latka qärakni i qät don na ama gavämirhong. ¹⁹ Nga rhoqoräkt i sävetka qat nari ama enge sävät ama Muräktpä m näkt kaku qunäga vät a qa sä ngät di qa rhoqor ama gavämirhong gä r qärhong i irhong ngä säp sä varhäm ama iska.

Näkt sa ama vu qa ama ruqa ma Sämga qat dän dä qä rharvät dä iarhongäkt näda aa ron gärqärhong i sa qa latka qa qutnanokt irhong. ²⁰ Iarhongäkt kärqärhong i irhong ngä säp pät ama ivärhimek kärqämekni i ama dui väm imek di ama siqutki sävät aung gärakni i qat nari ama enge dä qät lir qät ta ngät na ama märmärgem. ²¹ Dap as kaku angät snagut ngä mon säda aa ron mamär dä soknga qat mair di nak kop sokt pät ama qäväläm ama qot äm. Bã nga ama märän ura ama siqutiqut nage ama ruvek ngät dän bät a qa nävät ma Ngämuqa aa enge dä lärlir mämæ da aa qatnanakt.

²² “Dap sävät ama gavämirhong gärqärhong i sa irhong ngä säp sä mänguräp ama ritung di ama siqutki nä irhong sävät aung gärakni i sa qa nari sokt di ama qänäskänes sävät ama ivätki at kärhong dä ama mämägän gärangätni i ngärhi irastäm sa ama ruvek di sa ngä män bit pa ama enge angät tpäs bã qaku anga gavam ngät dän nävät a ngät. ²³ Dä iarhongäkt kärqärhong i qa latka qa qutnanokt irhong bät ama mär qi ama ivätki di ama siqutki sävät aung gärakni i qat nari ama enge bã qunäga vät a qa sä ngät. Qa di ngätkti i qät sa ama gavam. Bã nävät asägäni asägäni ama gavämini di arhani ama ruvek toqoräkt di rhit sa ama handret na ngät ama gavam dap arhani di rhit sa ama dävauing na rha ama ruvek na ngät dap arhani di rhit sa ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem na ngät ama gavam.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Mran Ama Vu Ngät

²⁴ Dä ma Jisas ka märhamän bät angätäni ama enge na ama siqutki bã ba rha i qä qoar toqortäqyia, “Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäni di mamär vät a ngo iva ngua rhuqut täm ngät di sävät akni ama ruqa qarakni i qa qutnanokt ama mär irhong ama gavämirhong bät aa etki. ²⁵ Bã nga aa latta di rhi mänatäm dä aa ik ka män bã qa qutnanokt ama mran ama vu ngät mänguräp ama wit näkt ka met.

²⁶ “Dä soknga nga rhoqoräkt i ama wit ngä ir bã ngä sa dä qosaqi vuk sa ama mran ama vu ngät. ²⁷ Dä iaqäkt ama morqa aa latta rha män gem ga bã rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, ‘Morqa, nga qaku ngia qutnanokt ama mär irhong ama gavämirhong bät gia etki? Bã nga rhoqoräkt dä ngu lu ama mran ama vu ngät ngä män na qoe?’

²⁸ “Dä qa qoar na rha i, ‘Sa aurha anga ik ka mualat toqoräkt.’ Bã äkt i ama latta rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, ‘Näkt nga nani a nge iva u rhet bã u rhar mät iangärhäkt ama mran ama vu ngät nae?’

²⁹ “Dä qa morqa qa qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Qaku inguna varis ngän namar mät anga wit sä ne na ama mran ama vu ngät. ³⁰ Mamär iva ama wit ngä na ama mran ama vu ngät ngärhi ir gem ne bã dängdäng bät ama qäväläm iva ama latta rhit dodäkt sa ama tmäs. Bã vät iomäkt ama qäväläm diva ngu qoar nä iarhakt ama latta iva rhi er ti rha ama mran ama vu ngät näkt ti qop pät a ngät ma ama istakt näkt ti väs ngät. Näkt mamär dä va rhi rha ama wit bã va rha rhu ngät puk pä gua vätki qaraktäni i qali qi e iva rhoqoräkt.’ ”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Mastard Aa Gavämini Dä Ama Yis (13:31-33 / Mak 4:30-32 / Luk 13:18-21)

³¹ Dä ma Jisas ka märhamän bät angätäni ama enge na ama siqutki bã ba rha i qä qoar toqortäqyia, “Ama Muräktpäni na rhävuk di ngät toqor ama mastard i aa gavämini qarqäni i ama ruqa qa rha ini bã qa qutnanokt ini vät aa etki. ³² Ianiäkt ama gavämini di ama gaini nä ini mamär dap nga sa ini ngä ir dä sa ini ngä män i ama ngämuga. Iaqäkt ama ngämuga diva qä ir vit pa arhongni ama namuirhong moe angät tpäs pät ama et bã aa rhäqyitnäkt diva ama mor

itnäk bā äkt iva ama isäm nämät ama leqäs ngä rhän bā va ngärhit tāk angärha vāt pät aa qän.”

³³ Dä ma Jisas ka märhamän särhäm da na angätni ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Ama Muräktpä m na rhävuk di ngät toqor ama yis käraktni i ama ruqi qia rha qi bā qia mu qi va ama mor ngät ama plaua näkt kia näpgoer na ngät pä m ne bā dängdäng i ama yis kia mon säva ama qopkopki moe.”

Ama Enge Nage Ma Ngämuqa Dä Ama Enge Na Ama Siqut

³⁴ Rhärhong däkt moe di sa ma Jisas ka märhamän bät irhong bā ba ama gulañ na ama enge na ama siqut. Qop sokt kat tamän särhäm da di na ama enge na ama siqut. ³⁵ Dä aa lat iangärhäkt di sa ngä rhäkmamär na ama enge qarangätni i sa akni ama vämginaqa mudu qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

“Va ngua rhamän särhäm da di na ama enge na ama siqut

bā va nguat tamän sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa ngaip irhong di nävät ama qäväläm gärqomni i qa sä m ama ivätki.”

Ma Jisas Ka Rhäväkt Sa Ama Enge Na Ama Siqutki Sä vät Ama Mran Ama Vu Ngät

³⁶ Dä nasot dä ma Jisas ka met daqule ama gulañ na ama ruvek bā qa met säva vät. Dä aa mudäsaqongda rha män sagem ga i rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Mamär iva ngit täv äkt sa ama enge na ama siqutki sävät ama mran ama vu ngät pät ama etki bā ba ut.”

³⁷ Dä qa muvät toqortäqyia, “Iaqäkt ka ruqa qarak i qät kutnanokt ama mär irhong ama gavämirhong di aingo ma Ruqa aa Emga. ³⁸ Dä ama etki di ama ivätki dap ama gavämirhong ama mär irhong di ama rhoes näva ama Muräktpä m. Dap ama mran ama vu ngät di ama vu qa ama ruqa ma Sä m ga aa es. ³⁹ Dä iaqäkt kärak i qa qutnanokt ama mran ama vu ngät di aurha ik ma Sä m ga dap ama qäväläm gärqomni i rhit dodäkt sa ama tmäs diva ama qäväläm gärqomni iva rhäksot na ama ivätki dap ama latta qararhani i rhit dodäkt sa ama tmäs e di ama enselqäna.

⁴⁰ “Di qoki rhoqor ama mran ama vu ngät di rhit ta ngät bā rhit päs ngät mät ama mudäbäs diva rhoqoräkt pät ama qäväläm gärqomni iva rhäksot na ama ivätki. ⁴¹ Va ma Ruqa aa Emga qä rhäk na aa enselqäna bā va rhi rha iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät dän sa ama vuirhong moe ngä na ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat näva aa Muräktpä m. ⁴² Bā va rhi rhon sämät ama mudäbäs ama qrot äs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqäia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne. ⁴³ Dä nasot dä va ama räkt ta na rha ama ruvek tit sen i rha rhoqor ama qunäga va arhä mamäk aa Muräktpä m. Aung gä rakni i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.

Ama Enge Na Ama Siqutki Sä vät Ama Mämägän Gärangätni I Rha Ngaip Ngät

⁴⁴ “Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpä m di ngät toqor ama mämägän gärangätni i sa rha ngaip ngät pät ama etki qarangätni i akni ama ruqa qa män bät a ngät dä qa sasärhäm ngät. Näkt nasot dä qat tet nävät ama märmärgem bā qät boda aa qarhong moe näkt kät bodäm bät iaqy äkt ama etki.

Ama Enge Na Ama Siqutki Sä vät Ama Pel Qä rakni I Ama Ligär Masirhat Pät A Qi

⁴⁵ “Bä qosaqi iaqäkt na rhävuk aa Muräktpä m di ngät toqor ama ruqa qarakni i qat dräm gät boda ama qarhong gä rakni i qät ñäm nani ama mär ngät

ama pelqäna. ⁴⁶Bä nga qa män bät akti ama pel qarakti i ama ligär masirhat pä t a qi dä qa met bä qa voda aa qärhong moe näkt ka vodäm bät a qi.

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävä t Ama Väiuqi

⁴⁷“Qosaqi iaqäkt na rhävuk aa Muräktpä m di ngät toqor ama väiuqi qarakti i sa akti qa rhon na qi säva ama namuqa bä qia rha ama rhäqäp na ngät ama rhinäm maos maos. ⁴⁸Bä nga rhäqäp ki mamär dä ama gamoe rha ar mä qi sävä t ama qoan bä rha muqun bä rha mät ama mär ngät ama rhinäm bä rha mu ngät mät ama urat dap ta rhon na ama vu ngät nae. ⁴⁹Vät ama qäväläm gä r qomni iva rhäksot na ama ivät ki diva rhoqoräkt. Va ama enselqäna rha rhän bä va rha rhatma ama vu rha ama ruvek nämäni ama räkt ta ama ruvek. ⁵⁰Näkt pa rhi rhon na ama vu rha ama ruvek sämät ama qrot äs ama mudäbäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqäia dä va rhit nes arhä qeng gä r rha rem na ne.”

Ama Iaräs Na Ngät Ama Mämägän Dä Ama Mämägän Ama Mru Ngät

⁵¹Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga sa qunäga vät a ngän sä rhärhong däkt moe?” Dä rha muvät pä t a qa i, “Iei.” ⁵²Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Iarhakt moe qararhae i sa rha män i ama mudäsaqongda na rha bä rhi su ama ruvek sävä t iaqäkt na rhävuk aa Muräktpä m di rha rhoqor ama morqa qarakti i vukpuk sä qa näva aa vätka sa angät ni nävä t aa mämägän gä r angät ni i ama iar ngät dä angät ni qarangät ni i ama mru ngät.”

Ama Ruvek E Ma Nasaret Ta Mer Ma Jisas (13:53-58/Mak 6:1-6/Luk 4:16-30)

⁵³Sa nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqut bä rhäksot dä qa met na äkt. ⁵⁴Bä nga qa män sämät aa värhäm dä qa su ama ruvek pa arhä mämairqi. Dä qräk mät ta nävä t aa rhisu bä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nak tak täkt ama ruqa di sa qa rha rhangät täkt ama mädräm ama mär ngät dä rhangät täkt ama qrot ngät ama lat na qoe? ⁵⁵Nga qaku iaqäkt kä rak i qat dräm gät täkt pä t ama vät aa emga? Nga qaku rhat tes aa nanäk i ma Maria? Bä nga qaku aa läktpek ama gamoe i ma Jems kä nä ma Josep dä ma Saimon näkt ma Judas? ⁵⁶Nga qaku aa läktpek ama evop moe rhe gem ut? Bä nga rhoqoräkt dä rhak täkt ama ruqa qa rha rhärhong däkt moe na qoe?” ⁵⁷Dä rha qut säda arha ron nävä t a qa.

Sokt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ama vämginaqa di qaku ama ruvek tit kutdrir sagem ga dap sokt mät aa värhäm maräkt dä mä nguräp aa qärhae maräkt.” ⁵⁸Dä qaku qa mualat na anga qrot ngät anga lat masirhat e inguna qaku arha anga qatnanakt.

14

Ma Jon Ama Baptais Aa Tñäpki (14:1-12/Mak 6:14-29/Luk 9:7-9)

¹Vät iomäkt ama qäväläm dä ama tpäsinaqa ma Herot ka nari ama sameng sävä t ma Jisas ²dä qa qoar na aa latta rhoqortäqyia, “Rhak täkt di ma Jon ama Baptais. Sa qa märanas nämät ama tñäpki bä rhoqoräkt i rhangät täkt ama nañis ngät ama qrot ngät ama lat di ngät tualat gem ga.”

³Ma Herot ka märhamän doqoräkt inguna sa qa voda rha ama muräkt iväkt iva rhi sangar ma Jon bä rhi qop pä t a qa bä va rha rhu qa va ama tpäs kiarharhäng inguna vät ma Filip ma Herot aa läktka aa egutki ma Herodias at täväs ⁴inguna ma Jon sa qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qaku maräkt parhäm ama Muräkt iva ngia rhät ma Herodias.” ⁵Bä nämä dä nani a qa iva qä vodäm

ga sãmät ama tñäpki sokt di qät len ama ruvek inguna rhat nanakt i ma Jon di ama vämginaqa na qa.

⁶ Sokt di nga vät ma Herot aa bängagi qäraktni i mudu rha säl a qa dä ma Herodias at tuimgi qia main dä ma Herotkäna arhä saqong bä märmär ge ma Herot nävät a qi. ⁷ Dä soknga qa mumänaris na ama musärhäm iva qä von gi rha agini qärqäni iva qi nän ga rhäm ini. ⁸ Dä at nanäk kia rhäklänge mät ki bä qia qoar nä ma Herot toqortäqyia, “Ngi von ngo rhä ma Jon ama Baptais aa uväski va ama pletige ama mor ige.”

⁹ Dä ama vitnaqa di airäs ka sokt dinguna sa qa mumänaris ma ama qrot da aa ruavek arhä saqong dä qa qoar bä aa latta rha mualat toqoräkt. ¹⁰ Qa rhäkne bä rha rhodäkt mät ma Jon ba ama tpäskiarharhäng ¹¹ näkt ta män bä samuk sa aa uväski va ama pletige ama mor ige bä rha von ama rhuimgi rhäm gi bä qia rha qi ba at nanäk. ¹² Dä ma Jon aa mudäsaqongda rha män bä rha rha aa släqyige bä rha sasärhäm ige näkt ta met bä rha sameng bä ma Jisas.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba Ama Ngärhäqyet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(14:13-21 / Mak 6:30-44 / Luk 9:10-17 / Jon 6:1-15)

¹³ Näkt nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt sävät ma Jon dä qa met na äkt mät ama mlauski bä sävät ama ivärhäs kärqosni i qaku anga ruvek e bä qale qa e i sokt ka. Sokt di nga ama ruvek ta nari rhoqoräkt dä rha met näva arha värhap bä rha met nasot a qa. ¹⁴ Bä nga ma Jisas ka män mit pät a qoan dä qa lu ama mor qi ama gulañ na ama ruvek dä qa lavuqi na rha dä qa mumäräs pät arha rämgivärharha.

¹⁵ Bä nga bängangäs dä aa mudäsaqongda rha män gem ga bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Sa ama qunäga qat don dap tos täkt ama ivärhäs di qale läs gläius. Mamär iva ngi rhäk na ama gulañ ivakt iva rha rhet sãmät ama värhäm bä va rhi vodäm bät anga tmäs bä ba nas.”

¹⁶ Sokt di ma Jisas ka qoar i, “Mamär iva qoki qale rha dap pa ngäni von da rha anga tmäs.”

¹⁷ Dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qop sokt ama bretkäna ama ngärhäqyet näkt sävät ama rhinämiom ama udiom nga e gem ut.” ¹⁸ Dä ma Jisas ka qoar i, “Ngäni rha ngät sagem ngo.” ¹⁹ Dä qa qoar na ama gulañ na ama ruvek iva rha rhuqun bät ama mran. Näkt ka rha ama ngärhäqyet ama bretkäna dä ama udiom ama rhinämiom näkt ka ñäm dävit säva ama usäpki bä qa mes ama mär sage ma Ngämuqa. Dä qa vomät na ama bretkäna bä qa von aa mudäsaqongda bä rha are däm ngät bä ba ama ruvek.

²⁰ Bä rha moe rha mäsbä arhä sare. Näkt ama mudäsaqongda rha rhäqäp ama urat ama ngärhäqyisem da unbem na ngät na ama mäsdävät.

²¹ Ama rhodäm sa ama gamoe iarhakt kärarhae i sa rha mäsbä di ama ngärhäqyet ama tausengäna na rha dap kosaqi ama evop ti na ama rhoes ta mäsbä.

Ma Jisas Kat Tet Pät Ama Qoeväs Angärha Rhäng

(14:22-33 / Mak 6:45-52 / Jon 6:16-21)

²² Dä nak kop äkt dä ma Jisas ka qoar na ama mudäsaqongda bä rha veng sãmät ama mlauski iva rhi rhoer särhage na ama namuqa dap pa dängdäng na qa ivakt iva qä vräs na ama gulañ. ²³ Dä nasot dä dang däm ga bä sãmäni ama damgi ivakt iva qä nän. Bä sa rhoqoräkt i bängangäs dä qop sokt ka qale qa äkt.

²⁴ Dap pät iomäkt ama qäväläm di sa ama mlauski di sa qia muk da ama namuqa aa ron i ama vaeng ngärhit don na qi ba ne inguna ama laurqi qi e nani a ne na rha. ²⁵ Bä nga sa qorhäs iva qunäga dä ma Jisas ka met sagem da i qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng. ²⁶ Sokt di nga aa mudäsaqongda rha lu qa i qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng dä rhit len masirhat mamär bä rhi qoar i, “Ama rhomga iaqäkt!” Bä rhat tuqäia i rhit len.

²⁷ Dä qa märhamän särhäm da masägos i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ngänit len! Nak kop mamär. I nak kop aingo.”

²⁸ Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngakt bä ngätki i ainge dä ngi qoar na ngo iva ngua rhet pät ama qoeväs angärha rhäng sagem nge.”

²⁹ Dä ma Jisas ka qoar na qa i, “Ngi ang!” Dä soknga ma Pita qa sär sä nas nämät ama mlauski bä qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng sage ma Jisas.

³⁰ Sokt di nga qa lu ama laurqi dä qät len bä qä nasäng i qat don dä qa näs sävät ma Jisas i, “Engeska, ngia rhumaiar ngo.”

³¹ Dä ma Jisas ka rhäk aa rhäqyet masägos bä qa sangar ma Pita i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ai, ainge di ama gaini nä gi qatnanakt. Mäniekt bä qaku sägäk nä gi snängaqa?”

³² Bä nga in beng sämät ama mlauski dä mae da ama laurqi. ³³ Dä iarhakt kärarhae i qale rha mät kä mlauski di rhi nän sagem ga i rhi qoar i, “Ngätki i nge di ma Ngämuqa aa emga na nge.”

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rämgivärharha E Ma Genesaret
(14:34-36/Mak 6:53-56)*

³⁴ Bä nga sa rha mängaläkt särhage dä mae vät a rha e vät ama ivärhäs ma Genesaret. ³⁵ Bä nga ama gamoe nävät iosäkt ama ivärhäs ta räm ma Jisas dä rha rhäkne nani ama rämgivärharha moe nävät iaqäkt ama ngärhäkta bä ama ruvek ta män sä rha sagem ga. ³⁶ Näkt tat naing bät a qa iva qät tares pät ama rämgivärharha arha rhäng iva nak kop pa sokt tit täk da aa boiqi arha väm. Bä iarhakt moe qararhae i sa rha rhäk da arha väm di sa märäs pät a rha.

15

*Ama Ruvek Arhä Qärhong Dä Ma Ngämuqa Aa Muräkt
(15:1-9/Mak 7:1-13)*

¹ Mamär dä ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna rha män nae ma Jerusalem bä sage ma Jisas bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, ² “Mäniekt bä gi mudäsaqongda di qaku rhat tet parhäm aurha morta arhä qärhong? Inguna qaku rhit tor arhä rhäkt narhoer näkt sa rhat täs.”

³ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha i, “Mäniekt bä ngänin nänbetäkmät na ama muräkt nage ma Ngämuqa ivakt iva ngän det parhäm angäna morta arhä qärhong? ⁴ Inguna ma Ngämuqa qa muräkt toqortäqyia, ‘Mamär iva ngit kutdrir sävät gi mamäk dä gi nanäk’ dap ‘Aung gäarakni i qat tamän mava na aa mamäk ura aa nanäk diva qoki rhi veng ga.’ ⁵ Sokt di aingän di ngäni qoar i, ‘Ngakt bä aung anga ruqa qä qoar na aa mamäk ura na aa nanäk i agi matnärhäm gärangätini i mai va ngu von en däm ngät di sa ngua von ma Ngämuqa ⁶ bä rhoqoräkt di sa mamär na qa i qaku qät kutdrir sage aa mamäk.’ Bä äkt i rhoqoräkt di sa ngänit kyiradeng nä ma Ngämuqa aa enge ivakt iva ngän det parhäm angän qärhong. ⁷ Aingän gärarhae i ngän dualat sädä saqong, ma Aisaia di sa qa märhamän mamär bät ama enge nage ma Ngämuqa sävät a ngän doqoräkt i qa qoar toqortäqyia,

8 “Rhärhae rhäkt ama ruvek di rhit kutdrir sävät a ngo nämät arha väm dap arhä snängaqa di qa e gläius na ngo.

9 Dap ti nänäs sagem ngo mavängam i rhi su ama ruvek na arhä muräkt kärangätni i rhoqor qre ama muräkt nagem ngo.”

Agirhong Gärqärhongni I Irhong Ngät Tualat Sä Sävetka Bä Va Qaku Ama Qumärqumär Qa

(15:10-20/Mak 7:14-23)

10 Dä ma Jisas ka mes ama ruvek sagem mes bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Mamär iva ngäni nari ngo bä va qunäga vät a ngän i 11 qaku agini qärqäni i ini ngät don sämät ama ruqa aa vämgi di ini ngät tualat sä qa bä va qaku ama qumärqumär qa dä ma Ngämuqa aa saqong. Dap kinak agini qärqäni i vukpuk sä ini nämät aa vämgi di rhäni rhäkt di ini ngät tualat sä qa bä va qaku ama qumärqumär qa.”

12 Dä ama mudäsaqongda rha män sagem ga bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Nga sa ngiat dräm i ama Farisiqäna di nga rha nari rhangät täkt gia enge dä sa rha qut säda arha ron nävät a ngät?”

13 Dä ma Jisas ka muvät i, “Ama namuirhong moe qärqärhongni i sa qaku gu mam dak pono da ama usäpki arha ron ga qutnanokt irhong diva rha rhar mät irhong nae. 14 Ngäni qyiradeng na rha. Rha di ama säsur ta ama ruvek kärarhani i rhi rhoer nanokt ama ruvek. Dä ngakt bä anga säsurta di rhi rhoer nanokt anga säsurta diva rha moe rha rhon sämät ama uqupka.”

15 Sokt di ma Pita qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Mamär iva ngit tävakt sa ama enge na ama siqutki bä ba ut.”

16 Dä ma Jisas ka qoar i, “Nga as kaku qunäga vät a nge? 17 Nga qaku ngiat dräm i agini qärqäni i ini ngät don sämät ama ruqa aa vämgi di ini ngät don sämät aa sarimngi näkt nasot dä vuk sä ini näva aa släqyige? 18 Sokt di agini qärqäni i vukpuk sä ini nämät aa vämgi di ini ngät dän nämät aa snängaqa bä rhäni rhäkt di ini ngät tualat sä qa bä qaku ama qumärqumär qa. 19 Inguna namuk nämät ama ruqa aa snängaqa dä ama vu ngät ama mungäsäng ngärhi rhartäm sä qa bä qä veng dä qä qavatnävtlägut dä qat tualat na ama lat na ama qavatka maos maos dä qä sua dä qä iras na ama enge sävät arhani dä qat tamän mava na ama ruvek. 20 Iarhongäkt toqoräkt di irhong ngät täqäne sa ama ruqa bä qaku ama qumärqumär qa. Sokt di nga aung gat täs sokt di qaku qa er qa rhor aa rhäkt di iangärhäkt ama lat toqoräkt di qaku ngät tualat sä qa bä qaku ama qumärqumär qa.”

Ama Ruqi Nae Ma Kenan At Katnanakt

(15:21-28/Mak 7:24-30)

21 Dä ma Jisas ka met na äkt dä qa met bä sävät ama ngärhäktka namet ma Tair dä ma Saidon. 22 Dä nak sa ama evopki nävät ama Kenängäna qäraktni i qiat tas e vä iaqäkt ama ngärhäktka qia män sagem ga bä qit nok i qi qoar toqortäqyia, “Gua morqa ma Devit aa emga, mamär iva ngit lavuqi na ngo inguna ngua imgi di ama iauska qät täk pät a qi mamär.” 23 Sokt di qaku qa muvät pät a qi na anga enge. Dä aa mudäsaqongda rha män sagem ga bä rhat naing bät a qa i rhi qoar toqortäqyia, “Mamär iva ngi rhäk na qi nae inguna qiat tet nasot a ut dä qiat tuqäia.”

24 Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo sokt sage ama Israelqäna qärahani i rha rhoqor ama sipsipkäna qärangättni i sa musäng sä ngät.”

²⁵ Sukt di qia män bä qia an da arha quum sä nas säng ma Jisas aa qar i qi goar toqortäqyia, “Gua morqa, mamär iva ngia rhatnrähäm ngo.”

²⁶ Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Qaku maräkt iva rhi rha ama rhoes arha tmäs bä rhí rhon na ngät bä ba ama im.”

²⁷ Dä qia muvät toqortäqyia, “Ngäktki na nge gua morqa, dap käqi ama im di mamär vät a ngät iva ngät täs ama nesdäm nasot angärha morta qärangätni i suksuk däm ngät säva ama lai angärha rem.”

²⁸ Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Rhakti, gi qatnanakt di ama mor ngät! Qoki va rhäkmanär varhäm gi snängaqa.” Bä vät iomäkt ama qäväläm dä märäs pät at tuimgi.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek

²⁹ Dä ma Jisas ka met na äkt bä qa met pät ama namuqa ma Galili aa qoan. Näkt dang däm ga sämäni ama dabäm bä qa muqun e. ³⁰ Dä ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta män sagem ga sa ama vävarhämda dä ama säsurta dä ama vaktpärrharha dä iarhakt kärarhae i qaku rhat tamän näkt sävät arhani ama rhäqäp na rha ama rämgivärharha bä rha mu rha säng ma Jisas aa qar bä qa mumäräs pät a rha. ³¹ Dä ama gulañgi na ama ruvek di qräk mät ta rhoqoräkt i rha lu ama ruvek kärarhani i qaku rhat tamän i sa rhat tamän dä ama vaktpärrharha i sa märäs pät a rha dä ama vävarhämda i sa rhat tet dä ama säsurta i sa rhat nañäm. Dä rhí nän sa ama Israelqäna arhä Ngämuqa.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba Ama Levaet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek (15:32-39 / Mak 8:1-10)

³² Nasot dä ma Jisas ka mes aa mudäsaqongda sagem mes bä qa goar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di ngut lavuqi nä rhärhae rhäkt ama ruvek inguna sa qale rha gem ngo vät ama dävauang ama qunäng näkt kaku guarhong iva rha äs. Bä qaku nani a ngo iva ngu rhäk na rha nae rhoqor täkt i anoeng mä rha i varis deng bät a rha varhäm ama iska.”

³³ Dä ama mudäsaqongda rha snanbät sä qa i, “Nga vät ama ivärhäs gläius toqor täkt diva urhi rha anga bretkäna na qoe qärangätni i mamär iva urhi von ama mor qi ama gulañgi na ama ruvek toqor täkt ivakt iva rha äs?”

³⁴ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ama mämänia ama bretkäna nga e gem ngän?” Dä rha goar i, “Ama ngärhäqyet da udiom ama bretkäna dä ama rhinämirhong ama marheka nä irhong.”

³⁵ Dä ma Jisas ka goar na ama gulañgi na ama ruvek iva rha rhuqun bät ivät. ³⁶ Näkt ka rha qä bretkäna ama ngärhäqyet da udiom na ngät näkt sävät kä rhinämirhong näkt ka mes ama mär sage ma Ngämuqa näkt ka vonmät na ngät bä qa von aa mudäsaqongda bä rha are da ama ruvek.

³⁷ Ama ruvek moe rha mäsbä arhä sare. Näkt ama mudäsaqongda rha matma ama mäsdävät bä rha rhäqäp ama urat ama ngärhäqyet da unbem na ngät.

³⁸ Iarhakt kärarhae i sa rha mäsbä di ama levaet ama tausengäna na rha ama gamoe näkt sävät ama evop ti na ama rhoes.

³⁹ Bä nga nasot i sa ma Jisas ka rhäk na ama gulañ na ama ruvek nae dä qa veng sämät ama lil qi ama mlauski bä qa met bä sävät ama ngärhäktka ma Magadan.

16

Ama Farisiqäna Dä Ama Sadyusiqäna Rhi Nän Nani Anga Muqunän
(16:1-4 / Mat 12:38-42 / Mak 8:11-12 / Luk 11:29-32)

¹ Dä ama Farisiqäna rhi na ama Sadyusiqäna rha män sage ma Jisas ivakt iva rhi siqut na qa i rha nän ga iva qä qur a rha rha anga muqunäangi na rhävuk.

² Dä ma Jisas ka movät pät a rha rhoqortäqyia, “Qre va bängängäs dä ama qurät mät ama leqäs dä va ngäni qoar i duququ dä va ama qunänget.* ³ Dap pät duququs kre va ama qurät mät ama leqäs dä ama ununige vät ama qunäga aa uväs dä va ngäni qoar iva rhäqyerhäkt diva ama suigi qi säp. Sa ngänät dräm iva ngän datnävämne mamär na ama muqunän mät ama leqäs dap kaku mamär vät a ngän iva ngänät lu ñismäne sävät ama muqunän bät tangät täkt ama rhodäm. ⁴ Aingän nävät tit täkt ama qoengait di ama vu rha ama ruvek na ngän gärrarhani i sa qaku qale ngän mamär i sägäni na ngän ngän nä ma Ngämuqa rhoqor ama ruiom gärrqiomni i sa in mätlägut näkt mamär dä akni qa qavatnävätlägut. Bä ngänit ñäm nani anga muqunäangi sokt diva qaku anga muqunäangi qi namän bä ba ngän dap sokt ama muqunäangi nävät ma Jona.”

Bä äkt i qa märanas bä qa met.

Ama Farisiqäna Rhi Na Ama Sadyusiqäna Arha Yis
(16:5-12 / Mak 8:14-21 / Luk 12:1)

⁵ Näkt ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha mängäläkt särhage na ama namuqa bä nga sa rha män e dä qunäga vät a rha i sa qaku rha rha anga bret. ⁶ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngänit lu mamär nämät ama Farisiqäna dä ama Sadyusiqäna arha yis.”

⁷ Dä rha nasäng i rhat tamän bät a ne sävät aa enge i rhi qoar toqortäqyia, “Nguaräm ga märhamän doqoräkt dinguna sa qaku ut ta anga bret.”

⁸ Sokt di ma Jisas ka räm arha engirhong dä qa snanbät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngän damän bät a ne sa ama bret i qaku agung gem ngän? Ai, nak angän gatnanakt di sa ama gaini na ngät. ⁹ Nga as kaku qunäga vät a ngän? Nga qaku vuk pät a ngän i sa ngän däqäp ama urat ama mämänia na ama mäsdävät pät iomäkt ama qäväläm i sa ngua vonmät na ama bretkäna ama ngärhäqyet bä ba ama gamöe ama ngärhäqyet ama tausengäna na rha?

¹⁰ Bä nga qosaqi qaku vuk pät a ngän i sa ngän däqäp ama urat ama mämänia na ama mäsdävät nage qa ngärhäqyet da udiom na ngät ama bretkäna bä bä qa levaet ama tausengäna na ama ruvek? ¹¹ Ngu lu mäniekt bä qaku qunäga vät a ngän i sa qaku nguat tamän sävät ama bretkäna? Ngänit lu nämät ama Farisiqäna dä ama Sadyusiqäna arha yis.”

¹² Bä rhoqoräkt dä sa qunäga vät a rha i nak kaku ma Jisas kat tamän sävät ama yis kärakti i säva ama bret dap kat tamän sävät ama Farisiqäna rhi na ama Sadyusiqäna arhä rhisu.

Ma Pita Qa Sameng Mamär I Ma Jisas Di Ma Krais
(16:13-20 / Mak 8:27-30 / Luk 9:18-21)

* **16:2** “Qre va bängängäs dä ama qurät mät ama leqäs dä va ngäni qoar i duququ dä va ama qunänget.” Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm bä sävät ama qängärini ma 3 moe di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm irhong sae.

¹³ Bā nga ma Jisas ka mǎn sǎvǎt ama ngǎrhǎkta glaqot na ama vǎrhǎm ama lel ǎm ma Sisaria Filipai dǎ qa snanbǎt sa aa mudǎsaqongda rhoqortǎqyia, “Aingo ma Ruqa aa Emga di ama ruvek tat tu arhǎ snǎng i auge na ngo?”

¹⁴ Dǎ rha muvǎt pǎt a qa rhoqortǎqyia, “Arhani ama ruvek di rhi qoar i ma Jon ama Baptais dap arhani di rhi qoar i ma Elaija dap arhani di rhi qoar i ma Jeremaia ura akni nǎvǎt ma Ngǎmuqa aa vǎmginarha.”

¹⁵ Dǎ qa snanbǎt sǎ rha rhoqortǎqyia, “Dap aingǎn di ngǎn du angǎn snǎng i auge na ngo?”

¹⁶ Dǎ ma Saimon Pita qa muvǎt toqortǎqyia, “Ainge di ma Kraiss ma Ngǎmuqa ama ngǎtdǎqǎm ga aa emga na nge.”

¹⁷ Dǎ ma Jisas ka muvǎt pǎt a qa rhoqortǎqyia, “Saimon ma Jona aa emga, ama modǎmne di sa nga e gem nge inguna ama ruvek di qaku rha muqunǎga sǎ rhǎngǎt tǎkt ama mǎdrǎm bǎ ba nge dap kinak gu mam dak pono da ama usǎpki arha ron sa qa muqunǎga sǎ ngǎt bǎ ba nge. ¹⁸ Dǎ ngu qoar na nge i ainge di ma Pita bǎ vǎt tak tǎkt ama duiqa aa rhǎng diva ngua rhair na ama ruvek kǎrarhani i rhat nanakt na ngo bǎ va qaku mamǎr iva ama tǎǎpki at krot ngǎ namǎn nǎva arhǎ vǎs. ¹⁹ Va ngu von nge rha ama akiqina sǎva ama Murǎktpǎm na rhǎvuk dǎ agini qǎrqǎni i ngit tares pǎt ini angǎrha rhǎng de vǎt ivǎt diva ma Ngǎmuqa qǎt tares pǎt ini angǎrha rhǎng dǎvuk da ama usǎpki arha ron nǎkt agini qǎrqǎni i qaku ngit tares pǎt ini angǎrha rhǎng de vǎt ivǎt diva qaku ma Ngǎmuqa qǎ narhares pǎt ini angǎrha rhǎng dǎvuk da ama usǎpki arha ron.” ²⁰ Nasot dǎ ma Jisas ka muge ama mudǎsaqongda ma ama qrot iva qale rhi naqoar na aung i qa di ma Kraiss.

*Ma Jisas Ka Sameng Sǎvǎt Aa Tǎǎpki Dǎ Nasot Diva Qa Rhǎranas
(16:21-23 / Mak 8:31-33 / Luk 9:21-22)*

²¹ Mǎnasǎng na ǎkt dǎ ma Jisas ka nasǎng iva qat tamǎn mamǎr sǎrha aa mudǎsaqongda iva qa rhet sae ma Jerusalem bǎ va qǎ rha ama mǎrǎn maos maos masirhat nage ama morta dǎ ama priskǎna ama morǎs na rha dǎ ama Skraipkǎna. Bǎ va rhi veng qa nǎkt pǎt ama dǎvaung na qa ama qunǎga dǎ va ma Ngǎmuqa qa rhǎranas na qa nǎmǎt ama tǎǎpki.

²² Dǎ ma Pita qa rhǎqoar sǎ ma Jisas sǎ nas bǎ qa rhǎkne vǎt a qa sǎ iaqǎkt aa muqunǎga i qǎ qoar toqortǎqyia, “Engeska, mamǎr iva qale ma Ngǎmuqa qǎ narhares pǎt iangǎrhǎkt ama lat angǎrha rhǎng. Qoki va qaku ngǎ namǎn bǎt a nge.”

²³ Sokt di ma Jisas ka rhong bǎ qa rhǎkne vǎt ma Pita na ama enge ama qrot ngǎt toqortǎqyia, “Sǎmga, ngia rhet sǎng gua rhǎng. Ainge di ngit pǎs nas mǎni gua iska inguna sa rhak tǎkt gi snǎngqa di qaku qa nage ma Ngǎmuqa dap ka nage ama ruvek.”

*Mamǎr Iva Ngǎ Rha Gi Sǎmǎnanamuqa Bǎ Ngit Pǎs Ma Jisas Aa Rhǎng
(16:24-28 / Mak 8:34-38 / Luk 9:23-27)*

²⁴ Dǎ ma Jisas ka qoar na aa mudǎsaqongda rhoqortǎqyia, “Nga nani aung gǎrakni iva qat tet nasot a ngo di mamǎr iva qǎ qyiradeng na nas dap kǎ rha aa sǎmǎnanamuqa bǎ qǎt pǎs gua rhǎng. ²⁵ Inguna aung gǎrakni i nani a qa iva qǎ sangar vǎt aa iar mamǎr diva qa rhusǎng sǎ ngǎt nasot. Dap iaqǎkt kǎrak i qǎt kyiradeng na aa iar bǎ ba ngo diva qa rhumaiar ngǎt. ²⁶ Va mamǎr vǎt anga ruqa rhoqor mǎniekt kre i mǎnamǎr sǎ qa nage ama ivǎtki at kǎrhong moe dap kǎbǎs na aa iar? Bǎ qop ngu lu va agini qǎrqǎni i mamǎr vǎt anga ruqa iva qǎ vodǎm ini ivakt iva saqi qa rhǎn bǎt aa iar?”

²⁷ “Inguna sa va ma Ruqa aa Emga qa rhän ba aa mam aa murhämeska qa na aa enselqäna näkt pa qa rhuvät pät ama ruvek asägäk asägäk parhäm aa lat. ²⁸ Nguat tamän särhäm ngän na ama engäkki i arhani nävät a ngän dächt i ngänät mair diva as kaku rhi nañäp dap as pa rhi lu ma Ruqa aa Emga i qat dän sa aa muräkt i ama vitnaqa na qa.”

17

Ma Jisas Aa Nämñämgi Qia Män Maos (17:1-13 / Mak 9:2-13 / Luk 9:28-36)

¹ Nasot ama qunäng ama ngärhäqyet da sägäk dä ma Jisas ka rhäqoar sä ma Pita qä nä ma Jems näkt ma Jems aa lätkka ma Jon bä ma Jisas ka er nanokt ta bä dang däm da säda ama damgi ama uiu qi bä sokt ta sä nas. ² Bä nga sa äkt dä ma Jisas aa nämñämgi qia män maos dä arhä saqong bä aa saqongait ngät nañäm doqor ama qunäga dap aa boi di ngärhit sen i ama qulum ngät mamär.

³ Dä nak sa väs dä ma Moses kä nä ma Elaija gem da bä rhat tamän särhä ma Jisas. ⁴ Dä Pita qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, ama mär toqoräkt i qali lut täkt. Ngäkt bä nani a nge diva ngua rhair na anga dämpuarhong anga värhirhong anga me irhong de iva ani ba nge dap ani bä bä ma Moses dap ani bä ba ma Elaija.”

⁵ Bä nga as kat tamän dä nak sa ama eqoeqi qäraktni i ama qunäga mät ki qia ong da dä ama eguinga näva ama eqoeqi qat tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di ngua emga qarak i sa gua snäng bä a qa masirhat kärak i märmär gem ngo nävät a qa. Ngänät nari nämät ka.” ⁶ Bä nga ama mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä arpus na rha bä rha mas mäk pät ivät i rhit len masirhat mamär. ⁷ Dä ma Jisas ka män gem da bä qa rhäk pät a rha i qä qoar toqortäqyia, “Ngän dair näkt kale ngänit len.” ⁸ Bä nga rha näm bit dä qaku rha lu aung dap sokt ma Jisas.

⁹ Näkt nga rhoqoräkt i arhar sä rha vät ama damgi dä ma Jisas ka mugem da ma ama qrot toqortäqyia, “Qale ngän nasameng bä ba aung sävät iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngän lu ngät bä dängdäng i ma Ruqa aa Emga di sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki.”

¹⁰ Dä ama mudäsaqongda rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ama Skraipkäna rhi qoar i nak mamär iva ma Elaija qa er qa rhän?”

¹¹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nak koki ma Elaija diva qa er qa rhän bä va qa rhumamär nä iarhongäkt moe. ¹² Dap ngu qoar na ngän i sa ma Elaija qa män näkt kaku qunäga vät ama ruvek sä qa bä sa rha mualat sä qa qoki varhäm arhä snängaqa. Bä ngätki va qosaqi ma Ruqa aa Emga qä rha ama märänga nagem da.” ¹³ Dä qunäga vät ama mudäsaqongda i nak ma Jisas kat tamän särhäm da di sävät ma Jon ama Baptais.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Rhoemga (17:14-21 / Mak 9:14-29 / Luk 9:37-43)

¹⁴ Bä nga sa evär däm da sage ama guläñgi dä akni ama ruqa qa män ge ma Jisas bä qa an da aa quum sä nas säng aa qar ¹⁵ näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Gua morqa, ngi lavuqi nä ngua emga inguna ama guani na qa bä avuqi na qa mamär bä ngäda arharpus na qa sämät ama mudam bä qop säva rigi. ¹⁶ Näkt ngua met sä qa sage gi mudäsaqongda dä qop kaku mamär vät a rha iva rha rhumäräs pät a qa.”

17 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ai, aingän di ama qoengait na ama ruvek kârarhae i qaku angän anga qatnanakt dä qosaqi ama vurha na ngän mamär. Ngu lu va qale ngo gem ngän bä dängdäng gäsnia? Dä qosaqi va ngut ta ama märänga sä ngän bä dängdäng gäsnia? Ngäni rha ama rhoemga namuk sagem ngo!” 18 Näkt ma Jisas ka rhäk na ama iauska na ama enge ama qrot ngät bä vuk sä qa nämät ka rhoemga bä qop märäs pät a qa masägos.

19 Nasot dä ama mudäsaqongda rha män ge ma Jisas toqoräkt i sokt ta dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä qaku mamär vät a ut iva urhi qutmäs iaqäkt ama iauska?”

20 Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguna qaku ama mor angän gatnanakt. Ngu qoar na ngän na ama engätki i qre va angän gatnanakt di ama mor ngät toqor ama mastard aa gavämini di mamär vät a nge iva ngi qoar nä rhärhakt täkt ama damgi i, ‘Ngia rhet narhe bä sarhe!’ Dä va qia rhet toqoräkt bä qop pa qaku a qrot guani gem nge.” 21 *

*Saqi As Ma Jisas Ka Sameng Säväta Aa Tñäpki Näkt Nasot Diva Qa Rhäranas
(17:22-23 / Mak 9:30-32 / Luk 9:43-45)*

22 Sa nga ama mudäsaqongda rha män säväta a ne e ma Galili dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama ruvek arhä rhäkt 23 bä va rhi veng ga. Näkt pa vät ama dävaung na qa ama qunäga dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpki.” Dä ama mudäsaqongda di airäs ta masirhat.

Ama Takes Bä Ba Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

24 Näkt nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha män sae ma Kaperneam dä ama ruvek kârarhani i rhit ta ama takes ba ama ansäspämgi ama mor qi qärangätni i ama qunängiom ama udiom in ditsek angät ligäriqleng di sa rha män sage ma Pita bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga gia morqa di qaku qät don na anga ligär bä ba ama ansäspämgi ama mor qi?”

25 Dä ma Pita qa muvät pät a rha i, “Ari, nak koki qät don.”

Näkt nga ma Pita qa män ba vät dä ma Jisas ka er qa märhamän säväta a qa i qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Saimon, ngiat tu gi snäng doqor mäniekt? Ama vitnarha nämäni ama ivätki di rhat dräm dit ta ama ligär ngä na ama takes di nage guavek koe? Nga rhit ta ngät nage arha ruvek maräkt ura nage ama nañista?”

26 Bä nga ma Pita qa muvät i, “Nage ama nañista.”

Dä ma Jisas ka qoar i, “Rhoqoräkt di nak kop ama ruvek nae nävä qä vitnarha arha ivärhimek maräkt di isiska vät a rha sa ama takes. 27 Sokt di varis ut naslava na rha dä soknga ngia rhet samana säväta a qoan bä va ngi ar sa anga rhinäm bä va nämät ama narhoerqa aa vämgi diva ngi rha ama ligäriqe qärqigeni i ama levaet na ngät ama qunäng angät titsek nä ige. Dä ngia rhet sä ige bä va ngi vodäm ige bä ba rha iva ama takes bä ba un.”

18

*Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär
(18:1-6 / Mak 9:33-37 / Luk 9:46-48 / Luk 22:24-27)*

* 17:21 Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abak näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Dap ama iauska rhoqor tak täkt di mamär iva qa rhet di sokt nävät ama nän dä ama meranotka.’

1 Vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas aa mudäsaqongda rha män sagem ga bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Auge di ama vit na qa mamär va ama Muräktpä m na rhävuk?” 2 Dä ma Jisas ka rhäknan da ama rhoemga bä qa mair na qa dä arhä saqong.

3 Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngakt bä qaku ngän nanäpgoer na nas bä ngän dân iva ngän doqor ama rhoes di qop pa qaku ngän namon säva ama Muräktpä m na rhävuk.

4 Aung gä rakni i qät sä m ama gaini na nas bä qa rhän iva qa rhoqor tak täkt ama rhoemga di iaqäkt di ama vit na qa mamär vä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpä m.

5 “Bä aung gä rakni i qä rhar sa anga rhoemga rhoqor tak täkt sagem mes nävät gu ngärhipki di sa qä rhar sä ngo. 6 Sökt di aung gä rakni i qät täqäne sa akni nävät tärhae rhäkt ama rhoes ama gaini na rha qä rakni i qät nanakt na ngo bä sä mät anga vuini di vadi mai mamär iva rhi er ti qop sa anga märän bäm ga anga duiqa vät aa qän näkt ti rhon na qa säva ama quluñini vä garäska bä va qä näkt märätki.

Ama Rhonsävät Sä vät Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Rhoer Nanokt Arhani Bä Sä mät Ama Vuirhong

(18:7-9/Mak 9:42-48/Luk 17:1-2)

7 “Avuqi na ama ruvek pä t ama ivätki qä rarhani i rhi rhartäm sa arhani ama ruvek bä sä mät ama vuirhong. Qoki qale iangärhäkt ama lat toqoräkt sökt diva avuqi mamär ge auge qä rak i qät tualat toqoräkt.

8 “Ngakt bä ngia rhäqyet ura gia qä raet ngärhi rhartäm sä nge sä mät anga vuini dä va ngi rhodäkt sä et bä ngi rhon na et nae. Inguna qoki ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sok tä m ngät i suktäkt pä t a nge. Dap ama vu rhoqoräkt iva ngiat tet nä gia qä risem moe ura qale gia rhäqyisem moe sökt diva rhi rhon na nge sä mät ama ivärhä s na ama mudäbäs ama sok tä bäs.

9 Dä qosaqi ngakt bä gi saqongaqa qä rhartäm sä nge bä sä mät anga vuini dä va ngia rhar tä m ga bä ngi rhon na qa nae. Inguna ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sok tä m ngät sökt sa ama saqongaqa ama sägä k dap ama vu rhoqoräkt i gi saqongaiom ama udiom sökt diva rhi rhon na nge sä mät ama ivärhä s na ama mudäbäs ama sok tä bäs.

Ama Enge Na Ama Siqukti Sä vät Ama Sipsip Kärakni I Musäng Sä Qa

(18:10-14/Luk 15:1-7)

10 “Ngänit lu i varis ngän naslava na aung nävät tärhae rhäkt ama rhoes inguna rhävuk da ama usäpki arha ron di arha enselqäna* di rhat mair vasägos dä gu mam aa saqong. 11 † 12 Ngu lu ngän du angän snäng doqor mäniekt? Ngakt bä akni anga ruqa di aa anga handret na anga sipsipkäna näkt musäng sa ama sägä k dä mänia? Nga qaku qä namet daqule angät ni ama 99 na ngät ama sipsipkäna va ama mran äkt da ama dabap dap pa qa rhet nasot iaqäkt kärak i sa musäng sä qa? 13 Bä ngu qoar na ngän na ama engätki i ngakt bä va qa rhän bät a qa diva mär mär gem ga masirhat nävät a qa vä iangärhäkt ama 99 na ngät kärangät i sa qaku musäng sä ngät angät pä s. 14 Bä qosaqi rhoqoräkt di angän mam dak pono da ama usäpki arha ron di qaku nani a qa iva qä bäs na aung nävät tärhae rhäkt ama rhoes.

* **18:10** arha enselqäna Rhangät täkt ama enge di rhoqor qre ma Jisas kä su ut i ama ruvek asägä k asägä k di akni ama ensel qät lu vät a qa. † **18:11** Ma Matyu qa sä m dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot ä m dä arhani ama ruvek di rha sä m ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha sä m ini sae. ‘Inguna sa ma Ruqa aa Enga qa män ivakt iva qa rhumaiar nä iarhakt kärarhae i qä bäs k ä bäs na rha.’

Ngakt Bā Akni Anga Qatnanaktpāmga Qat Tualat Na Anga Vuini Sāvāt A Nge

(18:15-20/Luk 17:3-4)

¹⁵ “Ngakt bā akni anga qatnanaktpāmga qat tualat na anga vuini sāvāt a nge dā ngia rhet sagem ga bā va ngia rhuqunāga vāt a qa i ngi qur a qa rha aa lat ama vu ngāt nākt kaku māngurāp dap sokt en. Nākt ngakt bā qā nari nāmāt nge dā va saqi as ina ruaiom na ne ngi na qa. ¹⁶ Sokt di ngakt bā qaku qā nanari nāmāt nge dā va ngi rhāqoar sa aung ura guauiom bā va ngān det sagem ga ivakt iva gia enge moe di iarhakt di mamār iva rhi sāmāengākki na ngāt. ¹⁷ Nākt ngakt bā qaku qā nanari nāmāt ta dā va ngān duqunāga vāt gi gulāngi na ama qatnanaktpāmda. Bā ngakt bā qaku qā nanari nāmāt ama qatnanaktpāmda dā va ngān dāqāne sā qa rhoqor qre i anga Jentailqa ura anga ruqa qārakni i qat drām gāt ta ama takes.

¹⁸ “Nguat tamān sārham ngān na ama engākki i agini qārqāni i ngān dares pāt ini angārha rhāng de vāt ivāt diva ma Ngāmuqa qā rhares pāt ini angārha rhāng dāvuk da ama usāpi arha ron nākt agini qārqāni i qaku ngān dares pāt ini angārha rhāng de vāt ivāt diva qaku ma Ngāmuqa qā narhares pāt ini angārha rhāng dāvuk da ama usāpi arha ron. ¹⁹ Saqi as ngu qoar na ngān i ngakt bā ama udiom nāvāt a ngān di sa sāgāni na iom bāt ama ivātki sāvāt guani qārqāni i sa in nān nani ini dā va gu mam dak pono da ama usāpi arha ron ga rhualat toqorākt. ²⁰ Inguna nga rhoqorākt i vāstāmne na anga udiom ura anga dāvaung na rha nāvāt gu ngārhipki di sa qale ngo e gem da.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sāvāt Ama Latka Qārakni I Qaku Qa Qyiradeng Na Akni Sa Aa Lat Ama Vu Ngāt Sāvāt A Qa

²¹ Nasot dā ma Pita qa mān ge ma Jisas bā qā snanbāt sā qa rhoqortāqyia, “Engeska, ngakt bā gua ruaqqa qat tualat na ama vuirhong sāvāt a ngo vasāgos dā va ngut kyiradeng na qa sa aa lat ma ama māmānia nā imek? Nga va ngut kyiradeng ba qa ma ama ngārhaqyet da unmem nā imek?”

²² Dā ma Jisas ka qoar na qa rhoqortāqyia, “Ngu qoar na nge iva qale ngit kyiradeng ba qa sokt pāt ama ngārhaqyet da unmem nā imek dap kinak pa ngit kyiradeng ba qa vāt ama dāvaung na rha ama ruvek da ama ngārhaqyisem da qāraet da unmem nā imek.”

²³ “Iaqākt na rhāvuk aa Murāktpām diva ngua rhuqut tām ngāt sāvāt akni ama vitnaqa. Maos dā iaqākt ama vitnaqa di nani a qa iva qa rhurākt na aa latta arhā dinau. ²⁴ Bā nga qa nasāng iva qat turākt dā rha mān sa akni ama latka qārakni i aa dinau di ama ngārhaqyisem da udiom na ngāt ama tausengāna na ama qunāng angāt titsek. ²⁵ Dap ka latka di qaku aa anga ligār masirhat ivakt iva qa rhuvāt na ama vitnaqa aa ligār. Dā soknga ama vitnaqa qa qoar iva rhi vodām ga qā na aa egutki nākt in oes nākt sāvāt arhā qārhong iva nani anga ligār bā bā qa vitnaqa.

²⁶ “Bā ākt i qa latka qa an da aa quum sā nas sāng ama vitnaqa aa qar bā qāt nok pāt a qa sā nas i, ‘Ai, ngi lavuqi na ngo dā va as pa ngua rhuvāt nā gi ligār moe.’ ²⁷ Dā ama vitnaqa qa lavuqi na qa dā qa qoar na qa i sa isiska vāt a qa i sa qaku mamār iva qā namuvāt na ama ligār.

²⁸ “Sokt di mamār dā qa latka qa met bā qa mān bāt akni aa ruaqa ama latka qārak i sa mudu qa rha ama narhoerqa ama latka aa ligār qārangātni i ama hndret na ngāt ama qunāng angāt titsek nākt as kaku qa muvāt na ngāt. Bā nga qā narhoerqa qa mān bāt akni dā qa sangar a qa bā qāt tākbrāt pāt aa qān dap kē qoar na qa i, ‘Qop ngi lir ngia rhuvāt nā gu ligār!’

²⁹ “Dä sa arpus nä qarak mäk dap kät nok pät a qa i, ‘Ai, ngi lavuqi na ngo dä va as pa ngua rhuvät nä gi ligär.’ ³⁰ Qop kä narhoerqa di qa mer dap kinak ka mu qa va ama tpäskiarharhäng ivakt iva qale qa äkt bä dängdäng iva qa rhuvät na aa ligär.

³¹ “Nga arhani aa ruavek ama latta rha lu rhoqoräkt dä airäs ta masirhat dä rha met sage ama vitnaqa bä rha sameng ba qa nä iangärhäkt moe ama lat. ³² Dä qa vitnaqa qa rhäkne nani qa latka bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ainge di ama vu qa ama latka na nge. Sa ngua muisiska vät a nge nä iangärhäkt gi dinau moe inguna sa ngia nok pät a ngo. ³³ Näkt padi mai va qosaqi ngia rhualat sä gia ruaqa rhoqoräkt toqor ngo i sa ngua lavuqi na nge.’ ³⁴ Dä qa latka aa morqa di ama uraqi da aa ron dä qa mu qarak pa ama tpäskiarharhäng ivakt iva qale qa äkt bä dängdäng iva qa rhuvät na aa morqa aa ligär moe.” ³⁵ Näkt ma Jisas ka qoar i, “Gu mam dak pono da ama usäpki arha ron di qa diva qat tualat sä ngän doqoräkt kre i sa qaku ngit kyiradeng nä gia ruaqa namuk sa aa lat ama vu ngät.”

19

Ma Jisas Ka Su Säväät Ama Bäñbäñmät Da Ama Ngärhaegurhini Angärha Ron (19:1-12 / Mat 5:31-32 / Mak 10:12 / Luk 16:18)

¹ Sa nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqut bä rhäksot dä qa met daqule ma Galili bä qa mon säda ama ngärhäkka ma Judia aa ron bä särhage na ama rigi ma Jordan. ² Dä ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta met nasot a qa bä qa mumäräs pät arha rämgivärharha e.

³ Dä arhani ama Farisiqäna rha män gem ga bä rha siqut na qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga maräkt toqoräkt parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt iva akni ama ruqa qä qutmäs aa egutki vät guani angät tpäs?”

⁴ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nga sa qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge qarängätäni i ngät tamän i mudu vät ama rharimini di sa qa säm ama ruvek i ama gamoe dä ama evop? ⁵ Bä qosaqi ma Ngämuqa qa qoar i, ‘Rhoqoräkt bä va ama gamoeqa qa rhet daqule aa mam dä aa nan bä va västämne na iom gä na aa egutki bä va ama sägäge ama släqyige na iom?’ ⁶ Bä äkt i sa qaku as ama udiom na iom dap kinak ama sägäk na iom. Dä soknga qale aung anga ruqa qä namat mät ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa västämne nä ini.”

⁷ Dä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä rhoqoräkt dä mäniekt bä mudu ma Moses kät tares iva ama gamoeqa qä von aa egutki rha anga abuqit na ama bänmät näkt kä rhäk na qi?”

⁸ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Mudu ma Moses ka rhares bä ba ngän iva matmät ama ngärhaegurhini inguna ama qrot angän bäs. Sökt di mudu mänasäng bät ama rharimini di qaku rhoqoräkt. ⁹ Näkt ngu qoar na ngän i aung gärakni i qa qutmäs aa egutki dap sa qaku qia mualat na anga lat na ama qavatka bä qa mät aktäni di qä qavatnävtlägut.”

¹⁰ Dä ma Jisas aa mudäsaqongda rha qoar na qa i, “Di ngakt bä rhoqoräkt mänguräp ama gamoeqa qa na ama evopki di mamär iva qale ama ruvek tat tätlägut.”

¹¹ Sökt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhängät täkt gu rhisu di qaku mamär vät ama ruvek moe iva rhat tat maengäkt sä ngät dap ngät di sökt bä bä iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa von da rha ama qrot ivakt iva rhat tat maengäkt sä ngät. ¹² Inguna arhongni irhong nga e di qaku mamär vät anga ruqa iva qat tätlägut nävät irhong. Arhani di arhä nanäkkinä tit säl a

rha i qaku mamär na arhä släqyigleng iva rhat tas ti na ama evop dap arhani di ama ruvek ta mualat na arhä släqyigleng doqoräkt dap arhani di qaku rhat tätlägut ivakt iva rhat tualat bä bä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäim. Aung gäarakni i mamär vät a qa diva mamär iva qät ta rhangät täkt gu rhisu.”

Ngäni Rhares Pät Ama Rhoes Arha Rhäng Iva Rhat Tet Sagem Ngo
(19:13-15 / Mak 10:13-16 / Luk 18:15-17)

¹³ Nasot dä arhani ama ruvek ta män sa ama rhoes sage ma Jisas ivakt iva qa rhu aa rhäkt pät a rha bä qä nän sävät a rha. Dap ama mudäsaqongda rha mair särha ama ruvek. ¹⁴ Sokt di ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Ngäni rhares pät ama rhoes ama gaini na rha arha rhäng iva rhat tet sagem ngo dap kale ngän dair särhäm da inguna ama Muräktpäim na rhävuk di ngät bä bä iarhakt kärarhae i rha rhoqor tärha rhäkt ama rhoes.” ¹⁵ Dä ma Jisas ka mu aa rhäkt pät ama rhoes näkt mamär dä qa met.

Ama Evänga Ama Qärhong Bät A Qa
(19:16-30 / Mak 10:17-31 / Luk 18:18-30)

¹⁶ Dä nak sa akni ama ruqa qa män ge ma Jisas bä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ngu lu va ngua rhualat na agi a lat anga mär ngät ivakt iva dängdäng dä va bä ba ngo na ama iar ama sok täm ngät?”

¹⁷ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngi snanbät sä ngo nani anga lat kärangätni i ama mär ngät? Sokt ama sägäk ka e qarak i ama mär qa. Ngakt bä nani a nge na ama iar ama sok täm ngät diva ngiat tet parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses.”

¹⁸ Dä qarak ka snanbät i, “Agi muräkt iangärhäkt?” Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Qale ngi veng dä qale ngi qavatnävtlägut dä qale ngi sua dä qale ngi iras na anga engirhong sävät arhani ¹⁹ dä ngit kutdrir sävät gi mam dä gi nan dä mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor gre i gia snäng bät a nas.” ²⁰ Dä qa evänga qa muvät i qä qoar toqortäqyia, “Rhangät täkt ama muräkt moekt di sa nkuat tet parhäm ngät dap saqi as ngut läk nani agini?”

²¹ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä nani a nge iva mamär na nge mamär dä ma Ngämuqa aa saqong diva ngia rhet bä ngi vodä gi qärhong moe bä ngi von ama tläktä dä va ngi rha ama mämägän dävu. Näkt ngi ang bä ngit päs gua rhäng.” ²² Bä nga qarak ka nari rhoqoräkt dä qa met i airäs ka inguna qa di ama qärhong bät a qa masirhat.

²³ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Nkuat tamän särhäm ngän na ama engätki i ama qrot masirhat ge ama qärhongbärharha iva rha rhon säva ama Muräktpäim na rhävuk. ²⁴ Saqi as ngu qoar na ngän i ama qrot masirhat ge ama kamel iva qa rhon mät anga liqini va anga släpki qäarakni i rhit kutäm na qi at täväs dap sa ama qrot masirhat mamär ge ama qärhongbärhaqa iva qa rhon sävä ma Ngämuqa aa Muräktpäim.”

²⁵ Nga ma Jisas aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä qräk mät ta masirhat dä rhi snanbät toqortäqyia, “Ngakt bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va sirhäkt auge di mamär vät a qa iva qä rha ama mumaiar?”

²⁶ Di nak ma Jisas ka nän sävät a rha näkt ka qoar toqortäqyia, “Rhangät täkt ama lat di qaku mamär vät ama ruvek na ngät dap ma Ngämuqa di mamär vät a qa na ama lat moe.”

²⁷ Dä ma Pita qa muvät i qä qoar toqortäqyia, “As ngi lu i aiut di sa ut met daqule aut kärhong moe bä ut päs gia rhäng. Bä sirhäkt di nga mamär iva bä ba ut nä guani?”

²⁸ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva vät iangärhäkt ama rhodäm gärangät iva iarhongäkt moe di ama iaräs nä irhong gärangät iva ma Ruqa aa Emga qat muqun mät aa vitnaqa aa mämugunäs ama mär äs mamär dä va aingän gärarhae i sa ngänit päs gua rhäng di qosaqi va ngän duqun mät ama vitnarha arhä mämugunimek ama ngärhäqyisem da unmem nä imek. Bä na äkt dä va ngän datnäväme na ama enivirhong ama ngärhäqyisem da udom nä irhong nae ma Israel. ²⁹ Bä iarhakt moe qärarhae i sa rha met daqule arha vät ura arha matpek ura arha läktpek ura arhä mamäkkäna ura arha nanäkkina ura arhä rhöes ura arha ivätki ivakt iva rhit päs gua rhäng diva rhi rha savit na ama handret nä imek näkt nasot diva bä ba rha na ama iar ama sok täm ngät. ³⁰ Sokt di ama rhäqäp na rha qärarhani i rhi rhoer täkt diva dängdäng na rha mamär dä ama rhäqäp na rha qärarhani i dängdäng na rha rhäkt diva rhi rhoer mamär.”

20

Ama Latta Va Ama Etki Na Ama Wain

¹ “Iaäkt na rhävuk aa Muräktpäm di ngät toqor akni ama ruqa qärakni i maos dä qa rhäqasäp ivakt iva qa rhat mä guavek iva rhat tualat pät aa etki na ama wain. ² Sa qa män bät arhani dä rha rhares ba ne qä na rha sa ama ligärige qärqigeni i ama qunäga ama sägäk aa rhitsek pät ama qunäga ama sägäk aa lat dä qa rhäk na rha säva aa etki na ama wain ivakt iva rhat tualat.

³ “Saqi as mamär vät ama ngärhäqyet da levaet nä irhong dä qa män bät arhani ama ruvek kärarhani i rhat mair mavängam ba ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit boda ama tmäs e ⁴ dä qa qoar na rha i, ‘Ngän di qosaqi ngän det sävät gua etki na ama wain ivakt iva ngän dualat bä va ngu sek mä ngän na ama rhitsek ama räkt ngät.’

⁵ “Bä äkt i iarhakt ta met näkt kosaqi qa mualat toqoräkt mäniquäng näkt kosaqi vät ama däpguarhong säpbängang dä qa mualat toqoräkt. ⁶ Sa qorhäs iva ngärhäqyet nä irhong säpbängang dä saqi qa met säva ama ivärhäs kärqosni i rhit boda ama tmäs e dä qoki as ka lu arhani ama ruvek kärarhani i rhat mair mavängam. Dä qa qoar na rha i, ‘Mäniekt bä ngänit tar sa ama qunäga i nak kop kale ngän mavängam de?’

⁷ “Dä rha qoar na qa i, ‘Qaku aung ga mät a ut iva ut tualat.’ Dä qa qoar na rha i, ‘Ngän det sävät gua etki na ama wain bä qosaqi ngän dualat.’

⁸ “Näkt sa nga bängängäs dä ama etki arha ik ka mes aa latka qärak i qät lu vät ama latta moe bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngia rhes ama latta moe bä ngi sek mä rha na arhä rhitsek mänasäng nävät iarhakt kärarhae i rha män nasot bä dängdäng nä qärarhani i rha män narhoer.’ ⁹ Bä nga iarhakt ta män gärarhae i sa rha nasäng na ama lat säpbängang bät ama ngärhäqyet nä irhong di sa asägäk asägäk ka rha ama ligärige.

¹⁰ “Bä nga iarhakt kärarhae i mai dä sa rha nasäng iva rhat tualat ta män dä rha mu arhä snäng iva rhi rha anga rhitsek masirhat. Sokt di qosaqi asägäk asägäk sa qa rha ama ligärige. ¹¹ Bä nga sa rha rha igleng dä rha märhamängus bä ba ama morqa ¹² i rhi qoar toqortäqyia, ‘Erhärhae rhäkt kärarhae i ngia mät a rha nasot di nak kop ta mualat pät ama sägäk ama aua dap aiut di ama qunäga qa mä s ut mänasäng mai qre vät duququs sokt di qop ngia sek mä ut na ama rhitsek toqore, rhi na ut!’

¹³ “Dä qa morqa qa muvät pät akni nävät a rha rhoqortäqyia, ‘Gua ruaqa, qaku ngu slava na nge. Nga mai qaku un dares ba ne sa ama ligärige rhoqoräkt pät ama qunäga aa lat?’ ¹⁴ Ngä rha gi rhitsek bä ngia rhet. Qoki

nani a ngo iva ngu von dak täkt ama latka qarak i dängdäng na qa rha ama rhitsek toqor gi rhitsek. ¹⁵ Nga qaku mamär vät a ngo iva ngua rhet parhäm gu snängaqa sä gu qärhong? Ura nga ama vu dä gia ron nävät gua lat ama mär ngät?”

¹⁶ Dä ma Jisas ka qoar i, “Bä äkt iva iarhakt kärarhae i dängdäng na rha diva rhi rhoer mamär dap kärarhani i rhi rhoer diva dängdäng na rha mamär.”

Ama Däpguamek Na Äs Kärqosni I Ma Jisas Ka Märhamän Säväät Aa Tñäpki
(20:17-19/Mak 10:32-34/Luk 18:31-34)

¹⁷ Bä nga ma Jisas kat tet tävit iva sae ma Jerusalem dä qa rhäqoar sa ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha sä nas bä rhat tet dap kat tamän särhäm da rhoqortäqyia, ¹⁸ “As ngäni lu i sa ut tet tävit sae ma Jerusalem bä va ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna arhä rhäkt. Bä va rhi rhares päät aa rhäng sämät ama tñäpki. ¹⁹ Näkt pa rhi vodäm ga ba ama Jentailqäna ivakt iva rhat tuma qa dä rhat täranäs ka näkt ti edämsäs päät a qa mäni ama sämänanamuqa. Näkt päät ama dävaung na qa ama qunäga dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpki.”

Ama Ngätnanäk Arha Nän
(20:20-28/Mak 10:35-45)

²⁰ Nasot dä ma Sebedi aa egutki qia män sage ma Jisas sa at tuimiom bä qia an da at kuum säng ma Jisas aa qar bä qi nän ga nani ani. ²¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä qi i, “Nani a nge na agiqa?” Dä qi qoar na qa i, “Mamär iva ngi rhares iva mugas pä gi Muräktpääd dä va rhiom däkt ngua imiom in duqun di ak dä gi sael dap ak dä gi märmär.”

²² Dä ma Jisas ka muvät päät ma Jems kä nä ma Jon doqortäqyia, “Aien di qaku inät dräm agini ianiäkt kärqäni i ini nän dä m ini. Nga mamär vät a en iva ini näkt nämät ama kap na ama märänga qarak iva ngu näkt nämät ka?”

Dä in goar na qa rhoqortäqyia, “Mamär vät a un.”

²³ Dä ma Jisas ka qoar na iom doqortäqyia, “Va ini näkt nämät ama kap kärak iva ngu näkt nämät ka sokt di iomäkt iva aung ga rhuqun dä gu märmär dä aung dä gu sael di qoki qaku mamär iva ngu namuräkt toqoräkt. Iamemäkt ama mämugunimem di qoki bä bä iaiomäkt kärqiom i sa gu mam ga rhäkmü nä imem bä ba iom.”

²⁴ Bä nga arhani ma Jisas aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem na rha rha nari rhoqoräkt dä rhir qur qärqiomni qa sägiom.

²⁵ Sokt di ma Jisas ka mes ama mudäsaqongda moe sagem mes näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngänät dräm i ama Jentailqäna arha tpäskinharha di qoki rhat turäkt täm da masirhat bä arha moräsna rha di rhat sangar a rha na ama muräkt ama qrot ngät daver mä rha. ²⁶ Dap kinak mänguräp mä ngän diva qale rhoqoräkt. Dap aung gäarakni i nani a qa iva ama moräs na qa mänguräp mä ngän di qoki a qa va qale qa i ama latka na qa va angäna rem ²⁷ bä aung gäarakni i nani a qa iva ama narhoer qa mänguräp mä ngän di qoki va qale qa i ama latka na qa va angäna rem. ²⁸ Iangärhäkt ama lat di qoki rhoqor ma Ruqa aa Emga qarak i sa qaku qa män ivakt iva ama ruvek tat tualat bä ba qa dap kinak ka män ivakt iva qat tualat ba ama ruvek bä va qä voda aa iar ivakt iva qä rhäksasot ama rhäqäp na rha.”

Ma Jisas Ka Mumäräs Päät Ama Säsurion
(20:29-34/Mak 10:46-52/Luk 18:35-43)

²⁹ Näkt nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet nämät ama värhäm ama mor äm ma Jeriko dä ama mor qi ama gulängi na ama ruvek ta met nasot a

qa. ³⁰ Dä nak sa aiomni ama säsuriom di inät muqun bät ama iska aa rhäkt bā nga in nari sävät ma Jisas i qat tet e na iom dä inät nās toqortäqyia, “Auna morqa*, ma Devit aa emga, ngi lavuqi na un!”

³¹ Dä ama gulāñgi na ama ruvek ta nās tām iom i rhi qoar na iom iva mänadin dām iom sokt di qop inät nās masirhat i, “Auna morqa, ma Devit aa emga, ngi lavuqi na un!”

³² Dä ma Jisas ka mair bā qa mes iom sagem mes dä qa snanbät sä iom i, “Nani a en iva ngua rhualat na agiqa bā ba en?”

³³ Dä in goar na qa i, “Morqa, vadi va unät nañām.”

³⁴ Dä ma Jisas ka lavuqi na iom dä qa rhäk pät in saqong dä qärqiom in ñām masägos bā in met nasot a qa.

21

Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem

(21:1-11 / Mak 11:1-10 / Luk 19:28-44 / Jon 12:12-19)

¹ Bā sa nga ma Jisas kā na aa mudäsaqongda rhat tet bā sa glaqot nä ma Jerusalem dä rha män bät ama värhām ama lel äm ma Betfage mäni ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip. Dä ma Jisas ka rhäk na ama mudäsaqongiom ama udiom ² i qa rhodröp iom doqortäqyia, “In det säp iomäkt ama värhäm gärqomni i äm nga e va in gamäs dä qop äkt dä qoki va in dän bät ama donki qi na at toemga qärqiomni i sa rha qop sä iom dä ini rhäväkt sä iom bā ini ang sä iom sarhe sagem ngo. ³ Näkt ngakt bā aung gat tamän sävät a en doqor mäniekt dä va ini qoar i ma Engeska nani a qa na iom näkt pa saqi qä lir qä evär dām iom sagem nge.”

⁴ Rhangät täkt ama lat ngä märanas ivakt iva ngärhi rhäkмамär varhäm ama enge qarangätni i mudu ma Ngämuqa aa vämginaqa qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

⁵ “Ngi qoar nä ma Saion at tuimgi i,

‘As ngi lu i gia vitnaqa qat dän sagem ngän!

Sa qa säm ama gaini na nas bā qat muqun bät ama donki aa rhäng gäarakni i ama donki at toemga.’ ”

⁶ Dä ama mudäsaqongiom in met bā in mualat parhäm ma Jisas aa enge. ⁷ Bā in män sa ama donki qi na at toemga dä in mu in baulem ama uiu em bät ama donki qi na at toemga ina rhäng bā ma Jisas ka muqun bät ama rhoemga aa rhäng.

⁸ Ama rhäqöp na rha ama ruvek ti vreng arhä boi ama uiu ngät pät ama iska dap arhani di rhit dodäkt sa ama ngämung angät ngärhäqyitnäk bā rhi aneng itnäk pät ama iska. ⁹ Dä ama gulañ na ama ruvek kärarhani i rhi rhoer nanokt ma Jisas dä iarhakt kärarhae i dängdäng na rha di rha moe rhit nās toqortäqyia, “Hosana, ama ansäs sage ma Devit aa emga. Mamär iva ama modämne sävät tak täkt kärak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki. Ama ansäs sage ma Ngämuqa rhävuk da ama usäpki arha ron!”

¹⁰ Bā nga ma Jisas ka mon sae ma Jerusalem dä ama ruvek moe rha märanas masirhat i rhi snanbät i, “Auge rhak täkt?”

* **20:30** Auna morqa Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

¹¹ Dä qa gulañ na ama ruvek kärarhani i rhat tet nasot ma Jisas di rha muvät i rhi qoar toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Jisas tak täkt kärak i nae ma Nasaret e ma Galili.”

Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi
(21:12-17/Mak 11:15-19/Luk 19:45-48/Jon 2:13-22)

¹² Dä ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm bä qa qutmäs iarhakt kärarhae i rhit boda arhä qärhong bä sävät kärarhani i rhit bodäm bät arhongni e vä bäm. Bä qa näpgoer nä qärrarhani i rhit kutsasorhane na ama ligär arhä lai dä qosaqi qa rhar da ama mämugunimek sä iarhakt kärarhae i rhit boda ama ituap. ¹³ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa mudu rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Gua vätki diva rhat tes ki i ama vätki na ama nän’ sokt di sa ngän mualat sä qi ma ama suarha arhä qeqi.”

¹⁴ Dä ama säsurta rhi na ama vävarhämnda rha män sagem ga va ama ansäspämgi ama mor qi bä qa mumäräs pät a rha. ¹⁵ Sokt di nga ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna rha lu ma Jisas i qat tualat na ama mär ngät ama lat mamär dä qosaqi rha lu ama rhoes i rhit näs i, “Ama ansäs sage ma Devit aa emga” vuk pa ama ansäspämgi ama mor qi dä rhir qur ¹⁶ bä rha snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nak nga ngiat nari ama rhoes arha enge?”

Dä ma Jisas ka qoar na rha i, “Ari, nguät nari rha dä nga sa qaku ngän des ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“‘Sa ngia mualat iva ama ansäs ngät dän sagem nge
nämät ama rhoes dä nämät ama qokoqirhong angärha väm?’”

¹⁷ Näkt ka met daqule rha bä vuk sä qa nae ma Jerusalem bä sae ma Betani bä qa mas e.

Ma Jisas Ka Märhamän Na Ama Enge Ama Qrot Ngät Sävat Ama Gosaqi
(21:18-22/Mak 11:12-14/11:20-24)

¹⁸ Näkt pät duququs i nga saqi as evär dä ma Jisas iva sae ma Jerusalem dä qa nari i anoeng mä qa. ¹⁹ Dä qa lu ama gosaqi mäni ama iska dä qa met sae dä qop kaku qa män bät guani vät at täqän dap sokt ama ngärhäqyitnäk. Dä soknga qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Mamär iva saqi as mirhup kaku ngi natsa anga gavam.” Dä qek dä qärakt masägos.

²⁰ Bä nga ama mudäsaqongda rha lu rhoqoräkt dä qräk mät ta i rhi qoar i, “Ngu lu rhoqor mäniekt bä qek da ama gosaqi masägos?” ²¹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguät tamän särhäm ngän na ama engäkkti i ngakt bä ngiat nanakt maengäkkti dap kaku gi nga snängaiom ama udiom diva mamär iva ngiat tualat toqor ngo sa ama gosaqi bä va qosaqi mamär iva qäqi ngi qoar nä rhärhakt täkt ama damgi iva qia rhäranas bä säva ama garäska dä mamär iva qoki rhäkmamär toqoräkt.” ²² Näkt kre va ngäni nän ma Ngämuqa nani guani näkt sa ngänät nanakt diva qä von ngän däm ini.

Rha Snanbät Sä Ma Jisas Närha Aa Qrot
(21:23-27/Mak 11:27-33/Luk 20:1-8)

²³ Nasot dä ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi bä nga rhoqoräkt i qä su ama ruvek dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha män sagem ga bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngiat tualat toqor täkt di na ama qrot nage auge? Sa auge qa von nge rhä rhangät täkt ama qrot?”

²⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Va qosaqi ngu snanbät sä ngän na ama sägängät ama snanbät näkt ngakt bä ngäni qoar na ngo na ama muvätki diva sirhäkt ngu qoar na ngän i sa auge qa von ngo rha ama qrot iva nguat tualat nä rhärhong däkt. ²⁵ Ma Jon gä baptais pät ama ruvek di iangärhäkt di nga ngät na rhävuk ura ngät nage ama ruvek?”

Dä rhat tamän särhäm ne sä iangärhäkt aa snanbät dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngakt bä urhi qoar i, ‘ngät di ngät na rhävuk’ dä sirhäkt pa qä snanbät sä ut toqortäqyia, ‘Bä ngakt bä rhoqoräkt dä mäniekt bä qaku ngän mat maengäkt nämät ka?’ ²⁶ Dap ngakt bä urhi qoar i ‘ngät di ngät nage ama ruvek’ diva urhit len ama ruvek inguna rha di rhat lu ma Jon i akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa.” ²⁷ Bä äkt i sa rha muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qaku ut dräm.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä qosaqi ngo diva qaku ngu naqoar na ngän i nguat tualat nävät auge aa qrot.

Ama Enge Na Ama Siquutki Säväät Ama Ruqa Aa Imiom Ama Udiom

²⁸ “Ngu lu ngän du angän snäng doqor mäniekt säväät tangät täkt? Maos dä gale akni ama ruqa qärakni i aa imiom ama udiom. Näkt ka met bä sage aa emga ama narhoer qa dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngu emga, rhäqyerhäkt diva ngia rhet bä ngia rhualat pät ama etki na ama wain.’ ²⁹ Dä qärak ka qoar i, ‘Va qaku ngu namualat toqoräkt.’ Näkt saqi mamär dä qa näpgoer na aa snängaqa bä qa met kat tualat. ³⁰ Näkt ama ngätmamäk ka met sage akni aa emga bä qosaqi qa qoar na qa iva qa rhet säväät ama etki na ama wain ivakt iva qat tualat. Dä qärak ka muvät i, ‘Gua morqa, sa nguat tet.’ Näkt mamär dä qop kaku qa met. ³¹ Ngu lu auge nävät a iom di qa met parhäm aa mamäk aa snängaqa?”

Dä rha muvät i, “Iaqäkt kärak i ama narhoer qa.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngu qoar na ngän na ama engätki iva ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes näkt ama qavat ta ama evop diva rhi er ta rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpä m as pa angän gamäs. ³² Inguna ma Jon ama Baptais di qa män bä qär qur a ngän da ama iska na ama räkt ngät ama lat näkt kop kaku ngän mat maengäkt. Dap kinak ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes ti na ama qavat ta ama evop ta mat maengäkt nämät ka. Bä nga qäqi ngänät lu rhoqoräkt di nak kaku ngän nanäpgoer na angän snängaqa bä ngän mat maengäkt sa aa enge.

Ama Enge Na Ama Siquutki Säväät Ama Latta Qärarhani IRhit Lu Vät Ama Etki Na Ama Wain

(21:33-46 / Mak 12:1-12 / Luk 20:9-19)

³³ “As ngäni nari angätni ama enge na ama siquutki. Maos dä gale akni ama ivätki arha ik kärakni i qa qutnanokt ama qauligleng bät aa etki qärqiglengni i rhat tes igleng i ama wain. Näkt ka mualat na ama surqa namet igleng dä qosaqi qa nges ama uqupka ama mor qa nanokt ama qauligleng angät gavam iva rhit täkbrät ngät e. Näkt kosaqi qa rhäk pät ama näski ama uuu qi ivakt iva ama latta rhat narhäksärha ama etki näda at täväs. Qa mualat toqoräkt näkt ka von arhani ama latta rha aa lat iva rhat tualat na ngät bä ba qa iva nasot dä va rha rhatmät na ama qauligleng angät gavam iva angätni bä ba ama latta dap pa angätni bä ba qa. Näkt ka met säväät aosni ama ivärhäs.

³⁴ “Bä sa nga sräp ama etki dä qä ngärhik ka rhäk na arhani aa latta sage ama latta qärarhani i rhit lu vät ama etki ivakt iva rhi rha aa qäväläm na ama gavam. ³⁵ Sokt di sa rha sangar ama latta qärarhani i sa rha män bä rha arhäktgyäm sa akni dap ta veng akni dap ta rhumät na akni na ama dui.

³⁶ Saqi as mamär dä qä ngärhik ka rhäk na arhani aa latta ama rhäqäp na rha samuk sävät ama etki dä qosaqi ama latta nävät ama etki rha mäqane sä rha rhoqor iarhakt kärarhae narhoer.

³⁷ “Dä sa dängdäng dä qä ngärhik ka rhäk na aa emga sagem da i qat tu aa snäng i, ‘Iarhakt diva rhi qutdrir vät ngua emga.’ ³⁸ Qinak nga iarhakt ta lu ama etki arha ik aa emga inavuk dä rha qoar na ne rhoqortäqyia, ‘Rhak täkt di iaqäkt kärak iva qä rha ama etki nasot aa mamäk. Ngäni ang bä urhi veng ga dä va ba ut na ama etki.’ ³⁹ Dä rha sangar a qa näkt ta rhon na qa sä dalek na ama etki bä rha veng ga.

⁴⁰ “Rhoqoräkt dä ngu lu va ama etki arha ik di gre va qa rhän dä va qa mäšana nä iarhakt ama latta qärarhae i mudu qa mat ma rha sävät aa etki?”

⁴¹ Dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qoki va qä sangäm nä iarhakt ama latta ama vu rha mamär i qä veng da dap pa qa rhat mä guavek kärarhani iva nga sräp ama etki dä va rha diva rhit bon ga rha aa qäväläm na ama gavam.”

⁴² Näkt ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Ama duiqa qarak i mudu iarhakt kärarhae i rhat dräm dit täk pät ama vät ta mer mä qa
di nak kärak iaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qarak i qat sangar a qi möe.

Qoki ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt

bä ut lu i iangärhäkt aa lat di ama mär ngät mamär da aut saqong’?”

⁴³ Dä soknga nguat tamän särhäm ngän iva ma Ngämuqa qä rha aa Muräktpäp daqule ngän bä va qä von ama ruvek tam ngät kärarhani i rhat tualat parhäm aa snängaqa. ⁴⁴ Bä auge qarak i arpus na qa vät tak täkt ama duiqa aa rhäng diva bäktgyäm sä qa mä irhong mä irhong dap ngakt bä arpus nä rhak täkt ama duiqa vät aung aa rhäng diva värhot tam ga mamär.”*

⁴⁵ Bä nga ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna rha nari ma Jisas aa enge na ama siqut dä rha räm i sa qat tamän sävät a rha. ⁴⁶ Bä näma dä sa nani a rha iva rhi sangar a qa sokt di rhit len ama gulañ na ama ruvek inguna rha di rhat lu ma Jisas i akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa.

22

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävat Ama Tmäski Na Ama Rhitbodämmane (22:1-14/Luk 14:15-24)

¹ As ma Jisas kat tamän särha ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna na ama enge na ama siqut i qä qoar toqortäqyia, ² “Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäp di ngät toqor ama vitnaqa qarakni i qa rhäkmu na ama tmäski bä ba aa emga qarak iva rhit bodäm na qa. ³ Näkt ka rhäk na aa latta nani iarhakt kärarhae i sa qa ar sä rha säp iaqyäkt ama tmäski. Dä qop kaku rha män. ⁴ Dä saqi as ka rhäk na arhani aa latta sa ama enge sage iarhakt kärarhae i sa qa rhäkne nani a rha rhoqortäqyia, ‘Sa ngua rhäkmu nä gua tmäski. Sa ngua veng gu bulmakaoqäna ama gamoe näkt sävät ama enges ap ama bulmakao aa ebap bä sa maräkt nä iarhongäkt möe. Mamär iva ngäni ang säva ama tmäski.’

* **21:44** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm ini sae.

⁵ “Sokt di qop k  rarhani qaku rha saengäkt sae dap koki varh  m da na nas. Akni qa met s  v  t aa lat dap ak ka met k  t bon da aa q  rhong nani lig  r. ⁶ Dap arhani rha moe rha sangar q  rak aa latta b   rha slava na rha b   rha veng da.

⁷ “D   soknga qa vitnaqa di q  r qur masirhat b   qa rh  k na aa ulaqim  rharh  rh  kt b   samuk s  v  t k  rarhae b   rha veng da n  kt ta v  s iom  kt arha v  rh  m. ⁸ Nasot d   qa mes aa latta b   qa qoar na rha rhoqort  qyia, ‘Sa ngua rh  kmu n   gua tm  ski b   sa mar  kt na qi sokt di iarhakt k  rarhae i sa ngua ar s   rha di qaku ama m  r ta na rha iva rha rh  n s  p gua tm  ski. ⁹ B     kt i rh  kt diva ng  n det s  da ama is ang  rha v  m b   ng  ni rh  knan d   guavek masirhat k  rarhani i ng  n d  n b  t a rha s  p gua tm  ski.’ ¹⁰ D   qa latta rha met s  da ama is ang  rha v  m b   rha rh  knan da ama ruvek moe iarhakt k  rarhae i rha m  n b  t a rha q  rarhani i ama m  r ta d   qosaqi q  rarhani i ama vu rha na rha b   sa rh  q  p iaqy  kt ama v  tki q  raktni iva ama tm  ski v  m gi.

¹¹ “Sokt di nga qa vitnaqa qa mon ivakt iva q   lu qa ruvek d   qa lu akni ama ruqa q  rak i sa qaku qa mon m  t anga boi q  rang  tni i ama rh  kmam  r ng  t s  v  t iaqy  kt ama tm  ski. ¹² D   ama vitnaqa qa snanb  t s   qa ruqa i, ‘Gua ruqa, ngia mon doqor m  niekt sarhe dap kaku ngia mon m  t ama boi ama rh  kmam  r ng  t?’ D   qop m  nadin d   q  rak. ¹³ D   ama vitnaqa qa qoar na aa latta rhoqort  qyia, ‘Ng  ni qop m  t aa rh  kt ng   na aa qar n  kt ng  ni rhon na qa sainam  k s   dalek s  p b  ngangit ang  t tp  s. V  t ios  kt ama iv  rh  s diva rhat tuqaia d   va rhit nes arh   qeng ang  rha rem na ne.’ ¹⁴ Inguna ma Ng  muqa di sa q   rhar sa ama rh  q  p na rha ama ruvek sagem mes sokt di qop ama marheka na rha di sa q   rharmeng d  m da iva qale rha e gem ga.”

*Ama Snanb  t S  v  t Iom  kt Iva Rhit Boda Ama Takes
(22:15-22 / Mak 12:13-17 / Luk 20:19-26)*

¹⁵ Nasot d   ama Farisiq  na rha met b   rhi qoar na ne iva rha rh  q  ne s   ma Jisas toqor m  niekt iva q   rh  rh  p s  rh  m mes na aa enge. ¹⁶ N  kt ta rh  k na arh   mud  saqongda n  kt s  v  t arhani ma Herot aa ruvek sage ma Jisas b   rhat tam  n s  rh  m ga rhoqort  qyia, “Qamorqa, sa ut dr  m i ngiat tam  n b  t ama eng  tki b   ngi su na ama eng  tki s  v  t ma Ng  muqa aa sn  ngaqa ba ama ruvek. B   qaku q  n  sk  nes nge s  v  t ama ruvek arh   sn  ngaqa dap kosaqi ama ruvek arh   mämairimek di qaku imek ng   narut na nge. ¹⁷ Mam  r iva ngi qoar na ut i ngiat tu gi sn  ng doqor m  niekt s   rhang  t t  kt. Nga mar  kt parh  m ama Mur  kt iva urhit bon ma Sisar ta ama takes ura qaku?”

¹⁸ Sokt di ma Jisas di qat dr  m arh   sn  ngaqa ama vu qa i nani a rha iva rhi siqt na qa b     kt i qa qoar na rha rhoqort  qyia, “Aing  n g  rarhae i ng  n dualat s  d   saqong, m  niekt b   ng  ni siqt na ngo? ¹⁹ Ng  ni qur a ngo rha anga lig  rige q  rqi geni i sa ng  n  t dr  m ng  nit bon d  m ige v  t ama takes.” D   rha met sagem ga sa ama qun  ga ama s  g  k aa rhitsek ang  t lig  rige. ²⁰ D   qa snanb  t s   rha i, “Auge aa iauski rhakt t  kt p  m ige? D   auge aa s  ms  m d  ng  t t  kt p  m ige?”

²¹ D   rha mov  t i, “Ma Sisar.”

D   ma Jisas ka qoar na rha rhoqort  qyia, “D   soknga ng  ni von ma Sisar t   iarhonga  kt k  rq  rhong i qoki ma Sisar aa q  rhong dap pa ng  ni von ma Ng  muqa rh   iarhonga  kt k  rq  rhong i qoki ma Ng  muqa aa q  rhong.” ²² B   nga rha nari rhoqor t  kt d   qr  k m  t ta n  v  t a qa n  kt ta met daqule qa b   rha met.

Ama Sadyusiqäna Arhä Snanbät Säväät Iomäkt Iva Ama Ruvek Ta Rhäranas Nämät Ama Tñäpki

(22:23-33 / Mak 12:18-27 / Luk 20:27-40)

²³ Mamär vät iaqäkt ama qunäga dä arhani ama Sadyusiqäna qärrarhani i qaku rhat nanakt i saqi as pa ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki rha män ge ma Jisas bä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia,

²⁴ “Qamorqa, ma Moses ka qoar i ngakt bä sa akni anga ruqa qa ñäp dap kaku aa anga es dä mamär iva aa lätkka qa rhät iaqyäkt ama maqoski iväkt iva qä sa vät a qi bä ba aa matka.

²⁵ “Bä mänguräp mä ut di ama sägärhae ama ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe. Näkt ama narhoerqa qa mät ama evopki dä qa ñäp dap nguna sa qaku aa anga es dä aa egutki qia män i aa lätkka ama udiom na qa aa egutki na qi. ²⁶ Dä qosaqi ama lat toqoräkt ngä märanas bät ama udiomnaqa näkt kosaqi vät ama dävaungnaqa bä äkt bä säväät ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ruqa. ²⁷ Näkt nasot a rha dä sa qa evopki qia ñäp. ²⁸ Dä soknga va auge aa egutki na qi mirhup pät ama qäväläm gärqomni iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki? Inguna rha moe di sa rha mät a qi.”

²⁹ Dä qinak ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qaku maräkt na angän snängaqa inguna sa qaku ngänät dräm ma Ngämuqa aa enge näkt kosaqi qaku qunäga vät a ngän sa aa qrot. ³⁰ Inguna nasot ama qäväläm gärqomni iva rha rhäranas nämät ama tñäpki diva qaku ama ruvek ti namätlägut bä qosaqi va qaku ama ruvek ti navon da arhani ama ruvek sämät ama ngärhaegurhini dap kinak ta diva rha rhoqor ama enselqäna na rhävuk da ama usäpki arha ron. ³¹ Dap säväät ama ruvek ama ñäp ta qärrarhani i rhat täranas nämät ama tñäpki di sa nga qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge bä ba ngän gärangätni i ngät tamän doqortäqyia, ³² “Aingo di ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa?” Ma Ngämuqa di qaku ama ñäpta arhä Ngämuqa dap kinak ka di ama ngätäqäm da arhä Ngämuqa.”

³³ Bä nga ama guläñgi na ama ruvek ta nari rhoqoräkt dä qräk mät ta näväät aa rhisu.

Ama Muräkt Kärangätni I Ama Moräs Na Ngät Mamär

(22:34-40 / Mak 12:28-34 / Luk 10:25-28 / Rom 13:8-10 / Gal 5:13-14)

³⁴ Sökt di nga ama Farisiqäna rha nari i sa ma Jisas ka anmae vät ama Sadyusiqäna sa arha enge dä västämne na rha bä rha met sagem ga. ³⁵ Dä akni näväät a rha qärak i ama mädräm ga mamär sä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ka snanbät sä ma Jisas na ama snanbät iväkt iva qä siqut na qa rhoqortäqyia, ³⁶ “Qamorqa, ngu lu agi muräkt di ama moräs na ngät mamär näväät ma Ngämuqa aa Muräkt moe?”

³⁷ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Mamär iva gia snäng bät ma Engeska gi Ngämuqa nä gi snängaqa moe dä nä gi mungäsnäng moe näkt nä gi mädräm moe. ³⁸ Rhangät täkt di ama moräs na ngät mamär dä ama narhoer ngät ama muräkt. ³⁹ Dä ama unmem na ngät ama muräkt di ngät toqor ama narhoer ngät toqortäqyia, mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas. ⁴⁰ Bä rhangät täkt ama unmem na ngät ama muräkt di ama rharebäm na ngät kärangätni i sa ama muräkt moe dä ama vämginarha arha enge moe di ngät mair vät angärha rhäng.”

Auge Aa Emga Ma Krais?

(22:41-46 / Mak 12:35-37 / Luk 20:41-44)

41 Bã nga as pãstãmne na ama Farisiqãna dã ma Jisas ka snanbãt sã rha na ama snanbãt toqortãqyia, 42 “Ngu lu ngãn du angãn snãng sãvãt ma Kraiss toqor mãniekt? Qa di auge aa emga na qa?”

Dã rha muvãt pãt a qa rhoqortãqyia, “Ma Devit aa emga na qa.”

43 Dã qa muvãt i qã snanbãt sã rha rhoqortãqyia, “Va sirhãkt ngu lu mãniekt bã nga ama Qloqaqa qa mãranas nã ma Devit dã ma Devit ka mes ma Kraiss i aa Engeska na qa i qã qoar toqortãqyia,

44 “Ma Engeska ma Ngãmuqa qa qoar nã gua Engeska i, “Ngia rhuqun dã gu mãrmãr bã dãngdãng iva ngun but sã gia ikkãna sãp gia rem”?”

45 Ngakt bã ma Devit kat tes ma Kraiss i ma Engeska dã sirhãkt ngu lu ma Kraiss di ma Devit aa emga na qa rhoqor mãniekt?” 46 Nãkt kaku mãrmãr vãt aung iva qa rhuvãt pãt a qa na anga enge. Bã qosaqi mãnasãng nãvãt iaqãkt ama qunãga inamãk dã qaku aung ga siqut iva qã snanbãt sã ma Jisas na agung anga snanbãt inguna rha moe di sa rhit len.

23

*Ama Mãrãn Sãvãt Ama Skraipkãna Rhi Na Ama Farisiqãna
(23:1-36 / Mak 12:38-40 / Luk 11:37-52 / Luk 20:45-47)*

1 Dã ma Jisas ka qoar na ama gulañ na ama ruvek dã aa mudãsaqongda rhoqortãqyia, 2 “Ama Skraipkãna rhi na ama Farisiqãna di rhat muqun bã ma Moses aa mãmugunãs i rhat mair nãvãt aa qrot 3 dã soknga mãrmãr iva ngãn dualat parhãm ama enge moe qarãngãtني i rhat tamãn sãrhãm ngãn na ngãt. Sokt diva qale ngãn natmualat toqor ta inguna qaku rhat tualat parhãm qarãngãtني ama enge i rhat tamãn bãt a ngãt.

4 “Rhat drãm dit kop sa ama talap ama mãrãn bã bap da ama ruvek arha lang qarqapni i qaku mãrmãrsãs iva rhit tal ap*. Dap ta mãrãkt di qaku nani a rha iva rhi natmualat nã guarhong ivakt iva rhat tatnãrhãm da. 5 Qarãngãtني moe arha lat di rhat tualat na ngãt ivakt iva ama ruvek tat lu rha. Rhat tualat na ama rhãngãmitnãk qarqitnãkni i sa rhit kop itnãk sã ma Ngãmuqa aa enge mãni arhã rhãkt dã mãni arhã vãs qarqitnãk i ama ara itnãk mãsirhat dã ama ses da arhã boi ama uiu ngãt angãrha vãm di rhit sãmauiu na ngãt. 6 Bã qosaqi nani a rha na ama mãmugunimek ama vit nã imek pa ama tmãsimẽk bã va rhat tuqun bãt ama lai vuk dã ngãrhavãm ba ama mãmairvãm 7 nãkt pa ama ruvek ti rhar sã rha na ama qudrir vãt ama ivãrhimek qarqãmekni i ama ruvek tit boda arha tmãs e dã nani a rha iva ama ruvek tat tes ta i, ‘Qamorqa.’

8 “Dap kinak aingãn diva qale aung gã natmes aung nãvãt a ngãn i, ‘Qamorqa’ inguna angãna morqa ama sãgãk kãrak i sa qa rhoqorãkt dap angãna matpek dã angãna lãktpek na ne. 9 Dã qale ngãn natmes aung narhe nãvãt ivãt i, ‘Gu mam’ inguna sokt angãn mãnãk ama sãgãk iaqãkt kãrak i rhak pono da ama usãpki arha ron. 10 Bã va qale aung gã natmes aung nãvãt a ngãn i, ‘Qamorqa sa ama rhodrãp’ inguna sokt angãn gamorqa ama sãgãk sa ama rhodrãp iaqãkt kãrak i ma Kraiss. 11 Auge nãvãt a ngãn qarãkni i ama morãs na qa mãrmãr mãngurãp mã ngãn di mãrmãr iva ama latka na qa bã ba

* 23:4 qarqapni i qaku mãrmãrsãs iva rhit tal ap Ma Matyu qa sãm dakt tãkt aa abuk nãkt nasot ama qãvãlãm ama qotãm dã arhani ama ruvek di rha sãm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dãkt ama qarãrini angãt kãvãlãm di arhani nãvãt a rha di sa qaku rha sãm aãm sae.

ngän moe. ¹² Aung gäarakni i qät sämamor na nas diva rhi säm ama gaini na qa dap iaqäkt karak i qät säm ama gaini na nas diva rhi sämamor na qa.

¹³ “Va avuqi na ngän mamär, aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngänit päsmät ama tmongi säva ama Muräktpäsm na rhävuk nämät ama ruvek. Aingän di qaku ngän namon bä qosaqi qaku ngänit tares päti i arhakt arha rhäng iva rha rhon gärarhae i nani a rha iva rha rhon. ¹⁴ †

¹⁵ “Va avuqi na ngän mamär, aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna, aingän gärarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngän det sa gläius dä garäs angärha ron bä vät ama ivätki ivakt iva ngän däqäne dä mamär na anga ruqa sämäni nas näkt nga sa ngän mäqäne dä mamär na qa dä va ngän dualat sä qa iva ama vuqa na qa masirhat pa angän bäs karakni iva qa sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs toqor ngän.

¹⁶ “Va avuqi na ngän mamär, aingän ama säsur ta ama narhoerta. Aingän di sa ngäni qoar i qre va sävetka qat tusärhämes mäni ama ansäspämgi ama mor qi di nak kop kaku ama musärhäm iangärhäkt dap ngakt bä qat tusärhämes mäni ama gol vuk pa ama ansäspämgi ama mor qi di ama qrot ngät ama musärhäm iangärhäkt. ¹⁷ Ama säsur ta dä ama dädända na ngän! Inguna ngu lu aqiqa qa vit? Nga ama gol ngä vit ura ama ansäspämgi ama mor qi qia vit karakni i qiat tualat na ama gol iva ama qumärqumär ngät?

¹⁸ “Bä qosaqi ngäni qoar i qre va sävetka qat tusärhämes mäni ama laiqa na ama vodämes di nak kop kaku ama musärhäm iangärhäkt dap ngakt bä qat tusärhämes mäni ama vänbön bono vät ama laiqa na ama vodämes aa rhäng di ama qrot ngät ama musärhäm iangärhäkt. ¹⁹ Ama säsur ta ama gamoe na ngän! Inguna ngu lu aqiqa qa vit? Nga ama vänbön ngä vit ura ama laiqa na ama vodämes ka vit karakni i qat tualat na ama vänbön iva ama qumärqumär ngät? ²⁰ Bä äkt i qre va sävetka qat tusärhämes mäni ama laiqa na ama vodämes di qat tusärhämes mäni qa qä nä i arhongäkt moe vät aa rhäng.

²¹ Näkt kre va sävetka qat tusärhämes mäni ama ansäspämgi ama mor qi di qat tusärhämes mäni qi qi nä ma Ngämuqa qarak i aa vätki iaqyäkt. ²² Dap kre va sävetka qat tusärhämes mäni ama usäpki di qat tusärhämes mäni ma Ngämuqa aa mämuqunäs ngä nä qarak i qat muqun mät a sä.

²³ “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngänit böm na Ngämuqa rha ama sägäk näda ama ngärhäqyisem nävät i arhongäkt moe qarqärhong i ngän du i irhong bät ama tmäs toqor ama mint ngä na ama dil dä ama kumin dap kaku ngän däqäne dä mamär varhäm ama lat kärangätni i ama moräs na ngät. Iangärhäkt ama moräs na ngät ama lat di ama räkt ngät ama muräkt sävät ama ruvek dä ama lavuqi sävät ama ruvek näkt pa mamär iva qale ngän ma ama qrot mäni ama lat ama mär ngät. Mai mamär iva ngän däqäne dä mamär varhäm därhong däkt moe dap kale ngän detdäm särhä guarhong. ²⁴ Aingän di ama säsur ta ama narhoerta na ngän! Ngänit tor na ama rigi va ama bauläm iva ngit näkt i varis ngi nanäkt sa anga igrongaqa dap ngit koanäkt ama kamel dap kaku ngiat dräm doqoräkt.

† **23:14** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Va avuqi na ngän mamär, aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärarhae i ngän damän maos dap kinak ngän dualat maos, inguna sa ngän däsmät päti ama evop ama maqosta sa arhä qarhong näva arha vät dä ngäni nätt na ama uiu ngät ama näv iva säda ama ruvek arhä saqong. Bä nga rhoqoräkt dä va ma Ngämuqa qä rhäksärhäm ngän dä va qä sangäm na ngän masirhat pa arhani ama ruvek arhä väs.’

25 “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngäni qumär vät ama kapkäna dä ama pletkäna angärha rhäng dap imuk da angäna ron di rhäqöp ngän na ama snängaqa nani ama qärhong masirhat iva bä ba nas dä ama mungäsäng ba nas. 26 Ainge ama Farisiqa qarak i ama säsur qa na nge! As ngia er ngi qumär imuk da ama kap kä na ama pletige ina ron ivakt iva sa ama qumärqumär ngät pono.

27 “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna ngän di nak ngän doqor ama ñapta arha lek kärangätni i sa rha vuvur da angärha väm na ama qulumgi bä qoki sa ama mär vono dap imuk di sa rhäqöp ngät na ama ñapta arha släväs dä iarhongäkt moe qärqärhong i ama siqirqa väm irhong. 28 Di ngän doqoräkt ivono vät ngärharhäng di ama mär ngän da ama ruvek arhä saqong dap imuk da angäna ron di rhäqöp ngän nage ama irasirhong dä ama lat kärangätni i qaku varhäm ama Muräkt.

29 “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngänit täkmu na ama lek iva nani ma Ngämuqa aa vämginarha näkt ngän du rha ama räkta arha an 30 näkt ngäni qoar i vadi mudu qale ngän bät iangärhäkt imäk äkt ama rhodäm i angäna ikkäna di qaku ngän namatnärhäm da iva rhi veng ma Ngämuqa aa vämginarha. 31 Bä ngäni sameng mamär irhäm mes toqoräkt i nak iarhakt kärarhae i rha veng ama vämginarha di nak arhä rhoes na ngän. 32 Bä qoki mamär iva ngän dualat nasot angäna ikkäna i ngäni sot na ama lat kärangätni i sa rha nasäng na ngät. 33 Aingän gärrarhae i ama guläñgi na ama uiuvärhirhong gärrqärhongni i irhong ngärhit kut na ama qänogi, va ngäni ingis toqor mäniekt nä ma Ngämuqa aa matnävämne dä nasot dä va qä rhon na ngän sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs?

34 “Dä soknga ngut täk nä ma Ngämuqa aa vämginarha sagem ngän näkt sävät ama mädräm da ama ruvek näkt ama ruvek kärarhani i rhat dräm di su ama ruvek tä ma Ngämuqa aa iska bä va ngäni veng arhani dap pa ngäni edämsäs pätr arhani mäni ama sämänanamuqa dap pa ngän dāranäs arhani va angän mämairväm dap pa ngäni sangäm na arhani mavängam nämät ama värhap i nämät aom bä sämät aom. 35 Rhoqoräkt divakt iva ma Ngämuqa aa rhäksärhäm ngä rhän bät a ngän bät ama rakt ta ama ruvek moe arhä biaska aa uväs kärarhae i mudu sokot na rha mänasäng nävät ama rakt ka ma Abel bä sävät ma Sekaraia ma Berekia aa emga[‡] qarak i sa ngän beng ga mänguröp ama ansäpämgi ama mor qi qi na ama laiqa na ama vodämes. 36 Ngu qoar na ngän na ama engätki iva rhärhong däkt moe ngä rhāranas pätr tit täkt ama qoengait na ama ruvek.

Ma Jisas Airäs Ka Sä Ma Jerusalem (23:37-39 / Luk 13:34-35)

37 “Ai, Jerusalem, Jerusalem, ama värhäm gärqomni i ngiat dräm ngi veng ma Ngämuqa aa vämginarha dap ngit tumät nä ma Ngämuqa aa engevärharha na ama dui bä rhit ñäp. Ama rhäqöp nä imek di sa nani a ngo iva ngu umum gia ruvek sävät a ne i ngo rhoqor ama duraktki qärakti i qi imum at toes säva at kivaet angärha rem dä qaku inguna qaku nani a nge. 38 As ngi lu i gia vätki di ama dungdu gi. 39 Inguna sa ngu qoar na nge i saqi as pa qaku ngi nalu

[‡] 23:35 ma Berekia aa emga Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

ngo bā dāngdāng bāt iomākt ama qāvlām gārqomni iva ngi qoar toqortāqyia, ‘Mamār iva ama modāmne sāvāt tak tākt kārak i qat dān nāvāt ma Engeska ma Ngāmuqa aa ngārhipki.’”

24

Ma Jisas Ka Mārhamān Sāvāt Ama Ansāspāmgi Ama Mor Qi Iva Qābās Na Qi (24:1-2 / Mak 13:1-2 / Luk 21:5-6)

¹ Ma Jisas ka met daqule ama ansāspāmgi ama mor qi bā nga qat tet dā aa mudāsaqongda rha mān sagem ga ivakt iva rhir qur a qa rha ama ansāspāmgi ama mor qi arha vāt.

² Dā qa muvāt pāt a rha rhoqortāqyia, “Nga ngānāt lu rhangāt tākt ama vāt moe? Ngu qoar na ngān na ama engātki i rhangāt tākt ama dui moe diva qaku qale anga duiqa vono vāt akni aa rhāng de dap kinak pa rha rhartām sā ngāt moe sa rhāmono sāvāt ivāt.”

Ama Muqunān Sāvāt Ama Dāngdāngini Na Ngāt Ama Qunāng (24:3-14 / Mak 13:3-13 / Luk 21:7-19)

³ Bā nga ma Jisas kat muqun da ama Damgi na ama Olip at tāvās dā aa mudāsaqongda rha mān gem ga dā rha qoar na qa rhoqorākt i sokt ka qā na rha rhoqortāqyia, “Ngi qoar na ut iva qāsnia dā va rhārhhong dākt ngā rhāranas.” Dā rha snanbāt sā qa i, “Va agi muqunāngi qia rhān iva qi sameng nā gia māmānās ngā nā rhangāt tākt ama rhodām angāt tpāsini?”

⁴ Dā ma Jisas ka muvāt pāt a rha rhoqortāqyia, “Mamār iva ngānit lu mamār i varis aung gā nairas tām ngān. ⁵ Inguna ama rhāqāp na rha ama ruvek diva rha rhān bā va rhat tualat nāvāt gu ngārhipki i rhi qoar i, ‘Aingo di ma Kraisi!’ Bā va rha rhāqāne sa anga rhāqāp na rha anga ruvek sagem mes.

⁶ “Bā nga ngāni nari i sa ama ulaqi qia māranas pāt ama ivārhap ama rhāqāp na ap ura vāt amekni anga ivārhimēk dā mamār iva qale qānāskānes ngān inguna qoki va rhārhhong dākt diva irhhong ngā rhān dap as pa qaku ama tpāsini. ⁷ Dā ama ruvek nāva amni ama ivārham diva rhat tāranas na ama ulaqi sāvāt a ne dā ama murāktpām diva ngāt tāranas sāvāt a ne dā va ama ruvek tit nāp māt ama qārhuqi dā va ama qāngān ngā rhān bāt apni ama ivārhap.

⁸ Rhārhhong dākt moekt di qoki irhhong doqor ama evopki at ruanini qārquāni i ini ngāt dān narhoer toqorākt i sa qorhās iva qi sa.

⁹ “Bā nga rhārhhong dākt ngāt tāranas dā va angāna ikkāna rhit sangar ma ngān bā rhit sokot na ngān bā rhi veng ngān bā va ama ruvek pāt ama ivātki moe diva ama vu da arha ron mamār sāvāt a ngān inguna nāvāt iomākt i ngānāt nanakt na ngo. ¹⁰ Bā va ama rhāqāp na rha ama ruvek diva bok da arhā qatnanakt bā va rhit bodām ne bā ba arha ikkāna bā va ama vu da arha ron masirhat sāvāt a ne. ¹¹ Nākt pa vuk sa ama rhāqāp na rha ama ruvek kārharhani i rhat tes nas i ma Ngāmuqa aa vāmginarha sokt di ama iraski na rha bā va rhi artām sa anga rhāqāp na rha nāmāni ma Ngāmuqa aa iska.

¹² Dā ama rhāqāp na rha ama ruvek diva rhāktāksot na arhā lavuqi sāvāt arhani inguna ama lat kārangātni i qaku varhām ama Murākt diva ngāt dān masirhat bā masirhat mamār. ¹³ Sokt di iaqākt kārak i qat mair ma ama qrot bā dāngdāng bāt ama tpāsini diva qā rha ama mumaiar. ¹⁴ Nākt pa rhangāt tākt ama sameng ama mār ngāt sāvāt ama Murāktpām na rhāvuk diva rhi sameng na ngāt pāt ama ivātki moe ivakt iva ama ruvek ti nari ngāt nākt nasot dā va ama tpāsini ngā rhān.

Ama Lat Ama Vu Ngät Mamär Qärangätni Iva Ngät Täranas Pa Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

(24:15-22 / Mak 13:14-23)

¹⁵ “Mudu ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Daniel qat tamän sävät ianiäkt kärqäni i ama vu ini mamär dä ma Ngämuqa aa saqong i qali lini vät ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs kärqäni i ini ngärhi slava nä iarhongäkt moe. Näkt mamär iva auge qaräc i qat tes tangät täkt ama enge qä räm ama rharimini sä iangärhäkt ama lat. ¹⁶ Dä mamär iva iarhakt kärarhae i qale rha e ma Judia di rhi ang masirhat pävit sävät ama dam. ¹⁷ Bä mamär iva aung gäarakni i qale qa vät ama vätkä aa rhäng di saqi as kale ar sä qa bä qä namon säva vät nani aa qarhong. ¹⁸ Bä aung gäarakni i qale qa vät aa etki di saqi as kale evär däm ga iva nani aa boiqi ama uuu qi. ¹⁹ Va ama qrot mamär vät iangärhäkt ama qunäng ba ama evop kärarhani i ama sarem däm da bä qosäqi bä iarhakt kärarhae i ama rhoes päc a rha. ²⁰ Mamär iva ngäni nän sage ma Ngämuqa iva ngäni ngang di qale mäc soeng dä qale vät aung anga Sabat. ²¹ Inguna ama märänga vät iangärhäkt ama qunäng diva ama mor qa masirhat pä ama märän angät tpäs moe qarängätni i mudu vät ama rharimini inamäk bä sarhäkt bä qop as nasot. ²² Dap mai ngäkt bä qaku ma Ngämuqa qa sämaqot sävä iangärhäkt ama qunäng dä vadi mai qaku anga ruqa qaräcni iva ama iar qa. Dap nguna nävät iarhakt kärarhae i sa qa armeng däm da dä va qä sämaqot sävä iangärhäkt ama qunäng.

²³ “Bä nga vät iangärhäkt ama qunäng di ngäkt bä aung gä qoar na ngän doqortäqyia, ‘Ngäni lu i ma Kraic tak i!’ ura aung gä qoar toqortäqyia, ‘Iak muk i!’ dä qale ngän natnanäkt nä iangärhäkt ama enge. ²⁴ Inguna ama iräski na rha ama engesta dä ama iräski na rha ama vämginarha diva rha rhäranas bä va rhat tualat na ama muqunän ama mor ngät dä ama lat kärängätni i ngät dän masärmän i vadi vakt iva qäqi rhi irästäm sa ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da. ²⁵ Ngäni lu i sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt bä iomäkt ama qäväläm angät kamäs. ²⁶ Bä äkt i nga rhi qoar na nge i, ‘Ngäni lu i qa e vät ama ivärhäs ama qräk dä bäs’ dä qale ngän namet sae. Bä qop nga rhi qoar i, ‘Nak kale qa va ama ngaiväs pa vät’ dä qale ngän dat maengäkt. ²⁷ Inguna ma Ruqa aa Emga aa mänmänäs diva äs toqor ama iauska qaräcni i qät näm mäc ama leqäs moe inamäk näsäng gunäga aa qamäs bä samone i qat don e. ²⁸ Qoe nai äkt i qale ama säktämgi e diva västämne na ama isäm e qarängätni i ngät dräm ngät täc ama säktämgi.

Ma Ruqa Aa Emga Aa Mänmänäs

(24:29-31 / Mak 13:24-27 / Luk 21:25-28)

²⁹ “Näkt pa äkt nasot iaqäkt ama märänga vät iangärhäkt ama qunäng dä va bängangit mäc ama qunäga aa saqong dä va ama equngi diva qaku qiat nañäm dä va ama qaeng diva ngärhi säp nämät ama leqäs dä va iarhongäkt kärqärhongni i qali lirhong mäc ama leqäs kärqärhongni i irhong angät krot diva sarhäctsarhäkt päc irhong*.

³⁰ “Mamär dä va vuk sä ma Ruqa aa Emga aa mänmänäs angät muqunängi mäc ama leqäs bä va ama ruvek moe nävät ivät diva rhit nok i rhat lu ma Ruqa aa Emga i qat dän bät ama eqoe angärha rhäng na rhävuk sa ama qrot dä sa ama mor qa ama murhämeska. ³¹ Näkt pa qä rhäk na aa enselqäna na ama

* **24:29** iarhongäkt kärqärhongni i qali lirhong mäc ama leqäs kärqärhongni i irhong angät krot diva sarhäctsarhäkt päc irhong Vät iangärhäkt ama rhodäm di ama ruvek tat tu arhä snäng i ama qaeng dä ama ivät mäc ama leqäs di angätni ama qloqaganangät ngät türäkt täm ngät.

raunaqa aa eguinga ama mor qa dä va rhi västämne na ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da nävät ama ivätki qi na ama usäpki in däkt moe.

Ama Rhisu Nävät Ama Rhaunga
(24:32-35 / Mak 13:28-31 / Luk 21:29-33)

³² “Mamär iva ngäni räm ama rhisu nävät ama rhaun gärangätni i nga vuk pät angät ngärhäqyitnäk dä sa ngänät dräm i ama qunängit di it nga e glaqot. ³³ Di rhoqorne rhoqoräkt i ngakt bä va ngänät lu rhärhong däkt moekt i irhong ngät täranas dä va ngänät dräm i qa di sa qa e glaqot i sa qäqi qa e glaqot na ama tmongi. ³⁴ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva rhit täkt ama qoengait diva qaku rhäksot nä it bä dängdäng i rhärhong däkt moe di sa irhong ngä märanas. ³⁵ Ama usäpki qi na ama ivätki diva qäbäs na em dap pa gua enge diva qaku qäbäs na ngät.

Qaku Aung Gat Dräm Iaqäkt Ama Qunäga Bä Iomäkt Ama Qunäga Aa Qäväläm
(24:36-44 / Mak 13:32-37 / Luk 17:26-30, 34-36)

³⁶ “Qaku aung anga ruqa qat dräm iaqäkt ama qunäga dä iaqäkt ama qunäga aa qäväläm. Bä qäqi ama enselqäna rhävuk ti na ama Ngärhoemga[†] di qaku rhat dräm dap sokt ama Ngätmamäk kat dräm. ³⁷ Vät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva ma Ruqa aa Emga qa rhän diva ama lat ngät täranas kärangätni i ngät toqor ama lat mudu vät ama rhodäm i ma Noa. ³⁸ Inguna vät iangärhäkt ama rhodäm i as kaku ama qärhop ngä män bit di ama ruvek tat täs dä rhit nakt dä rhat tätlägut dä rhit bodäm na ne bä dängdäng bät ama qunäga qärak i ma Noa qa mon sämät ama mlauski ama mor qi. ³⁹ Qop mavängam bät a rha bä dängdäng i ama qärhop ngä met sä rha moe. Ma Ruqa aa Emga aa mänmäs diva rhoqorne rhoqoräkt.

⁴⁰ “Vät iomäkt ama qäväläm dä va qale ama gamuiom ama udiom bät ama etki dä va ma Ruqa aa Emga qa rha akni dap pa qale akni mäk. ⁴¹ Va ama evodem ama unbem in dualat i ini qräskräs ama wít dä va ma Ruqa aa Emga qä rha akti dap pa qale akti mäk. ⁴² Dä soknga mamär iva ama qarhap ngän bä va ngänät nañäm inguna sa qaku ngänät dräm ama qunäga iva angäna Engeska qa rhän. ⁴³ Sokt di sa ngänät dräm daerhom däkt i ngakt bä ama vätkä aa ik di vadi mai qat dräm na ama bängagi at käväläm gärqomni iva ama suaqa qa rhän dä vadi mai ama qarhap ka bä va qaku qä naqyiradeng na aa vätkä iva ama suaqa qä drukdäm bäm ga. ⁴⁴ Bä äkt i aingän di mamär iva ngänit täkmü na nas mamär inguna ma Ruqa aa Emga va qa rhän bät ama qäväläm gärqomni i qaku ngän du angän snäng iva qa rhän bät a äm.

⁴⁵ “Rhoqoräkt dä ngu lu agi a latka iaqäkt kärak iva qale qa ma ama qrot mäni ama lat dä aa mädräm ama mär ngät kärakni i sa aa morqa qa mu qa ivakt iva qät lu vät ka morqa aa latta i qät boda rha arha tmäs pät ama rhäkmamär ap ama qunäng angät käväläp nasot a ne? ⁴⁶ Va ama märmärgem ge iaqäkt ama latka qärak i nga evär da aa morqa dä va aa morqa qa rhän bät a qa i qat tualat toqoräkt. ⁴⁷ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva qa rhu qa ivakt iva qät lu vät aa qärhong moe va aa vätkä. ⁴⁸ Dap ngakt bä va iaqäkt ama latka qat tamän särhäm mes doqortäqyia, ‘Gua morqa di qät tiläng bä qaku qät lir qat dän’ ⁴⁹ dä va qä nasäng i qä arhäktgyäm sa arhani ama latta dap kat täs dä qät nakt dä qät nakt kä na ama gamoe qararhani i rhat dräm dit

[†] 24:36 ti na ama Ngärhoemga Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

näkt ama reng ama qrot ngät bä guani na rha ⁵⁰ dä va aa morqa qa rhän bät ama qunäga rhoqoräkt i qaku qa latka qat tu aa snäng iva qa rhän bät a qa bä vät ama qunäga aa qäväläm gärqomni i qaku qat dräm na äm. ⁵¹ Dä va qa morqa qä sangäm na qa näkt pa qä qut na qa sävät ama ivärhäs ge ama latta qärrhani i rhat tualat sädä saqong. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqaiä dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.

25

Ama Enge Na Ama Siquutki Sävat Ama Säs Ta Ama Evop Ama Ngärhäqyisem Na Rha

¹“Vät iomäkt ama qäväläm di iaqäkt na rhävuk aa Muräktpä m diva äm doqor taerhäkt. Maos pät ama qäväläm na ama rhithodäm narha di ama sä s ta ama evop ama ngärhäqyisem na rha di rha rha arhä lirhäng bä rha met ivakt iva rha rhair nani ama gamoeqa qarak iva rhit bodäm na qa. ² Ama ngärhäqyet na rha di ama dädän da dap arhani ama ngärhäqyet na rha di ama mädräm da. ³ Ama dädända rha rha arhä lirhäng dap kaku rha rha anga kain na ama oel irhäm ngät. ⁴ Dap ama mädräm da di rha rha ama kain na ama oel ngä na arhä lirhäng.

⁵“Bä nga ama gamoeqa qarak iva rhit bodäm na qa di qaku qa lir qa män dä rha moe vurhäm da bä rha mänatäm. ⁶ Näkt mäni bängagi mamär dä ama eguinga qät näs toqortäqyia, ‘Qarak iva rhit bodäm na qa di sa rhakni! Ngäni ang ngän dair nani a qa.’

⁷“Dä qa ngärhäqyisem na rha qa sästa rha märanas bä rha mudam sämät arhä lirhäng. ⁸ Dä ama dädända rhi qoar na ama mädräm da rhoqortäqyia, ‘Ut sa anga oel sämät aut lirhäng nagem ngän inguna sa qorhäs iva rhäksot nämät aut lirhäng.’

⁹“Sokt di ama mädräm da rha muvät pät a rha rhoqortäqyia, ‘Qaku anga oel iva mamär vät a ut ut na ngän. Mamär iva ngän det sage iarhakt kärarhae i rhit boda ama oel bä ngäni vodäm bät agung bä ba nas.’

¹⁰“Bä nga ama dädända rhat tet ivakt iva rhi vodäm bät anga oel dä ama gamoeqa qarak iva rhit bodäm na qa qa män bä ama ngärhäqyet na rha iarhakt kärarhae i sa rha rhäkmu mamär ba nas di rhi na qa rha mon säva ama tmäski na ama rhithodäm narha dä ama tmongi gia vä s. ¹¹ Näkt nasot dä arhani qa ngärhäqyet na rha ama sästa rha män bä rhit näs i, ‘Aurha morqa, aurha morqa, ngi rhar nanokt ut!’

¹²“Dap kinak ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, ‘Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i qaku nguat dräm a ngän.’”

¹³ Dä ma Jisas ka qoar i, “Va ama qarhap ngän bä ngänät nañäm inguna qaku ngänät dräm ama qunäga ura ama qunäga aa qäväläm sä gu mänmänäs.

Ama Enge Na Ama Siquutki Sävat Ama Latta Ama Dävaung Na Rha

(25:14-30 / Luk 19:11-27)

¹⁴“Vät iomäkt ama qäväläm di ama Muräktpä m diva äm doqor taerhäkt. Maos dä akni ama ruqa qa rhäkmu na nas iva qa rhet pät ama tmerhäs sa gläius dä qa mes aa latta bä qa mu aa qärhong ba arhä rhäkt. ¹⁵ Qa von akni rha ama rhae ama ngärhäqyet na ngät na ama gol dap ka von akni rha ama rhalioam ama udiom na ama gol dap ka von akni rha ama sägäk ama rhaeqa na ama gol. Qoki qa von da maräkt parhäm arhä qrot dä arhä mädräm ama mär ngät.

¹⁶“Dä iaqäkt ama latka qarak i sa qa rha ama ngärhäqyet na ngät ama rhae na ama gol di qa märanas bä qa märmor ngät bä ngä sa angät ni ama ngärhäqyet

sae. ¹⁷ Dä qosaqi qarak sa ama udiom di qa märmor iom bä in sa aiom sae. ¹⁸ Dap kinak karak sa ama sägäk ama rhaeqa na ama gol di qa nges bä qa rut aa moräsnaqa aa gol va ama ivätki.

¹⁹ “Sa nasot ama uiu ngät ama rhodäm dä iarhakt ama latta arha moräsnaqa qa män bä qa qoar na rha iva qä lu arha lat angät gavämgı. ²⁰ Dä ama latka qarak i sa qa rha ama rhae ama ngärhäqyet na ngät na ama gol di qa män sa angätni qa ngärhäqyet sae bä qa von aa moräsnaqa dä qa qoaräs na qa rhoqortäqyia, ‘Gua morqa, mudu ngia von ngo rha ama ngärhäqyet na ngät ama rhae na ama gol näkt täkt di sa ngua mualat nani ama ngärhäqyet sae.’

²¹ “Dä aa moräsnaqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Gua latka ama mär qa qarak i ama engätki na qa sä gua lat, ainge di sa ngia mualat mamär. Qoki sa ama engätki na nge sa ama marheka nä irhong dä soknga va ngua rhu nge iva ngit lu vät ama rhäqäp nä irhong. Ngia rhon sagem ngo vä gu märmärgem.’

²² “Näkt kosaqi ama latka qarak i sa qa rha ama rhaliom ama udiom na ama gol qa män bä qa qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, mudu ngia von ngo rha ama udiom ama rhaliom na ama gol näkt täkt di sa ngua mualat nani ama udiom sae.’

²³ “Dä aa moräsnaqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Gua latka ama mär qa qarak i ama engätki na qa sä gua lat, ainge di sa ngia mualat mamär. Qoki sa ama engätki na nge sa ama marheka nä irhong dä soknga va ngua rhu nge iva ngit lu vät ama rhäqäp nä irhong. Ngia rhon sagem ngo vä gu märmärgem.’

²⁴ “Dä qosaqi ama latka qarak i sa qa rha ama sägäk ama rhaeqa na ama gol qa män bä qa qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, sa nguat dräm i nge di ama qrotka na nge i ngiat dräm ngit ta ama gavam dap kaku ngiat tualat nani a ngät dä ngit sek mät kärqäni i sa qaku ngia qutnanokt ini. ²⁵ Dä soknga ngua len nge dä ngua met bä ngua rut gi gol va ama ivätki. Ani nä rhangät täkt gi gol.’

²⁶ “Dä aa moräsnaqa qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, ‘Ainge di ama vu qa dä ama rusus pät a qa ama latka na nge. Nga ngätki sa ngiat dräm i aingo di ngut ta ama gavam dap kaku nguat tualat nani a ngät dä ngut sek mät kärqäni i qaku ngua qutnanokt ini?’ ²⁷ Bä nga rhoqoräkt dä vadi mai ngi von iarhakt pa ama vätki na ama ligär ivakt iva rhat tualat sä gu gol iva ngärhi sa sävät a nas savono bä nga evär däm ngo dä vadi va ngu rha ngät sa anga mänbitka.’

²⁸ “Dä aa morqa qa qoar na arhani ama latta rhoqortäqyia, ‘Ngäni rha ama gol nagem ga bä ngäni von iaqäkt karak i aa ngärhäqyisem aa rhae na ama gol ²⁹ inguna aung gäarakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae bä va masirhat mamär na aa qärhong. Dap aung gäarakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha aa qäni ama gaini nä ini nagem ga.’ ³⁰ Dä saqi as ka morqa qa märhamän i, ‘Rhäkt diva ngäni rhon nä iaqäkt ama latka qarak i qaku mamär vät anga lat na qa sainamäk säp bängangit angät tpäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqaiä dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.’

Ama Matnävämne Ama Dängdängini Na Ngät

³¹ “Qre va ma Ruqa aa Emga qa rhän sa aa murhämeska qä na aa enselqäna moe dä va qa rhuqun ba aa vitnaqa aa mämugunäs ama mär äs. ³² Näkt pa västämne na ama ruvek moe nävät ama ivärhimek pät ama ivätki da aa saqong. Dä va qa rhatmät na rha i arhani särhage dap arhani särhage iva qa rhoqor ama ruqa qarakni i qat dräm gät lu vät ama sipsipkäna i qä rharmeng da ama sipsipkäna näva ama memeqäna.

³³ “Näkt pa qa rhu ama räkt ta ama ruvek säda aa märmär dap pa qa rhu ama vu rha ama ruvek säda aa sael. ³⁴ Nasot dä va ama vitnaqa qä qoar na

ama ruvek da aa märmär toqortäqyia, 'Ngäni ang, aingän gärrarhae i sa gu mam ga modämne na ngän. Ngäni ang bä ngäni sangar ama Muräktäm gärangätni i sa qa rhäkmu na ngät mudu vät ama rharimini rhoqoräkt i qa säm ama ivätki. ³⁵ Inguna mudu di anoeng ma ngo dä ngia von ngo ngua mäsbä aqäsäk ngo dä ngia von ngo ngua nakt bä ama nañiska na ngo dä ngia ar sä ngo sagem mes ³⁶ bä ama vlavel a ngo dä ngia von ngo rha ama boi bä aräm ngo dä ngia igi na ngo näkt nga qale ngo va ama tpäskiarharhäng dä ngia met sagem ngo.'

³⁷ "Dä va ama räktta rha rhuvät pät a qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, 'Engeska, qäsnia dä ut lu nge i anoeng ma nge dä ut bon nge ngia mäsbä qop aqäsäk nge dä ut bon nge ngia nakt? ³⁸ Bä qop käsnia dä ut lu nge i ama nañiska na nge dä urha ar sä nge ura ama vlavel a nge dä ut bon nge rha ama boi? ³⁹ Bä qop käsnia dä ut lu nge i aräm nge ura qale nge va ama tpäskiarharhäng dä urha igi na nge?'

⁴⁰ "Dä va ama vitnaqa qa rhuvät pät a rha rhoqortäqyia, 'Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i qre i sa ngia mualat toqoräkt sa aung gäarakni i qaku ama ngärhep pät a qa nävät tärhae rhäkt gu qärhae di sa ngia mualat sä ngo rhoqoräkt.'

⁴¹ "Nasot dä va qä qoar na ama ruvek da aa sael toqortäqyia, 'Ngän det nävät gu saqong. Aingän di ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi sävät a ngän. Ngän det sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs kärqosni i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu na äs nani ma Sämgä qä na aa enselqäna. ⁴² Inguna mudu di anoeng ma ngo dä qaku ngia von ngo ngua mäsbä aqäsäk ngo dä qaku ngia von ngo ngua nakt ⁴³ bä ama nañiska na ngo dä qaku ngia ar sä ngo sagem mes bä ama vlavel a ngo dä qaku ngia von ngo rha anga boi näkt aräm ngo bä qop kale ngo va ama tpäskiarharhäng dä qaku ngia igi na ngo.'

⁴⁴ "Dä qosaqi va rha rhuvät pät a qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, 'Engeska, qäsnia dä ut lu nge i anoeng ma nge ura aqäsäk nge ura ama nañiska na nge ura ama vlavel a nge ura aräm nge ura qale nge va ama tpäskiarharhäng dä qaku ut matnärhäm nge?'

⁴⁵ "Dä va qa rhuvät pät a rha i qä qoar na rha rhoqortäqyia, 'Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngakt bä qaku ngia mualat sa aung gäarakni i qaku ama ngärhep pät a qa nävät tärhae rhäkt gu qärhae di sa qaku ngia mualat sä ngo rhoqoräkt.'

⁴⁶ "Dä va rhärhae rhäkt da aa sael ta rhet sämät ama ruanini qärqäni i qaku ini angärha anga tpäsini. Dap ama räkt ta ama ruvek diva rha rhet säva ama iar ama sok täm ngät."

26

Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi Veng Ma Jisas (26:1-5 / Mak 14:1-2 / Luk 22:1-2 / Jon 11:45-53)

¹ Sa nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge moe bä rhäksot dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, ² "Sa ngänät dräm iva nasot ama qunängiom ama udiom dä va ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova dä va rhi vodä ma Ruqa aa Emga bä ba aa ikkäna ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa."

³ Dap pästämne na ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta va ama pris ama vit na qa aa vätki qärak i rhat tes ka i ma Kaiafas ⁴ bä rha märhamän bät a ne iva up na rha i rhi sangar ma Jisas bä va rhi veng ga.

⁵ Sökt di rha qoar na ne iva qaku rhi namualat toqoräkt sädamär na ama tmäski i varis ama ruvek ti namäranas na anga inirqi.

*Ama Evopki Qia Rhor Na Ama Oel Vät Ma Jisas E Ma Betani
(26:6-13 / Mak 14:3-9 / Jon 12:1-8)*

⁶ Nga qale ma Jisas e ma Betani vä ma Saimon aa vätkä qarak i mäqi ama bias pät a qa ⁷ bä vät ama qäväläm i qat täs nävät ama laiqa dä ama evopki qia män sa ama kainaqi qaraktni i sa rha mualat na qi nä ama duiqa ama saksak päp ga qarakti i rhat tes ka i ama alabasta. Iaқыäkt ama kainaqi di rhäqäp ki na ama oel qarakti i ama mär at tamaska dä ama ligär masirhat pät a qi bä qia rhor na qi dä ma Jisas aa uväs. ⁸ Bä nga ama mudäsaqongda rha lu rhoqoräkt dä uraqi da arha ron i rhi snanbät toqortäqyia, “Mäniekt bä qia rhar sa ama oel toqoräkt? ⁹ Inguna mai mamär iva rhi vodä iaqyäkt ama oel iva vät anga ligär masirhat näkt ti von ama tläka.”

¹⁰ Dap ma Jisas kat dräm doqoräkt dä soknga qä goar na rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit bon gi rha ama märänga? Ngu snanbät toqoräkt dinguna sa qia mualat na ama lat ama mär ngät sä ngo. ¹¹ Iarhakt kärarhae i ama tläk ta diva vasägos dä qale rha gem ngän dap aingo diva qaku qale ngo gem ngän basägos. ¹² Qia rhor nä rhakt täkt ama oel vät gu släqyige vä gua tñäpki at kamäs ivakt iva qi rhäkmu na ngo iva nani iomäkt iva rhi sasärhäm ngo. ¹³ Dä nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i qoe nai vät ama ivätki moe i rhangät täkt ama sameng ama mär ngät di rhi sameng na ngät e dä va ama sameng sävät tangät täkt arha lat diva qosaqi rhi sameng na ngät bä va ama ruvek ta tu arhä snäng sävät a qi.”

*Ma Judas Va Qä Vodä Ma Jisas Ba Aa Ikkäna
(26:14-16 / Mak 14:10-11 / Luk 22:3-6)*

¹⁴ Nasot dä akni nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda qarak i rhat tes ka i ma Judas Iskariot ka met sage ama priskäna ama moräs na rha ¹⁵ bä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Va ngakt bä ngu vodä ma Jisas bä ba ngän dä va ngäni von ngo rha agiqa?” Dä rha von ga rha ama ligärigleng ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä igleng na ama silva. ¹⁶ Bä mänasäng na äkt dä ma Judas kät näm nani anga qäväläm anga mär äm ivakt iva qä vodä ma Jisas bä ba rha.

*Ma Jisas Ka Mäs Ma Pasova Angärha Tmäs Kä Na Aa Mudäsaqongda
(26:17-25 / Mak 14:12-21 / Luk 22:7-13 / Jon 13:21-30)*

¹⁷ Nga vät ama narhoer qa ama qunäga vät ama tmäski at kunäng gärangätni i ama Judaqäna rhat tuqunän i mudu arha morta rhat täs ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis päp ngät dä ama mudäsaqongda rha män sage ma Jisas i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Urhi lu i nani a nge na ut iva urhi rhäkmu qoe bä ba nge iva ngia äs ma Pasova angärha tmäs e?”

¹⁸ Dä qa goar na rha rhoqortäqyia, “Va ngän det sage akni ama ruqa qarak i sa nguat dräm a qa va ama värhäm ama mor äm dä ngäni goar na qa rhoqortäqyia, ‘Qamorqa qat tamän doqortäqyia, Gu qäväläm di sa äm ngä män. Ngu nä gu mudäsaqongda va u äs ma Pasova angärha tmäs pä gia vätkä.’ ” ¹⁹ Dä ama mudäsaqongda rha mualat parhäm ma Jisas aa engé bä rha rhäkmu nä ma Pasova angärha tmäs.

²⁰ Sa nga rhoqoräkt i ama bängängäs dä ma Jisas ka muqun gä na aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha bä rhat täs pät ama laiqa aa rhäkt. ²¹ Bä nga rhoqoräkt i rhat täs dä ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i akni nävät a ngän diva qä vodäm ngo bä gua ikkänä.”

22 Dä airäs ta masirhat bä rha nasäng i rhi snanbät asägäk asägäk toqortäqyia, “Engeska, nga aingo?”

23 Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Iaqäkt kärak iva ngu na qa uni rhäk ama bret sämät ama dis di qärak iva qä vodäm ngo. 24 Ma Ruqa aa Emga diva qä näp toqor varhäm ama enge qärangätni i mudu sa rha säm a ngät sävät a qa sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kärak iva qä vodä ma Ruqa aa Emga ba aa ikkäna. Nak padi mai qaku aa nanäk ki nasäl a qa di vadi mai ama märäm ba qa.”

25 Ma Judas kärak iva qä vodä ma Jisas ka snanbät sa ma Jisas i, “Qamorqa, nga aingo?”

Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Sa ngia qoar toqoräkt.”

*Ma Jisas Ka Nasäng Nä Iomäkt Iva Rhat Täs Ma Engeska Aa Tmäski
(26:26-29/Mak 14:22-26/Luk 22:14-23/1 Ko 11:23-25)*

26 Bä nga rhat täs dä ma Jisas ka rha ama bret bä qa mes ama mär näkt ka vonamät na qa bä qa von aa mudäsaqongda dä qa qoar na rha i, “Ngän dät tangät täkt bä ngän däs. Rhangät täkt di gu släqyige.”

27 Näkt ka rha ama kap na ama wain bä nga qa mes ama mär dä qa von da i qä qoar toqortäqyia, “Ngän moe ngäni nakt nämät ka 28 inguna rhak täkt di gu biaska qärakni i qä sämaengätki na* ama rharesbane mänguräp ma Ngämuqa qä na ama ruvek† di qärak i qrir na qa ba ama rhäqäp na ama ruvek ivakt iva ma Ngämuqa qä qyiradeng na arha vuirhong. 29 Nguat tamän särhäm ngän iva saqi as kaku ngu nanakt nävät ama wain angät gavam bä dängdäng bät iaqäkt ama qunäga iva ngu näkt ama iaräs na qi ama wain ngu na ngän bä gu mam aa Muräktpäm.”

*Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa
(26:30-35/Mak 14:26-31/Luk 22:31-34/Jon 13:36-38)*

30 Bä nga rha rhong ama mabuqi na ama ansäs bä rhäksot dä rha met na äkt bä säda ama Damgi na ama Olip at täväs.

31 Nasot dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Näp takt täkt ama bängagi diva ngän moe ngäni ang daqule ngo inguna nävät iomäkt kärqom iva äm ngä rhän bät a ngo inguna mudu di sa rha säm sävät ma Ngämuqa rhoqortäqyia,

“Va ngu veng ama ruqa qärakni i qät lu vät ama sipsipkäna
bä va vräs na ama gulänqi na ama sipsipkäna.”

32 Sokt di nga nasot i ma Ngämuqa qa rhäranas na ngo nämät ama tñäpki dä va ngu er va angän gamäs sae ma Galili.”

33 Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Näma dä äkt bä rhärha rhäkt moe rhi ang daqule nge nävät iomäkt kärqom iva äm ngä rhän bät a nge sokt di aingo diva qaku rhäm ngo.”

34 Dä ma Jisas ka qoar na qa i, “Ngu qoar na nge na ama engätki iva näp takt täkt ama bängagi iva as kaku ama duraktka qä nanok dä va ngi

* 26:28 Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘ama iaräs na ngät’ † 26:28 gu biaska qärakni i qä sämaengätki na ama rharesbane mänguräp ma Ngämuqa qä na ama ruvek Mudu di rhit prit na ama slätkka qärakni i ama vodämes na qa aa biaska vät ma Ngämuqa aa ruvek ivakt iva iaqäkt ama biaska qä sämaengätki na ama rharesbane mänguräp ma Ngämuqa qä na rha.

rhäqyas na ngo madäpquamek.” ³⁵ Dä ma Pita qa qoar toqortäqyia, “Va qaku ngu narhäqyas na nge bä nämä dä ngu ñäp ngu na nge.”

Dä qosaqı arhani ama mudäsaqongda moe rha qoar toqoräkt.

Ma Jisas Ka Nän E Ma Getsemani

(26:36-46 / Mak 14:32-42 / Luk 22:39-46)

³⁶ Nasot dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha met sävät ama ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Getsemani dä qa qoar na rha i, “Ngän duqun däkt dap aingo diva ngua rhet tävit bä ngu nän.”

³⁷ Dä qa rhäqoar sä ma Pita näkt ma Sebedi aa imiom[#] bä rha met pävit näkt ka nasäng i qat nari i amärän bä airäs ka. ³⁸ Dä qa qoaräs na rha rhoqortäqyia, “Ama iräski imuk dä gua ron di ama mor qi masırhat bä nguät nari iva ngu ñäp. Dap pa qale ngän däkt bä ngänät däqäm ngän na ngo.”

³⁹ Näkt ka met nae maqälak dä arpus na qa bä aa uväski sävät ivät näkt kä nän doqortäqyia, “Gu mam, ngakt bä märmärsäs dä va ngi rha rhak täkt ama kap na ama märänga nävät a ngo. Sokt diva qoki qaku varhäm gu snängaqa dap kinak pa varhäm gi snängaqa.”

⁴⁰ Nasot dä evär däm ga sage ama mudäsaqongda bä qa män bät a rha i rhi mänatäm dä qa snanbät sä ma Pita rhoqortäqyia, “Ai, nga qaku mamär vät a ngän iva ngänät däqäm ngän na ngo qäqi vät anga aua anga sägäk? ⁴¹ Mamär iva qarhap ngän dap pa ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät amä siqutsiqut. Ama qloqäqa di ngäñngän ga dap eqokt ama släqyige.”

⁴² Saqi as ka met daqule rha iva maunmem bä qa nän doqortäqyia, “Gu mam, ngakt bä qaku mamär vät a nge iva ngi narha rhak täkt ama kap na ama märänga nävät a ngo di nak pa ngu näkt nämät ka. Mamär iva rhäkмамär toqoräkt parhäm gi snängaqa.”

⁴³ Näkt saqi evär däm ga dä qa män bät a rha i rhi mänatäm inguna amärän ba arhä mänap. ⁴⁴ Bä äkt i saqi ma Jisas ka met daqule rha iva madäpquamek bä qä nän i qät täqäs mät aa enge.

⁴⁵ Nasot dä evär däm ga sage ama mudäsaqongda dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni mänatäm dä mämae vät a ngän di sa mamär nasot. As ngäni lu i sa ama qäväläm ngä män iva rhi vodä ma Ruqa aa Emga säva ama vu rha ama ruvek arhä rhäkt. ⁴⁶ Ngän dāranas bä ut tet. Ngäni lu qaräc iva qä vodäm ngo di sa rhak.”

Rha Sangar Ma Jisas

(26:47-56 / Mak 14:43-52 / Luk 22:47-53 / Jon 18:1-12)

⁴⁷ Bä as nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tamän dä väs dä ma Judas kärak i qa nävät ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha qä na ama gulänği ama mor qi na ama ruvek sa ama ulaqi arha sen ngä na ama edäm gārārhani i sa ama priskāna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha rhäk na rha. ⁴⁸ İaqäkt kärak iva qä vodä ma Jisas di sa qa er qa rhodäm ba rha na aa muqunängi rhoqortäqyia, “Qaräc iva ngu vop pa aa sdäm di İaqäkt. Ngäni sangar a qa.”

⁴⁹ Dä ma Judas ka rhäkdävär qa met maräkt bä sage ma Jisas dä qä qoar toqortäqyia, “Bängagi qamorqa.” Näkt ka vop pä ma Jisas aa sdäm.

⁵⁰ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Gua ruaqa, ngi rhäksot nä gia lat.”

Dä ama gamoe rha ang sage ma Jisas bä rha qarhäktgyäm ga bä rha sangar a qa. ⁵¹ Dä nak sa akni nävät İarhakt kärarhae i sa qale rha rhi nä ma Jisas di

[#] 26:37 ma Sebedi aa imiom Rhiom däkt di ma Jems kä nä ma Jon.

qa rhäk aa rhäqyet dä qa mar ta aa ulaqi arha singi bä qa rhon na qi sävät ama pris ama vit na qa aa latka bä qa rhodäkt sa aa sdämgi.

⁵² Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhu gia singi nasot a nas inguna iarhakt moe qärrarhae i rhi e na ama ulaqi arha singi diva ama ulaqi arha singi qi veng da. ⁵³ Nga qaku ngän du angän snäng i mamär vät a ngo iva ngu nän gu mam iva qa rhatnärhäm ngo bä va qä lir qä rhäk na ama ngärhäqyisem da unbem na ngät ama mor ngät ama gulañ na ama enselqäna sagem ngo? ⁵⁴ Sokt di ngu lu i qre va rhoqoräkt diva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa enge rhoqor mäniekt kärangät i ngät tamän iva rhangät täkt ama lat diva qoki ngät dän?”

⁵⁵ Nasot dä ma Jisas ka qoar na ama gulañ na ama ruvek toqortäqyia, “Nak nga ama suaqa na ngo bä äkt i sa ngän män sävät a ngo sa ama ulaqi arha sen dä ama edäm ivakt iva ngäni sangar a ngo? Vasägos dä sa nguät muqun ba ama ansäspämgi ama mor qi i ngu su ama ruvek sokt di qop kaku ngän sangar a ngo. ⁵⁶ Sokt di rhangät täkt ama lat moe di sa ngä män ivakt iva qoki rhäkmamär nä ma Ngämuqa aa enge qärangät i aa vämginarha rha säm a ngät.”

Dä ama mudäsaqongda moe rha met daqule ma Jisas bä rha ang masirhat.

*Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Kaiafas Kä Nä Ma Sanedrin Arhä Saqong
(26:57-68 / Mak 14:53-65 / Luk 22:54, 66-71 / Jon 18:12-14, 19-24)*

⁵⁷ Nasot dä iarhakt kärarhae i sa rhat sangar ma Jisas di rha met sä qa sage ama pris ama vit na qa ma Kaiafas äkt i sa västämne na ama Skraipkäna dä ama ruvek arha morta e. ⁵⁸ Dä ma Pita di qät päσαιs tä ma Jisas bä savuk sä dalek na ama pris ama vit na qa aa vätki arha ivärhäm. Bä nga qa mon mät ama surqa aa tmongi dä qa muqun ge ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i mai rhit lu vät ma Jisas ivakt iva qä lu qärangätäni ama lat iva ngät dän.

⁵⁹ Näkt ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta dä ama Skraipkäna moe nävät ma Sanedrin di rhit näm nani anga sameng anga iraski na ngät säng ma Jisas aa rhäng ivakt iva rhi vodäm ga sämät ama tñäpki. ⁶⁰ Sokt di qaku rha män bät agung anga enge rhoqoräkt näma dä ama rhäqäp na rha ama irasmätta sa ama sameng da män. Sokt di nasot a rha moe dä ama udiom in män ⁶¹ bä in goar i, “Rhärhak täkt ka qoar i, ‘Nak mamär vät a ngo iva ngu rhar ma Ngämuqa aa ansäspämgi ama mor qi bä saqi as pa ngu rhä qi da ama dävaung ama qunäng angärha ron.’”

⁶² Dä ama pris ama vit na qa qa mair näkt ka snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nga qaku gi nga muvätki iva ngia rhuvät? Ngä rhävätkä sä rhangät täkt ama ruiom in sameng sävät a nge.” ⁶³ Sokt di qop kale ma Jisas i mänadin däm ga. Dä ama pris ama vit na qa qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngu qoar na nge iva ngia rhamän dä ma Ngämuqa ama ngätäqäm ga aa saqong i ma Krais ma Ngämuqa aa emga na nge ura qaku.”

⁶⁴ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Sa ngia märhamän doqoräkt. Dap ngu qoar na ngän i mänasäng narhäkt bä rhävit diva ngäni lu ma Ruqa aa Emga i qat muqun dä iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm aa märmär bä qat dän ba ama eqoe näda ama usäpki arha ron.”

⁶⁵ Dä ama pris ama vit na qa angyiret mät aa boi bä qa qoar i, “Sa qa märhamän mäva nä ma Ngämuqa. Mäniekt bä saqi as pa nani a ut na agung anga enge säng aa rhäng? Sa ngän nari aa märhamän mava. ⁶⁶ Angän matnävämmne di rhoqor mäniekt?”

Näkt ta muvät i, “Sa mamär iva rhi veng ga.” ⁶⁷ Nasot dä rha qot pät aa saqongait bä rhi arhäktgyäm sä qa na arhä rhäkt. Dä arhani rhi e va aa säm

68 i rhi qoar toqortäqyia, “Ainge qarak i ngiat tes nas i ma Kraiss, ngi qoar na ut i auge qa an mä nge!”

Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas

(26:69-75 / Mak 14:66-72 / Luk 22:55-62 / Jon 18:15-18, 25-27)

69 Ma Pita di sa qat muqun dalek pa ama vätkä aa ivärhäm. Dä ama latki qia män sagem ga bä qia qoar i, “Qosaqi nge di ma qale nge ngi nä ma Jisas nae ma Galili.”

70 Sökt di qa rhäqyas da arhä saqong moe i qä qoar toqortäqyia, “Qaku nguat dräm i agiqa iaqäkt karak i ngiat tamän bät a qa.”

71 Bä nga qa met tämono sämät ama surqa aa tmongi dä aktni ama latki qia lu qa dä qia qoar nä iarhakt kärarhae i qale rha glaqot i, “Rhak täkt ama ruqa di ma qale qa qä nä ma Jisas nae ma Nasaret.”

72 Dä saqi as ma Pita qa rhäqyas na ama enge na ama musärhäm doqortäqyia, “Nguat tamän dä ma Ngämuqa aa saqong i sa qaku nguat dräm iaqäkt ama ruqa.”

73 Näkt nga nasot ama qäväläm ama qot äm dä iarhakt kärarhae i rhat mair glaqot ta män sage ma Pita bä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngätki i qosaqi nge di ak na nge nävät a rha inguna urhit träm gia eguinga.”

74 Nasot dä ma Pita qa nasäng i qat tamän i nämä dä ma Ngämuqa qä sangäm na qa qrekt bä qa iras dap kat tu sävät aa enge angärha rhäng i qat tu dä qat tamän doqortäqyia, “Aingo di qaku nguat dräm dak täkt ama ruqa.”

Dä väät iomäkt ama qäväläm maräkt dä ama duraktka qa nok. 75 Dä vuk päät ma Pita na ama enge qarängät i sa ma Jisas ka märhamän särhäm ga na ngät toqortäqyia, “Va as kaku ama duraktka qa nanok dap pa ngi rhäqyas na ngo madäpguamek i qaku ngiat dräm a ngo.” Dä vuk sä qa sä dalek bä qät nok i airäs ka masirhat.

27

Rha Mu Ma Jisas Pa Ama Muräkt Dä Ma Pailat Aa Saqong

(27:1-2 / Mak 15:1 / Luk 23:1-2 / Jon 18:28-32)

1 Qoki as toqoräkt i väät duququs dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha märhamän bät a ne sa ama iska qaräkni iva ama Romgäna rhi veng ma Jisas nä varhäm ga. 2 Dä rha qop määt aa rhäkt näkt ta met sä qa bä rha vodäm ga ba ama tpäskinaqa ma Pailat.

Ma Judas Ka Veng Nas

(27:3-10 / Lat 1:18-19)

3 Nasot i nga ma Judas karak i sa qa vodä ma Jisas ka lu i sa rha matnävämmne nä ma Jisas bä rha muräkt iva rhi veng ga dä qa qutsasorhane na aa snängaqa dä evär däm ga sa qa ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem gä ligärigleng na ama silva sage ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta 4 i qä qoar toqortäqyia, “Sa ngua mualat na ama vuini. Ngua voda akni ama ruqa qaräkni i sa qaku qa mualat nä guani anga vuini bä ba ngän bä va rhi veng ga.”

Dä rha qoar i, “Qaku qänäskänes ut sä iangärhäkt. Sa gi qäni ianiäkt.” 5 Dä qa met daqule rha dä qa rhon na ama ligärigleng na ama silva samäk pa ama ansäpämgi ama mor qi bä qa met ka veng nas i qa ar ma nas sa rhävuk sämäni ama ngämuga.

6 Bä nga ama priskäna ama moräs na rha rha män bät ama ligärigleng na ama silva dä rha qoar i, “Sa qaku maräkt parhäm ama Muräkt iva u rhu igleng ge ama ansäpämgi ama mor qi at ligär inguna rhangät täkt ama ligär di sa ngä

män nävät akni aa biaska.” ⁷ Dä soknga rha märhamän bät a ne dä rha vodäm bät ama ruqa qarakni i qä dänđän bät ama bänbänği aa etki nä iangärhäkt ama ligär ivakt iva qia rhän i ama ivärhäs iva rhi sasärha ama nañista e. ⁸ Bä äkt i manäsäng na äkt bā dängdäng däkt di rhat tes iaqyäkt ama etki i ma Etki na ama Biaska. ⁹ Rhoqoräkt di sa rhäkmamär na ama enge qarängät i sa ama vämginaqa ma Jeremaia qa märhamän bät a ngät i qä qoar toqortäqyia,

“Dä sa rha rha qä ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä igleng ama ligärigleng na ama silva qarqigleng i sa arhani nävät ama Israelqäna rha mu igleng i ama saqong nä igleng bät karak

¹⁰ bā rha von däm igleng bät iaqäkt karak i qä dänđän bät ama bänbänği aa etki.

Rha mualat toqoräkt di qoki varhäm ma Ngämuqa aa rhodröp bā ba ngo.”

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Pailat Aa Saqong
(27:11-14/ Mak 15:2-5/ Luk 23:3-5/ Jon 18:33-38)

¹¹ Sa nga ma Jisas kat mair da ama tpäskinaqa aa saqong dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nga ainge di ama Judaqäna arha vitnaqa na nge?”

Dä ma Jisas ka qoar i, “Sa ngia märhamän doqoräkt.” ¹² Sökt di nga ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta rha rhäksärhäm ga dä sa ma Jisas di qaku qa voda anga muvätki.

¹³ Dä ma Pailat ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ngiat nari i ama mämänia nä irhong iarhongäkt kärqärhong i rhi sameng säng gia rhäng sä irhong?” ¹⁴ Sökt di qaku ma Jisas ka muväti i qaku qa von da rha anga muvätki käqi vät anga sägängät nävät arhä rhäksärhäm. Dä soknga ama tpäskinaqa ma Pailat di qräk mät ka masirhat.

Ama Gulänği Na Ama Ruvek Ta Armeng Dä Ma Barabas
(27:15-23/ Mak 15:6-15/ Luk 23:13-25/ Jon 18:39-40)

¹⁵ Vät ama qoeo nasot a ne vät ma Pasova angät kunäng dä ama tpäskinaqa qat dräm gat tuisiska vät ama sägäk ama ruqa näva ama tpäskiarharhäng gärakni i nani ama gulänği na ama ruvek na qa. ¹⁶ Bā rhoqoräkt di qale akni ama ruqa ama vu qa mamär va ama tpäskiarharhäng gärak i rhat tes ka i ma Barabas. ¹⁷ Bā äkt i nga västämne na rha dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu nani a ngän na auge iva ngua rhuisiska vät a qa? Nga va ngua rhuisiska vät ma Barabas ura ma Jisas karak i rhat tes ka i ma Krais?” ¹⁸ Sa qa snanbät toqoräkt dinguna sa qat dräm i ama priskäna ama moräs na rha di sa rha vodä ma Jisas ba qa inguna nävät arhä snängaqa ama vu qa inguna ma Jisas di qa vit da ama ruvek arhä saqong.

¹⁹ Bā qosaqi nga rhoqoräkt i ma Pailat kat muqun ba aa mämugunäs na ama matnävämne dä aa egutki qia rhäk na ama enge sagem ga sävät ma Jisas toqortäqyia, “Qale ngi namualat nä guani sävät iaqäkt ama räkt ka ama ruqa inguna rhäqyerhäkt dä sa ngua rha ama märänga ama mor qa da ama masirhämgi arha ron inguna nävät a qa.”

²⁰ Sökt di ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta rha qrotpät sa ama gulänği iva rhi nän ma Pailat tä ma Barabas dap pa qä veng ma Jisas.

²¹ Saqi as ama tpäskinaqa qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu nani a ngän iva ngua rhuisiska vät auge nävät a iom?”

Dä rha qoar i, “Barabas.”

²² Dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu va ngua mäsana nä ma Jisas karak i rhat tes ka i ma Krais?”

Dä rha moe rha qoar i, “Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!”

²³ Näkt ma Pailat ka snanbät i, “Va vät agiqa? Sa qa mualat na agi a lat anga vu ngät?”

Sokt di qop tit näs tävuk masirhat toqortäqyia, “Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!”

Ma Pailat Ka Vodä Ma Jisas Iva Rhi Edämsäs Pät A Qa Mäni Ama Sämänanamuqa

(27:24-26 / Mak 15:15 / Luk 23:25 / Jon 19:1-16)

²⁴ Dä soknga nga rhoqoräkt i ma Pailat ka lu i qaku qat täqäne dä mamär dap kinak ama inirqi qi nasäng mänguräp ama ruvek dä qa rha ama rigi bä qa rhor aa rhäkt da ama guläñgi at saqong i qä qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa aa biaska di qaku qale qa vä ngua rhäkt. Sa angän gäni ianiäkt.”

²⁵ Näkt ama ruvek moe rha muvät toqortäqyia, “Va aa biaska diva qale qa vä u rhäkt dä va au rhoes arhä rhäkt!”

²⁶ Nasot dä ma Pailat ka muisiska vät ma Barabas. Dap ka rhäkne bä rha märanäs ma Jisas näkt ka vodäm ga ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

Rhat Tuma Mä Ma Jisas

(27:27-31 / Mak 15:16-21 / Jon 19:1-3)

²⁷ Nasot dä sa ama tpäskinaqa aa ulaqimärharhärhäkt ta met sä ma Jisas na äkt bä savuk säva ama tpäskinaqa aa vätki arha ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Pretorium. Näkt ta mes ama guläñgi na ama ulaqimärharhärhäkt moe sävät a ne. ²⁸ Näkt ta vlukt sa aa boi nävät a qa näkt ta rhon na ama qurät ki ama boiqi vät a qa. ²⁹ Bä rha ing ama guaqi na ama ngämuga aa rhäqyitnäk ama gärgär vät itnäk iva qi rhoqor ama vitnaqa aa qäbautki. Näkt ta mu iaqyäkt ama gärgär vät a qi ama guaqi mäni aa uväski. Näkt ta mu ama iroqi mät aa rhäqyet ama märmär et. Dä rha an da arhä quum sä nas säng aa qar bä rhat tuma qa i rhi qoar i, “Ama märmärgem sagem nge, ama Judaqäna arha vitnaqa!” ³⁰ Dä rhit kot pät a qa bä rhi nän aa uväski na ama iroqi.

³¹ Bä sa nga rha muma qa bä rhäksot dä rha vlukt sa iaqyäkt ama boiqi nävät a qa näkt ta monmät pät a qa na aa boi maräkt. Nasot toqoräkt i rha monmät pät a qa dä rha met sä qa na äkt ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

Rha Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämänanamuqa

(27:32-44 / Mak 15:21-32 / Luk 23:26-43 / Jon 19:16-27)

³² Bä nga ama ulaqimärharhärhäkt ti nä ma Jisas tat tet sä dalek dä rha män bät akni ama ruqa näva ama värhäm ama mor äm ma Sairini qarak i rhat tes ka i ma Saimon. Dä qa ulaqimärharhärhäkt ta qrotpät sä rhak täkt ama ruqa iva qät ta ma Jisas aa sämänanamuqa.

³³ Bä nga rhat tet bä sävät iosäkt ama ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Golgota qärqos i äs angät tarimini di ama ivärhäs na ama rhomga aa uväski ³⁴ dä arhani ama ruvek ta von ga rha ama wain gäraktni i sa rha modämne na qi na aktni ama rigi qäraktni i qiat dräm gi veng ama ruanirhong gäraktni i rhat tes ki i ama gal. Sokt di nga qa näkt maqälak dä qa nari i rhoqoräkt mät ki dä qa mer qä nanakt.

³⁵ Bä nga rha edämsäs pät a qa bä rhäksot dä ama ulaqimärharhärhäkt ta matmät na aa boi ba ne na ama serhäm gärangätni i serhäm da nani a ngät.

³⁶ Nasot dä rha muqun bä rhit lu vät a qa e. ³⁷ Bä rha mu ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät daver mä qa qärangätni i ngät tamän doqortäqyia “Rhak täkt di ma Jisas karak i ama Judaqäna arha vitnaqa.” ³⁸ Dä qosaqi rha edämsäs pät

aiomni ama ruiom ama sua iom gem ga i ak di rha mu qa dā ma Jisas aa märmär dap akni da aa sael.

³⁹ Bā ama ruvek kārarahani i rhat tet e na qa di rhat tuma qa dap ti em arhä vās ⁴⁰ dap tat tamän doqortäqyia, “Ainge qāarak iva ngi rhar ama ansäspämgi ama mor qi näkt saqi as pa ngi rhā qi da ama qunäng ama dāvaung angārha ron di ngia rhumaiar nas! Ngakt bā ngäktki i nge di ma Kraiss ama Judaqāna arha vitnaqa di ngi sär sä nas navuk nämäni ama sāmānanamuqa.”

⁴¹ Dā qosaqi ama priskāna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkāna näkt sävāt ama morta di rhat tuma qa rhoqoräkt i rhat tamän doqortäqyia, ⁴² “Sa qat tumaiar arhani sokt di qaku mamär vāt a qa iva qā namumaiar nas! Qa di ama Judaqāna arha vitnaqa dā soknga mamär iva qā sär sä nas nämäni ama sāmānanamuqa dā va ut nanakt na qa. ⁴³ Sa qat nanakt nā ma Ngāmuqa. Rhäkt di mamär iva ma Ngāmuqa qa rhumaiar qa qre i nani a qa na qa. Inguna sa qa goar i, ‘Aingo di ma Ngāmuqa aa emga na ngo.’ ” ⁴⁴ Bā qosaqi ama suaiom gārqiom i sa rha edämsäs pāt a iom māni ama sāmānanamuqa di ini slava nā ma Jisas toqor qārarahae ama ruvek na ama enge ama vu ngät.

Ma Jisas Aa Tñäpki

(27:45-56 / Mak 15:33-41 / Luk 23:44-49 / Jon 19:28-30)

⁴⁵ Bā sa nga rhoqoräkt i mäniqunäng mamär dā ama bāngangit ngä män bāt ama ivätki moe bā gale rhoqoräkt bā dāngdäng bāt ama dāpguarhong säpbāngang. ⁴⁶ Bā nga nani äkt i ama dāpguarhong säpbāngang dā ma Jisas ka nok masirhat toqortäqyia, “Eloi, Eloi*, lema sabaktani?” Iangärhäkt ama enge di angät tarimini rhoqortäqyia, “Gu Ngāmuqa, gu Ngāmuqa, mäniekt bā sa ngia qyiradeng na ngo?”

⁴⁷ Bā nga arhani nävät iarhakt kārarahae i rhat mair e glaqot ta nari rhoqoräkt dā rhi goar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qat tes ma Elaija.”

⁴⁸ Dā akni nävāt a rha qa ang masirhat äkt bā qa ok ama baulām ba ama wain ama valak mät ki at täväs näkt ka mu äm da ama ngämunget angät tpäs näkt ka rhäk et sä äm bā ma Jisas ivakt iva qā näkt.

⁴⁹ Sokt di arhani di rha goar toqortäqyia, “As kale qa äkt dap pa ut luvät ivar ma Elaija qa rhän ivakt iva qā rhumaiar qa.” ⁵⁰ Nasot dā saqi as ma Jisas ka nok masirhat näkt ka voda aa qloqaqa bā bā ma Ngāmuqa.

⁵¹ Dā nak sa ama boiqi ama mor qi qārakt i qiat nar va ama ansäspämgi ama mor qi di qyiret mät ki nädä at täväs bā samäk bā ama qävälam ama unbam. Bā vränbrän da ama ivätki dap läktgyäm sa ama dui. ⁵² Näkt ama ñäpta arha lek di ma Ngāmuqa qa rhar mät ngät dā ama räkt ta ama ruvek arhä släqyigleng gārarahani i sa rha ñäp di qa mārānas nā igleng. ⁵³ Bā vuk sä rha nämät arha lek toqoräkt i ma Jisas ka mārānas nämät ama tñäpki bā nasot dā rha met sāmät ama qumärqumär äm mamär ama vārähäm ama mor äm näkt päs däm da da ama rhäqäp na rha ama ruvek arhä saqong.

⁵⁴ Bā nga vāt ama qäväläm gārqomni i ama narhoerqa bā ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kē nā iarhakt kārarahae i rhit lu vāt ma Jisas di rha lu ama qāngängi bā sävāt iangärhäkt ama lat kārängät i sa ngä män doqoräkt dā qräk mät ta masirhat mamär dap ti goar toqortäqyia, “Qoki ngäktki i rhak täkt di ma Ngāmuqa aa emga!”

* **27:46** Eloi, Eloi Ma Matyu qa sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälām ama qot äm dā arhani ama ruvek di rha sām ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävāt a rha di sa rha sām a ngät toqortäqyia, ‘Eli, Eli.’

⁵⁵ Dap toqoräkt di qosaqi qale ama rhäqäp na rha ama evop e qärrahani i sa mäqi rhat tet nasot ma Jisas inamuk nae ma Galili i rhat tatnärhäm ga bä rhat mair tämuk gläius i rhat lu rhoqoräkt. ⁵⁶ Mänguräp mä rha di qale ma Maria nae näva ama värhäm ama gaini na äm ma Makdala dä ma Jems kä nä ma Josep in nanäk ma Maria näkt ma Sebedi aa imiom ma Jems kä nä ma Jon in nanäk.

Ma Josep Ka Mas Nä Ma Jisas Aa Släqyige Mät Ama Njäpka Aa Liqi
(27:57-61 / Mak 15:42-47 / Luk 23:50-56 / Jon 19:38-42)

⁵⁷ Sa nga rhoqoräkt i ama bängangäs dä akni ama qärhongbärhaqa nämät ama värhäm ma Arimatea qarak i rhat tes ka i ma Josep ka män. Qa di qosaqi qät päs ma Jisas aa rhäng. ⁵⁸ Ma Josep di sa qa met sage ma Pailat bä qa nän ga rhä ma Jisas aa släqyige. Dä ma Pailat ka rhäkne iva aa ulaqimärharhärhäkt ti von dä ma Jisas aa släqyige ba qa. ⁵⁹ Dä ma Josep ka rha ma Jisas aa släqyige bä qa ong bät ige na ama uiu qi ama boiqi qäräktni i ama ingas ki dä ama qumärqumär qi. ⁶⁰ Näkt ka mas nä ige mät ama njäpka aa liqi ama iaräs na qi qäräktni i sa qa rhap ma qi mäni ama qäsävit käräktni i qa maräkt aa liqi. Näkt ka egaeng ama dulige ama mor ige bä qa väsdät nä ige mät ka liqi näkt ka met na äkt.

⁶¹ Ma Maria nae ma Makdala qi na aktni ama Maria di qale lem e i in muqun dage nä qa njäpka aa liqi.

Qale Ama Ulaqimärharhärhäkt E Ge Ama Njäpka Aa Liqi

⁶² Nga duququ vät ma Sabat dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna västämne na rha dä ma Pailat aa saqong ⁶³ bä rha qoar toqortäqyia, “Aurha morqa, vuk pät a ut i as nga rhoqoräkt i iaqäkt ama irasmätka qat däqäm di qa qoar i, ‘Nasot ama dävaung ama qunäng dä va ngua rhäranas.’

⁶⁴ Dä soknga mamär iva ngi rhäkne iva gi ulaqimärharhärhäkt ti väs mät aa liqi mamär bä dängdäng bät ama dävaung na qa ama qunäga i varis aa mudäsaqongda rha rhet bä rhi sua rha aa släqyige iva nasot dä va rhi qoar na ama ruvek i, ‘Sa qa märanas nämät ama tñäpki.’ Rhoqoräkt diva ama dängdängini ama irasini ama vu ini masirhat pa ama narhoer ini angät tpäs.”

⁶⁵ Näkt ma Pailat ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni rha ama gulänqi na ama ulaqimärharhärhäkt bä ngän det näkt pa ngäni väs mät ka liqi mamär varhäm angän grot.” ⁶⁶ Dä soknga rha met bä rha väs mät ama liqi mamär na ama qrot ki ama ningnigi na arhä muqunän maräkt iväkt iva qaku mamär vät aung iva qä narut na ama dulige. Dap ta mu arhani ama ulaqimärharhärhäkt iväkt iva rhat nañäm säva arha rhäng.

28

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpki
(28:1-10 / Mak 16:1-8 / Luk 24:1-12 / Jon 20:1-9)
(28:9-10 / Mak 16:9-11 / Jon 20:10-18)

¹ Bä nga nasot ama Sabat toqoräkt i qorhäs iva irige sa ama qunäga vät ama narhoer qa ama qunäga säng ama tadenas dä ma Maria nae ma Makdala qi na aktni ma Maria in met iväkt iva ini lu ama liqi qarak i sa rha mu ma Jisas aa släqyige e. ² Dä nak sa ama qängängi ama mor qi qia män dap ama ensel nage ma Ngämuqa di sa ar sä qa inavuk näda ama usäpki arha ron bä qa män näkt ka egaeng ama dulige nae näkt ka muqun bät ige angärha rhäng. ³ Aa nñämngi di ngi qoar qre bañämbañäm mät ama iauska dä aa boi di ama qulum ngät toqor ama qulum gi mamär ama eqoeqi. ⁴ Dä ama

ulaqimärharhärhäkt di värvar vät a rha masirhat mät ama tlenğa bā rha män i rhoqor qre i sa ama ñäpta na rha.

⁵ Dap ka ensel qa goar na ama evovem doqortäqyia, “Qale init len inguna nguat dräm i init ñäm nani ma Jisas kärak i sa rha edämsäs pät a qa. ⁶ Sa qaku a qa rhe inguna sa qa märanas i qoki varhäm aa enge mudu bā bā ngän. Ini ang ini lu nasot a qa i sa rha mas na aa släqyige rhe i. ⁷ Dä mamär iva nasot dā va ini lir in det bā ini goar na aa mudäsaqongda i sa ma Jisas ka märanas nämät ama tñäpki bā as ngäni lu iva qat tet sae ma Galili va angän gamäs näkt pa ngäni lu qa e. Nak sa ngua goar na en doqoräkt.”

⁸ Bā äkt i in lir in met na äkt nämät ama liqi sa ama tlenğa dā ama mor ngät ama märmärgem bā ina ang ivakt iva ini goar nä ma Jisas aa mudäsaqongda nä iangärhäkt ka ensel aa enge. ⁹ Dä nak sa ma Jisas ka män bät a em mäni ama iska bā qa goar na em doqortäqyia, “Ama märmärgem sage ben!” Dä in met sagem ga bā in sangar aa qäriglem näkt ini nänäs sagem ga. ¹⁰ Nasot dā ma Jisas ka goar na em doqortäqyia, “Qale init len dap in det bā ini goar nä gua ruavek iva rha rhet sae ma Galili näkt pa rhi lu ngo e.”

Ama Ulaqimärharhärhäkt Arhä Sameng

¹¹ Vät iomäkt ama qäväläm i nga in det dā nak sa arhani ama ulaqimärharhärhäkt kärarhae i mäqi rhit lu vät ma Jisas aa liqi rha met sämät ama värhäm bā rha goar na ama priskäna ama moräs na rha sä iarhongäkt moe qärqärhong i sa irhong ngä märanas. ¹² Bā sa nga ama priskäna ama moräs na rha sa västämne na rha rhi na ama morta dā rha märhamän bät a ne bā rhäksot dā rha von ga ulaqimärharhärhäkt ta ama ligär masirhat ¹³ dā rha goar na rha rhoqortäqyia, “Va ngäni goar nä guavek anga ruvek i, ‘Ma Jisas aa mudäsaqongda di sa rha män näp bängagi bā rha sua rha aa släqyige na äkt i nga rhoqoräkt i urhi mänatäm.’ ¹⁴ Dap ngakt bā ama tpäskinaqa qä nari sävät tangät täkt ama lat dā va urhi von ga rha ama bulap sävät a ngän ivakt iva qaku ama märänga qa rhän bät a ngän.” ¹⁵ Bā äkt i rha rha ama ligär dā rha met parhäm ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta arha enge. Näkt sa vräs dā rhangät täkt ama sameng mänguräp ama Judaqäna nävät iomäkt ama qäväläm bā dängdäng däkt.

Ma Jisas Aa Rhodräp Bā Ba Aa Mudäsaqongda

(28:16-20 / Mak 16:14-18 / Luk 24:36-49 / Jon 20:19-23 / Lat 1:6-8)

¹⁶ Dä ama ngärhäqyisem da sägäk ama mudäsaqongda rha met sae ma Galili bā sämäni ama damgi qärakt i sa ma Jisas ka goar na rha na qi. ¹⁷ Bā nga rha lu qä dā rhi nänäs sagem ga dap arhani nävät a rha di qaku rhat dräm i mamär iva rhat nanakt toqor möriäniäkt.

¹⁸ Dä ma Jisas ka män sagem da bā qa goar na rha rhoqortäqyia, “Sa ma Ngämuqa qa von ngo rha ama qrot moe na rhävuk näda ama usäpki arha ron dā qosaqi narhe nävät ivät. ¹⁹ Dä soknga mamär iva ngän det sage ama ruvek moe vät ama ivätki bā va ngänit säm a rha mä gu mudäsaqongda i ngäni baptais pät a rha na ama rigi nävät ama ngärhipki i ama Ngätmamäk dā ama Ngärhoemga dā ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. ²⁰ Näkt pa ngäni su rha iva rhat tet nasot ama muräkt moe qärangätäni i sa ngua von ngän däm ngät. Näkt pa qale ngo gem ngän basägos bā dängdäng bät ama qäväläm gärqom iva rhäksot na ama ivätki.”

Ma Mak

Ama Rhäväksäs

Ma Mak kārakni i sǎgārhae na qa sǎvāt ma Barnabas di qat tet kǎ nǎ ma Barnabas dǎ ma Pol sa ama sameng ama mǎr ngāt. Aktni aa ngārhipki di ma Jon. Aa nan di rhat tes ki i ma Maria qāraktni i arha vǎtka di qa e ma Jerusalem gārakni i vasǎgos dǎ vǎspǎstǎmne na ama qatnanaktpǎmda e vǎm ga. Ma Pita qa mes ma Mak i aa emga na qa.

Qa sǎm iva sage ama qatnanaktpǎmda e ma Rom ura nguarǎm bǎ ba ama Jentailqǎna inguna qa rhäväksās sǎvāt arhongni ama Judaqǎna arhǎ qārhong dǎ qa nǎpgoer na angǎtni ama Judaqǎna arha enge ma ama Romgǎna arha enge dap kat tamǎn iva ama qatnanaktpǎmda mǎni ma Jisas diva ama ruvek ti sangǎm na rha mavǎngam bǎ qosaqi arhani diva rhi veng da inguna nǎvāt ma Jisas.

Vǎ ma Mak aa abuk di qat tuqunǎga vāt a rha i ma Jisas di akni ma Ngǎmuqa aa latka va aa rem gārakni i qat tet da ama mǎrǎn masirhat angārha ron dǎ qat tualat na ama qrot masirhat. Nǎkt ma Jisas aa lat kǎrangǎtni i ama latka na qa di sa rhǎksot na ngāt toqorǎkt i qa vodǎm mes i ama vǎnbon na qa mǎni ama sǎmǎnanamuqa.

Ma Mak di qaku qat drǎm ga emǎstǎm dap kat tamǎn mǎqot sǎvāt ma Jisas aa lat i qat tamǎn masirhat sǎvāt iarhongǎkt kǎrqārhong i ma Jisas ka mualat nǎ irhong dap kaku qat tamǎn masirhat sǎvāt iarhongǎkt kǎrqārhong i ma Jisas ka mǎrhamǎn bǎt irhong. Ma ama rhǎqǎp nǎ imek di ma Mak ka mǎrhamǎn bǎt tom dǎkt ama qǎvǎlǎm i masǎgos. Mǎmǎr iva qunǎga vāt a ut i ma Mak aa abuk di ama sameng ama mǎr ngāt angāt tarebǎm i qiat tamǎn sǎvāt ma Jisas aa iar bǎ aa tǎǎpki bǎ sǎvāt iomǎkt i qa mǎranas nǎmāt ama tǎǎpki.

Ama Qǎvǎlap Nasot A Ne

Ma Jisas Ka Nasǎng Na Aa Lat (1:1-13)

Ma Jisas Aa Lat E Vāt Ama Ngārǎhǎkta Ma Galili (1:14-6:29)

Ma Jisas Kat Tet Nae Ma Galili (6:30-9:32)

Aa Dǎngdǎngini Na Ngāt Aa Lat E Ma Galili (9:33-50)

Ma Jisas Aa Lat E Ma Judia Dǎ E Ma Perea (10)

Ama Tadenas Iva Savuk Nani Ma Jisas Aa Tǎǎpki (11-15)

Ma Jisas Ka Mǎranas Nǎmāt Ama Tǎǎpki (16)

Ma Jon Ama Baptais Kāt Tǎkmu Na Ama Iska

(1:1-8 / Mat 3:1-12 / Luk 3:1-18 / Jon 1:19-28)

1 Rhangāt tǎkt ama enge di ama rharebǎm sa ama sameng ama mǎr ngāt sǎvāt ma Jisas ma Kraiss ma Ngǎmuqa aa emga*.

2 Ma Ngǎmuqa aa vǎmginaqa ma Aisaia qa sǎm[†] doqortǎqyia,

“As ngǎni lu i ngut tǎk nǎ gua engevǎrhaqa vǎ gi qamǎs
ivakt iva qǎ rhǎkmu nǎ gia iska”

* **1:1** ma Ngǎmuqa aa emga Ma Mak ka sǎm dakt tǎkt aa abuk nǎkt nasot ama qǎvǎlǎm ama qot ǎm dǎ arhani ama ruvek di rha sǎm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dǎkt ama qǎngǎrini angāt kǎvǎlǎm di arhani nǎvāt a rha di sa qaku rha sǎm a ǎm sae. [†] **1:2** Ma Ngǎmuqa aa vǎmginaqa ma Aisaia qa sǎm Ma Mak ka sǎm dakt tǎkt aa abuk nǎkt nasot ama qǎvǎlǎm ama qot ǎm dǎ arhani ama ruvek di rha sǎm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangāt tǎkt ama enge di arhani nǎvāt a rha di sa rha sǎm a ngāt toqortǎqyia, ‘Ma Ngǎmuqa aa vǎmginarha rha sǎm.’

³ bā va qa diva “ama eguinga na qa qarakni i qät nās pät ama ivärhäs ama qräk dä bäs toqortäqya,
 ‘Ngäni rhäkmu na ama iska nanokt ma Engeska
 dä ngäni slaräkt na ama is nanokt ka.’ ”

⁴ Bā sa vuk sä ma Jon ama Baptais pät ama ivärhäs ama qräk dä bäs bā qä baptais pät ama ruvek. Dä qä sameng ba ama ruvek i mamär iva rhi näpgoer na nas näkt ti rha ama baptais bā va ma Ngämuqa qä qyiradeng na arha vuirhong.

⁵ Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek nävät ama ngärhäkka ma Judia näkt nämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem dat dän sagem ga bā rhi sameng irhäm mes sa arha vuirhong bā qä baptais pät a rha mäni ama rigi ma Jordan.

⁶ Ma Jon aa murhämeska di qa rhoqor mudu ma Ngämuqa aa vämginarha arhä murhämeska i qa murhämes na ama boi i na ama qäseng nävät ama kamel näkt kät kop mäni nas na ama saunga na ama släktka aa ngädäga näkt aa tmäs di qat täs ama mes näkt kät nakt pa ama mäsu näva urqi.

⁷ Näkt kē sameng i qat tamän doqortäqya, “Qarak iva as dängdäng na qa nasot a ngo di aa qrot ngä vit pä gu qrot angät tpäs dä ama rhängämitnäm sa ama sandal nävät aa qäriglem angät tpäs di qaku ama märqa na ngo iva ngun gār bā ngu rhäväkt sä itnäm. ⁸ Aingo di ngu baptais pät a ngän na ama rigi dap ka diva qä baptais pät a ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.”

Ma Jon Ga Baptais Pät Ma Jisas

(1:9-11 / Mat 3:13-17 / Luk 3:21-22)

⁹ Vät iangärhäkt ama qunäng imäk äkt dä ma Jisas ka män nämät ama värhäm ama gaini na äm ma Nasaret näva ama ngärhäkka ma Galili bā ma Jon gä baptais pät a qa mäni ama rigi ma Jordan. ¹⁰ Bā nga rhoqoräkt i vuk sä qa namäk näva rigi dä qa lu ama usäpki i qit gang masägos näkt arhar sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bā qa muqun bät a qa i qa rhoqor ama simängaqa. ¹¹ Näkt akni ama eguinga qa märhamän näda ama usäpki arha ron doqortäqya, “Ainge di ngua emga na nge qarak i sa gua snäng bät a nge dä qosaqi märmär gem ngo masirhat nävät a nge.”

Ma Jisas Aa Siquqsiqu

(1:12-13 / Mat 4:1-11 / Luk 4:1-13)

¹² Dä nak kop äkt dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas nä ma Jisas bā qa er nanokt ka bā qa met sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs. ¹³ Näkt kale qa vät iosäkt ama qräk dä bäs ama ivärhäs pät ama ruiom ama udiom na ama qunäng bā ma Sämgä qa sigut na qa iva qa rhuhalat na anga vuirhong dä qale qa ge ama släkt ama ur ngät dap ama enselqäna rhat tatnärhäm ga.

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat Bā Bā Ma Ngämuqa

(1:14-15 / Mat 4:12-17 / Luk 4:14-15)

¹⁴ Näkt nasot toqoräkt i rha mu ma Jon ba ama tpäskiarharhäng dä ma Jisas ka män sae ma Galili bā qä sameng na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa ¹⁵ i qat tamän doqortäqya, “Ama rhodäm di sa rhäkmamär na ngät bā sa ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa nga e glaqot dap ngäni näpgoer na nas näkt ngänät nanakt na ama sameng ama mär ngät.”

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsäqongda

(1:16-20 / Mat 4:18-22 / Luk 5:1-11 / Jon 1:35-42)

¹⁶ Näkt nga ma Jisas kat tet pät ama namuqa aa rhäkt ma Galili dä qa lu ma Saimon gä na aa lätkka ma Andru i init don na ama väiuqi va ama namuqa inguna iom di ama väiumärhindäkt. ¹⁷ Dä ma Jisas ka qoar na iom doqortäqyia, “Ini ang bä init päs gua rhäng bä va ngu su en iva ini rhar sa ama ruvek i rhoqor ma i ini rhar sa ama rhinäm.” ¹⁸ Dä in märanas masägos daqule in bäiu bä in met nasot ma Jisas.

¹⁹ Qa met nae maqälak dä qa lu ma Jems ma Sebedi aa emga qä na aa lätkka ma Jon i qosaqi qali liom mät in mlauski bä ini masartäm mät ama lek pät in bäiu. ²⁰ Dä qop ka mes iom masägos bä in met daqule in mamäk ma Sebedi qä na ama latta mät ama mlauski bä in met nasot a qa.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Qärakni I Ama Iauska Qa E Mät Ka
(1:21-28/Luk 4:31-37)*

²¹ Bä sa rha met sämät ama värhäm ama mor äm ma Kaperneam bä nga vät ama Sabat dä ma Jisas ka mon säva ama mämairqi e bä qa nasäng iva qä su ama ruvek. ²² Bä qräk mät ta nävät aa rhisu inguna qä su rha di qa rhoqor aung gärakni i ama qrot nga e gem ga dap kaku rhoqor ama Skraipkäna. ²³ Näkt pät iomäkt ama qäväläm di qale akni ama ruqa e gem da qärakni i ama iauska qa e mät ka. ²⁴ Bä qät näs toqortäqyia, “Jisas nae ma Nasaret, ngia män gem ut ivakt iva ngia mäšana? Nga ngia män iva nak ngia rhusar na ut? Nguat dräm i auge na nge. Ainge di ma Ngämuqa aa Qumärqumärqa mamär.”

²⁵ Dä ma Jisas ka näs täm ga rhoqortäqyia, “Mänadin däm nge näkt puk sä nge nämät ka.” ²⁶ Dä ama iauska qa rhästäs a qa masirhat dä qat tuqaiä bä vuk sä qa nämät ka.

²⁷ Bä ama ruvek di qräk mät ta bä nga rhoqoräkt dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Agi aa lat tangät täkt? Ama rhisu ama iaräs na ngät i ngät dân sa angät krot! Dä na aa qrot dä qäqi qät täk na ama iaus dä ngät nari nämät ka.” ²⁸ Ama sameng ngä lir ngä met sävät a qa vät ama ivärhäs moe ma Galili.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek
(1:29-34/Mat 8:14-17/Luk 4:38-41)*

²⁹ Nga vät ama qäväläm gärqomni i rha met daqule ama mämairqi di rhi nä ma Jems kä nä ma Jon bä sävä ma Saimon gä nä ma Andru ina vät. ³⁰ Dap ma Saimon aa rhäväsdi di aräm gi mäni lai dä aqärnas pä m gi dä rha qoar nä ma Jisas sävät a qi rhoqoräkt i qa män. ³¹ Dä ma Jisas ka met bä qa sangar da at tärhäqyet bä qa mair na qi bä ama rämgi qia met nävät a qi dä qia nasäng i qit täkmu iva qi rhäk pät a rha na anga tmäs.

³² Näkt äkt säng ama bängagi arha ribit dä ama ruvek ta män sage ma Jisas sa ama ruvek ama rhäqäp na rha qärarhani i ama rämgi vät a rha bä sävät ama ruvek kärarhani i ama iaus ngärhit täk pät a rha. ³³ Bä qorhäs iva ama ruvek moe nävä iomäkt ama värhäm da män bä västämne na rha da ama vätkä aa väm sä ma Jisas. ³⁴ Dä ma Jisas ka mumäräs pät ama rhäqäp na rha sa ama räm maos maos dä qa qutmäs ama rhäqäp ama iaus nämät ama rhäqäp na rha ama ruvek. Iangärhäkt ama iaus di ngät dräm a qa dä soknga qaku qa rhaes pät angärha rhäng iva ngät tamän.

Ma Jisas Kat Tet Dä Qä Sameng E Ma Galili

³⁵ Qoki as pät duquqas mamär toqoräkt i as kaku qunäga dä ma Jisas ka märanas bä vuk sä qa sä dalek bä qa met sävät aosni ama ivärhäs i qaku anga ruvek e bä qä nän. ³⁶ Dä ma Saimon gä na aa ruavek ta met ivakt iva rhit näm nani a qa. ³⁷ Bä nga rha män bät a qa dä rha saengäkt ba qa rhoqortäqyia, “Ama ruvek moe di rhit näm nani a nge.”

³⁸ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Va u rhet sa ni as säva anga värhap glaqot ivakt iva qosaqi ngu sameng inguna rhom däkt di ama rharebäm sä gu mänmänäs.” ³⁹ Näkt ma Jisas ka met bä qät kutmnäs ama iaus nämät ama ruvek dä qä sameng ba ama mämairväm e ma Galili moe.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Biaspärhaqa

(1:40-45 / Mat 8:2-4 / Luk 5:12-16)

⁴⁰ Akni ama biaspärhaqa qa män sage ma Jisas bä qa an da aa quum sä nas säng aa qar dap kät nok pät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Ngakt bä nani a nge di märmärsäs gem nge iva ngia rhumäräs pät a ngo.”

⁴¹ Dä ma Jisas ka lavuqi na qa masirhat dä qa rhäk aa rhäqyet bä qa rhäk pät a qa näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ari, nani a ngo. Rhäkt di sa märäs pät a nge bä ama qumärqumärqa na nge.” ⁴² Vät iomäkt ama qäväläm maräkt dä ama bias ngä met nävät a qa bä sa märäs pät a qa.

⁴³ Dä ma Jisas ka rhäk na qa masägos sa ama mugem ama qrot ngät toqortäqyia, ⁴⁴ “Qale ngi naqoar na aung sävät a nas dap kinak ngia rhet bä ngi qur ama pris tam mes näkt ngi voda ama vodämes kärangät i mudu ma Moses ka mu ngät nävät gi qumärqumär ivakt iva ama ruvek ti lu i sa märäs pät a nge.”

⁴⁵ Qinak kärak di qaku qa met toqoräkt dap kinak ka met bä qä nasäng i qä sameng sävät iangärhäkt ama mumaiar bä vräs da ama sameng. Nguna nävät iomäkt dä ma Jisas di qaku mamär iva qä namon sämät anga värhäm da ama ruvek arhä saqong dap sokt kale qa rhage va ama ivärhimek kärqämekni i qaku anga ruvek e sokt di qop ama ruvek nävät ama ivärhimek moe rhat dän sagem ga.

2

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ngänäpärhaqa

(2:1-12 / Mat 9:1-8 / Luk 5:17-26)

¹ Nasot ama marheka na ama qunäng bät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas ka mon sämät ama värhäm ma Kaperneam bä ama ruvek ta nari sävät a qa i qa män säva vät ² dä ama rhäqap na rha ama ruvek pästämne na rha vuk pa vät gem ga bä qaku anga släqyäs puk pa vät bä sä dalek sämät ama edäbäs.

Västämne na rha gem ga bä qä sameng bät a rha nä ma Ngämuqa aa enge. ³ Dä arhani ama gamoe rha män sa ama ruqa qarakni i ama ngänäp pät a qa ivakt iva rhi rha qa sage ma Jisas. Rha män sä qa i ama levaet na rha rhit ta qa. ⁴ Rha lu i qaku mamär iva rhi narha qa sage ma Jisas inguna qaku anga släqyäs dä soknga rha mualat na ama liqi va ama vätka aa rhäng daver ma Jisas. Bä nga rha sämamor na ama liqi bä rhäksot dä rha rhäk kärak mät aa gasgaska mät ki bä rha anbut sä qa samäk säva vät sage ma Jisas.

⁵ Bä nga ma Jisas ka lu qarängätni arhä qatnanakt dä qa qoar nä qä ngänäpärhaqa rhoqortäqyia, “Ngu emga, sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong.”

⁶ Dap arhani ama Skraipkäna di rhat muqun e bä nga rha nari rhoqoräkt dä rhat tu arhä snäng doqortäqyia, ⁷ “Mäniekt bä rhak täkt kat tamän doqor täkt? Rhak täkt ama ruqa di qat tamän mava nä ma Ngämuqa! Auge mamär vät a qa iva qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong i qop nguna sokt ma Ngämuqa?”

⁸ Vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas ka räm gärarhae arhä mungäsäng dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngän du angän snäng bät tärhong däkt? ⁹ Guaäm goe di märmärsäs mamär iva ngu qoar na ama ngänäpärhaqa

na äm? Va ngu qoar toqortäqyia, 'Sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong' ura va ngu qoar toqortäqyia, 'Ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngiat tet'? ¹⁰ Bä nävät tom dakt diva mamär vät a ngän iva ngänät dräm i ma Ruqa aa Emga di ama rhares pät aa rhäng de vät ivät iva qät kyiradeng na ama vuirhong." Näkt ka qoar nä qä ngäñpärrhaqa rhoqortäqyia, ¹¹ "Ngu qoar na nge i ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngia rhet säva vät."

¹² Dä qop karak ka mair näkt ka lir qa rha aa gasgaska näkt puk sä qa da arhä saqong moe. Rha moe di qräk mät ta rhoqoräkt bä rha voda ama murhämeska sage ma Ngämuqa i rhat tamän doqortäqyia, "Sa mudu qaku ut lu guani rhoqor täkt!"

Ma Jisas Ka Mes Ma Livai
(2:13-17/Mat 9:9-13/Luk 5:27-32)

¹³ Saqi as ma Jisas ka met bä sävät ama namuqa aa rhäkt ma Galili dä ama guläñgi na ama ruvek ta män sagem ga bä qä nasäng i qä su rha. ¹⁴ Rhoqoräkt i qat tet dä qa lu ma Livai ma Alfius aa emga i qat muqun ba ama vätka qarakni i ama ruvek tit boda ama takes sae. Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngit päs gua rhäng." Dä qa märanas bä qa met nasot ma Jisas.

¹⁵ Näkt pät ama qäväläm i ma Jisas kat täs pä ma Livai aa vätka di ma Jisas kä na ama rhäqap na rha ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes bä sävät arhani ama ruvek kärarhani i ama vu rha di rha moe rhat täs ti na qa qä na aa mudäsaqongda. Rhoqoräkt dinguna ama rhäqap na rha ama ruvek ta met nasot a qa.

¹⁶ Bä nga ama Skraipkäna qararhani i rha nävät ama Farisiqäna rha lu qa rhoqoräkt i qat täs kä na ama ruvek kärarhae i rhit ta ama takes näkt sävät arhani ama vurha dä rha snanbät sa aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, "Mäniekt bä qat täs kä nä iarhakt ama ruvek kärarhae i rhit ta ama takes dä ama vurha?"

¹⁷ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, "Iarhakt kärarhae i ama märäs pät a rha di qaku rhit läk nani ama ruqa qarakni i qat dräm gat tumäräspät dap sokt kärarhani i ama rämgi vät a rha di rhit läk nani ama ruqa rhoqoräkt. Qaku ngua män ivakt iva ngua rhes iarhakt kärarhae i ama räktta na rha sagem ngo dap kinak ngua män ivakt iva nani ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong."

Ama Snanbät Sage Ma Jisas Sävät Ama Meranotka
(2:18-22/Mat 9:14-17/Luk 5:33-39)

¹⁸ Ma Jon aa mudäsaqongda näkt ama Farisiqäna di rhat teranot dä arhani ama ruvek ta met sage ma Jisas bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Mäniekt bä ma Jon aa mudäsaqongda rhi na ama Farisiqäna arhä mudäsaqongda di rhat teranot dap ainge gi mudäsaqongda di qaku?"

¹⁹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Nga mamär iva ama gamoeqa qarakni iva rhit bodäm na qa aa ruavek tat teranot toqoräkt i qale qa qä na rha?" Dä ma Jisas ka muvät pät a nas toqortäqyia, "Qaku mamär iva rhat teranot toqoräkt i as kale qa gem da."

²⁰ Dap ama qäväläm as pa äm ngä rhän iva ama gamoeqa qaräk iva rhit bodäm na qa diva rhi rha qa daqule rha bä vät iangärhäkt ama qunäng nasot a qa dä va rhat teranot.

²¹ Dä qaku aung gä naqutäm sa anga iar ini anga baulini mät anga liqi mäni anga mru qi anga boiqi. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama baulini ama iar ini ngärhi aröt nämäni ama mru qi ama boiqi bä va ini ngärhi sämamor na ama liqi. ²² Näkt nasot dä qä qoar toqortäqyia, "Qosaqi qaku

aung gä narhor na anga iar qi anga wain sãmät anga mru ngät anga ngädäng gärangätni i rhit tor na ama wain sãmät ngät. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama wain ama iar qi qi vukdor va ama ngädäng bä va ama wain gi na ama ngädäng diva mava na ngät. Qaku mamär iva aung gä namualat toqoräkt dap sokt mamär iva qät tor na ama iar qi ama wain sãmät ama iar ngät ama ngädäng.*”

*Ma Jisas Di Ma Engeska Bä Ba Ama Sabat
(2:23-28 / Mat 12:1-8 / Luk 6:1-5)*

²³ Vät akni ama Sabat dä ma Jisas kat tet da ama et na ama wit dä qosaqi nga aa mudäsaqongda rhat tet dä rhi nasäng i rhi nänbän sa ama gavämihong. ²⁴ Dä ama Farisiqäna rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Ura, mäniekt bä rhi nänbetäkmät na ama Muräkt pät ama Sabat?”

²⁵ Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “As nga qaku ngän mes sävät agi a lat kärangätni i ma Devit ka mualat na ngät toqoräkt i qa qä na aa ruavek di anoeng mä rha dä rhit läk? ²⁶ Ngät tamän i nga vät ma Abiatar ama pris ama vit na qa aa qunäng dä ma Devit ka mon säva ama ansäspämgı ama me qi bä qa mäsa ama tmäs kärangätni i rhit bodäm ngät sage ma Ngämuqa. Näkt iangärhäkt ama tmäs di ama Muräkt ngät tamän i qaku mamär vät anga ruvek mavängam iva rhat täs nävät a ngät dap sokt ama priskäna. Näkt kosaqi qa von aa ruavek ta angätni.”

²⁷ Näkt sa ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ama Sabat diva qat tatnärha ama ruvek dap pa qaku ama Sabat kä natmuräkt ta ama ruvek. ²⁸ Bä mamär iva ngänät dräm i aingo ma Ruqa aa Emga di qäqi ma Engeska bä ba ama Sabat.”

3

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Aa Rhäqyet Ama Nöp Et
(3:1-6 / Mat 12:9-14 / Luk 6:6-11)*

¹ Saqi ma Jisas ka mon säva ama mämairqi dap akni ama ruqa qärakni i ama nöp aa rhäqyet di qale qa e. ² Dap arhani nävät ama Farisiqäna di rhat lu ma Jisas mamär ivar qa rhumäräs pät kärak pät ama Sabat ivakt iva rhi rhäksärhäm ga.

³ Mamär dä ma Jisas ka qoar nä qärak i ama nöp aa rhäqyet toqortäqyia, “Ngia rhair bä ngiat mair da ama ruvek moe arhä saqong.” ⁴ Näkt ma Jisas kä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Guani qoe di ama Muräkt ngärhit tares pät ini angärha rhäng bät ama Sabat? Nga maräkt iva ut tualat na ama lat ama mär ngät ura va ut tualat na ama vuirhong bä qosaqi nga maräkt iva ut tumaiar ama ruqa aa iar ura va urhi veng?” Rhoqoräkt dä qop kaku rha muvät pät a qa.

⁵ Dä ma Jisas ka nãm namet a nas sävät a rha na ama uraqi inguna rhäqap ka na ama märänga sä rha nävät arhä väs ama grot ngät dä qa qoar nä qärak ka ruqa rhoqortäqyia, “Ngia rhurän dä ngia rhäqyet.” Dä qa murän da aa rhäqyet bä sa märäs pät a et mamär.

* **2:22** Qaku mamär iva aung gä namualat toqoräkt dap sokt mamär iva qät tor na ama iar qi ama wain sãmät ama iar ngät ama ngädäng. Ma Mak ka sãm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sãm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha sãm a äm sae.

⁶ Bã na äkt dã ama Farisiqãna rha met bã rha nasãng i rhat tamãn sãrhãm ne rhi nã ma Herot aa ruvek kãrarhani i rhat tair va aa rhãng iva rhi veng ma Jisas toqor mãniekt.

Ama Gulañ Na Ama Ruvek Tat Tet Nasot Ma Jisas

⁷ Evãr dã ma Jisas kã na aa mudãsaqongda sävãt ama namuqa aa rhãkt dã ama gulãñgi ama mor qi na ama ruvek nae ma Galili rhat tet nasot a rha. ⁸ Bã nga rha nari sävãt kãrqãrhong moekt i qat tualat nã irhong dã ama rhãqãp na rha ama ruvek ta mãn sagem ga nae ma Judia nãkt ma Jerusalem bã nãvãt ama ngãrhãkta ma Idumea bã nãva ama ivãrhimek tage na ama rigi ma Jordan bã nae namet ama vãrham ma Tair dã ma Saidon. ⁹ Dã ma Jisas ka nãn aa mudãsaqongda iva rhi rhãkmu na anga mlauski anga gaini na qi bã ba qa inguna ama mor qi ama gulãñgi bã varis ngakt dã rhi narhãkbrãt ka.

¹⁰ Sa qa nãn aa mudãsaqongda rhoqorãkt inguna qa mumãrãs pãt ama rhãqãp na rha bã arhani sa ama rãm di rhit tãgãr na ama ruvek nanokt nas ivakt iva rhit tãk pãt a qa. ¹¹ Bã nga ama iaus nãmãt ama ruvek di ngãrhit ñãm sävãt ma Jisas dã ngãt tãqãne sã iarhakt ama ruvek iva rhit lir ti nãn da arhã quum sã nas sãng aa qar dã rhit nãs masirhat toqortãqya, "Ainge di ma Ngãmuqa aa emga." ¹² Sokt di ma Jisas ka von da rha ama enge na ama mugem ama qrot ngãt iva qale rhi namuqunãga sã qa ba ama ruvek.

Ama Ngãrhãqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda

(3:13-19 / Mat 10:1-4 / Luk 6:12-16)

¹³ Ma Jisas ka met bã sãmãni ama damgi nãkt ka mes iarhakt kãrarhae i nani a qa na rha sagem mes bã rha mãn sagem ga. ¹⁴ Nãkt ka armeng da ama ngãrhãqyisem da udiom na rha bã qa muqunãn bãt a rha iva ama ngangda na rha sã ma Ngãmuqa aa lat*. Dã va qale rha gem ga bã va qãt tãk na rha ivakt iva rhi sameng ¹⁵ bã qosaqi va rhi rha ama rhaes ivakt iva rhit kutmãs ama iaus nãmãt ama ruvek. ¹⁶ Sa qa armeng dã rhãrha rhãkt ama ngãrhãqyisem da udiom na rha i ma Saimon gãrak i qa mes ka i ma Pita ¹⁷ nãkt ma Jems kã na aa lãkta ma Jon ma Sebedi aa imiom. Ma Jisas ka mes iom na ama ngãrhipki i ma Boanerges i rhakt tãkt ama ngãrhipki di qi sameng sävãt a iom i iom di rhoqor ama iauska qãrakni i vukpukdur vãm ga ¹⁸ dã ma Andru dã ma Filip dã ma Bartolomyu dã ma Matyu dã ma Tomas dã ma Jems ma Alfius aa emga dã ma Tadius dã ma Saimon gãrak i rhat tes ka i ama Selot ¹⁹ nãkt sävãt ma Judas Iskariot kãrak i qa vodã i qa vodã ma Jisas säva aa ikkãna arhã rhãkt.

²⁰ Ma Jisas ka mon säva akni ama vãtka bã saqi as ama gulãñgi na ama ruvek pãstãmne na rha e bã qa qã na aa mudãsaqongda di qaku anga slãqyãs ba rha iva rha ãs anga tmãs. ²¹ Dã aa qãrhae rha nari sävãt a qa rhoqorãkt dã soknga rha mãn ivakt iva rhi rhãqoar sã qa inguna ama ruvek ti qoar toqortãqya, "Sa inirqi na qa."

Ama Mãrhamãn Mava Sävãt Ama Qloqaqa Ama Qumãrquãrqa

(3:22-30 / Mat 12:22-32 / Luk 11:14-23 / Luk 12:10)

²² Dap ama Skraipkãna qãrarhani i rha mãn nae ma Jerusalem di rhi qoar toqortãqya, "Ma Jisas di mã Belsebul qa e mãt ka bã nãvãt iaqãkt kãrak i ama iaus angãt narhoerqa aa qrot di qãt kutmãs ama iaus."

* **3:14** bã qa muqunãn bãt a rha iva ama ngangda na rha sã ma Ngãmuqa aa lat Ma Mak ka sãm dakt tãkt aa abuk nãkt nasot ama qãvãlãm ama qot ãm dã arhani ama ruvek di rha sãm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dãkt ama gãngãrini angãt kãvãlãm di arhani nãvãt a rha di sa qaku rha sãm a ãm sae.

²³ Dä soknga ma Jisas ka mes ta bä qat tamän särhäm da na ama enge na ama siqut toqortäqyia, “Mamär vät ma Sämga iva qä qutmäs a nas toqor mäniekt? ²⁴ Ngakt bä anga muräktpädi di sa ngä matmät na nas diva qaku angärha anga uiuit. ²⁵ Dä qosaqi ngakt bä nga anga sägärhae näva anga vätkä di sa rha matmät na ne diva qaku mamär iva rhi natmair i ama sägärhae na rha. ²⁶ Bä ngakt bä ma Sämga aa qärhae rhi arhäktgyäm sä ne bä rhat tatmät na nas diva qaku aa muräkt angärha anga qrot dap aa qrot di sa rhäktäksot na ngät.

²⁷ “Ngäni goar i ngut kutmäs ama iaus nävät ma Sämga aa qrot sokt di as ngäni lu rhärhom i qaku mamär vät aung iva qa rhon säva anga qrot ka anga ruqa aa vätkä bä qä rha aa qärhong dap koki ngakt bä nga qa er qä qop pät a qa. Dä nak as mamär vät a qa iva qä rha aa qärhong.

²⁸ “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ama ruvek arha vuirhong moe näkt sävät arha märhamän mava moe nä ma Ngämuqa diva qä qyiradeng ba rha. ²⁹ Dap aung gäarakni i qat tamän mava na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng ba qa dap ianiäkt aa vuini diva ini ngät däqäm basägos.”

³⁰ Ma Jisas kat tamän doqoräkt sävät ama märhamän mava inguna qärrarhani ama Skraipkäna di rhat tamän doqortäqyia, “Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qaku qat tualat gem ga dap kinak ama iauska qa e mät ka.”

Ma Jisas Aa Nanäk Näkt Sävät Aa Läktpek

(3:31-35 / Mat 12:46-50 / Luk 8:19-21)

³¹ Ma Jisas aa nanäk näkt aa läktpek ta män bä rhat mair dalek dap ta rhäk na akni ivakt iva qa rhet nani a qa sagem da. ³² Dap ama gulängi na ama ruvek di rhat muqun namet a qa bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Gi nanäk ki nä gia läktpek di iarha namäk dalek i nani a rha na nge iva ngia rhet sagem da.”

³³ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Agukt koe di gu nanäk bä guavek koe di gua läktpek?” ³⁴ Näkt ka näm sävät iarhakt kärarhae i rhat muqun namet a qa näkt ka qoar toqortäqyia, “Gu nanäk ki nä gua läktpek di rhärha rhäkt! ³⁵ Auge qäarak i qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa di iaqäkt di gua lätkä bä gua lätki bä gu nanäk.”

4

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Ruqa Qäarakni I Qät Don Na Ama Gavämirhong

(4:1-9 / Mat 13:1-9 / Luk 8:4-8)

¹ Saqi as ma Jisas kä nasäng i qä su ama ruvek pät ama namuqa aa rhäkt. Dä ama gulängi na ama ruvek kärarhani i västämne na rha namet a qa di ama mor qi dä soknga qa veng sämät ama mlauski ama lil qi bä qat muqun mät ki va ama namuqa dap kale ama ruvek moe vät a qoan bät ama namuqa aa rhäkt. ² Bä qä su rha rha ama rhäqäp nä irhong na ama enge na ama siqut. Rhoqoräkt i qä su dä qa märhamän doqortäqyia, ³ “As ngäni nari! Maos dä akni ama latka qäarakni i qät don na ama gavämirhong ga met säva ama etki ivakt iva qä qutnanokt pät a qi. ⁴ Bä nga qät don na ama gavämirhong bät ama etki dä arhongni ama gavämirhong ngä säp sä varhäm ama iska bä ama isäm ngä män bä ngä mäsi irhong. ⁵ Dap arhongni ngä säp sävät ama ivärhimek ama dui väm imek äkt i qaku ama ivätki masirhat. Bä ama gavämirhong ngä lir ngä ir inguna ama ingas ama ivätki. ⁶ Sokt di nga ama qunäga qa sek mes dä qek pät irhong bä nät däm irhong inguna qaku irhong angärha anga qridu

anga uiu ngät. ⁷ Dap arhongni ama gavämirhong ngä säp sä mänguröp ama ritgung bä nga ama ritgung ngä ir dä ngä ong ama gavämirhong bä ngä slava nä irhong angärha irhirqi bä qaku irhong ngä sa. ⁸ Dap arhongni ngä säp sävät ama mär qi ama ivätki bä irhong ngä ir bä irhong ngä sa i arhong ngä sa ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä irhong ama gavämirhong dap arhong ngä sa ama dävauing na rha ama ruvek nä irhong dap arhong ngä sa ama handret nä irhong ama gavämirhong.”

⁹ Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, “Iaqäkt kärke i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

Ama Rharimini Qärqäni I Ma Jisas Kat Tamän Na Ama Enge Na Ama Siqt (4:10-12 / Mat 13:10-17 / Luk 8:9-10)

(4:13-20 / Mat 13:18-23 / Luk 8:11-15)

¹⁰ Näkt nga mamär i sokt ka qale qa qä na aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha näkt sävät arhani namet a qa dä rhi snanbät sä qa iva qä rhäväkt sa aa enge na ama siqt.

¹¹ Dä qa märhamän särhäm da rhoqortäqyia, “Aingän di sa ma Ngämuqa qa rhares ba ngän iva qunäga vät a ngän sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm. Dap iarhakt kärarhae i qaku qale rha vä ma Ngämuqa aa Muräktpäm di rhat nari iarhongäkt moe na ama enge na ama siqt.” ¹² Rhoqoräkt diva rhäkмамär varhäm ma Aisaia aa enge qarängät i sa mudu qa säm a ngät toqortäqyia,

“ ‘Näma dä äkt bä rhat nañäm sokt diva qaku rhi nalu guani
bä näma dä äkt bä rhat nari sokt diva qaku qunäga vät a rha.

Bä nga nävät iangärhäkt arha lat dä va qaku rhi narhong sävät ma Ngämuqa iväkt iva qä qyiradeng na arha vuirhong!’ ”

¹³ Dä saqi as ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga sa qaku qunäga vät a ngän sä rhangät täkt ama enge na ama siqt? Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va qunäga vät a ngän sa angätni ama enge na ama siqt moe rhoqor mäniekt? ¹⁴ Ama latka qaräkni i qät don na ama gavämirhong di qä sameng nä ma Ngämuqa aa enge. ¹⁵ Ama gavämirhong gärqärhongni i irhong ngä säp parhäm ama iska di rhoqor arhani ama ruvek kärarhani i rha nari ma Ngämuqa aa enge dap sokt di vät iomäkt ama qäväläm dä ma Sämgä qat dân masägos bä qät ta ama enge näda arha rhon. ¹⁶ Dap arhani ama ruvek di rha rhoqor ama gavämirhong gärqärhong i sa ama latka qa rhon nä irhong bät ama dui vät imek ama ivärhimek di iarhakt kärarhae i rha nari ma Ngämuqa aa enge näkt ta lir ta sangar sävät a ngät na ama märmärgem. ¹⁷ Dap kaku ama enge angät snagut ngä mon säda arha ron mamär dä soknga rhat mair ma ama qrot nak kop pät ama qot äm ama qäväläm. Bä nga anga märänga qat dân bät a rha ura ama ruvek ti sangäm na rha inguna nävät ma Ngämuqa aa enge dä lärlir mämae da arhä qatnanakt.

¹⁸ “Dap arhani di rha rhoqor ama gavämirhong gärqärhong i qa latka qa rhon nä irhong sä mänguröp ama ritgung. Iarhakt ama ruvek di rha nari ma Ngämuqa aa enge ¹⁹ sokt di ama qänäskänes nämäni rhangät täkt ama iar dä ma snängaqa ama mor qa sävät ama mämägän narhe qarängätni i ngärhi irastäm sa ama ruvek näkt ama snängaqa masirhat sävät arhongni ngät dân bä iarhongäkt ngä ir bä irhong ngä slava nä ma Ngämuqa aa enge angärha irhirqi bä qaku ngä sa anga gavam anga mär ngät pät iarhakt ama ruvek arha iar. ²⁰ Dap arhani ama ruvek di rha rhoqor ama gavämirhong gärqärhong i ama latka qa rhon nä irhong bät ama ivätki ama mär qi. Iarhakt di qararhae i

sa rha nari ma Ngämuqa aa enge näkt ta rha ngät bä ba nas bä ngärhit sa ama gavam bät arha iar. Bä nävät ama sägäni sägäni ama gavämini di arhani di rhit sa ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem na ngät ama gavam dap arhani di rhit sa ama dävaung na rha ama ruvek na ngät dap arhani di rhit sa ama handret na ngät ama gavam.”

Ama Lirhāga Va Ama Laiqa Aa Rem

(4:21-25 / Luk 8:16-18)

²¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga mamär iva aung ga rhon säva anga vätkä sa anga lirhāga qärakni i qat dang bä qa rhu qa va anga uratki arha rem ura va anga laiqa aa rem?” Nasot dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Qaku, dap kat dräm gat täkt a qa rhävuk. ²² Inguna qaku guani qärqäni i ama ngaip ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qärqäni i ini nga e väm diva qaku vuk sä ini säda eraqi.” ²³ Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

²⁴ Ma Jisas kat tamän särhäm da i qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Mamär iva ngän du angän snäng mamär vät ianiäkt kärqäni i ngänät nari ini” näkt kosaqi qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Iaqäkt ama siqutka qärak i ngän du qa sävät arhani diva qosaqi ma Ngämuqa qa rhu qa sävät a ngän bä qop as pa qä von ngän masirhat. ²⁵ Inguna aung gärakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae. Dap aung gärakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha aa qäni ama gaini nä ini nagem ga.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväta Ama Gavämini Qärqäni I Vur Mät Ini

²⁶ Dä ma Jisas kosaqi qä su rha i qä qoar toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngäkt kre ama ruqa i qät don na ama gavämirhong bät ivät. ²⁷ Bä nga ama bängang dä ama qunäng doqoräkt i qä mänatäm ura qat täranas dap ama gavämirhong di vukpukge mät irhong bä irhong ngärhi rhir sokt di qop kaku qunäga vät a qa i rhoqor mäniekt sä irhong angärha irhirqi. ²⁸ Näkt koki sokt ama ivätki qia marmor irhong bä irhong ngä sa ama gavam i mänasäng di vuk sa ama rharebäm sa ama ngärhäqyitnäk bä na äkt dä sa ama rharebäm sa ama tpäski näkt sa ama gavämirhong mät ama tpäski moe. ²⁹ Bä nga sräp ama gavam dä qa ruqa qa mu aa singi mäni ngät inguna ama qäväläm ngä män ivakt iva sa qät dodäktgyäm ngät.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväta Ama Mastard Aa Gavämini

(4:30-32 / Mat 13:31-32 / Luk 13:18-19)

³⁰ Dä saqi as ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va ngua rhuqut tä ma Ngämuqa aa Muräktpäm sävät agiqa? Ura va agi enge na ama siqutki diva ngua rhamän na ngät ivakt iva ngärhi sameng sävät a ngät? ³¹ Ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngät toqor ama mastard aa gavämini qärqäni i ama gaini mamär qärqäni i akni ama ruqa qa qutnanokt ini va ama ivätki. ³² Sokt di sa nga qa qutnanokt ini dä ini ngä ir ma ama mor qa ama ngämuga bä qorhäs iva qä ir va ama lat angät namuirhong angät tpäs moe bä iaqäkt ama ngämuga di aa rhäkt ama mor ngät bä ama isäm di mamär iva ngärhit täk pät angärha vät pät aa qän.”

³³ Bä qosaqi angätni ama rhäqäp ama enge na ama siqut toqor tangät täkt di ma Jisas kat tamän särhäm da na ngät nä ma Ngämuqa aa enge. Qat tamän särhäm da na ngät as toqoräkt i mamär iva qunäga vät a rha. ³⁴ Ma Jisas di qop sokt kat tamän särhäm da na ama enge na ama siqut. Dap kinak nga

rhoqoräkt i sokt ka qä na aa mudäsaqongda dä qät täväkt sa ama enge moe bä ba rha.

*Ma Jisas Ka Anmae Da Ama Lauräm
(4:35-41 / Mat 8:23-27 / Luk 8:22-25)*

³⁵ Vät iaqäkt ama qunäga rhoqoräkt i bängängäs dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, "U rhet samit särhage na ama namuqa." ³⁶ Dä sa rha met daqule ama ruvek bä rha mon sämät ama lil qi ama mlauski sage ma Jisas bä rha met. Dap kosaqi angätni ama lel ngät ama mlaus ngä väs aa rhäng doqoräkt. ³⁷ Bä nga rhat tet dä ama lauräm ama qrot äm mamär ngä män masägos bä ama vaeng ngä mon sämät ama mlauski bä rhäqäptäqap ki bä qorhäs iva qia rhon.

³⁸ Dap ma Jisas di qale qa da ama mlauski at es bä qä mänatäm i mae säng aa uväs. Dä aa mudäsaqongda rha rhäqäm a qa näkt ta snanbät sä qa i rhit näs toqortäqyia, "Qamorqa, nga qaku qänäskänes nge qrekt bä ut moe urhi nöp?"

³⁹ Dä ma Jisas ka märanas bä qa anmae da ama laurqi na ama enge ama qrot ngät näkt ka qoar na ama vaeng doqortäqyia, "Mänadin! Mae vät a ngän!" Dä soknga qäp da ama lauräm dap mänadin bät ama qoeväs mamär.

⁴⁰ Näkt ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, "Mäniekt bä ngänit len masirhat? Nga qoki as kaku angän anga qatnanakt?"

⁴¹ Dä rhäqäp ta mamär na ama tlenga dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, "Nak sa auge rhak täkt kärak i qäqi ama laurqi dä ama vaeng ngät nari nämät ka?"

5

*Ma Jisas Ka Mumärs Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Ruqa
(5:1-20 / Mat 8:28-34 / Luk 8:26-39)*

¹ Rha män bä särhage na ama namuqa ma Galili bä sävät ama Gerasaqäna* arha ivärhäs. ² Bä nga ma Jisas puk sä qa nämät ama mlauski dä qoki äkt dä akni ama ruqa qärakni i ama iauska qa e mät ka qa män nämät ama nöpä arha lek ivakt iva qa rhän sage ma Jisas. ³ Rhak täkt ama ruqa di qale qa mät ama nöpä arha lek näkt kaku mamär vät aung iva saqi as kä naqop pät a qa na anga qoi bä qäqi qaku mamär vät aung iva qä naqop pät a qa na anga sengäna. ⁴ I sa nguna sai dä rhit kop mät aa rhäkt dä aa qar na ama sengäna sokt di qop kä nänbänmät na ama sengäna dä qat tar ta angätni i ama qrot ngät mamär säng aa qar angät tpäs. Bä qop kaku aung gäarakni i aa anga qrot iva qä sämbulap täm ga. ⁵ Dä qop pät ama qunäng dä ama bängäng dä qat tet mängüräp ama nöpä arha lek bä vät ama dam dap kat tuqaia dä qä nädäktmät na nas na ama dui.

⁶ Bä nga qa lu ma Jisas inamuk dä qa ang masirhat sagem ga bä arpus na qa mäk säng ma Jisas aa qar. ⁷ Näkt ka nästäm dävuq toqortäqyia, "Nani a nge iva ngia mäšana na ngo, ainge Jisas ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa emga? Ngut nok pät a nge iva ngia rhu sage ma Ngämuqa iva qale ngi nasangäm na ngo."

⁸ Qat tuqaia rhoqoräkt di sa nguna ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Vuk sä nge nämät tak täkt ama ruqa ainge ama iauska!"

⁹ Näkt ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Rhat tes nge rhoqor mäniekt?"

* 5:1 ama Gerasaqäna Ura 'ama Gadaraqäna ura 'ama Gergesaqäna'

Dä qarak ka muvät toqortäqyia, “Rhat tes ngo i ma Rhäqap inguna ama rhäqap na rha na ut.” ¹⁰ Dap kop kät nok masirhat pät ma Jisas iva qale qä narhäk na ngät nävät iaqäkt ama ngärhäkta.

¹¹ Dap ama vlam ama rhäqap na ngät di qale ngät e vät ama qurängige bä ngät täs. ¹² Dä ama iaus ngä nok pät ma Jisas i ngärhi goar toqortäqyia, “Mamär iva ngi rhäk na ut sä mänguräp ama vlam ivakt iva u rhon sämät ngät.” ¹³ Dä ma Jisas ka rhares pät angärha rhäng bä vuk sä ngät bä ngä mon sämät ama vlam. Iangärhäkt ama vlam di ama udiom ama tauseniom na ngät di ngä ang masirhat manäp pät ama qäsäpki bä ngä mon ba ama rigi bä ngä nöp däp gi.

¹⁴ Bä ama ruvek kärarhani i mai rhit lu vät iangärhäkt ama vlam di sa rha ang masirhat bä rha sameng mät ama värhäm bä särhage särhage. Dä soknga ama ruvek ta met sae ivakt iva rhi lu iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas. ¹⁵ Bä nga rha män ge ma Jisas dä rha lu qa ruqa qarak i vuk sa ama iaus nämät ka i qat muqun i sa qa monmät näkt sa märäs pät a qa bä mamär na aa mädräm bä nga rha lu rhoqoräkt dä rhit len.

¹⁶ Ama ruvek kärarhani i rha lu iangärhäkt ama lat di rha sameng ba ama ruvek sävät iangärhäkt ama lat kärangät i ma Jisas ka mualat na ngät pät karak i qre ama iaus kale ngät mät ka bä qosaqi rha sameng sävät ama vlam. ¹⁷ Dä ama ruvek ta nasäng i rhat naing bät ma Jisas iva qa rhet nävät iosäkt arha ivärhäs.

¹⁸ Bä nga ma Jisas kat don sämät ama mlauski dä qa ruqa qarak i ama iaus ngä met nämät ka qät naing bät ma Jisas iva qä na qa. ¹⁹ Dap ma Jisas di qop kaku qa rhares pät aa rhäng dap kinak ka goar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet sävät gia vät sage gi qärhae bä ngi sameng ba rha i ma Ngämuqa qa mualat pä gia iar toqor mäniekt dä va ngi sameng sävät ma Ngämuqa aa lavuqi sävät a nas.”

²⁰ Dä soknga qarak ka ruqa qa met bä qä nasäng i qä sameng mät ama ivärhäs na ama ngärhäqyisem na ap ama värhap ama mor ap sävät ama lat kärangät i ma Jisas ka mualat na ngät sä qa bä ama ruvek moe di qräk mät ta.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Evopki Näkt Ma Jairus Aa Imgi
(5:21-43 / Mat 9:18-26 / Luk 8:40-56)*

²¹ Bä sa nga evär dä ma Jisas mät ama mlauski bä särhage na ama namuqa e ma Kaperneam dä ama gulängi ama mor qi na ama ruvek pästämne na rha namet a qa vät ama namuqa aa rhäkt. ²² Dä akni ama tpäskinäqä näva ama mämairqi qarak i rhat tes ka i ma Jairus di qa män sae. Bä nga qa lu ma Jisas dä arpus na qa samäk säng aa qar ²³ bä qat naing bät ma Jisas masirhat toqortäqyia, “Ngua imgi ama gaini na qi di qorhäs iva qi nöp dap ngi ang bä ngia rhu ngia rhäkt pät a qi dä va märäs pät a qi bä va ama iar qi.” ²⁴ Dä ma Jisas ka met kã na qa.

Dap ama gulängi ama mor qi na ama ruvek di rha met nasot ma Jisas bä qale rha namet a qa bä rhit tares ka. ²⁵ Näkt aktni ama evopki di qali qi e qärakt i qaku mae da arha rämgi na ama equngi dap ama biaska di qop kat tet pät ama ngärhäqyisem da udiom na ama qoeo. ²⁶ Bä sa ava gem gi mamär i sa ama rhäqap na rha ama ruvek kärarhani i rhat dräm dat tumäräspät ta lu vät a qi bä sa qia sot pät a nas ba rha sokt di qop kaku märäs pät a qi dap kinak mor mät arha rämgi.

²⁷ Bä nga qia nari sävät ma Jisas dä qia met säng aa rhäng mänguräp ama gulängi bä qia rhäk pät aa boiqi ²⁸ inguna qiat tu arhä snäng doqortäqyia, “Ngakt bä sokt ngu rhäk pät aa boi dä sa va märäs pät a ngo.” ²⁹ Dä soknga

mae da ama biaska masägos dap kia nari va arha iar i isiska vät a qi nämät iaqyäkt ama rämgi.

³⁰ Bä nga qia rhäk pät ma Jisas aa boi dä qa nari i ama qrot ngä met nävät a qa masägos dä qa rhong namet a nas sävät ama gulängi dä qa snanbät toqortäqyia, “Auge qa rhäk pät gu boi?”

³¹ Dä ma Jisas aa mudäsaqongda rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngiat lu i ama rhäqäp na rha ama ruvek tit tares nge sokt di qop ngi snanbät i auge qa rhäk pät a nge?” ³² Sokt di qop ma Jisas di qät ñäm namet a nas ivakt iva qä lu i auge qa mualat toqoräkt.

³³ Dä sa qa ruqi qar räm i sa märäs pät a qi dä soknga qia män bä arpus na qi samäk säng aa qar bä värvar vät a qi mät ama tlenga dap kia sameng na ama engätki moe sävät a nas ba qa.

³⁴ Dä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Nguä imgi, gi qatnanakt ngä mumäräs pät a nge. Ngia rhet sa ama isiska bä sak pät a nge nämät iaqäkt gi märänga.”

³⁵ Dap as toqoräkt i ma Jisas kat tamän dä arhani ama gamoe rha män nävät ma Jairus ama narhoerqa näva ama mämairqi aa vätka bä rha qoar nä ma Jairus toqortäqyia, “Ngia imgi di sa qia ñäp. Mäniekt bä va saqi as ngia rhuruan bät kamorqa?”

³⁶ Dap ma Jisas di qop ka qyiradeng na arha enge dap ka qoar na ama mämairqi at narhoerqa rhoqortäqyia, “Qale ngi naülen, dap sokt ngiat nanakt.”

³⁷ Näkt kaku qa rhares pät aung aa rhäng iva qa rhet nasot a qa sae dap sokt kä nä ma Pita näkt ma Jems kä nä ma Jon ma Jems aa lätkta. ³⁸ Bä nga rha män bät ka tpäskinaqa aa vät dä ma Jisas ka lu ama ruvek i rhat tuqaiä i rhit nok dä rhit sek arhä qän masirhat. ³⁹ Dä ma Jisas ka mon säva vät sagem da bä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit nok dä ngänit sek angän gän masirhat? Nak kop kaku ama rhuimgi qia ñäp dap ki mänatäm.”

⁴⁰ Dä rha rhama täm ga.

Sokt di nasot dä qa rhäk na rha sä dalek dap ka rhäqoar sa ama rhuimgi at mam dä at nan näkt aa mudäsaqongda qärrarhae i rhi na qa bä rha met sa äkt i ama rhuimgi qali qi e. ⁴¹ Näkt ka sangar at tärhäkt dä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Talita kum.” Di ama rharimini rhoqortäqyia, “Qarhuimgi, ngu qoar na nge i ngia rhäranas.” ⁴² Dä qa rhuimgi qia märanas masägos bä qiat tet pa vät. Bä nga rhoqoräkt dä qräk mät ta mamär nävät iangärhäkt ama lat. Iaқыäkt ama rhuimgi di ama ngärhäqyisem da udiom na at koeo. ⁴³ Dä qa voda rha ama enge ama qrot ngät iva qale rhi nasameng ba aung sävät iangärhäkt ama lat näkt ka qoar na rha iva rhi von gi rhä guani ivakt iva qia äs.

6

Ama Ruvek E Ma Nasaret Ta Mer Ma Jisas (6:1-6/Mat 13:53-58/Luk 4:16-30)

¹ Ma Jisas ka met bä säva aa värhäm maräkt kä na aa mudäsaqongda. ² Bä nga vät ama Sabat dä qa nasäng i qä su va ama mämairqi bä ama rhäqäp na rha qärrarhani i rha nari qa di qräk mät ta rhoqoräkt.

Dä rhi snanbät toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di sa qa rha rhärhong däkt na qoe? Dä qosaqi qa rha rhangät täkt ama mädräm na qoe nai i qat tualat dä qäqi ama nañis ngät ama lat ngät dän? ³ Iaқыäkt di qaräc i nak kop kät täk pät ama vät. Iaқыäkt di ma Maria at toemga bä ma Jems kä nä ma Josep dä ma Judas kä nä ma Saimon arha matka. Aa läktpek ama evop di nak kop tärho e gem ut.” Sa rhat tamän doqoräkt bä rha qut säda arha ron nävät a qa.

⁴ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa vämginaqa di qaku anga qutdrir sävät a qa sokt pä qärqom aa värhäm mamär bä mänguräp aa qärhae bä mäk pa aa vätkä.” ⁵ Dä soknga qaku mamär vät a qa iva qä namualat na anga lat anga nañis ngät e dap sokt ka mu aa rhäkt pät ama marheka na rha ama rämgivärharha bä märäs pät a rha. ⁶ Bä qräk mät ma Jisas nävät a rha i sa nguna qaku arha anga qatnanakt.

Nasot dä ma Jisas kat tet mät ama värhap ama gaini na ap dap kä su ama ruvek.

*Ma Jisas Qa Rhäk Na Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Nganga
(6:7-13/Mat 10:5-15/Luk 9:1-6)*

⁷ Dä qa mes aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha sagem mes näkt ka nasäng i qät täk na rha i udiom udiom näkt kosaqi qa voda rha ama qrot ivakt iva rhit kutmäs ama iaus. ⁸ Qa rhäk na rha sä rhangät täkt ama rhodäm i qat tamän doqortäqyia, “Qale aung gä narha guani sävät kärqos angäna tmerhäs dap sokt anga tliga dä qale aung gä narha anga tmäs ura anga sägänaqa ura anga ligär mät angäna rhae. ⁹ Dap ngänät don mät anga sandal dap kale aung gä narha agukt anga srapki anga unbem na qi irhäm mes. ¹⁰ Bä nga qre vakt bä ngänät don säva agi a vätkä dä qale ngän äkt pä iaqäkt ama vätkä bä dängdäng i ngän det nävä iomäkt ama värhäm. ¹¹ Dap ngakt bä anga ruvek näva agi a värhäm gärrarhani i ngän män sagem da di qaku rha ar sä ngän dä qaku rha nari nämät ngän dä va ngäni suqup angäna qar sa ama rhabuqi nävät ngät samäk* pät ama qäväläm gärqom i ngän det. Rhoqoräkt diva ngäni sameng i iarhakt ama ruvek di qaku mär ge ma Ngämuqa nävät a rha.”

¹² Dä soknga rha met bä rhi sameng iva ama ruvek ti näpgoer na nas nämät arha vuirhong. ¹³ Näkt tit kutmäs ama rhäqäp ama iaus dä rhit prit na ama oel säda ama rhäqäp na rha ama rämgivärharha arhä väs bä rha mumäräs pät a rha.

*Ma Jon Ama Baptais Aa Tñäpki
(6:14-29/Mat 14:1-12/Luk 9:7-9)*

¹⁴ Ama vitnaqa ma Herot ka nari rhoqoräkt i ma Jisas aa ngärhipki di sa qia met mät a vät sä qärangät aa lat. Bä arhani rhi qoar toqortäqyia, “Ma Jisas di ma Jon ama Baptais kärakni i sa qa märanas nämät ama tñäpki bä rhoqoräkt i ama nañis ngät ama qrot ngät ama lat di ngät tualat gem ga.”

¹⁵ Dap kosaqi arhani rhi qoar toqortäqyia, “Iaqäkt di ma Elaija.” Dap arhani rhi qoar toqortäqyia, “Iaqäkt di ma Ngämuqa aa vämginaqa qärak i qa rhoqor ma Ngämuqa aa vämginarha mudu.” ¹⁶ Bä nga ma Herot ka nari rhoqoräkt dä qa märhamän doqortäqyia, “Ma Jon, ama ruqa qärak i ngua rhares bä rha rhodäkt mät ka di sa qa märanas nämät ama tñäpki!”

¹⁷ Qa märhamän doqoräkt inguna sa qa voda rha ama muräkt ivakt iva rhi sangar ma Jon bä rhi qop pät a qa bä rha rhu qa va ama tpäskiarharhäng. Sa qa mualat toqoräkt inguna vät aa lätkka ma Filip aa egutki ma Herodias at täväs kärakt i sa ma Herot ka mät a qi. ¹⁸ Qa mualat toqoräkt inguna ma Jon di sa qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qaku varhäm ama Muräkt toqoräkt iva ngia rhät gia lätkka aa egutki.”

¹⁹ Dä qosaqi ma Herodias di rhäptäp da arha ron sävät ma Jon bä nani a qi iva qi rhäk nä guavek ivakt iva rhi veng ga sokt di qop kaku mamär vät a qi

* **6:11** ngäni suqup angäna qar sa ama rhabuqi nävät ngät samäk Rhangät täkt ama lat di ngärhi sameng i sa ma Ngämuqa qa rhong na rha mas.

²⁰ inguna ma Herot di qät len ma Jon bä qät lu vät a qa inguna qat dräm i ma Jon di ama räkt ka bä ama qumärqumär qa mamär dä ma Ngämuqa aa saqong. Bä nga ma Herot kat nari ma Jon aa enge dä qat tu aa snäng masirhat sävät a ngät sokt di qop märmär qat nari qa.

²¹ Bä nak as dängdäng dä ama släqyas ngä män bä ma Herodias ivakt iva qi lu i rhi veng ma Jon. Bä nga vät ma Herot aa bängagi qärakt i mudu qa män dä qa mualat na ama tmäski bä ba aa latta ama narhoerta näkt ama narhoerta ama ulaqimärharhärhäkt näkt ama ruvek ama moräs na rha nae ma Galili.

²² Bä nga ma Herodias at tuimgi qia mon sagem da bä qiat tain dä märmär ge ma Herot kä na aa ruvek kärarhae i rha män säva aa tmäski nävät a qi. Dä ama vitnaqa ma Herot ka qoar nä qa rhuimgi rhoqortäqya, “Ngi nän ngo rha agini qärqäni i nani a nge nä ini dä va ngu von nge rhäm ini.” ²³ Näkt ka mu i qä qoar toqortäqya, “Agini qärqäni i ngi nän ngo rhäm ini diva ngu von nge bä nämä dä äkt bä ngi nän da anga qäväläm nävät kärqärhong i ngut lu vät irhong.”

²⁴ Dä vuk sä qi bä qia snanbät sa at nan doqortäqya, “Va ngu nän da agiqa?”

Dä at nan qia muvät pät a qi rhoqortäqya, “Ma Jon ama Baptais aa uväski.”

²⁵ Dä qoki äkt dä qa rhuimgi qia lir qia mon sage ama vitnaqa ma Herot sa arha nän bä qia nän doqortäqya, “Nani a ngo iva ngi von ngo rhäkt tä ma Jon ama Baptais aa uväski va anga pletige ama mor ige.”

²⁶ Bä ama vitnaqa ma Herot di airäs ka masirhat sokt dinguna nävät kärangät aa enge i qa mu bä nävät kärarhae aa ruvek i rha män säva aa tmäski dä qaku nani a qa iva qä nen na qi. ²⁷ Dä qoki äkt dä qa rhäk na akni nävät aa ulaqimärharhärhäkt sa ama enge ama qrot ngät iva qa rhän sä ma Jon aa uväski. Dä qarak ka met bä qa rhodäkt mät ma Jon ba ama tpäskiarharhäng.

²⁸ Näkt ka män sa aa uväski bä samuk pa ama pletige ama mor ige. Näkt ka von ga rhuimgi bä qia von at nanäk.

²⁹ Bä nga ma Jon aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä rha män bä rha rha aa släqyige bä rha mas nä ige mät ama ñäpka aa liqi.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba Ama Ngärhäqyet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(6:30-44 / Mat 14:13-21 / Luk 9:10-17 / Jon 6:1-15)

³⁰ Evär da ama ngangda nävät arha lat bä västämne na rha namet ma Jisas bä rhi sameng ba qa nä iarhongäkt moekt i rha mualat nä irhong dä rha su sävät irhong. ³¹ Bä sa nga rhoqoräkt i masirhat na ama ruvek i rhat tet tat dän nagem da bä qaku anga släqyas bä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda ivakt iva rha äs dä soknga ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqya, “Sokt ngän ngäni ang bä u rhet sävät anga ivärhäs i qaku anga ruvek pät a äs bä va mae vät a ngän.”

³² Dä soknga sokt ta rha met mät ama mlauski sävät aosni ama ngaip äs ama ivärhäs. ³³ Sokt di ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rha lu rha i rhat tet di rha räm a rha dä rha ang nasot a rha näkt arhani ama ruvek masirhat näva ama värhap ama mor ap ta mon mäni rha bä rha moe rha er ta män äkt i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet sae.

³⁴ Bä nga ma Jisas ka män mit pät a qoan bä qa lu ama guläñgi ama mor qi dä qa lavuqi na rha inguna rha di rha rhoqor ama sipsipkäna qärangätäni i qaku angärha anga rüqa iva qät lu vät a ngät dä soknga qä nasäng i qä su rha rha ama rhäqäp nä irhong.

³⁵ Bä nga säpbängang mamär dä aa mudäsaqongda rha män gem ga dä rhi qoar na qa rhoqortäqya, “Rhos täkt ama ivärhäs di sa qale läs gläius dap sa säpbängang. ³⁶ Bä nga rhoqor täkt dä mamär iva ngi rhäk na ama ruvek

ivakt iva rha rhet sāmät ama värhap bä särhage na ap ivakt iva rhi vodäm bät guarhong iva rha äs.”

³⁷ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Aingän ngäni von da rhä guarhong iva rha äs.”

Dä rhi goar na qa rhoqortäqyia, “Bä nga rhoqoräkt dä ama rhodäm sa ama ligär iva urhi vodäm na ngät di nak kop toqor ama udiom ama handretiom na ama qunäng angät titsek! Nga va u rhet bä urhi vodäm sokt nä rhangät täkt pät anga bretkäna bä va urhi von da?”

³⁸ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ama mämänia ama bretkäna nga e gem ngän?” Näkt ka rhäk na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngän det bä ngäni ñäm.”

Bä nga rha män bät ama rhodäm sa ama tmäs dä evär däm da bä rha goar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ama ngärhäqyet ama bretkäna näkt ama rhinämiom ama udiom.” ³⁹ Dä ma Jisas ka goar na rha iva rha rhatmät na ama ruvek näkt pa rha rhuqun ba ama mran angät tpäs pa ama guläñap i aomni ama guläñäm sai dä aomni sai. ⁴⁰ Dä soknga rha muqun ba ama guläñap kärqapni i apni di ama handret na ama ruvek pä bap dap apni di ama udiom ama ruiom da ama ngärhäqyisem na ama ruvek pä bap.

⁴¹ Näkt ka rha ama ngärhäqyet ama bretkäna näkt kä udiom gä rhinämiom näkt sa qa ñäm dävit säva ama usäpki näkt ka mes ama mär näkt ka vonmät na ama bretkäna näkt ka von aa mudäsaqongda ivakt iva rhi are däm ngät bä ba ama ruvek. Dä qosaqi qa matmät na ama rhinämiom bä ba rha moe.

⁴² Bä rha moe rha mäs bä arhä sarem. ⁴³ Näkt ama mudäsaqongda rha rhäqap ama urat ama ngärhäqyisem dä unbem na ngät na ama mäsdävät nävät ama bret ngä na ama rhinäm.

⁴⁴ Ama rhodäm sa ama gamoe iarhakt kärarhae i rha mäs iangärhäkt ama tmäs di ama ngärhäqyet ama tausengäna na rha näkt sävät ama evop ti na ama rhoes.

*Ma Jisas Kat Tet Pät Ama Qoeväs Angärha Rhäng
(6:45-52 / Mat 14:22-33 / Jon 6:16-21)*

⁴⁵ Dä nak kop äkt dä ma Jisas ka goar na aa mudäsaqongda bä rha veng sämät ama mlauski iva rhi rhoer särhage sāmät ama värhäm ama lel äm ma Betsaida dap pa dängdäng na qa ivakt iva qä vräs na ama guläñgi. ⁴⁶ Bä nga nasot i sa qa vräs na ama guläñgi dä dang däm ga bä sämäni ama damgi ivakt iva qä nän.

⁴⁷ Bä sa rhoqoräkt i bängängäs dä aa mudäsaqongda arhä mlauski di qali qi mänguräp ama namuqa mamär dap ka di sokt ka namit närhage vät ama namuqa aa rhäkt. ⁴⁸ Dä qa lu aa mudäsaqongda i rhi siqut na arhä mlauski iva qiat tet dä qaku inguna ama laurqi qi e nani a ne na rha. Bä nga sa qorhäs iva qunäga dä qa met bä sagem da i qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng. Bä qorhäs iva qä rhäqar na rha.

⁴⁹ Sokt di nga rha lu qa i qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng dä rhat tu arhä snäng i nguaräm anga rhomga na qa. Bä rhat tuqaia ⁵⁰ inguna rha moe rha lu qa bä rhit len masirhat. Dä qa märhamän särhäm da masägos i qä goar na rha rhoqortäqyia, “Qale ngänit len! Nak kop mamär. I nak kop aingo.”

⁵¹ Näkt ka veng sāmät ama mlauski sagem da dä mae da ama laurqi. Bä qräk mät ta mamär ⁵² inguna qosaqi qaku qunäga vät a rha i ma Jisas di auge iaqäkt nävät aa lat kärängätni i qa mualat na ngät sävät ama bretkäna bä ngä män masirhat inguna ama qrot arhä väs.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rämgiwärharha E Ma Genesaret
(6:53-56 / Mat 14:34-36)*

⁵³ Bã nga sa rha mângalãkt sãrhage dã mae vät a rha e vät ama ivãrhãs ma Genesaret bã rha qop sa arhã mlauski e. ⁵⁴ Bã nga vät ama qãvãlãm gãrqom i vuk sã rha nãmät ama mlauski dã ama ruvek ta rãm ma Jisas. ⁵⁵ Dã rha ang dã iaqãkt ama ngãrhãktka aa ron moe bã rha rha ama rãmgiwärharha va ama gasgasimek bã sãvãt ama ivãrhimek kãrqãmekni i rha nari i qale ma Jisas e. ⁵⁶ Bã qosaqi nga qoe nai i ma Jisas kat tet i rhoqorãkt i qat tet pa ama vãrhap ama lel ap ura va ama vãrhap ama mor ap ura sãvãt ama vãrhap angãt ngãrhakt tage rhage dã ama ruvek tat tu arha rãmgiwärharha va ama ivãrhimek kãrqãmekni i rhit boda ama tmãs e. Nãkt tat naing bãt a qa iva qãt tares pät amã rãmgiwärharha arha rhãng iva nãma dã äkt bã nak kop pa sokt tit tãk da aa boiqi arha vãm. Bã iarhakt moe qãrarhae i sa rha rhãk da arha vãm di sa mãrãs pät a rha.

7

*Ama Ruvek Arhã Qãrhong Dã Ma Ngãmuqa Aa Murãkt
(7:1-13 / Mat 15:1-9)*

¹ Ama Farisiqãna nãkt arhani ama Skraipkãna qãrarhani i sa rha mãn nae ma Jerusalem di vãstãmne na rha namet ma Jisas nãkt ² ta lu arhani ma Jisas aa mudãsaqongda i rhat tãs ama tmãs na arhã rhãkt i qaku ama qumãrqumãr ngãt i sa qaku rha rhor ngãt.

³ Ama Farisiqãna nãkt sãvãt ama Judaqãna moe di qaku mamãr iva rhi namãs toqorãkt inguna narhoer diva rhi rhor arhã rhãkt parhãm arha morta arhã qãrhong. ⁴ Bã qosaqi rhoqorãkt i rhat dã nãvãt ama ivãrhãs kãrqosni i rhit boda arhã qãrhong e dã qaku rhat tãs bã dãngdãng i rhi rhor arhã rhãkt parhãm arhã qãrhong. Dã qosaqi rhat tet parhãm ama rhãqãp nã irhong arha morta arhã qãrhong doqor iomãkt iva rhit tor iarhongãkt kãrqãrhong i rhat tãs dã rhit nãkt nãmät irhong bã sãvãt iarhongãkt kãrqãrhong i rhat tuqun bãt irhong*.

⁵ Bã nga rhoqorãkt dã ama Farisiqãna nãkt sãvãt ama Skraipkãna rhi snanbãt sã ma Jisas toqortãqyia, "Mãniekt bã qaku mamãr iva gi mudãsaqongda rhat tet parhãm ama morta arhã qãrhong dap kinak tat tãs arha tmãs na arhã rhãkt i qaku ama qumãrqumãr ngãt?"

⁶ Dã ma Jisas ka muvãt toqortãqyia, "Sa ma Aisaia qa mãrhãmãn mamãr bãt ama enge nage ma Ngãmuqa sãvãt a ngãn, aingãn gãrarhae i ngãn dualat sãdã saqong, toqor mudu i qa sãm doqortãqyia,

"Rhãrhae rhãkt ama ruvek di rhit kutdrir sãvãt a ngo na arha vãm dap arhã snãngaqa di qa e glãius na ngo.

⁷ Dap ti nãnsãs sagem ngo mavãngam

i rhi su ama ruvek na arhã murãkt i rhoqor qre ama murãkt nagem ngo."

⁸ Bã sa ngãn gyiradeng nã ma Ngãmuqa aa Murãkt dap ngãn sangar sãvãt ama ruvek arhã qãrhong." ⁹ Nãkt kosaqi qa qoar na rha rhoqortãqyia, "Ngãn du angãn snãng i ngãn dualat mamãr toqorãkt i ngãn du ma Ngãmuqa aa

* **7:4** bã sãvãt iarhongãkt kãrqãrhong i rhat tuqun bãt irhong Ma Mak ka sãm dakt tãkt aa abuk nãkt nasot ama qãvãlãm ama qotãm dã arhani ama ruvek di rha sãm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dãkt ama qãngãrini angãt kãvãlãm di arhani nãvãt a rha di sa qaku rha sãm aãm sae.

enge ama qrot ngät tage ivakt iva ngän det parhäm angäna morta arhä qärhong! ¹⁰ Inguna ma Moses ka qoar toqortäqyia, 'Mamär iva ngit kutdrir sävät gi mamäk dä gi nanäk' näkt 'Auge qarak i qät tamän mava na aa mamäk bä qop aa nanäk diva qoki rhi veng ga.' ¹¹ Sukt di aingän di ngäni qoar i mamär toqoräkt krekt hä nga anga ruqa qä qoar na aa mamäk ura aa nanäk toqortäqyia, 'Agi matnärhäm gärangätni i mai va ngu von en däm ngät di sa ngua von ma Ngämuqa' ¹² bä rhoqoräkt di sa ngänit päs särha ama ruvek iva qaku sävetka qät lu vät aa mamäqiom mamär. ¹³ Nguna rhoqoräkt bä ngänit kyiradeng nä ma Ngämuqa aa enge qärangät i sa ngä män nage angäna ikkänä ivakt iva ngän det parhäm angän gärhong. Bä ngän dualat na arhong ama rhäqöp nä irhong doqoräkt."

Agirhong Gäqrähongni I Irhong Ngät Tualat Sä Sävetka Bä Va Qaku Ama Qumärqumär Qa

(7:14-23 / Mat 15:10-20)

¹⁴ Dä saqi as ma Jisas ka mes ama ruvek sagem mes bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, "Aingän moe, di mamär iva ngäni nari ngo bä va qunäga vät a ngän i ¹⁵ qaku guani vono vät ama ruqa aa släqyige di mamär iva ini ngä rhualat na ama ruqa bä qaku ama qumärqumär qa dä ma Ngämuqa aa saqong doqoräkt i ini ngät don säväm ga. Dap kinak ianiäkt kärqäni i vukpuk sä ini näva ama ruqa aa iar di ianiäkt ngärhit säm a qa bä qaku ama qumärqumär qa." ¹⁶ †

¹⁷ Bä sa nga nasot i qa met daqule ama guläñgi bä qa mon säva aa vät dä aa mudäsaqongda rha snanbät sä qa närhä iangärhäkt ama enge na ama siqutki. ¹⁸ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Nga as kaku qunäga vät a ngän i anga tmäs kärangätni i ngät don säda ama ruqa aa ron nä dalek di qaku mamär iva ngä namualat na qa bä va qaku ama qumärqumär qa dä ma Ngämuqa aa saqong? ¹⁹ Inguna ama tmäs di qaku ngät don sämät aa snängaqa dap sukt sämät aa sarimgi näkt nasot dä vuk sä ngät näva aa släqyige." Nga qa märhamän doqoräkt di ma Jisas ka qoar i ama tmäs moe di ama mär ngät.

²⁰ Dä saqi as kat tamän doqortäqyia, "Agingi qärqäni i vukpuk sä ini näva ama ruqa aa iar di ianiäkt ngät tualat sä qa bä qaku ama qumärqumär qa." ²¹ Inguna namuk nämät ama ruqa aa snängaqa dä ama vu ngät ama mungäsänng ngärhi rhartäm sä qa bä qat tualat na ama lat na ama qavatka maos maos dä qä sua dä qä veng dä qä qavatnävätlägut ²² dä qä alek dä qä ngingbäm dä qä iras dä qat nañäm na ama qavatka dä aa snängaqa ama vu qa sävät arhani sa arhä qärhong dä qat tamän mava na ama ruvek dä qat tair na nas dä qat tualat na ama lat maos maos toqor ama dädänga. ²³ Iangärhäkt moekt ama vu ngät ama lat di ngät dän näda ama ruqa aa ron bä qaku ama qumärqumär qa.

Ama Nañis Ki Ama Ruqi At Katnanakt

(7:24-30 / Mat 15:21-28)

²⁴ Ma Jisas ka met na äkt bä qa met sävät ama ngärhäkta namet ma Tair näkt ma Saidon‡. Dä qa mon säva akni ama vätka näkt kaku nani a qa iva aung

† **7:16** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. 'Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.' ‡ **7:24** näkt ma Saidon Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini ini angät käväläm di qaku äm e väm ngät. 'näkt ma Saidon'

gä naräm na qa. Sokt di qop kaku mamär iva qä ngaip nas. ²⁵ Bã nga vät ama qäväläm gârqomni i ama nañiski qia nari sävät ma Jisas di sa qia män sa äkt i qale qa e bã arpus na qi samäk säng aa qar. Iaқыäkt ama ruqi di ama iauska qa e mät at tuimgi. ²⁶ Dã sa qia män bã qit nok pät ma Jisas iva qä qutmäs ama iauska nämät at tuimgi inguna iaқыäkt ama ruqi di ama Jentailqi qäarak i qi nae näva ama ngärhäkka ma Fonisia qäarak i qale qa va ama ngärhäkka ma Siria aa muräkt. ²⁷ Dã ma Jisas kaku qa qur qi dap ka artäm sa at mädräm na aa enge i qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Ama narhoeräm di as mamär iva ama rhoes ta äs ama tmäs narhoer bã arhä sareng inguna qaku maräkt iva rhi rha ama rhoes arha tmäs bã rhi rhon na ngät bã ba ama im.”

²⁸ Dã qia muvät toqortäqyia, “Ngäkki na nge gua morqa, dap käqi ama im ba ama laiqa aa rem di ngät täs ama rhoes arha nesdäm.”

²⁹ Dã qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Nävät iaқыäkt gi muvätki dã mamär iva ngia rhet i sa ama iauska di qa met näp ngia imgi.” ³⁰ Dã sa qia met säva arha vät bã qia män bät at tuimgi i qiat namas pät at laiqa i sa ama iauska qa met nävät a qi.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Ama Däng Bät A Qa Qärakni I Qaku Qat Tamän

³¹ Bã nga nasot dã ma Jisas ka met nämät ama värhäm ma Tair bã qa met da ama värhäm ma Saidon angärha ron bã mämane da ama ivärhäs na ama ngärhäqyisem na ap ama värhap ama mor ap angärha ron bã sämäni ama namuqa ma Galili. ³² Bã nga qa män äkt dã arhani ama ruvek ta män sa akni ama ruqa sagem ga qärakni i ama däng bät a qa dã qaku qat tamän bã rhit nok pät a qa iva qa rhu aa rhäkt pät a qa.

³³ Mamär dã ma Jisas ka ar da aa rhäkt näva ama gulänqi bã särhage bã sokt iom näkt ka rhäk aa rhäkt mät aa sdäm näkt kosaqi qa qot pa aa rhäkt näkt ka rhäk pät aa qoebänqa. ³⁴ Näkt ka näm dävit säva ama usäpki bã vät iomäkt ama qäväläm dã rhäqap ka na ama iräski dã qa näskänak pät a nas i qa qoar nä qäarak toqortäqyia, “Efata!” Iomäkt ama qäväläm angärha ribit di rhoqortäqyia, “Ngi rhar!” ³⁵ Bã nga rhoqoräkt dã qa ruqa aa sdäm di qunäga mät ngät dã aa qoebänqa di qäva sä qa bã qa nasäng iva qat tamän mamär.

³⁶ Dã ma Jisas ka qoar na rha na ama enge ama qrot ngät iva qale rhi naqoar na aung sävät iangärhäkt ama lat kärangät i ngä märanas. Sokt di qop nga rhoqoräkt i qat tair särhäm da rhoqoräkt di nak tat tamän masirhat sävät a ngät. ³⁷ Bã ama ruvek di qräk mät ta mamär nävät iangärhäkt aa lat bã rhat tamän doqortäqyia, “Iaqäkt di qat tualat nä irhong moe mamär.” Bã qosaqi rhat tamän doqortäqyia, “Iaqäkt di qäqi qat tumäräs pät ama dängbärharha bã rhat nari bã qäqi qat tumäräs pät iarhakt kärarhae i qaku rhat tamän.”

8

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bã Ba Ama Levaet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(8:1-10 / Mat 15:32-39)

¹ Vät iangärhäkt ama qunäng dã saqi as akti ama mor qi ama gulänqi na ama ruvek ta män bã västämne na rha ge ma Jisas. Bã nga qaku anga tmäs iva rha äs dã ma Jisas ka mes aa mudäsaqongda sagem mes bã qa qoar na rha rhoqortäqyia, ² “Aingo di ngut lavuqi nä rhärha rhäkt ama ruvek inguna sa qale rha gem ngo vät ama dävaung ama qunäng näkt kaku guarhong iva rha äs. ³ Näkt ngäkt bã nga ngu rhäk na rha rhoqor täkt i anoeng mä rha säva arha

vät dä varis deng bät a rha varhäm ama iska inguna arhani di rha män näva ama is ama uiu ngät.”

⁴ Dä aa mudäsaqongda rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Sokt di urhi lu vät ama ivärhäs gläius toqor takt di sirhäkt mamär vät aung iva qä rha anga tmäs iva mamär vät a rha moe rhoqor mamäni?”

⁵ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ama mämänia ama bretkäna nga e gem ngän?” Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ama ngärhäqyet da udiom.”

⁶ Dä qa qoar na ama gulänği na ama ruvek iva rha rhuqun bät ivät. Bä sa nga qa rha qä ngärhäqyet da udiom na ama bretkäna näkt sa qa mes ama mär sage ma Ngämuqa näkt sa mamär dä qa vonmät na ngät näkt ka von aa mudäsaqongda iva rhi are da ama ruvek na ngät dä rha mualat toqoräkt.

⁷ Rhoqoräkt dä qosaqi ama marheka nä irhong ama rhinämirhong nga e gem da dä qosaqi qa nän da ama modämne sävät irhong näkt kosaqi qa qoar na aa mudäsaqongda iva rhi are da ama ruvek.

⁸ Bä sa ama ruvek ta mäš bā arhä sarem. Bä nga mamär dä aa mudäsaqongda rha matma ama mäsdävät bā sämät ama urat ama ngärhäqyet da unbem. ⁹ Dä ama rhodäm sa ama ruvek di rhoqor qre ama levaet ama tausengäna.

Dä qa rhäk na ama ruvek ¹⁰ dap ka lir qa veng sämät ama lil qi ama mlauski qä na aa mudäsaqongda bā rha met sävät ama ngärhäktka ma Dalmanuta.

Ama Farisiqäna Rhi Nän Nani Anga Muqunängi

(8:11-12 / Mat 12:38-42 / Mat 16:1-4 / Luk 11:29-32)

¹¹ Mamär dä ama Farisiqäna rha män bā rhi nasäng i rhi snanbät sä ma Jisas ivakt iva rhi siqut na qa. Dä rhi nän ga nani anga muqunängi na rhävuk.

¹² Dä qa rha ama märänga sä rha dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bā rhit täkt ama qoengait di it ngärhit nām nani anga muqunängi? Ngu qoar na ngän na ama engäktki iva qaku anga muqunängi qi namän bā bā rhit täkt ama qoengait.” ¹³ Bä nga nasot dä qa met daqule rha bā qa mon saqi as sämät ama mlauski bā qa met mät ki qinak saqi särhage.

Ma Herot Kä Na Ama Farisiqäna Arha Yis

(8:14-21 / Mat 16:5-12 / Luk 12:1)

¹⁴ Ma Jisas aa mudäsaqongda di rät pät a rha iva rhi rha anga bretkäna dap sokt ama sägäk ama bret ka e mät ama mlauski. ¹⁵ Bä ma Jisas ka rhon sävät a rha rhoqortäqyia, “Va ngänit lu mamär. Ngänit lu nämät ama Farisiqäna näkt ma Herot arha yis.”

¹⁶ Dä rha nasäng i rhat tamän bät a ne sä iangärhäkt aa enge dä rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Qat tamän doqoräkt dinguna qaku urha anga bretkäna.”

¹⁷ Ma Jisas ka räm arha engirhong dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nak mäniekt bā va ngän damän särhäm ne i qaku urha anga bretkäna? Nga as kaku qunäga vät a ngän ma anga gaini? Nga ama qrot angän bäs? ¹⁸ Nga aingän di angän saqong sokt di qop kaku mamär iva ngänät nañäm dä angäna sdäm sokt di qop kaku mamär iva ngänät nari? Dä qosaqi nga qaku vuk pät a ngän? ¹⁹ Nga vät ama qäväläm gärqom i ngua vonmät na ama ngärhäqyet ama bretkäna ba ama ruvek kärarhae i ama rhodäm sä rha di rha met e na ama ngärhäqyet ama tausengäna dä ama mämänia ama urat kärangätni i rhäqäp ngät na ama mäsdävät toqoräkt i ngän matme sämät ngät?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Ama ngärhäqyisem da unbem.”

²⁰ “Bä nga qosaqi qaku vuk pät a ngän i nga rhoqoräkt i ngua vonmät na ama ngärhäqyet da udiom na ama bretkäna ba ama levaet ama tausengäna

na ama ruvek dā ama māmānia ama urat kārangātnei i sa ngān matme sāmāt ngāt bā rhāqāp ngāt na ama māsāvāt?”

Dā rha muvāt pāt a qa rhoqortāqyia, “Ama ngārḥāqyet da unbem.”

²¹ Dā qa goar na rha rhoqortāqyia, “Qoki as nga qaku qunāga vāt a ngān sāvāt a ngo?”

Ma Jisas Ka Mumārās Pāt Ama Sāsūrqa E Ma Betsaida

²² Sa rha mān sae ma Betsaida dā arhani ama ruvek ta mān sa ama sāsūrqa bā rhat naing bāt ma Jisas iva qā rhāk pāt a qa. ²³ Dā ma Jisas ka ar dā qā sāsūrqa aa rhākt bā qa er nanokt ka bā vuk sā iom nāvā iomākt ama vārḥām. Bā sa nga qa qot na aa rhābañ sāmāt kā sāsūrqa aa saqong nākt ka mu aa rhākt māt ngāt dā sa qā snanbāt sā qa rhoqortāqyia, “Nga ngiat lu guani?” ²⁴ Dā sa qā sāsūrqa qa ñām dāvit nākt ka goar toqortāqyia, “Nguat lu ama ruvek sokt di rha rhoqor ama ngāmung i ngāt tet.”

²⁵ Dā saqi as ma Jisas ka mu aa rhākt māt ka ruqa aa saqong dā soknga aa saqong ngā ñām bā aa saqong di mārās pāt a ngāt bā qāt lu iarhongākt moe mamār. ²⁶ Dā ma Jisas ka rhāk na qa sāvā aa vāt i qā goar na qa rhoqortāqyia, “Qale ngi namon sāmāt ama vārḥām.”

Ma Pita Qa Sameng Mamār I Ma Jisas Di Ma Kraiss

(8:27-30 / Mat 16:13-20 / Luk 9:18-21)

²⁷ Mamār dā ma Jisas kā na aa mudāsaqongda rha met sāvā ama vārḥap ama gaini na ap pāt ama ivārḥās tage na ama vārḥām ama lel ām ma Sisaria Filipai. Bā nga varḥām arha iska dā qa snanbāt sā rha rhoqortāqyia, “Ngu lu ngāda ama ruvek ti goar i aingo di auge na ngo?”

²⁸ Dā rha muvāt pāt a qa rhoqortāqyia, “Arhani di rhi goar i ainge di ma Jon ama Baptaiss dap arhani di rhi goar i ainge di ma Elaija dap koki as arhani di rhi goar i ainge di akni nāvāt ma Ngāmuqa aa vāmginarha.”

²⁹ Dā ma Jisas ka snanbāt sā rha rhoqortāqyia, “Dap aingān di ngān du angān snāng i auge na ngo?”

Dā ma Pita qa muvāt toqortāqyia, “Ainge di ma Kraiss.”

³⁰ Dā ma Jisas ka mugem da ma ama qrot iva qale rhi nasameng bā ba aung sāvāt a qa.

Ma Jisas Ka Sameng Sāvāt Aa Tñāpki Dā Nasot Diva Qa Rhāranas

(8:31-33 / Mat 16:21-23 / Luk 9:21-22)

(8:34-38 / Mat 16:24-28 / Luk 9:23-27)

³¹ Dā ma Jisas ka nasāng i qā su aa mudāsaqongda i ma Ruqa aa Emga diva qā rha ama mārān maos maos masirhat bā va ama morta rhi na ama priskāna ama morās na rha rhi na ama Skraipkāna diva rha rher mā qa bā va rhi veng ga. Nākt pa nasot ama qunāng ama dāvaung dā va ma Ngāmuqa qa rhāranas na qa. ³² Qa muqunāga mamār sāvāt iaqyākt aa tñāpki dā ma Pita qa rhāqoar sā qa sā nas bā qa rhākne vāt a qa sā iaqākt aa muqunāga.

³³ Sokt di nga vāt ama qāvālām gārqomni i ma Jisas ka rhong bā qa ñām sāvāt aa mudāsaqongda dā qa rhākne vāt ma Pita na ama enge ama qrot ngāt toqortāqyia, “Sāmga, ngia rhet sāng gua rhāng. Ainge di ngit pās nas māni gua iska inguna sa rhak tākt gi snāngaqa di qaku qa nage ma Ngāmuqa dap ka nage ama ruvek.”

³⁴ Dā qosaqi qa mes ama gulāngi sā ne na aa mudāsaqongda sagem mes nākt ka goar na rha rhoqortāqyia, “Nga nani aung gārakni iva qat tet nasot a ngo di mamār iva qā qyiradeng na nas dap pa qā rha aa sāmānanamuqa bā qāt pās gua rhāng. ³⁵ Inguna aung gārakni i nani a qa iva qā sangar vāt aa iar mamār

diva qa rhusäng sä ngät nasot. Dap iaqäkt kärak i qät kyiradeng na aa iar bä ba ngo dä bä bä ma Ngämuqa aa enge diva qa rhumaiar ngät. ³⁶ Va mamär vät ama ruqa na agiqa qre i mänamär sä qa nage ama ivätki at kärhong moe dap kábäs na aa iar? ³⁷ Inguna ngu lu agini qärqäni i mamär vät ama ruqa iva qä vodäm ini ivakt iva saqi qa rhän bät aa iar?

³⁸ “Bä nga mäni rhit täkt ama qoengait nä rhärha rhäkt ama ruvek di ngakt bä nga anga ruqa di aqlus pät a qa na ngo bä na gua enge di ma Ruqa aa Emga diva aqlus pät a qa na qa vät ama qäväläm gärqomni i qa rhän ba aa mamäk aa murhämeska qä na ama qumärqumär ta mamär ama enselqäna.”

9

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i arhani nävät a ngän däkt kärarhae i ngänät mair diva as kaku rhi nañap dap as pa rhi lu ma Ngämuqa aa Muräktpäm i sa ngä män sa angät krot.”

Ma Jisas Aa Nämñämqi Qia Män Maos

(9:2-13 / Mat 17:1-13 / Luk 9:28-36)

² Nasot ama qunäng ama ngärhäqyet da sägäk dä ma Jisas ka rhägoar sä ma Pita qä nä ma Jems näkt ma Jon bä ma Jisas ka er nanokt ta bä dang däm da säda ama damgi ama uiu qi bä sokt ta sä nas. Bä nga sa äkt dä ma Jisas aa nämñämqi qia män maos da arhä saqong. ³ Bä aa boi di ngä män i qaliqalae vät a ngät i ama qulum ngät mamär i nak sa qaku mamär vät anga ruqa nävät ivät iva qä rhor anga boi bä ngä nañäm doqor ngät. ⁴ Bä nasot dä väs dä ma Elaija qä nä ma Moses gem da bä rhat tamän särhä ma Jisas.

⁵ Dä ma Pita qa goar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, ama mär toqoräkt i qali lut täkt. Bä rhäkt diva u rhair na anga mämairväm anga dävagukt iva akti bä ba nge dap aemni bä ma Moses kä nä ma Elaija.” ⁶ Ma Pita qat tamän doqoräkt inguna qa qä nä ma Jems dä ma Jon di rhäqap ta na ama tlenga bä qaku qat dräm iva qa rhamän doqor mäniekt.

⁷ Dä ama eqoeqi qia män bä qia ong ma Jisas kä nä ma Elaija näkt ma Moses näkt akni ama eguinga qa män näva ama eqoeqi i qä goar toqortäqyia, “Rhak täkt di ngua emga qäarak i sa gua snäng bät a qa masirhat. Ngänät nari nämät ka!” ⁸ Dä qop äkt pät iomäkt ama qäväläm i nga rha näm namet a nas dä qaku rha lu aung dap sokt ma Jisas.

⁹ Näkt nga rhoqoräkt i arhar sä rha vät ama damgi dä ma Jisas ka von da rha ama enge na ama mugem ama qrot ngät iva qale rhi nasameng bä ba aung sävät iomäkt ama qäväläm gärqom i sa rha lu äm bä dängdäng i ma Ruqa aa Emga sa qa märanas nämät ama tñäpki. ¹⁰ Dä soknga rha sangar sävät iangärhäkt ma Jisas aa enge gem mes bä rhat tamän särhäm ne i vadi va rhi räm i mäniekt bä ma Jisas ka goar i ma Ruqa aa Emga diva qa rhäranas nämät ama tñäpki.

¹¹ Dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ama Skraipkäna rhi goar i mamär iva ma Elaija qa er qa rhän näkt nasot dä sä ma Krais?”

¹² Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nak koki ma Elaija diva qa er qa rhän ivakt iva qa rhumamär nä iarhongäkt moe. Dap kosaqi mäniekt bä sa mudu ma Ngämuqa aa enge qärangät i sa rha säm a ngät di ngät tamän i ma Ruqa aa Emga diva qä rha ama märänga masirhat bä va rha rher mä qa? ¹³ Dap ngu goar na ngän i sa ma Elaija qa män bä sa rha mualat sä qa varhäm arhä snängaqa i varhäm ama enge qärangät i mudu rha säm a ngät sävät a qa.”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Rhoemga
(9:14-29 / Mat 17:14-21 / Luk 9:37-43)

¹⁴ Bã nga sa evär dãm da sage ma Jisas aa mudäsaqongda i mai rha met daqule rha dã rha lu ama gulãñgi ama mor qi namet a rha dap ama Skraipkãna rhi nã ma Jisas aa mudäsaqongda di rhit beng bãt a ne na ama enge.

¹⁵ Bã nga ama ruvek ta lu ma Jisas dã qräk mät ta mamär nävät a qa dã rha moe rha lir ta ang sagem ga ivakt iva rhi sameng na arhä märmärgem sävät a qa. Dã ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia,

¹⁶ “Aingän ngän na ama Skraipkãna ngänit beng bãt a ne na ama enge sävät aqiga?”

¹⁷ Dã akni ama ruqa näva ama gulãñgi qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ngua män sä ngua emga qärak i ama iauska qa e mät ka bã qa väsärha aa enge bã qaku qat tamän. ¹⁸ Bã nga vät ama qävälãm gärqomni i ama iauska qat tualat na qa na ama qrot dã qät don na qa sävät ivät bã vukpuk sa ama goarãm mät ka näkt kät nes aa qeng angärha rem na ne dap rädrän bãt a qa. Dã ngua nän gi mudäsaqongda iva rhi qutmäs ama iauska nämät ka sokt di qaku mamär vät a rha.”

¹⁹ Dã ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ai, aingän di ama qoengait na ama ruvek kãrarhae i qaku angän anga qatnanakt. Ngu lu va qale ngo gem ngän bã dängdäng gäsniã? Dã qosaqi va ngut ta ama märänga sä ngän bã dängdäng gäsniã? Ngäni rha ama rhoemga sagem ngo.”

²⁰ Dã rha män sa ama rhoemga sagem ga. Bã nga vät ama qävälãm gärqomni i ama iauska qa lu ma Jisas dã qa rhon nã qa rhoemga masägos na ama inirqi. Qa rhoemga di arpus na qa bã qät näpgoer na nas pät ivät dap pukpuk sa ama goarãm mät aa vãngi.

²¹ Dã ma Jisas ka snanbät sä qa rhoemga aa mam doqortäqyia, “Qäsniã dã rhak täkt ka nasäng bã qale qa rhoqor täkt?”

Dã aa mam ga muvät toqortäqyia, “Nak sa qa nasäng mudu i ama rhoemga na qa. ²² Bã ama iauska di ngäda sai dã qät don na qa sämät ama mudam bã qop säva rigi ivakt iva qã veng ga. Dap ngakt bã nga mamär vät a nge iva ngia rhualat nã guani dã va ngi lavuqi na un dã ngia rhatnãrhãm un.”

²³ Dã ma Jisas kã qoar nã qa rhoemga aa mam doqortäqyia, “Mäniekt bã ngi qoar na ngo i, ‘Nga mamär vät a nge?’ Diva ngu qoar na nge i iarhongäkt moe di mamär iva irhong ngä rhän bã sävetka qärakni i qat nanakt.”

²⁴ Dã nak kop äkt dã qa rhoemga aa mam ga nok masirhat i qã qoar toqortäqyia, “Aingo di nguat nanakt. Ngia rhatnãrhãm ngo sä gu qatnanakt iva ama qrot ngät.”

²⁵ Bã nga vät ama qävälãm gärqom i ma Jisas ka lu ama gulãñgi na ama ruvek kãrarhani i rhi ngang sagem ga qã nã qärqiom dã qa rhäk na ama iauska na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, “Ainge ama iauska qärak i ama däng bãt a nge dã qaku ngiat tamän di ngut kutmäs a nge. Vuk sä nge nämät ka näkt saqi as kale ngi namon sämät ka nasot.”

²⁶ Dã soknga ama iauska qa muqaiã näkt ka rhästäs ka rhoemga na ama inirqi bã vuk sä qa bã qa rhoemga di qa rhoqor aung gärakni i sa qa ñãp bã ama rhäqãp na rha rhi qoar i, “Sa qa ñãp.” ²⁷ Sokt di qop ma Jisas ka sangar da aa rhäkt näkt ka mair na qa bã qa mair.

²⁸ Bã sa nga nasot i ma Jisas ka mon säva vät dã aa mudäsaqongda rhi snanbät sä qa rhoqoräkt i sokt ta rhoqortäqyia, “Mäniekt bã qaku mamär vät a ut iva urhi qutmäs iaqäkt ama iauska?”

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Rhangät täkt ama iaus toqor täkt diva sokt ngänit kutmä s a ngät na ama nän.”

Saqi As Ma Jisas Ka Sameng Säwät Aa Tñäpki Näkt Nasot Diva Qa Rhäranas
(9:30-32 / Mat 17:22-23 / Luk 9:43-45)

³⁰ Dä sa rha met nae nävät iosäkt ama ivärhäs bä rha met da ama ivärhäs angärha ron ma Galili. Rhoqoräkt di ma Jisas di qaku nani a qa iva aung gä naräm i qale rha äkt³¹ inguna rhoqoräkt di qä su aa mudäsaqongda i qat tamän särhäm da rhoqortäqyia, “Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama ruvek arhä rhäkt bä va rhi veng ga. Näkt pa nasot ama qunäng ama dävauung dä va qa rhäranas.”³² Sokt di qop aa mudäsaqongda di qaku qunäga vät a rha sä iangärhäkt aa enge. Dä qosaqi qaku rha snanbät sä qa närhäm ngät inguna rhit len.

Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär
(9:33-37 / Mat 18:1-6 / Luk 9:46-48 / Luk 22:24-27)
(9:37 / Mat 10:40-42)

³³ Bä sa nga rha män e ma Kaperneam bä nga vät ama qäväläm gärqom i qale ma Jisas kä na aa mudäsaqongda va ama vätkä dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu mai ngänit beng bät a ne sa aqiqa inamuk parhäm ama iska?”³⁴ Qa snanbät sä rha dä qop mänadin däm da inguna mai di rhit beng bät a ne i auge nävät a rha di ama vit na qa mamär.

³⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka muqun dä qa mes aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä nga aung nani a qa iva ama narhoerqa na qa di iaqäkt diva qä säm ama gaini na nas mamär näkt pa qale qa va ama ruvek moe arha rem.”

³⁶ Dä qa sangar da ama rhoemga aa rhäkt bä qa mair na qa da arhä saqong. Näkt nga qa qärhäkt dä qa rhoemga dä qä qoar na rha rhoqortäqyia,³⁷ “Aung gärakni i qä rhar sa anga rhoemga rhoqor tak täkt sagem mes nävät gu ngärhipki di sa qä rhar sä ngo. Dap aung gärakni i qä rhar sä ngo sagem mes di qaku sokt kä rhar sä ngo dap kosaqi qä rhar sä iaqäkt karak i sa qa rhäk na ngo sarhe.”

Aung Gärakni I Qaku Qat Tair Särhäm Ut Di Qa E Vät Aut Käge
(9:38-41 / Luk 9:49-50)
(9:41 / Mat 10:40-42)

³⁸ Dä ma Jon gä qoar toqortäqyia, “Qamorqa, ut lu akni ama ruqa i qät kutmä s ama iaus nävät gi ngärhipki dä ut koar na qa iva qale qä natmualat toqoräkt inguna qaku qa nävät a ut.”

³⁹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Qale ngän dair särhäm ga inguna qaku aung gärakni i qat tualat na anga näfis ngät anga lat nävät gu ngärhipki di mamär iva nasot dä qa rhamän bät anga enge anga vu ngät sävät a ngo.”

⁴⁰ Inguna aung gärakni i qaku qat tair särhäm ut di qa e vät aut käge.⁴¹ Bä nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i aung gärakni i qät bon aung nävät a ngän da anga ringini nga gaini inguna ngän nämäni ngo di ngätki i qoki va qä rha aa rhitsek.

Ama Rhonsävät Säwät Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Rhoer Nanokt Arhani Bä Sä mät Ama Vuirhong
(9:42-48 / Mat 18:7-9 / Luk 17:1-2)
(9:50 / Mat 5:13 / Luk 14:34-35)

⁴² “Auge qarak i qat täqäne sa akni nävät tärhae rhäkt ama rhoes karak i qat nanakt na ngo bä sämät anga vuini di vadi mai mamär iva rhi er ti qop sa anga märän bäm ga anga duiqa vät aa qän näkt ti rhon na qa säp garäska.

43 Dä ngakt bä ngia rhäqyet ngärhi rhartäm sä nge bä sämät anga vuini dä va ngi rhodäkt sä et nae. Inguna ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sok täm ngät i ama suktäkt päť a nge. Dap ama vu rhoqoräkt iva ngiat tet sä gia rhäqyisem moe bä sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs.

44* 45 Dä ngakt bä gia qäraet ngärhi rhartäm sä nge sämät anga vuini dä va ngi rhodäkt sä et nae. Inguna qoki ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sok täm ngät i suktäkt päť a nge. Dap ama vu rhoqoräkt iva ngiat tet nä gia qärisem moe sokt diva rhi rhon na nge sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs. 46 † 47 Dä qosaqi ngakt bä gi saqongaqa qä rhartäm sä nge bä sämät anga vuini dä va ngia rhar täm ga nae. Inguna ama mär toqoräkt iva ngia rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäť sokt sa ama saqongaqa ama sägäk dap ama vu rhoqoräkt i gi saqongaom ama udiom sokt diva rhi rhon na nge sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs 48 kärqosni i äkt di 'ama qlap päť ama ruvek asägäk asägäk di qaku ngärhit näp dap ama mudäbäs di äs ngät dang basägos bä qaku anga tpäsini.'

49 "Ama ruvek moe diva rhi rhon bät a rha na ama rhäptäpki rhoqor tit don na ama qyiräpki vät ama tmäs."

50 "Ama qyiräpki di ama mär qi sokt di ngakt bä rhäksot na at märmät dä ngu lu va saqi as arha anga märmät ngä rhän doqor mäniekt? Mamär iva qale ama qyiräpki väm ngän bä va ama bulap mänguräp mä ngän."

10

Ama Bänmät Da Ama Ngärhaegurhini Angärha Ron (10:1-12 / Mat 5:31-32 / Mat 19:1-12 / Luk 16:18)

1 Dä sa ma Jisas ka met nävät iosäkt ama ivärhäs bä qa mon säda ama ngärhäkka ma Judia aa ron bä särhage na ama rigi ma Jordan. Dä saqi as ama gulañ na ama ruvek ta män sagem ga. Dä qä su rha saqi rhoqor varhäm gärangätini aa lat.

2 Dä arhani ama Farisiqäna rha män bä rha siqut na qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga maräkt toqoräkt parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt iva akni ama ruqa qä qutmäs aa egutki?" Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, 3 "Mudu ma Moses ka von ngän da ama muräkt toqor mäniekt?"

4 Dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, "Ma Moses di qa rhares iva ama ruqa qä säm ba ama abuqit na ama bänmät sage aa egutki näkt k ä rhäk na qi."

5 Dä qa muvät päť a rha rhoqortäqyia, "Ma Moses ka säm iangärhäkt ama muräkt dinguna nävät a ngän gärrarhae i ama qrot angän bäs. 6 Dap mudu vät ama rharimini di 'sa ma Ngämuqa qa säm ama ruvek i ama gamoe dä ama evop.' 7 'Rhoqoräkt bä va ama gamoeqa qa rhet daqule aa mam dä aa nan bä va västämne na iom gä na aa egutki* 8 bä va sägäk na iom.' Bä äkt i saqi as kaku ama udiom na iom dap kinak sa in män i ama sägäge ama släqyige na

* **9:44** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qaku ini e väm ngät. 'Vät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs di ama qlap di qaku ngärhit näp dap ama mudäbäs di qaku rhäk täksot na äs.' † **9:46** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini ini angät käväläm di qaku äm e väm ngät. 'kärqosni i ama qlap di qaku ngärhit näp dap ama mudäbäs di qaku rhäk täksot na äs.' * **10:7** bä va västämne na iom gä na aa egutki Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini ini angät käväläm di qosaqi rha säm a äm sae.

iom. ⁹ Dä soknga qale aung anga ruqa qa namat mät ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa västämne nä ini.”

¹⁰ Dä saqi as nga rhoqoräkt i qale ma Jisas kä na aa mudäsaqongda va vät dä aa mudäsaqongda rhi snanbät sä qa nähä iangärhäkt aa enge. ¹¹ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Aung gäarakni i sa qa qutmäs aa egutki bä qa mät aktni di qa qavatnävtlägut sävät a qi. ¹² Dä qosaqi ngakt bä sa qia qutmäs arha egutka bä qia mät aktni di qi qavatnävtlägut.”

*Ngäni Rhares Pät Ama Rhoes Arha Rhäng Iva Rhat Tet Sagem Ngo
(10:13-16/ Mat 19:13-15/ Luk 18:15-17)*

¹³ Ama ruvek sa rhat dân sa arhä rhoes sage ma Jisas ivakt iva qat tu aa rhäkt pät a rha. Sokt di ama mudäsaqongda rha mair särhäm da.

¹⁴ Bä nga ma Jisas ka lu rhoqoräkt dä qaku mär gem ga. Dä qa goar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngäni rhares pät ama rhoes arha rhäng iva rhat tet sagem ngo dap kale ngän dair särhäm da inguna ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngät bä bä iarhakt kärarhae i rha rhoqor tärho rhäkt ama rhoes.

¹⁵ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i auge qaräc i qaku qä narha ma Ngämuqa aa Muräktpäm doqor anga rhoemga diva qaku qä namön säväm ngät.” ¹⁶ Ma Jisas ka märhamän doqoräkt näkt sa qät ta ama rhoes bä qat tu aa rhäkt pät a rha dap kat dodämne na rha.

*Ama Evänga Ama Qärhong Bät A Qa
(10:17-31/ Mat 19:16-30/ Luk 18:18-30)*

¹⁷ Nga ma Jisas kä nasäng i qat tet parhäm aa iska dä akti ama ruqa qa ang masirhat sagem ga bä qa an da aa quum sä nas gem ga dä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Qamorqa ama mär qa, ngu lu va nga mäsana äkt iva dängdäng dä bä ba ngo na ama iar ama sok täm ngät?” Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia,

¹⁸ “Mäniäkt bä ngiat tes ngo i ama mär qa na ngo? Qaku aung di ama mär qa dap sokt ma Ngämuqa. ¹⁹ Sa ngiat dräm ama Muräkt nage ma Ngämuqa qarängät i ngät tamän doqortäqyia, ‘Qale ngi veng dä qale ngi qavatnävtlägut dä qale ngi sua dä qale ngi iras na anga engirhong säda arhani arhä väs dä va ngit kutdrir sävät gi mam dä gi nan.’ ”

²⁰ Dä qaräc ka ruqa qa goar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, rhangät täkt ama muräkt moekt di sa nguat tet parhäm ngät mänasäng mudu i ama rhoemga na ngo bä qoki as täkt.”

²¹ Dä ma Jisas ka nām sävät käräc dap kät lavuqi na qa masirhat dä qa goar na qa rhoqortäqyia, “As ama sägäni nga e qarqäni i mamär iva ngia rhualat nä ini. Ngia rhet bä va ngi vodä gi qarhong moe bä ngi von ama tläkta dä va ngi rha ama mämägän dävu. Näkt pa ngi ang bä ngit päs gua rhäng.”

²² Bä nga qa ruqa qa nari rhoqoräkt dä qa met i airäs ka inguna qa di ama qarhong bät a qa masirhat.

²³ Dä ma Jisas ka nām namet a nas näkt ka märhamän särha aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ama qrot masirhat ge ama qarhongbärharha iva rha rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäm.” ²⁴ Dä ma Jisas aa mudäsaqongda di qräk mät ta nävät ma Jisas aa enge. Sokt di saqi as ma Jisas ka märhamän doqortäqyia, “Arhoes, ama qrot ka ama iska mamär ba anga ruqa iva qa rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäm. ²⁵ Ama qrot masirhat ge ama kamel iva qa rhon mät anga liqini va anga släpki qarätkni i rhit kutäm na qi at täväs dap sa ama qrot masirhat mamär ge ama qarhongbärhaqa iva qa rhon sävä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

²⁶ Dä aa mudäsaqongda di nak sa qräk mät ta mamär dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Di rhoqoräkt di qop pa sirhäkt ngu lu va auge diva qä rha ama mumaiar?”

²⁷ Dä ma Jisas ka ñäm sävät a rha näkt ka qoar toqortäqyia, “Agini qärqäni i qaku mamär vät ama ruvek nä ini di mamär vät ma Ngämuqa nä ini. Inguna ama lat moe di mamär vät ma Ngämuqa nä ngät.”

²⁸ Dä ma Pita qa nasäng i qat tamän särhä ma Jisas toqortäqyia, “As ngi lu i aiut di sa ut met daqule aut kärhong moe bä ut päs gia rhäng!”

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät pät aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäkki i iarhakt moe qärrahae i sa rha met daqule arha vät ura arha matpek ura arha läktpek ura arha morta ura arhä rhoes ura arha ivätki ivakt iva rhit päs gua rhäng bä rhi sameng na ama sameng ama mär ngät ³⁰ diva rhi rha savit na ama handret nä imek täkt mäni rhäni rhäkt ama rhodämini qärqäni i as tat däqäm i ama vät dä ama ngärhamatpek dä ama ngärhaläktpek dä ama ngätanäkkina dä ama rhoes dä ama ivärhap ngä na ama märänga ura ama rhäksärhäm mavängam nage ama ruvek. Dap pät ama rhodäm nasot dä va rhi rha ama iar ama sok tam ngät. ³¹ Sökt di ama rhäqäp na rha qärrahani i rhi rhoer täkt diva dängdäng na rha mamär dä ama rhäqäp na rha qärrahani i dängdäng na rha mamär täkt diva rhi rhoer.”

Ama Däpguamek Na Äs Kärqosni I Ma Jisas Ka Märhamän Sävat Äa Tñäpki (10:32-34 / Mat 20:17-19 / Luk 18:31-34)

³² Ma Jisas kä rhoer nanokt aa mudäsaqongda rhi na ama ruvek näva ama iska sae ma Jerusalem dä aa mudäsaqongda di qräk mät ta rhoqoräkt dap ama ruvek kärarhani i rhit päs arha rhäng di qänäskänes ta nävät iangärhäkt aa enge. Dä saqi as ma Jisas ka rhäqoar sa ama ngärhäqyisem da udiom na rha sä nas bä qä sameng ba rha sävät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva äm ngä rhän bät a qa i qa sameng doqortäqyia, ³³ “As ngäni lu i sa ut tet tävit sae ma Jerusalem bä va ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna arhä rhäkt. Bä va rhi rhares pät aa rhäng sämät ama tñäpki näkt pa rhi vodäm ga ba ama Jentailqäna ³⁴ qärrahani iva rhat tuma qa näkt pa rhit kot pät a qa bä va rha rhäranäs ka näkt pa rhi veng ga. Näkt pa näkt ama dävaung ama qunäng dä qa rhäranas.”

Ma Jems Kä Nä Ma Jon Ina Nän Sage Ma Jisas (10:35-45 / Mat 20:20-28)

³⁵ Nasot dä ma Jems kä nä ma Jon ma Sebedi aa imiom in män sage ma Jisas dä ini qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, nani a un iva ngia rhualat na agini qärqäni iva as uni nän nge rhäm ini.”

³⁶ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Nani a en iva ngua rhualat na agiqa ba en?” ³⁷ Dä in muvät toqortäqyia, “Mamär iva ngi rhares iva mugas dä gi murhämeska aa ron dä va un duqun iva ak dä gi sael dap ak dä gi märmär.”

³⁸ Dä ma Jisas ka qoar na iom doqortäqyia, “Aien di qaku inät dräm agini ianiäkt kärqäni i ini nän däm ini. Nga mamär vät a en iva ini nakt nämät ama kap na ama märänga qäarak iva ngu nakt nämät ka ura nga mamär vät a en iva ini rha ama baptais na ama tñäpki qärangät iva ngu rha ngät?”

³⁹ Dä in muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Mamär vät a un.”

Dä ma Jisas ka qoar na iom doqortäqyia, “Va ini nakt nämät ama kap kärak iva ngu nakt nämät ka bä va ini rha ama baptais na ama baptais kärangät iva ngut ta ngät ⁴⁰ dap iomäkt iva aung ga rhuqun dä gu märmär ura aung dä gu sael di qoki qaku mamär iva ngu namuräkt toqoräkt. Iamemäkt ama

mämugunimem di qoki bä bä iaiomäkt kärqiom i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu nä imem bä ba iom.”

⁴¹ Bä nga ma Jisas aa mudäsaqongda arhani ama ngärhäqyisem na rha rha nari rhoqoräkt dä rha nasäng i rhir qur ma Jems kä nä ma Jon. ⁴² Dä qa mes ta sagem mes näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngänät dräm i iarhakt kärarhae i mädräm sä varhäm i ama tpäskinarha bä ba ama Jentailqäna di qoki rhat turäkt täm da masirhat bä arha moräsna rha di rhat sangar a rha na ama muräkt ama qrot ngät daver mä rha. ⁴³ Dap kinak mänguräp mä ngän diva gale rhoqoräkt. Dap aung gäarakni i nani a qa iva ama moräs na qa mänguräp mä ngän di qoki va qale qa va angäna rem ⁴⁴ bä aung gäarakni i nani a qa iva ama narhoer qa di qoki va qale qa va ama ruvek moe arha rem. ⁴⁵ I qäqi ma Ruqa aa Emga di qaku qa män iväkt iva ama ruvek tat tualat bä ba qa dap kinak ka män iväkt iva qat tualat ba ama ruvek bä va qä voda aa iar iväkt iva qä rhäksasot ama rhäqäp na rha.”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsurqa Ma Bartimeus

(10:46-52 / Mat 20:29-34 / Luk 18:35-43)

⁴⁶ Nasot dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha män sae sämät ama värhäm ama mor äm ma Jeriko. Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda näkt ama guläñgi ama mor qi na ama ruvek tat tet nävä iomäkt ama mor äm ama värhäm dä akni ama säsurqa qäarak i rhat tes ka i ma Bartimeus ma Timeus aa emga di qat muqun e vät ama iska aa rhäkt dap kä nän dä ligär toqor vasägos i qat tualat. ⁴⁷ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i qa räm i ma Jisas nae ma Nasaret di iaqäkt karak i qat tet dä qa nasäng i qät näs tävuk toqortäqyia, “Jisas ma Devit aa emga, ngi lavuqi na ngo.” ⁴⁸ Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek tit näs täm ga dä rhi qoar na qa iva mänadin däm ga sokt di nak kät näs masirhat toqortäqyia, “Ma Devit aa emga na nge, ngi lavuqi na ngo.”

⁴⁹ Dä ma Jisas ka mair bä qa qoar na aa mudäsaqongda rhi na ama ruvek toqortäqyia, “Ngän des ka sagem ngo.”

Dä rha näs sage qä säsurqa rhoqortäqyia, “Mär gem nge! Ngia rhäranas! Ma Jisas kat tes nge!” ⁵⁰ Bä nga qäarak ka nari rhoqoräkt dä qa rhon na aa boiqi ama uiu qi näda aa lang särhage dap ka märanas masägos bä qa met sage ma Jisas. Dä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia,

⁵¹ “Nani a nge iva ngua rhualat na agiqa bä ba nge?”

Dä qä säsurqa qa muvät toqortäqyia, “Qamorqa, vadi va nguat nañäm.”

⁵² Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet, gi qatnanakt di sa ngä mumäräs pät a nge.”

Vät iomäkt ama qäväläm dä qop karak ka ñäm masägos bä qat tet nasot ma Jisas parhäm ama iska.

11

Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem

(11:1-10 / Mat 21:1-11 / Luk 19:28-44 / Jon 12:12-19)

¹ Bä nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet bä sa glaqot na ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem dä rha män bät ama värham ama lel am ma Betfage dä ma Betani mäni ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip. Dä ma Jisas ka rhäk na aa mudäsaqongiom ama udiom ² i qä qoar na iom doqortäqyia, “In det säp iomäkt ama värhäm ama lel äm gärqomni i äm nga e vä in gamäs bä nak kop as pa rhoqoräkt i inät don sävä bäm dä va in dän bät ama donki ama rhoem ga qäarakni i sa rha qop sä qa sae i as mudu qaku aung

ga muqun bät aa rhäng. Dä ini rhäväkt sä qa näkt in dän sä qa sarhe. ³ Dap ngakt bä aung gä snanbät sä en doqortäqyia, 'Mäniekt bä in dualat toqoräkt?' dä va ini qoar na qa rhoqortäqyia, 'Ma Engeska nani a qa na qa näkt pa saqi qä lir qä evär däm ga.' "

⁴ Dä in met bä in män bät ama donki ama rhoem ga dalek mäni ama iska qärakni i sa rha qop sä qa bä nga rhoqoräkt i in itäväkt sä qa ⁵ dä arhani ama ruvek i rhat mair e rha snanbät toqortäqyia, "In itäväkt sä iaqäkt ama donki iva iva?" ⁶ Dä in muvät pät a rha rhoqor varhäm ma Jisas aa enge qärangätni i qa qoar na iom. Dä ama ruvek ta rhares pät ina rhäng bä in met sä qä donki. ⁷ Bä in män sä qä donki ge ma Jisas dä in don nä in baulem ama uiu em bät aa rhäng dä ma Jisas ka muqun bät aa rhäng. ⁸ Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek ti vreng arhä boi ama uiu ngät pät ama iska dap arhani rha rhodäkt sa ama ngämung angät ngärhäqyitnäk sä itnäk angä rhäkt bä rhi aneng itnäk pät ama iska. ⁹ Näkt iarhakt kärarhae i rhi rhoer bä qärarhani i dängdäng na rha di rhit näs toqortäqyia,

"Hosana!"

"Mamär iva ama modämne sävät tak täkt

kärak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki!"

¹⁰ "Mamär iva ama modämne sävät aut mamäk ma Devit aa muräktpäm gärangätni i ngät dän!

Bä va ngi rha ama vitnaqa aa mämugunäs i mudu nasot aut mamäk ma Devit!"

"Hosana, ama ansäs sage ma Ngämuqa rhävuk da ama usäpki arha ron!"

¹¹ Ma Jisas ka mon sae ma Jerusalem bä qa met bä säva ama ansäspämgi ama mor qi bä qa lu iarhongäkt moe väm gi sokt di sa nguna rhoqoräkt di sa säpbängang mamär dä qop ka met nämät ama värhäm ama mor äm gä na aa mudäsaqongda bä sae ma Betani.

Ma Jisas Ka Märhamän Na Ama Enge Ama Qrot Ngät Sävat Ama Gosaqi (11:12-14/Mat 21:18-22)

¹² Vät ama qunäga duququ qarak i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet nae ma Betani bä saqi sae ma Jerusalem dä ma Jisas di anoeng mä qa.

¹³ Rhoqoräkt dä sa qa näm dä qa lu ama gosaqi qäraktni i at tärhäkt di ama ngärhäqyitnäk nga e vät a ngät dä qa met iva qä näm sävät at täqän ivar arha anga gavam. Bä nga qa män bät kä gosaqi dä qa lu i qaku arha anga gavam dap sokt ama ngärhäqyäm i as nguna qaku ama gos angät käväläm iva ngärhit sa. ¹⁴ Nasot dä qa märhamän särhä qä gosaqi rhoqortäqyia, "Mamär iva saqi as mirhup kaku aung gä namäs nävät ngia qän." Dap aa mudäsaqongda di rha nari qa i qa märhamän doqoräkt.

Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi (11:15-19/Mat 21:12-17/Luk 19:45-48/Jon 2:13-22)

¹⁵ Bä sa nga rha män e ma Jerusalem dä ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm bä qa nasäng i qät kutmäns iarhakt kärarhae i rhit boda arhä qärhong bä sävät kärarhani i rhit bodäm bät arhongni e vä bäm. Bä qa näpgoer nä qärarhani i rhit kutsasorhane na ama ligär arhä lai dä qosaqi qa rhar da ama mämugunimek sä iarhakt kärarhae i rhit boda ama ituap arhä lai. ¹⁶ Näkt kaku qa rhares pät aung aa rhäng iva qät ta aa qärhong da ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm angärha ron. ¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i qä su rha dä qa qoar toqortäqyia, "Nga sa qaku rha säm

doqortäqyia, ‘Gua vätki diva rhat tes ki i ama vätki na ama nän ba ama ruvek moe nävät ama ivätki?’ Dap aingän di sa ngän mualat sä qi ma ‘ama suarha arhä qeqi.’”

¹⁸ Dä ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna rha nari rhoqoräkt dä rhi nasäng i rhit näm nani anga iska iva rhi veng ma Jisas inguna rhit len ga i sa nguna ama gulängi moe na ama ruvek di qräk mät ta mamär nävät aa rhisu.

¹⁹ Bā sa nga rhoqoräkt i bāngängäs dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda saqi as evär däm da* nämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem ivakt iva rha rhas.

Ama Rhisu Nävät Ama Qek Däm Gi Ama Gosaqi

(11:20-24 / Mat 21:18-22)

²⁰ Bā nga vät duququs toqoräkt i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet dä rha lu qä gosaqi i qek däm gi bā samäk i at snagut. ²¹ Dä vuk pät ma Pita dä qa goar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, ngi lu! Qä gosaqi qäraktni i sa ngia märhamän särhäm gi na ama enge ama qrot ngät di sa qek däm gi!”

²² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Mamär iva ngänät nanakt nä ma Ngämuqa.” ²³ “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngakt bā aung ga rhamän särhä rhakt täkt ama damgi rhoqortäqyia, ‘Ngia rhāranas bā säva ama garäska’ dap kaku aa snāngaiom ama udiom dap kat nanakt i iangärhäkt aa enge diva engätki na ngät diva qoki rhäkмамär toqoräkt. ²⁴ Bā nga rhoqoräkt dä ngu goar na ngän i agini qärqäni i ngäni nän däm ini vät angäna nän dä ngänät nanakt i sa ngän da ini dä va ini ngä rhän ba ngän.

²⁵ “Dap nga ngänät mair dap ngäni nän näkt nga ama vu dä angäna ron na aung anga ruqa dä va ngäni qyiradeng bā ba qa ivakt iva angän mam na rhävuk pa qä qyiradeng na angäna vuirhong.” ²⁶ †

Rha Snanbät Sä Ma Jisas Närha Aa Qrot

(11:27-33 / Mat 21:23-27 / Luk 20:1-8)

²⁷ Dä saqi as ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha män e ma Jerusalem bā nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tet da ama ansäpämgi ama mor qi arha ron dä nga priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna näkt ama morta rha män sagem ga. ²⁸ Näkt ti snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngiat tualat toqor täkt di na ama qrot nage auge? Auge qa von nge rhä rhangät täkt ama qrot?”

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Va ngu snanbät sä ngän na ama sägängät ama snanbät. Näkt ngakt bā ngän duvät pät a ngo dä va ngu goar na ngän i sa auge qa von ngo rha ama qrot iva nguat tualat nä rhärhong däkt.

³⁰ Ma Jon gä baptais pät ama ruvek di iangärhäkt di nga ngät na rhävuk ura ngät nage ama ruvek? Ngäni goar na ngo.”

³¹ Dä rhat tamän särhäm ne sä iangärhäkt aa snanbät dä rhi goar na ne rhoqortäqyia, “Ngakt bā urhi goar i iangärhäkt ma Jon aa baptais di ngät na rhävuk dä va qä snanbät sä ut toqortäqyia, ‘Bā nga rhoqoräkt dä mäniekt bā qaku ngän mat maengäkt nämät ka?’ ³² Dap ngakt bā urhi goar toqortäqyia,

* **11:19** da Ma Mak ka sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sām ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa rha sām a äm doqortäqyia, ‘ga.’ † **11:26** Ma Mak ka sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sām ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhāni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha sām ini sae. ‘Dap ngakt bā qaku ngän naqyiradeng na arhani sa arha vuirhong dä va qosaqi qaku angän mamäk tak pono qä naqyiradeng na ngän sa angäna vuirhong.’

'ngät di ngät nage ama ruvek' dä mamär iva urhit len ama ruvek inguna sa rha moe rhat lu ma Jon di nak koki akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa."

³³ Bâ äkt i sa rha muvät pät ma Jisas toqortäqyia, "Qaku ut dräm."

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Dä qosaqi ngo diva qaku ngu naqoar na ngän i nguät tualat nävät auge aa qrot."

12

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Latta Qärrarhani I Rhit Lu Vät Ama Etki Na Ama Wain

(12:1-12 / Mat 21:33-46 / Luk 20:9-19)

¹ Dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän särha ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna näkt ama morta na ama enge na ama siqut i qat tamän doqortäqyia, "Maos dä akni ama ruqa qa qutnanokt ama qauligleng bät aa etki qärqiglengni i rhat tes igleng i ama wain. Näkt ka mualat na ama surqa namet igleng dä qosaqi qa nges ama uqupka ama mor qa nanokt ama qauligleng angät gavam iva rhit tåkbrät ngät e. Näkt kosaqi qa rhäk pät ama näski ama uiu qi ivakt iva ama latta rhat narhäksärha ama etki näda at täväs. Qa mualat toqoräkt näkt ka von arhani ama latta rha aa lat iva rhat tualat na ngät bā ba qa iva nasot dä va rha rhatmät ama qauligleng angät gavam iva angätni bā ba ama latta dap angätni va bā ba qa. Dap ka met säväät aosni ama ivärhäs.

² "Bä sa nga sräp ama etki dä qarak ka ruqa qa rhäk na akni ama latka sage qa latta ivakt iva qä rha aa nengäs na ama qauligleng angät gavam nagem da nävät aa etki. ³ Sokt di rha sangar a qa näkt ta arhäktgyäm sä qa näkt ta rhäk na qa dap kaku qa rha agung.

⁴ "Bä saqi as mamär dä qa ruqa qa rhäk na akni aa latka sagem da. Dä rha e da aa uväs bā rha von ga rha ama qluqi. ⁵ Sokt di saqi as ka rhäk na akni aa latka rhoqoräkt sae dä rha veng ga. Dä qosaqi qa rhäk na arhani ama rhäqap na rha sae dä qa latta vät aa etki di rha arhäktgyäm sa arhani dap arhani di sa rha veng da.

⁶ "Bä sa qa ruqa di sokt pät aa sägäk ama ruqa qa e iva as kä rhäk na qa. Iaqäkt ama sägäk di aa emga qarakni i aa snäng bät a qa mamär. Iaqäkt di ama dängdängini na qa qarakni i qa ruqa qa rhäk na qa. Bā nga qät tāk na qa dä qat tamän doqortäqyia, 'Iarhakt diva rhi qutdrir vät ngua emga!' ⁷ Sokt di nak ka latta nävät karak aa etki rha qoar na ne rhoqortäqyia, 'Rhak täkt di iaqäkt karak iva qä rha ama etki nasot aa mam. Ngäni ang bā urhi veng ga dä va ba ut na ama etki.' ⁸ Dä rha sangar a qa bā rha veng ga näkt ta rhon na qa sä dalek na ama etki.

⁹ "Rhoqoräkt dä ngu lu va ama etki arha ik karakni i aa lat iangärhäkt na ama wain ga mäšana? Va qa rhän bā qä veng iarhakt ama latta dap pa qä von guavek tä iangärhäkt ama lat na ama wain. ¹⁰ Nga sa qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

" 'Ama duiqa qarak i mudu iarhakt kārarahe i rhat dräm dit tāk pät ama vät ta mer mä qa

di nak karak iaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qarak i qat sangar a qi moe.

¹¹ Qoki ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt

bä ut lu i iangärhäkt aa lat di ama mär ngät mamär da aut saqong?"

¹² Dä qä narhoerta di rhit ñäm nani anga iska ivakt iva rhi sangar ma Jisas inguna rha räm i sa qä märhamän na ama enge na ama siqutki di sävät a rha. Sa rha siqut iva rhi sangar a qä dä qaku inguna rhit len ama ruvek dä qop ta met daqule qä.

Ama Snanbät Säväät Iomäkt Iva Rhit Boda Ama Takes
(12:13-17 / Mat 22:15-22 / Luk 20:19-26)

¹³ Nasot dä rha rhäk na arhani ama Farisiqäna rhi na arhani ma Herot aa ruvek sage ma Jisas iva rhi irastäm sä qä i vadi va qä rhamän bät anga enge qarängätni i qaku maräkt ivakt iva rhi sangar a qä nävät a ngät. ¹⁴ Dä sa rha män ge ma Jisas dä rhi goar na qä rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut dräm i ngiat tamän bät ama engätki bät qaku qänäskänes nge sävät ama ruvek arhä mungäsnäng inguna ama ruvek arhä mämairimek di qaku imek ngä narut na nge. Dap kinak ngi su na ama engätki sävät ma Ngämuqa aa snängaqa ba ama ruve. Nga maräkt parhäm ama Muräkt iva urhit bon ma Sisar ta ama takes ura qaku? Mamär iva urhit bon da ama takes ura qaku?”

¹⁵ Sukt di ma Jisas ka räm arha irasini dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bät ngäni siqut na ngo? Ngäni rha anga qunäga ama sägäk aa rhitsek angät ligäriqe ba ngo ivakt iva ngu lu ige.”

¹⁶ Dä rha rha ama ligäriqe rhoqoräkt ba qä näkt ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Auge aa iauski rhakt täkt pä m ige? Dä auge aa sämsäm dangät täkt pä m ige?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Ma Sisar.”

¹⁷ Dä ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni von ma Sisar tä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Sisar aa qarhong dap pa ngäni von ma Ngämuqa rhä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Ngämuqa aa qarhong.” Bä nga ma Jisas ka goar na rha rhoqoräkt dä qräk mät ta nävät a qä.

Ama Sadyusiqäna Arhä Snanbät Säväät Iomäkt Iva Ama Ruvek Ta Rhäranas Nämät Ama Tñäpki

(12:18-27 / Mat 22:23-33 / Luk 20:27-40)

¹⁸ Nasot dä arhani ama Sadyusiqäna rha män ge ma Jisas sa arhä snanbät bät rhi goar na qä rhoqortäqyia, ¹⁹ “Qamorqa! Mudu ma Moses ka säm ama muräkt bät ba ut i ngakt bät nga aung anga matka qä ñäp daqule aa egutki dap kaku ina anga es dä va aa lätkka qä rhät iaqyäkt ama maqoski ivakt iva qä sa vät a qi bät ba aa matka. ²⁰ Maos dä qale ama sägärhae ama ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe. Dä ama narhoerqa qä mät ama evopki näkt ka ñäp dap kaku aa anga es. ²¹ Dä ama udiomnaqa qä mät ama narhoerqa aa egutki sukt di qosaqi qä ñäp daqule qi dap kaku qä sa vät a qi. Dä qosaqi qaräq ama dävauingnaqa di qosaqi rhoqoräkt. ²² Dä qosaqi sa arhani rhämäne arha läktpek ama levaet na rha di rha moe rha ñäp i rha qutsasorhane gem gi. Bä qoki rha moe ama ngärhäqyet da udiom na rha di qaku aung ga sa vät a qi. Dap nga dängdäng dä qosaqi qä ruqi qia ñäp. ²³ Va auge aa egutki na qi mirhup pät ama qäväläm gärqomni iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki inguna rha möe ama ngärhäqyet da udiom na rha sa rha mät a qi?”

²⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qaku maräkt na angän snängaqa inguna sa qaku ngänät dräm ma Ngämuqa aa enge dap kosaqi qaku qunäga vät a ngän sa aa qrot. ²⁵ Inguna nasot ama qäväläm gärqomni iva rha rhäranas nämät ama tñäpki diva qaku ama ruvek ti namätlägut bät qosaqi va qaku ama ruvek ti navon da arhani ama ruvek sämät ama ngärhaegurhini dap kinak ta diva rha rhoqor ama enselqäna na rhävuk da ama usäpki arha ron. ²⁶ Dap sävät ama ruvek ama ñäp ta qararhani i rhat täranas nämät ama

tñäpki di nga sa qaku ngän mes pä ma Moses aa abuk i qa säm sävät ama ngämungäm ama iar äm i äm ngät dang. Bä sävät iangärhäkt ma Ngämuqa aa enge qärangätni i qa qoar nä ma Moses toqortäqyia, 'Aingo di ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa.' ²⁷ Ma Ngämuqa di qaku ama ñäpta arhä Ngämuqa dap kinäk ka di ama ngätäqämda arhä Ngämuqa. Aingän angän mungäsäng di qoki qaku maräkt na ngät."

*Ama Muräkt Kärangätni I Ama Moräs Na Ngät Mamär
(12:28-34 / Mat 22:34-40 / Luk 10:25-28 / Rom 13:8-10 / Gal 5:13-14)*

²⁸ Rhoqoräkt i ma Jisas kä na ama Sadyusiqäna rhit beng bät a ne na ama enge dä akni ama Skraip ka män bä qat nari rha. Bä nga qa nari rhoqoräkt i ma Jisas ka muvät pä ama Sadyusiqäna na ama mär qi ama muvätki dä soknga qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, "Agi muräkt di ama moräs na ngät mamär nävät ma Ngämuqa aa Muräkt moe?"

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Ama muräkt kärangätni i ama moräs na ngät mamär di rhoqortäqyia, 'Ngäni nari Israelqäna, ma Engeska aut Ngämuqa di sokt ka ama sägäk. ³⁰ Mamär iva gia snäng bät ma Engeska gi Ngämuqa nä gi snängaqa moe bä nä gi mungäsäng moe bä nä gi mädräm moe bä nä gi qrot moe.' ³¹ Näkt ama unmem na ngät ama muräkt di rhoqortäqyia, 'Mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas.' Dap kaku agung anga muräkt di ama moräs na ngät pä rhangät täkt ama unmem na ngät angät tpäs."

³² Dä qarak ka Skraip ka muvät toqortäqyia, "Qamorqa, ngätki na nge mamär. Ngätki na nge rhoqoräkt i ngiat tamän i ma Ngämuqa di sokt ka ama sägäk dap saqi as kaku aung. ³³ Bä mamär iva gua snäng bät a qa nä gu snängaqa moe bä nä gu mädräm moe bä nä gu qrot moe bä qosaqi va gua snäng bät arhani i rhoqor qre i gua snäng bät a nas. Di iangärhäkt ama muräkt di ama moräs na ngät mamär daver ama vodämes moe sage ma Ngämuqa."

³⁴ Bä nga ma Jisas ka lu i qarak ka muvät pä a qa na ama mädräm ama mär ngät dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Ainge di qaku qale nge gläius nä ma Ngämuqa aa Muräkpäm." Bä sa nga nasot iangärhäkt ma Jisas aa enge dä qaku anga ruqa di nani a qa iva qa snanbät sä ma Jisas na anga snanbät inguna sa rhit len.

*Auge Aa Emga Ma Kraiss
(12:35-37 / Mat 22:41-46 / Luk 20:41-44)*

³⁵ Nga vät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas kä su ama guläñgi na ama ruvek pa ama ansäspängi ama mor qi dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Mäniekt bä ama Skraipkäna rhi qoar i ma Kraiss di nak ma Devit aa emga na qa? ³⁶ Ngu snanbät toqor täkt inguna mudu ama Qloqaqa qa märanas nä ma Devit bä qa qoar toqortäqyia,

" 'Ma Ngämuqa qa qoar nä gua Engeska rhoqortäqyia,
"Ngia rhuqun dä gu märmär bä qale nge e
bä dängdäng iva ngun but sä gia ikkäna
säp gia rem." "

³⁷ Bä nga rhoqoräkt di nga ma Devit kat tes ka rhoqortäqyia, 'Engeska' dä ngu lu rhoqor mäniekt iva ma Kraiss diva qosaqi ma Devit aa emga na qa?"
Bä sa ama guläñgi na ama ruvek di märmär tat nari ma Jisas toqoräkt.

*Ngänit Lu Mamär Nämät Ama Skraipkäna
(12:38-40 / Mat 23:1-36 / Luk 20:45-47)*

³⁸ Rhoqoräkt i ma Jisas kä su dä qä qoar toqortäqyia, “Ngänit lu nämät ama Skraipkäna. Iarhakt di nani a rha iva rhat pitmane sa ama boi ama uiu ngät pät a nas bä nani a rha masirhat iva ama ruvek ti rhar sä rha na ama qutdrir vät ama ivärhimek kärqämekni i ama ruvek tit boda arha tmäs e ³⁹ dä nani a rha iva rhat tuqun bät ama lai vuk dä ngärhaväm ba ama mämairväm dä nani a rha na ama mämugunimek ama vit nä imek pa ama tmäsimek. ⁴⁰ Dap kosaqi rhat täs pät ama evop ama maqosta sa arhä qärhong näva arha vät dä rhi nän na ama uiu ngät ama nän iva säda ama ruvek arhä saqong. Iarhakt kärarhae i rha rhoqor takt diva ma Ngämuqa qä rhäksärhäm da dä va qä sangäm na rha masirhat.”

Ama Tlä Qi Ama Maqoski At Pänbon Sage Ma Ngämuqa

(12:41-44 / Luk 21:1-4)

⁴¹ Ma Jisas ka muqun dage na ama ivärhäs kärqosni i ama ruvek tit boda arhä vänbon sae dap kat lu ama gulängi na ama ruvek i rhit boda arhä ligär sämät ama ansäspämgi ama mor qi at mämuäs na ama vänbon. Rhoqoräkt di ama rhäqäp na rha ama ruvek ama qärhong bät a rha rhit boda ama ligär masirhat. ⁴² Dap aktni ama tlä qi ama maqoski di qia män bä qia voda ama brasirhom ama gaini nä irhom mamär.

⁴³ Dä ma Jisas ka mes aa mudäsaqongda sagem mes näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäkkti i rhakt takt ama tlä qi ama maqoski di sa qia voda ama ligär masirhat sämät ama mämuäs na ama vänbon ba arhani moe arhä väs. ⁴⁴ Iarhakt moe di rha von nävät arhä mämägän dap takt takt di sa qia von nävät arha tläqa i qia von dä ianiäkt moe i mai va ama iar qi nävät ini.”

13

Ma Jisas Ka Märhamän Sävat Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi Iva Qäbäs Na Qi

(13:1-2 / Mat 24:1-2 / Luk 21:5-6)

¹ Bä sa nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tet näva ama ansäspämgi ama mor qi dä akni nävät aa mudäsaqongda qä qoar na qä rhoqortäqyia, “Qamorqa, ngi lu ama mor ngät mamär ama vät dä ama enges ngät mamär ama dui qärangätni i sa rha andäm bäm ngät na ngät.”

² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nga sa ngiat lu iangärhäkt moekt ama mor ngät mamär ama vät? Rhangät takt ama dui diva qaku qale akni anga duiqa vono vät akni aa rhäng dap pa rha rhartäm sä ngät moe sa rhämono sävat ivät.”

Ama Muqunän Sävat Ama Dängdängini Na Ngät Ama Qunäng

(13:3-13 / Mat 24:3-14 / Luk 21:7-19)

(13:9-13 / Mat 10:16-25 / Luk 21:12-19)

³ Dä sa nga rhoqoräkt i ma Jisas kat muqun da ama Damgi na ama Olip at täväs tage na ama ansäspämgi ama mor qi dä ma Pita qä nä ma Jems dä ma Jon näkt ma Andru rhi snanbät sä qä rhoqoräkt i sokt ka qä na rha rhoqortäqyia, ⁴ “Ngi qoar na ut iva qäsniä dä va rhärhong däkt ngä rhäranas? Dä va agi muqunängi qia rhän iva qi sameng i qorhäs iva sa rhäkmamär nä rhärhong däkt?”

⁵ Dä ma Jisas ka nasäng i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngänit lu i varis aung gä nairas täm ngän. ⁶ Ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rha rhän bä rhat tualat nävät gu ngärhipki i rhi qoar i, ‘Aingo di ma Kraisi!’ bä va rha rhäqäne sa anga rhäqäp na rha anga ruvek sagem mes.

⁷“Ngakt bā nga ngāni nari i sa ama ulaqi qia mārānas pāt ama ivārhap ama rhāqāp na ap ura ngāni nari iva ama ulaqi qia rhārānas pāt amekni anga ivārhimēk dā va qale qānāskānes ngān. Qoki va rhārhong dākt diva irhong ngā rhān dap ama tpāsini di as ini nga e iva as ini ngā rhān. ⁸ Dā ama ruvek nāva amni amā ivārham diva rhat tāranas na ama ulaqi sāvāt a ne dā ama murāktpām diva ngāt tāranas sāvāt a ne. Dā va ama qāngān bāt ap ama ivārhap dā va ama ruvek tit ñāp māt ama qārhuqi. Rhārhong dākt di ama narhuirihong sa ama mārānga qārakni iva as kat tāranas.

⁹“Sokt diva ngānit lu inguna angāna ikkāna diva rha rhet sā ngān sādā ama murākt angāt saqong bā va rha rhārānās ngān ba ama māmairvām. Dā qosaqi nāvāt iomākt i ngānāt nanakt na ngo dā va ngān dair da ama tpāskinarha rhi na ama vitnarha arhā saqong bā va ama slāqyās ba ngān ivakt iva ngāni sameng sāvāt a ngo. ¹⁰ Nākt pa ama narhoerām di ama sameng ama mār ngāt ngā rhet sage ama ruvek pāt ama ivātki moe dā sa va nasot dā va ama tpāsini ngā rhān.

¹¹“Ore va rhi sangar a ngān bā rhat tair na ngān ba anga murākt dā va qale qānāskānes ngān iva ngān damān doqor māniekt. Dap pa sokt ngān damān bāt agi enge qārāngātni iva ama Qloqāqa ama Qumārqumārqa qā von ngān dām ngāt inguna va qaku ngān marākt ngān natmārhamān dap kīnak pa ama Qloqāqa ama Qumārqumārqa qat tamān.

¹²“Va ama gamoe diva rhi voda arha matpek dā arha lāktpek ba ama ruvek ivakt iva rhi veng da. Dap arhani ama ngāt mamākkāna diva rhi von da arhā rhoes ba ama ruvek bā va rhi veng da dā qosaqi arhani ama rhoes diva uraqi da arha ron na arha morta bā va rhi vodām da ba ama ruvek bā va rhi veng da. ¹³ Ama ruvek moe diva ama vu da arha ron na ngān mamār inguna nāvāt iomākt i ngānāt nanakt na ngo. Sokt di iaqākt kārak i qat mair mā ama qrot bā dāngdāng bāt ama tpāsini diva qā rha ama mumaiar.”

*Ama Vu Ngāt Ama Lat Mamār Qārāngātni Iva Ngāt Tāranas Pa Ama Ansāpāmgi Ama Mor Qi
(13:14-23/Mat 24:15-22)*

¹⁴“Dap mamār iva auge qārak i qat tes tangāt tākt ama enge qā rām ama rharimini sā rhārhangāt tākt ama lat toqorākt i qat lu ianiākt kārqāni ama vu ini mamār dā ma Ngāmuqa aa saqong i qali lini vāt ama ivārhas kārqosni i qaku mamār iva qali lini e qārqāni i ini ngārhi slava nā iarhongākt moe. Dā mamār iva iarhakt kārarahae i qale rha e ma Judia di rhi ang masirhat pāvīt sāvāt ama dam. ¹⁵ Nākt mamār iva aung gārakni i qale qa vāt ama vātka aa rhāng di saqi as kale ar sā qa bā qā namon sāvā vāt nani aa qārhong. ¹⁶ Bā aung gārakni i qale qa vāt a etki di saqi as kale evār dām ga iva nani aa boiqi ama uiu qi. ¹⁷ Va ama qrot mamār vāt iāngārkhākt ama qunāng ba ama evop kārarahani i ama sarem dām da bā qosaqi bā iarhakt kārarahae i ama rhoes pāt a rha. ¹⁸ Bā mamār iva ngāni nān iva rhi ngang di qale māt soeng. ¹⁹ Inguna ama mārānga vāt iāngārkhākt ama qunāng diva ama mor qa masirhat pa ama mārān angāt tpās moe qārāngātni i mudu mānasāng bāt ama qāvlām gārqomni i sa ma Ngāmuqa qa sām iarhongākt moe bā sarhākt bā qop as nasot. ²⁰ Dap mai ngakt bā qaku ma Ngāmuqa qa sāmāqot sāvā ama qunāng dā vadi mai qaku anga ruqa qārakni iva ama iar qa. Dap nguna nāvāt iarhakt kārarahae i sa qa armeng dām da dā qa sāmāqot na ama qunāng.

²¹“Bā nga vāt iāngārkhākt ama qunāng di ngakt bā aung gā goar na ngān doqortāqia, ‘Ngāni lu i ma Krais tak i!’ ura aung gā goar toqortāqia, ‘Ngāni lu i iak muk i!’ dā qale ngān natnanakt nā iāngārkhākt ama enge. ²² Inguna ama iraski na rha ama engesta dā ama iraski na rha ama vāmginarha diva

rha rhāranas bā va rhat tāranas na ama muqunān dā ama nañis ngāt ama lat i vadi vakt iva rhi irastām sa ama ruvek kārarhani i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām da. ²³ Mamār iva ngānāt nañām sārham mes. Sa ngua qoar na ngān nā iarhongākt moekt pā iomākt ama qāvälām angāt kamās.”

Ma Ruqa Aa Emga Aa Mänmänäs
(13:24-27 / Mat 24:29-31 / Luk 21:25-28)

²⁴ “Bā va vāt iangārhäkt ama qunāng nasot iaqākt ama mārānga

“ dā va bāngangit māt ama qunāga aa saqong
dā va ama equngi diva qaku qiat nañām’

²⁵ ‘dā va ama qaeng diva ngārhit sāp nāmāt ama leqās
dā va iarhongākt kārqārhongni i qali lirhong māt ama leqās kārqārhongni
i irhong angāt krot diva sārhäktsarhäkt pāt irhong.’ ”

²⁶ “Mamār dā va ama ruvek ti lu ma Ruqa aa Emga i qat dān ba ama eqoe sa aa qrot ama mor ngāt näkt ama murhāmeska. ²⁷ Näkt pa qā rhāk na ama enselqāna bā va rhi vāstāmne ama ruvek kārarhani i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām da nāvāt ama ivātki qi na ama usāpki in dākt moe.”

Ama Rhisu Nāvāt Ama Rhaunga
(13:28-31 / Mat 24:32-35 / Luk 21:29-33)

²⁸ “Mamār iva ngāni rām ama rhisu nāvāt ama rhaun gārāngātni i nga vuk pāt angāt ngārhhāqyitnāk dā sa ngānāt drām i ama qunāngit nga e glaqot. ²⁹ Di rhoqorne rhoqoräkt i ngakt bā va ngānāt lu rhārhong dākt i irhong ngāt tāranas dā va ngānāt drām i qa di sa qa e glaqot i sa qāqi qa e glaqot na ama tmongi. ³⁰ Nguat tamān sārham ngān na ama engätki iva rhit täkt ama qoengait diva qaku rhāksot nā it bā dāngdāng i rhārhong dākt di sa irhong ngā mārānas. ³¹ Ama usāpki qi na ama ivātki diva qābās na em dap pa gua enge diva qaku qābās na ngāt.”

Qaku Aung Gat Drām Iaqākt Ama Qunāga Bā Iomākt Ama Qunāga Aa Qävälām

(13:32-37 / Mat 24:36-44 / Luk 17:26-30, 34-36)

³² “Qaku aung anga ruqa qat drām iaqākt ama qunāga ura iaqākt ama qunāga aa qävälām. Bā qāqi ama enselqāna rhāvuk ti na ama Ngārhoemga di qaku rhat drām dap sokt ama Ngātmamāk kat drām. ³³ Bā va ama qarhap ngān bā ngānāt nañām inguna qaku ngānāt drām iva iomākt ama qävälām diva ām ngā rhān gāsnia. ³⁴ Rhoqoräkt di rhoqor akni ama ruqa qarakni iva qa rhet pāt ama tmerhās sa glāius. Bā nga qa met daqule aa vātka dā qa mu ama lat kārangātni i nismāne da aa latta arha lang iva rhat tualat na ngāt näkt ka muge akni ama latka māt ama edābās ivakt iva qat nañām.” ³⁵ “Dā soknga mamār iva ama qarhap ngān bā va ngānāt nañām inguna sa qaku ngānāt drām i agi a qävälām dā va ama ngārhihik nāvā iaqākt ama vātka diva evār dām ga. Nguarām ba qa rhān sāng ama bāngagi arha ribit ura va māni bāngagi mamār ura va rhoqoräkt i ama durakt ngārhit nok ura va rhoqoräkt i sa ama qunāga qa qot pāt duququs. ³⁶ Qale ngāni mānatām i varis kā namān masārmān bāt a ngān. ³⁷ Rhangāt täkt ama enge qarāngātni i nguat tamān sārham ngān na ngāt di nguat tamān sārha ama ruvek moe rhoqortāqyia, ‘Mamār iva ngānāt nañām!’ ”

14

Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi Veng Ma Jisas (14:1-2 / Mat 26:1-5 / Luk 22:1-2 / Jon 11:45-53)

¹ Sa sokt pät ama qunängiom ama udiom iva äkt dä sa ama Judaqäna arha tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova dä ama tmäski na ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis päm ngät bä ama priskäna ama moräs na rha näkt sävät ama Skrapkäna di rhit näm nani guani anga iraski nä ini säng ma Jisas aa rhäng iva up na rha i rhi sangar a qa vät ini bä va rhi veng ga. ² Dä sa rhi goar toqortäqyia, “Va qaku ut nasangar a qa rhoqoräkt i ama tmäski i varis anga ulaqi qi namäranas mänguräp ama ruvek.”

Ama Evopki Qia Rhor Na Ama Oel Vät Ma Jisas E Ma Betani (14:3-9 / Mat 26:6-13 / Jon 12:1-8)

³ Dap toqoräkt i qale ma Jisas e ma Betani di qat täs nävät ama laiqa va akni ama ruqa ma Saimon aa vätkä qärak i mäqi ama bias pät a qa dap äktni ama evopki qia män sa ama kainaqi qäraktni i sa rha mualat na qi na ama duiqa ama saksak päm ga qärakni i rhat tes ka i ama alabasta. Näkt täqäp ki na ama oel qäraktni i ama mär at tamaska qäraktni i ama ligär masirhat pät a qi. Iaqyäkt ama oel di sokt kiat dän näva ama ngämuga ma Nard aa snagut. Qa evopki qia män bä qia rhar mät iaqyäkt ama kainaqi näkt kia rhor na ama oel dä ma Jisas aa uväs. ⁴ Dap arhani nävät iarhakt kärarhae i qale rha e di ama uraqi da arha ron nä qa evopki dä rhat tamän särhäm ne rhoqortäqyia, “Mäniekt bä sa iaqyäkt kia rhar sa ama oel ama mär at tamaska rhoqoräkt? ⁵ Vadi mai rhi vodä iaqyäkt ama oel bä rha rhän bät anga däväng anga handretkäna na anga qunäng angät titsek näkt ti von ama tläktä rhä iangärhäkt ama ligär.” Rhat tamän särhäm ne rhoqoräkt näkt tir qur qi masirhat na ama ingnania.

⁶ Dä ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni qyiradeng na qi. Mäniekt bä ngänit bon gi rha ama märänga? Nak sa qia mualat na ama lat ama mär ngät sä ngo. ⁷ Qärarhani ama tläkt ta diva vasägos dä va qale rha gem ngän bä mamär iva ngän datnärhäm da qre i nani a ngän. Dap aingo diva qaku qale ngo gem ngän basägos. ⁸ Sa iaqyäkt di sa qia mualat nä ianiäkt kärqäni i mamär vät a qi iva qia rhualat nä ini. Sa qia vrit nä rhakt täkt ama oel vät gu släqyige vä gua tñäpki at kamäs ivakt iva qi rhäkmu na ngo iva nani iomäkt iva rhi sasärhäm ngo. ⁹ Dä nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i goe nai vät ama ivätki moe i ama sameng ama mär ngät di rhi sameng na ngät e dä va ama sameng sävät tangät täkt arha lat diva rhi sameng na ngät bä va ama ruvek ta tu arhä snäng sävät a qi.”

Ma Judas Va Qä Vodä Ma Jisas Ba Aa Ikkäna (14:10-11 / Mat 26:14-16 / Luk 22:3-6)

¹⁰ Nasot dä akni nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda qärak i rhat tes ka i ma Judas Iskariot ka met sage ama priskäna ama moräs na rha ivakt iva qä goar na rha iva qä vodä ma Jisas bä ba rha. ¹¹ Bä nga ama priskäna ama moräs na rha rha nari rhoqoräkt dä mär gem da dä rha rhares iva rhi von ga rha anga ligär. Dä soknga rhoqoräkt dä ma Judas Iskariot kät näm nani anga qäväläm anga mär äm ivakt iva qä vodä ma Jisas bä ba rha.

Ma Jisas Ka Mäs Ma Pasova Angärha Tmäs Kä Na Aa Mudäsaqongda (14:12-21 / Mat 26:17-25 / Luk 22:7-13 / Jon 13:21-30)

¹² Vät ama narhoer qa ama qunäga vät ama tmäski at kunäng gärangätni i ama Judaqäna rhat tuqunän i mudu arha morta di sa rhat täs ama bretkäna

qārangättni i qaku anga yis pä m ngät dap toqoräkt i rhit boda ama vodämes na ama sipsipkāna ama ngärhoes bā bā ma Pasova dā ma Jisas aa mudäsaqongda rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Urhi lu nani a nge na ut iva u rhet sa qoe bā va urhi rhäkmu bā ba nge iva ngia äs ma Pasova angärha tmäs e?”

¹³ Dā qa rhäk na aa mudäsaqongioma ama udiom sa ama rhodräp toqortäqyia, “In det bā in don sämät ama värhäm ama mor äm dā akni ama ruqa va qa rhän bät a en gäarakni i qät ta ama kainaqi ama mor qi na ama rigi. Iaäkt ama ruqa diva in det nasot a qa. ¹⁴ Näkt pa ini qoar na ama ngärhik näva ama vätkä qäarakni i iaäkt ama ruqa qat don sävam ga rhoqortäqyia, ‘Qamorqa qä snanbät toqortäqyia, ngu lu ama qäväläm bā ba ama tmända äm ngä qoe nai qärqomni i sa ngua nän dā bäm iva ngu nä gu mudäsaqongda u äs ma Pasova angärha tmäs e?’ ¹⁵ Dā va qä qur a en da ama mor äm ama vätkä aa qäväläm dövono ba aa vätkä qärqomni i sa rha rhäkmu na äm na ama laiqa vä bäm iva nani ama tmäs. Dā va ini rhäkmu na aurha tmäs äkt pä iomäkt ama qäväläm.”

¹⁶ Dā ma Jisas aa mudäsaqongioma in met bā in mon säva ama värhäm dā in män bät kärqärhongni i irhong doqor mai ma Jisas ka qoar na iom. Dä soknga in däkmü nä ma Pasova angärha tmäs.

¹⁷ Bā sa nga rhoqoräkt i bängangäs dā ma Jisas ka män gä na aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha. ¹⁸ Bā nga rhoqoräkt i rhat täs nävät ama laiqa dā ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätkti i akni nävät a ngän diva qä vodäm ngo bā gua ikkāna. Iaäkt di ngu na qa un däs.”

¹⁹ Ma Jisas ka märhamän doqoräkt dā rha nasäng i airäs ta dā asägäk asägäk kē qoar na qa rhoqortäqyia, “Nga aingo?”

²⁰ Dā ma Jisas ka muvät pä t rha rhoqortäqyia, “Iaäkt di akni nävät a ngän ama ngärhäqyisem da udiom na ngän gäarakni iva qä na ngo uni rhäk ama bret sämät ama dis. ²¹ Ma Ruqa aa Emga diva qä ñäp toqor varhäm ama enge qārangättni i mudu sa rha säm a ngät sävät a qa sokt diva avuqi mamär ge iaäkt karak iva qä vodä ma Ruqa aa Emga ba aa ikkāna. Nak padi mai qaku aa nanäk ki nasäl a qa di vadi mai ama märäm ba qa.”

Ma Jisas Ka Nasäng Nä Iomäkt Iva Rhat Täs Ma Engeska Aa Tmäski

(14:22-26 / Mat 26:26-29 / Luk 22:14-23 / 1 Ko 11:23-25)

²² Nga rhoqoräkt i rhat täs dā sa ma Jisas ka rha ama bret näkt ka mes ama mär näkt ka vonamät na qa näkt ka von aa mudäsaqongda i qat tamän doqortäqyia, “Ngän dät tangät täkt i ngät di gu släqyige.”

²³ Näkt kosaqi qa rha ama kap na ama wain bā nga nasot i qa mes ama mär dā qa von da bā rha moe rha nakt nämät ka.

²⁴ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhak täkt di gu biaska qäarakni i qä sämaengätkti na* ama rharesbane mänguräp ma Ngämuqa qä na ama ruvek di qäarak i qrir na qa ba ama rhäqäp na rha ama ruvek. ²⁵ Dā nguat tamän särhäm ngän na ama engätkti iva saqi as kaku ngu nanakt nävät ama wain angät gavam bā dängdäng bät iaäkt ama qunäga iva ngu näkt ama iaräs na qi ama wain bā ma Ngämuqa aa Muräktpä m.”

Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa

(14:26-31 / Mat 26:30-35 / Luk 22:31-34 / Jon 13:36-38)

* **14:24** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dā arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘ama iaräs na ngät’

²⁶ Bã nga rha rhong ama mabuçi na ama ansäs bã rhäksot dã rha met na äkt bã säda ama Damgi na ama Olip at täväs.

²⁷ Dã ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Va ngän moe ngäni ang daqule ngo inguna mudu di sa rha säm sävät ma Ngämuqa rhoqortäqyia,

“Va ngu veng ama ruqa qaräknä i qät lu vät ama sipsipkäna
bã va vräs na ama sipsipkäna.”

²⁸ Näkt pa nga nasot i ma Ngämuqa qa rhäranas na ngo nämäät ama tñäpki dã va ngu er va angän gamäs sae ma Galili.”

²⁹ Dã ma Pita qa qoar nä qa rhoqortäqyia, “Näma dã äkt bã rhärha rhäkt moe rhi ang daqule nge sokt di aingo diva qaku rhäm ngo.”

³⁰ Dã ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm nge na ama engätkki iva näp takt täkt ama bängagi iva as kaku ama duraktka qä nanok maunmem[†] dã va ngi rhäqyas na ngo madäpguamek.”

³¹ Ma Jisas ka muvät toqoräkt dã qop tuk pät ma Pita i qat tuvät toqortäqyia, “Va qaku ngu narhäqyas na nge bã näma dã ngu ñäp ngu na nge.”

Dã qosaqi arhani ama mudäsaqongda moe rha qoar toqoräkt.

*Ma Jisas Ka Nän E Ma Getsemani
(14:32-42 / Mat 26:36-46 / Luk 22:39-46)*

³² Sa rha met säva ama ivärhäs kärqosni i rhat tes äs i ma Getsemani dã ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngän duqun däkt dap pa ngua rhet sa rhämuk bã va ngu nän.”

³³ Dã qa rhäqoar sä ma Pita qä nä ma Jems näkt ma Jon bã rhi na qa rha met maqälak nage arhani aa mudäsaqongda. Rhoqoräkt di sa qa nasäng i qät ta ama märänga ama mor qa bã airäs ka. ³⁴ Dã qa qoar nä ma Pita qä nä ma Jems dã ma Jon doqortäqyia, “Ama iräski imuk dã gua ron di ama mor qi masirhat bã nguat nari iva ngu ñäp. Dap pa qale ngän däkt bã ngänät däqäm.”

³⁵ Nasot dã qa met daqule rha maqälak na äkt bã arpus na qa samäk sävät ivät bã qä nän iva iomäkt ama qäväläm ngä rhet nävät a qa qrekt bã märmärsäs iva äm ngä rhet. ³⁶ Qa nän i qä qoar toqortäqyia, “Aba[‡], mamga, iarhongäkt moe di märmärsäs sä irhong gem nge. Mamär iva ngi rha rhom däkt ama qäväläm na ama märänga nävät a ngo. Sokt diva qoki qaku varhäm gu snängaqa dap kinak pa varhäm gi snängaqa.”

³⁷ Nasot dã evär däm ga sage aa mudäsaqongda dã qa män bät a rha i rhi mänatäm. Dã qa snanbät sä ma Pita rhoqortäqyia, “Saimon, nga ngi mänatäm? Nga qaku mamär vät a ngän iva ngänät däqäm gäqi vät anga aua anga sägäk?

³⁸ Mamär iva ngänät däqäm dap ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät ama siqutsiqut. Ama qloqaqa di ngäñgäñ ga dap eqokt ama släqyige.”

³⁹ Dã saqi as ma Jisas ka met daqule rha bã qä nän doqor nas mai. ⁴⁰ Näkt saqi evär däm ga dã qa män bät a rha i rhi mänatäm inguna amärän ba arhä mänap mamär. Bã nävät iomäkt dã qaku rhat dräm iva rhi qoar na qa na aqiqa.

[†] **14:30** maunmem Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dã arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae. [‡] **14:36** Aba Aba na ama enge ama Aramaik di angät tarimini di mamga. Bã ama rhoes diva rhat tes arhä mamäk toqoräkt inguna rha di arha snäng bät a qa masirhat dap sa rhat dräm i qa di qosaqi aa snäng bät a rha mamär.

⁴¹ Dä saqi as nga evär däm ga sage ama mudäsaqongda iva madäpquamek dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Qoki as nga ngäni mänatäm dä mämae vät a ngän? Sa sokt äkt! Sa ama qäväläm ngä män iva rhi vodä ma Ruqa aa Emga säva ama vu rha ama ruvek arhä rhäkt. ⁴² Ngän däranas bä ut tet. Ngäni lu i qärakni iva qä vodäm ngo di sa rhak.”

Rha Sangar Ma Jisas

(14:43-52 / Mat 26:47-56 / Luk 22:47-53 / Jon 18:1-12)

⁴³ Bä as nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tamän dä väs dä ma Judas karak i qa nävät ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha qä na ama gulängi na ama ruvek sa ama ulaqi arha sen ngä na ama edäm gärrarhani i sa ama priskäna ama moräs na rha näkt sävät ama Skraipkäna rhi na ama morta rha rhäk na rha. ⁴⁴ Sa qärak iva qä vodä ma Jisas di sa qa er qa rhodäm ba rha na aa muqunängi rhoqortäqyia, “Qärakni iva ngu vop pa aa sdäm di iaqäkt. Ngäni sangar a qa bä va ngänit lu vät a qa rhoqoräkt i ngän det sä qa.”

⁴⁵ Bä nga ma Judas ka män dä qa rhäkdävär qa met bä sage ma Jisas näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa!” Näkt ka vop pä ma Jisas aa sdäm.

⁴⁶ Ma Judas ka mualat toqoräkt dä ama gamoe rha qärhäkt dä ma Jisas bä rha sangar a qa.

⁴⁷ Dä akni ama ruqa qärakni i qat mair ge ma Jisas di qa mar ta aa ulaqi arha singi bä qa rhon na qi sävät ama pris ama vit na qa aa latka bä qa rhodäkt sa aa sdämgi.

⁴⁸ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Nak nga ama suaqa na ngo bä äkt i sa ngän män sävät a ngo sa ama ulaqi arha sen dä ama edäm iväkt iva ngäni sangar a ngo? ⁴⁹ Vasägos dä qale ngo gem ngän bä ngu su ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi sokt di qop kaku ngän sangar a ngo. Sokt di qoki va rhäkmamär nä ma Ngämuqa aa enge nä rhangät täkt ama lat.”

⁵⁰ Nga rhoqoräkt dä ama mudäsaqongda moe rha ang masirhat daqule ma Jisas.

Ama Evänga Qa Ang Masirhat

⁵¹ Dap akni ama evänga qärakni i mai qat tet nasot ma Jisas di sa sokt ka ong bät a nas na ama boiqi ama ingas ki mamär. Bä iarhakt ama ruvek di sa rha siqut iva rhi sangar a qa ⁵² sokt di iaqäkt ama evänga qa ang masirhat sä vlavel daqule iaqyäkt aa boiqi.

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Sanedrin Arhä Saqong

(14:53-65 / Mat 26:57-68 / Luk 22:54, 66-71 / Jon 18:12-14, 19-24)

⁵³ Qärarhani qä gamoe rha ang sä ma Jisas bä sage ama pris ama vit na qa näkt ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta näkt sävät ama Skraipkäna moe di västämne na rha. ⁵⁴ Ma Pita di sa gät päsa is tä ma Jisas bä savuk säva ama pris ama vit na qa aa vätki arha ivärhäm bä qat muqun ge ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i sa rhit lu vät ma Jisas bä qat narhäkt ama mudam.

⁵⁵ Ama priskäna ama moräs na rha dä ma Sanedrin moe di rhit näm nani anga ruvek kärarhani iva rhi sameng irhä ma Jisas iväkt iva ama morta rhi veng ga. Sokt di qaku rha män bät anga enge sävät a qa rhoqoräkt. ⁵⁶ Dä ama rhäqap na rha di rhi sameng na ama irasirhong sävät a qa sokt di qop iarhongäkt arha engirhong di qaku irhong doqorne. ⁵⁷ Vät iomäkt ama qäväläm dä arhani rha mair bä rha voda rhangät täkt ama iraski na ngät ama enge sävät a qa i rhi qoar toqortäqyia, ⁵⁸ “Ut nari qa i qä qoar toqortäqyia, ‘Rhakt täkt ama ansäspämgi ama mor qi qärakni i ama ruvek ta rhä qi diva

ngu rhar qi moe näkt nasot ama dävauᅅng ama qunäng dä va saqi ngu rhäk agukt käraktni i qaku anga ruqa qa rhäk päta a qi.”⁵⁹ Sökt di qop iangärhäkt arha enge asägäk asägäk di qosaqi qaku ngät toqorne.

⁶⁰ Dä ama pris ama vit na qa qa mair da arhä saqong näkt ka snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nga qaku gi nga muvätki iva ngia rhuvät? Ngi rhäväkt sä rhangät täkt ama ruvek arhä sameng sävät a nge.”⁶¹ Sökt di qop kale ma Jisas i mänadin däm ga dap kaku qa muvät. Dä saqi as ama pris ama vit na qa qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge di iaqäkt kärak i aurha ansäs sagem ga aa emga na nge? Nga ainge di ma Krais?”

⁶² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Aingo rhäkt. Bä va ngäni lu ma Ruqa aa Emga i qat muqon dä iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm aa märmär bä va qat dân ba ama eqoe näda ama usäpki arha ron.”

⁶³ Bä nga ama pris ama vit na qa qa nari rhoqoräkt dä qa angyiret mät aa boi§ näkt ka snanbät toqortäqyia, “Saqi as pa nani a ut na agung anga enge säng aa rhäng doqor mäniekt?”⁶⁴ Nak sa ngän nari aa märhamän mava sävät ma Ngämuqa. Angän matnävämne di rhoqor mäniekt?” Dä rha moe asägäk asägäk di rha qoar i qa di mamär iva rhi veng ga.

⁶⁵ Nasot dä arhani rhi nasäng iva rhit kot päta a qa näkt ta qop mät aa saqong näkt ti arhäktgyäm sä qa na arhä rhäkt dap tat tamän sävät a qa rhoqortäqyia, “Ngiat tuqunäga sä ut!” Näkt ama ulaqimärharhärhäkt ta rha qa bä rhi arhäktgyäm sä qa.

Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas

(14:66-72 / Mat 26:69-75 / Luk 22:55-62 / Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Rhoqoräkt i qale ma Pita inamäk dalek dä aktni ama latki nävät ama pris ama vit na qa aa latta qiat tet e.⁶⁷ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i qia lu ma Pita i qat narhäkt dä qia näm sävät a qa. Dä qi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qosaqi nge di ma qale nge ngi nä ma Jisas nae ma Nasaret.”

⁶⁸ Dä ma Pita qa rhäqyas i qa qoar toqortäqyia, “Nak kaku nguät dräm i agiqa iaqäkt kärakni i ngiat tamän bät a qa.” Ma Pita qa muvät toqoräkt näkt puk sä qa nävät iaqäkt ama vätkä aa ivärhäm maqälak dä ama duraktka qa nok*.

⁶⁹ Näkt nga qa latki qia lu qa äkt dä saqi as kia qoar nä iarhakt kärarhae i rhat mair glaqot toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di akni iaqäkt nävät a rha.”

⁷⁰ Dä saqi as ma Pita qa rhäqyas.

Näkt nga nasot ama qäväläm ama qot äm dä iarhakt kärarhae i rhat mair glaqot ti qoar nä ma Pita rhoqortäqyia, “Ari, ainge di ak na nge nävät a rha inguna nge di ama Galiliqa na nge.”

⁷¹ Dä ma Pita qa nasäng i qat tamän i nämä dä äkt bä ma Ngämuqa qä sangäm na qa grekt bä qa iras dap kat tu sävät aa enge angärha rhäng i qat tu dä qat tamän doqortäqyia, “Aingo di qaku nguät dräm dak täkt ama ruqa qärakni i ngän damän sävät a qa.”

⁷² Vät iomäkt ama qäväläm maräkt dä ama duraktka qa nok iva maunmem. Dä vuk päta ma Pita na ama enge qärangättni i sa ma Jisas ka märhamän särhäm ga na ngät i qa qoar toqortäqyia, “Va ngi rhäqyas na ngo madäpquamek näkt

§ 14:63 qa angyiret mät aa boi Rhangät täkt ama lat di ngärhir qur iarhakt ama ruvek i qräk mät ka dä airäs ka da qaku mär gem ga mamär. * 14:68 dä ama duraktka qa nok Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di sa qaku rha säm a äm sae.

nasot dä va ama duraktka qä nok maunmem†.” Dä ma Pita qa mu aa snäng samäk sävät iangärhäkt ama enge dä däng na ama släpki vät aa qän bä qät nok.

15

Rha Mu Ma Jisas Pa Ama Muräkt Dä Ma Pailat Aa Saqong

(15:1 / Mat 27:1-2 / Luk 23:1-2 / Jon 18:28-32)

(15:2-5 / Mat 27:11-14 / Luk 23:3-5 / Jon 18:33-38)

(15:6-15 / Mat 27:15-23 / Luk 23:13-25 / Jon 18:39-40)

(15:15 / Mat 27:24-26 / Luk 23:25 / Jon 19:1-16)

¹ Qoki as toqoräkt i vät duququs mamär dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta näkt sävät ama Skraipkäna näkt ma Sanedrin moe rha män bät ama snängaqa iva rha rhualat sä ma Jisas toqoräkt. Dä rha qop mät aa rhäkt näkt ta met sä qa bä rha vodäm ga bä ma Pailat.

² Dä ma Pailat kä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge di ama Judaqäna arha vitnaqa na nge?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Sa ngia märhamän doqoräkt.”

³ Dä ama priskäna ama moräs na rha rhit täksärhäm ga na ama rhäqöp nä irhong. ⁴ Dä ma Pailat kä qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ngi lu i qoki as ma mämäni nä irhong iarhongäkt kärqärhongni i rhit täksärhäm nge nä irhong.” Dä saqi as ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga qaku mamär iva ngi namuvät?” ⁵ Sökt di qop kaku ma Jisas ka muvät saqi as na agung anga enge bä ma Pailat di qräk mät ka rhoqoräkt.

Ma Pailat Ka Rhäkne Iva Rhi Edämsäs Pät Ma Jisas

(Mak 15:6-15 / Mat 27:15-23 / Luk 23:13-25 / Jon 18:39-40)

⁶ Vät ama qeoo nasot a ne vät ma Pasova angät kunäng dä ama tpäskinaqa qat dräm gat tuisiska vät ama ruqa ama sägäk näva ama tpäskiarharhäng gäarakni i ama ruvek ti nän däm ga. ⁷ Rhoqoräkt di akni ama ruqa qarak i rhat tes ka i ma Barabas di qale qa va ama tpäskiarharhäng gä na aa ruavek kärarhani i sa qale rha da ama inirqi arha ron gäarakni i sa qia märanas sävät ama Romgäna bä ma Barabas di sa qa veng ama ruqa rhoqoräkt. ⁸ Dä ama gulängi ama mor qi na ama ruvek ta män sage ma Pailat bä rhi nän ga iva qa rhuissiska vät anga ruqa näva ama tpäskiarharhäng bä ba rha rhoqor vasägos i qat tualat.

⁹ Dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga nani a ngän iva ngua rhuissiska vät ama Judaqäna arha vitnaqa bä ba ngän?” ¹⁰ Ma Pailat ka snanbät sa ama gulängi rhoqoräkt ingunä sa qat dräm i ama priskäna ama moräs na rha di sa rha vodä ma Jisas ba qa inguna nävät arhä snängaqa ama vu qa inguna ma Jisas di qa vit da ama ruvek arhä saqong.

¹¹ Sökt di qop ama priskäna ama moräs na rha di rhat tujärnas ta ama gulängi iva sävät ma Pailat iva qinak ka rhuissiska vät ma Barabas.

¹² Dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu va ngua mäšana nä qa ruqa qarak i ngän des ka i ama Judaqäna arha vitnaqa?”

¹³ Dä saqi as ta näs toqortäqyia, “Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!”

† 14:72 maunmem Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

14 Dä ma Pailat ka snanbät toqortäqyia, “Va vät agiqa? Sa qa mualat na agi a lat anga vu ngät?” Sukt di qop tit näs tävuk masirhat toqortäqyia, “Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämānanamuqa!”

15 Dä ma Pailat ka muisiska vät ma Barabas sage ama gulāñgi inguna nani a qa iva mär gem da. Näkt ka rhäkne bä rha mārānäs ma Jisas näkt ka vodām ga iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sāmānanamuqa.

*Ama Ulaqimārharhärhäkt Tat Tumä Ma Jisas
(15:16-21 / Mat 27:27-31 / Jon 19:1-3)*

16 Sa ama ulaqimārharhärhäkt ta met sä ma Jisas na äkt bä savuk säva ama tpäsquinaqa aa vätki arha ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Pretoriam. Näkt ta mes ama ulaqimārharhärhäkt moe sävāt a ne. 17 Näkt ta vlukt sa aa boi nävāt a qa näkt ta rhon na ama pärpel qi ama boiqi vät a qa näkt kosaqi rha ing ama guaqi na ama ngāmuga aa rhäqyitnäk ama gärgär vät itnäk iva rhoqor ama vitnaqa aa qäbautki. Näkt ta mu iaqyäkt ama gärgär vät a qi ama guaqi mäni aa uväski. 18 Näkt ta nasäng i rhit näs sagem ga rhoqortäqyia, “Ainge ama Judaqāna arha vitnaqa, di mamār iva qale nge mauiu.” 19 Dap ama dämne i rhi nān aa uväski na ama iroqi dä rhit kot pät a qa. Dä qosaqi rhi nān da arhä quum sä nas gem ga iva rhit kutdrir sagem ga.

20 Bä sa nga rha muma qa bä rhäksot dä rha vlukt sa ama boiqi ama uui qi nävāt a qa näkt ta monmät pät a qa na aa boi maräkt. Nasot toqoräkt i rha monmät pät a qa dä rha met sä qa sä dalek iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sāmānanamuqa.

*Rha Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämānanamuqa
(15:21-32 / Mat 27:32-44 / Luk 23:26-43 / Jon 19:16-27)*

21 Akni ama ruqa näva ama värhäm ama mor äm ma Sairini qarak i rhat tes ka i ma Saimon ma Aleksander qā nä ma Rufus in mam di qat tet e nä qā ulaqimārharhärhäkt kärarhani i rhat tet sä ma Jisas. Iačäkt ma Saimon di qat dān nävāt ama värhäm ama mor äm angä rhäkt. Ma Saimon gat tet na rha dä rha grotpät sä qa iva qät ta ama sāmānanamuqa. 22 Sa rhat tet bä rha mār sä ma Jisas pät ama ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Golgota qärqos i äs angät tarimini di ama ivärhäs na ama rhomga aa uväski. 23 Dä arhani ama ruvek ta von ga rha ama wain gäaraktni i sa rha modämne na qi na aktni ama rigi qäaraktni i qiat drām gi veng ama ruanirhong gäaraktni i rhat tes ki i ama mir sukt di qop kaku qā nanakt.

24 Dä ama ulaqimārharhärhäkt ta edämsäs pät a qa mäni ama sāmānanamuqa näkt ta matmät na aa boi ba ne na ama serhäm gārängättni i serhäm da nani a ngät. 25 Rhoqoräkt di sa ama ngärhäqyet da levaet nä irhong bät duququs i sa rha edämsäs pät a qa mäni ama sāmānanamuqa. 26 Näkt ta sām ama enge qārängättni i sa rha sangar a qa vät angät tpäs kärängättni i ngät tamān doqortäqyia, “Ama Judaqāna arha vitnaqa.” 27 Dä qosaqi rha edämsäs pät aiomni ama ruioim ama sua iom gem ga i akni di sa rha mu qa dä ma Jisas aa mārmar dap akni da aa sael. 28 *

29 Bä ama ruvek kärarhani i rhat tet e na qa di rhat tuma qa masirhat dap ti em arhä vās dap tat tamān doqortäqyia, “Ainge qarak iva ngi rhar ama ansäspāngi ama mor qi näkt saqi as pa ngi rhä qi da ama qunāng ama dāvaung

* 15:28 Ma Mak ka sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälām ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sām ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhāni rhäkt ama qāngärini di qosaqi rha sām ini sae. ‘Dä sa rhäkāmār nä ma Ngāmuga aa enge qārängättni i ngät tamān doqortäqyia, “Sa rha lu qa sāmāni ama ruvek kärarhani i ama vu rha.”’

angärha ron ³⁰ di ngi sär sä nas navuk nämäni ama sämänanamuqa bä ngia rhumaier nas!”

³¹ Dä qosaqi ama priskäna ama moräs na rha näkt sävät ama Skraipkäna di rhat tuma qa ba ne i rhat tamän doqortäqyia, “Sa qat tumaiar arhani sokt di qaku mamär iva qä namumaier nas! ³² Mamär iva ma Kraiäs ama Judaqäna arha vitnaqa qä sär sä nas navuk nämäni ama sämänanamuqa ivakt iva urhi lu dä u rhat maengäkt.” Dä qosaqi iarhakt kärarhae i rha edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa di sa rha slava na qa na ama enge ama vu ngät masirhat.

Ma Jisas Aa Tñäpki

(15:33-41 / Mat 27:45-56 / Luk 23:44-49 / Jon 19:28-30)

³³ Bä sa nga rhoqoräkt i mäniqunäng mamär dä ama bängangit ngä män bät ama ivätki moe bä qale rhoqoräkt bä dängdäng bät ama däpguarhong säpbängang. ³⁴ Bä nga rhoqoräkt i däpguarhong säpbängang dä ma Jisas ka nok masirhat toqortäqyia, “Eloi, Eloi, lema sabaktani?” Iomäkt ama qäväläm di äm ngät tamän doqortäqyia, “Gu Ngämuqa, gu Ngämuqa, mäniekt bä sa ngia qyiradeng na ngo?”

³⁵ Bä nga arhani nävät iarhakt kärarhae i rhat mair e glaqot ta nari rhoqoräkt dä rhi goar toqortäqyia, “Ngäni nari, qat tes ma Elaija.” ³⁶ Dä akni qa ang masirhat bä qa ok ama bauläm ba ama wain ama valak mät ki at täväs näkt ka mu äm da ama ngämunget angät tpäs näkt ka rhäqyet sä äm bä ma Jisas iva qä näkt näkt iaqäkt ama ruqa qa goar toqortäqyia, “As kale qa äkt dap ut luvät ivar ma Elaija qa rhän ivakt iva qä rha qa naivuk äkt.” ³⁷ Vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas ka näs masirhat näkt sa qa ñäp.

³⁸ Dä ama boiqi ama mor qi qärakni i qiat nar va ama ansäpämgi ama mor qi di qyiret mät ki nädä at täväs bä samäk bä ama qäväläm ama unbam.

³⁹ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kat mair e i qat lu ma Jisas[†] dä qa nari vät ma Jisas aa qän dä qa lu iaqyäkt aa tñäpki dä qa goar toqortäqyia, “Qoki ngätkki i rhak täkt ama ruqa di ma Ngämuqa aa emga!”

⁴⁰ Dap toqoräkt di qosaqi arhani ama evop di as tat mair tämuk gläius bä rhat lu rhoqoräkt. Mänguräp mä rha di qale ma Maria nae näva ama värhäm ama gaini na äm ma Makdala näkt ma Jems kä na aa matka ma Joses in nan ma Maria näkt ma Salome. ⁴¹ Iarhakt di rhi nä ma Jisas ta met namet ma Galili bä rhat tatnärhäm ga. Dä qosaqi arhani ama evop ama rhäqäp na rha qärarhani i sa rha met ti na qa bä sae ma Jerusalem di qosaqi qale rha e.

Ma Josep Ka Mas Nä Ma Jisas Aa Släqyige Mät Ama Nñäpka Aa Liqi

(15:42-47 / Mat 27:57-61 / Luk 23:50-56 / Jon 19:38-42)

⁴² Rhoqoräkt di ama qunäga iva rhit täkmu nä iarhongäkt moe inguna nasot dä va ama Sabat bä sa nga rhoqoräkt di sa qorhäs iva ama bängängäs ⁴³ dä ma Josep nämät ama värhäm ma Arimatea qärakni i qa di ama moräsnaqa näp ma Sanedrin näkt kosaqi qa di qale qa nani ma Ngämuqa aa Muräktpäm ga met na ama qraräk bä sage ma Pailat bä qa nän ga rhä ma Jisas aa släqyige.

⁴⁴ Bä ma Pailat ka särmändäm doqoräkt i nak sa ma Jisas ka ñäp. Dä qa rhäkne nani qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa bä qa snanbät sä qa i sa nga ma Jisas ka ñäp. ⁴⁵ Bä nga qa räm nagem ga i sa ma Jisas ka ñäp dä qa rhares pät ma Jisas aa släqyige angärha rhäng bä ma Josep.

[†] 15:39 Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘i qät näs’

⁴⁶ Dä ma Josep ka vodäm bät ama uiu qi ama boiqi ama ingas ki näkt ka vlukt sä ma Jisas aa släqyige nämäni ama sāmānanamuqa bā qa ong bät ige nä iaqyākt ama boiqi näkt ka mu ige māt ama ñäpka aa liqi qāraktni i sa rha rhap ma qi mäni ama qāsāvit. Näkt ka egaeng ama dulige bā qa väsdät nä ige māt ka liqi.

⁴⁷ Ma Maria nae ma Makdala qi nä ma Maria ma Joses aa nan di in lu äkt i sa rha mu ma Jisas aa släqyige e.

16

Ma Jisas Ka Māranas Nämät Ama Tñäpki

(16:1-8 / Mat 28:1-10 / Luk 24:1-12 / Jon 20:1-9)

¹ Bā nga nasot ama Sabat dä ma Maria nae ma Makdala qi nä ma Maria ma Jems aa nan näkt ma Salome rha vodäm bät arhongni i ama mär irhong angät tamaska ivakt iva rha rhu irhong bät ma Jisas aa släqyige. ² Dä sa nga vät ama narhoerqa ama qunäga säng ama tadenas toqoräkt i sa ama qunäga qa qot pät duququs mamär dä sa rha met sāmät ama liqi qāraktni i sa rha mu ma Jisas aa släqyige e. ³ Bā sa nga rhoqoräkt i rhat tet dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Urhi lu va auge qā egaeng ama dulige näda ama liqi arha väm?” ⁴ Bā nga rhoqoräkt i sa rha män dä rha ñäm sae dä rha lu i qārqi qā dulige ama sru ige di sa aung ga egaeng ige nae.

⁵ Dä sa nga rhoqoräkt i rhat don sāmät ka ñäpka aa liqi dä rha lu ama gamoeqa ama evānga qārakni i qa murhāmes na ama boiqi ama qulum gi dap kat muqen e da arhā märmär dä qräk māt ta.

⁶ Dä qa evānga qa qoar toqortäqyia, “Qale qräqräk māt ngän. Sa nguat dräm i ngänit ñäm nani ma Jisas nae ma Nasaret kārak i sa rha edāmsās pät a qa. Iaḡäkt di sa qa māranas! Bā sa qaku a qa rhe. As ngäni lu nasot a qa i rha mas na aa släqyige rhe i. ⁷ Dap ngän det bā ngäni qoar na aa mudāsaqongda näkt ma Pita rhoqortäqyia, ‘Ma Jisas ka qoar iva ngän det sae ma Galili. Bā va ngän dän bät a qa e rhoqor mäqi qre qa qoar na ngän.’”

⁸ Nga qārak ka qoar na rha rhoqoräkt dä rha ang masirhat navuk nämät ka liqi i qräk māt ta mamär dä rhit len bā värvar vät a rha. Bā nga rhoqoräkt i rhi ngang dä qaku rha sameng ba aung inguna rhit len.*

Väs Dä Ma Jisas Ge Ma Maria Nae Ma Makdala

(16:9-11 / Mat 28:9-10 / Jon 20:10-18)

⁹ [†Bā sa nga rhoqoräkt i ma Jisas ka māranas nämät ama tñäpki näva ama up mamär vät ama qunäga ama narhoer qa vät iosäkt ama tadenas dä qa er qa män ge ma Maria nae ma Makdala qāraktni i mudu qa qutmäs ama ngärhäqyet da udiom ama iaus nämät ki. ¹⁰ Dä qia met bā qia sameng ba aa ruavek kārarhani i sa mudu qale rha rhi na qa rhoqoräkt i rhit nok māt ama iräski. ¹¹ Bā nga rha nari i ma Jisas di ama iar qa bā qosaqi ma Maria nae ma Makdala di sa qia lu qa dä qaku rhat nanakt na arha enge.

* **16:8** Ma Mak ka sām dakt täkt aa abuk näkt nasot dä arhani ama ruvek di rha mualat na ama abukkina qārängätni i qoki ngät tamän doqorne na aa abuk näkt taerhärhom dakt ama qängärirhom di irhom e väm ngät nasot ama ngärhäqyet da dāpgharhong nä ini ama qängärini. ‘Bā rha lir ta met bā rha sameng mamär bā ma Pita qā na aa ruavek. Dä nasot dä ma Jisas maräkt ka rhäk na rha sa ama qumärqumär ngät dä ama sok tām ngät ama sameng sävāt ama mumaiar qārängätni i qaku anga tpāsini va angät kamās bā sävāt ama ivätki at tärhäkt moe.’ † **16:9** Ma Mak ka sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälām ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sām ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap ama qängärirhong ma 16:9 bā sävāt ma 16:20 di arhani nävāt a rha di sa qaku rha sām irhong sae.

*Väs Dä Ma Jisas Bä Ama Rhisuio In Lu Qa
(16:12-13 / Luk 24:13-35)*

¹² Mamär dä ma Jisas ka män ge aa mudäsaqongiom ama udiom i qat nañäm maos toqoräkt i in det pät ama värhäm ama mor äm angä rhäkt. ¹³ Dä qosaqi in män sage arhani ama mudäsaqongda moe bä in sameng ba rha sokt di qosaqi qaku rhat nanakt na ina enge.

*Ma Jisas Aa Rhodröp Bä Ba Aa Mudäsaqongda
(16:14-18 / Mat 28:16-20 / Luk 24:36-49 / Jon 20:19-23 / Lat 1:6-8)
(16:19-20 / Luk 24:50-53 / Lat 1:9-11)*

¹⁴ Näkt sa nga nasot dä ma Jisas ka män ge aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da sägäk na rha rhoqoräkt i rhat täs näkt ka von da rha ama enge ama qrot ngät sävät iomäkt i qaku rhat nanakt dä sävät arhä väs kärangätni i ama qrot ngät dä iomäkt i qaku rhat nanakt nä iarhakt kärarhae i sa rha lu qa nasot iomäkt i qa märanas.

¹⁵ Näkt sa qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän det pät ama ivätki moe bä va ngäni sameng na ama sameng ama mär ngät ba ama ruvek moe. ¹⁶ Bä nga iaqäkt kärak i qat nanakt bä qa rha ama baptais diva ama iar qa dap kärakni i qaku qat nanakt di sa qa slava dä va ma Ngämuqa qä rhäksärhäm ga dä va qä sangäm na qa. ¹⁷ Näkt pa rhangät täkt ama muqunän diva nga e vät iarhakt kärarhae i rhat nanakt iva nävät gu qrot dä va rhit kutmäs ama iaus dä va rhat tamän na ama iaräs na ngät ama enge. ¹⁸ Bä nga rhit sangar ama uiuvärhirhong gärqärhongni i irhong ngärhi veng na arhä rhäkt ura ngäkt bä rhit näkt anga reng ama qänong bäm ngät dä qaku mamär iva iarhongäkt ngä naslava na rha. Dap pa rhat tu arhä rhäkt pät ama rämgivärharha bä va märäsmäräs pät a rha.”

¹⁹ Sa nga nasot i ma Engeska ma Jisas ka märhamän särha aa mudäsaqongda rhoqoräkt dä ma Ngämuqa qa rha qa rhävit säva ama usäpki bä qa muqun dä ma Ngämuqa aa märär. ²⁰ Nga ma Jisas ka met daqule rha dä rha met pät ama ivätki moe bä rhi sameng. Dä ma Ngämuqa qat tualat kä na rha bä qät tarespäm na arha enge na ama muqunän gärangätni i ngät dän.]

Ma Luk

Ama Rhäväksäs

Ma Luk di nguaräm ama Grikka na qa qarakni i aa lat di qat dräm gat tumäräspät. Ma Pol aa ruaqa na qa mamär dä va aa abuk sage ama Kolosiqäna di ma Pol qat tamän sävät a qa i, “ma Luk karakni i qat dräm gat tumäräspät karak i aurha snäng bät a qa.” Ma Luk di qä nä ma Pol vät aosni ma Pol aa tmerhäs. Qa di sa qa su masirhat bä äkt i ama mädrämga na qa mamär. Qat dräm mamär sävät ama Grikkäna arhä qärhong dä arha enge.

Qa säm bä rhakt täkt aa buk di sage ma Tiofilus karakni i aa ngärhipki at tarimini di akni qarakni i aa snäng bät ma Ngämuqa. Ma Tiofilus di nguaräm ama moräsnaqa na qa nae ma Rom. Ma Luk di nani a qa iva qa rhuqunäga vät ma Tiofilus sävät ma Jisas. Ma Luk di qosaqi qa säm ba ama abuk karaktni i rhat tes ki i Ama Ngangda Arha Lat.

Ma Luk di qa säm bä rhakt täkt aa buk na ama Grikkäna arha enge diva qi sage ma Tiofilus maräkt bä sage ama Grikkäna qärrarhani iva rhat tes pämi gi sokt di ama rharimini i qa säm bäm gi divakt iva qä sämaqrot na ama qatnanaktpämda moe arhä qatnanakt bä va qosaqi qa rhuvät pät ama enge nage ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt. Va aa abuk di ma Luk kat tair särha ama enge maos maos sävät ma Jisas kārangätni i ama iraski na ngät dap kär qur ama ruvek i ma Jisas kat tamän iva ama Jentailqäna diva qosaqi arha anga släqyäs pä ma Ngämuqa aa Muräktpämi bä rhoqoräkt dä ama sameng ama mär ngät di ngät bä ba ama ruvek moe vät ama ivätki.

Ma Luk di qa säm maräkt sävät ma Jisas aa iar mänasäng na äkt i rha säl a qa bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni i qa an dävit. Ma Luk aa abuk di qit täväksäs sävät ma Jisas i ama ruqa na qa. Dä soknga ma Luk ka säm ama qoengitnäk nasot a ne bä sävät ma Jisas iva qa rhuqunäga vät a rha i ma Jisas di sa qa män nävä ma Adam. Bä ma ama rhäqäp nä imek dä qa märhamän bät tom däkt ama qäväläm i ma Ruqa aa Emga. Ma Luk kat tamän masirhat sävät ama nän dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama ansäs sage ma Ngämuqa näkt känäskänes ka sävät ama tlähta dä ama vurha. Ama enge na ama siqut pä rhakt täkt ama abuk di masirhat na ngät pa angätmi ama abukkina angät tpäs.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-4)

Rha Sa Ma Jisas Dä Aa Narhoer Ngät Aa Qoeo (1:5-2)

Ma Jisas Aa Rhäkmunanaska Iva Nani Aa Lat Sage Ama Ruvek (3-4:13)

Ma Jisas Aa Lat E Vät Ama Ngärhähkka Ma Galili (4:14-9:9)

Ma Jisas Kat Tet Iva Sävat Ama Ivärhimek Namet Ma Galili (9:10-50)

Ma Jisas Aa Lat E Ma Judia (9:51-13:21)

Ma Jisas Aa Lat Muk Ma Perea Bä Rhage Rhage (13:22-19:27)

Ma Jisas Aa Dängdängini Na Ngät Aa Qunäng (19:28-24)

Ama Enge Narhoer Bä Qamorqa Ma Tiofilus

¹ Ama rhäqäp na rha ama ruvek sa rha siqut i rha säm bä rha adämne na ama sek sävät ma Jisas aa lat kārangätmi i mudu ngä märanas mänguräp mä ut. ² Sa rha säm mamär varhäm ama enge qärangätmi i ama latta sä ma Ngämuqa aa enge sa rha von ut täm ngät. Dä iarhakt kārarhae i qale rha vät ama rharimini bä dängdäng däkt di rha lu iarhongäkt moe qärqärhong i irhong ngä mu angät släqyige vät a nas. ³ Dap aingo di ngua niam mamär bä

ngua räm mamär nä ma Jisas aa lat moe dä soknga nani a ngo iva ngu säm anga enge maräkt ba nge, qamorqa ma Tiofilus. ⁴Rhoqoräkt divakt iva ngiat dräm i iarhongäkt kärqärhong i sa rha su nge nä irhong sävät ma Jisas di ama engätki nä irhong.

Ama Sameng Sävat Ma Jon Ama Baptais Iva Rhi Sa Qa

⁵Vät iangärhäkt ama rhodäm i ma Herot di ama vitnaqa e vät ama ngärhätkä ma Judia dä qale ama pris kärak i rhat tes ka i ma Sekaraia. Näkt kä nämäni ma Abiya aa priskäna. Dä aa egutki ma Elisabet di qosaqi qi nämäni ama enevaqi i ma Aron. ⁶Ma Sekaraia qä nä ma Elisabet di ama räkt iom dä ma Ngämuqa aa saqong dä inät dräm inät päs ma Ngämuqa aa Muräkt dä aa enge angärha rhäng mamär. ⁷Qaku ina anga es inguna ma Elisabet di ama rhängaräs ki bä rhäkt di ama sru iom.

⁸Vät akni ama qunäga dä ma Sekaraia qat tualat sage ma Ngämuqa va ama ansäspämgi ama mor qi inguna rhoqoräkt di aa qärhae ama priskäna arhä qäväläm iva rhat tualat. ⁹Rhoqor varhäm arhä qärhong ama priskäna dä sa rha armeng däm ga iva qa rhon säva ama ansäspämgi ama mor qi ivakt iva qä väs ama insens. ¹⁰Bä nga ngät dang dap ama gulänqi na ama ruvek di qale rha inamäk dalek bä rhi nän sage ma Ngämuqa.

¹¹Ma Sekaraia qale qa vuk dä väs da ama ensel nage ma Ngämuqa bä qat mair säda aa märmär na ama vodämes na ama insens angät laiqä. ¹²Bä ma Sekaraia qa särmän sävät a qa bä rhäqäp ka na ama tlenga mamär. ¹³Sokt di ama ensel qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Sekaraia, qale ngit len! Sa ma Ngämuqa qa nari gia nän bä va gia egutki ma Elisabet diva qi sa ama rhoemga bä va ngia rhes ka i ma Jon. ¹⁴Bä va märmär gem nge bä va ngi qok masirhat bä anga rhäqäp na rha diva rhi qok ti na nge rhoqoräkt i qi sa qa ¹⁵inguna qa diva ama moräs na qa dä ma Ngämuqa aa saqong. Bä va qaku qä natnakt ama wain bä ama qrot ki ama rigi näkt ka diva rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa nak koki as toqoräkt i qaku rha sa qa.

¹⁶“Bä va qa evär da ama rhäqäp na rha ama Israelqäna sage ma Engeska arhä Ngämuqa. ¹⁷Bä va qa er qa rhet pä ma Engeska aa qamäs sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot toqor ma Elaija bä va qä evär da ama ngätmamäkkäna arhä mungäsänng sävät arhä rhoes dä qosaqi ama tmervämda diva rhat tet nasot ama mädräm ama mär ngät nage ama räktta. Iva qä rhäkmü vät ama ruvek iva rhit täkmü na nas nani ma Engeska.”

¹⁸Dä ma Sekaraia qä snanbät sa ama ensel toqortäqyia, “Va nguät dräm doqor mäniekt i ngätki nä rhangät täkt ama enge? Inguna aingo di ama sruqa na ngo dä gua egutki di sa qia met e na at koeo.”

¹⁹Dä ama ensel qä qoar toqortäqyia, “Aingo di ma Gebriel. Bä aingo di qale ngo ge ma Ngämuqa rhävuk. Näkt sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo sagem nge ivakt iva ngua rhamän särhäm nge i ngu qoar na nge nä rhangät täkt ama sameng ama mär ngät. ²⁰As ngi nari, va rhäksot nä gia enge bä va qaku ngi natmärhamän bä dängdäng i gua enge ngä rhu enge ngä släqyige vät a nas inguna qaku ngia mat maengäkt sä gua enge. Rhärhong däkt moe diva irhong ngä rhu angät släqyige vät a nas pät ama rhodäm gärangätni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngät.”

²¹Vät iomäkt ama qäväläm di qale ama ruvek dap tat tu arhä snäng i mäniekt bä qale qa mauui va ama ansäspämgi ama mor qi. ²²Bä nak as nga vuk sä qa dä sa qaku mamär iva qat tamän sävät a rha. Dä rha räm nagem ga i rhoqoräkt di qa lu anga nämänngi va ama ansäspämgi ama mor qi inguna sokt kä siqutmät dap kaku qat tamän.

²³ Bã nga rhãksot na ama qunãng gãrangãtني i rha mu ngãt bã ba qa iva qat tualat pa ama ansãspãngi ama mor qi dã evãr dãm ga sãva vãt. ²⁴ Nãkt nga nasot dã aa egutki ma Elisabet at sarebãm nãkt kali qi i qep sãrhãm gi va vãt pãt ama eqoan ama ngãrhãqyet. ²⁵ Dã qi goar toqortãqyia, “Nak as ma Ngãmuqa qa mualat toqor tãkt ba ngo i qat tu aa snãng sã ngo dã qa rhãksot nã gu qluqi nãvãt a ngo nãda ama ruvek arhã saqong.”

Ama Sameng Sãvãt Ma Jisas Iva Rhi Sa Qa

²⁶ Sa nga ma Elisabet di at ngãrhãqyet da sãgãkt ama eqoan dã ma Ngãmuqa qa rhãk na ama ensel ma Gebriel sãmãt ama vãrhãm ama gaini na ãm bãt ama ngãrhãktka ma Galili qãrqomni i rhat tes ãm i ma Nasaret ²⁷ bã sage ama sãski qãraktni i mãnaris na qi sãvãt akni ama gamoeqa qãrak i rhat tes ka i ma Josep kãrak i ama enevaqi sã qa nãvãt ma Devit. Nãkt iaqyãkt ama sãski di rhat tes ki i ma Maria. ²⁸ Bã ama ensel qa mãn gem gi dã qã goar na qi rhoqortãqyia, “Ama mãr sagem nge inguna ma Ngãmuqa qat tu aa snãng sãvãt a nge masirhat. Bã ma Ngãmuqa di qale qa gem nge.”

²⁹ Ma Maria di rhãqãptãqãp ki masirhat nãvãt kãrak aa enge dã qiat tu at snãng i agi enge na ama arsãs tangãt tãkt. ³⁰ Dã ama ensel qã goar na qi rhoqortãqyia, “Maria, qale ngit len. Ainge di ma Ngãmuqa qat tu aa snãng sãvãt a nge. ³¹ Nãkt as ngi nari, va gi nga sarebãm bã va ngi sa anga rhoemga bã va ngia rhes ka i ma Jisas. ³² Bã va qa diva ama morãs na qa mãmãr bã va qa diva rhat tes ka i ma Morãsnaqa Na Rhãvuk aa emga. Bã ma Engeska ma Ngãmuqa diva qã von ga rha ama vitnaqa aa mãmugunãs nasot mudu aa mãmãk ma Devit. ³³ Bã va qa diva ama vitnaqa na qa vasãgos bã ma Jekop aa enevaqi bã va aa murãkt diva qaku rhãksot na ngãt.”

³⁴ Dã ma Maria qia snanbãt sa ama ensel toqortãqyia, “Va sirhãkt toqor mãniekt inguna as kaku ngua mas ngu na anga gamoeqa?”

³⁵ Dã ama ensel qa muvãt pãt a qi rhoqortãqyia, “Ama Qloqaqa ama Qumãrqumãrqa va qã rhãn gem nge bã va ama qrot nage ma Morãsnaqa Na Rhãvuk pa ngãrhi ong nge dã soknga ama rhoemga qãraktni iva ngi sa qa diva rhi goar i ama qumãrqumãr qa mãmãr bã va rhat tes ka i ma Ngãmuqa aa emga. ³⁶ As ngi nari, nak ma Elisabet kãraktni i sãgãrhae na nge sãvãt a qi qãrakt i rhi goar i ama rhãngarãs ki dã ama sruqi na qi sokt di at sarebãm na ama gamoeqa bã rhãkt di at ngãrhãqyet da sãgãkt na arha eqoan. ³⁷ Inguna qaku aqrot guani ge ma Ngãmuqa.”

³⁸ Dã ma Maria qia muvãt toqortãqyia, “Ari, aingo di ama latki qãraktni i qale ngo vã ma Ngãmuqa aa rem. Vadi va rhãkmãmãr tã gia enge.” Dã ama ensel qa met daqule qi.

Ma Maria Qia Met Sage Ma Elisabet

³⁹ Nãkt nga nasot toqorãkt dã ma Maria qia rhãkmu na nas nãkt kia ang sãmãt ama vãrhãm bãt ama ivãrhãs ma Judia. Iomãkt ama vãrhãm di sa qale lãm mãni ama dabap ama lel ap. ⁴⁰ Bã qia mon sãp ma Sekaraia aa vãtka bã qia mes ama mãr sage ma Elisabet.

⁴¹ Bã nga ma Elisabet kia nari arha enge dã ama rhoemga da arha ron ga iaur bã ma Elisabet di rhãqãp ki na ama Qloqaqa ama Qumãrqumãrqa. ⁴² Dã qia mãrhamãn dãvuk toqortãqyia, “Ma Ngãmuqa aa mãrmãrgem ba nge nã mãngurãp ama evop moe bã qosaqi ba ama rhoemga qãraktni iva ngi sa qa. ⁴³ Nãkt mãniekt bã va ma Ngãmuqa qat tu aa snãng sãvãt a ngo bã gua Engeska aa nanãk kia rhãn gem ngo. ⁴⁴ Bã nga rhoqor tãkt i ngua nari gia enge dã ama rhoemga dã gua ron ga iaur nãvãt ama mãrmãrgem. ⁴⁵ Va ama mãrmãrgem

sagem nge, qärakt i qia mat maengäkt sa ama enge nage ma Ngämuqa iva ngä rhu angät släqyige vät a nas.”

Ma Maria At Mabuqi

⁴⁶ Dä ma Maria qia goar toqortäqyia,

“Ngut sek sä ma Engeska ma Ngämuqa mät gu snängaqa

⁴⁷ bä märmär gem ngo masirhat nävät ma Ngämuqa gu Mumaiar

⁴⁸ inguna qa mu aa snäng sävät a ngo

aingo aa latki qäraktni i ama sämagaininanas nga e gem ngo.

Bä va mänasäng narhäkt bä rhävit di ama qoengitnäk moe na ama ruvek diva rhi qoar i ma Ngämuqa aa märmärgem nga e vät a ngo.

⁴⁹ Inguna iaqäkt kärak i aa qrot ngä vit di sa qa mualat na ama enges ngät ama lat ba ngo

bä aa ngärhipki di ama qumärqumär qi mamär.

⁵⁰ Bä aa lavuqi di qi sävät iarhakt kärarhae i rhit kutdrir sävät a qa nävät ama qoengitnäk nasot a ne.

⁵¹ Qa mualat na ama qrot ngät ama lat na aa qrot

bä qa vräsmät na ama ruvek kärarhani i rhäqäp ta mamär na ama mäirnanas.

⁵² Qa anbut sa ama tpäskinarha nämät arhä mämugunimek

dap ka sek sa ama ruvek kärarhani i ama sämagaininanas nga e gem da.

⁵³ Qa von iarhakt kärarhae i anoeng mä rha rha ama märirhong bä mamär na rha

dap ka rhäk na ama qärhongbärharha i rhi säs.

⁵⁴ Qa matnärha aa latta ama Israelqäna qärarhani i qale rha va aa rem

i qaku rät pät a qa iva qät lavuqi

⁵⁵ nä ma Abraham gä na aa es nasot a ne vasägos

parhäm aa enge na ama rharesbane mudu qärangätni i ngät bä ba ut mamäkkäna.”

⁵⁶ Näkt ma Maria qali qi ge ma Elisabet bä qorhäs na ama dävagukt ama eqoan näkt evär däm gi säva arha vät.

Rha Sa Ma Jon

⁵⁷ Rhäkt di ama qäväläm ngä män iva ma Elisabet ki sa bä qia sa ama gamoeqa. ⁵⁸ Bä rhoqoräkt di iarhakt kärarhae na glaqot na qi bä sävät at kärhae rha nari sävät a qi i ma Ngämuqa qa lavuqi na qi masirhat dä rha moe mär gem da rhi na qi.

⁵⁹ Vät ama ngärhäqyet da dävaung na qa ama qunäga dä rha män iva rhi däkt säng ama rhoemga bä va rha rhes ka na aa mamäk ma Sekaraia. ⁶⁰ Sökt di aa nanäk kia märhamän dä qi qoar toqortäqyia, “Nak kaku, nak pa u rhes ka i ma Jon.”

⁶¹ Dä rhi qoar na qi rhoqortäqyia, “Qaku aung mänguräp gi qärhae di rhat tes ka nä iaqyäkt ama ngärhipki.” ⁶² Dä rha siqutmät sage aa mamäk ivakt iva rhi räm bät a qa i nani a qa iva qa rhes ama rhoemga rhoqor mäniekt.

⁶³ Dä qa siqutmät iva nani guani iva qä säm bät ini angärha rhäng. Bä qräk mät ta moe i sa qärak ka säm doqortäqyia, “Aa ngärhipki diva ma Jon.” ⁶⁴ Dä qoki äkt dä sak pä ma Sekaraia aa vämgä bä mamär vät a qa iva qat tamän bä qä nänsäs sage ma Ngämuqa.

⁶⁵ Dä ama ruvek nae na glaqot di qräk mät ta masirhat bä rhit len. Bä ama ruvek pät ama dabap ama lel ap e ma Judia di rhat tamän bät tärhong däkt.

66 Bã iarhakt moe qãrarahani i rha nari sãvãt tãrhong dãkt di rhat tu arhã snãng masirhat sãvãt irhong inguna ma Ngãmuqa aa rhãqyet nga e vãt iaqãkt ama rhoemga dã rhi snanbãt toqortãqyia, “Rhak tãkt ama rhoemga diva agiqa na qa mugas?”

Ma Sekaraia Aa Enge Nage Ma Ngãmuqa

67 Nãkt ma Jon aa mamãk ma Sekaraia di rhãqãp ka na ama Qloqaqa ama Qumãrqumãrqa bã qat tamãn na ama enge nage ma Ngãmuqa rhoqortãqyia,

68 “Ama ansãs sage ma Engeska ma Ngãmuqa bã ba ama Israelqãna inguna qa mãn bã qa rhãksasot aa ruvek.

69 Bã qa mair na akni ama qrotka sa ama mumaiar nãmãni ama enevaqi i ma Devit kãrak i ama latka vã ma Ngãmuqa aa rem.

70 Iangãrhãkt di rhoqor varhãm ma Ngãmuqa aa enge qãrangãtãni i mudu nãmãt aa vãmginarha ama qumãrqumãr ta mamãr.

71 Bã ma Ngãmuqa aa snãngaqa diva qã lavuqi na ut nãmãt aurha ikkãna dã nãmãt iarhakt kãrarahãe i ama vu da arha ron masirhat sãvãt a ut

72 bã rhoqorãkt ivakt iva qa rhualat na aa lavuqi bã ba aut mamãkkãna bã va saqi as kat drãm na aa rharesbane mãngurãp mã qa qã na rha.

73 Iangãrhãkt ama mumãnaris kãrangãtãni i qa mu ngãt ba aut mamãk ma Abraham

74 iva qa rhumaiar na ut nãmãt aurha ikkãna dã rhoqorãkt i qali lut pã ma Ngãmuqa aa rem di qaku mamãr iva urhit len

75 doqorãkt i ut tualat na ama qumãrqumãr ngãt ama lat dã ama rãkt ngãt ama lat da aa saqong bãt auf kunãng na aurha iar moe.

76 “Bã ainge ngua emga diva rhat tes nge i ma Ngãmuqa aa vãmginaqa nage ma Morãsnaqa Na Rhãvuk inguna va ngia er ngia rhet pã ma Engeska aa qamãs bã va ngi rhãkmu na ama iska ba qa

77 ivakt iva ngi qoar nã ma Ngãmuqa aa ruvek iva rhi rha ama mumaiar qãrangãtãni i ngãt dãn doqorãkt i ma Ngãmuqa qãt kyiradeng na arha vuirhong.

78 Inguna nãvãt ma Ngãmuqa aa lavuqi ama mor qi diva ama qunãga qa rhãranas bã qa rhãn sagem ut na rhãvuk

79 ivakt iva qã voda ama neraqa sãvãt iarhakt kãrarahãe i qale rha vãt bãngangit angãt tpãs

dã qãrarahani i rhat dãqãm dap arha iar di qaku ama iar ama engãtki na ngãt nage ma Ngãmuqa dã va qa rhurãkt bã ba ut sãva ama is na ama bulap.”

80 Bã ma Jon ga ir bã sa mor qa bã sa ama qrot ka da ama iar vãt aa qloqaqa nãkt kale qa vãt ama qrãk dã bãs ama ivãrhãs bã dãngdãng bãt iaqãkt ama qunãga qãrakni i vuk sã qa sãda eraqi sage ama Israelqãna.

2

Ma Maria Qia Sa Ma Jisas Ma Kraiss

(2:1-7 / Mat 1:18-25)

1 Vãt iangãrhãkt ama rhodãm dã ama muqunãga qa met nage ma Sisar ma Ogastas iva rhi sãm ama ruvek moe arhã ngãrhãp nãvãt ama ivãtki qãrakni i ama narhoerta nae nãva ama vãrhãm ama mor ãm ma Rom dit lu vãt a qi.

² Rhangät täkt di ama narhoer ngät ama rhodäm sa ama ruvek toqoräkt i ma Kwirinius di ama tpäskinaqa va ama ngärhätkta ma Siria*.

³ Bä ama ruvek moe di vräsmät na rha i qoki ak dä ak sämät aa värhäm iva rhi rha ama rhodäm sä rha. ⁴ Dä soknga ma Josep di qosaqi qa met nae ma Galili nämät ama värhäm ma Nasaret pävit sämät ma Devit aa värhäm ama gaini na äm e ma Judia qarqom i rhat tes äm i ma Betlehem inguna qa di sägärhae na qa sävät ma Devit.

⁵ Ma Maria qaraktni i mänaris na qi sävät ma Josep di qä na qi in met ivakt iva rhi rha ama rhodäm sä iom. Dap toqoräkt di qi vät a nas. ⁶ Bä nga qali liom e dä sa ama qäväläm ngä män iva qi sa. ⁷ Bä qia sa at toemga ama narhoer qa va ama bulmakaoqäna angärha vätki näkt kia ong ga na ama boi näkt kia mas na qa va ama bulmakaoqäna angärha tmäs näväm ga ama luska inguna qaku nga släqyäs nanokt iom ba ama tmända arha vätki.

Ama Enselqäna Rha Män Ge Ama Gamoe Qärarhani I Rhat Dräm Dit Lu Vät Ama Sipsipkäna

⁸ Näkt näp bängagi dä qale ama gamoe qärarhani i rhat dräm dat tas dap tit lu vät ama sipsipkäna vät angärha ivärhäs e glaqot. ⁹ Dä ama ensel nage ma Ngämuqa väs däm ga gem da bä ma Ngämuqa aa murhämeska qa sen namet a rha bä rhäqap ta mamär na ama tlenga. ¹⁰ Sokt di ama ensel qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ngänit len. As ngäni nari, nak ngua män sä ama sameng ama mär ngät na ama märmärgem bä ba ama ruvek moe. ¹¹ Rhäqyerhäkt di sa rha sa qaräkt iva qa rhumaiar na ngän bä ma Devit aa värhäm. Qa di ma Kraisi ma Engeska. ¹² Va ngäni räm a qa nage rhakt täkt ama muqunangi i iaqäkt ama rhoemga di rha ong ga na ama boi näkt kat namas pa ama bulmakaoqäna angärha tmäs näväm ga ama luska.”

¹³ Näkt ama rhäqap na rha mamär ama enselqäna väs däm da masägos sage qaräkt kä ensel bä rhi nän sä ma Ngämuqa dap tat tamän doqortäqyia,

¹⁴ “Urhit boda ama murhämeska sage ma Ngämuqa rhävuk da ama usäpki arha ron

dä ama bulap pät ivät ba ama ruvek kärerhani i aa snäng bät a rha.”

¹⁵ Bä nga ama enselqäna rha met daqule rha sa rhävuk säva usäp dä iarhakt kärerhae i rhit lu vät ama sipsipkäna rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “U rhet sae ma Betlehem bä urhi lu iangärhäkt ama lat kärerangätni i ngä märanas iangärhäkt kärerangät i sa ma Engeska ma Ngämuqa qa qoar na ut sävät a ngät.”

¹⁶ Dä soknga rha ang bä sae dä rhit näm bä rha män bät ma Maria qi nä ma Josep dä ama qokokka qaräkt i qat namas pa ama bulmakaoqäna angärha tmäs näväm ga ama luska.

¹⁷ Bä nga rha lu qa dä rha vräs ama enge qarangätni i ama ensel qa qoar na rha na ngät sävät ma Jisas. ¹⁸ Bä ama ruvek moe qärarhani i rha nari di qräk mät ta nävät ama sameng nage qärarhani i rhit lu vät ama sipsipkäna. ¹⁹ Dap ma Maria di qia sangar sävät färhong däkt ama engirhong mät at snängaqa bä qi manäkt irhong mamär.

²⁰ Dä qärerhae i rhit lu vät ama sipsipkäna di evär däm da sage arhä sipsipkäna dap ti nänsäs sage ma Ngämuqa nävät iarhongäkt kärqärhong i rha nari dä rha lu irhong barhäm ama ensel aa enge bä ba rha.

* **2:2** ama ngärhätkta ma Siria Vät iangärhäkt ama rhodäm di ama ngärhäqyiom ma Judia dä ma Galili di ama qäväläm nävät ama ngärhätkta ma Siria qaräkt i ama Romgäna rhat turäkt päp ga.

²¹ Nasot ama ngärhäqyet da dävauŋg ama qunäng doqoräkt i rha däkt säng mä qa dä rha mes ka i ma Jisas. Rhakt täkt ama ngärhipki di ama ensel qa mes ka na qi rhoqoräkt i as kaku ma Maria at sarebäm nä ma Jisas.

Rha Män Sä Ma Jisas Sage Ama Pris Pa Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

²² Nga ama qäväläm ngä män iva rhi qumär nas dä ma Ngämuqa aa saqong sa arha vuirhong doqor varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä rha män sä ma Jisas sämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem ivakt iva rhi vodäm ga bä ma Ngämuqa ²³ toqor varhäm gärangätni ama Muräkt nage ma Ngämuqa qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Ama narhoer ta ama gamoe moe qärrarhani i rhit sa rha diva rhi arñis na rha bä bä ma Ngämuqa” ²⁴ dä qosaqi va rhi voda ama vodämes toqor varhäm ama Muräkt nage ma Ngämuqa qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Mamär iva rhi vä anga unbam anga simängam ura anga unbam anga rhoebam anga ituam.”

²⁵ Dap nga rhoqoräkt di qale ama ruqa e ma Jerusalem gärak i rhat tes ka i ma Simeon näkt ka di ama saengäkt ka dä ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong gärak i iaqäkt di mudu qat nañäm nani ama ruqa qäarak iva qa rhumaiar na ama Israelqäna näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa e gem ga ma Simeon. ²⁶ Näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa muqunäga vät a qa iva as kaku qa nañäp dap as pa qä lu iaqäkt karak i sa ma Engeska qa muqunän bät a qa ma Kraiss.

²⁷ Näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na qa bä qa er nanokt ka säva ama ansäspämgi ama mor qi näkt nga ama ngätmamäqiom in mon sa ama qokokka ma Jisas ivakt iva rha rhualat sä qa rhoemga rhoqoräkt parhäm ama Muräkt kärangätni i ngät tamän iva rha rhualat toqoräkt ²⁸ dä ma Simeon ga sek mä qa na aa rhäqyisem bä qa ansäs sage ma Ngämuqa näkt kä qoar na qa rhoqortäqyia,

²⁹ “Sokt nge Ngämuqa, rhoqor varhäm gia enge qärangätni i sä ngia märhamän särhäm ngo

di sa mamär iva rhäkt di ngi rhares pät gua rhäng aingo ama latka vä gia rem iva ngua rhet sa ama bulap

³⁰ inguna sa ngua lu iaqäkt karak i sa ngia rhäk na qa sa ama mumaiar

³¹ iva bä ba ama ruvek moe.

³² Qa diva ama neraqa na qa iva qa rhuqunäga bä ba ama Jentailqäna dä va qa rhän sa ama murhämeska sage gia ruvek ama Israelqäna.”

³³ Ama qokokka aa mam dä aa nan di qräk mät iom masirhat nävät ama enge qärangätni i ma Simeon ga märhamän bät a ngät sävät a qa. ³⁴ Dä ma Simeon ga nän da ama modämme sävät a iom näkt kä qoar nä ma Maria ama rhoemga aa nanäk toqortäqyia, “As ngi nari, ma Ngämuqa aa muqunän nga e vät tak täkt ama rhoemga iva nävät a qa dä va anga rhäqäp na rha anga ruvek nae ma Israel diva arharpus na arhani dä va arhani rhat täranas. Näkt pa qa diva ama muqunän na qa qäarakni iva ama ruvek tat tamän na ama nängoer sävät a qa ³⁵ dap pa anga rhäqäp na rha arhä mungäsnäng diva vuk sä ngät säda eraqi. Näkt kosaqi nge diva ama ulaqi arha singi qi rheräkt gi snängaqa.”

³⁶ Qale ma Ngämuqa aa vämginaqi ma Ana ma Fanuel aa imgi qäarakni i qa nämäni ama enevaqi i ma Aser. Ama sru qi na qi qäarakni i mudu qia mät arha egutka bä qali liom gem ne vät ama ngärhäqyet da ama udiom na ama qoeo näkt sa qa näp ³⁷ näkt ama maqoski na qi bä dängdäng i at koeo di ama ruvek ama levaet na rha da ama levaet. Qaku qiat tet näva ama ansäspämgi

ama mor qi dap kit boda ama ansäs pät kunäng näp bängang dä qiat teranot dä qi nän.

³⁸ Qia män sagem da vät iomäkt ama qäväläm bä qia voda at märmärgem sage ma Ngämuqa näkt kia sameng sävät ama qokokka bä ba ama ruvek moe qärrahani i qale rha nani ama muisiska bä bä ma Jerusalem.

Evär Däm Da Sae Ma Nasaret

³⁹ Bä sa nga ma Josep kä nä ma Maria in mualat nä iarhongäkt moe rhoqor varhäm ama Muräkt näge ma Ngämuqa bä rhäksot dä evär däm da säva arha värhäm ama gaini na äm ma Nasaret e ma Galili. ⁴⁰ Näkt ama qokokka di märror qa bä ama grot ka näkt täqäp ka na ama mädräm ama mär ngät näkt ma Ngämuqa aa nämäsävätki di qia e vät a qa.

Ama Rhoemga Ma Jisas Di Qale Qa Va Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

⁴¹ Vät ama qoeo moe dä ma Jisas aa mamäkkäna rhat tet sae ma Jerusalem bä säva ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova. ⁴² Bä nga ma Jisas di ama ngärhäqyisem da udiom na aa qoeo dä rha met sae säva ama tmäski rhoqor varhäm ama Judaqäna arhä qärhong. ⁴³ Bä nga rhäksot na ama tmäski dä evär däm iom säva vät dap ama rhoemga ma Jisas di qale qa e ma Jerusalem. Näkt aa mamäqiom di qaku inät dräm doqor täkt. ⁴⁴ Dap in du in snäng i qa e ge ama gulañ na ama ruvek kärarhani i rha moe rhat tet bä rha met pät ama qunäga ama rhäk täm ga bä nak as nga nasot dä inät näm nani a qa mänguräp aa ruvek dä aa qärhae. ⁴⁵ Bä qop nga qaku in män bät a qa dä evär däm iom sae ma Jerusalem bä inät näm nani a qa.

⁴⁶ Bä nga vät ama dävauung na qa ama qunäga dä in män bät a qa va ama ansäspämgi ama mor qi i qat muqun mänguräp iarhakt kärarhae i rhat dräm dit boda ama rhisu i qat nari rha dä qä snanbät sä rha na ama snanbät. ⁴⁷ Näkt iarhakt moe ama ruvek kärarhani i rhat nari ma Jisas di qräk mät ta nävät aa mädräm dä aa muvät.

⁴⁸ Bä ma Jisas aa mamäkkäna di qräk mät ta nävät a qa rhoqoräkt i rha lu qa bä aa nanäk ki goar na qa rhoqortäqyia, “Nguä emga, mäniekt bä ngia mualät toqor täkt sä un? Ngi lu, gi mam gä na ngo di unit täksot mamär nani a nge.”

⁴⁹ Dä qa muvät pät a iom doqortäqyia, “Mäniekt bä va inät näm nani a ngo? Nak nga qaku inät dräm i nak pa qale ngo vä gu mam aa vätki?” ⁵⁰ Sokt di qaku qunäga vät a iom sa aa muvätki.

⁵¹ Näkt sa evär däm ga qä na iom sae ma Nasaret bä qät päs ina enge angärha rhäng dap aa nanäk di qia sangar sävät iarhongäkt ama engirhong moe mät at snängaqa.

⁵² Bä märror ma Jisas sä ne na aa mädräm bä ma Ngämuqa qä na ma ruvek di sa märror gem da nävät a qa.

3

Ma Jon Ama Baptais Kät Täkmü Na Ama Iska (3:1-18 / Mat 3:1-12 / Mak 1:1-8 / Jon 1:19-28)

¹ Vät ama quiaqa ama ngärhäqyisem da qäraet na qa qärakni i ma Taiberius di ama Sisar na qa dap toqoräkt di ma Pontius Pailat di ama tpäskinaqa e ma Judia dap ma Herot di ama tpäskinaqa e ma Galili dap aa läkta ma Filip di ama tpäskinaqa vät ama ivärhäs ma Ituria dä vät ama ivärhäs ma Trakonitis dap ma Lisianas di ama tpäskinaqa vät ama ivärhäs ma Abilene ² vät iangärhäkt ama rhodäm gäragätmi i ma Anas kä nä ma Kaiafas in dualat i ama prisiom ama vit na iom dä ama enge näge ma Ngämuqa ngä män bä ma Jon ma Sekaraia aa emga vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs. ³ Bä qa met pät ama

ivärhäs moe namet ama rigi ma Jordan bä qä sameng ba ama ruvek iva rhi näpgoer na nas näkt ti rha ama baptais bä va ma Ngämuqa qä qyiradeng na arha vuirhong. ⁴ Iangärhäkt ama lat di rhoqor varhäm ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa aa enge qärangätäni i qa säm a ngät toqortäqyia,

“Ama eguinga qät näs pät ama qräk dä bäs ama ivärhäs toqortäqyia, ‘Ngäni rhäkmu na ama iska nanokt ma Engeska dä ngäni slaräkt na ama is nanokt ka.

⁵ Ama up moe diva ngäni rhäqäp ngät

dä ama dam ngä na ama dabap ama lel ap moe diva ngän don ngät.

Ama is ama vaktmät na ngät diva ngäni slaräkt na ngät

bä ama is ama damadam bät a ngät diva maräkt na ngät.

⁶ Näkt ama ruvek moe diva rhi lu ama mumaiar nage ma Ngämuqa.’”

⁷ Ma Jon gat tamän särha ama gulañ na ama ruvek kärarhani i rhat dän sagem ga iva qä baptais pät a rha rhoqortäqyia, “Aingän gärrarhae i ama gulañgi na ama uiuvärhirhong gärgärhong i irhong ngärhit kut na ama qänogi, auge sa qa qoar na ngän i mamär iva ngäni ingis ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi iva nasot dä qia rhän? ⁸ Mamär iva ngäni sa ama gavam nävät angäna lat i ngän näpgoer na nas. Qale ngäni qoaräs na ne i, ‘Ma Abraham di aut mamäk na qa’ inguna ngu qoar na ngän i nak kop mamär vät ma Ngämuqa iva qä näpgoer nä rhaerhangät ama dui bä va ngä rhän i ama rhoes bä bä ma Abraham. ⁹ Sa qäqi rhäkt di sa akni qa rhäkmu na nas sa ama apem iva qä nasäng i qät tap säng ama ngämung nä qi. Dä soknga ama ngämung moe qärangätäni i sa qaku ngärhit sa anga mär ngät anga gavam diva rhit täpmät na ngät samäk dä rhit don na ngät sämät ama mudäbäs.”

¹⁰ Dä ama gulañ na ama ruvek ti snanbät toqortäqyia, “Dä va u rhualat toqor mäniekt?”

¹¹ Dä ma Jon ga muvät toqortäqyia, “Ama ruqa qärakni i aa sravem ama unbem di mamär iva qa rhat mät em bä qä von iaqäkt kärak i qaku aa anga agukt. Bä iaqäkt kärak i aa tmäs diva qosaqi qa rhualat toqoräkt.”

¹² Ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes di qosaqi rha män ivakt iva rhi rha ama baptais. Dä rhi snanbät toqortäqyia, “Qamorqa, dap aiut diva u rhualat toqor mäniekt?”

¹³ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qale ngänit ta savit na ama rhodäm sa ama ligär nage ama ruvek.”

¹⁴ Dä arhani ama ulaqimärharhärhäkt ti snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Dap aiut diva u rhualat toqor mäniekt?”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Qale ngänit säm ama tlenga säda ama ruvek arha ron iva nani ama ligär dä qale ngänit täksärha ama ruvek mavängam dap mamär iva qoki märmär gem ngän na angän ditsek.”

¹⁵ Ama ruvek di rhat namu nani ma Kraiss dap tat tu arhä snäng ivar ngätki i ma Jon di qa rhak täkt.

¹⁶ Dä ma Jon ga muvät pät a rha moe rhoqortäqyia, “Ngu baptais bät a ngän na ama rigi. Dap akni qa e qärakni iva as dängdäng na qa nasot a ngo dä aa grot ngä vit pä gu grot angät tpäs dä ama rhängämütnäm sa ama sandal nävät aa qärglem angät tpäs di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sä itnäm. Qa diva qä baptais pät a ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä na ama mudämgi. ¹⁷ Sa qa rhäkmu na nas iva qä rharmeng da ama tmäs näva ama qlanäga dä va qa armeng da ama tmäs bä qa rhon sä ngät säva aa vätki

qäraktni i qali qi e nani ama lat toqoräkt dap pa qä rhon na ama qlanäga sämät ama mudam gärangättni i sa qaku mamär vät aung iva qä naveng bät a ngät.”

¹⁸ Ma Jon ga märanas na ama ruvek na ama enge masirhat i qä sameng na ama sameng ama mär ngät ba rha. ¹⁹ Mudu ma Jon di sa qa märhamän na ama enge ama grot ngät särha ama tpäskinaqa ma Herot inguna vät aa lätkta aa egutki ma Herodias at täväs bä qosaqi inguna nävät angättni aa lat ama vu ngät moe. ²⁰ Bä rhäkt di ma Herot ka mualat na ama lat ama vu ngät savono sae i qa väsrhä ma Jon ba ama tpäskiarharhäng.

Ma Jon Ga Baptais Pät Ma Jisas

(3:21-22 / Mat 3:13-17 / Mak 1:9-11)

²¹ Bä nga rhoqoräkt i ma Jon gä baptais pät ama ruvek moe dä ma Jisas di qosaqi qa baptais pät a qa. Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas kä nän dä ama usäpki qia qang ²² bä ar sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa i qa rhoqor ama simängaqa bä qa muqun bät a qa. Näkt akni ama eguinga qa märhamän näda ama usäpki arha ron doqortäqyia, “Ainge di ngua emga na nge qärak i sa gua snäng bät a nge dä qosaqi märmär gem ngo masirhat nävät a nge.”

Ama Qoengitnäk Nasot A Ne Bä Säväät Ma Jisas

(3:23-38 / Mat 1:1-17)

²³ Bä rhoqoräkt i ma Jisas ka nasäng na aa lat di sa qa di qorhäš iva ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem na aa qoeo. Qa di varhäm ama ruvek arhä mädräm di ma Josep aa emga. Näkt ma Josep di ma Heli aa emga ²⁴ näkt ma Heli di ma Matat aa emga näkt ma Matat di ma Livi aa emga näkt ma Livi di ma Melki aa emga näkt ma Melki di ma Janai aa emga näkt ma Janai di ma Josep aa emga. ²⁵ Näkt ma Josep di ma Matatias aa emga näkt ma Matatias di ma Amos aa emga näkt ma Amos di ma Nahum aa emga näkt ma Nahum di ma Esli aa emga näkt ma Esli di ma Nagai aa emga. ²⁶ Näkt ma Nagai di ma Mat aa emga näkt ma Mat di ma Matatias aa emga näkt ma Matatias di ma Semein aa emga näkt ma Semein di ma Josek aa emga näkt ma Josek di ma Joda aa emga.

²⁷ Näkt ma Joda di ma Joanan aa emga näkt ma Joanan di ma Resa aa emga näkt ma Resa di ma Serubabel aa emga näkt ma Serubabel di ma Sealtiel aa emga näkt ma Sealtiel di ma Neri aa emga. ²⁸ Näkt ma Neri di ma Melki aa emga näkt ma Melki di ma Adi aa emga näkt ma Adi di ma Kosam aa emga näkt ma Kosam di ma Elmadam aa emga näkt ma Elmadam di ma Er aa emga. ²⁹ Näkt ma Er di ma Josua aa emga näkt ma Josua di ma Elieser aa emga näkt ma Elieser di ma Jorim aa emga näkt ma Jorim di ma Matat aa emga näkt ma Matat di ma Livi aa emga.

³⁰ Näkt ma Livi di ma Simeon aa emga näkt ma Simeon di ma Juda aa emga näkt ma Juda di ma Josep aa emga näkt ma Josep di ma Jonam aa emga näkt ma Jonam di ma Eliakim aa emga. ³¹ Näkt ma Eliakim di ma Melea aa emga näkt ma Melea di ma Mena aa emga näkt ma Mena di ma Matata aa emga näkt ma Matata di ma Natan aa emga näkt ma Natan di ma Devit aa emga. ³² Näkt ma Devit di ma Jesi aa emga näkt ma Jesi di ma Obet aa emga näkt ma Obet di ma Boas aa emga näkt ma Boas di ma Salmon* aa emga näkt ma Salmon di ma Nason aa emga.

³³ Näkt ma Nason di ma Aminadap aa emga näkt ma Aminadap di ma Admin aa emga näkt ma Admin di ma Arni† aa emga näkt ma Arni di ma Hesron aa emga näkt ma Hesron di ma Peres aa emga näkt ma Peres di ma Juda aa emga. ³⁴ Näkt ma Juda di ma Jekop aa emga näkt ma Jekop di ma

* **3:32** Salmon Ura ‘ma Sala’ † **3:33** ma Arni Ura ‘ma Aram’ ura ‘ma Ram’

Aisak aa emga näkt ma Aisak di ma Abraham aa emga näkt ma Abraham di ma Tera aa emga näkt ma Tera di ma Nahor aa emga. ³⁵ Näkt ma Nahor di ma Seruk aa emga näkt ma Seruk di ma Reu aa emga näkt ma Reu di ma Pelek aa emga näkt ma Pelek di ma Eber aa emga näkt ma Eber di ma Sela aa emga.

³⁶ Näkt ma Sela di ma Kainan aa emga näkt ma Kainan di ma Arpaksat aa emga näkt ma Arpaksat di ma Siem aa emga näkt ma Siem di ma Noa aa emga näkt ma Noa di ma Lamek aa emga. ³⁷ Näkt ma Lamek di ma Metusela aa emga näkt ma Metusela di ma Enok aa emga näkt ma Enok di ma Jaret aa emga näkt ma Jaret di ma Mahalalel aa emga näkt ma Mahalalel di ma Kenan aa emga. ³⁸ Näkt ma Kenan di ma Enos aa emga näkt ma Enos di ma Set aa emga näkt ma Set di ma Adam aa emga näkt ma Adam di ma Ngämuqa aa emga.

4

Ma Jisas Aa Siqutsiqut

(4:1-13 / Mat 4:1-11 / Mak 1:12-13)

¹ Ma Jisas di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäqäp ka na nas näkt evär dä m ga nämäni ama rigi ma Jordan bä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa er nanokt ka sävät ama qräk dä bäs ama ivärhäs ² bä qale qa vät ama ruiom ama udiom na ama qunäng näkt ma Sä m ga qa siqut na qa iva qa rhualat na anga vuini. Qaku qa mä s guani vät iangärhäkt ama qunäng näkt nga nasot a ngät moe ama qunäng dä anoeng mä qa.

³ Dä ma Sä m ga qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ngakt bä ma Ngämuqa aa emga na nge dä va ngi qoaräs nä rhak täkt ama duiqa iva qä rhän i ama bret.”

⁴ Dä ma Jisas ka muvät pä t a qa rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qä rangät ni i sa rha sä m a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Ama ruvek diva rhat däqäm di qaku sokt da ama bret.’ ”

⁵ Dä ma Sä m ga qa er nanokt ka bä sävät ama ivärhäs tävuk bä qa qur ma Jisas ta ama muräkt pä m moe vät ama ivät ki vät ama qäväläm ama qot ä m nak kop. ⁶ Näkt ma Sä m ga qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Va ngu von nge rha ama ivärhap ap angät muräkt moe dä ap angät murhämeska moe inguna sa ma Ngämuqa qa von ngo rha ama rhares iva ngut lu vät a ap. Bä mamär iva ngu von aung dä bap kärakni i nani a ngo iva ngu von ga. ⁷ Bä nga va ngi von dä gi qutdrir sagem ngo dä va ainge sa ap moe.”

⁸ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qä rangät ni i sa rha sä m a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Mamär iva ngi nänsäs sage ma Engeska gi Ngämuqa bä va sokt ka qä rakni iva qale nge va aa rem.’ ”

⁹ Dä ma Sä m ga qa artäm sä ma Jisas sae sä mät ma Jerusalem näkt ka qoar na qa bä qa mair tävuk da ama ansäpämgi ama mor qi at täväs mamär näkt kä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä ma Ngämuqa aa emga na nge dä va ngi rhon na nas mane narhäkt. ¹⁰ Inguna ma Ngämuqa aa enge qä rangät ni i sa rha sä m a ngät di ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Ma Ngämuqa va qa rhuräkt bä ba aa enselqäna sävät a nge iva rhi lu vät a nge mamär.’ ”

¹¹ bä

“ ‘Va rhi sek mä nge na arhä rhäkt i varis ngi nanguñ gi nga qä raet mä ni anga duiqa.’ ”

¹² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, ‘Qale ngi siqut nä ma Engeska gi Ngämuqa.’”

¹³ Bä nga ma Sämga qa rhäksot na aa siqutsiqut moe sävät ma Jisas dä qa met daqule qa iva qale qa nani anga släqyäs iva saqi as kä siqut na qa.

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat Bä Bä Ma Ngämuqa

(4:14-15 / Mat 4:12-17 / Mak 1:14-15)

¹⁴ Näkt sa evär dä ma Jisas sae ma Galili da ama qrot angärha ron i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ama enge sävät ma Jisas di vräs däm ngät päät iaqäkt ama ngärhäkta moe. ¹⁵ Qä su va arhä mämairväm bä ama ruvek moe di rhi nänsäs sagem ga.

Ama Ruvek E Ma Nasaret Ta Mer Ma Jisas

(4:16-30 / Mat 13:53-58 / Mak 6:1-6)

¹⁶ Dä qa met sae ma Nasaret äkt i mudu mor qa e bä nga vät ama Sabat dä qat tet bä säva ama mämairqi rhoqor vasägos i qat tualat. Näkt ka mair iva qat tes. ¹⁷ Dä rha von ga rha ama ilotka na ama abuqit sä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i aa vämgingaqa ma Aisaia qa säm a ngät. Qa rhäväkt dä bit bä qa män bät iangärhäkt ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät kärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

¹⁸ “Ma Engeska aa Qloqaqa di qa rhäqäp ngo na nas inguna sa ma Engeska qa muqunän bät a ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ama tläkta. Dä qa rhäk na ngo iva ngu sameng bät ama ruvek kärarhani i qale rha mät ama ispät diva isiska vät a rha bä va iarhakt kärarhae i ama säsur ta diva qunäga mät arhä saqong bä va qararhani i qale rha da ama märänga aa ron diva isiska vät a rha ¹⁹ dä va ngu sameng i sa rhäkt diva ma Ngämuqa qä qur aa ruvek ta aa modämne.”

²⁰ Nasot dä qa emanäng bät ama ilotka nä qa abuqit näkt ka evär dä bit bä ba ama latka näva ama mämairqi näkt ka muqun iväkt iva qä su. Dap ama ruvek moe va ama mämairqi di arhä saqong moe sävät a qa bä rhat lu qa.

²¹ Dä qa nasäng i qat tamän i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhäqyerhäkt di sa ngän nari i ma Ngämuqa aa enge sävät a ngo i mudu rha säm a ngät di ngä mu angät släqyige vät a nas.”

²² Rha moe ama ruvek di rhat tamän na ama märmärgem sävät a qa dä qräk mät ta nävät aa enge ama märän bäm ngät. Dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Nak kop ma Josep aa emga rhak täkt.”

²³ Dä ma Jisas ka muvät päät a rha rhoqortäqyia, “Nguat dräm iva ngäni vuk sa ama engini ama mär ngät ama mädräm bät ini sävät a ngo rhoqortäqyia, ‘Ngakt bä nga ainge di ama ruqa qaräkni i qat dräm gat tumäräspät dä mamär iva ngia rhumäräs päät a nas! Ngia rhuulat te mät gia värhäm nä iarhongäkt kärqärhong i ut nari i sa ngia mualat nä irhong ba ama värhäm ama mor äm ma Kaperneam.’”

²⁴ Dä saqi as ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i qaku aung nävät ma Ngämuqa aa vämgingarha di sa mär ge aa qarhae na qa. ²⁵ Bä nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i vät ama rhodäm imäk äkt kärangätni i qale ma Elaija di masirhat na ama maqosta ama evop ama Israelqina dap toqoräkt di ama qunängit bä qaku anga suigi qia säp päät ama qoeo ama dävauing näkt ama ngärhäqyet da sägäkt ama eqoan bä

ama qarhuqi vät ama ivärhäs moe e ma Israel. ²⁶ Sokt di ma Elaija di qaku rha rhäk nä qa sage agukt nävät iarhakt ama maqosta dap sokt sage aktni ama ruqi qaraktni i qaku qi nävät ama Judaqäna dap iaqyäkt di ama maqoski e mät ama värhäm ama gaini na äm ma Sarefat pät ama ngärhäkta rhage na ama värhäm ma Saidon. ²⁷ Vät ama rhodäm gärangätni i qale ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Elisa di ama rhäqäp na rha e ma Israel qararhani i ama bias pät a rha sokt di qaku aung nävät a rha di qa rha ama mumäräspät dap sokt ma Naman nae ma Siria qaraktni i qosaqi qa di qaku qa nävät ama Judaqäna.”

²⁸ Bä nga ama ruvek moe va ama mämairqi rha nari rhoqoräkt dä uraqi da arha ron. ²⁹ Dä rha qutmäs a qa sä dalek na arha värhäm näkt ta met sä qa säda ama dangi at täväs iaqyäkt i rha rhäk arha värhäm mäni qi iva nguna rhi rhon na qa vät käsap. ³⁰ Sokt di qop ka met mänguräp ama guläñgi na ama ruvek bä qa met daqule rha.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Qärakni I Ama Iauska Qa E Mät Ka (4:31-37/Mak 1:21-28)

³¹ Dä ma Jisas ka met mämane bä sae ma Kaperneam e ma Galili näkt pät ama Sabat dä qa nasäng iva qä su ama ruvek. ³² Bä ama ruvek di qräk mät ta nävät aa rhisu inguna aa sameng di ngät dän sa angät krot. ³³ Vät akni ama qunäga vuk pa ama mämairqi di qale akni ama ruqa qa e qaraktni i ama iauska qa e mät ka. Di qa näs tävuk toqortäqyia, ³⁴ “Ai, Jisas nae ma Nasaret, nani a nge iva ngia mäšana na ut? Nak nga ngia män iva ngi slava na ut bä qäbäs na ut? Nak kop nguät dräm a nge. Ainge di ma Ngämuqa aa Qumärqumärqa mamär.”

³⁵ Dä ma Jisas ka märhamän ma ama qrot i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Mänadin däm nge! Vuk sä nge nämät ka!” Dä qaräk ama iauska qa rhon nä qaräk ka ruqa samäk da arhä saqong näkt puk sä qa nämät ka dap kaku qa sangäm na qa.

³⁶ Ama ruvek moe di qräk mät ta dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nak sa agi rhisu rhangät täkt? Qät täk na ama iaus dä vukpuk sä ngät inguna qat sangar ama rhares dä ama qrot. Bä qat tamän dä vukpuk sä ngät!” ³⁷ Dä vräs da ama enge sävät ma Jisas sävät ama ngärhäkta rhage rhage.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek (4:38-41/Mat 8:14-17/Mak 1:29-34)

³⁸ Ma Jisas ka märanas näva ama mämairqi bä qa met bä sävä ma Saimon aa vätkä. Dap toqoräkt di ma Saimon aa rhäväsdi di aräm gi i aqärnas pämi gi masirhat dä rha nän ma Jisas iva qa rhumäräs pät a qi. ³⁹ Dä ma Jisas ka angär mane sävät a qi näkt ka märhamän na ama enge ama qrot ngät sävät ama rämgi bä qia met nävät a qi. Dä qop kia märanas äkt bä qia nasäng i qit täkmu iva qi rhäk pät a rha na anga tmäs.

⁴⁰ Bä sa nga bängangäs bängangäs dä ma ruvek ta rha qararhani ama ruvek moe sa ama räm maos maos bä sage ma Jisas bä nga qat tu aa rhäkt pät a rha asägäk asägäk dä märäsmäräs pät a rha. ⁴¹ Dä qosaqi ama rhäqäp na rha ama ruvek di vuk sa ama iaus nämät ta bä ama iaus ngät tuqäia rhoqortäqyia, “Ainge di ma Ngämuqa aa emga na nge.” Sokt di qaku ma Jisas ka rhares pät angärha rhäng iva ngät tamän inguna ngät dräm i qa di ma Kraiss.

Ma Jisas Kä Sameng Ba Ama Mämairväm

⁴² Bä nga qunäga dä ma Jisas ka met sävät ama ivärhäs kärqosni i qaku anga ruvek e. Dap ama ruvek di rhit fäm nani a qa bä nga rha män bät a qa äkt i qale qa e dä rhi siqut i rhit sangar särhäm ga iva qaku qä namet daqule rha.

⁴³ Sukt di qä qoar toqortäqyia, “Nak pa ngu sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa Muräktpä m sämät apni ama värhap inguna ama rharimini i sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo diva nguät tualat toqoräkt.” ⁴⁴ Dä qoki as kä sameng ba ama mämairväm e ma Judia*.

5

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsaqongda

(5:1-11 / Mat 4:18-22 / Mak 1:16-20 / Jon 1:35-42)

¹ Vät akni ama qunäga dä ma Jisas kat mair vät ama namuqa aa rhäkt ma Galili* qä na ama ruvek i rhi nging däm ga bä rhat nari ma Ngämuqa aa enge ² dä qa lu ama mlausem gärqemni i ama ruvek kärarhani i rhi rhar sa ama rhinäm di rha met nämät em bä rhit tor arhä väiu. ³ Dä qa veng sämät aktni qärakt i ma Saimon aa mlauski näkt ka qoar na qa iva qä rhägär na qi maqälak nävät a qoan dä soknga qa muqun bä qä su ama ruvek nämät ki.

⁴ Bä nga qat tamän bä rhäksot dä qa qoar nä ma Saimon doqortäqyia, “Ngi rhägär na qi saqi as mono säda ama rigi arha ron mamär näkt ngänin but sa ama väiu samäk iva nani anga rhinäm.”

⁵ Dä ma Saimon ga muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, mai ama bängagi moe di urhi siqut dä qop kaku u rhar sä guani. Dap täkt di sa nguna ainge ngia märhamän dä va ngun but sa ama väiu.” ⁶ Bä nga rha mualat toqoräkt dä rha ar sa ama rhinäm masirhat bä sa arhä väiu di ngärhi nasäng iva bänbäimät na ngät. ⁷ Dä soknga rha siqutmät na arhä rhäkt bä ba arha ruavek mät aktni ama mlauski iva rha rhän iva rha rhatnrhäm da dä rha män bä rha rhäqäp ama mlausem bä rhäqäp em mamär bä ini nasäng i inät don.

⁸ Bä nga ma Saimon Pita qa lu rhoqor täkt dä qa an da aa quum sä nas säng ma Jisas aa qar dä qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet nävät a ngo Engeska, ama vu qa ama ruqa na ngo!” ⁹ Inguna qa qä na aa ruavek di qräk mät ta nävät ama rhäqäp ama rhinäm gärangättni i sa rha ar sä ngät ¹⁰ dä gosaqi ma Sebedi aa imiom ma Jems kä nä ma Jon ma Saimon aa ruaiom di qräk mät iom.

Dä ma Jisas kä qoar nä ma Saimon doqortäqyia, “Qale ngit len, va mänasäng narhäkt bä rhävit diva ngi rhar sa ama ruvek i rhoqor ma i ngi rhar sa ama rhinäm.” ¹¹ Bä nga rha ardrän na arhä mlausem bä samit sävät a qoan dä rha met daqule iarhongäkt moe näkt ta väs ma Jisas aa rhäng.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Biaspärhaqa

(5:12-16 / Mat 8:2-4 / Mak 1:40-45)

¹² Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas di qale qa mät aomni ama värhäm nävät iaväkt ama värhap dä ama ruqa qä män sä nas kärakni i ama bias pät a qa moe. Bä nga qa lu ma Jisas dä arpus na qa samäk bä aa uväski mane sävät ivät näkt kä nagukt pät ma Jisas toqortäqyia, “Gua morqa, ngakt bä nani a nge di märmärsäs gem nge iva ngia rhumäräs pät a ngo.”

¹³ Dä ma Jisas ka rhäk aa rhäqyet bä qa rhäk pät ka ruqa. Näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ari, nani a ngo. Rhäkt di sa märäs pät a nge.” Dä qoki äkt dä rhäksot na ama bias. ¹⁴ Dä ma Jisas ka qoar na qa ma ama qrot toqortäqyia,

* **4:44** e ma Judia Rhos täkt di ‘ama Judaqäna arha ivärhäs’ bä äkt i nguaräm gosaqi ngät tamän sävät ama ngärhäktka ma Galili. * **5:1** ama namuqa aa rhäkt ma Galili Rhak täkt ama namuqa di ama namuqa ma Galili sukt di rhäkt di ma Luk ka mes ka na akni ama ngärhipki maos i ma Genesaret.

“Qale ngi naqoar na aung sävät a nas dap kinak pa ngia rhet bä ngi qur ama pris täm mes näkt ngi voda ama vodämes kärangätni i mudu ma Moses ka mu ngät nävät gi qumarqumär ivakt iva ama ruvek ti lu i sa märäs pät a nge.”

¹⁵ Sökt di qop ama sameng sävät ma Jisas di vräs däm ngät masirhat bä ama gulañ na ama ruvek di rha män ivakt iva rhi nari qa dä qosaqi va qa rhumäräs pät a rha nämät arha räm. ¹⁶ Sökt di qat dräm uvup na qa bä sävät ama ivärhimek kärqämekni i qaku anga ruvek e bä qä nän.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ngäñäpärhaqa
(5:17-26 / Mat 9:1-8 / Mak 2:1-12)

¹⁷ Vät akni ama qunäga rhoqoräkt i qä su dä ama Farisiqäna näkt sävät ama ruvek kärarhani i rhi su sävät ama Muräkt di sa rha män näva ama värhap moe e ma Galili dä nae ma Judia näkt nae ma Jerusalem bä rhat muqun e.

Bä ma Ngämuqa qa von ga rha ama qrot iva qat tumäräspät nämät ama räm. ¹⁸ Arhani ama gamoe di rha män i rhit ta akni ama ngäñäpärhaqa mät ama gasgaska bä rhi siqut iva rhi rha qa säva ama vätka ivakt iva rha rhu qa ge ma Jisas. ¹⁹ Bä nga rha siqut nani anga iska iva rha rhon sä qa dä qaku inguna nage ama gulañ na ama ruvek dä dang däm da sä qa savono säva ama vätka aa rhäng bä rha rutnävämnä va ama vätka aa rhäng näkt ta anbut sä qa mane mät aa gasgaska mät ama liqi bä sä mänguräp kä gulañ bä qoki sävät ma Jisas aa saqong.

²⁰ Bä nga ma Jisas ka lu arhä qatnanakt dä qä qoar toqortäqyia, “Gua ruaqa, sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong.”

²¹ Bä nga ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di rha nari rhoqoräkt dä rhat tu arhä snäng doqortäqyia, “Auge rhak täkt kärak i qat tamän mava nä ma Ngämuqa? Auge mamär vät a qa iva qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong i qop nguna sökt ma Ngämuqa?”

²² Bä nga ma Jisas ka räm i rhat tu arhä snäng doqoräkt dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngän du angän snäng bät tärhong däkt? ²³ Guaäm goe di märmärsäs mamär sä äm? Va ngu qoar toqortäqyia, ‘Sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong’ ura va ngu qoar toqortäqyia, ‘Ngia rhair bä ngiat tet?’ ²⁴ Bä nävät tom däkt diva mamär vät a ngän iva ngänät dräm i ma Ruqa aa Emga di ama rhares pät aa rhäng de vät ivät iva qät kyiradeng na ama vuirhong.” Näkt ka qoar nä qa ruqa qarak i ama ngäñäp pät a qa rhoqortäqyia, “Ngu qoar na nge i ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngia rhet säva vät.”

²⁵ Dä qop äkt di qa märanas da arhä saqong näkt ka rha iaqäkt kärak i mai qat namas päp ga bä qa met säva vät dap kä nänsäs sage ma Ngämuqa. ²⁶ Rha moe di qräk mät ta mamär näkt ta voda ama murhämeska sage ma Ngämuqa. Näkt täqap ta na ama tlanga dä rhi qoar toqortäqyia, “Sa rhäqyerhäkt di sa ut lu ama lat kärangätni i ama nañis ngät masirhat.”

Ma Jisas Ka Mes Ma Livai
(5:27-32 / Mat 9:9-13 / Mak 2:13-17)

²⁷ Näkt nga nasot iangärhäkt ama lat dä vuk sä ma Jisas bä qa met bä qa lu ama ruqa qarakni i qät ta ama takes kärak i rhat tes ka i ma Livai i qat muqun ba ama vätka qarakni i ama ruvek tit boda ama takes sae. Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit päp gua rhäng.” ²⁸ Dä ma Livai qa märanas näkt ka met daqoe iarhongäkt moekt bä qa met nasot a qa.

²⁹ Nasot dä ma Livai qa mualat na ama tmäski ama mor qi va aa vätka bä ama mor qi ama gulañgi na ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes bä sävät arhani di qale rha e gem iom bä rha moe rhat täs.

³⁰ Dap kinak ama Farisiqäna rhi na arhä Skraipkäna di rhat tamängus bä bä ma Jisas aa mudäsaqongda i rhi snanbät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngän däs dä ngänit nakt ngän na ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes ti na arhani ama vu rha ama ruvek?”

³¹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Iarhakt kärarhae i ama märäs pät a rha di qaku rhit läk nani ama ruqa qarakni i qat dräm gat tumäräspät dap sokt kärarhani i ama rämgi vät a rha di rhit läk nani ama ruqa rhoqoräkt. ³² Qaku ngua män ivakt iva ngua rhes iarhakt kärarhae i ama räkta na rha sagem ngo dap kinak ngua män ivakt iva ngua rhes ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong iva rhi näpgoer na nas.”

Ama Snanbät Sage Ma Jisas Sävat Ama Meranotka

(5:33-39 / Mat 9:14-17 / Mak 2:18-22)

³³ Dä rhi qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ma Jon ama Baptais aa mudäsaqongda di rhat dräm dat teranot dä rhi nän bä qosaqi ama Farisiqäna arhä mudäsaqongda dap ainge gi mudäsaqongda di qop tat täs dä rhit nakt.”

³⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nga mamär iva ngi qoar na ama gamoeqa qarakni iva rhit bodäm na qa aa ruavek iva rhat teranot toqoräkt i as kale qa qä na rha? ³⁵ Dap ama qäväläm as pa äm ngä rhän iva ama gamoeqa qarak iva rhit bodäm na qa diva rhi rha qa daqule rha bä vät iangärhäkt ama qunäng nasot a qa dä va rhat teranot.”

³⁶ Dä qosaqi qa qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Qaku aung gat dräm gä nängyiret sa anga baulini nämäni anga iar qi anga boiqi bä qä naqutäm sä ini mät ama liqi mäni anga mru qi anga boiqi. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va qän gyiret mät ama boiqi ama iar qi dä ani diva qaku ama nämhängi rhoqorne qre i qale ama baulini ama iar ini mäni ama mru qi ama boiqi.

³⁷ “Dä qosaqi qaku aung gat dräm gät tor na anga iar qi anga wain sämät anga mru ngät anga ngädäng gärangätni i rhit tor na ama wain sämät ngät. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama iar qi ama wain gi vukdor va ama ngädäng dä räp sa ama wain bä va mava na ama ngädäng. ³⁸ Qaku mamär iva rhoqoräkt dap koki sokt tit tor na ama iar qi ama wain sämät ama iar ngät ama ngädäng.

³⁹ “Sävetka qarakni i qät näkt ama wain ama mru qi bä rhäksot dä qaku nani a qa na anga iaräs na qi anga wain inguna va qä qoar toqortäqyia, ‘Ama mru qi di ama mär mät ki mamär.’ ”

6

Ma Jisas Di Ma Engeska Bä Ba Ama Sabat

(6:1-5 / Mat 12:1-8 / Mak 2:23-28)

¹ Vät akni ama Sabat dä ma Jisas kat tet da ama et na ama wit dä aa mudäsaqongda rhi nasäng i rhi nänbän sa ama gavämirhong bä rhit tigus pa arhä rhäkt nä irhong sä irhong angät srot bä rhat täs irhong.

² Dä arhani ama Farisiqäna rhi snanbät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngänin nänbetäkmät na ama muräkt pät ama Sabat?”

³ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “As nga qaku ngän mes sävät agi aa lat kärangätni i ma Devit ka mualat na ngät kä na aa ruavek toqoräkt i anoeng mä rha? ⁴ Nak pa qunäga vät a ngän i qa mon säva ama ansäspämgi ama me qi bä qa rha ama tmäs kärangätni i rhit bodäm ngät sage ma Ngämuqa bä qa mäns ngät näkt kosaqi qa von aa ruavek ta ngät. Sokt di iangärhäkt ama

tmäsi di ama Muräkt ngät tamän i qaku mamär vät anga ruvek mavängam iva rhat täs nävät a ngät dap sokt ama priskäna.”

⁵ Nasot dä ma Jisas kä goar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ruqa aa Emga di ma Engeska bä ba ama Sabat.”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Aa Rhäqyet Ama Nöp Et
(6:6-11 / Mat 12:9-14 / Mak 3:1-6)

⁶ Saqi vät akni ama Sabat dä ma Jisas ka met bä säva ama mämairqi bä qä su dap kale akni ama ruqa e qärakni i ama nöp aa rhäqyet. ⁷ Dap ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di rhit nöm mamär nani guani iva rhi rhäksärhä ma Jisas nä ini dä rhi sangar a qa bä qoki sa rhat lu qa mamär iva qa rhualat na anga mumäräspät pät ama Sabat.

⁸ Dap ma Jisas di qat dräm arhä mungäsänng sokt di qa goar nä qarak ka ruqa i aa rhäqyet ngä nöp doqortäqyia, “Ngia rhäranas bä ngia rhair da ama ruvek moe arhä saqong.” Dä soknga qarak ka märanas bä qat mair da arhä saqong.

⁹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Guani goe di ama Muräkt ngärhit tares pät ini angärha rhäng bät ama Sabat? Va ut tualat na ama lat ama mär ngät ura va ut tualat na ama vuirhong? Dä qosaqi va ut tumaiar na ama ruqa aa iar ura va urhi slava na ngät bä qäbäs na ngät?”

¹⁰ Näkt soknga qa nöm namet a nas sävät a rha moe näkt kä goar nä qarak ka ruqa rhoqortäqyia, “Ngia rhurän dä ngia rhäqyet tämono.” Dä qa mualat toqoräkt bä märäs pät aa rhäqyet mamär.

¹¹ Dap kä Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di uraqi dä arha ron mamär dä soknga rhi veng ne iva sa rha mäšana nä ma Jisas.

Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda
(6:12-16 / Mat 10:1-4 / Mak 3:13-19)

¹² Maos pät akni ama qunäga imäk äkt dä ma Jisas ka met sämäni ama damgi ivakt iva qä nän bä aa bängagi ama rhäk täm gi di qä nän sage ma Ngämuqa. ¹³ Bä nga vät duququs toqoräkt dä qa mes aa mudäsaqongda moe qärahani i gale rha gem ga mäni ama damgi sagem mes bä qa armeng da ama ngärhäqyisem da udiom na rha näkt ka mes ta iva ama ngangda na rha sä ma Ngämuqa aa lat i ¹⁴ ma Saimon gäarak i qa von ga rha ama ngärhipki ama iar qi i ma Pita näkt ma Andru qäarak i ain nanäk ama sägäkt näkt ma Jems näkt ma Jon näkt ma Filip näkt ma Bartolomyu ¹⁵ näkt ma Matyu näkt ma Tomas näkt ma Jems ma Alfius aa emga näkt ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ama Selot ¹⁶ näkt ma Judas ma Jems aa emga näkt sävät ma Judas Iskariot karak iva sae dä va qä vodä ma Jisas säva aa ikkäna arhä rhäkt.

Ma Jisas Ka Sameng Bä Ba Ama Mor Ngät Ama Gulañ Na Ama Ruvek
(6:17-19 / Mat 4:23-25)

¹⁷ Dä ar sä qa qä na rha bä rhat mair vät ama räkt äs ama ivärhäs. Bä iaqyäkt ama gulanqi ama mor qi na aa mudäsaqongda di gale rha e näkt sävät ama ruvek masirhat nae ma Judia moe bä nae ma Jerusalem bä arhani nävät a qoan glaqot na ama värham ma Tair dä ma Saidon. ¹⁸ Di iarhakt ta män ivakt iva rhi nari ma Jisas dä va qa rhumäräs pät a rha nämät arha räm. Bä qärahani ama ruvek i ama iaus ngärhit bon da rha ama märänga ama mor qa di märäs pät a rha. ¹⁹ Bä ama ruvek moe rhi siqut iva rhit tāk pät a qa inguna ama mumäräspät angät krot di ngät dän nävät a qa bä nga rhit tāk pät a qa dä märäsmäräs pät a rha moe.

*Angätni Ama Lat Kärangätni I Sa Qale Ma Ngämuqa Aa Modämne Vät A Ngät
(6:20-23 / Mat 5:2-12)*

²⁰ Dä qa ñäm sävät aa mudäsaqongda dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gärrarhae i ngänit läk inguna va bä ba ngän nä ma Ngämuqa aa Muräktpäp.

²¹ “Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gärrarhae i anoeng mä ngän däkt inguna va ma Ngämuqa qä rhäqäp ngän bä va mamär na ngän.

“Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gärrarhae i airäs ngän däkt inguna va nasot dä va ngäni qok dä va ngänit tama.

²² “Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gre i ama vu da ama ruvek arha ron masirhat sävät a ngän dä rhat tetdäm särhäm ngän dä rhat tamän mava na ngän bä rhi slava na angän ngärhep inguna ngänit päp gua rhäng aingo ma Ruqa aa Emga. ²³ Mamär iva ngäni qok kre i rhat tualat toqoräkt sä ngän bä ngänit don na nas na ama märmärgem inguna angän ditsek di ama mor ngät da ama usäpki arha ron. Inguna sa mudu arhä mamäkkäna rha mualat toqoräkt sä ma Ngämuqa aa vämginarha.

Ma Jisas Kät Boda Ama Enge Ama Qrot Ngät Säväät Arhani

²⁴ “Dap pa avuqi na ngän gärrarhae i ama qärhong bät a ngän i sa nguna ngän da angän ditsek.

²⁵ “Dap ama iräski sagem ngän gärrarhae i angän sarem mamär täkt inguna as pa anoeng mä ngän.

“Dap kosaqi ama iräski sagem ngän gärrarhae i rhäqäp ngän na ama märmärgem bä ngänit tama rhäkt inguna va as nasot dä va airäs ngän bä va ngänit nok.

²⁶ “Dap kosaqi ama iräski sagem ngän gärrarhae i ama ruvek tit kutdrir sagem ngän dä arha enge di ama mär ngät sävät a ngän i sa nguna mudu arhä mamäkkäna rha mualat toqoräkt sa ama vämginarha ama iräski na rha.

Mamär Iva Angäna Snäng Bät Angäna Ikkäna

(6:27-28, 32-36 / Mat 5:43-48)

(6:29-30 / Mat 5:38-42)

(6:31 / Mat 7:12)

²⁷ “Dap nguat tamän särhäm ngän däkt kärarhae i ngänät nari ngo i mamär iva angän snäng bät angäna ikkäna dä va ngän dualat na ama lat ama mär ngät sävät iarhakt kärarhae i ama vu da arha ron masirhat sävät a ngän. ²⁸ Dä ngäni nän dä ma Ngämuqa aa bulap bä bä iarhakt kärarhae i rhit täkngong däm ngän dä va ngäni nän sävät kärarhani i rhi slava na ngän. ²⁹ Ngakt bä aung gä e säng gia qeng dage dä qosaqi ngi rhong na age sävät a qa. Ngakt bä nga aung gä rha aung nävät a ngän aa boiqi ama uui qi dä va qale ngi nanen däm gi dap kosaqi va ngi von ga rha aa sräpki. ³⁰ Mamär iva ngänit bon iarhakt kärarhae i rhi nän ngän dap ngakt bä nga aung gä rha gi nga guani dä va qale ngän nanän däm ini nagem ga. ³¹ Iangärhäkt ama lat kärangät i nani a ngän iva arhani ama ruvek tat tualat na ngät sävät a ngän di qosaqi mamär iva ngän dualat toqoräkt sävät a rha.

³² “Ngakt bä nga sokt angäna snäng bät iarhakt kärarhae i arha snäng bät a ngän diva sirhäkt ama märini gem ngän doqor mäniëkt? Nak kärarhani i ama vu rha di qäqi arha snäng bät kärarhani ama ruvek i arha snäng bät a rha.

³³ Ngakt bä nga sokt ngän dualat mamär sä qararhani i rhat tualat mamär sä ngän di nga ama mär toqoräkt ura qaku? Nak kärarhani i ama vu rha di qäqi rhat tualat toqoräkt. ³⁴ Näkt ngakt bä nga sokt ngänit bon bä bä qararhani i nani a ngän na ama muvätki nagem da di nga ama mär toqoräkt ura qaku?

Nak ama vurha di qäqi rhit bon bä ba ama vurha näkt tat nanakt iva ama muvätki bä ba rha diva ama rhäk täm gi.

³⁵ “Dap mamär iva angäna snäng bät angäna ikkäna dä va ngän dualat na ama lat ama mär ngät sävät a rha dä ngänit boda nagem mes näkt kale ngän natmu angän snäng iva ngäni rha anga muvätki nagem da. Bä nga ngän dualat toqoräkt dä mamär iva angän ditsek diva ama mor ngät bä ama ruvek diva rhat lu ngän i ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa es na ngän inguna qät lavuqi nä iarhakt kärarhae i qaku rhat dräm dat tes ama mär näkt sävät ama vurha.

³⁶ Mamär iva ngänät dräm iva ngänit lavuqi rhoqor ma Ngämuqa i qat dräm gät lavuqi.

Qale Ut Tatnävämmne Na Arhani Sa Arha Lat
(6:37-38, 41-42 / Mat 7:1-5)

³⁷ “Qale ngän datnävämmne na arhani arha lat dä va qaku ma Ngämuqa qä namatnävämmne na angäna lat. Qale ngänit täksärha arhani dä ngäni sangäm na rha dä va qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm ngän dä qä nasangäm na ngän. Ngänit kyiradeng na arhani sa arha lat dä va ma Ngämuqa qät kyiradeng ba ngän. ³⁸ Ngänit bon nagem mes toqor mäniekt diva qosaqi ma Ngämuqa qä von ngän doqoräkt. Ma Ngämuqa diva qä von da ama mär qa ama siqutka iaqäkt kärak i sa rhit tares sävät a ne mane näkt tit kutnesäs bä va qoki rhäqöp mamär bä vritprit dä va vritprit namet a ngän. Iaäkt ama siqutka qarak i ngän du qa sävät arhani diva qosaqi ma Ngämuqa qa rhu qa sävät a ngän.”

³⁹ Dä qosaqi ma Jisas ka qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Var mamär iva anga säsurqa qä rhoer nanokt anga säsurqa? Nga va qaku in moe in namon mät anga uqupka? ⁴⁰ Anga mudäsaoqonga di qaku qa vit pa aa morqa aa uväs dap sävetka qarakni i qa rha ama rhisu mamär nage aa morqa diva qa rhän doqor qa.”

⁴¹ “Mäniekt bä ngi saengäkt sävät ama qlanängini mät gia ruaqa aa saqongaqa dap mavängam bät a nge sa ama ngämunget mät gi saqongaqa maräkt? ⁴² Ngu lu mäniekt bä mamär iva ngi qoar nä gia ruaqa rhoqortäqyia, ‘Gua ruaqa, va ngu qumär sa ama qlanängini nämät gi saqongaqa’ dap kre i nge di qaku mamär iva ngi lu ama ngämunget mät gi saqongaqa maräkt. Ainge qarak i ngiat tualat sädä saqong, as pa ngi er ngi rha ama ngämunget nae nämät gi saqongaqa maräkt dä nasot dä va mamär vät a nge iva ngiat nañäm mamär ivakt iva ngi rha ama qlanängini nämät gia ruaqa aa saqongaqa.”

Ama Ngämuqa Näkt Aa Gavam

(6:43-45 / Mat 7:15-20 / Mat 12:33-37)

⁴³ “Anga ngämuqa anga mär qa di qaku qät sa anga gavam anga vu ngät bä qosaqi anga ngämuqa anga vu qa di qaku qät sa anga gavam anga mär ngät. ⁴⁴ Va ngäni lu ñismäne na ama ngämung di nävät angät gavam. Inguna ama ruvek di qaku rhit ta ama gosaqi at gavam nävät ama ritgung. Bä qosaqi qaku rhi nänbän sa ama wain angät gavam nävät ama guruhäk. ⁴⁵ Ama mär qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama märirhong da aa ron di sa qat tualat na ama mär ngät ama lat dap ama vu qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama vuirhong da aa ron di sa qat tualat na ama vu ngät ama lat. Inguna sävetka aa vämgä di sa qiat tamän nävät agini qarqäni i rhäqöp aa snängaqa nä ini.”

Ama Ruiom Ama Udiom In Däk Pät Ina Värhiom

(6:47-49 / Mat 7:24-27)

⁴⁶ “Mäniekt bä ngän des ngo rhoqortäqyia, ‘Gua Engeska, gua Engeska’ sokt di qaku ngän dualat parhäm gua enge? ⁴⁷ Ama ruqa qarakni i qat dän gem ngo

bä qat nari gua enge näkt kat tualat parhäm ngät diva ngu qur a ngän i⁴⁸ qa di qa rhoqor mäniëkt. Qa di qa rhoqor ama ruqa qärakni i qät täk pät ama vätkä i qa nges bä saimäk näkt ka mu ama vätkä aa ribit i ama qrot it pät ama sinäpki arha rhäng. Näkt nga ama iqumga qa män bä ama qärhop ngä qut ka vätkä dä qop kaku ngä rhästäs a qa inguna qa rhäk mämägän sä qa.⁴⁹ Dap iaqäkt kärak i qat nari gua enge näkt kaku qat tualat parhäm ngät di qa rhoqor ama ruqa qärakni i qa rhäk pät aa vätkä vätkä ivät näkt kaku qa sämaqrot na aa ribit. Näkt pät ama qäväläm gärqomni i ama qärhop ngä qut iaqäkt ama vätkä dä arpus na qa mäk bä sa mava na qa mas.”

7

Ama Ulaqimärharhärhäkt Arhä Narhoerqa Aa Qatnanakt (7:1-10/Mat 8:5-13/Jon 4:46-54)

¹ Bä nga ma Jisas kä sameng bät ama ruvek kärarhani i rhat nari qa bä rhäksot dä qa met bä qa mon sae ma Kaperneam. ² Dap e di qale akni ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärakni i aa latka di sa märmär gem ga na qa masirhat sokt di aräm ga bä qorhäs iva qä ñäp. ³ Dä qä narhoerqa qa nari sävät ma Jisas dä qa rhäk na ama Judaqäna arha mortä ivakt iva rhi nän ga iva qa rhän bä qa rhumäräs pät aa latka.

⁴ Bä nga rha män ge ma Jisas dä rhat naing bät a qa masirhat toqortäqyia, “Qoki va ama mär masirhat kre i ngia rhualat toqor täkt bä ba qa⁵ inguna qa di aa snäng bät aurha ruvek ama Judaqäna dä qa mair na ut mämairqi.” ⁶ Dä soknga ma Jisas ka met kä na rha.

Bä nga rhat tet bä sa glaqot nä qä narhoerqa aa vätkä dä qa rhäk na aa ruavek ivakt iva rhi qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Gua morqa, qale ngiat turuan bät a nas inguna aingo di qaku ama märqa na ngo iva ngia rhon säp gua vätkä. ⁷ Bä ma ngo i qaku ngua met sagem nge dinguna nguut lu nas i qaku ama märqa na ngo. Dap pa sokt ngia rhamän iva märäs pät gua latka dä va märäs pät a qa. ⁸ Inguna qosaqi ngo di ama ruqa qärakni i qale ngo va ama narhoerta arhä muräkt angärha rem dap ama ulaqimärharhärhäkt di qale rha vä gua rem. Bä nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngia rhet’ dä qat tet. Dap nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngia ng’ dä qat tet inamuk. Dap nga ngu qoar nä gua latka rhoqortäqyia, ‘Ngia rhualat toqortäqyia e rhäkt’ dä qat tualat toqoräkt.”

⁹ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qräk mät ka nävät kärak dä qa rhong sävät ama gulañ na ama ruvek kärarhani i rhat tet nasot a qa dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän i qop as kaku ngua män bät anga qatnanakt anga mor ngät toqor täkt bä qäqi qaku gem ngän ama Israelqäna.”

¹⁰ Näkt sa evär dä qa ruvek kärarhae i mai qre qä narhoerqa qa rhäk na rha bä säva ama vätkä dä rha män bät ka latka i sa märäs pät a qa.

Ma Jisas Ka Märanas Na Ama Maqoski At Toemga Nämät Ama Träpki

¹¹ Bä nga nasot dä ma Jisas ka met bä sämät ama värhäm gärqom i rhat tes äm i ma Nain näkt aa mudäsaqongda rhi na ama mor qi ama gulañgi na ama ruvek di rhi na qa. ¹² Bä nga qat tet bä sämät ama värhäm angärha tmongi dä vukpuk sa ama ruvek sa ama ñäp ka ama ruqa. Näkt ama ñäpka aa nanäk di ama maqoski na qi näkt at toemga iaqäkt di sokt ka ama sägäk. Näkt ama mor qi ama gulañgi na ama ruvek nämät iomäkt ama värhäm di rhi na qi.

¹³ Bä nga ma Engeska qa lu qi dä qa lavuqi na qi masirhat dä qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Qale ngit nok.”

¹⁴ Näkt ka met pävit bä qa rhäk pät ama ñäpka aa gasgaska dä iarhakt kärarhae i rhit ta iaqäkt ama gasgaska di rha mair bä mänadin bät a rha. Dä qä

goar toqortäqyia, “Qarhoemga, ngu goar na nge rhoqortäqyia, ngia rhäranas.”
 15 Näkt sa qa ñäpka qa märanas bä qat muqun bä qä nasäng i qat tamän dä ma Jisas ka mu qa ge aa nanäk.

16 Qärahani moe di rhäqäp ta na ama tlenga dä rha an sä ma Ngämuqa. Dä rhi goar toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa vämginaqa ama moräs na qa sa qa män mänguräp mä ut. Ma Ngämuqa sa qa män ivakt iva qa rhatnärha aa ruvek.”

17 Bä rhangät täkt ama sameng sävät ma Jisas di vräs dä m ngät e ma Judia moe bä särhage särhage nä iaqäkt ama ngärhäkta.

*Ama Engevärharha Nage Ma Jon Ama Baptais
 (7:18-35 / Mat 11:1-19)*

18 Ma Jon aa mudäsaqongda rha sameng ba qa sävät iangärhäkt ama lat moe qärangätni i sa ngä märanas. Dä qa mes ama udiom nävät a rha

19 näkt ka rhäk na iom sage ma Engeska ivakt iva ini snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga qarak na nge iva qa rhän ura va qoki as ut nañäm nani akni?”

20 Bä nga qärqiom in met bä sage ma Jisas dä ini goaräs na qa rhoqortäqyia, “Ma Jon ama Baptais ka rhäk na un sagem nge ivakt iva uni snanbät sä nge rhoqortäqyia, ‘Nga qarak na nge iva qa rhän ura va qoki as ut nañäm nani aung?’”

21 Dap pät iomäkt ama qäväläm di ma Jisas ka mumäräs pät ama rhäqäp na rha nämät ama räm maos maos dä qa qutnäs ama iaus nämät arhani dä qa mumäräs pät ama rhäqäp na rha ama säsurta bä rhat nañäm. 22 Dä sa qa muvät pät ma Jon aa mudäsaqongiom doqortäqyia, “In det bä ini goaräs nä ma Jon sävät ama lat kärangätni i in lu ngät te dä agi enge qärangätni i in nari ngät. Rhoqoräkt i ama säsurta di sa rhat nañäm dap ama vävarhämda di sa rhat tet dap iarhakt kärarhae i ama bias pät a rha di sa märäs pät a rha dap ama dängbärharha di sa rhat nari dap ama ñäpta di sa rhat täranas bä ama iar ta. Dä ama sameng ama mär ngät di ngu sameng na ngät bä ba ama tläkta. 23 Näkt mamär iva märmär ge iaqäkt kärak i nga ama ruvek ti slava na qa inguna nävät a ngo dä qaku qa qut säda aa ron.”

24 Nasot i ma Jon aa mudäsaqongiom in met dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän sävät kä guläñgi sävät ma Jon dä qä goar toqortäqyia, “Ngän met sävät ama qräk dä bäs ama ivärhäs ivakt iva ngäni lu agiqa? Nguaräm ngän met sae ivakt iva ngäni lu ama eqokt ka ama ruqa qarakni i qät lir qät kutsasorhane varhäm ama ruvek arhä snängaqa? 25 Ngakt bä qaku rhoqoräkt dä ngu lu sa ngän met ivakt iva ngäni lu agi anga ruqa? Nak nga va ngäni lu ama ruqa qarakni i qat don mät ama boi ama mär ngät? Qaku, inguna iarhakt kärarhae i rhat don mät ama boi ama mär ngät bä qale rha i amägän sä rha di sa qale rha va ama vitnarha arha vät. 26 Ngakt bä qaku rhoqoräkt dä ngu lu sa ngän met ivakt iva ngäni lu agi anga ruqa? Nguaräm ba ngäni lu akni ma Ngämuqa aa vämginaqa? Äri, sokt di ngu goar na ngän i iaqäkt di qa vit pät arhani ama vämginarha arhä väs. 27 Rhak täkt ama ruqa di iaqäkt kärak i sa rha sä m sävät a qa vä ma Ngämuqa aa enge rhoqortäqyia,

“As ngäni lu i ngut täk nä gua engevärhaqa vä gi qamäs
 ivakt iva qä rhäkmu nä gia iska nanokt nge.”

28 Ngu goar na ngän na ama engätki i nävät ama ruvek moe di sa qaku aung gärakni i qa vit pä ma Jon aa uväs dap iaqäkt kärak i ama gaini na qa mamär vä ma Ngämuqa aa Muräktpä m di ama moräs na qa masirhat daver ma Jon.

²⁹ Bā nga ama ruvek moe bā qāqi sāvāt kārarhani i rhit ta ama takes di nga rha nari ma Jisas aa enge dā rhat tamān i nak ma Ngāmuqa aa lat di ama rākt ngāt i sa nguna rha rha ama baptais nage ma Jon. ³⁰ Dap ama Farisiqāna rhi na iarhakt kārarhae i ama mādrām da mamār sa ama Murākt di rha mer ma Ngāmuqa aa snāngaqa bā ba rha inguna rha mer ti narha ama baptais nage ma Jon.

³¹ Dā ma Jisas kā goar toqortāqya, “Ngu lu va ngua rhuqut ta agiqa sāvāt ama ruvek nāvāt tit tākt ama qoengait? Ngu lu rha rhoqor agiqa? ³² Rha di rha rhoqor ama rhoes kārarhani i rhat muqun ba ama ivārhās kārqosni i rhit boda ama tmās e bā arhani rhit nās sāvāt arha ruavek toqortāqya,

“ ‘Urhith kut ama irin dap ngān di qaku ngān dain
dā urhit tong ama mabu na ama irāski dap ngān di qaku ngānit nok.’

³³ Nguat tamān doqor tākt inguna ma Jon ga mān di qaku qat tās ama bret dā qaku qāt nākt ama wain dap ngāni goar toqortāqya, ‘Qa di ama iauska qa e māt ka.’ ³⁴ Dap ma Ruqa aa Emga qa mān i qat tās dā qāt nakt dā ngāni goar i, ‘Ngāni lu qa. Ama qatmāska dā ama tnaktka na qa bā aa ruavek di iarhakt kārarhae i rhit ta ama takes bā sāvāt ama vurha!’ ³⁵ Sokt di ama ruvek arha lat kārangātni i rhat tualat na ngāt nāvāt ama mādrām ama mār ngāt nage ma Ngāmuqa di ngāt ngārhi goar i aa mādrām ama mār ngāt di ama rākt ka.”

Ma Jisas Ka Qyiradeng Na Ama Vu Qi Ama Evopki Sa Arhā Vuirhong

³⁶ Nasot toqorākt dā akni nāvāt ama Farisiqāna di qa rhāknan dā ma Jisas iva qā na qa in dās ama tmās dā soknga qa met bā sāva aa vātka bā qale qa vāt ama laiqa aa rhākt ivakt iva qat tās.

³⁷ Dap aktni ama vu qi ama evopki nāmāt iomākt ama vārhām di nga qia nari sāvāt ma Jisas i qat tās nāvāt ama Farisiqa aa laiqa va aa vātka dā sa qia mān sage ma Jisas sa ama kainaqi qāraktni i sa rha muālat na qi na ama duiqa ama saksak pām ga. Ia qyākt ama kainaqi di rhāqāp ki na ama oel qāraktni i ama mār at tamaska. ³⁸ Nākt nga qiat mair sāng aa rhāng dā qia nasāng i qit nok bā qyiqyikt pāt ma Jisas aa qāriglem na at koep. Dā qia angār bā qia suqup pāt iglem na at kāseng nākt kia qārkhāktgyām iglem* nākt kia vrit na ama oel ama mār at tamaska vāt iglem.

³⁹ Bā nga qarak kā Farisiqa i mai qre qa rhāknan dā ma Jisas di nga qa lu rhoqorākt dā qa mu aa snāng doqortāqya, “Vadi mai iaqākt ama ruqa di nak ma Ngāmuqa aa vāmginaqa di mai mamār iva qat drām i agukt koe iaqyākt kāraktni i qit tāk pāt a qa bā qi di qi rhoqor māniekt nak nguna qi di ama vu qi ama ruqi.”

⁴⁰ Dā ma Jisas ka goar na qa rhoqortāqya, “Saimon, ani rhārhāni va ngua rhamān sārham nge nā ini.”

Dā ma Saimon ga goar na qa rhoqortāqya, “Qamorqa, dā a nge ngi goar na ngo.”

⁴¹ Dā ma Jisas kā goar na qa rhoqortāqya, “Ama ruiom di sa in nān da ama ligār nage ama ruqa qāraktni i aa lat diva qāt boda ama ligār bā ama ruvek kārarhani i rhi nān ga iva nasot dā rhat drām dat tuvāt. Akni qa nān da ama ngārkhāqyet ama handret na ama qunāng angāt titsek dap akni sa ama ruiom ama udiom da ama ngārkhāqyisem na ama qunāng angāt titsek. ⁴² Nākt in moe di qaku ina anga ligār ivakt iva saqi sa in duvāt dā soknga iaqākt kārak i qāt

* **7:38** kia qārkhāktgyām iglem Na ama Grikkāna arha enge di rhom dākt ama gāngārini angāt kāvālām di rhoqortāqya, ‘kia vop pāt iglem.’

lu vät iangärhäkt ama lat di qa anmae vät a iom iva qaku in namuvät na ngät. Bã nga rhoqoräkt dä va auge nävät a iom diva aa snäng bät a qa masirhat?"

⁴³ Dã ma Saimon ga muvät toqortäqya, "Nguat tu gu snäng i iaqäkt kârak i qa nãn da ama ligär masirhat näkt ta veng ngät nävät a qa."

Dã ma Jisas kã qoar nä qa rhoqortäqya, "Ngia matnävämne maräkt toqoräkt."

⁴⁴ Näkt ka rhong sävät ka evopki dä qã qoar nä ma Saimon doqortäqya, "Nga ngiat lu rhakt ama evopki? Ngu mon säp gia vätkã näkt kaku ngia von ngo rha anga rigi iva rhi rhor gua qäriglem. Dap sa qyikt pät gua qäriglem nage at koop näkt kia suqup pät iglem na at käseng. ⁴⁵ Dã qaku ngia ar sä ngo i ngia qärhäktgyãm ngo† dap takt täkt ama ruqi di mänäsäng mai qre ngua mon bã sarhe dä qaku mae vät a qi i qit kärhäkt dä gua qäriglem. ⁴⁶ Dã qaku ngia rhor na anga oel vät ngua väski dap ki di sa qia vrit na ama oel ama mär at tamaska sävät gua qäriglem. ⁴⁷ Da soknga va ngu qoar na nge i arha vuirhong di ngua qyiradeng nä irhong inguna at snäng bät a ngo masirhat. Dap iaqäkt kârak i sa ma Ngãmuqa qät kyiradeng ba qa maqälak di aa snäng bät a qa maqälak."

⁴⁸ Dã ma Jisas ka märhamãn särhä qäräkt toqortäqya, "Ngu qyiradeng nä gia vuirhong."

⁴⁹ Dã arhani ama ruvek pä iaqyäkt ama tmäski di rhi nasäng i rhat tamãn sä mänguräp mã ne rhoqortäqya, "Auge rhak täkt iva qäqi qät kyiradeng na ama ruvek sa arha vuirhong?"

⁵⁰ Dã ma Jisas ka märhamãn särhä qa ruqi rhoqortäqya, "Gi qatnanakt di sa ngã mumaiar na nge. Ngia rhet sa ama isiska."

8

Sävät Ama Evop Iarhakt Kärarhae I Rhi Nã Ma Jisas Tat Tet

¹ Nasot dã ma Jisas ka met mät ama värhap ama mor ap dã ama lel ap bã qã sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngãmuqa aa Muräktpä. Dã ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha di rhi na qa ² näkt sävät arhani ama evop kärarhani i qa qutmäs ama iaus nämät ta dã qa mumäräs pät a rha nämät ama rãm. Aktni nävät a rha di ma Maria qäräkt i rhat tes ki i ama ruqi nämät ama värhãm ma Makdala qäräkt i sa qa qutmäs ama ngärhäqyiet da udiom na ama iaus bã vuk sä ngät nämät ki. ³ Bã qosaqi qale ma Joana ma Kusa aa egutki e näkt ma Kusa di ma Herot aa lat angät narhoerqa bã qosaqi ma Susana näkt sävät arhani ama rhäqap na rha. Rhärha rhäkt ama evop di rhat tatnrhä ma Jisas kã na aa mudäsaqongda na arhä ligär qärangätni i nga e gem da.

Ama Enge Na Ama Siquutki Sävat Ama Ruqa Qärakni I Qät Don Na Ama Gavämirhong

(8:4-8 / Mat 13:1-9 / Mak 4:1-9)

⁴ Bã nga ama mor qi ama gulãngi na ama ruvek di väspästämne na rha sage ma Jisas dap kosaqi ama ruvek tat dãn nämät ama värhap ama mor ap i aomni näkt saqi sa aomni dã ma Jisas ka märhamãn bät tangät täkt ama enge na ama siquutki rhoqortäqya,

⁵ "Maos dã akni ama latka qärakni i qät don na ama gavämirhong ga met säva ama etki ivakt iva qã qutnanokt pät a qi. Bã nga qät don na ama gavämirhong bät ama etki dã arhongni ama gavämirhong ngã säp sä varhãm ama iska dã

† 7:45 ngia qärhäktgyãm ngo Na ama Grikkãna arha enge di rhom däkt ama qängäriin angät kävälãm di rhoqortäqya, 'ngia vop pä gua sdãm.'

ama ruvek ta naengmät nä irhong dä ama isäm nämät ama leqäs ngä mä s irhong. ⁶ Dap arhongni ngä säp sävät ama ivätki qarakti ni ama dui väm gi bä nga vur mät irhong dä nät däm irhong inguna qaku anga rigi masirhat pa ama ivätki. ⁷ Dap arhongni ama gavämirhong ngä säp sä mänguröp ama ritgung bä ngä moe ngä ir sä ne bä ama ritgung ngä ong ama gavämirhong bä ngä slava nä irhong angärha irhirqi. ⁸ Dap arhongni ngä säp sävät ama ivätki ama mär qi. Bä irhong ngä ir bä irhong ngä sa. Näkt asägäni asägäni ini ngä sa ama sägäk ama handret na ama gavämirhong.”

Bä nga qat tamän bä rhäksot dä qa märhamän dövuk toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

Ama Rharimini Qärqäni I Ma Jisas Kat Tamän Na Ama Enge Na Ama Siqu
(8:9-10/Mat 13:10-17/Mak 4:10-12)
(8:11-15/Mat 13:18-23/Mak 4:13-20)

⁹ Bä nga aa mudäsaqongda rha snanbät sä qa iva qä qoar na rha na ama enge na ama siqutki at tarimini ¹⁰ dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ma Ngämuqa qät bon ngän da ama mädräm ivakt iva ngänät dräm sävät aa Muräktpäm dap nguät tamän bät ama enge na ama siqut sage arhani ivakt iva ‘näma dä äkt bä rhat nañäm sokt diva qaku rhi nalu guani bä näma dä äkt bä rhat nari sokt diva qaku mamär iva qunäga vät a rha.’

¹¹ “Ama enge na ama siqutki at tarimini di rhoqortäqyia, ama gavämirhong di ma Ngämuqa aa enge. ¹² Ama gavämirhong barhäm ama iska di ama siqutki sävät ama ruvek kärarhani i rhat nari näkt ma Sämga qat dän bä qät ta ama enge näda arha ron ivakt iva qaku rhi natnanakt na ngät dä va qaku rhi narha ama mumaiar. ¹³ Dap iarhongäkt kärqärhong bät ama ivätki ama dui väm gi di ama siqutki sävät ama ruvek kärarhani i rhit ta ama enge na ama märmärgem doqoräkt i rhat nari ngät sokt di qaku angät snagut ngät don säda arha ron mamär. Bä rhat nanakt di nak kop sokt pät ama qäväläm ama qot äm näkt nga ama märänga nage ama siqutsiqut kat dän bät a rha dä mämae da arhä qatnanakt.

¹⁴ “Ama gavämirhong gärqärhongni i irhong ngä säp sä mänguröp ama ritgung di ama siqutki sävät ama ruvek kärarhani i rhat nari sokt di nga rhat tet parhäm arha tmerhäs dä ama qänäskänes dä ama märmärgem näkt ama mämägän nämäni ama ivätki di ngärhi slava na rha dä soknga qaku sräpsräp ta mäni arhä qatnanakt. ¹⁵ Dap ama gavämirhong bät ama ivätki ama mär qi di ama siqutki sävät ama ruvek kärarhani i sa ama räkt ka dä ama mär qa ama snängaqa di rhat nari ama enge näkt tit sangar säväm na ngät ma ama qrot. Dä qale rha ma ama qrot sa ama bulap bä äkt i rhit sa ama gavam bät kärangätni arha iar.”

Ama Lirhäga Va Ama Laiqa Aa Rem
(8:16-18/Mak 4:21-25)

¹⁶ “Qaku aung gä namudäm säda anga lirhäga näkt kä ngaip ka va anga uratki arha rem ura qa rhu qa va anga laiqa aa rem. Dap kinak kä rhäkt a qa rhävuk ivakt iva nga iarhakt kärarhae i rhat don säva vät diva rhat lu ama neraqa. ¹⁷ Inguna qaku guani qärqäni i ama ngaip ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qärqäni i ini nga e väm diva qaku vuk sä ini säda eraqi. ¹⁸ Dä soknga mamär iva ngänät nari mamär ivakt iva qunäga vät a ngän sa ama enge inguna aung gärakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae dap aung gärakni i sa qaku aa anga guani diva

qäqi rhi rha iarhongäkt nagem ga qarqärhong i qat tu aa snäng i irhong nga e gem ga.”

Ma Jisas Aa Nanäk Näkt Sävat Aa Läktpek

(8:19-21 / Mat 12:46-50 / Mak 3:31-35)

¹⁹ Dä ma Jisas aa nanäk näkt sävat aa läktpek di rha män ivakt iva rhi lu qa sokt di qaku mamär iva rhi namet sa glaqot na qa inguna nage ama gulänği na ama ruvek. ²⁰ Dä akni qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Gi nanäk näkt sävat gia läktpek di iarha namäk tat mair dalek i nani a rha iva rhi lu nge.”

²¹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Gu nan bä gua läktpek di iarhakt kärarhae i rhat nari ma Ngämuqa aa enge näkt tat tet nasot a ngät.”

Ma Jisas Ka Anmae Da Ama Lauräm

(8:22-25 / Mat 8:23-27 / Mak 4:35-41)

²² Vät akni ama qunäga dä ma Jisas ka rhon na nas sämät ama mlauski qä na aa mudäsaqongda dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “U rhet samit särhage na ama namuqa.” Dä rha met mämono. ²³ Bä nga rhi ngang bät kä namuqa rhoqoräkt dä ma Jisas di qa mänatäm.

Dä but sa ama lauräm ama grot äm mäk masägos pät ama namuqa aa rhäng bä ama mlauski di rhäqäptäqäp ki na ama rigi bä qale rha da ama tñäpki arha ron. ²⁴ Dä ama mudäsaqongda rha met bä rha rhäqäm a qa dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ura, Qamorqa! Va u rhon bä va urhi ñäp!”

Dä qa märanas bä qa anmae da ama lauräm dä ama vaeng na ama enge ama grot ngät dä soknga qäp dä qä lauräm dap mänadin bät ama qoeväs. ²⁵ Dä ma Jisas ka snanbät sa aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Angän gatnanakt ngä qoe nai?”

Rhäqäptäqäp ta bä rhit len dä rhi snanbät sagem ne rhoqortäqyia, “Nak sa auge rhak täkt kärak i qät bon da ama rhäkne qäqi särha ama laur dä ama rigi dä ngät nari nämät ka?”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iaus Mät Ka Ama Ruqa

(8:26-39 / Mat 8:28-34 / Mak 5:1-20)

²⁶ Dä rha met mät ama mlauski bä särhage na ama namuqa bä sävat ama Gerasaqäna* arha ivärhäs kärqosni i äs nga e rhämone nä na Galili. ²⁷ Bä nga ma Jisas ka rhon na nas samit sävat a qoan dä akni ama ruqa qaräkni i ama iaus nga e mät ka qa met inamuk sagem ga. Iaqaät ama ruqa di qa nämät iomäkt ama värhäm ama mor äm näkt ka di mudu qaku qat dräm ga is nas bä ama vlavel a qa dä qaku qat tas pa anga vätka dap kat tas mät ama ñäpta arha lek.

²⁸ Bä nga qa lu ma Jisas dä qa muqaia näkt arpus na qa mäk säng ma Jisas aa qar bä qät nästäm dävuq toqortäqyia, “Nani a nge iva ngia mäšana na ngo, ainge Jisas ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa emga? Ngut nok pät a nge iva qale ngi nasangäm na ngo.” ²⁹ Qat tamän doqoräkt di sa nguna ma Jisas ka märhamän ma ama grot iva vuk sa ama iauska nämät ka.

Ma ama rhäqäp nä imek dä ama iauska qä rhartäm sä qa bä nämä dä rhit kop mät aa qar dä aa rhäkt na ama sengäna bä qale qa va ama tpäskiarharhäng sokt di qä nänbänmät na ngät näkt ama iauska qä ngang sä qa bä sävat ama ivärhimek kärqämekni i qaku anga ruvek pät imek.

³⁰ Ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gi ngärhipki agukt koe?”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Ma Rhäqäp” inguna ama rhäqäp na ngät ama iaus sa ngä mon sämät ka. ³¹ Dä saqi as ngärhit nok pät ma Jisas iva qale qä

* 8:26 ama Gerasaqäna Ura 'ama Gadaraqäna ura 'ama Gergesaqäna'

naqutmäs a ngät bä va ngä namet sämät ama uqupka qärakni i qaku aa anga ribit†.

³² Dap ama vlam ama rhäqäp na ngät di qale ngät e bä ngät täs pät ama qurängige. Dä ama iaus ngä nok pät ma Jisas ivakt iva qä rhares pät angärha rhäng iva ngä rhon sämät ngät dä qa rhares pät angärha rhäng. ³³ Bä nga vuk sa ama iaus nämät ka ruqa dä ngä met bä ngä mon sämät ama vlam bä ama vlam moe ngä ang masirhat pät ama qäsäpki bä ngä mon ba ama rigi bä ngä nlap däm gi.

³⁴ Bä nga ama ruvek kärarhani i mai rhit lu vät iangärhäkt ama vlam di sa rha lu ama lat kärangätni i ngä märanas toqoräkt dä rha ang masirhat bä rha sameng mät ama värhäm bä särhage särhage. ³⁵ Dä ama ruvek ta met ivakt iva rhi lu iangärhäkt ama lat kärangätni i sa ngä märanas. Bä nga rha män ge ma Jisas dä rha lu qa ruqa qärak i sa vuk sa ama iaus nämät ka i qat muqun säng ma Jisas aa qar i sa mamär na aa mädräm bä qa monmät bä nga rha lu rhoqoräkt dä rhit len.

³⁶ Ama ruvek kärarhani i rha lu iangärhäkt ama lat kärangät i ma Jisas ka mualat na ngät di sa rha goar na ama ruvek i sa ma Jisas ka mumäräs pät ama iausmätka rhoqor mäniekt. ³⁷ Dä ama ruvek moe nävät ama Gerasaqäna arha ivärhäs taqe rhage rha goar nä ma Jisas iva qa rhet nagem da inguna rhäqäp ta masirhat na ama tlanga.

Dä qa rhon na nas sämät ama mlauski bä qa met. ³⁸ Bä ama ruqa qärakni i mai qre vuk sa ama iaus nämät ka di qät nok pät ma Jisas iva qä na qa dä ma Jisas ka evär däm ga näkt kâ goar na qa rhoqortäqya, ³⁹ “Evär däm nge säva vät bä ngi sameng i sa ma Ngämuqa qa mualat pä gia iar toqoräkt.” Dä soknga qa met mät iomäkt ama mor äm ama värhäm bä qa sameng i ma Jisas ka mualat pa aa iar toqoräkt.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Evopki Näkt Ma Jairus Aa Imgi
(8:40-56 / Mat 9:18-26 / Mak 5:21-43)*

⁴⁰ Bä sa nga evär dä ma Jisas särhage na ama namuqa dä ama gulañgi na ama ruvek ta ar sä qa inguna rha moe di mai qale rha dap tat nañäm nani a qa. ⁴¹ Dä ama tpäskinaqa näva ama mämairqi qärak i rhat tes ka i ma Jairus ka män bä arpus na qa säng ma Jisas aa qar bä qat naing bät a qa ⁴² iva qä na qa säva aa vätkä inguna aa imgi qit nâp kärakti i qop sokt ki aa imgi ama sägäkt. Näkt at koeo di ama ngärhäqyisem da udiom na ngät.

Bä nga ma Jisas kat tet parhäm ama iska dap ama gulañ na ama ruvek di rha moe rhat tet bä rhit tares ka. ⁴³ Dap akti ama ruqi di qali qi e qärakti i qaku mae da arha rämgi na ama equngi dap at biaska qat tet pät ama ngärhäqyisem da udiom na ama qoeo. Sa qia sot pät a nas iva märäs pät a qi‡ sokt di qaku aung ga mäqäne dä mamär iva qa rhumäräs pät a qi.

⁴⁴ Qia män säng ma Jisas aa rhäng bä qia rhäk da aa boiqi arha väm dä qop kâp da ama biaska masägos.

⁴⁵ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqya, “Auge qa rhäk pät a ngo?”

Bä nga rha moe rha rhäqyas dä ma Pita qä goar toqortäqya, “Qamorqa, ama ruvek di masirhat na rha bä rhit tares ngo.”

† 8:31 ama uqupka qärakni i qaku aa anga ribit Ama ruvek tat tu arhä snäng i ama iaus diva rhi väs särhäm ngät mäk da ama ivätki arha ron mamär bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni iva ma Ngämuqa qä sangäm na ngät. ‡ 8:43 Sa qia sot pät a nas iva märäs pät a qi Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

⁴⁶ Sukt di ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Aung i ak ka rhäk pät a ngo. Nguat nari i angätni gu grot ngä met nävät a ngo.”

⁴⁷ Dä qa evopki qiat lu i qaku mamär iva qi namet dap kaku rhi naräm na qi dä soknga värvar vät a qi bä qia met bä arpus na qi säng ma Jisas aa qar. Näkt da ama ruvek arhä saqong moe dä qia qoar i mäniekt bä sa qia rhäk pät ma Jisas bä rhoqor mäniekt bä qia rha ama mumäräspät masägos.

⁴⁸ Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Nguä imgi, gi qatnanakt ngä mumäräs pät a nge. Ngia rhet sa ama isiska.”

⁴⁹ Bä as nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tamän dä akni ama ruqa qa män näp ma Jairus ama narhoerqa näva ama mämairqi aa vätka. Bä qä qoar toqortäqyia, “Sa ngia imgi qia ñäp. Dap kale ngi namuruan bät kamorqa.”

⁵⁰ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqor täkt dä qä qoar nä ma Jairus toqortäqyia, “Qale ngit len dap sukt ngiat nanakt dä va märäs pät a rha qi.”

⁵¹ Bä nga qa män bä ma Jairus aa vätka dä qaku qa rhares pät aung aa rhäng iva qä na qa in don sävät ama ñäpki at tut dap sukt ma Pita dä ma Jon näkt ma Jems näkt sävät ama rhuimgi at mamäk dä at nanäk. ⁵² Dap toqoräkt di ama ruvek di rhat tuqaia dap tit nok pät a qi. Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Qale ngänit nok inguna nak kop kaku qia ñäp dap ki mänatäm.” ⁵³ Dä rha rhama tam ga inguna rhat dräm i sa qia ñäp.

⁵⁴ Sukt di qa sangar at tärhäqyet näkt kä qoar na qi rhoqortäqyia, “Nguä imgi, ngia rhäranas.” ⁵⁵ Dä saqi sa evär da at kloqaqa bä qia mair masägos. Dä ma Jisas ka qoar na rha iva rhi von gi rhä guani ivakt iva qia äs. ⁵⁶ At mamäqiom di qräk mä t iom mamär sukt di ma Jisas ka qoar na rha ma ama qrot iva qaku rhi nasameng ba aung sävät aa lat iangärhäkt kärangätni i sa ngä märanas pät a qi.

9

Ma Jisas Qa Rhäk Na Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda (9:1-6 / Mat 10:5-15 / Mak 6:7-13)

¹ Mamär dä ma Jisas ka mes ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda sävät a ne dä qa von da rha ama grot dä ama rhares ivakt iva rhit kutmäs ama iaus dä qosaqi iva rhat tumäräspät nämät ama räm ² dä qa rhäk na rha ivakt iva rhi sameng sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm dä va rhat tumäräs pät ama rämgi värharha. ³ Qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Va qaku ngän nata guani sävät angäna tmerhä. Qaku ngän nata anga tlang dä anga sägänaqa dä anga tmäs dä anga ligär dä va qaku aung gä nata anga unbem anga sravem. ⁴ Agi a vätka qarakni i ngän don säväm ga diva qale ngän e väm ga bä dängdäng i ngän det daqule iomäkt ama värhäm. ⁵ Dap ngakt bä qaku guavek anga ruvek ta ar sä ngän dä va ngäni suqup angäna qar sa ama rhabuqi samäk* toqoräkt i ngän det daqule iomäkt ama värhäm ivakt iva rhi lu i sa ma Ngämuqa di qaku märmär gem ga na rha.”

⁶ Dä soknga vräs na rha bä rha met sämät ama värhap asägom asägom bä rhi sameng na ama sameng ama mär ngät dä rhat tumäräspät ama ruvek äkt kärarhani i rhat dän e.

Ma Herot Di Qänäskänes Ka Masirhat Nävät Ma Jisas (9:7-9 / Mat 14:1-12 / Mak 6:14-29)

* **9:5** ngäni suqup angäna qar sa ama rhabuqi samäk Rhangät täkt ama lat di ngärhi sameng i sa ma Ngämuqa qa rhong na rha mas.

⁷ Bã ma Herot ama tpäsquinaqa di qat nari sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät täranas bã däädän mä qa inguna arhani rhi qoar i ma Jon sa qa märanas nämät ama tñäpki ⁸ dap arhani rhi qoar i ma Elaija† sa väs däm ga dap koki as arhani di rhi qoar i akni iaqäkt kärak i mudu qa nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa qa märanas bã ama iar qa. ⁹ Dap ma Herot ka qoar toqortäqyia, “Sa ngua rhodäkt mät ma Jon. Dap auge rhak täkt kärak i nguat nari rhärhong däkt sävät a qa?” Dä qa siqut ivakt iva as kä lu qa.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bã Ba Ama Ngärhäqyet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(9:10-17 / Mat 14:13-21 / Mak 6:30-44 / Jon 6:1-15)

¹⁰ Bã sa nga evär dä qä ngangda dä rha sameng bã bã ma Jisas nä iarhongäkt moe qärqärhong i sa rha mualat nä irhong. Dä qa rhäqoar sä rha bã rhi na qa bã sokt ta rha met sä nas bã sa glaqot na ama värhäm ama lel äm gärqom i rhat tes äm i ma Betsaida, ¹¹ sokt di qoki as ama gulañ na ama ruvek di rha räm dä rha väs täm ga sae. Dä ma Jisas ka ar sä rha näkt ka märhamän sävät a rha sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm näkt ka mumäräs pät iarhakt kärarhae i rhit läk nani ama mumäräspät.

¹² Bã nga säpbängang mamär dä qä ngärhäqyisem da udiom na rha rha män gem ga dä rhi qoaräs na qa rhoqortäqyia, “Mamär iva ngi rhäk na ama gulañ bã va rha rhet sämät ama värhap bã särhage na ap ivakt iva rhi ñäm nani anga tmäs dä anga vät iva rha rhas inguna rhos täkt ama ivärhäs di äs nga e gläius.”

¹³ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Aingän, ngäni von da rhä guarhong ivakt iva rha äs.”

Dä rha muvät i rhi qoar toqortäqyia, “Rhe gem ut di qop sokt ama ngärhäqyet na ngät ama bretkäna näkt ama udiom ama rhinämiom. Dap nga nani a nge iva urhi vodäm bät anga tmäs bã ba ama gulañ moe?” ¹⁴ Rha märhamän doqoräkt dinguna ama rhodäm sa ama gamoe e di ngäkt kre ama ngärhäqyet ama tausengäna na rha.

Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngäni qoaräs na rha iva rha rhuqun bät a ne va ama gulañap. Näkt ama gulañap asägom asägom diva ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ama ruvek pä bap.” ¹⁵ Dä ama mudäsaqongda rha mualat toqoräkt bã rha moe rha muqun mäk. ¹⁶ Dä qa rha qä ngärhäqyet kä bretkäna näkt sävät kä rhinämiom bã qat nañäm dävit säva usäp näkt ka mes ama mär näkt ka vonmät na ngät. Näkt ka von aa mudäsaqongda rhäm ngät ivakt iva rhi are däm ngät bã ba ama ruvek.

¹⁷ Bã rha moe rha mäb bã arhä sarem näkt ama mudäsaqongda rha rha ama urat ama ngärhäqyisem da unbem na ama mäsdävät.

Ma Pita Qa Sameng Mamär I Ma Jisas Di Ma Krajs

(9:18-21 / Mat 16:13-20 / Mak 8:27-30)

¹⁸ Maos toqoräkt i ma Jisas di qä nän bät ama ivärhäs kärqosni i qaku anga ruvek e dap aa mudäsaqongda di gale rha e rhi na qa dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu ama gulañ na ama ruvek di rhi qoaräs i aingo di auge na ngo?”

¹⁹ Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Arhani di rhi qoar i ma Jon ama Baptajs dap arhani di rhi qoar i ma Elaija dap koki as arhani di rhi qoar i akni iaqäkt kärak i mudu qa nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa qa märanas bã ama iar qa.”

† 9:8 ma Elaija Ma Elaija di mudu akni ma Ngämuqa aa vämginaqa qärakni i ama ruvek tat tu arhä snäng iva evär däm ga ivakt iva qä rhäkmu na ama iska nani ma Krajs.

²⁰ Dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Dap aingän di ngän du angän snäng i auge na ngo?”

Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ainge di ma Kraiss nage ma Ngämuqa.”

*Ma Jisas Ka Sameng Säwät Aa Tñäpki Dä Nasot Diva Qa Rhäranas
(9:21-22 / Mat 16:21-23 / Mak 8:31-33)*

²¹ Dä ma Jisas ka mugem da ma ama qrot iva qale rhi nasameng nä rhom dächt bä ba aung.

²² Dä qa qoar toqortäqyia, “Ma Ruqa aa Emga diva as kä na ama märänga masirhat nani a ne bä va ama morta dä ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna diva rha rher mä qa bä va rhi veng ga näkt pät ama dävauing na qa ama qunäga dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpki.”

*Mamär Iva Ngi Rha Gi Sämananamuqa Bä Ngit Päs Ma Jisas Aa Rhäng
(9:23-27 / Mat 16:24-28 / Mak 8:34-38)*

²³ Dä qa qoaräs na rha moe rhoqortäqyia, “Nga nani aung gäarakni iva qat tet nasot a ngo di mamär iva qä qyiradeng na nas dap kä rha aa sämananamuqa bä qät päs gua rhäng bät ama qunäng nasot a ne. ²⁴ Inguna aung gäarakni i nani a qa iva qä sangar vät aa iar mamär diva qa rhusäng sä ngät nasot. Dap iaqäkt karak i qät kyiradeng na aa iar bä ba ngo diva qa rhumaiar ngät. ²⁵ Va mamär vät ama ruqa na agiqa qre i mänamär sä qa nage ama ivätki at kärhong ama mär irhong moe dap sa musäng sa aa iar ura kábäs na ngät? ²⁶ Nga aung gäarakni i aqlus pät a qa na ngo dä aqlus pät a qa nä gua enge diva ma Ruqa aa Emga diva aqlus pät a qa na qa vät iomäkt ama qäväläm gärqom i ngua rhän sä gu murhämeska dä ama murhämeska i gu mamäk kä na aa enselqäna ama qumärqumär ta mamär. ²⁷ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i arhani nävät a ngän dächt kärarhani i ngänät mair diva as kaku rhi nanäp dap as pa rhi lu ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

*Ma Jisas Aa Nämñämgi Qia Män Maos
(9:28-36 / Mat 17:1-13 / Mak 9:2-13)*

²⁸ Ngi qoar qre nasot ama ngärhäqyet da dävauing ama qunäng i ma Jisas ka märhamän bät iangärhäkt ama enge dä qä nä ma Pita dä ma Jon näkt ma Jems ta met säda ama damgi ivakt iva rhi nän. ²⁹ Bä nga rhoqoräkt i qä nän dä aa saqongait angät nämñämgi qia män maos bä aa boi di ngä män i qaliqalae vät a ngät i ama qulum ngät mamär. ³⁰ Dä nak sa vät iomäkt ama qäväläm dä ama ruiom ama udiom ma Moses kä nä ma Elaija ³¹ di vuk sä iom sa ama murhämeska na rhävuk bä rhat tamän särhäm ne rhi nä ma Jisas. Rha märhamän särhäm ne sävät aa tñäpki qäarakni iva qia rhu at släqyige vät a nas e ma Jerusalem.

³² Dap ma Pita qä na aa ruaikom di arhä mänap bä nak as nga bänmät na ama mänäpki nävät arhä saqong dä rha lu ma Jisas aa murhämeska näkt sävät iaikomäkt kärqiom i init mair in na qa.

³³ Bä nga rhoqoräkt i in met daqule ma Jisas dä ma Pita qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ama mär toqoräkt i qali lut täkt. Bä rhäkt diva u rhair na anga dävagukt anga mämairväm iva akti bä nge dap akti bä ma Moses dap akti bä ma Elaija.” Qa märhamän doqoräkt inguna qaku qat dräm iva qa rhämän bät agiqa.

³⁴ Bä nga qat tamän doqoräkt dä ama eqoeqi qia män bä qia ong da bä rhit len masirhat toqoräkt i qi ngäng da. ³⁵ Dä ama eguinga qa män näva ama

eqoeqi i qat tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di ngua emga qärakni i sa ngua muqunän bät a qa näkt pa ngänät nari nämät ka.”

³⁶ Bä nga ama eguinga qat tamän bä rhäksot dä rha lu i sokt ma Jisas kat mair e. Dä ama mudäsaqongda rha ngaip pä m mes nä iarhongäkt kärqärhong i sa rha lu irhong imäk äkt bä qaku rha qoaräs na aung nä irhong.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Rhoemga
(9:37-43 / Mat 17:14-21 / Mak 9:14-29)*

³⁷ Näkt nga duququ rhoqoräkt i ar sä rha näda ama damgi dä ama guläñgi ama mor qi qia män bät ma Jisas. ³⁸ Dä akni ama ruqa näva ama guläñgi qa näs sävät ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, ngut nok pät a nge iva ngi lu ngua emga qärakni i qop nguna sokt ka ngua emga ama sägäk dap saqi as kaku aung. ³⁹ Ngakt bä nga ama iauska qat tualat na qa ma ama qrot dä va qat tuqaiä masärmän. Dä qät don na qa na ama inirqi bä vukpuk sä ama goaräm mät ka. Bä qaku ama iauska qat tet näväm ga dap sokt kä slava na qa. ⁴⁰ Ngua nok pät gi mudäsaqongda iva rhi qutmäs a qa nämät ka rhoqoräkt i qaku a nge dä rha siqut dä qaku.”

⁴¹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ai, aingän di ama qoengait na ama ruvek kärarhae i qaku angän anga qatnanakt dä qosaqi ama vurha na ngän mamär. Ngu lu va qale ngo gem ngän bä dängdäng gäsniä? Dä qosaqi va ngut ta ama näränga sä ngän bä dängdäng gäsniä?”

Dä ma Jisas ka qoar nä qa ruqa i, “Ngäni rha ama rhoemga namuk.” ⁴² Bä qosaqi nga rhoqoräkt i qa rhoemga qa met iva sage ma Jisas dä ama iauska qa rhon na qa samäk sävät ivät na ama inirqi. Dä ma Jisas ka rhäk na ama iauska nämät ka na ama enge ama qrot ngät bä qa mumäräs pät ka rhoemga näkt ka evär däm ga bä ba aa mamäk. ⁴³ Bä ama ruvek moe di qräk mät ta mamär nävät ma Ngämuqa aa qrot.

*Saqi As Ma Jisas Ka Sameng Sä vät Aa Tñäpki
(9:43-45 / Mat 17:22-23 / Mak 9:30-32)*

Bä nga rhoqoräkt i qräqräk mät ama ruvek nävät iangärhäkt ama lat kärängät i ma Jisas ka mualat na ngät dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, ⁴⁴ “Ngäni nari mamär na agi enge qarängät ni iva as pa ngua rhamän särhäm ngän na ngät. Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama ruvek arhä rhäkt.” ⁴⁵ Sokt di qaku qunäga vät a rha inguna ama rharimini di sa ama ngaip ini. Dap tit len bä qaku aung ga snanbät sä qa närhäm ini.

*Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär
(9:46-48 / Mat 18:1-6 / Mak 9:33-37 / Luk 22:24-27)*

⁴⁶ Ama engirhong ngä män mänguräp ama mudäsaqongda bä rhi veng ne i auge nävät a rha di ama vit na qa mamär. ⁴⁷ Ma Jisas di qat dräm arhä mungäsnäng dä qa sangar da ama rhoemga aa rhäkt bä qa mair na qa gem mes. ⁴⁸ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aung gärakni i qä rhar sa anga rhoemga rhoqor tak täkt sagem mes nävät gu ngärhipki di qä rhar sä ngo. Dap aung gärakni i qä rhar sä ngo sagem mes di qä rhar sä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo sarhe. Inguna iaqäkt kärak i qät säm ama gaini na nas mamär mänguräp mä ngän di ama moräs na qa mamär.”

*Aung Gärakni I Qaku Qat Tair Särhäm Ut Di Qa E Vät Aut Käge
(9:49-50 / Mak 9:38-41)*

⁴⁹ Dä ma Jon ga qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut lu ama ruqa qärakni i qät kutmäs ama iaus nävät gi ngärhipki dä ut siqut iva urhin mae vät a qa inguna qaku qa nämäni ut.”

⁵⁰ Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Qale ngän nanmae vät a qa inguna auge qarak i qaku a urha ik na qa di qa nävät a ut.”

Ama Samariaqäna Di Qaku Rha Ar Sä Ma Jisas

⁵¹ Bä sa nga qorhäs korhäs na ama rhodäm gärangättni iva ma Jisas kä an dävit dä qa mu aa snäng na ama snängaqa ama sägäk iva qa rhet sae ma Jerusalem. ⁵² Dä qa rhäk na aa engevärharha narhoer bä rha met sämät aomni ama Samariaqäna arha värhäm ivakt iva rhi rhäkmu nä iarhongäkt moe nani a qa ⁵³ sokt di ama ruvek nae di qaku rha ar sä qa i qoki nguna qat tet iva sae ma Jerusalem. ⁵⁴ Bä nga ama mudäsaqongiom ma Jems kä nä ma Jon in lu rhoqoräkt dä in snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Una Engeska, nga nani a nge na un iva uni nän da ama rhäptäpki na rhävuk iva qi veng da?”

⁵⁵ Dä ma Jisas ka rhong sävät a iom näkt ka mair särhäm iom sä iaqäkt in snängaqa[‡] ⁵⁶ näkt ta met sämät aomni ama värhäm.

Ama Ruqa Diva Qä Väs Ma Jisas Aa Rhäng Doqor Mäniekt

(9:57-62 / Mat 8:18-22)

⁵⁷ Bä nga rhat tet parhäm ama iska dä akni ama ruqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qoe nai i ngiat tet e di qoki va ngut päs gia rhäng.”

⁵⁸ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ama muräp di angärha lek dap ama isäm nämät ama leqäs di angärha vät sokt di ma Ruqa aa Emga di qaku aa anga ivärhäs ivakt iva qa rhas na aa uväske e.”

⁵⁹ Dä ma Jisas ka qoar na akni ama ruqa rhoqortäqyia, “Ngit päs gua rhäng.” Dä qa ruqa qa muvät toqortäqyia, “Gua morqa, as ngi rhares pät gua rhäng iva as narhoer dä va ngua rhet ngu sasärhä gu mam.”

⁶⁰ Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Ngi qyiradeng na ama nãpta iva rhi sasärha arhä nãpta maräkt dap ngia rhet bä ngi sameng sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

⁶¹ Dap koki as akni di qä qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Gua Engeska, va ngu väs gia rhäng dap as narhoer dä ngi rhares pät gua rhäng iva evär dä m ngo bä ngua rhamän särha ngua es bä ngu sangar arhä rhäkt.”

⁶² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Iaqäkt karak i qat tualat na ama iaräs na ngät ama lat ama mär ngät näkt nga qät nãm da aa rhäng sävät ama mru ngät ama lat kärangättni i mudu qat tualat na ngät di qaku mamär vät a qa iva qat tualat mamär vä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

10

Ma Jisas Kät Täk Na Ama Ruvek Ama Dävaung Na Rha Da Ama Ngärhåqyisem Da Udiom Na Ama Latta Sa Ama Sameng Ama Mär Ngät

¹ Nasot iangärhäkt aa enge dä ma Engeska qa armeng da arhani ama latta qararhani i ama ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhåqyisem da udiom* na rha näkt ka rhäk na rha i udiom udiom narhoer nanokt ka sävät

[‡] **9:55** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap tom dakt ama qäväläm nämäni ama qängärirhom ma 55 dä ma 56 di di qosaqi rha säm a äm sae. 'i qa qoar toqortäqyia, “Qaku ngänät dräm i aingän nämäni agi a qloqaqa. 56 Ma Ruqa aa Emga di qaku qa män ivakt iva qä slava na ama ruvek arha iar dap kinak ka män ivakt iva qa rhumaiar ta.” ’ * **10:1** ama dävaung na rha da ama ngärhåqyisem da udiom Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ta säm dom dakt ama qängärini angät käväläm doqortäqyia, ‘ama dävaung na rha da ama ngärhåqyisem.’

ama ivärhimek dä ama värhap iaväkt iva as pa qat tet sämät ap kä na aa mudäsaqongda.

² Näkt kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ama tmäs kärangätni iva rhi dodäktgyäm ngät di masirhat na ngät dap ama latta di ama marheka na rha. Dä soknga mamär iva ngäni nän ma ama qrot sage ma Engeska bä bä iangärhäkt ama lat toqoräkt iva qä rhäk na anga latta sävät iangärhäkt aa lat. ³ Ngän det! As ngäni lu i ngut täk na ngän doqor ama sipsipkäna ama rhoes mänguräp ama mäsmäs pä m ngät ama muräp ama mor ngät. ⁴ Qale ngän nata anga rhae iva nanokt anga ligär ura anga sägänaqa ura anga sandal anga unmem na ngät sae dä qale ngän natmes ama qunäga aa qäväläm sävät aung barhäm ama iska.” ⁵ “Bä nga ngän mon säva agi a vätkä dä ngäni er ngäni qoar toqortäqyia, ‘Ama bulap bä rhak täkt ama vätkä.’ ⁶ Näkt ngäkt bä anga ruqa qa ni e qärakni i qat sangar ama bulap diva iangärhäkt angäna enge na ama bulap diva qale ngät gem ga dap ngäkt bä nga qaku diva qosaqi evär dä angän modämne sagem ngän. ⁷ Qale ngän bä iaqäkt ama vätkä bä ngän däs dä ngänit nakt agirhong gärqärhongni i rhit bon ngän däm irhong inguna ama latka diva nak koki qät ta aa rhitsek. Qale ngän dune na ama vätkä.”

⁸ “Bä nga sa ngän mon sämät agi a värhäm bä sa rha ar sä ngän dä ngän däs agirhong gärqärhongni i rhit täkmu nä irhong bä ba ngän. ⁹ Ngän dumäräs pätk ama rämgivärharha qärrarhani i qale rha e näkt pa ngäni qoaräs na rha rhoqortäqyia, ‘Ma Ngämuqa aa Muräktpä m di sa nga e glaqot na ngän.’

¹⁰ “Dap krekt bä ngän don säva agi a värhäm bä nga sa qaku rha ar sä ngän dä ngän det sämäni ama iska dalek na äm näkt pa ngäni qoar toqortäqyia, ¹¹ ‘Ama rhabuqi qäraktni i däädäktgyäm gi va aurha qar angärha rem diva urhi suqup sä qi ivakt iva urhi qur a ngän i angäna lat di ama vu ngät. Sökt di mamär iva ngänät dräm doqortäqyia, ma Ngämuqa aa Muräktpä m di sa nga e glaqot.’ ¹² Ngu qoar na ngän iva sädä iaqäkt ama qunäga iva ma Ngämuqa qa rhatnävä mne na ama ruvek diva qä lavuqi nä ma Saidon masirhat pit pä iomäkt ama värhäm angät tpäs.”

Avuqi Na Ama Ruvek Näva Ama Värhap Ama Mor Ap Kärarhani I Qaku Rha Näpgoer Na Nas

(10:13-15 / Mat 11:20-24)

¹³ “Aingän ama Korasingäna diva avuqi na ngän mamär! Bä aingän ama Betsaidaqäna diva qosaqi avuqi na ngän mamär! Inguna vadi mai iangärhäkt ama nañis ngät ama lat kärangättni i sa ngua mualat na ngät gem ngän di nga vadi mai ngä märanas e mänguräp ama ruvek nae ma Tair bä nae ma Saidon di sa vadi mudu iarhakt ama ruvek ta näpgoer na nas nämät arha vuirhong i rhat muqun i rhi is nas na ama ilän ngät ama boi na ama iräski nävät arha vuirhong näkt ti suqup ama ligätki vätkä a nas. ¹⁴ Sökt di vätkä ama qunäga qärakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävä mne na ama ruvek pätk ama ivätki diva qä lavuqi na ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon masirhat pit pa angän bäs. ¹⁵ Dä ainge ma Kaperneam, nga va ma Ngämuqa qä sek sä nge sa rhävuk säda ama usäpki arha ron? Nak pa qaku rhoqoräkt. Dap kinak nge diva ma Ngämuqa qä rhon na nge rhämäne sävät ama näpta arhä ivärhäs.”

¹⁶ “Iaqäkt kärak i qat nari nämät ngän di qat nari nämät ngo dap auge qärak i qat ter mä ngän di qat ter mä ngo bä auge qärak i qat ter mä ngo di qat ter iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo sarhe.”

Evär Da Ama Ruvek Ama Dävaung Na Rha Da Ama Ngärhäqisem Da Udiom Na Ama Latta

¹⁷ Evär dä qärrarhani ama ruvek ama dävauŋ na rha da ama ngärhäqyisem da udiom† na rha ama latta sa ama sameng na ama märmärgem dä rhi qoar toqortäqyia, “Aurha Engeska, nak ama iaus di qäqi ngät nari nämät ut toqoräkt i urhit kutnäs a ngät nävät gi ngärhipki.”

¹⁸ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Aingo di qaku ngua särmändäm i sa nguna ngua lu ma Sämga i arpus na qa näda ama usäpki arha ron doqor ama iauska qäarakni i bañäm mät ka. ¹⁹ Sa ngua von ngän da ama rhoes ivakt iva ngäni naengmät na ama uiuvärhirhong dä ama rhäm dä va ngänät dän näva ama qrot moe angät tpäs i ma Sämga. Dä va qaku guani ngä nasangäm na ngän. ²⁰ Sökt di qale märmär gem ngän inguna ama iaus ngät nari nämät ngän dap mamär iva märmär gem ngän inguna sa ma Ngämuqa qa säm angän ngärhep tävuk.”

Ma Jisas Aa Märmärgem Nävät Aa Mamäk Aa Snängaqa

²¹ Vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas di rhäqäp ka na ama märmärgem nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qä qoar toqortäqyia, “Ngu nän sä nge mam, ainge qäarak i ma Engeska na nge bä ba ama usäpki dä bä bä ama ivätki inguna sa ngia ngaip tärhong däkt nämät ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät dä ama mädräm da dap kinak sa ngia muqunäga sä irhong bä ba ama rhoes ama gaini na rha. Ari mam, i qoki nguna rhoqoräkt di varhäm gi snängaqa na ama ñämsävätki.”

²² “Sa gu mam ga von ngo rha ama qrot daver iarhongäkt moe. Bä qaku aung gat dräm i ama Ngärhoemga di auge dap sökt ama Ngätmamäk dä qaku aung gat dräm i ama Ngätmamäk di auge dap sökt ama Ngärhoemga bä qosaqi iarhakt kärarhae i sa ama Ngärhoemga qa muqunäga sä qa ba rha.”

²³ Nasot dä qa rhong sävät aa mudäsaqongda dä qa qoar na rha rhoqoräkt i sökt ta sä nas toqortäqyia, “Ama märmärgem bä bä iarhakt kärarhae i arhä saqong ngät lu iarhongäkt kärqärhong i sa ngänät lu irhong. ²⁴ Inguna ngu qoar na ngän i ama rhäqäp na rha ma Ngämuqa aa vämginarha dä ama vitnarha di sa nani a rha iva rhi lu rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät lu irhong sökt di qaku rha lu irhong. Bä qosaqi nani a rha iva rhi nari rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät nari irhong sökt di qaku rha nari irhong.”

Ama Enge Na Ama Siquitki Sävat Ama Mär Qa Ama Samariaqa (10:25-28 / Mat 22:34-40 / Mak 12:28-34 / Rom 13:8-10 / Gal 5:13-14)

²⁵ Maos pät aomni ama qäväläm dä akni ama ruqa qa e qäarakni i sa qa su na ama Muräkt kärangätäni i sa ma Ngämuqa qa von mä Moses täm ngät. Di qa mair ivakt iva qä sicut nä ma Jisas dä qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, ngu lu va ngua mäsaana äkt iva dängdäng dä bä ba ngo na ama iar ama sok täm ngät?”

²⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ngu lu ama Muräkt di ngät tamän doqor mäniekt? Ngu lu ngiat tes ngät toqor mäniekt?”

²⁷ Dä qa muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Mamär iva gia snäng bät ma Engeska gi Ngämuqa nä gi snängaqa moe bä nä gi mungäsäng moe bä nä gi qrot moe bä nä gi mädräm moe dä qosaqi va gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas.”

† 10:17 ama dävauŋ na rha da ama ngärhäqyisem da udiom Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ta säm dom däkt ama qängärini angät käväläm doqortäqyia, ‘ama dävauŋ na rha da ama ngärhäqyisem.’

²⁸ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Sa ngia muvät maräkt. Ngia rhualat toqoräkt dä va ama iar nge.”

²⁹ Sökt di qoki as nani a qa iva rhuk pät a qa nävät a nas dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Näkt ngu lu auge nävät iarhakt diva gua snäng bät a qa?”

³⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Akni ama ruqa qat tet mämane nae ma Jerusalem iva sae sämät ama värhäm ama mor äm ma Jeriko bä qa rhon sä nas sämät ama suarha arhä rhäkt. Dä rha set da aa boi nävät a qa näkt ta arhäktgyäm sä qa näkt ta met daqule qa mäk i rät pät a qa.

³¹ “Dap akni ama pris nävät ama Judaqäna di mai sävät a qa i qat tet mämane nävä iaqäkt ama iska bä nga qa lu qarak ka ruqa dä qa ang dage bä qa met e na qa. ³² Dä akni ama Livaiqa qarakni i qosaqi qa nävät ama Judaqäna di nga qat tet bä sävät iosäkt ama ivärhäs dä qa lu qarak dä qosaqi qa ang dage na qa.

³³ “Dap ama Samariaqa qarakni i aiut ama Judaqäna di ut dräm ut tu ut snäng i ama ruqa ama vu qa na qa di qat tet parhäm aa tmerhäs bä nga qa män äkt i qale qarak ka ruqa e bä nga qa lu qa dä qa lavuqi na qa. ³⁴ Dä qa met bä sage qarak dä qa rhor na ama oel dä ama wain mät aa bias näkt ka ispät mät ngät. Nasot dä qa mu qarak pät aa donki aa rhäng. Näkt ka met sä qa ruqa bä säva ama vätki qaraktni i ama ruvek tat dän bä rhat tas pä m gi näkt tit bodäm sasot a nas näväm gi bä qa lu vät a qa. ³⁵ Näkt duququ dä qa rha ama udiom ama qunängiom angät ütsek angät ligäriglem bä qa vodäm iglem bä bä iaqäkt karak i qät lu vät ama vätki. Näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngit lu vät a qa iva nga evär däm ngo dä va ngu vodäm bät gi matnärhäm bä ba qa.’”

³⁶ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Ngiat tu gi snäng i auge nävät iarhakt ama dävau ng na rha di aa snäng bät ama vospärhaqa maengätki?”

³⁷ Dä qa mädrämga mamär sa ama Muräkt ka muvät toqortäqyia, “Iaqäkt karak i sa qa lavuqi na qa.”

Dä ma Jisas kä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet bä va ngiat tualat toqor iaqäkt ama ruqa.”

Ma Jisas Ka Met Sage Ma Marta Qi Nä Ma Maria Vä Ina Vätkä

³⁸ Bä nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda di rhat tet parhäm arha iska dä qa män ba aomni ama värhäm ama lel äm bä aktni ama ruqi qaraktni i rhat tes ki i ma Marta di qia ar sä qa säva arha vätkä. ³⁹ Näkt arha lätki di rhat tes ki i ma Maria. Näkt pät iomäkt ama qäväläm di qiat muqun säng ma Jisas aa qar bä qiat nari iarhongäkt moe qärqärhong i ma Jisas kat tamän bät irhong.

⁴⁰ Dap ma Marta di qänäskänes ki sa at täkmunanaska i vadi va estäm na qa. Qia met bä sage ma Jisas di qia snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, nak kop nga ngiat lu ma Maria nae i qia ang daqule ngo sa ama lat bä sökt ngo nguat tualat na ngät? Mamär iva ngi qoar na qi iva qia rhatnärhäm ngo.”

⁴¹ Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, “Marta, Marta, ainge di ngiat tu gi snäng masirhat bä rhäqäptäqäp nge sävät ama rhäqäp nä irhong ⁴² dap ngit läk nani ama sägäni. Ma Maria di sa qia armeng dä ianiäkt kärqäni i ama mär ini bä va qaku aung gä narha ini daqule qi.”

11

*Ma Engeska Aa Nän
(11:1-4 / Mat 6:5-15)
(11:9-13 / Mat 7:7-11)*

¹ Vät akni ama qunäga dä ma Jisas kä nän bät aosni ama ivärhäs. Bä nga qä nän bä rhäksot dä akni nävät aa mudäsaqongda qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, mamär iva ngi su ut iva urhi nän doqor ma Jon i qa su aa mudäsaqongda iva rhi nän.”

² Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nga ngäni nän dä mamär iva ngän damän doqortäqyia,

“Mam, mamär iva urhit kutdrir sävät gi ngärhipki i ama qumärqumär qi mamär
bä mamär iva ar sä gi muräkt sarhe.*

³ Mamär iva ngi von ut ta ama tmäs kärangätni i urhit läk nani a ngät pät ama qunäng nasot a ne.

⁴ Dap pa ngit kyiradeng na aurha vuirhong
inguna qosaqi urhit kyiradeng na arhani sa arha vuirhong sävät a ut.
Näkt pa qale ngit kyiradeng na ut sämät ama siqutsiqut.”

⁵ Mamär dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä nga aung nävät a ngän di aa anga ruaqa näkt ngia rhet sagem ga mäni bängagi bä ngi qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Gua ruaqa, as ngi von ngo rha anga bretkäna anga dävaung
⁶ inguna akni gua ruaqa qärakni i qat tet pät aa tmerhäs sa gläius di qa män gem ngo näkt kaku guani iva ngu von ga rhäm ini.’ ” ⁷ “Dä va iak puk pa aa vätkä qa rhuvät toqortäqyia, ‘Qale ngiat tusar na ngo. Sa ngua väs mät ama tmongi bä ngua es di sa rha e mäni lai rhi na ngo. Bä qaku mamär iva ngua rhäranas bä ngu von nge rhä guani.’

⁸ “Dä ngu qoar na nge i näma dä äkt bä qaku qa märanas bä qä navon nge inguna äkt i gia ruaqa na qa sokt di nak kop nguna nävät iomäkt i qaku aqlus pät a nge iva ngiat nängbät i ngi nän diva gia ruaqa qa rhäranas bä va qä von nge masirhat parhäm gia tläqa.”

⁹ “Dä soknga va ngu qoar na ngän doqortäqyia, ngi nän ma Ngämuqa dä va qä von nge dap pa ngit näm nani guani dä va ngia rhän bät ini dap pa ngit kut dä va ama tmongi qi rhar bä ba nge. ¹⁰ Inguna iarhakt moe qärrarhae i rhi nän nani guani diva rhi rha ini dap auge qärak i qät näm diva qa rhänbät dap auge qärak i qät kut mät ama tmongi diva qi rhar ba qa. ¹¹ Guavek koe nävät a ngän ama ngätmamäkkäna di nga ngia emga qä nän nani anga† rhinänga di nak pa ngi von ga rha anga uiuvärhaqa dap kaku anga rhinänga? ¹² Ura ngakt bä nga qä nän da anga luaqa di nak nga va ngi von ga rha anga rhämga? ¹³ Ngakt bä aingän gärrarhae i ama vu rha ama ruvek na ngän di ngänät dräm iva ngänit bon angän oes ta ama mär ngät ama vänbon doqoräkt di ngäkti mamär iva angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron ba qä von da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä bä iarhakt kärarhae i rhi nän ga!”

*Ma Jisas Kä Na Ama Iaus Angät Narhoerqa Ma Belsebul
(11:14-23 / Mat 12:22-32 / Mak 3:22-30 / Luk 12:10)*

* **11:2** Mam, mamär iva urhit kutdrir sävät gi ngärhipki i ama qumärqumär qi mamär bä mamär iva ar sä gi muräkt sarhe. Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama uiu äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ta mu ama qäväläm sae nämäni ma Matyu 6:9-13 ivakt iva rhärhong däkt ama qängärirhong diva irhong doqor nä iarhongäkt ama qängärirhong bät ma Matyu. † **11:11** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘bret di nak pa ngi von ga rha ama duiqa ura ngakt bä qä nän nani anga’

¹⁴ Ma Jisas kät kutmäs ama iauska qarakni i qaku qat tamän. Bä nga ama iauska qa met dä ama ruqa qarakni i mudu qaku qat tamän di qa märhamän. Bä ama gulañgi na ama ruvek di qrak mät ta rhoqoräkt. ¹⁵ Dap arhani nävät a rha di rhi qoar toqortäqyia, “Qät kutmäs ama iaus inguna ama iaus angät narhoerqa ma Belsebul[‡] qät bon ga rha ama qrot bä qat tualat toqoräkt.”

¹⁶ Dap arhani di rha siqut na qa i rha snanbät sä qa ma ama qrot iva qa rhualat na anga muqunängi na rhävuk.

¹⁷ Sökt di ma Jisas ka räm arhä mungäsänäng i rhat tu arhä snäng i qat tualat nä ma Sämga aa qrot dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Anga muräktpäm moe qarangätni i sa ngä matmät na nas diva qaku angärha anga uiuit bä qosaqi anga sägärhae näva anga vätkä qararhani i sa rha matmät na ne diva qaku sägäni na rha saqi as. ¹⁸ Bä ngakt bä nga ma Sämga di qat tatmät na nas di ngu lu va aa muräktpäm ngät mair ma ama qrot toqor mäniekt? Nguat tamän doqor täkt dinguna ngäni qoar i ngut kutmäs ama iaus nä ma Belsebul aa qrot. ¹⁹ Näkt ngakt bä nga ngut kutmäs ama iaus na ama qrot nage ma Belsebul värhäm angäna enge dä ngu lu iarhakt kärarhae i rhat tet nasot a ngän di auge qät bon da rha ama qrot bä rhit kutmäs ama iaus? Iarhakt kärarhae i rhat tet nasot a ngän di sa arha lat ngärhi sameng i angäna enge di qaku maräkt na ngät. ²⁰ Sökt di ngakt bä nga ngut kutmäs ama iaus nä ma Ngämuqa aa qrot di iangärhäkt gua lat di ngärhi sameng i ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa ngä män sagem ngän.”

²¹ “Nga ama qrot ka ama ruqa di qa rhäkmu na nas mamär na ama ulaqi at kärhong näkt kät lu vät aa vätkä dä mamär iva mänarhäk pät aa qarhong. ²² Dap ngakt bä anga qrot ka mamär anga ruqa qa rhän bä qä siqut na qa dä va ama qrot ka mamär ama ruqa qa rhän näva aa uväs bä va qä rha iarhongäkt ama ulaqi at kärhong gärgärhong i mai di qat tu aa snäng i mamär na qa nävät irhong bä va qa rhatmät na aa qarhong moe bä ba aa ruavek.” ²³ “Auge qarak i qaku qat tair gem ngo di qat tair sävät a ngo. Dap auge qarak i qaku qat tatnärhäm i qä ngingdämne na ama ruvek kä na ngo di qa di qat tusur tamä.”

Evär Da Ama Iauska (11:24-26 / Mat 12:43-45)

²⁴ “Ore va vuk sa ama iauska nämät ama ruqa dä qat tet pät ama ivärhäs ama qrak dä bäs bä qät nām nani anga ivärhäs ivakt iva mae vät a qa e sökt di ngakt bä qaku qä namäqäne dä mamär dä qat tu aa snäng doqortäqyia, ‘Va evär dām ngo sävä gua vätkä qarak i sa ngua män näväm ga.’ ²⁵ Bä nga rhoqoräkt i qat dän bä samuk dä qä lu qa vätkä i ama qumarqumar väm ga näkt sa mamär na qa moe. ²⁶ Dä qat tet bä qat dän sa ama ngärhäqyet da udiom angätni ama iaus kärangätni i sa ngä met e na qa sa angärha lat ama vu ngät bä ngät don sävä qa vätkä bä qale ngät e. Dä iaqäkt ama ruqa di sa mäqi mava na qa dap täkt di sa mava na qa masirhat mamär.”

Ama Modämne Ama Engätki Na Ngät

²⁷ Bä nga ma Jisas kat tamän bät tärhong däkt dä ama ruqi nä mänguräp ama gulañ gia näs tävuk toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge ama ngätnanäk käraktni i qia sa nge bä qia sek mä nge.”

²⁸ Dä qa muvät toqortäqyia, “Nak ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i rhat nari ma Ngämuqa aa enge näkt tat tet nasot a ngät.”

[‡] **11:15** ma Belsebul Rhakt täkt ma Sämga aa ngärhipki di qoki qi rhoqor ama Filistiaqäna arhä ngämuqa ma Baalsebup.

*Ama Muqunāngi Qāraktni I Ma Ngāmuqa Qa Mualat Na Qi Ge Ma Jona
(11:29-32 / Mat 12:38-42 / Mat 16:1-4 / Mak 8:11-12)*

²⁹ Bā nga marmor ama gulañ dā ma Jisas kā qoar toqortāqyia, “Irhākt ama qoengait di ama vu it ama qoengait. It ngārhit ñām nani anga muqunāngi sokt diva qaku anga muqunāngi qi namān bā ba it dap sokt ama muqunāngi nāvāt ma Jona. ³⁰ Mudu ma Jona di sa qa mām i ama muqunāngi na qa bā ba ama Niniveqāna bā rhoqorākt diva ma Ruqa aa Emga di ama muqunāngi na qa bā bā rhīt tākt ama qoengait. ³¹ Ama ruqi qāraktni i ama vit na qi e vāt ama ivārhās ma Seba diva qia rhāranas pāt iaqākt ama qunāga qārakni iva ma Ngāmuqa qa rhatnāvāmne na ama ruvek bā va qi rhāksārha ama ruvek nāp tit tākt ama qoengait inguna qia met nāva ama iska nāda ama ivātki at tārākt ivakt iva qi nari ama ruqa sa ama mādrām ama mār ngāt ma Solomon aa enge. As ngāni lu i aingo qārak i qale ngo rhe di ngua e daver ma Solomon. ³² Ama ruvek nae nāva ama vārhām ama mor ām ma Ninive va rha rhair ti nā rhīt tākt ama qoengait pāt ama qunāga qārakni iva ma Ngāmuqa qa rhatnāvāmne na ama ruvek pāt ama ivātki bā va iarhakt ama ruvek ti rhāksārham ngān inguna mudu rha nāpgoer na nas toqorākt i ma Jona qa sameng bāt a rha. Dap tākt di aingo qārak i qale ngo rhe di ngua e daver ma Jona.”

*Ma Ngāmuqa Aa Enge Di Ama Neraqa Bā Ba Ama Slāqyige
(11:34-36 / Mat 6:22-23)*

³³ “Qaku aung gā namudām sāda anga lirhāga nākt kā ngaip ka ura qa rhu qa va anga uratki arha rem. Dap kinak kā rhākt a qa rhāvuk ivakt iva nga iarhakt kārarhae i rhat don sāva vāt diva rhat lu ama neraqa. ³⁴ Gi saqong di ama lirhāga bā bā gi slāqyige. Qre va ama mār gi saqong dā va rhāqāp gi slāqyige moe na ama neraqa. Dap ngakt bā gi saqong di mava na ngāt dā va rhāqāp gi slāqyige na ama bāngangit. ³⁵ Ngit lu mamār i vadi va ama neraqa qā sen bām nge dap kale bāngangit. ³⁶ Bā va ngakt bā nga gi slāqyige moe di rhāqāp ige na ama neraqa dap kaku anga bāngangit nani e diva qunāga masirhat māt gi slāqyige i rhoqor qre i ama neraqa nāda ama lirhāga qā sen nāvāt a nge.”

*Ama Mārān Gārāngātmi I Ngāt Sāvāt Ama Farisiqāna Dā Ama Mādrāmda Sa
Ama Murākt*

(Luk 11:37-54 / Mat 23:1-36 / Mak 12:38-40 / Luk 20:45-47)

³⁷ Bā nga ma Jisas kat tamān bā rhāksot dā ama Farisiqa qa rhāknan dām ga iva qā na qa in dās dā soknga qa mon bā qa muqun bāt ama laiqa aa rhākt. ³⁸ Dap ama Farisiqa di qa sārman sāvāt ma Jisas inguna qat drām i ma Jisas di qaku qa er qa rhor aa rhākt nākt sa qat tās aa tmās.

³⁹ Dā ma Engeska qā qoar na qa rhoqortāqyia, “Aingān ama Farisiqāna di sa ngāni qumār vāt ama kapkāna dā ama pletkāna angārha rhāng dap imuk da angāna ron di rhāqāp ngān na ama snāngaqa nani guarhong masirhat iva bā ba nas dā ama mungāsnaṅg ama vu ngāt. ⁴⁰ Ama dādān da ama ruvek na ngān! Nga nak kaku ma Ngāmuqa qārak i sa qa sām ama slāqyige di qosaqi qa sām sādā ige angārha ron? ⁴¹ Dap mamār iva ngāni von nāvāt iarhongākt kārqārhong i qali lirhong māt angāna kapkāna dā angān pletkāna bā ba ama tlakta dā va ama qumārquārta na ngān dā ma Ngāmuqa aa saqong.”

⁴² “Avuqi na ngān mamār ama Farisiqāna! Inguna sa ngānit bon ma Ngāmuqa rha ama sāgāni nāda ama ngārnhāqyisem nāvāt iarhongākt moe qārquārhong i ngān du irhong bāt ama tmās toqor ama mint ngā na ama ru dā ama tmāsirhong maos maos nāvāt a lat dap kaku ngān dualat parhām

ama räkt ngät ama muräkt sävät ama ruvek dä qaku angäna snäng bät ma Ngämuqa. Mai mamär iva ngän däqäne dä mamär varhäm dārhong dākt moe dap kale ngän detdäm särhä guarhong.”

⁴³ “Avuqi na ngän mamär ama Farisiqäna! Rhoqoräkt dinguna sa nani a ngän iva ngän duqun bät ama lai vuk dä ngärhaväm ba ama mämaïrväm dä nani a ngän masirhat iva ama ruvek ti rhar sä ngän na ama qudrir vät ama ivärhimek kärqämekni i ama ruvek tit boda arha tmäs e.” ⁴⁴ “Avuqi na ngän mamär! Inguna sa ngän män i ngän doqor ama rhobek arha an gārängätni i qaku rha muqunän sagem ngät bä äkt i ama ruvek tat tet pono va angärha rhäng inguna qaku rhat dräm i ama an iangärhäkt.”

⁴⁵ Dä akni ama mädrämga mamär sa ama Muräkt ka muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, nga ngiat tamän bät iarhongäkt ama engirhong dä qosaqi ut nari i ngi slava na ut nä gia enge.”

⁴⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Dä aingän ama Farisiqäna di qosaqi avuqi na ngän mamär inguna ngän du ama talap ama märän bä bap pät ama ruvek arha rhäng bä rhi siqut iva rhit ta dä qaku. Dap kinak ngän di qaku nani a ngän iva ngän natmualat nä guarhong iva ngän datnärhäm da.” ⁴⁷ “Avuqi na ngän mamär! Inguna ngänit täkmu na ama ñapta arha lek iva nani ma Ngämuqa aa vämginarha qärarhani i sa mudu angän mamäkkäna rha veng da. ⁴⁸ Angäna lat di ngärhi sameng mamär i sa ngän dares pät angän mamäkkäna arha rhäng i iarhakt ta mualat toqoräkt. Sa rha veng ma Ngämuqa aa vämginarha dap aingän di ngän däkmu na arha lek.

⁴⁹ “Inguna nävät iangärhäkt angäna lat dä sa rha säm ba ama abuk ma Ngämuqa Aa Mädräm ama Mär Ngät toqortäqyia, ‘Va ngu rhäk nä gua vämginarha dä ama ngangda sagem da dä arhani nävät a rha diva rhi veng da dap arhani diva rhi sangäm na rha mavängam.’ ⁵⁰ Bä äkt iva rhit täkt ama qoengait pa it ngärhi rha ama rhäksärhäm bät ma Ngämuqa aa vämginarha arhä biaska aa uväs kärakni i qrir na qa mänasäng mudu vät ama rharimini qarqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki ⁵¹ mänasäng nävät ma Abel aa biaska bä sävät ma Sekaraia aa biaska qaräc i sa rha veng ga mänguräp ama laiqa na ama vodämes kä na ama ansäspämgi ama mor qi. Ari, sa ngu qoar na ngän na ama engätki i rhit täkt ama qoengait diva ngäni rha ama rhäksärhäm bät iangärhäkt ama lat angät tpäs.”

⁵² “Avuqi na ngän mamär ama mädrämga mamär sa ama Muräkt inguna ngänit päs mät ama iska sävät ama mädräm sa ama engätki sävät ma Ngämuqa. Qaku ngän det parhäm ngät dap kosaqi sa ngänit päs särhä iarhakt kärarhae i rhat tet parhäm ngät.”

⁵³ Bä sa nga ma Jisas ka met nae dä ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di sa rha nasäng i rhi siqut na qa iva qat tamän sävät ama rhäqäp nä irhong ⁵⁴ i qale rha nani a qa iva qa rhamän bät agung anga enge qarängätni iva rhi rhäksärhäm ga vät angät tpäs.

12

Mamär Iva Ngänit Lu Nämät Ama Farisiqäna Rhi Na Ama Sadyusiqäna Arha Yis

(12:1 / Mat 16:5-12 / Mak 8:14-21)

¹ Bä nga rhoqoräkt i ama gulänngi na ama rhäqäp na ngät ama tausengäna na ama ruvek pästämne na rha bä dät mamär bä rhi naengmät na ne. Dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän sävät aa mudäsaqongda narhoer toqortäqyia, “Ngänit lu nämät ama Farisiqäna arha yis käraktni i iomäkt i rhat tualat

sädä saqong. ² Qaku guani qärqäni i sa rha väsrhäm ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qärqäni i ama ngaip ini diva qaku rhi naräm nä ini. ³ Agi enge iangärhägt kärangätmi i sa ngia märhamän bät a ngät pä bängangit angät tpäs diva rhi nari ngät da eraqi bä agi enge iangärhägt kärangätmi i sa ngia rhäkasäkt na ngät mät ama sdämgi da ama vä angärha ron mamär diva rhi sameng na ngät nävät ama vät angärha rhäng.”

Nak Pa Qale Ngänit Len
(12:4-7 / Mat 10:26-33)

⁴ “Gua ruavek, nguat tamän särhäm ngän i qale ngänit len iarhakt kärarhae i rhi veng ama släqyige näkt nasot dä qaku mamär vät a rha iva rhi namualat nä guani saqi as. ⁵ Dap pa ngu qur a ngän da iaqäkt kärak i mamär iva ngänit len ga. Mamär iva ngänit len iaqäkt kärak i nasot i sa qa veng ama släqyige di aa grot ngä vit iva qä rhon na ngän sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs. Ngätki, nguat tamän särhäm ngän iva nak pa ngänit len ga.

⁶ “Nga qaku rhi navodäm bät ama ngärhäqyet ama isämirhong na ama brasirhom? Sökt di qaku guani nävät irhong di rät pät ma Ngämuqa nä ini. ⁷ Bä ngätki mamär i qäqi ama qäseng bät angän bäs di sa ma Ngämuqa qat dräm ama rhodäm sä ngät. Qale ngänit len. Aingän di ngän bit ge ma Ngämuqa va ama rhäqäp nä irhong ama isämirhong angät tpäs.”

Mamär Iva Ngän Damän I Ngän Nämäni Ma Kraisi
(12:10 / Mat 12:22-32 / Mak 3:22-30 / Luk 11:14-23)

⁸ “Dä nguat tamän särhäm ngän i iaqäkt kärak i qat tamän i qa nämäni ngo da ama ruvek arhä saqong diva qosaqi aingo ma Ruqa aa Emga ngua rhamän i qa nämäni ngo dä ma Ngämuqa aa enselqäna arhä saqong. ⁹ Dap kärakni i qät täqyas na ngo da ama ruvek arhä saqong diva ngu rhäqyas na qa dä ma Ngämuqa aa enselqäna arhä saqong. ¹⁰ Bä aung gäarakni i qat tamän mava nä ma Ruqa aa Emga diva ma Ngämuqa qä qyiradeng nä ianiäkt aa vuuni. Dap aung gäarakni i qat tamän mava na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng nä ianiäkt aa vuuni.”

¹¹ “Qre va rhat tair na ngän da ama narhoerta näva ama mämaiväm dä ama tpäskinarha näkt ama narhoerta arhä saqong dä va qale qänäskänes ngän iva ngän dair särhäm mes toqor mäniekt ura va ngän damän doqor mäniekt ¹² inguna ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa va qä su ngän da ama enge iva ngän damän doqoräkt pät iomäkt ama qäväläm.”

Ama Enge Na Ama Siquutki Säväät Ama Dädän Ga Ama Qärhongbärhaqa

¹³ Akni nä mänguräp ama gulänqi qa goar nä ma Jisas toqortäqya, “Qamorqa, mamär iva ngi goar nä gua matka iva qa rhatmät ama gunän nage aun mamäk bä ba un.”

¹⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqya, “Rhakni, auge qa armeng däm ngo iva ama matnävämnenaqa na ngo ura ama ruqa iva qa rhatmät bä ba en?”

¹⁵ Dä qä goar na rha rhoqortäqya, “Ngänit lu! Ngänit lu vät a nas mamär nämät ama snängaqa maos maos na ama alek inguna ama ruqa aa iar di qaku ama rhäk täm ngät nävät aa gunän.”

¹⁶ Dä qa goar na rha na ama enge na ama siquutki rhoqortäqya, “Ama etki na ama tmäs pät akni na ama qärhongbärhaqa aa ivärhäm di ngä sa masirhat.

¹⁷ Dä qat tu aa snäng doqortäqya, “Va ngu lu ngua mämana i sa nguna qaku anga släqyäs iva nanokt ama tmäs iva ngua rhu ngät mamär vät a ne?”

¹⁸ “Dä soknga qä goar toqortäqya, ‘Rhäkt diva ngua rhualat toqortäqya. Va ngun brut da ama tmäs angärha vät samäk näkt pa ngu rhäk pät anga

mor ngät mamär anga vät iva äkt näkt ngua rhuvärhane nä gua tmäs ngä nä gu gunän bäm ngät. ¹⁹ Bä va ngua rhamän sävät a nas toqortäqyia, “Nak masirhat nä gu gunänirhong gärqärhongni i sa ngua muvärhane nä irhong säda ama rhägäp ama qoee angärha ron. Bä va märmärsäs gem ngo i nguät täs dä ngut nakt bä va märmär gem ngo.”

²⁰ “Sokt di ma Ngämuqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ainge di ama däädänga na nge. Va näp takt täkt ama bängagi dä va ngu rhäqäs ta ama iar näväm nge. Dä va auge qä rha iarhongäkt kärqärhong i mudu ngia rhäkmü nä irhong iva bä ba nas?’

²¹ “Rhangät täkt ama lat diva ngä rhän bät iaqäkt kärak i qat tuvärhane na aa gunän bä ba nas dap ka di qaku ama qärhong bät a qa sage ma Ngämuqa.”

Qale Qänäskänes Ngän
(12:22-31 / Mat 6:25-34)
(12:33-34 / Mat 6:19-21)

²² Dä ma Jisas kä qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Bä äkt iva ngu qoar na ngän i qale qänäskänes ngän sävät angäna iar iva ngän dä agirhong ura va sävät angän släqyige iva ngän don mät agirhong. ²³ Ama iar di ngä vit pa ama tmäs angät tpäs dä ama släqyige di ige ngä vit pa ama boi angät tpäs.

²⁴ As ngäni lu ama ngotkiqäna. Ngät di qaku ngät dräm ngärhit kutnanokt dä ngärhit sekdäm dä qaku angät anga vät nanokt ama tmäs sokt di ma Ngämuqa qät bon ngät ta ama tmäs. Dap aingän di ama vit na ngän masirhat pa ama isäm angät tpäs. ²⁵ Auge nävät a ngän di mamär vät a qa iva qa rhu anga sägäk anga aua sävät aa iar* toqoräkt i qänäskänes ka masirhat? ²⁶ Di ngakt bä nga qaku mamär vät a ngän iva ngän dualat nä rhäni rhäkt ama gaini mamär dä mäniekt bä va qänäskänes ngän nani iarhongäkt moe?”

²⁷ “As ngäni lu ama ngualäñgualañ angärha iar. Qaku ngät dräm ngät tualat ura ngärhit kutäm bät ama boi iva ngät donmät sokt di ngu qoar na ngän i qäqi ama vitnaqa ma Solomon sa aa murhämeska moe di qaku ama mär qa masirhat toqor ama sägäk nävät iangärhäkt ama ngualäñgualañ aa murhämeska. ²⁸ Dap kre va ma Ngämuqa qat turha ama mran na angät murhämeska rhoqoräkt kärangätmi i rhäqyerhäkt ngät däqäm bät ama etki dap kaku duququ inguna rhit päns ngät mät ama mudam dä mänia? Nak nga qaku ma Ngämuqa qat turhäm ngän mamär masirhat pa angät tpäs? Ai, aingän di ama gaini nä angän gatnanakt!

²⁹ “Bä va qale ngän du angän snäng masirhat nani ama tmäs iva ngän dä ura ama rigi iva ngänit nakt. Nak kop kale qänäskänes ngän masirhat nani iarhongäkt. ³⁰ Inguna iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa di arhä snängaqa masirhat sävät tärhong däkt dap angän mamäk di sa qat dräm i ngänit läk nani irhong. ³¹ Dap kinak pa ngäni rhares pä ma Ngämuqa iva qat turäkt täm ngän dä qosaqi va qä von ngän dä iarhongäkt moekt.”

³² “Aingän ama guläñäm na ama sipsipkäna di qale ngänit len inguna angän mamäk di mär gem ga iva qä von ngän da ama Muräktpä. ³³ Mamär iva ngäni voda angän gärhong näkt ngäni von ama tläkta rha ama ligär. Bä nga rhoqoräkt dä ngänit täkmü ba nas na ama rhae iva nanokt anga ligär qärangätmi i qaku mamär iva mava na ngät toqor ama mämgän dävuq ge ma Ngämuqa dä qaku mamär iva rhäksot na ngät bä va qaku mamär iva anga suaqa qä naing glaqot na ngät bä qaku anga gärhañ ngä naslava na ngät. ³⁴ Inguna äkt i sa qale angän mämgän e di qosaqi va qale gi snängaqa e.”

* 12:25 anga sägäk anga aua sävät aa iar Ura ‘ama qäväläm näva ama mita säva aa uiuvät’

Va Ama Qarhap Ngän Dap Ngänät Nañäm

³⁵ “Mamär iva ngän durhämes näkt ama qarhap ngän mamär nani agini qarqäni iva ini ngä rhän näkt mamär iva angän lirhäng ngät dang basägos ³⁶ iva ngän doqor ama gamoe qararhani i qale rha nani arha morqa qarakni iva evär däm ga näva ama tmäski na ama rhitbodämharha. Bä nga rhoqoräkt dä va ama qarhap ta iva nga i qat dän bä qät kut dä mamär iva rhi lir tì rhar mät ama tmongi bä ba qa. ³⁷ Va ama märmärgem ge iarhakt kärarhae ama morqa aa latta qararhae i qale rha va aa rem gärrarhae i nga arha morqa qa rhän bät a rha i qoki as tat nañäm nani a qa. Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva qa rhon mät ama boi qarangätmi i rhit täkmu na ama tmäs sä ngät näkt pa qä ar sä rha sävät ama laiqa aa rhäkt näkt pa qa rhän bä qä rhatmät na ama tmäs bä ba rha. ³⁸ Va ama mär masirhat sage iarhakt ama morqa aa latta rhoqoräkt i nga arha morqa qa rhän bät a rha i qoki as kale rha rhoqoräkt i näma dä äkt bä qa rhän mäni ama mor qi ama bängagi ura näva ama umeqa. ³⁹ Dap ngänät dräm daerhom i ngakt bä ama vätka aa ik di sa vadi mai qat dräm iva vät agi a qäväläm dä va ama suaqa qa rhän dä sa vadi mai qaku qä naqyiradeng na aa vätka iva qä drukdäm bäm ga. ⁴⁰ Aingän di mamär iva ngänit täkmu na nas mamär inguna ma Ruqa aa Emga va qa rhän bät ama qäväläm qarqomni i qaku ngän du angän snäng iva qa rhän bät a äm.”

⁴¹ Dä ma Pita qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, nga sokt ngiat tamän särhäm ut nä rhangät täkt ama enge na ama siqutki ura ngiat tamän särha ama ruvek moe?”

⁴² Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, “Rhoqoräkt dä ngu lu agi a latka iaqäkt kärak iva qale qa ma ama qrot mäni ama lat dä aa mädräm ama mär ngät iaqäkt kärak iva aa morqa qa rhu qa ivakt iva qät lu vät aa latta i qät boda rha arha tmäs pät ama qunäga aa qävälap maräkt? ⁴³ Va ama märmärgem ge iaqäkt ama latka qaräkt i nga evär da aa morqa dä va qa rhän bät a qa i qat tualat toqoräkt. ⁴⁴ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva qa rhu qa ivakt iva qät lu vät aa qarhong moe va aa vätka.

⁴⁵ “Dap ngakt bä iaqäkt ama latka qa rhamän särhäm mes doqortäqyia, ‘Gua morqa di qät tiläng bä sa qaku qa lir qa män’ dä qä nasäng i qä arhäktgyäm sa ama latta ama evop dä ama gamoe dap kat täs dä qät näkt bä guani na qa ⁴⁶ dä va aa morqa qa rhän bät ama qunäga rhoqoräkt i qaku qa latka qat tu aa snäng iva qa rhän bät a qa bä vät ama qunäga aa qäväläm qarqomni i qaku qat dräm na äm. Dä va qa morqa qä sangäm na qa näkt pa qä qut na qa sävät ama ivärhäs ge iarhakt ama ruvek kärarhae i qaku rhat tualat na aa lat mamär.

⁴⁷ “Näkt iaqäkt ama latka qaräkt i qat dräm mamär na aa morqa aa snängaqa näkt kaku qa rhäkmü na nas bä qaku qa mualat parhäm aa morqa aa snängaqa diva rhi arhäktgyäm sä qa masirhat. ⁴⁸ Dap ama latka qaräkt i qaku qat dräm aa morqa aa snängaqa näkt kat tualat na ama lat kärangätmi i mamär iva qä rha ama rhäksärhäm bät angät tpäs diva rhi arhäktgyäm sä qa maqälak. Iaäkt kärak i sa rha von ga masirhat diva rhi nän nagem ga masirhat dap pa rhi nän masirhat mamär nage iaqäkt kärak i sa rha von ga masirhat mamär.

Qaku Ama Bulap Dap Ama Matmät (12:49-53 / Mat 10:34-39)

⁴⁹ “Ngua män ivakt iva ngu rhu ama mudämgi vät ama ivätki bä nani a ngo i sa vadi va qi nasäng i qiat dang! ⁵⁰ Sokt di as pa ngu rhon säda ama qäväläm angärha ron iva ngu rha ama baptais na ama tñäpki bä rhom däkt diva qale läm doqoräkt pät gu snängaqa bä dängdäng i äm ngä rhu angät släqyige vät a nas. ⁵¹ Mäniekt? Nga ngän du angän snäng i sa ngu män ivakt

iva ngu voda ama bulap sävät ama ivätki? Nak kaku rhoqoräkt! Ngu qoar na ngän i nak sa ngua män sa ama matmät. ⁵² Mänasäng narhäkt bä rhävit diva anga ngärhäqyet na rha anga sägarhae diva matmät ta sävät a ne bä va anga dävaung na rha sävät ama udiom dä anga udiom sävät ama dävaung na rha. ⁵³ Bä va matmät na ama ruvek iva anga ngätmamäk sävät ama ngärhoemga dä va anga ngärhoemga sävät ama ngätmamäk dä va anga ngätnanäk sävät ama ngärhuimgi dä va anga ngärhuimgi sävät ama ngätnanäk dä va anga ngätäväski sävät ama ngätkluqi dä va anga ngätkluqi sävät ama ngätäväski.”

Ama Matnämänine Sa Ama Rhodäm

⁵⁴ Dä ma Jisas ka qoar na ama guläñgi na ama ruvek toqortäqyia, “Qre va ngäni lu i ama eqoeqi qiat täranas na rhämone i ama qunäga qat don e dä ngänit lir ngänät dräm ngäni qoar toqortäqyia, ‘Va ama suigi qi säp’ dä qoki ama suigi qi säp. ⁵⁵ Dap ngakt bä ama laurqi qiat dän na rhänamuk näva ama qräk dä bäs ama ivärhäs dä ngäni qoar toqortäqyia, ‘Va aqärnas mät ama qunäga’ dä qoki aqärnas mät ka. ⁵⁶ Aingän gärrarhani i ngän dualat sädä saqong, sa ngänät dräm iva ngän datnävämne mamär na ama muqunän sa ama rhodäm bät ama ivätki dä ama leqäs. Dap mäniekt bä qaku ngänät lu ñismäne sävät iarhongäkt pät tangät täkt ama rhodäm?”

Mamär Iva Ngäni Lir Ngän Duräkt Mänguräp Mes

⁵⁷ “Mäniekt bä aingän maräkt di qaku mamär vät a ngän iva ngäni lu mamär nä iangärhäkt ama lat kärangät i ama räkt ngät? ⁵⁸ Ngakt bä nga aung ga mu ama enge iva rha rhair na ngän ba ama muräkt dä mamär iva ngäni lir ngän det sagem ga bä va ngän duräkt mänguräp mes ngän na qa as pa ama muräkt angät kamäs. Inguna ngakt bä rha rhair na ngän ba ama muräkt dä varis ama matnävämnenaga qä namu ngän ba ama ulaqimärhaarhäkt aa rhäkt bä va qa rhu ngän ba ama tpäskiarharhäng. ⁵⁹ Dä ngu qoar na ngän i qaku mamär iva vuk sä ngän bä dängdäng i ngän duvät na ama däändängini nä ini ama brasini.”

13

Mamär Iva Ngi Näpgoer Na Nas Dap Pa Qaku Diva Qäbäs Na Nge

¹ Arhani ama ruvek di qale rha e vät iomäkt ama qäväläm bä rha qoaräs nä ma Jisas sävät ama Galiliqäna qärrarhani i ma Pailat ka modämne na arhä biaska ngä na arhä vodämes angät biaska rhoqoräkt i qa veng da.

² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nga ngän du angän snäng i iarhakt ama Galiliqäna di ama vu rha mamär bä äkt i avuqi na rha masirhat dap arhani ama Galiliqäna moe di qaku? ³ Ngu qoar na ngän i qaku! Dap aingän di ngakt bä qaku ngän nanäpgoer na nas di qosaqi va qäbäs na ngän. ⁴ Ura sävät iarhakt kä ngärhäqyisem da qäraet da dävaung na rha qärrarhae i sa arpus na ama näski sävät arha rhäng e vät ama ivärhäs ma Siloam bä rha ñäp di nga ngän du angän snäng i arhani nae ma Jerusalem moe di rha e vät arha qar sa arha vuirhong? ⁵ Ngu qoar na ngän i qaku! Dap aingän di ngakt bä qaku ngän nanäpgoer na nas di qosaqi va qäbäs na ngän.”

Ama Enge Na Ama Siquitki Sävät Ama Gosaqi Qäraktni I Qaku Qit Sa

⁶ Dä qa qoar na rha na ama enge na ama siquitki rhoqortäqyia, “Ama ruqa qa qutnanokt ama gosaqi vät aa etki na ama wain näkt ka met kät ñäm nani anga gavam sävät at täqän bä qop kaku qa lu agung. ⁷ Dä qa qoar na ama ruqa qäraktni i qät lu vät ama etki rhoqortäqyia, ‘Sa ama dävaung ama qoeo nä rhak täkt i ngut täqäsdämne sarhe bä ngut ñäm sävät ama gosaqi iva nani

anga gavam dä qop kaku agung dä ngi rhäp mä qi samäk! Mäniekt bä qit päs nas pät tos täkt ama ivärhäs?” ”

⁸ “Dä qäarak ka muvät toqortäqyia, ‘Morqa, as kali qi vät aung anga quiaqa anga sägäk dap pa ngu nges namet a qi näkt ngu rhon na anga ivätki anga mär qi anga qärhopka väm gi. ⁹ Ngakt bä nga qi sa arha anga gavam bät tak navuk diva mamär! Dap nga qaku dä va rhi rhäp mä qi samäk.’ ”

Ama Vakt Pät A Qi Ama Ruqi Qia Rha Ama Mumäräspät Pät Ama Sabat

¹⁰ Vät akni ama Sabat dä ma Jisas kä su va akti ama mämairqi ¹¹ dap akti ama ruqi di sävät a qi e qäarakni i ama iauska qa vakt pät a qi vät ama ngärhäqyisem da qäraet da dävauung na ama qoeo. Sokt kiat nagär bä qaku mamär vät a qi iva qi namurän da arha rhängait. ¹² Bä nga ma Jisas ka lu qi dä qa mes ki bä qia met sagem ga dä qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, rhäkt di sa isiska vät a nge nämät iaqäkt gi märänga.” ¹³ Dä qa mu aa rhäkt pät a qi bä qia murän däm mes masägos dä qia ansäs sage ma Ngämuqa.

¹⁴ Dä ama narhoerqa näva ama mämairqi di uraqi da aa ron inguna ma Jisas ka mumäräs pät a qi vät ama Sabat dä qä qoar na ama ruvek toqortäqyia, “Ama ngärhäqyet da sägäk di ama lat angät kunäng. Bä va ngänät dän bät iangärhäkt ama qunäng bä ngänit ta ama mumäräspät dap kaku vät ama Sabat.”

¹⁵ Dä ma Engeska qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Aingän gärrarhani i ngän dualat sädä saqong, ngäda qaku aung nävät a ngän sa qa von da anga rigi vät ama Sabat bä ba aa bulmakao ura ama donki vät ama qäväläm gärrqomni i aqäsä qa? ¹⁶ Dä nga qaku mamär iva rhi namuisiska vät takt täkt ama ruqi ma Abraham aa imgi nämät arha ispätkä vät ama Sabat kärkekti i sa ma Sämgä qa is pät a qi vät ama ngärhäqyisem da qäraet da dävauung na ama qoeo?” ¹⁷ Bä nga qa märhamän doqoräkt dä aa ikkāna moe di aqlus pät a rha dap ama ruvek di nak mär gem da nävät iarhongäkt ama märirhong mamär qärqärhongni i sa qa mualat nä irhong.

*Ama Enge Na Ama Siqutki Sävat Ama Mastard Aa Gävämini Dä Ama Yis
(13:18-21 / Mat 13:31-33 / Mak 4:30-32)*

¹⁸ Dä ma Jisas kä snanbät toqortäqyia, “Ngu lu ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngät toqor mäniekt? Ngu lu va ngua rhuqut täm ngät sävät agiqa? ¹⁹ Ngät di ngät toqor ama mastard aa gavämini ama gaini mamär qärqäni i ama ruqa qa rha ini bä qa qutnanokt ini vät aa etki. Näkt ini ngä ir ma ama ngämuga näkt ama isäm nämät ama leqäs ngä rhäk angärha vät pät aa rhäkt.”

²⁰ Dä saqi as ka snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va ngua rhuqut tä ma Ngämuqa aa Muräktpäm sävät agiqa? ²¹ Ngät di ngät toqor ama yis kärkekti i ama ruqi qia rha qi bä qia mu qi va ama mor ngät ama plaua näkt kia näpgoer na ngät päpäm ne bä dängdäng i ama yis kia mon säva ama qopkopki moe.”

*Ama Gaini Na Qi Ama Tmongi
(13:24 / Mat 7:13-14)
(13:26-27 / Mat 7:21-23)*

²² Dä ma Jisas ka met mät ama värhap ama mor ap dä ama lel ap bä qä su dap kat tet parhäm aa iska iva sae ma Jerusalem. ²³ Dä akni ama ruqa qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, nga va ma Ngämuqa sokt ka rhumaiar anga marheka na rha anga ruvek?”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, ²⁴ “Ngän däqäne dä mamär i ngän don mät ama gaini na qi ama tmongi. Ngu qoar na ngän doqoräkt inguna ama rhäqäp na rha diva rhi siqut iva rha rhon sokt diva qaku rhi namäqäne

dä mamär. ²⁵ Ngakt bä nga ama ngärhik nävä iaqäkt ama vätkä qa rhäranas äkt bä qä väs mät ama tmongi dä va ngän dair inamäk dalek bä va ngänit kut dap pa ngänät naingbät toqortäqyia, 'Äurha morqa, ngi rhar nanokt ut.' "

"Sokt diva qa rhuvät pät a rha rhoqortäqyia, 'Qaku nguat dräm a ngän bä qaku nguat dräm i sa ngän män na qoe.' "

²⁶ "Dä va ngäni goar na qa rhoqortäqyia, 'Ut mä s dä ut nakt ut na nge dä sa ngia mualat na ama rhisu varhäm aurha is mänguräp mä ut.' "

²⁷ "Sokt diva qa rhuvät toqortäqyia, 'Qaku nguat dräm a ngän bä qaku nguat dräm i ngän män na qoe. Ngän det nävät a ngo aingän gärrarhae i ngän dualat na ama vu ngät ama lat!' "

²⁸ "Vät iosäkt ama ivärhä s diva rhat tuqäia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne rhoqoräkt i rhi lu ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop näkt sävät ma Ngämuqa aa vämginarha moe vä ma Ngämuqa aa Muräktpä m dap aingän di sa rha rhon na ngän sä dalek. ²⁹ Ama ruvek diva rha rhän nävät ama ivätki at tärhäkt moe bä va rhi rha arhä släqyimek pa ama tmäski vä ma Ngämuqa aa Muräktpä m. ³⁰ Bä nak pa iarhakt kärerhae i rhi rhoer diva dängdäng na rha mamär dap kärerhani i dängdäng na rha mamär diva rhi rhoer."

Ma Jisas Airäs Ka Sä Ma Jerusalem (13:34-35 / Mat 23:37-39)

³¹ Vät iomäkt ama qäväläm dä arhani ama Farisiqäna rha män ge ma Jisas dä rha goar na qa rhoqortäqyia, "Ngia rhäranas narhäkt bä ngia rhet sävät guäs anga ivärhä s. Ma Herot nani a qa iva qä veng nge."

³² Dä qa muvät toqortäqyia, "Ngän det bä ngäni goar nä iaqäkt ama muräpka ama iras mät ka rhoqortäqyia, 'Aingo diva ngut kutmä s ama iaus dä nguat tumäräs pät ama ruvek täkt bä duququ bä vanaia bä va ngua rhäqäne dä mamär nä gua lat.' ³³ Näma dä äkt bä rhoqor mäniekt sokt di qoki as pa nguat tualat täkt bä duququ bä vanaia inguna qaku maräkt toqoräkt iva ma Ngämuqa aa vämginaqa qä näp sañis nä ma Jerusalem."

³⁴ "Ai, Jerusalem, Jerusalem, ama värhäm gärqomni i ngiat dräm ngi veng ma Ngämuqa aa vämginarha dap ngit tumät nä ma Ngämuqa aa engevärharha na ama dui bä rhit näp. Ama rhäqäp nä imek di sa nani a ngo iva ngu imum gia ruvek sävät a ne i ngo rhoqor ama duraktki qaraktni i qi imum at toes säva at kivaet angärha rem dä qaku inguna qaku nani a nge. ³⁵ As ngi lu i gia vätki di sa rha qyiradeng na qi. Näkt ngu goar na nge i saqi as pa qaku ngi nalu ngo bä dängdäng bät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva ngi goar toqortäqyia, 'Mamär iva ama modämne sävät tak täkt kärak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki.' "

14

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Vät Ama Sabat

¹ Vät akni ama Sabat dä ma Jisas ka met säva ama moräs na qa ama Farisiqa aa vätkä iväkt iva qa äs nae dä sa arhä saqong mamär vät a qa. ² Dap akni ama ruqa di sävät a qa e glaqot nä ma Jisas kärakni i ama rämgi na ama rip kia män bät a qa bä rip da aa qar ngä na aa rhäkt. ³ Dä ma Jisas ka snanbät sa ama Farisiqäna rhi na ama mädrämda mamär sa ama muräkt toqortäqyia, "Nga maräkt toqoräkt iva aung gat tumäräspät pät ama Sabat ura qaku?" ⁴ Dä qop mänadin dä m da.

Dä soknga qa sangar qa ruqa bä qa mumäräs pät a qa näkt ka rhäk na qa bä qa met.

⁵ Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Auge nävät a ngän gäarak i aa anga emga ura anga bulmakao di arpus na qa sämät anga qotnaqoanga vät ama Sabat dä nga va qaku ngi nalir ngi nardrän na qa nae?” ⁶ Dä qop kaku mamär vät a rha iva rha rhamän bät guani.

Ama Enge Na Ama Siquitki Sävat Ama Tmäski Na Ama Rhitbodämmane

⁷ Bä nga ma Jisas ka lu i iarhakt kärerhae i rha män säva ama tmäski di sa rha rha ama moräs nä imek ama mämugunimek dä ngärhaväm bät ama laiqa aa rhäkt dä qa qoar na rha na ama enge na ama siquitki rhoqortäqyia,

⁸ “Qre va akni ama ruqa qä ar sä ngän säva ama tmäski na ama rhitbodämnarha dä qale ngänit ta ama moräs nä imek ama mämugunimek dä ngärhaväm inguna sai dä as akni qa e i qa di ama moräs na qa daver mä ngän gäarakni i sa qa ar sä qa. ⁹ Inguna ngakt bä nga qa rhän dä iaqäkt kärerak i mai qre qa ar sä ngän möe diva qa rhet bä sägem ngän dä va qä qoar na ngän doqortäqyia, ‘Ngän det nae nanokt taerhak.’ Dä va aqlus pät a ngän inguna va ngäni rha ama mämugunimek ama gaini nä imek dä ngärhes.

¹⁰ “Dap kre va rhi ar sä ngän dä mamär iva ngäni rha ama gaini nä imek ama mämugunimek dä ngärhes iva ngakt bä qärerak i qä ar sä ngän ga rhän dä va qä qoar na ngän doqortäqyia, ‘Gua ruavek, ngäni rut pit säp iamek puk ama mämugunimek ama moräs nä imek dä ngärhaväm.’ Rhoqoräkt dä va qä sämamor na ngän mänguröp angäna ruavek möe va ama tmäski. ¹¹ Inguna aung gäarakni i qät sämamor na nas diva rhi säm ama gaini na qa dap iaqäkt kärerak i qät säm ama gaini na nas diva rhi sämamor na qa.”

¹² Dä ma Jisas ka qoar nä qärerak i sa qa ar sä qa rhoqortäqyia, “Qre va ngit boda ama tmäs mäniqunäng ura näp bängang dä qale ngi nar sä gia ruavek ura gia matpek ura gia läktpek ura gi qärerhae bä sävät iarhakt kärerhae i rhat tas glaqot na nge qärerhani i ama qärhong bät a rha inguna nasot dä varis ti nar sä nge i gosaqi rha rhuvät pät a nas na nge. ¹³ Dap kinak kre va ngia rhualat nä gia tmäski dä ngi ar sa ama tläktä dä ama vaktpärrharha dä ama vävarhämnda dä ama säsurta ¹⁴ dä va ngi rha ama modämne inguna qaku mamär iva rhi namuvät pät a nas na nge. Va ngi rha ama modämne qre va ma Ngämuqa qa rhuvät pät a nge vät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva ama räkt ta ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki.”

Ama Tmäski Ama Mor Qi

(14:15-24 / Mat 22:1-14)

¹⁵ Bä nga akni ama ruqa nävät iarhakt kärerhae i rhi nä ma Jisas kale rha bät ama laiqa aa rhäkt di qa nari rhoqoräkt dä qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ama märmärgem sage qärerak iva qa äs pä iaqyäkt ama tmäski mirhup pä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

¹⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Akni ama ruqa di qät täkmu na aa tmäski dä qa rhäkne sävät ama rhäqäp na rha ama ruvek iva rha rhän. ¹⁷ Bä sa nga qa rhäkmu dä mamär dä qa rhäk na aa latka iva qä qoaräs nä iarhakt kärerhae i sa qa rhäkne nani a rha rhoqortäqyia, ‘Ngäni ang i sä iarhongäkt möe di sa ngua rhäkmu nä irhong.’”

¹⁸ “Di nak ta möe rha nasäng i rhi qoaräs i qaku isiska vät a rha. Akni ama narhoerqa di qa qoar toqortäqyia, ‘Nak kop as ngua vodäm bät ama ivärhäm bä va ngua rhet sae ivakt iva ngu lu äm. Bä mamär iva ngi rhares pät gua rhäng.’”

¹⁹ “Dä akni qä qoar toqortäqyia, ‘Nak kop as ngua vodäm bät ama bulmakaoqäna ama ngärhäqyisem bä va as nguat tet toqor täkt iva ngu siquit na ngät pät a lat. Bä mamär iva ngi rhares pät gua rhäng.’”

20 “Dä qosaqi akni qä qoar toqortäqyia, ‘Nak kop as ta vodäm na ngo rhoqor täkt bä qaku mamär iva ngu namet.’ ”

21 “Dä evär da ama latka bä qa sameng nä iarhongäkt bä ba aa morqa. Dä soknga aa morqa di qär qur masirhat dä qa rhäk na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngi lir ngia rhet parhäm ama is ama mor ngät bä varhäm ama is ama gaini na ngät mät ama varhäm bä ngi rhäqoar sa ama tläkta dä ama vaktparharha dä ama säsurta dä ama vävarhämda.’ ”

22 “Dä ama latka qa muvät toqortäqyia, ‘Morqa, sa gi rhäkne di sa ngä met sokt di qop as masirhat na ama släqyimek iva nani guavek.’ ”

23 “Dä ama morqa qa qoar na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngia rhet bä sämäni ama is ama mor ngät bä varhäm ama isitnäk gläius tage rhage bä ngi rhäqoar sa ama ruvek iva rhi rhäqap gua vätkä. 24 Ngu qoar na ngän iva qaku aung nävät iarhakt kärarhae i sa mai ngua rhäkne nani a rha narhoer qä namäs näp gua tmäski.’ ”

*Arhongni Qärqärhongni I Mamär Iva Sävetka Qat Tualat Nä Irhong Ivakt Iva Ma Jisas Aa Mudäsaqongga Na Qa
(14:25-33 / Mat 10:37-39)*

25 Ama gulañ na ama ruvek di rhi nä ma Jisas tat tet. Qa rhong bät a nas sävät a rha dä qä qoar toqortäqyia,

26 “Ngakt bä aung anga ruqa qat tet sagem ngo sokt di qaku qa rhäkmu na nas iva qä naqyiradeng na aa mam dä aa nan bä aa egutki dä aa es dä aa matpek dä aa läktpek bä qosaqi aa iar di qaku mamär vät a qa iva qa rhän i gu mudäsaqongga na qa.

27 “Bä auge qäarak i qaku qät ta aa sämänanamuqa maräkt näkt kät päš gua rhäng di qaku mamär vät a qa iva qä namän i gu mudäsaqongga na qa.”

28 “Ngakt bä nga aung nävät a ngän di nani a qa iva qä rhäk päť anga vätkä dä mänia, nga qaku mamär iva as ka rhuqun narhoer bä qä siqut iva qä rhodäm nä iangärhäkt ama ligär qärangät iva qä rhar sä ngät päť ama vätkä bä goki va qä rhäksot na qa? 29 Inguna ngakt bä nga qa rhu ama vätkä aa ribit näkt kaku mamär iva qä narhäksot na qa dä ama ruvek kärarhani i rhat lu iaqäkt ama vätkä diva rhi nasäng iva rhat tuma qa 30 bä va rhat tamän doqortäqyia, ‘Rhak täkt ama ruqa qa nasäng iva qat tair na ama vätkä näkt kaku qa mäqäne dä mamär i qä rhäksot na qa.’

31 “Ura ngakt bä nga anga vitnaqa di sa qorhäs iva qa rhet sämät ama ulaqi iva sävät akni ama vitnaqa dä mänia? Nga va qaku qa rhuqun narhoer bä qa rhu aa snäng ivar mamär vät a qa qä na aa ngärhäqyisem ama tausengäna na ama ulaqimärharhärhäkt iva rha rhän näp akni aa uväs kärakni i aa ruqa ama rhäk täm ga ama tausengäna? 32 Ngakt bä qat tu aa snäng i qaku mamär vät a qa dä va qä rhäk na anga engevärharha sage akni ama vitnaqa sa anga enge na ama bulap toqoräkt i as kale qa gläius. 33 Dä qosaqi rhoqorne sävät iaqäkt kärak i qaku qä navoda aa qärhong moe diva qaku mamär iva qa rhän i gu mudäsaqongga na qa.”

*Ama Qyiräpki Qärakti i Sa Rhäksot Na At Märmät Di Ama Märmäñini Na Qi
(14:34-35 / Mat 5:13 / Mak 9:50)*

34 “Ama qyiräpki di ama mär qi sokt di ngakt bä sa rhäksot na at märmät dä ngu lu va saqi as arha anga märmät ngä rhän doqor mäniekt? 35 Qi di qaku ama mär qi iva sävät ama ivätki ura va sävät ama angä na ama bulmakaoqäna angärha snok dap ki diva rhi rhon na qi. Iaäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

15

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Sipsip Kärakni I Musäng Sä Qa (15:1-7/Mat 18:10-14)

¹ Maos dä väspästämne na ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes dä arhani ama vu rha ama ruvek bā rhat nari ma Jisas. ² Dap ama Farisiqāna rhi na ama Skraipkāna di rhat tamängus toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qā rhar sa ama vu rha ama ruvek bā qat täs kã na rha.”

³ Dã ma Jisas kã qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia,

⁴ “Ngakt bā nga ak nävät a ngän di aa anga handret na anga sipsipkāna näkt musäng sa ama sägäk dã mänia? Nga qaku qã namet daqule angätni ama 99 na ama sipsipkāna va ama mran ba ama maläs dap pa qa rhet nasot iaqäkt kärak i sa musäng sä qa bā dängdäng i qa rhän bät a qa? ⁵ Näkt ngakt bā qa rhän bät a qa dã va qa rhu qa da aa lang bā qa rhet sä qa sa ama märmärgem.

⁶ Bã nga va qa rhän ba vät dã qa rhes aa ruavek ti na arhani qärarhani i rhat tas glaqot na qa bā va västämne na rha näkt pa qã qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Mär gem ut inguna sa ngua män bät gu sipsip kärak i mäqi musäng sä qa!’

⁷ “Bã va ngu qoar na ngän i rhoqor tangät täkt ama enge na ama siqutki diva ama mor ngät ama märmärgem dävuk da ama usäpki arha ron nävät ama vuqa ama sägäk kärakni i qa näpgoer na nas näva ama 99 na rha ama mäta arhä väs kärarhani i sa mudu rha näpgoer na nas.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Ligärige Qärqigeni I Musäng Sä Ige

⁸ “Ura qosaqi ngakt bā nga anga ruqi di arha anga ngärhäqyisem ama qunäng angät titsek angät ligärigleng näkt kia musäng sa age, dã mänia? Nga qaku qi namudäm säda anga lirhãga aa vãm näkt ki naedäm ba arha vätka dap ki natnãm mamär bā dängdäng i qia rhän bät ige? ⁹ Bã nga qia rhän bät ige dã va qia rhes arha ruavek ama evop dã iarhakt kärarhae i rhat tas glaqot na qi sävät a ne näkt pa qi qoar na rha toqortäqyia, ‘Mär gem ut inguna sa ngua män bät gu ligärige qärqige i mäqi musäng sä ige.’

¹⁰ “Bã va ngu qoar na ngän i nak kop toqorne rhoqoräkt i ama märmärgem masirhat nage ma Ngämuqa aa enselqāna nävät ama vuqa ama sägäk kärakni i sa qa näpgoer na nas.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Rhoemga Qärakni I Evär Däm Ga Nämät Aa Lat Ama Vu Ngät

¹¹ Dã qosaqi ma Jisas kã qoar toqortäqyia, “Akni ama ruqa di aa imiom ama udiom. ¹² Ama ngärhaläktka qã qoar na aa mamäk toqortäqyia, ‘Mamga, ngi von ngo rhã gu gunän gärangätni iva ngu rha ngät nasot a nge.’ Dã soknga qa matmät aa gunän bā ba iom.”

¹³ “Nak kop kaku qale qale dã ama ngärhaläktka qa västämne na aa mämägän näkt ka met sämät aomni ama värhäm gläius bā qa rhar sa aa mämägän säda ama iar ama vu ngät angärha ron. ¹⁴ Bã nga nasot i sa qa rhar sä iangärhäkt aa mämägän dã ama mor qa ama tläqa qa män na ama qärhuqi mät iaqäkt ama ngärhäktka moe bā qärak di qã nasäng iva qat don säda ama tläqa aa ron.

¹⁵ “Dã soknga qa met bā qa nokpät sä nas ge ama ruqa qärakni i qat muqun bät iaqäkt ama ngärhäktka dã qa ruqa qa rhäk na qa iva qät lu vät aa vlam.

¹⁶ Nani a qa masirhat iva qã äs anga vlam angät tkutäm sokt di qaku aung ga von ga rhã guani.”

¹⁷ “Bã nak as nga qa rhäksärhäm mes dã qã qoar toqortäqyia, ‘Gu mam aa latta ama rhäqap na rha qärarhani i qat dräm gät sek mã rha di rhat täs ama

tmäs masirhat bä rhat täs nävät angärha rhäng dap aingo rhe i qorhäs iva ngu ñäp! ¹⁸ Va ngua rhäranas bä va ngua rhet sage gu mam dä va ngu qoaräs na qa rhoqortäqyia, “Mamga, sa ngua slava sage ma Ngämuqa dä sagem nge. ¹⁹ Sa qaku ama märqa na ngo iva ngiat tes ngo i ngia emga dap ngiat tualat sä ngo rhoqor gia latta qärahani i ngiat dräm ngit sek mä rha.”

²⁰ “Dä soknga qa märanas bä qa met sage aa mam. Bä as nga qale qa gläius dap kinak sa aa mamäk ka lu qa dä rhäqäp ka na ama lavuqi sävät a qa dä qa ang sage aa emga bä qa qärhäktgyäm ga näkt ka vop pa aa sdäm.”

²¹ “Dä ama ngärhoemga qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Mam, sa ngua slava sage ma Ngämuqa dä sagem nge. Sa qaku ama märqa na ngo iva ngiat tes ngo i ngia emga *.’”

²² “Dap kinak ama ngätmamäk kä qoar na aa latta rhoqortäqyia, ‘Ngäni lir ngäni rha anga uiu qi anga mär qi anga boiqi bä ngän donmät pät a qa. Dä ngän du anga ring mäni aa rhäktka dä ngän du anga sandal vät aa qäriglem.

²³ Ngäni rha ama bulmakao aa ebäm gärqomni i ngän märmor äm bä ama enges äm näkt ngäni veng äm. Aut, u rhualat na ama tmäski bä urhi qok. ²⁴ Inguna rhak täkt ngua emga di sa qa ñäp näkt saqi sa ama iar qa. Mudu musäng sä qa näkt saqi sa qa män.’ Dä soknga rha nasäng na arhä märmärgem.”

²⁵ “Dap toqoräkt di qale ama ngärhamatka vät a lat. Näkt nga qat tet bä sa glaqot na ama vätka dä qa nari ama mabuirhong dä ama main. ²⁶ Dä qa mes akni ama latka bä qa snanbät sä qa i mäniekt toqoräkt.

²⁷ “Dä qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, ‘Sa gia läktka qa män bä gi mam ga veng ama enges äm ama bulmakao aa ebäm inguna gia läktka evär däm ga bä märäs pät a qa bä mamär na qa.’” ²⁸ “Dä ama ngärhamatka di uraqi da aa ron dä qa mer qa namon säva vät.

“Dä aa mamäk puk sä qa bä qat naing bät a qa iva qa rhon säva vät. ²⁹ Dä qa muvät pät aa mamäk toqortäqyia, ‘Ngi lu! Vät tangät namäk ama qoeo moe di sa nguat tualat masirhat mamär bä ba nge dä qaku ngia von ngo nak kop ta anga rhoemga anga meme iva mär gem ngo ngu nä gua ruavek. ³⁰ Dap nga rhaerhak ngia emga qäarak i sa qa rhar sa aa qärhong gä na ama qavat ta ama evop di nga qa män ba vät dä sa ngia veng ama enges äm ama bulmakao aa ebäm bä ba qa!’”

³¹ “Dä ama ngätmamäk kä qoaräs na qa rhoqortäqyia, ‘Ngu emga, ainge di vasägos dä sa qale nge gem ngo bä iarhongäkt kärqärhong moe i gu qärhong di gi qärhong iarhongäkt. ³² Dap mamär iva urhi qok bä märmär gem ut inguna rhaerhak gia läktka di sa qa ñäp näkt saqi sa ama iar qa. Sa mudu musäng sä qa näkt saqi sa evär däm ga.’”

16

Ama Enge Na Ama Siquutki Sävat Ama Rämpät Na Qa Ama Latta Arhä Narhoerqa

(16:13 / Mat 6:24)

¹ Ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Akni ama qärhongbärhaqa di maos dä ama enge ngä män bät a qa sävät aa lat angät narhoerqa i qät tar sä qä qärhongbärhaqa aa qärhong. ² Dä soknga qa rhäkne nani a qa bä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, ‘Agini rhäni rhäkt i ngua nari

* **15:21** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi sa rha säm a ngät sae. ‘Mamär iva ngiat tualat sä ngo i rhoqor qre i akni gia latka na ngo.’

sävät a nge sä ini? Ngi säm anga enge sävät gia lat angät gavämgi inguna va qaku ama lat angät narhoerqa na nge saqi as.’ ”

3 “Dä ama lat angät narhoerqa qa mu aa snäng doqortäqyia, ‘Va ngua mäšana rhäkt? Gua morqa di qät täksot na ama lat nävät a ngo. Qaku gu nga qrot iva nguat tualat na ama qrot ngät ama lat dä aqlus pät a ngo ngut nokpät. 4 Rhäkt di nguat dräm iva ngua rhualat toqoräkt. Va ngua rhualat na anga märini iva ngakt bä nga rhi rhäksot na ngo nävät gua lat te dä va nasot dä mamär iva ama ruvek ti rhar sä ngo säva arha vät.’ ”

5 “Dä qa mes ama ruvek kärarhani i mudu aa morqa qa von da rha arhongni aa qärhong iva nasot dä va rha rhuvät. Dä qa snanbät sa ama narhoerqa ama rhar rhoqortäqyia, ‘Sa ngia rha ama mämänia nä irhong nage gua morqa?’ ”

6 “Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Ama dävauing ama tausengäna da ama ngärhäqyet da udiom ama handretkäna na ama litaqäna na ama oel nävät ama olip angät gavam.’ ”

“Dä ama lat angät narhoerqa qä goar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngi rha gia abuqit sä gi dinau bä ngi lir ngia rhuqun näkt ngi rhar ama dävauing ama tausengäna da ama ngärhäqyet da udiom ama handretkäna na ama litaqäna na ama oel dap ngi säm ama sägäk ama tausen da ama ngärhäqyet da dävauing ama handretkäna da ama ruioim ama udiom da ama ngärhäqyisem na ama litaqäna.’ ”

7 “Bä äkt dä qa snanbät sa ama udiom na qa rhoqortäqyia, ‘Dap ainge di sa ngia rha ama mämänia nä irhong nage gua morqa?’ ”

“Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Ama ngärhäqyisem da levaet ama tausengäna na ama urat na ama tmäs.’ ”

“Dä ama lat angät narhoerqa qä goar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngi rha gia abuqit sä gi dinau bä ngi rhar ama ngärhäqyisem da levaet ama tausengäna na ama urat dap ngi säm ama ngärhäqyet da udiom ama tausengäna na ama urat na ama tmäs.’ ”

8 “Mamär dä aa morqa qa räm i ama latta arhä narhoerqa ama räpmät na qa sa qa slava na qa. Näma dä qat dräm doqoräkt sokt di qa an sä qa nävät aa mädräm ama mär ngät inguna qa muräkt mamär narhoer. Inguna ama ruvek nämäni rhaktni ama ivätki di rhat tualat na ama mädräm ama mär ngät masirhat sa arha ruvek bä rha män näva ama ruvek arhä väs kärarhani i rha näda ama neraqa aa ron sa arhä mädräm ama mär ngät.

9 “Ngu goar na ngän i mamär iva ngän dualat na ama ivätki at mämägän iva ngänit säm angän anga ruavek sävät a nas iva ngakt bä nga rhäksot na ngät dä va rhi ar sä ngän säva ama mämugunäs ama sok tä bäs. 10 Auge qarak i mamär vät a qa iva qa rhualat mamär na ama gaini di qosaqi mamär vät a qa iva qa rhualat mamär na ama moräm dap auge qarak i qaku ama saengäktka na qa sa ama gaini diva qaku ama saengäktka na qa sa ama moräm. 11 Dä ngakt bä nga qaku ama engäktkinarha na ngän sa angäna lat sa ama ivätki at mämägän dä ngu lu va auge qat nanakt na ngän sa ama engäktki na ngät ama mämägän na rhävuk? 12 Bä ngakt bä nga qaku ama engäktkinarha na ngän sa akni aa qärhong dä ngu lu va auge qä von ngän da anga qärhong iva ngän sä irhong?”

13 “Qaku mamär vät ama latka iva qat tualat bä ba ama udiom ama moriom inguna qa diva ama vu dä aa ron sävät akni dap pa aa snäng bät akni ura va qä vodäm mes sage akni dä va ama vu dä aa ron sävät akni. Qaku mamär vät a ngän iva ngän dualat pä ma Ngämuqa aa rem dä qosaqi pa ama ligär angärha rem.”

14 Ama Farisiqäna qärahani i arhä snäng bät ama ligär di nga rha nari rhärhong däkt dä rhat tumä ma Jisas.

15 Dä qä qoar na rha rhoqortäqya, “Aingän di qärahani na ngän i ngän dualat masirhat iva ama ruvek tat lu i ama räkt ta na ngän sokt di ma Ngämuqa qät dräm angän snängaqa. Agini qärqäni i ama vit nä ini ge ama ruvek di ama vu ini mamär dä ma Ngämuqa aa saqong.”

16 “Ama Muräkt nage ma Ngämuqa dä ama enge nage aa vämginarha di sa rhi sameng na ngät bä dängdäng i ma Jon ama Baptais ka män. Bä nävät iangärhäkt ama rhodäm dä ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa Muräktpämi di rhi sameng na ngät bä ama ruvek moe di rhäktuk pät a rha i rhit kyir mä ne ivakt iva rha rhon säva ama Muräktpämi. 17 Märmärsäs iva qäbäs na ama usäpki dä ama ivätki dap kaku mamär iva qäbäs na anga gaini mamär anga muqunänini nämäni ma Ngämuqa aa Muräkt.”

*Ama Bänmät Da Ama Ngärhaegurhini Angärha Ron
(16:18 / Mat 5:31-32 / Mat 19:1-12 / Mak 10:1-12)*

18 “Aung gärakni i qa qutmäs aa egutki bä qa mät aktni di qä qavatnävatlägut bä aung gärakni i qa mät ama evopki qäraktni i qia qutmäs arha egutka di qi qavatnävatlägut.”

Ama Ruqa Ama Qärhong Bät A Qa Qä Nä Ma Lasarus

19 “Maos dä qale akni ama qärhongbärhaqa. Näkt iaqäkt ama qärhongbärhaqa di qat don mät ama qärhongbärharha arhä boi näkt kale qa i amämägän sä qa vasägos. 20 Mät aa tmongi di qale akni ama tläqa qärakni i rhat tes ka i ma Lasarus i rhäqäp na ama bias pät a qa 21 näkt pasägos dä nani a qa masirhat iva qat täs ama tmäs kärangätmi i arharpus nä ngät nävät ama qärhongbärhaqa aa laiqa. Dä ama im ngät dän bä ngärhi qik mät aa bias.”

22 “Näkt ama qäväläm ngä män bä ama tläqa qa ñäp dä ama enselqäna rha rha qa sädä ma Abraham aa sdäm.

“Ama qärhongbärhaqa di qosaqi qa ñäp bä rha sasärhäm ga. 23 Bä qale qa vät ama ñäpta arhä ivärhäs dä qa ñäm bävit dä qa lu ma Abraham gläius i qale ma Lasarus da aa sdäm. 24 Dä qa näs sävät a qa rhoqortäqya, ‘Abraham gu mam, ngi lavuqi na ngo dä ngi rhäk nä ma Lasarus ivakt iva qä rhäk ama gaini vuk dä aa rhäktka aa uväs pa ama rigi näkt ka rhu vät gu qoebänqa ivakt iva bok däm ga inguna qale ngo rhe mät ama ruanini ama mor ini mamär mät tos ama mudäbäs.’ ”

25 “Dä qinak ma Abraham ga muvät toqortäqya, ‘Ngu emga, ngiat dräm i mudu vät gi qunäng nä gia iar dä ngit ta ama märirhong dap ma Lasarus di avuqi sä qa dap täkt di mänämär sä qa rhe dap ainge di qale nge mät ama ruanini ama mor ini mamär. 26 Dä aomni di sa rha mu ama ar a qa ama uqupka mänguräp mä ut ut na nge iva nga iarhakt kärarhae i nani a rha iva rha rhet narhe sagem nge di qaku mamär vät a rha bä qaku mamär iva aung gä namängäläkt nagem ngän bä sagem ut.’ ”

27 “Dä qa muvät toqortäqya, ‘Dä ngu nän nge mamga iva ngi rhäk nä ma Lasarus säp gu mam aa vätkä 28 inguna gua läktpek ama ngärhäqyet na rha ama gamoe rha e i vadi va qa rhugem da ivakt iva qosaqi qale rhi namet sävät tos täkt ama ivärhäs na ama ruanini ama mor ini.’ ”

29 “Dä ma Abraham ga muvät toqortäqya, ‘Qale ma Moses aa enge ngä nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge gem da bä mamär iva rhat nari ngät.’

30 “Dä qä qoar toqortäqya, ‘Qaku Abraham gu mam, dap ngakt bä nga va aung ga rhäranas nämät ama ñäpki bä sagem da dä va rhi näpgoer na nas.’

³¹ “Dä qä qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngakt bä qaku rhat nanakt nä ma Moses kä nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge dä va qaku rhat nanakt näma dä äkt bä va aung ga rhäranas nämät ama tñäpki.’ ”

17

Ama Rhonsävät Sävat Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Rhoer Nanokt Arhani Bä Sämät Ama Vuirhong

(17:1-2 / Mak 9:42-48 / Mat 18:7-9)

(17:3-4 / Mat 18:15-20)

¹ Ma Jisas kä qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Iarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhi rhartäm sa ama ruvek bä sämät ama vuirhong diva qoki va irhong ngät dän sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kärak i qat täranas nä irhong. ² Vadi mai mamär iva rhi er ti qop sa anga märän bäm ga anga duiqa vät aa qän näkt ti rhon na qa säp garäska qre va qa rhäqäne sa akni nävät tärhae rhäkt ama rhoes ama gaini na rha bä sämät anga vuini. ³ Bä va ngänit lu vät a nas mamär.”

“Ngakt bä akni nävät a ngän di aa anga ruaqa qä slava na qa dä va qa rhamän särhäm ga ma ama qrot iva qale qat tualat toqoräkt dap ngakt bä aa ruaqa qä näpgoer na nas dä va qä qyiradeng ba qa. ⁴ Ngakt bä qa slava na nge ma ngärhäqyet da unmem da ama qunäga aa ron näkt ka män gem nge ma ngärhäqyet da unmem bä qä qoar na nge rhoqortäqyia, ‘Sa ngua näpgoer na nas’ dä va ngi qyiradeng ba qa.”

Mamär Iva Ngi Sämamor Na Aut Katnanakt

⁵ Dä ama ngangda rhi qoaräs nä ma Engeska rhoqortäqyia, “Mamär iva ngi sämamor na aut katnanakt.”

⁶ Dä qa muvät toqortäqyia, “Ngakt bä nga angän gatnanakt di ama gaini na ngät toqor ama mastard aa gavämini diva mamär vät a ngän iva ngän damän sävät tak täkt ama ngämuga rhoqortäqyia, ‘Ngia rhar täm mes bä ngi qutnanokt sä nas pa ama garäska’ dä mamär iva qä nari nämät ngän.”

Ama Latta Di Nak Kop Ama Latta Na Rha

⁷ “Qre va ak nävät a ngän di aa anga latka qaräkni i qät täp ama ivätki ura qät lu vät ama sipsipkäna näkt nga qa män i evär däm ga nävät ama lat dä var qä qoar na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngi ang, ngi lir namuk bä ngia rhuqun bä ngia äs’? ⁸ Nguaräm gaku dap kinak pa qä qoar na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngi rhäkmu nä gua tmäs näkt ngi rhäkmu na nas näkt kale nge dävarhäm na ngo dap pa ngua äs dä ngu nakt iva nga nasot dä va sa ngia äs dä ngi nakt’? ⁹ Var qa rhes ama mär sage aa latka inguna qa mualat nä qarqäni i qa qoar na aa latka iva qa rhuulat nä ini? ¹⁰ Di nak kop toqorne na ngän gua latta i nga sa ngän mualat na ama lat kärangätni i sa rha qoar na ngän iva ngän dualat na ngät di nak kop mamär iva ngäni qoar toqortäqyia, ‘Aiut di nak kop ama latta na ut kärarhani i sokt ut tualat!’ ”

Ma Jisas Ka Mumärs Pät Ama Ngärhäqyisem Na Rha Ama Gamoe Sa Ama Bias

¹¹ Näkt sa nga varhäm ma Jisas aa iska iva sae ma Jerusalem dä qa met parhäm ama nägoeqa mänguräp ama ngärhäqyiom ma Samaria dä ma Galili. ¹² Bä nga qat tet iva sämät aomni ama värhäm dä ama ngärhäqyisem na rha ama gamoe rha män bät a qa qararhani i ama bias pät a rha. As tat mair gläius ¹³ bä rha näs masirhat tävuk toqortäqyia, “Jisas aurha morqa, mamär iva ngi lavuqi na ut!”

14 Bā nga qa lu rha dā qā qoar toqortāqyia, “Ngän det bā ngäni qur ama priskāna rhām mes.”

Bā nga rhat tet parhām ama iska dā märäs pāt a rha. 15 Ama sägāk nāvāt a rha di nga qa lu i sa märäs pāt a qa dā evär dām ga dap kã nānsās tävuk sage ma Ngämuqa. 16 Bā arpus na qa säng ma Jisas aa qar bā qat tes ama mär sagem ga. Näkt ka di ama Samariaqa.

17 Dā ma Jisas ka snanbät toqortāqyia, “Gusna i märäs pāt ama ngärhāqyisem na rha? Dap arhani ama ngärhāqyēt da levaet na rha rha qoe? 18 Qop nga va qaku aung evär dām ga bā qā navoda ama ansās sage ma Ngämuqa dap pa sokt tak täkt ama nañiska?” 19 Dā qā qoar na qa rhoqortāqyia, “Ngia rhāranas bā ngia rhet. Sa gi qatnanakt ngä mumäräs pāt a nge.”

*Ma Ngämuqa Aa Muräktpām Angät Mänmānäs
(17:26-30, 34-36 / Mat 24:36-44 / Mak 13:32-37)*

20 Maos dā ama Farisiqāna rhi snanbät sä ma Jisas iva qäsnia ma Ngämuqa aa Muräktpām ngä rhän. Dā ma Jisas ka muvāt toqortāqyia, “Ma Ngämuqa aa Muräktpām diva qaku ngä namän sa anga muqunän iva ngäni lu nāmät angän saqong 21 bā va qaku ama ruvek ti naqoar toqortāqyia, ‘Erhangät i’ ura ‘Iangät muk i’ inguna ma Ngämuqa aa Muräktpām di sa nga e gem ngän.”

22 Dā soknga qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortāqyia, “Ama qävälām iva äm ngä rhän gārqomni i aingän diva nani a ngän masirhat iva saqi as ngäni lu anga qunāga nāvāt ma Ruqa aa Emga aa qunäng sokt diva qaku ngän nalu qa. 23 Ama ruvek pa rhi qoaräs na ngän doqortāqyia, ‘Iak muk i!’ ura ‘Erhak i!’ dā qale ngän namāranas bā ngän nangang nasot a rha. 24 Inguna ma Ruqa aa Emga vät iaqäkt aa qunāga qārak iva saqi as ka rhän* diva qa rhoqor ama iauska qārakni i bañām mät ka vät ama usäpki bā erait nārhave bā särhave. 25 Sokt diva as narhoer dā va qa rhon säda ama märānga aa ron masirhat näkt pa rhit täkt ama qoengait na ama ruvek diva rhi rhon sasot a nas täm ga. 26 Vät ama qävälām gārqomni iva ma Ruqa aa Emga qa rhän diva ama lat ngät tārānas kārāngätni i ngät toqor ama lat mudu vät ama rhodām i ma Noa. 27 Ama ruvek di sa rhat tās dā rhit nakt dā rhat tätlägut dā rhit bodām na ne bā dängdäng bät ama qunāga qārakni i ma Noa qa mon sāmät ama mlauski ama mor qi dā ama iqum ngä män bā ngä rhäksot na rha moe.

28 “Qosaqi rhoqorne na ama rhodām ge ma Lot. Ama ruvek di sa rhat tās dā rhit nakt dā rhit boda arhä gunän dā rhit bodām bät ama gunän dā rhit kutnanokt dā rhit täk pāt ama vät. 29 Dap kinak pāt iaqäkt ama qunāga qārak i ma Lot ka met nae ma Sodom dā ma Ngämuqa qa rhäk na ama rhäptäpki dā ama qabus täm ga ama duiqa qārakni i qat dang bā qa veng da moe. 30 Diva rhoqorne vät iaqäkt ama qunāga qārakni iva vük sä ma Ruqa aa Emga säda eraqi.

31 “Va vät iaqäkt ama qunāga di mamär iva aung gārakni i qale qa vät ama vätka aa rhäng di saqi as kale ar sä qa bā qā namon säva vät nani aa qārhong gārqārhongni i qali lirhong ba vät. Bā qosaqi aung gārakni i qale qa vät a etki di saqi as kale evär dām ga nani guani. 32 Nak pa qunāga vät a ngän sävāt ma Lot aa egutki!

* 17:24 vät iaqäkt aa qunāga qārak iva saqi as ka rhän Ma Luk ka sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälām ama qot äm dā arhani ama ruvek di rha sām ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät kävälām di arhani nāvāt a rha di sa qaku rha sām a ngät sae.

33 “Aung gārakni i qā siqut iva qa rhumaiar na aa iar diva qa rhusäng sä ngät nasot dap iaqäkt kārak i qa rhusäng sa aa iar diva qa rhumaiar ngät. 34 Ngu goar na ngän i nävä iaqyākt ama bāngagi diva qale ama ruiom bāt ama laiqa ama sägāk näkt pa ma Ruqa aa Emga qā rha ak dap pāt ak māk. 35 Ama unbem ama evovem diva in moe in dualat i ini qrāskrās ama wit dā va ma Ruqa aa Emga qā rha aktni dap pa qale aktni māk.” 36 †

37 Dā ama mudāsaqongda rhi snanbāt sä ma Jisas toqortāqyia, “Aurha Engeska, va qoe nai rhoqoräkt?”

Dā qa muvāt toqortāqyia, “Äkt i ama säktämgi qali qi e diva västämne na ama isäm e qārängätni i ngät dräm ngät tās ama säktämgi.”

18

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväť Ama Maqoski Qi Na Ama Ruqa Qārakni I Qat Dräm Gat Tatnävämne

1 Dā ma Jisas ka goar na aa mudāsaqongda na ama enge na ama siqutki ivakt iva qā qur a rha iva qale māmāe vāt a rha nävāt ama nān dap pa vasāgos dā va rhi nān.

2 Dā qā goar toqortāqyia, “Māt aomni ama vārhām di qale akni ama matnävämne na näkt ka di qaku qat dräm gāt kutdrir sage ma Ngāmuqa dā qaku qat dräm gat tu aa snāng masirhat sävāt ama ruvek. 3 Näkt aktni ama maqoski di qali qi māt iomākt ama vārhām näkt pasāgos dā qiat dān sagem ga bā qit nok pāt a qa rhoqortāqyia, ‘Ngia rhatnārhām ngo dā ngia rhair vā gua rhāng sävāt gua ik inguna aingo di ama mār gua lat.’”

4 “Dā as kāt kutsās pāt a nas i qat ter bā äkt bā nak as nasot dā qa mārhamān sārham mes toqortāqyia, ‘Nak ngätki i qaku ngut kutdrir sage ma Ngāmuqa dā qaku nguat tu gu snāng masirhat sävāt ama ruvek 5 sokt di nävāt tārhalt ama maqoski qārakt i qiat tusar na ngo dā va ngua rhet parhām ama rākt ngät ama lat bā ba qi i varis ki namusar na ngo masirhat na at māmānās pasāgos.’”

6 Dā ma Engeska qā goar toqortāqyia, “Ngāni nari ama enge qārängätni i ama vu qa ama matnävämne na qa mārhamān bāt a ngät. 7 Mānia, nak nga qaku ma Ngāmuqa qā namualat parhām ama rākt ngät ama murākt sävāt aa ruvek kārarhani i mudu qa armeng dām da bā ba nas? Nga va qaku qa rhualat toqoräkt kre i rhi nagukt pāt a qa vāt ama qunāng dā ama bāngang moe? Nga va vasāgos dā qāt kyiradeng na rha? 8 Nguat tamān sārham ngän i nak kop pa qā lir qa rhualat toqoräkt. Dap ngakt bā va ma Ruqa aa Emga qa rhān divar qa rhān bāt anga qatnanakt te vāt ivāt ura qaku?”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväť Ama Farisiqa Qā Na Ama Ruqa Qārakni I Qat Dräm Gat Ta Ama Takes

9 Ma Jisas ka mārhamān bāt tangät täkt ama enge na ama siqutki bā iarhakt kārarhae i rhat nanakt i sa rha di ama rākt ta dap tat don arhani. Di qā goar toqortāqyia,

10 “Ama ruiom in met pävit säva ama ansäpämgi ama mor qi ivakt iva ini nān. Akni di ama Farisiqa dap akni di ama ruqa qārakni i qāt ta ama takes. 11 Ama Farisiqa qa mair sä nas bā qā nān doqortāqyia, ‘Gu Ngāmuqa, nguat tes ama mār sagem nge inguna aingo di qaku ngo rhoqor arhani ama

† 17:36 Ma Luk ka sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälām ama qot äm dā arhani ama ruvek di rha sām ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhāni rhākt ama qāngārini di qosaqi rha sām ini sae. ‘Ama udiom ama ruiom diva qali liom moe va ama etki näkt pa akni diva rhi rha qa dap pa qale akni māk.’

ruvek toqor ama suarha bä iarhakt kärarhae i rhat dräm dat tatmät dä iarhakt kärarhae i rhi qavatnävätlägut bä qäqi rhoqor taerhak ama ruqa qarakni i qät ta ama takes. ¹² Nguat teranot maunmem mäni ama tadenas dä ngut boda ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong nävät iarhongäkt moe qärqarhong i ngut ta irhong.’”

¹³ “Dap ama ruqa qarakni i qät ta ama takes di qat mair gläius tämuk. Qop kaku mamär iva qa näñäm dävit säva usäp dap kä nän aa brärhäm dä qä qoar toqortäqyia, ‘Ngämuqa, mamär iva ngi lavuqi na ngo ama vuqa.’”

¹⁴ “Ngu qoar na ngän i rhak täkt ama ruqa di evär däm ga säva vät i sa ama räkt ka ama ruqa na qa dä ma Ngämuqa aa saqong dap kaku rha ama Farisiqa. Inguna aung gäarakni i qät sämamor na nas diva rhi säm ama gaini na qa dap iaqäkt kärak i qät säm ama gaini na nas diva rhi sämamor na qa.”

*Ngäni Rhares Pät Ama Rhoes Arha Rhäng Iva Rhat Tet Sagem Ngo
(18:15-17 / Mat 19:13-15 / Mak 10:13-16)*

¹⁵ Ama ruvek di qosaqi rhat dän gäqi sa arhä rhoes ama gaini na rha mamär sage ma Jisas ivakt iva qat tu aa rhäkt pät a rha. Bä nga ama mudäsaqongda rha lu rhoqoräkt dä rhat tair särhäm da. ¹⁶ Di nak ma Jisas ka mes ama rhoes sagem mes i qä qoar toqortäqyia, “Ngäni rhares pät ama rhoes arha rhäng iva rhat tet sagem ngo dap kale ngän dair särhäm da inguna ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngät bä bä iarhakt kärarhae i rha rhoqor tarha rhäkt ama rhoes. ¹⁷ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i aung gäarakni i qaku qä narha ma Ngämuqa aa Muräktpäm doqor anga rhoemga diva qaku qä namon säväm ngät.”

*Ama Narhoerqa Ama Qärhong Bät A Qa
(18:18-30 / Mat 19:16-30 / Mak 10:17-31)*

¹⁸ Akni ama narhoerqa qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa ama mär qa, ngu lu va ngua mäšana äkt iva dängdäng dä bä ba ngo na ama iar ama sok tam ngät?”

¹⁹ Dä ma Jisas kä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngiat tes ngo i ama mär qa na ngo? Qaku aung di ama mär qa dap sokt ma Ngämuqa. ²⁰ Sa ngiat dräm ama Muräkt nage ma Ngämuqa qarängätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Qale ngi qavatnävätlägut dä qale ngi veng dä qale ngi sua dä qale ngi iras na anga engirhong säda arhani arhä väs dä mamär iva ngit kutdrir sävät gi mam dä gi nan.’”

²¹ Dä qä narhoerqa qä qoar toqortäqyia, “Qamorqa, rhangät täkt ama muräkt moekt di sa nguät tet parhäm ngät mänasäng mudu i ama rhoemga na ngo bä goki as täkt.”

²² Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “As ama sägäni nga e qärqäni i mamär iva ngia rhualat nä ini. Va ngi vodä gi qärhong moe bä ngi von ama tläкта dä va ngi rha ama mämägän dävu. Näkt pa ngi ang bä ngit päš gva rhäng.” ²³ Bä nga qarak ka nari rhoqoräkt dä qa nari i airäs ka masirhat inguna qä di ama qärhong bät a qa masirhat.

²⁴ Ma Jisas kat lu qa bä airäs ka nävät a qa dä qä qoar toqortäqyia, “Ama qrot masirhat ge ama qärhongbärharha iva rha rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäm. ²⁵ Inguna ama qrot masirhat ge ama kamel iva qa rhon mät anga liqini va anga släpki qarakti i rhit kutäm na qi at täväs dap sa ama qrot masirhat mamär ge ama qärhongbärhaqa iva qa rhon sävā ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

²⁶ Qärarhani i rha nari rhoqor täkt di rha snanbät toqortäqyia, “Di rhoqoräkt di qop pa sirhäkt ngu lu va auge diva qä rha ama mumaiar?”

²⁷ Dinak ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Agini qärqäni i qaku mamär vät ama ruvek nä ini di mamär vät ma Ngämuqa nä ini.”

²⁸ Dä ma Pita qä qoar na qa rhoqortäqyia, “As ngi lu i aiut di sa ut met daqule aurha vät bä ut päs gia rhäng.”

²⁹ Dä ma Jisas kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i iarhakt moe qärrarhae i sa rha met daqule arha vät ura arha egutpek ura arha läktpek ura arha matpek ura arhä rhoes inguna arhä snäng bät ma Ngämuqa aa Muräktpäm ³⁰ di nak pa rhi rha ama modämne masirhat savono pät tangät täkt ama rhodäm dap pät ama rhodäm nasot dä va rhi rha ama iar ama sok täm ngät.”

*Ama Däpquamek Na Äs Kärqosni I Ma Jisas Ka Märhamän Säväät Aa Tñäpki
(18:31-34 / Mat 20:17-19 / Mak 10:32-34)*

³¹ Ma Jisas ka rhäqoar sa aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha bä sokt ta sä nas näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ut tet tävit iva sae ma Jerusalem näkt iarhongäkt moe qärqärhong i mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm irhong säväät ma Ruqa aa Emga diva irhong ngä rhu angät släqyige vät a nas. ³² Va rhi vodäm ga bä ba ama Jentailqäna. Va rhat tuma qa bä va rhi slava na qa na ama enge ama vu ngät mamär bä va rhit kot pät a qa ³³ bä va rha rhäranäs ka näkt pa rhi veng ga. Näkt pa vät ama dävaung na qa ama qunäga dä saqi sa qa rhäranas.”

³⁴ Ama mudäsaqongda di qaku qunäga vät a rha sä guani narhäkt. Inguna ama enge angät tarimini di ama ngaip ini bä qaku rhat dräm i ma Jisas kat tamän säväät agini rhoqoräkt.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsur Qa Ama Tläqa
(18:35-43 / Mat 20:29-34 / Mak 10:46-52)*

³⁵ Ma Jisas di sa nga qorhäs na qa iva qa rhän e ma Jeriko dap akni ama ruqa ama säsur qa di qat muqon bät ama iska aa rhäkt bä qä nän nani guarhong nage ama ruvek. ³⁶ Bä nga qa nari ama gulañ i ngät tet e na qa dä qä snanbät i mäniekt toqoräkt. ³⁷ Dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ma Jisas nae ma Nasaret di rhakni i qat tet te.” ³⁸ Dä qa näs tävuk toqortäqyia, “Jisas ma Devit aa emga, mamär iva ngi lavuqi na ngo!” ³⁹ Dä iarhakt kärarhae i mai rhi rhoer na ama iska rha näs täm ga dap ti qoar na qa iva mänadin däm ga dä qop kät näs masirhat toqortäqyia, “Devit aa emga, ngi lavuqi na ngo!”

⁴⁰ Dä ma Jisas ka mair bä qa rhäkne ivakt iva rha rhän sä qä säsurqa sagem ga. Bä nga qarak kat tet bä sa glaqot dä ma Jisas kä snanbät sä qa rhoqortäqyia, ⁴¹ “Nani a nge iva ngua rhualat na agiqa bä ba nge?”

Dä qarak ka muvät toqortäqyia, “Gua Engeska, vadi va nguat nañäm.”

⁴² Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Rhäkt di qunäga mät gi saqong. Gi qatnanakt di sa ngä mumäräs pät a nge.” ⁴³ Dä vät iomäkt ama qäväläm dä qop karak ka ñäm masägos bä qat tet nasot ma Jisas dap kä nänäs sage ma Ngämuqa. Bä nga ama ruvek moe rha lu rhoqoräkt dä rhi nänäs sage ma Ngämuqa.

19

Ma Jisas Kä Nä Ma Sakias Ama Ruqa Qärakni I Qat Dräm Gät Ta Ama Takes

¹ Ma Jisas kat tet mät ma Jeriko ² dap akni ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Sakias kärakni i ama narhoerqa bä ba ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes näkt ama qärhong bät a qa di qale qa e. ³ Di nani a qa iva qä lu i ma Jisas di auge iaqäkt sokt di qaku mamär vät a qa i nage ama gulañ inguna ama qot

ka. ⁴ Dä soknga qa ang masirhat narhoer va arhä qamäs bä qa veng bät ama ngämuga ivakt iva qä lu qa inguna ma Jisas diva qa rhet parhäm iaqäkt ama iska.

⁵ Bä nga ma Jisas ka män bät iosäkt ama ivärhäs dä qa näm savuk dä qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Sakias, ngi lir ngi srätäm inguna va rhäqyerhäkt diva qale ngo vä gia vätka.” ⁶ Dä soknga qa lir qa srätäm bä qa ar sä ma Jisas na ama märmärgem.

⁷ Ama ruvek moe rha lu rhoqoräkt dä rhi nasäng i rhat tamängus toqortäqyia, “Iaqäkt di qa män i ama tmänga na qa säva ama vuqa aa vätka.”

⁸ Dä ma Sakias ka mair dä qä qoar nä ma Engeska rhoqortäqyia, “Gua Engeska, ngi lu! Oki va rhäkt diva ngu voda ama qäväläm nävät gu qärhong bä ba ama tläkt näkt ngakt bä nga mudu ngua iras ba nas sa aung aa anga guani di rhäkt diva ngua rhuvät pät a qa malevaet nä imek savono nä ianiäkt kärqäni i sa mudu ngua iras ba nas sä ini.”

⁹ Dä ma Jisas kä qoar na qa rhoqortäqyia, “Rhäqyerhäkt di sa ma Ngämuqa qat tumaiar na ama ruvek nävä rhak täkt ama vätka inguna rhak täkt ama ruq di qosaqi qa nävät ma Abraham aa enevaqi. ¹⁰ Inguna ma Ruqa aa Emga qa män ivakt iva qät näm bä qat tumaiar nä iarhakt kärarhae i musäng sä rha.”

*Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Latta Ama Ngärhäqyet Na Rha
(19:11-27 / Mat 25:14-30)*

¹¹ Bä nga rhat nari rhärhong däkt dä saqi as ma Jisas kat tamän särhäm da na ama enge na ama siqutki inguna qale qa glaqot nä ma Jerusalem bä ama ruvek tat tu arhä snäng iva ma Ngämuqa aa Muräktpäm diva ngärhi lir ngä rhän masärmän bät iomäkt ama qäväläm da ama ruvek arhä saqong moe.

¹² Dä qä qoar toqortäqyia, “Akni ama moräs na qa ama ruqa qa met säväät aosni ama ivärhäs gläius ivakt iva rha rhair na qa iva qa rhän i ama vitnaqa näkt pa saqi evär däm ga. ¹³ Dä qa mes aa latta ama ngärhäqyisem na rha näkt ka von da asägäk asägäk ta ama ligäridge na ama gol. Näkt ama ligäridge asägäge asägäge di ige ngä met e na ama dävagukt ama eqoan angät titsek. Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Va ngäni märmor iaglengäkt ama ligärigleng bä dängdäng i ngua rhän.’”

¹⁴ “Sokt di aa ruvek moe di ama vu da arha ron na qa mamär dä rha rhäk na ama engevärharha nasot a qa ivakt iva rhi qoar nä iarhakt kärarhae iva rha rhair na qa rhoqortäqyia, ‘Ut mer tak täkt ama ruqa qä namän iva ama vitnaqa ba ut.’”

¹⁵ “Sokt di nak ta mair na qa iva ama vitnaqa näkt evär däm ga säva aa vät. Dä qa rhäkne nani ama latta qärrarhani i mäqi qa von da rha ama ligär ivakt iva qä lu i rha mualat toqor mäniekt nä iangärhäkt ama ligär.”

¹⁶ “Ama narhoerqa ama ruqa qa män dä qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, gi ligär di angät mänbitka di na ama ngärhäqyisem sae.’”

¹⁷ “Dä aa morqa qä qoar toqortäqyia, ‘Mamär mas sagem nge, gua latka ama mär qa. Va rhäkt di ngu von nge rha ama ngärhäqyisem na ap ama värhap ama mor ap iva ngit lu vät ap inguna sa ngia mualat mamär sa ama marheka nä irhong.’”

¹⁸ “Ama udiomnaqa qa män dä qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, gi ligär di angät mänbitka di na ama ngärhäqyet sae.’”

¹⁹ “Dä aa morqa qa muvät toqortäqyia, ‘Va ngit lu vät ama ngärhäqyet na ap ama värhap ama mor ap.’”

20 “Dä saqi as akni ama latka qa män dä qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, gi ligär tangät. Ngua ong bät a ngät pa ama bauläm näkt ngua ngaip ngät. 21 Ngua mualat toqoräkt dinguna ngut len nge inguna ama vu qa ama ruqa na nge sä gia latta. Ngit ta agini qärqäni i qaku nge gi qäni näkt ngit sek mät ianiäkt kärqäni i sa qaku ngia qutnanokt ini.’”

22 “Dä aa morqa qa muvät toqortäqyia, ‘Va ngua rhu nge va ama muräkt pät gia enge angät tpäs. Ainge di ama latka ama vu qa na nge. Sa ngia qoar i gua lat di ama vu ngät sä gua latta i ngut ta agini qärqäni i qaku ngo gu qäni dä ngut sek mät ianiäkt kärqäni i sa qaku ngua qutnanokt ini. 23 Ngakt bä ngiat tu gi snäng i ngätki rhoqoräkt sävät a ngo dä mäniekt bä qaku ngia mu gu ligär iva ngärhi sa sävät a nas iva nga evär däm ngo dä va ngu rha ngät sa anga mänbitka?’”

24 “Dä qä qoar nä iarhakt kärarhae i rhat mair e glaqot toqortäqyia, ‘Ngäni rha aa ligär nagem ga bä ngäni vodäm ngät bä bä iaqäkt kärak i sa ama ngärhäqyisem ama ligär.’”

25 “Dä rhi qoar toqortäqyia, ‘Aurha morqa, nak sa qa di aa ngärhäqyisem ama ligär nga e gem ga!’”

26 “Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Ngu qoar na ngän i aung gäarakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae. Dap aung gäarakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha aa qäni ama gaini nä ini nagem ga. 27 Dap gua ikkäna qararhani i qaku nani a rha iva ngua rhän i ama vitnaqa na ngo bä ba rha di ngäni rha rha sarhäkt bä va ngäni veng da dä gu saqong.’”

*Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem
(19:28-44 / Mat 21:1-11 / Mak 11:1-10 / Jon 12:12-19)*

28 Nasot i ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä qa er va arhä qamäs pävit sae ma Jerusalem. 29 Bä nga qat tet bä sa glaqot na ama värham ama lel am ma Betfage dä ma Betani mäni ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip dä qa rhäk na ama udiom nävät aa mudäsaqongda 30 näkt kâ qoar na iom doqortäqyia, “In det säp iomäkt ama värhäm gärqomni i äm nga e vä in gamäs bä nga va inät don sävä bäm dä va ini lu ama donki ama rhoem ga qäarakni i sa rha qop sä qa sae qäarakni i as mudu qaku aung ga muqun bät aa rhäng. Dä ini rhäväkt sä qa näkt pa in det sä qa sarhe. 31 Ngakt bä nga aung gä snanbät sä en doqortäqyia, ‘Mäniekt bä inät täväkt sä qa?’ dä va ini qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ma Engeska nani a qa na qa.’”

32 Qärqiomni i ma Jisas ka rhäk na iom sae di in män bät iarhongäkt moe i sa qa qoaräs na iom sävät irhong. 33 Bä nga inät täväkt sä qä donki ama rhoem ga dä iarhakt kärarhae i rhit lu vät a qa di rhi snanbät sä iom doqortäqyia, “Mäniekt bä inät täväkt sä qa?”

34 Dä in muvät toqortäqyia, “Ma Engeska nani a qa na qa.”

35 Bä in män sä qä donki ge ma Jisas bä in don nä in baulem ama uiu em bät aa rhäng näkt in mu ma Jisas pono vät aa rhäng. 36 Bä nga ma Jisas kat tet pät ama donki aa rhäng dä ama ruvek ti vring arhä boi ama uiu ngät pät ama iska. 37 Bä nga qat tet bä sa glaqot na ama ivärhäs i ama iska qat tet tämane näda ama Damgi na ama Olip at täväs dä ama gulängi moe nä ama mudäsaqongda rhi nasäng i rhi nänsäs na ama märmärgem masirhat sage ma Ngämuqa nävät ama lat ama nañis ngät moe i vasägos dä sa rhat lu ma Jisas i qat tualat na ngät dä rhit näs toqortäqyia,

38 “Mamär iva ama modämne sävät ama vitnaqa qäarakni i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki.”

“Mamär iva ama bulap da ama usäpki arha ron dä ama ansäs sage ma Ngämuqa rhävuk!”

³⁹ Arhani ama Farisiqäna mänguräp ama guläñgi rhi qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, ngi näs tä gi mudäsaqongda iva mänadin däm da!”

⁴⁰ Dä qa muvät toqortäqyia, “Ngu qoar na ngän i ngakt bä nga mänadin däm da dä va ama dui ngärhit nästäm.”

Ma Jisas Kät Nok Sä Ma Jerusalem

⁴¹ Bä nga qat tet bä sa glaqot nä ma Jerusalem bä qa lu äm dä qa nok sä äm.

⁴² Dä qä qoar toqortäqyia, “Vät tak täkt ama qunäga di nani a ngo masirhat i vadi va ngi lu mamär na agiqa iaqäkt iva qä von nge rha ama bulap sokt di rhäkt di qaku mamär vät a nge iva ngi nalu rhoqoräkt. ⁴³ Va ama qäväläm ngä rhän bät a nge iva gia ikkänä rhi ing däm nge na ama surqa bä va rhi slava na nge närhage närhage. ⁴⁴ Va rhi slava na nge Jerusalem samäk sävät ivät ngi nä ngia es muk dä gi surqa aa ron maräkt. Bä va qaku rhi namet daqule anga duiqa vono vät akni aa rhäng inguna sa qaku ngia lu mamär i sa ma Ngämuqa qat dän sagem nge.”

Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

(19:45-48 / Mat 21:12-17 / Mak 11:15-19 / Jon 2:13-22)

⁴⁵ Dä qa mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm bä qa nasäng i qät kutmäs iarhakt kärarhae i rhit boda arhä qärhong e vä bäm. ⁴⁶ Qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qärangät ni i sa mudu rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Gua vätki diva ama vätki na ama näm sokt di sa ngän mualat sä qi ma ama suarha arhä qeqi.’ ”

⁴⁷ Vät ama qunäng moe dä ma Jisas kä su va ama ansäspämgi ama mor qi. Dap ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna näkt sävät ama morta mänguräp ama ruvek di rhi siqt i rhit ñäm nani änga iska iva rhi veng ga. ⁴⁸ Sokt di qaku mamär vät a rha iva rhi namän bät aung anga iska iva rha rhuulat toqoräkt inguna ama ruvek moe di rhi nging däm ga bä rhat tu arha sdäm mamär sävät aa enge.

20

Rha Snanbät Sä Ma Jisas Närha Aa Qrot

(20:1-8 / Mat 21:23-27 / Mak 11:27-33)

¹ Vät akni ama qunäga rhoqoräkt i qä su ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi bä qä sämeng na ama sameng ama mär ngät dä ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna näkt ama morta rha män gem ga. ² Dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngi qoar na ut i ngiat tualat toqor täkt di na ama qrot nage auge. Auge qa von nge rhä rhangät täkt ama qrot?”

³ Dä qa muvät toqortäqyia, “Dä qosaqi va ngu snanbät sä ngän na ama snanbät. Ngäni qoar na ngo. ⁴ Ma Jon gä baptais pät ama ruvek di iangärhäkt di nga ngät na rhävuk ura ngät nage ama ruvek?”

⁵ Dä rhat tamän särhäm ne sä iangärhäkt aa snanbät dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngakt bä urhi qoar i iangärhäkt ma Jon aa baptais di ngät na rhävuk dä va qä snanbät sä ut toqortäqyia, ‘Bä nga rhoqoräkt dä mäniekt bä qaku ngän mat maengäkt nämät ka?’ ⁶ Dap ngakt bä urhi qoar toqortäqyia, ‘ngät di ngät nage ama ruvek’ diva ama ruvek moe rhi rhumät nä ut na ama dui inguna rhat nanakt ma ama qrot i ma Jon di akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa.”

⁷ Bã äkt i sa rha muvât pät ma Jisas toqortäqyia, “Qaku ut dräm i ngät na qoe.”

⁸ Dã ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Dã qosaqi ngo diva qaku ngu naqoar na ngän i nguât tualat nävât auge aa qrot.”

Ama Enge Na Ama Siquutki Säväät Ama Latta Qärarhani I Rhit Lu Vät Ama Etki Na Ama Wain

(20:9-19 / Mat 21:33-46 / Mak 12:1-12)

⁹ Dã qa nasäng i qat tamän särha ama ruvek na ama enge na ama siquutki rhoqortäqyia, “Maos dã akni ama ruqa qa qutnanokt ama qauligleng bät aa etki qärqiglengni i rhat tes igleng i ama wain. Qa mualat toqoräkt näkt ka von arhani ama latta rha aa lat iva rhat tualat na ngät bã ba qa dap ka met säväät aosni ama ivärhäs bã va qaku qã nalir qã namän. ¹⁰ Bã sa nga sräp ama etki dã qärak ka ruqa qa rhäk na akni ama latka sage qa latta ivakt iva rhi von ga rha anga gavam nävât ama etki na ama qauligleng. Sokt di ama latta rha arhäktgyäm sä qa näkt ta rhäk na qa dap kaku qa rha agung. ¹¹ Dã qa etki arha ik ka rhäk na akni ama latka sagem da dã qosaqi rha arhäktgyäm sä qa bã rha von ga rha ama qluqi näkt ta rhäk na qa dap kaku qa rha agung. ¹² Dã qoki as ka rhäk na ama dävauing na qa dã rha muvospos pät a qa näkt ta rhon na qa särhage na ama etki.”

¹³ “Nasot dã ama etki arha ik kã qoar toqortäqyia, ‘Ngu lu va ngua mäšana? Rhäkt diva ngu rhäk nä ngua emga qärakni i sa gua snäng bät a qa mamär dã nguaräm ba rhi qutdrir vät a qa.’ ”

¹⁴ “Bã nga ama latta rha lu qa dã rha märhamän särhäm ne i rhi qoar toqortäqyia, ‘Rhak täkt di iaqäkt kärak iva qã rha ama etki nasot aa mam. Urhi veng ga ivakt iva urhi rha ama etki bã ba nas.’ ¹⁵ Dã rha rhon na qa sä dalek na ama etki näkt ta veng ga.”

“Ngu lu va ama etki arha ik ka mäšana na rha? ¹⁶ Va qa rhän bã va qã veng iarhakt ama latta dap pa qã von guavek tä iangärhäkt ama lat na ama wain.”

Bã nga ama ruvek ta nari rhoqor täkt dã rhi qoar toqortäqyia, “Nak padi va gale qã namualat toqoräkt.”

¹⁷ Ma Jisas ka ñäm maräkt säväät a rha dã qa snanbät toqortäqyia, “Bã nga rhoqoräkt dã ngu lu ama rharimini rhoqor mäniekt sä rhangät täkt ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät toqortäqyia,

“ ‘Ama duiqa qärak i mudu iarhakt kärarhae i rhat dräm dit täk pät ama vät ta mer mä qa
di nak kärak iaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qärak i qat sangar a qi moe?’

¹⁸ Bã iarhakt moe qärarhae i arharpus na rha vät tak täkt ama duiqa aa rhäng diva bäktyäm sä rha mä irhong mä irhong dap ngäkt bã arharpus nä rhak täkt ama duiqa vät aung aa rhäng diva värhot täm ga mamär.”

Ama Snanbät Säväät Iomäkt Iva Rhit Boda Ama Takes

(20:19-26 / Mat 22:15-22 / Mak 12:13-17)

¹⁹ Ama Skraipkãna näkt säväät ama priskãna ama moräs na rha qärarhani i rhat nari qa di rhit ñäm nani anga iska ivakt iva rhi lir ti sangar a qa äkt inguna rhat dräm i sa qa märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siquutki di säväät a rha. Sokt di qaku rha sangar a qa inguna rhit len ama ruvek.

²⁰ Bã äkt i qoki sa arhã saqong bät ma Jisas mamär dã rha rhäk na arhani ama qasesta sagem ga bã rha irastäm na nas i ama engätki na rha ama ruvek. Nani a rha iva rhi sangar ma Jisas pät agung aa enge angät tpäs ivakt

iva rhi vodäm ga säva ama tpäsquinaqa aa rhäkt iva qa rhu qa va aa muräkt. ²¹Dä soknga qärrahani rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut dräm i ngiat tamän bä ngi su na ama engätki dä ngiat tualat sa ama ruvek moe rhoqorne dap ngi su na ama engätki sävät ma Ngämuqa aa snängaqa. ²²Nga maräkt parhäm ama Muräkt iva urhit bon da ama takes sage ma Sisar ura qaku?”

²³Qa räm arha irasini dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, ²⁴“Ngäni qur a ngo rha anga qunäga ama sägäk aa rhitsek angät ligäriqe. Auge aa iauski rhakt täkt pä m ige? Dä auge aa sämsäm dangät täkt pä m ige?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Ma Sisar.”

²⁵Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä soknga ngäni von ma Sisar tä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Sisar aa qärhong dap pa ngäni von ma Ngämuqa rhä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Ngämuqa aa qärhong.” ²⁶Qop kaku mamär vät a rha iva rhi sangar a qa vät guani angät tpäs kärqäni i qa märhamän bät ini ge ama ruvek. Dap kinak kräk mät ta nävät aa muvätki dä soknga mänadin däm da.

Ama Sadyusiqäna Arhä Snanbät Sä vät Iomäkt Iva Ama Ruvek Ta Rhäranas Nämät Ama Tñäpki

(20:27-40 / Mat 22:23-33 / Mak 12:18-27)

²⁷Arhani nävät ama Sadyusiqäna iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt i saqi as pa ama ruvek ta rhäranas näva ama tñäpki di rha män ge ma Jisas sa ama snanbät. ²⁸Bä rhi qoar toqortäqyia, “Qamorqa! Mudu ma Moses ka säm ama muräkt bä ba ut i ngakt bä nga aung anga matka qä ñäp daqule aa egutki dap kaku ina anga es dä va aa lätkka qa rhät iaqyäkt ama maqoski ivakt iva qä sä vät a qi bä ba aa matka.

²⁹“Maos dä qale ama sägärhae ama ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe. Ama narhoerqa qa mät ama evopki näkt ka ñäp dap kaku ina anga es.

³⁰Dä ama udiomnaqa qa mät a qi näkt ka ñäp ³¹dä qosaqi ama dävauingnaqa bä qoki rha moe ama ngärhäqyet da udiom na rha rha mät a qi näkt ta ñäp daqule qi dap kaku aung ga sa vät a qi. ³²Dängdäng dä qa evopki qia ñäp.

³³Dä soknga va auge aa egutki na qi mirhup pä m ama qäväläm gärqomni iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki inguna rha moe ama ngärhäqyet da udiom na rha sa rha mät a qi?”

³⁴Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ama ruvek ama gamoe dä ama evop nävät tärhong däkt ama rhodämirhong di rhat tätlägut. ³⁵Dap ama ruvek kärarhani i ama räkt ta dä ma Ngämuqa aa saqong di nga nasot i sa rha rhäranas nämät ama tñäpki diva qaku rhi natmätlägut bä qosaqi va qaku ama ruvek ti navon da arhani ama ruvek sämät ama ngärhaegurhini. ³⁶Bä va saqi as kaku rhi natñäp inguna sa rha män i rha rhoqor ama enselqäna. Näkt kosaqi rha di ma Ngämuqa aa es inguna sa rha märanas nämät ama tñäpki.

³⁷“Dap sävät ama ruvek ama ñäp ta qärrahani i rhat täranas nämät ama tñäpki di qäqi ma Moses ka qur a ut mamär vät ama enge sävät ama ngämungäm gärqomni i vur ama rhäptäpki vät a äm i ama ñäpta diva saqi as ta rhäranas mugas. Qa qur a ut toqoräkt i qat tes ma Ngämuqa i ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa. ³⁸Ma Ngämuqa di qaku ama ñäpta arhä Ngämuqa dap ka di ama ngätdäqämda arhä Ngämuqa inguna varhäm aa mädräm di ama ruvek moe di nak ama ngätdäqäm da.”

³⁹Arhani ama Skraipkäna di rhi qoar toqortäqyia, “Qamorqa, sa ngia voda ama mär qi ama muvätki.” ⁴⁰Näkt sa qaku nani aung iva saqi as kã snanbät sä qa na agung anga snanbät inguna rha moe di sa rhit len.

*Auge Aa Emga Ma Krais?**(20:41-44 / Mat 22:41-46 / Mak 12:35-37)*

⁴¹ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä rhi qoar i ma Krais di nak ma Devit aa emga na qa? ⁴² Inguna ma Devit di sa qa märhamän mamär va ama Abuk na ama Mabü rhoqortäqyia,

“Ma Ngämuqa qa qoar nä gua Engeska rhoqortäqyia,

“Ngia rhuqun dä gu märmär* bä qale nge e

⁴³ bä dängdäng iva ngua rhän näp gia ikkāna arhä väs

bä rha rhän i ama laiqa na rha nanokt gia qäriqlem.”

⁴⁴ Ngu lu va sirhäkt ma Devit aa emga na qa rhoqor mäniekt inguna ma Devit ka mes ka rhoqortäqyia, ‘Gua Engeska?’”

*Ngänit Lu Mamär Nämät Ama Skraipkāna**(20:45-47 / Mat 23:1-36 / Mak 12:38-40 / Luk 11:37-54)*

⁴⁵ Bä nga rhoqoräkt i ama ruvek tat nari qa dä qä qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, ⁴⁶ “Ngänit lu nämät ama Skraipkāna. Nani a rha iva rhat pitmane sa ama boi ama uiu ngät päť a nas bä nani a rha masirhat iva ama ruvek ti rhar sä rha na ama qutdrir vät ama ivärhimek kärqämekni i ama ruvek tit boda arha tmäs e dä nani a rha iva rhat tuqun bät ama lai vuk dä ngärhaväm ba ama mämairväm dä nani a rha na ama mämuqunimek ama vit nä imek pa ama tmäsimek. ⁴⁷ Dap kosaqi rhat täť päť ama evop ama maqosta sa arhä qärhong näva arha vät dä rhi nän na ama uiu ngät ama nän iva säda ama ruvek arhä saqong. Iarhakt kärarhae i rha rhoqor täkt diva ma Ngämuqa qä rhäksärhäm da dä va qä sangäm na rha masirhat.”

21*Ama Tlä Qi Ama Maqoski At Pänbon Sage Ma Ngämuqa**(21:1-4 / Mak 12:41-44)*

¹ Bä nga ma Jisas ka näm bävit dä qa lu ama qärhongbärharha i rhat tu arhä vänbon ba ama ansäspämgi ama mor qi at mämuäs. ² Dä qosaqi qa lu ama tlä qi ama maqoski i qia mu ama brasirhom ama gaini nä irhom mamär. ³ Dä qä qoar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i rhaerhaktni ama maqoski di sa qia mu ama vänbon masirhat pa arhani arhä vänbon angät tpäs. ⁴ Erhärha rhäkt ama ruvek moe di sa rha voda arhä vänbon nävät arhä mämägän dap taerhaktni di qia von nävät arha tläqa rhä qärqäni i mai va mamär vät a qi nävät ini.”

*Ma Jisas Ka Märhamän Sävat Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi Iva Qäbäs Na Qi**(21:5-6 / Mat 24:1-2 / Mak 13:1-2)**(21:7-19 / Mat 24:3-14 / Mak 13:3-13)*

⁵ Arhani ama mudäsaqongda di rhat tamän sävat ama ansäspämgi ama mor qi at murhämeska qäraktni i ama ruvek ta rhäk päť a qi na ama mär ngät ama dui dä ama vänbon iva sage ma Ngämuqa. Sokt di ma Jisas kä qoar toqortäqyia, ⁶ “Bä sävat tärhong däkt kärqärhongni i sa ngiat lu irhong däkt di ama qäväläm nga e iva äm ngä rhän iva qaku qale anga duiqa vono vät akni aa rhäng dap pa rha rhartäm sä ngät moe sa rhämono sävat ivät.”

* **20:42** Ngia rhuqun dä gu märmär Rhos täkt ama mämuqunäs di ama vit na äs masirhat ge ma Ngämuqa da ama usäpki arha ron. Ama märmäret di ama ivärhäs kärqosni i na ama qutdrir dä na ama qrot.

⁷ Dä rhi snanbät toqortäqyia, “Qamorqa, urhi lu va qäsnia dä rhärhong däkt ngä rhäranas? Dä va agi muqunängi qia rhän iva qi samengi i qorhäs iva rhärhong däkt ngät täranas?”

⁸ Dä qa movät toqortäqyia, “Ngänit lu mamär i varis aung gä nairas täm ngän. Inguna ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rha rhän bä va rhat tualat nävät gu ngärhipki i rhi qoar i, ‘Aingo di ma Kraisi!’ dä qosaqi ‘Ama qäväläm na aa mänmänäs sa äm nga e glaqot.’ Mamär iva qale ngän det nasot a rha. ⁹ Ngakt bä nga sa ama ulaqi qia märanas pät ama ivärhap ama rhäqäp na ap ura ngäni nari iva ama inirqi qiat täranas pät amekni anga ivärhimek mänguräp ama ruvek dä va qale ngänit len. Inguna qoki va rhärhong däkt diva irhong ngä rhän narhoer dap as pa ama tpäsini diva qaku ini ngä namän äkt.”

Ma Jisas Ka Qoar Iva Ama Ulaqi Qiat Dän Bä Va Rhi Sangäm Na Ngän Mavängam

(21:12-19 / Mat 10:16-25 / Mak 13:9-13)

¹⁰ Dä qä goar na rha rhoqortäqyia, “Dä ama ruvek näva amni ama ivärham diva rhat täranas na ama ulaqi sävät a ne dä ama muräktpäm diva ngät täranas sävät a ne. ¹¹ Dä va ama qängän ama mor ngät dä va ama ruvek tit näp mät ama qärhuqi vät apni ama ivärhap dä va ama räm maos maos ngät dän. Dä va ama ruvek tit len masirhat nävät ama rhäqäp nä irhong iva irhong ngät täranas. Dä va ama muqunän ama enges ngät pa ngät dän bät ama usäpki.”

¹² “Dap as nga narhoer vä rhärhong däkt angät kamäs dä va rhi sangar a ngän bä rhi sangäm na ngän mavängam. Va rhat tair na ngän ba ama mämairväm dä va rhat tu ngän ba ama tpäskiarharhng dä va rhat tair na ngän da ama vitnarha rhi na ama tpäskinarha arhä sahong inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. ¹³ Rhom däkt diva ama släqyäs bä ba ngän ivakt iva ngäni sameng sävät a ngo.

¹⁴ “Sokt di as narhoer dä va ngän du angän snäng mamär iva qale qänäskänes ngän iva ngän dair särhäm mes toqor mäniekt. ¹⁵ Inguna va ngu von ngän da ama enge dä ama mädräm ama mär ngät bä nga rhoqoräkt dä va qaku mamär vät angäna ikkäna iva rha rhän näva angän bäs sa angäna enge ura va rhi nänairas na ngät. ¹⁶ Bä qäqi va angän mamäkkäna dä angäna matpek dä angäna läktpek dä angän gärrhae dä angäna ruavek diva rhi sangar a ngän bä va rhat tu ngän ba ama muräkt dä va rhi veng guavek nävät a ngän. ¹⁷ Ama ruvek moe va ama vu da arha ron mamär sävät a ngän inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. ¹⁸ Sokt diva qaku qäbäs na anga sägäk anga qäsega nävät angän bäs. ¹⁹ Nga ngänät mair ma ama qrot diva bä ba ngän na ama iar ama sok täm ngät.”

Ma Jisas Ka Märhamän Sävät Ma Jerusalem Iva Qäbäs Na Qi

²⁰ “Ngakt bä nga ngäni lu ama rhäqäp na rha ama ulaqimärharhärhäkt i rhi nging dä ma Jerusalem dä mamär iva ngänät dräm i sa qorhäs iva qäbäs na qi. ²¹ Bä nga rhoqoräkt dä mamär iva iarhakt kärarhae i qale rha e ma Judia di rhi ang masirhat pävit sävät ama dam dap kosaqi va iarhakt kärarhae i qale rha e ma Jerusalem di vuk sä rha nae dap pa iarhakt kärarhae i qale rha dälek nä ma Jerusalem di qale rhi namon sae. ²² Inguna rhom däkt ama qäväläm ba äm ngä rhän iva ma Ngämuqa qä sangäm nä ma Jerusalem diva varhäm ma Ngämuqa aa enge qarängätni i ngät tamän doqoräkt. ²³ Va ama qrot mamär vät iangärhäkt ama qunäng ba ama evop kärarhani i ama sarem däm da bä qosaqi bä iarhakt kärarhae i ama rhoes pät a rha. Inguna ama märänga ama mor qa va qa rhän bät ama Judaqäna arha ivärhäs moe bä va ma Ngämuqa aa uraqi diva arpus na qi sävät iarhakt ama ruvek. ²⁴ Arhani diva rhi rhodäkt mät ta

na ulaqi arha sen. Dap arhani diva rhi sangar a rha säva ama tpäskiarharhäng ba apni ama ivärhap moe. Ama Jentailqäna va rhi naengmät nä ma Jerusalem näkt pa qale läm ba arhä muräkt bä dängdäng i ma Ngämuqa sa qa mu sa äkt iva qale läkt na arhä muräkt.”

Ma Ruqa Aa Emga Aa Männänäs

(21:25-28 / Mat 24:29-31 / Mak 13:24-27)

²⁵ “Va ama muqunän ngä rhän mät ama qunäga dä ama equngi näkt ama qaeng. Dap pa vät ama ivätki moe diva inirqi na ama ruvek dä va rhäqap ta na ama tlenga nävät ama dädrin nage ama vaeng gärangätni i ngät täranas pä garäska. ²⁶ Bä va ama ruvek diva räträt pät a rha mät ama tlenga dä iomäkt ama qäväläm angärha ron i qale rha nani agini qarqäni va ini ngä rhän bät ama ivätki inguna va iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong mät ama leqäs kärqärhong i irhong angät krot diva sarhäktsarhäkt pät irhong. ²⁷ Mamär dä va rhi lu ma Ruqa aa Emga i qat dän ba ama eqoeqi sa ama qrot dä ama mor qa ama murhämeska. ²⁸ Bä nga rhärhong däkt irhong ngärhi nasäng iva irhong ngät täranas dä ngän dair bä va ngäni sek angän bäs inguna sa qorhäs iva rhi rhäqäs täm ngän.”

Ama Rhisu Nävät Ama Rhaunga

(21:29-33 / Mat 24:32-35 / Mak 13:28-31)

²⁹ Dä ma Jisas kä qoar na rha nä rhangät täkt ama enge na ama siqutki rhoqortäqya, “Ngäni lu ama rhaunga näkt sävät angät ama ngämung moe. ³⁰ Ngakt bä vukpuk sa angärha vol bä ngäni lu rhoqoräkt dä sa ngänät dräm i ama qunängit nga e glaqot. ³¹ Di rhoqorne rhoqoräkt i ngakt bä va ngänät lu rhärhong däkt i irhong ngät täranas dä va ngänät dräm i ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa nga e glaqot.” ³² “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva rhit täkt ama qoengait diva qaku rhäksot nä it bä dängdäng i rhärhong däkt di sa irhong ngä märanas. ³³ Ama usäpki qi na ama ivätki diva qäbäs na em dap pa gua enge diva qaku qäbäs na ngät.”

Mamär Iva Ama Qarhap Ngän

³⁴ “Ngänit lu mamär i varis bok da angän snängaqa nage ama tmäski dä ama tnätki dä ama qänäskänes masirhat sävät kärqärhongni nämäni rhangätni ama iar i varis iaqäkt ama qunäga qä särmän na ngän masägos toqor ama seoqa qarakni i qä särvät särha ama qaiuqa. ³⁵ Bä va iaqäkt ama qunäga qarakni iva evär däm ngo vät a qa diva qa rhän bät ama ruvek moe qararhani i rhat däqäm bät ama ivätki moe. ³⁶ Mamär iva ama qarhap ngän basägos dap pa ngäni nän iva ngän däqäne dä mamär i ngäni ingis nämät tärhong däkt kärqärhongni i sa qorhäs iva irhong ngä rhäranas dä qosaqi va ngäni nän iva mamär vät a ngän iva ngänät mair mamär dä ma Ruqa aa Emga aa saqong.”

³⁷ Vät ama qunäng nasot a ne dä ma Jisas kä su va ama ansäspämgi ama mor qi näkt ama säpbängang moe dä qat tet bä ama bängagi moe qiat tet pät a qa da ama Damgi na ama Olip at täväs. ³⁸ Näkt ama ruvek tat dän bät ama duququs moe mamär iväkt iva rhat nari qa va ama ansäspämgi ama mor qi.

22

Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi Veng Ma Jisas

(22:1-2 / Mat 26:1-5 / Mak 14:1-2 / Jon 11:45-53)

¹ Sa ama tmäski na ama bretkäna qarangätni i qaku anga yis pä m ngät käraktni i rhat tes ki i ma Pasova di sa qia e glaqot ² dä ama priskäna ama

moräs na rha näkt sävät ama Skraipkäna di rhit näm nani anga iska iva rhi sokot nä ma Jisas ma ama up inguna rhit len ama ruvek.

*Ma Judas Va Qä Vodä Ma Jisas Ba Aa Ikkäna
(22:3-6/Mat 26:14-16/Mak 14:10-11)*

³ Bä nasot dä ma Sämga qa mon sämät ma Judas Iskariot kärakni i qa nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda. ⁴ Bä qa met bä sage ama priskäna ama moräs na rha dä ama narhoerta bä ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi bä rha märhamän särhäm ne rhi na qa iva qä vodä ma Jisas bä ba rha rhoqor mäniekt. ⁵ Dä mär gem da dä rha rhares iva rhi von ga rha anga ligär. ⁶ Bä äkt i qa rhares näkt sa qät näm nani anga qäväläm gärqomni i qaku anga gulänği na anga ruvek ge ma Jisas dap pa qä vodäm ga bä ba rha.

*Ma Jisas Ka Mäs Ma Pasova Angärha Tmäs Kä Na Aa Mudäsaqongda
(22:7-13/Mat 26:17-25/Mak 14:12-21/Jon 13:21-30)*

⁷ Sa ama qunäga qa män iva ama Judaqäna rha rhuqunän na ama tmäski na ama bretkäna qarängätni i qaku anga yis pä m ngät toqoräkt i rhit boda ama vodämes na ama sipsipkäna ama ngärhoes bä bä ma Pasova. ⁸ Bä äkt i ma Jisas ka rhäk nä ma Pita qä nä ma Jon i qä qoar na iom doqortäqyia, “In det bä ini rhäkmu na ama tmäs sävät ma Pasova bä ba ut iva u äs ngät.”

⁹ Dä in snanbät toqortäqyia, “Nani a nge na un iva uni rhäkmu nä ngät koe?”

¹⁰ Dä qa movät pät a iom doqortäqyia, “Nga va inät don sae ma Jerusalem dä va in dän bät ama ruqa i qät ta ama kainaqi na ama rigi. Va in det nasot a qa bä sävä iaqäkt ama vätka qaräkni iva qa rhon säväm ga. ¹¹ Dä va ini qoar na ama ngärhik nävä iaqäkt ama vätka rhoqortäqyia, ‘Qamorqa qä snanbät toqortäqyia, ngu lu ama qäväläm bä ba ama tmända äm ngä qoe nai iva ngu nä gu mudäsaqongda u äs ma Pasova angärha tmäs e?’ ¹² Dä va qä qur a en da ama mor äm ama vätka aa qäväläm dävonno qarqomni i sa rha rhäkmu na äm. Dä ini rhäkmu na ama tmäski e.”

¹³ In met bä in lu iarhongäkt moe i qoki rhoqor varhäm ma Jisas aa enge. Dä soknga in däkmü nä ma Pasova angärha tmäs.

*Ma Jisas Ka Nasäng Nä Iomäkt Iva Rhat Täs Ma Engeska Aa Tmäski
(22:14-23/Mat 26:26-29/Mak 14:22-26/1 Ko 11:23-25)*

¹⁴ Bä nga rhäkmamär na ama qäväläm iva rhat täs dä ma Jisas kä na aa ngangda rha met bä qale rha vät ama laiqa aa rhäkt. ¹⁵ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Nani a ngo masirhat iva ngua äs takt täkt ama tmäski ma Pasova ngu na ngän narhoer näkt sa nasot dä va ngu rha ama märänga. ¹⁶ Va ngu qoar na ngän i saqi as kaku ngu namäs näp takt täkt ama tmäski bä dängdäng iva qia rhu at släqyige vät a nas pä ma Ngämuqa aa Muräktpä m.”

¹⁷ Nasot dä ma Jisas ka rha ama kap na ama wain näkt ka mes ama mär sage ma Ngämuqa dä qa qoar toqortäqyia, “Ngäni rha rhärhak bä ngänin bäfmät na ama wain bä ba ne. ¹⁸ Inguna nguat tamän särhäm ngän iva saqi as kaku ngu nanakt nävät ama wain angät gavam bä dängdäng bät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva ma Ngämuqa aa Muräktpä m ngät dän.”

¹⁹ Näkt ka rha ama bret bä nga nasot i qa mes ama mär dä qa vonamät na qa näkt ka von da näkt kä qoar toqortäqyia, “Rhangät täkt di gu släqyige qarqigeni

i ngut bodäm ige iva bä ba ngän. Mamär iva ngän dualat toqor täkt ivakt iva ngän du angän snäng sävät a ngo.”*

²⁰Näkt nga rha mäsbä rhäksot dä qosaqi qa rha ama kap na ama wain dä qa goar toqortäqyia, “Rhak täkt ama kap kârakni i rhit prit na qa iva bä ba ngän di sa qat tuqunän bät ama rharesbane qârangätni i sa gu biaska qa sâmaengäkkti na ngät. ²¹Dap sa iaqäkt kârak iva qâ vodäm ngo di sa qale qa rhe gem ngo vät ama laiqa aa rhäkt. ²²Ma Ruça aa Emga diva qâ ñäp toqor varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kârak iva qâ vodäm ga.”

²³Dä rhi nasäng i rhi snanbät sä mänguräp mä ne i auge iaqäkt iva qa rhualat toqoräkt.

Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär

(18:1-6 / Mak 9:33-37 / Luk 9:46-48 / Luk 22:24-27)

²⁴Dä qosaqi ama engirhong ngä märanas mänguräp mä rha i auge nävät a rha di ama vit na qa mamär.

²⁵Dä ma Jisas kä qoaräs na rha rhoqortäqyia, “Ama Jentailqäna arha vitnarha di qoki rhat turäkt täm da masirhat bä arha moräs narha qârarhani i rhat sangar a rha na ama muräkt ama qrot ngät daver mä rha di rhat tes nas i ama ruvek kârarhani i rhat dräm dat tatnärha ama ruvek. ²⁶Dap aingän diva qale ngän natmualat toqoräkt. Dap kinak iaqäkt kârak i ama moräs na qa mamär mänguräp mä ngän di vadi va qa rhoqor ama rhoemga dap kârakni iva ama narhoerqa na qa diva qa rhoqor ama latka qârakni i qale qa va akni aa rem. ²⁷Ngu lu auge di ama moräs na qa mamär nävät taerhiom? Nga qârakni i qat muqun bät ama laiqa aa rhäkt ura ama latka qârakni i qät boda ama tmäs sävät ama laiqa? Iaäkt kârak i ama moräs na qa mamär di qârak i qat muqun bät ama laiqa aa rhäkt. Sokt di aingo i ngua e mänguräp mä ngän di ngo rhoqor ama latka qârakni i qale qa va akni aa rem.

²⁸“Aingän di qârarhae na ngän i ngänät mair irhäm ngo da ama siqutsiqut angärha ron. ²⁹Ngut bon ngän dä ama Muräktpä m gosaqi rhoqor gu mamäk i sa qa von ngo rha ama Muräktpä ³⁰ivakt iva ngän däs dä ngäni nakt pät gu laiqa vä gu Muräktpä hä va ngän duqun mät ama vitnarha arhä mä mugunimek vä va ngän duräkt ba ama ngärhäqyisem da udom na ama enivirhong nae ma Israel.

Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qâ Rhäqyas Na Qa

(22:31-34 / Mat 26:30-35 / Mak 14:26-31 / Jon 13:36-38)

³¹“Saimon, Saimon, ma Sämga sa qa nän da ama rhares iva qâ siqut nä gi qatnanakt iva bok däm ngät. ³²Sokt di sa ngua nän sävät a nge iva qale bok dä gi qatnanakt. Näkt nga rhoqoräkt iva evär däm nge sagem ngo dä va ngi sämaqrot nä gia ruvek ama mudäsaqongda.”

³³Di nak ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, ngua rhäkmu na nas iva ngu na nge säva ama tpäskiarharhäng bä sämät ama tñäpki.”

³⁴Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Pita, nguät tamän särhäm nge iva as kaku ama duraktka qâ nanok mamär vät tak täkt ama qunäga dap as pa narhoer dä va ngi rhäqyas na ngo madäpguamek.”

* **22:19** qärqigeni i ngut bodäm ige iva bä ba ngän. Mamär iva ngän dualat toqor täkt ivakt iva ngän du angän snäng sävät a ngo. Ma Luk ka sä m dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sä m Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm bä sävät ama qängärini ma 20 moe di arhani nävät a rha di sa qaku rha sä m irhong sae.

Ama Enge Sävät Ma Jisas Di Mamär Iva Ngä Rhu Angät Släqyige Vät A Nas

³⁵ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga rhoqoräkt i ngua rhäk na ngän iva ngäni sameng sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm näkt pa qaku ngän nata anga rhae iva nanokt anga ligär ura anga sägän ura anga sandal. Dä mänia, nga ngänit läk nani guani?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Qaku.”

³⁶ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Dap täkt di ngakt bä gi nga rhaeqa iva nanokt anga ligär dä va ngi rha qa dä qosaqi ngi rha ama sägänaqa dap ngakt bä nga qaku gi nga ulaqi arha singi dä ngi vodä gi nga boiqi anga uiu qi nani anga ligär bä va ngi vodäm bät anga singi. ³⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge qarängätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Sa rha lu qa sämäni ama ruvek kärarhani i ama vu rha’ bä va ngu qoar na ngän i rhangät täkt ama enge diva ngä rhu angät släqyige vät a ngo. Bä ngätki, agi a enge qarängätni i sa rha säm a ngät iva sävät a ngo diva ngä rhu angät släqyige vät a nas.”

³⁸ Dä ama mudäsaqongda rhi qoar toqortäqyia, “Aurha Engeska, as ngi lu ama ulaqi arha senem ama unbem dä erhem i.”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Sa qule läkt.”

*Ma Jisas Ka Nän Da Ama Damgi Na Ama Olip
(22:39-46 / Mat 26:36-46 / Mak 14:32-42)*

³⁹ Ma Jisas ka met säda ama Damgi na ama Olip at täväs toqor vasägos dä aa mudäsaqongda rha met nasot a qa. ⁴⁰ Bä nga rha män e vät iosäkt ama ivärhäs dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Mamär iva ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät ama siqutsiqut.”

⁴¹ Dä qa met sa rhämuk sa gläius maqälak na rha dä qa an da aa quum sä nas näkt kä nän doqortäqyia, ⁴² “Mam, ngakt bä nga nani a nge dä va ngi rha rhak täkt ama kap na ama märänga nävät a ngo. Sokt di qoki qaku varhäm gu snängaqa dap kinak pa varhäm gi snängaqa.”

⁴³ Ama ensel na rhävuk päs däm ga gem ga bä qa sämaqrot na qa. ⁴⁴ Qa nari ama märänga ama mor qa dä qä nän mä ama qrot bä aa rega di qa rhoqor ama mädäqap na ama biaska i arharpus na ap sävät ivät.†

⁴⁵ Bä nga qa märanas nasot aa nän dä evär däm ga samuk sage aa mudäsaqongda bä qa män bät a rha i rhi mänatäm i eqokt ta nage ama märänga ama mor qa. ⁴⁶ Dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngäni mänatäm? Mamär iva ngän dāranas bä ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät ama siqutsiqut.”

Rha Sangar Ma Jisas

(22:47-53 / Mat 26:47-56 / Mak 14:43-52 / Jon 18:1-12)

⁴⁷ Bä as nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tamän dä ama gulängi na ama ruvek ta män bä akni ama ruqa qarakni i qa nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha qarak i rhat tes ka i ma Judas kä rhoer nanokt ta. Bä qa met sävät ma Jisas ivakt iva qä vop pa aa sdäm.

⁴⁸ Di nak ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Judas, nga va ngi vodä ma Ruqa aa Emga rhoqoräkt i ngi vop pa aa sdäm?”

⁴⁹ Bä nga ma Jisas aa mudäsaqongda rha lu iangärhäkt ama lat kärängätni iva ngä rhāranas dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Aurha Engeska, nga va urhi

† 22:44 Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ama qängärihrom ma 33 dä ma 34 di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm irhom sae.

rhap pät a rha na aurha ulaqi arha sen?" ⁵⁰ Dä akni nävät a rha qa rhäp akni ama pris ama vit na qa aa latka i qa rhodäkt sa aa sdämgi ama märmar qi.

⁵¹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "Qule läkt! Saqi as kale guaäm ngä namäranas toqor täkt." Näkt ka rhäk pät kärak aa sdämgi bä qa mumärs pät a qa.

⁵² Dä ma Jisas kä qoar na ama priskäna ama moräs na rha dä ama narhoerta bä ba ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi näkt sävät ama morta iarhakt kärarhae i sa rha moe rha män nani a qa rhoqortäqyia, "Nak nga ama suaqa na ngo bä äkt i sa ngän män sävät a ngo sa ama ulaqi arha sen dä ama edäm?" ⁵³ Vasägos dä qale ngo ngu na ngän ba ama ansäspämgi ama mor qi sokt di qaku ngän sangar a ngo. Dap tom däkt di angän gäväläm gärqomni i sa rhäkmamär na äm iva ama bängagi qiat turäkt."

Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas

(22:55-62 / Mat 26:69-75 / Mak 14:66-72 / Jon 18:15-18, 25-27)

⁵⁴ Rha sangar ma Jisas näkt ta ang sä qa säva ama pris ama vit na qa aa vätki dap ma Pita di qät päsa is täm ga. ⁵⁵ Näkt nga rhoqoräkt i rha ek ta ama mudäbäs mät ama släqyas pä qa vätki arha ivärhäm dä sa rha muqun bä ma Pita di qa muqun gem da. ⁵⁶ Dä ama latki qia lu qa da ama rhäptäpka nämät ama mudam i qat muqun e. Dä qit täkmareo vät kärak näkt ki qoar toqortäqyia, "Rhak täkt ama ruqa di ma qale qa ge ma Jisas."

⁵⁷ Sokt di ma Pita qa rhäqyas i qä qoar toqortäqyia, "Rhaktni, qaku nguat dräm iaqäkt."

⁵⁸ Näkt kale maqälak dä akni qa lu qa dä qä qoar toqortäqyia, "Ainge, di qosaqi ak na nge nävät a rha."

Dä ma Pita qa muvät toqortäqyia, "Rhakni, qaku rhäm ngo."

⁵⁹ Mamär nasot i rhoqor qre i ama aua dä saqi as akni qa märhamän maräkt sävät ma Pita rhoqortäqyia, "Nak ngätki mamär! Rhak täkt ama ruqa di ma qale qa qä nä ma Jisas inguna qosaqi qa di ama Galiliqa."

⁶⁰ Dä ma Pita qa muvät toqortäqyia, "Rhakni, sa qaku nguat dräm i ngiat tamän bät ägiqa iaqäkt." Näkt pät iomäkt ama qäväläm maräkt i qat tamän dä ama duraktka qa nok.

⁶¹ Dä ma Engeska qa rhong bät a nas bä qa näm maräkt sävät ma Pita. Dä vuk pät ma Pita na ama enge qärangätni i sa ma Engeska qa märhamän särhäm ga na ngät toqortäqyia, "Va as kaku ama duraktka qä nanok mamär dap pa ngi rhäqyas na ngo madäpguamek i qaku ngiat dräm a ngo." ⁶² Dä vuk sä qa sä dalek bä qät nok i airäs ba masirhat.

Ama Ulaqimärharhärhäkt Tat Tumä Ma Jisas

⁶³ Ama ruvek kärarhani i rhat sangar ma Jisas di rhat tuma qa dä rhi arhäktgyäm sä qa. ⁶⁴ Bä qosaqi rha qop mät aa saqong näkt ti qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngi qoar na ut i auge qa an mä nge!" ⁶⁵ Näkt ta slava nä ma Jisas na angätni ama rhäqäp na ngät ama enge ama vu ngät.

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Pailat Kä Nä Ma Herot In Saqong

(22:66-71 / Mat 26:57-68 / Mak 14:53-65 / Jon 18:12-14, 19-24)

⁶⁶ Bä nga qunäga dä ama guläñgi na ama narhoerta bä ba ama ruvek i ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna di sa västämne na rha näkt ta rha ma Jisas iva qa rhair da arhä saqong. ⁶⁷ Dä rhi qoar toqortäqyia, "Ngakt bä ma Kra is na nge dä va ngi qoar na ut i ngätki rhoqoräkt."

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Ngakt bä ngu qoar na ngän doqoräkt dä va qaku ngän namat maengäkt nämät ngo. ⁶⁸ Dap ngakt bä ngu snanbät sä

ngän sävät a nas dä va qaku mamär iva ngän namuvät. ⁶⁹ Dap pa mänasäng narhäkt bä rhävit di ma Ruqa aa Emga diva qat muqun dä ma Ngämuqa aa märmar iaqäkt karak i ama qrot moe angät tarebäm.”

⁷⁰ Dä soknga rha moe rha snanbät toqortäqyia, “Bä nak nga ma Ngämuqa aa emga na nge?”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Sa ngän damän doqoräkt.”

⁷¹ Dä rhi qoar toqortäqyia, “Saqi as pa nani a ut na agung anga enge säng aa rhäng doqor mäniekt? Nak sa ut nari mamär na ama enge nämät aa vämgä maräkt.”

23

Rha Mair Nä Ma Jisas Dä Ma Pailat Aa Saqong

(23:1-2 / Mat 27:1-2 / Mak 15:1 / Jon 18:28-32)

(23:3-5 / Mat 27:11-14 / Mak 15:2-5 / Jon 18:33-38)

¹ Dä soknga iaqyäkt ama gulänği na ama narhoerta di rha moe rha märanas bä rha artäm sä qa sage ma Pailat. ² Dä rhi nasäng iva rhit täksärhäm ga bä rhi qoar toqortäqyia, “Sa ut lu i rhak täkt ama ruqa di sa qä rhartäm sa aurha ruvek sämät ama vuirhong. Dä qat tair särha ama ruvek iva qale rhit boda ama takes bä bä ma Sisar dä qat tes nas i qa di ma Kraiss dä ama vitnaqa na qa.”

³ Dä ma Pailat ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge di ama Judaqäna arha vitnaqa na nge?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Sa ngia märhamän doqoräkt.”

⁴ Dä ma Pailat ka märhamän särha ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama gulänği nä qa ruvek toqortäqyia, “Qop kaku ngua män bät guani vät tärhak ama ruqa.”

⁵ Sökt di rha vono bä rha märhamän ma ama qrot toqortäqyia, “Nak kat tuinirqi na ama ruvek na aa rhisu e ma Judia moe. Qa nasäng nae ma Galili näkt ka met nae bä inamuk bä äkt bä sarhe.”

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Herot Aa Saqong

⁶ Bä nga ma Pailat ka nari rhoqor täkt dä qä snanbät ivar iaqäkt ama ruqa di ama Galiliqa. ⁷ Bä nga ma Pailat ka räm doqoräkt i ma Jisas di qale qa vä ma Herot Antipas aa rem dä qa rhäk na qa sage ma Herot inguna vät iangärhäkt ama qunäng di sävät ma Herot e ma Jerusalem.

⁸ Bä nga ma Herot ka lu ma Jisas dä mär gem ga masirhat inguna mudu qat namu mauiu iva qä lu qa. Bä nga qa nari sävät ma Jisas dä nani a qa iva qä lu qa i qa rhualat na anga nañis ngät ama lat toqor ma.

⁹ Dä ma Herot ka snanbät sä qa na ama rhäqäp ama snanbät sökt di qop ma Jisas kaku qa muvät päť a qa na anga qäväläm. ¹⁰ Dä ama priskäna ama moräs na rha näkt sävät ama Skraipkäna di rhat mair e bä rhit kutmät na qa na ama enge ama qrot ngät.

¹¹ Bä ma Herot kä na aa ulaqimärharhärhäkt di rhi slava na qa mamär dä rhat tuma qa näkt mamär dä rha monmät päť a qa na ama mär qi mamär ama boiqi ama uui qi näkt saqi sa rha rhäk na qa sage ma Pailat. ¹² Vät iaqäkt ama qunäga dä ma Herot kä nä ma Pailat di ina ruaiom na ne mamär dap as mudu di ina iqiom na ne.

Ma Pailat Ka Rhäkne Iva Rhi Edämsäs Päť Ma Jisas

(23:13-25 / Mat 27:15-23 / Mak 15:6-15 / Jon 18:39-40)

(23:25 / Mat 27:24-26 / Mak 15:15 / Jon 19:1-16)

13 Ma Pailat ka mes ama priskäna ama moräs na rha dä ama tpäskinarha näkt ama ruvek 14 bä qa goar na rha rhoqortäqyia, "Sa ngän män sä rhak ama ruqa gem ngo näkt ngäni goar i qat tuinirqi na ama ruvek. Sokt di nga ngua snanbät sä qa da angän saqong dä qaku ngua män bät guani qärqäni i ini ngärhi sameng i ngätki na angäna rhäksärhäm sävät a qa. 15 Bä qosaqi ma Herot di qaku qa män bät guani vät a qa dä soknga qa evär däm ga sagem ut. Bä ngänät lu mamär i qaku qa mualat nä guani qärqäni iva ini ngärhi rha qa sämät ama tñäpki. 16 Bä va ma ngo i ngu vodäm ga bä va rhi vuspus ka näkt ngu rhäväkt sä qa." 17 *

18 Di nak kä guläñgi moe qia nästäm dävuq toqortäqyia, "Sa ngän det sä iaqäkt ama ruqa nae sämät ama tñäpki. Dap pa ngi rhäväkt sä ma Barabas sagem ut!" 19 Ma Barabas di sa rha mu qa va ama tpäskiarharhäng nävät ama inirqi qärakti i sa qia märanas e ma Jerusalem näkt kosaqi nguna qa veng ama ruqa rhoqoräkt.

20 Ma Pailat ka siqut ka mon bät ama ruvek arhä rhut i nani a qa iva qä rhäväkt sä ma Jisas. 21 Sokt di qop tit nästäm doqortäqyia, "Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa! Ngi edämsäs pät a qa!"

22 Näkt sa nga rhoqoräkt iva madäpquamek dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Va vät aqiqa? Sa qa mualat na agi a lat anga vu ngät? Qop kaku ngua män bät guani säng aa rhäng iva qa rhet sämät ama tñäpki vät ini angät tpäs. Bä ma ngo iva ngu vodäm ga ivakt iva rhi vuspus ka näkt pa ngu rhäväkt sä qa."

23 Sokt di qop tit näs tävuq masirhat iva qoki qä edämsäs pät a qa bä dängdäng i arha enge ngä mäqäne dä mamär nä ma Pailat. 24 Dä ma Pailat ka mu aa snäng iva qa rhet parhäm arhä snängaqa iva rhi edämsäs pät ma Jisas. 25 Dä qa rhäväkt sä ma Barabas kärakni i sa mudu rha rhon na qa säva ama tpäskiarharhäng inguna nävät ama inirqi qärakti i sa qia märanas bä qa veng ama ruqa e ma Jerusalem. Iaäkt ama ruqa di qarak i sa rha nän däm ga dap ka vodä ma Jisas parhäm arhä snängaqa sämät ama tñäpki.

Rha Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämänanamuqa

(23:26-43 / Mat 27:32-44 / Mak 15:21-32 / Jon 19:16-27)

26 Bä nga rhoqoräkt i rhat tet sä qa dä rha sangar ma Saimon gäarakni i qa näva ama värhäm ama mor äm ma Sairini qarak i mai qat tet parhäm aa iska iva sae ma Jerusalem. Rha sangar a qa bä rha mu ama sämänanamuqa da aa lang näkt pa qät ta qa nasot ma Jisas.

27 Ama ruvek masirhat tat tet nasot a qa rhi na ama evop i rhit nok mät arha iräski sä qa. 28 Dä ma Jisas ka rhong bät a nas dä qä goar na rha rhoqortäqyia, "Evop nae ma Jerusalem, gale ngänit nok sä ngo dap kinak pa ngänit nok sä nas dä sa angän oes. 29 Inguna ama qäväläm nga e iva äm ngä rhän iva ngäni goar toqortäqyia, 'Ama märmärgem sage ama evop ama rhängaräs ta qärrarhani i qaku rhit sa ama rhoes bä sävät iarhakt kärarhae i qaku rhit bon ama rhoes ti mem!' 30 Vät iomäkt ama qäväläm dä va rha rhamän sävät ama dam doqortäqyia, 'Arpus na ngän bät urha rhäng' dap pa rhi goar na ama dabap toqortäqyia, 'Ngäni ngaip ut!' 31 Ngakt bä rhat tualat nä rhärhong däkt sävät ama ngämuga qäarakni i ama iar qa di nak pa rha

* 23:17 Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. 'Inguna arhä muräkt di ngät tamän iva qa rhuissiska vät anga ruqa sagem da vät iangärhäkt ama tmäski at kunäng.'

rhualat nä irhong masirhat mamär sävät kärak ama ngämuga i ama qek däm ga.”

³² Ama udiom ama ruiom ama vu iom di qosaqi rha met sä iom ivakt iva rhi veng iom in nä ma Jisas. ³³ Bä nga rhat tet bä sävät iosäkt ama ivärhäs kärqosni i rhat tes äs i ama rhomga aa uväski dä rha edämsäs pä t a qa e näkt sävät kärqiom ga vuuiom i ak sädä ma Jisas aa märmär dap akni säda aa sael.

³⁴ Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Mam, ngi qyiradeng ba rha inguna qaku qunäga vät a rha sä iangärhäkt ama lat kärangät i rhat tualat na ngät.”† Dä ama ulaqimärharhärhäkt ta matmät na aa boi ba ne na ama serhäm gärangätni i serhäm da nani a ngät.

³⁵ Ama ruvek di rhat mair bä rhat lu rhoqoräkt bä ama Judaqäna arhä narhoerta di rhat tuma qa. Dä rhi qoar toqortäqyia, “Qa mumaiair na arhani dap padi va qa rhumaiar nas kre i ngätki i qa di ma Krai nage ma Ngämuqa qärakni i ma Ngämuqa qa armeng däm ga.”

³⁶ Bä qosaqi ama ulaqimärharhärhäkt ta met pävit bä sagem ga dä rha muma qa i rha von ga rha arhä wain ama valak mät ki ³⁷ näkt ti qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä ama Judaqäna arha vitnaqa na nge dä sa ngia rhumaiar nas.”

³⁸ Bä qosaqi rha mu ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät daver mä qa qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di ama Judaqäna arha vitnaqa.”

³⁹ Akni nävät kärqiomni ama vuuiom i inät nar di qa slava nä ma Jisas na ama enge ama vu ngät i qa märhamän särhäm ga rhoqortäqyia, “Nak nga qaku ma Krai na nge? Dä ngia rhumaiar nas dä ngia rhumaiar un!”

⁴⁰ Di nak akni ama vuqa qa rhäkne vät kärak na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, “Nak nga qaku ngit kutdrir sävät ma Ngämuqa rhoqor täkt i ut moe ut ta ama rhäksärhäm bä rha sangäm na ut? ⁴¹ Aiun di mamär na un däkt inguna unit ta ama ruanini vät auna lat ama vu ngät. Dap taerhak täkt ama ruqa di qaku qa mualat na anga lat anga vu ngät.” ⁴² Dä qä qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Jisas, ngakt bä nga ngi nasäng iva ngiat turäkt pä gi muräktpä m dä mamär iva ngia rhu gi snäng sävät a ngo.”

⁴³ Dä ma Jisas ka muvät pä t a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm nge na ama engätki i rhäqyerhäkt diva qale nge ngi na ngo va ama ivärhäs na ama märmärgem.”

Ma Jisas Aa Tñäpki

(23:44-49 / Mat 27:45-56 / Mak 15:33-41 / Jon 19:28-30)

⁴⁴ Bä nga nani äkt i mäniqunäng dä ama bängangit ngä män bät ama ivätki moe bä qale rhoqoräkt bä dängdäng bät ama dāpguarhong säpbängang ⁴⁵ inguna qaku ama qunäga qat nañäm. Dä ama boiqi ama mor qi qäraktni i qiat nar va ama ansäspämgi ama mor qi di qyiret mät ki näda at täväs bä samäk bä ama qävälam ama unbam. ⁴⁶ Dä ma Jisas ka näs masirhat toqortäqyia, “Mam, nguat tu gu qloqaqa vä ngia rhäkt.” Bä nga qa märhamän doqor täkt näkt sa qa ñäp.

⁴⁷ Bä nga ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt ka lu iangärhäkt ama lat moekt dä qa ansäs sage ma

† **23:34** Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Mam, ngi qyiradeng ba rha inguna qaku qunäga vät a rha sä iangärhäkt ama lat kärangät i rhat tualat na ngät.” Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

Ngämuqa rhoqortäqyia, “Ngätki mamär i rhak täkt di ama räkt ka ama ruqa dä ma Ngämuqa aa saqong.”

⁴⁸ Bä nga ama ruvek moe iarhakt kârarhae i västämne na rha ivakt iva rhi lu di nga rha lu iangärhäkt ama lat sävât ma Jisas dä vräs na rha säva arha vât dap ti nän arhä brärhap mât ama iräski. ⁴⁹ Dap iarhakt moe qârarhae i rhat dräm ma Jisas näkt sävât ama evop kârarhani i sa rha väs aa rhäng nae ma Galili di as tat mair tämuk gläius bä rhat lu rhängät täkt ama lat.

Ma Josep Ka Mas Nä Ma Jisas Aa Släqyige Mät Ama Njöpka Aa Liqi
(23:50-56 / Mat 27:57-61 / Mak 15:42-47 / Jon 19:38-42)

⁵⁰ Qale akni ama ruqa e qârakni i rhat tes ka i ma Josep kârak i qa nämät ama värhäm ma Arimatea näkt ka nämäni ama gulängi na ama narhoerta mamär ma Sanedrin. Qa di ama mär qa ama ruqa dä ama rätkka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong ⁵¹ bä qaku qät tares pät iaqäkt ama snängaqa bä iangärhäkt ama lat kârangätni i sa rha mualat na ngät sä ma Jisas. Näkt kosaqi gale qa nani ma Ngämuqa aa Muräktpäm iva ngä rhän.

⁵² Qa met bä sage ma Pailat dä qa nän ga rhä ma Jisas aa släqyige. ⁵³ Nasot dä qa rha ama släqyige samäk nämäni ama sämânanamuqa näkt ka ong bät ige na ama uiu qi ama boiqi ama ingas ki. Näkt ka mu ige mât ama njöpka aa liqi qâraktni i sa rha rhap ma qi mäni ama qäsävît kârakt i as kaku rha mu anga njöpka aa släqyige mât ki. ⁵⁴ Rhoqoräkt di vât ama qunäga na ama rhäkmunanaska bä sa qorhäs iva ama Sabat kâ nasäng.

⁵⁵ Ama evop kârarhani i rhi nä ma Jisas ta met nae ma Galili di rha met nasot ma Josep bä rha lu ama njöpka aa liqi näkt ta lu i qa mas na ama släqyige rhoqoräkt. ⁵⁶ Dä soknga evär däm dä bä säva arha vât dä rha rhäkmu na arhông gärqärhôngni i ama mär irhông angät tamaska iva sävât ama släqyige. Näkt mae vât a rha vât ama Sabat toqor varhäm ama Muräkt i ngät tamän.

24

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tjöpki
(24:1-12 / Mat 28:1-10 / Mak 16:1-8 / Jon 20:1-9)

¹ Näkt duququ vât ama narhoerqa ama qunäga säng ama tadenas toqoräkt i qorhäs iva irige sa ama qunäga dä ama evop ta rha iarhôngäkt kârqärhông i sa rha rhäkmu nä irhông i ama mär irhông angät tamaska näkt ta met sä irhông iva sämät ama liqi qâraktni i sa rha mas nä ma Jisas mât ki. ² Dä rha män bät ama dulige qârqigeni i sa aung ga egaeng ige nämät ka liqi qârqige i manaia dä sa rha väsdät nä ige mât ki ³ näkt nga rhoqoräkt i rha mon savuk sämät ka liqi dä qaku rha män bät ma Engeska ma Jisas aa släqyige.

⁴ Bä nga rhoqoräkt i rhat tu arhä snäng masirhat sävât tom däkt ama qäväläm dä väs da ama ruim masägos bä inät mair e gem da näkt ain boi di qalialae vât a ngät bä ngi qoar qre bañämbañäm mât ama iauska. ⁵ Dä qa evop ta an da arhä väs samäk sävât ivät mât ama tlenga dä nak kâ gamuiom ini qoar na rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit njäm nani ama ngätäqämga mänguräp ama njöpka? ⁶ Qa di qaku a qa rhe. Nak sa qa märanas! Nga qunäga vât a ngän sa aa enge iangärhäkt kârangät i qa märhamän särhäm ngän na ngät toqoräkt i as kale qa gem ngän e ma Galili?” Qat tamän doqortäqyia, ⁷ “Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga säva ama vu rha ama ruvek arhä rhäkt bä va rhi edämsäs pät a qa näkt pa nasot ama dävauung na qa ama qunäga dä va saqi qa rhäranas nämät ama tjöpki.” ⁸ Dä soknga vuk pät a rha na aa enge.

⁹ Bã nga evär dãm da námät ama liqi dã rha sameng sävät tãrhong dãkt moekt bã ba ama ngãrhãqyisem da sägãk na rha ma Jisas aa mudãsaqongda nãkt sävät arhani ama ruvek moe. ¹⁰ Iarhakt moekt ama evop kãrarhae i rha sameng nã rhom dãkt bã ba ama ngangda rhi na arhani ama ruvek di ma Maria nãva ama vãrhãm ama gaini na ãm ma Makedala nãkt ma Joana nãkt ma Maria ma Jems aa nanãk nãkt sävät arhani kãrarhani i rhi na rha. ¹¹ Sokt di qop kaku rhat nanãkt na ama evop inguna ama evop arha enge bã ba rha di gem da di ngãkt kre i ama enge mavãngam.

¹² Sokt di qoki as ma Pita di qa mãranas bã qa ang masirhat sämät ama ñãpka aa liqi bã qa angãr sämät ka liqi dã qa lu ama boiqi i qali qi rhãmuk sä nas dã saqi evär dãm ga dap kat tu aa snãng sävät iangãrhãkt ama lat kãrangãtmi i sa ngã mãranas toqorãkt.

*Ama Tmerhãs Sae Ma Emeus
(24:13-35 / Mak 16:12-13)*

¹³ Dap toqorãkt pãt iaqãkt ama qunãga di aiomni ama rhisuioim nãvãt a rha di in det sämät aomni ama vãrhãm gãrqomni i rhat tes ãm i ma Emeus nãkt iomãkt ama vãrhãm di ngãkt kre ama ngãrhãqyisem na ama kilomitaqãnae ma Jerusalem sae sämät ãm. ¹⁴ In det dã in damãn sãrhãm ne sävãt iarhongãkt moekt kãrqãrhong i sa irhong ngã mãranas e ma Jerusalem. ¹⁵ Bã nga rhoqorãkt i in damãn sãrhãm ne dap ini veng ne sä iarhongãkt dã ma Jisas marãkt ka met pãvit bã qat tet kã na iom ¹⁶ sokt di sa rha vãs na ama bãngagi mãt ain saqong bã qaku in drãm a qa.

¹⁷ Dã qa snanbãt sä iom doqortãqyia, “In det dap ini veng ne sa agiqa?”

Dã in mair dap mãnadin dãm iom dap inãt nañãm na ama irãski. ¹⁸ Dã akni nãvãt a iom gãrakni i rhat tes ka i ma Kliopas kã snanbãt sä qa rhoqortãqyia, “Nak kop nga ainge di sokt nge ama nañiska na nge sae ma Jerusalem bã ãkt i qaku ngiat drãm nã iarhongãkt kãrqãrhong i sa irhong ngã mãranas bãt tangãt tãkt ama qunãng?”

¹⁹ Dã ma Jisas ka snanbãt toqortãqyia, “Agirhong iarhongãkt?”

Dã in muvãt toqortãqyia, “Sãvãt ma Jisas nae ma Nasaret. Qa di ma Ngãmuqa aa vãmginaqa nãkt tãqãp ka na ama qrot säda aa enge angãrha ron bã säda aa lat angãrha ron dã ma Ngãmuqa aa saqong dã säda ama ruvek moe arhã saqong. ²⁰ Ama priskãna ama morãs na rha rhi na ama narhoerta rha vodãm ga ivãkt iva rhi sangãm na qa sämät ama tñãpki bã rha edãmsãs pãt a qa ²¹ sokt di ut tu ut snãng i qa di nak kãrak iaqãkt iva qã rhãksasot ma Israel. Sokt di nga rhoqorãkt i iarhongãkt ngã mãranas bã sarhãkt di sa ama dãvaung na qa ama qunãga rhak tãkt.

²² “Nãkt aomni sae sävãt tangãt tãkt angãrha rhãng gãrqomni i qrãk mãt ut nãvãt a ãm di nga aurha evop ta rhãqasãp mai vãt duququs iva sämät ama liqi ²³ bã nga qaku rha mãn bãt aa slãqyige dã rha mãn bã rha qoar na ut i sa rha lu ama ñãmñãmgi sävãt ama enseliom bã ama enseliom in goar i ama ngãtdãqãm ga. ²⁴ Dã soknga arhani aurha ruavek ta met bã sämät ka liqi dã rha lu iarhongãkt moekt i rhoqor varhãm ama evop arha enge qãrangãtmi i sa rha mãrhãmãn bãt a ngãt sokt di qaku rha lu ma Jisas aa slãqyige e.”

²⁵ Dã qa qoar na iom doqortãqyia, “Nak ama dãdãnda na ngãn dã qaku ngãnit lir ngãnãt nanãkt na ama enge nage ma Ngãmuqa aa vãmginarha. ²⁶ Gusna i ma Kraiss diva as ka er qã rha rhãrhong dãkt angãt mãrãnga nãkt sa nasot dã va qa rhon säda ama usãpki arha ron bã qã rha ama murhãmeska nage ma Ngãmuqa?” ²⁷ Dã ma Jisas kãt tãvãktsãs bã ba iom na ama enge sävãt

a nas kärangät ni i mudu ma Moses bä sävät ma Ngämuqa aa vämginarha moe rha säm a ngät.

²⁸ Bä nga rhat tet bä sa glaqot nä iomäkt ama värhäm gärqomni i rhat tet iva sae dä ma Jisas di qop kat tet iva qa rhet nä iomäkt ama värhäm. ²⁹ Dä soknga in it sangar na qa i ini qoaräs na qa rhoqortäqyia, “Qale nge gem un i sa qaku anga mor qa anga qunäga dap sa qorhäs iva bängagi.” Dä qa met iva qale qa gem iom.

³⁰ Bä nga qa muqun bät ama laiqa aa rhäkt kä na iom dä qa rha ama bret bä qa mes pät ama modämne näkt ka von mät ka näkt ka von iom. ³¹ Dä qunäga mät in saqong bä in räm a qa dä soknga qäbäs na qa nädä in saqong. ³² Dä ini snanbät sagem ne rhoqortäqyia, “Nga rhäqyerhäkt di nak kaku ngiat nari ama märmärgem dä gia ron barhäm ama iska rhoqoräkt i qät täväktsäs bä ba un nä ma Ngämuqa aa enge?”

³³ Dä qop in märanas äkt bä evär däm iom sae ma Jerusalem. Bä in män bät ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da sägäk na rha näkt sävät arhani qärrarhani i mäqi rhit päs ma Jisas aa rhäng gärrarhae i västämne na rha ³⁴ dap tat tamän doqortäqyia, “Ngätki mamär, ma Engeska sa qa märanas bä qa män ge ma Saimon.” ³⁵ Dä in märhamän särhäm da mamär sävät ama lat iangärhäkt kärangät i sa ngä märanas toqoräkt i rhat tet parhäm ama iska. Bä sävät ma Jisas i in dräm a qa di rhoqoräkt i qa von mät ama bret.

*Väs Dä Ma Jisas Ge Aa Mudäsaqongda
(24:36-49 / Mat 28:16-20 / Mak 16:14-18 / Jon 20:19-23 / Lat 1:6-8)*

³⁶ Bä as nga in damän särhäm da rhoqor täkt dap kinak päs dä ma Engeska bä qa mair gem da dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ama bulap sagem ngän.”

³⁷ Dä rhäqöp ta na ama tlenga inguna rhat tu arhä snäng i rhat lu ama rhomga.

³⁸ Di nak kä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit len dä mäniekt bä qaku ngänät nanakt? ³⁹ Ngäni lu ngua rhäqyiglem dä gua qäriglem i nak koki ngätki i ma Jisas na ngo. Ngäni rhäk pät a ngo ivakt iva ngäni räm inguna ama qloqaqa di qaku aa anga släqyige dä anga släp toqor ngo i aingo di gu släqyige dä ama släp nga e väm ngo.”

⁴⁰ Qa qoar na rha rhoqor täkt näkt ka qur a rha rha aa rhäqyiglem dä aa qäriglem. ⁴¹ Dä qoki as kaku rhat nanakt mamär inguna rhäqöp ta na ama märmärgem dä rhat tu arhä snäng masirhat dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga qaku guani rhe iva ngua äs?” ⁴² Dä rha von ga rha ama qäväläm nämäni ama rhinämga ama mang ga ⁴³ bä qa rha läm bä qa mä äm da arhä saqong.

⁴⁴ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Qre rhoqoräkt i as kale ngo gem ngän dä ngua märhamän särhäm ngän nä rhangät täkt ama enge i iarhongäkt moe qärqärhong i sa rha säm irhong sävät a ngo vä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä nage ma Ngämuqa aa vämginarha bä sävät ama Abuk na ama Mabu diva irhong ngä rhu angät släqyige vät a nas.”

⁴⁵ Dä soknga qa muqunäga mät arhä mädräm ivakt iva qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa aa enge. ⁴⁶ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, ‘Ma Krais diva rhi veng ga näkt pa qa rhäranas nämät ama tñäpki vät ama dävaung na qa ama qunäga ⁴⁷ näkt pa rhi sameng nävät aa ngärhipki iva ama ruvek diva rhi näpgoer na nas dä va ma Ngämuqa qä qyiradeng na arha vuirhong. Va rhi sameng bät ama ruvek pät ama ivätki moe mänasäng nae ma Jerusalem.’ ⁴⁸ Bä va aingän diva

ngäni sameng sävät tangät täkt ama lat kärangätni i sa ngän lu ngät. ⁴⁹ Va ngu rhäk na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ba ngän gäarakni i sa mudu ma Ngämuqa qa märhamän na ama enge na ama mumänaris ba ngän sokt diva qale ngän de ma Jerusalem bä dängdäng iva ngäni rha ama qrot na rhävuk.”

Ma Jisas Ka An Dävit Säva Usäp

(24:50-53 / Mak 16:19-20 / Lat 1:9-11)

⁵⁰ Bä nga qa artäm sä rha nae bä sae ma Betani dä qa sek aa rhäkt bä qa modämne na rha. ⁵¹ Bä nga qat dodämne na rha dä qat tet daqule rha bä qa an dävit sa rhävono. ⁵² Dä soknga rha ansäs sagem ga näkt evär däm da sae ma Jerusalem sa ama märmärgem ama mor ngät. ⁵³ Näkt pasägos dä qale rha va ama ansäpängi ama mor qi bä rhi nänsäs sage ma Ngämuqa.

Ma Jon

Ama Rhäväksäs

Ma Jems kä nä ma Jon di ma Sebedi qä nä ma Salome in uimiom. Iom di ama väiumärhindäkt kärqiomni i in dualat in nä ma Pita qä nä ma Andru. Ma Jon di sägäni na qa mamär qä nä ma Jisas bä va aa abuk di qat tamän sävät a nas toqortäqyia, “qärakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär.” Ma Jon di ak na qa nämäni ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda dä qa di ak na qa nämäni ama dävauung na rha qärarhani i rhi nä ma Jisas toqoräkt i ma Jisas ka märanas nä ma Jairus aa imgi dä qosaqi rhoqoräkt i ma Jisas aa nämñämgi qia män maos näkt kä nä ma Jisas pä iosäkt ama ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Getsemani. Ma Jon di qosaqi qa säm ba ama abukkina Ma Jon 1 dä Ma Jon 2 näkt Ma Jon 3 bä sävät Ama Nämñäm Sage Ma Jon.

Ma Jon ga säm iva sage ama Jentailqäna qärarhani i rhat nanakt nä ma Jisas bä nak ka säm di sage ama ruvek moe vät ama ivätki.

Ma Jon maräkt ka qoar i mäniekt bä qa säm bä rhakt täkt aa abuk toqoräkt i qa säm doqortäqyia, “Dap tangät täkt di sa ngua säm a ngät ivakt iva ngänät nanakt i ma Jisas di ma Krais ma Ngämuqa aa emga na qa bä va bä ba ngän na ama iar ama sok tam ngät nävät aa ngärhipki.”

laqyäkt ama abuk kit täväksäs sävät ma Jisas i qa di ma Ngämuqa aa Emga na rhävuk. Ma Jon ga säm ma ama ngärhäqyet da unmem nä imek kärqämekni i ma Jisas ka märhamän maräkt sävät a nas i aingo rhoqor vät aomni ama qäväläm gärqomni i qa qoar i aingo di ama bret na ama iar. Ama näfis ngät ama lat pä ma Jon aa abuk di ma Jon gat tes ngät i ama muqunän bä qa säm sävät ama ngärhäqyet da unmem ama moräs na ngät ama muqunän gärangätni i sa ma Jisas ka mualat na ngät toqor vät aomni ama qäväläm gärqomni i qa rhong na ama rigi ma ama wain. Iangärhäkt ama muqunän di ngärhir qur ama ruvek i qa di auge na qa. Ma Jon ga märhamän masirhat sävät ma Jisas i ma Ngämuqa na qa dä va qale qa ma ama soktäm. Näkt kosaqi qa märhamän masirhat sävät ama Ngätmamäk kä na ama Ngärhoemga näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa i qale rha rhoqor mäniekt gem ne. Sokt ma Jon gat tamän sävät ama tmäski e ma Kana dä sävät ma Jisas kä na ama evopki nae ma Samaria dä sävät ma Lasarus toqoräkt i ma Jisas ka märanas na qa.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-18)

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat (1:19-51)

Ma Jisas Aa Lat Ge Ama Ruvek (2-11)

Ama Tadenas Iva Savuk Nani Ma Jisas Aa Tñäpki (12-19)

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpki (20:1-29)

Ama Rharimini Sävät Ama Sameng Ama Mär Ngät Nage Ma Jon (20:30-31)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge (21)

Ama Enge Ngä Mu Ama Släqyige Vät A Nas

¹ Mudu vät ama rharimini i as kaku ama ivätki qi na ama usäpki di sa qale ama Enge. Bä iangärhäkt ama Enge di sa qale ngät ngä nä ma Ngämuqa. Bä iangärhäkt ama Enge di ma Ngämuqa. ² Näkt iangärhäkt ama Enge di sa qale ngät ngä nä ma Ngämuqa vät ama rharimini.

³ Iarhongäkt moe di irhong ngä män nävät a qa. Dap kaku guani ngä män näva aung anga iska. ⁴ Näkt ka di ama rharebäm na qa sa ama iar. Bä iangärhäkt ama iar di ama neraqa na ngät ba ama ruvek moe. ⁵ Näkt kosaqi

iaqäkt ama neraqa di qat nañäm ba ama bängagi. Dap sokt di iaqyäkt ama bängagi di qaku mamär vät a qi iva qia rhän näva ama neraqa aa uväs.

⁶Maos dä akni ama ruqa qa män gäarakni i ma Ngämuqa qa rhäk na qa qäarak i rhat tes ka i ma Jon. ⁷Qa män iväkt iva qä sämaengätkti sävät iaqäkt ama neraqa iva nävät ma Jon dä va ama ruvek ta rhat maengäkt. ⁸Iaqäkt ma Jon di qaku ama neraqa na qa. Dap ka män iväkt iva qä sameng sävät ama neraqa.

⁹Dap ama engätkti na qa ama neraqa qäarakni i qät boda ama neraqa ba ama ruvek moe diva qat dän sämäni ama ivätki. ¹⁰Iaqäkt ama neraqa di sa qale qa mäni ama ivätki. Bä ngätkti i sa qa säm iarhongäkt moe nävät ama ivätki sokt di qaku ama ruvek nämäni qi rha lu mamär na qa. ¹¹Qosaqi qa män sage aa ruvek sokt di iarhakt aa ruvek di qaku rha ar sä qa. ¹²Sokt di sage iarhakt kärarhae i sa rha ar sä qa sagem mes bā rhat nanakt na qa di sa qa voda rha ama rhares iva rha rhän i ma Ngämuqa aa es na rha. ¹³Bä iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa es na rha di sa qaku rha män nävät arhä mamäkkäna arhä biaska ura varhäm ama ruvek arhä snängaqa. Bä qosaqi qaku rha män nävät ama ngärhaegurhini dap ta män doqoräkt i ma Ngämuqa aa es na rha dinguna rha män nävä ma Ngämuqa.

¹⁴Näkt iaqäkt ama Enge di sa qa mu ama släqyige vät a nas bä qa män i ama ruqa bä iaqäkt ama ruqa di sa qale qa mänguräp mä ut bä ut lu aa murhämeska. Sa ut lu aa murhämeska i ma Ngämuqa aut mamäk aa emga ama sägäk na qa qäarakni i rhäqäp ka na ama ñämsävätki ama mor qi dä na ama engätkti.

¹⁵Ma Jon ga sameng sävät a qa i qät näs masirhat i qat tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di iaqäkt karak i mäqi nguat tamän sävät a qa rhoqortäqyia, ‘Qarak iva as ka rhän nasot a ngo di ama moräs na qa vät ngua väs inguna mudu sa qa er qa män näkt sä ngo.’”

¹⁶Bä nävät aa ñämsävätki ama mor qi dä sa ut moe ut ta iangärhäkt ama modämne qarängätni i ngät dän nasot a ne. ¹⁷Ma Ngämuqa qa von ma Moses ta ama Muräkt. Dap ama ñämsävätki dä ama engätkti di in män nage ma Jisas ma Krai. ¹⁸As kaku aung sa qa lu ma Ngämuqa dap sokt ma Ngämuqa aa emga ama sägäk karakni i qa di ma Ngämuqa qäarak i sa qale qa da aa mamäk aa sdäm di qa qur a ut täm ga.

*Ma Jon Ama Baptais Ka Qoar I Qa Di Qaku Ma Krai Na Qa
(1:19-28 / Mat 3:1-12 / Mak 1:1-8 / Luk 3:1-18)*

¹⁹Rhangät täkt di ma Jon aa enge sävät a nas toqoräkt i ama Judaqäna näva ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem da rhäk na ama priskäna rhi na ama Livaqäna* iväkt iva rhi snanbät sä qa i qa di auge. ²⁰Sokt di qa muqunäga sävät a nas i qa sameng sävät a nas mamär i qä qoar toqortäqyia, “Aingo di qaku ma Krai.” ²¹Dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Bä nga rhoqoräkt dä sa auge na nge? Nga ainge di ma Elaija?” Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qaku ma Elaija na ngo.” Dä qosaqi rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge di iaqäkt karak ma Ngämuqa aa vämginaqa?” Dä qa muvät toqortäqyia, “Qaku.”

²²Dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Dap auge na nge? Ngi von ut ta anga muvätki iva evär däm ut sä qi bä iarhakt kärarhae i sa rha rhäk na ut. Dä ngia rhamän doqor mäniekt sävät a nas?”

* **1:19** ama Livaqäna Ama Livaqäna di ama priskäna na rha qäarakni i rhat dräm dat tualat na ama ansäs i ama ruvek kärarhani i rhit tong ura rhit kut kärqärhongni i irhong ngärhi rhoer nanokt ama mabu ura sai dä rhat tualat i ama ulaqimärharhärhäkt na rha bä ba ama ansäspämgä ama mor qi.

²³ Dä ma Jon ga muvät parhäm ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa aa enge qärangät ni i ngät tamän doqortäqyia, “Aingo di iaqäkt kârak i aa eguinga qät näs pät ama qräk dä bäs ama ivârhäs toqortäqyia, ‘Ngäni slaräkt na ama iska nanokt ma Engeska.’”

²⁴ Dä arhani ama Farisiqäna qärrarhani i sa rha rhäk na rha ²⁵ di rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Dap mäniekt bä ngi baptais pät ama ruvek toqoräkt i nge di qaku ma Krai na nge ura ma Elaija ura iaqäkt kârak ma Ngämuqa aa vämginaqa?”

²⁶ Dä ma Jon ga muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Aingo di ngu baptais pät ama ruvek na ama rigi. Dap mänguräp mä ngän di akni qa e qäarakni i qaku ngänät dräm a qa. ²⁷ Iaäkt di qäarak iva as dängdäng na qa nasot a ngo dä ama rhängämütnäm sa ama sandal nävät aa qäriglem angät tpäs di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sä itnäm†.” ²⁸ Rhängät täkt moe ama lat di ngä märanas pa ama värhäm ama lel äm ma Betani rhage na ama rigi ma Jordan äkt i ma Jon gä baptais pät ama ruvek e.

Ma Jisas Ma Ngämuqa Aa Sipsip Ama Rhoem Ga

²⁹ Näkt nga duququ vät akni ama qunäga dä ma Jon ga lu ma Jisas i qat tet inamuk dä qa qoar toqortäqyia, “As ngäni lu ma Ngämuqa aa sipsip ama rhoem ga qäarakni i qät ta ama ruvek nävät ama ivätki arha vuirhong nae. ³⁰ Rhak täkt di iaqäkt kârak i mäqi nguat tamän sävät a qa rhoqortäqyia, ‘Ama ruqa qäarakni iva as ka rhän nasot a ngo di ama moräs na qa vät ngua väs inguna mudu sa qa er qa män näkt sä ngo.’ ³¹ Näkt ngo di sa qaku nguat dräm a qa dap ama rharimini i ngua män bä ngu baptais pät ama ruvek na ama rigi diväkt iva qunäga vät ama Israelqäna sä qa.”

³² Dä ma Jon gä sameng sävät a nas toqortäqyia, “Ngua lu ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa i qa rhoqor ama simängaqa i ar sä qa na rhävuk nädä ama usäpki arha ron bä qa muqun bä qale qa vät a qa. ³³ Dap padi mai qaku ngu naräm a qa sokt di iaqäkt kârak i qa rhäk na ngo iväkt iva ngu baptais pät ama ruvek na ama rigi di sa qa qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ama ruqa qäarakni iva ngi lu ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa i ar sä qa bä qale qa gem ga di iaqäkt kârak iva qä baptais pät ama ruvek na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.’ ³⁴ Sa ngua lu rhoqoräkt bä äkt i ngu qoar i rhak täkt di ma Ngämuqa aa emga.”

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsaqongda (1:35-42 / Mat 4:18-22 / Mak 1:16-20 / Luk 5:1-11)

³⁵ Duququ vät akni ama qunäga dä saqi as kale ma Jon i qat mair äkt kä na aiomni nävät aa mudäsaqongda. ³⁶ Bä nga rhoqoräkt i qa lu ma Jisas i qat tet e na rha dä qa qoar na iom doqortäqyia, “As ini lu ma Ngämuqa aa sipsip ama rhoem ga.” ³⁷ Bä rhoqoräkt i aa mudäsaqongiöm in nari i qa märhamän doqoräkt dä in met nasot ma Jisas.

³⁸ Dä ma Jisas ka nïm da aa rhäng dä qa lu iom nasot a nas dä qa snanbät sä iom doqortäqyia, “Nani a en na agiqa?”

Dä in muvät pät a qa i ini snanbät toqortäqyia, “Rabai, qale nge qoe nai?” Ama rharimini sa ama rabai di qamorqa.

³⁹ Dä sa ma Jisas ka muvät pät a iom doqortäqyia, “Ini ang bä ini lu.” Dä soknga in met bä in lu äkt i qat tas e bä qali liom gem ga bä dängdäng i rhäksot nä iaqäkt ama qunäga inguna rhoqoräkt di sa säpbängang mamär.

† 1:27 di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sä itnäm Rhängät täkt ama lat di ma ama rhäqäp nä imek di sokt ama latta ura ama latta va arhani arha rem dat tualat na ngät.

⁴⁰ Ma Andru ma Saimon Pita aa lätkka di akni nävät iomäkt i in nari ma Jon aa sameng dä in met nasot ma Jisas. ⁴¹ Ama narhoeräm gärqomni i ma Andru qa mualat na äm di qa näm nani aa lätkka ma Saimon bä qa goar na qa rhoqortäqyia, “Sa ut män bät ma Mesaia.” Ama rharimini sä ma Mesaia di ma Kraiss.

⁴² Bä nga nasot toqoräkt dä qa met sä qa sage ma Jisas. Dä sa ma Jisas ka näm sävät a qa dä qa goar na qa rhoqortäqyia, “Ainge di ma Saimon, ma Jon aa emga. Rhäkt diva rhat tes nge i ma Sefas.” Ma Sefas di rhoqorne nä ma Pita i ama rharimini di ama duiqa.

Ma Jisas Ka Mes Ma Filip Kä Nä Ma Nataniel

⁴³ Duququ vät akni ama qunäga dä ma Jisas ka mu aa snäng iva qa rhet säva ama ngärhätkka ma Galili. Näkt nga rhoqoräkt dä qa män bät ma Filip dä qa goar na qa rhoqortäqyia, “Ngi päs gua rhäng.” ⁴⁴ Näkt iaqäkt ma Filip di qa näva ama värhäm ama lel äm ma Betsaida rhoqor ma Andru qä nä ma Pita.

⁴⁵ Ma Filip ka män bät ma Nataniel dä qa goar na qa rhoqortäqyia, “Sa ut män bät iaqäkt karak i mudu ma Moses ka säm sävät a qa vä ma Ngämuqa aa Muräkt bä qosaqi ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm sävät a qa. Iaäkt di ma Jisas näva ama värhäm ama gaini na äm ma Nasaret karakni i ma Josep aa emga.”

⁴⁶ Bä nga ma Nataniel qa nari rhoqoräkt dä qa snanbät toqortäqyia, “Nga mamär iva guani anga mär ini ngä rhän na äkt ma Nasaret?”

Dä ma Filip ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qoki as ngi ang bä ngi lu.”

⁴⁷ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka lu ma Nataniel i qat tet inamuk dä qat tamän sävät a qa i qä goar toqortäqyia, “Iaäkt di äm engätkki na qa ama Israelqa qarakni i qaku anga irasini gem ga.”

⁴⁸ Bä nga ma Nataniel qa nari rhoqoräkt dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Mäniect bä ngiat dräm a ngö?”

Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak as toqoräkt i qaku ma Filip ka mes nge sagem ngö dä sa ngua lu nge rhoqoräkt i as ngiat muqun ba ama gosaqi arha rem.”

⁴⁹ Nga ma Nataniel qa nari rhoqoräkt dä qa goar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ainge di ma Ngämuqa aa emga bä ainge di ama Israelqäna arha vitnaqa.”

⁵⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nga rhäkt di ngiat nanakt inguna ngua goar na nge i sa ngua lu nge va ama gosaqi arha rem? Nak as pa ngi lu ama morirhong masirhat kärqärhongni i qaku rhoqorne nä rhäni rhäkt kärqäni i ini ngä märanas.” ⁵¹ Dä qosaqi qa goar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätkki iva as ngäni lu i rhi rhar mäni ama usäpki bä va ngäni lu ma Ngämuqa aa enselqäna i dängdang däm da rhävit dä arhar sä rha inavuk sage ma Ruqa aa Emga.”

2

Ma Jisas Ka Rhong Na Ama Rigi Bä Qia Män I Ama Wain E Ma Kana

¹ Dä äkt pät ama dävauq na qa ama qunäga dä rha mualat na ama tmäski na ama rhitbodämnane mät ama värhäm ama lel äm ma Kana mät ama ngärhätkka ma Galili. Näkt toqoräkt di qale ma Jisas aa nanäk e. ² Bä ma Jisas ka na aa mudäsaqonda di qosaqi rha rhäkne nani a rha sävä iaqyäkt ama tmäski na ama rhitbodämnane.

³ Näkt nga rhoqoräkt pa ama tmäski dä rhäksot na ama wain dä ma Jisas aa nanäk kia goar na qa rhoqortäqyia, “Sa rhäksot na ama wain.”

4 Di nak ma Jisas ka muvât pät a qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, mäniekt bā ngiat tes pät a ngo sä rhäni rhäkt? As nguna gu qäväläm di as kaku äm ngä män.”

5 Dä ma Jisas aa nanäk kia qoar nä iarhakt kärarhae i rhit lu vät ama lat pa ama tmäski rhoqortäqyia, “Ngän dualat na agini qärqäni i qä qoaräs na ngän iva ngän dualat nä ini.”

6 Dap äkt glaqot di qale ama kain ama ngärhäqyet da sägäkt kärangätäni i sa rha mualat na ngät na ama dui. Iangärhäkt ama kain di ama Judaqäna rhit tor nas nämät ngät parhäm arha morta arhä qärhong. Näkt asägäkt asägäkt nävät a ngät di mamär iva rhit täqäp ki na ama ruvek ama dävauing na rha da ama ngärhäqyisem bā sävät ama ruvek ama ngärhäqyet na rha da ama ngärhäqyisem na ama litaqäna na ama rigi.

7 Dä ma Jisas ka qoar na ama latta rhoqortäqyia, “Ngäni rhäqäp ama kain na anga reng.” Dä rha rhäqäp ngät bā savono.

8 Näkt ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhäkt di ngäni ok na ama kap nämät agukt bā va ngäni von ama latka qärakni i qät lu vät ama tmäski.”

Dä rha mualat toqoräkt parhäm ma Jisas aa enge⁹ bā nga rhoqoräkt dä ama latka qärak i qät lu vät ama tmäski qa nakt närhä iaqyäkt ama rigi qäraktni i sa ma Jisas ka rhong na qi bā qia män i ama wain na qi dap toqoräkt di qaku qat dräm i iaqyäkt ama wain di sa qia män na qoe. Dap sokt iarhakt kärarhae ama latta i rha ok iaqyäkt ama rigi di rhat dräm. Bā rhoqoräkt i sa qa nakt närhä ama wain dä qa mes iaqäkt kärak i rhit bodäm na qa särhage sagem mes¹⁰ näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ama ruvek moe di rhit bon da ama mär qi mamär ama wain narhoer dä äkt nasot dä sa ama wain gäraktni i qaku ama mär qi mamär toqoräkt i ama ruvek di sa rha nakt masirhat. Dap ainge di nak sa ngia mu ama mär qi mamär ama wain bā va dängdäng na qi.”

11 Rhakt täkt di ama narhuir qi ama näfis ki ama muqunängi qäraktni i ma Jisas ka mualat na qi e ma Kana va ama ngärhäktka ma Galili. Näkt iangärhäkt aa lat ngä muqunäga sa aa murhämeska. Bā qärarhani aa mudäsaqongda i rhat nanakt na qa.¹² Bā nga nasot dä ma Jisas kã na aa nanäk dä aa läktpek näkt sävät aa mudäsaqongda rha met mämane bā sämät ama värhäm ama mor äm ma Kaperneam. Bā nga sa äkt dä qale rha e vät ama marheka na ngät ama qunäng.

*Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi
(2:13-22 / Mat 21:12-17 / Mak 11:15-19 / Luk 19:45-48)*

13 Bā nga rhoqoräkt i qorhäs mamär na ama qäväläm iva ama Judaqäna rha rhualat na ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova dä ma Jisas ka met bā sae ma Jerusalem. 14 Näkt toqoräkt i ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm dä qa lu arhani ama ruvek kärarhani i rhit boda ama bulmakaoqäna ngä na ama sipsipkäna näkt sävät ama ituap. Näkt kosaqi arhani di rhat muqun ge ama lai bā rhit kutsasorhane na ama ligär. 15 Bā nga ma Jisas ka lu rhoqoräkt dä qa mualat na ama vugurqa na ama qoi bā qa qutmäs a rha moe rhi na arhä sipsipkäna ngä na ama bulmakaoqäna nae näva ama ansäspämgi ama mor qi. Näkt kosaqi qa vrit nä iarhakt kärarhae i rhit kutsasorhane na ama ligär arhä ligärigleng näkt ka näpgoer na arhä lai.

16 Näkt ka qoar nä iarhakt kärarhae i rhit boda ama ituap toqortäqyia, “Ngäni rha iarhongäkt narhäkt bā sä dalek! Mäniekt bā ngänit dong na gu mam aa vätki bā qia män i ama vätki qäraktni iva ama ruvek tit boda ama qärhong nani ama ligär väm gi.”

17 Bã nga aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä vuk pät a rha nä ma Ngämuqa aa enge qarangätni i mudu sa rha säm a ngät kãrangät i ngät tamän doqortäqyia, “Gu snängaqa ama qrot ka sävät gia vätki bã äkt iva sokot na ngo.”

18 Bã nga rhoqoräkt dä ama Judaqäna rha snanbät sä qa na ama qrot toqortäqyia, “Agi nañis ki ama muqunängi va ngi qur a ut täm gi iva qi sameng i sa ngia rha ama rhares nage ma Ngämuqa iva ngiat tualat nä rhãrhong dãkt moekt?”

19 Dã ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ngänin brut dä rhakt täkt ama ansäspãngi ama mor qi näkt pa saqi ngua rhair na qi da ama qunäng ama dävauŋ angãrha ron.”

20 Näkt nga ama Judaqäna rha nari rhoqoräkt dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak ta rhãk pät tãkt täkt ama ansäspãngi ama mor qi vät ama ruiom ama udiom näkt ama ngãrhãqyet da sägãk ama qoeo. Dap nga ngãkkti i ngiat tu gi snäng i mamär iva ngia rhair na qi da ama qunäng ama dävauŋ angãrha ron?”

21 Sokt di iaqyãkt ama vätki qãraktni i qat tamän sävät a qi di nak kaku ama ansäspãngi ama mor qi dap aa slãqyige. 22 Bã nga nasot toqoräkt i ma Jisas ka mãranas nãmät ama tñãpki dä vuk pät aa mudäsaqongda nä iangãrhãkt aa enge. Näkt na äkt dä rhat nanãkt nä iangãrhãkt ama enge qarangätni i sa mudu rha säm a ngät bã sävät ama enge qarangätni i ma Jisas ka mãrhamän bãt a ngät.

Ma Jisas Di Qat Drãm Ama Ruvek Moe Arha Iar Mamär.

23 Bã nga rhoqoräkt i qale ma Jisas e ma Jerusalem ba ama tmãski ma Pasova dã ama rhãqãp na rha ama ruvek ta lu iangãrhãkt ama nañis ngät ama muqunän gãrangätni i ma Jisas kat tualat na ngät bã rhat nanãkt na qa.

24 Sokt di ma Jisas kaku qat nanãkt na rha inguna qat drãm ama ruvek moe arha iar mamär. 25 Näkt kaku qät lãk nani anga ruvek arhã sameng sävät ama ruvek arha lat inguna sa qat drãm ama ruvek mamär.

3

Mamär Iva U Rhãn I Ama Iaräs Na Ut

1 Dã qale akni ama ruqa e qãrakni i qa nãvät ama Farisiqãna qãrak i rhat tes ka i ma Nikodemus kãrak i qa nãvät ama Judaqäna arhã narhoerta ama vit na rha. 2 Bã nga nãp bãngagi dã qa mãn ge ma Jisas bã qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut drãm i nge di akni qãrak i qã su ama ruvek kãrak i qa mãn nage ma Ngämuqa. Ut drãm doqoräkt inguna qaku mamär vät aung anga ruqa iva qa rhualat na anga nañis ngät anga muqunän doqor nge i ngiat tualat na ngät kre i sa qaku ma Ngämuqa gem ga.”

3 Dã ma Jisas ka muvät i qã qoar na qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän sãrhãm nge na ama engãkkti mamär i qaku mamär vät anga ruqa iva qã lu ma Ngämuqa aa Murãktpãm gre i saqi as kaku qa mãn i ama iaräs na qa rhoqor ama rhoemga qãrakni i qa mãn nãva ama ngãtnanãk.”

4 Bã nga ma Nikodemus ka nari rhoqoräkt dã qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nak nga mamär iva saqi as anga ruqa di anga ngãtnanãk ki sa qa rhoqoräkt i sa mor qa? Ngãkkti mamär i qaku mamär vät a qa iva qa rhon sãda aa nanãk arha ron maunmen bã saqi as pa qi sa qa.”

5 Dã ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän sãrhãm nge na ama engãkkti mamär i iaqãkt kãrak i qaku qa mãn i ama iaräs na qa nãvät ama rigi dã nãvät ama Qloqãqa ama Qumãrqumãrqa di qaku mamär vät a qa iva qã namon sävã ma Ngämuqa aa Murãktpãm. 6 Ama slãqyige di sa ige

ngärhit sa ama släqyige dap ma Ngämuqa aa Qloqaqa di sa qät sa ama qloqaqa. ⁷Bä mamär iva qale ngit särmän sävät gua enge, 'Mamär iva anga ruqa diva rhi sa qa iva ama iaräs na qa nage ma Ngämuqa.' ⁸Inguna ama iarhakt ama ruvek moe qärahäe i sa rha män näva ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di rha rhoqor ama laurqi qäraktni i qi e varhäm at snängaqa maräkt bä ngiat nari vät at täqän sokt di qaku ngiat dräm i qiat dän na qoe ura qiat tet sa qoe. Di rhoqorne na ama ruvek kârahani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa sa rha."

⁹Bä nga ma Nikodemus ka nari rhoqoräkt dä qa snanbät toqortäqyia, "Ngu lu va rhärhong däkt moe di mamär iva irhong ngä rhän doqor mäniekt?"

¹⁰Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Nak ainge di ngiat dräm ngi su ama Israelqäna näkt mäniekt bä qaku ngiat dräm dârhong däkt? ¹¹Nguat tamän särhäm nge na ama engätki mamär i ut tamän sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ut dräm irhong bä qosaqi urhi sameng sävät kärqärhongni i sa ut lu irhong sokt di ngän ama ruvek di qaku ngänät nanakt na ut sameng. ¹²Sa ngua mârhamän särhäm ngän sävät ama ivätki at kärhong näkt kaku ngänät nanakt dap sa ngu lu va ngänät nanakt toqor mäniekt kre i nguat tamän sävät ama usäpki at kärhong?"

¹³"Näkt kaku aung anga ruqa qäraktni i sa qa met säda ama usäpki arha ron dap sokt ma Ruqa aa Emga ama sägäk kârakni i sa qa män näda ama usäpki arha ron. ¹⁴Rhoqorne nä ma Moses kârakni i qa sek sa ama uiuvärhaqa* vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs di qosaqi ma Ruqa aa Emga diva rhi sek sä qa rhoqoräkt ¹⁵ivakt iva iarhakt ama ruvek moe qärahäe i rhat nanakt na qa diva rha sa ama iar ama sok tam ngät.

Inguna Ma Ngämuqa Sa Aa Snäng Bät Ama Ruvek Nävät Ama Ivätki

¹⁶"Inguna ma Ngämuqa sa aa snäng bät ama ruvek nävät ama ivätki bä äkt i sa qa von da aa emga qäraktni i ama sägäk ivakt iva aung gârakni i qat nanakt na qa diva qaku qä näñap dap pa qa sa ama iar ama sok tam ngät. ¹⁷Inguna ma Ngämuqa di sa qaku qa rhäk nä aa emga sämäni ama ivätki ivakt iva qa rhatnävämmne na ama ruvek dap ka rhäk na qa ivakt iva qa rhumaiar na rha. ¹⁸Näkt iaqäkt kârak i qat nanakt na qa di qaku qä narha ama rhäksärhäm nage ma Ngämuqa dap iaqäkt kârak i qaku qat nanakt di sa qa rha ama rhäksärhäm inguna sa qaku qat nanakt nä ma Ngämuqa aa emga ama sägäk.

¹⁹"Bä rhom däkt di ama rharimini sa ama matnävämmne i ama neraqa qa män sämäni ama ivätki sokt di ama ruvek di arhä snäng bät ama bängagi dap kaku rha ama neraqa inguna rhat tualat na ama vuirhong. ²⁰Näkt iarhakt ama ruvek moe qärahäe i rhat tualat na ama vuirhong di qaku nani a rha na ama neraqa inguna rhit len i varis kunäga sa arha vuirhong. ²¹Sokt di iaqäkt kârak i qat tualat parhäm ama engätki di sa qat dän sage ama neraqa ivakt iva ama ruvek möe di mamär iva rhi lu i iangärhäkt aa lat di ngät nage ma Ngämuqa."

Ma Jon Ama Baptais Ka Sameng Sävät Ma Kraiss

²²Bä nga nasot tärhong däkt dä ma Jisas kä na aa mudäsäqongda rha met bä sävät ama ngärhätkka ma Judia bä qale qa e qä na rha dap kä baptais pät ama ruvek.

²³Näkt toqoräkt di qosaqi ma Jon di qä baptais pät ama ruvek pät ama ivärhäm ma Ainon glaot na ama värhäm ama gaini na äm ma Salim inguna äkt di masirhat na ama reng e. Bä ama ruvek di rhat dän basägos ivakt

* 3:14 Nam 21:9

iva qä baptais pät a rha. ²⁴ Rhoqoräkt di as kaku rha mu ma Jon ba ama tpäskiarharhäng.

²⁵ Näkt maos dä ama enge ngä märanas mänguräp ma Jon aa mudäsaqongda rhi na akni nävät ama Judaqäna sävät iomäkt i ama ruvek ti qumär nas parhäm arha morta arhä qärhong. ²⁶ Dä rha män ge ma Jon bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, iaqäkt ama ruqa qäarak i sa qale qa qä na nge rhage na ama rigi ma Jordan bä qäarak i ngi sameng sävät a qa di nak sa qä baptais pät ama ruvek bä ama ruvek moe di rhat tet sagem gä.”

²⁷ Dä ma Jon ga muvät toqortäqyia, “Ama ruqa di sokt mamär iva qä rha ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa von ga rhäm ini näda ama usäpki arha ron.

²⁸ Näkt aingän maräkt di mamär iva ngäni sameng i sa ngua qoar toqortäqyia, ‘Aingo di qaku ma Kraisi na ngo dap aingo di sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo narhoer nanokt ka.’

²⁹ “Ma Kraisi di qa rhoqor ama gamoeqa qäarakni iva rhit bodäm na qa bä qa va rhät ama evopki. Dap aingo di ngo rhoqor iaqäkt ama gamoeqa aa ruqa qäarak i qät lu vät a qa qäarak i sa qale qa dap kat nari ma nas bä rhäqäp ka na ama märmärgem doqoräkt i qat nari iaqäkt ama gamoeqa aa eguinga. Iangärhäkt ama märmärgem di nga e gem ngo bä sa rhäqäp ngo na ngät mamär. ³⁰ Bä ma Jisasi di mamär iva qa rhän i ama moräs na qa dap aingo di mamär iva ngua rhän i ama gaini na ngo.”

³¹ Iaäkt kärak iva qa rhän na rhävuk di qa enges tävuk daver ama ruvek moe dap iaäkt kärak i qa narhe nävät ivät di qa nämäni ama ivätki dä qat tamän doqor ama ruqa nävät ivät. Näkt iaäkt kärak iva qa rhän na rhävuk näda ama usäpki arha ron di sa qa enges tävuk mamär daver ama ruvek moe.

³² Bä qa di qä sameng sävät iarhongäkt kärqärhong i sa qa lu irhong dä sävät iarhongäkt kärqärhong i sa qa nari irhong sokt di qaku aung gat nanakt na aa sameng. ³³ Bä aung anga ruqa qäarakni i sa qat tat maengäkt sa aa sameng di sa qä sämaengäktki i ma Ngämuqa di qat tamän bät ama engäktki. ³⁴ Inguna iaäkt kärak i ma Ngämuqa sa qa rhäk na qa di qat tamän bät ma Ngämuqa aa enge inguna ma Ngämuqa qät täqäp ka masirhat na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

³⁵ Ama Ngätmamäk di aa snäng bät ama Ngärhoemga dä sa qa mu iarhongäkt moe va aa rhäkt. ³⁶ Näkt iaäkt kärak i qat nanakt na ama Ngärhoemga di sa qa sa ama iar ama sok täm ngät. Dap iaäkt kärak i qaku qat nanakt na ama Ngärhoemga diva qaku qä nalu ama iar inguna ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi di sa qali qi vät a qa.

4

Ma Jisasi Kä Na Ama Evopki Nae Ma Samaria

¹ Rhoqoräkt di ma Jisasi ka räm i ama Farisiqäna sa rha nari sävät ama ruvek masirhat i rhat dän sagem ga bä qä baptais pät a rha bä rhit päs a rhäng dap ma Jon di qaku masirhat na anga ruvek tat dän sagem ga. ² Sokt di sa qaku ngäktki i ma Jisasi kä baptais pät ama ruvek dap kärarhani aa mudäsaqongda rhi baptais pät a rha.

³ Bä nga ma Jisasi ka räm doqoräkt dä qa met nae ma Judia bä saqi as sae ma Galili. ⁴ Näkt pa qoki qa rhet mät ama ngärhäktka ma Samaria. ⁵ Bä nga nasot dä qa män e mät ama värhäm gärqomni i rhat tes äm i ma Sikar e ma Samaria glaqot na ama ivärhäm gärqomni i sa mudu ma Jekop ka von aa emga ma Josep tä bäm. ⁶ Näkt äkt pät iomäkt ama ivärhäm di qale ma Jekop aa qotnaqoanga e. Bä ma Jisasi di arusus pät aa släqyige inguna sa qa met näva ama iska ama

uiu qa dä qa muqun bät iaqäkt ama qotnaqoanga aa rhäkt. Rhoqoräkt di sa mäniquänäng mamär. ⁷ Näkt toqoräkt i qale qa äkt dä aktni ama ruqi nae ma Samaria qia män e ivakt iva qi ok anga rigi.

Bä nga ma Jisas ka lu qi dä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Nga mamär iva ngi von ngo ngu nakt?” ⁸ Rhoqoräkt di sa aa mudäsaqongda rha met sämät ama värhäm ma Sikar ivakt iva rhi vodäm bät anga tmäs.

⁹ Dä iaqyäkt ama ruqi nae ma Samaria qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Ainge di nge nävät ama Judaqäna dap aingo di ama ruqi nävät ama Samariaqäna. Mäniekt bä va ngi nän ngo va ngi nakt?” Qia qoar na qa rhoqoräkt dinguna ama Judaqäna di qaku sägäni na rha rhi na ama Samariaqäna.

¹⁰ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa movät pät a qi rhoqortäqyia, “Ngäkt bä vadi mai qunäga vät a nge sä ma Ngämuqa aa vānbon bä qosaqi iaqäkt kärak i qä nän nge iva qä nakt dä vadi mai ngi nän ga dä sa va qä von nge rha ama rigi na ama iar.”

¹¹ Dä qa ruqi qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, nge di qaku gi nga guani iva ngi ok nä ini inguna ma uqupka di ama dur da aa ron. Dap ngu lu va ngi rha iaqyäkt ama rigi na ama iar na qoe? ¹² Nak nga nge di ama moräs na nge masirhat tävuk daver aut mamäk mä Jekop kärakni i sa qa von ut tärhak täkt ama uqupka rhak täkt kärakni i qa qä na aa es dä aa sipsipkäna rhit nakt nämät ka?”

¹³ Dä ma Jisas ka movät pät a qi i qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Iarhakt moe ama ruvek kärarhae i rhit näkt takt täkt ama rigi diva saqi as aqäsäk ta ¹⁴ dap aung gäarakni i qät näkt ama rigi nagem ngo diva saqi as kaku aqäsä qa. Inguna ama rigi qaraktni iva ngu von ga rhäm gi diva qia rhän i ama rigi qaraktni i qiat dräm git don na nas tävit imuk da aa ron bá va qi von ga rha ama iar ama sok täm ngät.”

¹⁵ Dä qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, rhäkt di mamär iva ngi von ngo rhä iaqyäkt ama rigi iva saqi as kaku ngu natmet sarhäkt ivakt iva ngu naqäk anga rigi.”

¹⁶ Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Ngia rhet bä ngia rhes gia egutka dä saqi evär däm nge.”

¹⁷ Dä nak kia movät pät a qa rhoqortäqyia, “Qaku gu nga egutka.”

Nävät at movätki dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Qoki ngätkti na nge rhoqoräkt i ngi qoar i qaku gi nga egutka. ¹⁸ Ama engätkti di rhoqortäqyia, mäqi gia egutpek ama ngärhäqyet na rha näkt tak täkt kärak i sa qale qa gem nge rhäkt di qaku gia egutka na qa. Ngätkti nä gia enge rhoqoräkt.”

¹⁹ Dä qaräkt ka ruqi qia qoar toqortäqyia, “Qamorqa, rhäkt di sa ngua lu mamär i nge di nak akni na nge nävät ma Ngämuqa aa vämginarha. ²⁰ Aiut ut mamäkkäna di rhi nänsäs dä rhakt täkt ama damgi dap ngän ama Judaqäna di ngäni qoar i ama ivärhäm gärqomni iva ama ruvek moe rhi nänsäs e di ma Jerusalem.”

²¹ Dä ma Jisas ka movät maräkt pät a qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, mamär iva ngiat nanakt na ngo inguna sa qorhäs na ut sävät ama qäväläm iva äm ngä rhän gärqomni iva qaku ngi nänsäs sage ama Ngätmamäk dä rhakt täkt ama damgi ura e ma Jerusalem. ²² Sökt di ngän ama Samariaqäna di ngäni nänsäs sage ianiäkt kärqäni i qaku ngänät dräm ini dap aiut di urhi nänsäs sage qarqäni i ut dräm ini inguna ama mumaiar di ngät nävät ama Judaqäna. ²³ Nak as pa ama qäväläm ngä rhän bä rhäkt di sa äm ngä män iva ama engätkti na rha ama ansäspämda diva rhi nänsäs sage ama Ngätmamäk nävät ama qloqäqa bä nävät ama engätkti inguna iarhakt ama ansäspämda

rhoqoräkt di ama Ngätmamäk kät ñäm nani a rha. ²⁴ Ma Ngämuqa di ama qloqaqa bä iarhakt kârarhae i aa ansäspämda na rha di mamär iva rhi nänäs sagem ga nävät ama qloqaqa bä nävät ama engäkki.”

²⁵ Bä nga iaqyâkt ama ruqi qia nari rhoqoräkt dä qia goar na qa rhoqortäqya, “Nguat dräm i iaqâkt ma Mesaia qârak i rhat tes ka i ma Kraiss diva qa rhän. Näkt toqoräkt iva qa rhän dä va qâ rhävâktsäs ba ut sävât iarhongäkt moekt.”

²⁶ Dä ma Jisas ka goar na qi mamär toqortäqya, “Aingo rhäkt kârak i nguât tamän särhäm nge di iaqâkt.”

Sa Evär Dä Ma Jisas Aa Mudäsaqongda Sagem Ga

²⁷ Vät iomäkt ama qäväläm dä evär dä ma Jisas aa mudäsaqongda bä rha män bät a qa i qat tamän särhäm ne qâ na ama evopki dä qräk mät ta nävät a iom. Sokt di qaku aung nävät a rha qa snanbät sä qi rhoqortäqya, “Ngu lu nani a nge na agiqa?” ura sä qa rhoqortäqya, “Mäniekt bä ngiat tamän särhäm ne ngi na qi?”

²⁸ Nasot toqoräkt dä iaqyâkt ama ruqi qia märanas daqule at kainaqi qäraktni i qiat dräm gi qâk ama reng sämät ki bä evär däm gi sävât arha värhäm bä qia goar na ama ruvek toqortäqya, ²⁹ “As ngäni ang ivakt iva ngäni lu akni ama ruqa qäraktni i qa goar na ngo sävât iarhongäkt moekt kärqârhong i sa mäqi ngua mualat nä irhong. Nguaräm ma Kraiss na qa.” ³⁰ Bä nga rhoqoräkt dä vuk sä rha näva arha värhäm bä rha met iva sagem ga.

³¹ Dap toqoräkt i sa iaqyâkt ama ruqi qia met dä ma Jisas aa mudäsaqongda rhit tägär sä qa i rhi goar na qa rhoqortäqya, “Qamorqa, rhäkt di ngia äs guani.”

³² Sokt di ma Jisas ka muvât i qa goar toqortäqya, “Aingo di gua tmäs iva nguât täs ngät kârangätni i qaku ngänät dräm guani sävât a ngät.”

³³ Bä nga ma Jisas aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä rha goar na ne rhoqortäqya, “Sa nguaräm aung ga ang sa anga tmäs bä ba qa.”

³⁴ Dä ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqya, “Gua tmäs di iomäkt iva nguât tualat parhäm iaqâkt aa snängaqa qârak i sa qa rhäk na ngo bä va ngu sot nä iangärhäkt aa lat. ³⁵ Dä ngänät dräm ngäni goar toqortäqya. ‘As anga levaet anga eqoan sae dä sa va sräp ama tmäs iva rhit ta ngät.’ Ngu goar na ngän i mamär iva ngäni ñäm sävât ama et na ama tmäs! Ama tmäs di sa sräp ngät mamär ivakt iva ama ruvek ti ta ngät.

³⁶ “Bä sa rhäkt di iaqâkt kârak i qat dräm gät ta ama tmäs di sa qät ta aa rhitsek i iangärhäkt ama tmäs di nä iarhakt ama ruvek kârarhae i rhat nanakt bä rhit ta ama iar ama sok tam ngät. Qat tualat toqoräkt ivakt iva iaqâkt kârak i qät kutnanokt ama tmäs dä iaqâkt kârak i qät ta ama tmäs diva märmär gem iom moe. ³⁷ Inguna rhangät täkt di ngä sämaengäkki na ama enge qärangätni i ngät tamän doqortäqya, ‘Akni ama ruqa qät kutnanokt ama tmäs dap pa akni qät ta ngät.’ ³⁸ Ngua rhäk na ngän ivakt iva ngänit ta ama tmäs kârangätni i mäqi qaku ngän mualat nani a ngät. Sa arhani rha mualat toqoräkt dap täkt di ngän dualat ngän na rha i ngänit ta iangärhäkt ama tmäs kârangätni i sa sräp ngät.”

Ama Rhäqäp Na Rha Ama Samariaqäna Sa Rhat Nanakt Nä Ma Jisas

³⁹ Näkt toqoräkt dä ama rhäqäp na rha ama Samariaqäna di rhat nanakt na qa inguna nävät ka ruqi at sameng gârangät i qia goar toqortäqya, “Qa goar na ngo sävât iarhongäkt moe qärqârhong i sa mäqi ngua mualat nä irhong.”

⁴⁰ Bä nga rhoqoräkt dä ama Samariaqäna rha met bä sagem ga dä rha goar

na qa iva qale qa qä na rha. Dä sa qale qa gem da vät ama qunängiom ama udiom.

⁴¹ Bä ama rhäqäp na rha ama ruvek di rhat nanakt inguna nävät aa enge. ⁴² Dä sa rha goar nä qa ruqi rhoqortäqyia, “Ut di ut nanakt dinguna qaku sokt nävät agini qärqäni i sa ngia goar na ut nä ini sävät a qa dap ut nanakt inguna rhäkt di sa ut nari bä ba nas bä ut dräm i rhak täkt ama ruqa di qoki ngätki i qa di ma Mumaiar bä ba ama ruvek nävät ama ivätki.”

⁴³ Näkt nasot ama qunängiom ama udiom dä ma Jisas ka märanas bä qa met sae ma Galili. ⁴⁴ Bä rhoqoräkt dä sa qa goar mamär i akni nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di qaku anga qutdrir sävät a qa mät aa värhäm maräkt. ⁴⁵ Näkt nga rhoqoräkt i qa män e ma Galili dä ama Galiliqäna rha ar sä qa sagem mes inguna sa rha lu iarhongäkt moekt kärqärhong i qa mualat nä irhong ba ama tmäski ma Pasova e ma Jerusalem inguna rhoqoräkt di sa qale rha e.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Narhoerqa Aa Emga
(4:46-54/Mat 8:5-13/Luk 7:1-10)*

⁴⁶ Bä nga rhoqoräkt i qale qa e ma Galili dä saqi as ka met bä sae ma Kana äkt i sa mudu qa rhong na ama rigi bä qia män i ama wain. Näkt e ma Kaperneam di qale akni ama narhoerqa ama moräs na qa qärakni i aa emga di qat namas mät ama rämgi. ⁴⁷ Näkt nga rhoqoräkt i iaqäkt ama narhoerqa qa nari sävät ma Jisas i sa qa män e ma Galili nae ma Judia dä qa met bä sagem ga bä qa goar na qa iva qä na qa ivakt iva qa rhumäräs pät aa emga inguna sa qorhäs iva qä nöp.

⁴⁸ Bä nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka goar na qa rhoqortäqyia, “Aingän ama ruvek di qaku mamär iva ngänät nanakt kre i qaku ngän lu anga muqunän näkt ama lat kärangätni i ngät dän masärmän.”

⁴⁹ Dä qä narhoerqa qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Morqa, mamär iva ngia rhet sae rhoqor täkt i varis ngua emga qä nañöp.”

⁵⁰ Bä nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Rhäkt di mamär iva evär däm nge. Sa ngia emga diva qat däqäm.” Dä sa qä narhoerqa qa märanas bä qa met inguna qa mat maengäkt sä ma Jisas aa enge.

⁵¹ Näkt nga rhoqoräkt i as kat tet parhäm aa iska säva vät dä aa latta rha män bät a qa bä rha sameng ba qa sävät aa emga i qat däqäm. ⁵² Bä nga qa nari rhoqoräkt dä qa snanbät sä rha närha ama qäväläm doqoräkt i märäs pät aa emga dä rha goar na qa rhoqortäqyia, “Mäqirhe vät ama sägäni säpbängang dä rhäksot na ama qärnaqi nävät a qa.”

⁵³ Bä nga rhoqoräkt dä qunäga vät iaqäkt ama rhoemga aa mamäk i iomäkt ama qäväläm di ama qäväläm maräkt kärqomni i sa ma Jisas ka goar na qa rhoqortäqyia, “Ngia emga diva qat däqäm.” Bä nävät tangät täkt dä qa qä na aa ruvek moe va aa vätki di rhat nanakt nä ma Jisas.

⁵⁴ Rhangät täkt di qosaqi ama nañis ngät ama muqunän ama unmem na ngät kärangätni i ma Jisas ka mualat na ngät toqoräkt i qa met nae ma Judia bä sae ma Galili.

5

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rämgivärhaqa Vät Ama Sabat

¹ Bä nasot iangärhäkt dä aktni ama Judaqäna arha tmäski qia män e ma Jerusalem dä ma Jisas ka met bä sae. ² Dap e ma Jerusalem di ama qärhopka qa e qärakni i na ama Judaqäna arha enge di rhat tes ka i ma Betesda. Näkt iaqäkt ama qärhopka di qa e glaqot na ama värhäm ama mor äm angärha surqa aa tmongi qäraktni i rhat tes ki i ama sipsipkäna angärha tmongi. Näkt namet

iaqäkt ama qärhopka di ama ngärhäqyet na ap ama suqulap kärqapni i qaku rha adäm namet ap kärqap i ap ngät mair sa ama ungi.

³⁻⁴ Näkt e di qale ama ruvek masirhat kärarhani i ama rämgi vät a rha rhi na ama säsurta rhi na ama vaktpärrharha näkt sävät ama ngänäpärharha. Rha moe rhat namas pä iaqyäkt ama ungi.*

⁵ Akni nävät iarhakt ama ruvek di sa ama rämgi qia rha qa vät ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem da qäraet da dävaung na ngät ama qoeo.

⁶ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka lu qa i qat namas äkt dä qa räm i sa qale qa mät iaqyäkt ama rämgi vät ama uiu ngät ama rhodäm dä sä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga nani a nge iva märäs pät a nge?”

⁷ Dä ama rämgi värhaqa qa muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qaku anga ruqa iva qa rhatnrähäm ngo säva ama qärhopka rhoqoräkt i ama rigi sarhäktsarhäkt pät a qi. Bä nga rhoqoräkt i ngu siqt iva ngua rhon sae di nak ngäda akni qa er vät na ngo i qa mon samäk.”

⁸ Dä sa ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngiat tet.” ⁹ Dä qoki äkt di iaqäkt ama ruqa di märäs pät a qa dä sa qa rha aa gasgaska bä qat tet. Näkt tak täkt ama qunäga di ama Sabat.

¹⁰ Bä äkt i nga rhoqoräkt dä soknga ama Judaqäna rha qoar nä iaqäkt ama ruqa qäarak i sa ma Jisas ka mumäräs pät a qa rhoqortäqyia, “Rhäkt di ama Sabat bä varhäm ama Muräkt diva qaku ngi nata gi rhatdingit.”

¹¹ Sokt di qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ama ruqa qäarakni i qa mumäräs pät a ngo di sa qa qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ngi rha gi rhatdingit bä ngiat tet.’ ”

¹² Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu agi a ruqa rhak täkt kärak i qa qoar na nge iva ngi rha gi rhatdingit bä ngiat tet?” ¹³ Sokt di iaqäkt ama ruqa qäarak i sa märäs pät a qa di qaku qat dräm i auge iaqäkt inguna ma Jisas di sa qäbäs na qa mänguräp ama gulänfi na ama ruvek nä iarhakt kärarhae i qale rha e.

¹⁴ Näkt nga nasot tangät täkt dä ma Jisas ka män bät iaqäkt ama ruqa va ama ansäpämgi ama mor qi dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “As ngi lu i rhäkt di sa märäs pät a nge. Sa qale ngiat tualat na ama vuirhong i varis nga äkt dä va guani anga mor ini masirhat ini ngä namän bät a nge qärqäni i qaku rhoqorne nä qäarakni gia rämgi qäarakni i mäqi qia män bät a nge.” ¹⁵ Dä qa ruqa qa met bä qa qoar na ama Judaqäna arhä narhoerta sävät ma Jisas i qa mumäräs pät a qa. ¹⁶ Bä nävät tom däkt dä iarhakt ama narhoerta rhi sangäm nä ma Jisas nävät aa lat inguna qat tualat pät ama Sabat.

¹⁷ Sokt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Gu mamäk di vasägos dä sa qat tualat nä qärangätmi aa lat bä sarhäkt sävät tak täkt ama qunäga bä ngo di qosaqi nguat tualat.”

Ma Jisas Kä Nä Ma Ngämuqa Di Iom Doqorne

¹⁸ Bä äkt i nävät tom däkt dä ama Judaqäna rhi siqt ma ama qrot iva rhi veng ga inguna qaku sokt nävät iomäkt i qaku qat tet parhäm ama Muräkt sävät ama Sabat dap nguna qosaqi qat tes ma Ngämuqa i qa maräkt aa mamäk bä qä qoaräs i qa qä nä ma Ngämuqa di iom doqorne.

* **5:3-4** Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Dap kale rha dä värhäm na ama rigi va ama qärhopka iva sarhäktsarhäkt pät a qi. 4 Inguna ama ensel nage ma Engeska qat dän bät ap ama qävälap säva ama qärhopka bä qat tu sarhäktsarhäkt pät ama rigi. Bä iaqäkt kärak i qa er qa mon säva ama rigi nasot toqoräkt i sarhäktsarhäkt pät a qi diva märäs pät a qa nämät agi rämgi qäarakni i qit ta qa.’

Ama Rhares Kärangättni Iva Ama Ngärhoemga Qat Tualat Na Ngät

¹⁹ Dä sa ma Jisas ka muvät pät a rha nä rhakt täkt ama muvätki i qä qoar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ma Ngämuqa aa emga di qaku mamär iva sokt ka qä namualat nä guani dap mamär iva sokt kat tualat nä ianiäkt kärqäni i qat lu aa mamäk i qat tualat nä ini. Inguna agini qärqäni i ama Ngätmamäk kat tualat nä ini di qosaqi ama Ngärhoemga diva qat tualat nä ini. ²⁰ Ama Ngätmamäk di qär qur ama Ngärhoemga rhä iarhongäkt moe qärqärhong i qat tualat nä irhong inguna ama Ngätmamäk di aa snäng bät ama Ngärhoemga. Nak as pa qräk mät ngän mamär nävät ama mor ngät masirhat ama lat iva as ama Ngätmamäk kär qur ama Ngärhoemga rhäm ngät. ²¹ Inguna ama Ngätmamäk di qat täranas na ama näpta näkt kät bon da rha ama iar dä qosaqi ama Ngärhoemga di qät bon da ama iar bä iarhakt kärarhae i nani a qa iva qä von da rhäm ngät.

²² “Näkt kosaqi ama Ngätmamäk di qaku qä namatnävämne na anga ruqa dap sa qa von da ama matnävämne moe ba ama Ngärhoemga ²³ ivakt iva ama ruvek moe diva rhit kutdrir sage ama Ngärhoemga rhoqoräkt i rhit kutdrir sage ama Ngätmamäk. Näkt nga auge qarak i qaku qät kutdrir sage ama Ngärhoemga di qaku qät kutdrir sage ama Ngätmamäk iaqäkt kärak i sa qa rhäk na qa.

²⁴ “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i nga aung gäarakni i qat nari gua enge bä qosaqi qat nanakt nä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo di sa qa rha ama iar ama sok täm ngät dap pa qaku rhi namatnävämne na qa inguna sa qa met daqule ama tänpki bä särhage säva ama iar.

²⁵ “Näkt kosaqi nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ama qäväläm nga e iva as äm ngä rhän bä sa rhäkt di äm ngä män iva ama näpta diva rhi nari ma Ngämuqa aa emga aa eguinga bä va iarhakt kärarhae i rha nari qa diva ama iar ta. ²⁶ Bä äkt i sa ama Ngätmamäk ka von da ama iar säva ama Ngärhoemga qoki rhoqor qa i ama iar nga e väm ga. ²⁷ Näkt kosaqi qa von ga rha ama rhares iva qa rhatnävämne na ama ruvek inguna qa di ma Ruqa aa Emga.

²⁸ “Bä va qale ngänit särmän sävät täni rhäkt inguna ama qäväläm nga e qärqomni iva äm ngä rhän iva iarhakt moekt kärarhae i rha e mät arha uqup kärangättni i mudu rha sasärhäm da mät ngät diva rhi nari aa eguinga ²⁹ dä va vuk sä rha. Näkt iarhakt kärarhae i sa rha mualat na ama märirhong diva rha rhäranas bä va ama iar ta dap kärarhani i sa rha mualat na ama vuirhong diva rha rhäranas bä va rha rhatnävämne na rha.

Iarhongäkt Kärqärhong I Irhong Ngärhi Samaengäktki Nä Ma Jisas Aa Sameng Sävät A Nas

³⁰ “Qaku mamär vät a ngo iva sokt ngo ngu namualat nä guani dap nguut tatnävämne na ama ruvek di sokt parhäm iarhongäkt kärqärhong i sa nua nari irhong. Bä äkt iva gu matnävämne diva ama räkt ngät inguna qaku nguut tualat sagem mes dap kinak nguut tualat sage iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo.”

³¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä ngu sameng sävät a nas dä iangärhäkt gu sameng diva qaku ngä nalu i ama engäktki na ngät. ³² Dap gu mamäk ka e näkt kä sameng sävät a ngo bä nguut dräm i aa sameng sävät a ngo di ama engäktki na ngät. ³³ Sa ngän däkne sävät ma Jon dä qa sameng ba ngän na ama engäktki sävät a ngo. ³⁴ Sokt di qaku ngut läk nani anga ruqa aa sameng sävät a ngo dap ngut puk pät a ngän nä rhärhong däkt ivakt iva ngäni rha ama mumaiar. ³⁵ Bä ma Jon di ama lirhäga qarakni i qat

dang bā gät bon da ama neraqa näkt ngän di nani a ngän bät ama qäväläm ama qot äm iva märmär gem ngän dä iaqäkt aa neraqa.

³⁶ “Dap aingo di ngo sa angätni ama sameng gärangätni i ama vit na ngät masirhat pä ma Jon aa sameng angät tpäs. Iangärhäkt ama sameng di ngät sävät ama lat kärangätni i sa ama Ngätmamäk ka von ngo rhäm ngät iva ngu sot na ngät. Dä iangärhäkt ama lat di rhangät täkt maräkt kärangät i nguät tualat na ngät bā ngät di ngärhi sameng i sa ama Ngätmamäk ka rhäk na ngo.

³⁷ “Bä ama Ngätmamäk kärakni i qa rhäk na ngo di sa qa maräkt ka sameng sävät a ngo. Sökt di as mudu qaku ngän nari aa eguinga dä qaku ngän lu qa ³⁸ bā qosaqi qaku qale aa enge väm ngän inguna qaku ngänät nanakt nä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na qa.

³⁹ “Ngänät dräm ngänit ñäm dä ma Ngämuqa aa enge angärha ron inguna ngän dü angän snäng iva nävät a ngät dä va ngäni rha ama iar ama sok täm ngät dap iangärhäkt ma Ngämuqa aa enge di nak ngärhi sameng sävät a ngo ⁴⁰ sökt di ngän der ngän namet sagem ngo ivakt iva ngäni rha ama iar.”

⁴¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di qaku ngut läk nani ama ruvek arha ansäs ⁴² dap ngän di nguät dräm angäna iar. Bā qosaqi nguät dräm i qaku angän snäng bät ma Ngämuqa. ⁴³ Bā ngo di sa ngua män nävät gu mam aa ngärhipki sökt di qaku ngän nar sä ngo. Dap kre va akni anga ruqa qa rhän bā sagem ngän nävät aa ngärhipki maräkt diva ngäni ar sä qa. ⁴⁴ Ngu lu va ngänät nanakt toqor mäniekt kre i nani a ngän na angäna ansäs nagem ngän gane dap kaku angän anga qänäskänes iva ngäni rha iangärhäkt ama ansäs kärangät i ngät dän nage ma Ngämuqa ama sägäk?

⁴⁵ “Sökt di qale ngän namu angän snäng iva ngu rhäksärhäm ngän da ama Ngätmamäk aa saqong. Dap iaqäkt kärak iva qä rhäksärhäm ngän di ma Moses inguna qa di sa ngänät nanakt na qa. ⁴⁶ Ngakt bā sa ngänät nanakt nä ma Moses dä mamär iva ngänät nanakt na ngo inguna qa di sa qa säm sävät a ngo. ⁴⁷ Bā nga rhoqoräkt dä ngu lu va ngänät nanakt na agirhong gärqärhongni i nguät tamän bät irhong doqor mäniekt kre i qaku ngänät nanakt nä iarhongäkt kärqärhong i qa säm irhong?”

6

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bā Ba Ama Ngärhäqyet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(6:1-15/Mat 14:13-21/Mak 6:30-44/Luk 9:10-17)

¹ Näkt nasot tangät täkt dä ma Jisas ka met bā särhage na ama namuqa ma Galili iaqäkt kärak i qosaqi rhat tes ka i ama namuqa ma Taiberias. ² Näkt nga rhoqoräkt di ama guläñgi ama mor qi na ama ruvek di rhit päa aa rhäng inguna sa rha lu i qa mualat na ama muqunän ama nañis ngät pät ama rämgivärharha. ³ Dä dang dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda bā säda ama dabäm dä rha muqun. ⁴ Näkt toqoräkt di sa qorhäs na ama Judaqäna arha tmäski ma Pasova.

⁵ Bā nga rhoqoräkt i ma Jisas ka ñäm dävit bā qa lu ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek i rhat tet iva sagem ga dä qa qoar nä ma Filip toqortäqyia, “Ngu lu va urhi vodäm bät anga bretkäna na qoe bā bā rhärha rhäkt ama ruvek iva rha äs ngät?” ⁶ Bā ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqoräkt di nak kop pakt iva qä siqut na qa inguna sa ma Jisas ka er qat dräm iva qa rhualat toqoräkt.

⁷ Dä ma Filip ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ama tbodäm bät ama udiom ama handretiom na ama qunäng angät titsek di qaku mamär iva rhi

navodäm na ngät bä mamär vät anga bretkäna bä bä rhärha rhäkt ama ruvek moekt iva qäqi rha äs ama gaini nävät a ngät.”

⁸ Dä akni nävät aa mudäsaqongda qärakni i rhat tes ka i ma Andru qärak i ma Saimon Pita aa lätkka qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, ⁹ “Akni ama rhoemga qa e qärakni i qät ta ama ngärhäqyet ama gaini na ngät ama bretkäna qärangätni i sa rha mualat na ngät nävät ama barli* näkt sävät ama udiom ama rhinämiom sokt di rhangät täkt ama tmäs di ama gaini na ngät mamär i qaku mamär iva bä ba ama ruvek ama rhäqäp na rha rhoqor täkt.”

¹⁰ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngäni qoar na ama ruvek iva rha rhuqun.” Rhoqoräkt di vät iosäkt ama ivärhäs di masirhat na ama mran bä iarhakt ama ruvek ta muqun i ama rhodäm sa ama gamoe di qorhäs iva ama ngärhäqyet ama tausengäna. ¹¹ Dä sa ma Jisas ka rha iangärhäkt ama bretkäna bä qa mes ama mär näkt ka matmät na ngät bä qa ruvek kärarhae i rhat muqun näkt kosaqi qa mualat toqoräkt sa ama rhinämiom bä rha rha bä mamär vät a rha.

¹² Näkt sa rhoqoräkt i iarhakt moekt ta mäsbä mamär vät a rha dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngän datma ama tmäsirhong gärgärhongni i sa rha mäsbä nävät irhong iva qale guani ngän narhar sä nas.” ¹³ Bä äkt i sa rha matma ama tmäsirhong nävät kärangät ka ngärhäqyet ama bretkäna na ama barli nasot kärarhani ama ruvek i sa rha mäsbä rha rhäqäp ama ngärhäqyisem da unbem ama urat na ngät.

¹⁴ Bä nasot toqoräkt i ama ruvek ta lu iaqyäkt ama muqunängi ama näfis ki qärakni i sa ma Jisas ka mualat na qi dä rhi nasäng iva rhat tamän doqortäqyia, “Bä ngätkki mamär i rhak täkt di iaqäkt kärak ma Ngämuqa aa vämginaqa iva qa rhän sämäni ama ivätki.” ¹⁵ Näkt nga rhoqoräkt i ma Jisas ka räm iva rha rhän inguna nani a rha iva rha rhualat na ama ulaqi ivakt iva rha rhair na qa iva ama vitnaqa na qa dä saqi as sokt ka qa met na äkt bä säda ama damgi.

Ma Jisas Kat Tet Pät Ama Qoeväs Angärha Rhäng

(6:16-21 / Mat 14:22-33 / Mak 6:45-52)

¹⁶ Bä nga rhoqoräkt i säpbängang mamär dä ma Jisas aa mudäsaqongda rha met bä samana säva ama namuqa aa rhäkt ¹⁷ bä rha veng sämät ama mlauski bä rha nasäng iva rhat tet särhage na ama namuqa sämät ama värhäm ma Kaperneam. Bä nga rhoqoräkt di sa rät pä bäs dap ma Jisas di as kaku qa män sagem da. ¹⁸ Näkt nga rhoqoräkt i sävät a rha i rhi ngang mät arhä mlauski dä ama laurqi ama qrot ki qia nasäng gi e bä ama vaeng ngä män.

¹⁹ Bä nga nasot ama ngärhäqyet ura ama ngärhäqyet da sägäk na ama kilomitaqäna i sa rha met pät a ngät dä nak as ta lu ma Jisas i namuk i qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng iva sagem da. Bä nga rha lu qa rhoqoräkt dä rhit len masirhat. ²⁰ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nak kop aingo dap kale ngänit len.” ²¹ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä nak as ta rhäknan däm ga sagem mes bä qoki vät iomäkt ama qäväläm dä arhä mlauski qia män dage äkt i mai iva rhat tet sae.

Aingo Di Ama Bret Na Ama Iar.

²² Näkt nga duququ vät akni ama qunäga dä ama gulängi na ama ruvek kärarhani i qale rha rhage na ama namuqa äkt i ma Jisas aa mudäsaqongda rha met nae di qunäga vät a rha i sokt ama sägäkt ama mlauski di qali qi e di sa qia met nae. Bä rhoqoräkt di sa qaku ma Jisas ka muqun mät ki qä na aa mudäsaqongda dap sokt ta rha met mät ki. ²³ Näkt nasot iangärhäkt dä angätni

* **6:9** Ama barli di ngät toqor ama egat i rhat dräm dat täs angät garang.

ama mlaus näva ama värhäm ama mor äm ma Taiberias ngä män bä ngä mair glaqot nä iosäkt ama ivärhäs kärqos i ama ruvek ta mä s ama bretkäna e nasot i sa ma Engeska qa mes ama mär sävät a ngät. ²⁴ Bä nga rhoqoräkt i iaqyäkt ama gulänqi na ama ruvek ta lu i qaku ma Jisas bä qosaqi qaku qararhani aa mudäsaqongda äkt dä sa rha muqun mät iangärhäkt ama mlaus bä rha met sae ma Kaperneam iväkt iva rhi näm nani ma Jisas. ²⁵ Bä nga rhoqoräkt i sa rha män bät a qa rhage vät ama namuqa aa rhäkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, qäsnia ngia män särhäkt?”

²⁶ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngänit näm nani a ngo di qaku nävät ama muqunän ama nañis ngät kärangätni i sa ngän lu ngät dap nguna nävät iomäkt i ngän mä s ama bretkäna bä angän sarem. ²⁷ Bä mamär iva qale ngän natmualat nani ama tmäs kärangätni i mavamava na ngät dap mamär iva ngän dualat nani ama tmäs kärangätni i ngät säva ama iar ama sok täm ngät iangärhäkt kärangät i ma Ruqa aa Emga va qä von ngän dä m ngät. Inguna qa di sa ma Ngämuqa qa von ga rha ama rhares iva qat tualat nä iarhongäkt.”

²⁸ Bä nga rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu va u rhualat toqor mäniekt iväkt iva ut tualat na ama lat kärangätni i sa ma Ngämuqa nani a qa na ngät?”

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Iangärhäkt ma Ngämuqa aa lat kärangät i nani a qa na ngät di rhoqortäqyia, va ngänät nanakt nä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na qa.”

³⁰ Bä äkt i rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu va agi anga muqunängi anga nañis ki qarakti iva ngia rhualat na qi iväkt iva urhi lu qi dä va ut nanakt na nge? Ngu lu va ngia rhualat toqor mäniekt? ³¹ Aut mamäkkäna di sa mudu rha mä s ama tmäs kärangätni i rhat tes ngät i ama mana vät ama ivärhäs ama qräk dä bäs di varhäm ama enge qarangätni i sa rha sä m a ngät toqortäqyia, ‘Qa von da rha ama bretkäna qarangätni i ngät näda ama usäpki arha ron iva rhat tä s ngät.’”

³² Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i qaku ma Moses iaqäkt kärak i qa von da rhä iangärhäkt ama bretkäna qarangätni i ngät näda ama usäpki arha ron dap ngät di nage gu mam gä rak i qät bon ngän da ama engätki na ngät ama bret kärangätni i ngät näda ama usäpki arha ron. ³³ Inguna ma Ngämuqa aa bret di iaqäkt kärak i qat dän näda ama usäpki arha ron bä sarhe bä qät bon da ama iar bä ba ama ruvek nävät ama ivätki.”

³⁴ Dä soknga rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Morqa, mä nasäng narhäkt bä rhävät dä ngit bon ut tä iaqäkt ama bret.”

³⁵ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di ama bret na ama iar. Näkt aung gä rakni i qa rhän sagem ngo diva qaku mamär iva saqi as anoeng mä qa bä qosaqi iaqäkt kärak i qat nanakt na ngo diva qaku mamär iva saqi as aqäsä qa. ³⁶ Sokt di sa ngua qoar na ngän i sa ngän lu ngo sokt di sa qaku ngänät nanakt. ³⁷ Iarhäkt kärarhae moe ama ruvek i ama Ngätmamäk kät bon ngo rhäm da diva rha rhän sagem ngo bä iarhäkt kärarhae iva rha rhän sagem ngo diva qaku ngu naqutmäs a rha.

³⁸ “Inguna sa ngua män na rhävuk näda ama usäpki arha ron bä sarhe di qaku va nguat tualat parhäm aingo gu snängaqa maräkt dap pa nguat tualat parhäm iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo aa snängaqa. ³⁹ Näkt iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo di varhäm aa snängaqa di qaku nani a qa iva ngu namusäng

sa aung nāvāt iarhakt moe qārarhae i sa qa von ngo rhām da dap pa ngua rhāranas na rha vāt ama dāngdāngini na qa ama qunāga. ⁴⁰ Inguna varhām gu mam aa snāngaqa di iarhakt kārarae i sa rha lu mamār na ama Ngārhoemga bā rhat nanakt na qa diva rha sa ama iar ama sok tām ngāt bā va ngua rhāranas na rha vāt ama dāngdāngini na qa ama qunāga.”

⁴¹ Dā ama Judaqāna rha nasāng i rhat tamāngus nāvāt aa enge inguna qa goar toqortāqyia, “Aingo di iaqākt ama bret kārak i sa qa māt na rhāvuk nāda ama usāpki arha ron bā sarhe.” ⁴² Dā sa rhi qoarās na ne rhoqortāqyia, “Nga qaku rhak tākt di nak kop ma Jisas ma Josep aa emga qārak i ut drām aa mamāqiom? Ngu lu māniekt bā mamār iva qā qoar toqortāqyia, ‘Sa ngua māt nāda ama usāpki arha ron bā sarhe?’ ”

⁴³ Dā ma Jisas ka muvāt i qā qoar na rha rhoqortāqyia, “Qale ngān damāngus. ⁴⁴ Inguna qaku mamār vāt anga ruqa iva qa rhān sagem ngo bā va ngua rhāranas na qa vāt ama dāngdāngini na qa ama qunāga qre i qaku ama Ngātmamāk kārakni i sa qa rhāk na ngo qā rha qa sagem ngo. ⁴⁵ Bā varhām ama enge qārangātni i sa mudu ma Ngāmuqa aa vāmginarha rha sām a ngāt kārangāt i ngāt tamān doqortāqyia, ‘Iarhakt moe diva ma Ngāmuqa qā su rha[‡].’ Ama ruvek moe qārarahani i rhat nari nāmāt ma Ngāmuqa bā rhat tet parhām aa enge diva rha rhān sagem ngo.

⁴⁶ “Qaku aung anga ruqa di sa qa lu ama Ngātmamāk dap sokt iaqākt kārak i qa nage ma Ngāmuqa di sa sokt ka qa lu qa. ⁴⁷ Dā sa nguāt tamān sārham ngān na ama engātki i iaqākt kārak i qat nanakt na ngo diva qā rha ama iar ama sok tām ngāt.

⁴⁸ “Nak aingo di ama bret na ama iar. ⁴⁹ Bā mudu angān mamākkāna di rhat tās ama mana vāt ama qrāk dā bās ama ivārhās sokt di rha nāp. ⁵⁰ Dap tak tākt ama bret kārak i nguāt tamān sāvāt a qa qārak i qat dān nāda ama usāpki arha ron bā sarhe di mamār iva aung anga ruqa qā ās nāvāt a qa dā va qaku qā nānāp. ⁵¹ Aingo di iaqākt ama bret ama ngātdāqām ga qārak i qa māt nāda ama usāpki arha ron bā sarhe. Nākt iaqākt kārak i qat tās nāvāt iaqākt ama bret diva qat dāqām basāgos. Inguna rhak tākt ama bret kārak iva ngu vodām ga nani ama ruvek nāmāni rhakt tākt ama ivātki arha iar di gu slāqyige na qa.”

⁵² Bā nga ama Judaqāna rha nari rhoqorākt dā rhi nasāng i rhit beng bāt a ne nāvāt ma Jisas aa enge i rhi qoar na ne rhoqortāqyia, “Ngu lu māniekt iva rhak tākt ama ruqa di mamār iva qā von ut ta aa slāqyige iva u ās ige?”

⁵³ Dā soknga ma Jisas ka qoar na rha rhoqortāqyia, “Sa nguāt tamān sārham ngān na ama engātki i ngakt bā qaku ngān namās nāvāt ma Ruqa aa Emga aa slāqyige bā qosaqi qaku ngān nanakt nāvāt aa biaska dā va qaku ngān narha iangārkhakt ama iar. ⁵⁴ Dap iaqākt kārak i qat tās nāvāt gu slāqyige dā qāt nakt nāvāt gu biaska diva qat sangar ama iar ama sok tām ngāt bā va ngua rhāranas na qa vāt ama dāngdāngini na qa ama qunāga. ⁵⁵ Inguna gu slāqyige di ama engātki na ngāt ama tmās bā qosaqi gu biaska di ama engātki na qi ama rigi. ⁵⁶ Bā ākt i iaqākt kārak i qat tās nāvāt gu slāqyige dā qāt nakt nāvāt gu biaska di iaqākt di sa qale qa māni ngo bā ngo di sa qale ngo māni qa.

⁵⁷ “Ama Ngātmamāk ama ngātdāqām ga di sa qa rhāk na ngo bā nguāt dāqām inguna nāvāt a qā di rhoqorne i iaqākt kārak i qat tās nāvāt a ngo diva qat dāqām inguna nāvāt a ngo. ⁵⁸ Bā rhak tākt ama bret di iaqākt kārak i qa māt nāda ama usāpki arha ron bā sarhe. Rhak tākt ama bret di qaku qa rhoqorne nā iangārkhakt ama bretkāna qārangāt i angān mamākkāna rha mās ngāt dā sa rha nāp. Ia qākt kārak i qat tās nāvāt tak tākt ama bret diva qat dāqām mas.”

⁵⁹ Rhangät täkt ama enge di ma Jisas ka märhamän bät a ngät toqoräkt i qa su ama ruvek pa ama mämairqi e ma Kaperneam.

Ama Enge Na Ama Iar Ama Sok Täm Ngät

⁶⁰ Bâ nga rhoqoräkt i ama ruvek kärarhani i rhat tet nasot ma Jisas ta nari iangärhäkt aa enge dä ama rhäqäp na rha nävät a rha rha qoar toqortäqyia, “Nak tangät täkt di ama qrot ngät ama rhisu. Ngu lu mamär vät auge iva qä rha ngät?”

⁶¹ Sokt di ma Jisas di sa qat dräm i sa rhat tamängus pät iangärhäkt aa enge bät äkt i qa qoar toqortäqyia, “Nga rhangät täkt ama enge ngärhi slava na ngän?”

⁶² Bâ nga rhoqoräkt dä ngu lu vä ngän du angän snäng mäniekt kre i ngäni lu ma Ruqa aa Emga i dängdang däm ga rhävit sa äkt i mäqi qale qa e? ⁶³ Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qät boda ama iar dap ama släyige di qaku ige ngärhit boda guani. Bâ iangärhäkt ama enge qarangät i sa ngua märhamän särhäm ngän na ngät di ama qloqaqa na ngät bät ngät di ama ngätäqäm ngät.

⁶⁴ Sokt di as arhani rha e nävät a ngän gärrarhani i qaku rhat nanakt.” Ma Jisas ka märhamän doqoräkt dinguna sa qat dräm mak pät ama rharimini i qa nasäng na aa lat nä iarhakt kärarhae iva qaku rhat nanakt bät qosaqi auge iaqäkt karak iva qä vodä ma Jisas säva aa ikkäna arhä rhäkt.

⁶⁵ Näkt kosaqi ma Jisas kâ qoar na rha rhoqortäqyia, “Bâ nga rhoqoräkt dä sa ngua qoar na ngän i qaku mamär iva anga ruqa qä namet sagem ngo qre i sa qaku ama Ngätmamäk ka von ga rha ama rhaes.”

⁶⁶ Bâ nga iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tet nasot a qa rha nari rhoqoräkt dä ama rhäqäp na rha nävät a rha evär däm da bät saqi as kaku rhat tet nasot a qa. ⁶⁷ Dä soknga ma Jisas ka snanbät sä qärrarhani ama ngärhäqyisem da udiom na rha aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Nga nani a ngän iva qosaqi ngän det daqule ngo rhoqor iarhakt?” ⁶⁸ Dä ma Saimon Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Urha Engeska, ngu lu va auge qarak iva u rhet sagem ga? Inguna nge di ama enge na ama iar ama sok täm ngät nga e gem nge. ⁶⁹ Bät qosaqi ut nanakt bät ut dräm i nge di ma Ngämuqa aa Qumärqumärqa mamär.”

⁷⁰ Dä sa ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nak ngän ama ngärhäqyisem da udiom na ngän di sa ngua armeng däm ngän. Sokt di akni nävät a ngän di ama iauska qa e mät ka.” ⁷¹ Ma Jisas ka märhamän doqoräkt di sävät ma Judas ma Saimon Iskariot aa emga iaqäkt karak i qa nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha aa mudäsaqongda qarak iva nasot dä va qä von däm ga säva aa ikkäna arhä rhäkt.

7

Ma Jisas Ka Met Säva Ama Tmäski Va Ama Mämairväm Ama Me Ngät

¹ Näkt nga nasot tangät täkt dä ma Jisas kat tet tage rhage bät qä su ama ruvek muk pät ama ngärhäktka ma Galili. Ama rharimini rhoqoräkt di sa qale qa sañis na ama ngärhäktka ma Judia inguna ama Judaqäna nae di sa qale rha nani a qa iva rhi veng ga. ² Sokt di rhoqoräkt i qorhäs na ama qäväläm gärqomni iva ama Judaqäna rhat tuqunän na ama tmäski va ama mämairväm ama me ngät ³ dä sa ma Jisas aa läktpek ta qoar na qa rhoqortäqyia, “Qoki va ngia rhet narhäkt bät sae ma Judia iväkt iva iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tet nasot a nge diva rhi lu qarangätni ama lat i ngiat tualat na ngät. ⁴ Inguna qaku anga ruqa qarakni i nani a qa iva ama ruvek tat dräm aa lat di qat dräm gä ngaip sä iangärhäkt aa lat. Dap nguna ngiat dräm ngiat tualat nä rhärhong däkt dä mamär iva sa ngi qur a nas bät ba ama ruvek moe.” ⁵ Ama rharimini

i aa läktpek ta märhamän särhäm ga rhoqoräkt dinguna qäqi rha di qaku rhat nanakt na qa.

⁶ Bä nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Gu qäväläm di as kaku rhäkмамär na äm dap aingän di ama qävälap moe di märmärsäs gem ngän sa ap. ⁷ Ama ruvek nävät ama ivätki di qaku mamär iva ama vu da arha ron na ngän dap ama vu da arha ron na ngo dinguna ngu sameng sävät a rha i rhat tualat na ama vuirhong. ⁸ Rhäkt diva ngän det sae ma Jerusalem säva iaqyäkt ama tmäski. Dap ngo di as kaku ngu namet sae inguna gu qäväläm di as kaku rhäkмамär na äm.” ⁹ Bä nga nasot tangät täkt aa enge dä qale qa e ma Galili.

¹⁰ Näkt nasot toqoräkt i sa aa läktpek ta met säva ama tmäski dä nak as ka met nasot a rha sae. Sokt di qaku qat tet da ama ruvek arhä saqong dap kä ngaip nas.

¹¹ Bä nga rhoqoräkt iva ama tmäski dä ama Judaqäna arhä narhoerta rhit näm nani a qa dap ti snanbät toqortäqyia, “Ngu lu iaqäkt ama ruqa qa qoe nai?” ¹² Dap toqoräkt pa ama tmäski mänguräp ama gulañ na ama ruvek di vräs da ama enge bä rhit täkdasäkt na ne sä ma Jisas i arhani rhi goar toqortäqyia, “Qa di ama mär qa ama ruqa.” Dap arhani rhi goar toqortäqyia, “Qaku, nak kat dräm ga iras ta ama ruvek.” ¹³ Sokt di qaku aung nävät a rha qa märhamän masirhat toqoräkt mänguräp ama ruvek moekt inguna rhit len iarhakt ama Judaqäna.

Ma Jisas Ka Su Ama Ruvek Pa Ama Ansäpämgi Ama Mor Qi

¹⁴ Näkt nga rhoqoräkt i sa mäni iaqyäkt ama tmäski mamär dä nak as ma Jisas ka met bä säva ama ansäpämgi ama mor qi bä qä nasäng i qä su ama ruvek.

¹⁵ Bä ama Judaqäna di qräk mät ta nävät aa rhisu dä rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu rhak täkt ama ruqa qarakni i qaku qa rha ama rhisu ama mor ngät di sa mäniekt bä aa mädräm ama mor ngät?”

¹⁶ Dä ma Jisas ka muvät i qä goar na rha rhoqortäqyia, “Rhangät täkt gu rhisu di qoki qaku ngät nagem ngo. Dap ngät dän nage iaqäkt karak i sa qa rhäk na ngo. ¹⁷ Ngakt bä nga aung gäarakni i nani a qa iva qa rhualat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa di mamär vät iaqäkt iva qä lu mamär i nga rhangät täkt gu rhisu di ngät dän nage ma Ngämuqa ura qoki ngät nagem ngo. ¹⁸ Inguna iaqäkt karak i qat tamän nävät aa qrot maräkt di qat tualat toqoräkt ivakt iva ama ruvek tit kutdrir sagem ga. Dap iaqäkt karak i qat tualat nani ama qutdrir iva sage iaqäkt karak i qa rhäk na qa di sa qat tamän na ama engätki bä qaku anga irasini sävät a qa. ¹⁹ Sa ma Moses ka von ngän dä ma Ngämuqa aa Muräkt sokt di qaku aung nävät angän di qat tet parhäm ngät. Ngu lu mäniekt bä ngäni siqut iva ngäni veng ngo?”

²⁰ Bä nga rhoqoräkt dä ama gulañgi na ama ruvek ta muvät päť a qa rhoqortäqyia, “Ainge di ama iauska qa e mät nge. Ngu lu auge qä siqut iva qä veng nge?”

²¹ Dä ma Jisas ka muvät i qä goar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngua mualat na ama sägängät ama lat ama nañis ngät dä ngän moe di qräk mät ngän nävät a ngät. ²² Näkt nguna nävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses i qa goar na ngän iva ngäni nädäkt angän släqyigleng bä äkt i rhoqor täkt iva vät ama Sabat dä ngänät dräm ngäni nädäkt ama rhoemga aa släqyige. Sokt di nak iangärhäkt ama Muräkt di qaku ngät nage ma Moses dap ngät nage angän mamäkkäna. ²³ Ngakt bä nga rhoqoräkt i vät ama Sabat di qoki mamär iva rhi däkt ama rhoemga aa släqyige varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä ngu lu

mäniekt bä ngänir qur ngo inguna sa ngua mumäräs pät ama ruqa aa släqyige moe vät ama Sabat? ²⁴ Qale ngän datnävämmne varhäm ianiäkt kärqäni i ama räkt ini gem ngän dap kinak mamär iva ngän datnävämmne na ama räkt ngät ama matnävämmne.”

Nak Nga Ma Jisas Di Ma Krais?

²⁵ Rhoqoräkt di arhani ama ruvek nae ma Jerusalem di rhi nasäng i rhi snanbät toqortäqyia, “Nga rhak täkt di ama ruqa qäarak i rhi siqut iva rhi veng ga? ²⁶ Sökt di ngäni lu qa i nak kop ama qraräqa na qa i qat tamän mänguräp ama ruvek dap ama narhoerta di qaku rhat tamän bät anga enge sävät a qa. Nga sa ama narhoerta rhat nanakt i qa di ma Krais? ²⁷ Sökt di ut dräm äkt i rhak täkt ama ruqa qa män nae dap toqoräkt iva ma Krais ka rhän dä qaku aung gä naräm i qa män na äkt.”

²⁸ Dä ma Jisas ka märhamän masirhat toqoräkt i qoki as kä su ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi i qä qoar toqortäqyia, “Qoki ngätkki rhoqoräkt i ngänät dräm a ngo bä qosaqi ngänät dräm äkt i ngo nae. Sökt di qaku ngua män sarhe varhäm gu snängaqa dap iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo di ama engätkki na qa. Näkt ngän di qaku ngänät dräm a qa ²⁹ dap ngo di guat dräm a qa inguna ngo di ngo nagem ga bä qa di sa qa rhäk na ngo.”

³⁰ Bä nga ama ruvek ta nari rhoqoräkt dä nani a rha iva rhi sangar a qa sökt di qaku aung nävät a rha qa rhäk pät a qa inguna aa qäväläm di sa äs kaku rhäkmamär na äm. ³¹ Sökt di ama rhäqäp na rha nävät iaqyäkt ama guläñgi na ama ruvek di qoki as ta nanakt na qa. Bä nga rhoqoräkt dä rhi qoar toqortäqyia, “Qre va ma Krais ka rhän dä nga va qa rhualat na anga rhäqäp anga muqnän anga nänis ngät kärangätäni i ngä vit masirhat pät tak täkt ama ruqa aa lat toqoräkt angät tpäs?”

Rha Rhäk Na Ama Ulaqimärharhärhäkt Näva Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi Ivakt Iva Rhi Sangar Ma Jisas

³² Bä nga rhoqoräkt i ama Farisiqäna rha nari iaqyäkt ama guläñgi na ama ruvek i rhat tamän särhäm ne nä iarhongäkt ama engirhong sävät a qa dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna rha rhäk na ama ruvek kärarhani i rhit lu vät ama ansäspämgi ama mor qi ivakt iva rhi sangar a qa. ³³ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo diva qale ngo ngu na ngän bät ama qot äm ama qäväläm nak kop näkt saqi ngua rhet sage iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo sarhe. ³⁴ Näkt toqoräkt iva ngua rhet dä va ngänit näm nani a ngo sökt diva qaku ngän namän bät a ngo bä qosaqi äkt iva qale ngo e di qaku mamär vät a ngän iva ngän namet sae.”

³⁵ Dä rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngu lu rhak täkt ama ruqa di qat tu aa snäng iva qa rhet sa qoe nai ivakt iva qaku ut namän bät a qa? Nga va qa rhet sa gläius sa äkt i qale ut kärhae mänguräp ama Jentailqäna bä va qä su rha? ³⁶ Ngakt bä nga rhoqoräkt dä ngu lu ama rharimini mäniekt bä qa qoar toqortäqyia, ‘Va ngänit näm nani a ngo sökt diva qaku ngän namän bät a ngo’ bä qosaqi qa qoar toqortäqyia, ‘Äkt i qale ngo e di qaku mamär vät a ngän iva ngän namet sae?’”

Ama Reng Na Ama Rigi Ama Ngätdäqäm Gi

³⁷ Näkt nga rhoqoräkt pät ama dängdängini na qa ama qunäga qäarakni i ama moräs na qa ama qunäga vät iaqyäkt ama tmäski dä ma Jisas ka mair bä qa näs i qa qoar toqortäqyia, “Ngakt bä aung gäarakni i aqäsä qa di mamär iva qä ang sagem ngo bä qä nakt. ³⁸ Bä auge qäarak i qat nanakt na ngo di ma Ngämuqa aa enge ngärhi qoar iva ama reng na ama rigi ama ngätdäqäm gi va qiat dân

bä qi ngang näväm ga.”³⁹ Qa märhamän doqoräkt di qa muqunäga sävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qarakni i iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa diva nasot dä va rhi rha qa. Näkt as mudu inomäk bä sävät iomäkt ama qäväläm di as kaku ma Ngämuqa qa von da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa inguna ma Jisas di as kaku rha sek sa aa ngärhipki.

Matmät Ama Ruvek Inguna Nävät Ma Jisas

⁴⁰ Bä nga rhoqoräkt i arhani ama ruvek nävät iaqyäkt ama gulänği ta nari iangärhäkt aa enge dä rha qoar toqortäqyia, “Qoki ngätki mamär i rhak täkt ama ruqa di iaqäkt kärak i ma Ngämuqa aa vämginaqa.”⁴¹ Bä qosaqi arhani di rha qoar toqortäqyia, “Qa di nak ma Krai.” Dap koki as arhani di rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu mäniekt bä va ma Krai di nak kop pa qa rhän nae ma Galili?”⁴² Nga qaku ngätki rhoqoräkt i ma Ngämuqa aa enge ngät tamän i ma Krai diva akni nävät ma Devit aa enevaqi näkt pa qa rhän nämät ama värhäm ama gaini na äm ma Betlehem äkt i mudu ma Devit nae?”⁴³ Näkt nga rhoqoräkt dä matmät ama ruvek inguna nävät ma Jisas.⁴⁴ Bä arhani ama ruvek di nani a rha iva rhi sangar a qa sokt di qaku aung nävät a rha qa rhäk pät a qa.

⁴⁵ Näkt nga nasot dä nak as ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäpämgi ama mor qi evär däm da bä sage ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna dä iarhakt ama narhoerta rha snanbät sä iarhakt toqortäqyia, “Mäniekt bä qaku ngän män sä qa sarhe?”

⁴⁶ Dä iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt ta muvät toqortäqyia, “As mudu qaku aung i qat tamän doqor tak täkt ama ruqa.”

⁴⁷ Bä nga rhoqoräkt dä ama Farisiqäna rha snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga rhoqoräkt di ngäni qoar i qosaqi qa iras täm ngän?”⁴⁸ As ngäni lu i ama tpäskinarha dä ama Farisiqäna di qaku rhat nanakt na qa.⁴⁹ Sokt di iaqyäkt ama gulänği na ama ruvek di sa rhat nanakt iarhakt kärarhae i qaku rhat dräm mamär nä ma Ngämuqa aa Muräkt. Rha di sa qale rha vä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm.”

⁵⁰ Dä akni nävät ama Farisiqäna ma Nikodemus iaqäkt kärak i sa mäqi qa met sage ma Jisas ka snanbät sa arhani nävät iarhakt ama narhoerta rhoqortäqyia,⁵¹ “Nga varhäm aut muräkt di mamär iva urhi rhäksärha anga ruqa narhoer näkt nasot dä urhit träm i qat tualat toqor mäniekt?”

⁵² Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak nga ainge di qosaqi nge nae ma Galili? As ngi lu ma Ngämuqa aa enge mamär dä va ngi lu i ngät tamän i qaku ma Ngämuqa anga vämginaqa qä namän nae ma Galili.”

Ama Ruqi Qaraktni I Qia Qavatnävätlägut

⁵³ [*Bä nasot toqoräkt dä rha moe rha met säva arha vät

8

¹ dap ma Jisas di qa met säda ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip.² Näkt duququ vät duququs mamär dä saqi as ka män bä säva ama ansäpämgi ama mor qi bä ama rhäqäp na rha ama ruvek tat dân bä sagem ga dä qa muqun bä qä nasäng i qä su rha.

³ Bä nga rhoqoräkt i qä su rha dä ama Skraipkäna rhi na ama Farisiqäna rha män gem ga sa ama ruqi qaraktni i rha sangar a qi rhoqoräkt i qi

* **7:53** Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap ama qängärirhong ma 7:53 bä sävät ma 8:11 di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm irhong sae.

qavatnävätlägut bä rha mair na qi dä qa guläñgi at saqong nä qa ruvek ⁴ näkt ta qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, rhakt täkt ama ruqi di ut sangar a qi inguna qia qavatnävätlägut. ⁵ Varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt di ma Moses kat tamän ma ama qrot särhäm ut iva urhi rhumät na ama ruqi rhoqor takt täkt na ama dui bä va qi ñäp. Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu ainge di ngiat tamän mäniekt?”

⁶ Nävät tangät täkt arhä snanbät di rhi siqut nä ma Jisas i rhit näm nani anga rharimini ivakt iva rhi rhäksärhäm ga. Sokt di ma Jisas ka angär bä qä nasäng i qät säm bät ivät na aa rhäktka.

⁷ Bä nga rhoqoräkt i qoki rhat naingbät mät ka i rhi snanbät sä qa rhoqoräkt dä qa sek aa uväs bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä auge nävät a ngän di qaku aa anga vuini di mamär iva qä er qä rhu qi na anga duiqa.” ⁸ Bä nasot toqoräkt dä saqi qa angär bä qät säm bät ivät. ⁹ Näkt nga nävät iangärhäkt aa enge dä arhani qärrarhani i rha nari qa di rhi nasäng i asägäk asägäk tat tet i mänasäng nävät ama srurha mamär näkt sä rha moekt bä äkt bä sokt nävät ma Jisas kã nä qa ruqi qäraktni i qoki as kiat mair.

¹⁰ Dä ma Jisas ka mair bä qa snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, qärrarhae rha qoe? Nga qaku aung iva qä rhäksärhäm nge?”

¹¹ Dä sa qärakt ka ruqi qia qoar toqortäqyia, “Morqa, qop kaku aung.”

Dä ma Jisas ka qoar na qi mamär toqortäqyia, “Bä nga rhoqoräkt dä qosaqi aingo di qaku ngu narhäksärhäm nge. Dap täkt di ngia rhet sokt di saqi as pa qale ngi narhäk pät anga vuini.”]

Aingo Di Ama Neraqa Bä Ba Ama Ruvek Pät Ama Ivätki

¹² Dä saqi as ma Jisas ka märhamän särha ama ruvek i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di ama neraqa bä ba ama ruvek pät ama ivätki. Näkt iaqäkt karak i qät päs gua rhäng di qaku mamär iva qä natmet pät bängangit angät tpäs dap pa qa sa ama neraqa na ama iar.”

¹³ Dä soknga ama Farisiqäna rha märhamän ma ama qrot särhäm ga rhoqortäqyia, “Iangärhäkt gi sameng di qaku ama engätkti na ngät inguna rhäkt di qoki nge maräkt ngia män bä ngi sameng sävät a nas.”

¹⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha i qä qoar toqortäqyia, “Näma dä ngo maräkt ngu sameng sävät a nas sokt di iangärhäkt gu sameng di ama engätkti na ngät inguna nguat dräm äkt i sa ngua män nae bä qosaqi nguat dräm äkt iva ngua rhet sae. Dap ngän di qaku ngänät dräm i ngua män na qoe nai bä qosaqi qaku ngänät dräm äkt iva ngua rhet sae. ¹⁵ Näkt aingän di ngän datnävämne na ama ruvek arha lat parhäm ama ruvek arhä snängaqa dap ngo di qaku ngu namatnävämne na aung anga ruqa aa lat. ¹⁶ Sokt di ngakt bä nga nguat tatnävämne na ama ruvek arha lat dä qarangättni gu matnävämne di ama räkt ngät inguna qaku sokt ngo nguat tatnävämne dap ngu na ama Ngätmamäk karakni i sa qa rhäk na ngo un datnävämne. ¹⁷ Näkt käqi varhäm angän Muräkt maräkt di sa rha säm i ngakt bä ama udiom ama ruqiom ini sameng sävät ani di iomäkt in sameng di ngärhi qoar i ianiäkt di ama engätkti nä ini. ¹⁸ Dap aingo di ama sägäk na ngo qärak i qä sameng sävät a nas. Näkt kosaqi akni qärak i qä sameng sävät a ngo di ama Ngätmamäk karakni i sa qa rhäk na ngo.”

¹⁹ Bä nga rhoqoräkt dä rhi nasäng i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu iaqäkt gi mam ga qoe?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Aingän di qaku ngänät dräm a ngo bä qosaqi gu mamäk. Inguna vadi mai ngänät dräm a ngo dä qosaqi vadi mai ngänät dräm gu mamäk.”

²⁰ Rhangät täkt ama enge qärangät i qa märhamän bät a ngät di rhoqoräkt i qä su ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi glaqot na ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dat tu ama vänbon na ama ligär e. Sokt di qaku aung ga sangar a qa inguna as toqoräkt di aa qäväläm di as kaku rhäkmamär na äm.

²¹ Näkt saqi as ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo diva ngua rhet daqule ngän bä va ngänät näm nani a ngo sokt diva ngäni nämät angäna vuirhong. Inguna äkt iva ngua rhet sae di qaku mamär vät a ngän iva ngän namet sae.”

²² Bä äkt i ama Judaqäna rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nga va qä veng näs inguna sa qa qoar i äkt iva ngua rhet sae di qaku mamär vät a ngän iva ngän namet sae?”

²³ Dä ma Jisas di qop kat tamän i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän di ngän narhe dap aingo di ngo na rhävuk. Bä aingän di ngän nämäni rhakt täkt ama ivätki dap aingo di qaku ngo nämäni rhakt täkt ama ivätki. ²⁴ Bä äkt i sa ngua qoar na ngän iva ngäni nämät angäna vuirhong inguna ngakt bä qaku ngänät nanakt i ngo di iaqäkt kärak i ngu sameng i aingo di iaqäkt di qoki va ngäni nämät angäna vuirhong.”

²⁵ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu auge na nge?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nak kop toqor varhäm gärangätäni gua enge moe inamäk kärangät i sa ngu sameng sävät a nas.” ²⁶ “Nak as masirhat nä gua enge sävät a ngän sä iarhongäkt kärqärhong iva ngua rhatnävämmne na ngän bät irhong angät tpäs. Sokt di iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo di qat dräm ama engätki bä sokt agirhong gärqärhongni i sa ngua nari irhong nämät ka di nguat tamän särha ama ruvek nävät ama ivätki nä irhong.”

²⁷ Sokt di rhoqoräkt di qaku rhat dräm i nak ma Jisas kat tamän särhäm da sävät ama Ngätmamäk.

²⁸ Bä nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä sa ngän sek sä ma Ruqa aa Emga dä va ngäni räm i aingo di iaqäkt kärak i ngu sameng i aingo di iaqäkt bä ngo di qaku sokt ngo ngu namualät nä guani dap sokt nguat tamän bät iarhongäkt kärqärhong i ama Ngätmamäk sa qa su ngo rhäm irhong. ²⁹ Näkt iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo sarhe di qaku qa met daqule ngo dap kale qa gem ngo inguna vasägos dä nguat tualat nä qärangätäni ama lat i märmar gem ga nävät a ngät.”

³⁰ Bä nga rhoqoräkt i as kat tamän bät iangärhäkt ama enge dä sa ama rhäqäp na rha ama ruvek tat nanakt na qa.

Ama Engätki Va Qia Rhuisiska Vät A Ngän

³¹ Dä soknga ma Jisas ka qoar nä iarhakt ama Judaqäna qärrhani i rhat nanakt na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä ngän det parhäm gu rhisu di aingän di nak gu mudäsaqongda mamär. ³² Bä va ngänät dräm ama engätki bä va iaqyäkt ama engätki qia rhuisiska vät a ngän.”

³³ Dä rha muvät päť a qa rhoqortäqyia, “Nak aiut di ma Abraham aa qärhae na ut bä as mudu qaku qali lut i ama latta mavängam ba aung aa rem. Ngu lu mäniekt bä va ngi qoar iva ngia rhuisiska vät a ut?”

³⁴ Dä sa ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i iarhakt moe qärrhae i rhat tualat na ama vuirhong di iarhakt di qale rha va ama vuirhong angärha rem. ³⁵ Näkt ama latka mavängam gärakni i qale qa va akni aa rem di qaku qa nämäni ama enevaqi ma ama soktäm dap ama ruqa aa emga di sa qale qa ma ama soktäm mäni iaqyäkt ama enevaqi.

³⁶ Bä äkt i ngakt bä ma Ruqa aa Emga sa qa muisiska vät a nge diva isiska

vät a nge mamär. ³⁷ Bä nguät dräm i ngän di ma Abraham aa qärhae. Sokt di nani a ngän masirhat iva ngäni veng ngo inguna qaku ngänät nanakt nä qärangätni gua enge. ³⁸ Näkt aingo di nguät tamän särhäm ngän nä iarhongäkt kärqärhong i sa ngua lu irhong doqoräkt i qale ngo ge gu mam dap ngän di ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i sa ngän nari irhong nämät angän mamäk.”

Ma Sämga Aa Es Na Ngän

³⁹ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha muvät toqortäqyia, “Ma Abraham di aut mamäk.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä ma Abraham aa es na ngän mamär dä vadi mai mamär iva ngän dualat na ama lat kärangätni i sa ma Abraham ga mualat na ngät. ⁴⁰ Aingo di sa ngua sameng ba ngän na ama engätki qäraktni i ngua nari qi nage ma Ngämuqa dap täkt di nani a ngän iva ngäni veng ngo. Ma Abraham di mudu qaku qa mualat na agung anga lat toqoräkt. ⁴¹ Dap ngän di ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i qoki angän mamäk kat tualat nä irhong.”

Bä nga rhoqoräkt dä rha muvät pät a qa i rha märhamän särhäm ga na ama qrot toqortäqyia, “Aiut di qaku ama rhoes na ut kärarhani i sa rha män nävät ama qavatka. Sokt aut mamäk ama sägäk bä iaqäkt di ma Ngämuqa.”

⁴² Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä ma Ngämuqa di nak angän mamäk na qa di mamär iva angäna snäng bät a ngo inguna ngua män nage ma Ngämuqa bä rhäkt di sa qale ngo rhe. Bä qosaqi qaku ngua män barhäm gu snängaqa dap ka maräkt ka rhäk na ngo. ⁴³ Mäniekt bä qaku qunäga vät a ngän sä rhangät täkt gua enge? Ama rharimini qärqäni i qaku qunäga vät a ngän sä gua enge dinguna qaku nani a ngän iva ngän namat maengäkt sä ngät. ⁴⁴ Aingän di angän mamäk ma Sämga bä nani a ngän iva ngän dualat parhäm aa snängaqa. Näkt ka di sa qat dräm gä veng ama ruvek mänasäng nävät ama rharimini. Bä qa di qaku qat dräm gat tualat parhäm ama engätki inguna qaku ama engätki qia e gem ga. Bä nga rhoqoräkt iva qä iras dä qat dräm gat tualat parhäm aa snängaqa maräkt inguna qa di ama irasmätka bä ama irasirhong angät mamäk.

⁴⁵ “Bä äkt i qaku ngänät nanakt na ngo inguna nguät tamän bät ama engätki. ⁴⁶ Nga mamär iva aung nävät a ngän gä qoaräs na ngo sävät anga vuini qärqäni i sa ngua mualat nä ini? Ngakt bä nga nguät tamän bät ama engätki dä mäniekt bä qaku ngänät nanakt na ngo? ⁴⁷ Iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa es na rha di rhat nari ma Ngämuqa aa enge. Bä ama rharimini qärqäni i qaku ngänät dräm ngänät nari ngät dinguna qaku ma Ngämuqa aa es na ngän.”

As Toqoräkt I Qaku Rha Sa Ma Abraham Dä Sa Qale Ngo

⁴⁸ Dä ama Judaqäna rha muvät pät a qa i rhi snanbät toqortäqyia, “Nga ngätki na ut toqoräkt i urhi qoar i nge di ama Samariaqa na nge dä ama iauska qa e mät nge?”

⁴⁹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Aingo di qaku ama iauska qa e mät ngo dap ngut kutdrir sage gu mamäk sokt di aingän di qaku ngänit kutdrir sagem ngo. ⁵⁰ Bä aingo di qaku ngut näm nani ama murhämeska bä ba nas dap akni qa e qärakni i qät näm nani ama murhämeska bä ba ngo bä qa diva qat tatnävamne na ama ruvek. ⁵¹ Näkt nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i ngakt bä iaqäkt kärak i qat tet parhäm gua enge di qa di qaku mamär iva qä nañäp.”

⁵² Dä soknga ama Judaqäna rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Nak täkt di ut dräm i nge di ama iauska qa e mät nge inguna ma Abraham gä nä qärrarhani ma Ngämuqa aa vämginarha di sa rha ñäp. Dap nge di ngi qoar i iaqäkt kärak i qat tet parhäm gia enge di qaku mamär iva qä nañäp. ⁵³ Nak nga nge di ama moräs na nge masirhat päť aut mamäk ma Abraham aa uväs? Ma Abraham di sa qa ñäp bä qosaqi sävät kärarhani ma Ngämuqa aa vämginarha. Ngu lu ngiat tu gi snäng i nge di auge na nge?”

⁵⁴ Dä sa ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ngakt bä ngut sek sä gu ngärhipki dä iaqäkt gu murhämeska di qaku mamär vät guani na qa. Dap sokt gu mamäk kärakni i ngäni qoar i angän Ngämuqa na qa di iaqäkt kärak i qät sek sä gu ngärhipki. ⁵⁵ Bä näma dä qaku ngänät dräm a qa sokt di aingo di nguat dräm a qa. Ngakt bä nga vadi mai ngua qoar i qaku nguat dräm a qa dä va ama irasmätka na ngo rhoqor ngän sokt di nak nguat dräm a qa bä nguat tet parhäm aa enge. ⁵⁶ Bä angän mamäk ma Abraham di qä qok masirhat nävät iomäkt iva qä lu gu mänmäs. Bä qa lu äs dä märmär gem ga.”

⁵⁷ Dä soknga ama Judaqäna rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Nga sa ngia lu ma Abraham doqoräkt i gi qoeo di as kaku ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ngät?”

⁵⁸ Dä sa ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i as toqoräkt i qaku rha sa ma Abraham dä sa ngo di sa qale ngo.” ⁵⁹ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha mat ma ama dui ivakt iva rhi rhumät na qa sokt di ma Jisas ka ngaip nas bä up na qa i qa lir qa met näva ama ansäspämgi ama mor qi.

9

Ma Jisas Ka Mumäräs Päť Ama Ruqa Ama Säsur Qa

¹ Näkt nga rhoqoräkt i ma Jisas ka met näva ama ansäspämgi ama mor qi bä qat tet parhäm aa iska dä qa lu ama ruqa qärakni i qa säsur mänasäng doqoräkt i rha sa qa. ² Dä aa mudäsaqongda rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ngu lu auge qa mualat na ama vuini bä äkt i rha sa rhak täkt ama ruqa i ama säsur qa? Nga rhak täkt ama ruqa ura aa mamäqiom?”

³ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Qaku rhak täkt ama ruqa bä qosaqi qaku qärqiomni aa mamäqiom da mualat na anga vuini dap ka män i ama säsurqa na qa divakt iva ama ruvek diva rhi lu ma Ngämuqa aa lat päť kärangätni aa iar. ⁴ Bä nga rhoqor täkt i as ge qunäga dä mamär iva ut tualat nä iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo aa lat inguna qorhäs iva bängagi iva qaku aung gä namualat. ⁵ Näkt as toqor täkt i qale ngo mäni ama ivätki di ama neraqa na ngo bä ba ama ruvek nävät ama ivätki.”

⁶ Bä nga nasot iangärhäkt aa enge dä qa qot päť ivät näkt ka näpgoer na ama ivätki qi na aa rhäbänqi näkt ka mat a qi bä qa mu qi vät ka ruqa aa mänap angärha rhäng. ⁷ Näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet bä ngi rhor nas mät ama egoga qärakni i rhat tes ka i ma Siloam.” Näkt iaqyäkt ama ngärhipki i Siloam di na ama Judaqäna arha enge di rhoqortäqyia, qa rhäk na qa. Bä äkt i iaqäkt ama ruqa qa met bä qa rhor nas näkt sa qa män säva vät i qat nañäm.

⁸ Dä qärarhani ama ruvek i rhat dräm dat tas glaqot na qa bä sävät kärarhani i mudu rhat lu qa i qä nän nani anga ligär di rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nguaräm dak täkt ama ruqa di nak kop iaqäkt kärak i qat dräm gat muqun bä qä nän nani anga ligär.” ⁹ Dä arhani rha qoar i nak kop iaqäkt. Dap arhani di rha qoar toqortäqyia, “Qaku, nak kop kat nañäm doqor qa.” Sokt di qa ruqa maräkt di qop kat tamän doqortäqyia, “Nak kop aingo rhäkt.”

10 Bã äkt i rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa mamär toqortäqyia, “Dä ngu lu mäniekt bã äkt i ngiat nañäm?”

11 Dä sa qa muvät toqortäqyia, “Ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Jisas ka näpgoer na ama ivätki qi na aa rhäbänqi näkt ka mu qi vät gu mänap angärha rhäng. Näkt ka qoar na ngo iva ngua rhet sämät ama egoga ma Siloam bã va ngu rhor nas. Bã nga nasot toqoräkt i sa ngua met bã sae bã ngua rhor nas dä nguät nañäm.”

12 Näkt nga rha nari rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu iaqäkt ama ruqa qa qoe nai?”

Dä sa qa qoar toqortäqyia, “Qaku nguät dräm.”

Ama Farisiqäna Rha Rübät Mamär Sa Ama Säsur Qa I Märs Pät A Qa Rhoqor Mäniekt

13 Näkt nga nasot dä rha met sa ama ruqa qärakni i mudu ama säsur qa bã sage ama Farisiqäna. 14 Iaäkt ama qunäga qärakni i ma Jisas ka näpgoer na ama ivätki qi na aa rhäbänqi bã qa mu qi vät ama säsurqa aa mänap angärha rhäng bã sa qat nañäm di ama Sabat. 15 Bã nga rhoqoräkt dä qosaqi ama Farisiqäna rhi snanbät sä qa i mäniekt bã qat nañäm. Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qa mu ama ivätki i qa näpgoer na qi qi na aa rhäbänqi vät gu mänap angärha rhäng näkt ngua rhor nas bã rhäkt di nguät nañäm.”

16 Dä arhani ama Farisiqäna rha qoar toqortäqyia, “Iaäkt ama ruqa di qaku qa nage ma Ngämuqa inguna qaku qat tet parhäm ama Sabat aa muräkt.”

Dap arhani nävät a rha di rha snanbät toqortäqyia, “Ngu lu nga mamär iva anga ruqa qärakni i qat tualat na ama vuirhong di qa rhualat na anga muqunän anga nañis ngät toqor tangät täkt?”

Bã nga nävät tom täkt dä matnät arhä snägaqa bã ama udiom na rha.

17 Bã äkt i saqi rha rhong sävät kärak ka ruqa i mudu ama säsur qa bã rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu ainge qärak i sa iaqäkt ka ruqa qa mumäräs pät gi saqong diva ngia rhamän doqor mäniekt sävät a qa?”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Qa di akni ma Ngämuqa aa vämginaqa.”

18 Sökt di ama Judaqäna di qoki as kaku rhat nanakt i iaqäkt ama ruqa di mudu ama säsur qa näkt nasot dä sa märäs pät aa saqong bã qat nañäm bã dängdäng i sa rha rhäkne nani aa mamäqiom. 19 Bã sa nga rhoqoräkt i aa mamäqiom in män dä rha snanbät sä iom doqortäqyia, “Nga rhak täkt di in oemga iaqäkt kärak i ini qoar i sa in sa qa i ama säsurqa na qa? Ngu lu mäniekt bã rhäkt di qat nañäm?”

20 Dä sa aa mamäqiom in muvät toqortäqyia, “Unät dräm i qa di un oemga bã qosaqi unät dräm i aa nanäk kia sa qa i ama säsur qa. 21 Sökt di qaku unät dräm i mäniekt bã sa rhäkt di qat nañäm bã qosaqi qaku unät dräm i auge iaqäkt kärak i qa mumäräs pät aa saqong bã qat nañäm. Ngäni snanbät sä qa inguna qa di sä ama mor qa bã va qa rhamän bã ba nas.”

22 Näkt ama rharimini qärqäni i aa mamäqiom in märhamän doqoräkt dinguna in it len ama Judaqäna i sa nguna ama Judaqäna rha rhares ba ne iva iaqäkt kärak i qä qoaräs mamär i ma Jisas di ma Krai na qa diva rhi qutmäs a qa näva arhä mämaiqi. 23 Bã äkt i rhoqor täkt dä sa aa mamäqiom in goaräs na rha rhoqortäqyia, “Sa qa di ama mor qa dap ngäni snanbät sä qa.”

24 Bã äkt i saqi as ama Judaqäna rha mes kärak ka ruqa i mudu ama säsur qa bã rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Ut dräm i iaqäkt ama ruqa qärak i qa mumäräs pät gi saqong di qat dräm gat tualat na ama vuirhong. Dap täkt di mamär iva ngi vodä gia ansäs sage ma Ngämuqa.”

²⁵ Dä sa qa muvät toqortäqyia, “Qaku nguät dräm i iaqäkt ama ruqa di qat dräm gat tualat na ama vuirhong ura qaku. Dap sokt kärqäni i nguät dräm ini di mudu ama säsurqa na ngo dap täkt di sa nguät nañäm.”

²⁶ Dä soknga rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu qa mäšana na nge? Ngu lu qa mumäräs päť gi saqong doqor mäniekt?”

²⁷ Dä qa muvät päť a rha rhoqortäqyia, “Sa mai ngua qoar na ngän sokt di qop kaku ngän nari. Ngu lu mäniekt bä nani a ngän iva saqi ngäni nari nasot a nas? Nga nani a ngän iva qosaqi aa mudäsaqongda na ngän?”

²⁸ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rhat tuma qa i rhi qoar toqortäqyia, “Nge di iaqäkt ama ruqa aa mudäsaqongga na nge dap aiut di ma Moses aa mudäsaqongda na ut! ²⁹ Inguna sa ut dräm i ma Ngämuqa qa märhamän särhä ma Moses dap iaqäkt ama ruqa di qoki sa qaku ut dräm äkt i qa män nae.”

³⁰ Dä qarak ka ruqa qa muvät päť a rha i qä qoar toqortäqyia, “Nak täkt di qräk mäť ngo inguna sa ngäni qoar i qaku ngänät dräm äkt i qa män nae sokt di nak ka mumäräs päť gu saqong! ³¹ Näkt ut dräm i ma Ngämuqa di qaku qat nari nämät ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong. Dap sokt kat nari nämät ama ruvek kärarhani i rhat nanakt na qa bä rhat tet parhäm aa snägaqa. ³² Näkt kosaqi mudu as kaku aung ga nari sävät anga ruqa qa qäarakni i aa nanäk kia sa qa i ama säsur qa näkt nasot dä akni ama ruqa qa mumäräs päť aa saqong. ³³ Ngakt bä iaqäkt ama ruqa di qaku qa nage ma Ngämuqa di vadi mai qaku qä namualat nä guani.”

³⁴ Dä rha muvät päť a qa i rhi qoar toqortäqyia, “Nge di sa rhäqäp gia iar mamär na ama vuirhong doqoräkt i gi nanäk kia sa nge. Ngu lu mäniekt bä nani a nge iva ngi su ut? Qaku mamär väť a nge iva ngi nasu ut.” Näkt nga nasot iangärhäkt arha enge dä rha qutmäs a qa näva arhä mämairqi.

Ama Säsur Qa Ama Ruqa Aa Qatnanakt

³⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka nari i sa rha qutmäs iaqäkt ama ruqa näkt toqoräkt i qa män bät a qa dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Nga ngiat nanakt nä ma Ruqa aa Emga?”

³⁶ Dä qa ruqa qa snanbät toqortäqyia, “Qamorqa, ngu lu auge iaqäkt? Ngä qoar na ngo ivakt iva nguät nanakt na qa.”

³⁷ Dä sa ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Rhäkt di nak sa ngia lu qa bä qa di rhak täkt kärak i ngä na qa in damän särhäm ne.”

³⁸ Dä qa ruqa qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Gua Engeska, sa rhäkt di nguät nanakt.” Näkt nga rhoqoräkt dä sa qa ansäs sage ma Jisas.

³⁹ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngua män sämäni ama ivätki ivakt iva ngua rhatnäväme na ama ruvek iva ama ruvek kärarhani i qaku rhat nañäm diva rhat nañäm dap iarhakt kärarhae i rhat nañäm diva qaku rhat nañäm.”

⁴⁰ Näkt arhani ama Farisiqäna qäarakni i qale rha rhi nä ma Jisas ta nari qa i qa märhamän doqoräkt dä sa rha snanbät toqortäqyia, “Ngu lu mänia? Nga aiut di qosaqi ama säsurta na ut?”

⁴¹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Nak ngakt bä nga ama säsurta na ngän dä vadi mai qaku ngän nata ama rhäksärhäm inguna nävät angäna vuirhong dap nguna rhäkt di ngäni qoar i ngänät nañäm di as pa qale ngän ba angäna vuirhong angät täksärhäm angärha rem.”

10

Ma Jisas Di Qa Rhoqor Ama Ruqa Qarakni I Qät Lu Väť Ama Sipsipkäna Mamär

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ama ruqa qarakni i qaku qat don sämät ama sipsipkäna angärha surqa mät ama tmongi dap kät beng mavängam bät a qa bä savuk di iaqäkt di ama suaqa bä qa di qosaqi ama ruqa qarakni i qä rhar ta ama ruvek arhä qärhong. ² Dap ama ruqa qarakni i qat don mät ama tmongi bä savuk di iaqäkt di ama ruqa qarak i qät lu vät iangärhäkt ama sipsipkäna. ³ Näkt ama ruqa qarakni i qät lu vät ama tmongi di qät tar nanokt ka savuk bä ama sipsipkäna ngät nari nämät iaqäkt karak i qät lu vät a ngät. Näkt kat tes iangärhäkt aa sipsipkäna na angät ngärhep asägäk asägäk bä qä rhoer nanokt ngät navuk bä sä dalek.

⁴ “Bä nga rhoqoräkt i sa vuk sä qa sä iangärhäkt aa sipsipkäna moekt dä sa qä rhoer nanokt ngät dap dängdäng na ngät nasot a qa inguna ngät dräm aa eguinga. ⁵ Sokt di iangärhäkt aa sipsipkäna di qaku mamär mas iva ngä namet nasot anga ruqa anga nañis ka i ngäkt bä nga rhoqoräkt dä va ngärhi ang daqule qa inguna sirhäkt kaku ngä naräm anga nañiska aa eguinga.”

⁶ Ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqutki sokt di qaku qunäga vät a rha sä iangärhäkt aa enge.

⁷ Dä soknga saqi as ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngo di ama tmongi na ngo bä ba ama sipsipkäna. ⁸ Näkt sa iarhäkt kärarhae moekt ama ruvek i mudu rha er ta män näkt sä ngo di ama suarha na rha bä rha di ama ruvek kärarhani i rhi rhar ta arhani arhä qärhong sokt di ama sipsipkäna di qaku ngät nari nämät ta. ⁹ Aingo di ama tmongi näkt karakni i qat don mät iaqyäkt ama tmongi diva ama iar va aa uväs. Bä va qa di qat don savuk dä saqi vukpuk sä qa bä va qat dän bät ama mämägän.

¹⁰ “Näkt ama suaqa di qat dän divakt iva sokt kä sua bä qä veng näkt kosaqi qä slava mamär nä iarhongäkt moe. Dap aingo di sa ngua män ivakt iva bä ngät na ama iar qärangätni i rhäqäp ngät na ama mämägän. ¹¹ Näkt kosaqi aingo di ama ruqa qarakni i qät lu vät ama sipsipkäna mamär i sa qät dräm gät boda aa iar ba ngät. ¹² Dap ama ruqa qarakni i rhüt sek mä qa vät ama lat i qät lu vät ama sipsipkäna di iaqäkt di qaku ama ngärhik bä ba ama sipsipkäna. Bä äkt i nga rhoqoräkt i qä lu ama mäsmäs pä m ga ama muräpka i qä ngang inamuk dä va qä ngang masirhat daqule ama sipsipkäna. Bä sa va iaqäkt ama muräpka qä nesmät na angätni nävät ama guläñgi nä iangärhäkt ama sipsipkäna dap pa vräs na ngät i ngärhi ang mavängam. ¹³ Bä iaqäkt ama ruqa diva qä ang masirhat daqule ama sipsipkäna inguna qa di sokt tit sek mä qa vät ama lat i qät lu vät ama sipsipkäna bä äkt i qaku qänäskänes ka iva qät lu vät a ngät mamär.

¹⁴ “Aingo di iaqäkt ama ruqa qarak i qät lu vät ama sipsipkäna mamär bä ngo di nguat dräm gu sipsipkäna bä iangärhäkt ama sipsipkäna di ngät dräm a ngo ¹⁵ nak kop toqorne rhoqoräkt i ama Ngätmamäk di qat dräm a ngo dä qosaqi ngo di nguat dräm ama Ngätmamäk. Bä ngut bodä gua iar bä ba ama sipsipkäna. ¹⁶ Näkt kosaqi angätni gu sipsipkäna nga e qärangätni i qaku ngät nämäni rhakt täkt ama guläñgi na ama sipsipkäna diva qoki as pa ngu rha ngät sagem mes. Bä va ngät di qosaqi ngät nari nämät ngo bä sa va ama sägäkt ama guläñgi na ama sipsipkäna dä va ama sägäk ama ruqa qarakni iva qät lu vät a qi.

¹⁷ “Näkt ama rharimini qärqäni i gu mamäk aa snäng bät a ngo dinguna ngut bodä gua iar ivakt iva saqi as ngu rhäqäs täm ngät. ¹⁸ Näkt pa qaku aung gä narhäksot nä gua iar dap na ngu vodäm ngät parhäm gu snängaqa. Inguna sa gu mamäk ka rhares pä t gua rhäng iva ngu vodä gua iar dä saqi ngu rhäqäs täm ngät. Gu mam ga muräkt bä ba ngo rhoqoräkt.”

19 Bã nga nãvãt tangãt tãkt ma Jisas aa enge dã saqi as matmãt ama Judaqãna. 20 Bã ama rhãqãp na rha nãvãt a rha di rhi qoar toqortãqyia, “Iaqãkt di ama iauska qa e mãt ka bã guani na qa mamãr. Ngu lu mãniekt bã va ut nari nãmãt ka?”

21 Dap arhani di rhi qoar toqortãqyia, “Nga mamãr iva anga iauska qa rhumãrãs pãt ama ruvek ama sãsur ta arhã saqong? Nak tangãt tãkt ama enge di qaku ngãt nãmãt ama ruqa qarãkni i ama iauska qãt tãk pãt a qa.”

Aingo Ngu Na Ama Ngãtmãmãk Di Sãgãk Na Un

22 Nãkt nga nasot iangãrhãkt dã ama tmãski ama mor qi qia mãn e ma Jerusalem gãrãktni iva rha rhu arhã snãng sãvãt ama ansãspãngi ama mor qi qarãktni i mudu saqi as ta vodãm gi sage ma Ngãmuqa. Bã rhoqorãkt di ama soeng angãt kunãng 23 bã ma Jisas di qale qa va ama ansãspãngi ama mor qi bã qat tet mãngurãp ama suqulap sa ama ungi qarqãpni i rhat tes ap i ma Solomon Aa Suqulap. 24 Bã rhoqorãkt dã sa vãstãmne na ama Judaqãna namet a qa bã rhi qoar na qa rhoqortãqyia, “Ngu lu va qãsnia dã va ngi qoar na ut mamãr sãvãt a nas? Ngãkt bã ma Kraiss na nge dã ngi qoarãs na ut mamãr.”

25 Dã ma Jisas ka muvãt pãt a rha rhoqortãqyia, “Sa ngua qoarãs na ngãn sokt di qaku ngãnãt nanãkt. Iangãrhãkt gua lat kãrangãt i nguat tualat na ngãt di ngãt nãvãt gu mamãk aa ngãrhipki bã ngãt di ngãrhi sameng sãvãt a ngo 26 sokt di qaku ngãnãt nanãkt inguna ngãn di qaku ngãn nãmãni gu gulãñgi nã gu sipsipkãna. 27 Gu sipsipkãna di ngãt nari gua eguinga dã ngãrhit pãs gua rhãng bã nguat drãm a ngãt. 28 Nãkt ngut bon ngãt ta ama iar ama sok tãm ngãt bã sa va qaku mamãr iva qãbãs na ngãt dã va qaku mamãr iva aung gã nar tãm ngãt nagem ngo. 29 Bã gu mamãk kãrãkni i qa von ngo rhãm ngãt di ama morãs na qa masirhat pa ama ruvek moe arhã vãs bã äkt i qaku mamãr iva aung gã nar tãm ngãt nagem ga. 30 Bã ngo ngu na ama Ngãtmãmãk di sãgãk na un.”

31 Nãkt nga ama Judaqãna rha nari rhoqorãkt dã saqi as ta mat ma ama dui ivãkt iva rhi rhumãt na qa. 32 Sokt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortãqyia, “Sa ngua qur a ngãn da ama rhãqãp na ngãt ama mãr ngãt ama lat nage ama Ngãtmãmãk. Ngu lu agi a lat nãvãt iangãrhãkt diva ngãni rhumãt na ngo vãt angãt tpãs?”

33 Dã sa ama Judaqãna rha muvãt pãt a qa rhoqortãqyia, “Aitut diva qaku ut narhumãt na nge vãt agung angãt tpãs nãvãt iangãrhãkt gia lat ama mãr ngãt dap pãt iomãkt i qaku ngit kutdrir sãvãt ma Ngãmuqa inguna nge di nak kop ama ruqa mavãngam nãkt mamãr dã ngiat tes nas i nge di ma Ngãmuqa na nge.”

34 Dã ma Jisas ka qoar na rha rhoqortãqyia, “Sa ngãnãt drãm i sa rha sãm ama enge vã ma Ngãmuqa aa Murãkt kãrangãtni i ngãrhi qoar toqortãqyia, ‘Sa ngua qoar i aingãn asãgãk asãgãk di ama ngãmuqa na ngãn.’ 35 Ngãkt bã ma Ngãmuqa qa mes iarhãkt ama ruvek i ama ngãmuqa na rha iarhãkt kãrarhae i sa qa von da aa enge ba rha nãkt kaku mamãr vãt anga ruqa iva qã nanbetãk mãt na aa enge 36 dã ngu lu mãniekt bã ngãni qoar nã iaqãkt kãrak i sa ama Ngãtmãmãk ka arñis na qa bã ba nas bã qa rhãk na qa sãmãni rhãkt tãkt ama ivãtki i qaku qãt kutdrir sage ma Ngãmuqa rhoqorãkt i qã qoar toqortãqyia, ‘Aingo di ma Ngãmuqa aa emga na ngo?’ 37 Ngãkt bã qaku nguat tualat nã iarhongãkt kãrqãrhong i gu mamãk kat tualat nã irhong dã mamãr iva qale ngãnãt nanãkt na ngo. 38 Dap ngãkt bã nguat tualat nã iarhongãkt sokt di ngãn di qaku ngãn dat maengãkt sã gua enge dã mamãr iva ngãnãt nanãkt

nä gua lat ivakt iva qunäga vät a ngän i ama Ngätmamäk di qa e gem ngo bä ngo di sa ngua e ge ama Ngätmamäk.”

³⁹ Bä nga ama Judaqäna rha nari rhoqoräkt dä saqi as ta siqut iva rhi sangar a qa sokt di qa met nämät arhä rhäkt. ⁴⁰ Näkt nga nasot toqoräkt dä evär dä ma Jisas särhage na ama rigi ma Jordan bä sävät ama ivärhäs kärqosni i mäqi ma Jon gä baptais pät ama ruvek bä qale qa e. ⁴¹ Bä ama rhäqäp na rha ama ruvek ta män sagem ga näkt ti qoar na ne rhoqortäqyia, “Nak ngätki i ma Jon di qaku qa mualat na anga muqunängi anga nañis ki sokt di nak aa enge moe qärangätni i qa märhamän bät a ngät sävät tak täkt ama ruqa di ama engätki na ngät.” ⁴² Dä sa ama rhäqäp na rha ama ruvek nävät iosäkt ama ivärhäs tat nanakt nä ma Jisas.

11

Ma Lasarus Aa Tñäpki

¹ Näkt nga rhoqoräkt di akni ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Lasarus nämät ama värhäm ma Betani qärqomni i ma Maria qi na arha matki ma Marta ina värhäm di aräm ga. ² Bä iaqyäkt ma Maria qärakni i qale arha matka ma Lasarus mät ama rämgi di nak kop iaqyäkt kärakt i sa qia vrit na ama oel ama mär at tamaska vät ma Engeska aa qäriglem dä qia suqup pät iglem na at käseng. ³ Bä nga rhoqoräkt dä iaemäkt ki na arha matki in däk na ama enge sage ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, ama ruqa qärakni i gia snäng bät a qa di aräm ga.”

⁴ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka nari iangärhäkt ina enge dä qa qoar toqortäqyia, “Rhakt täkt ama rämgi di qaku mamär iva iaqäkt kä nañäp mät ki. Dap iaqyäkt ama rämgi diva nani ma Ngämuqa aa murhämeska ivakt iva nävät a qi diva rhi sek sä ma Ngämuqa aa emga.”

⁵ Ma Jisas di aa snäng bät ma Marta qi na arha lätki dä ma Lasarus. ⁶ Bä nga qa nari i ma Lasarus di aräm ga dä as kale qa äkt pät aiomni ama qunängiom. ⁷ Näkt nga nasot iangärhäkt dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Saqi as evär däm ut sae ma Judia.”

⁸ Sokt di nga rha nari rhoqoräkt dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, nak kop kre rhäkt di nani ama Judaqäna iva rhi rhumät na nge na ama dui dap nga nani a nge iva evär däm nge sae?”

⁹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ngänät dräm i mänasäng bät duququs bä dängdäng säpbängang di ama qunäga qät bon da ama neraqa. Ama ruqa qärakni i qat tet pät kunäng di qaku qat dräm arharpus na qa inguna qat nañäm da ama neraqa ba ama ivätki. ¹⁰ Dap nga qat tet näp bängagi diva arpus na qa inguna qaku anga neraqa gem ga.” ¹¹ Näkt nga nasot tangät täkt aa enge dä saqi as ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aurha ruaqa ma Lasarus di sa qa mänatäm sokt diva ngua rhet sae ivakt iva ngu rhäqäm a qa.”

¹² Dä soknga aa mudäsaqongda rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngakt bä qä mänatäm diva märäs pät a qa.” ¹³ Näkt toqoräkt di ma Jisas di sa qat tamän sävät ma Lasarus aa tñäpki sokt di aa mudäsaqongda di rhat tu arhä snäng i qat tamän sävät ama mänäpki mamär.

¹⁴ Dä ma Jisas ka qoar na rha mamär toqortäqyia, “Ma Lasarus di sa qa nñäp ¹⁵ sokt di märäm gem ngo i qaku qale ngo e divakt iva sä ngän iva ngänät nanakt. Dap täkt di u rhet sagem ga.”

16 Dä ma Tomas kärakni i rhat tes ka i ma Didimus i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di ama mäsongaqa di qa goar nä iarhakt moe ama mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Rhäkt di qosaqi ut moe u rhet ivakt iva urhi ñäp ut na qa.”

Aingo Di Iaqäkt Kärak I Qat Täranas Na Ama Ruvek Nämät Ama Tñäpki Bä Qosaqi Ngo Di Ama Iar

17 Näkt nga rhoqoräkt i sa ma Jisas ka män e dä qa lu i sa qale ma Lasarus aa släqyige mäta ama liqi qäraktni i sa rha rhap mä qi mäni ama qäsäpki. Aa släqyige di sa qale ige äkt päta ama levaet ama qunäng. 18 Näkt ma Betani di ngäkt kre ama dävaung ama kilomitaqäna nae ma Jerusalem sae sämät äm 19 bä äkt i sa ama rhäqäp na ama ruvek ta män sage ma Marta qi nä ma Maria ivakt iva rhit säm ama märmärgem sävät in snängaqa nasot in gamoeqa ma Lasarus.

20 Bä sa nga rhoqoräkt i ma Marta qia nari sävät ma Jisas i as kat tet inamuk iva sagem da dä sa qia met ivakt iva qi rhäkna is nani a qa dap ma Maria di qali qi va vät. 21 Bä nga rhoqoräkt i ma Marta qia män bät ma Jisas dä qia goar na qa rhoqortäqyia, “Engeska, nga vadi mai qale nge rhe dä sa vadi mai qaku mamär iva gua läkta qa nañäp. 22 Nämä dä sa qa ñäp sokt di nguat dräm iva ma Ngämuqa qa von nge rha agini qärqäni i ngi nän ga rhäm ini.”

23 Dä ma Jisas ka goar na qi rhoqortäqyia, “Gia läkta di saqi as pa qa rhäranas nämät ama tñäpki.”

24 Bä nga ma Marta qia nari rhoqoräkt dä qia goar na qa rhoqortäqyia, “Nguat dräm iva saqi as pa qa rhäranas nämät ama tñäpki vät ama qäväläm gärqomni iva ama ruvek moe rha rhäranas päta ama dängdängini na qa ama qunäga.”

25 Dä ma Jisas ka goar na qi rhoqortäqyia, “Aingo di iaqäkt kärak i qat täranas na ama ruvek nämät ama tñäpki bä qosaqi ngo di ama iar*.” Näkt aung gärakni i qat nanakt na ngo i nämä dä sa qa ñäp sokt diva ama iar qa 26 bä qosaqi iarhakt moe qärrahae i rhat däqäm näkt tat nanakt na ngo di qaku mamär iva rhi nañäp. Nga ngiat nanakt toqor täkt?”

27 Dä sa qia goar nä qa rhoqortäqyia, “Ari Engeska, nguat nanakt i nge di ma Ngämuqa aa emga ma Kra is iaqäkt kärak i sa mudu rha säm iva as mirhup nasot dä va qa rhän sämäni ama ivätki.”

Ma Jisas Kät Nok

28 Näkt nga nasot i sa qia goar nä ma Jisas toqoräkt dä saqi evär däm gi bä qia siqutmät ba arha läktki ma Maria iva qia rhet särhage sagem gi. Näkt kia goar na qi rhoqortäqyia, “Sa Qamorqa di rhakni dap kät täkne nani a nge.” 29 Bä äkt i nga ma Maria qia nari rhoqoräkt dä sa qia lir qia märanas bä qia met sagem ga. 30 Rhoqoräkt di ma Jisas di as kaku qa män mäta iomäkt ama värhäm dap kale qa as päta ama ivärhäs äkt kärqosni i sa ma Marta qia män bät a qa e. 31 Näkt nga rhoqoräkt i ama ruvek kärarhani i sa qale rha rhi nä ma Maria va vät i rhit säm ama märmärgem sävät at snängaqa di rha lu rhoqoräkt i qia lir qia märanas bä vuk sä qi sä dalek dä sa rha met nasot a qi i rha mu arhä snäng iva qia rhet sävät ama ivärhäs kärqosni i rha mu ma Lasarus aa släqyige e ivakt iva qi igi sävät ige.

32 Bä nga rhoqoräkt i ma Maria qia män äkt päta iosäkt ama ivärhäs kärqosni i qale ma Jisas e dä sa qia lu qa dä arpus na qi samäk säng aa qar bä qia goar

* 11:25 bä qosaqi ngo di ama iar Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm na Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

na qa rhoqortäqyia, “Engeska, nga vadi mai qale nge rhe dä sa vadi mai qaku mamär iva gua matka qä nañäp.”

³³ Näkt nga rhoqoräkt i ma Jisas ka lu qi i qi na ama ruvek kärarhani i sa rha män di na qi i rhit nok dä sa airäs ka masirhat bä qät lavuqi na rha mamär. ³⁴ Bä äkt i ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Ngu lu ngän mu aa släqyige qoe nai?”

Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngi ang bä ngi lu.”

³⁵ Dä vrakt sä ma Jisas bä qät nok. ³⁶ Dä sa ama ruvek ti qoar na ne rhoqortäqyia, “As ngäni lu i aa snäng bät a qa mamär!”

³⁷ Dap arhani nävät a rha di rhi qoar toqortäqyia, “Rhak täkt kärak i sa qa mumäräs pät ama säsurqa aa saqong di vadi mai mamär iva qa rhumaiar tak täkt ama ruqa bä va qaku qä nañäp.”

Ma Jisas Ka Märanas Nä Ma Lasarus Nämät Ama Tñäpki

³⁸ Bä ma Jisas di saqi as airäs ka masirhat toqoräkt i qa män bät iosäkt ama ivärhäs kärqosni i qale ma Lasarus aa släqyige ë. Sa rha mu ige mät ama liqi näkt ta väs na ama duiqi da arha väm. ³⁹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Ngäni rhägär na ama duiqi nae.” Dä sa ma Marta qäraktni i arha lätkta di iaqäkt ama ñäpka di qia qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, sokt di rhoqor täkt di sa imuk di ama rhamaska ama vu qa inguna sa qale aa släqyige äkt pät ama levaet ama qunäng.”

⁴⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ngua qoar na ngän i ngakt bä ngänät nanakt diva ngäni lu ma Ngämuqa aa murhameska?”

⁴¹ Bä äkt i sa rha rhägär na ama duiqi nae. Dä sa ma Jisas ka ñäm dävit säva usäp näkt ka qoar toqortäqyia, “Mam, nguat tes ama mär sagem nge inguna sa ngia nari ngo. ⁴² Sa nguat dräm i vasägos dä ngiat nari ngo sokt di ngua märhamän doqoräkt iva ba ama ruvek kärarhani i qale rha rhäkt ivakt iva rhat nanakt i sa ngia rhäk na ngo sarhe.”

⁴³ Näkt nga nasot i ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä sa qa näs masirhat toqortäqyia, “Lasarus, puk sä nge!” ⁴⁴ Dä sa vuk sä qa ñäpka sä dalek i aa rhäkt ngä na aa qar di sa rha is pät a ngät na ama baulitnäk ama ingas itnäk näkt kosaqi rha is pät aa uväsäki na ama bauläm.

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni rhäväkt sa ama tñäpki at boi nävät a qa näkt kale qa äkt iva qat tet.”

Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi Veng Ma Jisas

(11:45-53 / Mat 26:1-5 / Mak 14:1-2 / Luk 22:1-2)

⁴⁵ Dä soknga ama rhäqäp na ama ruvek kärarhani i sa rha män sage ma Maria ivakt iva rhit säm ama märmärgem sävät at snängaqa di rha lu iarhongäkt kärqärhong i sa ma Jisas ka mualat nä irhong dä rhat nanakt na qa. ⁴⁶ Dap arhani nävät a rha di rha met bä sage ama Farisiqäna bä rha qoar na rha sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Jisas ka mualat nä irhong. ⁴⁷ Bä nga rhoqoräkt dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna rha mu ama mämugunäs bä ba ama guläñgi na ama narhoerta mamär ma Sanedrin. Näkt ta snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Ngu lu va u rhualat toqor mäniekt? Inguna rhak täkt ama ruqa di qat tualat na ama rhäqäp na ngät ama muqunän ama nañis ngät. ⁴⁸ Ngakt bä urha qlak na qa rhoqoräkt dä va ama ruvek moe diva rhat nanakt na qa. Näkt na äkt dä va ama Romgäna va rha rhän bä rhi slava mamär na aurha ivärhäm ama qumärqumär äm ngä na aurha ruvek.”

⁴⁹ Dä akni nävät a rha qäraktni i rhat tes ka i ma Kaiafas iaqäkt kärak i ama pris ama vit na qa vät iaqäkt ama quiaqa qa qoar toqortäqyia, “Aingän di qaku

ngänät dräm guani mamär!⁵⁰ Näkt kosaqi qaku qunäga vät a ngän i nak ama märäm masirhat kre i ama sägäk ama ruqa qä nöp bä ba ama ruvek i varis kre va dä qärrarhani aurha ruvek moe diva qäbäs na rha.”⁵¹ Bä rhangät täkt di qaku qa maräkt aa enge sokt dinguna ma Kaiafas di ama pris ama vit na qa vät iaqäkt ama quiaqa dä sa qä sameng sävät agini qärqäni iva ini ngä rhän nasot i ma Jisas diva qä nöp bä ba ama Judaqäna.⁵² Bä iangärhäkt aa enge di qaku sokt toqoräkt iva ma Jisas kä nöp bä bä iarhakt ama Judaqäna dap kosaqi va qä nöp bä bä iarhakt ma Ngämuqa aa es kärarhae i sa qale rha sañis na ne ivakt iva qä västämne na rha bä va sägäk na rha moe.⁵³ Bä äkt i nga mänasäng nävät iaqäkt ama qunäga dä rhat tamän särhäm ne iva rhi veng ga.

⁵⁴ Dä soknga na äkt dä saqi as qaku ma Jisas kat tet mät saqong mänguräp ama Judaqäna. Dap kinak ka met na äkt bä sämät ama värhäm gärqomni i rhat tes äm i ma Efraim bät ama ngärhäktka glaqot na ama qräk dä bäs ama ivärhäs bä qale qa e qä na aa mudäsaqongda.

⁵⁵ Rhoqoräkt di qorhäs mamär na ama qäväläm gärqomni iva ama Judaqäna arha tmäski ma Pasova bä ama rhäqäp na rha rha met nävät iaqäkt ama ngärhäktka bä sae ma Jerusalem ivakt iva rhi qumär nas narhoer iva äkt dä sa va ma Pasova.⁵⁶ Bä nga rhoqoräkt i rhat mair va ama ansäspämgi ama mor qi dä rhat nañäm nani ma Jisas dap ti snanbät sä ne rhoqortäqya, “Ngu lu ngän du angän snäng doqor mäniekt? Nga va qoki sa qaku qä namän säva ama tmäski?”

⁵⁷ Sokt di ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna rha von da arha enge ama qrot ngät i ngakt bä aung gat dräm äkt i qale ma Jisas e dä mamär iva qä qoaräs irhäm ga ivakt iva rhi sangar a qa.

12

Ma Maria Qia Rhor Na Ama Oel Vät Ma Jisas E Ma Betani (12:1-8 / Mat 26:6-13 / Mak 14:3-9)

¹ Näkt as pät ama ngärhäqyet da sägäk ama qunäng iva äkt dä sa ma Pasova dä sa ma Jisas ka män e ma Betani äkt i ma Lasarus kärakni i ma Jisas ka märanas na qa nämät ama tñäpki qale qa e.² Bä nga rhoqoräkt i sa ma Jisas ka män e dä rha mualat na ama tmäs bä ba qa. Ma Marta qiat tatmät na ama tmäs dap ma Lasarus di qale qa qä nä iarhakt kärarhae i rhat täs ti nä ma Jisas nävät ama laiqa.

³ Dä sa ma Maria qia rha ama oel qäraktni i mamär iva qorhäs sämät ama kapiom ama udiom gäraktni i rhat tes ki i ama nard. Iaqqäkt ama oel di at tamaska ama mär qa masirhat bä ama ligär masirhat pät a qi. Näkt kia rhor na qi vät ma Jisas aa qar näkt kia suqup pät aa qar na at käseng. Bä iaqäkt ama vätkä di rhäqäp ka na ama mär qa ama rhamaska.

⁴ Sokt di akni nävät ma Jisas aa mudäsaqongda qärakni i rhat tes ka i ma Judas Iskariot iaqäkt kärak iva nasot dä va qä vodäm ga bä ba aa ikkëna qa qoar toqortäqya,⁵ “Ngu lu mäniekt bä qaku rha vodä rhakt täkt ama oel bä rha von ama tläkta rha ama ligär? Nak at saqong di rhoqorne na ama dävauing ama handretkäna na ama qunäng angät titsek.”⁶ Sa qa märhamän doqoräkt di qaku vadi vakt inguna qät lavuqi na ama tläkta dap nguna qa di ama suaqa. Qa di qat dräm gat lu vät ama rhaeqa na ama ligär dä qat dräm gat tat nae nävät ama ligär qärangättni i rhit näs ngät sae bä mamärmamär vät a qa.

⁷ Dä soknga ma Jisas ka muvät pät a qa maräkt toqortäqya, “Ngi qyiradeng na qi inguna sa qiat tu qi nani ama qäväläm gärqomni iva rhi sasärhäm ngo.

⁸ Inguna qärrarhani ama tläkta diva vasägos dä qale rha gem ngän dap aingo diva qaku qale ngo gem ngän basägos.”

Ama Priskäna Ama Moräs Na Rha Rha Muräkt Iva Rhi Veng Ma Lasarus

⁹ Dap toqoräkt dä sa ama guläñgi ama mor qi na ama Judaqäna rha räm nä ma Jisas i qale qa e dä rha män i qaku va sokt ti lu ma Jisas dap pakt iva qosaqi rhi lu ma Lasarus iaqäkt kärak i sa ma Jisas ka märanas na qa nämät ama tñäpki. ¹⁰ Sokt di ama priskäna ama moräs na rha rhat tamän särhäm ne iva qosaqi rhi veng ma Lasarus ¹¹ inguna nävät a qa bä ama rhäqäp na rha ama Judaqäna rhat tet sage ma Jisas bä rhat nanakt na qa.

Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem

(12:12-19 / Mat 21:1-11 / Mak 11:1-10 / Luk 19:28-44)

¹² Näkt duququ vät akni ama qunäga dä iaqyäkt ama guläñgi ama enges ki mamär na ama ruvek kärarhani i sa rha män säva ama tmäski rha nari sävät ma Jisas i qa e varhäm aa iska sae ma Jerusalem. ¹³ Bä äkt i sa rha rha ama ngämung gärangätni i rhat tes ngät i ma palem angä rhäqyitnäk bä rha met ivakt iva rhi rhäkna is nani a qa dap tit näs toqortäqyia,

“Hosana!

Mamär iva ama modämne sävät tak täkt kärak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki! Ama modämne sage ama Israelqäna arha vitnaqa!”

¹⁴ Dä sa ma Jisas ka män bät ama donki ama rhoem ga bä sa qa muqun bät aa rhäng doqor varhäm ama enge qarängätni i sa rha säm a ngät i ngät tamän doqortäqyia,

¹⁵ “Va qale ngit len ma Saion at tuimgi.

As ngi lu gia vitnaqa iak navuk i qat dän

i qat muqun bät ama donki at toemga aa rhäng.”

¹⁶ Näkt nga rhoqoräkt narhoer dä as kaku qunäga vät aa mudäsaqongda sä rhangät täkt. Sokt di nga nasot i sa rha sek sä ma Jisas aa ngärhipki dä nak as ta lu mamär nä rhangät täkt kärängät i sa rha säm a ngät sävät a qa bä qosaqi iarhongäkt kärqärhong i sa rha mualat nä irhong sävät a qa.

¹⁷ Dap toqoräkt dä ama guläñgi na ama ruvek kärarhani i sa qale rha rhi na qa rhoqoräkt i qa mes ma Lasarus nämät ama liqi näkt ka märanas na qa nämät ama tñäpki di qoki as tit präs dä ama enge sävät iarhongäkt. ¹⁸ Bä ama ruvek ama rhäqäp na rha di rha met sae ivakt iva rhi lu qa inguna rha nari i sa qa mualat nä iaqyäkt ama muqunängi ama nañis ki. ¹⁹ Bä nga rhoqoräkt dä ama Farisiqäna rha qoar na ne rhoqortäqyia, “As ngäni lu i aiut di qaku ut täqäne dä mamär nä guani. As ngäni lu i sa ama ruvek moe di sa rha met nasot a qa!”

Ma Jisas Ka Märhamän Sävät Aa Tñäpki

²⁰ Sa rhoqoräkt di arhani ama Jentailqäna di rha e mänguräp iarhakt kärarhae i sa rha met ivakt iva rhi ansäs pa ama tmäski ma Pasova. ²¹ Dä rha met sage ma Filip iaqäkt kärak i qa näva ama värhäm ama lel äm ma Betsaida e ma Galili sa ama nän i rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Morqa, nani a ut iva urhi lu ma Jisas.” ²² Dä sa ma Filip ka met bä qa qoar nä ma Andru bä in met na äkt bä in goar nä ma Jisas.

²³ Dä ma Jisas ka muvät pät a iom doqortäqyia, “Sa ama qäväläm ngä män iva ma Ruqa aa Emga diva rhi sek sa aa ngärhipki. ²⁴ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngakt bä nga qaku anga wit aa gavämini ngä säp sävät ivät bä ini ngärhi ñäp diva qale ianiäkt ama gavämini i ama sägäni nä ini.

Dap ngakt bā ini ngārhi nāp dā va ini ngārhi sa ama rhāqāp nā irhong ama gavāmihong. ²⁵ Aung gārakni i aa snāng bāt aa iar diva qa rhusāng sā ngāt nasot dap iaqākt kārak i qaku aa snāng bāt aa iar māni rhakt tākt ama ivātki diva qā sangar a ngāt bā va ngā rhān i ama iar ama sok tām ngāt. ²⁶ Nākt iaqākt kārak i qat tualat ba ngo di mamār iva qāt pās qua rhāng bā ākt i qoe nai i qale ngo e di ākt di qosaqi gua latka diva qale qa e. Bā auge qārak i qat tualat bā ba ngo diva gu mamāk kāt kutdrir sāvāt a qa.

Va Rhi Sek Ma Ruqa Aa Emga Rhāvit Nāvāt Ivāt

²⁷ “Rhākt di vāt gu snāngāqa di qānāskānes ngo dā sa va ngu qoar toqor māniekt? ‘Mam, sa ngia rhumaiar ngo nāmāt tom dākt ama qāvālām?’ Sōkt di sirhākt kaku inguna ama rharimini qārāni i sa ngua mām di varhām dom dākt. ²⁸ Mam, mamār iva ngi sek sā gi ngārhipki!”

Bā nga nasot iangārkhākt aa enge dā ama eguinga qa mām nāda ama usāpki arha ron i qat tamān doqortāqyia, “Sa ngua sek sā qi nākt saqi as pa ngu sek sā qi.” ²⁹ Dā ama gulāngi na ama ruvek kārārhani i qale rha e bā rha nari rhoqorākt di rha qoar i iaqākt ama eguinga di amā iauska qārakni i vukpukdur vām ga dap arhani di rha qoar i sa ama ensel qa mārhamān sārham ga.

³⁰ Dā sa ma Jisas ka movāt i qā qoar na rha rhoqortāqyia, “Rhak tākt ama eguinga di qaku ba ngo dap iaqākt diva bā ba ngān. ³¹ Sa rhākt di ama qāvālām gārqomni iva ama matnāvāmne ngā rhān bāt takt tākt ama ivātki bā rhākt di amā narhoerqa nāmāni rhakt tākt ama ivātki diva rhi qutmās a qa nae. ³² Dap ngo di ngakt bā rhi sek mā ngo rhāvit nāvāt ivāt dā va ngu artām sa ama ruvek moe sagem mes.” ³³ Sa qa mārhamān doqorākt ivakt iva qā qur a rha iva qā nāp toqorākt.

³⁴ Bā qā gulāngi na ama ruvek ta movāt toqortāqyia, “Sa ut nari i ama Murākt di ngārhi qoar i ma Krais diva qale qa mas dap māniekt bā ngi qoar toqortāqyia, ‘Ma Ruqa aa Emga diva qoki rhi sek mā qa rhāvit?’ Ngu lu auge rhak tākt kārak i qa di ma Ruqa aa Emga?”

³⁵ Dā ma Jisas ka qoar na rha rhoqortāqyia, “Ama neraqa diva as kale qa gem ngān bāt ama qāvālām ama uuu ām maqālak nak kop. Dap mamār iva ngān det da ama neraqa rhoqorākt i as kale ama neraqa gem ngān inguna nasot dā va bāngangit pāt a ngān. Ama ruqa qārakni i qat tet pāt bāngangit angāt tpās di qaku qat drām i qat tet koe nai. ³⁶ Mamār iva ngānāt nanakt na ama neraqa rhoqorākt i as kale qa gem ngān ivakt iva ngān dān i ama neraqa aa es na ngān.”

Qoki As Ama Judaqāna Di Qaku Rhat Nanakt

Bā nga rhoqorākt i sa ma Jisas ka mārhamān bāt tangāt tākt bā rhāksot dā qa met bā qa ngaiap nas nāmāt ta. ³⁷ Nākt nasot toqorākt i sa ma Jisas ka mualat nā iangārkhākt ama muqunān ama nañis ngāt māngurāp mā rha dā qoki as ta di qaku rhat nanakt na qa. ³⁸ Bā iangārkhākt divakt iva rhākmamār varhām ma Ngāmuqa aa vāmgingaqa ma Aisaia aa enge qarāngātni i ngāt tamān doqortāqyia*,

“Engeska, sa ngu lu auge qat nanakt na aut sameng
bā qosaqi auge qārak i sa qa lu mamār nā ma Engeska aa qrot?”

³⁹ Bā ama rharimini qārāni i sa qaku rhat nanakt dinguna qosaqi angātni ma Aisaia aa enge ngāt tamān doqortāqyia†,

* 12:38 Ais 53:1 † 12:39 Ais 6:10

40 “Sa qa väsdät mät arhä saqong
 dä qa mualat sä rha iva ama qrot arhä väs
 ivakt iva qaku mamär iva rhat nañäm na arhä saqong
 dä va qaku mamär iva qunäga vät a rha mät arhä mädräm bä qop pa qaku
 mamär vät a rha iva rhi rhong sävät a ngo
 ivakt iva ngua rhumäräs pät a rha.”

41 Ma Aisaia qa märhamän doqoräkt inguna sa qa lu ma Jisas aa murhameska bä qa sameng sävät a qa. 42 Dap toqoräkt di goki ama rhäqöp na rha nä mänguröp ama narhoerta di rhat nanakt na qa. Sokt dinguna nävät ama Farisiqäna dä qaku rhi nasameng irha arhä qatnanakt inguna rhit len i varis ti naqutmäs a rha näva ama mämairqi 43 inguna nani a rha na ama ansäs masirhat nage ama ruvek dap kaku nani a rha na ama ansäs nage ma Ngämuqa.

Ma Jisas Ka Män Ivakt Iva Qa Rhumaiar Ama Ruvek Pät Ama Ivätki

44 Dä ma Jisas ka märhamän masirhat toqortäqyia, “Auge qarak i qat nanakt na ngo di qaku sokt ka nanakt na ngo dap kosaqi qat nanakt nä iaqäkt karak i qa rhäk na ngo. 45 Bä iaqäkt karak i sa qa lu ngo di qosaqi sa qa lu iaqäkt karak i qa rhäk na ngo. 46 Sa ngua män sämäni ama ivätki i ama neraqa na ngo ivakt iva aung gäarakni i qat nanakt na ngo diva qaku qale qa vät bängangit angät tpäs.

47 “Dap auge qarak i qat nari gua enge sokt di qaku qat tet parhäm ngät diva qaku ngo ngu namatnävämmne na qa. Inguna sa qaku ngua män ivakt iva ngua rhatnävämmne na ama ruvek dap ngua män divakt iva ngua rhumaiar ta. 48 Sa akni di qa e qarakni iva qat tatnävämmne nä iaqäkt karak i qät kyiradeng na ngo dä qaku qat tat maengäkt sä gua enge. Bä iangärhäkt ama enge qarängätni i sa ngua märhamän bät a ngät diva ngä rhatnävämmne na qa vät ama dängdängini na qa ama qunäga. 49 Inguna sa qaku ngua märhamän nävät gu mädräm maräkt dap ama Ngätmamäk karakni i qa rhäk na ngo sa qa qoar na ngo nä qarängätni ama enge iva ngua rhamän bät a ngät bä va ngua rhamän bät a ngät toqoräkt. 50 Bä nguat dräm i iangärhäkt aa rhäkne di ngärhit bon da ama iar ama sok täm ngät. Bä äkt i sa agini qarqäni i nguat tamän bät ini di ianiäkt di qarqäni ianiäkt i sa ama Ngätmamäk ka qoar na ngo iva ngua rhamän bät ini.”

13

Ma Jisas Ka Rhor Aa Mudäsaqongda Arha Qar

1 Näkt toqoräkt di sa qorhäs mamär na ama qäväläm gärqomni iva ama tmäski ma Pasova bä ma Jisas di qat dräm i sa ama qäväläm ngä män iva qa rhet daqule rhakt täkt ama ivätki bä sage ama Ngätmamäk. Sa nguna aa snäng bät aa ruvek pät ama ivätki qararhani i sa qa ernanas täm da dä aa snäng bät a rha mamär.

2 Bä nga rhoqoräkt i rhat täs säpbängang dä nak sa ma Sämgä qa mu ama snängaqa dä ma Judas Iskariot ma Saimon aa emga aa ron iva qä vodä ma Jisas bä ba aa ikkäna.

3 Ma Jisas di qat dräm i sa ama Ngätmamäk ka mu iarhongäkt moe va aa rhäkt bä qosaqi qat dräm i qa di sa qa män nage ma Ngämuqa dä va qa diva evär däm ga sage ma Ngämuqa 4 Bä äkt i nga rhoqoräkt dä qa märanas nagem da qararhani i rhat täs bä qa mu aa boiqi ama uiu qi rhämone näkt ka qop mäni nas na ama boiqi qaraktni i rhat dräm di suqup pät a nas na qi. 5 Näkt nasot toqoräkt dä sa qa rhor na ama rigi sämät ama luska bä qa nasäng i qät tor aa

mudäsaqongda arha qar näkt kä suqup pät a ngät nä iaqyäkt ama boiqi qärakt i sa qa qop ki mäni nas.

⁶ Sa qät tor arha qar bä sävät ma Saimon Pita iaqäkt kârak i qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, nga ngiat tu gi snäng iva ngi rhör gua qar?”

⁷ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “As kaku qunäga vät a nge rhäkt sa agini qärqäni i nguat tualat nä ini dap pa nasot dä va qunäga vät a nge.”

⁸ Dä sa ma Pita qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qale, qaku mamär iva ngi narhor gua qar.”

Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä nga qaku ngu narhor gia qar dä va qaku rhäm nge nämäni ngo.”

⁹ Dä ma Saimon Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qaku sokt gua qar dap kosaqi ngua rhäkt ngä nä ngua väski!”

¹⁰ Dä sa ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ama ruqa qärakni i sa qa rhör nas mamär di qaku qät läk iva qä lir qä rhör nas inguna aa släyqige moe di ama qumärqumär ige dap sokt kät läk iva qä rhör aa qar.* Bä ngän di ama qumärqumärta na ngän sokt di qaku ngän moe.” ¹¹ Sa qa märhamän doqoräkt dinguna qat dräm i iaqäkt kârak iva qä vodäm ga bä ba aa ikkäna bä äkt i qa qoar i qaku rha moe di ama qumärqumär ta.

¹² Näkt nga rhoqoräkt i qa rhör arha qar bä rhäksot dä saqi qa mon mät aa boiqi ama uüu qi näkt evär däm ga sa äkt i mai qat muqun e.

Näkt ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngä qunäga vät a ngän sa ama rharimini qärqäni i sa ngua mualat sä ngän di rhoqoräkt?” ¹³ Bä ngän des ngo i Qamorqa dä Engeska di ngätki rhoqoräkt i ngän damän doqoräkt inguna aingo di ngo rhoqoräkt. ¹⁴ Bä äkt i nga rhoqor täkt i angäna Engeska dä angän gamorqa na ngo dä sa ngua rhör angäna qar bä va ngän di mamär iva qosaqi ngänit tor angäna qar qane. ¹⁵ Sa ngua mualat sä ngän doqoräkt di sa ngur qur a ngän iva ngän dualat toqoräkt. Bä mamär iva qosaqi ngän dualat toqor ngo. ¹⁶ Näkt nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i sa qaku anga latka qa vit pa aa morqa aa uväs bä qosaqi anga ngangga di qaku qa vit pa iaqäkt kârak aa uväs i sa qa rhäk na qa. ¹⁷ Ngakt bä qunäga vät a ngän sä rhangät täkt dä sa va ama modämne sävät a ngän gre i ngän dualat na ngät.

¹⁸ “Sa nguät tamän doqoräkt di qaku sävät a ngän moe inguna nguät dräm iarhakt kârarhae i sa ngua armeng däm da. Dap toqoräkt i ngua qoar i akni diva qä vodäm ngo bä bä gua ikkäna diva rhäkmamär varhäm mä Ngämuqa aa enge qärangätäni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Iaqäkt kârak i qat täs gu bret di sa qa rhong mes na ngo.’ ¹⁹ Bä va narhäkt diva nguät tamän särhäm ngän narhoer na agi a lat kärangätäni iva ngä rhän ivakt iva qre i sa ngä män dä va ngänät nanakt i aingo di iaqäkt. ²⁰ Bä nguät tamän särhäm ngän na ama engätki mamär i auge qärak i qä rhar sa akni qärak i sa ngua rhäk na qa di qä rhar sä ngo bä qosaqi iaqäkt kârak i qä rhar sä ngo di qä rhar sä iaqäkt kârak i sa qa rhäk na ngo sarhe.”

*Akni Nävät A Ngän Diva Qä Vodäm Ngo Bä Gua Ikkäna
(13:21-30 / Mat 26:17-25 / Mak 14:12-21 / Luk 22:7-13)*

²¹ Näkt nga nasot i ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä sa rhäqäp ka na ama qänäskänes bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Nak nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i akni nävät a ngän diva qä vodäm ngo bä gua ikkäna.” ²² Bä

* **13:10** sokt kät läk iva qä rhör aa qar. Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama gängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

nga rhoqoräkt dä sa aa mudäsaqongda rhi nasäng i rhit näm sävät a ne i qaku rhat dräm i qat tamän sävät auge mamär nävät a rha.

²³ Näkt akni nävät ama mudäsaqongda qaräkni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär di sa qat muqun glaqot na qa. ²⁴ Bä äkt i sa ma Saimon Pita qa siqutmät sävät iaqäkt ama mudäsaqongga bä qa qoar na qa iva qä snanbät sä ma Jisas i rhoqoräkt di qat tamän sävät auge. ²⁵ Dä sa qä mudäsaqongga qa angär sävät ma Jisas näkt ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngu lu auge iaqäkt?”

²⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Iaqäkt di qaräk iva ngu rha ama bretige bä ngu rhäk ige sämät ama dis näkt pa ngu von ga.”

Bä nga rhoqoräkt i sa qa rhäk ama bretige dä qa von ma Judas Iskariot ma Saimon aa emga. ²⁷ Bä nga rhoqoräkt i sa ma Judas ka rha ama bretige dä ma Sämgä qa mon sämät ka.

Näkt ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ianiäkt kärqäni iva ngia rhualat nä ini di ngi lir ngia rhualat nä ini.” ²⁸ Sökt di qaku aung bät ama laiqa aa rhäkt di qunäga vät a qa i mäniekt bä ma Jisas ka qoar na qa rhoqoräkt. ²⁹ Bä arhani di rha mu arhä snäng i ma Jisas kat tamän särhä ma Judas iva qä vodäm bät guarhong gärgärhongni i rhit läk nani irhong ba ama tmäski ura va sa qa von da rhä guani bä ba ama tläkta inguna qa di qat dräm gät lu vät ama ligär.

³⁰ Näkt nga rhoqoräkt i sa ma Judas ka rha ama bretige dä qop puk sä qa masägos sä dalek. Sa rhoqoräkt di sa bängagi.

Ngut Bon Ngän Da Ama Iaräs Na Ngät Ama Muräkt

³¹ Bä nga rhoqoräkt i sa ma Judas ka met dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Sa rhäkt di ma Ngämuqa qät sek sä ma Ruqa aa Emga aa ngärhipki. Bä nävät a qa di rhit sek sä ma Ngämuqa aa ngärhipki. ³² Näkt ngakt bä nävät ma Ruqa aa Emga aa lat di rhit sek sä ma Ngämuqa aa ngärhipki dä va qosaqi ma Ngämuqa maräkt kät sek sä iaqäkt bä va qa rhualat toqoräkt masägos.”

³³ Dä saqi as ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngu es, pa qaku qale ngo mauiu ngu na ngän. Bä va ngänit näm nani a ngo sökt di nguät tamän särhäm ngän däkt di qoki rhoqor ama Judaqäna qararhani i sa ngua qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Äkt iva ngua rhet sae di qaku mamär iva ngän namet sae.’

³⁴ Näkt ama iaräs na ngät ama muräkt iva ngu von ngän däm ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Angäna snäng bät a ne. Sa mamär iva angäna snäng bät a ne rhoqor ngo i sa gua snäng bät a ngän.’ ³⁵ Ngakt bä angäna snäng bät a ne diva rhoqoräkt dä va ama ruvek tat dräm i ngän di gu mudäsaqongda na ngän.”

Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa (13:36-38 / Mat 26:30-35 / Mak 14:26-31 / Luk 22:31-34)

³⁶ Dä ma Saimon Pita qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngu lu va ngia rhet sa qoe?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Äkt iva ngua rhet sae di qaku mamär iva rhäkt di ngi namet nasot a ngo sae dap pa nasot dä va dängdäng na nge sae.”

³⁷ Dä ma Pita qa snanbät toqortäqyia, “Engeska, ngu lu mäniekt bä qaku mamär iva ngu namet nasot a nge rhäkt? Aingo diva ngu näm iva ngua rhatnrhäm nge.”

³⁸ Bã äkt i ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nga ngätki iva ngi ñäp toqoräkt? Nak nguat tamän särhäm nge na ama engätki i as toqoräkt i qaku ama durätkä qa nok dä va ngi rhäqyas na ngo madäpgamek!”

14

Aingo Di Ama Iska Bã Ama Engätki Bã Ama Iar

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa varis äkt bã qänäskänes ngän inguna ngänät nanakt nä ma Ngämuqa dä qosaqi ngänät nanakt na ngo. ² Sa vä gu mam aa vätkä di ama rhäqäp na ap ama qäväläp kärqapni iva qale ngän bã bap. Näkt nga vadi mai sa qaku rhoqoräkt di sa vadi mai ngua qoar na ngän. Bã ngo di nguat tet sae ivakt iva ngu rhäkmu na ap bã ba ngän. ³ Näkt ngakt bã ngua rhet bã ngu rhäkmu na ama qäväläp bã ba ngän dä sa va evär dä m ngo bã va ngu rha ngän sagem mes ivakt iva qale ngän ngän na ngo äkt i qale ngo e. ⁴ Aingän di sa ngänät dräm ama iska sävä iosäkt ama ivärhäs kärqos i nguat tet sae.”

⁵ Dä sa ma Tomas ka snanbät toqortäqyia, “Engeska, sa qaku ut dräm i ngiat tet sa qoe nai bã äkt i ngu lu va urhi räm ama iska sae rhoqor mäniekt?”

⁶ Dä ma Jisas ka muvät päť a qa rhoqortäqyia, “Aingo di ama iska bã ama engätki bã ama iar. Sa qaku aung gä namet sage ama Ngätmamäk näva aung anga iska dap sokt nävät a ngo. ⁷ Vadi mai sa ngänät dräm a ngo mamär di qosaqi vadi mai ngänät dräm gu mamäk. Bã va narhäkt bã rhävit dä sa ngänät dräm a qa bã sa ngän lu qa.”

⁸ Dä ma Filip ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngi qur a ut ta ama Ngätmamäk. Ngakt bã nga rhoqoräkt diva mamär na ut.”

⁹ Dä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Filip, nak sa qale ngo mänguräp mä ngän bät ama qäväläm ama uiu äm näkt nga as kaku ngiat dräm a ngo? Sa iaqäkt kärak i qa lu ngo di sa qa lu ama Ngätmamäk. Ngu lu mäniekt bã ngi qoar toqortäqyia, ‘Ngi qur a ut ta ama Ngätmamäk’? ¹⁰ Nga qaku ngiat nanakt i ngo di ngua e va ama Ngätmamäk dä ama Ngätmamäk di qa e väm ngo? Ama enge kärängätni i nguat tamän bät a ngät bã ba ngän di qaku sokt ngät nagem ngo. Dap kinak iaqäkt ama Ngätmamäk kärak i qale qa väm ngo di sa qat tualat na aa lat.

¹¹ “Bã mamär iva ngänät nanakt na ngo rhoqoräkt i nguat tamän i aingo di ngua e va ama Ngätmamäk dap ka di qa e väm ngo ura ngakt bã qaku dä mamär iva ngänät nanakt na ngo nävät ama lat kärängätni i nguat tualat na ngät. ¹² Näkt nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i iaqäkt kärak i qat nanakt na ngo diva qat tualat nä iarhongäkt kärqärhong i sa nguat tualat nä irhong. Bã va qa di qat tualat na ama moräsni rhong bät tärhong däkt angät träs inguna nguat tet sage ama Ngätmamäk. ¹³ Bã va ngua rhualat na agini qärqäni i ngäni nän ngo rhäm ini nävät gu ngärhipki ivakt iva ama Ngätmamäk kä rha ama murhämeska nävät ama Ngärhoemga. ¹⁴ Näkt ngakt bã ngäni nän ngo* nani guani nävät gu ngärhipki dä sa va ngua rhualat nä ini.”

Ma Jisas Ka Qoar Iva Qä Rhäk Na Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa

¹⁵ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Ngakt bã angäna snäng bät a ngo dä va ngän det parhäm gu muräkt. ¹⁶ Bã va ngu nän ama Ngätmamäk dä va qa von ngän da akni ama ruqa qärakni iva qat tatnärhäm ngän bã va qale qa

* **14:14** ngo Ma Jon ga sä m dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sä m Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha sä m a äm sae.

mas kä na ngän. ¹⁷ Iaqäkt ama ruqa di ama Qloqaqa na ama engätki. Bä ama ruvek nävät ama ivätki diva qaku mamär vät a rha iva rhi narha qa inguna qaku rhat lu qa bä qosaqi qaku rhat dräm a qa. Dap ngän di sa ngänät dräm a qa inguna sa qale qa qä na ngän bä va qale qa väm ngän.

¹⁸ “Näkt pa qaku ngu namet daqule ngän i ngän doqor ama säbotta dap saqi as pa evär däm ngo sagem ngän. ¹⁹ Bä vät ama qäväläm ama qot äm dä va ama ruvek nävät ama ivätki di saqi as pa qaku rhi nalu ngo dap ngän diva ngäni lu ngo. Näkt nguna äkt i sa nguät däqäm dä va ngän di qosaqi va ngänät däqäm.

²⁰ Näkt pät iomäkt ama qäväläm dä va qunäga vät a ngän mamär i ngo di ngua e vä gu mamäk dap ngän di ngän nae väm ngo bä ngo di ngua e väm ngän.

²¹ Aung gäarakni i qat sangar sävät gu muräkt bä qat tet parhäm ngät di iaqäkt di qarak i aa snäng bät a ngo. Näkt iaqäkt karak i aa snäng bät a ngo diva gu mamäk aa snäng bät a qa bä qosaqi ngo diva gua snäng bät a qa bä va ngu qur a qa rhäm mes.”

²² Dä ma Judas karakni i qaku ma Judas Iskariot na qa qa qoar toqortäqyia, “Engeska, ngu lu mäniekt bä va ngi qur a ut täm mes dap kaku rha ama ruvek nävät ama ivätki?”

²³ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Bä aung gäarakni i aa snäng bät a ngo diva qat tet parhäm gu rhisu. Bä va gu mamäk diva aa snäng bät a qa dä va un dän sagem ga bä va qali lun e väm ga. ²⁴ Dap iaqäkt karak i qaku aa snäng bät a ngo diva qaku qat tet parhäm gu rhisu. Näkt tangät täkt ama enge qärangätni i sa ngänät nari ngät nämät ngo di qaku gua enge dap kinak ama Ngätmamäk karakni i sa qa rhäk na ngo aa enge iangärhäkt.

²⁵ “Bä rhangät täkt ama enge moe di sa ngua märhamän bät a ngät as toqoräkt i qale ngo ngu na ngän. ²⁶ Sökt di ama ruqa qarakni iva qat tatnärhäm ngän di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qarak i ama Ngätmamäk pa qä rhäk na qa nävät gu ngärhipki diva qä su ngän dä iarhongäkt moe dä va qät puk pät a ngän nä iarhongäkt moekt kärqärhong i sa ngua qoar na ngän nä irhong.

²⁷ “Ama bulap di nguät tet daqule ngät gem ngän bä iangärhäkt gu bulap di ngut bon ngän däm ngät. Näkt sa qaku nguät dräm ngut bon ngän däm ngät toqor ama ruvek nävät ama ivätki qärrarhani i rhat dräm dit bon. Dap kale qänäskänes ngän dä qale ngänit len.

²⁸ “Sa ngän nari ngo i ngua qoar toqortäqyia, ‘Nguät tet daqule ngän näkt saqi va evär däm ngo sagem ngän.’ Näkt ngakt bä sa angäna snäng bät a ngo dä vadi mai märmär gem ngän iva nguät tet sage ama Ngätmamäk inguna qa di ama moräs na qa masirhat pä ngua väs.

²⁹ “Sa ngua märhamän särhäm ngän narhoer nä rhangät täkt iva ngä rhän ivakt iva ngakt bä sa ngät dän dä va ngänät nanakt. ³⁰ Näkt sa qaku ngu natmärhamän särhäm ne ngu na ngän mauiu inguna ama tpäskinaqa nämäni rhakt täkt ama ivätki di sa iak kat dän. Bä qa di nak kaku aa anga qrot iva qa rhuulat nä guani qärqäni iva qa rhäqäne dä mamär na ngo nä ini. ³¹ Sökt di nguät tualt maräkt parhäm iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa qoar na ngo iva ngua rhuulat nä irhong ivakt iva ama ruvek nävät ama ivätki di mamär vät a rha iva qunäga vät a rha i gua snäng bät a qa.

“Ngän däranas bä u rhet narhäkt.”

15

Aingo Di Ama Qaulige Na Ama Wain Ama Engätki Nä Ige

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di ama qaulige na ama wain ama engätki nä ige dap gu mamäk di iaqäkt karak i qät lu vät ama qauligleng nävät ama etki. ² Sa qät dodäkt sa ama ngärhäqyitnäk moe

nae nämäni ngo qärqitnäkni i qaku itnäk ngärhit sa anga gavam dap sa qä qumär vät ama ngärhäqyitnäk moe qärqitnäkni i itnäk ngärhit sa ama gavam ivakt iva itnäk ngärhit sa masirhat. ³ Bä aingän di sa ama qumärqumärta na ngän inguna nävät gua enge qärangätni i sa ngua märhamän särhäm ngän na ngät.

⁴ “Näkt kale ngän basägos mäni ngo dä sa va qale ngo vasägos mäni ngän. Inguna qaku anga ngärhäqyit ngä nasa anga gavam gop äkt mavängam gre i qali lit mät släqyäs dap koki mamär iva qali lit pasägos mäni ama qaulige. Bä äkt i qaku mamär vät a ngän iva ngäni sa anga gavam gre i qaku qale ngän basägos mäni ngo. ⁵ Aingo di ama qaulige na ngo dap aingän di ama ngärhäqyitnäk na ngän. Näkt ngakt bä qale anga ruqa vasägos mäni ngo hä ngo di qale ngo mäni qa dä sa va qät sa ama gavam masirhat inguna ngakt bä qaku qale ngän mäni ngo diva qaku mamär iva ngä namualat nä guani. ⁶ Ngakt bä aung anga ruqa di qaku qale qa vasägos mäni ngo di qa rhoqor ama ngärhäqyit kärqitni i sa rha rhon na it bä qek dä bit näkt sa iatnäqäkt ama ngärhäqyitnäk toqoräkt di rhat tat mä itnäk bä rhit don nä itnäk sämät ama mudam bä itnäk ngät dang.

⁷ “Dap ngakt bä qale ngän basägos mäni ngo dä gua enge di qale ngät gem ngän basägos dä mamär iva ngäni nän da agini qärqäni i nani a ngän nä ini dä sa va ma Ngämuqa qa rhualat nä ini. ⁸ Va ngänit bon gu mamäk ta ama murhämeska gre i ngänit sa ama gavam masirhat bä rhoqor täkt di ngänir qur ama ruvek i ngän di gu mudäsaqongda na ngän. ⁹ Qoki rhoqor ama Ngätmamäk i aa snäng bät a ngo dä qosaqi ngo di gua snäng bät a ngän. Sa rhäkt diva qale ngän basägos mäni gu lavuqi. ¹⁰ Näkt ngakt bä ngän det parhäm gua enge diva qale ngän basägos mäni gu lavuqi nak kop toqor ngo i nguat tet parhäm gu mamäk aa enge dä sa qale ngo vasägos mäni aa lavuqi. ¹¹ Bä sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt divakt iva gu märmärgem diva qale ngät gem ngän bä va ngän di märmär gem ngän masirhat.

¹² “Näkt ngu qoar na ngän iva angäna snäng bät a ne i qoki rhoqor ngo i gua snäng bät a ngän. ¹³ Ama ruqa aa lavuqi di ama enges ki masirhat mamär grekt i qät boda aa iar iva bä ba aa ruavek. ¹⁴ Bä aingän di gua ruavek na ngän gre i ngän det parhäm gua enge.

¹⁵ “Näkt sa va qaku ngu natmes ngän i ama latta na ngän gärrarhani i qale rha vä gua rem inguna ama latka rhoqoräkt di qaku qat dräm aa morqa aa qärhong. Dap sa ngua mes ngän i gua ruavek na ngän inguna iarhongäkt moekt nage gu mamäk kärqärhong i ngua räm irhong di sa ngua muqunäga vät a ngän sä irhong. ¹⁶ Bä qaku ngän narmeng däm ngo dap aingo ngua armeng däm ngän näkt ngua muqunän bät a ngän ivakt iva ngän det bä ngänit sa ama gavam bä va iangärhäkt ama gavam diva qale ngät mas. Bä nga rhoqoräkt dä ama Ngätmamäk pa qä von ngän da agini qärqäni i ngäni nän däm ini nävät gu ngärhipki. ¹⁷ Näkt tangät täk gua enge bä ba ngän divakt iva angäna snäng bät a ne.”

Ama Ruvek Nävät Ama Ivätki Di Ama Vu Da Arha Ron Sävat Ama Mudäsaqongda

¹⁸ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä ama ruvek nävät ama ivätki di ama vu da arha ron sävat a ngän dä mamär iva qunäga vät a ngän i aingo di ama vu da arha ron sävat a ngo narhoer. ¹⁹ Ngakt bä ngän di nak nämäni ama ivätki mamär dä ama ruvek nävät ama ivätki diva arhä snäng bät a ngän. Sökt di sa ngua armeng däm ngän nämäni ama ivätki bä rhäkt di qaku ngän nämäni qi bä nävät tom däkt dä ama vu da arha

ron mamär sävät a ngän. ²⁰ Mamär iva ngän du angän snäng sävät gua enge qärangätni i sa ngua qoar na ngän doqortäqyia, 'Qaku anga latka di qa vit pa aa morqa aa uväs.' Ngakt bä rha sangäm na ngo dä va qosaqi rhi sangäm na ngän. Dap ngakt bä rhat tet parhäm gua enge dä va qosaqi rhat tet parhäm angäna enge.

²¹ "Bä va rhat tualat sä ngän doqoräkt dinguna nävät gu ngärhipki inguna qaku rhat dräm iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo. ²² Ngakt bä vadi mai qaku ngua män bä ngua märhamän särhäm da dä vadi mai qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm da sa arha vuirhong. Dap täkt di sa qale rha va arha vuirhong angät täksärhäm angärha rem.

²³ "Bä auge qärak i ama vu da aa ron sävät a ngo di qa di qosaqi ama vu da aa ron sävät gu mamäk. ²⁴ Näkt ngakt bä vadi mai qaku ngua mualat mänguröp mä rha nä iangärhäkt ama lat kärangät i qaku mamär vät aung iva qä namualat nä ngät dä vadi mai qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm da sa arha vuirhong. Dap täkt di sa rha lu iangärhäkt ama lat dä sa ama vu da arha ron sävät a ngo bä qosaqi sävät gu mam. ²⁵ Sökt di qoki rha mualat toqoräkt ivakt iva sa rhäkmmämär ta ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät pa arhä muräkt kärangätni i ngät tamän doqortäqyia, 'Sa ama vu da arha ron sävät a ngo mavängam dap kaku vät guani angät tpäs.'

²⁶ "Bä nga rhoqoräkt i ama ruqa qärakni i qat tatnärhäm ngän ba qa rhän iaqäkt kärak iva ngu rhäk na qa sagem ngän nage ama Ngätmamäk kärak i ama Qloqaqa na ama engätki qärak i qat dän nage ama Ngätmamäk dä sa va qä sameng sävät a ngo. ²⁷ Bä ngän diva qosaqi ngäni sameng sävät a ngo inguna sa qale ngän ngän na ngo nävät ama rharimini."

16

¹ "Näkt tärhong däkt moekt kärqärhong i sa ngua qoar na ngän nä irhong di-vakt iva qale arharpus na ngän. ² Va rhi qutmäs a ngän näva ama mämairväm näkt ama qäväläm diva qäqi äm ngä rhän gärqomni iva aung gäarakni i qä veng ngän diva qat tu aa snäng i qat tualat na ama märini bä bä ma Ngämuqa. ³ Bä va rhat tualat nä rhärhong däkt inguna sa qaku rhat dräm ama Ngätmamäk bä qosaqi qaku rhat dräm a ngo. ⁴ Näkt sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt divakt iva ngakt bä iomäkt ama qäväläm ngä rhän bät a ngän dä va vuk pät a ngän nä gua enge.

Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa Aa Lat

"Dap kaku ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt pät ama rharimini inguna qale ngo gem ngän. ⁵ Sökt di rhäkt diva nkuat tet sage iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo sökt di qop kaku aung nävät a ngän gä snanbät sä ngo rhoqortäqyia, 'Ngu lu va ngia rhet sa qoe?' ⁶ Dap täqäp ngän na ama iräski inguna sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt. ⁷ Sökt di nkuat tamän särhäm ngän na ama engätki rhoqortäqyia, va ama märini ngä rhän bä ba ngän gre iva ngua rhet daqule ngän. Inguna ngakt bä qaku ngu namet daqule ngän dä ama ruqa qärakni i qat tatnärhäm ngän diva qaku qä namän sagem ngän.

⁸ "Näkt toqoräkt iva qa rhän dä va qär qur ama ruvek nävät ama ivätki i agi arha lat di ama vu ngät dä agi arha lat di ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong bä sävät ma Ngämuqa aa matnävämmne qärangätni iva ngä rhän. ⁹ Dä va qär qur ama ruvek sävät arha vuirhong inguna ama ruvek di qaku rhat nanakt na ngo. ¹⁰ Dä va qosaqi iaqäkt ama ruqa qärak i qat tatnärhäm ngän ba qär qur ama ruvek sävät ama räkt ngät ama lat inguna va ngua rhet sage ama Ngätmamäk bä saqi as pa qaku ngän nalu ngo. ¹¹ "Näkt pa qär qur ama

ruvek sävät ama matnävämne inguna ama tpäskinaqa nämäni rhakt täkt ama ivätki di sa qale qa da ama matnävämne angärha ron.

¹² “Näkt as masirhat mamär nä gua enge bä ba ngän sokt di sa sirhäkt kaku ngän nasangar mamär sävät iangärhäkt ama enge moekt. ¹³ Sokt di nga rhoqoräkt iva iaqäkt ama Qloqaqa na ama engätki qa rhän dä va qär qur a ngän da ama engätki moe. Qaku qa natmärhamän nävät aa mädräm märäkt dap pa sokt kat tamän bät iarhongäkt kärqärhong i qat nari irhong. Dä va qär qoar na ngän nä qärqärhongni iva as irhong ngä rhän. ¹⁴ Bä va qä von ngo rha ama murhämeska inguna va qät ta qärqärhongni i irhong nagem ngo bä va qat tuqunäga sä irhong bä ba ngän. ¹⁵ Bä iarhongäkt moe qärqärhong i ama Ngätmamäk aa qärhong di ngo gu qärhong. Bä äkt i sa ngua qoar iva ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät ta agini qärqäni i ini nagem ngo bä va qat tuqunäga sä ini bä ba ngän.

Ama Mudäsaqongda Arha Iräski Diva Qi Rhong Na Nas Ma Ama Märmärgem

¹⁶ “Näkt nasot ama qäväläm ama qot äm diva as kaku ngän nalu ngo näkt pätkä ama qäväläm ama qot äm nasot dä saqi va ngäni lu ngo.”

¹⁷ Dä soknga arhani nävät ma Jisas aa mudäsaqongda rha qoar na ne rhoqortäqya, “Ngu lu ama rharimini rhoqor mäniäkt sa aa enge qärqäni i sa qä qoar toqortäqya, ‘Bä nasot ama qäväläm ama qot äm diva as kaku ngän nalu ngo näkt pätkä ama qäväläm ama qot äm nasot dä saqi va ngäni lu ngo’ dä qosaqi qä qoar toqortäqya, ‘Inguna va ngua rhet sage ama Ngätmamäk?’”

¹⁸ Bä qoki mai na rha i rhi snanbät sä ne rhoqortäqya, “Ngu lu ama rharimini rhoqor mäniäkt bä äkt i qä qoar toqortäqya, ‘ama qäväläm ama qot äm’? Sa qaku qunäga vät a ut sä iangärhäkt aa enge.”

¹⁹ Bä nga ma Jisas kat dräm i nani a rha iva rhi snanbät sä qa närha aa enge dä qa snanbät sä rha rhoqortäqya, “Nga ngäni snanbät sä ne närha ama rharimini mäniäkt kärqäni i ngua qoar toqortäqya, ‘Nasot ama qot äm ama qäväläm dä as kaku ngän nalu ngo näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä saqi va ngäni lu ngo?’ ²⁰ Sa nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva ngän di ngänit nok dä airäs ngän dap ama ruvek nävät ama ivätki di sa va märmär gem da masirhat. Bä ngän diva airäs ngän sokt diva iaqyäk angäna iräski diva qi rhong na nas ma ama märmärgem.

²¹ “Ama evopki di nga rhoqoräkt i qit sa ama qokokka dä qi nari ama ruanini inguna sa at käväläm ngä män iva qi sa sokt di nga rhoqoräkt i sa qia sa at kokokka dä sa rät pätkä a qi na ama ruanini inguna nävät at märmärgem i sa at kokokka qa män sämäni ama ivätki. ²² Bä äkt i aingän di rhäkt di airäs ngän masirhat sokt di saqi as pa ngu lu ngän dä va mär gem ngän masirhat bä va qaku aung gä nasot nä iangärhäkt angän märmärgem. ²³ Näkt pätkä iomäkt ama qäväläm diva qaku ngän nasnanbät sä ngo na anga snanbät. Sa nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva ama Ngätmamäk pa qä von ngän da agini qärqäni i ngäni nän ga rhäm ini nävät gu ngärhipki. ²⁴ Qoki as inamäk bä sarhäkt di as kaku ngän nän dä guani nävät gu ngärhipki. Ngäni nän ma Ngämuqa dä va qä von ngän iväkt iva märmär gem ngän masirhat.

Sa Ngua Män Näva Ama Ivätki At Tävä

²⁵ “Bä inamäk dä sa nguat tamän särhäm ngän na ama enge qärangätäni i qaku qunäga vät a ngän sä ngät sokt di as ama qäväläm iva äm ngä rhän gärqomni iva qaku ngu natmärhamän doqoräkt dap pa nguat tamän särhäm ngän mamär sävät ama Ngätmamäk. ²⁶ Näkt pätkä iomäkt ama qäväläm dä va ngäni nän nävät gu ngärhipki. Sa qaku nguat tamän iva ngu nän ama Ngätmamäk bä ba ngän. ²⁷ Dap kinak mamär iva ngäni nän doqoräkt inguna

ama Ngätmamäk di aa snäng bät a ngän inguna sa angäna snäng bät a ngo dä ngänät nanakt i sa ngua män nagem ga. ²⁸ Sa ngua män nage ama Ngätmamäk bä sämäni ama ivätki näkt saqi rhäkt diva ngua rhet nämäni ama ivätki bä va evär dä m ngo sage ama Ngätmamäk.”

²⁹ Dä sa ma Jisas aa mudäsaqongda rha qoar toqortäqyia, “I, sa rhäkt di ngiat tamän mamär dä qaku ngiat tamän na ama enge qarangätni i qaku qunäga vät a ut sä ngät. ³⁰ Bä rhäkt di sa ut lu i ngiat dräm iarhongäkt moe bä nge di qäqi qaku ngit läk iva aung gä snanbät sä nge na anga snanbät inguna ama ruvek moe di sa ngiat dräm arhä snängaqa mamär. Bä nävät tom däkt dä ut nanakt i sa ngia män nage ma Ngämuqa.”

³¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga rhäkt di sa ngänät nanakt? ³² As ngäni lu i as ama qäväläm ba äm ngä rhän bä sa rhäkt di sa äm ngä män iva vräsmät na ngän bä säva angäna värhap ak dä ak na ngän. Bä va ngän det daqule ngo i sokt ngo maräkt. Sokt di qaku sokt ngo qale ngo inguna ama Ngätmamäk di sa qale qa qä na ngo. ³³ Näkt sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt divakt iva nävät a ngo diva qale ama bulap gem ngän. Inguna mäni rhäkt täkt ama ivätki diva ngänit ta ama märänga. Sokt di mamär iva märär gem ngän. Sa ngua män näva ama ivätki at täväs.”

17

Ma Jisas Kä Nän Sävat A Nas

¹ Näkt sa nasot tangät täkt na enge dä ma Jisas ka näm dävit säda ama usäpki arha ron bä qä nän doqortäqyia, “Mam, ama qäväläm di sa äm ngä män. Sa ngi sek sä ngia emga aa ngärhipki ivakt iva ngia emga qä sek sä gi ngärhipki.

² Inguna sa ngia von ga rha ama qrot daver ama ruvek moe ivakt iva qä von dä ama iar ama sok täm ngät bä bä iarhakt kärarhae i sa ngia von ga rhäm da.

³ Bä rhangät täkt di ama iar ama sok täm ngät iva rhat dräm i ainge di sokt nge ama engätki na qa ma Ngämuqa näkt sävat ma Jisas ma Kraisi iaqäkt kärak i sa ngia rhäk na qa. ⁴ Sa ngua von nge rha ama murhämeska rhe mäni ama ivätki i ngua sot na ama lat kärangätni i sa ngia von ngo rhäm ngät iva ngua rhuulat na ngät. ⁵ Näkt sa rhäkt mam, diva ngi sek sä ngo sa äkt i qale nge e sädä gia sdäm. Näkt sa rhäkt mam, diva ngi von ngo rha ama murhämeska qarakni i mudu nguat sangar a qa ngu na nge rhoqoräkt i as kaku ama ivätki qia män.

Ma Jisas Kä Nän Sävat Aa Mudäsaqongda

⁶ “Sa ngua muqunäga sä nge bä bä iarhakt kärarhae i sa ngia von ngo rhäm da nämäni ama ivätki. Bä rha di sa gia ruvek bä sa ngia von ngo rhäm da bä sa rha met parhäm gia enge. ⁷ Bä rhäkt di rhat dräm i iarhongäkt moe qarqärhong i sa ngia von ngo rhäm irhong di irhong nagem nge. ⁸ Inguna ngua von da rha ama enge qarangätni i sa ngia von ngo rhäm ngät dä rhat nanakt na ngät. Bä rhat dräm ama engätki i sa ngua män nagem nge dä rhat nanakt i sa ngia rhäk na ngo. ⁹ Bä ngu nän di sävat a rha. Dap kaku ngu nän sävat ama ruvek mavängam nävät ama ivätki dap kinak ngu nän sävat iarhakt kärarhae i sa ngia von ngo rhäm da inguna rha di gia ruvek na rha. ¹⁰ Näkt gu qarhong moe di gi qarhong bä qosaqi gi qarhong moe di gu qarhong. Bä nävät iarhongäkt dä sa ama murhämeska qa män sagem ngo.

¹¹ “Bä rhäkt di qaku qale ngo mäni ama ivätki inguna nguat dän sagem nge. Dap ta diva as kale rha mäni ama ivätki. Gu mamäk ama qumäqumär qa mamär, sa mamär iva ngit lu vät a rha mamär na ama qrot nävät gi ngärhipki qaraktni i sa ngia von ngo rhäm gi iväkt iva sägäk na rha rhoqor un i sägäk na un. ¹² Sa rhoqoräkt i qale ngo ngu na rha dä ngut lu vät a rha bä ama iar

va arhä väs nävät iaqyächt ama ngärhipki qärakt i sa ngia von ngo rhäm gi. Sa ngut lu vät a rha bä sa qaku aung nävät a rha di musäng sä qa dap sokt iaqächt kärke i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva rhi sangäm na qa ivakt iva rhäkämär varhäm gia enge qarängätni i sa rha säm a ngät.

¹³“Bä rhäkt di nguat dân sagem nge sokt di nguat tamän bät tärhärhong däkt as toqoräkt i qale ngo mäni ama ivätki ivakt iva rhäqäp ta mamär na ama märmärgem doqor ngo. ¹⁴Näkt sa ngua von da rhä gia enge dä ama ruvek nävät ama ivätki di sa ama vu da arha ron na rha inguna qaku rha nämäni ama ivätki rhoqor ngo.

¹⁵“Bä rhangät täkt gua nän di qaku va ngi narhat ta nämäni ama ivätki dap pakt iva ngit lu vät a rha mamär nämät ma Sämgä. ¹⁶Bä sa rha di qaku rha nämäni ama ivätki i nak kop toqor ngo i qaku ngo nämäni qi. ¹⁷Sa ngia arñis na rha na ama engätki. Gia enge di ama engätki na ngät. ¹⁸Bä sa ngua rhäk na rha sämäni ama ivätki i rhoqor nge i sa ngia rhäk na ngo sämäni ama ivätki. ¹⁹Näkt ngua arñis na nas iva bä ba rha. Rhoqoräkt divakt iva qosaqi rhi arñis na nas nä gia engätki.”

Ma Jisas Kä Nän Sävat Ama Qatnanaktpämda Moe

²⁰“Bä rhangät täkt gua nän di qaku sokt sävät a rha. Dap ngu nän di qosaqi sävät iarhakt kärarhae iva rhat nanakt na ngo nävät arhä sameng ²¹ivakt iva rha moe diva sägäk na rha i nak kop toqor nge mam i sa ngia e väm ngo dä ngua e väm nge. Bä rha di qosaqi mamär iva qale rha väm un ivakt iva ama ruvek nävät ama ivätki diva rhat nanakt i sa ngia rhäkt na ngo.

²²“Sa ngua von da rha ama murhämeska qärakni i sa ngia von ngo rhäm ga ivakt iva sägäk na rha rhoqor un i sägäk na un. ²³Bä äkt i qosaqi aingo di sa ngua e väm da dä ainge di sa ngia e väm ngo ivakt iva rha rhän i sägäk na rha mamär. Bä nävät tom däkt dä va ama ruvek nävät ama ivätki rhi räm i sa ngia rhäk na ngo bä gia snäng bät a rha di qoki rhoqor nge i sa gia snäng bät a ngo.

²⁴“Mam, sa nani a ngo nä iarhakt kärarhae i sa ngia von ngo rhäm da iva qale rha rhi na ngo äkt i qale ngo e ivakt iva rhi lu gu murhämeska qärakni i sa ngia von ngo rhäm ga inguna sa gia snäng bät a ngo as toqoräkt i qaku ama ivätki gia män.” ²⁵“Gu mamäk ama räkt ka, nämä dä qaku ama ruvek nävät ama ivätki rhat dräm a nge sokt di nguat dräm a nge bä rhärha rhäkt ama gamoe di rhat dräm i sa ngia rhäk na ngo. ²⁶Bä sa ngua muqunäga sä nge bä ba rha bä va qoki as nguat tuqunäga sä nge ivakt iva gi lavuqi qärakni i sävät a ngo diva qali qi e väm da bä aingo diva qale ngo e väm da.”

18

Rha Sangar Ma Jisas

(18:1-12 / Mat 26:47-56 / Mak 14:43-52 / Luk 22:47-53)

¹Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas kä nän bä rhäksot dä sa qä na aa mudäsaqongda rha met na äkt bä rha mängaläkt ama uväs kärqosni i rhat tes äs i ma Kidron. Näkt nga rhage nä iosäkt ama uväs di ama ivärhäs kärqosni i qale ama erhäs na ama ngämung na ama olip e dä sa qä na aa mudäsaqongda rha mon sae. ²Dä ma Judas kärakni iva qä vodä ma Jisas säva aa ikkäna arhä rhäkt di qosaqi qat dräm iosäkt ama erhäs inguna ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhät dräm bäspästämne na rha e.

³Bä äkt i sa ma Judas ka er nanokt ama gulänqi na ama ulaqimärharhärhäkt näkt sävät arhani ama narhoerta nävät ama priskäna ama moräs na rha näkt ama Farisiqäna bä sa äkt sävät iosäkt ama erhäs. Näkt iaqyächt ama gulänqi di rhüt ta ama lirhäng dä ama ngämungiseng gärqisengi i rhat dräm dat tudäm

sädä iseng angät tpäs näkt ama ulaqi at kärhong. ⁴ Bã ma Jisas di sa qat drãm iarhongãkt moe qãrãqãrhong iva irhong ngã rhãn bãt a qa bã äkt i vuk sä qa nãvã iosãkt ama erhãs bã qa snanbãt sä rha rhoqortãqyia, “Ngu lu ngãnit ñãm nani auge?”

⁵ Dã rha muvãt pãt a qa rhoqortãqyia, “Ma Jisas nae ma Nasaret.”

Dã ma Jisas ka qoar toqortãqyia, “Nak kop aingo rhãkt.” Näkt toqorãkt di ma Judas kãrakni iva qã vodãm ga säva arhã rhãkt di qa e qã na rha. ⁶ Bã nga rhoqorãkt i ma Jisas ka qoar na rha rhoqortãqyia, “Nak kop aingo rhãkt” dã sa rha moda arha rhãng bã arpus na rha sävãt ivãt.

⁷ Dã saqi as ma Jisas ka snanbãt sä rha rhoqortãqyia, “Ngu lu ngãnit ñãm nani auge?”

Dã rha qoar toqortãqyia, “Ma Jisas nae ma Nasaret.”

⁸ Dã ma Jisas ka muvãt toqortãqyia, “Sa ngua qoar na ngãn i nak kop aingo rhãkt. Ngãkt bã ngãnit ñãm nani a ngo dã sa angãna qlak nã rhãrha e ama gamoe iva rha rhet.” ⁹ Bã rhangãt tãkt ngã mãranas divãkt iva rhãkmãmãr varhãm ama enge qãrangãt ni i sa qa mãrhamãn bãt a ngãt toqortãqyia, “Sa qaku ngua musãng sa aung nãvãt iarhãkt kãrãrhae i ngia von ngo rhãm da.”

¹⁰ Bã nga rhoqorãkt dã ma Saimon Pita qãrakni i qãt ta ama ulaqi arha singi di qa mar tãm gi bã qa rhodãkt sa ama pris ama vit na qa aa latka aa sdãmgi ama mãrmãr qi. Iaqãkt ama latka di aa ngãrhipki ma Malkus. ¹¹ Dã soknga ma Jisas ka mãrhamãn sãrhã ma Pita ma ama qrot toqortãqyia, “Ngia rhu gia singi nasot a nas! Nga va qaku ngu nanãkt nãmãt ama kap na ama mãrãnga qãrakni i sa ama Ngãtmãmãk ka von ngo rhãm ga iva ngu nãkt nãmãt ka?”

Rha Met Sä Ma Jisas Sage Ma Anas Kã Nã Ma Kaiafas

(18:12-14 / Mat 26:57-68 / Mak 14:53-65 / Luk 22:54, 66-71)

¹² Bã äkt i sa ama gulãñgi na ama ulaqimãrharhãrhãkt ti na arhã narhoerqa näkt sävãt ama Judaqãna arhã narhoerta rha sangar ma Jisas. Dã rha qop mãt aa rhãkt ¹³ näkt ta er ta met sä qa sage ma Anas kãrakni i ma Kaiafas ama pris ama vit na qa vãt iaqãkt ama quãqa aa rhãvãska. ¹⁴ Näkt iaqãkt ma Kaiafas di qãrak i sa qa qoar nã ama Judaqãna i sa ama mãrãm masirhat iva ama sägãk ama ruqa qã ñãp bã ba ama ruvek.

Ma Pita Qa Rhãqyas Nã Ma Jisas

(18:15-18 / Mat 26:69-75 / Mak 14:66-72 / Luk 22:55-62)

¹⁵ Bã nga rhoqorãkt i rhat tet sä ma Jisas dã ma Saimon Pita qã na akni nãvãt ama mudãsaqongda in det nasot a rha. Sokt di iaqãkt ama mudãsaqongga di ama pris ama vit na qa qat drãm a qa bã nga rhoqorãkt dã qã na rha sä ma Jisas savuk säva ama pris ama vit na qa aa vãtka aa ivãrhãm ¹⁶ dap ma Pita di qale qa inãmãk dalek glaqot na ama tmongi. Bã äkt i qã mudãsaqongga qãrakni i ama pris ama vit na qa qat drãm a qa evãr dãm ga navuk bã qa mãrhamãn sãrha ama latki qãrakni i qit lu vãt ama tmongi bã sa qa mon sä ma Pita savuk. ¹⁷ Dã sa qa latki nãmãt ama tmongi qia snanbãt sä ma Pita rhoqortãqyia, “Nga sa qaku ak na nge nãvãt ma Jisas aa mudãsaqongda?”

Dã qa muvãt toqortãqyia, “Qaku rhãm ngo.”

¹⁸ Näkt nga rhoqorãkt i qale rha vuk dã ama latta rhi na ama narhoerta di sa rha ek ta ama mudãbãs bã rhat mair namet a äs i rhat narhãkt inguna ama iski. Bã ma Pita di qosaqi qat mair qã na rha i qat narhãkt.

Ama Pris Ama Vit Na Qa Ka Snanbãt Sä Ma Jisas

(18:19-24 / Mat 26:57-68 / Mak 14:53-65 / Luk 22:54, 66-71)

¹⁹ Dap toqoräkt dä ama pris ama vit na qa kä snanbät sä ma Jisas närha aa mudäsaqongda dä närha aa rhisu. ²⁰ Dä ma Jisas ka movät päť a qa rhoqortäqya, “Sa ngua märhamän mamär särha ama ruvek nävät ama ivätki dap kaku ngua ngaip sa anga enge. Sa nguat dräm ngu su ama ruvek pa ama mämairväm bä qop pa ama ansäspämgi ama mor qi äkt i väspästämne ama Judaqäna moe e. ²¹ Ngu lu mäniekt bä ngi snanbät sä ngo? Sa ngi snanbät sä iarhakt kärarhae i rha nari ngo inguna sa rhät dräm doqoräkt i nguat tamän.”

²² Bä nga ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä akni nävät ama narhoerta na glaqot na qa qa e va aa sdäm. Näkt ka snanbät sä qa ma ama qrot toqortäqya, “Nga va ngiat tuvät päť ama pris ama vit na qa rhoqoräkt?”

²³ Dä ma Jisas ka movät toqortäqya, “Ngakt bä ngua märhamän bät anga enge qarängätni i qaku ama räkt ngät dä ngäni qoar mamär i qaku ama räkt ngät. Dap ngakt bä sa ngua märhamän bät ama enge qarängätni i ama räkt ngät dä ngu lu mäniekt bä ngia e vä gua sdäm?” ²⁴ Bä na äkt dä ma Anas ka rhäk na qa i qoki as ta qop mäť aa rhäkt sage ma Kaiafas ama pris ama vit na qa.

Saqi As Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas

(18:25-27 / Mat 26:69-75 / Mak 14:66-72 / Luk 22:55-62)

²⁵ Dap toqoräkt dä ma Saimon Pita di as kat mair bä qat narhäkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqya, “Nga qosaqi qaku ak na nge nävät ma Jisas aa mudäsaqongda?”

Dä qa rhäqyas i qa qoar toqortäqya, “Qaku rhäm ngo.”

²⁶ Dä akni nävät ama pris ama vit na qa aa latta qaräkni i aa aka di sa ma Pita qa rhodäkt sa aa sdämgi qa snanbät sä qa rhoqortäqya, “Nga ngätki na ngo i sa ngua lu nge ngi na qa mäť pa ama erhäs na ama olip?”

²⁷ Dä saqi as ma Pita qa rhäqyas näkt päť iomäkt ama qäväläm maräkt dä ama duraktka qa nok.

Rha Mair Nä Ma Jisas Dä Ma Pailat Aa Saqong

(18:28-32 / Mat 27:1-2 / Mak 15:1 / Luk 23:1-2)

(18:33-38 / Mat 27:11-14 / Mak 15:2-5 / Luk 23:3-5)

(18:39-40 / Mat 27:15-23 / Mak 15:6-15 / Luk 23:13-25)

²⁸ Näkt na äkt dä ama Judaqäna rha met sä ma Jisas nage ma Kaiafas bä säva ama Romgäna arha tpäskinaqa aa vätki ama mor qi. Näkt toqoräkt i sa rha män e di as päť duququs mamär dä qaku rha mon sävä iaqyäkt ama vätki inguna nani a rha iva ama qumärqumär ta rhoqor varhäm arhä qarhong ivakt iva rhoqoräkt dä mamär iva rha äs ama tmäski ma Pasova.

²⁹ Bä äkt i sa vuk sä ma Pailat sagem da bä qa snanbät sä rha rhoqortäqya, “Ngu lu ngän däksärhä rhak täkt ama ruqa na agini?”

³⁰ Dä rha movät päť a qa i rhi qoar toqortäqya, “Ngakt bä vadi mai qaku qa mualat nä guani dä vadi mai qaku ut namän sä qa sagem nge.”

³¹ Dä sa ma Pailat ka qoar na rha rhoqortäqya, “Qoki ngän, ngän det sä qa bä ngän datnävämne na qa varhäm angän muräkt.”

Sokť di qä Judaqäna rha movät päť a qa rhoqortäqya, “Aut Muräkt di qaku ngärhit tares päť urha rhäng iva urhi veng aung.” ³² Rhangät täkt di ngä märanas ivakt iva rhäkmamär varhäm ama enge qarängätni i sa ma Jisas ka märhamän bät a ngät sävät aa tñäpki iva qä näp di rhoqoräkt.

³³ Bã nga ma Pailat ka nari rhoqorãkt dã saqi evãr dãm ga savuk säva aa vätki ama mor qi näkt ka rhãkne nani ma Jisas bã qa snanbãt sä qa rhoqortãqyia, “Nga ainge di ama Judaqãna arha vitnaqa na nge?”

³⁴ Dã ma Jisas ka snanbãt sä qa rhoqortãqyia, “Nga ainge marãkt gi snanbãt iangãrhãkt ura arhani rha qoar na nge sävãt a ngo?”

³⁵ Dã ma Pailat ka muvãt toqortãqyia, “Nak nga ama Judaqa na ngo? Qoki gia ruvek ti nã gi priskãna ama morãs na rha di iarhãkt kãrarhae i rha mãn sä nge sagem ngo. Ngu lu ngia mune vãt a nas na agini?”

³⁶ Dã ma Jisas ka muvãt toqortãqyia, “Gu murãktpãm di qaku ngãt nãmãni rhãkt tãkt ama ivãtki. Ngãkt bã vadi mai ngãt nãmãni ama ivãtki dã sa vadi mai gua latta vã gua rem di e vãt ngua vãs ivãkt iva qaku ama Judaqãna rhi nasangar a ngo. Dãp tãkt di gu murãktpãm di qaku ngãt narhe.”

³⁷ Dã soknga ma Pailat ka qoar na qa rhoqortãqyia, “Bã äkt i nge di ama vitnaqa. Nga ngãktki rhoqorãkt?”

Dã ma Jisas ka muvãt toqortãqyia, “Qoki nge ngi qoar i aingo di ama vitnaqa. Ama rharimini qãrqãni i sa ngua mãn sãmãni ama ivãtki divãkt iva ngu sameng sävãt ama engãktki. Näkt iarhãkt ama ruvek moe qãrarhae i rha nãvãt ama engãktki at kãge di rhat nari nãmãt ngo.”

³⁸ Dã ma Pailat ka snanbãt sä qa rhoqortãqyia, “Ngu lu ama engãktki di agiqa?”

Nãkt nga nasot i qa snanbãt toqorãkt dã saqi as puk sä qa sä dalek sage ama Judaqãna bã qa qoar na rha rhoqortãqyia, “Qaku ngua mãn bãt guani qãrqãni iva ngu rhãksãrhãm ga nã ini. ³⁹ Sock di varhãm angãn gãrhong diva ngua rhuisiska vãt akni anga ruqa nãva ama tpãskiarharhãng bã ba ngãn bãt ma Pasova angãt kunãng. Nga nani a ngãn iva ngua rhuisiska vãt ‘ama Judaqãna arha vitnaqa’ bã ba ngãn?”

⁴⁰ Dã sa rha muvãt pãt a qa i rhit nãs toqortãqyia, “Qaku, qaku rhã iaqãkt ama ruqa! Ngi von ut tã ma Barabas!” Rhoqorãkt di ma Barabas di sa qale qa va ama tpãskiarharhãng inguna ak na qa nãvãt iarhãkt kãrarhae i sa rha mãranas na ama inirqi.

19

*Rha Murãkt Iva Rhi Edãmsãs Pãt Ma Jisas Mãni Ama Sãmãnanamuqa
(19:1-16 / Mat 27:24-26 / Mak 15:15 / Luk 23:25)
(19:1-3 / Mat 27:27-31 / Mak 15:16-21)*

¹ Rhoqorãkt dã sa ma Pailat ka vodã ma Jisas bã ba ama ulaqimãrharhãrhãkt bã sa rhat tãranãs ka. ² Näkt ama ulaqimãrharhãrhãkt ta mualat na ama guaqi na ama ngãmuga aa rhãqyitnãk ama gãrgãr vãt itnãk iva rhoqor ama vitnaqa aa qãbãutki bã rha mu qi dã aa uvãs. Näkt kosaqi rha monmãt pãt a qa na ama pãrpel qi ama boiqi ³ näkt sa rhit tãqãs mãt ama enge nasot arha rhãng gane qãrangãtni i rhat tamãn sãrhãm ga na ngãt toqortãqyia, “Ama mãrmãrgem sage ama Judaqãna arha vitnaqa!” Näkt ti e va aa sdãm.

⁴ Dã saqi as puk sä ma Pailat sä dalek bã qa qoar na ama Judaqãna rhoqortãqyia, “As ngãni lu i sa rhãkt di ngut tãk na qa sagem ngãn divãkt iva ngãnãt drãm i sa qaku ngua mãn bãt guani iva ngu rhãksãrhãm ga vãt ini.”

⁵ Bã nga rhoqorãkt i vuk sä ma Jisas navuk sa ama guaqi na ama gãrgãr da aa uvãs näkt ama boiqi qãraktni i sa rha monmãt pãt a qa na qi dã sa ma Pailat ka qoar na rha rhoqortãqyia, “Ngãni lu qãrak ka ruqa.”

⁶ Bã nga rhoqorãkt i ama priskãna ama morãs na rha rhi na ama narhoerta rha lu qa dã sa rha nãs i rhi qoar toqortãqyia, “Ngi edãmsãs pãt a qa mãni ama sãmãnanamuqa! Ngi edãmsãs pãt a qa!”

Sokt di ma Pailat ka muvãt toqortãqyia, “Ngãn det sã qa bã ngãni edãmsãs pãt a qa. Inguna ngo di sa qaku ngua mãn bãt guani qãrqãni iva ngu rhãksãrhãm ga vãt ini.”

⁷ Dã ama Judaqãna rha muvãt pãt a qa rhoqortãqyia, “Aiot di aut murãkt nãkt parhãm iangãrhãkt ama murãkt di qoki mamãr iva qã ñãp inguna qã qoar i qa di ma Ngãmuqa aa emga.”

⁸ Bã nga ma Pailat ka nari rhoqorãkt dã nak sa qãt len masirhat. ⁹ Dã saqi evãr dãm ga savuk sãva ama vãtki ama mor qi. Nãkt ka snanbãt sã ma Jisas toqortãqyia, “Ngu lu ngia mãn na qoe nai?” Sokt di ma Jisas di qaku qa muvãt pãt a qa.

¹⁰ Bã äkt i ma Pailat ka snanbãt sã qa rhoqortãqyia, “Nga va qaku ngi namãrhamãn sãrhãm ngo? Nga qaku ngiat drãm i aingo di gu qrot iva ngua rhuisiska vãt a nge bã qosaqi gu qrot iva ngua rhurãkt iva rhi edãmsãs pãt a nge mãni ama sãmãnanamuqa?”

¹¹ Dã ma Jisas ka muvãt toqortãqyia, “Nga vadi mai qaku rhi navon nge rha ama rhares na rhãvã dã vadi mai sa qaku mamãr vãt gi qrot nã guani. Bã äkt i iaqãkt kãrak i sa qã von nge rhãm ngo di aa vuini ama mor ini mamãr.”

¹² Mãnãsãng na äkt dã ma Pailat kã siqut iva qa rhuisiska vãt ma Jisas sokt di qop ama Judaqãna di rhit nãs i rhi qoar toqortãqyia, “Ngakt bã gia qlak nã rhak tãkt ama ruqa bã qa rhet dã sa qaku ma Sisar aa ruaqa na nge inguna iaqãkt kãrak i qã qoarãs i qa di ama vitnaqa di iaqãkt di qaku qãt kutdrir vãt ma Sisar.”

¹³ Bã nga ma Pailat ka nari rhoqorãkt dã vuk sã qa sã ma Jisas sã dalek nãkt ka muqun mãt ama matnãvãmnenãqa aa mãmugunãs pãt ama ivãrhãm gãrqomni i rhat tes ãm i ama ivãrhãm i sa rha mas na ama duligleng ama rhãqãp nã igleng i na ama Judaqãna arha enge di rhat tes ãm i ma Gabata.

¹⁴ Nãkt toqorãkt di sa mãniqunãng bãt iaqãkt ama qunãga na ama rhãkmu irhã ma Pasova angãt tadenas. Dã ma Pailat ka qoar na ama Judaqãna rhoqortãqyia, “Angãna vitnaqa rhak i.”

¹⁵ Sokt di rhit nãs toqortãqyia, “Ngia rhet sã qa na äkt bã va ngi rhãksot na qa! Ngi edãmsãs pãt a qa mãni ama sãmãnanamuqa!”

Dã ma Pailat ka snanbãt sã rha rhoqortãqyia, “Nak nga mamãr iva ngu edãmsãs pãt angãna vitnaqa?”

Dã ama priskãna ama morãs na rha rha muvãt toqortãqyia, “Qaku aurha anga vitnaqa aung dap sokt ma Sisar.” ¹⁶ Bã nga rhoqorãkt dã sa ma Pailat ka vodã ma Jisas ivãkt iva rhi edãmsãs pãt a qa.

Rha Edãmsãs Pãt Ma Jisas Mãni Ama Sãmãnanamuqa

(19:16-27 / Mat 27:32-44 / Mak 15:21-32 / Luk 23:26-43)

Dã sa ama ulaqimãrhãrhãrhãkt ta rha ma Jisas ¹⁷ nãkt kat tet i sokt ka qãt ta aa sãmãnanamuqa bã sãva ama ivãrhãs sã dalek na ama vãrhãm ama mor ãm gãrqosni i rhat tes ãs i ama rhomga aa uvãski. Iosãkt ama ivãrhãs di na ama Judaqãna arha enge di rhat tes ãs i ma Golgota. ¹⁸ Bã rha edãmsãs pãt a qa äkt mãni ama sãmãnanamuqa qã na aiomni ama udiom i ma Jisas sã mãngurãp mã iom i ak sãrhage dã akni sãrhage.

¹⁹ Nãkt sa ma Pailat ka sãm ama enge bã rha dãktgyãm ngãt mãni ama sãmãnanamuqa. Iangãrhãkt ama enge di ngãt tamãn doqortãqyia, “Ma Jisas nae ma Nasaret, ama Judaqãna arha vitnaqa.” ²⁰ Ama rhãqãp na rha ama Judaqãna di rha mes iangãrhãkt ama enge inguna ama ivãrhãs iosãkt kãrqos i

sa rha edämsäs pät ma Jisas e di glaqot na ama värhäm ama mor äm. Näkt ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät di na ama Judaqäna arha enge näkt sävät ama enge i ama Romgäna rhi na ama Grikkäna. ²¹ Bä nga rhoqoräkt dä ama Judaqäna arhä priskäna ama moräs na rha rha qoar nä ma Pailat toqortäqyia, “Qale ngi nasäm doqortäqyia, ‘Ama Judaqäna arha vitnaqa’ dap kinak ngi säm doqortäqyia, ‘Rhak täkt ama ruqa di qa qoar i qa di ama Judaqäna arha vitnaqa.’”

²² Dä ma Pailat ka muvät toqortäqyia, “Taniäkt kärqäni i sa ngua säm ini diva qali lini rhoqoräkt.”

²³ Näkt nga rhoqoräkt i ama ulaqimärharhärhäkt ta edämsäs pät ma Jisas dä sa rha rha aa boi bä rha matmät na ngät sävät ama levaet nä imek ama ningimek i asägäk asägäk nävät a rha sa aa nengäs. Dä nani a rha iva rha rhualat toqoräkt sa aa boiqi ama uiu qi sokt di iaqyäkt di ama sägäkt na qi navuk bä samäk. ²⁴ Bä äkt i rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Qale ut nangyiret mät ki. Dap kinak pa u rhualat na anga serhäm ivakt iva urhi lu iva auge qä rha qi.” Rhangät täkt di ngä märanas ivakt iva rhäkmmär varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Rha matmät nä gu boi bä ba ne
dä serhäm da nani gu boiqi.”

Bä qoki rhäkmmär i ama ulaqimärharhärhäkt ta mualat toqoräkt.

²⁵ Dap toqoräkt di ma Jisas aa nanäk ki na arha matki näkt sävät ma Maria qärakti i ma Klopas aa egutki näkt sävät ma Maria nae näva ama värhäm ama gaini na äm ma Makdala di rhat mair e glaqot nä ma Jisas aa sämänanamuqa.

²⁶ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka lu aa nanäk näkt aa mudäsaqongga qärakti i aa snäng bät a qa i qat mair glaqot na qi dä sa qa märhamän särha aa nanäk toqortäqyia, “Rhakti, as ngi lu i ngia emga rhak i.” ²⁷ Dap ka qoar nä qä mudäsaqongga rhoqortäqyia, “As ngi lu i gi nanäk takt i.” Bä sa na äkt dä iaqäkt aa mudäsaqongga qä na qi säva aa vät bä qät lu vät a qi.

Ma Jisas Aa Träpki

(19:28-30 / Mat 27:45-56 / Mak 15:33-41 / Luk 23:44-49)

²⁸ Näkt nga nasot iangärhäkt dä ma Jisas kat dräm i ama lat moe di sa rhäksot na ngät iva sa rhäkmmär varhäm ma Ngämuqa aa enge bä äkt i sa qa qoar toqortäqyia, “Aqäsäk ngo.” ²⁹ Rhoqoräkt di qale ama kainaqi na ama wain ama valak mät ki e bä äkt i rha ok ama bauläm mät ki näkt ta srät na äm da ama ngämungäm ama hisop angät ngärhäkta aa uväs näkt ta sek mä qa sä äm sämät ma Jisas aa vämgä. ³⁰ Bä nga nasot toqoräkt i sa ma Jisas ka nakt ama wain ama valak mät ki dä qa qoar toqortäqyia, “Sa rhäksot.” Nasot iangärhäkt aa enge dä qa an da aa uväs näkt ka voda aa qloqaqa bä bä ma Ngämuqa.

Rha Qut Mäni Ma Jisas Aa Brüt

³¹ Näkt toqoräkt di ama qunäga na ama rhäkmu iva duququ vät akni ama qunäga diva ama moräs na qa ama qunäga bä ba ama Judaqäna. Bä äkt i ama Judaqäna rha nän ma Pailat iva rhin betäk pät ama gamoe qärrarhani i sa rha edämsäs pät a rha arha qar näkt pa rhin but sa arhä släqyigleng samäk inguna qaku nani a rha iva qale arhä släqyigleng mäni ama sämänanamu rhoqoräkt pät ama Sabat. ³² Bä äkt i nga rhoqoräkt dä ama ulaqimärharhärhäkt ta män bä rha anbetäk pät ama narhoer qa ama ruqa aa qar qärakni i rha edämsäs pät a qa qä nä ma Jisas näkt nasot dä qosaqi sa akni aa qar. ³³ Dap nga rhoqoräkt iva sä ma Jisas di nak sa rha lu i sa qa nöp dä qaku rha anbetäk säva aa qar.

³⁴ Dap kinak akni nāvāt ama ulaqimārharhärhächt ka qut māni ma Jisas aa brät na ama qepka bā qārīr na ama biaska masāgos kā na ama rigi. ³⁵ Näkt iaqächt kārak i qa lu rhoqorächt di sa qa sameng sävāt iangärhächt ama lat bā iangärhächt aa sameng di ama engächtki na ngät. Bā qa di qat dräm i qat tamän bät ama engächtki bā qā sameng ivächt iva ngän di mamär iva qosaqi ngänät nanakt.

³⁶ Rhangät täkt di ngä mārānas ivakt iva rhäkмамär varhäm ma Ngämuqa aa enge qarängätni i ngät tamän doqortäqyia, “Qaku anga sägächt nāvāt aa släp diva vetäk māni qi” ³⁷ dä qosaqi va rhäkмамär varhäm angätni ma Ngämuqa aa enge qarängätni i ngärhi qoar toqortäqyia, “Va rhat nañäm sävāt iaqächt kārak i sa rha qut mā qa.”

Rha Mas Ma Jisas Aa Släqyige Mät Ama Nāpka Aa Liqi
(19:38-42 / Mat 27:57-61 / Mak 15:42-47 / Luk 23:50-56)

³⁸ Nasot iangärhächt dä ma Josep nāmät ama värhäm ma Arimatea qa nän ma Pailat tā ma Jisas aa släqyige. Ma Josep di ma Jisas aa mudäsaqongga na qa sokt di qā ngaip nas inguna qät len ama Judaqāna arhā narhoerta. Dä ma Pailat ka rhares pät aa rhäng bā äkt i qa män bā qa rha ma Jisas aa släqyige nae.

³⁹ Näkt ma Nikodemus kārakni i sa mäqi qa met sage ma Jisas nāp bāngagi di gosaqi qā nā ma Josep toqorächt. Ma Nikodemus di qät ta arhom gārqrhomni iva irhom sävāt ma Jisas aa släqyige qarqrhom i rhat tes irhom i ama mir näkt ama alos i sa rha modämne nā irhom angät mārānga di qorhäs na ama ruqa ama rhäk tām ga da ama ngärhähqyisem da levaet ama kilogramgāna. ⁴⁰ Dä soknga in da ma Jisas aa släqyige bā sa in mu ama mir ngä na ama alos pät ige näkt ina ong bät ige na ama baulitnäk ama ingas itnäk. In dākmanu nā ma Jisas aa släqyige rhoqorächt di varhäm ama Judaqāna arhā qarhong. ⁴¹ Näkt glaqot na ama ivärhäs iosäkt kārqos i sa rha edämsäs pät ma Jisas māni ama sämānanamuqa e di ama etki qia e näkt pät iaqächt ama etki di qale ama iaräs na qi ama nāpka aa liqi. Iaқыächt ama liqi di as kaku rha mu anga nāpka aa släqyige mät ki. ⁴² Dap toqorächt di ama Sabat bā äkt i nga rhoqorächt dä rha mu ma Jisas aa släqyige mät iaqächt ama liqi inguna sa qia e glaqot.

20

Ma Jisas Ka Mārānas Nāmät Ama Tñäpki
(20:1-9 / Mat 28:1-10 / Mak 16:1-8 / Luk 24:1-12)

¹ Vät ama narhoer qa ama qunāga säng ama tadenas toqorächt i as kaku irige sa ama qunāga dä ma Maria nae ma Makdala qia met sämät ama liqi qaraktni i sa rha mas nā ma Jisas mät ki dä qia lu i sa rha rut na ama dulige nāda ama liqi arha vām. ² Bā äkt i sa evär dām gi i qi ngang masirhat bā sage ma Saimon Pita qā na akni ama mudäsaqongga qaraktni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär bā qia qoar na iom doqortäqyia, “Sa rha rha aurha Engeska aa släqyige nāmät ama liqi bā qaku ut dräm i sa rha mu ige qoe nail!”

³ Bā nga rhoqorächt dä sa ma Pita qā na ak kā mudäsaqongga in mārānas bā in nasäng i in det iva sa äkt sämät ama liqi. ⁴ In moe di ini ngang ini ngang sokt di sa ak kā mudäsaqongga qa ang daqule ma Pita bā qa er qa män e. ⁵ Dä sa qa angär bā qa nām bāvit sävāt ka baulitnäk ama ingas itnäk kārqitnäkni i qali litnäk mät ka liqi sokt di qaku qa mon sae.

⁶ Bā nga rhoqorächt i dängdäng na ma Saimon Pita nasot a qa bā qa män e dä marächt na qa bā qa mon sämät ka liqi. Dä sa qa lu ama baulitnäk ama ingas itnäk i qali litnäk i itnäk ngät namas e ⁷ näkt sävāt ama baulit kārqitni i sa rha

is pät ma Jisas aa uväski na it. Irhäkt ama baulit di it ngä vaktmät na nas bä ba nas näkt kali lit sä nas dap ama ingas itnäk ama baulitnäk sä nas. ⁸ Bä nga rhoqoräkt dä nak as kä mudäsaqongga qärakni i sa mai qa er qa män e qosaqi qa mon sämät ka liqi. Qa lu rhoqoräkt dä qa mat maengäkt. ⁹ Sökt di qoki as kaku qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa aa enge i ma Jisas diva qa rhäranas nämät ama tñäpki.

*Väs Dä Ma Jisas Ge Ma Maria Nae Ma Makdala
(20:10-18 / Mat 28:9-10 / Mak 16:9-11)*

¹⁰ Nasot dä sa evär dä qä mudäsaqongiöm sävä ina vät ¹¹ dap ma Maria di qiat mair dalek na ama liqi bä qit nok. Bä nga rhoqoräkt i qit nok dä qia angär ivakt iva qi ñäm sämät ama liqi ¹² dä qia lu ama enseliöm gärdiömni i ama qulum in boi i sa inät muqun äkt nasot ma Jisas aa släqyige i ak kat muqun äkt i aa uväski nae dä akni qat muqun äkt i aa qar nae. ¹³ Dä in snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, mäniekt bä ngit nok?”

Dä qia qoar na iom doqortäqyia, “Sa rha rha gua Engeska aa släqyige bä qaku nguat dräm i sa rha mu ige qoe nai.”

¹⁴ Bä nasot i sa qia märhamän doqoräkt dä qia rhong bät a nas bä qia lu ma Jisas i qat mair e sökt di qaku qia räm i ma Jisas na qa. ¹⁵ Dä qa snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, mäniekt bä ngit nok? Ngu lu auge iaqäkt kärak i ngit ñäm nani a qa?”

Sökt di qiat tu at snäng i qa di ama latka na qa nävät iaqyäkt ama etki bä äkt i qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Morqa, ngakt bä sa ngia rha aa släqyige dä va ngi qoar na ngo i sa ngia mu ige qoe nai dä va ngu rha ige nae.”

¹⁶ Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Maria.”

Dä qia ñäm sävät a qa dä qia näs i qia märhamän na ama Judaqäna arha enge rhoqortäqyia, “Rabonai!” i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di qamorqa.

¹⁷ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Qale ngi nasangar a ngo inguna as kaku evär däm ngo sage ama Ngätmamäk. Dap kinak ngia rhet bä sage gua ruavek bä va ngi qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Aingo diva evär däm ngo sage gu mamäk dä angän mamäk i sage gu Ngämuqa dä angän Ngämuqa.’” ¹⁸ Dä ma Maria nae ma Makdala qia met bä sage ama mudäsaqongda sä rhängät täkt ama sameng doqortäqyia, “Sa ngua lu ma Engeska!” Näkt kia sameng ba rha na ama engirhong gärdärhongni i qa märhamän särhäm gi nä irhong.

Väs Dä Ma Jisas Ge Aa Mudäsaqongda

(20:19-23 / Mat 28:16-20 / Mak 16:14-18 / Luk 24:36-49 / Lat 1:6-8)

¹⁹ Näkt toqoräkt i hängängäs pät ama narhoer qa ama qunäga säng ama tadenas dä ama mudäsaqongda di sa qale rha moe va vät. Dap ta väs mät ama tmon mamär särhäm mes inguna rhit len ama Judaqäna. Dä sa ma Jisas ka män bä qat mair mänguräp mä rha näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ama bulap gem ngän.” ²⁰ Näkt ngä nasot i qa märhamän särhäm dä rhoqoräkt dä sa qa qur a rha rha aa rhäqyiglem dä mäni aa brät. Bä nga rhoqoräkt i ama mudäsaqongda rha lu ma Engeska dä rhäqäp ta mamär na ama märmärgem.

²¹ Dä saqi as ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ama bulap gem ngän. Rhoqor ama Ngätmamäk i sa qa rhäk na ngo dä qosaqi aingo di ngut täk na ngän.” ²² Näkt nasot iangärhäkt aa enge dä qa es da aa qänäqqa vät a rha näkt ka qoar toqortäqyia, “Ngäni rha ama Qloqqa ama Qumärqumärqa. ²³ Ngakt bä ngäni qyiradeng na aung aa anga vuirhong diva ma Ngämuqa qä qyiradeng nä irhong dap ngakt bä qaku ngän naqyiradeng na aung aa anga vuirhong diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng nä irhong.”

Ma Jisas Kä Nä Ma Tomas

²⁴ Sökt di ma Tomas kärakni i rhat tes ka i ma Didimus i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di ama mäsaŋaqa qärak i qa nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda di qaku qale qa qä na rha rhoqoräkt i ma Jisas sa qa män gem da. ²⁵ Bä äkt i arhani ama mudäsaqongda di sa rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Sa ut lu ma Engeska!”

Di nak ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä qaku ngu nalu ama nilqäna angät bungbung ba aa rhäqyiglem dä qaku ngu narhäk ngua rhäktka mät ngät dä qaku ngu narhäk ngua rhäkt mäni aa brät diva qaku ngu namat maengäkt.”

²⁶ Näkt nasot ama ngärhäqyet da dävaung na ama qunäng dä saqi as kale ma Jisas aa mudäsaqongda va vät bä rhoqoräkt di qale ma Tomas kä na rha. Rhoqoräkt di saqi rha väs mät ama tmon mamär särhäm mes sökt di ma Jisas ka män bä qat mair mängurap mä rha näkt ka qoar toqortäqyia, “Qale ama bulap gem ngän.” ²⁷ Dä qa qoar nä ma Tomas toqortäqyia, “Ngi rhäk ngia rhäktka rhe dä ngi lu gua rhäqyiglem. Ngi rhäk gia rhäkt inamuk bä ngi rhäk mäni gu brät. Qale gi snängaiom ama udiom dap sa ngiat nanakt.”

²⁸ Dä ma Tomas ka muvät i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska dä gu Ngämuqa!”

²⁹ Dä ma Jisas ka märhamän särhäm ga rhoqortäqyia, “Sa ngiat nanakt na ngo inguna äkt i sa ngia lu ngo. Ama modämne sävät iarhakt kärarhae i sa qaku rha lu ngo sökt di rhat nanakt.”

Ama Rharimini Qärqäni I Ma Jon Ga Säm Bä Rhakt Täkt Ama Abuk

³⁰ Näkt ma Jisas di qa mualat na angätmi ama rhäqäp ama muqunän ama nañis ngät da aa mudäsaqongda arhä saqong gärangätmi i sa qaku ngua säm a ngät pä rhakt täkt ama abuk. ³¹ Dap tangät täkt di sa ngua säm a ngät ivakt iva ngänät nanakt i ma Jisas di ma Kraisa ma Ngämuqa aa emga na qa bä va bä ba ngän na ama iar ama sok täm ngät nävät aa ngärhipki.

21

Väs Dä Ma Jisas Ge Ama Ngärhäqyet Da Udiom Aa Mudäsaqongda

¹ Nasot iangärhäkt dä saqi as päp dä ma Jisas bä aa mudäsaqongda rha lu qa vät ama namuqa aa rhäkt ma Taiberias kärakni i qosaqi i rhat tes ka i ama namuqa ma Galili. Näkt aa mänmänäs gem da di rhoqortäqyia. ² Ma Saimon Pita qä nä ma Tomas kärakni i rhat tes ka i ma Didimus i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di ama mäsaŋaqa näkt ma Nataniel nae ma Kana e ma Galili näkt ma Sebedi aa imiom näkt sävät aiomni ama mudäsaqongiomi di västämne na rha e. ³ Dä ma Saimon Pita qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo diva ngua rhet ngu rhon na ama väiu.”

Dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Va u rhet ut na nge.” Bä äkt i rha met bä rha muqun mät ama mlauski sökt di nävä iaqyäkt ama bängagi di qaku rha ar sä guani.

⁴ Bä nga rhoqoräkt i qunäga qunäga di sa qale ma Jisas i qat mair vät a goan sökt di aa mudäsaqongda di qaku rha räm i ma Jisas na qa. ⁵ Dä ma Jisas ka näs sävät a rha rhoqortäqyia, “Gua ruavek, nga qaku angän anga rhinäm?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Qaku.”

⁶ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni rhon na angän bäiuqi särhage na ama mlauski säda märmar dä va ngäni ar sa angung.”

Bä nga nasot i rha mualat toqoräkt dä sa qaku mamär vät a rha iva rhi ardrän na ama väiuqi savono sämät ama mlauski inguna nage ama rhinäm gärangättni i masirhat na ngät.

⁷ Bä nga rha lu rhoqoräkt dä ama mudäsaqongga qarakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär qa qoar nä ma Pita rhoqortäqyia, “Nak iak mit äkt di ma Engeska.” Bä nga rhoqoräkt i ma Saimon Pita qa nari qa i qä märhamän doqoräkt dä sa qa qop mäni nas na aa boiqi ama uiu qi inguna rhoqoräkt di sa qa set däm gi nävät aa nas bä qa rhon na nas säp koep. ⁸ Dap arhani ama mudäsaqongda di rha väs aa rhäng mät ama mlauski i rhi rhardrän nä qä väiuqi qaraktni i rhäqäp ki na ama rhinäm inguna rhoqoräkt di qaku gläius samit sävät a qoan. Sa na äkt i qale rha e bä samit sävät a qoan di qorhäs na ama levaet na ama ruvek da ama ngärhäqyisem da sägäk na ama mitaqäna.

⁹ Näkt nga rhoqoräkt i sa rha män mit pät a qoan dä rha lu ama rhinäm i qale ngät mät ama mudäbäs kärqosni i äs angärha ilännga qat dang näkt ama bretkäna. ¹⁰ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni rha agung anga rhinäm nävät kärangättni i sa ngäna ar sä ngät.” ¹¹ Dä ma Saimon Pita qa veng sämät ama mlauski bä qa ardrän na ama väiuqi samit sävät a qoan. Iaқыäkt ama väiuqi di rhäqäp ki na ama rhinäm ama mor ngät i ama rhodäm sä ngät di ama ngärhäqyet da udiom na ama ruvek da ama ngärhäqyisem da dävaung. Rhoqoräkt di nak täqäp ama väiuqi mamär sokt di qaku bänmät na qi.

¹² Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni ang iva ngän däs.” Rhoqoräkt di qaku aung nävät ama mudäsaqongda qa mu aa snäng iva qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Auge na nge?” inguna sa rhat dräm i qa di ma Engeska. ¹³ Dä sa ma Jisas ka met sae dä qa rha ama bretkäna bä qa von da näkt kosaqi qa mualat toqoräkt sa ama rhinäm. ¹⁴ Rhos täkt di ma Jisas aa dāpguamek nä äs ama mänmänäs sage aa mudäsaqongda nasot toqoräkt i qa märanas nämät ama tñäpki.

Ma Jisas Kä Nä Ma Pita

¹⁵ Näkt nga rhoqoräkt i rha mäsbä rhäksot dä ma Jisas ka snanbät sä ma Saimon Pita rhoqortäqyia, “Saimon ma Jon aa emga, nga ngätki i gia snäng bät a ngo masirhat mamär vät tärhärha rhäkt arhä väs?”

Dä ma Saimon ga muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Iei Engeska, sa ngiat dräm i sa gua snäng bät a nge.”

Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit bon gu sipsipkäna ama rhoes iva ngät täs.”

¹⁶ Dä saqi as ka snanbät sä qa bä maunmem doqortäqyia, “Saimon ma Jon aa emga, nga ngätki i gia snäng bät a ngo?”

Dä sa qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Iei Engeska, sa ngiat dräm i gua snäng bät a nge.”

Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit lu vät gu sipsipkäna.”

¹⁷ Näkt kosaqi ma Jisas ka snanbät sä ma Saimon iva madäpguamek toqortäqyia, “Saimon ma Jon aa emga, nga gia snäng bät a ngo?”

Bä nga rhoqoräkt dä ma Pita di qänäskänes ka masirhat inguna ma Jisas sa qa snanbät sä qa iva madäpguamek toqortäqyia, “Nga gia snäng bät a ngo?” Dä qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Engeska, sa ngiat dräm iarhongäkt moe dä ngiat dräm i gua snäng bät a nge.”

Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit bon gu sipsipkäna iva ngät täs. ¹⁸ Nguat tamän särhäm nge na ama engätki i sa rhoqoräkt i ama rhoemga na nge di ngiat donmät pät a nas dä ngiat tet parhäm gi snängaqa. Dap kre va

ama sruqa na nge dā va ngi is ngia rhāqyisem bā va akni qat donmāt pāt a nge nakt kā rhoer nanokt nge sa äkt i qaku nani a nge iva ngi namet sae.”

¹⁹ Ma Jisas ka märhamān doqoräkt di na ama muqunāga sävāt ma Pita aa tñäpki qäraktni iva qā ñäp ivakt iva qā von ma Ngāmuqa rha ama murhāmeska na qi. Näkt nasot iangärhäkt aa enge dā ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit päs gua rhäng!”

Ma Jisas Kā Na Ama Mudäsaqongga Qärakni I Aa Snäng Bät A Qa Mamär

²⁰ Dā ma Pita qa rhong bät a nas dā qa lu ama mudäsaqongga qärakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär i sa qat tet nasot a iom. Iaäkt ama mudäsaqongga di iaäkt kārak i sa qa an aa rhäng dā ma Jisas toqoräkt i rhat tās ma Pasova bā qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngu lu va auge qā vodām nge sävä gia ikkāna arhä rhäkt?” ²¹ Näkt nga rhoqoräkt i ma Pita qa lu qa dā qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, dap taerhak ama ruqa diva rhoqor mäniekt na qa?”

²² Dā ma Jisas ka muvāt toqortäqyia, “Ngakt bā nani a ngo iva qat dāqām bā dängdäng i evär dām ngo dā mäniekt bā qänäskānes nge sä qa? Mamär iva ngit päs gua rhäng.” ²³ Bā nga nävāt tangät täkt aa enge dā vräs da ama enge ge ama qatnanaktpāmda iva rhak täkt ama mudäsaqongga diva qaku qā nañäp. Sokt di ma Jisas di qaku qa qoar iva qaku qā nañäp dap kinak ka qoar toqortäqyia, “Ngakt bā nani a ngo iva qat dāqām bā dängdäng i evär dām ngo dā mäniekt bā qänäskānes nge sä qa?”

²⁴ Rhak täkt di ama mudäsaqongga qärakni i qā sameng sävāt tärhong däkt bā qa di sa qa sām irhong. Näkt sa ut dräm i aa sameng di ama engätkti na ngät.

²⁵ Näkt ma Jisas di qosaqi qa mualat na angättni ama lat masirhat. Ngakt bā vadi mai rhi sām a ngät moe dā nguat tu gu snäng i mamär iva qaku anga släqyimek pāt ama ivätki moe nanokt ama abukkina qärangättni iva rhi sām iangärhäkt ama lat moe vām ngät.

Ama Ngangda Arha Lat

Ama Rhävächtsäs

Ma Luk ka sãm dakt tãkt ama abuk. Bã qi di qosaqi qa sãm bãm gi sage ma Tiofilus.

Rhakt tãkt ama unbem na qi ama abuk di ma Luk ka sãm bãm gi ivakt iva qã sameng sãvãt iarhongãkt kãrãrhong i irhong ngã mãranas nasot iomãkt ama qãvãlãm gãrãom i sa rhãksot nã ma Jisas aa lat dã aa rhisu. Bã Ama Ngangda Arha Lat di qi nasãng bãt ama qãvãlãm gãrãomni i ma Jisas kãr qur a nas ta ama ruvek masirhat nasot iomãkt ama qãvãlãm gãrãom i qa mãranas nãmãt ama tñãpki. Bã rhoqorãkt di sa ma Jisas ka qoar iva rhi rha ama qrot toqorãkt i sa ama Qloqaqa ama Qumãrãumãrqa qã rhãk pãt a rha bã va rhi sameng sãvãt a qa e ma Jerusalem bã sãva ama ngãrhãqyiom ma Judia dã ma Samaria bã sãvãt ama ivãtki at tãrhãkt moe. Bã rhãkt di ut lu ama sameng ama mãr ngãt i ngãt dãn bã sãvãt ama ivãtki di rhoqorãkt.

Rhoqor ama narhoer qi ama abuk kãrãktni i ma Luk ka sãm bãm gi di qosaqi va Ama Ngangda Arha Lat di sa qa sãm marãkt sãvãt iarhongãkt kãrãrhong i qat drãm mamãr sãvãt irhong dã qosaqi qa slamãr qa sameng sãvãt irhong. Ma ama rhãqãp nã imek di sa ma Luk ka sãm masirhat nã ma Pita qã nã ma Pol bã sãvãt arhani arha enge. Iangãrhãkt ama enge di angãtãni ngãrhã sameng sãvãt ma Jisas dã angãtãni di ngãt tamãn sãvãt ani qãrãni iva ama ruvek tat tu arhã snãng sãvãt ini dã angãtãni di ngãt tair sãrha ama sameng ama mãr ngãt dã angãtãni di ngãrhi su ama ruvek. Rhakt tãkt ama abuk di qi rhoer nanokt ut iva urhit ta ama matnãrhãm sãvãt ama qatnanaktpãmda arha iar da ama mãrãn maos maos angãrha ron dã rhoqorãkt i ama ruvek ti sangãm na ut mavãngam. Dã qosaqi qiat tamãn sãvãt ama qatnanaktpãmda arha lat kãrangãtãni i ngãt dãn nãva arhã ikkãna arha lat ama vu ngãt sãvãt a rha angãt tpãs bã ama rhodãm sa rha di qop ngãrhi rhir vasãgos.

Ama Qãvãlap Nasot A Ne

Ma Pita Nãkt Ama Qatnanaktpãmda E Vãt Ma Judia Nãkt Namet Ma Judia (1-12)

Ma Pol Nãkt Ama Qatnanaktpãmda Nae Ma Antiok Bã Sae Ma Rom (13-28)

Ma Ngãmuqa Aa Mumãnaris Na Ama Qloqaqa Ama Qumãrãumãrqa.

¹ Tiofilus, pã gua abuk ama narhuir qi di sa ngua sãm sãvãt iarhongãkt kãrãrhong i mãqi ma Jisas ka nasãng iva qat tualat nã irhong dã qã nasãng iva qã su sãvãt irhong ² bã dãngdãng sãvãt iaqãkt ama qunãga qãrakni i sa ma Ngãmuqa qa rha qa rhãvit sa rhãvono. Rhoqorãkt di nasot dã qa voda ama rhodrãp nãvãt ama Qloqaqa ama Qumãrãumãrqa bã ba ama ngangda sã ma Ngãmuqa aa lat kãrarhani i sa qa armeng dãm da.

³ Vãt ama ruiom ama udiom na ama qunãng nasot aa mãrãnga ama mor qa dã qãr qur a nas gem da dã qat tualat na ama rhãqãp nã irhong gãrãrhongni iva irhong ngãrhi sameng i ngãtki i ama ngãtdãqãm ga. Bã qat tamãn sãvãt ma Ngãmuqa aa Murãktpãm.

⁴ Bã nga rhoqorãkt i qale qa gem da dã qa von da rhã rhangãt tãkt ama enge na ama muqunãga rhoqortãqyia, "Qale ngãn namet nae nãmãt ama vãrhãm ama mor ãm ma Jerusalem dap pa qale ngãn nani ama vãnbõn gãrangãtãni i mudu ama Ngãtmãmãk ka mumãnaris na ngãt kãrangãt i ngãnãt nari ngo i sa nguat tamãn sãvãt a ngãt. ⁵ Iangãrhãkt dinguna ma Jon sa qã baptais pãt

ama ruvek na ama rigi dap pa nasot ama marheka na ama qunäng dä va ngu baptais pät a ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.”

Ma Jisas Ka An Dävit Säva Usöp

(1:6-8 / Mat 28:16-20 / Mak 16:14-18 / Luk 24:36-49 / Jon 20:19-23)

(1:9-11 / Mak 16:19-20 / Luk 24:50-53)

⁶ Bâ äkt i nga rhoqoräkt i sa västämne na rha rhi nä ma Jisas dä rhi snanbät sä qa i rhi qoar toqortäqyia, “Engeska, nga rhoqor täkt diva saqi as ngia rhumamär na ama Israelqäna arhä muräktpäm?”

⁷ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qoki qaku ngän angän gäni ianiäkt iva ngäni räm ama qunäng bä ama rhodäm gärangätäni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät parhäm aa snängaqa maräkt. ⁸ Dap pa ngäni rha ama qrot toqoräkt i sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhäk pät a ngän bä va ngäni sameng sävät a ngo e ma Jerusalem bä säva ama ngärhäqyiom ma Judia dä ma Samaria bä sävät ama ivätäki at tärhäkt moe.” ⁹ Bâ nga qat tamän doqoräkt bä rhäksot dä släqyäs pa aa qar bä qa an dävit da arhä saqong bä ama eqoeqi qia ong ga da arhä saqong.

¹⁰ Bâ qoki as tat nañäm säva usöp toqoräkt i qat tet pävit dä väs da ama ruim masägos kärqiomni i in boi ama qulum ngät bä inät mair gem da. ¹¹ Dä ini qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek näva ama ngärhäktka ma Galili, mäniäkt bä ngänät mair täkt bä ngänät nañäm säva usöp? Rhak täkt ama ruqa ma Jisas kärak i sa ma Ngämuqa qa rha qa rhävit säda ama usäpki arha ron nagem ngän di qoki va evär däm ga rhoqor nas toqoräkt i ngän lu qa i qa an dävit säda ama usäpki arha ron.”

Ma Matias Pa Qä Rha Ma Judas Aa Släqyäs Nasot A Qa

(1:18-19 / Mat 27:3-10)

¹² Nasot dä evär däm da bä sae ma Jerusalem näda ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip at täväs. Rha met sämät ama värhäm ama mor äm di ngi qoar qre i ama tmerhäs da ama kilomita näkt ama qäväläm angärha ron.

¹³ Bâ nga rha män e ma Jerusalem dä dang däm da da ama vätkä aa ron sämät aomni ama qäväläm inavuk kärqomni i rhat tas e. Iarhakt kärarhae i qale rha e di ma Pifa qä nä ma Jon dä ma Jems näkt ma Andru dä ma Filip näkt ma Tomas dä ma Bartolomyu näkt ma Matyu dä ma Jems ma Alfius aa emga näkt ma Saimon gärakni i qa nämäni ama Selotkäna näkt ma Judas ma Jems aa emga.

¹⁴ Vasägos dä väspästämnä na rha sa ama snängaqa ama sägäk ivakt iva rhi nän. Rhoqoräkt di rhi na ama evop näkt sävät ma Maria ma Jisas aa nanäk näkt sävät aa läktpek. ¹⁵ Dä väät iangärhäkt ama qunäng dä ma Pita qa mair mänguräp ama qatnanaktpämädi ama guläñgi na rha di ngäkt kre ama ruvek ama ngärhäqyet da sägäk na rha moe. Näkt kä qoar toqortäqyia,

¹⁶ “Gua ruavek, ma Ngämuqa aa enge qärangätäni i mudu sa rha säm a ngät di qoki va rhäkämär na ngät parhäm ngät kängät i nak sa mudu ma Devit ka märhamän bät a ngät nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa sävät ma Judas i qa diva ama iska na qa bä bä iarhakt kärarhae iva rhi sangar ma Jisas.

¹⁷ Qa di ak na qa nämäni ut inguna qä na ut ut met sa ama sameng mät a väät.

¹⁸ Ma Judas di qa vodäm bät ama ivärhäm na ama ligär qärangätäni i sa rha sek mä qa na ngät pät a lat ama vu ngät ngät tpäs. Qa veng nas pät iomäkt ama ivärhäm i qa säp na rhävuk nämät a leqäs i aa uväski qia er nanokt ka bä samäk dä vukdur va aa sarimgi bä vuk sa aa qusem sä dalek. ¹⁹ Ama ruvek moe e ma Jerusalem da nari rhoqor täkt sävät ma Judas bä äkt i rha mes iomäkt ama

ivärhäm na arha enge i Akeldama di ama rharimini di rhoqortäqyia, ma Etki na ama Biaska.”

²⁰ Ma Pita qä qoar toqortäqyia, “Inguna ma Ngämuqa aa enge qarängätni i sa rha säm a ngät pa ama Abuk na ama Mabu di ngät tamän doqortäqyia,

“ Mamär iva ama dungdung aa vätkä
bä va qale aung gat tas pä m ga.’

Dä qosaqi ngät tamän doqortäqyia,

“ Mamär iva aung gä rha iosäkt aa släqyäs bä va qale ama nengäs da aa lang.’

²¹ Bä qoki rhoqor täkt di mamär iva urhi armeng da aung anga gamoeqa nävät iarhakt kârarhae i ma ut moe ut tet dä iangärhäkt ama rhodäm moe angärha ron gârängätni i ma Engeska ma Jisas sa qale qa qä na ut ²² mänasäng na äkt i ma Jon ga baptais pät a qa bä dängdäng bät iomäkt ama qäväläm gârqomni i ma Jisas ka an dävit ivakt iva aung nävät tärha rhäkt diva qoki qä na ut ut tet sa ama sameng sävät ma Jisas i qa märanas nämät ama tñäpki.”

²³ Bä äkt i rha mu ama gamuom ama udiom i ma Josep na qa ma Barsabas kârakni i qosaqi rhat tes ka i ma Jastus näkt sävät ma Matias. ²⁴ Näkt ta nän doqortäqyia, “Engeska, sa ngiat dräm mamär na ama ruvek moe arhä mungäsänäng. Mamär iva ngi qur a ut i auge nävät tiom däkt di sa ngia armeng däm ga ²⁵ ivakt iva qä rha nasot sä rhängät täkt ama lat iva ama ngangga na qa iva qä rha ma Judas aa släqyäs kârqosni i ma Judas sa qa met nämät äs ivakt iva qa rhet sa äkt i qoki mä naris iva qa rhet sae.” ²⁶ Dä rha mualat parhäm arha morta arhä qärhong na ama armengdäm bä sa rha mon sä ma Matias sae sämäni ama ngärhäqyisem da sägäk na rha ama ngangga.

2

Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa Qa Män Bät Ma Pentikos Angät Kunäga

¹ Bä nga sädamär na ama qunäga qarakni i rhat tes ka i ma Pentikos dä sa ama qatnanaktpämda di västämne na rha vät ama ivärhäs ama sägos. ² Dä rha särmändäm masägos i rhat nari i arus i ngäkt kre ama laurqi ama qrot ki i qi e na rhävono inavuk bä qia rhäqäp ama vätki moe iaqyäkt kârakt i qale rha e i rhat muqun bäm gi. ³ Bä rha lu iangärhäkt kârängät i ngät toqor ama qoebañ na ama rhäptäpki qarängätni i vräsmät na ngät bä ngä muqun bät a rha moe ak dä ak na rha. ⁴ Rha moe di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäqäp ta na nas bä rhi nasäng i rhat tamän na arhani ama ruvek arha enge nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁵ Näkt toqoräkt di sa qale arhani ama Judaqäna e ma Jerusalem gârarhani i ama engätki na rha sage ma Ngämuqa qararhae i rha nävät ama ivärhimek moe. ⁶ Bä nga rhoqoräkt i rha nari i arus dä ama gulänği na ama ruvek di väspästämne na rha bä rhit särmändäm bä adädän da masirhat inguna ak dä ak na rha di sävetka qat nari aa enge maräkt i qä qatnanaktpämda rhat tamän na ngät.

⁷ Bä qräk mät ta mamär dä rhi qoar toqortäqyia, “Rhärha rhäkt ama gamoe qararhani i rhat tamän doqoräkt di nak ama Galiliqäna. ⁸ Bä rhoqor täkt dä mäniekt bä ak dä ak nävät a ut di sa ut nari i rhat tamän na aurha enge maräkt? ⁹ Bä ut nari i rhat tamän na ama enge bä ba ama ruvek näva ama ngärhakt ma Partia näkt ma Midia näkt ma Elam näkt ma Mesopotemia näkt ma Judia näkt ma Kapadosia näkt ma Pontus näkt ma Esia ¹⁰ näkt näva ama

ngärhakt ma Frigia näkt ma Pamfilia näkt ma Isip näkt nävät ama qävälap pa ama ngärhäktka ma Libia glaqot na ama värhäm ama mor äm ma Sairini dä arhani ama tmända näva ama värhäm ama mor äm mamär ma Rom. ¹¹ Jarhakt ama tmända di ama Judaqäna bä sävät ama ruvek kärarhani i sa rha näpgoer na nas sämäni ama Judaqäna. Dä qosaqi ut nari ama enge bä ba ama ruvek näva ama urqa ma Krit näkt näva ama ngärhäktka ma Arebia bä ut nari rha i rhi sameng na aurha enge maräkt sävät ma Ngämuqa aa lat ama qrot ngät.”

¹² Bä rha moe di qräk mät ta bä adädän da masirhat dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqya, “Ama rharimini mäniekt sä rhangät täkt ama lat?”

¹³ Dap arhani ama ruvek di nak tat tuma rha i rhi qoar toqortäqya, “Jarhakt di sa rha nakt ama wain masirhat.”

Ma Pita Qa Sameng Bät Ama Gulän̄gi Na Ama Ruvek

¹⁴ Sokt di ma Pita qa mair ge ama ngangda bä qa sek aa eguinga bä qä sameng ba ama gulän̄gi nä qa ruvek toqortäqya, “Aruvek nae ma Judia bä aingän moe qararhae i rhat tas e ma Jerusalem, däkt diva ngua rhuqunäga vät a ngän sävät tangät täkt ama lat kärangät i sa ngä märanas. Ngänät nari mamär na ama enge qarangätni iva nguat tamän bät a ngät. ¹⁵ Qale ngän du angän snäng i rhaerhärhae ama gamoe di sa rha nakt ama wain bä guani na rha i nak kop as nguna rhäkt di ama ngärhäqyet da levaet nä irhong bät duququs. ¹⁶ Dap tangät täkt ama lat kärangätni i sa ngä märanas di qarangät i ma Ngämuqa sa qa märhamän sävät a ngät nämät aa vämginaqa ma Joel toqortäqya,

¹⁷ “Ma Ngämuqa qa qoaräs toqortäqya, ‘Va vät ama dängdängini na ngät ama rhodäm

dä va ngu rhor nä gu Qloqaqa sävät ama ruvek moe.

Bä va angän oes ama gamoe dä angän oes ama evop diva rhat tamän bät ama enge qarangätni i ngät dän maräkt nagem ngo.

Dä va angäna evända ama gamoe diva rhit lu ama nänmäm.

Dä va angän sru rha ama gamoe diva rhit lu ama masirhäm.

¹⁸ Bä qäqi va ngu rhor nä gu Qloqaqa vät iangärhäkt ama rhodäm sävät gua latta moe ama gamoe dä ama evop

bä va rhat tamän bät ama enge qarangätni i ngät dän maräkt nagem ngo.

¹⁹ Bä va ngua rhualat na ama lat kärangät i ngät dän masärmän mät ama leqäs dä ama muqunän mana vät ama ivätki.

Ama biaska dä ama rhäptäpki dä ama rhämän bäm gi ama butbutki diva ngät täranas.

²⁰ Bä nga narhoer vä iaqäkt ama moräs na qa mas ama qunäga aa qamäs kärak iva ma Engeska qat tatnävämne na ama ruvek dä va bängangit pät ama qunäga aa saqong

dap pa ama equngi diva qurät ki rhoqor ama biaska.

²¹ Näkt toqoräkt di guavek koe qararhani i rhit näs sage ma Engeska diva maiär na rha.”

²² Näkt sa ma Pita qä qoaräs na rha rhoqortäqya, “Aruvek nae ma Israel, as ngäni nari rhaerhangät ama enge. Ma Jisas nae ma Nasaret di ama ruqa qaraki i sa ma Ngämuqa qa qur a ut täm ga mamär i qa di sa qa män nagem ga nage aa lat ama nänis ngät dä ama lat kärangätni i ngät dän masärmän dä ama muqunän. Rhangät täkt di sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät nä ma Jisas mänguräp mä ngän bä rhoqoräkt di sa ngänät dräm a ngät. ²³ Rhak täkt

ama ruqa di sa rha vodäm ga bä ba ngän näkt aingän bä sävät ama ruvek ama vu rha masirhat sa arhä matnärhäm di sa ngän moe ngän beng ga i ngäna edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa. Rhangät täkt moe ama lat di varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa bä qa di sa qat dräm doqoräkt narhoer va angät kamäs. ²⁴ Sökt di ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä qa qau muisiska vät a qa nämät ama ruanini qarqäni i ama tñäpki inguna qaku mamär vät ama tñäpki iva qi nasangar säva aa rhäng. ²⁵ Inguna mudu ma Devit ka märhamän sävät ma Jisas toqortäqyia,

“ Nguat lu ma Engeska i qa e vä gu qamäs pasägos.

Bä qaku mamär vät ama ruvek iva rhi namäqäne dä mamär na ngo inguna qa e gem ngo.

²⁶ Bä nga rhoqor täkt dä märmär gem ngo bä ngu qok dä nguat tamän bät ama enge nä ama märmärgem

bä qosaqi va mämae vät gu släqyige mamär va aa luvät

²⁷ inguna nge diva qaku ngi namet daqule ngo va ama nñäpta arha ivärhäs

bä qosaqi va qaku ngi naqyiradeng nä gi Qumärqumärqa aa släqyige bä va säkt täm iqe.

²⁸ Dä sa ngia muqunäga vät a ngo sa ama is säva ama iar ama sok täm ngät

bä va ngi rhäqap ngo na ama märmärgem masirhat nä gi qaranas.’ ”

²⁹ Dä ma Pita qä qoar toqortäqyia, “Gua ruavek, mamär vät a ngo iva ngu qoar na ngän mamär na ama engätki i ama ngätmamäk ma Devit di sa qa nñäp bä rha mu aa släqyige mät ama liqi bä iaqyäkt aa liqi di qop as kia e gem ut bä dängdäng däkt. ³⁰ Sökt di qa di akni na qa qarakni i ma Ngämuqa aa vämginaqa bä qat dräm i ma Ngämuqa sa qa musärhämes iva qa rhu ma Devit anga aka nämäni aa enevaqi mugas nasot kärak iva qä rha ma Devit aa vitnaqa aa mämugunäs nasot a qa.

³¹ “Bä nga rhoqoräkt dä ma Devit di qat dräm i rhängät täkt ama lat diva ngä rhäranas narhoer bä äkt i qa märhamän sävät ma Kraiss aa tñäpki iva nasot diva qa rhäranas nämät ama tñäpki dä va qaku ma Ngämuqa qä namet daqule qa va ama nñäpta arha ivärhäs bä qop pa qaku qä naqyiradeng na qa bä va säkt ta aa släqyige. ³² Rhak täkt ma Jisas di iaqäkt kärak i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä aiut moe rhäkt di sa ut lu mamär nä iaqyäkt ama engätki i qa märanas bä ama iar qa.

³³ “Bä ma Jisas di qa märanas näkt ka an dävit sa rhävuk säda ama usäpki arha ron bä qa e dä ma Ngämuqa aa märmär bä sa qa rha ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa nage ama Ngätmamäk kärakni i mudu qa mumänaris iva qä von ma Jisas täm ga. Bä rhäkt di sa ma Jisas ka von dä iaqäkt ama Qloqäqa bä ba ut bä qat täranas nä rhängät täkt ama lat kärangät i ngänät lu ngät bä ama enge qarängät i ngänät nari ngät.

³⁴ “Näma dä ma Devit di qaku qa an dävit sa rhävuk sökt di qa qoar toqortäqyia,

“ Ma Ngämuqa qä qoar nä gua Engeska rhoqortäqyia,

“ Ngia rhuqun dä gu märmär bä qale nge e

³⁵ bä dängdäng iva ngua rhän nöp gia ikkäna arhä väs bä va rha rhän i ama laiqa na rha nanokt gia qariglem.” ’

36 Dä soknga mamär iva ama Israelqäna moe diva qunäga vät a rha rhoqortäqyia, ma Jisas kärakni i sa ngäna edämsäs pät a qa di qa di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva aurha Engeska bä ma Kraisa na qa.”

37 Bä nga ama ruvek ta nari rhoqor täkt dä ama enge ngä qut da arha ron dä rhi snanbät sä ma Pita qä na arhani ama ngangda rhoqortäqyia, “Aurha ruavek, ngu lu mamär iva ut mäšana?”

38 Dä ma Pita qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ngän moe asägäk asägäk diva ngi näpgoer na nas nämät angäna vuirhong näkt pa ngäni rha ama baptais nävät ma Jisas ma Kraisa aa ngärhipki dä va ma Ngämuqa va qä qyiradeng na angäna vuirhong näkt pa ngäni rha ama vänbon na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. 39 Rhangät täkt ama mumänaris di ngät bä ba ngän dä bä ba angän oes dä bä bä iarhakt kärarhae i qale rha gläius dä bä bä qararhani moe iva ma Engeska aut Ngämuqa qä rhar sä rha sagem mes.”

40 Ma Pita qät don sävät ama ruvek mauiu dä qat naing bät a rha i qä goar na rha rhoqortäqyia, “Ngän dumaiar nas nämät tit täkt ama qoengait ama vu it.” 41 Bä iarhakt kärarhae i rha mat maengäkt sä ma Pita aa sameng di rha baptais pät a rha bä rhoqoräkt di ngäkt kre ama dävauing ama tausengäna na ama ruvek ta män sae sämäni ama qatnanaktpämda.

Ama Qatnanaktpämda Di Väspästämne Na Rha Vasägos

42 Bä rha vodäm mes säda ama ngangda arhä rhisu angärha ron bä vasägos dä väspästämne na ama qatnanaktpämda moe bä rhat täs dä rhi nän. 43 Ma Ngämuqa di qat tualat na ama lat masirhat kärangätni i ngät dän masärmän bä sävät ama muqunän nävät ama ngangda arha lat bä ama ruvek moe e ma Jerusalem di qräkräk mät ta masirhat toqoräkt. 44 Bä iarhakt moe ama qatnanaktpämda di vasägos dä väspästämne na rha sa ama snängaqa ama sägäk dä rhit bon na ne rha arhä qärhong moe. 45 Dä rhit boda arhä qärhong dä arhä gunän nani ama ligär bä rhat tatmät na ngät ba ne varhäm sävetka aa tläqa. 46 Dä vät ama qunäng moe dä rhit täqäs däm ne i väspästämne na rha va ama ansäspämgi ama mor qi dä väspästämne na rha va ama vät asägäk asägäk bä rhit bonmät na ama bret näkt tat täs sa ama märmärgem dä sa ama snängaqa ama räkt ka. 47 Bä ama ruvek di rhi nänsäs sage ma Ngämuqa dä ama ruvek moe di märmär gem da nävät ama qatnanaktpämda. Näkt pät ama qunäng moe asägäk asägäk di iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa qat tumaiar ta di qat tu rha sae sävät ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda.

3

Ma Pita Qa Mumäräs Pät Ama Vävarhämga

1 Vät akni ama qunäga dä ma Pita qä nä ma Jon in det pävit säva ama ansäspämgi ama mor qi inguna rhoqoräkt di ama qäväläm na ama nän bät ama däpgharhong säpbängang. 2 Dap toqoräkt di ama ruvek tit ta akni ama ruqa qarakni i mudu rha sa qa i ama väva rhäm ga bä sämät ama ansäspämgi ama mor qi arha edäbäs kärqosni i rhat tes äs i ma Mär Qi ama Nämñämgi. Rhat tu qa e vät ama qunäng moe ivakt iva qä nän da ama ligär nage iarhakt kärarhae i rhat don iva säva ama ansäspämgi ama mor qi.

3 Bä nga qa lu ma Pita qä nä ma Jon i qorhäs iva in don säva ama ansäspämgi ama mor qi dä qa nän sävät a iom nani anga ligär. 4 Dä ma Pita qä nä ma Jon in näm maräkt sävät a qa näkt ma Pita qa goar na qa rhoqortäqyia, “Ngi näm sävät a un.”

⁵ Bã äkt i qã vãvarhãnga qã ñãm sävãt kãrqiom masirhat i qat tu aa snãng iva qã rha guani nagem iom. ⁶ Dap kinak ma Pita qã qoar toqortãqyia, “Qaku gu nga ligãr dap pa ngu von nge rha agini qãrãqãni i ini nga e gem ngo. Di nãvãt ma Jisas ma Kraiss nae ma Nasaret aa ngãrhipki di ngiat tet.”

⁷ Nãkt ka sangar aa mãrmãret nãkt ka mair na qã namãk dã qop äkt dã ma Ngãmuqa qã sãmaqrot nã qã ruqa aa qar. ⁸ Dã qop ka rhon na nas namãk bã qã mair nãkt kã nasãng i qat tet. Dã qã met kã na iom säva ama ansãspãngi ama mor qi bã qat tet dap kãt don na nas dap kã nãnsãs sage ma Ngãmuqa. ⁹ Bã nga ama ruvek moe rha lu qã i qat tet dap kã nãnsãs sage ma Ngãmuqa ¹⁰ dã rha rãm a qã i nak kop ama sãgãk na qã ama ruqa iaqãkt kãrak i vasãgos dã qat muqun dap kã nãn ama ruvek ta ama ligãr mãt ama ansãspãngi ama mor qi arha edãbãs kãrqiomi i rhat tes ãs i ma Mãr Qi ama Nãmñãngi. Rha lu rhoqorãkt dã qrãk mãt ta masirhat dã rhat tu arhã snãng masirhat sävãt ama lat kãrangãtmi i sa ngã mãranas pãt a qã.

Ma Pita Qa Sameng Ba Ama Ansãspãngi Ama Mor Qi

¹¹ Bã rhoqorãkt i qat nangãrhãkt dã ma Pita qã nã ma Jon dã ama ruvek moe di qrãk mãt ta masirhat dã rha ang masirhat sagem da vãt ama ansãspãngi arha ivãrhãm at kãvãlãm gãrqiomi i rhat tes ãm i ma Solomon Aa Suqulap.

¹² Bã nga ma Pita qã lu ama ruvek toqorãkt dã qã qoar na rha rhoqortãqyia, “Aruvek nae ma Israel, mãniekt bã qrãk mãt ngãn nãvãt tangãt tãkt ama lat? Mãniekt bã ngãnãt lu ut masirhat? Varis ngãn du angãn snãng i aiut nãvãt aut krot marãkt ura nãvãt aurha iar ama rãkt ngãt dã ma Ngãmuqa aa saqong bã mã rhak tãkt ama ruqa bã va qat tet. ¹³ Iaqãkt ma Ngãmuqa qãrak i ma Abraham gã nã ma Aisak dã ma Jekop arhã Ngãmuqa bã qosãqi qãrak i aurha morta arhã Ngãmuqa na qã di sa qã vuk sa ama murhãmeska vãt aa latka ma Jisas. Qã di sa aingãn ngãn bodãm ga iva rhi veng ga bã ngãn goer qã ge ma Pailat dap sokt di ma Pailat sa qã murãkt iva qã rhãvãkt sã qã.

¹⁴ “Sa ngãn goer iaqãkt kãrak i ama Qumãrquãrqa Mamãr dã ama Rãktka na qã dap kinak ngãn nãn ma Pailat iva qã rhãvãkt sa akni ama ruqa qãrakni i qat drãm gã veng. ¹⁵ Bã ngãn beng ama iar angãt tarebãm gãrakni i ma Ngãmuqa qã mãranas na qã nãmãt ama tñãpki bã sa ut lu iangãrhãkt ama lat toqorãkt. ¹⁶ Rhak tãkt ama ruqa qãrak i ngãnãt lu qã bã ngãnãt drãm a qã qãrak i sa mãrãs pãt a qã bã ama qrot pãt a qã di nak mãrãs pãt a qã nãvãt ama qatnanãkt mãni ma Jisas aa ngãrhipki. Bã sa ngãnãt drãm doqorãkt dinguna iangãrhãkt ama lat di sa ngã mãranas mãngurãp mã ngãn moe.

¹⁷ “Gua ruavek, rhãkt di sa nuat drãm i sa ngãn mualat nã iangãrhãkt ama lat ama vu ngãt sã ma Jisas di rhoqorãkt di qaku qunãga vãt a ngãn mamãr sã iangãrhãkt bã qosãqi angãn narhoerta. ¹⁸ Sokt di iangãrhãkt ama lat di sa ngã mãranas ivãkt iva ma Ngãmuqa aa enge qãrangãtmi i mudu qã mãrhamãn bãt a ngãt mãt aa vãmginarha moe diva rhãkmãmãr na ngãt. Iangãrhãkt ama enge di ngãt tamãn i ma Kraiss diva qã rhon sãda ama mãrãnga ama mor qa aa ron. ¹⁹ Bã äkt iva ngãni nãpgoer na nas nãkt pa ngãni rhong sävãt ma Ngãmuqa ivãkt iva qã qyiradeng na angãna vuirhong dã ama qãvãlãm na ama mãmaevãt ama mãr ãm diva ãm ngã rhãn nage ma Engeska. ²⁰ Dã va qã rhãk nã ma Kraiss bã ba ngãn gãrakni i ma Jisas kãrak i mudu ma Ngãmuqa qã muqunãn bãt a qã bã ba ngãn. ²¹ Mamãr iva qale ma Jisas tãvono da ama usãpki arha ron bã dãngdãng iva iangãrhãkt ama lat moekt kãrangãt i mudu ma Ngãmuqa qã mãrhamãn bãt a ngãt nãmãt aa vãmginarha diva qã rhumãmãr na ngãt.

²² “Rhoqor ma Moses i qã qoar toqortãqyia, ‘Va ma Engeska ma Ngãmuqa va qã vuk sa akni aa vãmginãqa bã ba ngãn nã mãngurãp angãna ruvek kãrakni

iva qa rhoqor ngo bä va ngänit päs iangärhäkt aa enge angärha rhäng moekt kärangät i qat tamän bät a ngät ba ngän. ²³ Bä aung gärakni i qaku qat nari nämät ka diva qäbäs na qa nä mänguräp ma Ngämuqa aa ruvek.’

²⁴ “Bä ngätkki i iarhakt moe ma Ngämuqa aa vämginarha qärrarhae i mänasäng nävät ma Samuel bä inamäk di rha märhamän sävät tangät täkt ama rhodäm. ²⁵ Aingän di bä ba ngän nä ma Ngämuqa aa vämginarha arhä mumänaris näkt ama rharesbane angät modämne di ngät bä ba ngän gärangätni i sa mudu ma Ngämuqa qa mualat na ngät kä nä ma Abraham gärangät i ngät tamän doqortäqyia, ‘Va nävät gia enevaqi diva ngua rhodämne na ama ruvek moe vät ama ivätki.’ ²⁶ Nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa märanas na aa latka dä qa er qa rhäk na qa sagem ngän ivakt iva qa rhodämne na ngän i qä näpgoer na ngän asägäk asägäk nämät sävetka aa lat ama vu ngät.”

4

Ma Pita Qä Nä Ma Jon In Mair Da Ama Narhoerta Arhä Saqong

¹ Bä as nga rhoqoräkt i ma Pita qä nä ma Jon in damän särha ama ruvek dä ama Judaqäna arhä priskäna näkt ama narhoerqa ba ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi näkt sävät ama Sadyusiqäna rha män gem iom. ² Nak arusus pät a rha masirhat inguna ama ngangda di rhi su ama ruvek dä rhi sameng i ma Jisas ka mu ama iska ivakt iva ama ruvek pa rhit nöp näkt pa nasot dä va rha rhäranas. ³ Bä äkt i rha sangar ma Pita qä nä ma Jon näkt ta mu iom ba ama tpäskiarharhäng iva sa duququ dä va rha rhuqun sä iom i sa nguna bängängäs. ⁴ Dap ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rha nari ama ngangda arha enge di rhat nanakt na ngät bä ama rhodäm sa ama gamoe di ngä män bät ama ngärhäqyet ama tausengäna.

⁵ Qale bä nga duququ dä ama narhoerta dä ama morta bä ba ama Judaqäna näkt sävät ama Skraipkäna di sa västämne na rha e ma Jerusalem. ⁶ Dap mänguräp mä rha di qale ma Anas ama pris ama vit na qa näkt sävät ma Kaiafas kä nä ma Jon gä nä ma Aleksander näkt sävät arhani ama gamoe moe nämäni ama pris ama vit na qa aa qärhae. ⁷ Bä nga rhoqoräkt i sa rha mair nä ma Pita qä nä ma Jon da arhä saqong dä rhi nasäng i rhi snanbät sä iom doqortäqyia, “Auge qa von en da ama qrot bä nävät auge aa ngärhipki dä in mualat nä iangärhäkt ama lat?”

⁸ Dä ma Pita di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Aingän ama narhoerta ba ama ruvek bä sävät a ngän ama morta, ⁹ ngäkt bä nga rhäkt di ngän mair na un ba ama muräkt nävät ama lat ama mär ngät kärangätni i ngä märanas pät tärhak ama vävarhämga dä ngäni snanbät sä un i qa rha ama mumäräspät toqor mäniekt ¹⁰ diva un duqunäga vät a ngän aingän ama ruvek moe nae ma Israel toqortäqyia, erhak täkt ama ruqa qärak i sa märäs pät a qa bä qat mair da angän saqong di nak ka rha ama mumäräspät nävät ma Jisas nae ma Nasaret ma Jisas aa ngärhipki iaqäkt kärak i sa ngäna edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa bä qärak i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki. ¹¹ Iaqäkt di ama duiqa qärak i mudu aingän gärrarhae i ngänät dräm ngänit täk pät ama vät ngän mer mä qa di nak kärak iaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qärak i qat sangar a qi moe. ¹² Qaku ngi namän bät ama mumaiar ge aung saqi as inguna qaku agukt anga ngärhipki rhe vät ivät käraktni iva urhit ta ama mumaiar nävät a q1.”

¹³ Bā nga rha lu rhoqoräkt i ma Pita qā nā ma Jon di ama qraräk iom sa ama enge sokt di ama ruiom nāmät a vät kärqiomni i sa qaku in su sävät ma Ngämuqa aa Muräkt pa anga rhisu dä qräk mät ta dä qunäga vät a rha i nak tiom däkt di sa mudu di qali liom ge ma Jisas. ¹⁴ Dap kaku arha anga enge sävät a iom inguna rhat lu qa ruqa qarak i sa qa rha ama mumäräspät i qat mair e gem iom.

¹⁵ Bā äkt i rha rhäk na iom iva as puk sä iom nädä ma Sanedrin arhä saqong dä rhi nasäng i rhat tamän särhäm ne sävät a iom. ¹⁶ Dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Va ut mäsana nä rhiom däkt ama ruiom inguna ama ruvek kärarhani i rhat tas e ma Jerusalem di rhat dräm i in mualat na ama enges ki ama muqunängi bā qaku mamär vät a ut iva ut narhäqyas na qi? ¹⁷ Dap nga nani a ut iva qale vräspräs da ama enge imono ge ama ruvek dä sa u rhugem iom iva qale in natmärhamän sävät guavek nā ma Jisas aa ngärhipki.” ¹⁸ Bā äkt i rha mes iom saqi as savuk dä rha mugem iom iva sa qale in damän bā va qale ini su ama ruvek sävät iaqäkt ma Jisas.

¹⁹ Sokt di ma Pita qā nā ma Jon in muvät i ini qoar toqortäqyia, “Mamär iva ngän datnävämne mamär ivar ama mär dä ma Ngämuqa aa saqong iva un det nasot angäna enge ura va unät nari nāmät ma Ngämuqa. ²⁰ Inguna qaku mamär vät a un iva mänadin däm un bā va qaku un natmärhamän bät agirhong gärgärhongni i sa un lu irhong bā un nari irhong.”

²¹ Näkt nasot angätni arha enge na ama mugem bā ba iom dä rha rhäväkt sä iom. Inguna qaku mamär vät a rha iva rha rhän bät anga iska iväkt iva rhi sangäm na iom dinguna nävät ama ruvek moe qararhani i rhi nänäs sage ma Ngämuqa nävät kärangätni ama lat i sa ngä märanas. ²² Rhi nän sä ma Ngämuqa di nak nguna qarak ka ruqa i qa rha ama mumäräspät di aa qoeo ngä met e na ama ruiom ama udiom.

Ama Qatnanaktpämda Rhi Nän Iva Ama Qraräkta Na Rha Sa Arhä Sameng

²³ Bā nga nasot i rha rhäväkt sä iom dä ma Pita qā nā ma Jon in met bā sage ina ruavek dä in sameng bā ba rha nä iarhongäkt moe qarqärhong i ama priskäna ama moräs na rha dä ama morta rha märhamän särhäm iom nä irhong.

²⁴ Bā nga rha nari rhoqoräkt dä rha moe västämne na rha sa ama nän sage ma Ngämuqa. Bā rhi nän doqortäqyia, “Sokt nge ma Engeska ma Ngämuqa, sa ngia sām ama usäpki bā ama ivätki bā ama garäska näkt sävät iarhongäkt moe qarqärhong i qali lirhong e väm ngät. ²⁵ Aut mamäk ma Devit kärakni i gia latka na qa di mudu ngia märhamän nä gi Qloqaqa ama Qumärqumärqa mat aa vämgi rhoqortäqyia,

“ Mäniekt bā ama Jentailqäna di sa rha mair na nas
dap ama ruvek di sa rha rhäkmu na arhä snängaqa ama suk pa aa qamäs
iva sävät ma Engeska ma Ngämuqa?

²⁶ Ama vitnarha nävät ivät di sa rha märanas sa arhä qrot
dä ama tpäskinarha di sa västämne na rha
iva sävät ma Engeska dä sävät aa Muqunänbärhaqa ma Kraiss.’

²⁷ Bā qoki rhäkmamär i ma Herot näkt ma Pontius Pailat pästämne na iom in na ama Jentailqäna näkt sävät ama ruvek nae ma Israel näp tom däkt ama mor äm ama värhäm. Sa västämne na rha iväkt iva rha rhäranas sävät gi qumärqumär qa mamär ama latka ma Jisas kärakni i mudu ngia muqunän bät a qa. ²⁸ Bā rhäkmamär i rha mualat na agirhong gärgärhongni i mudu ainge ma Ngämuqa gi snängaqa bā gi qrot ngä rhares iva irhong ngä rhäranas.

²⁹ “Engeska, rhäkt di mamär iva ngiat lu arhä mugem dap pa ngi von ut gia latta rha ama qrot ivakt iva ama qarärakta na ut iva urhi sameng nä gia enge. ³⁰ Dap mamär iva ngit täk ngia rhäqyet iva et ngät tumäräspät dä va et ngät tualat na ama muqunän ama nañis ngät dä ama lat kärangätni i ngät dän masärman nävät gia latka ama qumärqumär qa mamär ma Jisas aa ngärhipki.”

³¹ Bã nga rhi nän bã rhäksot dä vrän bät iosäkt ama ivärhäs kärqos i västämne na rha e. Bã rhäqäp ta moe na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bã ama qarärakta na rha i qoki as ti sameng nä ma Ngämuqa aa enge.

Ama Qatnanaktpämda Rhit Bon A Ne Rha Arhä Qärhong

³² Ama qatnanaktpämda di sa ama sägäk na rha vät arhä snängaqa. Bã qaku aung gä naqoaräs i aa qärhong di qoki qa aa qärhong maräkt dap tat tatmät na arhä qärhong bã ba ne. ³³ Ama ngangda di rhi sameng nävät ama mor ngät ama qrot sävät ma Engeska ma Jisas kärakni i qa ñäp bã ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki näkt ama rhäk täm gi ama ñämsävätki di qia e vät a rha moe. ³⁴ Bã qaku anga ruvek kärarhani i rhit läk e mänguräp mä rha inguna mät amekni di iarhakt kärarhae i arha ivärhap bã arha vät di rhit bodäm ngät näkt tit ta iangärhäkt ama ligär ³⁵ bã rhat tu ngät mäk säng ama ngangda arha qar dä rhat tatmät na ngät bã ba auge qaräc i qät läk.

³⁶ Qale akni ama ruqa e qaräcni i rhat tes ka i ma Josep kärak i qa näva ama urqa ma Saiprus näkt ka nämäni ama enevaqi i ma Liva. Qa di qosaqi ama ngangda rhat tes ka i ma Barnabas. Iaқыäkt ama ngärhipki at tarimini i ama ruqa qaräcni i qat dräm gät täsläp pät ama ruvek. ³⁷ Iaқыäkt di qa voda aa etki näkt ka rha iangärhäkt ama ligär bã qa mu ngät mäk säng ama ngangda arha qar.

5

Ma Ananias Kä Nä Ma Safaira

¹ Dap toqoräkt di akni ama ruqa qaräcni i rhat tes ka i ma Ananias kä na aa egutki ma Safaira di qosaqi in boda aina ivärhäm. ² Näkt iangärhäkt ama ligär di ma Ananias ka mu aomni ama qäväläm säng aa rhäng bã aa egutki di qiat dräm doqoräkt dap ka män sa aomni ama qäväläm bã qa mu äm säng ama ngangda arha qar.

³ Sökt di ma Pita qä goar na qa rhoqortäqyia, “Ananias, mäniekt bã ma Sämgä qa rhäqäp gi snängaqa bã rhoqoräkt di sa ngia iras ta ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bã ngia mu aomni ama qäväläm bã ba nas nävät ama ligär moe qarängätni i sa ngia rha ngät pät ama ivärhäm? ⁴ Gusna iomäkt ama ivärhäm di qoki nge gia ivärhäm doqoräkt i as kaku ngia vodä bäm? Bã gusna rhoqoräkt i ngia vodä bäm di iangärhäkt ama ligär moe diva nge ngia rhet parhäm gi snängaqa sä ngät? Näkt mäniekt bã ngia mualat toqoräkt? Sa qaku ngia iras ta ama ruvek dap kinak sa ngia iras tä ma Ngämuqa.”

⁵ Bã nga ma Ananias ka nari rhoqor täkt dä arpus na qa samäk bã qa ñäp bã ama tlenga ama mor qa qa rhäqäp iarhakt moe qararhae i rha nar i sävät iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas. ⁶ Bã äkt i ama evända rha män bã samuk bã rha ong bät aa släqyige näkt puk sä rha sä ige bã rha sasärhäm ige.

⁷ Nasot ama auaqäna ama dävauqä dä aa egutki qia mon sae dap kaku qiat dräm nä iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas. ⁸ Dä ma Pita qa snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Ngi goar na ngo, nga rhängät täkt ama ligär angät saqong di rhängät täkt kärangät i ngi nä ma Ananias in da ngät pät ama ivärhäm?”

Dä qia muvät toqortäqyia, “Ari, ama ligär angät saqong iangärhäkt.”

⁹ Dä ma Pita qa goar na qi rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngi nä gia egutka in dares ba ne iva ini iras tä ma Ngämuqa aa Qloqaqa? As ngi lu! Iarhakt kärarhae i sa rha sasärhä gia egutka di sa rha män bä iarha namäk mät ama tmongi näkt kosaqi va rhi rha nge sä dalek.” ¹⁰ Dä qop pät iomäkt ama qäväläm dä arpus na qi mäk säng aa qar bä qia nöp.

Bä nga ama evända ama gamoe rha mon savuk bä rha män bät a qi i sa qia nöp dä rha rha qi sä dalek näkt ta met sä qi bä rha sasärhäm gi vät arha egutka aa rhäkt. ¹¹ Ama qatnanaktpämda moe bä sävät arhani qärrarhani i rha nari sävät iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas di rhäqöp ta na ama tlenqa ama mor qa.

Ma Ngämuqa Qa Mualat Masirhat Na Ama Muqunän Dä Ama Lat Kärangätmi I Ngät Dän Masärmän Nävät Ma Pita

¹² Ma Ngämuqa sa qat tualat na ama muqunän ama nañis ngät masirhat dä ama lat masirhat kärangätmi i ngät dän masärmän nävät ama ngangda arha lat mänguröp ama ruvek. Bä iarhakt moe di vasägos dä väspästämne na rha sa ama snängaqa ama sägäk pät ama ansäspämgi arha ivärhäm at käväläm gärqomni i rhat tes äm i ma Solomon Aa Suqulap. ¹³ Dap ama ruvek kärarhani i qaku ama qatnanaktpämda na rha di rhit bon da ama märmärgem ama mor ngät sage ama qatnanaktpämda dä rhit kutdrir masirhat sävät a rha sokt di qaku aung nävät a rha di nani a qa iva däktgyäm ga mäni rha inguna rhit len.

¹⁴ Dap masirhat bä masirhat na ama gamoe dä evop kärarhani i rhat nanakt nä ma Engeska di rhat dän sae sävät ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda. ¹⁵ Bä nävät iarhongäkt moe qärqärhong i irhong ngä märanas dä masirhat ama ruvek ta män sa ama rämgivärharha sävät ama isitnäk angä rhäkt mät ama värhäm ama mor äm bä rha mas na rha vät arhä lai dä ama rhatdingitnäk ivakt iva qäqi ma Pita aa iauski qit täk pät guavek nävät a rha rhoqoräkt i qat tet e na rha. ¹⁶ Qosaqi ama rhäqöp na rha ama ruvek ta män nämät ama värhap e namet ma Jerusalem sa arha rämgivärharha dä iarhakt kärarhae i ama iaus ngärhi slava na rha bä qop märäs pät a rha moe.

Rha Sangar Ama Ngangda Näkt Kosaqi Rha Muisiska Vät a Rha

¹⁷ Dä ama pris ama vit na qa qa mair qä na ama ruvek moe qärrarhani i rha e gem ga qärrarhani i ama Sadyusiqäna di sa rhäqöp ta na ama snängaqa ama vu qa sävät ama ngangda. ¹⁸ Dä rha sangar a rha bä rha mu rha va ama tpäskiarharhäng. ¹⁹ Sokt di nga nävä iaqyäkt ama bängagi dä ama ensel nage ma Engeska qa män bä qa rhar mät ama tmon ba ama tpäskiarharhäng näkt ka er nanokt ta sä dalek. ²⁰ Näkt ka goar na rha rhoqortäqyia, “Ngän det bä ngän dair va ama ansäspämgi ama mor qi bä va ngäni sameng ba ama ruvek nä iarhongäkt moe sävät tangät täkt ama iar ama iaräs na ngät.” ²¹ Bä nga nasot i rha nari rhoqoräkt dä rha mon säva ama ansäspämgi ama mor qi rhoqoräkt i qunäga qunäga bä rhi nasäng i rhi su ama ruvek.

Bä nga qä pris ama vit na qa qä na aa näsängarharhängda rha män dä rha mes ama mämuqunäs na ama morta moe bä ba ama Israelqäna ma Sanedrin näkt ta rhäk na ama enge säva ama tpäskiarharhäng iva rha rhän sa ama ngangda. ²² Sokt di nga rhoqoräkt i rha män mäq pa ama tpäskiarharhäng dä qaku rha män bät ama ngangda. Dä soknga evär dämd da bä rha muqunäga ²³ i rhi goar toqortäqyia, “Ut män bät ama tpäskiarharhäng i sa rha väs mamär väm gi dä ama ulaqimärharhärhäkt di rhat mair mät ama tmon dap nga ut tar ama tmon dä qaku ut män bät aung buk pa vät.” ²⁴ Ama priskäna ama moräs na

rha rhi na ama narhoerqa ba ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi di nga rha nari rhoqoräkt dä adädän da masirhat dap tat tu arhä snäng masirhat i agi a lat diva ngä rhäranas nasot.

²⁵ Näkt mamär dä akni ama ruqa qa män bä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “As ngäni lu! Iarhakt ama gamoe qärrarhae i sa ngän mu rha va ama tpäskiarharhäng di rhäkt di rhat mair va ama ansäspämgi ama mor qi bä rhi su ama ruvek.” ²⁶ Dä qä narhoerqa bä ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi qä na arhani aa narhoerta rha met nani a rha. Sökt di qaku rha met sa anga ulaqi inguna rhit len ama ruvek i varis ti narhumät na rha na ama duu.

²⁷ Bä nga rha män bät ama ngangda dä rha met sä rha bä rha mair na rha dä ma Sanedrin arhä saqong iväkt iva ama pris ama vit na qa qä snanbät sä rha. ²⁸ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ut bon ngän da ama qrot ngät ama mugem iva qale ngäni su sävät ma Jisas. Sökt di qop ngän bräs da angän disu e vä ma Jerusalem moe bä nani a ngän masirhat iva aiut diva ngi qoar qre i ama rharimini na ut sä ma Jisas aa tñäpki.”

²⁹ Sökt di ma Pita qä nä qärrarhani ama ngangda rha muvät i rhi qoar toqortäqyia, “Qoki va uf nari nämät ma Ngämuqa dap pa qaku rha ama ruvek. ³⁰ Ma Jisas kärakni i sa ngän beng ga qarak i ngäna edämsäs pät a qa sämäni ama ngämuga di aurha morta arhä Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki. ³¹ Näkt ma Ngämuqa qa sek sä ma Jisas säda aa märmär i aut narhoerqa na qa dä aut Mumaiar bä nävät tom däkt dä märmärsäs ge ama Israelqäna iva rhit näpgoer na nas näkt pa ma Ngämuqa qät kyiradeng na arha vuirhong. ³² Bä sa ut lu rhangät täkt ama lat bä qosaqi ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat lu ngät iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa vodäm ga bä bä iarhakt kärarhae i rhat nari nämät ka.”

³³ Bä nga rha nari ma Pitaqäna arha enge dä uraqi da arha ron masirhat bä nani a rha iva rhi veng da. ³⁴ Sökt di ama Farisiqa qärakni i rhat tes ka i ma Gamaliel qa mair mänguräp ama narhoerta vä ma Sanedrin bä qa qoar iva as pa rhi rhäk nä ma Pitaqäna sä dalek iva as kale rha maqälak. Ma Gamaliel di qat dräm gä su sävät ama Muräkt dä ama ruvek moe di rhat dräm dit kutdrir vät a qa.

³⁵ Dä qä qoar na ama narhoerta rhoqortäqyia, “Aruvek nae ma Israel, mamär iva ngän du angän snäng mamär sa agi angäna lat kärangätni iva ngän dualat na ngät sävät iarhakt ama gamoe. ³⁶ Mäqi imäk di ma Teudas ka märanas bä qa qoaräs i qa di ama moräs na qa bä ama ruvek kärarhani i ama rhodäm sä rha di qorhäs na ama levaet amä handret ta mon sämäni qa. Mamär dä rha veng ga bä vräs nä iarhakt kärarhae i sa rha mon sämäni qa bä qop iangärhäkt aa lat di ama suk pa angät kamäs.

³⁷ “Näkt nga nasot a qa dä ma Judas ama Galiliqa qa märanas pät ama qunäng iangärhäkt kärangät i ama Romgäna rhit ta ama rhodäm sa ama ruvek bä qa iras ta arhani ama ruvek bä rha mon sämäni qa. Dä qosaqi qa di ama Romgäna rha veng ga bä ama ruvek moe qärrarhani i rhit päs aa rhäng di sa vräsmät na rha. ³⁸ Bä äkt i nguät tuqunäga vät a ngän iva qale ngän namualat nä guani sävät iarhakt ama gamoe. Dap pa ngäni qyiradeng na rha iva rha rhet inguna ngäkt bä nak kop arha lat iangärhäkt di ngät dän nävät ama ruqa aa snängaqa diva ama suk pa angät päs. ³⁹ Dap ngäkt bä arha lat di ngät dän nage ma Ngämuqa diva qaku mamär vät a ngän iva ngänin mae vät iarhakt ama gamoe. Ngänit lu i varis ngän natmäranas sävät ma Ngämuqa!”

Dä ma Gamaliel aa enge ngä qutsasorhane na arhä snängaqa. ⁴⁰ Dä rha mes ama ngangda savuk bä rha märanäs ta. Näkt ta von da rha ama mugem iva gale rhi nasameng sävät ma Jisas näkt ta rhäk na rha.

⁴¹ Bä äkt i vuk sa ama ngangda navuk nädä ma Sanedrin arhä saqong dä märmär gem da masirhat inguna rha di märmärsäs mamär gem da iva rhit ta ama märänga sä ma Jisas aa ngärhipki. ⁴² Näkt pät ama qunäng nasot a ne dä qaku mämae vät a rha sa ama rhisu dap ti sameng sävät ma Jisas i qa di ma Kraiss. Rhat tualat toqoräkt di va ama ansäspämgä ama mor qi dä qosaqi säva ama vät asägäk asägäk.

6

Rha Armeng Da Ama Ngärhäqyet Da Udiom Ama Latta

¹ Vät iangärhäkt ama qunäng doqoräkt i ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda di ngärhi rhir dä ama Judaqäna qärrarhani i rhat tamän na ama Grikkäna arha enge di rha märhamängus pät ama Judaqäna qärrarhani i rhat tamän na ama Judaqäna arha enge. Sa rhat tamängus inguna qaku rhat tu arhä snäng masirhat sävät ama Judaqäna qärrarhani i rhat tamän na ama Grikkäna arha enge arhä maqosta ama evop kre va rhi are da ama tmäs pät ama qunäng nasot a ne.

² Bä äkt i iarhakt ama ngärhäqyisem da udiom na rha rha västämne na ama qatnanaktpämda moe sävät a ne näkt ti goar na rha rhoqortäqyia, “Qaku märmärsäs gem ut iva u rhu sämät ama lat sä ma Ngämuqa aa enge ivakt iva nak kop pa urhi are da ama tmäs. ³ Dä soknga gua ruavek, ngäni armeng da anga ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe nä mänguröp mä ngän gärrarhani i ama mär arhä qärhong gärrarhae i rhäqöp ta na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama mädräm masirhat bä va urhi von da rhä iangärhäkt ama lat ⁴ dap aiut diva urhit bodäm mes sävät ama nän dä ama lat i urhi sameng nä ma Ngämuqa aa enge.”

⁵ Dä mär ge ama ruvek moe nävät iaqäkt ama snängaqa. Dä rha armeng da ama ruqa qärakni i rhäqöp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama qatnanakt ma Stiven näkt sävät ma Filip dä ma Prokorus dä ma Nikanor dä ma Timon dä ma Parmenas näkt ma Nikolas kärakni i qa näva ama värhäm ama mor äm ma Antiok. Qa di sa qa näpgoer na nas sämäni ama Judaqäna arhä qatnanakt. ⁶ Bä rha met sä iarhakt kärarhae i sa rha armeng dä da bä sage ama ngangda bä ama ngangda rha nän näkt ta mu arhä rhäkt pät a rha. ⁷ Bä ma Ngämuqa aa enge di vräspräs dä m ngät. Bä ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda e ma Jerusalem di ngä sek masirhat bä ama rhodäm ama mor ngät sa ama priskäna rha väs arhä qatnanakt angärha rhäng sämäni ma Jisas.

Rha Sangar Ma Stiven

⁸ Nak toqoräkt di ma Stiven di ama ruqa qärakni i rhäqöp ka nä ma Ngämuqa aa nämsävätki dä aa qrot bä qat tualat na ama enges ngät ama lat kärangätni i ngät dän masärmän ngä na ama muqunän ama näfis ngät mänguröp ama ruvek. ⁹ Dap kinak ama nängoer ngä märanas nage ama ruvek kärarhani i sa rhat dräm bäspästämne na rha va ama mämairqi qäraktni i rhat tes ki i ama mämairqi ba ama latta qärarhani i sa rhäkt di isiska vät a rha. Rha di ama Judaqäna näva ama ngärhäkta ma Sairini dä näva ama värhäm ama mor äm ma Aleksandria bä sävät ama Judaqäna näva ama ngärhäqyiom ma Silisia dä ma Esia. Di rhärha rhäkt ama ruvek di rha nasäng i rhit beng bät a ne rhi nä ma Stiven ¹⁰ sokt di rha siqut iva rha rhän näva aa uväs sa aa mädräm bä

sa ama Qloqqa ama Qumärqumärqa qärakni i qat tamän nävät a qa dä qaku. ¹¹ Dä up na rha i rha mon mät arhani ama gamoe i rha goar na rha iva rhat tamän doqortäqya, “Ut nari ma Stiven i qat tamän mava nä ma Moses dä qosaqi ma Ngämuqa.”

¹² Dä rha märanas na ama ruvek dä ama morta näkt sävät ama Skraipkäna arhä sarem. Näkt ta sangar ma Stiven bä rha mair na qa dä ma Sanedrin arhä saqong.

¹³ Rha mät ama gamoe qärrahani i sa rha mon mät ta ivakt iva rha rhamän bät ama irasirhong. Dä rhi sameng doqortäqya, “Rhak täkt ama ruqa di vasägos dä qat tamän mava nä rhos täkt ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs dä qosaqi qat tamän mava na ama Muräkt. ¹⁴ Inguna sa ut nari i qä goar i iaqäkt ma Jisas nae ma Nasaret diva qä slava nä rhos täkt ama ivärhäs mas näkt pa qä qutsasorhane na ama qärhong gärqärhongni i sa ma Moses ka rhäkne iva ut tet parhäm irhong.” ¹⁵ Ama ruvek moe qärrahani i rhat muqun bä ma Sanedrin di rhat lu ma Stiven masirhat dä rha lu i aa saqongait di ngäkt kre ama ensel aa saqongait.

7

Ma Stiven Aa Sameng Sage Ma Sanedrin

¹ Dä ama pris ama vit na qa qa snanbät sä qa rhoqortäqya, “Nga rhangät täkt ama sameng sävät a nge di ama engätkti na ngät?”

² Dä ma Stiven ga muvät toqortäqya “Gua matpek dä gu mamäkkäna na ngän, as ngäni nari ngo! Aut Ngämuqa qärakni i aa murhämeska di qa vit di qa män ge aut mamäk ma Abraham doqoräkt i as kale qa va ama ngärhäkka ma Mesopotemia dap as kaku qa met sämät ama värhäm ama mor äm ma Haran. ³ Dä ma Ngämuqa qa goar na qa rhoqortäqya, ‘Ngia rhet daqule gia ivärhäm bä daqule gi qärhae bä va ngia rhet sävät iosäkt ama ivärhäs kärqos iva ngu qur a nge rhä bäs.’ ⁴ Dä qa met daqule ama Kaldiaqäna arha ivätki bä qa muqun e ma Haran.

“Näkt nga nasot aa mamäk aa tñäpki dä ma Ngämuqa qa rhäk na qa sävät tom däkt ama ivärhäm gärqomni i sa qale ngän bät a äm däkt. ⁵ Näkt kaku qa von ga rha anga ivärhäm iva mänaris na qa vät a äm ura guani anga ivärhini anga gaini qoki sa qaku mas. Sökt di ma Ngämuqa qa mumänaris pät ma Abraham gä na aa vlekpek nasot iva rhi rha iomäkt ama ivärhäm. Qa mumänaris pät a qa mudu imäk äkt toqoräkt i as kaku aa anga emga. ⁶ Ma Ngämuqa qa märhamän särhäm ga rhoqortäqya, ‘Ngia es nasot a nge mugas diva ama nañista na rha vät ama ivärhäs kärqosni i qaku rha arha ivärhäs. Bä va ama latta na rha va ama ruvek moe arha rem dä va ama ruvek ti slava na rha vät ama qoeo ama levaet ama handret na ngät.’ ⁷ Dä ma Ngämuqa qä goar toqortäqya, ‘Sökt diva ngu sangäm nä iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tualat sä ngia es iva rhat tualat pa arha rem. Bä nga nasot dä ngia es diva rha rhet nävät iosäkt ama ivärhäs bä va rhi nän da arhä quum sä nas sagem ngo vät tos täkt ama ivärhäs.’

⁸ “Dä qa von ma Abraham da ama rharesbane iva rhi nädäkt säng ama gamoe. Bä ma Abraham di ma Aisak aa mamäk näkt pät ama ngärhäqyet da dävauing na qa ama qunäga nasot ma Aisak aa mänmänäs dä sa ma Abraham ga däkt ka. Näkt iaqäkt ma Aisak di ma Jekop aa mamäk näkt ma Jekop aa es ama ngärhäqyisem da udiom na rha di rha män i ama ngätmamäkkäna na rha bä ba ama enep ama ngärhäqyisem da unbem.

⁹ “Näkt iarhakt ama ngätmamäkkäna di ama vu arhä sarem sävät ma Josep dä rha vodäm ga nani ama ligär iva ama latka na qa va akni ama ruqa aa rem

e ma Isip. Sokt di ma Ngämuqa di qale qa gem ga ¹⁰ bä qat tumaiar qa nämät ama märänga bä qa märanas nä ma Farao aa snängaqa bä mär gem ga nä ma Josep dä qa mu ma Josep iva ama narhoerqa na qa va aa qärhae va vät maräkt dä e ma Isip moe.

¹¹ “Nasot dä ama qärhuqi qia män e ma Isip moe dä va ama ngärhäktka ma Kenan bä qia män sa ama märänga ama mor qa sävät aut mamäkkäna bä qaku mamär iva rhi namän bät anga tmäs. ¹² Bä nga ma Jekop ka nari sävät ama tmäs e ma Isip dä qa rhäk na aut mamäkkäna bä arhä mänmänäs sae ma Isip di ama narhoer äs iosäkt. ¹³ Näkt pät arha unmem na äs arhä mänmänäs dä ma Josep ka goaräs na aa matpek mamär sävät a nas bä rha räm a qa bä ma Farao di qa räm mamär sävät ma Josep aa qärhae.

¹⁴ “Nasot toqoräkt dä ma Josep ka rhäkne nani aa mam ma Jekop näkt aa qärhae moe. Iarhakt ama ruvek di ama ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da qäraet na rha moe. ¹⁵ Dä ma Jekop ka met mämane sae ma Isip bä nasot dä qä na aut mamäkkäna rha ñäp e. ¹⁶ Dä evär da arha vlekpek nasot a rha sa ama släqyiglang bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Sekem bä rha mu igleng mät ama lek kärängätni i sa ma Abraham ga vodäm bät a ngät. Qa vodäm bät a ngät e ma Sekem nage ma Hamor aa es ama gamoe na ama ligär.

¹⁷ “Bä sa nga qorhäskorhäs na ama qäväläm iomäkt iva ma Ngämuqa aa rharesbane qä nä ma Abraham ngä rhu angät släqyige vät a nas dä ama rhodäm sa aurha ruvek e ma Isip di ngä veng masirhat. ¹⁸ Dä akni ama vitnaqa di qa män i ama narhoerqa na qa bä ma Isip näkt ka di qaku qat dräm guani sävät ma Josep. ¹⁹ Bä qat tualat na ama lat ama vu ngät mamär i qa iras ta aurha ruvek dä qät bon aurha ikkäna rha ama märänga i qät täk pa arha rhäng iva rhat tu arhä rhoes dalek ivakt iva rhi ñäp.

²⁰ “Vät iangärhäkt ama rhodäm di ma Moses di aa nanäk kia sa qa bä qa di ama mär aa saqongait dä ma Ngämuqa aa saqong. Näkt kale qa va aa mamäk aa vätkä vät ama dävagukt ama eqoan. ²¹ Bä nga rha mu qa dalek dä ma Farao aa imgi qia rha qa bä qia märmor qa ma at toemga na qa. ²² Ma Moses di sa qa rha ama rhisu bä ama mädrämga na qa mamär sa ama Isipkäna arhä qärhong näkt ama qrotka na qa sa aa enge dä aa lat.

²³ “Bä nga ma Moses di aa qoeo ama ruiom ama udiom na ngät dä qa mu aa snäng iva qa rhet kä igi na aa qärhae ama Israelqäna. ²⁴ Qa met bä sae dä qa lu akni nävät a rha ama Israelqäna qärakni i ama Isipka di qaku qat tualat sä qa mamär dä ma Moses ka ang bä sae dä qa mair va ama Israelqa aa rhäng bä qa e sädaver mä qa bä ma Moses ka veng ama Isipka. ²⁵ Ma Moses di qat tu aa snäng iva aa ruvek diva rhi lu mamär i nak ma Ngämuqa qat tualat ge ma Moses iva qa rhuisiska vät a rha sokt di qop kaku rhat lu mamär toqoräkt.

²⁶ “Qale bä duququ dä ma Moses ka män bät ama Israeliom gärqiomni i ini arhäktgyäm sä ne. Dä soknga nani a qa iva qä slamär mänguräp mä iom i qa goar toqortäqyia, ‘Aruiom, nak kop ama sägiom na en näkt mäniekt bä nani a en iva ini sangäm na ne?’

²⁷ “Di nak ama ruqa qärakni i mai qä sangäm na akni di qa rhägär nä ma Moses sa rhämone dä qa goar na qa rhoqortäqyia, ‘Auge qa mu nge iva ama narhoerqa na nge bä ba ut dä va ama matnävämmenaqa na nge bä ba ut? ²⁸ Nga nani a nge iva ngi veng ngo rhoqor ama Isipka qärakni i mäqirhe ngia veng ga?’ ²⁹ Bä nga ma Moses ka nari rhoqor täkt dä qa ang masirhat säva ama ngärhäktka ma Midian bä sae dä qa muqun i ama nañiska na qa e näkt pur vät a qa bä aa imiom ama udiom.

30 “Sa nga nasot ama ruiom ama udiom na ama qoeo dā ama ensel qa mǎn ge ma Moses i ama ensel di qale qa mǎt ama rhǎptǎpki qǎraktni i qia ong ama qot ǎm ama ngǎmungǎm ǎm ǎngǎt ngǎrhakt e glaqot na ama dangi qǎraktni i rhat tes ki i ma Sainai i qia e vǎt ama qrǎk dǎ bǎs ama ivǎrhǎs. 31 Bǎ nga qa lu rhoqorǎkt dǎ qrǎk mǎt ka mamǎr nǎvǎt iangǎrhǎkt ama lat kǎrangǎtni i qat lu ngǎt. Bǎ nga qat tet mǎmono ivakt iva qǎ lu mamǎr dǎ qa nari ma Engeska ma Ngǎmuqa aa eguinga i qat tamǎn doqortǎqyia, 32 ‘Aingo di gi mamǎkkǎna arhǎ Ngǎmuqa na ngo. Ma Abraham gǎ nǎ ma Aisak dǎ ma Jekop arhǎ Ngǎmuqa na ngo.’ Dǎ soknga ma Moses kǎ nasǎng i vǎrvar vǎt a qa mǎt ama tlenga dap kaku nani a qa iva qǎ naǎm samuk.

33 “Dǎ ma Engeska ma Ngǎmuqa qa qoar na qa rhoqortǎqyia, ‘Ngi vlukt sǎ gi sandal nae nǎvǎt gia qǎriglem inguna iosǎkt ama ivǎrhǎs kǎrqos i ngiat mair e di ama qumǎrqumǎr ǎs mamǎr. 34 Sa ngua lu mamǎr na ama vu ngǎt ama lat sǎ gua ruvek e ma Isip. Sa ngua nari arhǎ nǎnagukt dǎ ar sǎ ngo rhǎnavuk sarhe ivakt iva ngu rhǎvǎkt sǎ rha. Rhǎkt di ngi ǎng bǎ va ngu rhǎk na nge bǎ va evǎr dǎm nge sae ma Isip.’

35 “Rhak tǎkt ama sǎgǎk na qa ma Moses kǎrakni i mudu qre rha angoyer qa na ama enge i rhi qoar toqortǎqyia, ‘Auge qa mu nge iva ama narhoerqa na nge bǎ ba ut dǎ va ama matnǎvǎmnenaga na nge bǎ ba ut?’ Ma Ngǎmuqa marǎkt ka rhǎk na qa ivakt iva ama Israelqǎna arhǎ narhoerqa na qa dǎ va qǎ rhǎksasot a rha. Bǎ ma Ngǎmuqa qa mǎrhamǎn mǎt ama ensel qǎraktni i qa mǎn gem ga mǎt ama rhǎptǎpki vǎt ama ngǎmungǎm gǎrqomni i ǎm ǎngǎt ngǎrhakt ngǎt dang.

36 “Bǎ ma Moses ka er nanokt ta nae ma Isip dǎ qa mualat na ama lat kǎrangǎtni i ngǎt dǎn masǎrmǎn dǎ ama muqunǎn ama naǎis ngǎt e ma Isip dǎ mǎni ama namuqa ma Qurǎtka bǎ rhoqorǎkt i qale rha vǎt ama ruiom ama udiom na ama qoeo vǎt ama qrǎk dǎ bǎs ama ivǎrhǎs. 37 Rhak tǎkt ma Moses di iaqǎkt kǎrak i qa qoar na ama Israelqǎna rhoqortǎqyia, ‘Ma Ngǎmuqa va qa rhǎk na aa vǎmginaqa iva qa rhoqor ngo bǎ ba ngǎn nǎkt pa qa diva qa nǎvǎt ǎngǎna ruvek marǎkt.’ 38 Ia qǎkt ma Moses di qǎrak i qale qa mǎngurǎp ama etaǎ na ama ruvek ama Israelqǎna vǎt ama qrǎk dǎ bǎs ama ivǎrhǎs bǎ qosaqi qale qa qǎ na ama ensel bǎ ama ensel qa mǎrhamǎn sǎvǎt a qa da ama dangi ma Sainai. Bǎ qosaqi qa mǎrhamǎn sǎrha aurha ikkǎna nǎkt ka rha ama enge qǎrangǎtni i ama ngǎtdǎqǎm ngǎt bǎ qa von ut tǎm ngǎt. 39 Sokt di aurha ikkǎna di rha mer tat nari nǎmǎt ma Moses dap kinak ta angoyer qa dap evǎr da arhǎ snǎngaga sae ma Isip.

40 “Dap ta qoar nǎ ma Aron doqortǎqyia, ‘Ngia rhualat na agukt ǎnga iauski iva aut ngǎmuqa na qi qǎraktni iva qi rhoer nanokt ut. Inguna rhaerhak tǎrhǎkt ma Moses kǎrak i qa er nanokt ut nae ma Isip di qaku ut drǎm i mǎnia na qa!’ 41 Rhoqorǎkt di ama qǎvǎlǎm gǎrqomni i rha mualat na ama bulmakaoo aa ebǎm ǎngǎt iauski ivakt iva rhi nǎn da arhǎ quum sǎ nas sǎvǎt a qi. Rha mǎn sa arhǎ vodǎmes sage iaqyǎkt ama iauski dǎ mǎrmǎr gem da masirhat bǎ rhi qok nǎvǎt tǎni rhǎkt kǎrqǎni i sa rha mualat nǎ ini.

42 “Dap ma Ngǎmuqa qa rhong na rha dap ka qyiradeng na rha iva rhi nǎn da arhǎ quum sǎ nas sage ama sǎmsǎm nǎmǎt ama leqǎs. Di qoki rhǎktǎkmamǎr ta ama enge nǎva ama abuk kǎrangǎtni i sa mudu ma Ngǎmuqa aa vǎmginarha rha sǎm a ngǎt kǎrangǎt i ngǎt tamǎn doqortǎqyia,

“ ‘Aingǎn aruvek nae ma Israel, nak nga ngǎnǎt dǎn sa ǎngǎn bodǎmes dǎ ǎngǎn bǎnbǎn bǎ ba ngo

vät ama ruiom ama udiom na ama qoeo vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs?

43 Dä sa ngänit ta angäna ansäspämgi ama me qi sa ama iauski ama iraski na qi ma Molek

dä qosaqi angän iauski ama iraski na qi ma Refan aa qaega.

langärhächt ama iaus di sa ngän mualat na ngät ivakt iva ngäni nän da angän guum sä nas sävät a ngät.

Bä nävät tom däkt dä va ngu rhäk na ngän nävät angäna ivätki bä särhage nä ma Babilon.' ”

44 Dä ma Stiven gä goar na rha rhoqortäqyia, “Mudu ge aurha ikkänä vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs di qale ama ansäspämgi ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga qäraktni i sa rha mualat na qi varhäm ma Ngämuqa aa enge qärakt i qa muqunäga bät ma Moses iva rha rhualat na qi iva qi rhoqor ama iauski qäraktni i sa ma Ngämuqa qa qur a qa rhäm gi. 45 Bä nga rhoqoräkt i ma Josua qat turächt bä ba aut mamäkkäna di rha rha ama ansäspämgi ama me qi bä rha mon sä qi sävät ama ivätki nasot ama ruvek kärarhani i ma Ngämuqa qa qutmäs a rha nae nävät a qi nanokt ta. Bä qoki qale iaqyächt ama ansäspämgi ama me qi e vät ama ivätki bä dängdäng bät ama rhodäm gärangätni i ma Devit di ama vitnaqa na qa bä ba ama Israelqäna. 46 Ma Devit di ma Ngämuqa mär gem ga na qa dä qa nän ma Ngämuqa ivar mamär iva qä nän nani anga ivärhäs kärqosni iva qale ma Jekop aa Ngämuqa aa qäranas e vät a äs. 47 Sokt di qaku ma Devit dap kinak ma Solomon di iaqächt kärak i qa rhäk pät ama vätki bä bä ma Ngämuqa.

48 “Sokt di nak ma Moräsnaqa Na Rhävuk di qaku qale qa va ama vät kärangätni i ama ruvek tit täk pät a ngät. Rhom däkt di äm doqor varhäm ma Ngämuqa aa vämginaqa qärakni i qa goar toqortäqyia,

49 “ ‘Aingo, di nguat turächt pät ama usäpki moe
bä nguat turächt pa ama ivätki moe.

Ma Engeska qä snanbät toqortäqyia, “Ngu lu sirhächt pa ngäni rhäk pät agi a vätka bä ba ngo

bä va gua ivärhäs na ama mämaevät diva qoe nai?

50 Gusna ngua säm dährhong däkt moe?” ’ ”

51 Dä ma Stiven gä goar na rha rhoqortäqyia, “Aingän di ama qrot angän bäs i qaku ngänät nari ma Ngämuqa aa enge dä angän snängaqa di qaku qät päs ma Ngämuqa aa enge angärha rhäng. Nak kop ngän di ngän doqor angän mamäkkäna i ngän mer ngänät nari nämät ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa.

52 Ma Ngämuqa aa vämginarha moe di sa angän mamäkkäna rhat dräm di sangäm na rha mavängam. Bä qäqi rha veng iarhakt kärarhae i rha sameng sävät ma Räkta ama Sägäk aa mänmänäs. Näkt täkt di ngän di ngän doqor ta i sa ngän mäqäne sä qa bä ngän beng ga. 53 Bä aingän di sa ngän da ma Ngämuqa aa Murächt kärangätni i qa rhäk na ama enselqäna ivakt iva rha rhamän bät a ngät bä ba ngän sokt di qop kaku ngänit päs angärha rhäng.”

Rha Rhumät Nä Ma Stiven Na Ama Dui Bä Qa Njap

54 Bä nga ama Judaqäna arhä narhoerta rha nari rhoqorächt dä rhäp dä arha ron dap tat nañäm na ama uraqi sävät a qa. 55 Dap ma Stiven di rhäqäp ka na ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa bä qa häm dävit säda ama usäpki arha ron dä qa lu ma Ngämuqa aa murhämeska näkt ma Jisas i qat mair vät ma Ngämuqa

aa märmär. ⁵⁶ Dä qa qoar toqortäqyia, “As ngäni lu i nguat lu ama usäpki i qia qang bä ma Ruqa aa Emga di qat mair vät ma Ngämuqa aa märmär.”

⁵⁷ Nävät iangärhäkt aa enge dä rha väs na arhä rhäkt mät arha sdäm dap tit nästäm masirhat näkt ta ang mämono sävät a qa. ⁵⁸ Dä rha ardrän na qa bä sä dalek na ama värhäm ama mor äm bä rha nasäng i rhit tumät na qa na ama dui. Bä qosaqi iarhakt kärarhae i sa rha rhäksärhäm ga bä rhit tumät na qa di sa rha mu arhä boi ama uiu ngät säng ama sräp ka ama ruqa aa qar qärakni i rhat tes ka i ma Sol.

⁵⁹ Bä nga rhit tumät na qa rhoqoräkt dä qa nän doqortäqyia, “Engeska ma Jisas, ngi rha gu qloqaqa.” ⁶⁰ Näkt arpus na qa mäb dä qa an da aa quum sä nas näkt ka näs tävuk toqortäqyia, “Engeska, ngi qyiradeng nä rhäni rhäkt arha vuini.” Bä nga qat tamän doqoräkt bä rhäksot dä qa ñäp.

8

Ma Solqäna Rha Sangäm Na Ama Qatnanaktpämda Bä Vräs Na Rha

¹ Ma Sol di qale qa e rhoqoräkt bä qa di nak kop mamär gem ga iva ama ruvek ti veng ma Stiven. Bä vät iaqäkt ama qunäga dä arhani ama ruvek ti nasäng iva rhi sangäm na ama qatnanaktpämda mavängam masirhat e ma Jerusalem bä iarhakt moekt di vräsmät na rha sämät ma Judia dä ma Samaria dap kaku rha ama ngangda. ² Ma Stiven di ama räkt ta ama ruvek ta sasärhäm ga dap tit nok dap airäs ta mamär nasot a qa. ³ Dap kinak ma Sol di qa nasäng iva qä sangäm na ama qatnanaktpämda. Qat tet säva ama vät moe i näva ak bä säva ak bä qä rharadrän na ama ruvek i gamoe dä evop bä qat tu rha va ama tpäskiarharhäng.

Ma Filip Ka Sameng Sävat Ma Jisas E Ma Samaria

⁴ Bä iarhakt kärarhae i vräsmät na rha di sa rha met dä rha sameng na ama enge vät iameqäkt moe ama ivärhimek kärqämek i rhat tet pät imek. ⁵ Ma Filip di qa met mämane sämät ama värhäm ama mor äm e ma Samaria bä qa sameng sävät ma Krais e. ⁶ Bä nga ama gulañ na ama ruvek ta nari ma Filip dä rha lu ama muqunän ama nañis ngät kärangätni i qa mualat na ngät dä nak as ta mu arha sdäm masirhat sävät ama enge qarängätni i qat tamän bät a ngät. ⁷ Ma Filip ka mumäräs pät ama rhäqäp na rha ama ngäñäpärharha dä ama vävarhämäda bä qät kutmäsa ama iaus nämät ama rhäqäp na rha ama ruvek bä ama iaus ngärhit nok masirhat. ⁸ Bä ama märmärgem ama mor ngät nga män mät iomäkt ama värhäm ama mor äm.

Ma Saimon Ama Rhaqyaovämga Di Qat Nanakt

⁹ Dap toqoräkt di qale akni ama ruqa e mät iomäkt ama värhäm gäarakni i rhat tes ka i ma Saimon gäarak i qat dräm gat tualat i ama rhaqyaovämga. Bä ama ruvek moe nae ma Samaria di qräqräk mät ta nävät aa lat. Bä qä nän sä nas i nak ka di ak na qa i rhak puk. ¹⁰ Bä ama ruvek moe qararhani i ama moräs na rha bä nak kop sävät ama ruvek mavängam di rhat nari nämät ka masirhat dä rhi saengäkt i rhit näs toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di iaqäkt ama ngämuqa na qa qärak i rhat tes ka i Ama Qrot Ama Mor Ngät.”

¹¹ Bä qä rhartäm sa arhä snängaqa masirhat inguna vasägos dä sa qräqräk mät na nävät ama lat kärängätni i sa qat tualat na ngät. ¹² Sokt di nak as nga rhoqoräkt i ma Filip ka sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa Muräktäm dä sävät ma Jisas ma Krais aa ngärhipki dä rhat nanakt bä rha moe evop dä gamoe rha rha ama baptais. ¹³ Bä qäqi ma Saimon di qat nanakt bä nasot dä qa rha ama baptais. Bä qat tet nasot

ma Filip i qoe nai äkt i ma Filip kat tet e bä qräqräk mät ka mamär nävät ama muqunän ama enges ngät dä ama enges ngät ama lat ama nañis ngät kärangätni i ma Filip kat tualat na ngät.

¹⁴ Bä nga ama ngangda e ma Jerusalem da nari i ama Samariaqäna di rhat nanakt nä ma Ngämuqa aa enge dä rha rhäk nä ma Pita qä nä ma Jon sagem da. ¹⁵ Bä nga in män dä in nän bät a rha ivakt iva rhi rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa ¹⁶ i as nguna qaku rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dap sokt ta rha ama baptais nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki. ¹⁷ Dä ma Pita qä nä ma Jon in mu in dakt da arhä väs dap ini nän bät a rha bä rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

¹⁸ Bä nga ma Saimon ga lu rhoqoräkt i ama ruvek ta rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhoqoräkt i ma Pita qä nä ma Jon in du in dakt pät a rha dä nani a qa iva qa von iom da anga ligär ¹⁹ dä qa qoar toqortäqyia, "Ini von ngo rhä iangärhäkt ama qrot iva qosaqi nga guavek koe qararhani i ngua rhu ngua rhäkt pät a rha diva rhi rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa."

²⁰ Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Mamär iva qäbäs na nge ngi nä gi ligär inguna äkt i ngiat tu gi snäng i mamär iva ngi vodäm bät ma Ngämuqa aa vänbon. ²¹ Ainge di qaku mamär vät a nge iva ngiat tualat gem ut sä rhangät täkt ama lat dä qaku ngi narha guani nävät a ngät inguna qaku maräkt nä gi snängaqa sävät ma Ngämuqa. ²² Mamär iva ngi näpgoer na nas nämät tangät täkt ama lat ama vu ngät näkt pa ngi nän sage ma Engeska. Di nguaräm ba qä qyiradeng nä iaqäkt ama snängaqa qäarak i iak muk pä m nge. ²³ Inguna nguat lu i rhäqäp nge na ama vu qa ama snängaqa masirhat dä ama lat ama vu ngät ngä qop pät a nge mamär."

²⁴ Dä ma Saimon ga muvät toqortäqyia, "Ai, nak pa ini nän sage ma Engeska ivakt iva qale anga märänga qä namän bät a ngo iaqäkt kärak i sa in damän bät a qa."

²⁵ Bä nga in sameng dä in damän bät ama engätki sävät ma Engeska bä rhäksot dä evär däm iom sae ma Jerusalem i in det dap ini sameng mät ama rhäqäp na ap ama värhap e ma Samaria.

Ma Filip Ka Baptais Pät Ama Narhoerqa Nae Ma Itiopia

²⁶ Näkt pät akni ama qunäga dä ama ensel nage ma Engeska qa märhamän särhä ma Filip toqortäqyia, "Ngia rhäranas bä ngia rhet sämäni ama iska vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs kärakni i qat tet mämane nae ma Jerusalem bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Gasa." ²⁷ Dä qa nasäng na aa tmerhäs bä nga varhäm aa iska dä qa män bät ama ruqa qärakni i mudu rha mat pä m qa nae ma Etiopia näkt ka di ama moräs na qa ama narhoerqa na qa. Qa di qat dräm gät lu vät ama Etiopiaqäna arha vitnaqi ma Kandasi at ligär moe. Näkt iaqäkt ama ruqa di sa qa met sae ma Jerusalem ivakt iva qa ansäs sage ma Ngämuqa ²⁸ näkt nga rhoqoräkt i evär däm ga säva aa vät dä qa muqun mät aa karis*. Qat muqun mät ki dap kat tes ma Ngämuqa aa enge näp ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Aisaia aa abuk.

²⁹ Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa qoar nä ma Filip toqortäqyia, "Ngia rhet sage iaqyäkt ama karis bä va qale nge glaqot na qi." ³⁰ Dä ma Filip ka ang bävit bä sage ama karis dä qa nari qa ruqa i qat tes ma Ngämuqa aa enge näp ma Aisaia aa abuk. Dä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga qunäga vät a nge sä iangärhäkt ama enge qarängät i ngiat tes ngät?"

* **8:28** Ama karis di ama rhingangmätki qärakni i ama ruvek tat muqun mät ki bä ama hoskäna ngärhi rhartäm na qi sä rha.

³¹ Dä qä narhoerqa qa muvät toqortäqyia, “Ngu lu va qunäga vät a ngo rhoqor mäniekt kre i qaku aung iva qä rhäväkt sä ngät bä ba ngo?” Dä soknga qa rhäknan dä ma Filip bä qa veng bä qa muqun gem ga.

³² Iangärhäkt ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa iaqäkt ama narhoerqa qat tes ngät di ngät tamän doqortäqyia,

“Qa di sa rha met sä qa i qa rhoqor ama sipsip kärakni iva rhi veng ga
bä rhoqor ama sipsip ama rhoem ga qärakni i qale qa dap mänadin däm
ga ge ama ruqa qärakni iva qä säm sa aa qäseng nävät a qa
bä qoki sa qaku vuk sä guani nämät aa vämgi.

³³ Sa rha sämäqlu na qa dä qaku rha mualat parhäm ama räkt ngät ama muräkt sävät a qa.

Dä qaku mamär vät aung iva qä sameng sävät aa vlekpek
inguna aa iar di sa rha mät a ngät nämäni ama ivätki.”

³⁴ Dä ama narhoerqa qä snanbät sä ma Filip toqortäqyia, “Mamär iva ngi goar na ngo i ngu lu ma Aisaia qat tamän sävät auge? Nga qat tamän sävät a nas ura qat tamän sävät aung?” ³⁵ Dä ma Filip kä nasäng i qät täväkt sä iomäkt ama qäväläm näp ma Aisaia aa abuk bä qa sameng bä ba qa na ama sameng ama mär ngät sävät ma Jisas.

³⁶ Bä nga rhi ngang barhäm ama iska bä saimäk dä rha män bät ama rigi qäraktni i qiat tet dä qä narhoerqa qä goar toqortäqyia, “As ngi lu i ama rigi rhakt i. Dap mäniekt bä qaku mamär iva ngu rha ama baptais?” ³⁷ + ³⁸ Dä qa märhamän särha ama ruqa qärakni i qat turäkt ta ama karis bä qa anmae vät a qi. Dä ma Filip kä na ama narhoerqa in moe in met samana sämäni ama rigi bä ma Filip ka baptais pät a qa.

³⁹ Bä nga in met namäk näp koep dä ma Engeska ma Ngämuqa aa Qloqaga qa rha ma Filip masägos nae bä qäbäs na qa bä ama narhoerqa qaku qa lu qa saqi as. Dä qa märanas bä qat tet saqi sa varhäm aa iska dap märmär gem ga masirhat.

⁴⁰ Bä nga na äkt dä väs däm ma Filip pa ama värhäm ama mor äm ma Asdot bä qat tet dap kä sameng na ama sameng ama mär ngät mät ama värhap ama mor ap moe bä dängdäng i qa män mät ama värhäm ama lel äm ma Sisaria.

9

Ma Sol Qa Män I Ama Qatnanaktpämgä

(9:3-19 / Lat 22:6-16 / Lat 26:12-18)

¹ Dap toqoräkt di ma Sol di qat tamän na ama ulaqi dä ama qänagoeqi iva rhi veng ama ruvek kärarhani i rhit päs ma Engeska aa rhäng. Qa met bä sage ama pris ama vit na qa ² bä qa nän ga nani anga abuqitnäk sa ama rhares iva qa rhet pät itnäk angärha rhäng sage ama narhoerta näva ama mämairväm e mät ama värhäm ama mor äm ma Damaskus iva ngakt bä qa rhän bät guavek e ama evop dä gamoe qärarhani i rha nämäni ama gulänği na ama ruvek käraktni i rhat tes ki i ma Iska i ma Jisas dä va qä sangar a rha bä qa rhu rha va ama tpäskiarharhäng e ma Jerusalem. ³ Bä sa nga qat tet parhäm aa iska bä sa glaqot nä ma Damaskus dä bañäm masägos mät ama neraqa na

† **8:37** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm ini sae. ‘Ma Filip ka goar toqortäqyia, “Ngakt bä ngiat nanakt nävät gi snängaqa moe di mamär vät a nge.” Dä ama narhoerqa qa muvät toqortäqyia, “Nguat nanakt i ma Jisas ma Kraisi di ma Ngämuqa aa emga.”’

rhāvono bā ama neraqa qa ing dām ga. ⁴Bā arpus nā ma Sol samāk sāvāt ivāt dā qa nari ama eguinga i qat tamān sārham ga rhoqortāqyia, “Sol, Sol, māniekt bā ngi sangām na ngo mavāngam?”

⁵Dā ma Sol qa snanbāt toqortāqyia, “Engeska, auge na nge?”

Dā ama eguinga qa movāt toqortāqyia, “Aingo ma Jisas, aingo rhākt kārak i ngi sangām na ngo. ⁶Rhākt di ngia rhāranas bā va ngia rhet sāmāt ama vārham ama mor ām. Nga va ngia rhet bā sae bā va nga rhi qoar na nge rhoqor māniekt dā va qoki ngia rhualat toqorākt!”

⁷Ama gamoe qārarhani i mai rhi nā ma Sol tat tet di rhat mair dap kaku aung ga mārhamān. Rhat nari ama eguinga sokt di qop kaku rha lu aung. ⁸Ma Sol qa mārana namāk nāvāt ivāt bā nga qa nām dā qaku mamār iva qā nalu guani inguna qa sāsūr. Bā ākt i rha sangar da aa rhākt bā rha er nanokt ka sae ma Damaskus. ⁹Qale qa rhoqorākt i qa sāsūr vāt ama dāvaung ama qunāng dā qaku qa mās dā qaku qa nakt.

¹⁰Dap akni ama qatnanaktpānga di qale qa e ma Damaskus kārakni i rhat tes ka i ma Ananaias. Ma Engeska qa mes ka māt ama nāmñāngi rhoqortāqyia, “Ananaias.” Dā ma Ananaias ka movāt toqortāqyia, “Mānia, Engeska?”

¹¹Dā ma Engeska qa qoar na qa rhoqortāqyia, “Ngia rhet parhām ama iska qārakni i rhat tes ka i ma Rākt ka ama Iska bā sāvā ma Judas aa vātka. Dā va ngi snanbāt nani ama ruqa nāva ama vārham ama mor ām ma Tarsus kārakni i rhat tes ka i ma Sol inguna rhākt di qā nān. ¹²Bā dā ma Sol aa nān angārha ron dā qa lu ama nāmñāngi sāvāt ama ruqa qārakni i rhat tes ka i ma Ananaias iva qa rhān bā qa rhu aa rhākt pāt a qa ivakt iva saqi sa qat nañām.”

¹³Dā ma Ananaias ka movāt toqortāqyia, “Engeska, sa ngua nari ama enge masirhat sāvāt iaqākt ama ruqa bā sāvāt aa lat ama vu ngāt kārāngātni i sa qa mualat na ngāt sāvāt gia ruvek ama qatnanaktpāmda e ma Jerusalem. ¹⁴Nākt ka mān de di sa ama rhares nage ama priskāna ama morās na rha ivakt iva qāt sangarmāt nā iarhakt kārarhae i rhat nanak na nge.”

¹⁵Sokt di ma Engeska qā qoar nā ma Ananaias toqortāqyia, “Ngia rhet sagem ga! Iaqākt ama ruqa di sa ngua armeng dām ga iva ngu rhāk na qa ivakt iva qat tet sā gu ngārhipki sage ama Jentalqāna bā sage arha vitnarha bā sage ama ruvek nae ma Israel. ¹⁶Bā va ngu qur a qa rhā iaqākt ama mor qa ama mārānga rhoqorākt iva qat nari qa sā gu ngārhipki.”

¹⁷Dā ma Ananaias ka met bā sāp ma Judas aa vātka dā qa mon sāvām ga. Qa mu aa rhākt pāt ma Sol dā qa qoar na qa rhoqortāqyia, “Sol, gua ruaqa na nge, ma Engeska ma Jisas kārakni i qa qur a nas nge māni ama iska rhoqorākt i ngiat tet iva sarhe di qa rhāk na ngo sagem nge ivakt iva saqi sa qunāga māt gi saqong nākt pa rhāqāp nge na ama Qloqaqa ama Qumārquārqa.”

¹⁸Dā qoki ākt pāt iomākt ama qāvālām dā arpus nā guatnām iatnām gārqitnām i ngākt kre ama dādālitnām nāmāt ma Sol aa saqong bā saqi sa qat nañām nākt ka mārānas bā qa rha ama baptais ¹⁹nākt nga nasot i qa mās ama tmās dā saqi sa qrot pāt a qa.

Ma Sol Qa Sameng Ba Ama Māmaivām E Ma Damaskus Dā E Ma Jerusalem

Ma Sol di qale qa ge ama mudāsaqongda vāt ama marheka na ngāt ama qunāng e ma Damaskus. ²⁰Nākt ka mārānas masāgos bā qā nasāng i qā sameng ba ama māmaivām sāvāt ma Jisas i qa di ma Ngāmūqa aa emga. ²¹Ama ruvek moe qārarhani i rhat nari qa di qrāk māt ta nāvāt a qa dā rhi qoar toqortāqyia, “As ngāni lu i iaqākt ama ruqa di qārak iaqākt i sa qā slava na ama ruvek kārarhani i rhi nān sā ma Jisas aa ngārhipki dap nguarām sa qa

män de iva nani a rha ivakt iva qä sangar a rha bä qa rhair na rha da ama priskäna ama moräs na rha arhä saqong.”

²² Sökt di qop ma Sol di qät ta ama qrot masirhat dä qär qur a rha i ma Jisas di ma Kraiss bä ama Judaqäna qärrarhani i rhat tas e ma Damaskus di adädän da masirhat nävät tom dakt.

Ma Sol Di Qa Ang Masirhat Nae Ma Damaskus

²³ Näkt sa nga nasot ama rhäqäp ama qunäng dä ama Judaqäna rha muräkt iva rhi veng ma Sol ²⁴ sökt di qa räm nä iangärhäkt arhä muräkt. Rha di rhat näñäm mamär sämät ama mor äm ama värhäm äm angärha tmon gunäng näp bängang nani a qa ivakt iva rhi veng ga. ²⁵ Sökt di aa ruavek kärarhani i rhät päs aa rhäng di rha rha qa näp bängang bä rha mu qa mät ama uratki ama mor qi näkt ta sangar ama rhängämga va at täväs näkt ta anbut sa ama uratki sä qa mät ama liqi rhävuk mäni ama lurhaqi.

Ma Sol E Ma Jerusalem

²⁶ Bä nga qa män e ma Jerusalem dä qa siqut iva qa rhon sämäni ama qatnanaktpämda dä qaku inguna rha moe rhit len ga bä qaku rhat nanakt i qa di nak ama qatnanaktpämga na qa. ²⁷ Sökt di ma Barnabas ka met sä qa bä sage ama ngangda bä qa muqunäga sä qa bä ba rha. Qa qoar na rha mamär i sa ma Sol qa lu ma Engeska bä ma Engeska qa märhamän sävät ma Sol varhäm aa iska iva sae ma Damaskus näkt kosaqi qa qoar na rha sävät ma Sol i ama qraräqa na qa dap kä sameng nävät ma Jisas aa ngärhipki.

²⁸ Bä gale ma Sol qä na rha näkt isiska nanokt ka iva qat tet mät ama värhäm ma Jerusalem dä ama qraräqa na qa i qä sameng nävät ma Engeska aa ngärhipki. ²⁹ Dä qat tamän särha ama Judaqäna qärrarhani i rhat dräm dat tamän na ama Grikkäna arha enge dä qä na rha rhit veng bä a ne. Sökt di iarhakt di rhi siqut iva rha rhän bäta anga iska iva rhi veng ga. ³⁰ Bä nga aa ruavek ama qatnanaktpämda rha räm doqoräkt dä rha met sä qa mämäne sae ma Sisaria bä rha rhäk na qa sae ma Tarsus.

³¹ Dä nak sa ama qatnanaktpämda moe e ma Judia bä ma Galili näkt ma Samaria di rhit ta ama bulap. Ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa qät sämaqrot na rha dä qät täsläp pät a rha bä ama rhäqäp na ama ruvek tat dän sämäni rha bä rha moe di qalé rha na ama qutdrir sage ma Engeska.

Ma Pita Qa Mumäräs Pät Ma Ainias

³² Maos toqoräkt i ma Pita qat tet pät ama ngärhäktka moe dä qa met ivakt iva qä nämdäm närha ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Lida. ³³ Qa met bä sae dä qa män bäta ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Ainias. Qa di ama ngäñäpärhaqa qärak i sökt tit ta qa mäni lai qärak i sa qale qa vät ama ngärhäqyet da dävauq na ama qoeo. ³⁴ Dä ma Pita qä qoar na qa rhoqortäqvia, “Ainias, ma Jisas ma Kraiss sa qa mumäräs pät a nge. Ngia rhäranas bä ngia rhet sä gi gasgaska.” Dä qop ma Ainias ka märanas masägos.

³⁵ Ama ruvek moe qärrarhani i rhat tas e ma Lida näkt pät ama ivärhäm ma Saron di nga rha lu ma Ainias toqoräkt dä rhat nanakt nä ma Engeska.

Ma Ngämuqa Qa Märanas Nä Ma Dorkas Nämät Ama Tñäpki Nävät Ma Pita

³⁶ Dap e mät ama värhäm ama mor äm ma Jopa di gale aktni ama mudäsaqongi e qäraktni i rhat tes ki i ma Tabita i na ama Grikkäna arha enge di ma Dorkas. Qi di vasägos dä qiat tualat na ama märirhong näkt kiät tatnärha ama tläkta. ³⁷ Bä sädamär nä ma Dorkas i aräm gi bä qia näp näkt ta rhor at släqyige näkt ta mu ige mät ama qäväläm ba ama vätka inavuk. ³⁸ Ama värhäm ma Lida di äm nga e glaqot nä ma Jopa bä nga ama mudäsaqongda rha nari

sävät ma Pita e ma Lida dä rha rhäk na ama ruiom nani a qa dä in nok pät a qa rhoqortäqyia, “Ai, ngi ang ngi lir ngi na un.”

³⁹ Dä soknga ma Pita qa met kä na iom bä nga rha män e ma Jopa dä rha artäm sä qa bä sainavuk sämät ama vätkä aa qäväläm gärqomni i qali qi e. Bä ama maqosta moe di rhat mair namet a qa dáp tit nok dáp tir qur a qa rha ama srap näkt sävät angätni ama boi qarängätni i sa ma Dorkas kia mualat na ngät as toqoräkt i qiat däqäm.

⁴⁰ Dä ma Pita qa rhäk na rha moe nämät iomäkt ama vätkä aa qäväläm näkt ka an da aa quum sä nas bä qä nän. Qa rhong sävät ka ñäp ki qa ruqi näkt kä qoar toqortäqyia, “Tabita, ngia rhāranas.” Dä bañäm bät at täväs bä qia lu ma Pita dä qia māranas bä qia muqun. ⁴¹ Dä qa sangar at tärhäqyet näkt ka mair na qi.

Näkt ka mes ama qatnanaktpämäda dä ama maqosta ivakt iva rhi lu qi i saqi sa qiat däqäm. ⁴² Bä ama ruvek moe e ma Jopa di rha nari ama enge sävät a qi bä ama rhäqäp na rha di rhat nanakt nä ma Engeska. ⁴³ Ma Pita di äkt näkt as kale qa e ma Jopa vät ama rhäqäp ama qunäng ge akni ama ruqa qarækni i rhat tes ka i ma Saimon gäarak i qat dräm gät täkmu na ama släqyirhong angät ngädäng.

10

Ma Kornilius Ka Rhäkne Nani Ma Pita

¹ Dap toqoräkt di qale akni ama ruqa e ma Sisaria qarækni i rhat tes ka i ma Kornilius. Qa di ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat tes ta i ma Gulāngi na ama Ulaqimärharhärhäkt nae ma Itali. ² Qa qä na aa es moe di rhat dräm di nän da arhä quum sä nas sage ma Ngämuqa dä rhat dräm dit kutdrir sagem ga mamär. Ma Kornilius di qat dräm gät bon nävät ama märmärgem bä iarhakt kärarhae i rhit läk näkt kat dräm gä nän sage ma Ngämuqa vasägos.

³ Maos pät akni ama qunäga nani äkt pät ama däpguarhong säpbängang dä qa lu ama ñämñämgi. Qa lu mamär na ama ensel nage ma Ngämuqa i qa män gem ga dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Kornilius.” ⁴ Dä ma Kornilius kat lu qaræk masirhat mät aa tlenga aa rhäkt dä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Engeska, mänia?”

Dä qa ensel qa muvät toqortäqyia, “Gia nän bä qarängätni gi vānbon bä ba ama tläkta di sa ma Ngämuqa qat dräm a ngät. ⁵ Ngi rhäk na anga gamoe sae ma Jopa ivakt iva rha rhän sä ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ma Pita. ⁶ Rhäkt di qale qa ge ma Saimon gäarakni i qat dräm gät täkmu na ama släqyirhong angät ngädäng näkt ka di aa vätkä qa e vät a qoan.”

⁷ Bä nga ama ensel qaræk i mai qa märhamän särhä ma Kornilius di qa met dä ma Kornilius ka mes aiomni aa larhiom ama udiom näkt sävät akni ama qatnanaktpämga ama ulaqimärhaarhäkt nämäni iarhakt kärarhae i vasägos dä rhit lu vät a qa. ⁸ Bä ma Kornilius ka qoar na rha nä iarhongäkt moekt i sa irhong ngä māranas gem ga näkt ka rhäk na rha sae ma Jopa.

Ma Pita Aa Ñämñämgi

⁹ Näkt nga mäniqunäng bät ama udiom na qa ama qunäga rhoqoräkt i rhat tet parhäm arha iska bä sa glaqot na ama mor äm ama värhäm di ma Pita di qa veng sävät ama vätkä aa rhäng ivakt iva qä nän. ¹⁰ Ma Pita di äkt näkt ka nari i anoeng mä qa bä vadi va qa äs guani näkt nga rhit täkmu na ama tmäs dap ma Pita di qat lu ama ñämñämgi. ¹¹ Qat lu i bañ mäni ama usäpki näkt kat lu guani ani i ngäkt kre ama boiqi ama ara qi näkt bätbut sä qi sävät

ivät näkt ngi qoar qre guavek tat sangar a qi nage at tärhäkt ama levaet tage dä rhage dap ti nänbut sä qi. ¹² Näkt kale ama släqyirhong nä rhäqäsäk maos maos e väm gi qärqärhongni i irhong angärha qar ama levaet näkt kosaqi sävät arhongni gärqärhongni i irhong ngät dräm ngärhit trut pät ivät toqor ama uiuvärhirhong näkt sävät ama isäm nämät ama leqäs. ¹³ Dä ama eguinga qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Pita, ngia rhair bä ngi veng anga släktka bä ngia äs ka.”

¹⁴ Dä ma Pita qa muvät toqortäqyia, “Engeska, qoki va sirhäkt kaku inguna as mudu qaku ngua mä s guani qärqäni i qaku ama qumärqumär ini varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses.”

¹⁵ Dä saqi as ama eguinga qa märhamän särhäm ga bä maunmem doqortäqyia, “Qale ngiat tes guani i qaku ama qumärqumär ini qärqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ini i ama qumärqumär ini.”

¹⁶ Da ama nämñämgi arha ron di ma Ngämuqa aa enge sage ma Pita di ngä män madäpguamek dä ma Pita qa mer madäpguamek dä saqi sa rha rha ama boiqi masägos tävit säda ama usäpki arha ron.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i ma Pita di qat tu aa snäng nani ama nämñämgi at tarimini dä ama gamoe qärrhani i sa ma Kornilius ka rhäk na rha di rha räm na ama ivärhäs sä ma Saimon aa vätkä dä rha mair mät ama mor qi ama tmongi dä ma Saimon aa equp angärha väm. ¹⁸ Dä rha näs tävuk i rhi snanbät ivar ma Saimon gärakni i rhat tes ka i ma Pita di qa ni i?

¹⁹ Bä as ma Pita di qat tu aa snäng bät ama nämñämgi dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Pita, ama gamoe ama dävaung na rha di rhit näm nani a nge. ²⁰ Ngia rhäranas bä ar sä nge sävät ivät. Qale ngi namer mä rha dap ngi na rha ngän det inguna sa ngua rhäk na rha nani a nge.”

²¹ Dä ar sä ma Pita sävät ivät dä qä snanbät sä qä gamoe rhoqortäqyia, “Ngänit näm nani a ngo di aingo rhäkt. Mäniekt bä ngän män?”

²² Dä rha muvät toqortäqyia, “Ut män nage ma Kornilius kärakni i ama narhoerqa bä va ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt. Qa di ama räkt ka ama ruqa dä ma Ngämuqa aa saqong dä qat dräm gät kutdrir sagem ga. Dä ama ruvek moe ama Judaqäna di rhat dräm dat tamän i ama ruqa ama mär qa na qa. Näkt ka di sa ama ensel ama qumärqumär qa qa rhodröp ka iva qä rhäkne nani a nge iva ngia rhet sagem ga va aa vätkä iväkt iva qä nari agi gi nga enge.” ²³ Dä ma Pita qa ar sä rha iva qale rha gem ga bä va rha rhas pä ma Saimon aa vätkä nävä iaqyäkt ama bängagi.

Ma Pita Qa Met Bä Sävä Ma Kornilius Aa Vätkä

Bä nga duququ dä ma Pita qa nä qä gamoe rha met näkt sävät arhani ama gamoe ama qatnanaktpämäda nae ma Jopa. ²⁴ Bä äkt i vanaia dä rha män e ma Sisaria. Ma Kornilius di sa qat dräm iva rha rhän dä sa qa rhäkne nani aa qärhae bä sävät aa ruavek mamär.

²⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Pita qa mon säp ma Kornilius aa vätkä dä ma Kornilius ka rhäkna is nani a qa bä qa an da aa qum sä nas säng ma Pita aa qar i qa von da aa qutdrir sävät a qa. ²⁶ Sokt di ma Pita qa sangar a qa namäk näkt kã qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhair, aingo di nak kop ama ruqa na ngo.”

²⁷ Bä nga in damän särhäm ne rhoqoräkt dä in mon säva ama qäväläm buk pa vät bä ma Pita qa lu ama ruvek ama rhäqäp na rha qärrhani i sa västämne na rha e. ²⁸ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Qunäga vät a ngän i qaku maräkt parhäm aut Muräkt iva anga Judaqa däktgyäm ga sämäni anga Jentailqa ura

qäqi va qa rhet sagem ga bä qali liom moe. Sokt di sa ma Ngämuqa qa qur a ngo iva qale ngu names anga ruqa i ama vu qa ura i qaku ama qumärqumär qa da aa saqong. ²⁹ Bä äkt i nga ngän däkne nani a ngo dä qaku ngua mer dap ngua män. Dä var ngu snanbät sä ngän i ngän däkne nani a ngo iva iva?"

³⁰ Dä ma Kornilius ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Vät ama levaet na qa ama qunäga narhäkt di vät ama däpgharhong säpbängang dä ngu nän bä gua vätkä dä ama ruqa väs dä m ga masägos näkt ka mon mät ama boi qärangätni i qaliqalae vät a ngät. Qa mair vät gu saqong ³¹ dä qa goar na ngo rhoqortäqyia, 'Kornilius, sa ma Ngämuqa qa nari gia nän dä qa lu qärangätni gi vänbon bä ba ama tläktä. ³² Va ngi rhäkne sae ma Jopa nani ma Saimon gä rakni i rhat tes ka i ma Pita. Qa di qat tas pä ma Saimon aa vätkä glaqot na ama gärska näkt ma Saimon di qat dräm gät täkmu na ama släqyirhong angät ngädäng.'

³³ "Dä soknga ngua lir ngua rhäkne nani a nge dä mär gem nge masirhat bä ngia män. Bä aiut moe rhärhäkt di qali lut täqyerhäkt te vät ma Ngämuqa aa qäranas ivakt iva urhi nari iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Engeska qa rhäk na nge iva ngia rhamän särhäm ut nä irhong."

Ama Jentailqäna Rhat Nari Ama Sameng Ama Mär Ngät

³⁴ Dä ma Pita qä nasäng i qat tamän doqortäqyia, "Rhäkt di nak as ngua lu mamär i ngätki i nak ma Ngämuqa di sa qaku qat tatmä ³⁵ dap nani a qa na ama ruvek nävät ama ivätki moe qärrarhani i rhit kutdrir sagem ga dä rhat tualat na ama märirhong. ³⁶ Sa ngänät dräm na ama enge iangärhäkt kärangät i sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngät bä ba ama Israelqäna. Iangärhäkt ama sameng ama mär ngät di ngät tamän i mamär iva ama bulap ngä rhän mänguräp mä ut ut nä ma Ngämuqa nävät ma Jisas ma Kraiss kärakni i qa di sokt ka ma Engeska mamär bä ba ama ruvek moe.

³⁷ "Bä sa ngänät dräm na ama lat kärangätni i sa ngä märanas e ma Judia moe qärangät i mänasäng nae ma Galili nasot ama baptais iangärhäkt kärangät i ma Jon ga sameng sävät a ngät. ³⁸ Iangärhäkt ama lat di rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa muqunän bät ma Jisas na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama gröt bä qat tet tage rhage dä qat tualat na ama lat ama mär ngät näkt kat tumäräs pät ama ruvek moe qärrarhani i qale rha vä ma Sämgä aa muräkt angärha rem inguna ma Ngämuqa qale qa gem ga. ³⁹ Aiut di sa ut lu iarhongäkt moe qärqärhong i ma Jisas ka mualät nä irhong bä rhäkt di urhi sameng sävät irhong bät ama Judaqäna arha ivärhäs dä e ma Jerusalem.

"Ama Judaqäna rha veng ga i rha ar mä qa sämäni ama ngämuga ⁴⁰ sokt di ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki vät ama dävaung na qa ama qunäga bä qa muqunäga nävät a qa. ⁴¹ Qa di qaku qa muqunäga nävät a qa bä ba ama ruvek moe dap sokt ka mualat toqoräkt bä bä ut aiut kärarhae i sa ut mä dä ut nakt ut na qa nasot toqoräkt i qa märanas nämät ama tñäpki. Aiut di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut ivakt iva nasot dä va urhi sameng nä iarhongäkt kärqärhong i sa ut lu irhong.

⁴² "Dä qosaqi qa goar na ut iva urhi sameng bä ba ama ruvek dä va ut tamän i ngätki i nak ka di ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva qa rhatnävä mne na ama fiäpta bä qosaqi sävät ama ngät dä qämdä. ⁴³ Ma Ngämuqa aa vämginarha moe di sa rha märhamän bät ama engätki sävät a qa i auge qärak i qat nanakt na qa diva ma Ngämuqa qa qyiradeng na aa vuirhong nävät ma Jisas aa ngärhipki."

Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa Ar Sä Qa Sävät Ama Jentailqäna

⁴⁴ Bä nga rhoqoräkt i ma Pita qat tamän bät tangät täkt ama enge dä ama ruvek moe qärrarhani i rhat nari aa sameng di ama Qloqaqa ama

Qumärqumärqa qa rhäk pät a rha. ⁴⁵ Bä qä qatnanaktpämda qärrarhani i sa rha dakt säng mä rha qärrarhai i sa rha män di nä ma Pita di qräk mät ta inguna ma Ngämuqa qät tor na aa vänbon na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qäqi bä ba ama Jentailqäna. ⁴⁶ Inguna rha nari i rhat tamän na angätni ama enge dä rhi nän sä ma Ngämuqa.

Dä ma Pita qä qoar toqortäqyia, ⁴⁷ “Rhärhai rhäkt di qaku mamär iva aung gä namair särhäm da iva qale rhi narha ama baptais na ama rigi i sa nguna rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhoqor ut.” ⁴⁸ Dä ma Pita qa goar na rha iva rhi rha ama baptais na ama rigi nävät ma Jisas ma Krai aa ngärhipki. Dä rha nän ma Pita iva as kale qa gem da vät anga marheka na ngät anga qunäng.

11

Ma Pita Qat Tuqunäga Sa Aa Lat Bä Ba Ama Qatnanaktpämda E Ma Jerusalem

¹ Ama ngangda näkt sävät ama qatnanaktpämda moe e ma Judia di rha nari ama enge sävät ama Jentailqäna i sa qäqi rha rha ma Ngämuqa aa enge. ² Bä nga rhoqoräkt i ma Pita qa met pävit bä sae ma Jerusalem dä ama Judaqäna ama qatnanaktpämda rhat don ga ³ i rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia mon säva ama ruvek arha vät kärrarhani i qaku rha dakt ta bä ngia mäns ngi na rha.”

⁴ Bä äkt i ma Pita qä nasäng i qät täväktsäs mamär bä ba rha sävät iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas ⁵ i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ngo va ama värhäm ma Joppa bä ngu nän dä ngua lu ama nämñämgi. Ngua lu guani ani i ngäkt kre ama boiqi ama ara qi näkt bätbut sä qi nävä usäp näkt ngi qoar qre guavek tat sangar a qi nage at tärhäkt ama levaet näkt ti nänbut sä qi bä sa äkt i qale ngo e. ⁶ Ngua näm säväm gi dä ngua lu ama släqyirhong nävät ivät kärqärhongni i irhong ngät dräm ngät tet nä irhong angärha qar ama levaet näkt sävät ama släkt ama ur ngät dä ama släqyirhong gärqärhongni i irhong ngät dräm ngärhit trut pät ivät toqor ama uivärhirhong näkt sävät ama isäm nämät ama leqäs. ⁷ Dä ngua nari ama eguinga i qat tamän särhäm ngo rhoqortäqyia, ‘Pita, ngia rhair bä ngi veng anga släktka bä va ngia äs ka.’

⁸ “Dä ngua muvät toqortäqyia, ‘Engeska, qoki va sirhäkt kaku inguna as mudu qaku ngua mäns guani rhoqoräkt kärqäni i qaku ama qumärqumär ini varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses.’

⁹ “Dä saqi as ama eguinga qa märhamän sävät a ngo bä maunmem na rhävono rhoqortäqyia, ‘Qale ngiat tes guani i qaku ama qumärqumär ini qärqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ini i ama mär ini.’ ¹⁰ Da ama nämñämgi arha ron di ma Ngämuqa aa enge sagem ngo di ngä män madäpgamek dä ngua mer madäpgamek dä saqi sa rha rha iarhongäkt moe masägos tävit säda ama usäpki arha ron.

¹¹ “Rhoqoräkt di ama gamoe ama dävaung na rha rha män bä rhat mair dalek nä iaqäkt ama vätkä qärak i qale ngo e väm ga qärrarhani i sa rha rhäk na rha sagem ngo nae ma Sisaria. ¹² Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märhamän särhäm ngo iva qale maesäs pät a ngo dap mamär iva ngu na rha. Dä ngua met ngu na ama ngärhäqyet da sägäk na rha ama qatnanaktpämda nae ma Joppa bä ut moe ut met bä sae ma Sisaria dä ut mon sävä ma Kornilius aa vätkä. ¹³ Dä qa qoar na ut sävät ama ensel qärakni i qa lu i väs däm ga va aa vätkä bä iaqäkt ama ensel qa qoar toqortäqyia, ‘Ngi rhäkne sae ma Joppa nani ma Saimon gärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Pita. ¹⁴ Va ma Saimon ga rhän sa

ama enge bā ba nge qārangätni iva ngi nā gi qārhae moe diva ngäni rha ama mumaiar nävät a ngät.’

15 “Bā nga ngu nasäng iva nguät tamän dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk pät a rha rhoqor mäqi qre i qa rhäk pät a ut pät ma Pentikos angät kunäga. 16 Dä vuk pät a ngo i mudu ma Engeska qa qoar toqortäqyia, ‘Ma Jon di qä baptais pät ama ruvek na ama rigi dap aingän diva ngäni rha ama baptais na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.’ 17 Bā ngakt bā ma Ngämuqa qa von da rhä iangärhäkt ama sägängät ama vānbon gārängät i sa mäqi qa von ut aiut kārarae i ut nanakt nā ma Engeska ma Jisas ma Kraiis dä nga va mamär iva ngua rhair särhäm ma Ngämuqa sä iangärhäkt aa vānbon?”

18 Bā nga rha nari ma Pita i qa märhamän doqoräkt dä rhäksot na arha enge sävät a qa dap kinak ta an sä ma Ngämuqa i rhi qoar toqortäqyia, “Ari, bā äkt i sa qäqi ma Ngämuqa qa rhares pät ama Jentailqäna arha rhäng iva nga rhi näpgoer na nas dä va bā ba rha na ama iar ama sok täm ngät.”

Ama Qatnanaktpämda E Ma Antiok

19 Bā nga ama qatnanaktpämda qārarahani i vräsmät na rha inguna rha nasäng iva rhi sangäm na rha mavängam doqoräkt i rha veng ma Stiven dä rha met bā qoki as däng na rha e vät ama ngärhäktka ma Fonisia dä säva ama urqa ma Saiprus näkt säva ama värhäm ama mor äm ma Antiok i rhat tet dä rhi sameng na ama enge sokt sage ama Judaqäna.

20 Bā arhani nävät a rha ama qatnanaktpämda ama gamoe nae ma Saiprus dä näva ama värhäm ma Sairini di qosaqi rha met bā sae ma Antiok bā qosaqi rhi nasäng i rhat tamän särha ama Jentailqäna i rhi sameng bät a rha na ama sameng ama mär ngät sävät ma Engeska ma Jisas. 21 Bā ma Engeska aa qrot di nga e gem da bā ama ruvek kārarahani i ama rhodäm sä rha di masirhat di rhat nanakt dä rha näpgoer na nas sage ma Engeska ma Jisas. 22 Bā ama sameng sävät tangät täkt ama lat di ngä met bā ama qatnanaktpämda e ma Jerusalem da nari sävät a ngät dä rha rhäk nā ma Barnabas sae ma Antiok.

23 Bā nga sa qa män e bā qa lu i sa ma Ngämuqa qa nām sävät a rha maengätki dä mär gem ga dä qä nasäng i qä sämaqrot na rha iva rhat mair ma ama qrot dä va engätki nā qaraki arhä snängaqa sage ma Engeska ma Jisas 24 inguna ma Barnabas di ama mär qa ama ruqa bā qa di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama qatnanakt. Bā äkt i ma Ngämuqa di qat tu ama rhäqäp na rha ama ruvek sae sävät ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda.

25 Dä soknga ma Barnabas ka met sae ma Tarsus ivakt iva qä nām nani ma Sol 26 bā nga qa män bät a qa dä qa met sä qa sae ma Antiok. Bā vät ama quiaqa ama rhäk täm ga dä ma Barnabas ká nā ma Sol di vasägos dä väspästämne na iom in na ama qatnanaktpämda bā ini su ama rhäqäp na rha ama ruvek. Bā ama ruvek kārarahani i rhit päs ma Jisas aa rhäng e ma Antiok di imäk äkt narhoer di ama ruvek tat tes ta i ama ruvek kārarahani i rhit päs ma Kraiis aa rhäng.

27 Bā nga rhoqoräkt di arhani ma Ngämuqa aa vämginarha rha met inavuk nae ma Jerusalem bā sae ma Antiok. 28 Akni nävät a rha qaraki i rhat tes ka i ma Agabus di qa mair näkt nävät ama Qloqaqa dä qat tamän na ama enge sävät ama qarhuqi iva qia rhet pät ama ivätki moe. Dä rhängät täkt ama lat di sa ngä män doqoräkt i ma Klödius di ma Sisar na qa bā ba ama Romgäna. 29 Dä ama qatnanaktpämda ak dä ak na rha di rhat tu arhä snäng iva rha rhat nävät a nas bā rhi von ama qatnanaktpämda qārarahani i qale rha e ma Judia. Bā nani a rha iva rha rhatnärhäm da iva mamär vät ak dä ak na rha.

30 Bã äkt i rha rhäk nä ma Barnabas kä nä ma Sol sa arhä vänbon bã ba ama qatnanaktpãmda arha morta e ma Judia.

12

Ma Herot Ka Veng Ma Jems Dã Qa Mu Ma Pita Va Ama Tpãskiarharhãng

1 Näkt pät iangãrhãkt ama rhodãm dã ama vitnaqa ma Herot Agripa qa sangar arhani ama qatnanaktpãmda i nani a qa iva qã sangãm na rha. 2 Qa rhäkne iva rhi veng ma Jems ma Jon aa matka na ama ulaqi arha singi. 3 Bã nga qa lu i nãvãt ma Jems aa tñãpki dã mãmãr ge ama Judaqãna dã qosaqi nani a qa iva rhi sangar ma Pita. Bã qoki rhangãt tãkt ama lat ngã mãranas pa aktñi ama tmãski qãrãktñi i rhat tes ki i ama tmãski na ama bretkãna qãrangãtñi i qaku anga yis pãm ngãt. 4 Nasot toqorãkt i rha sangar ma Pita dã ma Herot ka mu qa va ama tpãskiarharhãng. Dã qa von dãm ga bã ba ama levaet ama gulañ na ama ulaqimãrharhãrhãkt ivãkt iva rhit lu vãt a qa. Bã qat tu aa snãng iva qã vuk sã qa ivãkt iva qa rhurãkt pãt a qa da ama ruvek arhä saqong nasot ama tmãski iva rhat tuqunãn bãt ma Pasova.

5 Bã ma Pita di qale qa va ama tpãskiarharhãng dap ama qatnanaktpãmda di rhi nãn ma ama qrot sage ma Ngãmuqa sãvãt a qa.

Ama Ensel Qa Rhãvãkt Sã Ma Pita Nãva Ama Tpãskiarharhãng

6 Nãva ama bãngagi iaqyãkt iva duququ dã va ma Herot kã rha qa sãva ama murãkt di ma Pita qã mãnatãm mãngurãp ama udiom ama ulaqimãrhindãkt dap sa rha qop mãt aa rhãkt na ama udiom ama seniom. Dap aiomni ama udiom ama ulaqimãrhindãkt di inãt mair bã init lu vãt ama tpãskiarharhãng arha tmongi. 7 Ama ensel nage ma Engeska ma Ngãmuqa vãs dãm ga masãgos bã erait nage ama neraqa vuk pa ama tpãskiarharhãng. Qa rhãk mãni ma Pita aa brãt nãkt ka rhãqãm a qa bã qa qoar na qa rhoqortãqyia, “Ngi lir ngia rhãranas.” Dã bãñ sa ama seniom nasãng ma Pita aa rhãkt angãt tpãs.

8 Dã ama ensel qa qoar na qa rhoqortãqyia, “Ngi rhon mãt gi boi nãkt ngi qop sã gi sandal vãt gia qar.” Dã ma Pita qa mualat toqorãkt. Dã ama ensel qã qoar na qa i, “Ngi rhon nã gi boiqi ama uuu qi vãt a nas nãkt pa ngit pãs gũa rhãng.” 9 Dã ma Pita qa vãs aa rhãng navuk nãva ama tpãskiarharhãng. Sokt di qaku qat drãm i nak iangãrhãkt ama lat kãrangãt i ama ensel qat tualat na ngãt di ngãtki rhoqorãkt dap kat tu aa snãng i qat lu ama ñãmñãngi. 10 In met e na ama narhoerqa ama ulaqimãrharhãrhãkt bã qosaqi ama udiom na qa bã in mãn ge ama tmongi qãrãktñi i sa rha mualat na qi na ama ain i vukpuk sã rha mãt ki sãmãt ama vãrhãm. Me mãt ama tmongi bã ba nas nanokt iom bã vuk sã iom mãt ki. Bã nga in met nãva aitni ama isit dã sa qãbãs na ama ensel masãgos.

11 Dã nak as ma Pita qa rãm i ngãtki dã qa qoar toqortãqyia, “Rhãkt di nguat drãm dap kaku ama udiom nã gu snãngaqa i nak ma Engeska ma Ngãmuqa qa rhãk na aa ensel ivãkt iva qa rhatnãrhãm ngo nãmãt ma Herot aa rhãkt dã nãmãt iarhongãkt kãrqãrhong i sa ama Judaqãna rhat tu arhä snãng iva rha rhualat nã irhong sãvãt a ngo.” 12 Bã nga nasot i qunãga vãt a qa sã rhãngãt tãkt ama lat dã qa met sãp ma Maria arha vãtka qãrãktñi i ma Jon gãrãktñi i qosaqi rhat tes ka i ma Mak aa nanãk. Rhoqorãkt dap ama ruvek ama rhãqãp na rha di sa vãstãmne na rha e bã rhi nãn.

13 Ma Pita qa qut mãt ama tmongi dalek dã ama latki ama rhuimgi qãrãktñi i rhat tes ki i ma Roda qia met ivãkt iva qi lu i auge iaqãkt kãt kut. 14 Bã nga qia rãm bãt ma Pita aa qãn dã rhãqãp ki na ama mãmãrgem masirhat dã evãr

däm gi dap kaku qia rhar mät ama tmongi dap ki qoar toqortäqyia, “Ma Pita qa e mät ama tmongi.”

¹⁵ Dä rhi qoar na qi rhoqortäqyia, “Nak guani na nge.” Sokt di qoki as ki qoar i nak ngäktki. Dä qosaqi rhi qoar toqortäqyia, “Varis aa ensel iaqäkt.”

¹⁶ Dap ma Pita di qoki as kät kut mät ama tmongi bä nga rha rhar mät ama tmongi bä rha lu qa dä qräk mät ta masirhat.

¹⁷ Dä ma Pita qa siqutmät na aa rhäkt bä ba rha iva mänadin däm da dap ka rhäväksäs bä ba rha i sa ma Engeska i qa artäm sa qa näva ama tpäskiarharhäng di rhoqoräkt. Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni qoar nä ma Jems kä na arhani ama qatnanaktpämda sävät tangät täkt ama lat kärangätni i ngä märanas.” Näkt ka met daqule rha bä sävät aosni ama ivärhäs.

¹⁸ Duququ vät duququs dä adädän ama ulaqimärharhärhäkt masirhat nävät iangärhäkt ama lat kärangät i mai ngä märanas pät ma Pita. ¹⁹ Nasot toqoräkt dä ma Herot ka rhäkne bä rha nām nani ma Pita dä qaku rha män bät a qa. Dä ma Herot kät träbät sä iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt i ma Pita di qa ang nae rhoqor mäniäkt? Dä qa rhäk na rha iva rhi veng ama ulaqimärharhärhäkt. Nasot dä ma Herot ka met nae ma Judia bä sae ma Sisaria bä qale qa e maqälak.

Ma Herot Aa Tñäpki

²⁰ Qaku ama mär mänguräp ma Herot kä na ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon dä soknga västämne na rha rhi nä ma Herot. Sa rha rha ma Blastus aa matnärhäm gärakni i ama latka ama mär qa na qa bä bä ma Herot bä rhi nä ma Blastus di rha nän ma Herot iva ama bulap ngä rhän mänguräp mä rha. Rhoqoräkt dinguna rhat dräm dit ta ama tnäs nävät ma Herot aa ivärhäm.

²¹ Vät iaqäkt ama qunäga qarak i sa ma Herot ka muqunän bät a qa dä qa mon mät ama vitnaqa aa boi näkt ka muqun mät aa mämugunäs na ama muräkt bä qät boda ama enge bä ba ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon. ²² Dä rhit nästäm i rhi qoar toqortäqyia, “Qaku ama ruqa qat tamän dap akni ama ngämuqa qat tamän doqoräkt.” ²³ Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä ama ensel nage ma ma Ngämuqa qa sangäm na qa inguna qaku ma Herot ka von da ama qudrir sage ma Ngämuqa bä ama sirairhong ngät täs näda aa släqyige angärha ron bä dängdäng i qa nöp.

²⁴ Sokt di qop ma Ngämuqa aa enge di ngät tualat masirhat bä vräs däm ngät. ²⁵ Bä nga ma Barnabas kä nä ma Sol di in däksot na aina lat kärangätni i qre va in dualat na ngät dä evär däm iom nae ma Jerusalem bä sae ma Antiok dä in män sä ma Jon gärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Mak.

13

Rha Rhäk Nā Ma Barnabas Kä Nā Ma Sol Sa Ama Lat

¹ Näkt mänguräp ama qatnanaktpämda e ma Antiok di qale arhani ma Ngämuqa aa vämginarha e dä arhani qärahani i rhat dräm di su ama ruvek. Iarhakt di ma Barnabas dä ma Simeon gärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Niger dä ma Lusius kärakni i qa näva ama värhäm ma Sairini dä ma Sol näkt sävät ma Manain gärakni i sa muđu inamäk di ama tpäskinäqa ma Herot aa ruaqa na qa.

² Bä nga rhoqoräkt i rhit bon da arha ansäs sage ma Engeska dä rhat teranot dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä qoar toqortäqyia, “Ngän datmät sä ma Barnabas kä nä ma Sol bä ba ngo ivakt iva in dualat na ama lat kärangätni i sa ngua mes iom iva in dualat na ngät.” ³ Bä nga nasot i rha meranot dä rha nän dä rha mu arhä rhäkt da in bäs näkt ta rhäk na iom sä ma Ngämuqa aa lat.

Ma Barnabas Kä Nä Ma Sol Ini Sameng Bät Ama Ruvek Pät Ama Urqa Ma Saiprus

⁴ Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk nä ma Barnabas kä nä ma Sol sä ma Ngämuqa aa lat bä qa artäm sä iom sämät ama värhäm ama mor äm ma Selusia bä in met mät ama mlauski nae bä säva ama urqa ma Saiprus.

⁵ Bä nga in män mät ama värhäm ama mor äm ma Salamis dä in sameng nä ma Ngämuqa aa enge va ama Judaqäna arhä mämairväm. Bä nga rhoqoräkt dä ma Jon Mak di qosaqi qat tatnärhäm iom.

⁶ Rha met pät ama urqa moe bä dängdäng i rha män e mät ama värhäm ama mor äm ma Pafos. Dä rha män bät ama Judaqa e qarakni i ama vangbärhaqa dä ama iraski na qa ama vämginaqa qaräk i rhat tes ka i ma Barjisas. ⁷ Qa di qät lu vät ama tpäskinaqa ma Sergius Paulus. Iaqaqt ama tpäskinaqa di ama mädrämga masirhat dä qa rhäkne nani ma Barnabas kä nä ma Sol inguna nani a qa iva qä nari ma Ngämuqa aa enge. ⁸ Dap ma Barjisas di qosaqi rhat tes ka i ma Elimas bä rhat tes ka rhoqoräkt inguna qa di ama rhaqyaovämga bä qat tair särhä ma Barnabas kä nä ma Sol. Bä qä siqt iva qä näpgoer nä ma Sergius Paulus aa snängaqa i varis kä natnanakt nä ma Jisas.

⁹ Sokt di ma Sol qarakni i rhäkt di rhat tes ka i ma Pol di rhäqap ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qa näm maräkt sävät ma Elimas dä qä qoar toqortäqyia, ¹⁰ “Ainge di ma Sämgä aa emga na nge bä ainge di ngiat dräm ngiat tair särhä iangärhäkt moe ama räkt ngät ama lat. Bä qosaqi rhäqap nge na ama irasirhong maos maos. Nga qaku mamär iva mae vät a nge rhoqoräkt i ngit näpgoer na ama enge ama engätki na ngät sävät ma Ngämuqa? ¹¹ Rhäkt di ma Ngämuqa aa qrot diva ngärhi siqt na nge. Bä va ngi säsur bä va qaku ngi nalu ama qunäga aa saqong bä va as kale nge rhoqoräkt pät anga qäväläm.”

Dä qop pät iomäkt ama qäväläm dä ama busbuski dä ama bängangit ngä ong aa saqong bä qät surtagavät i qät täk mes nani aung ivakt iva qä er nanokt ka i qä sangar da aa rhäkt. ¹² Bä nga qaräk kä tpäskinaqa qa lu iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas toqoräkt dä qat nanakt inguna qräk mät ka nävät ama rhisu sävät ma Engeska ma Jisas.

Ma Pol Qä Sameng Bät Ama Ruvek E Ma Antiok E Va Ama Ngärhätkta Ma Pisidia

¹³ Nae ma Pafos dä ma Pol qä na aa ruavek da ama lat angärha ron da met mät ama mlauski sämät ama värhäm ama mor äm ma Perga e vät ama ngärhätkta ma Pamfilia. Na äkt dä ma Jon Mak ka met daqule rha bä sa evär däm ga sae ma Jerusalem. ¹⁴ Nae ma Perga dä rha met bä rha rhäqär bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Antiok* e vät ama ngärhätkta ma Pisidia. Bä vät ama Sabat dä rha mon säva ama mämairqi bä rha muqun.

¹⁵ Nasot i akni ama ruqa qa mes ma Ngämuqa aa enge näva ama abukkina sä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä näva ama abukkina qarangätni i sa aa vämginarha rha säm a ngät dä ama narhoerta näva ama mämairqi rha rhäk na ama enge sage ma Solqäna rhoqortäqyia, “Aurha ruavek, ngakt bä angäna anga enge na ama sämaqrot bä ba ama ruvek di nani a ut masirhat iva ngän damän bät a ngät.”

¹⁶ Dä ma Pol qa mair dä qa siqtmät na aa rhäkt sävät ama ruvek iva mänadin däm da näkt kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek nae ma Israel bä sävät ama Jentailqäna moe rhäkt kärarhani i ngänit kutdrir sage ma Ngämuqa,

* **13:14** Antiok Ama unbam na äm ama värham ma Antiok di am nga e. Aomni di äm nga e va ama ngärhätkta ma Siria bä rhom däkt ma Antiok di äm nga e va ama ngärhätkta ma Pisidia.

di as ngäni nari ngo! ¹⁷ Ama ruvek ama Israelqäna di sa arhä Ngämuqa qa ernanas ta aut mamäkkäna mudu näkt ka rhäkmämägän sa ama ruvek toqoräkt i gale rha e ma Isip näkt nasot dä qa er nanokt ta nämät iomäkt ama ivärhäm nä iangärhäkt aa qrot ama mor ngät. ¹⁸ Rha vit pa aa uväs sokt di qät lu vät a rha vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs i ngi qoar qre vät ama ruuiom ama udiom na ama qoeo. ¹⁹ Ma Ngämuqa qa rhäksot na ama ngärhäqyet da unbem na ama enep na ama gulañ sa ama sägärhae nävät ama ngärhäktka ma Kenan näkt ka von da arha ivätki bä ba ama Israelqäna ivakt iva ama ngärhikkäna na rha e vät a qi. ²⁰ Iangärhäkt moekt ama lat kärangät i ngä män di ngi qoar qre vät ama levaet ama handret da ama ruuiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ngät ama qoeo.

“Näkt nasot toqoräkt dä ma Ngämuqa qa märanas na ama matnävämnenarha ivakt iva rhi rhoer nanokt ama ruvek bä dängdäng bät ama rhodäm i sa ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Samuel qa män. ²¹ Bä vät ma Samuel aa rhodäm dä ama Israelqäna rha nän ma Ngämuqa iva qa rhäranas na anga vitnaqa bä ba rha dä qa muqunän bät ma Sol ma Kis aa emga nämäni ma Benjamin aa enevaqi bä gale rha va aa muräkt angärha rem bät ama ruuiom ama udiom na ngät ama qoeo. ²² Nasot toqoräkt i ma Ngämuqa qa rut nä ma Sol nae dä qa muqunän bät ma Devit bä arha vitnaqa na qa. Näkt kosaqi qa muqunäga sävät ma Devit bä qa qoar toqortäqyia, ‘Nguä lu ma Jesi aa emga ma Devit kärakni i qat dräm gät päs gu snängaqa aa rhäng bä va qa rhualat nä iarhongäkt moe qärqärhong i nani a ngo na qa iva qa rhualat nä irhong.’

²³ “Nävät tak täkt ama ruqa aa enevaqi nasot dä ma Ngämuqa qa rhäk nä ma Mumaiar ma Jisas sage ama Israelqäna i rhoqor varhäm aa enge na ama mumänaris. ²⁴ As pät ma Jisas aa mänmänäs angät kamäs dä ma Jon ama Baptais kä sameng bät ama Israelqäna iva rhi näpgoer na nas nämät arha vuirhong näkt pa rhi rha ama baptais. ²⁵ Bä nga rhoqoräkt i sa ma Jon gät täksot na aa lat dä qä qoar toqortäqyia, ‘Ngän du angän snäng i auge na ngo? Aingo di qaku iaqäkt na ngo qarak iva qa rhän sagem ngän. Qaku. Dap ka diva as dängdäng na qa nasot a ngo i qarakni i aa sandal di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sa angät tängämütnäm nävät aa qar angät tpäs.’

²⁶ “Gua ruavek, aingän ma Abraham aa es na ngän näkt sävät a ngän ama Jentailqäna qararhani i ngänät dräm ngänit kutdrir sävät ma Ngämuqa, rhängät täkt ama enge sävät ama mumaiar di nak sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngät sagem ut moe. ²⁷ Ama ruvek kärarhani i rhat dräm dat tas e ma Jerusalem näkt sävät arhä narhoerta di nävät iangärhäkt arha lat kärangät i sa rha vodäm ma Jisas sämät ama tñäpki di rhäkmämär varhäm ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge qarängätni i vasägos dä rhat tes ngät pät ama Sabat moe. Rhoqoräkt dinguna sa qaku qunäga vät a rha sä ma Jisas bä qosaqi qaku qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge.

²⁸ “Qaku rha män bät guani säng ma Jisas aa rhäng gärqäni iva rhi vodäm ga sämät ama tñäpki vät ini angät tpäs sokt di qop ta nän ma Pailat iva ma Jisas ka rhet sämät ama tñäpki. ²⁹ Bä nga rha mualat bä rhäksot nä iangärhäkt moe ama lat sävät a qa värhäm ma Ngämuqa aa enge qarängätni i mudu rha säm a ngät dä sa rha rha qa samäk nämäni ama sämänanamuqa bä rha mas na qa mät ama tñäpka aa liqi. ³⁰ Sokt di ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki ³¹ bä vät ama rhäqäp ama qunäng dä väs däma ge ama ruvek kärarhani i mäqi sa rha met ti na qa nae ma Galili bä sae ma Jerusalem iarhakt kärarhae i rhäkt di rhi sameng mamär sävät a qa bä ba aurha ruvek.

32 “Bä rhakt di uni sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ngän sävät ma Ngämuqa aa enge na ama mumänaris bä ba aut mamäkkäna ³³ qärangätni i sa ngä mu angät släqyige bä ba ut arhä rhoes ut na ngän ama Jentailqäna rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa märanas nä ma Jisas. Iangärhäkt ama lat di varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät pa ama unbem na qi ama mabuqi va ama Abuk na ama Mabu äkt i ma Ngämuqa qat tamän e rhoqortäqyia,

“ ‘Ainge di ngua emga na nge.
Rhäqyerhäkt di aingo di gi mamäk na ngo.’

34 Bä qosaqi nani a un iva uni sameng bä ba ngän i nga ma Ngämuqa qa märanas nä ma Jisas nämät ama tñäpki iva qoki sa qaku saqi as kä nañap di nak parhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Va ngu von ngän da ama modämne ama qumärqumär ngät dä ama engätkti na ngät kärangätni i sa mudu ngua mumänaris bä bä ma Devit.’

35 Bä äkt i qosaqi ma Devit kat tamän sävät ma Kraiss pät akti ama mabuqi rhoqortäqyia,

“ ‘Va qaku ngi naqyiradeng nä gi Qumärqumärqa aa släqyige bä va säkt täm ige.’

36 Bä nga nasot i ma Devit di qa mualat nä ma Ngämuqa aa lat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa imäk äkt pät iangärhäkt ama rhodäm näkt nga qa ñäp dä rha sasärhäm ga ge aa mamäkkäna dä säkt ta aa släqyige. ³⁷ Dap ma Kraiss käräkni i sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki di qaku säkt ta aa släqyige.

38 “Bä nga rhoqoräkt dä nani a ngo iva qunäga vät a ngän, gua ruavek, i nävät ma Jisas di urhi sameng bä ba ngän na ama mär ngät ama enge i ma Ngämuqa di qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong. ³⁹ Bä nävät ma Jisas di iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa diva isiska vät a rha nämät iarhongäkt moe qärqärhong i qaku mamär iva isiska vät a rha nämät irhong barhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. ⁴⁰ Bä va ngänit lu vät a nas mamär i varis agini qärqäni i mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha märhamän bät ini di varis ini ngä namän bät a ngän doqoräkt i rha säm i sa ma Ngämuqa qa märhamän doqortäqyia,

41 “ ‘As ngäni lu i aingän gärrarhae i ngän damän mava na ngo diva qräk mät ngän masirhat dä va qäbäs na ngän inguna nguat toalat na angätni ama lat pät angän dodäm bä iangärhäkt ama lat diva qaku ngänät nanakt na ngät nämä dä äkt bä aung gat tamän särhäm ngän sävät a ngät.’ ”

42 Bä nga ma Pol qä nä ma Barnabas in det näva ama mämairqi dä ama ruvek ta naing bät iva saqi as pa in dän bät iak navuk ama Sabat bä va in damän särhäm da masirhat sävät ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rhäqyerhäkt dä sa in damän bät a ngät. ⁴³ Bä nga nasot i vräs na ama ruvek moe näva ama mämairqi dä ama rhäqäp na rha ama Judaqäna näkt sävät arhani ama Jentailqäna qärarhani i sa rha näpgoer na nas mamär sämäni

ama Judaqāna arhä qatnanakt di rha moe rha met nasot ma Pol qā nä ma Barnabas. Bä in damān särhäm da dä initt täktäm bät a rha iva as ti rhät arhä qatnanakt mäni ma Ngämuqa inguna nävät aa fñämsävätki bā ba rha.

⁴⁴ Bä sa nga vät iaqäkt ama Sabat inavuk dä qorhäs iva ama ruvek moe nämät iomäkt ama värhäm ama mor äm bästämne na rha ivakt iva rhi nari ama enge sävät ma Engeska ma Jisas. ⁴⁵ Bä nga ama Judaqāna arhä narhoerta rha lu qā gulañ na ama ruvek toqoräkt dä rhäqäp ta na ama snängaqa ama vu qa dap tat tamān mava na ama enge qarängätñi i ma Pol qat tamān bät a ngät.

⁴⁶ Dä ma Pol qā nä ma Barnabas di ama qraräk iom dä in muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nak mamär iva uni sameng nä ma Ngämuqa aa enge narhoer bā ba ngän. Sokt dinguna sa ngän mer tangät täkt aurha enge dä rhoqoräkt dä sa ngän daksärhäm mes dä as ngäni lu iva un det sage ama Jentailqāna bā va uni sameng bät a rha. ⁴⁷ Un dualat toqoräkt di varhäm ma Engeska ma Ngämuqa aa rhäkne bā ba un i qat tamān doqortäqyia,

“ ‘Sa ngua armeng däm nge iva ama neraqa na nge bā ba ama Jentailqāna bā va ngia rhet sa ama sameng ama mär ngät sävät ama mumaiär säda ama ivätki at tärhäkt moe.’ ”

⁴⁸ Bä nga ama Jentailqāna rha nari rhoqor täkt dä mär gem da dä rhi qoar i ama enge sävät ma Jisas di ama mär ngät näkt iarhakt moe qararhae i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a rha iva rha säva ama iar ama sok tām ngät di rhat nanakt.

⁴⁹ Bä ama enge sävät ma Jisas di vräs däm ngät pät iaqäkt moe ama ngärhäktka. ⁵⁰ Dap ama Judaqāna arhä narhoerta di sa rhat tuinirqi mänguräp arhani ama evop kärarhani i ama moräs na rha qararhae i rhat nanakt toqor ama Judaqāna rhi na arhani ama narhoerta ama gamoe nävä iomäkt ama värhäm ama mor äm bā iarhakt ama ruvek di rhi nasäng iva rhi sangäm nä ma Pol qā nä ma Barnabas mavängam bā rha qutmäs a iom nävät arhä ngärhäktka.

⁵¹ Dä soknga ma Pol qā nä ma Barnabas in suqup ina qar sa ama rhabuqi samäk nävät ina qar angärha rem. In mualat toqoräkt di ama muqunängi na qi i sa ma Ngämuqa qar qur iarhakt ama ruvek nae ma Antiok näkt in met bā sämät ama värhäm ama mor äm ma Aikoniam. ⁵² Sokt di ama qatnanaktpämda e ma Antiok di rhäqäp ta na ama märmärgem masirhat dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

14

Ma Pol Qā Nä Ma Barnabas Ini Sameng Bät Ama Ruvek E Ma Aikoniam

¹ Bä nga ma Pol qā nä ma Barnabas in män e ma Aikoniam dä in mualat toqorne e ma Antiok i in mon bā säva ama Judaqāna arhä mämairqi. Bä nga sae dä ini sameng nä ma Ngämuqa aa enge bā iangärhäkt ama enge di ngärhit kut bā ama mor ngät ama rhodäm sa ama Judaqāna dä ama Jentailqāna di rhat nanakt nä ma Jisas. ² Dap ama Judaqāna qararhani i qaku rhat nanakt di rha muinirqi mänguräp ama Jentailqāna bā ama vu da arha ron sävät ama qatnanaktpämda.

³ Dä soknga in sangar na nas e mauii. Bä qaku initt len dap ini sameng nä ma Ngämuqa aa enge sävät aa fñämsävätki bā ma Ngämuqa qat tualat na ama muqunän ama nañis ngät ngä na ama lat kärängätñi i ngät dän masärmän gem iom.

⁴ Dä ama ruvek mät iomäkt ama värhäm ama mor äm di mat mät ta bā arhani di däktgyäm da mäni ama Judaqāna dap arhani di däktgyäm da ge

ama ngangiom. ⁵ Dä ama Judaqäna rhi na ama Jentailqäna näkt sävät arhä narhoerta di rha siqut iva rhi sangäm nä ma Pol qä nä ma Barnabas iva rhi rhumät na iom na ama dui bä va ini ñäp ⁶ sokt di in nari sävät iaqäkt arhä snängaqa qarakni i sa rha muräkt täm ga dä soknga ina ang bä säva ama värham ama gaini na am ma Listra näkt ma Derbe bä särhagesärheng na am bät ama ngärhähkta ma Likonia ⁷ bä qoki as ini sameng na ama sameng ama mär ngät.

Ma Pol Qä Nä Ma Barnabas In Dualat E Ma Listra Dä Ma Derbe

⁸ E ma Listra di akni ama ruqa qa e qarakni i qat muqun i aa qar ngä ñäp. Mudu aa nanäk kia sa qa i sa ama vakt pät aa qar bä qaku qat tet. ⁹ Qat nari ma Pol toqoräkt i qat tamän. Dä ma Pol qa ñäm maräkt sävät a qa dä qa lu i qat nanäkt bä mamär iva qä rha ama mumäräspät ¹⁰ dä qa näs sävät a qa rhoqortäqyia, "Ngia rhair vit!" Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä qaräc ka märanas masägos bä qa nasäng i qat tet.

¹¹ Ba nga ama ruvek ta lu iangärhäkt ama lat kärangät i sa ma Pol qa mualat na ngät dä rhit nästäm dävuuk na ama Likoniaqäna arha enge i rhi qoar toqortäqyia, "Rhiom däkt di iom doqor ma Ngämuqa näkt sa ar sä iom sägem ut bä in mu ama släqyige vät a nas!" ¹² Dä rha mes ma Barnabas i ma Sus dap ta mes ma Pol i ma Hermes inguna ma Sus di arhä ngämuqa ama tpäski na qa dä ma Hermes di arhä ngämuqa qarakni i ama engemätka.

¹³ Bä ama pris kärakni i qat dräm gat tualat pa arhä ngämuqa ma Sus aa ansäspängi ama mor qi qaraktni i qia e dalek nä iomäkt ama värhäm di qa män sa ama bulmakaoqäna dä ama ngualäñgualañ sämät ama värhäm angärha tmongi. Qa mäqäne rhoqoräkt dinguna nani a qa qä na ama gulañ na ama ruvek iva rhi väs ama vodämes sage ma Pol qä nä ma Barnabas.

¹⁴ Näkt nga qä ngangiom ma Barnabas kät nä ma Pol in nari sävät iangärhäkt arhä snängaqa rhoqoräkt dä in gyiret mät in boi ivakt iva ini qur a rha i arhä snängaqa di qaku maräkt toqoräkt näkt ina ang masirhat bä samuk sä mänguräp kät gulañgi dap in it näs tävuuk toqortäqyia, ¹⁵ "Aruvek, mäniekt bä ngän dualat toqor täkt? Nak kop aiun di ama ruuom na un doqor ngän. Unät dän sa ama sameng ama mär ngät bä uni qoar na ngän iva ngän det daqule iangärhäkt angäna lat kärangätni iva ama suk pa angät kamäs bä va ngäni rhong sage ma Ngämuqa ama ngät däqäm ga. Qa di sa qa säm ama ivätki dä ama usäpki dä ama garäska bä sä ne nä iarhongäkt moe väm ngät. ¹⁶ Mudu di ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek kärarhani i qaku rha nämäni qa bä rhat tet parhäm arhä snängaqa maräkt. ¹⁷ Ngätki i qa qyiradeng nar iarhakt ama ruvek sokt di qoki as kär qur a ngän däm mes na aa lat. Qär qur a ngän da aa lavuqi rhoqoräkt i qat tualat na ama mär ngät ama lat i qät boda ama suigi nämät ama leqäs dä ama tmäsnirhong ngärhit sa varhäm angät todäm dä qät täkmämägän sä ngän na ama tmäs dä qät täqäp ngän na ama märmärgem."

¹⁸ Näma dä ma Pol qä nä ma Barnabas in märhamän bät tangät täkt ama enge sokt di aqrot gem iom iva inin mae vät a rha iva qale rhi naväs ama vodämes sägem iom.

Rha Rhumät Nä Ma Pol Na Ama Dui E Ma Listra

¹⁹ Nasot dä arhani ama Judaqäna rha män nae ma Antiok dä ma Aikoniam bä rha artäm sa ama ruvek arhä snängaqa sävät a nas nävät ma Pol qä nä ma Barnabas. Näkt ti na ama ruvek ta rhumät nä ma Pol na ama dui näkt ta ardrän na qa bä sä dalek na ama värhäm i rhat tu arhä snäng i sa qa ñäp. ²⁰ Nasot dä ama qatnanaktpämda rha ing däm ga dä qaräc ka märanas bä qa mon savuk sämät ama värhäm. Näkt kale qa bä duququ dä qä nä ma Barnabas in märanas bä in met sae ma Derbe.

²¹ Bā nga in sameng na ama sameng ama mär ngät mät ma Derbe dä sa ina artām sa ama rhäqäp na rha arhä snāngaqa sāmāni ma Jisas bā rhat nanakt na qa. Nasot dä saqi sa evär dām iom bā sae ma Listra bā sāmät ama värhām ama mor äm ma Aikoniam bā sāmät ma Antiok pa ama ngärhäktka ma Pisidia ²² bā inīt sāmaqrot na ama qatnanaktpämda dä inīt täktām bāt a rha iva rhat mair maengäktki māni arhä qatnanakt i ini qoar na rha rhoqortäqyia, “Nak koki va u rhet da ama märānga aa ron masirhat ivakt iva u rhon sāp ma Ngāmuqa aa Muräktäm.” ²³ Ma Pol qā nā ma Barnabas ina armeng da ama morta bā ba ama gulañ na ama qatnanaktpämda asägäkt asägäkt ivakt iva rhit lu vāt a rha näkt ini nān dap in deranot dap inīt bon dām da sage ma Jisas i qop nguna sokt ka qarākni i sa rha at arhä qatnanakt māni qa.

Evär Dä Ma Pol Qā Nā Ma Barnabas Sae Ma Antiok E Va Ama Ngärhäktka ma Siria

²⁴ Bā nga nasot i in met da ama ngärhäktka aa ron ma Pisidia bā rhäksot dä in män ba ama ngärhäktka ma Pamfilia ²⁵ bā nga e ma Pamfilia dä in sameng na ama sameng ama mär ngät mät ama värhām ama mor äm ma Perga näkt nae dä in met māmāne bā sāmät ama värhām ama mor äm ma Atalia. ²⁶ Nae ma Atalia dä evär dām iom sae ma Antiok e ma Siria mät ama mlauski. Mäqi rhoqoräkt i in dāranas nae ma Antiok dä ama qatnanaktpämda rha vodām iom sāp ma Ngāmuqa aa nñämsävätki sā ma Ngāmuqa aa lat bā dāngdäng i sa in dāksot na ngät täkt.

²⁷ Bā nga in män e ma Antiok dä in mes ama qatnanaktpämda sävāt a ne bā in muqunāga vāt a rha sävāt iarhongäkt moe qarqārhong i sa ma Ngāmuqa qa mualat nā irhong bāt a iom bā sävāt ama Jentailqāna i sa ma Ngāmuqa qa mu ama iska bā ba rha iva rhat nanakt toqoräkt. ²⁸ Bā qali liom e mauiu in na ama qatnanaktpämda.

15

Ama Māmuqunās E Ma Jerusalem

¹ Arhani ama gamoe di ar sā rha nae ma Judia bā sae ma Antiok bā rhi su ama qatnanaktpämda rhoqortäqyia, “Ngakt bā qaku rha dākt sāng mā nge varhām ma Ngāmuqa aa Muräkt nage ma Moses diva qaku ma Ngāmuqa qā namumaiar nge.” ² Bā iangärhäkt ama rhisu ngä mārānas na ama qrot ngät mamär ama enge bā qā gamoe rha veng bāt a ne sā ngät ti nā ma Pol qā nā ma Barnabas dä soknga ama qatnanaktpämda rha armeng dä ma Pol qā nā ma Barnabas näkt sävāt arhani nāmāni ama qatnanaktpämda iva rha rhet sae ma Jerusalem sage ama ngangda rhi na ama morta ivakt iva rha rhamān bāt a ne sävāt iangärhäkt ama enge qarāngät i sa ngä mārānas.

³ Dä soknga ama qatnanaktpämda nae ma Antiok ta rhäk nā ma Pol qā nā ma Barnabas sae ma Jerusalem. Bā nga rhat tet mät ama ngärhäqyiom ma Fonia dä ma Samaria dä rhi sameng bā ba ama qatnanaktpämda e sävāt ama Jentailqāna i sa rha näpgoer na nas bā rhat nanakt nā ma Ngāmuqa. Bā iarhakt moe ama qatnanaktpämda di mär gem da masirhat nāvāt tangät täkt ama enge qarāngätni i sa rhat nari ngät. ⁴ Bā nga ma Polqāna rha män e ma Jerusalem dä ama qatnanaktpämda rhi na ama ngangda näkt ama morta ne rha ar sā rha. Dä ma Pol qā nā ma Barnabas in muqunāga vāt a rha sävāt iarhongäkt moe qarqārhong i sa ma Ngāmuqa qa mualat nā irhong bāt a iom māngurāp ama Jentailqāna. ⁵ Di nak arhani ama qatnanaktpämda qararhani i rha nāmāni ama Farisiqāna di rha mair dä rhi qoar toqortäqyia,

“Ama Jentailqāna di nak pa as ti dāksāng mā rha näkt tit pās ma Ngāmuqa aa Muräkt nage ma Moses angārha rhäng.”

⁶ Dā ama ngangda dā ama morta di västämne na rha bā rhat tamän särhäm ne sävät iangärhäkt ama enge sävät ama Jentailqāna. ⁷ Rha märhamän särhäm ne mauiu näkt mamär dā ma Pita qa mair dā qa qoar na ama māmugunās toqortāqya, “Gua ruavek, sa ngänät dräm i mudu imäk äkt di ma Ngāmuqa qa muqunän bät a ngo nä mänguräp mā ngän ivakt iva ama Jentailqāna rhi nari ma Ngāmuqa aa enge nämät gua vämgi bā va rhat nanakt nä ma Jisas. ⁸ Ma Ngāmuqa qārakni i qat dräm ama ruvek arhä snāngaqa di qa qur a ut i qosaqi sa qa ar sa ama Jentailqāna. Qa qur a ut di nä iomäkt i qa von da rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhoqorne na ut i qosaqi qa von ut täm ga. ⁹ Qa mualat sä ut toqorne na ama Jentailqāna i qā qumär arhä mungäsäng nävät arhä qatnanakt mäni ma Jisas.

¹⁰ “Bä rhäkt di nak nga nani a ngän iva ngäni lu ivar ma Ngāmuqa qār qur toqoräkt i ngän du ama märānga da ama Jentailqāna ama qatnanaktpämda arha lang? Ngu snanbät toqor täkt di sa nguna ut dräm i aiut ut na aurha morta di sa qaku mamär vät ut iva urhit ta ama märānga rhoqoräkt. ¹¹ Nak kaku maräkt toqoräkt! Dap ut nanakt i nak kop sokt nävät ma Engeska ma Jisas aa nämsävätki dā va qa rhumaiar ut. Di nak kop toqorne na rha i qosaqi va qa rhumaiar ta.”

¹² Iarhakt moe ama ruvek pät iosäkt ama māmugunās di mänadin dām da rhoqoräkt i ma Barnabas kã nä ma Pol in damän särhäm da sävät ama muqunän ama näñis ngät ngä na ama lat kārängätni i ngät dän masärmän gārängät i sa ma Ngāmuqa qa mualat na ngät nävät a iom mänguräp ama Jentailqāna.

¹³ Bä nga in damän bä rhäksot dā ma Jems ka märhamän doqortāqya, “Gua ruavek, as ngäni nari ngo. ¹⁴ Sa ma Saimon ga rhodäm ba ut sävät ma Ngāmuqa i qa er qa män sage ama Jentailqāna rhoqoräkt ivakt iva qā rha arhani nävät a rha bā ba nas. ¹⁵ Bä rhoqoräkt dā ama enge qārängätni i sa mudu ma Ngāmuqa aa vämginerha rha sām a ngät di ngä mu angät släqyige vät a nas. Iangärhäkt ama enge di ngät tamän doqortāqya,

¹⁶ “Va nasot dā va evär däm ngo
bä saqi as ngua rhāranas nä ma Devit aa muräktpäm gārängätni i mudu arpus na ngät.

Näma dā mava na ngät sokt diva saqi as ngu slamär na ngät bā va ngua rhumamär na ngät.

¹⁷⁻¹⁸ Nasot dā va arhani ama ruvek

bä sävät ama Jentailqāna moe qārarhani i rhat tes nas nä gu ngärhipki diva rhit näm mamär nani a ngo. Ma Ngāmuqa qārakni i qat tualat nä rhärhong däkt di sa mudu inamak di qat tamän sävät färhong däkt bā ba ama ruvek.”

¹⁹ Dā ma Jems ka qoar toqortāqya, “Dä soknga aingo gu snāngaqa di ama Jentailqāna qārarhani i rhit näpgoer na nas sage ma Ngāmuqa diva qale urhit bon da rha ama märānga. ²⁰ Dap kinak pa urhi sām sävät a rha bā urhi qoar na rha iva qale rhi namäs guani qärqäni i sa rha vodäm ini sage arhä ngāmuqa ama iras mät ka. Dä qosaqi va qale rhi namualat na anga vuini na ama qavatka dā va qale rhi namäs anga släkt nävät ama släktka qārakni i sa rha rhäkrät pät aa qän bā qa näp näkt pa qosaqi qale rhi namäs anga släkt nävät ama släktka qārakni i as kaku rha er ta andröp päm ga sa aa biaska.

21 “Inguna mudu imäk äkt di rhi sameng bä ba ama ruvek sävät ma Moses aa enge va ama värhap moe bä sa rhat tes ngät pa ama mämairväm bät ama Sabat moe.”

Ama Abuqit Sage Ama Jentailqäna Ama Qatnanakt Päm Da Nage Ama Mämugunäs E Ma Jerusalem

22 Dä ama ngangda näkt ama morta näkt sävät ama qatnanaktpämda rha moe rha mu arhä snäng iva rhi armeng dä guavek arha anga gamoe iva rhi rhäk na rha sae ma Antiok ti nä ma Pol qä nä ma Barnabas. Dä rha armeng da ama udiom ama qatnanaktpämda arhä narhuirom gärqiomni i ma Judas kärakni i rhat tes ka i ma Barsabas näkt ma Sailas.

23 Rha rhäk nä ma Polqäna sa ama abuqit kärqitni i sa rha säm ama enge vä bört sävät ama Jentailqäna ama qatnanaktpämda qarängätni i ngät tamän doqortäqyia, “Aiut angäna ruavek ama ngangda dä ama morta di urhit täk na aut märmärgem sagem ngän ama Jentailqäna ama qatnanaktpämda e ma Antiok dä vät ama ngärhäqyiom ma Siria dä ma Silisia. 24 Ut nari sävät arhani qararhani i sa rha met sagem ngän dap kaku rha rha anga rhares nagem ut bä rha slava na ngän bä rha muinirqi na angän mädräm na arha enge. 25 Dä soknga ut te di ut moe di sa ut tares ba ne bä urha armeng da arhani ama gamoe bä ut täk na rha sagem ngän di rhi na aurha ruaiom mamär ma Barnabas kä nä ma Pol. 26 Rhiom däkt di qaku init len dap in bon da aina iar bä in det dä ini sameng nä ma Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ngärhipki. 27 Bä ma ut i urhit täk nä ma Judas kä nä ma Sailas ivakt iva ini rharespä m nä rhangät täkt ama enge vät tit täkt ama abuqit kärqitni i sa ut säm a ngät pä bit.

28 “Ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa qa matnärhäm ut bä ut moe di aut snängäqa ama sägäk i vadi va qale ut navon ngän da anga märänga dap sokt pa ngän det nasot taerhangät ama muräkt ama märän bäm ngät kärängätni i ngät tamän iva 29 qale ngän namäs guani ani i sa aung ga vodäm ngät na ama vodämes sage aa ngämuqa ama iras mät ka dä va qale ngän namäs anga släkt nävät ama släktka qaräkni i as kaku rha er ta andröp pä m ga sa aa biaska dä va qale ngän namäs anga släkt nävät ama släktka qaräkni i rha rhäkbrät pä t aa qän bä qa näp dä va qale ngän dualat na anga vuini na ama qavatka. Va ngäni slamär ba nas kre i ngän det parhäm dangät täkt ama muräkt.

“Mamär iva ama modämne sävät a ngän.”

30 Qä gamoe di sa rha rhäk na rha dä rha met mämane bä sae ma Antiok dä rha västämne na ama ruvek bä rha von da ama abuqit bä ba rha. 31 Bä ama ruvek ta mes pa ama abuqit dä mär gem da nävät ama enge na ama sämaqrot. 32 Bä ma Ngämuqa aa vämginaiom ma Judas kä nä ma Sailas di in märhamän bät ina enge masirhat i in däsläp pä t a rha dä in sämaqrot na ama qatnanaktpämda e ma Antiok.

33 Qale ma Judas kä nä ma Sailas pä t ama marheka na ama tadinimek. Bä nasot dä ama qatnanaktpämda näe ma Antiok ta rhäk na iom sa ama modämne na ama bulap sävät ina iska sage ina ruvek e ma Jerusalem. 34 * 35 Dap ma Pol qä nä ma Barnabas di qali liom e bä in na arhani ama rhäqäp na rha rhi sameng na ama enge sävät ma Engeska.

Vräs Mät Ma Pol Qä Nä Ma Barnabas Nävät Ama Märänga

* **15:34** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qaku rha säm ini sae. ‘Sokt di ma Sailas di qa mu aa snäng iva as kale qa e.’

³⁶ Qale bä maos dä ma Pol qa qoar nä ma Barnabas toqortäqyia, “Rhäkt di evär däm un bä va uni nãändäm närha auna ruavek ama qatnanaktpämda mät iaväkt ama värhap kärqapni i sa un sameng na ama enge sävät ma Engeska e dä va uni lunärhäm da sa arhä qatnanakt.” ³⁷ Ma Barnabas di nani a qa iva qä nä ma Jon gäarakni i qosaqi rhat tes ka i ma Mak iva rha moe rha rhet ³⁸ sokt di ma Pol di qat tu aa snäng i qaku maräkt toqoräkt iva qä na rha inguna mäqi qa ang daqule rha sä ma Ngämuqa aa lat e ma Pamfilia bä qaku rha moe rha mualat bä dängdäng i sa rhäksot na ngät.

³⁹ Dä ama märänga ama mor qa qa män mänguräp mä iom bä bäñ mät iom na äkt. Dä ma Barnabas ka rha ma Mak bä in met mät ama mlauski sae ma Saiprus ⁴⁰ dap nga ma Pol di qa mat sä ma Sailas pa aa rhäng näkt ama qatnanaktpämda rha vodäm iom säp ma Engeska aa nãmsävätki arha rem. ⁴¹ Dä qa met e vät ama ngärhäqyiom ma Siria dä ma Silisia bä qät sämaqrot na ama qatnanaktpämda arhä qatnanakt.

16

Ma Timoti Qa Mon Sãmäni Ma Pol Qä Nä Ma Sailas

¹ Ma Pol di qa met sae ma Derbe näkt nasot dä qa met sae ma Lистра näkt akni ama mudäsaqongga qäarakni i rhat tes ka i ma Timoti di qat dräm gat tas e. Aa nanäk di ama Judaqi näkt ama qatnanakt pä m gi dap aa mamäk di qa nävät ama Grikkäna. ² Ama qatnanaktpämda e ma Lистра dä e ma Aikoniam di rhat dräm di nän sä qa nävät aa lat ama mär ngät. ³ Dä ma Pol nani a qa iva qä rha qa iva rha moe rhat tet sä ma Ngämuqa aa lat dä soknga qa däktsäng mä qa. Qa mualat toqoräkt inguna nävät ama rhäqäp na rha ama Judaqäna qärrahani i qale rha e ma Lистра bä rha moe rhat dräm i aa mamäk di ama Griikka.

⁴ Bä nga rhat tet mät ama värhap i nämät aom bä sämät aom dä rhit bon ama Jentailqäna ama qatnanaktpämda rha ama snängaqa qäarakni i ama ngangda rhi na ama morta nae ma Jerusalem sa rha muräkt täm ga iva rhit pás aa rhäng. ⁵ Nävät tangät täkt arha enge qärangätni i rhat tamän bät a ngät dä rha sämaqrot na ama rhäqäp na rha ama qatnanaktpämda arhä qatnanakt dä ama rhäqäp na rha ama ruvek pät ama qunäng moe nasot a ne di rhit näpgoer na nas bä rhat nanakt nä ma Jisas.

Ma Pol Qa Lu Ama Nãmñämgi Sä vät Ama Ruqa Näva Ama Ngärhäkta Ma Masedonia

⁶ Dä ma Polqäna di rha met pät ama ngärhäqyiom ma Frigia dä ma Galesia sokt di ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa qa mair särhäm da iva qale rhi nasameng nä ma Ngämuqa aa enge e vät ama ngärhäkta ma Esia. ⁷ Bä nga rhat tet bä rha män e mät ama nägoeqa mänguräp ama ngärhäkta ma Misia dä ma Bitinia dä rha siqt iva rha rhon säva ama ngärhäkta ma Bitinia sokt di ma Jisas aa Qloqäqa qaku qa rhares pät arha rhäng. ⁸ Dä soknga rha met e vät ama ngärhäkta ma Misia bä rha met mämane bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Troas.

⁹ Bä nga näp bängagi rhoqoräkt dä ma Pol qat lu ama nãmñämgi sävät ama ruqa nae ma Masedonia i qat mair dap kä nagukt pät a qa rhoqortäqyia, “Vadi va ngia rhet inamuk sarhe ma Masedonia bä ngia rhatnärhäm ut.” ¹⁰ Bä nga nasot toqoräkt i ma Pol qa lu ama nãmñämgi dä ut täkmu na nas näkt ut märanas masägos iva u rhet sae ma Masedonia inguna ut tu ut snäng i ma Ngämuqa nani a qa na ut iva urhi sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ama ruvek e.

Ma Lidia Qia Näpgoer Na Nas E Ma Filipai

¹¹ Nae ma Troas dä ut ta ama mlauski ama mor qi bä u rhang maräkt säva ama urqa ma Samotres. Qale bä duququ dä ut met nae bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Neapolis.

¹² Nae dä ut met bä sae ma Filipai qärqomni i ama moräs na äm ama värhäm ama mor äm mät ama ngärhätkka ma Masedonia. Iomäkt ama värhäm di ama Romgäna rha rha läm bä ba nas ivakt iva ama ruvek nae rhat tet parhäm ama Romgäna arhä muräkt. Bä qali lut e vät ama marheka na ama qunäng. ¹³ Vät ama Sabat dä vuk sä ut sä dalek na ama värhäm bä ut met mät äm angärha tmongi bä sämäni ama rigi i urhit näm nani ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm di nän e. Bä nga ut män e dä ut lu arhani ama evop i sa västämne nä rha e dä ut muqun bä urhi nasäng i ut tamän särhäm da. ¹⁴ Aktni nävät a rha qärrarhani i rhat nari ut di rhat tes ki i ma Lidia. Di qi nämät ama värhäm ama mor äm ma Taiataira i qiat dräm git boda ama boi ama pärpäl ngät kärangätni i ama qärhongbärharha rhat dräm dit bodäm bä a ngät näkt ki di qiat dräm gi nänsäs sage ma Ngämuqa. Ma Engeska qa muqunäga mät at snängaqa bä nani a qi iva qiat tualat parhäm iangärhäkt ama sameng gärangätni i ma Pol qat tamän bä a ngät. ¹⁵ Bä nasot i qia rha ama baptais ki na at kärhae iarhakt kärarhae i rhat tas gem gi va arha vätka dä qia ar sä ut säva arha vätka i qi qoar toqortäqyia, “Ngakt bä ngän du angän snäng i aingo di nguat nanakt nä ma Engeska maengätkki dä ngäni ang bä qale ngän bä gua vätka.” Dä ngän bä a ut.

Rha Rhon Nä Ma Pol Qä Nä Ma Sailas Säva Ama Tpäsκιarharhäng

¹⁶ Maos toqoräkt i ut tet sävät kärqos kä ivärhäs i ut dräm urhi nän e dä ama latki ama rhuimgi qäraktni i qali qi va arhani ama ruvek arha rem gia män bä a ut i ama iauska qa e mät ki bä nävät a qa di mamär iva qiat tuqunäga sa agirhong gärqärhongni iva as irhong ngät dân. Bä qiat dräm giat dân bä a ligär masirhat bä ba arha moräsna rha rhoqoräkt i qiat tualat i qiat tuqunäga rhoqoräkt. ¹⁷ Rhakt täkt ama rhuimgi di qiat tet nasot ma Pol qä na ut moe dap kit näs toqortäqyia, “Rhärha rhäkt di ma Ngämuqa ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa latta va aa rem. Rhi sameng bä ba ngän sävät ama iska iva ngäni rha ama mumaiar.”

¹⁸ Qiat tualat sä ut toqor täkt pä t ama rhäqöp ama qunäng. Bä sa maos dä ma Pol di qaku märmär gem ga dä qa rhong bä a nas näkt kä qoar nä qä iauska rhoqortäqyia, “Nävät ma Jisas ma Kraiis aa ngärhipki dä nguat tamän särhäm nge, ngia rhet nämät ki!” Dä qoki äkt dä ama iauska qa met nämät ki.

¹⁹ Bä nga qa latki arha moräsna rha lu rhoqoräkt i ama iauska qa met näp kärakt bä va saqi as kaku rhi narha anga ligär dä rha sangar ma Pol qä nä ma Sailas bä rha ardrän na iom säva ama ivärhäs pä iomäkt ama värhäm gärqosni i ama morta rhat dräm bäspästämne na rha e bä sage ama narhoerta. ²⁰ Rha mu iom da ama matnävämnarha arhä saqong näkt ti qoar toqortäqyia, “Rhiom däkt ama gamuioim di ama Judaiva gärqiomni i in duinirqi na ama ruvek te mät aurha värhäm ²¹ bä inät mair täkt di nävät ama qärhong gärqärhongni i aiut ama Romgäna di ut muräkt ngät tair särhäm irhong.”

²² Dä ama guläñgi na ama ruvek ta mon sämäni qa rhuimgi arha moräsna rha bä rhi nasäng i rhat tair sävät iom. Dä ama matnävämnarha rha rhäke iva ama ulaqimärharhäkt tin gyiret mät in boi nävät a iom näkt ti arhäktgyäm sä iom na ama edäm. ²³ Nasot i ma Pol qä nä ma Sailas in da ama vospos dä ama matnävämnarha rha rhon na iom säva ama tpäsκιarharhäng näkt ta von ama ruqa qäraktni i qat dräm gät lu vät ama tpäsκιarharhäng da ama

mugem iva qät lu vät a iom mamär. ²⁴ Nävät arhä mugem ama qrot ngät dä qa mu iom mät ama tpäskiarharhäng at käväläm ivuk da arha ron mamär näkt ka väsdät särha ina qar mänguräp ama palang gärangätni i rha andräp ma ama lek mät ngät.

Ama Ruqa Qärakni I Qät Lu Vät Ama Tpäskiarharhäng E Ma Filipai Di Qa Män I Ama Qatnanaktpämg

²⁵ Nani äkt i mäni bängagi mamär dä ma Pol qä nä ma Sailas di ini nän dä init tong na ama mabu sage ma Ngämuqa dap arhani ama ruvek puk pa ama tpäskiarharhäng di rhat nari iom doqoräkt. ²⁶ Dä ama qängangi ama mor qi qia män masärmän bä qia rhästäs iomäkt ama tpäskiarharhäng arha ivärhäm moe. Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä ama tmon moe näva ama tpäskiarharhäng di ngä rhar dä vlukt sa ama sengäna nävät iarhakt moe qärrarhae i qale rha vuk pa ama tpäskiarharhäng.

²⁷ Dä ama ruqa qärakni i qät lu vät ama tpäskiarharhäng di qa märanas bä nga qa lu rhoqoräkt i ama tpäskiarharhäng arha tmon di ngä moe ngä rhar dä soknga qa mar ta ulaqi arha singi ivakt iva qä veng nas na qi inguna qat tu aa snäng i qärrarhani moe näva ama tpäskiarharhäng di sa rha ang masirhat nae. ²⁸ Di nak ma Pol qa näs toqortäqyia, “Qale ngi naveng nas. Nak kop ut moe di ut te.”

²⁹ Dä qärak ka näs iva aung ga rhän sa anga neraqa iva qunäga vuk pa vät näkt ka lir qa ang bävit bä savuk dap pärvar vät a qa dä arpus na qa mäk säng ma Pol qä nä ma Sailas ina qar. ³⁰ Nasot dä vuk sä qa sä iom sä dalek näkt kä snanbät sä iom doqortäqyia, “Aruiom, ngu lu va ngua rhualat toqor mäniekt ivakt iva ngu rha ama mumaiar?”

³¹ Dä in muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ngiat nanakt nä ma Jisas ma Engeska diva ngi rha ama mumaiar bä qosaqi gi qärhae qärrarhani i rhat tas gem nge vä gia vätkä.”

³² Dä in sameng na ama enge sävät ma Engeska bä bä qärak kä na aa qärhae qärrarhani i rhat tas gem ga va aa vätkä. ³³ Näkt pät iomäkt ama bängagi at käväläm dä iaqäkt karak i qät lu vät ama tpäskiarharhäng di qa met sä iom bä qa rhor mät ama vospos pät a iom näkt koki äkt dä qa qä na aa qärhae di rha rha ama baptais. ³⁴ Näkt ka met sä iom bä säva aa vätkä bä qa von iom da ama tmäs. Qa qä na aa qärhae di märmär gem da masirhat inguna rha moe di sa rhat nanakt nä ma Ngämuqa.

³⁵ Bä sa nga duququ vät duququs toqoräkt dä ama matnävämmenarha rha rhäk na ama ulaqimärharhärhäkt sa ama enge bä rha goar nä qärak i qät lu vät ama tpäskiarharhäng doqortäqyia, “Ngi rhäväkt sä ma Pol qä nä ma Sailas.”

³⁶ Dä qa goar nä ma Pol toqortäqyia, “Ama matnävämmenarha rha rhäkne iva ngu rhäväkt sä en. Bä sa rhäkt di mamär iva in det. In det sa ama bulap.”

³⁷ Sökt di ma Pol qä goar na ama ulaqimärharhärhäkt toqortäqyia, “Nak aiun di ama Romiom na un mamär sökt di rha arhäktgyäm sä un da ama ruvek arhä saqong dap kaku sävät guani angärha rhäng näkt ta rhon na un säva ama tpäskiarharhäng. Näkt täkt di nani a rha iva rhit täväkt sä un ma ama up. Sökt di sirhäkt kaku un namet. Dap koki va rha maräkt ama matnävämmenarha rha rhet bä sarhe dä rha rhair vät a un näva ama tpäskiarharhäng.”

³⁸ Dä ama ulaqimärharhärhäkt ta sameng bä ba ama matnävämmenarha sävät ma Pol aa enge bä nga rha nari i ma Pol qä nä ma Sailas di ama Romiom mamär na iom dä rhit len bät in bäs. ³⁹ Dä soknga qä matnävämmenarha rha met bä sagem iom dä rhit nok pät a iom iva ini qyiradeng na arha lat ama vu

ngät sävät a iom dap ta mair vät a iom näva ama tpäskiarharhäng näkt ta nän iom nävät ama lavuqi iva in det näva arha värhäm. ⁴⁰ Bä nga vuk sä iom näva ama tpäskiarharhäng näkt nasot dä in met säp ma Lidia arha vätkä dä in män ge ama qatnanaktpämda e dä in sämaqrot na arhä qatnanakt. Nasot dä in met nae.

17

Ma Pol Qä Nä Ma Sailas E Mät Ama Värhäm Ama Mor Äm Ma Tesalonaika

¹ Bä nga ma Pol qä nä ma Sailas di sa in det bä in met da ama värhäm ama mor äm angärha ron ma Amfipolis näkt ama värhäm ama lel äm ma Apolonia angärha ron dä in män e ma Tesalonaika. E ma Tesalonaika di akti ama Judaqäna arhä mämairqi qia e. ² Ma Pol di vasägos dä qat tet säva ama mämairmäm bä nga rhoqoräkt i in män e ma Tesalonaika dä qä met säva ama mämairqi sage ama ruvek pät ama Sabat ama dävaung na ngät nasot a ne bä rhat tamän särhäm ne sävät ma Ngämuqa aa enge qarängätni i sa mudu rha säm a ngät. ³ Bä qät täväktsäs mamär dä qat tarespäm bä ba rha i ma Kraisi di nak pa qa rhon säda ama märänga aa ron bä va qä näp näkt mamär dä va qa rhäranas nämät ama tñäpki. Bä qä qoar toqortäqyia, “Iaqäkt ma Jisas kärak i ngu sameng na qa ba ngän di ma Kraisi.” ⁴ Dä arhani ama Judaqäna di rha nari ma Pol aa sameng dä rhat nanakt dä däktgyäm da ge ma Pol qä nä ma Sailas bä qosaqi sävät ama rhäqäp na rha mamär ama Jentailqäna qararhani i rhat dräm di nänäsäs sage ma Ngämuqa näkt sävät ama rhäqäp na rha ama evop ama moräs na rha.

⁵ Dap ama Judaqäna arhä narhoerta di ama vu arhä snängaqa sävät ma Polqäna dä soknga rha met bä säva ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit boda arhä qarhong e bä rha qoar na arhani ama vu rha ama ruvek bä rha västämne na rha bä säva ama gulängi näkt ta nasäng na ama tguilingi va ama värhäm. Näkt ta met bä säva ma Jeson aa vätkä i rhi tñäm nani ma Pol qä nä ma Sailas i mai va rha rhu iom da ama gulängi at saqong. ⁶ Sokt di nga qaku rha män bät a iom dä soknga rha ardrän nä ma Jeson gä na arhani ama qatnanaktpämda sage ama narhoerta nämät ama värhäm dap tit näs toqortäqyia, “Rhiom däkt ama gamuom di iaikomäkt kärqiom i sa in mu ama inirqi mät ama värhap moe näkt täkt di sa in män de. ⁷ Bä ma Jeson ga ar sä iom säva aa vätkä. Dap ta moe di rhi nänbetäkmät nä ma Sisar aa muräkt nage arha enge i rhi qoar i qoki as akni qa e qarakni i ama vitnaqa na qa qaräc i rhat tes ka i ma Jisas.”

⁸ Bä nga qä värhäm angät narhoerta dä ama gulängi rha nari rhoqor täkt dä ama inirqi qia män mänguräp mä rha. ⁹ Dä ama värhäm angät narhoerta rha qoar nä ma Jeson gä na ama qatnanaktpämda bä rha von da ama ligär masirhat näkt ta qyiradeng na rha iva isiska vät a rha.

Ama Beriaqäna Rhat Nanakt Nä Ma Pol Aa Sameng

¹⁰ Qale ama qatnanaktpämda bä nga bängagi dä rha rhäk nä ma Pol qä nä ma Sailas nae ma Tesalonaika bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Beria. Bä nga in män e dä in mon säva ama Judaqäna arhä mämairqi. ¹¹ Näkt iarhakt ama Judaqäna e ma Beria di ama qunäga vät a rha mamär dap kaku rhoqor iarhakt e ma Tesalonaika inguna rhat nari ma Pol aa sameng dä rhat tu arhä snäng masirhat sävät ma Ngämuqa aa enge. Dap tat tes ngät pät ama qunäng moe ivakt iva rhi lu ivar ngätki nä ma Pol aa enge rhoqoräkt i qä sameng. ¹² Bä nga rhoqoräkt dä ama rhäqäp na rha ama Judaqäna di rhat nanakt nä ma Jisas bä qosaqi sävät ama rhäqäp na rha ama moräs na rha ama Jentailqäna ama evop dä ama gamoe.

¹³ Bā nga ama Judaqāna e ma Tesalonaika di nga rha rām doqorākt i ma Pol di qā sameng nā ma Ngāmuqa aa enge e ma Beria dā qosaqi rha met sae bā rhat tusar na ama ruvek i rhat tāranas na arhā sareng sāvāt a qa.

¹⁴ Dā ama qatnanaktpāmda rha lir ta rhāk nā ma Pol sāvāt a qoan dap ma Timoti qā nā ma Sallas i qali liom e ma Beria. ¹⁵ Dā ama gamoe qārarhani i rha mair vāt ma Pol di rhi na qa māt ama mlauski nae ma Beria bā sāmāt ama vārhām ama mor ām ma Atens. Dā rha met daqule qa e nākt ka rhāk na rha sa ama enge iva sāvāt ma Sallas kā nā ma Timoti iva ini lir in dān sagem ga.

Ma Pol Qā Sameng Sāvāt Ma Ngāmuqa Bā Ba Ama Ruvek E Ma Atens

¹⁶ Bā nga rhoqorākt i ma Pol qale qa nani ma Sallas kā nā ma Timoti e ma Atens dā qat nari i airās ka masirhat inguna qat lu ama iaus kārangātni i sa rha mualat na ngāt di rhāqāp iomākt ama vārhām ama mor ām na ngāt. ¹⁷ Dā soknga rhat tamān sārham ne va ama māmaiqi qā na ama Judaqāna dā ama Grikkāna qārarhani i rhi nānsās sage ma Ngāmuqa. Bā qosaqi vāt ama qunāng nasot a ne vāt ama ivārhās kārqosni i rhat drām dit boda arhā qārhong e di rhat tamān sārham ne qā na ama ruvek kre i qat dān bāt a rha e. ¹⁸ Bā qosaqi arhani ama Epikuriangāna dā ama Stoikkāna arhā mādrāmda mamār di rhi nā ma Pol tat tamān sārham ne.

Dā arhani nāvāt a rha rhi snanbāt toqortāqyia, “Ngu lu rhak takt ama dādānga di nani a qa iva qat tamān bāt agiqa?”

Dā arhani rhi qoar toqortāqyia, “Qa di ngākt kre qat mair bā ba anga nañis ka anga ngāmuqa bā qā sameng sāvāt a qa.” Rhat tamān doqorākt dinguna ma Pol qā sameng na ama sameng ama mār ngāt sāvāt ma Jisas dā sāvāt ama ñāpta i rhat tāranas nāmāt ama tñāpki.

¹⁹ Dā rha met sā qa bā rha mu qa va ama vārhām angāt gulāñgi na ama narhoerta arhā māmugunās kārqosni i rhat tes ās i ma Areopagus bā rha qoar na qa rhoqortāqyia, “Nani a ut iva qunāga vāt a ut mamār sāvāt tangāt takt ama rhisu qārangātni i ngiat tamān bāt a ngāt ²⁰ inguna ut nari ama mādrām ama nañis ngāt kārangātni i sa ngia mān sā ngāt bā nani a ut iva urhi rām angāt tarimini.”

²¹ Rhat tamān doqorākt dinguna ama Atenskāna moe bā sāvāt ama nañista qārarhani i rhat tas e di rhit tar sa arha iar i rhat tānan mavāngam dap sokt tat nari ne dā rhat tamān sārham ne sāvāt kā mādrām ama iarās na ngāt kārangātni i ngāt dān e.

Ma Pol Qat Tamān Sārha Ama Areopaguskāna

²² Mamār dā ma Pol qa mair māngurāp ama Areopaguskāna dā qā qoar toqortāqyia, “Aruvek nae ma Atens, nguat lu i nak ngānit kutdrir masirhat sage asāgāk asāgāk angān ngāmuqa. ²³ Bā nga nguat pitmane bā ngut tākmareo vāt iangārkhākt kārangāt i sa ngān mualat na ngāt ivakt iva ngāni nānsās sagem ngāt dā qosaqi ngua mān bāt ama enge māni ama laiqa na ama vodāmes i ama enge ngāt tamān doqortāqyia, ‘Sage ama ngāmuqa qārakni i qaku ut drām a qa.’ Bā iaqākt ama ngāmuqa qārak i qaku ngānāt drām a qa sokt di ngāni nānsās sagem ga di qārak iaqākt iva ngu sameng bā ba ngān sāvāt a qa. ²⁴ Ia qākt ma Ngāmuqa qārak i qa sām ama ivātki bā sā ne nā iangārkhākt moe vāt a qi di ma Engeska bā ba ama usāpki dā bā ba ama ivātki nākt kaku qale qa va ama māmaivām gārangātni i ama ruvek tit tāk pāt a ngāt. ²⁵ Bā qa di qaku qāt lāk nani ama ruvek arhā matnārham bā ba nas inguna qa marākt kat drām gāt bon ama ruvek moe rha ama iar dā ama qānāqāqa bā qāt bon ama ruvek tā iarhongākt moe. ²⁶ Nāvāt ama ruqa ama sāgāk dā qa sām ama gulañ ama mor

ngät na ama sägärhae moe iva rhat däqäm bät ama ivätki näkt ka mu rha vät ama ivärhimek maos maos pät ama ivätki arha rhäng moe. Bä qa rhäkmu na ama ivärhimek iva mänamär sa ama ruvek e vät imek bä qa rhäkmu na ama rhodäm iva ama ruvek tat däqäm da angärha ron bä dängdäng i rhit näp.

²⁷ “Ma Ngämuqa qa mualat nä iarhongäkt moe rhoqor täkt ivakt iva ama ruvek ti näm nani a qa bä mamär iva rhit näm nani a qa iva rha rhän bät a qa sokt di nak kop kaku qale qa gläius na ut asägäk asägäk ²⁸ inguna

“ ‘Ut däqäm bä sarhäktsarhäkt pät a ut bä ut män doqor täkt di qop sokt nävät ma Ngämuqa.’

Iangärhäkt di ngät toqor varhäm arhani angäna ruvek maräkt kärarhani i rhat dräm dit säm ama mär ngät ama enge di sa rha säm doqortäqyia,

“ ‘Inguna ut di qosaqi ma Ngämuqa aa es na ut.’

²⁹ Qale ut tu ut snäng i ma Ngämuqa di ama iauski na qa qärakni i ama ruqa sa qa säm a qi nävät aa mädräm bä aa lat na ama gol ura na ama silva ura na ama duiqa inguna aiut di ma Ngämuqa aa es na ut. ³⁰ As nga mudu di sa ma Ngämuqa di qaku qat tu aa snäng masirhat sävät ama ruvek arhä snängaqa qärakni i qaku ama räkt ka rhoqoräkt dap sa nga rhäkt di qä goar na ama ruvek moe iva rhi näpgoer na nas ³¹ i sa nguna qa muqunän bät ama qunäga qärakni iva qa rhatnäväme na ama ruvek moe arhä qärhong na aa muräkt ama räkt ngät. Sa qa muqunän bät akni ama ruqa qärakni iva qa rhualat na ama muräkt bä sa ma Ngämuqa qa säm maengäktki na aa enge bä ba ama ruvek na qa i qa märanas na qa nämät ama tñäpki.”

³² Bä nga ama ruvek ta nari i ma Ngämuqa qa märanas na ama ruqa nämät ama tñäpki dä arhani nävät a rha di rhat tumä ma Pol dap arhani di rhi goar na qa rhoqortäqyia, “Qop as nani a ut iva ngi sameng bä ba ut masirhat sävät tangät täkt ama lat kärangätni i ngiat tamän bät a ngät.” ³³ Nasot dä ma Pol qa met daqule iosäkt ama Areopaguskäna arhä mämugunäs. ³⁴ Dap ama marheka na rha ama gamoe di däktgyäm da mäni ma Pol bä rha män i ama qatnanaktpämda na rha. Ma Dionisius kärakni i qa nämäni ama Areopaguskäna di ak na qa näkt kosaqi sävät ama evopki qäraktki i rhat tes ki i ma Damaris näkt kop as sävät arhani sae.

18

Ma Pol E Ma Korin

¹ Nasot iangärhäkt ama lat dä ma Pol qa märanas nae ma Atens bä qa met bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Korin. ² Sae ma Korin dä qa män bät ama Judaqa qärakni i qa nae ma Pontus kärak i rhat tes ka i ma Akwila qä na aa egutki ma Prisila. Nak kop as in män doqoräkt nae ma Itali inguna ama Romgäna arha tpäskinaqa ma Klodius ka rhäkne iva ama Judaqäna diva rha rhet nae ma Rom. Dä ma Pol qa met ivakt iva qä lu iom ³ bä nga sae dä qale qa gem iom bä rha moe rhit täk pät ama mämairväm ama me ngät inguna ma Pol aa lat di qoki ngät toqorne nä ma Akwila qä nä ma Prisila ina lat.

⁴ Vät ama Sabat moe dä qä na ama Judaqäna dä ama Jentailqäna rhat tamän särhäm ne va ama mämairqi bä qä sigut iva qä artäm sa arhä snängaqa iva rhat nanäkt nä ma Jisas. ⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Sailas kã nä ma Timoti di in män nae ma Masedonia dä ma Pol di qa vodäm mes mamär i qä sameng dä qät täväktsäs mamär bä ba ama Judaqäna sävät ma Jisas i qa di ma Krais. ⁶ Bä

nga rhoqoräkt i ama Judaqäna rha mer aa enge dä rhat tamän mava na qa dä qa värvär aa boi iva qä qur a rha i qaku mär ge ma Ngämuqa na rha näkt ka qoar na rha i isiska vät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Angän biaska di qa e va angän däkt. Sa qaku gu nga guani sävät a ngän. Bä mänasäng narhäkt bä rhävit dä va nguat tet sage ama Jentailqäna.”

⁷ Dä ma Pol di vuk sä qa näva ama mämairqi bä qa met särhage sävä ma Titius Jastus aa vätkä qaräkni i qa di qat dräm gä nänsäs sage ma Ngämuqa. ⁸ Ma Krispus di ama mämairqi at narhoerqa bä qä na aa qarhae moe qararhani i rhat tas gem ga va aa vätkä di rhat nanakt nä ma Engeska. Bä qosaqi sävät ama rhäqap na rha ama Koringäna qararhani i rha nari ma Pol i qä sameng dä rhat nanakt näkt ta rha ama baptais.

⁹ Näva aktni ama bängagi dä ma Engeska qa märhamän särhä ma Pol va ama nämnängi rhoqortäqyia, “Qale ngit len dä qale mänadin mät nge dap a nge ngiat toalat i ngi sameng ¹⁰ inguna aingo di qale ngo gem nge bä va qaku aung gä namäranas sävät a nge bä qä sangäm na nge. Rhoqoräkt dinguna ama rhäqap na rha ama ruvek kärarhani i rha nämäni ngo di rha e mät tom däkt ama värhäm.” ¹¹ Dä soknga ma Pol qale qa e vät ama quiaqa dä ama ngärhäqyet da sägäkt ama eqoan bä qä su rha sävät ma Ngämuqa aa enge.

¹² Ma Galio di rhoqoräkt di ama tpäskinaqa e va ama ngärhäktka ma Akaia. Dä ama Judaqäna västämne na rha bä rha märanas sävät ma Pol näkt ta sangar a qa bä rha mu qa va ama muräkt ¹³ näkt ti qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qä rhartäm sa ama ruvek näva ama is iva rhi nänsäs sage ma Ngämuqa. Iangärhäkt ama is di qaku varhäm ama Muräkt.”

¹⁴ Ma Pol qa qang iva qa rhamän di nak sa ma Galio qa märhamän i qä qoar na ama Judaqäna rhoqortäqyia, “Vadi mai aingän ama Judaqäna di ngän du rhak täkt ama ruqa va ama muräkt di vät anga lat ama vu ngät angät tpäs bä qop kä slava mamär i qä nänbetäkmät na ama Romgäna arhä muräkt di maräkt gem ngo iva ngu nari ngän. ¹⁵ Dap nga va ngän du qa va ama muräkt iva ngän datnavit sä qa di sa aa rhisu dä sa ama ngärhep dä va sa aingän maräkt angän Muräkt di qoki ngän maräkt ngän duräkt na ngät. Aingo diva qaku ngu natmatnävämmne nä guarhong doqoräkt.” ¹⁶ Dä qa qoar na ama ulaqimärharhärhäkt bä rha qutmäs a rha näva ama muräkt. ¹⁷ Dä qä Judaqäna moe rha rhong sävät ama narhoerqa näva ama mämairqi ma Sostenes bä rha arhäktgyäm sä qa e dalek na ama muräkt. Sökt di ma Galio di qaku qa mualat nä guani sävät a rha sä iangärhäkt arha lat.

Evär Dä Ma Pol Sae Ma Antiok E Vä Ma Siria

¹⁸ Ma Pol di as kale qa e ma Korin bät ama rhaqap ama qunäng ge ama qatnanaktpämda. Nasot dä qa met daqule rha bä qa muqun mät ama mlauski iva sae ma Siria qä nä ma Prisila dä ma Akwila. Dap narhoer toqoräkt i as kaku qa rhon na nas sämät ama mlauski dä rha säm ga e mät ama värhäm bät a qoan e ma Senkria. Sa rha säm ga rhoqoräkt dinguna nävät aa mumänaris kärangätni i sa qa mäqäne dä mamär na ngät sage ma Ngämuqa.

¹⁹ Bä nga rha män mät ama värhäm ama mor äm na Efesus dä ma Pol qa met daqule ma Prisila qi nä ma Akwila. Dap sökt ka qa met bä säva ama mämairqi bä qä na ama Judaqäna rhat tamän särhäm ne. ²⁰ Bä nga ama Judaqäna rha nän ga iva as kale qa mauiu maqälak gem da dä qa qoaräs iva qaku. ²¹ Dap nga rhoqoräkt i qat tet daqule rha dä qa qoar na rha na ama enge na ama mumänaris toqortäqyia, “Ngäkt bä varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa diva saqi as evär däm ngo sagem ngän.” Dä qa muqun mät ama mlauski bä qa met nae ma Efesus.

²² Bā nga qa mǎn e ma Sisaria dā qa met pävit sae ma Jerusalem bā qa mes ama mǎr sage ama qatnanaktpǎmda e näkt mamǎr dā qa met sae ma Antiok.
²³ Bā qale qa e vāt ama qǎvälām ama uiu ām maqǎlak. Nasot dā qa met nae bā qat tet mǎt ama vǎrhap i nāmǎt aom bā sāmǎt aom bāt ama ngǎrhǎqyiom ma Galesia dā ma Frigia bā qǎt sāmǎqrot na ama mudǎsaqongda moe.

Ma Apolos Di Ama Qrarāqa Na Qa I Qat Tamǎn E Ma Efesus

²⁴ Dap toqorǎkt di akni ama Judaqa qǎrakni i rhat tes ka i ma Apolos di qa mǎn sae ma Efesus näkt ka di qa nǎva ama vǎrhām ama mor ām ma Āleksandria. Qa di ama mädrāmga mamǎr ama engemǎtka bā qa di ama mädrāmga mamǎr sǎ ma Ngǎmuqa aa enge. ²⁵ Qa di sa qa su masirhat sǎvǎt ma Iska i ma Engeska bā qat tamǎn nǎvǎt ama qrot bā aa rhisu bā ba ama ruvek sǎvǎt ma Jisas di ama rǎkt ngǎt sokt di nak kop sokt kat drām ama baptais kǎrangǎt ni i ma Jon aa baptais.

²⁶ Bā ma Apolos di ama qrarāqa na qa sa ama enge bā qǎ nasǎng i qat tamǎn bāt a ngǎt pa ama mǎmairqi. Bā nga ma Prisila qi nǎ ma Akwila in nari qa dā ina ar sǎ qa sǎvǎ ina vǎtka bā in duqunāga vāt a qa masirhat sǎvǎt ama iska i ma Ngǎmuqa.

²⁷ Bā nga rhoqorǎkt i ma Apolos nani a qa iva qa rhet sae ma Akaia dā ama qatnanaktpǎmda rha sāmǎqrot na qa näkt ta sām ba ama abuqit sage ama mudǎsaqongda nae ma Akaia iva rhi ar sǎ qa rhoqorǎkt iva qa rhǎn e. Ama ruvek kǎrarhani i rhat nanakt nǎvǎt ama nǎmsǎvǎtki i ma Ngǎmuqa di sa rha rha ama matnǎrhām masirhat nage ma Apolos toqorǎkt i qa mǎn e ²⁸ inguna qat dǎn nǎva ama Judaqǎna arhǎ vǎs da ama ruvek arhǎ saqong doqorǎkt i rhit beng bāt a ne qǎ na rha i qǎt sāmǎengǎtki na aa enge di nǎ ma Ngǎmuqa aa enge qǎrangǎt ni i mudu rha sām a ngǎt i ma Jisas di ma Kraiss.

19

Ma Pol E Ma Efesus

¹ Bā nga rhoqorǎkt i ma Apolos di qale qa e ma Korin dā ma Pol di qa met mǎt ama vǎrhap da ama dam bā ar sǎ qa sae ma Efesus. Sae dā qa mǎn bāt arhani ama qatnanaktpǎmda ² dā qa snanbāt sǎ rha rhoqortǎqyia, “Vāt ama qǎvälām gǎrqomni i sa ngǎn mǎn i ama qatnanaktpǎmda na ngǎn di nga ngǎn da ama Qloqaqa ama Qumǎrqumǎrqa?”

Dā rha muvāt pāt a qa rhoqortǎqyia, “Qaku, dā qǎqi nguna qaku ut drām na anga Qloqaqa anga Qumǎrqumǎrqa.”

³ Dā soknga qa snanbāt sǎ rha rhoqortǎqyia, “Dā agi baptais iangǎrhǎkt kǎrangǎt i sa ngǎn da ngǎt?”

Dā rha muvāt toqortǎqyia, “Ma Jon aa baptais.”

⁴ Dā ma Pol qǎ qoar toqortǎqyia, “Ma Jon aa baptais di qǎ baptais pāt ama ruvek kǎrarhani i sa rha nǎpgoer na nas nāmǎt arha vuirhong. Qǎ qoar na ama ruvek iva rhat nanakt na ama ruqa qǎrakni iva qa rhǎn nasot a qa. Ma Jon gat tamǎn di sǎ iaqǎkt ma Jisas.” ⁵ Bā nga rha nari rhoqor tǎkt dā sa rha rha ama baptais nǎvǎt ma Engeska ma Jisas aa ngǎrhipki. ⁶ Bā nga ma Pol qa mu aa rhǎkt pāt a rha dā ama Qloqaqa ama Qumǎrqumǎrqa qa rhǎk pāt a rha bā rhat tamǎn na ama enge maos maos dā rhat tamǎn bāt ama enge qǎrangǎt ni i ngǎt dǎn marǎkt nage ma Ngǎmuqa. ⁷ Iarhakt ama gamoe di ngǎkt kre ama ngǎrhǎqyisem da udiom na rha moe.

⁸ Nasot dā ma Pol di qat don sǎva ama mǎmairqi bā ama qrarāqa na qa i qǎ sameng bāt ama eqoan ama dǎvagukt e bā qǎ rhartām sǎ rha masirhat iva qunāga vāt a rha sǎ ma Ngǎmuqa aa Murǎktpām. ⁹ Bā nga rhoqorǎkt i

arhani ama ruvek di ama qrot arhä väs bä qaku rhat nanakt bä rhat tamän mava nä ma Iska i ma Jisas e mänguräp ama ruvek dä ma Pol qa met daqule rha. Dap ka rhäqoar sa ama qatnanaktpämda bä qä na rha rhat tamän särhäm ne vät ama qunäng moe va ama vätki at käväläm gärqomni i ma Tiranus kat dräm gä su ama ruvek pä bäm. ¹⁰ Ma Pol qat tualat toqoräkt pät ama udiom ama quaiom bä dängdäng i qorhäs iva ama Judaqäna dä ama Jentailqäna moe qärrarhani i rhat tas pät ama ngärhäkka moe ma Esia di sa rhat nari ama enge sävät ma Engeska.

Ma Skeva Aa Es Ama Gamoe

¹¹ Bä ma Ngämuqa di sa qat tualat na ama lat ama nañis ngät mamär nävät ma Pol qärängätni i ma qaku ama ruvek tit lu ngät ¹² bä mamär iva ama baulirhong dä ama boi di nga däktgyäm ngät sämäni ma Pol aa släqyige näkt nga rhit ta ngät bä rhat tu ngät pät ama rämgivärharha dä rhäktäksot na arha räm bä vukpuk sa ama iaus bä ngät tet näväm da.

¹³ Bä arhani ama Judaqäna qärrarhani i rhat dräm dit kutmäs ama iaus di rhat tet bä rhi siqut iva rhat tualat toqoräkt nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki sävät iarhakt kärarhae i ama iaus nga e mät ta i rhat tamän doqortäqyia, “Ngut täk na nge iva ngia rhet nävät ma Jisas aa ngärhipki qärakni i sa ma Pol qä sameng sävät a qa.”

¹⁴ Akni ama Judaqäna arhä pris ama vit na qa ma Skeva di aa es ama gamoe ama ngärhäqyet da udiom na rha di rhat tualat toqoräkt. ¹⁵ Näkt pät akni ama qunäga dä ama iauska qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguat dräm ma Jisas bä ma Pol di nguat dräm a qa dap aingän di guavek koe na ngän?”

¹⁶ Dä ama ruqa qärakni i qale iaqäkt ama iauska e mät ka qa rhon na nas sävät a rha bä qa män näva arhä väs moe. Qa arhäktgyäm sä rha mavuqi bä rha ang masirhat näva vät sä dalek sä vlavel dap biasbias pät a rha.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i sa vräs da ama enge sävät ma Skeva aa es ama gamoe bä sävät ama Judaqäna dä ama Jentailqäna moe qärrarhani i rhat tas e ma Efesus di rhäqap ta moe na ama tlanga bä ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki di rhit kutdrir masirhat sävät a qi. ¹⁸ Bä ama rhäqap na rha ama iaräs na rha ama qatnanaktpämda di rha män sage ama qatnanaktpämda bä rhi sameng irhäm mes sa ama vu ngät ama lat kärängätni i rhat tualat na ngät. ¹⁹ Bä ama rhäqap na rha qärrarhani i rha sumät na ama rhaqyao di rha män sa arha abukkina sävät ama rhaqyao bä rha västämne na ngät näkt ta väs ngät da ama ruvek arhä saqong. Bä nga rha rhodäm dä iangärhäkt ama abukkina angärha ron nani ama ligär angät saqong dä ama rhodäm sä ngät di ama ruiom ama udiom da ngärhäqyisem na ama tausengäna na ama qunäng angät titsek. ²⁰ Bä nak nävät tangät täkt ama lat kärängätni i ngät täranas dä ma Ngämuqa aa enge sävät ma Engeska di vräspräs däm ngät sa gläius bä ama rhäqap na rha ama ruvek masirhat di rhat nari ngät bä rhat nanakt.

Ama Inirqi Qia Märanas E Ma Efesus

²¹ Nasot tangät täkt moe ama lat kärängätni i sa ngä märanas dä ma Pol qa mu aa snäng iva qa rhet mät ama ngärhäqyiom ma Masedonia dä ma Akaia bä va sae ma Jerusalem. Dä qä qoar toqortäqyia, “Va qale ngo e ma Jerusalem bä rhäksot näkt nasot dä mamär iva qosaqi ngua rhet sae ma Rom.” ²² Dä qa rhäk na ama udiom ama ruiom gärqomni i inät dräm in datnärhäm ga sa ama lat i ma Timoti qä nä ma Erastus bä in met sae ma Masedonia dap ka di sa qale qa mät ama ngärhäkka ma Esia mauiu maqalak.

²³ Bä nani äkt pät iomäkt ama qäväläm gärqomni i ma Pol di qale qa e dä ama inirqi ama mor qi qia märanas sävät ma Iska i ma Jisas. ²⁴ Akni ama

ruqa q̄arakni i qat drām gat tualat na ama rhāq̄ap nā irhong na ama silva q̄arak i rhat tes ka i ma Demitrius di qat drām gat tualat na ama gairhong mamār ama vārhirhong gār̄q̄arhongni i irhong ngāt nañam doqor ama ngāmuqi ma Artemis arha vātki. Bā aa latta di rhit ta ama ligārige ama mor ige vāt iangr̄hākt ama lat.

²⁵ Di qa mes aa latta sāvāt a ne nākt sāvāt arhani ama latta q̄ararhani i qosaqi rhat drām dat tualat nā irhong doqorne na rha bā q̄a qoar na rha rhoqortāqyia, “Aruvek, ngānāt drām ngānāt dān bāt ama ligārige ama mor ige nāvāt tangāt tākt ama lat. ²⁶ Nākt ngānāt lu dā ngānāt nari sāvāt ama lat kārangātni i iaq̄akt ama ruqa ma Pol qat tualat na ngāt i q̄a rhartām sa ama ruvek masirhat narhākt ma Efesus bā q̄aqi nāmāt tak tākt ama ngār̄hāktka ama rhāk tām ga ma Asia i q̄a qoar i ama ngāmuqa aa iaus iangr̄hākt kārangāt i ama ruvek tat tualat na ngāt na arhā rhākt di nak kaku ama ngāmuqa iaq̄akt. ²⁷ Bā ama mārānga rhak tākt diva qaku sokt mava na aurha lat angāt ngārhipki dap kāqi ama ngāmuqi ma Artemis arha vātki diva ama māñmāñini na qi. Bā va qi mārākt ama ngāmuqi di mudu qre rhit kutdrir sagem gi vāt iaq̄akt ama ngār̄hāktka ma Asia bā sāvāt ama ruvek pāt ama ivātki moe nākt pa rhākt diva rhāktgyām nāvāt a qi bā va ama māñmāñini na qi da ama ruvek arhā saqong.”

²⁸ Bā nga rha nari rhoqor tākt dā rhāq̄ap ta na ama uraqi bā rhi nasāng i rhit nāstām doqortāqyia, “Ama Efesuskāna arhā ngāmuqi ma Artemis di ama morās na qi masirhat!” ²⁹ Qaku qale qale dā ama ruvek nāmāt ama vārham moe rha māranas bā rha moe di rhit nāstām. Bā ama ruvek ta sangar ma Pol aa ruaiom ma Gaius kā nā ma Aristarkas iaiomākt di iom nae ma Masedonia i ma rha moe rhat tet. Rha ang masirhat sa ama snāngaqa ama sāgāk i rha rhardrān na iom sāva ama māmugunās angārha vātki.

³⁰ Ma Pol di nani a qa iva qa rhair dā iaqyākt ama gulāngi at saqong sokt di ama qatnanaktpāmda rha sangar na qa. ³¹ Bā qosaqi arhani ma Pol aa ruavek kārarhani i ama narhoerta na rha nāvā iaq̄akt ama ngār̄hāktka ma Asia di rha rhāk na ama enge sagem ga i rhi nagukt pāt a qa iva qale q̄a namet sāva ama māmugunās angārha vātki.

³² Ama ruvek kārarhani i sa vāstāmne na rha vā qa vātki di inirqi na rha bā arhani rhit nās dā rhat tamān bāt ani ama engini maos dā arhani rhit nās dā rhat tamān bāt ani ama engini maos. Bā ama rhāq̄ap na rha ama ruvek di q̄aqi qaku rhat drām ama rharimini q̄arq̄ani i māniekt bā rha mon sāva ama māmugunās angārha vātki.

³³ Dā ama Judaq̄ana rha rhāgār nā ma Aleksander bā savuk sādā ngārhavām dā arhani ama ruvek nāva ama gulāngi rhit nās dā rhit dodrāp ka iva qat tamān. Bā ākt i qa siqutmāt na aa rhākt iva mānadin da ama ruvek dap pa qa rhamān bā ba rha ³⁴ sokt di nga rhoqorākt i rha rām i qa di ama Judaqa na qa dā ama ruvek moe rhit nāstām bāt ama auaiom ama udiom dap tat tamān bāt ama engini ama sāgāni rhoqortāqyia, “Ama Efesuskāna arhā ngāmuqi ma Artemis di ama morās na qi masirhat!”

³⁵ Dā ama morās na qa ama ruqa nāva ama vārham ga qoar na ama ruvek bā mānadin dām da nākt kā qoar na rha rhoqortāqyia, “Aruvek nae ma Efesus, ama ruvek moe di rhat drām i ama vārham ma Efesus di ām ngārhit lu vāt ama morās na qi ma Artemis arha vātki bā sā ne na ama qumārqumar qa ama duiqa q̄arakni i mudu arpus na qa nāmāt ama leqās. ³⁶ Bā nga rhoqor tākt dā mamār iva qaku aung gā narhāqyas nā iangr̄hākt ama lat bā ākt i mamār iva ngān di qale ngān natmu ama inirqi mavāngam. Bā va qale ngān natmualat nā guani rhoqorākt i as kaku ngān mu angān snāng mamār narhoer ³⁷ inguna

ngän män sä rhiom ama ruiom de sokt di qaku in sua rhä guani näva ama ansäspäm dä qaku in märhamän mava na aut ngämuqi.

³⁸ “Dap ngakt bä ma Demitrius kä na aa ruavek kärarhani i rha moe rhat tualat na ama iaus di arha anga snängaqa anga vu qa sävät aung di ama ivärhimek nga e iva rhat turäkt dä ama tpäskinarha rha e. Mamär iva rhat tet bä sae dä rhat turäkt pät a ne e. ³⁹ Ngakt bä qop as guarhong nga ni e qarqärhongni i nani a ngän iva ngäni vuk sä irhong di mamär iva ngän duräkt pät irhong ba ama muräkt angärha ivärhäs maräkt äkt i väspästämne na ut e. ⁴⁰ Inguna varis ama Romgäna arhä narhoerta rha rhu ut pa ama muräkt nävät ama inirqi rhakt täkt käraktni i sa qia märanas täqyerhäkt dä va qaku mamär vät a ut iva urhi rhäväksäs mamär sävät a qi.”

⁴¹ Qa märhamän doqoräkt bä rhäksot dä qa vräs na ama guläñgi na ama ruvek.

20

Ma Pol Qat Tet Mät Ama Ngärhäqyiom Ma Masedonia Dä Ma Grik

¹ Nasot i rhäksot na ama inirqi dä ma Pol qa rhäkne nani ama qatnanak-tpämäda bä qa sämaqrot na rha. Nasot dä qa mes ama mär sägem dä näkt ka märanas ivakt iva qa rhet sae ma Masedonia. ² Bä qat tet mät ma Masedonia dap kat tamän bät ama enge masirhat i qät sämaqrot na ama ruvek arhä qatnanakt bä dängdäng i qa män e ma Grik. ³ Dä qale qa e vät ama dävagukt ama eqoan.

Mai iva qa rhet mät ama mlauski ama mor qi iva sae ma Siria näkt ka nari sävät ama Judaqäna i rhit täkmü na nas iva rhi veng ga. Dä soknga qa mu aa snäng iva evär däm ga e mät ma Masedonia. ⁴ Qä na arhani rha met i ma Sopater ma Pirus aa emga nae ma Beria dä ma Aristarkas kä nä ma Sekundus nae ma Tesalonaika dä ma Gaius nae ma Derbe dä qosaqi ma Timoti dä ma Tikikus dä ma Trofimus näva ama ngärhäktka ma Esia. ⁵ Di iarhakt ama gamoe rha er ta met bä qale rha nani a ut e ma Troas. ⁶ Näkt nasot ama tmäski na ama bretkäna qarängätäni i qaku anga yis pä m ngät dä ut met mät ama mlauski nae ma Filipai. Näkt nga nasot ama ngärhäqyet ama qunäng dä ut män bät a rha e ma Troas bä qali lut pät ama tadenas e.

Ma Pol Qa Märanas Na Ama Evänga Nämät ama Tñäpki E Ma Troas.

⁷ Bä nga vät ama narhoer qa ama qunäga säng ama tadenas dä västämne na ut ivakt iva u äs i u rhuqunän bät ma Engeska aa tmäski dä ma Pol qä nasäng i qat tamän särha ama ruvek. Qat tamän särhäm da bä dängdäng mäni bängagi inguna va duququ dä qat tet. ⁸ Vono mät iomäkt ama vätkä aa qäväläm gärqomni i västämne na ut e di masirhat na ama lirhäng qarängätäni i ngät dang nävät a ut. ⁹ Dap ama evänga qaräknäni i rhat tes ka i ma Yutikus di qat muqun mät ama vidua bä ama mänäpki qi nasäng i qiat don sämät ka rhoqoräkt i ma Pol di qoki as kat tamän bä qat tamän. Bä nga rhoqoräkt i suk mät ka dä arpus na qa samana sävät ivät nämät iomäkt ama vätkä aa qäväläm ama dāpquap na äm bono bä rha rha qi i sa qa ñäp.

¹⁰ Dä ma Pol ar sä qa bä samana dä qa mas pät ka evänga aa rhäng näkt ka rhon na aa rhäkt mäni qa. Näkt kä qoar toqortäqyia, “Qale qänäskänes ngän. Rhak täkt di qat däqäm.” ¹¹ Dä saqi sa evär dä ma Pol savono sämät kä qäväläm bä qa vonmät na ama bret bä ba ama ruvek bä rha moe rha mä. Nasot i ma Pol qat tamän särhäm da bä dängdäng i qunäga qunäga dä qa met nagem da. ¹² Dä ama ruvek ta rha qa evänga qaräknäni i qat däqäm säva aa vät dap arhä sarem ngä muqun.

13 Dä urha er ut met bä sämät ama mlauski ama mor qi bä ut met pä garäska sämät ama värhäm ama lel äm ma Asos iva sae dä mä Pol qä rhon na nas sagem ut. Ma Pol qa muräkt ba ut toqoräkt inguna qa diva qa rhet sae ma Asos na aa qar. 14 Bä nga qa män bät a ut e ma Asos dä qa veng sagem ut bä ut met bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Mitilini. 15 Näkt nga duququ dä ut met mät ama mlauski nae ma Mitilini bä sa glaqot na ama urqa ma Kios. Näkt duququ dä ut met bä säva ama urqa ma Samos näkt pät ama qunäga inavuk dä ut män mät ama värhäm ama mor äm ma Miletus. 16 Dä ma Pol qa mu aa snäng iva qaku ut namair e ma Efesus i varis kali lut mauui e mät ama ngärhäkta ma Esia inguna qa di värvär qa iva sae ma Jerusalem i vadi va qä rhäkämär särhä ma Pentikos angät kunäga.

Ma Pol Qat Tamän Särha Ama Narhoerta Nae Ma Efesus

17 Ma Pol qa rhäkne nae ma Miletus bä sae ma Efesus nani ama qatnanaktpämda arhä narhoerta. 18 Bä nga rha män dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, "Vät iangärhäkt ama rhodäm moe qarangätni i ngo di qale ngo gem ngän di ngänät dräm gua iar moe mänasäng nävät iaqäkt ama narhoer qa ama qunäga qärakni i ngua män säva ama ngärhäkta ma Esia. 19 Nguat tualat sage ma Engeska mänguröp mä ngän sa ama sämagaininas da ama märän angärha ron doqoräkt i ama siqutsiqut ngät dän bät a ngo nage ama Judaqäna arhä narhoerta i nani a rha iva rhi sangäm na ngo. 20 Dä ngänät dräm i qaku mänadin mät ngo dap ngu sameng na agini qärqäni i mamär iva ini ngä rhatnärhäm ngän bä ngu su ngän mänguröp ama ruvek bä qosaqi gem ngän ba angäna vät asägäk asägäk. 21 Dä ngua märhamän ma ama qrot bä ba ama Judaqäna dä ama Jentailqäna i nak pa rhi näpgoer na nas bä va rhat nanakt na aurha Engeska* ma Jisas.

22 "Nguat päs ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa snängaqa aa rhäng bä va rhäkt diva ngua rhet sae ma Jerusalem dap kaku nguut dräm iva agiqa qa rhän bät a ngo e. 23 Sokt di nguut dräm i ama värhap moe qärqapni i nguut tet mät ap di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat dräm gät don sävät a ngo sävät ama ruvek iva rhi väsrhäm ngo va ama tpäskiarharhäng dä va rhi sangäm na ngo mät anga märänga anga mor qa. 24 Sokt di qaku nguut tu gu snäng i gua iar di ama märän bäm ngät gem ngo dap sokt nani a ngo masirhat iva ngu rhäksot nä gu ngagi dä ngu rhäksot na ama lat kärangätni i sa ma Engeska ma Jisas ka von ngo rhäm ngät. Iangärhäkt ama lat diva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa niamsävätki.

25 "Bä rhäkt di nguut dräm iva qaku aung nävät a ngän gä nalu ngo saqi as, aingän gärrarhae na ngän i ngua met mänguröp mä ngän bä ngua sameng sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm. 26 Bä ma ngo i nguut tamän särhäm ngän däqyerhäkt i aingo di isiska vät a ngo na aingän moe angän biaska. 27 Inguna qaku ngua len iva ngu sameng ba ngän sävät ma Ngämuqa aa snängaqa moe. 28 Ngänit lu vät a nas mamär dä qosaqi va ngänit lu vät iarhakt moe ama qatnanaktpämda qärrahani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa mu rha va angän luvät. Ngänit lu vät ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa qärrahani i qa vodäm bät a rha na aa emga maräkt aa biaska.

29 "Nguat dräm iva ngua rhet näkt nasot a ngo rhoqoräkt dä va ama ruvek kärarhani i rha rhoqor ama mäsmäs pä m ngät ama muröp diva rha rhän sä mänguröp mä ngän bä va rhi slava na ngän aingän ma Ngämuqa aa ruvek.

* 20:21 aurha Engeska Ma Luk ka sä m dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sä m Ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha sä m ä m sae.

³⁰ Bā qāqi anga gamoe nāvāt a ngān marākt diva rha rhāranas bā va rhi irastām sā ngān i rhat tu vāt ngārhäktsāspāt na ama engäktki bā va rhi artām sa anga qatnanaktpāmda bā va rhit pās arha rhäng nāmāni ma Jisas. ³¹ Bā äkt iva ama qarhap ngān mamār! Sa ngānāt drām i vāt ama dāvaung ama qoeo di qaku mömae vāt a ngo qunäng nāp bāngang sa ama rhonsāvāt dā ngut nok mā gu qoep bā ba ngān asägāk asägāk.

³² “Bā sa rhäkt di ngut bodām ngān bā bā ma Ngāmuqa dā bā ba aa enge na ama nāmsāvātki qarängätni i mamār vāt a ngät iva ngārhi sāmaqrot na angān gatnanakt bā va ngārhi von ngān da ama modāmne nasot näkt sāvāt iarhakt kārarahae i sa qa arñis na rha i ama qumārqumä r ta mamār. ³³ Qaku ngua alek aung aa anga ligār ura aa anga boi. ³⁴ Bā ngān marākt di ngānāt drām i nguat tualat nā rhängät täkt ngua rhäkt ivakt iva amāmāgān sā ngo dā qosaqi va nguat tatnārhä gua ruavek parhām arha tlāqa. ³⁵ Nāvāt iarhongäkt moe qarqārhong i ngua mualat nā irhong di sa ngua qur a ngān i nāvāt gua lat ama grot ngät toqoräkt di mamār iva ut tatnārha ama ruvek kārarahani i qaku arha anga grot bā va qale räträt pāt a ut na ama enge qarängätni i ma Engeska ma Jisas marākt kat tamān bāt a ngät toqortāqya, ‘Va märmär ge ama ruqa qre i rhi von ga rha ani sokt diva märmär gem ga masirhat kre i qā von da ani nagem mes.’ ”

³⁶ Bā nga qat tamān doqor täkt bā rhäksot dā qa an da aa quum sā nas kā nā iarhakt moe bā rha nān sage ma Ngāmuqa. ³⁷ Rha nān bā rhäksot dā airās ta inguna va qat tet bā rhit nok dā rhit kärhäktgyām ga mauui. ³⁸ Agini qarqāni i ini ngā von da rha ama irāski masirhat di aa engini qarqāni i mai dā qā qoar na rha iva saqi as kre va dā qaku rhi nalu aa saqong.

Näkt ta mair vāt a qa sāmät ama mlauski ama mor qi.

21

Ma Pol Qat Tet Sae Ma Jerusalem

¹ Dā nak as me sā ut nagem da dā ut met sāvāt a qoan bā ut muqun māt ama mlauski ama mor qi bā u rhang marākt bā sāva ama urqa ma Kōs. Näkt duququ dā ut met bā sāva ama urqa ma Rodes näkt nae dā ut met bā sāmät ama vārhām ama mor ām ma Patara. ² Sae ma Patara dā ut mān bāt ama mlauski ama mor qi i qiat tet nae iva sāva ama ngārhäktkā ma Fonisia dā ut beng sāmät ki bā ut met.

³ Bā sa nga urhi ngang bā garäska bā sa äkt i ut lu ama urqa ma Saiprus dā ut met e na qa bā u rhang dāvit dap kale qa rhāmono sādā sael bā ut met bā sāva ama ngārhäktkā ma Siria. Bā ut mair e māt ama vārhām ama mor ām ma Tair ivakt iva rhi nāmān na ama gunān nāmāt aut mlauski sae. ⁴ Dā ut sār sā nas bā ut met bā ut mān bāt arhani ama qatnanaktpāmda e bā qali lut gem da vāt ama ngārhäqyet da udiom ama qunäng. Ama Qloqaqa ama Qumārqumä rqa qa vuk sa ama snängaqa bā ba rha bā rhi nānmae vāt ma Pol iva qale qā namet sae ma Jerusalem. ⁵ Näkt kinak nga rhäksot na ama tadenas puk dā ut met daqule rha bā urhi ngang barhām aurha tmerhās iva sae ma Jerusalem. Dā ama qatnanaktpāmda moe rhi na arha egutpek dā arhā rhoes ta mair vāt a ut nāmät ama vārhām bā sa äkt sāvāt a qoan dā urha an da aut kuum sā nas bā urhi nān. ⁶ Näkt nasot i ut mes ama mār sagem ne inguna va u rhet daqule rha dā ut ton na nas sāmät ama mlauski ama mor qi dap evār dām da sāva arha vāt.

⁷ Bā saqi as urhi ngang barhām aurha tmerhās pä garäska nae ma Tair bā ut mair e māt ama vārhām ama mor ām ma Tolemes. Sae ma Tolemes dā ut mes aut märmärgem bā ba ama qatnanaktpāmda näkt kali lut gem da vāt ama

qunäga ama sägäk. ⁸ Näkt duququ dä ut märanas nae bä u rhang bä garäska aa rhäng bä ut män e mät ama värhäm ama lel äm ma Sisaria bä qali lut pä ma Filip aa vätkä qärakni i ak na qa i qat dräm gä sameng na ama sameng ama mär ngät. Qa di ak na qa nämäni ama ngärhäqyet da udiom na rha qärrahani i sa rha armeng däm da. ⁹ Ma Filip di aa es ama evop ama levaet na rha ama sästa näkt ta di ma Ngämuqa aa vämginarha.

¹⁰ Bä ngä qali lut e vät ama rhäqäp ama qunäng näkt nasot dä akni ma Ngämuqa aa vämginaqa i rhat tes ka i ma Agabus di ar sä qa inavuk nae ma Judia bä sae. ¹¹ Bä qa män bä sagem ut näkt ka rha ma Pol aa aasit bä qa qop pät a nas i qa qop mät aa rhäkt dä aa qar na it näkt kä qoar toqortäqyia, “Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa qoar toqortäqyia, ‘Ama Judaqäna nae ma Jerusalem diva rha rhualat toqor täkt i rhi qop pät ama ngärhik kärakni i aa aasit tit täkt näkt ti vodäm ga bä ba ama Jentailqäna.’” ¹² Bä nga ut nari rhoqor täkt dä ut na ama ruvek na äkt ut naing bät ma Pol ma ama qrot iva qale qä namet tävit sae ma Jerusalem.

¹³ Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit nok dä ngänit säm ama iräski säp gu snängaqa? Inguna aingo di sa ngua rhäkmü na nas iva qaku sokt ti naqop pät a ngo dap pa qäqi ngu nöp e ma Jerusalem sä ma Jisas aa ngärhipki.”

¹⁴ Bä nga ut lu i qaku mamär vät a ut iva ut nanmae vät a qa dä mae vät a ut dap urhi qoar toqortäqyia, “Iarhongäkt moekt diva irhong ngä rhäranas parhäm ma Engeska aa snängaqa.”

¹⁵ Nasot tom däkt ama qäväläm dä ut täkmü na nas bä ut met pävit sae ma Jerusalem. ¹⁶ Dä arhani ama qatnanaktpämda nae ma Sisaria rha mair vät a ut bä rha mu ut pä ma Nason aa vät iva qali lut e. Qa di qa nae ma Saiprus näkt ka di akni na qa i imäqia na qa i qät päs ma Jisas aa rhang.

Västämne Nä Ma Pol Qä Nä Ma Jems E Ma Jerusalem

¹⁷ Bä nga ut män e ma Jerusalem dä ama qatnanaktpämda rha ar sä ut nävät ama märmärgem. ¹⁸ Näkt duququ dä ma Pol qä na ut moe ut met sage ma Jems näkt ama qatnanaktpämda arhä narhoerta moe nae ma Jerusalem gärrahani i qale rha e rhi nä ma Jems. ¹⁹ Dä ma Pol qa mes aa märmärgem bä ba rha näkt ka rhäväktäs sävät iangärhäkt moe ama lat kärangätni i sa ma Ngämuqa qa muualat na ngät mänguräp ama Jentailqäna dä ma Pol aa lat angärha ron. ²⁰ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha an sä ma Ngämuqa.

Dä rhi qoar nä ma Pol toqortäqyia, “Aurha ruaqa na nge, as ngi nari, ama rhäqäp ama tausengäna na ama Judaqäna di ama qatnanaktpämda näkt ta moe di ama qrot arhä snängaqa mäni ama Muräkt nage ma Ngämuqa qärangätni i mudu ma Moses ka vodäm ngät bä ba aurha ikkäna. ²¹ Dap sa rha rha ama enge sävät a nge i nak ainge di ngi su ama Judaqäna qärrahani i rhat tas mänguräp ama Jentailqäna iva qale rhat tet parhäm ama Muräkt kärangätni i ma Moses. Dä ngi qoar na rha iva qale rhi nändäkt arhä rhoes ama gamoe dä va qale rhat tet nasot aut kärhong.

²² “Dä ngu lu va ut mäšana? Inguna va rhi nari i nak sa ngia män sarhe ma Jerusalem. ²³ Bä nga rhoqoräkt dä nani a ut masirhat iva ngia rhet parhäm aurha enge. Ama levaet na rha ama gamoe rhärha e gem ut di sa rha mu sage ma Ngämuqa bä rhat tet nasot aa rhäkne. ²⁴ Näkt täkt diva ngi na rha bä ngia rhon säda arhä venas na ama qumärqumär angärha ron näkt pa ngi vodäm sädaver mä rha ivakt iva rhi säm da sa arhä qäseng. Dä soknga va ama ruvek moe diva rhat dräm i qaku ngätki nä guaäm sävät a nge nävät iangärhäkt

ama enge q̄arangät i rhat nari ngät sävät a nge inguna qoki nge di qale nge mäni ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä ngit päs angärha rhäng.

²⁵ “Dap nga sävät ama Jentailq̄ana ama qatnanakt pä m da di sa ut sä m aut snängaqa va ama abuqit bä ba rha iva qale rhi natmäs ama tmäs kärangät ni i ama vodämes na ngät sage ama ngämuqa ama iras mät ka bä qosaqi va qale rhi natmäs ama släktka aa biaska bä qosaqi va qale rhi natmäs ama släktka q̄arakni i sa rha rhäkbrät pät aa qän* bä qa ñäp dä va qale rhat tualat na ama vuini na ama qavatka.”

²⁶ Qale bä duququ dä ma Pol q̄ä nä q̄ä gamoe bä qa mon säda ama venas na ama qumärqumär angärha ron. Dä qa met bä säva ama ansäspämgi ama mor qi bä qa muqunäga vät ama pris sävät ama qunäga q̄arakni iva rhäksot nä iangärhäkt ama venas na ama qumärqumär dä va q̄ä vodäm sädaver mä rha moe.

Rha Sangar Ma Pol Va Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

²⁷ Bä sa nga qorhäs iva rhäksot nä q̄ä tadenas puk dä arhani ama Judaq̄ana nävät ama ngärhätkta ma Esia rha lu ma Pol va ama ansäspämgi ama mor qi. Dä rha muinirqi mä nguräp ama gulängi na ama ruvek moe iva rhi sangar a qa ²⁸ dap tit näs toqortäqya, “Aruvek nae ma Israel, ngäni ang bä ut moe urhi sangar tak täkt ama ruqa. Q̄arak tak täkt ama ruqa i qat tet tä äkt moe dä q̄ä su ama ruvek moe na ama enge bä q̄ä slava na aurha ruvek dä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä sävät tos täkt ama ivärhäs. Dä q̄äqi qa rha arhani ama Jentailq̄ana säva ama ansäspämgi ama mor qi bä rha slava nä rhos ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs.” ²⁹ Rhat tamän doqoräkt dinguna mai rhat lu ma Trofimus ama Efesuska q̄arakni i qa q̄ä nä ma Pol in det mät ama värhäm ma Jerusalem dä rhit päspät i ma Pol sa qa mon sä ma Trofimus säva ama ansäspämgi ama mor qi.

³⁰ Dä ama värhäm ama mor äm moe ma Jerusalem äm ngä märanas bä ama ruvek di rha män na rhänamuk na rhänamuk i rhi ngang masirhat. Bä rha sangar ma Pol näkt ta ardrän na qa näva ama ansäspämgi ama mor qi näkt ta lir ta väs mät arha tmon. ³¹ Bä nga rhoqoräkt i rhi siqut iva rhi veng ma Pol dä nak sa ama enge ngä rhäk pät ama Romgäna arha ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär i ama inirqi ama mor qi di qia e mät ama värhäm ma Jerusalem moe. ³² Dä qop ka lir qa rhäqoar sa arhani ama narhoerta bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt bä sävät iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt bä rha ang masirhat bä sage q̄ä gulängi na ama ruvek.

Bä nga qa ruvek ta lu q̄ä narhoerqa q̄ä na aa ulaqimärharhärhäkt dä mae vät a rha nävät ma Pol aa rhäng bä qaku rhi arhäktgyäm sä qa. ³³ Dä q̄ä narhoerqa mamär qa met bä savuk dä qa sangar a qa näkt ka voda ama enge bä ba aa ulaqimärharhärhäkt iva rhi qop mät aa rhäkt na ama seniom ama udiom. Näkt mamär dä qa snanbät toqortäqya, “Auge rhak täkt dä qa rhäk pät agini?” ³⁴ Dä arhani ama ruvek nävät kä gulängi rha nästäm i rhat tuvät na ani dap arhani rhat tuvät na ani dä qaku mamär vät kä narhoerqa iva q̄ä rha angä räkt ngät anga enge inguna nage ama inirqi dä soknga qa voda ama enge iva ama ulaqimärharhärhäkt ti rha ma Pol ivakt iva rha rhu qa va arha vätki q̄araktni i rhat dräm dat tas e väm gi. ³⁵ Bä nga ma Pol qät ben da ama letaq̄ana angärha väm savono säva iaqyäkt ama vätki dä q̄ä gulängi di qia märanas masirhat bä rhi siqut iva rhi q̄ärhät ka dä soknga ama

* **21:25** bä qosaqi va qale rhi natmäs ama släktka q̄arakni i sa rha rhäkbrät pät aa qän Ma Luk ka sä m dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sä m ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha sä m a äm sae.

ulaqimärharhärhäkt ta sek mä qa bä rha rha qa. ³⁶ Bä qä guläñgi iaqyäkät käraktni i qiat tet nasot a rha di qop tit nästäm doqortäqyia, “Nak urhi veng ga!”

Ma Pol Aa Vämgi Särhäm Mes

³⁷ Bä sa nga qorhäs iva ama ulaqimärharhärhäkt ta rhon sä ma Pol savuk dä qa snanbät sä qä narhoerqa mamär toqortäqyia, “Var mamär iva ngua rhamän särhäm nge?”

Dä qä narhoerqa qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak nga ngiat dräm ama Grikkäna arha enge? ³⁸ Nak kop nga qarak na nge ama Isipka i mäqi dä ngia nasäng na ama ulaqi sävät ama Romgäna? Nak kärak na nge i sa ngia artäm sa ama levaet ama tausengäna na rha ama gamoe qärrarhani i rha nämäni ama guläñgi na ama umangbämda bä sävät ama qräk dä bäs ama ivärhäs?”

³⁹ Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Aingo di nak ama Judaqa näva ama värhäm ama mor äm ma Tarsus pät ama ngärhäktka ma Silisia qärqomni i ama ruvek moe di sa rhat dräm ma äm. Var ngi qyiradeng na ngo iva ngua rhamän särha ama ruvek?”

⁴⁰ Bä nga qa rha ama rhares nage qä narhoerqa dä ma Pol qa siqutmät na aa rhäkt iva mänadin dä qä guläñgi näkt ka met bä qa mair mäni ama letaqäna. Bä nga rhoqoräkt i mänadin däm da moe dä qat tamän särhäm da na ama Judaqäna arha enge rhoqortäqyia,

22

¹ “Gua ruavek, aingän ngän nä gua morta, as ngäni nari, va ngu rhäväktäsä mamär bä ba ngän i nak kaku ngua slava nä guani.” ² Bä nga rha nari i qat tamän särhäm da na ama Judaqäna arha enge dä soknga mänadin däm da mamär. Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia,

³ “Aingo di ama Judaqa na ngo. Rha sa ngo e ma Tarsus pät ama ngärhäktka ma Silisia näkt mor ngo di rhe mät tom däkt ama värhäm ma Jerusalem. Ma Gamaliel di mudu gua morqa i qale ngo va aa rem sa ama rhisu bä qa su ngo mamär sävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä ba aut mamäkkäna. Bä aingo di ama qrot gu snängaqa mäni ma Ngämuqa rhoqor ngän moe rhäkt.

⁴ “Dap mudu di nguat dräm ngu sangäm na ama ruvek mavängam bä dängdäng i rhit ñäp kärarhani i rha nämäni ma Iska i ma Jisas. Ngut sangar ma rha i evop dä gamoe bä ngut päš mät arhä rhäkt na ama sengäna näkt ngut don ma rha säva ama tpäskiarharhäng ⁵ bä qosaqi ama pris ama vit na qa qä na ama Judaqäna arhä narhoerta diva rhi qoaräs na ngän i ngätkti na ngo. Bä qäqi ngua rha ama abuqitnäk kärqitnäkni i sa rha säm bäm itnäk bä ba ama Judaqäna e ma Damaskus. Dä soknga ngu nasäng iva nguat tet sae sä iatnäqäkt ama abuqitnäk ivakt iva ngu sangar mät na ama qatnanaktpämda qärrarhani i qale rha e bä va ngua rhet sä rha sarhe ma Jerusalem säva ama tpäskiarharhäng bä va rhi sangäm na rha.

⁶ “Näkt nga nguat tet bä sa glaqot nä ma Damaskus toqoräkt di sa qorhäs na ama mäniquänäng dä ama neraqa qäarakni i erait mät ka masirhat kä sen masägos namet a ngo. Qa män na rhävuk näda ama usäpki arha ron. ⁷ Bä arpus na ngo samäk sävät ivät näkt ngua nari ama eguinga i qat tamän särhäm ngo rhoqortäqyia, ‘Sol, Sol, mäniekt bä ngi sangäm na ngo mavängam?’

⁸ “Dä ngua snanbät toqortäqyia, ‘Engeska, auge na nge?’

“Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Aingo ma Jisas nae ma Nasaret kärak na ngo rhäkt i ngi sangäm na ngo.’ ⁹ Gua ruavek kärarhani i ngu na rha di rha lu ama neraqa sokt di qaku qunäga vät a rha sä iaqäkt aa eguinga qäarakni i qat tamän särhäm ngo.

10 “Dä ngua snanbät sä qa rhoqortäqyia, ‘Engeska, va ngu lu ngua mäšana?’

“Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, ‘Ngia rhäranas näkt ngia rhet bä sae ma Damaskus dä ama ruqa va qä qoar na nge sävät ama lat kärangätni i mudu ngua muqunän bät a nge iva ngiat tualat na ngät.’¹¹ Dä gua ruavek ta er nanokt ngo i rhit sangar dä ngua rhäkt inguna ngua säsur nage ama neraqa ama qrot ka bä ut met bä sae ma Damaskus.

12 “Dä ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Ananias di qat tas e qärak i qa vodäm mes mamär sage ma Ngämuqa bä vasägos dä qat tet nasot ma Ngämuqa aa Muräkt. Näkt ka di ama Judaqäna moe nae ma Damaskus di rhit kutdrir sävät a qa.¹³ Di qa män gem ngo bä qa mair dä gua sdäm näkt kä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Sol, gua ruaqa na nge, rhäkt diva qunäga mät gi saqong.’

“Dä qoki vät iomäkt ama qäväläm dä qunäga mät gu saqong bä nguät nañäm.¹⁴ Dä ma Ananias kä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Aut mamäkkäna arhä Ngämuqa sa qa muqunän bät a nge iva ngiat dräm aa snängaqa dä va ngi lu iaqäkt kärak i ama Räkka na qa näkt pa ngiat nari ama enge qärangätni i vukpuk sä ngät nämät aa vängi.¹⁵ Bä va ainge diva ngi sameng na ama engätki sävät a qa bä ba ama ruvek moe sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ngia lu irhong bä ngia nari irhong.¹⁶ Näkt täkt diva qaku ngi naqutsäs pät a nas. Ngia rhäranas bä ngi rha ama baptais dä va ngi qumär nas sä gia vuirhong doqoräkt i ngi nagukt nä ma Engeska aa ngärhipki sä nas.’

17 “Bä nga rhoqoräkt i evär däm ngo bä sae ma Jerusalem säva ama ansäpämgi ama mor qi bä ngu nän dä ngua lu ama nñämngi¹⁸ bä ma Engeska qat tamän i qä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ngi lir! Ngia rhet nae ma Jerusalem däkt inguna ama ruvek diva qaku rhi natnanakt nä gi sameng sävät a ngo.’

19 “Dä ngua muvät pät a qa rhoqortäqyia, ‘Engeska, tärhae rhäkt ama ruvek di rhat dräm na ngo i nguät dräm nguät tune na ama mämairväm i ngut sangarmät na ama ruvek kärarhani i rhat nanakt na nge bä ngu arhäktgyäm sä rha dä ngut päsrähäm da va ama tpäskiarharhäng.²⁰ Bä nga rhoqoräkt i rhi veng ma Stiven gäarakni i qat dräm gä sameng sävät a nge di aingo di nguät mair e bä ngut tares pät iangärhäkt ama lat angärha rhäng dä ngut lu vät iarhakt arhä boi qärarhae i rhi veng ga.’

21 “Dä ma Engeska qa qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ngia rhet. Va ngu rhäk na nge sa gläius sage ama Jentailqäna.’ ”

Ma Pol Qä Na Ama Romgäna Arha Ulaqimärharhärhäkt Arhä Narhoerqa

22 Qä gulängi na ama ruvek di rhat nari manas pät ma Pol i qat tamän bä dängdäng i qa qoar i sa ma Ngämuqa qa rhäk na qa sage ma Jentailqäna. Dä qa ruvek ta sek sa arhä qän i rhit nästäm doqortäqyia, “Urhi veng ga! Saqi as kale qä natdäqäm!”²³ Bä nga rhoqoräkt i rhit nästäm dap tit don na arhä boi ama üu ngät navono nävät a nas dap tit don na ama rhabuqi mät a leqäs.

24 Dä ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär qa rhäkne iva rha rhon sä ma Pol säva arha vätki bä va rha rhäranäs ka dä va rhi qyarmät na qa mamär ivakt iva qä narhoerqa qä räm i nävät agiqa iaqäkt bä ama ruvek üt nästäm bät a qa rhoqoräkt.

25 Bä rhoqoräkt i rhit kop pät ma Pol ivakt iva rha rhäranäs ka dä qä qoar na akni ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärakni i qat mair e rhoqortäqyia, “Nga maräkt gem ngän doqoräkt iva ngän därenäs anga ruqa qärakni i ak na qa nämäni ama Romgäna dap kaku ngätki sävät a qa sä guani?”

²⁶ Bā nga qarak ka nari rhoqor tākt dā qa met bā sage aa narhoerqa mamār bā qa mārhamān bāt ka enge nage ma Pol i qa qoar toqortāqyia, “Qale ngiat tualat toqorākt! Rhak tākt ama ruqa di qa nāmāni ama Romgāna.”

²⁷ Dā qā narhoerqa mamār qa met bā sage ma Pol dā qa snanbāt toqortāqyia, “Ngi qoar na ngo, nge ainge di nge nāmāni ama Romgāna?”

Dā ma Pol qa muvāt i, “Ari, nak ngātki rhoqorākt.”

²⁸ Dā qā qoar nā ma Pol toqortāqyia, “Ainge di ngua voda ama ligār masirhat sā nas ivakt iva ak na ngo nāmāni ama Romgāna.”

Dā ma Pol qa muvāt pāt a qa rhoqortāqyia, “Nak gu mamāqiom di iom nāmāni ama Romgāna bā ākt i ngua mān i akni na ngo di nāvāt a iom.”

²⁹ Dā qā ulaqimārharhārākt kārārhani i mai gre rha rhākmu na nas iva rhi qyarmāt na qa di rha len dā rha lir ta met nāvāt a qa bā sa rhānamuk. Bā qosaqi qā narhoerqa mamār di qa len inguna nak as ka rām i ma Pol di qa nāmāni ama Romgāna sokt di qa rhākne iva rhi qop māt ma Pol aa rhākt na ama seniom.

Ma Pol Qa Mair Da Ama Gulāngi Na Ama Judaqāna Arhā Narhoerta Arhā Saqong

³⁰ Sokt di qā narhoerqa di nani a qa iva qā rām mamār i ama Judaqāna di nani a rha iva rhi rhāksārāhā ma Pol vāt agiqa dā soknga qale bā duququ dā qa rhāvākt sā ma Pol dap ka voda ama enge nani ama priskāna ama morās na rha nākt ma Sanedrin bā vāstāmne na rha. Nākt ka mān sā ma Pol bā qa mair na qa da arhā saqong.

23

¹ Ma Pol qa nām marākt sāvāt ma Sanedrin dā qa qoar na rha rhoqortāqyia, “Gua ruavek, nguat nari i sāvāt tak tākt ama qunāga di sa ngua māqāne dā mamār nā ma Ngāmuqa aa lat.”

² Ama vit na qa ama pris ma Ananias ka voda ama enge bā rha arhāktgyām sā ma Pol aa vāmgi nāvāt iangārāhākt ama enge qarāngātni i sa qa rhon na ngāt.

³ Dā ma Pol qa qoar nā ma Ananias toqortāqyia, “Ainge diva ma Ngāmuqa qā sangām na nge inguna ngiat tamān bāt ma Ngāmuqa aa enge nākt kaku ngiat tualat parhām ngāt. Ainge di rhoqor ama nāpka aa liqi qarāktni i sa rha vūrvur da arha vām na ama qulumgi bā qoki sa ama mār vono. Bā ngiat muqun ākt ivakt iva ngiat turākt pāt a ngo varhām ma Ngāmuqa aa Murākt sokt di nak kop ainge di ngi anbetāk māni ngāt inguna ngia qoar na rha bā rha arhāktgyām sā ngo.”

⁴ Iarhakt kārārhae i rhat mair e glaqot nā ma Pol di rha qoar na qa rhoqortāqyia, “Qale ngit tākne vāt ma Ngāmuqa aa pris ama vit na qa!”

⁵ Dā ma Pol qa muvāt toqortāqyia, “Gua ruavek, mai qaku nguat drām i ama vit na qa ama pris iaqākt inguna ma Ngāmuqa aa enge qarāngātni i sa mudu rha sām a ngāt di ngāt tamān doqortāqyia, ‘Qale ngiat tamān mava na ama tpāskinaqa qarāktni i qā rhoer nanokt gia ruvek.’”

⁶ Bā nga ma Pol qa rām i iarhakt ma Sanedrin di vāstāmne na ama Farisiqāna dā qosaqi arhani ama Sadyusiqāna dā qa nās sāvāt a rha rhoqortāqyia, “Gua ruavek, ainge di ama Farisiqāna na ngo bā gu mamākkāna di ama Farisiqāna. Nguat mair va ama murākt dinguna nguat nanakt i ma Ngāmuqa va qa rhāranas na ama nāpta mugas kre dāngdāng.”

⁷ Bā nga ma Pol qa mārhamān bāt iangārāhākt ama enge bā rhāksot dā ama mārānga qa mār māngurāp mār rha i rha mārhamān bāt ama enge sāvāt a ne i ama Farisiqāna sāvāt ama Sadyusiqāna. ⁸ Rhoqorākt dinguna ama Sadyusiqāna di qaku rhat nanakt iva ama ruvek ta rhāranas nāmāt ama tñāpki

bä qaku rhat nanakt i ama enselqäna bä anga iaus nga e dap ama Farisiqäna di rhat nanakt i iarhongäkt moekt di ngätki nä irhong. ⁹ Bä ama tgulingi ama mor qi gia märanas bä arhani ama Skraipkäna qararhani i qosaqi rha nämäni ama Farisiqäna di rha mair bä rhi nasäng i rhit nästäm ma ama qrot. Dä rhi qoar toqortäqya, “Qop kaku ut män bät anga vuini vät tärhak ama ruqa. Nguaräm ngätki i anga qloqaya ura anga ensel qa märhamän särhäm ga.”

¹⁰ Bä nga ama märänga mänguräp mä rha di sa qa märanas masirhat dä ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär di qa len sä ma Pol i varis ti naveng ga mänguräp mes. Dä qa voda ama enge bä ba ama ulaqimärharhärhäkt iva rha rhet samana bä va rhi rha ma Pol nage ama gulänqi na arhä qrot näkt pa rha rhet sä qa bä säva ama ulaqimärharhärhäkt arha vätki.

¹¹ Näkt nga duququ näp bängagi dä ma Engeska qa mair glaqot nä ma Pol dä qä qoar toqortäqya, “Qale qänäskänes nge. Sa ngia sameng na ama engätki sävät a ngo rhe ma Jerusalem dä va qosaqi ngi sameng na ama engätki sävät a ngo e ma Rom.”

Ama Judaqäna Rha Märhamän Särhäm Ne Iva Rhi Veng Ma Pol

¹² Näkt kale bä duququ vät duququs dä västämne na ama Judaqäna bä rha muräkt pät ama snängaqa i rha musärhämes iva qaku rhi namäs dä rhi nanakt bä dängdäng iva rhi veng ma Pol. ¹³ Ama rhodäm sä rha dä iaqyät ama gulänqi arha ron di ngä met e na ama ruiom ama udiom. ¹⁴ Rha met bä sage ama moräs na rha ama priskäna rhi na ama morta dä rhi qoar na rha rhoqortäqya, “Ut musärhämes ma ama qrot iva qaku ut namäs dä ut nanakt bä dängdäng iva urhi veng ma Pol. ¹⁵ Bä rhäkt di nani a ut iva aingän ngän nä ma Sanedrin ba ngäni nän gä narhoerqa mamär bä ba ama ulaqimärharhärhäkt iva vuk sä qa sä ma Pol iva mairaska iva ngäni räm mamär sä qa närha aa märänga. Dap pa aiut diva urhi rhäkmu na nas saivuk sämäni iska nani a qa iva nga i qat tet iva sarhe dä va urhi veng ga.”

¹⁶ Näkt kinak nga ma Pol aa qarhamäsaqa qa nari sävät arhä snängaqa dä qa met bä qa qoar nä ma Pol va ama ulaqimärharhärhäkt arha vätki. ¹⁷ Dä ma Pol qa mes akni ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt bä qa qoar na qa rhoqortäqya, “Ngia rhet sä rhaerhak täkt ama rhoemga sage angän narhoerqa mamär iväkt iva ama rhoemga qa rhamän särhäm ga na ama engini.”

¹⁸ Dä soknga qa met sä qa sage qä narhoerqa mamär. Dä qä ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa kä qoar na aa narhoerqa mamär toqortäqya, “Ma Pol qaraki i sa rha mu qa va ama tpäskiarharhäng di qa rhäkne nani a ngo näkt ka qoar na ngo iva ngua rhet sä rhak täkt ama rhoemga sagem nge iva qä qoar na nge na ama engini.”

¹⁹ Dä ama narhoerqa mamär qa sangar dä qa rhoemga aa rhäkt bä qa ar da aa rhäkt sa rhämuk näkt kä snänbät sä qa rhoqortäqya, “Ngu lu agi engini ianiäkt kärqäni i nani a nge iva ngi qoar na ngo nä ini?”

²⁰ Dä qa rhoemga qä qoar toqortäqya, “Ama Judaqäna sa rha rhares ba ne iva rhi nän nge iva ngia rhet sä ma Pol iväkt iva qa rhair dä ma Sanedrin arhä saqong duququ iva mairaska i nani a rha iva rhi qyarmät na qa iväkt iva rhi räm ama engätki säng aa rhäng. ²¹ Sokt di qale ngi nanari nämät ta inguna ama gamoe va rha rhair mäni is nani a qa qararhani i ama rhodäm sä rha di ngä met e na ama ruiom ama udiom. Iarhäkt di sa rha musärhämes iva qaku

rhi namäs dä qaku rhi nanakt bä dängdäng iva rhi veng ga. Bä rhäkt di sa rha rhäkmu na nas näkt sa sokt kale rha nani gi nga snängaqa varhäm arha nän.”

²² Dä qä narhoerqa mamär qa mugem ga i qä goar na qa rhoqortäqyia, “Qale ngi naqoar na aung i sa ngia muqunäga vät a ngo nä rhangät täkt ama enge.” Näkt ka rhäk na qa bä qa met.

Rha Rhäk Nä Ma Pol Sage Ama Tpäsinaqa Ma Feliks

²³ Dä qä narhoerqa mamär qa rhäkne nani aiomni aa narhuiriom gärqiomni i asägäk asägäk nävät a iom di qä rhoer nanokt ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt näkt ka voda rha ama enge bä ba iom doqortäqyia, “Ini rhäkmu na anga udiom anga handrediom na anga ulaqimärharhärhäkt näkt anga ruvek ama dävauung na rha da ama ngärhäqyisem na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat dräm dat tuqun bät ama hoskäna angärha rhäng näkt kosaqi sävät anga udiom anga handrediom na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i ama qep mät arhä rhäkt. Bä va ngän det sae ma Sisaria mamär vät ama ngärhäqyet da levaet nä irhong näp bängang. ²⁴ Dä qosaqi va ngäni rhäkmu na anga hoskäna bä bä ma Pol näkt pa ngänit lu vät a qa mamär bä dängdäng i qa rhän ge ama tpäsinaqa ma Feliks.”

²⁵ Näkt ka säm ama enge va ama abuqit bä bä ma Feliks kärangätni i ngät tamän doqortäqyia, ²⁶ “Aingo ma Klodius Lisias di ngut täk nä gu märmärgem sagem nge, qamoräs na qa ama tpäsinaqa ma Feliks.

²⁷ “Erhak täkt ama ruqa ma Pol di ama Judaqäna rha sangar a qa bä qorhäs iva rhi veng ga sokt di nak ngua rha ama muqunäga sävät a qa i qa di ama ruqa nämäni ama Romgäna dä ngu nä gua ulaqimärharhärhäkt ut män bä ut mumaiar qa.

²⁸ “Dä nani a ngo iva ngu räm ama engätki i mäniekt bä rhit täksärhäm ga i qa slava dä ngua mair na qa da arhä Sanedrin arhä saqong. ²⁹ Bä nga sa äkt dä ngua räm i nak tat täranas sävät a qa i rhat tu arhä snäng i sa qa slava na ama Judaqäna arhä Muräkt dap parhäm ama Romgäna arhä muräkt di qaku gaaäm gärqomni i qa slava na äm bä mai mamär iva urhi väsärhäm ga bä qop urhi veng ga vät a äm angät tpäs.

³⁰ “Näkt nga ngua rha ama muqunäga säng arhani ama Judaqäna arha rhäng gärarhani i rhit täkmu na nas iva rhi veng ga dä ngua lir ngua rhäk na qa sagem nge. Näkt kosaqi ngua von da rha ama enge sävät iarhakt kärarhae i rhat täranas sävät a qa iva rhi goar na nge i mäniekt bä rhat täranas sävät a qa.”

³¹ Dä soknga qä ulaqimärharhärhäkt ta met parhäm arhä narhoerqa aa rhäkne bä rha rha ma Pol bä rhi na qa rha met näp bängagi bä dängdäng i sa rha män sä qa va ama värhäm ama mor äm ma Antipatris. ³² Näkt kale bä duququ dä ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat tet na arha qar di rha qyiradeng na ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhi ngang bät ama hoskäna angärha rhäng iva rha rhet sä ma Pol dap evär däm da bä säva arha vätki e ma Jerusalem. ³³ Bä nga qararhani i rhat tet sä ma Pol bä rha män e ma Sisaria dä rha voda ama abuqit bä ba ama tpäsinaqa näkt ta vodä ma Pol säva aa rhäkt.

³⁴ Dä ama tpäsinaqa qa mes pä qa abuqit dä qa snanbät i ma Pol i qa näva agi a ngärhätkta. Bä nga qa räm i nak ka di nae ma Silisia ³⁵ dä qa goar toqortäqyia, “Qale bä iarhakt kärarhae i rhat täranas sävät a nge rha rhän de dä va ngu nari arha enge bä qosaqi gi muvätki sävät a ngät.” Nasot dä ma Feliks ka voda ama enge iva rha rhu ma Pol vä ma Herot aa vätki näkt pa rhit lu vät a qa mamär i varis kä nang masirhat nae.

24

Ma Pol Qa Mair Dä Ma Feliks Aa Saqong E Ma Sisaria

¹ Näkt nga nasot ama ngärhäqyet ama qunäng dä ama vit na qa ama pris ma Ananias ka met mämane bä sae ma Sisaria qä na arhani ama Judaqäna arha morta näkt sävät arha vämginaqa qarakni i rhat tes ka i ma Tertulus bä rha märhamän bät arha enge sävät ma Pol da ama tpäskinaqa ma Feliks aa saqong. ² Bä nga rha mes ma Pol bä savuk säva ama muräkt dä ma Tertulus kä nasäng i qat tamän bät ama Judaqäna arha enge sävät ma Pol va ama muräkt i qä goar toqortäqyia,

“Qamoräsnaqa ma Feliks, vät tak täkt ama ngärhäktka rhage rhage di sa ngiat tualat nävät ama mädräm ama mär ngät bä ngä met sä ut sa ama bulap da ama rhodäm angärha ron mauiu. Bä ama rhäqäp ama qutsasorhane qärangät ni i ama mär ngät di sa ngä märanas bä bä ut. ³ Dä ut tes ama märmärgem masirhat sagem nge inguna nävät iangärhäkt gia lat moekt toqoräkt. ⁴ Qaku nani a ngo iva ngu natkut sä nge dap täkt di ngut säm ama gaini na nas säp gia rem näkt ngu nän nge iva ngi nari i u rhamän bät aurha enge maqälak sävät ma Pol.

⁵ “Ut dräm säng dak täkt ama ruqa aa rhäng i nak kat dräm gä slava mamär bä qat täranas na ama inirqi mänguräp ama Judaqäna vät ama ivätki moe. Bä qa di akni na qa ama narhoerqa bä ba ama guläñgi na ama Nasaretkäna* ⁶⁻⁷ bä qäqi qa siqut iva qat tualat mava va ama ansäspämgi ama mor qi dä soknga ut sangar a qa.† ⁸ Ngakt bä nga qoki nge maräkt ngi qyarmät na qa mamär dä mamär iva ngia rhän bät ama engätki sävät tangät täkt ama enge sävät a qa.”

⁹ Dä qä Judaqäna arha morta rha mon sa arha engirhong sae sävät ama enge i ma Tertulus bä rhäktuk pä t rha i rhi qoar i ngätki sävät ma Pol.

¹⁰ Bä nga rhoqoräkt i ama tpäskinaqa qa siqutmät bä bä ma Pol iva qa rhamän dä qat tuvät toqortäqyia,

“Nguat dräm i ainge di ama matnävämnenaqa na nge da ama rhäqäp ama goeo angärha ron bä rhak täkt ama ngärhäktka bä äkt i rhäkt di mär gem ngo iva ngua rhair särhäm mes nä gu nge enge dä gi saqong.

¹¹ “Nak kop märmärsäs iva ngi räm ama engätki di rhoqortäqyia, nak kre rhämene dä ngua met sae ma Jerusalem säva ama ansäspämgi ama mor qi ivakt iva ngu ansäs sage ma Ngämuqa bä nak kop as täqyerhäkt di as kaku ut met e na anga ngärhäqyisem da udiom na anga qunäng. ¹² Erhärha rhäkt kärarhae i rhat tamän bät ama enge sävät a ngo di qaku rha män bät a ngo ngu na aung i un däranas sävät a ne ura ngu nasäng na anga inirqi mänguräp ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi ura va ama mämairväm ura rhage rhage mät ama värhäm. ¹³ Bä äkt i rhäkt di qaku mamär vät a rha iva rhi namän bät ama engätki nävät arha enge sävät a ngo.

¹⁴ “Dap pa ngua rhamän mamär sävät a nas täkt. Aingo di nguat dräm ngu nänsäs sage aut mamäkkäna arhä Ngämuqa dä qosaqi nguat dräm ngut päš

* **24:5** ama guläñgi na ama Nasaretkäna Rhat tes ama qatnanaktpämda i ama Nasaretkäna inguna iaqäkt kärak i qa nasäng na rha di ma Jisas nae ma Nasaret. † **24:6-7** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni ama qängärini angät käväläm nämäni ma 6 dä ama qängärini moe ma 7 näkt ama qängärini angät käväläm nämäni ma 8 di qosaqi rha säm irhong sae. ‘Dä nani a ut iva u rhatnävämne na qa varhäm aut Muräkt 7 sokt di ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär ma Lisias di qa män bä qa rha ma Pol näva au rhäkt na aa qrot ama mor ngät. 8 Dä qa rhäkne iva anga ruvek kärarhani i nani a rha iva rha rhair sävät ma Pol di mamär iva rha rhair sävät a qa dä gi saqong.’

ma Iska i ma Jisas aa rhäng. Dä rhaerhärhani ama Judaqäna di rhi qoar i iarhakt ama ruvek di arha ansäs di qaku ama räkt ngät. Sokt di nguat nanakt nä iarhongäkt moe qarqärhong i sa mudu rha säm irhong bä ma Ngämuqa aa Muräkt bä qosaqi ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge qarängätni i mudu rha säm a ngät. ¹⁵ Näkt aingo ngu na rhaerhärhae ama gamoe maräkt di ut moe ut katnanakt ama sägängät iva mugas i dängdäng dä ma Ngämuqa va qa rhäranas na ama näpta moe qararhani i ama vu rha dä ama räkt ta. ¹⁶ Bä äkt i vasägos dä rhäktuk pät a ngo iva nguat mair na ama isiska sädä ma Ngämuqa aa saqong dä säda ama ruvek arhä saqong.

¹⁷ “Bä rhäkt di sa ngua män sae ma Jerusalem nasot ama qoeo ama marheka na ngät i qaku nguat dân e. Bä ngua män sa angätni ama ligär bä ba ama tläktä mänguräp gua ruvek ama Judaqäna. Dä qosaqi ngua män ivakt iva ngu von da angätni ama vodämes pa ama ansäspämgi ama mor qi. ¹⁸ Bä rha män bät a ngo rhoqoräkt i nguat tualat toqoräkt pa ama ansäspämgi i sa ngua qumär nas parhäm ama Muräkt. Dä qaku rha män gem ngo ngu na anga gulängi bä qop qoar rha män bät anga inirqi e.

¹⁹ “Dap arhani ama Judaqäna näva ama ngärhäkta ma Esia di sävät a rha e rhoqoräkt di nak kärarhani iarhakt i mai va rha rhair te dä gi saqong bä va rhi qut mä ngo na arha anga enge i vadi mai äkt kre va arha anga enge sävät a ngo. ²⁰ Dap ngäkt bä va ngi snanbät sä rhärha rhäkt ama gamoe diva rhi qoar i sa qaku rha män bät anga vu ngät anga lat kärängätni i ngua mualat nä ngät toqoräkt i rha mair na ngo dä ma Sanedrin arhä saqong e ma Jerusalem. ²¹ Sokt di ngua mualat na ama sägom di rhoqoräkt i nguat mair da arhä saqong bä ngua nästäm doqortäqyia, ‘Nguat mair va ama muräkt dinguna nguat nanakt i ma Ngämuqa va qa rhäranas na ama ruvek nämät ama tñäpki.’”

Qoki As Tat Sangar Ma Pol

²² Sokt di ma Feliks dinguna äkt i qat dräm mamär sävät ma Iska i ma Jisas dä qa rut na ama muräkt dap kä qoar toqortäqyia, “Qale bä sa nga ama narhoerqa mamär bä ba ama ulaqimärharhärhäkt ma Lisias ka rhän dä sa ngu vodä gu nga snängaqa säva angän muräkt.” ²³ Nasot dä qa voda ama enge ba ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt iva rhit lu vät ma Pol mamär sokt diva rhat tuisiska vät a qa maqälak näkt tit kyiradeng na aa ruavek iva rhit nändäm närhäm ga dä va rhat tatnärhäm ga sa aa tläqa.

²⁴ Nasot angätni ama qunäng dä ma Feliks kä na aa egutki ma Drusila in män. Qi di ama Judaqi. Bä qa rhäkne nani ma Pol bä ma Feliks ka nari qa i qat tamän sävät ama qatnanakt mäni ma Jisas ma Krais. ²⁵ Näkt nga ma Pol qät täväktsäs sävät ama ruqa iva aa iar diva ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong dä qosaqi va ama ruqa diva qät päsrha ama släqyige ige angät snängaqa näkt kosaqi qa rhäväktsäs sävät ma Ngämuqa aa matnävämne iva as mugas ngä rhän dä ma Feliks ka len dä qa qoar toqortäqyia, “Sa qule läkt! Rhäkt diva ngia rhet. Ngäkt bä nga isiska vät a ngo qäsnia dä saqi as pa ngu rhäkne nani a nge.” ²⁶ Ngätki i ma Feliks di qät len nävät ama enge iangärhäkt kärängät i ma Pol qat tamän bät a ngät sokt di nak kop pät iomäkt ama qäväläm di nani a qa iva ma Pol qä ngäip i qä von ga rha anga ligär ivakt iva qä rhäväkt sä qa. Bä äkt i vasägos dä qät täkne nani ma Pol bä qa na qa in damän särhäm ne.

²⁷ Näkt nga nasot ama quiaiom ama udiom dä ma Porsius Festus ka qut-sasot ma Feliks bä ama tpäskinaqa na qa. Näkt toqoräkt i qorhäs iva init kut-sasorhane dä ma Feliks ka qyiradeng nä ma Pol va ama ulaqimärharhärhäkt

arhä luvät inguna nani a qa iva märmär ge ama Judaqäna nävät a qa ma Feliks.

25

Ma Pol Qa Nän Iva Qa Rhair Dä Ma Sisar Aa Saqong

¹ Ma Festus ka män säva ama ngärhätkka ma Judia näkt nga nasot ama dävauung ama qunäng dä qa met nämät ama värhäm ma Sisaria vävit bä sae ma Jerusalem ² bä sae dä ama moräs na rha ama priskäna rhi na ama Judaqäna arhä narhoerta rha mair da aa saqong bä rha voda arha enge bä ba qa sävät ma Pol. Bä rhi nän ga ma ama qrot iva qa nari nämät ta ³ bä va qä rhäk nä ma Pol nae ma Sisaria bä sae ma Jerusalem. Rhat tualat toqoräkt dap nävät ama ngaip ka ama snängaqa i nak nani a rha iva rhi veng ma Pol mäni is. ⁴ Dä ma Festus ka muvät päta rha rhoqortäqyia, “Ma Pol di rha väsarhäm ga e ma Sisaria bä va aingo di qorhäs iva evär däm ngo sae. ⁵ Dä mamär iva ngäni rhäk na angän anga narhoerta iva ngu na rha rhämene sae ma Sisaria ivakt iva nga qrekt bä ngätkki sävät a qa sä guani dä mamär iva rhi rhaespät mät ka e.”

⁶ Bä nga nasot ama ngärhäqyiet da dävauung ura ama ngärhäqyisem ama qunäng i ma Festus kale qa gem da e ma Jerusalem dä qa met mämane bä sae ma Sisaria. Näkt nga duququ dä qa mu ama muräkt näkt ka rhäkne nani ma Pol bä qa mair da aa saqong. ⁷ Bä nga ma Pol qa män dä ama Judaqäna qärrahani i ar sä rha nae ma Jerusalem dä ing namet a qa bä rhi nasäng i rhi sameng irhäm ga i qa mualat na ama rhäqäp ama lat ama vu ngät mamär sokt di iangärhäkt arhä rhäksärhäm di qaku ngätkki nä guani sävät a qa. ⁸ Dä ma Pol qa mair särhäm mes i qä qoar toqortäqyia, “Qaku ngua anbetäk mäni ama Judaqäna arhä Muräkt nä guani dä qaku ngua slava na ama ansäspämgi ama mor qi nä guani dä qaku ngua slava nä ma Sisar nä guani.”

⁹ Sokt di ma Festus di nani a qa iva qä slamär na ama Judaqäna arhä sarem dä soknga qa snanbät sä ma Pol toqortäqyia, “Nga nani a nge iva ngia rhet tävit sae ma Jerusalem säva ama muräkt bä va ngia rhair e dä gu saqong ivakt iva ngu nari rhärhangät täkt arha enge sävät a nge?”

¹⁰ Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Qaku, nak sa nguät mair vä ma Sisar aa mämuğunäs na ama muräkt täkt bä mamär iva ngi nari rhangät täkt ama muräkt sävät a ngo rhe. Bä nak kop ainge di sa ngiat dräm i qaku ngua slava na ama Judaqäna nä guani.” ¹¹ Dap ngakt bä sa ngua mualat nä guani qärqäni i mamär iva ngu näp päta ini angät tpäs di qaku ngut len ama tänpki. Dap ngakt bä ama enge sävät a ngo qärangätäni i rhaerhärhae ama Judaqäna rha män sä ngät di qaku ngätkki na ngät sävät a ngo di qaku maräkt ge aung iva qä vodäm ngo bä ba rha. Bä rhäkt di ngu nän iva ma Sisar qä nari rhangät täkt ama muräkt.

¹² Bä ma Festus kä na aa narhoerta qärrahani i rha nari ama muräkt ta märhamän särhäm ne sä ma Pol aa nän bä rhäksot dä ma Festus ka muqunäga i qä qoar toqortäqyia, “Sa ngia nän iva ma Sisar qä nari gi muräkt bä äkt iva ngu rhäk na nge sage ma Sisar.”

Ma Pol Qa Mair Dä Ma Agripa Qä Nä Ma Bernaisi In Saqong

¹³ Nasot ama marheka na ngät ama qunäng dä ama vitnaqa ma Agripa qä na aa lätkki ma Bernaisi in män e ma Sisaria ivakt iva ini von da ain gutdrir sage ama tpäsinaqa ma Festus. ¹⁴ Bä nga vät ama rhäqäp ama qunäng i qali liom e ma Sisaria dä ma Festus ka rhäväksäs bä bä ma Agripa sävät ama muräkt sä ma Pol.

Ma Festus ka qoar toqortäqyia, “Akni ama ruqa rhak kärakni i as ma Feliks ka sangar särhäm ga bä qaku qa rhäväkt sä qa. ¹⁵ Nga ngua met bä sae ma Jerusalem dä ama moräs na rha ama priskäna rhi na ama Judaqäna arhä narhoerta rha märhamän bät ama enge sävät ma Pol bä rha nän ngo iva ngua rhuräkt pät a qa iva urhi sangäm na qa bä va qa ñäp. ¹⁶ Dä ngua qoar na rha i qaku maräkt parhäm ama Romgäna arhä qärhong doqoräkt inguna ama Romgäna arhä qärhong di as pa rha rhair nä sävetka va ama muräkt ge ama ruvek kärarhani i rhit täksärhäm ga dä va rhi von ga rha ama släqyas ivakt iva qä rhäkne vät iangärhäkt arha enge särhäm mes.

¹⁷ “Näkt nga ngua män ngu na rha rhe ma Sisaria dä qaku maesäs pät a ngo sa ama muräkt dap ngua mu ngät duququ näkt ngua rhäkne nani ma Pol iva qa rhon säväm ngät. ¹⁸ Bä nga qä Judaqäna rha mair ivakt iva rhit boda arha enge iva sävät a qa dä qop kaku rha rhäksärhäm ga na anga lat ama vu ngät masirhat kärangätni i mai nguat tu gu snäng iva rhi rhäksärhäm ga na ngät. ¹⁹ Sokt di nak kaku. Dap kinak tat tamän bät akni ama snängaqa sävät ama märänga qaräkn i qa märanas mänguräp mä rha rhi nä ma Pol sävät arhä qatnanäkt näkt kosaqi sävät ama ñäp ka ama ruqa qaräkn i rhat tes ka i ma Jisas kärak i ma Pol qa qoar i qat däqäm.

²⁰ “Dä ngua lu i qaku märmäsäs gem ngo iva ngua rhän bät ama engätki sävät iarhongäkt toqoräkt dä soknga ngua snanbät sä ma Pol ivar nani a qa iva qa rhet sae ma Jerusalem bä va qa rhair e va ama muräkt sä iangärhäkt arha enge. ²¹ Sokt di nga rhoqoräkt i ma Pol qa nän da ama muräkt iva qale ngät mäk iva nani ma Sisar iva qa qä nari ngät dä ngua rhäkne iva rhi väsärhäm ga bä dängdäng iva ngu rhäk na qa sage ma Sisar.”

²² Dä ma Agripa qä qoar nä ma Festus toqortäqyia, “Nani a ngo iva aingo maräkt ngu nari iaqäkt ama ruqa.”

Dä ma Festus ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Duququ dä va ngi nari qa.”

²³ Qale bä duququ dä ama ruvek tit boda arhä qutdrir ama mor ngät sage ma Agripa qä nä ma Bernaisi rhoqoräkt i init don säva ama vätki at käväläm ama mor äm gärgomni i ma väspästämne na ama ruvek e vä bam in na ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerta mamär näkt sävät ama märän bäm da ama gamoe näva ama värhäm. Dä ma Festus ka rhäkne dä ama ulaqimärharhärhäkt ta män sä ma Pol savuk säp ka vätki at käväläm.

²⁴ Dä ma Festus kä qoar toqortäqyia, “Sagem nge ama vitnaqa ma Agripa bä sävät a ngän moe qararhani na ngän i qale ngän däkt gem ut, ngän moe ngäni lu rhak täkt ama ruqa qaräkn i ama Judaqäna moe rha män gem ngo sävät a qa e ma Jerusalem dä qosaqi rha met bä rha män gem ngo rhe ma Sisaria. Rha män sa arha enge sävät a qa näkt tit nästäm i rhi qoar i vadi mai va qä ñäp. ²⁵ Sokt di ngua lu i qaku qa mualat na anga vuini qarqäni i mamär iva rhi veng ga vät ini angät tpäs. Näkt nguna qa voda aa nän iva ma Sisar qä nari aa muräkt dä ngua mü gu snäng iva ngu rhäk na qa sae ma Rom.

²⁶ “Sokt di as kaku nguat dräm iva ngu säm doqor mäniekt sage qa moräsnaqa nae ma Rom. Bä ma ngo i ngua rhäkne bä rha mon sä qa sarhe säda angän saqong moe dap pa qosaqi qa rhair dä gi saqong maräkt, ainge ama vitnaqa ma Agripa, ivakt iva nga urhi näm mamär dä rhangät täkt ama muräkt angärha ron dä nak as kre i ngu rha anga muvätki dä va ngu säm anga engini sage ma Sisar. ²⁷ Inguna nguat tu gu snäng i qaku maräkt gem ngo rhoqoräkt iva ngu rhäk na anga ruqa sage ma Sisar qaräkn i ut päsrhäm ga dap kaku sa anga enge anga räkt ngät irhäm ga.”

26

Ma Pol Qa Sameng Sävät A Nas Bâ Bâ Ma Agripa

¹ Dä ma Agripa qä qoar nä ma Pol toqortäqyia, “Isiska vät a nge iva ngia rhamän sävät a nas.”

Dä ma Pol qa siqutmät na aa rhäkt näkt ka nasäng i qat tamän bät ama enge sävät a nas toqortäqyia,

² “Qavitnaqa ma Agripa, ainge di nguat nari gem mes i märmär gem ngo masirhat iva ngua rhair dä gi saqong ivakt iva ngu rhäkne särhäm mes nä gu nga enge sävät ama Judaqäna arhä rhäksärhäm sävät a ngo. ³ Bâ märmär gem ngo masirhat dinguna ainge di ama mädrämga na nge masirhat sävät ama Judaqäna arhä qärhong bâ qosaqi iarhongäkt kärqärhong i qaku sägäni na rha sä irhong. Bâ äkt i rhäkt di ngut nok pät a nge iva ngi sangar ama bulap bâ ngi nari ngo.

⁴ “Ama Judaqäna moe di rhat dräm gua iar mänasäng i ama rhoemga na ngo naimäk äkt pä gu ngärhätkka maräkt bâ qosaqi e ma Jerusalem. ⁵ Bâ nak tat dräm a ngo mauiu näkt ngakt bâ nga nani a rha di mamär iva rhi sameng mamär sävät a ngo i nak aingo di qale ngo i ama Farisiqa na ngo qaräkni i nguat tet mamär varhäm aut katnanakt ama Judaqäna säda aut kärhong angärha ron. ⁶ Näkt ta mu ngo va ama muräkt täkt dinguna äkt i nguat nanakt na ama enge qarängättni i sa mudu ma Ngämuqa qa mu sage aut mamäkkäna na ngät.

⁷ “Qärängät ka enge na ama mumänaris iangärhäkt i ama ruvek pät ama ngärhäqyisem da udom na ama enivirhong nae ma Israel di rhat nanakt iva rhi lu i ama enge ngä rhu angät släqyige vät a nas. Rhat nanakt dap ti saengäkt sa ama ansäs sage ma Ngämuqa qunäng näp bängang. Qamoräsnaqa ama vitnaqa ma Agripa, ama Judaqäna di rhat tair na ngo va ama muräkt di nak kop nävät tangät täkt gu qatnanakt. ⁸ Mäniekt bâ arhani nävät a ngän di ngän du angän snäng i qaku mamär vät ma Ngämuqa iva qa rhäranas na ama ruvek nämät ama tñäpki?

⁹ “Dap ngätkti i mäqi ngo maräkt di nguat tu gu snäng ma ama qrot i mamär iva nguat tusar nä iarhakt kärarhae i rhat nanakt nä ma Jisas ama Nasaretka aa ngärhipki. ¹⁰ Bâ qoki rhäkmamär i ngua mualat toqoräkt e ma Jerusalem. Sa nguat tualat pa ama priskäna ama moräs na rha arhä qrot angärha rem i nguat tu ama rhäqäp na rha ama qatnanaktpämda va ama tpäskiarharhäng dä ak na ngo rhäkt i sa mudu nguat dräm ngut tares pät ama ruvek arha rhäng iarhakt kärarhae rhi veng da. ¹¹ Bâ ama rhäqäp nä imek dä nguat tet bâ nguat don säva ama mämaiväm i näva äkt bâ säva äkt bâ ngu sangäm na rha dä ngu siqt i nguat täqäne sä rha iva rhat tamän mava nä ma Ngämuqa. Bâ nak koki rhäkmamär i ngur qur masirhat bâ qäqi nguat tet nasot a rha bâ säva apni ama näfis ap ama värhap bâ ngu sangäm na ama qatnanaktpämda mavängam e.

Ma Pol Qa Sameng I Qa Qutsasorhane Rhoqor Mäniekt

(26:12-18 / Lat 9:3-19 / Lat 22:6-16)

¹² “Maos pät aosni ama tmerhäs toqoräkt di nguat tet sä iangärhäkt ama lat pa ama qrot angärha rem nage ama moräs na rha ama priskäna iva sae ma Damaskus. ¹³ Gua vitnaqa na nge, rhoqoräkt di qorhäs na ama mäniqunäng dap ngu ngang barhäm ama iska dä ngua lu ama neraqa na rhävuk näda ama usäpki arha ron qaräkni i qä sen namet a ngo ngu nä gua ruavek näkt erait mät ka di masirhat i nak ka män näva ama qunäga aa uväs sa aa neraqa. ¹⁴ Dä arpus na ut moe samäk sävät ivät dä ngua nari ama eguinga i qat tamän särhäm ngo na ama Judaqäna arha enge rhoqortäqyia, ‘Sol, Sol, mäniekt bâ ngi

sangäm na ngo mavängam? Qoki nge ngit bon nas ta ama märänga ama mor qa rhoqoräkt i ngiat täranas sävät a ngo.'

15 "Dä ngua snanbät toqortäqyia, 'Engeska, auge na nge?'

"Dä ma Engeska qa movät toqortäqyia, 'Aingo ma Jisas, kärak na ngo rhäkt i ngi sangäm na ngo. 16 Rhäkt di ngia rhäranas bä ngia rhair nä gia qaräsem. Ngua män gem nge ivakt iva ngua rhuqunän bät a nge iva ngiat tualat pä gua rem näkt pa ngi sameng mamär sävät agirhong gärqärhongni i sa ngia lu irhong nagem ngo rhäkt bä va as pa sävät guarhong iva ngur qur a nge rhäm irhong.

17 "Dä va nguat tumaiar na nge nämät gia ruvek maräkt dä nämät ama Jentailqäna. Ngut täk na nge sagem da 18 ivakt iva ngu rhar mät arhä saqong näkt pa ngu evär dä m da näva ama bängangit bä säda ama qunäga aa ron dä va ngu evär dä m da nämät ama qrot i ma Sämgä bä sage ma Ngämuqa ivakt iva nga rhat nanakt na ngo dä va ngu qyiradeng na arha vuirhong näkt pa ngua rhu rha mänguröp iarhakt kärarhae i sa ngua arñis na rha sage mes.'

19 "Sagem nge ama vitnaqa ma Agripa, bä äkt i ngua met parhäm ama enge mamär qarängätni i sa ngua rha ngät näva ama nämänämgä na rhävuk. 20 Sa ngua met parhäm ngät i narhoer dä ngua met sage ama ruvek e ma Damaskus näkt sage ama ruvek e ma Jerusalem bä e ma Judia moe näkt kosaqi sage ama Jentailqäna. Nguat tet dä ngu sameng bä bä iarhakt ama ruvek i mamär iva rhi näpgoer na nas näkt pa rhit dong sage ma Ngämuqa näkt pa rhat tualat na ama lat kärängätni i ngärhi sämaengätkti i sa rha näpgoer na nas.

21 "Bä nga rhoqoräkt dä ama Judaqäna rha sangar a ngo va ama ansäspämgi ama mor qi bä rhi siqut iva rhi veng ngo di vät tangät täkt gua lat angät tpäs.

22 Sokt dinguna vasägos dä qale ngo vä ma Ngämuqa aa luvät bä sarhäkt sävät tak täkt ama qunäga bä äkt i nguat mair täkt bä ngu sameng na ama engätkti bä ba ama moräsna rha dä ama ruvek mavängam doqorne. Qaku ngua mu guani savono sävät ma Moses kä nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge angärha rhäng dap ut moe ut tamän bät ama enge ama sägängät sävät ama lat iva as ngät dän 23 doqor sävät ma Krai iva qa rhon säda ama märänga aa ron näkt nguna ama narhoerqa na qa iva qa rhäranas nämät ama tñäpki diva qa sameng sävät ama neraqa bä ba aa ruvek maräkt dä bä ba ama Jentailqäna."

24 Bä nga rhoqoräkt i ma Pol qät täkne särhäm mes nä iangärhäkt ama enge dä ma Festus ka näs täm qa masirhat i qa qoar toqortäqyia, "Pol, sa guani na nge mamär! Gi rhisu qarängät ama mor ngät i ngit ta ngät di iangärhäkt ngät tu ama inirqi nä gi mädräm."

25 Sokt di ma Pol qa movät toqortäqyia, "Qamoräsnaqa ma Festus, nak kaku guani na ngo. Agirhong gärqärhongni i nguat tamän bät irhong di ama engätkti nä irhong dä ama räkt irhong. 26 Ainge ama vitnaqa di qunäga vät a nge sä rhärhong däkt bä äkt i mamär vät a ngo iva nguat tamän na ama isiska sävät a nge. Bä rhäkt di nguat dräm i ainge ama vitnaqa di sa ngiat dräm nä rhärhong däkt moe inguna sa irhong ngä märanas da ama ruvek arhä saqong.

27 "Gua vitnaqa ma Agripa, nguat dräm i ngiat nanakt na ama enge qarängätni i mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm a ngät."

28 Dä ma Agripa qa movät pät ma Pol toqortäqyia, "Ngiat tu gi snäng iva dä rhom däkt ama qäväläm ama qot äm angärha ron diva ngia rhäqäne dä mamär na ngo iva ngut pä s ma Krai aa rhäng?"

29 Dä ma Pol qa movät toqortäqyia, "Näma dä ama qot äm ama qäväläm ura ama uiu äm ama qäväläm sokt di ngu nän sage ma Ngämuqa iva ainge bä sävät

tärha rhäkt moe qärrarhae i rhat nari ngo rhäqyerhäkt diva ngän dän doqor ngo dap kaku nani a ngo iva rhit kop mät angän däkt na ama sengäna rhoqor ngo rhäkt.”

³⁰ Dä ma Agripa qa märanas kä na ama tpäsinaqa dä ma Bernaisi näkt sävät iarhäkt moe qärrarhae i mai rhat muqun gem ga. ³¹ Bä vuk sä rha näp ka vätki at käväläm dap tat tamän sä mänguräp mä ne rhoqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qaku qat tualat nä guani qärqäni i mamär iva rhi väsrhäm ga ura rhi veng ga vät ini angät tpäs.”

³² Dä ma Agripa qä qoar nä ma Festus toqortäqyia, “Vadi mai qaku ma Pol qä nanän da ama muräkt iva ma Sisar qä nari ngät dä mai mamär iva ngia rhuisiska vät a qa rhäkt.”

27

Ma Pol Qa Met Mät Ama Mlauski Ama Mor Qi Iva Sae Ma Rom

¹ Bä nga rhoqoräkt i ma Festus ka muräkt iva u rhet pä garäska säva ama ngärhäktka ma Itali dä ma Pol qä na arhani qärrarhani i rha näva ama tpäskiarharhäng di rha vodäm da säva ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt aa rhäkt. Qa di rhat tes ka i ma Julius näkt ka nämäni arhani ma Sisar aa ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat tes ta i ama Ogastaskäna. ² Dä ut ton na nas sämät ama mlauski ama mor qi qäraktni i qia män näva ama värhäm ama mor äm ma Adramitium gäraktni i rhit täkmu na qi iva qia rhet sävät ama ivärhimek pät garäska aa väm bät ama ngärhäktka ma Esia dä ut märanas bä urhi ngang bät garäska aa rhäng. Dap toqoräkt di ma Aristarkas di qä na ut. Qa di ama Masedoniaqa qäraktni i qa näva ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika.

³ Näkt nga duququ dä ut män e ma Saidon dä ma Julius ka rhäväkt sä ma Pol ivakt iva qa rhet sage aa ruavek ivakt iva rha rhatnrhäm ga varhäm aa tläqa. Ma Julius ka lavuqi na qa bä qa mualat toqoräkt. ⁴ Näkt nae dä saqi ut met pät garäska aa rhäng bä ut met säng ama urqa ma Saiprus aa rhäng i urhi ngang bät iagekt di ama mär ige inguna vä rhage di ama laurqi ama mor qi sävät a ut. ⁵ Mamär dä urha ang mananamuk dä garäska aa ron bä urha ang bät ama garäska aa rhäkt pät ama ngärhäqyiom ma Silisia dä ma Pamfilia bä ut mair e va ama värhäm ama mor äm ma Maira va ama ngärhäktka ma Lisia. ⁶ Sae dä qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa qa män bät aktni ama mlauski ama mor qi nae ma Aleksandria näkt kiät tet iva sae ma Itali dä saqi qa mu ut mät ki.

⁷ Urhi ngang maqälak maqälak da ama rhäqäp ama qunäng angärha ron nage ama laurqi bä ut na ama qrot äm ama qäväläm nani a ne rhoqoräkt i urhi ngang bät ama garäska aa rhäkt glaqot na ama värhäm ama mor äm ma Nidus. Bä ama laurqi ama qrot ki qia mäqäne dä mamär na ut bä qaku mamär iva ut namet toqoräkt dä soknga urha ang bä ut met säng ama urqa ma Krit aa rhäng dage da ama urqa aa väm ma Salmone nämät ama laurqi at krot. ⁸ Bä ut na ama qrot nani a ne dap urhi ngang bät ama garäska aa rhäkt bä ut män bät ama ivärhäs kärqosni i rhat tes äs i ma Naringi ama Mär Qi glaqot na ama värhäm ama gaini na äm ma Lasea.

⁹ Ut tar sa ama rhäqäp ama qunäng bät garäska aa rhäng nage ama laur ama mor ngät bä aurha tmerhäs di sa ama tñäpki qiat mair vät a äs inguna ani di sa ut met e na ama qunäga qäraktni i ama Judaqäna rhat dräm dat teranot pät a qa i äkt di ama garäska qat dräm gat täranas masirhat. Dä soknga ma Pol qa nasäng i qat tugem i qä qoar toqortäqyia, ¹⁰ “Aruvek, nguat lu i rhos täkt aurha tmerhäs diva anga märänga ama mor qa qa rhän bät a ut dä äs angärha

ron bā mēnaris iva qābās na ama mlauski dā ama gunān dā qosaqi aiut diva qābās na ut.” ¹¹ Sokt di qā narhoerqa bā ba ama ulaqimārharhārkhākt di qaku qa nari nāmāt ma Pol dap kinak kā met sage ama ruqa qarak i qat turākt ta ama mlauski qā na ama ngārhi nāmāt ama mlauski dā in goar na qa iva qop pa rhat tet.

¹² Inguna ani di ma Narimgi ama Mār qi di qaku ama mār ās ama ivārhās iva qale rha e dā iangārkhākt ama soeng angāt kunāng angārha ron. Bā ākt i ama rhāqāp na rha nāvāt a rha rha mu arhā snāng i qop pa rhat tet parhām arha iska i nani a rha iva rha rhān e ma Finiks bā va qale rha e dā ama soeng angāt kunāng angārha ron. Ma Finiks di ama narimgi e ma Krit nākt iaqyākt ama narimqi di qiat narhong sāvāt iglem moe i sāda ama laurqi at kānak sāvāt sael dā qosaqi sāda ama laurqi at kānak sāvāt a mārmar.

Ama Laurqi Ama Mor Qi Vā Garāska Bā Qia Māranas Na Ama Vaeng Ama Mor Ngāt

¹³ Bā nga ama mār ige ama laurige ngārhi nasāng i ige ngārhi e maqālak dā rha mu arhā snāng i rhākt di mārmarās iva rhat tet bā sae ma Finiks dā soknga rha māranas bā rha ang bāt ama garāska aa rhākt glaqt na ama urqa ma Krit. ¹⁴ Nak kop kaku qale qale dā ama laurām ama qrot ām mamār ām ngā mēn inamuk nāvāt ama urqa sa ām angāt krot. ¹⁵ Bā ama laurām ngā rha qā mlauski bā urhi siqt iva urhi ngang marākt nāva aurha iska dā qaku dap ama laurām ngā rhong bām gi dā soknga ut kyiradeng na ama mlauski bā ama laurqi qi nān mā qi māmono.

¹⁶ Bā nga urhi ngang nāvāt ama laurqi at krot sāng ama urqa ama gaini na qa ma Kauda aa rhāng dā ut tualat ma ama qrot i urhit lu varhām sa ama mlausini* bā urhit sek sā ini bā urhit kop sā ini mamār. ¹⁷ Bā nak as nga qā gamoe rha māqāne dā mamār nā qārqāni savono dā rha qop pāt ama mlauski ama mor qi na ama aropkāna ma ām qrot i rha ing ngāt māni qi ivakt iva rhi sāmaqrot na qi. Dā rhit len i varis ama mlauski qi naqt ama qunga inguna qaku ama dur e vāt ama narimgi e ma Sirtis. Dā soknga rha anbut sa ama boiqi qaraktni i ama laurqi qi nān mā qi sa ama mlauski ivakt iva qi ngang maqālak nākt ta qyiradeng na ama laurqi bā qit ta qi.

¹⁸ Bā nga duququ dā qoki as ama laurām ama qrot ām ngārhit don na ut masirhat dā soknga rha nasāng i rhit don na ama gunān nāmāt ama mlauski ¹⁹ nākt nga vāt ama dāvaung na qa ama qunāga dā qosaqi rha rhon na angātni ama mlauski marākt at gunān sāp garāska. ²⁰ Bā nga ama laurām di qoki as ām ngārhit don na ut dā ama qunāga dā ama qaeng di qaku urhit lu angāt saqong bāt ama rhāqāp ama qunāng dā bok da aut katnanakt dap ut tu ut snāng iva qaku mair na ut.

²¹ Bā ama gamoe di rha met da ama rhāqāp ama qunāng angārha ron i qaku rhat tās anga tmās bā nasot dā ma Pol qa mair māngurāp mā rha nākt kā goar na rha rhoqortāqyia, “Aruvek, vadi mai sa ngāni nari nāmāt ngo dā qale ngān namet nae ma Krit dā vadi mai mānarhāk pāt angān gārhong dā va ama mārās pāt a ngān. ²² Dap tākt di ngut tāslāp pāt a ngān iva qale ngān len inguna va qaku qābās na anga sāgāk nāvāt a ngān sokt ama mlauski diva qābās na qi.

²³ “Nguat tamān doqorākt dinguna ma Ngāmuqa qaraktni i qale ngo va aa rem bā qosaqi ngu nānsās sagem ga di mai akni aa ensel qa mair vāt ngua ut nāp bāngang ²⁴ bā qā goar na ngo rhoqortāqyia, ‘Pol, qale ngit len. Nak pa nguna ngia rhair va ama murākt dā ma Sisar aa saqong. Bā ākt i nāvāt

* **27:16** mlausini Ianiākt ama mlausini di ini ngāt drām ngāt tatnārha ama ruvek kre va ama mlauski ama mor qi qia rhon.

ma Ngämuqa aa lavuqi dä va qa rhumaiar nge ngi nä iarhakt moekt mät ama mlauski.' ²⁵ Bä va rhäkt diva märmär gem ngän inguna aingo di nguat nanakt nä ma Ngämuqa i aa enge qarängätni i sa qa qoar na ngo na ngät diva ngä rhu angät släqyige vät a nas. ²⁶ Sokt di aut mlauski diva ama laurqi qi es däm gi bä sävät a qoan ba anga urqa."

Sa Qorhäs Iva Ma Polqäna Rha Rhän Mit Pät A Qoan

²⁷ Vät ama ngärhäqyisem da levaet na qi ama bängagi dä qoki as ama lauräm ngärhi ses da ama mlauski bä urhi ngang bät ama garäska ma Adriatik aa rhäng bä nga nani äkt mäni bängagi dä ama ruvek kärarhani i rhat dräm dit lu vät ama mlauski di rha räm i ngäkt kre ama mlauski di qi ngang iva sävät a qoan. ²⁸ Dä soknga rha mon ama siqutka mane va ama garäska ivakt iva rhi räm i sa var ta e glaot na ama qunga dä rha lu i nävät ama qunga inamäk sävät ama garäska aa rhäng di ama ruom ama udiom na ama mitaqäna. Qale rha maqälak dä saqi as ta rha ama siqutka dä sa rha lu i ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem na ama mitaqäna. ²⁹ Dä rha len i varis ama vaeng ngä narhon na aut mlauski samit sämäni ama sinap dä soknga rha rhon na ama agaqäna ama levaet na ngät nämät ama mlauski säva ama garäska dap urhi nän doqoräkt iva lir qunäga.

³⁰ Mamär dä ama ruvek kärarhani i rhit lu vät ama mlauski di nani a rha iva rha rhumaiar nas i rhi ang masirhat nämät ama mlauski bä äkt i rhi nänbut sä qä mlausini samäk säp garäska iva mairas i rhi nänbut sa anga agaqäna samäk nävät ama mlauski at tärhäkt. ³¹ Dä ma Pol qa qoar na qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa qä na ama ulaqimärharhärhäkt toqortäqyia, "Ngakt bä nga iarhakt di rhi ang masirhat nämät ama mlauski rhäkt diva aingän diva qaku maiar na ngän." ³² Bä äkt i ama ulaqimärharhärhäkt ta rhodäkt pa ama aropkäna sä qä mlausini bä arpus nä ini säp garäska.

³³ Bä sa nga qorhäs iva qunäga dä ma Pol qa qrotpät sä rha moe iva rha äs. Qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Nävät angäna tlenga dä ngän meranot da ama ngärhäqyisem da levaet na ama qunäng angärha ron bä qoki sa qaku ngän mäsu guani. ³⁴ Rhäkt di ngot sämaqrot na ngän iva ngän däs anga tmäs i nak pa ngänät däqäm. Ngän moe rhäkt diva qaku aung gä narha anga ruanini."

³⁵ Qat tamän doqoräkt bä rhäksot dä qa rha ama bret bä qa mes ama mär sage ma Ngämuqa da arhä saqong. Nasot dä qa von mäni qä bret bä qä nasäng i qat täs. ³⁶ Rha moe di sa rha rha ama sämaqrot bä rha mäsu angätni ama tmäs. ³⁷ Ama handrediom ama udiom dä ama ruvek ama dävauing na rha da ama ngärhäqyisem da qäraet da sägäk na rha na ut moe mät ama mlauski. ³⁸ Bä nga rha moe rha mäsu bä arhä sareme mamär dä rha rhon na ama wit nämät ama mlauski säp garäska ivakt iva sak pämgä.

Sa Mava Na Ama Mlauski

³⁹ Näkt nga qunäga dä iarhakt kärarhae i rhit lu vät ama mlauski rha lu ama ivätki vät a qoan sokt di qaku rha räm iosäkt ama ivärhäs. Bä nga rha lu ama garäska aa narimgi näkt mit pät a qoan di sokt ama qunga dä rha mu arhä snäng iva rhi siqut ti ing ba ama mlauski bä qi qut ama qunga mit pät a qoan. ⁴⁰ Bä nga rhoqoräkt dä rha rhodäkt sa ama aropkäna sa ama agaqäna bä ngä mon mäsu säp garäska dä qosaqi rha rhäväkt sa ama aropkäna sa ama palangiglem näda ama mlauski arha rhes kärqiglemni i iglem ngät dräm ngärhit dong bämgä. Mamär dä rha sek sa ama boiqi vät ama mlauski arha mas ivakt iva ama laurqi qi e väm gi bä va qi rut na vät ama mlauski samit sävät a qoan. ⁴¹ Sokt di nak kä mlauski qia qut mana vät ama qunga. Bä nga arha vämgä qia qut mana rhoqoräkt dä rhän särhäm gi bä qaku mamär iva qi

narut. Dap ama vaeng ama mor ngät ngän betäkmät na arha ribit mä irhong mä irhong.

⁴² Dä ama ulaqimärharhärhäkt di rha qoar na ne na ama snängaqa iva rhi veng ama ruvek näva ama tpäskiarharhäng mät kä mlauski i varis ti narhortäm bä samit sä rhäqäsäk dä rhi nang masirhat. ⁴³ Dap kä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa di nani a qa iva qa rhumaiar ma Pol dä qa anmae vät a rha sä iaqäkt arhä snängaqa. Dap ka voda ama enge bä bä iarhakt kärarhae i rhat dräm iva rhit tortäm iva rhi er ti rhon na nas bä va rhi rhortäm samit sävät a qoan. ⁴⁴ Dap kärarhani moe i vät a rha diva rhi rhortäm sä nas pät anga qävälöp nävät ama mlauski bä qosaqi va anga palangigleng angärha rhäng. Bä nga ut mualat toqoräkt dä ut moe di maiar na ut sa mämit sä rhäqäsäk.

28

Ma Polqäna E Va Ama Urqa Ma Malta

¹ Bä nga ut moe ut män mit pät a qoan i mamär na ut moe dä nak as ut räm i rhat tes iaqäkt ama urqa i ma Malta. ² Ama ruvek nävä iaqäkt ama urqa di ama mär ta i ama lavuqivämda. Di rha ek ta ama mudäbäs näkt ta ar sä ut moe sae inguna rhoqoräkt di ama suigi bä ama umälet.

³ Dä ma Pol di qa angsäspät na ama ngämung säva ama angi näkt nga qat tu ngät mäkä mät ama mudam dä ama uiuvärhaqa väs däm ga näp ka angi i qa len ama qärnaqi bä qa qut ma Pol aa rhäqyet näkt kat nanes mäni et. ⁴ Bä nga qa ruvek näva ama urqa rha lu qä uiuvärhaqa i qat nar nämäni qarak aa rhäqyet dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, "Rhak täkt ama ruqa di nak nguaräm ama väveng bäm ga ama ruqa. Näma dä qa mäqäne dä mamär i qa mumaiar nas näp garäska sokt di ama ngämuqi ma Jastis diva qaku qi naqyiradeng na qa iva qat däqäm."

⁵ Sokt di nga ma Pol qa värvär aa rhäqyet sä qä uiuvärhaqa sämät kä mudam dä qop kaku anga rämgi qia män bät a qa nämät ama uiuvärhaqa aa qeng. ⁶ Qa ruvek di mai rhat luvät na qa iva rip däm ga ura va arpus na qa samäk i qä näp sokt di qop tat luvät nä qarak pät ama uiu äm ama qäväläm bä qop kale dä qaku guan maos ngä märanas pät ma Pol dä soknga rha qutsasorhane na arhä snängaqa dä rhi qoar i qa di äkni iaqäkt ama ngämuqa.

⁷ Dap ma Publius ama moräsnaqa nävä iaqäkt ama urqa di qale aa ivärhap e glaqot. Di qa ar sä ut bä säva aa vät bä qali lut e vät ama dävauqama qunäng näkt ka slamär na ut mamär i qät lu vät a ut. ⁸ Dap aa mamäk di rhoqoräkt di ama rämgi ama mor qi na amä uvupki dä ama ingdäktka bä aräm ga sämäni lai. Ma Pol qa mon ivakt iva qä lu qa näkt nga nasot i qa nän bät a qa dä qa mu aa rhäkt pät a qa bä qa mumäräs pät a qa.

⁹ Bä nga i rhängät täkt ama lat ngä märanas dä ama rämgivärharha moe nävä iaqäkt ama urqa rha män bä ma Pol qa nän bät a rha bä märäs pät a rha.

¹⁰ Rha slamär na ut masirhat i rhit bon ut ta ama vänbon masirhat näkt nga rhoqoräkt i ut täkmu na nas iva ut tet dä rha von ut ta ama gunän masirhat iva ngärhit lu vät a ut sa aurha iska vät garäska aa rhäng.

Ma Pol Aa Mänmänäs E Ma Rom

¹¹ Nasot ama dävagukt ama eqoan gärangättni i qali lut e ma Malta dä ut märanas bä urha ang bä garäska mät ama mlauski ama mor qi qäraktni i mäqi qia män bä qia mair e ma Malta da ama soeng angät kunäng angärha ron. Iaqqäkt ama mlauski di qi nae ma Aleksandria näkt sa rha emär vät arha vämgi ma ama udiom ama iausiom i ma Kastor qä nä ma Polaks ama ngämuqa

ma Sus aa imiom. ¹² Bā ut mon sāmāt ama vārhām ama mor ām ma Sirakyus bā qali lut e vāt ama dāvaung ama qunāng. ¹³ Nākt nae dā u rhang bā garāska bā ut māt e māt ama vārhām ama mor ām ma Regium. Nākt duququ dā ama mār qi ama laurqi qia māt nākt kale bā vanaia dā ut mair e māt ama vārhām ama mor ām ma Puteoli. ¹⁴ Ut māt bāt arhani ama qatnanaktpāmda e dā rha rhāqoar sā ut bā qali lut gem da vāt ama sāgos ama tādenas. Bā nae dā ut met bā sae ma Rom.

¹⁵ Bā nga ama qatnanaktpāmda nae ma Rom di sa rha nari sāvāt a ut i ut dān dā rha mārānas na glāius bā arhani rha māt bāt a ut e māt ama vārhām ma Maket i ma Apius dā arhani rha māt bāt a ut e māt ama vārhām ama Dāvaung ama Situaqāna. Bā nga ma Pol qa lu rha dā qa mes ama mār sage ma Ngāmuqa inguna arhā qāranas ās ngā sāmaqrot na qa.

¹⁶ Bā nga ut māt e ma Rom dā ma Pol di rha qviradeng na qa iva sokt ka qale qa sā nas kā na ama ulaqimārhaarhākt iva qāt lu vāt a qa.

Ma Pol E Ma Rom

¹⁷ Nasot ama dāvaung ama qunāng dā qa mes ama Judaqāna arhā narhoerta sāvāt a ne. Bā sa nga vāstāmne na rha dā ma Pol qā qoar na rha rhoqortāqya, “Gua ruavek, ngātki i qaku ngua mualat nā guani iva ini ngārhi slava na aurha ruvek bā qosaqi aut kārhong gārqrhongni i ama venane sā irhong nage aut mamākkāna sokt di rha sangar a ngo e ma Jerusalem bā rha vodām ngo bā ba ama Romgāna. ¹⁸ Bā nga rha rāmbāt sā ngo mamār dā nani a rha iva rhi rhāvākt sā ngo inguna qaku rha māt bāt guani qārqāni i mamār iva rhi veng ngo vāt ini angāt tpās. ¹⁹ Sokt di ama Judaqāna di qaku nani a rha iva ama ulaqimārharhārhākt ti narhāvākt sā ngo dā ngua lu i qaku ng nga iska dā ngua nān da ama murākt iva ma Sisar qā nari ngāt.

“Sokt di nak kop kaku ngua māt sā guani qārqāni iva ngu rhāksārnhā gua ruvek pāt ini angāt tpās. ²⁰ Bā ākt i ngua rhākne nani a ngān iva ngu lu ngān dā ngua rhamān sārnhām ngān doqor tākt. Dap nani a ngo iva ngānāt drām i sa rha qop pāt a ngo nā rhak tākt ama sen dīnguna nāvāt ama qatnanakt kārangātni i alut ama Israelqāna di ut nanakt iva ma Kraiss ka rhumaier ut.”

²¹ Dā rha muvāt pāt ma Pol toqortāqya, “Qop kaku ut ta anga abūqitnāk nae ma Judia qārqrtnākni i rha sām bām itnāk sāvāt a nge. Bā qosaqi ama qatnanaktpāmda qārharhani i sa rha māt nae ma Judia di qaku aung gā voda anga enge ura qa mārhamān bāt anga engini sāvāt a nge sa anga vuini. ²² Sokt di nani a ut iva urhi nari nāmāt nge i gi qatnanakt di ngāt tet toqor māniekt inguna ut drām i ama ruvek moe di rhat tamānsās sāvāt ama ruvek kārarhani i rhat nanakt nā ma Jisas.”

²³ Rha qop ma akni ama qunāga iva vāstāmne na rha rhi nā ma Pol bā ama rhāqāp na rha masirhat ta māt sāp iosākt ama ivārhās kārqosni i ma Pol qat tas e. Bā ma Pol qat tamān sārnhām da mānasāng bāt duququs bā dāngdāng i bāngagi i qāt tāvāksās dā qat tuqunāga vāt a rha sāvāt ma Ngāmuqa aa Murāktpām. Dā qā siqut i qā rhartām sa arhā qatnanakt sāmāni ma Jisas nā ma Ngāmuqa aa vāmginarha arha enge ngā na ama Murākt nage ma Moses.

²⁴ Bā arhani nāvāt a rha di rhat nanakt i ama enge iangārnhākt kārangāt i ma Pol qat tamān bāt a ngāt di ama engātki na ngāt dap arhani di qaku rhat nanakt. ²⁵ Bā qaku sōgāk na arhā snāngaqa dā rhi nasāng iva vrāsprās na rha rhoqorākt i ma Pol qa voda aa dāngdāngini na ngāt ama enge i qā qoar toqortāqya, “Ama Qloqaqa ama Qumārquārqa qa mārhamān bāt ama engātki bā ba angān mamākkāna rhoqorākt i qa mārhamān māt ma Aisaia ma Ngāmuqa aa vāmginaqa rhoqortāqya,

- 26 “ ‘Ngia rhet bā sage rhārhae rhäkt ama ruvek dā ngi qoar na rha rhoqortäqyia,
 “Aingän di nak pa ngänät nari sokt diva qaku qunäga vät a ngän
 bā nak pa ngänät nañäm sokt diva qaku ngän nalu guani.”
- 27 Inguna rhārhae rhäkt ama ruvek di sa arhä mädräm ngä män i sa qaku
 qunäga mät ngät
 bā sokt mamär vät a rha iva rhat nari ama gaini nämät arha sdäm
 dā sa rha väsdät mät arhä saqong.
 Nga vadi mai qaku rhoqoräkt di mamär iva rhat nañäm na arhä
 saqong
 bā va rhat nari nämät arha sdäm
 bā va qunäga mät arhä mädräm
 dā va rhi rhong sävät a ngo dā va ngua rhumaiar ta.’ ”

28 Bā ma Pol qa rhäksot na aa enge rhoqortäqyia, “Nani a ngo iva ngänät dräm
 i ama enge sävät ma Ngämuqa aa mumaiar di sa qa rhäk na ngät sage ama
 Jentailqäna bā rha diva rha rhat maengäkt sä ngät.” 29*

30 Qale ma Pol vät ama rhäk täm iom ama quaiiom bät iaqäkt aa vätka dap
 kät boda ama ligär vät a qa bā nga ama ruvek tat dän iva sagem ga dā qä rhar
 sä rha sagem mes. 31 Qaku guani ngärhit päsarhäm ga dap ama qaräqa na qa
 bā qä sameng sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm dā qä su sävät ma Engeska
 ma Jisas ma Kraiss.

* 28:29 Ma Luk ka sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dā arhani ama ruvek
 di rha sām ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha sām ini sae.
 ‘Bā nga nasot i qa märhamän dā ama Judaqäna rha met dap tit beng bät a ne masirhat.’

Ma Romgäna

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama Jentailqäna ama qatnanakt pä m da e ma Rom. Rhoqoräkt di rhoqor qre i masirhat na ama Judaqäna ama qatnanakt pä m da i qosaqi qale rha e mä nguräp mä rha.

Ma Pol qa säm ivakt iva qä rhäkmu na ama iska nanokt nas iva sae ma Rom dä ma Spän. Dä qosaqi qa säm ivakt iva rhi nari nä mät ama ngangga maräkt aa sameng sävät ama mumaiar qärangät ni i as kaku rha nari ngät mamär. Qosaqi nani a qa iva gät täväktsäs mamär sävät ama Jentailqäna rhi na ama Judaqäna sädä ma Ngämuqa aa snängaqa aa ron na aa lat na ama rhäqästäm.

Ma Romgäna di qi sameng mamär na ama sameng ama mär ngät bä qit täväktsäs i ma Ngämuqa aa snängaqa na ama mumaiar di qa bä ba ama ruvek moe vät ama ivät ki i ama Jentailqäna rhi na ama Judaqäna. Ama mor qa ama snängaqa di rhoqortäqyia, sävetka di qat dän i ama räktka na qa di nävät ma Ngämuqa. Rhäkt di ut lu ama ruvek moe di ama vurha na rha dap pa rhi rha ama mumaiar nävät ama qatnanakt bä rhoqoräkt diva rha rhän i ama qumärqumärta na rha mamär. Näkt mamär iva qale rha ma ama qrot sa ama qatnanakt toqoräkt nävät ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa. Ma Romgäna di qir qur ut tä ma Pol aa qänäskänes masirhat sävät ama Judaqäna dä väm gi di sa qa säm ama rhäqäp na ngät ama enge nävä Ma Mru Ngät Ama Rharesbane.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-15)

Sävät Ama Räkt Ngät Ama Iar Nage Ma Ngämuqa (1:16-17)

Ama Ruvek Moe Di Qaku Ama Räkt Ta (1:18-3:20)

Ma Ngämuqa Qat Tualat Sä Ut Iva Ama Räkta Na Ut Dä Aa Saqong (3:21-5)

Ma Ngämuqa Qat Tualat Sä Ut Iva Ut Tualat Na Ama Räkt Ngät Ama Lat (6-8)

Ma Ngämuqa Aa Lat Sä vät Ama Mumaiar Di Ama Räkt Ngät (9-11)

Mamär Iva Ut Tualat Na Ama Räkt Ngät Ama Lat (12-15:13)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (15:14-33)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Märmärgem (16)

Ma Pol Qa Sä m Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanakt pä m da E Ma Rom

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ama latka vä ma Jisas ma Krai aa rem bä ngo di ama ngangga qärakni i sa ma Ngämuqa qa armeng däm ga dä qa mes ka ivakt iva qä sameng na aa sameng ama mär ngät. ² Ama sameng ama mär ngät di sa mudu ma Ngämuqa qa mumä naris pä t a ngät bä aa vämginarha rha märhamän bät a ngät dä sa rha sä m a ngät pa ama qumärqumär ngät ma Ngämuqa aa enge. ³ Iangärhäkt ama sameng ama mär ngät di sävät aa emga qärakni i qa män nävät ma Devit aa enevaqi i ama ruqa na qa ⁴ bä nävät ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa aa qrot di sa ma Ngämuqa qa qur a ut i qa di aa emga na qa ma Engeska ma Jisas ma Krai toqoräkt i sa qa märanas na qa nä mät ama täpki.

⁵ Nävät a qa dä ma Ngämuqa qa von ngo rha ama nämsävät ki dä ama lat i ama ngangga iva ngu rhoer nanokt ama Jentailqäna ivakt iva rhat nanakt nä ma Jisas ma Krai dä va rhat tet parhäm iangärhäkt arhä qatnanakt bä nävät tangät täkt dä va qä rha ama qutdrir. ⁶ Bä rhangät täkt di qosaqi bä ba ngän gärrarhani i qale ngän e mät ama värhäm ama mor ä m a Rom aingän gärrarhae i ma Ngämuqa sa qa mes ngän iva ngän bä bä ma Jisas ma Krai.

⁷ Bã rhäkt di sa ngut säm sävät a ngän moe e ma Rom aingän gärrahae i ma Ngämuqa aa snäng bät a ngän dä sa qa mes ngän ivakt iva aa ruvek na ngän.

Mamär iva ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss ini von ngän da ama bulap dä ama nãmsävätki.

Ma Pol Di Nani A Qa Iva Qa Rhet Sae Ma Rom

⁸ Narhoer di nävät ma Jisas ma Kraiss dä nguat tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän moe inguna ama ruvek nävät ama ivätki moe di sa rhat nari sävät angän gatnanakt. ⁹ Ma Ngämuqa qäarakni i nguat tualat bã ba qa nävät gu snängaqa moe i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät sävät aa emga di sa qat dräm i vasägos dä nguat tamän sävät a ngän ¹⁰ bät ama qävälap moe qarqapni i ngu nän.

Ngu nän iva nävät ma Ngämuqa aa Muräkt ama mär ngät dä va as pa ngua rhet ngu lu ngän bät ama rhodäm gärangätini i sa qa muqunän bät a ngät. ¹¹ Inguna nani a ngo masirhat iva ngu lu ngän ivakt iva ngua rhatnärhäm ngän ivakt iva ngäni rha ama modämne nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bã va ngärhi sämaqrot na ngän. ¹² Ama rharimini di rhoqortäqyia, va ut moe i aingän dä aingo diva u rhatnärhäm ne moe sä ne i ngua rhatnärhäm ngän nä gu qatnanakt dä va ngän datnärhäm ngo na angän gatnanakt.

¹³ Gua ruavek, mamär iva ngänät dräm sävät tangät täkt. Ma ama rhäqäp nä imek dä nguat turäkt ba nas iva ngua rhet ngu lu ngän sokt di ngäda ani ngä mäqäne sä ngo bã qaku ngua met. Qosaqi nani a ngo iva ngua rhäqäne dä mamär nä guavek nä mänguräp mä ngän iva rhat nanakt nä ma Jissas toqor arhani qärrahani i sa ngua mualat sä rha nävät arhani ama Jentailqäna moe.

¹⁴ Inguna aingo di gua lat diva ngua rhatnärha ama ruvek kärerhahi i rhat tamän na ama Grikkäna arha enge bã sävät ama ruvek kärerhahi i qaku rhat tamän na ngät i näma dä sa rha su ura qinak kaku rha su. ¹⁵ Bã äkt i aingo di qosaqi nani a ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät bã ba ngän gärrahani i qale ngän e ma Rom.

Ama Räkta Ama Ruqa Dä Ma Ngämuqa Aa Saqong Diva Qat Däqäm Di Nävät Aa Qatnanakt

¹⁶ Aingo di nguat nanakt mamär na ama sameng ama mär ngät sävät ma Jissas inguna ngät di ma Ngämuqa aa qrot iva ngä rhumaiar nä iarhakt kärerhae i rhat nanakt i narhoer di ngä met sage ama Judaqäna näkt nasot dä qosaqi ngä met sage ama Jentailqäna. ¹⁷ Inguna ama sameng sävät ma Jissas ma Kraiss di ngärhi sameng mamär i ma Ngämuqa di qat tualat toqor mäniekt sa ama ruvek bã rhat dän i ama räktta na rha da aa saqong doqoräkt i rhat nanakt nä ma Kraiss. Iangärhäkt di rhoqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätini i ngät tamän doqortäqyia, “Qäarakni i sa qa män i ama räktka ama ruqa na qa dä ma Ngämuqa aa saqong diva qat däqäm di nävät aa qatnanakt.”

Ma Ngämuqa Aa Uraqi Sävät Ama Ruvek Arha Lat Ama Vu Ngät

¹⁸ Näda ama usäpki arha ron dä ma Ngämuqa qar gur a ut i sa qa rhäkmu na nas na aa uraqi iva qä rhäksärha ama Jentailqäna bã va qä sangäm na rha iarhakt kärerhae i qaku rhit kutdrir sagem ga dä qosaqi qärerhahi i rhat tualat na ama lat ama vu ngät. Iarhakt ama ruvek di qärerhae i arha lat di ngät tair särha ama engäktki ivakt iva qale qunäga vät ama ruvek sä qi. ¹⁹ Ma Ngämuqa aa uraqi di qia e vät a rha inguna agini qarqäni i ama ruvek diva rhat dräm ini sävät ma Ngämuqa di sa qunäga vät a rha sä ini. Qoki ma Ngämuqa qa muqunäga sä ini bã ba rha. ²⁰ Mänasäng naimäk äkt i ma Ngämuqa qa säm ama ivätki moe bã sarhäkt dä sa ama ruvek tit lu mamär nä ma Ngämuqa aa

grot ama sok tām ngät ngä nä iarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhi sameng sävät aa iar bä sa qunäga vät a rha sä qa nävät iarhongäkt kärqärhong i sa qa sām irhong. Bä äkt i rha di qaku mamär vät a rha iva rhi namu guaām särhäm mes. ²¹ Inguna sa rhat dräm ma Ngämuqa sokt di qaku rhit kutdrir sävät a qa inguna qa di ma Ngämuqa bä gop pa rhat tes ama mär sagem ga. Dap kinak arhä mungäsäng di qaku ngät tualat mamär dä arhä mädräm di ngät dän i ama dungdung ngät bä qosaqi bängangit mät ngät. ²² Rhi qoar i rha di ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät sokt di sa rha män i nak ama dädända na rha ²³ bä qaku mamär iva rhi nan da arhä quum sä nas bä qosaqi qaku rhi naqutdrir sage ma Ngämuqa qarakni i ama ngätdäqäm ga vasägos di nak kinak dap kinak tat tualat toqoräkt sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät iva ngät nañäm doqor ama ruqa qarakni iva qä nöp ura rhoqor ama isäm ura rhoqor ama lauvirhong maos maos.

²⁴ Bä nävät iomäkt i ama ruvek di ama dädän da dä sa ma Ngämuqa qa qyiradeng na rha sāmät ama vuirhong gärqärhongni i nani arhä snängaqa nä irhong bä rhat tualat na ama lat kärangätni i ama qluqi vät angät tpäs sävät a ne. ²⁵ Rhit kutsasorhane na ama engätkti sävät ma Ngämuqa bä va nani ama iraski. Rhi nän da arhä quum sä nas bä rhit kutdrir dä rhat tualat bä bä ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa sām ini dap kinak kaku sage iaqäkt kärak i qa sām iarhongäkt moe qarak i mamär iva rhi nänäs sagem ga vasägos. Ngätkti rhoqoräkt.

²⁶ Bä äkt i nävät tangät täkt arha lat dä ma Ngämuqa qa qyiradeng na rha säda ama snängaqa aa ron na ama qavatka qarakni i qaku maräkt. Bä qäqi ama evop di rhat tualat na ama lat kärangätni i mai va qaku rhi natmualat na ngät i rhi qavat sä ne. ²⁷ Bä rhoqorne rhoqoräkt i qosaqi ama gamoe di qaku nani a rha iva rhat tas ti na ama evop dap nani a rha masirhat iva rhat tas ti na arhani ama gamoe. Ama gamoe di rhat tualat na ama lat ama vu ngät mamär sävät a ne bä nävät iangärhäkt arha lat dä ma Ngämuqa qä sangäm na rha.

²⁸ Qaku nani a rha iva rhat sangar sävät ama engätkti na ngät ama mädräm sävät ma Ngämuqa bä äkt i qa qyiradeng na rha sāmät ama mädräm gärangätni i qaku ama räkt ngät ivakt iva rhat tualat nä iarhongäkt kärqärhong i mai va qaku rhi natmualat nä irhong. ²⁹ Bä rha di rhäqap ta na ama lat maos maos moe qarangätni i ama vu ngät ama lat dä ama alek näkt ti slava na ne na ama lat ama vu ngät. Dä vasägos dä arhä snängaqa ama vu qa sävät arhani arhä qarhong bä rhi veng ne dä rhat sangar ama snängaqa iva rhi arhäktgyäm sä ne dä rhi iras tām ne dä nani a rha iva rhi slava na arhani ama ruvek. Rhat tamän bä ngärharhäng na ne ³⁰ näkt iarhakt di qosaqi rhat tamän mava na ne dä ama vu da arha ron sävät ma Ngämuqa dä rhat tamän na ama mume sävät a ne dä rhat nañäm mane na arhani ama ruvek dä rhat tair na nas dä rha di rhat tu arhä snäng sävät ama is masirhat ivakt iva rhat tualat na ama vu ngät ama lat bä qaku rhat tet nasot arhä mamäkkäna arha enge.

³¹ Bä rha di rhat tualat na ama lat toqor ama dädända arha lat dä qaku rhat tualat parhäm arha enge na ama mumänaris dä qaku rhat tualat na ama mär ngät ama lat sävät arhani ura rhit lavuqi na rha. ³² Sa rhat dräm i ma Ngämuqa aa Muräkt di ngät tamän i ama ruvek kärarhani i rhat tualat nä iarhongäkt di mamär iva rha rhet sāmät ama tñäpki. Sokt di qaku sokt tat tualat nä iarhongäkt dap käqi sägäni na rha rhi na ama ruvek kärarhani i rhat tualat nä irhong.

2

Ma Ngāmuqa Aa Rākt Ngāt Aa Matnāvāmne

¹ Aruvek, aingān gārarhae i ngān datnāvāmne na arhani sa arha lat ama vu ngāt diva ngāni rha ama rhāksārham bā va qaku mamār iva ngān namu guaām sārham mes inguna qosaqi ngānāt drām ngān dualat nā ama lat toqorākt. ² Ut drām i ma Ngāmuqa aa matnāvāmne di ama rākt ngāt toqorākt i qat tatnāvāmne na ama ruvek kārarahani i rhat tualat nā iarhongākt toqorākt. ³ Ari, goki ngātki i qaku mamār vāt a ngān iva ngān naingis ma Ngāmuqa aa matnāvāmne qrekt i ngānāt drām ngān datnāvāmne na arhani ama ruvek dap kosaqi ngānāt drām ngān dualat na ama lat toqorākt. ⁴ Ura nguarām ngān dusaksak nā ma Ngāmuqa aa lat ama mār ngāt inguna qaku qā sangām na ngān goki ākt i ngān dualat nā iarhongākt dap kat tudāvarhām na ngān? Nak mamār iva ngānāt drām mamār i ma Ngāmuqa di ama mār aa lat inguna nani a qa iva ngāni lu mamār dā sa va ngāni nāpgoer na nas.

⁵ Sokt di aingān di ama grot angān snāngaqa bā ākt i qaku qunāga vāt a ngān sā ma Ngāmuqa aa lat. Bā nga ngān dualat toqorākt dā nak sa ma Ngāmuqa va qā rhāksārham ngān masirhat pāt ama qunāga qārakni iva aa uraqi dā aa rākt ngāt aa matnāvāmne ngā rhān. ⁶ Inguna ma Ngāmuqa va qā von da aa muvātki bā ba ama ruvek moe asāgāk asāgāk parhām ama lat kārangātni i sa rha mualat na ngāt. ⁷ Ma Ngāmuqa va qā von da ama iar ama sok tām ngāt ba ama ruvek kārarahani i vasāgos dā qale rha sa ama bulap bā rhat tualat na ama lat ama mār ngāt ivakt iva ma Ngāmuqa qā von da rha ama murhāmeska dā va qā sek sā rha. ⁸ Arhani ama ruvek di sokt nani a rha iva rhat tet parhām arhā snāngaqa dā rhat tet parhām ama lat kārangātni i qaku ama rākt ngāt dap kaku nani a rha na ama lat ama rākt ngāt. Bā va iarhakt ama ruvek diva ma Ngāmuqa qā rhor na aa uraqi vāt a rha. ⁹ Bā va rhoqorākt dā va ama ruvek moe qārarahani i rhat tualat na ama vuirhong diva avuqi na rha māt ama mārānga dā ama ruanini. Bā va iaqākt ama mārānga dā ama ruanini diva irhom ngā rhān bāt ama Judaqāna narhoer nākt nasot dā sa ama Jentailqāna. ¹⁰ Dap ma Ngāmuqa va qā von da ama murhāmeska dā ama qutdrir nākt ama bulap sage iarhakt moe qārarahae i rhat tualat nā qārqrhongni i ama mār irhong. Va qa rhualat toqorākt narhoer sa ama Judaqāna nākt nasot dā sa ama Jentailqāna. ¹¹ Inguna ma Ngāmuqa di qat tatnāvāmne na ama ruvek moe rhoqorne varhām ama sāgāngāt ama matnāvāmne.

Ma Ngāmuqa Aa Matnāvāmne Nākt Aa Murākt

¹² Ama Jentailqāna di qaku ma Ngāmuqa aa Murākt nage ma Moses nga e gem da. Sokt di nga rhat tualat na ama vuirhong dā sa qābās na rha bā qale rha sañis nā iangārkhākt ama Murākt. Dap ama Judaqāna di ama Murākt nga e gem da bā nga rhat tualat na ama vuirhong dā va ma Ngāmuqa qa rhatnāvāmne na rha nā iangārkhākt ama Murākt ¹³ inguna qaku nāvāt iomākt i ama ruvek di sokt tat nari ama Murākt di rhat dān i ama rāktta na rha dā ma Ngāmuqa aa saqong dap kinak pa rha rhān i ama rāktta na rha qre i rhit pās ma Ngāmuqa aa Murākt angārha rhāng.

¹⁴ Ama Murākt nage ma Moses di sa qaku rha von ama Jentailqāna rhām ngāt sokt di ngakt bā varhām arhā snāngaqa marākt dā rhat drām dat tualat na ama lat kārangātni i ama mār ngāt da ama Murākt angāt saqong bā rhoqorākt di rhir qur ama ruvek i sa rhat drām i agi a lat di marākt na ngāt bā qop agi a lat di qaku marākt na ngāt. Nāma dā ākt bā qaku rhām da nāvāt ma Ngāmuqa aa Murākt nage ma Moses. ¹⁵ Bā arha lat di ngārhi sameng ba ama ruvek i iangārkhākt kārangāt i ama mār ngāt da ama Murākt angāt saqong di rhoqor qre i sa rha sām a ngāt māt arhā snāngaqa. Dā arhā snāngaqa qat tamān sārham

da i arha lat di ama vu ngät ura ama räkt ngät. ¹⁶ Bä äkt i varhäm ama sameng ama mär ngät kärangätni i ngu sameng na ngät di vät iaqäkt ama qunäga diva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek nävät ma Jisas ma Kraiss sa arha lat kärangätni i sa rha mualat na ngät i ama ngaip ngät.

¹⁷ Dap aingän diva ngän doqor mäniekt, aingän gärrarhae i ngän des nas i ama Judaqäna? Aingän di sa ngänät sangar ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä ngänit sek na nas i ma Ngämuqa aa ruvek na ngän ¹⁸ bä ngänät dräm ama lat kärangätni i nani ma Ngämuqa iva ngän dualat na ngät nävät ama Muräkt kärangätni i sa ngä su ngän sävät ama lat kärangätni i ama räkt ngät. ¹⁹ Näkt aingän di ngän du angän snäng i ngäni rhoer nanokt ama säsurta mamär bä qosaqi aingän di ama neraqa bä bä iarhakt kärarhae i qale rha vä bängangit angät tpäs. ²⁰ Dä aingän di qosaqi ngän du angän snäng i ngänit dodräp ama däädända näkt aingän di ama ruvek kärarhani iva rhi su ama rhoes inguna ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses kärangätni i ama mädräm ama mär ngät dä ama engätkki at tarebäm di nga e gem ngän.

²¹ Ngakt bä ngätkki nä iarhongäkt moekt dä aingän gärrarhae i sa ngäni su arhani ama ruvek di ngu lu mäniekt bä qaku ngäni su nas? Dä aingän gärrarhae i ngäni sameng doqortäqyia, “Qale ngäni sua” di nga ngäni sua? ²² Dä aingän gärrarhae i ngän damän doqortäqyia, “Qale ngäni qavatnävätlägut” di nga ngäni qavatnävätlägut? Näkt aingän gärrarhae i ngän dair särha ama iaus kärangätni i ama ruvek sa rha mualat na ngät di nga ngäni sua nävät ama mämuimek pa ama ansäspäm gärrangätni i iangärhäkt ama iaus nga e väm ngät? ²³ Ngänit sek na nas i ma Ngämuqa aa Muräkt nga e gem ngän sokt di ngänit bon ma Ngämuqa rha ama qluqi i ngäni nänbetäkmät na ngät. ²⁴ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Inguna nävät a ngän ama Judaqäna dä ama Jentailqäna di rhat tamän mava nä ma Ngämuqa aa ngärhipki.”

²⁵ Ngakt bä ngänit päs ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses angärha rhäng di iangärhäkt ama lat kärangätni i sa rha däktsäng mä ngän diva ngät tatnärhäm ngän dap ngakt bä qaku ngänit päs angärha rhäng di aingän di ngän doqor ama ruvek kärarhani i qaku rha däktsäng mä rha. ²⁶ Ngakt bä ama Jentailqa qärakni i qaku rha däktsäng mä qa di qät päs ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses angärha rhäng diva qa rhoqor qärakni i rha däktsäng mä qa dä ma Ngämuqa aa saqong. ²⁷ Bä aingän ama Judaqäna qärarhani i ngäni nänbetäkmät na ama Muräkt diva ama Jentailqäna qärarhani i sa qaku rha däktsäng mä rha bä rhit päs ama Muräkt angärha rhäng diva rha rhatnävämne na ngän näma dä äkt bä sa ngän da ama Muräkt kärangätni i rha säm a ngät bä sa rha däktsäng mä ngän.

²⁸ Bä ama ruqa di qaku qä namän i ama Judaqa na qa sokt nävät iomäkt i rha däkt aa släqyige inguna iomäkt di nak kop ama släqyige angät käni. ²⁹ Ama engätkki na qa ama Judaqa di iaqäkt kärak i qa rhoqoräkt namuk näda aa ron. Ama ruqa rhoqoräkt di rhoqor qre i sa ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa däktsäng mä qa vät aa mungäsäng dap ka di qaku rhoqoräkt inguna nävät ama Muräkt kärangätni i rha säm a ngät. Qa di qaku aa ansäs ngät dän nage ama ruvek dap kinak ngät dän nage ma Ngämuqa.

3

Ma Ngämuqa Aa Lat Di Ama Räkt Ngät

¹ Nga guaäm nga ni e qärqomni i äm ngät tatnärha ama Judaqäna qärqom i qaku äm ngät tatnärha ama Jentailqäna? Ura nga guani anga mär ini nga ni e dä iomäkt angärha ron i rhi däkt säng ama ruqa? ² Ari, nak ama rhäqäp

nä irhong dä iomäkt angärha ron. Narhoer di sa ma Ngämuqa qa von ama Judaqäna rha aa enge ivakt iva rhat sangar a ngät. ³Ngu lu va rhoqor mäniekt kre i arhani nävät a rha di qaku rhat tet parhäm iangärhäkt aa enge? Nga va nävät iangärhäkt arha lat dä va qaku ma Ngämuqa qä namet parhäm aa enge? ⁴Va qoki qaku mamär iva rhoqoräkt. Näma dä ama ruvek moe di ama irasmätta sokt di ma Ngämuqa di qat tamän bät ama engätki na ngät ama enge qarängätni i rhoqor aa enge qarängät i ngät tamän doqortäqvia,

“Va qoki ngi qur ama ruvek i ama engätki nä gia enge rhoqoräkt i ngiat tamän bät a ngät
dä va ngia rhäqäne dä mamär i ngia rhän näp iarhakt kärarhae arhä väs i rhi siqut na nge.”

⁵Nguaräm aung nävät a ngän gäarakni i qaku qat tu aa snäng mamär diva qä snanbät toqortäqvia, “Aurha lat ama vu ngät di ngärhi sameng i ma Ngämuqa aa lat di ama räkt ngät. Bä rhoqoräkt dä ngu lu mäniekt bä va qä sangäm na ut pät angät tpäs?” ⁶Ari, qoki mamär iva qä sangäm na ut kre i ut tualat toqoräkt. Ngakt bä qaku di ngu lu va ma Ngämuqa qa rhatnävmne na arhani ama ruvek pät ama ivätki rhoqor mäniekt? ⁷Sokt di varis aung nävät a ngän diva qä snanbät toqortäqvia, “Gua enge ama iraski na ngät di ngärhit puk sä ma Ngämuqa aa enge i ama engätki na ngät dä ngärhit sämamor na aa murhämeska. Ngakt bä rhoqoräkt dä ngu lu mäniekt bä va qä sangäm na ngo i ama vuqa na ngo vät angät tpäs?” ⁸Bä nguaräm iaqäkt ama ruqa diva as kat tamän doqortäqvia, “Nguaräm mamär iva ut tualat na ama vuirhong masirhat ivakt iva ama mär irhong ngät dän.” Iangärhäkt ama enge di ngät toqor arhani ama ruvek nävät a ngän arha enge ama iraski na ngät kärängätni i rhi qoar i aingo di nguut tamän bät a ngät. Iarhakt ama ruvek arhä rhäksärhäm nage ma Ngämuqa di ama räkt ngät.

Qaku Aung Anga Ruqa Di Ama Räkta Na Qa Mamär

⁹Mänia? Nga aiut ama Judaqäna di ama räkta na ut dap kaku rha ama Jentailqäna? Qaku! Qoki sa qaku! Nak sa ngua muqunäga mamär narhoer i ama Judaqäna dä ama Jentailqäna di rha moe di qale rha da ama vuirhong angärha ron. ¹⁰Rhangät täkt di ngät toqor ma Ngämuqa aa enge qarängätni i ngät tamän i,

“Qaku aung anga ruqa qa e qäarakni i ama räkta na qa mamär. Qoki sa qaku aung mas anga sägäk!

¹¹Qaku aung gäarakni i qunäga vät a qa
dä qaku aung gäarakni i qät nän nani ma Ngämuqa.

¹²Rha moe di sa rha rhong nä ma Ngämuqa bä rha moe di ama vurha na rha. Dä qaku aung gäarakni i qat tualat na ama lat kärängätni i ama mär ngät. Qoki sa qaku aung mas!

¹³Arha väm di ngät toqor ama nänpta arha uqup kärängätni i ngät naqang. Bä arhä qoebañ di ngärhit bon da ama engirhong ama iraski nä irhong ngä na ama enge qarängätni i ngärhi sangäm na ama ruvek toqor ama uiuvärhirhong angät kånogi nämät arha väm

¹⁴bä rhäqäp mät arha väm na ama märhamän mava qarängätni i ngärhi slava na ama ruvek.

¹⁵Rhit täkdävar ti ngang iva rhi sangäm na ama ruvek dä rhi veng da.

¹⁶Näkt koe nai i rhat tet e di rhi slava na ama ruvek arha iar dä rhit bon da rha ama märän.

17 Bã qaku rhat dräm iva qale rha da ama bulap angärha ron doqor mäniekt
18 dä sa vasägos dä qaku rhat dräm dit len ma Ngämuqa.”

19 Rhäkt di qunäga vät a ut i sa iarhongäkt moe vä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses di irhong bä bä iarhakt kärarhae i sa qale rha vä iangärhäkt ama Muräkt angärha rem iväkt iva ngärhi väs mät ama ruvek arha väm moe dap pa ama ruvek nävät ama ivätki moe diva qale rha vä ma Ngämuqa aa matnävämne. 20 Iangärhäkt ama Muräkt angärha lat diva ngät tuqunäga vät ama ruqa qrekt bä qat tualat na ama vuirhong dap kaku aung di ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät iomäkt i qat tet nasot ama Muräkt.

Ma Ngämuqa Aa Iar Ama Räkt Ngät Di Ngät Dän Säväät A Ut Nävät Aut Katnanakt

21 Dap täkt di sa ma Ngämuqa aa iska qa män säda eraqi qaräkni iva ama ruvek ta rhän i ama räktta na rha da aa saqong nä varhäm ga bä iaqäkt ama iska di qaku anga guani säväät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. Sokt di ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ngä nä ma Ngämuqa aa vämginarha sa rha märhamän mamär säväät iaqäkt ma Ngämuqa aa iska. 22 Ma Ngämuqa qat tes ama ruvek i ama räktta na rha di nävät arhä qatnanakt sämäni ma Jisas ma Krai inguna dä ma Ngämuqa aa saqong di ama Judaqäna dä ama Jentailqäna di rha rhoqorne. 23 Ama ruvek moe di sa rha mualat na ama vuirhong bä sa qale rha gläius nä ma Ngämuqa aa murhämeska. 24 Sokt di nävät ama vänbon gop äkt mavängam nä ma Ngämuqa aa nämsävätki dä sa rha män i ama räktta na rha nävät ma Jisas ma Krai käräkni i sa qa rhäksasot a rha. 25 Ma Jisas di sa ma Ngämuqa qa vodäm ga iva ama vodämes na qa iväkt iva nävät aa biaska dä va ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong nävät arhä qatnanakt sämäni qa. Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt iväkt iva qar qur ama ruvek i aa matnävämne di ama räkt ngät inguna varis ama ruvek ti qoar i qa di qaku ama räkt ka na qa rhoqoräkt i qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong dap kaku qä sangäm na rha. 26 Bã qosaqi nävät iangärhäkt ama lat di rhäkt di ma Ngämuqa qar qur ama ruvek i qa di ama matnävämneqa ama räkt ka bä qosaqi mamär vät a qa iva qat tes iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat nanakt nä ma Jisas i ama räktta na rha.

27 Bã nga rhoqoräkt dä ngu lu va auge qä nän sä nas? Qaku mamär vät aung iva qä nän sä nas inguna nävät iomäkt i qät päs ma Ngämuqa aa Muräkt ura nävät iomäkt i qat tualat na ama lat kärangätmi i ama Muräkt ngät tamän iva qat tualat na ngät. Qop sokt nävät iomäkt i ut nanakt nä ma Jisas aa lat dä ma Ngämuqa qä rhar sä ut 28 inguna ut dräm i ama ruqa di ama räkt ka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong di sokt nävät aa qatnanakt dap kaku nävät iomäkt i qät päs ama Muräkt angärha rhäng. 29 Ura nga ma Ngämuqa di sokt ama Judaqäna arhä Ngämuqa? Nga qa di qosaqi qaku ama Jentailqäna arhä Ngämuqa? Ari, qosaqi qa di ama Jentailqäna arhä Ngämuqa. 30 Ma Ngämuqa di sokt ka ama sägäk. Näkt pa qa rhes ama Judaqäna dä ama Jentailqäna i ama räktta na rha di nävät arhä qatnanakt. 31 Nga rhoqoräkt dinak urhi qyiradeng nä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dap sokt ut sangar ama qatnanakt? Qaku rhoqoräkt dap kinak urhi sämaengätki na ngät.

4

Ma Ngämuqa Qa Mes Ma Abraham I Ama Räkta Na Qa Inguna Nävät Aa Qatnanakt

1 Bã rhäkt diva ngua rhamän säväät aurha ikkäna arhä mamäk ma Abraham. Ngu lu agini qarqäni i sa qa lu mamär nä ini vät aa iar nävät aa lat mänguräp

mä qa qä nä ma Ngamuqa? ² Ngakt bä ma Abraham di ama rätkka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät aa lat dä sa vadi mai mamär vät a qa iva qat tair na nas nävät iomäkt. Sokt diva qaku mamär vät a qa iva qä natmair na nas dä ma Ngämuqa aa saqong ³ inguna sa ut dräm i ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ma Abraham gat nanakt nä ma Ngämuqa bä ma Ngämuqa qa mes ka i ama rätkka na qa inguna nävät aa qatnanakt.”

⁴ Sa ut dräm i ama ruqa qarakni i qat tualat di rhit sek mä qa bä iangärhäkt aa rhitsek di qaku rhat lu ngät i ama vänbon mavängam dap iangärhäkt aa rhitsek di ngät dän inguna nävät aa lat. ⁵ Dap ma Ngämuqa qarakni i mamär vät a qa iva qa rhuat sa ama vu qa ama ruqa bä va ama rätkka na qa diva qa rhes aung anga ruqa qarakni i qaku qat tualat i ama rätkka na qa da aa saqong inguna nävät aa qatnanakt. ⁶ Bä rhom däkt di ama rharimini sä ma Devit aa enge qarangätni i qa märhamän bät a ngät sävät ama ruqa qarakni i märmär gem ga inguna ma Ngämuqa qa mes ka i ama rätkka na qa dap kaku nävät aa lat i qa märhamän doqortäqyia,

⁷ “Ama märmärgem ge iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa qyiradeng na arha vuirhong
bä qärrarhani i qa rhäksot na arha vuirhong.

⁸ Ama märmärgem ge qarakni i aa vuirhong di ma Ngämuqa sa qa qyiradeng nä irhong.”

⁹ Nga rhangät täkt ama märmärgem gärangätni i ma Devit ka märhamän sävät a ngät di sokt ngät bä bä iarhakt kärarhae i rha däktsäng mä rha? Qaku. Ngät di qosaqi bä bä qärrarhani i qaku rha däktsäng mä rha inguna ut dräm i ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i ma Abraham di sa qat nanakt nä ma Ngämuqa bä nävät tom däkt dä sa ma Ngämuqa qa mes ka i ama rätkka na qa da aa saqong. ¹⁰ Rhangät täkt di ngä märanas käsnia? Nga narhoer toqoräkt i as kaku rha däktsäng mä qa ura qinak nasot ama qäväläm gärqomni i sa rha däktsäng mä qa? Nak narhoer dap kaku nasot.

¹¹ Ma Abraham di sa rha däktsäng mä qa näkt iangärhäkt ama lat di ama muqunän na ngät ivakt iva ngärhi sämaengätki i qa di ama rätkka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät aa qatnanakt mudu vät ama qäväläm gärqomni i as kaku rha däkt säng mä qa. Rha mualat sä qa rhoqoräkt divakt iva qa rhän i ama ruvek kärarhani i sa qaku rha däktsäng mä rha arhä mamäk ivakt iva qosaqi rha diva ma Ngämuqa qa rhes ta i ama rätkka na rha nävät arhä qatnanakt. ¹² Bä sa rha däktsäng mä qa divakt iva qosaqi qa rhän i ama ruvek kärarhani i rha däktsäng mä rha arhä mamäk. Arhä mamäk na qa dinguna qaku sokt nävät iomäkt i sa rha däktsäng mä rha dap kosaqi nguna qale rha dä iangärhäkt ama sägängät ama iar angärha ron na ama qatnanakt kärangätni i qale ma Abraham da angärha ron as toqoräkt i qaku rha däktsäng mä qa.

Ama Mumänaris Di Bä Bä Iarhakt Kärarhae i Rhat Nanakt

¹³ Ma Ngämuqa qa mumänaris pät ma Abraham gä na aa es nasot iva rha sa ama ivätki moe. Ma Ngämuqa qa mualat nä iangärhäkt ama mumänaris di qaku nävät iomäkt i ma Abraham gät päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng dap nguna nävät iomäkt i qat nanakt dä ma Ngämuqa qa mes ka i ama rätkka na qa da aa saqong. ¹⁴ Bä äkt i ama qatnanakt diva ama mäñmäñini na ngät dä qosaqi va ma Ngämuqa aa mumänaris diva qaku angärha anga gavämgi grekt bä ianiäkt kärqäni i sa qa mumänaris pät ini diva qä von ama ruvek kärarhani i rhit päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng.

¹⁵ Ma Ngämuqa aa muräkt di ngät dän sä ma Ngämuqa aa uraқи. Sokt di qoe nai i qaku anga Muräkt e di qaku mamär vät ama ruvek iva rhi nanbetäkmät na ngät.

¹⁶ Dä soknga mamär iva ut nanakt bä nävät iomäkt dä va iangärhäkt ama mumänaris di nak pa ngä rhän gärangätni i ma Ngämuqa aa vänbon gop äkt mavängam bä bä ma Abraham aa es moe nasot. Rhoqoräkt di qaku sokt bä bä iarhakt kärarhae i rhit päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng dap kosaқи bä bä qärarhani i rhat nanakt toqor ma Abraham. Qa di iarhakt moe ama ruvek arhä mamäk ¹⁷ toqor ma Ngämuqa aa enge i ngät tamän doqortäqyia, “Nguu mualat sä nge diva ama ngätmamäk na nge bä ba ama rhäqäp na rha ama ruvek nävät ama ivärhimek masirhat pät ama ivätki.” Bä iangärhäkt ama mumänaris di ama mär ngät inguna nävät ma Ngämuqa qaräkni i ma Abraham gat nanakt na qa qaräk i qat täranas na ama ruvek nämät ama tñäpki bä rhat däqäm gäarak i aa enge ngät täranas nä iarhongäkt kärqärhong i mudu qaku qali lirhong.

¹⁸ Ma Abraham di qat nanakt ma ama qrot nä iangärhäkt ama mumänaris iva qa rhän i ama ngätmamäk bä ba ama ruvek nävät ama ivärhimek masirhat pät ama ivätki i rhoqor varhäm ma Ngämuqa aa enge bä ba qa qarängätni i ngät tamän doqortäqyia, “Ngia es mugas diva ama rhäqäp na rha mamär.”

¹⁹ Qa di sa qorhäs mamär iva ama ruvek ama ngärhäqyet na rha na aa qoeo. Näma dä sa qat tu aa snäng i qa di ama sruqa na qa mamär bä aa släqyige di qaku ige angärha anga qrot bä qosaқи aa egutki ma Sara di qaku mamär vät a qi iva qi sa sokt di qaku bok da aa qatnanakt. ²⁰ Ma Abraham aa qatnanakt di qaku ngä met daqule qa dä qaku aa snängaiom aa udiom sävät ma Ngämuqa aa mumänaris. Iangärhäkt aa qatnanakt ngä rhäqäp ka na ama qrot bä qa von da ama ansäs sage ma Ngämuqa.

²¹ Bä qa di qat nanakt masirhat iva ma Ngämuqa qa rhäqäne dä mamär iva qa rhuulat parhäm aa mumänaris bä ba qa. ²² Bä äkt i ama rharimini qarqäni i ma Ngämuqa qa mes ka i ama räktka na qa da aa saqong dinguna nävät aa qatnanakt. ²³ Ama enge qarängätni i ngät tamän doqortäqyia, “bä nävät aa qatnanakt dä ma Ngämuqa qa mes ka i ama räktka na qa” di qaku rha säm a ngät iva sokt bä ba qa. ²⁴ Iangärhäkt ama enge di qosaқи rha säm a ngät bä ba ut aiut kärarhae iva ma Ngämuqa qa rhes ut i ama räktka na ut aiut kärarhae i ut nanakt nä iaqäkt käräk i qa märanas nä ma Jisas nämät ama tñäpki. ²⁵ Rha vodäm ma Jisas iva qä ñäp inguna nävät aurha vuirhong. Näkt ka märanas bä ama iar qa ivakt iva qa rhu ut i ama räktka na ut dä ma Ngämuqa aa saqong.

5

Ma Ngämuqa Qa Mu Ut I Sägäni Na Ut Ut Na Qa Nävät Ama Qatnanakt

¹ Rhäkt di sa ma Ngämuqa qa mu ut i ama räktka na ut da aa saqong di nävät aut katnanakt bä sa ama buläp nga e gem ut ut na qa nävät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss ² inguna nävät a qa di sa mamär iva u rhon sädä ma Ngämuqa aa ñämsävätki arha ron nävät aut katnanakt* käräkni i rhäkt di sa qali lut da arha ron bä märmär gem ut inguna sa ut nanakt iva bä ba ut nä ma Ngämuqa aa murhämeska. ³ Näkt kosaқи märmär gem ut nävät aut märän inguna ut dräm i iangärhäkt ama märän di ngärhit sämaqrot na ut. ⁴ Dä iangärhäkt ama märän angät sämaqrot di ngät tualat sä ut ivakt iva aurha iar diva märmär ge

* ^{5:2} nävät aut katnanakt Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

ma Ngāmuqa nāvāt a ngāt inguna sa ut mǎn nāva ama mārān angāt tpās bā iangārhäkt ama lat diva ngārhit sāmaqrot na aut katnanakt iva ma Ngāmuqa qat tualat na ama mār ngāt ama lat bā ba ut.

⁵ Rhangāt täkt aut katnanakt toqoräkt di ama qrot ngāt mamār inguna ma Ngāmuqa sa qa rhor na aa lavuqi sāmāt aut snāngaqa nāvāt ama Qloqaqa ama Qumārqumärqa qarak i ma Ngāmuqa aa vānbon bā ba ut.

⁶ Rhoqoräkt dinguna rhoqoräkt i qaku aurha anga qrot iva u rhatnārähäm mes dā sa ma Kraiskā nāp sādaver ama ruvek kārārhani i qaku rhat tet parhäm ma Ngāmuqa aa snāngaqa vāt ama qävälām gārqomni i sa qa armeng dā bām.

⁷ Ama qrot ām masirhat bā ba aung iva qā nāp sādaver anga räkt ka anga ruqa. Nguarām aung anga ruqa di mamār iva nani a qa iva qā nāp sādaver anga mār qa anga ruqa.

⁸ Sökt di ma Ngāmuqa qa qur a ut i aa snāng bāt a ut masirhat toqoräkt i sa ama vurha na ut dā sa ma Kraiskā nāp sādaver mä ut. ⁹ Bā nāvāt aa biaska dā sa ut täkt di sa ma Ngāmuqa qa mu ut i ama räktta na ut dā aa saqong. Bā nga rhoqoräkt dā sa ut drām iva qaku ut nanari ma Ngāmuqa aa uraqi ¹⁰ inguna ngakt bā nga ut di ma Ngāmuqa aa ikkāna na ut di nāvāt aa emga aa tñäpki dā sa qa mu ut i sǎgāni na ut ut na qa bā rhäkt di nak ut lu mamār i nāvāt ma Kraiskā aa iar diva urhi rha ama iar ama sok tām ngāt. ¹¹ Sökt di qaku sökt toqoräkt dap kosaqi mārmar gem ut nāvāt ma Ngāmuqa qarāni i rhäkt di sa qa mu ut iva sǎgāni na ut ut na qa nāvāt ma Jiskas ma Kraiskā aa lat.

Ama Tñäpki Qiat Dān Nāvāt ma Adam Dā Ama Iar Ngāt Dān Nāvāt Ma Kraiskā

¹² Ama vuirhong ngā mǎn sāmāni ama ivätki di nāvāt ama ruqa ama sǎgāk näkt iarhong äkt ama vuirhong ngā mǎn sa ama tñäpki. Bā nāvāt iomäkt dā ama tñäpki qia mǎn bāt ama ruvek moe inguna sa ama ruvek moe rha mualat na ama vuirhong. ¹³ As toqoräkt i qaku ama Judaqāna rha rha ama Muräkt dā sa ama vuirhong di qali lirhong mǎni ama ivätki. Sökt di qoe nai i qaku qale ma Ngāmuqa aa Muräkt e dā sa qaku ma Ngāmuqa qāt täksārha ama ruvek pāt arha vuirhong angāt tpās. ¹⁴ Sökt di nāvāt ama rhodām i ma Adam bā inamäk bā sāvāt ama rhodām i ma Moses di sa ama tñäpki qia ong ama ruvek moe. Bā qāqi qia ong iarhakt kārārhae i qaku rha mualat na ama vuirhong doqor ma Adam aa vuini. Ma Adam di mudu ama iauski na qa bā bā iaqäkt kārak iva as pa qa rhān.

¹⁵ Sökt di ma Ngāmuqa aa vānbon mavāngam di qaku ngāt toqor ma Adam aa vuini inguna ngakt bā nga nāvāt iaqäkt ama sǎgāk ama ruqa aa vuini dā ama rhäqāp na rha ama ruvek ta nāp di nak ut lu mamār i nāvāt iaqäkt ama sǎgāk ama ruqa ma Jiskas ma Kraiskā dā ma Ngāmuqa in nāmsävätki dā ama vānbon mavāngam di sa ngā met bā ba ama rhäqāp na rha mamār ama ruvek.

¹⁶ Näkt ianiäkt kārqāni i sa ini ngā mārānas nāvāt ma Ngāmuqa aa nāmsävätki di qaku ini rhoqor qarqāni i sa ini ngā mārānas nāvāt ma Adam aa vuini inguna nasot ma Adam aa vuini ama sǎgāni dā sa ama rhäksārähäm ngā mǎn bā ba ama ruvek. Sökt di nasot ama rhäqāp nā irhong ama vuirhong dā nāvāt ma Ngāmuqa aa vānbon mavāngam dā ama rhäqāp na rha ama ruvek di sa rha mǎn i ama räktka na rha da aa saqong. ¹⁷ Bā qosaqi ngakt bā nga nāvāt iaqäkt ama sǎgāk ama ruqa ma Adam aa vuini dā sa ama tñäpki qia mǎn doqor ama vitnaqa bā qiat turäkt bā ba ama ruvek di nak ut lu mamār i nāvāt ama nāmsävätki ama mor qi dā nāvāt ama vānbon mavāngam i sa rhäkt di ama räktta na rha diva ama ruvek tat turäkt i ama vitnarha na rha da ama iar ama sok tām ngāt angārha ron nāvāt ama sǎgāk ama ruqa ma Jiskas ma Kraiskā.

¹⁸ Bā äkt i rhoqor ama vuini ama sǎgāni ini ngā mǎn sa ama rhäksārähäm sāvāt ama ruvek moe di qosaqi rhoqorne di sa ama sǎgāngāt ama lat ama räkt ngāt

ngä män sa ama räkt ngät ama iar dä ama iar ama sok täm ngät bä ba ama ruvek moe.

¹⁹ Näkt nguna rhoqor ama ruqa aa vuini ama sägäni ngä mualat sa ama rhäqap na rha ama ruvek ma ama vurha na rha di rhoqorne i nävät iomäkt i sa ma Kraiis ka met nasot ma Ngämuqa aa snängaqa di ama rhäqap na rha ama ruvek diva rha rhän i ama räktta na rha.

²⁰ Ma Ngämuqa qa von da ama Muräkt ivakt iva ama ruvek tit lu mamär na ama vuirhong. Sökt di qoe nai i ama vuirhong ngä män e masirhat di gosaqi äkt di sa ma Ngämuqa aa nämäsävätki qia män masirhat mamär ²¹ ivakt iva rhoqor ama vuirhong ngärhi rhoer nanokt ama ruvek moe sämät ama tñäpki di rhoqorne i ma Ngämuqa aa nämäsävätki diva qi rhoer nanokt ama ruvek sämäni ama lat ama räkt ngät bä va rhi rha ama iar ama sok täm ngät nävät ma Jisas ma Kraiis aurha Engeska.

6

Bä Ba Ama Vuirhong Di Sa Ut Nöp Dap Bä Bä Ma Ngämuqa Di Ut Däqäm

¹ Dä ngu lu va u rhamän doqor mäniekt? Nga va qoki ut tualat na ama vuirhong ivakt iva ma Ngämuqa aa nämäsävätki qiat dän masirhat? ² Va qaku ut natmualat toqoräkt inguna sa ut nöp bä ba ama vuirhong bä qaku irhong angärha anga qrot päat aurha iar. Ngu lu va saqi as kali lut ut nä iarhongäkt iva nani agiqa? ³ Inguna sa qunäga vät a ngän mamär sä iomäkt i aiut kärarhae i sa ut ta ama baptais iva urhi sameng ba ama ruvek i sägäni na ut ut nä ma Kraiis dä qosaqi rhoqoräkt di rhoqor gre i sa ut nöp toqor qa. ⁴ Nävät aut baptais dä sa rha sasärhäm ut ut nä ma Jisas bä sa ut nöp ut na qa. Rhoqoräkt divakt iva ut toqor qa i ama Ngätmamäk ka märanas na qa nämät ama tñäpki nävät aa murhämeska bä qosaqi va aiut di mamär vät a ut iva qali lut da ama iaräs na ngät ama iar angärha ron.

⁵ Inguna ngäkt bä sa ut män i sägäk na ut ut na qa inguna sa ut nöp toqor qa di rhoqorne iva qoki sägäk na ut ut na qa iva ma Ngämuqa qa rhäranas na ut bä va ama iar ut toqor qa. ⁶ Näkt sa qunäga vät a ut i aurha iar ama mru ngät di sa rha edämsäs päat a ngät ngä nä ma Kraiis mäni ama sämänanamuqa ivakt iva aurha iar ama mru ngät diva rhäksot na ngät. Bä qosaqi rhoqoräkt divakt iva sa qaku ama latta na ut pa ama vuirhong angärha rem. ⁷ Inguna rhoqoräkt i aung anga ruqa qa nöp dä sa isiska vät a qa nämät ama vuirhong angät krot. ⁸ Näkt ngäkt bä sa ut nöp ut nä ma Kraiis dä ut nanokt iva qosaqi ut däqäm ut na qa. ⁹ Bä qunäga vät a ut i ma Kraiis di sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä qaku mamär vät a qa iva saqi as kä näñäp inguna ama tñäpki di saqi as kaku arha anga qrot iva qia rhän näva aa uväs. ¹⁰ Rhoqoräkt dinguna iaqyäkt aa tñäpki di sa qa nöp bä ba ama vuirhong. Qa nöp masägos bä ba ama vuirhong iva bä ba ama rhodäm moe nasot näkt ama iar iangärhäkt kärangät i qale qa da angärha ron däkt di ngät bä bä ma Ngämuqa. ¹¹ Dä soknga mamär iva ngän du angän snäng sävät a nas i aingän di qosaqi ngän nöp bä ba ama vuirhong dap kale ngän da ama iar angärha ron gärangätni i ngät bä bä ma Ngämuqa nävät ma Jisas ma Kraiis.

¹² Qale angäna qlak na ama vuirhong iva irhong ngät turäkt bä ba angän släqyigleng gärqigleni iva nasot dä va igleng ngärhit nöp iva ngänit päis igleng angät snängaqa aa rhäng. ¹³ Dap kale ngän narhäqär nä guani nämäni angän släqyige bä ba ama vuini ivakt iva ini ngät tualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät. Dap kinak mamär iva ngäni rhäqar na angän släqyige moe sage ma Ngämuqa ivakt iva ige ngät tualat na ama räkt ngät ama lat toqor ama ruvek kärarhani i sa qa män sä rha nämät ama tñäpki bä säva ama iar.

¹⁴ Mamār iva qale ama vuini ngät turäkt bā ba ngän inguna qaku qale ngän ba ama Muräkt angärha rem dap kale ngän bā ma Ngämuqa aa nāmsāvätki arha rem.

Ama Latta Va Ama Räkt Ngät Ama Lat Angärha Rem

¹⁵ Ngäkt bā nga rhoqoräkt dä ngu lu va ut mäsana? Nga va ut tualat na ama vuirhong inguna qaku qali lut pa ama Muräkt angärha rem dap kali lut pä ma Ngämuqa aa nāmsāvätki arha rem? Nak kaku rhoqoräkt! Sa qaku mas. ¹⁶ Nga sa qaku qunäga vät a ngän i ngäkt bā ani ngät turäkt bā ba ngän diva ngän dän i ama latta va ianiäkt angärha rem. Bā nga rhoqoräkt i ngänit päs ama vuirhong angärha rhäng di sa ngän män i ama latta vä irhong angärha rem dä irhong ngärhi rhoer nanokt ngän sāmät ama tñäpki. Dap toqoräkt i ngänit päs ma Ngämuqa aa rhäng diva qa er nanokt ngän sāmäni ama räkt ngät ama lat. ¹⁷ Sokt di mamär sage ma Ngämuqa inguna mudu vät angätni ama rhodäm di sa qale ngän i ama latta va ama vuirhong angärha rem sokt di rhäkt di sa ngän det mamär värhäm ama engätki da ama rhisu angärha ron gärangätni i sa rha von ngän däm ngät. ¹⁸ Aingän di sa ma Ngämuqa qa muisiska vät a ngän nāmät ama vuirhong bā sa ngän män i ama latta da ama räkt ngät ama lat angärha ron.

¹⁹ Nguat tamän doqor ama ruvek tat dräm dat tamän inguna ama qrot gem ngän iva qunäga vät ngän. Qoki rhoqor ngän i mudu sa ngän däqär na nas moe säda ama snängaqa ama vu qa aa ron dä säva ama lat angärha rem gärangätni i ngärhi nänbetäkmät na ama Muräkt kärangätni i sa ngärhi rhoer nanokt ngän sāmäni ama vuirhong masirhat mamär di rhäkt di mamär iva ngäni rhäqär na nas moe iva ama latta na ngän bät irhong angät tps? Inguna iarhongäkt angät gavängi di ama tñäpki. ²² Dap täkt di sa rha muisiska vät a ngän nāmät ama vuirhong bā sa ngän män i ama latta vä ma Ngämuqa aa rem. Bā rhom däkt angät gavängi di ama iar ama qumärqumär ngät bā nāvät a ngät dä bā ba ngän na ama iar ama sok täm ngät. ²³ Inguna ama vuirhong angät titsek di ama tñäpki. Dap ma Ngämuqa aa vānbōn gärangätni i qät bon däm ngät kop äkt di ama iar ama sok täm ngät kärangätni i sa ngät nāvät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss.

²⁰ Rhoqoräkt i sa qale ngän i ama latta va ama vuirhong angärha rem di sa isiska vät a ngän iva ngän dualat na ama vuirhong. ²¹ Sokt di ngu lu mamär vät a ngän na agini ama mär ini nāvät iarhongäkt ama vuirhong gärgärhong i sa rhäkt di aqlus pät a ngän bät irhong angät tps? Inguna iarhongäkt angät gavängi di ama tñäpki. ²² Dap täkt di sa rha muisiska vät a ngän nāmät ama vuirhong bā sa ngän män i ama latta vä ma Ngämuqa aa rem. Bā rhom däkt angät gavängi di ama iar ama qumärqumär ngät bā nāvät a ngät dä bā ba ngän na ama iar ama sok täm ngät. ²³ Inguna ama vuirhong angät titsek di ama tñäpki. Dap ma Ngämuqa aa vānbōn gärangätni i qät bon däm ngät kop äkt di ama iar ama sok täm ngät kärangätni i sa ngät nāvät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss.

7

Sa Isiska Vät A Ut Nāmät Ama Muräkt

¹ Gua ruavek, sa qunäga vät ngän sa ama enge qärangätni iva ngua rhamän bät a ngät inguna ngän moe di sa ngänät dräm ma Ngämuqa aa Muräkt. Ama ruqa di sokt kale qa va ama Muräkt angärha rem doqoräkt i as kat däqäm. ² Ama siqutki di sävät ama evopki qäraktni i sa qia mätlägut i ama Muräkt ngä qop sä iom gi na arha egutka mäni ne bā qali liom moe qi na qa rhoqoräkt i as kat däqäm. Sokt di ngäkt bā qä nñäp dä sa na äkt dä sa isiska vät a qi nāmät iangärhäkt ama Muräkt kärangätni i ngä qop sä iom mäni ne. ³ Bā äkt i ngäkt bā qali qi ge akni anga ruqa rhoqoräkt i as arha egutka di qat däqäm dä sa va rha rhes ki i ama evopki qäraktni i qia qavatnävätlägut. Dap ngäkt bā sa

arha egutka di qa ñāp dā sa varhām ama Murākt di sa isiska vāt a qi bā sa rhoqorākt iva qia rhāt akni anga ruqa di qaku qia qavatnāvātlāgut.

⁴ Gua ruavek, di qosaqi rhoqorne rhoqorākt gem ngān. Qosaqi aingān di sa ngān ñāp bā ba ama Murākt inguna nāvāt ma Kraisa aa tñāpki. Bā rhākt di ngān nāmāni iaqākt kārak i sa ma Ngāmuqa qa mārānas na qa nāmāt ama tñāpki ivakt iva ut tualat na ama mārīrhong bā bā ma Ngāmuqa. ⁵ Inguna rhoqorākt i as ut tet parhām ama slāqyige angāt kānāskānes dā sa ama Murākt ngā mārānas na aut snāngaqa ama vu qa iva ut tualat na ama vuīrhong bā rhoqorākt di sa urhit sa ama gavam bā ba ama tñāpki. ⁶ Sokt di rhākt di isiska vāt a ut nāmāt ama Murākt inguna sa ut ñāp bā bā iarhongākt kārqārhong i mudu ama latta na ut pā irhong angārha rem. Qaku ut tualat parhām ama mru qa ama iska varhām ama Murākt kārāngātni i rha sām a ngāt. Dap kinak ut tualat parhām ama iarās na ngāt ama iar nāvāt ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa.

Ama Murākt Ngā Na Ama Vuini

⁷ Ngu lu va u rhamān doqor māniekt? Nga ama Murākt di ama vuini? Nak kaku rhoqorākt! Dap iangārkhākt ama Murākt ngā muqunāga vāt a ngo i nak ama vuini di ini rhoqorākt. Sa vadi mai qaku mamār iva qunāga vāt a ngo sā ianiākt ama vuini i ngua alek kre i qaku ama Murākt ngā mārhamān i, “Qale ngāni alek arhani arhā qārhong.” ⁸ Nāvāt ama Murākt dā sa mār bā ba ama vuini bā ini ngā mārānas na ama snāngaqa vām ngo iva ngu alek ama rhāqāp nā irhong. Nga vadi mai qaku anga Murākt dā sa vadi mai qaku anga vuini. Ngakt bā qaku anga Murākt di ama vuini di sa ini ngā ñāp.

⁹ Aingo di sa nguat dāqām mudu rhoqorākt i as kaku qunāga vāt a ngo sa ama Murākt. Sokt di nasot toqorākt i sa qunāga vāt a ngo sa ama Murākt dā sa ama vuini ngā mār bā ini ngāt dāqām bā rhoqorākt dā sa ngua ñāp. ¹⁰ Ngu lu i iangārkhākt ama Murākt kārāngātni i mai va ngā rhān sa ama iar di nak sa ngā mār sa ama tñāpki sāp gua iar. ¹¹ Nāvāt iomākt i qunāga vāt a ngo sa ama Murākt dā sa mār bā ba ama vuini bā ini ngārhi irastām sā ngo. Bā nāvāt ama Murākt dā sa ama vuini ngā veng ngo. ¹² Sokt di iangārkhākt ama Murākt di ama qumārqumār ngāt mamār. Bā ama murākt asāgāngāt asāgāngāt di ama qumārqumār ngāt dā ama rākt ngāt dā ama mār ngāt.

¹³ Sokt di ngu lu māniekt? Nga ianiākt kārqāni i ama mār ini ngā mār sa ama tñāpki sāp gua iar? Nak kaku rhoqorākt! Nak ama vuini ngā mualat toqorākt i ini ngā mualat nāvāt ani qārqāni i ama mār ini. Rhoqorākt divakt iva ama vuini diva qunāga sā ini iva ini rhoqorākt. Bā qosaqi ama Murākt di ngā qur a ut i ama vuini di nak ama lat ama vu ngāt mamār di rhoqorākt. ¹⁴ Sa ut drām i ama Murākt di ama qloqaqa aa qāni. Sokt di aingo di ama ruqa na ama slāqyige qārakni i ama latka va ama vuini angārha rem. ¹⁵ Qaku qunāga vāt a ngo sa ama lat kārāngātni i nguat tualat nā ngāt. Inguna qaku nguat tualat nā iarhongākt kārqārhong i nani a ngo iva nguat tualat nā irhong dap kinak nguat tualat nā qārqārhongni i qoki sa qaku nani a ngo nā irhong. ¹⁶ Bā rhoqorākt i nguat tualat nā qārqārhongni i qaku nani a ngo iva nguat tualat nā irhong dā sa iangārkhākt gua lat ngārhi sameng i ngut tares pāt ama Murākt angārha rhāng i ama mār ngāt. ¹⁷ Bā rhoqorākt dā sa qaku aingo marākt i nguat tualat nā rhāni rhākt dap kinak ama vuini qārqāni i qali lini vā gua iar di ini ngāt tualat nā ianiākt.

¹⁸ Sa nguat drām i qaku qale anga mārini vā gu slāqyige. Inguna nani a ngo iva nguat tualat na ama lat ama rākt ngāt sokt di qaku mamār vāt a ngo iva nguat tualat nā ngāt. ¹⁹ Qaku nguat tualat na ama lat kārāngātni i nani a ngo iva nguat tualat na ngāt. Dap kinak nguat drām nguat tualat na ama lat ama

vu ngät kärangätni i qaku nani a ngo iva nguut tualat na ngät. ²⁰ Ngakt bä nguut tualat na ama lat kärangätni i qaku nani a ngo iva nguut tualat na ngät dä sa rhoqoräkt di qaku aingo qarak i nguut tualat toqoräkt dap kinak ama vuini qarqäni i qali lini väm ngo di ini ngät tualat toqoräkt.

²¹ Sa ngua lu mamär i nga rhoqoräkt i nani a ngo iva nguut tualat na ama räkt ngät ama lat dä ani nga e väm ngo qarqäni i sa ini ngät tair särhäm ngo nävät a ngät. ²² Imuk dä gua ron di mär gem ngo masirhat nävät ma Ngämuqa aa Muräkt. ²³ Sokt di nguut lu angätni qarangätni i ngät tualat pä gu släqyige bä ngärhi arhäktgyäm sä ne ngä nä gu snängaqa qarakni i nani a qa iva qat tualat na ama räkt ngät ama lat. Bä iangärhäkt kärangät i ngät tualat pä gu släqyige di ngärhit kop pät a ngo bä ama latka na ngo va ama vuini angärha rem. ²⁴ Ai, ama vu qa ama ruqa na ngo mas! Ngu lu va auge qa rhuisiska vät a ngo nämät täge rhäkt ama släqyige qarqigeni i ige ngärhit ta ngo sämät ama tñäpki? ²⁵ Nguut tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna aurha Engeska ma Jisas ma Krai diva qa rhuisiska vät a ngo nämät täge rhäkt ama släqyige qarqigeni i ige ngärhit ta ngo sämät ama tñäpki.

Bä nga rhoqoräkt dä sa aingo vät gu snängaqa di ngut pä s ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng sokt di vasägos dä gu släqyige di ige ngärhit pä s ama vuini angät muräkt angärha rhäng.

8

Ama Iar Nävät Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa

¹ Rhäkt di iarhakt kärarhae i sägäni na rha rhi nä ma Jisas ma Krai di nak pa qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm da bä qä nasangäm na rha ² inguna ama Qloqaqa na ama iar aa qrot kärangätni i sa ngä män nävät iomäkt i sägäni na ut ut nä ma Jisas ma Krai di sa ngä muisiska vät a ut nämät ama vuini dä ama tñäpki in grot. ³ Inguna agini qarqäni i qaku mamär vät ama Muräkt iva ngä rhualat nä ini inguna nävät ama ruvek arhä släqyige qarqigeni i qaku ama qrot ige di nak sa ma Ngämuqa qa mualat nä ini. Qa matnävämmne na ama vuini va ama ruvek arhä släqyigle ng doqoräkt i sa qa rhäk na aa emga maräkt kärakni i aa släqyige di ige rhoqor ama ruvek arhä släqyigle ng gärrahani i rhat tualat na ama vuirhong ivakt iva ama vodämes na qa. Bä rhoqoräkt di sa ma Ngämuqa qa sot na ama vuini angät krot. ⁴ Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt ivakt iva ama lat kärangätni i ama räkt ngät parhäm ama Muräkt diva ngä rhän bät aurha iar aiut kärarhae i rhäkt di sa qaku urhit pä s ama mru ngät ama iar angärha rhäng dap kinak ut tet nasot ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁵ Inguna iarhakt kärarhae i rhat tet parhäm arhä släqyige angät snängaqa di rhat tu arhä mädräm mäni ama släqyige angät känäskänes. Dap iarhakt kärarhae i rhat tet nasot ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di iarhakt di sa rhat tu arhä mädräm mäni ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qarhong.

⁶ Inguna iarhakt kärarhae i rhat tu arhä mädräm mäni ama släqyige angät känäskänes diva rha rhän bät ama tñäpki. Dap iarhakt kärarhae i rhat tu arhä mädräm mäni ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qarhong diva rha rhän bät ama iar dä ama bulap. ⁷ Bä äkt i nga rhoqoräkt i ama ruqa qat tu aa mädräm mäni ama släqyige angät känäskänes di qat dän i ma Ngämuqa aa ik na qa inguna qaku ngät tet parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt. Bä ama mädräm gärangätni i ngät tet parhäm ama släqyige angät känäskänes di nak kaku mamär vät a ngät iva ngät tet parhäm ama Muräkt. ⁸ Iarhakt kärarhae i rhit pä s arhä släqyige angät snängaqa aa rhäng di qaku mamär vät a rha iva rhi nasäm ama märmärgem sage ma Ngämuqa.

⁹ Sökt di qaku ngänit päš ama släqyige angät snängaqa aa rhäng dap kinak sa ngänit päš ma Ngämuqa aa Qloqaqa aa rhäng i grekt bä ngäkkti i qale qa väm ngän. Iaqäkt kärak i qaku ama Qloqaqa nage ma Kraiſ ka e väm ga di qaku qale qa mäni ma Kraiſ. ¹⁰ Sökt di ngakt bä qale ma Kraiſ päš ngän dä sa na mäna dä äkt bä sa angän släqyige di sa ige ngä ñäp inguna nävät ama vuirhong sökt di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di ama iar bä ba ngän inguna sa ngän män i ama räktta na ngän dä ma Ngämuqa aa saqong. ¹¹ Ngakt bä ma Ngämuqa qärakni i sa qa märanas nä ma Jisäs nämät ama tñäpki aa Qloqaqa di sa qale qa väm ngän dä sa va iaqäkt kärak i qa märanas nä ma Kraiſ nämät ama tñäpki diva qosaqi qä von da ama iar säva angän släqyigleng gärqiglengni i igleng ngä ñäp. Bä va qa rhuulat toqoräkt nävät aa Qloqaqa aa qrot kärakni i qa e väm ngän.

Iarhongäkt Kärqärhong I Sa Ma Ngämuqa Qa Rhäkmü Nä Irhong Diva Irhong Bä Ba Ut Ut Nä Ma Kraiſ

¹² Gua ruavek, aiut di ama latta na ut pa ani angärha rem sökt di ianiäkt di qaku ama släqyige nä ini iva ut tet parhäm ige angät snängaqa ¹³ inguna ngakt bä ngän det parhäm angän släqyigleng angät snängaqa dä sa va ngäni ñäp. Sökt di ngakt bä va ngäni sot na ama släqyige angärha lat nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot diva ama iar ngän. ¹⁴ Inguna iarhakt moe qärarhae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qä rhoer nanokt ta di iarhakt di ma Ngämuqa aa es na rha ¹⁵ inguna ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärakni i sa ma Ngämuqa qa von ngän däš ga di qaku qat tualat sä ngän iva ama latta na ngän ba arhani arha rem ivakt iva ngänit len. Dap kinak kat tualat sä ngän bä ngänät dän i ma Ngämuqa aa es na ngän. Bä nga rhoqoräkt dä mamär iva urhi nagukt sage ma Ngämuqa i, “Aba*, mamga.” ¹⁶ Ma Ngämuqa aa Qloqaqa di sägäni na qa qä na aut kloqaqa iva ini sameng mamär i aiut di ma Ngämuqa aa es na ut. ¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i aa es na ut dä sa va bä ba ut na ama modämne qärangätäni i qa rhäkmü na ngät bä ba aa es. Dä qosaqi va bä ba ut ut nä ma Kraiſ nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa rhäkmü nä irhong bä ba qa. Sökt di mamär iva urhit ta ma Kraiſ aa märän ivakt iva bä ba ut na aa murhämeska.

Ama Murhämeska Mirhup Nasot

¹⁸ Bä vät gu snängaqa di nguat tu gu snäng i iaqäkt ama murhämeska qärakni iva qa rhän bät a ut as mirhup di ama vit na qa masirhat päš aut märän angät tpäs päš tangät täkt ama rhodäm. ¹⁹ Ngäkkti i iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa säm irhong di qali lirhong mauui sa ama qänäskänes i irhong ngät nañäm nani ama qäväläm gärqomni iva qa rhu aa es säda eraqi. ²⁰ Inguna iarhongäkt di sa mava nä irhong bä rhoqoräkt di qaku varhäm irhong maräkt angät snängaqa dap toqoräkt dinguna ma Ngämuqa di nani a qa iva rhoqoräkt. Dap kali lirhong ma ama qrot sa ama snängaqa iva ²¹ vät aung anga qunäga dä va isiska vät irhong nämät ama ispät bä va säkt täm irhong näkt pa irhong ngärhi sen na ama murhämeska rhoqor ma Ngämuqa aa es. ²² Ut dräm i inamäk bä sarhäkt di iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa säm irhong di irhong ngärhit nok sa ama ruanini qärqäni i ini rhoqor ama evop arhä ruanini rhoqoräkt i rhit sa.

²³ Sökt di qaku sökt iarhongäkt dap kosaqi aiut kärarhae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa e väm ut i ama muqunängi na qa di qosaqi qali lut sa ama ruanini imuk päš mes. Dap kali lut sa ama snängaqa dävarhäm nä ma Ngämuqa iva qä

* **8:15** Aba na ama enge ama Aramaik di angät tarimini di mamga. Bä ama rhoes diva rhat tes arhä mamäk toqoräkt inguna rha di arha snäng bät a qa masirhat dap sa rhat dräm i qa di qosaqi aa snäng bät a rha mamär.

qur a ut i aa es na ut maengätki bä va qa rhuisiska vät aut släqyigleng nämät ama ivätki at märän. ²⁴ Bä nävät aut katnanakt toqoräkt di sa ma Ngämuqa qa mumaiar ut. Sokt di ngakt bä sa ut sangar ianiäkt kärqäni i ut nanakt iva urhi rha ini nasot di sa qaku urhit läk iva qali lut nani ini. Inguna ngu lu auge qat nanakt iva bä ba qa nä guani rhoqoräkt i nak kop kat lu ini? ²⁵ Sokt di ngakt bä ut nanakt iva bä ba ut na ani qärqäni i as kaku ut lu ini dä sa qali lut ma ama qrot nani ini sa ama bulap.

²⁶ Bä qosaqi ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat dän ivakt iva qat tatnärhäm ut inguna qaku urha anga qrot bä qaku ut dräm iva urhi nän di nani agini sokt di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä nän bä ba ut na ama näknok sage ma Ngämuqa qärangätni i ama dursäväm na ngät mamär. ²⁷ Näkt ma Ngämuqa qärakni i qat lu ama ruvek arhä snängaqa qat dräm i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat tu aa snäng doqoräkt inguna ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä nän sage ma Ngämuqa sädaver mä ut aiut kärarhae i aa ruvek na rha varhäm aa snängaqa. ²⁸ Bä ut dräm i ma Ngämuqa di qat tualt sä iarhongäkt moe iva irhong ngät tualt ivakt iva mamär sä iarhakt kärarhae i arhä snäng bät a qa qärarhae i sa qa mes ta varhäm aa snängaqa. ²⁹ Inguna iarhakt kärarhae i sa mudu ma Ngämuqa qat dräm iva mugas diva rhat nanakt na qa di sa qa muqunän bät a rha iva rha rhän doqor aa emga ivakt iva ama rhäqap na rha ama rhoes diva arha matka na qa. ³⁰ Bä ma Ngämuqa qa mes iarhakt kärarhae i qa muqunän bät a rha bä qa mualat sä qärarhae i qa mes ta bä rha män i ama räktta na rha da aa saqong näkt iarhakt kärarhae i qa mualat sä rha rhoqoräkt di rha moe rhi na qa sa aa murhämeska.

Ma Ngämuqa Aa Lavuqi Ama Sok Täm Gi

³¹ Bä nävät tangät täkt ama lat kärangätni i sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät dä ngu lu va urha rhamän doqor mäniekt? Ngakt bä ma Ngämuqa di qat mair gem ut dä ngu lu va auge qa rhäqäne dä mamär i qa rhair särhäm ut? ³² Ma Ngämuqa di qaku qa nen da aa emga dap ka vodäm ga ivakt iva qä ñäp sädaver mä ut moe. Näkt ngakt bä qa mualat toqoräkt dä nga va qosaqi qaku qä navon ut kop äkt tä iarhongäkt moe? ³³ Qaku aung iva qä rhäksärha ama ruvek kärarhani i ma Ngämuqa sa qa armeng däm da vät arha lat angät tpäs inguna qoki qa qa mes ta i ama räkt ta ama ruvek. ³⁴ Bä qosaqi qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ut pät aurha lat angät tpäs inguna ma Jisas ma Kraiss di qa ñäp näkt ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki näkt sa qale qa rhage dä ma Ngämuqa aa märmär näkt ka di nak iaqäkt kärak i qä nän bä ba ut sagem ma Ngämuqa. ³⁵ Nga mamär iva guani ngärhi arñis na ut nämäni ma Kraiss aa lavuqi? Qaku! Qaku mamär vät ama märän maos maos ura ama ruvek toqoräkt i rhi sangäm na ut inguna nävät ma Jisas ma Kraiss. Bä qosaqi arhongni rhoqor ama qärhuqi bä ama tläqa bä ama märän gärangätni i ngät dän iva sa urhit len nävät a ngät bä sävät ama tñäpki diva qaku mamär vät a ngät iva ngärhi arñis na ut nämäni ma Kraiss aa lavuqi. ³⁶ Iarhongäkt di rhoqor varhäm ama Abuk na ama Mabu qäraktni i qiat tamän doqortäqyia,

“Inguna nävät a nge dä sa vasägos dä ama ruvek ti siqut iva rhi veng ut.
Bä ut di ut toqor ama sipsipkäna qärangätni iva rhi veng ngät.”

³⁷ Di ngätki i vät iarhongäkt moekt di ut täqäne dä mamär inguna nävät iaqäkt kärak i aa snäng bät a ut. ³⁸ Inguna sa nguut dräm mamär i qaku mamär iva ama tñäpki ura ama iar ura ama enselqäna ura iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät turäkt ura iarhongäkt täkt ura iarhongäkt mugas ura iarhongäkt kärqärhong i irhong angät krot ³⁹ ura ama qrot ngät ama iaus kärangätni i

gale ngät daver mä ut mät ama leqäs ura iangärhächt kärangät i qale ngät inamak säng ama ivätki arha rhäng ura guarhong gärqärhongni i irhong nämäni iarhongächt moe i sa ma Ngämuqa qa säm irhong diva qaku mamär vät iarhongächt iva irhong ngärhi arñis na ut nämäni ma Ngämuqa aa lavuqi nävät ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska.

9

Ma Ngämuqa Qä Rharmeng Da Ama Ruvek Parhäm Aa Snängaqa Marächt

¹ Nguat tamän na ama engächtki dap kaku ngu iras inguna ngo nämäni ma Kraiss. Gu mädräm ngärhit tarespäm na ama enge qärangätni i nguat tamän bät a ngät nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa ernanokt ² i aingo di ama iräski ama mor qi dä ama ruanini qärqäni i qaku rhächtäksot nä ini nga e mät gu snängaqa. ³ Rhoqorächt dinguna aingo di nani a ngo iva vadi mai aingo di sa ma Ngämuqa qa qutmäs a ngo na aa enge bä rhi rhodächt sä ngo nae nämäni ma Kraiss ivakt iva ngua rhatnärhä gua ruavek ama Israelqäna iva rhat nanakt iarhakt kärarhae i gu qärhae marächt. ⁴ Ama Israelqäna di ma Ngämuqa aa ruvek kärarhani i qa armeng däm da bä rha män i aa es na rha bä aa murhämeska di qosaqi qa e vät a rha. Qa mualat na aa rharesbane qä na rha näkt ka von da rha aa Murächt. Näkt ama engächtki na ngät ama ansäs sage ma Ngämuqa di nga e gem da bä rha di bä ba rha nä iarhongächt kärqärhong i sa ma Ngämuqa aa mumänaris nä irhong. ⁵ Bä qosaqi ama Israelqäna di ma Abraham gä nä ma Aisak näkt ma Jekop di ama ngätmamäkkäna na rha bä ba rha näkt ma Kraiss sa qa män i ama ruqa na qa nämäni rha. Qa di ma Ngämuqa na qa qarak i qat turächt daver iarhongächt moe bä qa di ama modämne nga e gem ga vasägos. Ngächtki rhoqorächt.

⁶ Sokt di rhoqorächt i arhani ama Judaqäna di qaku rhat nanakt di qaku iomächt ngärhi sameng i ma Ngämuqa aa enge di ama suk pa angät kamäs inguna qaku ama ruvek moe qärarhani i rha nämäni ama Israelqäna di ma Ngämuqa aa ruvek na rha maengächtki. ⁷ Dä qaku ama ruvek moe qärarhani i sa rha män nävä ma Abraham di ma Ngämuqa aa ruvek na rha maengächtki inguna ma Ngämuqa di sa qa qoar nä ma Abraham doqortäqyia, "Iarhakt kärarhani iva rhi qoar i ngia es na rha diva rha rhän nämäni ma Aisak aa enevaqi." ⁸ Ama rharimini sä rhom dächt di rhoqortäqyia, qaku ama ruvek moe qärarhani i sa rha sa rha mäni ma Abraham aa enevaqi di ma Ngämuqa aa es na rha dap sokt aa es di nä iarhakt kärarhae i aa mumänaris nga e vät a rha. ⁹ Inguna ama mumänaris ngät tamän doqortäqyia, "Vät ama rhodäm ama sägängät toqor täkt pit tak pit ama quiaqa diva evär däm ngo bä va ma Sara diva qi sa anga rhoemga."

¹⁰ Näkt kaku sokt toqorächt dap kosaqi rhoqorächt i sa ma Rebeka di qia sa at tuimiom di in män nävät ama ruqa aut mamäkkäna arha ik ma Aisak ¹¹⁻¹² bä nga as toqorächt i qaku in nanäk kia sa iom bä as kaku in mualat na anga mär ngät ura anga vu ngät anga lat dä sa ma Ngämuqa qa qoar nä ma Rebeka rhoqortäqyia, "Ama ngärhamatka diva qat tualat bä ba ama ngärhalächtka." Rhoqorächt divakt iva ma Ngämuqa qa armeng da aung nävät a iom barhäm aa iska i qä rharmeng da aa ruvek parhäm aa snängaqa dap kaku varhäm sävetka aa lat. ¹³ Iarhongächt di varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, "Gua snäng bät ma Jekop dap ngua mer ma Iso."

¹⁴ Ngu lu va rhoqor täkt dä u rhamän doqor mäniekt? Nga ma Ngämuqa di qaku qat tualat marächt toqorächt i sokt kä rharmeng da arhani nävät ama ruvek bä ba nas? Nak kaku rhoqorächt! ¹⁵ Inguna qa märhamän särhä ma Moses toqortäqyia, "Va ngut lavuqi na aung gäarakni iva nani a ngo na qa dä

va ngu ñām sāvāt aung gārakni iva nani a ngo na qa.” ¹⁶ Bā äkt i ma Ngāmuqa aa armengdām di qoki qa aa qāni qārak i qāt lavuqi na ama ruvek dap kaku nāvāt ama ruvek arhā snāngaqa ura arha lat. ¹⁷ Bā qosaqi ut lu rhoqoräkt dinguna ma Ngāmuqa qa märhamän sārhä ma Farao na aa enge rhoqortäqyia, “Ama rharimini qārqāni i ngua māranas na nge divakt iva ngu qur a nge rhā gu qrot bā va gu ngārhipki diva rhi sameng na qi vāt ama ivätki moe.” ¹⁸ Bā äkt i sa ma Ngāmuqa qāt lavuqi nā iarhakt kārarhae i nani a qa iva qat tualat sā rha rhoqoräkt dap kã sāmāqrot nā iarhakt kārarhae arhā snāngaqa qārarhae i nani a qa iva rha rhän doqoräkt.

¹⁹ Nguarām ba aung nāvāt a ngän gā snanbät sã ngo rhoqortäqyia, “Ngu lu mäniekt bā ma Ngāmuqa qāt täksārham ut toqoräkt i qat lu aurha lat kārangätni i qaku ama räkt ngät inguna auge di mamär vāt a qa iva qat tualat dap kaku qat tet parhäm ma Ngāmuqa aa snāngaqa?” ²⁰ Dã va ngua rhuvät pät a nge i, “Agi a ruqa na nge bā äkt i mamär iva ngia rhuvät pät ma Ngāmuqa rhoqoräkt?” Nga mamär iva ianiäkt kārqāni i sa akni qa dāñdāñ bät ini ngā rhamän sārhä laqäkt ama ruqa rhoqortäqyia, “Mäniekt bā sa ngia mualat na ngo rhoqor täkt?” ²¹ Ama ruqa qārakni i qã dāñdāñ bät ama bāñbāñgi di aa qrot i mamär vāt a qa iva qã dāñdāñ bät arhongni qārqārhongni ivakt iva rhat tualat na ama lat ama vit na ngät nā irhong bā qosaqi sāvāt arhongni qārqārhongni i qaku mamär vāt ama lat ama vit na ngät nāvāt ama sägäkt ama bāñbāñgi.

²² Nguarām nani ma Ngāmuqa iva qã vuk sa aa uraqi dā aa qrot sāvāt iarhongäkt kārqārhong i sa qa mualat nā irhong ivakt iva qã slava nā irhong dā va qābās nā irhong sokt di qat tudāvārham nā irhong mauu ²³ ivakt iva ama ruvek ti lu aa murhāmeska aa māmägän doqoräkt i qāt lavuqi nā iarhongäkt kārqārhong i sa qa mualat nā irhong ivakt iva irhong ngārhi rha aa lavuqi iarhongäkt kārqārhong i mudu sa qa rhākmu nā irhong nani aa murhāmeska. ²⁴ Iarhongäkt kārqārhong i ma Ngāmuqa qāt lavuqi nā irhong di aiut kārarhae i sa qa mes ut di qaku sokt nāmāni ama Judaqāna dap kosaqi nāmāni ama Jentailqāna. ²⁵ Iangārhäkt ama lat di ngät parhäm ma Ngāmuqa aa vāmginaqa ma Hōsea aa enge qarangätni i qa sām a ngät kārangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Iarhakt kārarhae i mudu qaku gua ruvek na rha diva ngua rhes ta i, ‘Gua ruvek’

bā sāvāt kārarhani i mudu qaku gua snäng bät a rha diva ngu qoar i, ‘Gua snäng bät a rha.’”

²⁶ “Bā vāt ama ivārhäš kārqosni i mudu ma Ngāmuqa qa qoar na rha vāt a äs i qaku aa ruvek na rha

diva vāt iosäkt ama ivārhäš diva rha rhes ta i, ‘Ma Ngāmuqa ama ngät dāqām ga aa es na rha.’”

²⁷ Näkt ma Ngāmuqa aa vāmginaqa ma Aisaia qa märhamän sāvāt ama Israelqāna rhoqortäqyia, “Nāma dā ama rhodām sa ama Israelqāna di masirhat toqor ama garäska aa qungi sokt di nak kop ama marheka na rha nāvāt a rha diva ma Ngāmuqa qa rhumaiar na rha ²⁸ inguna ma Ngāmuqa va qã sangäm na ama ruvek masirhat pät ama ivätki moe dap pa qaku qã naqutsäs pät a nas.”

²⁹ Bā rhoqoräkt diva varhäm ma Aisaia aa enge qarangätni i ngā märhamän doqortäqyia,

“Nga vadi mai qaku ma Engeska na ama qrot moe qa lavuqi na arhani nävät aut mamäkkäna dä qä narhares iva aurha anga es nasot dä sa vadi mai ut toqor ma Sodom bä va u rhän doqor ma Gomora.”

Ama Israelqäna Di Qaku Rhat Nanakt

³⁰ Ngu lu ama rharimini di rhoqor mäniekt sä iarhongäkt gua engirhong? Ama Jentailqäna qärrarhani i sa qaku rhi siqut iva rha rhän i ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong di sä rha män doqoräkt di nävät arhä qat nanakt. ³¹ Sukt di ama Israelqäna di sa rhi siqut iva rha rhän i ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong inguna nävät iomäkt iva rhat tet parhäm gärangätni ama Muräkt i rhat tu arhä snäng iva ngärhi rhoer nanokt ta iva ama räktta na rha sukt di qaku mamär vät a rha iva rha rhäqäne dä mamär. ³² Mäniekt bä rhoqoräkt? Rhoqoräkt dinguna sukt tat tualat parhäm iangärhäkt ama Muräkt dap kaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa. Sa rha säp pät ama duiqa aa rhäng gärakni i vläktpläkt sa ama ruvek pät aa rhäng. ³³ Rhängät täkt di ngät toqor ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqvia,

“As ngäni lu i nguät tu ama duiqa e ma Saion gärakni iva vläktpläkt sa ama ruvek pät aa rhäng. Iaqäkt ama duiqa diva ama ruvek tit säp pät aa rhäng.

Näkt auge qarak i qat nanakt na qa diva qaku qä namusangärhäkt sä iaqäkt ama ruqa.”

10

¹ Gua ruavek, nani a ngo masirhat bä ngu nän sage ma Ngämuqa sävät a rha iva ama Judaqäna rhi rha ama mumaiar. ² Nguät dräm i nani a rha masirhat iva rhit päš ma Ngämuqa aa rhäng sukt di qaku qunäga vät a rha ³ iva ma Ngämuqa qa rhes ta i ama räktta na rha rhoqor mäniekt. Dä soknga rhi siqut iva rha rhän i ama räktta na rha nävät iomäkt i rhat tet parhäm ama Muräkt dap kaku varhäm ma Ngämuqa aa iska qärakni iva rha rhän i ama räkt ta näväm ga. ⁴ Sukt di sa ma Krai ka mualat sa ama Muräkt iva qaku angärha anga qrot bä bä ama ruvek moe iarhakt kärarhae i ama räktta na rha nävät arhä qatnanakt.

Ama Enge Na Ama Mumaiar Bä Ba Ama Ruvek Moe

⁵ Ma Moses ka säm sävät ama Muräkt i ngakt bä ama ruqa qat tet parhäm ama Muräkt ivakt iva qa rhän i ama räktta na qa dä ma Ngämuqa aa saqong diva mamär iva qat tet parhäm angärha enge moe.

⁶ Sukt di ma Ngämuqa aa enge ngät tamän sävät ama ruqa qärakni i qat dän i ama räktta na qa dä ma Ngämuqa aa saqong di nävät ama qatnanakt toqortäqvia, “Qale ngiat tamän mät gi snängaqa i, ‘Ngu lu va auge qa an dävit säda ama usäpki arha ron ivakt iva qä rha ma Krai inavuk sarhe?’ ” ⁷ ura “ ‘Ngu lu va ar sa auge rhämene sämät ama uqupka qärakni i qaku aa anga ribit ivakt iva qä rha ma Krai inamäk nämät ama tñäpki?’ ”

⁸ Sukt di ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqvia, “Ama enge di nga e glaqot na nge. Nga e mät gia vämgi bä nga e mät gi snängaqa.” Iangärhäkt ama enge di aut sameng iva ama ruvek tat nanakt nä ma Krai. ⁹ Bä ama rharimini sä iangärhäkt di ngakt bä ngia rhamän mamär nämät gia vämgi i ma Jisas di ma Engeska bä ngiat nanakt nämät gi snängaqa i sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki diva ma Ngämuqa qa rhumaiar nge. ¹⁰ Di ngätkti rhoqoräkt inguna nämät ama ruqa aa snängaqa dä sa qat nanakt bä

va qa rhān i ama rāktka na qa dā nāmāt aa vāmgi dā sa ama ruqa qā qoar i ma Jisas di ma Engeska dā va qā rha ama mumaiar.

¹¹ Ma Ngāmuqa aa enge di ngāt tamān doqortāqyia, “Auge qārak i qat nanakt nā ma Kraiss diva qaku ma Kraiss kā namusangārkhakt sā qa.” ¹² Qaku anga nāñisām nga e māngurāp ama Judaqāna rhi na ama Jentailqāna inguna ama sākak ma Engeska di ma Engeska bā ba ama ruvek moe bā qat dodāmne na ama ruvek moe masirhat iarhakt kārarahe i rhi nān ga nani aa matnārham ¹³ inguna “iarhakt moe qārarahe i rhi nagukt sage ma Ngāmuqa diva qa rhumaiar ta.”

¹⁴ Sukt di nguarām arhani nāvāt a ngān diva rhi snanbāt toqortāqyia, “Ngu lu va sirhākt ti nagukt sagem ga iaqākt kārak i sa mudu qaku rhat nanakt na qa rhoqor māniekt? Bā ngu lu va sirhākt tat nanakt na qa iaqākt kārak i sa mudu qaku rha nari sāvāt a qa rhoqor māniekt? Dā ngu lu va rhi nari sāvāt a qa rhoqor māniekt toqorākt i sa qaku aung ga sameng ba rha sāvāt a qa?” ¹⁵ Nākt ngu lu va iarhakt kārarahe iva rhi sameng diva rhi sameng bāt a rha rhoqor māniekt kre i sa qaku arhani di sa rha rhāk na rha?” Di ngāktki rhoqorākt parhām ma Ngāmuqa aa enge qārangātni i ngāt tamān doqortāqyia, “Iarhakt kārarahe arha māmānās i rhi sameng na ama sameng ama mār ngāt di ama mār ās masirhat!” ¹⁶ Sukt diva ngua rhuvāt pāt arhā snanbāt toqortāqyia, sa qaku rha moe rha vās ama sameng ama mār ngāt angārha rhāng. Iomākt di ām doqor varhām ma Aisaia aa enge qārangātni i ngā mārhamān doqortāqyia, “Engeska ma Ngāmuqa, ngu lu sa auge qat nanakt na ama enge qārangātni i qa nari ngāt nāmāt ut?”

¹⁷ Bā ākt i ama qatnanakt ngāt dān doqorākt i ama ruvek tat nari ma Ngāmuqa aa enge. Nākt ama ruvek tat nari iangārkhakt ama enge rhoqorākt i arhani rhi sameng na ngāt sāvāt ma Kraiss. ¹⁸ Sukt diva ngu snanbāt toqortāqyia, ngu lu ama Israelqāna di qoki sa nga qaku rha nari? Ari, sa rha nari inguna ama Abuk na ama Mabu qiat tamān doqortāqyia,

“Arha eguin sa ngā met pāt ama ivātki moe
bā arha eguin di ngā met sāda ama ivātki at tārkhakt moe.”

¹⁹ Dap tākt diva ngu snanbāt toqortāqyia, ngu lu nga qaku qunāga vāt ama Israelqāna? Ari, sa qunāga vāt a rha inguna narhoer di sa ma Moses ka mārhamān doqortāqyia,

“Va ngua rhualat sā ngān iva ama vu angān snāngaqa sāvāt iarhakt ama ruvek
kārarahe i qaku arha anga ivātki
dā va ngua rhualat sā ngān iva ama vu da angāna ron sāvāt arhani ama
ruvek kārarahe i ama dādān da na rha.”

²⁰ Bā ma Aisaia qa mārhamān na ama qararāk toqortāqyia,

“Aingo di ama ruvek iarhakt kārarahe i qaku rhit nām nani a ngo di sa rha
mān bāt a ngo
bā aingo di sa ngua qur ama ruvek tām mes iarhakt kārarahe i qaku rhi
snanbāt nani a ngo.”

²¹ Dap ka mārhamān sāvāt ama Israelqāna rhoqortāqyia,

“Vät ama qunäng moe di sa nguät nais ngua rhäqyisem nani ama ruvek kârarhani i qaku rhit päs gua enge angärha rhäng dä rha vit pät ngua väs.”

11

Ma Ngämuqa Di Qaku Qa Rhong Na Aa Rhängait Sävat Ama Judaqäna Moe

¹ Dä va ngu snanbät toqortäqyia, nga sa ma Ngämuqa di sa qaku nani a qa na aa ruvek? Nak kaku rhoqoräkt! Inguna aingo di akni na ngo nävät ama Israelqäna bä ngo di ama rhodäm sä ngo sämäni ma Abraham näkt ngo nämäni ama enevaqi ma Benjamin. ² Ma Ngämuqa di sa qaku qa rhong na aa rhängait sävät aa ruvek kârarhani i sa mudu qa armeng däm dä. Nga sa qaku ngänät dräm ma Ngämuqa aa enge sävät ma Elaija qäarakni i sa qa märhamängus pät ama Israelqäna sage ma Ngämuqa? ³ Aa enge di rhoqortäqyia, “Engeska, sa rha veng gia vämginarha dä rha slava nä gi lai na ama vodämes bä qop sokt nävät a ngo i qale ngo bä qosaqi nani a rha iva rhi veng ngo.”

⁴ Sokt di ngu lu ma Ngämuqa aa muvätki bä ba qa di rhoqor mäniekt? Qi di rhoqortäqyia, “Ama ngärhäqyet da udiom ama tausengäna na ama ruvek di as gua ruvek maräkt kârarhani i sa qaku rha an da arhä quum sä nas sage ama iraski na qa ama ngämuqa qäarakni i rhat tes ka i ma Bal.” ⁵ Näkt kosaqi vät tangät täkt ama rhodäm di ama gaini na qi ama gulängi na ama Judaqäna rha e qärarhani i sa rha män i ama qatnanaktpämda qärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da nävät aa nämsävätki. ⁶ Ma Ngämuqa qa armeng däm da di nävät aa nämsävätki dap kaku nävät arha lat ama mär ngät inguna ngakt bä sa qa armeng däm da nävät arha lat ama mär ngät dä rhoqoräkt diva qaku aa nämsävätki iaqyäkt kârakt i qiat tualat.

⁷ Dä ama rharimini sä rhom däkt di rhoqor mäniekt? Sokt di qaku ama rhäqäp na rha ama Israelqäna rha mäqäne dä mamär i rha rha ianiäkt kärqäni i rhit näm ma ama qrot näni ini. Ama ruvek kârarhani i sa qa armeng däm da di sokt ta qärarhani i rha rha ini dap iarhakt kârarhae i qaku rha mäqäne dä mamär di sa ma Ngämuqa qa sämaqrot na arhä snängaqa. ⁸ Iomäkt di äm doqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Ma Ngämuqa qa mualat sä rha ivakt iva qaku rhi natmuarhäsnäng mamär. Bä inamäk bä sävät tak täkt ama qunäga di sa ma Ngämuqa qa von da rha ama saqong gärangätni iva qaku rhat nañäm mamär dä qa von da rha ama sdäm gärangätni iva qaku rhat nari mamär.”

⁹ Näkt ma Devit ka märhamän doqortäqyia,

“Mamär iva arhä tmäsimek ngärhi sangar a rha rhoqor ama baurqa bä va imek ngärhi sokot na rha dä va imek toqor ama duiqa iva vläktpläkt sä rha vät aa rhäng bä nävät imek dä va ma Ngämuqa qä sangäm na rha.

¹⁰ Mamär iva arhä saqong di bängangit mät ngät ivakt iva qaku rhat lu dä mamär iva rhi vakt pät arha rhängitnäk pa ama märän angärha rem basägos.”

Arhani ama Jentailqäna Diva Rhi Däktqyäm Da Mamär Mäni Ama Ngämuqa Ama Olip

¹¹ Bä äkt iva ngu snanbät toqortäqyia, ngu lu i nga rhoqoräkt i ama Judaqäna di dän ba arha qar dä sa nga arpus na rha ivakt iva sa mava na rha mas?

Nak kaku rhoqoräkt! Dap nguna nävät arha vuini dä sa ama mumaiar ngä män sage ama Jentailqäna ivakt iva ama Judaqäna diva arhä snängaqa ama vu qa nävät iangärhäkt ama lat. ¹² Ama Judaqäna arha vuini ngä män sa ama mämägän na ama modämne bä ba ama ruvek mäni ama ivätki bä nga rhoqoräkt i mava na rha di iangärhäkt ama lat ngä män sa ama mämägän na ama modämne sage ama Jentailqäna. Nak as pa masirhat mamär na ama mämägän na ama modämne qrekt i ama Judaqäna moe qararhani i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a rha di rhat nanakt.

¹³ Nguat tamän särhäm ngän däkt ama Jentailqäna i vät tangät täkt ama rhodäm gängätäni i ama ngangga na ngo bä ba ama Jentailqäna diva nguat tualat nä gua lat ma ama qrot sa ama märmärgem ¹⁴ ivakt iva nguaräm bä va nävät gua lat dä va guavek nävät gu qarhae ama Judaqäna diva arhä snängaqa ama vu qa sävät ama Jentailqäna bä rhoqoräkt dä va guavek nävät a rha diva rhi rha ama mumaiar. ¹⁵ Ngäkt bä nga ma Ngämuqa qa rhong na aa rhängait sävät ama Judaqäna dä sa arhani ama ruvek pätkä ama ivätki di sa rha män i sägäni na rha rhi nä ma Ngämuqa dä ngu lu va rhoqor mäniäkt kre i saqi qä rhong sävät a rha iva aa ruvek na rha? Rhoqoräkt diva rhoqor qre i ama näpta diva saqi as ama iar ta. ¹⁶ Ngäkt bä ama narhoer äm ama qäväläm nävät ama bret kärakni i sa rha von ma Ngämuqa rhä bäm di ama qumärqumär äm mamär dä sa va iaqäkt ama bret moe diva qosaqi rhoqoräkt. Näkt kosaqi ngäkt bä anga ngämuga aa snagut di ama qumärqumär ngät mamär di qosaqi va aa ngärhäqyitnäkt diva itnäkt toqoräkt.

¹⁷ Sokt di ngäkt bä atnäknä ama ngärhäqyitnäkt nävät ama ngämuga ama olip di sa ma Ngämuqa qa anbetäk sä itnäkt nae dap ka däktgyäm mamär mäni qa na ngän ama Jentailqäna di ngän doqor ama ur qa ama ngämuga ama olip aa ngärhäqyit bä rhäkt di sa iangärhäkt ama qrot dä ama iar na ama mämägän di ngät dän bä ba ngän nage ama ngämuga ama olip aa snagut ¹⁸ dä sa va qale ngän dair na nas pätkä itnäqäkt angät tpäs. Mamär iva ngänät dräm i qaku ngän qararhani i rhat tatnärhoe ama snagut dap kinak ama snagut di ngät tatnärhoe ngän.

¹⁹ Nguaräm iva aung nävät a ngän gä qoar toqortäqyia, “Ma Ngämuqa qa anbetäk sa atnäknä ama ngärhäqyitnäkt nae diväkt iva rhi däktgyäm ngo mamär nasot a rha.” ²⁰ Ngätkti rhoqoräkt. Sa ma Ngämuqa qa anbetäk sä rha nae dinguna qaku rhat nanakt sokt di ngän di sa qale ngän e nasot a rha inguna ngänät nanakt. Sokt di qale ama snängaqa na ama mairnanas kale qa väm ngän inguna nävät iomäkt dap kinak mamär iva ngänit len ²¹ inguna ngäkt bä ma Ngämuqa di sa mudu qaku qa lavuqi na ama ngämuga aa ngärhäqyitnäkt mamär iva qali litnäkt äkt mäni qa dä varis kä namualat toqoräkt sä ngän.

²² Mamär iva ngäni lu ma Ngämuqa aa lat na ama lavuqi dä aa lat ama qrot ngät. Qa di sa qa mualat na ama lat ama qrot ngät sävät ama ruvek qararhani i sa arpus na rha sokt di sa qät lavuqi na ngän grekt iva qale ngän mamär da aa lavuqi arha ron. Ngäkt bä qaku diva qosaqi ngän diva qä rhodäkt sä ngän nae.

²³ Näkt käqi rha di ngäkt bä rhi qutsasorhane nämät iomäkt i sa qaku rhat nanakt bä rhat nanakt diva saqi ma Ngämuqa qä däktgyäm da mamär mäni iaqäkt ama ngämuga inguna sa aa qrot iva qa rhuulat toqoräkt. ²⁴ Inguna ngäkt bä sa ma Ngämuqa qa rhodäkt sä ngän nae nävät ama ur qa ama ngämuga ama olip bä na ama lat kärangätäni i qaku ut dräm ut tualat toqoräkt di sa qa däktgyäm ngän mäni ama ngämuga ama olip mamär dä sa qa rhäkmu na

nas mamär iva saqi as kä dächtgyä iatnäqäkt ama ngärhäqyitnäk mamär mäni arha ngämuqa ama olip maräkt.

Ama Israelqäna Diva Ma Ngämuqa Qa Rhumaiar Ta

²⁵ Gua ruavek, kale ngän dair na nas dap nani a ngo masirhat iva qunäga vät a ngän mamär sävät ama Israelqäna. Arhani nävät a rha di ama qrot arhä väs bä va qale rha rhoqoräkt bä dängdäng i ama rhodäm gärangätäni i sa ama Jentailqäna moe qärahani i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a rha di sa rha mon sämäni aa ruvek. ²⁶ Dä nasot dä va ama Israelqäna moe rhi rha ama mumaiar toqor varhäm ama enge qärangätäni i rha säm a ngät toqortäqyia,

“Ama ruqa iva qa rhuisiska vät ama ruvek diva qa rhän nae ma Saion näkt pa qä rhäksot nä ma Jekop aa qärhae arha vuirhong.”

²⁷ “Bä va rhangät täkt ama lat di gu rharesbane ngu na rha rhoqoräkt i ngu sot na arha vuirhong nae nävät a rha.”

²⁸ Rhoqoräkt i ut tu ut snäng sävät ama sameng ama mär ngät dä qunäga vät a ut i sa rha män i ma Ngämuqa aa ikkänä na rha ivakt iva mamär vät a ngän ama Jentailqäna iva ngäni nari dä ngänit päs ama sameng ama mär ngät angärha rhäng. Dap nävät iomäkt i qa armeng däm da dä sa ma Ngämuqa aa snäng bät a rha inguna nävät arhä mamäkkäna mudu. ²⁹ Ma Ngämuqa aa snäng bät a rha inguna qaku qät kutsasorhane na aa snängaqa sävät aa vänbon dä aa armengdäm.

³⁰ Nak kop toqor ngän i mudu vät angätäni ama rhodäm di qaku ngän det parhäm ma Ngämuqa aa enge dap täkt di sa qa von ngän da aa lavuqi inguna nävät iomäkt i qaku ama Judaqäna rha tet parhäm ma Ngämuqa aa enge ³¹ di rhäkt di sa ama Israelqäna di qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa enge divakt iva nävät ama lavuqi qäraktäni i sa ma Ngämuqa qa qur a ngän däm gi dä sa va rhäkt diva* qosaqi rhi rha iaqyäkt ama lavuqi. ³² Ma Ngämuqa sa qa qyiradeng na ama ruvek moe iva qaku rhat tet parhäm aa enge ivakt iva nasot diva mamär vät a qa iva qät lavuqi na rha moe.

³³ Ngätki mamär i ma Ngämuqa aa mädräm ama mär ngät dä aa mungäsäng angät mämägän di dursäväm na ngät. Aiut di qaku mamär iva qunäga vät a ut sa aa matnävämmne ura va ut dräm mamär na aa is. ³⁴ Iomäkt di äm doqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätäni i ngät tamän doqortäqyia,

“Auge sa qunäga vät a qa sä ma Engeska ma Ngämuqa aa snängaqa ura sa auge di sa qät dochräp ma Ngämuqa iva qat tualat toqoräkt?”

³⁵ “Ura ngu lu auge qa von ga rha anga vänbon gärangätäni i mamär iva ma Ngämuqa qa rhuvät pät a qa vät a ngät?”

³⁶ Inguna iarhongäkt moe di irhong nagem ga bä irhong di qali lirhong ba aa rhäkt bä irhong diva irhong bä ba qa. Mamär iva ama murhämeska sagem ga vasägos. Ngätki rhoqoräkt.

12

Mamär Iva Urhit Bon Da Aurha Iar I Ama Vodämes Sage Ma Ngämuqa Vasägos

* **11:31** sa va rhäkt diva Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dächt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

¹ Gua ruavek, dä soknga ngu nän ngän ma ama qrot nävät ma Ngämuqa aa lavuqi iva ngänit bon da angäna iar i ama vodämes pasägos iva ngän dualat na ama lat ama qumärqumär ngät mamär dä ama lat kārangätni iva märmär gem ga nävät a ngät. Iangärhäkt di angäna ansäs ama engätki na ngät sage ma Ngämuqa. ² Saqi as pa kale ngänit päs ama ruvek nämäni rhakt täkt ama ivätki arha lat angärha rhäng. Dap kinak pa mamär iva iangärhäkt ama mumamär vät angän mädräm ngärhi qutsasorhane na ngän. Bä va rhoqoräkt dä sa mamär iva qunäga vät a ngän sä ma Ngämuqa i agi a lat di ama räkt ngät bä ama mär ngät bä agi a lat diva märmärgem gem ga nävät a ngät.

Ama Vänbon Gärangätni I Ma Ngämuqa Qät Bon Ut Täm Ngät Nävät Aa Nämäsävätki

³ Ma Ngämuqa di sa qät näm sävät a ngo mamär bä nguät tamän särhäm ngän moe iva qale ngän du angän snäng i aingän di ama moräs na rha na ngän bä sa qale ngän dävuik. Dap kinak mamär iva ngän du angän snäng mamär bä va ngän moe asägäk asägäk diva ngiat tatnävmne na nas parhäm ama qatnanakt angät siqutka qaräki i sa ma Ngämuqa qa von ngän däm ga. ⁴ Rhoqor ama ruqa i aa släqyige ama sägäge nä ige sokt di iagekt ama släqyige di ama rhäqäp nä ige angät kävälap bä iaväkt ama qävälap di qaku ap ngät tualat na ama sägängät ama lat. Aiut di ut toqoräkt. ⁵ Bä aiut di ngätki i ama rhäqäp na ut sokt di ut moe di ama sägäge ama släqyige na ut mäni ma Kraiss bä qosaqi ut moe asägäk asägäk di ut nämäni ne.

⁶ Näkt na ama vänbon gärangätni i qaku ngät toqorne qarängät i sa ma Ngämuqa qa von ut täm ngät nävät aa nämäsävätki dä sa mamär iva ut tualat parhäm iangärhäkt ama vänbon. Ngakt bä aung di aa vänbon gärangätni iva qat tamän bät ama enge qarängätni i ngät dän nage ma Ngämuqa di mamär iva qat tamän sokt pät iarhongäkt kärqärhong i qat nanakt i sa ma Ngämuqa qa von ga rhäm irhong. ⁷ Ngakt bä aung di aa vänbon gärangätni iva qat tualat bä ba arhani ama ruvek ivakt iva qat tatnärhäm da dä mamär iva qat tualat toqoräkt. Bä qosaqi iaqäkt käräk i qä su nä ma Ngämuqa aa enge di mamär iva qä su ama ruvek mamär. ⁸ Bä iaqäkt käräk i qät sämaqrot na ama ruvek di mamär iva qat tualat toqoräkt bä qaräki i qät bon nagem mes iva qat tatnärhäm di mamär iva qat tualat toqoräkt masirhat bä iaqäkt käräk i qat turäkt bä ba ama ruvek di mamär iva qat turäkt bä ba rha mamär. Bä qosaqi iaqäkt käräk i qat tualat nävät ama lavuqi di mamär iva qat tualat toqoräkt na ama märmärgem.

Ama Lat Kärangätni I Ngärhi Sameng I Ama Qatnanaktpämda Na Ut Maengätki

⁹ Mamär iva ngänät sangar ama lavuqi ama engätki na qi. Mamär iva qaku nani a ngän mamär na ama vu ngät ama lat dap kinak pa ngän dualat na ama lat ama mär ngät. ¹⁰ Angäna snäng bät a ne rhoqor ama sägärhae qararhani i rhat dräm arhä snäng bät a ne. Mamär iva ama narhoer ta na ngän iva ngäni von da ama qudrrir sävät a ne. ¹¹ Qale arusus pät a ngän dap kinak mamär iva qänäskänes ngän iva ngän dualat mamär bä ba ma Engeska. ¹² Märmär gem ngän doqoräkt i ngänät nanakt ma ama qrot nä ma Ngämuqa iva nasot dä va qa rhualat na ama märrirhong bä ba ngän. Ngakt ba ama märän ngät dän bät a ngän dä va qale ngän mamär sa ama bulap. Näkt kale mämae vät a ngän sa ama nän dap kinak pa ngäni nän basägos. ¹³ Ngakt bä ma Ngämuqa aa es di rhit läk nani guarhong dä sa va ngäni von da nagem mes nävät angän gärhong. Näkt ngänit täkmu na nas iva ngän datnärhä iarhakt kärarhae i ama tmända qararhani i qaku arha anga vät.

¹⁴ Ngäni nän dä ma Ngämuqa aa modämne sävät iarhakt kârarhae i rhi sangäm na ngän mavängam. Ngän dualat toqoräkt dap pa qale ngän nanän ga iva qä slava na rha. ¹⁵ Märmär gem ngän ngän na ama ruvek toqoräkt i märmär gem da dä va airäs ngän ngän na ama ruvek toqoräkt i airäs ta. ¹⁶ Mamär iva qale ngän moe mamär gem ne. Qale ngäni sâmamor na nas dap kinak mamär iva but sä ngän mäk sage ama ruvek kârarhani i qaku ama moräs na rha bä qale ngän ngän na rha. Dap pa qale ngän dair na nas i ngän du angän snäng i aingän di ama mädrämda mamär. ¹⁷ Qale ngän namualat na anga vu ngät anga lat sävät guavek kârarhani i sa rha mualat na anga lat anga vu ngät sävät a ngän dap kinak pa ngäni dualat na ama lat kârangätni iva qunäga vät ama ruvek moe sä ngät i ama räkt ngät. ¹⁸ Ngakt bä mamär vät a ngän iva qale ngän mamär ngän na arhani ama ruvek diva qale ngän moe sa ama bulap.

¹⁹ Gua ruavek kârarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva qale ngän namuvät na anga vu ngät anga lat sävät iarhakt kârarhae i sa rha mualat na ama vu ngät ama lat sävät a ngän. Dap kinak pa ngäni qyiradeng na arha lat äkt iva bä ma Ngämuqa aa uraqi inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ama muvätki di aingo gu qäni
ianiäkt kârqäni iva ngua rhuvät pät a rha.”

²⁰ Dap kinak ama lat kârangät iva ngän dualat na ngät di ma Ngämuqa aa enge ngät tamän doqortäqyia,

“Ngakt bä angäna ikkâna di anoeng mä rha
dä va ngäni von da rha äs
dap ngakt bä aqäsäk ta
dä va ngäni von da rhi nakt
inguna ngakt bä va ngän dualat sä rha rhoqoräkt
diva iangärhäkt angäna lat ngärhi sâmäqlu na rha.”

²¹ Qale angätäni ama vu ngät ama lat ngät dän näva angän bäs dap kinak mamär iva ngän dän näva ama vu ngät ama lat angät tpäs na ama mär ngät ama lat.

13

Ama Sâmagaininanas Säva Ama Narhoerta Sa Ama Muräkt Arha Rem

¹ Mamär iva ama ruvek moe asägäk asägäk di rhi sâm ama gaini na nas säva ama narhoerta aa rem iarhakt kârarhae i rhat turäkt inguna ama narhoerta moe sa ama muräkt di sa ma Ngämuqa qa von da rha ama rhares iva rhat turäkt bä iarhakt kârarhae i rhat turäkt di sa ma Ngämuqa qa märanas na rha. ² Bä äkt i aung gârakni i qat tair särha ama narhoerta rhoqoräkt di nak sa qat tair särha ama ruvek kârarhani i sa ma Ngämuga qa armeng däm da. Bä nga rhoqoräkt diva iaqäkt ama ruqa qä rha ama rhäksärhäm ³ inguna ama narhoerta qararhani i rhat turäkt di qaku rhat tualat sä iarhakt kârarhae i rhat tualat na ama mär ngät ama lat iva rhit len dap ta tualat sä qararhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat iva rhit len. Ngakt bä nani a ngän iva isiska vät a ngän nämät ama tlenqa sävät iaqäkt kârak i qat turäkt dä sa va ngän dualat na ama mär ngät ama lat. Rhoqoräkt diva qä qoar i aingän di sa ngänit sâm ama gaini na nas mamär säva aa rem. ⁴ Mamär iva ngän dualat toqoräkt

inguna qa di ma Ngāmuqa aa latka na qa iva qat turākt bā ba ngān iva nani ama mārini.

Sokt di mamār iva ngānit len gre i ngān mualat na ama lat kārangātni i qaku ama rākt ngāt inguna qat mair bā bā ma Ngāmuqa iva qā sangām nā iarhakt kārarhae i rhat tualat toqorākt. ⁵ Bā ākt i ngān di mamār iva qale ngān manao va ama narhoerta arha rem ivakt iva qaku sokt ngān naingis ma Ngāmuqa aa uraқи dap kosaқи rhoqorākt divakt iva isiska vāt a ngān bāt angān snāngaqa sāvāt angāna lat.

⁶ Bā ākt i nāvāt tāni rhākt ama rharimini dā qosaқи ngānāt drām ngānit bon da ama takes inguna ama narhoerta qārarhae i rhīt ta ama takes di rhat tualat bā bā ma Ngāmuqa rhoqorākt i rhat tualat toqorākt. ⁷ Mamār iva ngānit bon ama narhoerta moe rhā iarhongākt kārqārhong i mai va bā ba rha na irhong i ama takes sage iarhakt kārarhae i rhīt ta ama takes dā qosaқи ama ligār vāt ama gunānirhong bā bā iarhakt kārarhae i rhīt ta ama ligār. Nākt pa ngānit kutdrir sage iarhakt kārarhae i mai va ngānit kutdrir sagem da.

Angāna Snāng Bāt A Ne Ivakt Iva Rhākmmamār Varhām Ma Ngāmuqa Aa Murākt

(13:8-10 / Mat 22:34-40 / Mak 12:28-34 / Luk 10:25-28 / Gal 5:13-14)

⁸ Rhoqorākt i ngāni rha guani nage arhani ama ruvek di vasāgos di mamār iva ngānit lir ngān duvāt nā ini varhām ama rhodām gārangātni i sa ngān mu ngāt ba ne. Sokt di angān lavuқи di mamār iva ngānit bodām gi masirhat mamār vasāgos inguna iarhakt kārarhae i arhā snāng bāt a ne di rhīt tākmamār toqorākt parhām na Ngāmuqa aa Murākt. ⁹ Ma Ngāmuqa aa Murākt di ngāt tamān doqortāqyia, “Qale ngi qavatnāvātāgūt dā qale ngi veng dā qale ngi sua dā qale ngi alek arhani arhā qārhong” nākt sāvāt angātni ama murākt di iangārkhākt ama murākt moekt di vāstāmne na ngāt sāda ama enge angārha ron gārangātni i ngāt tamān doqortāqyia, “Mamār iva gia snāng bāt arhani i rhoqor qre i gia snāng bāt a nas.” ¹⁰ Ama lavuқи di sokt kiāt tāranas na ama rākt ngāt ama lat sāvāt arhani ama ruvek. Bā ākt i ama lavuқи di qit tākmamār ta ama Murākt.

¹¹ Mamār iva ngān dualat toqorākt inguna sa ngānāt drām i ama rhodām gārangātni i sa ut dāqām bāt a ngāt di rhoqorākt. Mamār iva ngān dāranas nāmāt ama mānāpki inguna ama mumaiar di sa rhākt di nga e glaqot na ut mamār dap kaku rhoqor mudu rhoqorākt i as ut nasāng i ut nanakt. ¹² Ama bāngagi di sa qorhās iva rhāksot na qi dap ama qunāga di sa qorhās iva qa rhān. Bā ākt i mamār iva urhi rhon na ama bāngagi arha lat nae nākt pa u rhon māt ama ulaқи at boi ivakt iva ut tair sārkhā ma Sāmga dā qosaқи va ut tualat na ama lat kārangātni i ama mār ngāt pāt kunāng. ¹³ Mamār iva ut tet mamār toqor qre i ut tet pāt kunāng. Qale ut tet da ama iar angārha ron gārangātni iva inirqi na ut dā guani na ut māt ama reng ama qrot ngāt. Dā qale ut tualat na ama qavatka dā ama lat kārangātni i ngāt tāranas na ama vuirhong doqorākt. Dā qale ut tāranas na ama lat kārangātni iva urhi arhāktgām sā ne dā qale aurha anga snāngaqa anga vu qa sāvāt arhani ama ruvek. ¹⁴ Dap kinak pa u rhu vāt a nas nā ma Engeska ma Jisas ma Krai i qa rhoqor ama ulaқи at boi nākt koki sa qale ut naqyiradeng na aut slāqyigleng iva igleng ngāt tāqāne sā ut iva ut tet parhām igleng angāt snāngaqa.

¹ Mamär iva ngäni rhar sa ama ruqa sagem mes kärakni i qaku ama qrot pät aa qatnanakt dap pa qale ngän dair mät ne ngän na qa sa anga snängaqa qärakni i qät bon ngän däm ga. ² Akni ama ruqa aa qatnanakt di ngärhit tares pät aa rhäng iva qat täs ama tmäs maos maos dap akni ama ruqa qärakni i aa qatnanakt di qaku ama qrot ngät di sokt kat täs ama vlol. ³ Ama ruqa qärakni i qat täs ama tmäs moe di qale qat nañäm mane na ama ruqa qärakni i qaku qat täs ama tmäs moe. Bã qosaqi ama ruqa qärakni i qaku qat täs ama tmäs moe di qale qä namatnävämne nä iaqäkt kärak i qat täs ngät moe inguna qa di sa ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng i qa nagem ga. ⁴ Ngu lu guavek koe na ngän iva ngän datnävämne na akni aa latka? Qoki va sirhäkt aa narhoerqa qat turäkt iva qat mair ura va qa arpus na qa. Näkt pa qa latka diva qat mair inguna ma Engeska di mamär vät a qa iva qa rhualat sä qa iva qat mair.

⁵ Akni ama ruqa di qat tu aa snäng i akni ama qunäga di ama vit na qa masirhat pät angätmi ama qunäng angät tpäs. Dap kinak pa akni ama ruqa diva qat tu aa snäng i ama qunäng moe di ngät toqorne. Va qoki sirhäkt ak dä ak nävät a iom diva iangärhäkt aa mungäsäng ngät turäkt tä qa maräkt aa snängaqa dap pa qaku mamär iva ngät turäkt ta ak aa snängaqa. ⁶ Bã iaqäkt kärak i qat tu aa snäng i ama sägäk ama qunäga di ama vit na qa di qat tualat toqoräkt iva sage ma Engeska. Qärakni i qat täs ama släkt di qat täs ngät iva sage ma Engeska inguna qat tes ama mär sage ma Ngämuqa. Bã qosaqi qärakni i qaku qat täs arhongni ama tmäsirhong di qat tualat toqoräkt iva sage ma Engeska bã qat tes ama mär sage ma Ngämuqa.

⁷ Qaku aung nävät a ut di qa maräkt kat turäkt di sokt bã ba nas toqoräkt i qat däqäm bã qosaqi qaku aung nävät a ut di qa maräkt kat turäkt di sokt bã ba nas toqoräkt i qä ñäp. ⁸ Näkt ngakt bã qali lut i ut däqäm di ut däqäm iva bã bã ma Engeska bã qosaqi ngakt bã va urhi ñäp di urhi ñäp iva bã bã ma Engeska. Bã äkt i ngakt bã sa ut ñäp ura qali lut i ut däqäm di ut bã bã ma Engeska. ⁹ Inguna nävät täni rhäkt ama rharimini dä sa ma Kraisa ka ñäp näkt kosaqi qa märanas nämät ama tñäpki bã ama ngät däqäm ga ivakt iva ma Engeska na qa bã ba ama ruvek moe iarhakt kärarhae i ama ñäp ta dä qosaqi qärrahani i rhat däqäm.

¹⁰ Bã aingän di sa ngu lu mäniekt bã ngän datnävämne na angäna ruavek? Dä ngu lu mäniekt bã ngänät nañäm mane na angäna ruavek? Varis ut tualat toqoräkt inguna va ut moe di u rhair dä ma Ngämuqa aa mämugunäs na ama matnävämne angät saqong. ¹¹ Rhängät täkt di ngät toqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätmi i sa rha sãm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Sa ngua mu nävät gua iar maräkt i ngätki va ama ruvek moe di rhi nän da arhä quum sä nas dä gu saqong
dä ama ruvek moe diva rha rhamän mamär i aingo di ma Ngämuqa.”

¹² Bã rhoqoräkt diva ut moe asägäk asägäk diva sävetka qä sameng irha aa lat näkt mäniekt bã sävetka qa mualat toqoräkt.

Qale Ngi Naslava Na Akni Aa Qatnanakt

¹³ Bã nga rhoqoräkt dä mae vät a ut nävät iomäkt i ut tatnävämne na ne. Dap kinak mamär iva ngän du angän snäng mamär iva sa qale ngän dualat nä guani iva ini ngärhi slava na angäna ruavek arhä qatnanakt. ¹⁴ Bã ngo di sa nguat nanakt maengätki i ama tmäs moe maos maos di mamär vät a ut iva ut täs ngät ut kärarhani i rha nämäni ma Engeska ma Jisas. Sokt di ngakt bã aung anga ruqa di qä qoar i agung anga tmäs di ama vu ngät iva qat täs ngät di qaku mamär iva qat täs ngät.

¹⁵ Inguna ngakt bä angäna anga ruavek di qaku märmär gem da inguna nävät iangärhäkt ama tmäs kärangät i ngän däs ngät dä sa iangärhäkt ama lat kärangät i ngän dualat na ngät di qaku ngän dualat na ngät nävät ama lavuqi. Qale iangärhäkt ama tmäs kärangät i ngän däs ngät ngä naslava na angäna ruavek arhä qatnanakt iarhakt kärarhae i sa ma Kraiss ka näp sädaver mä rha. ¹⁶ Bä qosaqi va qale ngän dualat na angätni ama lat kärangätni i ngän du angän snäng i ama mär ngät i ngakt dä va arhani ama ruvek ti qoar i sa ngän mualat na ama vu ngät ama lat. ¹⁷ Ma Ngämuqa aa Muräktpäm di qaku nani iarhongäkt kärqärhong i mamär vät a ngän iva ngän däs irhong ura va ngäni näkt mä irhong dap kinak ngät di nani ama lat ama räkt ngät dä ama bulap dä ama märmärgem nävät ama Qloqqa ama Qumärqumärqa aa qrot. ¹⁸ Auge qarak i qat tualat nä ma Kraiss aa lat näp tak täkt ama iska diva ma Ngämuqa nani a qa na aa lat dä va märmär ge ama ruvek nävät a qa. ¹⁹ Bä rhoqoräkt dä sa mamär iva vasägos dä rhäktuk pät a ut iva ut tualat nä iarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhit bon da ama bulap dä irhong ngärhi sämaqrot na ama ruvek kane.

²⁰ Qale ngän naslava nä ma Ngämuqa aa lat inguna nävät ama tmäs. Ama tmäs moe di ama qumärqumär ngät sokt di qaku maräkt iva ama ruqa qa äs ani qärqäni i mamär iva ini ngä rhäqäne sa akni ama ruqa iva qä säp sämät ama vuini. ²¹ Ama mär masirhat toqoräkt i qaku ngän namä ama släkt dä qaku ngän nanäkt ama wain dä qaku ngän namualat nä guani rhoqoräkt iva ini ngä rhäqäne sa angäna ruaqa iva qat tualat na ama vuini. ²² Bä nga vät kärangätni angän gatnanakt di ngakt bä ngänät nanakt toqor mäniekt sävät tärhong däkt dä mamär iva sokt aingän asägäk asägäk ngän nä ma Ngämuqa ngänät dräm. Ama märmärgem ge ama ruqa qarakni i qaku guani qärqäni iva qät täksärhäm mes pät ini angät tpäs ianiäkt kärqäni i qat tu aa snäng i mamär iva qat tualat nä ini. ²³ Sokt di ngakt bä ngän däs angätni anga tmäs kärangätni i qaku ngänät dräm mamär i sa mär ge ma Ngämuqa nävät a ngät ura qaku di sa qale ngän da ama rhäksärhäm angärha ron inguna qaku mamär vät a ngän iva ngän däs mamär nävät ama qatnanakt. Rhoqoräkt dinguna ama lat moe kärangätni i qaku ngät dän nävät ama qatnanakt di ama vuini.*

15

Ma Kraiss Aa Lat Di Ama Siqukti Na Ngät Bä Ba Ut

¹ Aiut kärarhae i ama qrot ut mäni ama qatnanakt di mamär iva ut dräm ba ut ut nä iarhakt kärarhae i qaku ama qrot ta. Mamär iva qale sokt ut tualat nä qärqärhongni iva sokt ut di märmär gem ut nävät irhong. ² Mamär iva ut moe asägäk asägäk ut tualat nä qärqärhongni iva märmär ge arhani ama qatnanaktpäm da dä va mamär na rha nävät irhong. Rhoqoräkt diva urhi sämaqrot na rha. ³ Iomäkt dinguna qäqi ma Kraiss di qaku qa mualat na aa lat iväkt iva sokt ka diva märmär gem ga nävät a ngät. Dap ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rha säm a ngät di ngät tamän sävät a qa rhoqortäqya, “Ama ruvek arha enge na ama mume qärangätni i rha märhamän bät a ngät sävät a nge di qosaqi ngä män sävät a ngo.” ⁴ Nak sa iangärhäkt moekt ama enge di mudu rha säm a ngät iväkt iva ngärhit todräp ut dä va ngärhi sämaqrot na aut katnanakt iva ma Ngämuqa qa rhualat nä iarhongäkt kärqärhong i sa qa mumänaris pät irhong bä ba ut toqoräkt i qali lut ma ama qrot. ⁵ Mamär iva

* **14:23** Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap arhani nävät a rha di sa rha säm ama qängärirhong ma 16:25-27 sarhäkt.

ma Ngämuqa qäarakni i qat dräm gat tualat sa ama ruvek ivakt iva qale rha mauuu ma ama qrot dä qät täsläp pät a rha di qa rhualat sä ngän iva qale ngän gem ne moe da ama bulap angärha ron doqoräkt i ngän dualat toqor ma Jisas ma Kraiss ⁶ ivakt iva na ama sägäk ama snängaqa dä na ama sägäkt ama vämgi dä sa mamär iva ngänit bon da ama murhämeska sage ma Ngämuqa ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mamäk.

Ama Sameng Ama Mär Ngät Di Bä Bä Ama Judaqäna Dä Qosaqi Bä Ba Ama Jentailqäna

⁷ Bä äkt iva ngäni rhar sä ne sagem mes toqor ma Kraiss i sa qa ar sä ngän sagem mes ivakt iva nävät iangärhäkt ama lat dä va ngäni von da ama murhämeska sage ma Ngämuqa. ⁸ Inguna ngu qoar na ngän i ma Kraiss di sa qa män i ama latka va ama Judaqäna arha rem ivakt iva nävät iomäkt i sa qa män di qa qur ama ruvek i ma Ngämuqa di vasägos dä qat tamän na ama engätki dä qosaqi ma Kraiss kä sämaengätki nä ma Ngämuqa aa mumänaris bä ba ama ngätmamäkkäna bä ba ama Judaqäna mudu. ⁹ Ma Kraiss di qosaqi qa män doqoräkt ivakt iva ama Jentailqäna di mamär iva rhi nänsäs sage mä Ngämuqa nävät aa lavuqi rhoqor varhäm aa enge qarangätni i rha säm a ngät i ngät tamän doqortäqya,

“Bä äkt iva ngua an sä nge mänguräp ama Jentailqäna
dä va ngu rhong na ama mabu na ama ansäs sage gi ngärhipki.”

¹⁰ Dä qosaqi ngät tamän doqortäqya,

“Aingän ama Jentailqäna, diva märmär gem ngän ngän nä qäarahani aa ruvek.”

¹¹ Näkt kosaqi ngät tamän doqortäqya,

“Mamär iva ngäni nän sä ma Engeska aingän moe ama Jentailqäna
dä aingän moe ama ruvek diva ngänit tong na ama mabu na ama ansäs sagem ga.”

¹² Qosaqi ma Aisaia qa märhamän doqortäqya,

“Akni va qa rhän nämäni ma Jesi* aa enevaqi
bä qa di iaqäkt kärak iva qa rhäranas iva qat turäkt bä ba ama Jentailqäna
bä va qale rha sa ama qatnanakt nani a qa.”

¹³ Mamär iva ma Ngämuqa qäarakni i qat tatnärhäm ut iva ut nanakt na qa sä iarhongäkt moe qä rhäqäp ngän na ama märmärgem moe ngä na ama bulap toqoräkt i ngänät nanakt na qa ivakt iva rhäqäp ngän mamär nä iangärhäkt ama qatnanakt nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot.

Ma Pol Ma Kraiss Aa Latka Bä Ba Ama Jentailqäna

¹⁴ Gua ruavek, aingo maräkt di nguät nanakt mamär i aingän di sa rhäqäp ngän na ama lat ama mär ngät bä sa rhäqäp ngän na ama mädräm moe bä mamär vät a ngän iva ngäni su ne. ¹⁵ Sökt di rhakt täkt ama abuk kärakni i sa ngua säm bämgä di sa ngua muqnäga mamär mät apni ama qäväläp ivakt iva ngu vuk pät a ngän na ap saqi as inguna nävät ama nämsävätki qäarakni i ma Ngämuqa qa von ngo rhäm gi. ¹⁶ Sa qa von ngo rhä iaqyäkt ama nämsävätki divakt iva ma Jisas ma Kraiss aa latka na ngo bä ba ama Jentailqäna sa ama

* **15:12** ma Jesi Ma Jesi di ama vitnaqa ma Devit aa mamäk.

pris aa lat iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa. Rhoqoräkt divakt iva ama Jentailqäna di mamär iva rha rhän i ama vodämes kärangätni i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa arñis na ngät iva bä bä ma Ngämuqa.

¹⁷ Nävät iomäkt i sägäni na ngo ngu nä ma Jisas ma Kraiss dä mamär vät a ngo iva märmär gem ngo masirhat sävät gua lat kärangätni i nguat tualat na ngät bä bä ma Ngämuqa. ¹⁸ Sökt diva sökt nguat tamän bät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Kraiss ka mualat sä ngo bä ngua mualat nä irhong ivakt iva ngu artäm sa ama Jentailqäna iva rhat tet nasot ma Ngämuqa aa snägaqa. Iarhongäkt di sa irhong ngä märanas nävät gua enge dä nävät gua lat ¹⁹ dä nävät ama muqunän angät krot dä nävät ama lat kärangätni i ngät dän masärmän nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot. Sa nae ma Jerusalem bä varhäm ama iska möe bä sae ma Ilirikum di sa ngua mäqäne dä mamär i ngua sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Kraiss. ²⁰ Qoki vasägos di nani a ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät äkt i qaku ama ruvek tat dräm ma Kraiss e. Rhoqoräkt divakt iva qaku ngu natäk pät ama vätka rhävit pät akni ama ruqa aa vätka aa ribit angärha rhäng. ²¹ Rhangät täkt di ngät toqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qarangätni i ngät tamän doqortäqya,

“Iarhakt kärarhae i qaku rha qoar na rha sävät a qa diva rhi lu qa
dä iarhakt kärarhae i sa qaku rha nari sävät a qa diva qunäga vät a rha.”

Ma Pol Qa Muräkt Iva Qa Rhet Sae Ma Rom

²² Bä äkt inguna nävät iomäkt i sa nguat dräm ngu sameng äkt i qaku ama ruvek tat dräm ma Kraiss e di sa qaku nguat täqäne dä mamär i nguat dän sagem ngän. ²³ Dap täkt di nävät iomäkt i sa ngua sot nä gua lat pät tak täkt ama ngärhätkta dä qosaqi nävät iomäkt i sa nani a ngo vät ama rhäqap ama qoeo iva ngua rhän sagem ngän iva ngu lu ngän ²⁴ dä sa nguat nanakt iva ngua rhualat toqoräkt parhäm gua iska sae ma Spen. Bä va nani a ngo iva ngän datnärhäm ngo iva ngua rhet sae ma Spen nasot toqoräkt i sa mär gem ngo i qale ngo ngu na ngän bät ama qot äm ama qäväläm.

²⁵ Dap täkt di ngua e varhäm gua iska sae ma Jerusalem sa ama matnärhäm na ama vänbon bä bä ma Ngämuqa aa ruvek ²⁶ inguna ama ruvek näva ama ngärhäqiom ma Masedonia näkt ma Akaia di märmär gem da iva rhi von da rha ama matnärhäm na arhä vänbon bä ba ama tläkta qararhani i rha nävät ma Ngämuqa aa ruvek e ma Jerusalem. ²⁷ Bä rha di märmär gem da iva rha rhualat toqoräkt inguna qoki rhäkmamär i arha lat iangärhäkt kärangätni iva rha rhualat na ngät. Rhoqoräkt dinguna ngakt bä ama Jentailqäna di sa rha rha ama modämne na ama qloqaqa rhi na ama Judaqäna di qosaqi mamär iva ama Jentailqäna rhit bon ama Judaqäna nagem mes nävät arhä mämägän. ²⁸ Näkt nga nasot i sa ngua sot nä rhangät täkt gua lat bä sa mamär sä rha nävät iangärhäkt ama matnärhäm na ama vänbon bä ba rha dä sa va ngua rhet sae ma Spen näkt pa varhäm gua iska sae dä va ngua rhet sagem ngän. ²⁹ Dä nguat dräm i rhoqoräkt iva ngua rhet sagem ngän dä va ngua rhän gem ngän sa ama rhäqap ngät na ne ama modämne nage⁷ ma Kraiss.

³⁰ Gua ruavek, ngu nän ngän nävät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss dä nävät ama Qloqaqa aa lavuqi iva ngän dair irhäm ngo sä gu qänäskänes

⁷ 15:29 nage Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. 'qarangätni i ngät dän nävät ama sameng ama mär ngät sävät'

iva ngäni nän sage ma Ngämuqa sävät a ngo. ³¹ Mamär iva ngäni nän ivakt iva märäs päta a ngo nämät ama ruvek kârarhani i qaku rhat nanakt e ma Jerusalem dä qosaqi ivakt iva gu matnârhäm na ama vânbôn bâ bâ ma Jerusalemgäna di mamär iva märäm ge ma Ngämuqa aa ruvek nävât a ngät. ³² Dä qosaqi va ngäni nän ivakt iva nävât ma Ngämuqa aa snängaqa di sa mamär iva ngua rhän sagem ngän sa ama märmärgem bâ va rhoqoräkt dä sa va qale ngo ngu na ngän da ama mämaevât ama mär ngät angârha ron. ³³ Mamär iva ma Ngämuqa qâarakni i qât bon ut ta ama bulap diva qale qa gem ngän moe. Ngätkki rhoqoräkt.

16

Ma Pol Qät Täk Na Aa Enge Na Ama Märmärgem

¹ Nguat tuqunäga vät a ngän sävât aurha ruaqi ma Fibi qâarakni i ama latki na qi bâ ba ama qatnanaktpämda nae nämät ama värhäm e mât ama narimgi ma Senkria ² ivakt iva mamär iva ngäni ar sä qi mamär toqor ama qatnanaktpämda rhat dräm dat tualat näkt pa ngän datnârhäm gi na agirhong gârqârhongni i qit lâk nani irhong nagem ngän inguna qi di sa qia matnârha ama rhäqâp na rha ama ruvek bâ qosaqi sävât a ngo.

³ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem bâ bâ ma Prisila qi nä ma Akwila qârqiomni i ut moe ut tualat na ama lat bâ bâ ma Jisas ma Krai. ⁴ Bâ iom di sa in dâkmu na nas iva ini nâp ivakt iva in dumaiair ngo. Qaku sokt ngo i nguat tes ama mär sagem iom dap kosaqi ama qatnanaktpämda ama Jentailqäna mât arha värhap di rhat tes ama mär sagem iom. ⁵ Näkt kosaqi va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem bâ bâ ama qatnanaktpämda qâarharhi i väspâtämne na rha va ina vât.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem bâ bâ iaqäkt kârak i gua snäng bät a qa ma Epainetus kârak i qa er qa vodäm mes bâ bâ ma Krai e ma Asia.

⁶ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Maria qâarakni i sa qia mualat masirhat bâ ba ngän.

⁷ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Andronikus kä nä ma Junia qârqiomni i gua ruaiom ama Judaïom näkt mudu qale ngo ngu na iom ba ama tpâskiarharhäng. Iaiomäkt di ama ngangda rhat dräm a iom mamär bâ qosaqi iom di ina er inät nanakt nä ma Krai näkt sä ngo.

⁸ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Ampliatius iaqäkt kârak i gua snäng bät a qa mäni ma Engeska.

⁹ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Urbanus iaqäkt kârak i gua ruaqa na qa qâarak i un moe un dualat bâ bâ ma Krai dä sage gua ruaqa qâarakni i gua snäng bät a qa ma Stakis.

¹⁰ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Apeles iaqäkt kârak i sa srâp ka mäni ma Krai.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage iarhakt kârarhae i rha nämäni ma Aristobulus aa qârhae.

¹¹ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage gua ruaqa ama Judaqa ma Herodion.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage qâarharhi i rha nämäni ma Engeska qârharhae i rha nämäni ma Narsisus aa qârhae.

¹² Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Engeska aa larhem ma Trifina qi nä ma Trifosa.

Dā va ngāni rhāk nā gua enge na ama märmärgem sage qāarakni i urha snäng bāt a qi ma Persis kārakt i sa qia mualat masirhat bā bā ma Engeska.

¹³ Dā va ngāni rhāk nā gua enge na ama märmärgem sage ma Rufus kārakni i ama vit na qa ama latka na qa bā bā ma Engeska näkt kosaqi sage aa nanāk kāraktni i sa qia mualat sā ngo bā ngäkt kre at toemga na ngo.

¹⁴ Dā va ngāni rhāk nā gua enge na ama märmärgem sage ma Asinkritus näkt ma Flegon näkt ma Hermes näkt ma Patrobas näkt ma Hermas näkt ama qatnanaktpāmda qārarhani i qale rha rhi na rha.

¹⁵ Dā va ngāni rhāk nā gua enge na ama märmärgem sage ma Filologus näkt ma Julia näkt ma Nereus näkt aa lätki näkt ma Olimpas bā sävāt ma Ngāmuqa aa ruvek moe qārarhani i qale rha rhi na rha.

¹⁶ Ngāni rhar sa ama qatnanaktpāmda moe i ngānit kārhäktgyām ne na ama märmärgem.*

Ama qatnanaktpāmda moe māni ma Kraiss nāmāt ama värhap tit tāk na arha enge na ama märmärgem sagem ngän.

Ma Pol Aa Enge Ama Dängdängini Na Ngät

¹⁷ Nguat tugem ngän ma ama qrot iva ngänät nañäm särhäm mes nāmāt iarhakt kārarhae i rhat tārana na ama bāñmāt bā rhat ualat sa ama ruvek iva rhat tet daqule ma Ngāmuqa. Inguna rhi su sävāt kārqārhongni iva irhong ngät tu ama ngärhāqyige särha ama enge sävāt ma Kraiss kārängätni i sa mudu ngän da ngät. Bā äkt i rhoqoräkt dā va ngāni ngingis mā rha ¹⁸ inguna iarhakt ama ruvek di qaku rhat ualat bā ba aurha Engeska ma Kraiss dap kinak tat ualat toqoräkt iva märmär ge arhā snāngaqa maräkt. Näkt nävāt arha enge na ama mäqānesäs dā nävāt arha lat dā sa rhat täqāne dā mamär i rhi iras tä qārarhani i qaku qunāga vāt a rha sā iarhakt ama ruvek arhā rhisu i ama iraski na ngät. ¹⁹ Sökt di angän mänari sävāt ama sameng ama mär ngät di qunāga vāt ama ruvek moe sā ngät bā äkt iva märmär gem ngo nävāt a ngän. Dap kosaqi nani a ngo masirhat iva qunāga vāt a ngän i agi a lat di ama mär ngät ama lat dap kosaqi va qale ngän gläius na ama vu ngät ama lat. ²⁰ Bā va qorhäs iva mā Ngāmuqa qāarakni i qät bon ut ta ama bulap kän gräs dā ma Sānga vä angāna qar angārha rem. Mamär iva qale aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa nāmsävātki gem ngän.

²¹ Ma Timoti qāarakni i ngu na qa un dualat näkt ma Lusius näkt ma Jeson näkt ma Sosipater qārarhani i gua ruavek ama Judaqāna na rha rhit tāk na arha enge na ama märmärgem sagem ngän.

²² Aingo ma Tertius† di ngut sām bā rhakt täkt ama abuk dā sa ngut tāk nā gua enge na ama märmärgem māni ma Engeska sagem ngän.

²³ Ma Gaius kārakni i aingo di qale ngo va aa vätkä näkt kosaqi ama qatnanaktpāmda moekt di rhat dräm bāspāstämne na rha e vām ga di qät tāk na aa enge na ama märmärgem sagem ngän.

* **16:16** Ngāni rhar sa ama qatnanaktpāmda moe i ngānit kārhäktgyām ne na ama märmärgem. Na ama Grikkāna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, mamär iva ngän des ama qunāga aa qävälām sävāt a ne nävāt ama lat kārängätni iva ngāni vop pa angāna sdām gane. † **16:22** Aingo ma Tertius Ma Tertius ka sām ama enge bā rhakt täkt ama abuk sökt di ama enge di ma Pol aa enge qārängätni i qa sameng na ngät bā ma Tertius bā ma Tertius ka sām a ngät pām gi.

Näkt kosaqi ma Erastus iaqäkt kärak i qät lu vät ama mor äm ama värhäm angät ligär näkt aurha ruaqa ma Kwartus init täk nä ina enge na ama märmärgem sagem ngän. ²⁴ ‡

Ma Pol Aa Dängdängini Na Ngät Aa Nän

²⁵ Rhäkt di mamär iva ama ansäs sagem ga iaqäkt kärak i mamär vät a qa iva qä sämaqrot na ngän nävät gu sameng ama mär ngät sävät ma Jisas ma Kraiss kärangätni i varhäm ama engätki sävät kärqärhong iva irhong ngä rhän nasot kärangätni i ma Ngämuqa sa qaku qa muqunäga sä irhong mudu inamäk bä sarhäkt. ²⁶ Sökt di sa rhäkt di ma Ngämuqa ama sok täm ga qa muqunäga sä irhong sävät ma Kraiss nävät aa vämginarha arha enge qarangätni i sa rha säm a ngät ivakt iva qunäga vät ama ruvek nävät ama ivärhimek moe sä irhong hä va rhat nanakt näkt pa rhat tet parhäm irhong. ²⁷ Bä äkt i nävät ma Jisas ma Kraiss diva urhit bon da ama murhämeska vasägos sage ma Ngämuqa qarakni i sökt ka sa ama mädräm ama mär ngät mamär. Ngätki rhoqoräkt.

‡ **16:24** Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. 'Mamär iva ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa nämsävätki di qali qi gem ngän moe. Ngätki rhoqoräkt.'

Ma Koringäna 1

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin.

Arhani sa rha män ge ma Pol sa ama enge sävät ama gulängi na ama qatnanaktpämda e ma Korin i ama lat na ama qavatka di masirhat na ngät mänguräp mä rha. Dap arhani sa rha män sä ama snanbät maos maos. Ama Narhuir Qi Ama Abuk Sage Ama Koringäna di qiat tuvät pät tam dakt ama unbam. Ma Pol qa säm ivakt iva qä rhodräp ama Koringäna dä qosaqi va qa rhumamär nä iaväkt ama qävälap pät arhä iar qärqap i qaku maräkt na ap. Qat turäkt täm da sävät ama lat toqortäqyia, ama matmät mänguräp mä rha dä ama lat na ama qavatka dä iomäkt i sa rhat tu ne va ama muräkt da ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt arhä saqong dä arha lat kärangätni i qaku maräkt na ngät sävät ma Engeska aa Tmäski dä ama iraski na ngät ama rhisu sävät iomäkt i ma Kraisk ka märanas nämät ama tñäpki dä ama vänbon iva bä ba ama qatnanaktpämda e ma Jerusalem.

Ama märän gärangätni i ngät dân dä iangärhäkt ama lat angärha ron sävät ama Koringäna di qosaqi ngät dân sävät ama qatnanaktpämda rhäkt bä äkt i rhakt täkt ama abuk di qosaqi qiat turäkt täm ut täkt. Angät ama märän sae di rhoqor iomäkt i qaku ama sräp ama ruvek mäni arhä qatnanakt dä qaku sävetka qat mair ma ama grot dä ama vu da arhani arha ron sävät arhani dä ama märän nga e mänguräp ama ngärhaegurhini näkt ama qatnanaktpämda di qaku rhat tualat mamär nä ama vänbon nage ama Qloqqa.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-9)

Ama Matmät Mänguräp Ama Qatnanaktpämda (1:10-4:21)

Angätni Ama Qatnanaktpämda E Ma Korin Arha Lat Di Qaku Ama Räkt Ngät (5-6)

Ama Rhisu Sävät Ama Ngärhaegurhini (7)

Sävät Angätni Ama Lat Kärangätni Ivar Maräkt Iva Rhat Tualat Na Ngät Ura Qaku (8-11:1)

Ama Rhisu Sävät Ama Ansäs Mänguräp Ama Qatnanaktpämda (11:2-14)

Ama Rhisu Sävät Iomäkt I Ama Näpta Rhat Täranas Nämät Ama Tñäpki (15)
Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (16)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Korin

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol qarak i sa ma Ngämuqa qa mes ka värhäm aa snängaqa ivakt iva ma Jisas mä Kraisk aa ngangga na qa näkt sävät aurha ruaqa ma Sostenes.

² Dä ngut säm sävät a ngän ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin, aingän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa arñis na ngän sagem mes nävät ma Jisas ma Kraisk bä qosaqi qa mes ngän ivakt iva ngän dân i aa ruvek ama qumärqumärta na ngän. Ngut säm sävät a ngän ngän nä iarhakt kärarhae moe vät ama ivärhimek moe qärqämekni i rhi nagukt na aurha Engeska ma Jisas ma Kraisk aa ngärhipki i arha Engeska na qa qarakni i qosaqi aiut aurha Engeska.

³ Mamär iva ama niamsävätki qi na ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraisk.

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Nävät A Rha

⁴ Nguat tes ama mār sage gu Ngāmuqa vasāgos nāvāt a ngān inguna nāvāt ma Ngāmuqa aa nāmsāvātki qāraktni i sa qa von ngān dām gi nāvāt ma Jisas ma Krai⁵ inguna sa ma Ngāmuqa qa matnārhām ngān mamār vāt angān gloqaqa i vāt angāna enge moe dā vāt angān mādrām moe. ⁶ Rhoqor tākt di ngāt toqor ama sameng ama mār ngāt sāvāt ma Jisas kārangātni i rhākt di sa ngā mu angāt slāqyige vāt a nas māngurāp mā ngān ⁷ ivakt iva mamār na ngān na ama gloqaqa na ngāt ama vānbōn moe rhoqorākt i sa qale ngān nani ama qāvālām gārqomni iva evār da aurha Engeska ma Jisas ma Krai⁸ bā va ama ruvek moe rhi lu qa. ⁸ Nākt pa qosaqi qā sāmaqrot na ngān bā dāngdāng bāt ama tpāsini ivakt iva qaku ngāni rha ama rhāksārhmām bāt guani angāt tpās pāt ama qunāga qārakni iva aurha Engeska ma Jisas ma Krai⁹ ka rhatnāvāqme na ama ruvek. ⁹ Ma Ngāmuqa di qoki mamār vāt a ut iva ut nanakt na qa sā iarhongākt moe iaqākt kārak i sa qa mes ngān ivakt iva vāstāmne na ngān ngān na aa emga ma Jisas ma Krai¹⁰ aurha Engeska bā va qale ngān i angāna ruvek na ne ngān na qa.

Ama Bāñmāt Māngurāp Ama Qatnanaktpāmda

¹⁰ Gua ruvek, rhākt di ngu nān ngān ma ama qrot nāvāt aurha Engeska ma Jisas ma Krai¹¹ sa ngārhipki iva ngān moe di sāgāni na ngān dap pa qale qale anga bāñmāt māngurāp mā ngān dap kinak pa sāgāni na ngān sa ama sāgāk ama snāngāqa dā ama sāgāngāt ama murākt. ¹¹ Gua ruvek, toqorākt dinguna ama enge na ama muqunāga bā ba ngo nage ma Kloe arha ruvek i aingān di angāna engirhong nagem ne. ¹² Ama rharimini qārquāni i ngua mārhamān doqorākt dinguna arhani nāvāt a ngān di rhi qoar i, “Aiut di nage ma Pol” dap arhani di rhi qoar i, “Aiut di nage ma Apolos” dap arhani di rhi qoar i “Aiut di nage ma Sefas*” dap arhani di rhi qoar i, “Aiut di nage ma Krai¹³.”

¹³ Nga ma Krai¹⁴ di qa matmāt na nas? Nga rha edāmsās pāt ma Pol māni ama sāmānanamuqa sādaver mā ngān? Ura nga sa rha baptais pāt a ngān nāvāt ma Pol aa ngārhipki? ¹⁴ Nguat tes ama mār sage ma Ngāmuqa i sa qaku ngua baptais pāt aung nāvāt a ngān dap sokt ma Krispus kā nā ma Gaius ¹⁵ ivakt iva qaku aung gā naqoar i qa di sa qa rha ama baptais nāvāt gu ngārhipki. ¹⁶ Nākt kosaqi ngua baptais pāt ama ruvek nāp ma Stefanos aa vātka nākt kaku nguāt drām i sa ngua baptais pāt guavek sae ura qaku? ¹⁷ Inguna qaku ma Krai¹⁸ ka rhāk na ngo ivakt iva ngu baptais pāt ama ruvek dap kinak pa ngu sameng na ama sameng ama mār ngāt. Dā va qaku ngu nasameng barhmām ama mādrām da ama ruvek arha enge i varis ngakt dā va ma Krai¹⁹ aa tñāpki māni ama sāmānanamuqa diva ama māñmāñini na qi.

Ma Krai²⁰ Di Ma Ngāmuqa Aa Qrot Dā Aa Mādrām Ama Mār Ngāt

¹⁸ Ama sameng sāvāt ama sāmānanamuqa di ge iarhakt kārarhae i mava-mava na rha nage arha vuirhong di ngāt toqor ama sameng gārangātni i ngāt dān nage ama dādān da ama ruvek dap gem ut aiut kārarhae i sa ma Ngāmuqa qat tumaia²¹ ut di iangārhmām ama sameng di nak aa qrot na ngāt. ¹⁹ Inguna ma Ngāmuqa aa enge di ngāt tamān doqortāqyia,

“Va ngu slava na ama ruvek sa ama mādrām ama mār ngāt arhā mādrām dā va ngua rhualat sa ama ruvek kārarhani i qunāga vāt a rha iva qaku mamār iva qunāga vāt a rha.”

* **1:12** ma Sefas Rhakt tākt ama ngārhipki di at tarimini na ama enge ama Aramaik di ama duiqa. Ma Pita di qosaqi ama sāgāni nā ini ama rharimini na ama Grikkāna arha enge rhoqorākt. Ma Pol qat drām gat tes ma Pita i ma Sefas pa angātni aa abukkina.

²⁰ Ngu lu iaqäkt ka qoe qarak i aa mädräm ama mär ngät? Ngu lu qarak ka qoe i qa di ama mädräm ga sä ma Ngämuqa aa Muräkt? Ngu lu iaqäkt ka qoe qarak i mamär vät a qa iva qat tamän mamär na ama enge qarangätni i ngät toqor ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät arha enge? Nga sa qaku ma Ngämuqa qa mualat sa ama mädräm ama mär ngät narhe nämäni ama ivätki bä ngä män i ngät toqor ama däädän da ama ruvek arhä mädräm?

²¹ Inguna nävät ma Ngämuqa aa mädräm ama mär ngät dä sa qaku qunäga vät ama ruvek nämäni ama ivätki sä qa nävät arhä mädräm maräkt dap kinak märmär gem ga iva qa rhualat iva nävät iangärhäkt aut sameng gärangät i ngät toqor ama däädän arha enge dä iarhakt ama ruvek arhä saqong diva iarhakt kärarhae i rhat nanakt nä ma Kraiss diva ngä rhumaiar ta. ²² Ama Judaqāna di nani a rha na ama muqunän dap ama Grikkāna di nani a rha na ama mädräm ama mär ngät ²³ sokt di aut sameng sävät ma Kraiss aa tñäpki mäni ama sāmānanamuqa di vläktpläkt sa ama Judaqāna vät angärha rhäng dä ngät di ngät toqor ama sameng gärangätni i ngät dän nage ama däädän da ama ruvek da ama Jentailqāna arhä saqong. ²⁴ Sokt di ma Kraiss di ma Ngämuqa aa qrot dä aa mädräm ama mär ngät bä bä iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ta sagem mes kärarhani i rha nämäni ama Judaqāna dä qosaqi qararhani i rha nämäni ama Grikkāna. ²⁵ Inguna ma Ngämuqa aa lat kärangätni i ama ruvek tat tu arhä snäng i ngät di ama däädän ga ama ruqa aa lat di nak iangärhäkt ama lat di ngä vit pa ama ruvek arhä mädräm ama mär ngät angät tpäs. Dä qäqi ma Ngämuqa aa anga qrot ama gaini na ngät di qoki as ngä vit pa ama ruvek arhä qrot angät tpäs.

²⁶ Gua ruavek, mamär iva ngän du angän snäng sävät ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa mes ngän ivakt iva aa es na ngän. Rhoqoräkt di qaku ama rhäqäp na rha nävät a ngän di ama mädräm da na ngän da ama ruvek nämäni ama ivätki arhä saqong bä qaku ama rhäqäp na rha nävät a ngän di ama qrot ta mamär dä qaku ama rhäqäp na rha nävät a ngän di arhä mamäkkāna di ama moräs na rha mamär. ²⁷ Sokt di ma Ngämuqa sa qa armeng dä iarhongäkt kärqärhong i ge ama ruvek di ama däädän da ama ruvek arhä qärhong ivakt iva qä sāmäqlu na ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät. Dä qosaqi qa armeng dä qarqärhongni i qaku irhong angärha anga qrot masirhat ivakt iva qä sāmäqlu nä iarhakt kärarhae i ama qrot ta.

²⁸ Näkt ka di sa qa armeng dä iarhongäkt kärqärhong i ama ruvek nämäni ama ivätki di rhat nääm mane nä irhong ngä nä qarqärhongni i rha di ama vu da arha ron sävät irhong näkt sävät kärqärhongni i sa qaku mamär vät guani nä irhong mäni ama ivätki ruvek iva qä slava nä iarhakt mas kärarhae i ama ruvek nämäni ama ivätki di rhat tu arhä snäng i iarhakt di ama moräs na rha mamär. ²⁹ Sa qa mualat toqoräkt divakt iva qaku mamär iva aung gä nasek sä nas dä ma Ngämuqa aa saqong. ³⁰ Qa di ama rharebäm sa angāna iar mäni ma Jisas ma Kraiss kärakni i sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa iva nävät a qa diva ma Ngämuqa qät kyiradeng na aurha vuirhong dä va qät bon ut ta ama mädräm ama mär ngät dä qosaqi va qat tualat sä ut iva u rhän i ama qumärqumärta na ut mamär näkt ka rhäksasot a ut ³¹ ivakt iva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa enge qarangätni i sa rha sām a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqvia, “Auge qarak i nani a qa iva qat tamän bät ama enge na ama ansānas di mamär iva qä nän sä ma Engeska.”

2

¹ Gua ruavek, toqoräkt i ngua män sagem ngän bä ngua sameng ba ngän nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rhäkt di sa qa muqunäga sä ngät* dä sa qaku nguat tamän bät ama enge qärangätni i ngät toqor ama mädrämda arha enge. ² Inguna mäqi rhoqoräkt i sa qale ngo mänguräp mä ngän dä sa ngua mu gu snäng iva qale ngu natmärhamän saqi as sävät guani dap kinak pa sokt sävät ma Jisas ma Kraib bä va sokt nguat tamän sävät a qa i sa rha edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

³ Bä rhoqoräkt i ngua män sagem ngän di sä nas i qaku gua anga qrot masirhat dä ngut len dä värvar vät a ngo. ⁴ Näkt gua enge dä gu sameng di sa qaku nguat tamän na ama enge qärangätni i ngät toqor ama mädrämda arha enge dap kinak sa ngur qur a ngän da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä rha ama qrot ⁵ ivakt iva angän gatnanakt diva qaku qale ngät pät ama ruvek arhä mädräm dap kinak pa qale ngät pät ma Ngämuqa aa qrot.

Ama Mädräm Ama Mär Ngät Nage Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa

⁶ Sokt di mänguräp iarhakt kärarhae i sa rha sräp mäni ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa dä sa ut tamän bät ama mädräm ama mär ngät. Rhangät täkt ama mädräm ama mär ngät di qaku ngät nage ama mädräm da ama ruvek ura nage ama narhoerta nämäni rhäni rhäkt ama rhodämini iarhakt kärarhae i mänaris iva qäbäs na rha. ⁷ Dap kinak ut tamän bät ma Ngämuqa aa mädräm ama mär ngät kärangätni i mudu ama ngaip ngät bä rhäkt di sa qat tuqunäga sä ngät. Iangärhäkt ama mädräm di mudu rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki dä sa qa muräkt iva bä ba aut murhämeska na ngät. ⁸ Qaku guavek nävät ama narhoerta nämäni rhäni rhäkt ama rhodämini di sa qunäga vät a rha sä iangärhäkt ama mädräm inguna ngakt bä vadi mai rhoqoräkt dä vadi mai qaku rhi naedämsäs pät ma Engeska na ama murhämeska mäni ama sämänanamuqa. ⁹ Sokt diva mamär iva vuk pät a ut nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqya,

“Agirhong gärqärhongni i sa qaku ama saqong ngä lu irhong bä qop kaku ama sdäm ngä nari irhong
bä qosaqi qaku irhong ngä män bät ama ruvek arhä mädräm
di iarhongäkt di ma Ngämuqa sa qa rhäkmü nä irhong bä bä iarhakt
kärarhae i arha snäng bät a qa.”

¹⁰ Bä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sä rhärhong däkt bä ba ut. Inguna ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät kyarmät nä iarhongäkt moe bä qäqi sävät ma Ngämuqa aa snängaqa ama ngaip ka. ¹¹ Inguna ama ruqa aa qloqaqa di sokt ka qat dräm gärqärhongni i iaqäkt ka ruqa qat tu aa snäng bät irhong. Di rhoqorne i sokt ma Ngämuqa aa Qloqaqa di qat dräm gärqärhongni i ma Ngämuqa qat tu aa snäng bät irhong. ¹² Bä rhäkt di aiut di sa qaku ut ta ama qloqaqa nämäni ama ivätki dap kinak ut ta ama Qloqaqa qärakni i qa nage ma Ngämuqa ivakt iva mamär iva qunäga vät a ut sä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa von ut täm irhong.

¹³ Näkt ut tamän bät tärhong däkt na ama enge qärangätni i qaku ngät dän nävät ama ruvek arhä mädräm ama mär ngät dap kinak ngät dän di nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. Bä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qät täväktsäs sävät ama engäktki käraktni i ama qloqaqa na qi bä bä iarhakt kärarhae i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhoer nanokt ta.

* **2:1** ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rhäkt di sa qa muqunäga sä ngät Ura 'ama sameng ama mär ngät'

¹⁴ Dap iarhakt kärarhae i qaku ama qatnanaktpämda di sa qaku rhi nata iarhongäkt kärqärhong i irhong nage ma Ngämuqa aa Qloqaqa inguna iarhongäkt di adädän da sä irhong. Bä qaku mamär iva qunäga vät a rha sä irhong inguna sokt mamär vät iarhakt kärarhae i qale ma Ngämuqa aa Qloqaqa väm da di mamär iva ama Qloqaqa qät tuqunäga sä irhong bä ba rha.

¹⁵ Dap iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa e väm da di sa mamär iva rhat lu iarhongäkt moe qarqärhong i irhong ngät dän nagem ga i ama vit nä irhong doqoräkt. Dap kaku aung gäarakni i qaku ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa e väm ga di mamär iva qunäga vät a qa mamär sä iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qä rhoer nanokt ta.

¹⁶ Akni nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa qa säm doqortäqyia,

“Inguna ngu lu auge di sa qunäga vät a qa sä ma Engeska aa snängaqa ivakt iva qat turäkt bä ba qa iva qat tualat toqoräkt?”

Sokt di sa qunäga vät a ut sä ma Kraiss aa snängaqa.

3

Ama Matmät Ge Ama Qatnanaktpämda Nae Ma Korin

¹ Gua ruavek, mäqi rhoqoräkt i sa qale ngo gem ngän di qaku mamär vät a ngo iva nguat tamän särhäm ngän doqor ama ruvek kärarhani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhoer nanokt ta mamär. Dap kinak nguat tamän särhäm ngän di rhoqor ama ruvek kärarhani i ama släqyige ngät turäkt bä ba rha qararhani i vät angän gatnanakt di as ama qokoqirhong na ngän. ² Sa ngua von ngän da ama qämuqa na ngät ama tmäs dap kaku ngua von ngän da ama tmäs kärangätni i ama qrot ngät inguna as kaku mamär vät a ngän iva ngän tmäs ama qrot ngät ama tmäs. Bä qäqi rhäkt di as kaku ngän däku na nas ³ inguna rhäkt di as ama släqyige ngät turäkt bä ba ngän. Inguna rhoqoräkt i as ama vu da angäna ron sävät arhani ama ruvek dä ngän damängus pät a ne di as ama släqyige ngät turäkt bä ba ngän bä ngän di ngän dualat toqor ama ruvek kärarhani i qaku ama qatnanaktpämda na rha.

⁴ Bä qosaqi ngakt bä akni nävät a ngän di qä goar i, “Aingo nage ma Pol” dä qosaqi akni qä goar i, “Aingo nage ma Apolos” dä sa nga qaku ama släqyige ngät turäkt bä ba ngän doqoräkt? ⁵ Näkt ngän du angän snäng mamär i ma Apolos di auge iaqäkt. Bä aingo ma Pol di auge na ngo? Aiun di sa ma Engeska qa von un da aa lat ivakt iva un dualat na ngät bä nävät iangärhäkt auna lat dä sa ngän män i ama qatnanaktpämda na ngän. ⁶ Aingo di sa ngua qutnanokt ama tmäs näkt ma Apolos ka rhör tam ngät sokt di ma Ngämuqa qa von ngät ta ama irhirqi. ⁷ Dap iaqäkt kärak i sa qät kutnanokt dä qosaqi qaräk i qät tor ta ama tmäs di nak kaku ama moräs na iom dap sokt ma Ngämuqa maräkt kärakni i qät bon da ama irhirqi di ama moräs na qa. ⁸ Iaäkt kärak i qät kutnanokt kä nä qarakni i qät tor ta ama tmäs di in moe di ama sägiom na iom sä in snängaqa sävät ina lat näkt pa in moe asägäk asägäk diva ini rha ama rhitsek parhäm gärangätni ama lat i in dualat na ngät. ⁹ Inguna aiun di ma Ngämuqa aa larhiom na un gärqiomni i un na qa ut tualat dap aingän di aa erhäs dä aa vätki na ngän.

¹⁰ Varhäm ma Ngämuqa aa niamsävätki qaräktni i sa qa von ngo rhäm gi bä rhoqor ama ruqa qaräktni i qat dräm mamär iva qät täk pät ama vät dä sa ngua mualat na ama vätki arha ribit näkt sa akni ama ruqa qät täk pät ama vätki rhävit mänasäng nävä it angärha rhäng. Asägäk asägäk ama ruqa qaräktni i qät täk pät a qi di qoki mamär iva qät lu mamär i qät täk pät a qi rhoqor mäniäkt.

¹¹ Inguna saqi as pa qaku aung gā namualat nā guait anga vātki arha ribit sañis nā irhākt kārqi i sa ma Ngāmuqa qa mualat na it kārqi i it di ma Jisas ma Krai. ¹² Nākt ngakt bā guavek anga ruvek di rhit tāk pāt ama vātki vāt irhākt ama vātki arha ribit angārha rhāng di na anga gol ura na anga silva ura na anga dui qārāngātni i masirhat na ama ligār vāt a ngāt ura na anga ngāmung ura na anga qāvakt ura na anga egat angārha slāp ¹³ diva iarhakt ama ruvek arha lat diva ama mudābās ngārhi siqut na ngāt bā va ās ngārhi sameng sāvāt a ngāt i agi a lat na ngāt toqorākt pāt ama qunāga qārakni iva ma Ngāmuqa qa rhatnāvāmne na ama ruvek. ¹⁴ Nākt ngakt bā aung aa anga lat toqorākt di nasot dā sa qaku qābās na ngāt inguna iaqākt ama ruqa di qa rhāk pāt ama vātki nā guani qārqi i qaku mamār vāt ini iva ini ngā rhāng dā va qā rha ama rhitsek pāt angāt tpās. ¹⁵ Dap ngakt bā aa lat di ngā mang bā rhāksot dā sa iaqākt ama ruqa diva qaku rhi nasek mā qa bā iaqākt ama ruqa diva ma Ngāmuqa qa rhumaiar qa sokt diva rhoqor qre i sa rha arvāt dām ga nāmāt ama mudābās.

¹⁶ Nga qaku ngānāt drām i aingān di ma Ngāmuqa aa vātki na ngān nākt ma Ngāmuqa aa Qloqaqa di qale qa vām ngān? ¹⁷ Ngakt bā nga aung gā slava nā ma Ngāmuqa aa vātki dā sa ma Ngāmuqa va qā slava nā iaqākt ama ruqa mas. Inguna ma Ngāmuqa aa vātki di ama qumār qumār qi mamār nākt iaqyākt ama vātki di aingān.

¹⁸ Qale ngān nairas tām mes. Ngakt bā ngān du angān snāng i ama mādrāmda na ngān bāt tāni rhākt ama rhodāmini dā sa mamār iva ngān dān i ama dādānda na ngān da ama ruvek nāmāni ama ivātki arhā saqong ivakt iva rhoqorākt dā sa va ngān dān i ama mādrāmda na ngān. ¹⁹ Inguna ama ruvek nāmāni rhakt tākt ama ivātki arhā mādrām ama mār ngāt di ge ma Ngāmuqa di ama dādān da ama ruvek arhā mādrām. Sa ut drām doqorākt inguna ma Ngāmuqa aa enge di ngāt tamān doqortāqya,

“Iarhakt kārarhae i rhat tu arhā snāng i ama mādrāmda na rha di ma Ngāmuqa qat tusar na arhā murākt nā qārāngātni arha lat i qaku ama rākt ngāt.”

²⁰ Nākt kosaqi aa enge di ngāt tamān doqortāqya,

“Ma Engeska qat drām ama mādrāmda arhā snāngaqa i iaqākt arhā snāngaqa di qaku mamār vāt guani na qa.”

²¹ Bā ākt iva qale aung gā natmārhamān i qā natmair na aung anga ruqa inguna iarhongākt moe di bā ba ngān nā irhong ²² i bā ba ngān nā ma Pol dā ma Apolos dā ma Sefas dā ama ivātki dā ama iar dā ama tñāpki dā iarhongākt kārqi rhong i irhong ngāt tāranas tākt dā iarhongākt kārqi rhong iva as irhong ngā rhāranas mugas di iarhongākt moe di irhong bā ba ngān. ²³ Bā ngān di ngān bā bā ma Krai dā ma Krai di qa bā bā ma Ngāmuqa.

4

Ma Ngāmuqa Aa Ngāngda Arha Lat

¹ Mamār iva ngānāt lu un i aiun di ama larhiom bā ma Krai aa rem bā aiun di sa ma Ngāmuqa qa von un da ama lat ivakt iva uni sameng sāvāt ama engātki qārakni i rhākt di sa qat tuqunāga sā qi. ² Nākt iarhakt kārarhae i rhat tualat na ama lat bā ba akni ama ruqa di iarhakt di iaqākt ama ruqa di vadi va mamār iva qat nanakt na rha sa aa lat. ³ Sokt di ama gaini ianiākt mamār gem ngo rhoqorākt iva aingān ngān datnāvāmne na ngo ura anga ruvek arhā

muräkt pa ngä rhatnävämne na ngo. Aingo di qäqi qaku nguat tatnävämne na nas. ⁴ Qaku nguat dräm nä guani qärqäni i sa ngua mualat nä ini qärqäni i qaku maräkt sokt di iomäkt maräkt di qaku äm ngärhi sameng mamär i aingo di ama rätkta na ngo. Qoki ma Engeska di qärakni iva qa qa rhatnävämne na ngo. ⁵ Bã äkt iva qale ngän datnävämne nä guavek as toqoräkt pa ama qäväläm angät kamäs kärqom iva ma Engeska qa rhän. Ma Engeska diva qa rhuqunäga sä iarhongäkt kärqärhong i rhäkt di irhong ngä ngaip pa ama bängangit angät tpäs dä va qa rhuqunäga sä qärqärhongni i ama ruvek tat tu arhä snäng sävät irhong. Näkt pät iomäkt ama qäväläm dä ama ruvek moe asägäk asägäk diva rhi rha ama enge na ama ansäs nävät aa lat.

⁶ Gua ruavek, tärhong däkt moe qärqärhong i sa ngua märhamän särhäm ngän nä irhong di sa ngua mu nas ngu nä ma Apolos i ama siqutki na un ivakt iva qunäga vät a ngän i varis ngän namualat nä guani sañis na ama enge qarangätni i sa rha säm a ngät. Näkt paris kaku ngän natmet parhäm iangärhäkt ama enge bä va ngänit sek sa akni ama narhoerqa dap kaku ngänit kutdrir sage akni. ⁷ Inguna ngu lu auge qat lu guani qärqäni i ini nga e gem ngän bä ama vit na ngän bät arhani ama ruvek arhä väs nävät ini? Ngu lu agirhong nga e gem ngän di qaku ngän da irhong nage ma Ngämuqa? Ngäkt bä qa von ngän dä iarhongäkt dä ngu lu mäniekt bä va ngänit sek sä nas toqor qre i sa qaku ngän da irhong? ⁸ Ngäkt kre aingän di ngän du angän snäng i nak sa iarhongäkt moe qärqärhong i ngänit läk nani irhong di sa irhong nga e gem ngän bä qosaqi mämägän sä ngän bät angäna iar na ama qloqaqa. Bä qosaqi ngäkt kre sa ngän män i ama vitnarha na ngän sañis na ut. Mai mamär iva ngän dän i ama vitnarha na ngän maengätki ivakt iva aiut di mamär vät a ut iva qosaqi ut turäkt ut na ngän.

⁹ Inguna nguat tu gu snäng i ma Ngämuqa sa qa mu ut i ama dängdängininarha na ut mamär i ngäkt kre sa rha mair na ut pa ama muräkt ivakt iva rhi veng ut. Bä sa ut män i ani qärqäni iva ama ruvek moe vät ama ivätki rhi na ama enselqäna rhat lu ini. ¹⁰ Ngäkt kre sa ut män i ama dädända na ut inguna ut toalat bä bä ma Kraiss dap aingän di sa qale ngän mäni ma Kraiss dä ngän du angän snäng i ama mädrämna na ngän. Bä qosaqi aiut di qaku aurha anga qrot masirhat dap aingän di sa ngän du angän snäng i ngän di angän grot masirhat. Bä aingän di ama ruvek tit kutdrir sagem ngän masirhat dap aiut di qaku rhit kutdrir sagem ut. ¹¹ Mudu inamäk bä äkt bä sarhäkt sävät tom däkt ama qäväläm di aiut di anoeng mä ut dä aqäsäk ut dä ut don mät ama boi qarangätni i qaku ama mär ngät dä ama ruvek ti arhäktgyäm sä ut dä qaku aurha anga vät ¹² dä ut toalat masirhat na au rhäkt ivakt iva mamärmamär vät a ut. Bä nga rhoqoräkt i ama ruvek ti sangäm na ut mavängam na arha enge ama vu ngät dä sa urhi nän ma Ngämuqa iva qat dodämne na rha. Bä nga rhoqoräkt i rhi slava na ut na arha lat ama vu ngät dä mänadin bät a ut dap urhit ta ama märän. ¹³ Dä rhoqoräkt i rhat tamän mava na ut dä sa ut tamän särhäm da mamär na ama enge ama mär ngät. Ut di sa ut män doqor ama ruvek arhä qlanäng bä rhäkt di sa qali lut toqor iarhongäkt moekt nämäni ama ivätki qärqärhong i ama vu irhong mamär da ama ruvek arhä saqong.

Ma Pol Nani A Qa Iva Ama Koringäna Rhi Väs Aa Lat Angärha Rhäng

¹⁴ Qaku ngut säm iangärhäkt ama enge ivakt iva ngä rhäqäne sä ngän bä aqlus pät a ngän dap kinak pakt iva ngärhi rhon sävät a ngän inguna aingän di ngua es na ngän gärrarhani i gua snäng bät a ngän masirhat. ¹⁵ Inguna nämä dä äkt bä aingän di angän anga ngärhäqyisem anga tausengäna na anga ruvek

kārarhani i rhit lu vāt a ngān sa angān gatnanakt sāmāni ma Krai sōkt di qaku angān anga mamākkāna masirhat. Bā nāvāt ma Jisas aa lat kārangātni i nga e gem ngo dā sa ngua mān i angān mamāk nāvāt ama sameng ama mār ngāt. ¹⁶ Bā ākt i ngu nān ngān ma ama qrot iva ngān det parhām ma Krai sōkt aa iar iva ngān doqor ngo. ¹⁷ Bā nāvāt tāni rhākt ama rharimini dā ngua rhāk nā ma Timoti sagem ngān gārakni i qat drām gat tet mamār varhām gua enge dā ngua emga na qa qarak i gua snāng bāt a qa masirhat māni ma Krai. Sa ngua rhāk na qa sagem ngān ivakt iva qā vuk pāt a ngān nā gua iar māni ma Krai kārangātni i nguat drām ngu su na ngāt ge ama qatnanaktpāmda māt ama vārhap moe.

¹⁸ Sōkt di arhani nāvāt a ngān di rhat tair na nas i rhat tu arhā snāng iva qaku ngu namān sagem ngān. ¹⁹ Sōkt di va qaku qale qale dap kinak pa ngua rhet sagem ngān gre i varhām ma Engeska aa snāngāqa bā va qaku ngu narha iarhakt kārarhae i rhat tair na nas sa arha enge dap kinak pa ngu rābāt mamār nārha arhā qrot. ²⁰ Inguna ma Ngāmuqa aa Murāktpām di qaku sōkt na ama enge dap na ama qrot. ²¹ Ngu lu nani a ngān iva ngua rhualat na agiqa? Nga nani a ngān iva ngua rhet sagem ngān sa ama vugurqa ura sa ama lavuqi bā va ngua rhualat sā ngān mamār?

5

Ama Qavatka Di Qā Slava Na Ama Qatnanaktpāmda

¹ Sa ngua nari ama sameng gārangātni i ama qavatka di qa e māngurāp mā ngān. Nākt iaqākt ama qavatka di qa met e na ama qavatka qārakni i ama ruvek kārarhani i qaku rhat nanakt tat tualat na qa inguna rhākt di sa ngua nari i ama ruqa di qat tas kā na aa mam aa egutki. ² Sōkt di ngān di nak ngān dair na nas. Bā māi mamār iva aingān di nak airās ngān bā va ngāni qutmās a qa nae nā māngurāp mā ngān.

³ Inguna ngāktki i qaku qale ngo gem ngān sōkt di vāt ama qloqāqa di sa ngua e gem ngān bā rhoqorākt i ngākt kre qale ngo gem ngān dā sa ngua rhares iva ngāni sangām nā iaqākt kārak i qa mualat toqorākt. ⁴ Bā nga rhoqorākt i sa vāstāmne na ngān nāvāt ma Engeska ma Jisas aa ngārhipki nākt gu qloqāqa di qale qa gem ngān i nā ma Engeska ma Jisas aa qrot ⁵ dā sa va ngāni von dā iaqākt ama ruqa bā bā ma Sāmga ivakt iva qā slava nā iaqākt ama ruqa aa slāqyige ivakt iva aa qloqāqa di mamār iva ma Ngāmuqa qa rhumaiar qa vāt ama qunāga qārakni iva evār dā ma Engeska.

⁶ Rhoqorākt i ngān dair na nas di qaku ama mār toqorākt. Nga qaku ngānāt drām i ama gaini ama yisini diva ini ngā rhualat sa ama bret moe bā va rip dām ga? ⁷ Mamār iva ngāni qumār sa ama mru qi ama yis nae ivakt iva ngān dān i ama iarās na qa ama bret kārakni i qaku anga yis pām ga. Sa nguat drām i aingān di nak ngān doqorākt inguna ma Krai kārakni i aurha sipsip ama rhoem ga na qa bā ba ama tmāski ma Pasova di sa qa mān i ama vodāmes sage ma Ngāmuqa sādaver mā ut. ⁸ Bā ākt i rhākt di mamār iva mārmar gem ut bā ut tuqunān bāt ama tmāski na ama bretkāna qārangātni i qaku anga yis pām ngāt na ama engāktki dā sōkt na ama rākt ngāt ama lat i rhoqor gre i ut tās ama bretkāna qārangātni i qaku anga yis pām ngāt. Dap pa qaku ngān duqunān bāt a qi na ama bretkāna qārangātni i ama yis nga e vām ngāt kārangātni i ama lat ama vu ngāt maos maos.

Ma Ngāmuqa Va Qa Rhatnāvāmne Nā Iarhakt Kārarhae I Rhat Tualat Na Ama Qavatka

⁹ Sa ngua sām bā gua abuk ama narhuir qi sāvāt a ngān iva qale vāspāstāmne na ngān ngān na ama ruvek kārarhani i rhat tualat na ama qavatka. ¹⁰ Sokt di rhākt di qaku ngu goar iva qale vāspāstāmne na ngān ngān na ama ruvek nāmāni rhākt tākt ama ivātki qārarhani i rhat tualat na ama qavatka ura qārarhani i nani a rha nā guarhong masirhat bā ba nas ura qārarhani i rhi iras ta arhani ivakt iva rhit ta ama ligār ura qārarhani i rhi nān da arhā quum sā nas sāvāt arhongni dap kaku sāvāt ma Ngāmuqa inguna ngakt bā rhoqorākt dā vadi va mamār iva ngān det daqule ama ivātki. ¹¹ Dap kinak tākt di ngut sām sāvāt a ngān diva qale vāspāstāmne na ngān ngān na aung gārakni i qā goar i ama qatnanaktpāmga na qa sokt di nak iaqākt di qat tualat na ama qavatka ura aa anga snāngaqa ama mor qa nani guarhong masirhat ba nas ura qā nān da aa quum sā nas sāvāt arhongni ura qat tamān bāt ama enge ama vu ngāt na ama mume sāvāt arhani ura qāt nākt ama reng ama qrot ngāt pasāgos ura qā iras ta arhani ivakt iva qāt ta ama ligār. Qāqi qale ngān natmās ngān na aung doqorākt. ¹² Inguna aingo di qaku gu qāni ianiākt kārquāni iva nguāt tatnāvāmne nā iarhakt kārarhae i qaku ama qatnanaktpāmda na rha. Dap kinak mamār iva ut tatnāvāmne nā qārarhani ama qatnanaktpāmda. ¹³ Ma Ngāmuqa va qa rhatnāvāmne nā iarhakt kārarhae i qaku ama qatnanaktpāmda na rha. Dap aingān di mamār iva ngān dualat parhām aa enge qarangātni i ngāt tamān doqortāqyia, “Mamār iva ngāni qutmās iaqākt kārak nā māngurāp mā ngān i qat tualat na ama vu ngāt ama lat.”

6

Ama Qatnanaktpāmda Diva Qale Rhi Namu Arhani Ama Qatnanaktpāmda Va Ama Murākt

¹ Ngakt bā aung nāvāt a ngān di qa nagemne qā na akni anga qatnanaktpāmga dā nga va qā rha iaqākt in mārānga sage iarhakt kārarhae i qaku rhat nanakt ivakt iva rha rhurākt na qa dap kinak kaku sage ama qatnanaktpāmda ivakt iva rha rhurākt na qa? ² Nga qaku ngānāt drām iva ama qatnanaktpāmda diva rha rhatnāvāmne na ama ruvek narhe nāmāni ama ivātki? Nākt ngakt bā ama ruvek nāmāni ama ivātki diva aingān ngān datnāvāmne na rha dā sa nga qaku mamār vāt a ngān iva ngān durākt na ama mārān ama gaini na ngāt? ³ Nga qaku ngānāt drām iva aiut diva ut rhatnāvāmne na ama enselqāna? Bā ākt i nga rhoqorākt dā qoki mamār vāt a ut iva ut turākt na ama mārān narhe nāmāni ama ivātki. ⁴ Ngakt bā angān anga mārān doqorākt nagem ne dā māniekt bā va ngāni rha guavek kārarhani i qaku rha nāmāni ngān gārarhani i qaku mamār iva ama qatnanaktpāmda rhit kutdrir sāvāt a rha ivakt iva rha rhurākt nā iangārākt ama mārān? ⁵ Nga qaku aqlus pāt a ngān grekt bā va ngu snanbāt toqortāqyia, “Nga ngātki rhoqorākt i qaku aung gārakni i ama mādrām ga māngurāp mā ngān di mamār iva qa rhurākt mamār māngurāp anga qatnanaktpāmiam?” ⁶ Dap kinak tākt di ama qatnanaktpāmga qat dān sa aa ruaqa ama qatnanaktpām ga sāva ama murākt sādā iarhakt kārarhae i qaku ama qatnanaktpām dā arhā saqong ivakt iva rha rhurākt pāt a iom. Rhom dākt di qaku ama mārām.

⁷ Nākt nga rhoqorākt i ngānāt dān sa arhani ama qatnanaktpāmda sāva ama murākt dā sa iomākt ngārhi sameng i sa ma Sāmga qa arpus na ngān. Qinak nguarām ama mārām doqorākt iva ngāni gyiradeng na arhani ama qatnanaktpāmda sa arha lat ama vu ngāt sāvāt ngān ura sa arha lat krekt iva rhi rhar ta angān gārhong na ama iraski dap pa qaku ama mārām doqorākt iva ngān natmu ne va ama murākt. ⁸ Sokt di qoki arhani nāvāt a ngān di rhat tualat na ama lat ama vu ngāt sa arhani dā rhi rhar ta arhani arhā qarhong

na ama iraski bā rha di sa qāqi rhat tualat sa arhani ama qatnanaktpāmda rhoqorākt.

⁹ Nga qaku ngānāt drām i ama ruvek kārarahani i rhat tualat na ama lat kārangātni i qaku ama rākt ngāt diva qaku rhi namon sāp ma Ngāmuqa aa Murāktpām? Qale ngān nairas tām mes. Ama ruvek kārarahani i rhi qavat bā iarhakt kārarahae i rhi nān da arhā quum sā nas sage arhongni dap kaku sage ma Ngāmuqa bā qārarahani i rhi qavatnāvātālgut bā ama gamoe qārarahani i rhi qavat sā ne ¹⁰ bā ama suarha bā ama ruvek kārarahani i arhā snāngaqa ama mor qa nani ama qārhong masirhat bā ba nas bā ama tnaktta bā ama mumevāmda bā qārarahani i rhi rhar ta arhani arhā qārhong na ama iraski di qaku aung nāvāt tārha rhākt diva qa rhon sāp ma Ngāmuqa aa Murāktpām. ¹¹ Nākt tangāt tākt ama lat di mudu di sa qale arhani nāvāt a ngān māni ngāt. Sokt di rhākt di sa ma Ngāmuqa qa rhor ngān dā sa qa arñis na ngān sagem mes nākt sa ngān māt i ama rāktta na ngān da aa saqong nāvāt ma Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ngārhipki nākt nāvāt aut Ngāmuqa aa Qloqaqa.

Mamār Iva Urhi Ang Masirhat Nāmāt Ama Lat Na Ama Qavatka

¹² Bā nguarām iva akni nāvāt a ngān gā qoar i, “Iarhongākt moe di sa rha rhares pāt gua rhāng iva nguāt tualat nā irhong” sokt diva ngua rhuvāt i, “Qaku iarhongākt moe di mamār vāt irhong iva irhong ngāt tatnārham ut.” Ura saqi as ngakt bā aung gā qoar i, “Iarhongākt moe di sa rha rhares pāt gua rhāng iva nguāt tualat nā irhong” dā va ngu qoar i, “Varis guani nāvāt iarhongākt ini ngā rhualat sā ngo iva ngua rhān i ama latka vā ianiākt angārha rem.” ¹³ Nguarām gosaqi va akni qā qoar i, “Ama tmās di sa ma Ngāmuqa qa von ut tām ngāt iva sāmāt ama sarimgi dap ama sarimgi di qa sām a qi iva nanokt ama tmās.” Sokt diva ngua rhuvāt i, “Sokt diva ma Ngāmuqa qā slava nā irhom moe. Ama slāqyige di qaku qa sām ige iva bā ba ama qavatka dap kinak pa bā bā ma Engeska nā ige dā ma Engeska di bā ba ama slāqyige.” ¹⁴ Nākt ma Ngāmuqa qa mārānas nā ma Engeska nāmāt ama tñāpki dā qosaqi va qa rhāranas na ut na aa qrot.

¹⁵ Nga qaku ngānāt drām i angān slāqyigleng di ama qāvālap nā igleng nāmāni ma Kraisa aa slāqyige? Nga mamār iva ngu rha iavākt ama qāvālap nāmāni ma Kraisa aa slāqyige bā ngua rhu ap māni anga qavat ki anga ruqi iva ap nāmāni at slāqyige? Nak kaku mamār toqorākt! ¹⁶ Bā qosaqi nga qaku ngānāt drām i auge qārak i sāgāni na qa qā na ama qavat ki ama ruqi di sa qā na qi in moe in māt i ama slāqyige ama sāgāge? Inguna ma Ngāmuqa aa enge ngārhi qoar toqortāqyia, “In moe diva in dān i ama sāgāge ama slāqyige na iom.” ¹⁷ Sokt di auge qārak i sāgāni na qa qā nā ma Engeska di iaqākt di sāgāni na qa qā na qa vāt ama qloqaqa.

¹⁸ Mamār iva ngāni ang masirhat nāmāt ama lat na ama qavatka. Arhongni ama vuirhong moe qārārhongni i ama ruqa qat tualat nā irhong di vono vāt ama slāqyige angārha rhāng. Dap ama ruqa qārakni i qat tualat na ama qavatka di qat tualat na ama vuini qārāni i ini ngārhi slava na aa slāqyige marākt. ¹⁹ Nak nga qaku ngānāt drām i angān slāqyigleng di ama vātki bā ba ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa qārakni i qa e vām ngān gārakni i sa ma Ngāmuqa qa von ngān dām ga? Aingān asāgāk asāgāk di qaku ainge marākt i ngit lu vāt a nas ²⁰ inguna ma Ngāmuqa di sa qa vodām bāt a ngān na ani qārāni i ini angāt saqong masirhat. Bā ākt i mamār iva ngānit bon ga rha ama murhāmeska na angān slāqyigleng.

7

Ama Enge Säväät Ama Ngärhaegurhini

1 Rhäkt diva ngua rhuvät na ama enge qärangätni i sa ngän däk na ngät bä ba ngo. Ama märäm masirhat ba ama ruvek iva qaku rhi namätlägut. 2 Sökt di nävät ama siqutsiqut iva ama ruvek tat tualat na ama lat na ama qavatka dä sa ama gamoeqa diva qoki sävetka aa anga egutki maräkt dä qosaqi ama evopki diva sävitki arha anga egutka maräkt. 3 Ama gamoeqa diva qät bon da aa släqyige bä ba aa egutki iva mamär varhäm at känäskänes dä qosaqi ama evopki diva qiat tualat toqoräkt sa arha egutka. 4 Inguna ama ngärhaegutpärhaqi di qaku qi maräkt kiat turäkt bä ba at släqyige dap kinak arha egutka di qat turäkt bä bä ige. Bä qosaqi rhoqorne rhoqoräkt ge ama ngärhaegutpärhaqa qärakni i qaku qa maräkt kat turäkt bä ba aa släqyige dap kinak aa egutki di qiat turäkt bä bä ige. 5 Qale ini nen a ne rhä in släqyiglem dap sökt toqoräkt i in moe in dares ba ne bä in mu ama qäväläm ama qot äm ba ne iva qaku in moe in das inguna va ini nän. Näkt nasot iomäkt ama qäväläm dä saqi va västämne na en ivakt iva qale ma Sämgä qä nasiqut na en inguna qaku mamär vät a en iva in durakt mamär tä in släqyiglem angät känäskänes. 6-7 Nani a ngo masirhat iva ngän moe di qale ngän doqor ngo. Sökt di rhangät täkt gua enge di qaku ama muräkt na ngät kärangätni iva ngän det parhäm ngät dap kinak ngät di ama enge na ama matnärhäm. Inguna ngän moe asägäk asägäk di qoki sävetka aa vänbon di ngät maos dä akni di aa vänbon di ngät maos.

8 Dap sage iarhakt kärarhae i sa qaku rha mätlägut ti nä qärrarhani ama maqosta i sa arha egutpek ta näp di ama märäm bä ba rha iva qaku rhi namätlägut toqor ngo. 9 Sökt di ngakt bä qaku mamär vät a rha iva rhat turäkt ba nas mamär dä mamär iva rha rhätlägut. Inguna ama mär masirhat ge sävetka iva qa rhätlägut dap kale rhoqoräkt i qale qa sa ama snängaqa i qat dang i vadi va qä qavat.

10 Näkt sage ama ngärhaegutpärharha dä sa ngut bon dä rhangät täkt ama enge ama qrot ngät iva ama ngärhaegutpärhaqi diva qale qi namet daqule arha egutka. Rhangät täkt di qaku gua enge maräkt dap kinak ngät di ma Engeska aa enge. 11 Sökt di ngakt bä va qia rhet daqule arha egutka dä mamär iva qali qi rhoqoräkt i qaku qia mätlägut ura qinak pa evär däm gi sage arha egutka bä va sägäni na iom nävät ama sarimgi ama mär qi. Bä qosaqi ama ngärhaegutpärhaqa diva qaku mamär iva qä naqutmäs aa egutki.

12 Rhangät täkt ama enge di qaku ngät nage ma Engeska dap kinak ngät di aingo maräkt gua enge bä ba arhani nävät a ngän di rhoqortäqyia, ngakt bä aung anga qatnanaktpämga di aa anga egutki qäraktni i qaku qiat nanakt näkt kaku nani a qi iva qia rhet daqule qa dä sa va qale qä naqutmäs a qi. 13 Näkt kosaqi ngakt bä agukt anga ruqi di arha egutka di qaku ama qatnanaktpämga na qa näkt kaku nani a qa iva qa rhet daqule qi dä sa va qale qi naqutmäs a qa. 14 Inguna iaqäkt arha egutka qärak i qaku ama qatnanakt päm ga di sa qa män i ama qumärqumär qa mamär nävät aa egutki ama qatnanakt päm gi dä iaqyäkt ama evopki qärak i qaku ama qatnanakt päm gi di sa qia män i ama qumärqumär qi mamär nävät arha egutka ama qatnanakt päm ga. Ngakt bä nga vadi mai qaku rhoqoräkt dä sa in oes diva qaku ama qumärqumär ta sökt di aien ama ngätmamäqiom di as toqoräkt i qale len moe di ama qumärqumär in oes mamär.

15 Sökt di ngakt bä va akni nävät ama ngärhaegutpärhaiom gäarakni i qaku qat nanakt ka rhet daqule akni qärakni i ama qatnanakt päm ga dä mamär

iva qale rhoqoräkt. Sa iaqäkt ama qatnanaktpämga ura ama qatnanaktpämgi di isiska vät sävetka na ama ngärhaegurhini angät muräkt. Sa ma Ngämuqa qa armeng däm ut iva qali lut da aa bulap angärha ron. ¹⁶ Ama ngärhaegutpärhaqi di nga mamär vät a qi iva qia rhatnärha arha egutka bä qa rhän i ama qatnanaktpämga na qa ura qaku? Sökt di qoki qaku qiat dräm. Bä ama ngärhaegutpärhaqi di qaku qat dräm iva mamär vät a qa iva qa rhatnärha aa egutki bä qia rhän i ama qatnanaktpämgi na qi ura qaku.

Ama Iar Qärangätni I Sa Ma Engeska Qa Muqunän Bät A Ngät Bä Bä Ut

¹⁷ Dap täkt di nguat tamän i mamär iva ngän moe asägäk asägäk di sökt sävetka as kale qa da ama iar angärha ron gärangätni i sa ma Engeska qa muqunän bät a ngät bä ba qa. Iangärhäkt ama iar di qärangätni i qale ngän da angärha ron doqoräkt i ma Ngämuqa qa mes ngän. Rhangät täkt gu muräkt di bä ba ama qatnanaktpämda mät ama värhap moe. ¹⁸ Ngakt bä aung anga ruqa di sa rha däkt säng mä qa rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa mes ka sagem mes dä mamär iva qale qä nasiqut iva qä qutsasot iangärhäkt ama lat pät aa släyqige. Dap ngakt bä aung anga ruqa di qaku rha däkt säng mä qa rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa mes ka sagem mes dä mamär iva qale qä nasiqut iva rhi däkt säng mä qa. ¹⁹ Inguna iangärhäkt ama lat kärangätni i rha däkt säng ama ruqa bä qosaqi iomäkt i qaku rha däkt säng ama ruqa di iangärhäkt ama lat moekt di qaku ama moräs na ngät. Dap kinak ama lat kärangätni i ama vit na ngät diva urhit päs ma Ngämuqa aa enge angärha rhäng. ²⁰ Mamär iva aingän moe asägäk asägäk di sökt sävetka as kale qa da ama iar qärangätni i sa qale qa da angärha ron doqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa mes ka. ²¹ Ngakt bä aung nävät a ngän di mäqi qale qa i ama latka na qa va akni ama ruqa aa rem dä sa qale qat tu aa snäng masirhat sävät iomäkt. Dap ngakt bä va qa rhän bät anga iska qarakni iva isiska vät a qa nävät a qa dä sa mamär iva qat tet parhäm iaqäkt ama iska. ²² Inguna iarhakt kärarhae i mudu ama latta na rha va arhani arha rem di sa ma Engeska qa muisiska vät a rha rhoqoräkt i sa rha män i ama qatnanaktpämda. Bä qosaqi iarhakt kärarhae i sa isiska vät a rha rhoqoräkt i rha män i ama qatnanaktpämda di sa rha män i ama latta vä ma Krai sa rem. ²³ Sa ma Ngämuqa qa vodäm bät a ngän inguna nävät aa emga ma Jisas aa tñäpki bä äkt i saqi as kale ngän namän i ama latta na ngän bä aung aa rem. ²⁴ Gua ruavek, dä soknga agi a iar qärangätni i mudu sa qale ngän da angärha ron doqoräkt i ngän män i ama qatnanaktpämda di sa mamär iva as kale ngän da angärha ron ngän mäni ma Ngämuqa.

Ama Enge Sävät Ama Sästa Rhi Na Ama Maqosta

²⁵ Rhangät täkt ama enge di qaku rhoqor qre i ama muräkt na ngät nage ma Engeska bä bä qärarhani i sa qorhäs iva rha rhätlägut. Sökt di nävät ma Engeska aa lavuqi dä sa qat nanakt na ngo sa aa lat dä ngut bon dä gu snängaqa maräkt i ²⁶ nguat tu gu snäng i rhoqor täkt i ama märän ngät dän bät a ut moe dä mamär iva qale ngän da ama iar angärha ron iangärhäkt kärangät i rhäkt di qale ngän da angärha ron. ²⁷ Ngakt bä aung nävät a ngän di aa anga egutki dä sa mamär iva qale qä nasiqut iva isiska vät a qa nävät a qi. Dap ngakt bä aung nävät a ngän di isiska vät a qa i qaku aa anga egutki di mamär iva qale qä nääm nani agukt. ²⁸ Sökt di ngakt bä ngiat tätlägut di qaku ngiat tualat na anga vuini bä qosaqi ngakt bä iaqyäkt kärakt i sa qorhäs iva qia rhätlägut di qiat tät arha egutka di qaku qiat tualat na anga vuini. Sökt di qoki as iarhakt kärarhae i sa rha mätlägut diva rhat dän bät ama märän masirhat. Bä nga rhoqoräkt dä va ama märäm gem ngän iva qale ngän namätlägut.

²⁹ Gua ruavek, sa ngua märhamän doqoräkt dinguna sa qorhäs iva ama qäväläm ngä rhän gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm iva evär dä ma Jisas ma Kraiss. Näkt mänasäng narhäkt bä rhävit di mamär iva qärrarhani ama gamoe i arha anga egutpek di mamär iva rha rhän doqor iarhakt kārārhae i qaku arha anga egutpek. ³⁰ Bä qärrarhani i rhit nok diva qale rha rhoqor iarhakt kārārhae i qaku rhit nok dä qärrarhani i märmär gem da diva qale rha rhoqor qärrarhani i qaku märmär gem da dap kārārhani i rhit bodäm bät guarhong diva qale rha rhoqor qärrarhani i sa qaku arha anga qärhong. ³¹ Näkt kārārhani i rhat tualat na ama lat i ngät narhe nämäni ama ivätki diva rha rhän doqor iarhakt kārārhae i qaku arha anga guani sāmāni ama lat nämäni ama ivätki. Inguna ama ivätki sä ne nä iarhongäkt moe rhoqor täkt kārängät i sa qale ngät di sa rhäktäksot na ngät moe.

³² Nani a ngo iva isiska vät a ngän nämät ama qänäskänes sävät iarhongäkt moe narhe nämäni ama ivätki. Ama ruqa ama qatnanakt pä m ga qärakni i sa qaku qa mätlägut diva qänäskänes ka sävät ma Engeska aa lat. ³³ Dap ama ruqa qärakni i sa qa mätlägut di qänäskänes ka sävät kärqärhongni narhe nämäni ama ivätki dä qänäskänes ka iva märmär ge aa egutki nävät aa lat ³⁴ bä äkt i aa snängaqa di mat mat ka sävät iarhongäkt. Näkt ama evopki qärakni i sa qorhäs iva qia rhätlägut ki na ama sä s ki di qänäskänes em sävät ma Engeska aa lat ivakt iva ama qumärqumär em bät in släqyige dä vät in gloqaqa. Dap ama evopki qärakni i sa qia mätlägut di sa qänäskänes ki sävät kärqärhongni narhe nämäni ama ivätki dä qänäskänes ki iva märmär ge arha egutka nävät arha lat. ³⁵ Nguat tamän doqor täkt divakt iva ngua rhatnärhäm ngän ivakt iva qale ngän mamär. Dap kaku nguut tamän doqoräkt ivakt iva nguut tu ama märänga vät a ngän dap kinak pakt iva ngän dualat na ama lat kārängätni i ama mär ngät dä ama räkt ngät dä va ngän dualat mamär nä ma Engeska aa lat dap pa qaku guani ngä namusar na ngän.

³⁶ Ngakt bä aung anga ruqa di qat tu aa snäng i aa lat kārängätni i qat tualat na ngät di qaku ama räkt ngät sävät kārakt i sa rha muqunän bät a qi bä ba qa qärakt iva qa rhät a qi bä qa di aa anga snängaqa ama qrot ka masirhat iva varhäm gi dä sa mamär iva qa rhet parhäm aa snängaqa. Mamär iva in dät a ne. Rhoqoräkt di qaku in dualat na anga vuini. ³⁷ Dap ngakt bä aung anga ruqa di qat nari i nak kop märmärsäs gem ga iva qaku qa namätlägut bä sa qat turäkt mamär ta aa snängaqa sävät ama evopki qärakni i sa rha muqunän bät a qi bä ba qa diva in moe di qali liom i ama maqos iom bä iangärhäkt ama lat di ama mär ngät kārängätni iva qaku in namätlägut. ³⁸ Bä äkt i aung gārakni i qat tät iaqyäkt kārakni i mai va qärak ka rhät a qi di qat tualat mamär ba nas. Bä qosaqi iaqäkt kārak i qaku qat tät iaqyäkt ama evopki qärakni i mai va qärak ka rhät a qi di qat tualat mamär masirhat ba nas.

³⁹ Ama ngärhaegutpärhaqi diva qali qi ge arha egutka as toqoräkt i qat däqäm. Sokt di ngakt bä va arha egutka qä näp dä sa isiska vät a qi iva qia rhät aung gārakni i nani a qi na qa. Sokt di mamär iva iaqäkt kārak iva qia rhät a qa di qat nanakt nä ma Engeska. ⁴⁰ Sokt di nguut tu gu snäng iva märmär gem gi masirhat kre i qali qi rhoqoräkt i qaku arha anga egutka. Näkt nguut tu gu snäng i gua enge rhäkt di sa ma Ngämuqa aa Qloqaqa qat tares pät angärha rhäng.

8

Ama Tmäs Kārängätni I Rha Vodäm Ngät Sage Ama Iaus Kārängätni I Rha Mualat Na Ngät

1 Rhäkt diva ngua rhamän sävät ama tmäs kärangätni i rha vodäm ngät sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät*. Arhani di rhi qoar i, “Ut dräm i aiut moe di ama mädräm nga e gem ut.” Sökt di ama mädräm di ngät täranas na ama mairnanas dap kinak ama lavuqi sävät arhani ama qatnanaktpämda di qiat dräm gi sämaqrot na ut. 2 Aung anga ruqa qarakni i sa qä qoar i qat dräm ani di as kaku aa anga mädräm moe sävät ianiäkt. 3 Dap ama ruqa qarakni i aa snäng bät ma Ngämuqa di sa ma Ngämuqa qat dräm a qa.

4 Bä äkt iva ngua rhuqunäga vät a ngän sävät ama tmäs kärangätni i rha vodäm ngät sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät di rhoqortäqyia, ut dräm i qaku anga iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät di ama ngät däqäm ngät dä qosaqi qaku qale aung anga ngämuqa dap sökt ma Ngämuqa ama sägäk. 5 Ama ruvek tat tu arhä snäng i qale ama ngämuqaqäna rhi na ama engeskaqäna da ama usäpki arha ron ura mäni ama ivätki. Bä ama rhäqap na ngät toqoräkt di nga e. 6 Sökt di gem ut di ut dräm i sökt ama sägäk ma Ngämuqa ama Ngätmamäk kärakni i qale qa bä nagem ga di sa iarhongäkt moe ngä män bä iaqäkt di sa qali lut bä ut däqäm bä ba qa. Bä qosaqi ut dräm i sökt ma Engeska ama sägäk ma Jisas ma Krai kärakni i qale qa qarak i nävät a qa di sa iarhongäkt moe ngä män bä qosaqi sävät a ut di qali lut bä ut däqäm.

7 Sökt di qaku ama ruvek moe di qale iangärhäkt ama mädräm gem da. Mudu arhani nävät a ngän gärrarhani i sa rhäkt di ama qatnanaktpämda na rha di sa rhat nanakt na ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät bä qoki sa rhäkt di varhämes na rha rhoqoräkt. Bä nga rhäkt i rhat täs ama tmäs kärangätni i sa rha vodäm ngät bä ba ama iaus dä rhat tu arhä snäng i iangärhäkt ama tmäs di qoki sa rha vodäm ngät bä ba ama iaus kärangätni i ama ngät däqäm ngät. Näkt kaku rhat dräm bä rhi sedädän ivar ma Ngämuqa qät tares pät arha rhäng iva rhat täs iangärhäkt ama tmäs bä äkt i varis ti namualat na anga vuini. 8 Ama tmäs di qaku ngä narut na ut sa glaot nä ma Ngämuqa. Qaku ut namän i ama vurha na ut dä ma Ngämuqa aa saqong gre i qaku ut täs anga tmäs. Bä qosaqi ngakt bä ut täs dä sa qaku ut namän i ama märta na ut da aa saqong.

9 Sa ngänät dräm i aingän di mamär iva ngän däs agini qärqäni i sa nani a ngän iva ngän däs ini. Sökt di ngänit lu i varis iangärhäkt angäna lat ngä namualat sä qärrarhani i qaku qunäga vät a rha sä iomäkt bä va rhi namon sämät ama vuini. 10 Inguna ngakt bä aung gä lu ngän gärrarhani i sa ngänät dräm i ama iaus toqoräkt di qaku ngät däqäm i ngän däs pa ama iaus toqoräkt angärha ansäspämgi dä nga qaku mamär iva iangärhäkt angäna lat ngä nasämaqrot na qa iva qat tualat toqoräkt kre i qa di qaku qunäga vät a qa rhoqor ngän? 11 Bä nävät iangärhäkt angän mädräm dä sa ngän slava nä iaqäkt aa qatnanak kärak i sa ma Krai ka ñäp sädaver mä qa. 12 Bä äkt i ngakt bä ngiat tualat na ama vuini rhoqoräkt sävät gia ruaqa qarak i qaku qat dräm ivar ma Ngämuqa qät tares pät aa rhäng iva qat täs ura qaku dä qosaqi ngiat tualat na ama vuini sävät ma Krai. 13 Bä äkt i ngakt bä angätni anga tmäs di ngät täqäne sa angäna anga ruaqa ama qatnanak pämda ga bä va qä säp sämät ama vuini dä sa aingo di qaku ngu natmäas ama släkt ivakt iva qaku ngu namualat sä gu nga ruaqa iva qä nasäp sämät ama vuini.

9

Ma Pol Qa Märhamän Sävät Iarhongäkt Kärqärhong I Mamär Iva Ama

* 8:1 ama tmäs kärangätni i rha vodäm ngät sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät Arhani ama qatnanaktpämda rhat tu arhä snäng iva rhat tualat na ama vuini grekt bä rhat täs ama tmäs toqoräkt.

Ngangda Rhi Rha Irhong

¹ Nga qaku isiska vät a ngo? Nga qaku ama ngangga na ngo? Nga qaku ngua lu ma Jisas aurha Engeska? Nga qaku nävät gua lat dä sa ngän män i ama qatnanaktpämda mäni ma Kraiss? ² Ngakt bä qaku ama ngangga na ngo da arhani ama ruvek arhä saqong dä sa aingän di mamär iva ngänät dräm i aingo di ama ngangga na ngo bä ba ngän inguna aingän di sa ngän män i gu muqunän na ngän i sa ma Engeska aa ngangga na ngo.

³ Rhangät täkt di gua enge särhäm mes nämät iarhakt kärarhae iva rhat tatnävämne nä gua lat. ⁴ Nga aiut ama ngangga di qaku ama rhares nga e gem ut iva ut täs aurha tmäs dä urhit nakt? ⁵ Nga aiut di qaku ama rhares nga e gem ut iva sävetka di qat tet kä na aa egütki ama qatnanakt pä m gi rhoqor arhani ama ngangga dä ma Engeska aa läktpek dä ma Sefas? ⁶ Ura nga sokt ma Barnabas kä na ngo di qaku ama rhares nga e gem un iva qaku un dualat nani ligär ivakt iva mamär vät a un? ⁷ Ngu lu auge i qat tualat i ama ulaqimärhaarhäkt kärakni i qaku rhit sek mä qa vät iangärhäkt ama lat? Ngu lu auge di qät kutnanokt pät anga erhäs na ama qauligleng na ama wain näkt kaku qat täs anga gavam nävät losäkt ama erhäs? Ura ngu lu auge di qät lu vät ama gulän gi na ama sipsipkäna sokt di qaku qät näkt angät kämuqa?

⁸ Nga nguat tamän bät tangät täkt ama enge di sokt parhäm ama rhares nage ama ruvek? Nga qaku ma Ngämuqa aa Muräkt di qosaqi ngät tamän doqoräkt? ⁹ Inguna ama Muräkt nage ma Moses di ngät tamän doqortäqvia, “Qale ngi naqop mät ama bulmakao aa vä mgi ivakt iva qale qat täs toqoräkt i qä naengmät na ama egat angät gavämirhong.” Nga rhoqoräkt di sokt känäskänes ma Ngämuqa nävät ama bulmakaoqäna? ¹⁰ Nga qaku qa märhamän doqoräkt di sävät a ut? Iangärhäkt ama muräkt di nak ma Moses ka sä m ngät di sävät a ut inguna iaqäkt kärak i qä nänläktgyäm sa ama ivätki qä nä qaräc i qä qumär ama gavämirhong sä irhong angät srot di in moe in dualat toqoräkt di sa ama qatnanakt iva nasot dä va ini rha ama tmäs.

¹¹ Ngakt bä aiut di sa ut kutnanokt ama mär ngät ama qloqaga na ngät ama lat gem ngän dä sa nga qaku mamär iva ngänit bon dä guarhong nävät angän gärhong ivakt iva mamär vät a ut? ¹² Ngakt bä ngänit tares pät arhani arha rhäng sa angäna anga guarhong dä sa nga qaku ama märäm masirhat iva ngäni von un? Mai mamär iva uni rha guarhong nagem ngän sokt di qaku un mualat toqoräkt. Mamär iva un don säda ama märän maos maos angärha ron dap kaku un namualat na agung anga lat kärangätni iva ngärhi väsdät mät ama iska särha ama sameng ama mär ngät i ma Kraiss.

¹³ Nga sa qaku ngänät dräm i ama latta qararhani i rhat tualat na ama lat pa ama ansäpämgi di rhat täs ama tmäs näva ama ansäpämgi bä qosaqi iarhakt kärarhae i rhat tualat ge ama laiqa na ama vodämes di rhat täs nävät ama tmäs kärangätni i rhit bon dä m ngät? ¹⁴ Nävät iaqäkt ama sägäk ama iska dä sa ma Engeska qa märhamän i mamär iva iarhakt kärarhae i rhi sameng na ama sameng ama mär ngät diva mamär na arhä mämugunäs di nävät ama sameng ama mär ngät.

¹⁵ Sokt di qaku ngua met parhäm iangärhäkt ama rhares kärangätni i sa qale ngät gem ngo iva uni rha guarhong nagem ngän nävät a ngät bä qosaqi rhäkt di qaku ngut sä m dangät täkt ama enge bä ba ngän ivakt iva ngäni nasäng iva ngänit bon un. Qaku rhoqoräkt. Dap padi va ngu näp dap kale ngu narha anga matnärhäm nagem ngän inguna ama märäm doqoräkt i varis aung gä naqoar i sa ngua rha ama matnärhäm nagem ngän. ¹⁶ Rhoqoräkt i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät dä qaku ngu natmair na nas inguna ma Kraiss ka von ngo rhä iangärhäkt ama lat bä va ama iräski masirhat

gem ngo gre i qaku ngu sameng na ngät. ¹⁷ Inguna ngakt bä nguät tualat nä rhangät täkt ama lat nävät iomäkt i sa nani a ngo iva nguät tualat toqoräkt dä va ngu rha ama rhitsek. Dap ngakt bä qaku nani a ngo iva nguät tualat nä rhangät täkt ama lat sokt di qoki va as nguät tualat na ngät inguna ma Ngämuqa sa qa von ngo rhäm ngät iva nguät tualat na ngät. ¹⁸ Ngu lu gu rhitsek di agini ianiäkt? Ianiäkt di rhoqoräkt i qaku ngut ta iarhongäkt kärqärhong i mai va ngut ta irhong nävät ama lat di mamär iva märmär gem ngo masirhat toqoräkt i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät kop äkt bä ba ama ruvek.

¹⁹ Bä ngätki i isiska vät a ngo nämät ama ruvek moe arhä muräkt sokt di sa ngua mualat sä nas iva ama latka na ngo va ama ruvek moe arha rem ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär na anga rhäqäp na rha sämäni ma Krai. ²⁰ Aingo di sa qaku qale ngo va ama Judaqāna arhä Muräkt angärha rem sokt di rhoqoräkt i qale ngo ge ama Judaqāna qararhani i sa qale rha va ama Muräkt angärha rem dä sa nguät tet parhäm ngät ivakt iva nguät täqäne dä mamär na rha sämäni ma Krai. ²¹ Bä nga rhoqoräkt i qale ngo ge iarhakt kärarhae i qaku qale rha va ama Judaqāna arhä Muräkt angärha rem dä sa ngua män doqor ama ruqa qarakti i qa rhoqoräkt ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär na rha sämäni ma Krai. Ngätki i qaku isiska vät a ngo nämät ma Ngämuqa aa Muräkt sokt di qale ngo vä ma Krai aa muräkt angärha rem. ²² Ge qararhani i qaku ama qrot arhä qatnanakt dä sa ngua män doqor ta ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär na rha sämäni ma Krai. Sa ngua mualat parhäm ama ruvek moe arha iar dä arha lat iva ngu sigut na ama is maos maos moe ivakt iva guavek ti rha ama mumaiar. ²³ Sa nguät tualat toqoräkt ivakt iva ama sameng ama mär ngät diva ngät tet ma ama qrot bä aingo diva ngu na arhani di bä ba ut na ama märirhong gärqärhongni i sa ma Ngämuqa qa rhäkmü nä irhong.

²⁴ Nga sa qaku ngänät dräm i gre va ama ruvek tit kyir mä ne sa ama ngagi näkt nasot dä sokt ama sägäk kät ta ama rhitsek? Mamär iva rhäktuk päta ngän i ngäni ngang ivakt iva ngän däqäne dä mamär i ngäni ervät. ²⁵ Näkt ama ruvek kärarhani i rhat dräm dit kyir mä ne sa ama serhäm di rhat dräm di sumät ivakt iva rhat turäkt ba arhä släqyiglang dä arhä snängaqa sävät iarhongäkt moe. Rhat tualat toqoräkt ivakt iva rhi rha ama rhitsek kärangätni i mamär iva mavamava na ngät dap aiut di ut tualat nani ama rhitsek kärangätni i qaku mamär iva mava na ngät. ²⁶ Bä äkt i aingo di qaku ngu ngang mät ama ngagi di ngu ngang mavängam dä qaku ngu arhäktgyäm sä akni i ngut don nä ngua rhäkt sämät ama släqyäs mavängam ²⁷ dap ngu arhäktgyäm sä gu släqyige bä nguät turäkt täm ige mamär ivakt iva nasot i sa ngua sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba arhani dä sa va aingo di varis kaku mamär iva rhi navon ngo rha anga rhitsek.

10

Ama Rhonsävät Sävat Ama Lat Kärangätni I Rhit Kutdrir Sage Ama Iaus Kärangätni I Ama Ruvek Ta Mualat Na Ngät

¹ Gua ruavek, nani a ngo iva ngänät dräm i mudu aiut ama Judaqāna aut mamäkkāna di sa qale rha moe va ama eqoeqi arha rem bä rha moe rha met da ama garäska aa ron. ² Bä qosaqi rha moe di rha nasäng i rhit päsa ma Moses aa rhäng i ngäkt kre i sa rha rha ama baptais sämäni qa va ama eqoeqi arha rem dä va ama garäska ³ dä rha moe rhat täs ama sägängät ama tmäs nage ma Ngämuqa. ⁴ Näkt ta moe rhit näkt ama rigi qarakti i qosaqi qiat dän nagem ga. Inguna rhit näkt ama rigi nämäni ama qlöqaqa na qa ama duiqa qarakti i

dāngdāng na qa nasot a rha. Nākt iaqākt ama duiqa di ma Krai. ⁵ Bā ngātki i rhoqorākt sokt di sa qorhās iva ama rhodām sā iarhakt ama ruvek moe di sa qaku mārmār ge ma Ngāmuqa nāvāt a rha bā iarhakt di sa rha nāp pāt ama qrāk dā bās ama ivārhās bā qale arhā slāqyigleng sai sai vāt a ās.

⁶ Nākt iangārhäkt ama lat ngā māranas imāk äkt ivakt iva ama siqutki na ngāt bā ba ut iva qale ut toqor ta iarhakt kārarahe i arhā snāngaqa ama qrot ka sāvāt ama vuirhong. ⁷ Qale ngān namān doqor arhani nāvāt a rha qārarahani i rhit bon da arhā qutdrir sage ama iaus kārangātni i sa rha mualat na ngāt. Qale ngān namān doqor iarhakt kārarahe i ma Moses ka sām sāvāt a rha rhoqortāqyia, “Ama ruvek ta muqun ivakt iva rhat tās dā rhit nakt nakt ta mair ivakt iva serhām da.” ⁸ Qale ut tualat na ama lat na ama qavatka rhoqor arhani nāvāt a rha qārarahani i rha mualat toqorākt bā ama ruqa ama rhāk tām ga da dāvaung na rha ama tausengāna na ama ruvek nāvāt a rha di sa qābās na rha vāt ama qunāga ama sāk. ⁹ Bā mamār iva qale ut nasiqu na ma Krai toqor arhani nāvāt a rha qārarahani i sa rha mualat toqorākt bā ama uiuvārhirhong ngā nesmāt na rha bā rha nāp. ¹⁰ Qale ngān natmārhamāngus sāvāt ma Ngāmuqa aa lat toqor arhani qārarahani i sa rha mualat toqorākt bā ama ensel qarākni i qā veng ama ruvek ka mām bā qa veng da. ¹¹ Iangārhäkt ama lat ngā mām bāt a rha ivakt iva ngā rhu ama siqutki bā ba ut. Dā ma Moses ka sām a ngāt ivakt iva ngārhi su ut aiut kārarahe i qali lut pāt tangāt tākt ama rhodām gārangātni i qorhās iva rhāksot na ama ivātki.

¹² Bā äkt i ngakt bā aung nāvāt a ngān gat tu aa snāng i sa qat mair ma ama qrot dā sa mamār iva qāt lu i varis arpus na qa. ¹³ Sa qaku anga siqutsiqut ngā mām bāt a ngān gārangātni i qosaqi qaku ngāt dām bāt ama ruvek moe. Dap mamār vāt a ngān iva ngānāt nanakt nā ma Ngāmuqa iva qaku qā naqyiradeng na ngān sāmāt anga siqutsiqut kārangātni iva qaku mamār iva ngān namān nāva angāt tpās. Dap kinak toqorākt i anga siqutsiqut ngāt dām dā va qosaqi qā von ngān da aung anga iska ivakt iva ngāni ingis mā ngāt parhām ga.

¹⁴ Gua ruavek kārarahani i gua snāng bāt a ngān, mamār iva ngān det daque ama lat kārangātni i ama ruvek tit bon da arhā qutdrir sage ama iaus kārangātni i sa rha mualat na ngāt. ¹⁵ Nguat tamām bāt tangāt tākt gua enge di sāvāt a ngān gārarahe i ngān doqor ama ruvek kārarahani i mamār vāt a rha iva rhat tu arhā snāng mamār iva ngān datnāvāmne nā gua enge ivar ama engātkni na ngāt ura qaku. ¹⁶ Ma Ngāmuqa aa kap na ama modāmne qarākni i ut drām ut tes ama mār sāvāt a qa nākt urhit nakt nāmāt ka di qat drām gāt pāstāmne na ut ut nā ma Krai aa biaska. Dā ama bret kārākni i urhit bonamāt na qa di qat drām gāt pāstāmne na ut sāmāni ma Krai aa slāqyige. ¹⁷ Inguna sokt ama sāk ama bret di qale qa bā aiut kārarahe i ama rhāqāp na rha na ut di ama sākāge ama slāqyige na ut inguna ut moe ut tās nāvāt iaqākt ama bret ama sāk.

¹⁸ Ngān du angān snāng sāvāt ama Israelqāna qararahani i rhat tās ama tmās kārangātni i ama ruvek arhā vodāmes na ngāt sage ma Ngāmuqa. Nga iarhakt di qaku sākāni na rha rhi na ama priskāna arha lat ge ama laiqa na ama vodāmes? ¹⁹ Ngu lu nguāt tamām bāt aqīqa? Nguāt tamām i ama tmās kārangātni i rhit bon dām ngāt sage ama iaus kārangātni i sa ama ruvek ta mualat na ngāt di nak kaku ani na ngāt kārāni i ini ngā vit pāt ama tmās mavāngam angāt tpās. Dā qosaqi ama iaus kārangātni i sa ama ruvek ta mualat na ngāt di nak kop ama iauski na ngāt. ²⁰ Nguāt tamām di agini qarāni i ama ruvek kārarahani i qaku rhat nanakt nā ma Ngāmuqa rhit bon dām ini iva ba arhā vodāmes di iangārhäkt arha lat di ngāt sage ama iaus dap kaku ngāt

sage ma Ngämuqa. Qaku nani a ngo iva sägäni na ngän ngän na ama iaus. ²¹ Sa qaku mamär iva ngän natnakt nämät ma Engeska aa kap dä qosaqi nämät ama iaus angärha kap. Bä qosaqi qaku mamär iva ngän natmäs nävät ma Engeska aa laiqa dä qosaqi nävät ama iaus angät laiqa. ²² Nga mamär iva ut täqäne sä ma Ngämuqa iva aa anga snängaqa anga vu qa sävät a ut? Nga aut krot ngä vit pa aa qrot angät tpäs?

Mamär Iva Angäna Lat Moe Diva Ngärhit Bon Da Ama Murhämeska Sage Ma Ngämuqa

²³ Ngakt bä akni nävät a ngän gä qoar i, “Iarhongäkt moe di sa rha rhares päat aurha rhäng iva ut tualat nä irhong” dä va ngua rhuvät i, “Qaku iarhongäkt moe di mamär vät irhong iva irhong ngä rhatnärhäm ut.” Ura ngakt bä aung gä qoar i, “Iarhongäkt moe di sa rha rhares päat aurha rhäng iva ut tualat nä irhong” dä va ngu qoar i qaku iarhongäkt moe di mamär vät irhong iva irhong ngärhi sämaqrot nä aurha iar mäni ma Krai. ²⁴ Bä mamär iva aingän asägäk asägäk di qale sokt nge ngi namatnärhäm mes dap kinak mamär iva ngiat tatnärha arhani. ²⁵ Mamär iva ngän däs ama släkt maos maos kärangätni i rhit bodäm ngät päat ama ivärhäs kärqosni i rhit bodä iarhongäkt moe e. Sokt diva qale ngän natmu angän snäng masirhat bä ngän nasnanbät mamär närhä iangärhäkt ama tmäs ²⁶ inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ama ivätki bä sävät iarhongäkt moe mäni qi di ma Engeska ma Ngämuqa aa qärhong iarhongäkt.”

²⁷ Näkt ngakt bä aung anga ruqa qarakni i qaku qat nanakt ka rhäqoar sä nge iva ngia äs ngi na qa bä ngia rhares iva ngi na qa dä sa va ngia äs agi a tmäs kärangätni i qa mu ngät bä ba nge dap kale qänäskänes nge bä va ngi nasnanbät mamär närhäm ngät. ²⁸ Sokt di ngakt bä aung gä qoar na nge rhoqortäqyia, “Rhängät täkt ama tmäs di sa rha von däm ngät iva na ama vodämes sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät” dä sa va qale ngi namäs ngät. Mamär iva qale ngi namäs ngät ivakt iva sä qa bä qosaqi varis aung anga ruqa va qat tu aa snäng i qaku maräkt iva ngiat täs ngät. ²⁹ Qaku nguat tamän i mamär iva ngiat tu gi snäng i sa vadi mai ngia mualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät. Inguna ngu lu mäniekt bä va gu snängaqa qat tet parhäm arhani arhä snängaqa bä rhoqoräkt dä va qaku ngu namualat nä ianiäkt kärqäni i sa nguat dräm i isiska vät a ngo iva ngua rhualat nä ini? Sokt di nak nguat tamän i mamär iva ngiat tu gi snäng sävät iaqäkt akni ama ruqa. ³⁰ Ngakt bä ngua mes ama mär sage ma Ngämuqa näkt ngua mäas iangärhäkt ama tmäs dä sa ngu lu mäniekt bä va akni qat tamängus päat a ngo sa ama tmäs kärangätni i sa ngua mes ama mär sävät a ngät?

³¹ Bä äkt i sa agi a tmäs kärangätni i ngän däs ngät ura agi a rigi qarakni i ngänit näkt mä qi ura agi a lat kärangätni i ngän dualat na ngät dä sa va ngän dualat nä iarhongäkt moekt ivakt iva ma Ngämuqa qät ta ama murhämeska nävät irhong. ³² Qale ngän natmualat na anga lat kärangätni iva ngärhi väsdät särha ama Judaqäna ura ama Grikkäna iva qaku mamär vät a rha iva rha rhän i ama qatnanaktpämda ura va ngä rhualat sa ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa bä va rha rhon sämät ama vuini ³³ ivakt iva ngän doqor ngo qarak i ngu siqut iva märmär ge ama ruvek moe nävät gua lat moe. Qaku nguat tualat toqoräkt ivakt iva nguat tatnärhäm mes dap kinak nguat tualat toqoräkt ivakt iva nguat tatnärha ama rhäqap na rha ama ruvek ivakt iva rhi rha ama mumaiar.

11

1 Mamār iva ngān dāt a ngo sã qārangātni gua iar i qoki rhoqor ngo qarak i sa qat tāt ma Kraiis sã qārangātni aa iar.

Ama Enge Sāvāt Iomākt I Rhi Ngāng Bāt Ama Tpäski

2 Ngu nān sã ngān inguna qaku rātrāt pāt a ngān nã iarhongākt kārquārhong i sa ngua mārhamān sārham ngān nã irhong bā qoki ngānit pās gu rhiisu angārha rhāng marākt. 3 Sokt di nani a ngo iva qunāga vāt a ngān i ma Kraiis di ama tpäski na qa ba aa egutki bā ma Ngāmuqa di ama tpäski na qa bā ma Kraiis. 4 Näkt aung anga ruqa qarakni i qā nān ura qat tamān bāt anga enge nage ma Ngāmuqa sã guani da aa uvās di qā sāmāqlu na aa uvāski ma Kraiis.

5 Dap agukt anga evopki qaraktni i qi nān ura qiat tamān bāt anga enge nage ma Ngāmuqa dap sa qaku qia ong bāt at täväski di qi sāmāqlu na at täväski bā qi di qi rhoqor ama evopki qaraktni i sa qia sām nas sa at käseng moe. 6 Inguna ngakt bā anga evopki di qaku nani a qi iva qi ong bāt at täväski rhoqorākt i qi nān ura rhoqorākt i qiat tamān bāt anga enge nage ma Ngāmuqa dā sa mamār iva qi sām at täväski sa at käseng moe. Dap ngakt bā qaku nani a qi iva aqlus pāt a qi dā sa mamār iva qi ong bāt at täväski nã guani.

7 Ama gamoeqa di qaku mamār iva qā naong bāt aa uvāski rhoqorākt i qā nān ura rhoqorākt i qat tamān bāt anga enge nage ma Ngāmuqa inguna qa di ma Ngāmuqa aa iauski na qa bā aa iar ngārhit bon ma Ngāmuqa rha ama murhāmeska. Dap ama evopki di arha iar ngārhit bon ama gamoeqa rha ama murhāmeska. 8 Sa ut drām i ma Ngāmuqa di nani a qa iva ama evopki qi sām ama gaini na nas pa ama gamoeqa aa rem inguna ama gamoeqa di qaku ma Ngāmuqa qa sām a qa nāvāt ama evopki dap kinak ka sām ama evopki nāvāt ama gamoeqa. 9 Bā qosaqi qaku qa sām ama gamoeqa iva bā ba ama evopki dap kinak ma Ngāmuqa qa sām ama evopki iva bā ba ama gamoeqa. 10 Bā nga rhoqorākt dā va ama evopki di qoki mamār iva qi ong bāt at täväski nã guani ivakt iva iomākt ngārhi sameng i sa qali qi mamār va arha egutka aa rem bā qosaqi va ama enselqāna rhi lu bā mārmar gem da.

11 Nāma dā äkt bā rhoqorākt sokt di māni ma Engeska di ama evopki diva qaku sokt ki qali qi dā ama gamoeqa diva qaku sokt ka qale qa dap in moe diva in datnārham ne. 12 Inguna ma Ngāmuqa qa sām ama evopki di nāvāt ama gamoeqa bā rhākt di ama gamoe di rhat dān nāva ama evop sokt di iarhongākt moe di sa irhong ngā mān nage ma Ngāmuqa. 13 Qoki va aingān ngān datnāvāmne bā ba nas i marākt toqorākt iva ama evopki qi nān sage ma Ngāmuqa rhoqorākt i sa qaku qia ong bāt at täväski ura qaku. 14 Nga qaku aiut ama ruvek aurha iar di ngārhi su ut sāvāt ama gamoeqa i qrekt bā qa qut sa ama qāseng bāt aa uvāski bā ama uiu ngāt dā va urhi nari i qaku marākt toqorākt? 15 Dap ama evopki di ngakt bā ama uiu at käseng bāt at täväski di qoki iangārhäkt di at murhāmeska na ngāt. Inguna qi di sa ma Ngāmuqa qa von gi rha at käseng ivakt iva ngārhi ong at täväski. 16 Sokt di ngakt bā aung anga ruqa di nani a qa iva qa vit pāt tangāt täkt gua enge angāt tpäs i qā nānairas na ngāt dā sa mamār iva qat drām i saqi as kaku agung anga murākt nga e qārangātni i ngāt tair sārha rhangāt täkt ama murākt māngurāp mā ut ura māngurāp ama qatnanaktpāmda māt ama vārhap moe.

Sāvāt Ma Engeska Aa Tmāsiki

17 Sa rhākt di vāt tangāt täkt gua enge diva qaku ngu nān sã ngān inguna rhoqorākt i vāspāstmne na ngān di qaku anga mār ngāt anga lat ngāt tāranas dap kinak ama vu ngāt ama lat ngāt tāranas. 18 Gua enge ama narhoer ngāt

di rhoqortāqyia, rhoqorākt i vāspāstāmne na ngān ama qatnanaktpāmda dā sa nguāt nari i ama matmāt di nga e māngurāp mā ngān. Bā nguāt nanakt nā rhangāt tākt ama enge maqālak¹⁹ inguna mamār iva mat māt ngān doqorākt ivakt iva mamār vāt ama ruvek iva qunāga vāt a rha mamār i guavek koe nāvāt a ngān di sa mārmar ge ma Ngāmuqa nāvāt a rha.

²⁰ Nākt toqorākt i vāspāstāmne na ngān dā sa qaku ngān dualat marākt i ngān dās nāvāt ma Engeska aa tmāski²¹ inguna vāt ama qāvālām gārqomni iva ngān dās dā ngān moe asāgāk asāgāk di sāvetka na nge di ngiat tās di rhoqor qre i ngiat tās nāvāt gia tmāski marākt. Bā rhoqorākt dā as kale akni qārakni i anoeng mā qa dap akni di qāt nakt masirhat bā guani na qa. ²² Nga ngān dualat toqorākt dinguna qaku angāna anga vāt iva ngān dās dā ngānit nakt e vām ngāt? Nga nani a ngān iva ngānāt nānām mane na ama qatnanaktpāmda māni ma Ngāmuqa dā ngānit bon angāna ruavek kārārhani i qaku arhā anga qārhong masirhat ta ama qluqi? Ngu lu va ngua rhamān doqor māniekt sāvāt a ngān? Nga va ngu nān sā ngān nāvāt iangārākt angāna lat? Qaku mas!

*Ma Engeska Qa Von Ut Ta Ama Rhisu Sāvāt Aa Tmāski
(11:23-32 / Mat 26:26-29 / Mak 14:22-26 / Luk 22:14-23)*

²³ Inguna sa ma Engeska qa su ngo sāvāt tārhong dākt kārqārhong i rhākt di gosaqi ngut bon ngān dām irhong. Iarhongākt di rhoqortāqyia, i nāva ama bāngagi qārakni i ma Engeska ma Jisas di ma Judas ka mu qa va aa ikkāna arhā rhākt di ma Jisas ka rha ama bret ²⁴ nākt nga nasot i qa mes ama mār dā qa vonamāt na qa nākt ka qoar toqortāqyia, “Rhangāt tākt di gu slāqyige qārqiḡeni i ngut bodām ige iva bā ba ngān. Mamār iva ngān dualat toqor tākt ivakt iva ngān du angān snāng sāvāt a ngo.”

²⁵ Nākt nasot i rha mās ama tmās dā sa nāvā iaqākt ama sāgāk ama iska dā gosaqi qa rha ama kap na ama wain nākt ka qoar toqortāqyia, “Rhak tākt ama kap kārakni i rhit prit na qa iva bā ba ngān di sa qat tuqunān bāt ama rhesbane qārāngātni i sa gu biaska qa sāmaengātki na ngāt. Qre va ngān dualat toqor tākt di mamār iva rhoqorākt dā va ngān du angān snāng sāvāt a ngo.”

²⁶ Bā va vasāgos toqorākt i ngān dās tak tākt ama bret dā ngānit nakt nāmāt tak tākt ama kap na ama wain dā sa ngāni sameng ba ama ruvek sāvāt ma Jisas aa tñāpki bā dāngdāng i aa māmānās.

²⁷ Bā ākt i aung gārakni i qat tās ama bret dā qāt nakt nāmāt iaqākt ama kap i ma Engeska nāva aung anga iska qārakni i qaku marākt di sa qaku qāt kutdrir sage ma Engeska nāvāt aa slāqyige dā aa biaska. ²⁸ Bā nga rhoqorākt dā mamār iva ngān datnāvāmne na nas mamār nākt nasot dā va ngān dās iaqākt ama bret dā ngāni nakt nāmāt iaqākt ama kap. ²⁹ Inguna iarhakt moe qārārhae i rhat tās dā rhit nakt dap kaku rhat tu arhā snāng mamār sāvāt ma Engeska aa slāqyige ige angāt tarimini di sa iarhakt i rhat tualat sās nas iva ma Ngāmuqa qā sangām na rha. ³⁰ Inguna nāvāt iomākt bā ama rhāqāp na rha nāvāt a ngān di qaku arhā anga qrot masirhat dā arām da bā arhani di sa rha nāp. ³¹ Sokt di ngakt bā ut tatnāvāmne na nas mamār dā va qaku ma Ngāmuqa qā namatnāvāmne na ut toqorākt. ³² Dap nga rhoqorākt i ma Engeska qat tatnāvāmne na ut dā sa qat turākt tām ut sa aurha lat ivakt iva qaku qā nasangām na ut ut nā iarhakt kārārhae i qaku rhat nanak na qa.

³³ Gua ruavek, bā ākt i sa nguāt tamān sārham ngān i nga rhoqorākt iva vāstāmne nā ngān iva ngān dās dā sa mamār iva as kale ngān dāvarhām na ne. ³⁴ Ngakt bā anoeng mā ngān dā va as ngān dās pa angāna vāt ivakt iva

nga rhoqoräkt i västämne na ngän dä varis iomäkt ama qäväläm ngä namon sä ngän säda ama rhäksärhäm angärha ron.

Näkt toqoräkt iva ngua rhän sagem ngän dä sa va ngu von ngän da ama enge na ama muqunäga sävät arhongni.

12

Ma Ngämuqa Aa Qloqaqa Aa Vänbon

¹ Gua ruavek, rhäkt diva nguut tamän sävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa vänbon näkt nani a ngo na ngän iva qunäga vät a ngän sä ngät. ² Ngänät dräm i rhoqoräkt i as kaku ngänät nanakt nä ma Ngämuqa dä sa arhongni ngä mäqäne sä ngän bä ngän met bä ngänit bon da angän gutdrir sage ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät kärangät i qaku ngät tamän. ³ Bä äkt i nani a ngo na ngän iva qunäga vät a ngän i qaku ma Ngämuqa aa Qloqaqa qä namäranas na aung anga ruqa bä va qä slava nä ma Jisas na ama enge ama vu ngät toqortäqya, "Mamär iva ma Jisas kä ñäp." Dap sokt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa va qa rhäranas na aung anga ruqa iva qä qoar i, "Ma Jisas di ma Engeska maengätkti."

⁴ Näkt ma Ngämuqa aa Qloqaqa ama sägäk na qa di qarak i ama vänbon maos maos angät tarebäm na qa. ⁵ Bä ut tualat na ama lat maos maos sage ma Ngämuqa sokt di ma Engeska di ama sägäk na qa ⁶ näkt ut tualat na ama lat maos maos sokt di ma Ngämuqa ama sägäk kät bon ut moe rha ama qrot ivakt iva ut tualat nä iangärhäkt moekt ama lat.

⁷ Ma Ngämuqa aa Qloqaqa di qät bon da ama qrot bä ba ama qatnanaktpämda asägäk asägäk ivakt iva qat tatnärha arhani ama qatnanaktpämda. ⁸ Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät bon arhani rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge na ama mädräm ama mär ngät dä iaqäkt ama sägäk na qa ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon arhani rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät iarhongäkt kärqärhong i qat tuqunäga sä irhong bä ba rha. ⁹ Dä sage arhani di iaqäkt ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat nanakt iva ma Ngämuqa qa rhualat na ama lat ama nañis ngät dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tumäräspät. ¹⁰ Dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tualat na ama lat ama nañis ngät dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge qarängätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tatnävämne nä ama enge ivar ngätkti i ngät dän nage ma Ngämuqa ura qaku dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät maos maos* dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tuqunäga sa ama rharimini sävät iangärhäkt ama enge ama nañis ngät. ¹¹ Rhangät täkt ama lat moe di iaqäkt ama sägäk ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon da ama qrot bä bä ama ruvek asägäk asägäk ivakt iva rhat tualat na ngät. Dä qät bon dä iangärhäkt ama vänbon gärangätni i maosmaos na ngät bä bä iarhäkt kärarhae i sa qa armeng däm da iva qä von da rhäm ngät.

Ut Moe Di Qali Lut Toqor Ama Qäväläp Nämäni Ama Sägäge Ama Släqyige

¹² Ngätkti i ama ruqa aa släqyige di masirhat nä ige angät käväläp sokt di iaväkt ama qäväläp nämäni aa släqyige di västämne na ap bä ap ngä säm ama

* **12:10** ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät maos maos Ama enge rhoqor täkt di qaku mamär vät ama ruvek iva qunäga vät a rha sä ngät. Dä soknga rhit läk nani akni anga ruqa iva qat tuqunäga sä iangärhäkt ama enge angät tarimini.

sägäge ama släqyige. Näkt kosaqi ma Kraisi di qa rhoqoräkt. ¹³ Inguna nävät ama sägäk ma Ngämuqa aa Qloqaqa dä sa ut ta ama baptais sämäni ama sägäge ama släqyige i näma dä äkt bä ama Judaqäna na ut ura ama Grikkäna ura ama latta va arhani arha rem ura ama ruvek kärarhani i isiska vät a rha. Ut moe di sa ma Ngämuqa qa von ut ta ama sägäk aa Qloqaqa iva urhit nakt nävät a qa.

¹⁴ Sa ut dräm i ama släqyige di qaku sokt ama qäväläm ama sägom nä ige dap kinak masirhat nä ige angät kävälap. ¹⁵ Ngakt bä ama qäraet ngärhi goar i, “Aingo di qaku ama ngärhäqyet na ngo bä äkt i qaku ngo nämäni ama släqyige” dä qoki sirhäkt kaku rhoqoräkt inguna nak sa et di et nämäni ama släqyige. ¹⁶ Dä qosaqi ngakt bä ama sdämgi qi goar i, “Aingo di qaku ama saqongaqa na ngo bä äkt i qaku ngo nämäni ama släqyige” dä qoki sirhäkt kaku rhoqoräkt inguna qi di qoki as ki nämäni ama släqyige. ¹⁷ Ngakt bä ama ruqa aa släqyige moe di ama saqongaqa nä ige dä sa ngu lu va ige ngät nari rhoqor mäniekt? Dap ngakt bä ama släqyige moe di ama sdämgi nä ige dä sa ngu lu va ige ngät nari i säsis toqor mäniekt? ¹⁸ Sokt di ama engäkki di rhoqortäqyia, sa ma Ngämuqa qa mualat i qa västämne na ama qävälap moe bä ma ama sägäge ama släqyige varhäm aa snängaqa i nani a qa iva rhoqoräkt.

¹⁹ Ngakt bä sokt anga qäväläm anga sägom na ut dä ngu lu va ama släqyige ngä qoe nai? ²⁰ Dap ama engäkki di rhoqortäqyia, ama sägäge ama släqyige di masirhat nä ige angät kävälap. ²¹ Ama saqongaqa di qaku mamär iva qä naqoar na ama ngärhäqyet toqortäqyia, “Qaku ngut läk nani a nge” dä qosaqi ama tpäski di qaku mamär iva qi natmärhamän särha ama qäraet toqortäqyia, “Qaku ngut läk nani a nge.” ²² Dap kinak ama qävälap nämäni ama ruqa aa släqyige qärqapni i ut tu ut snäng i qaku ap angärha anga qrot di nak kärqap iaväkt i ama släqyige moe di ige ngärhit läk nani ap. ²³ Bä ama qävälap nävät ama ruqa aa släqyige qärqapni i ut tu ut snäng i qaku ap ngät tualat na anga lat anga mor ngät di nak iaväkt di ut donmät mamär särhä bap. Bä ama qävälap kärqapni i ap ngät dän sa ama qluqi grekt iva akni qat lu ap di sa urhit lu vät iaväkt mamär dä urhi ngäng bät ap iväkt iva qale ama ruvek tat lu ap. ²⁴ Dap ama qävälap kärqapni i ap di qaku ap ngät dän sa ama qluqi di qaku urhit läk iva urhi ngäng bät ap toqoräkt.

Sokt di ma Ngämuqa sa qa säm ama släqyige i qät bon da ama qutdrir sage ama qävälap kärqapni i ama ruvek tat tu arhä snäng i qaku ama vit na ap ²⁵ iväkt iva ama qävälap moe nävät ama släqyige diva qaku anga matmät nga e mänguräp ma ap dap kinak pa västämne na ap moe bä va ap moe diva ap ngärhit lu vät a ne dä va ap ngät tatnärhäm ne mamär. ²⁶ Bä äkt i ngakt bä anga sägom anga qäväläm nämäni iagekt ama släqyige di äm ngärhi nari i aruan dä sa va apni moe ama qävälap diva qosaqi ap ngärhi nari i aruan. Dä qosaqi ngakt bä anga sägom anga qäväläm di rhit sämamor na äm dä sa apni ama qävälap moe diva märmär ge bap ngä na äm.

²⁷ Aingän di ma Kraisi aa släqyige na ngän bä aingän moe asägäk asägäk di ama qäväläm na nge nävät iagekt aa släqyige. ²⁸ Dä mänguräp ama qatnanaktpämda di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät ama ruvek iva rhat tualat na aa lat. Ama narhoer ta di ama ngangda näkt ama udiom na rha di iarhakt kärarhae i rhat tamän bät ama enge qarängätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa näkt ama dövauing na rha di qararhani i rhi su ama ruvek. Näkt kosaqi ma Ngämuqa qa von da ama qrot iva arhani rhat tualat na ama lat ama näfis ngät dä arhani va rhat tumäräspät dä arhani va rhat tualat na ama lat iväkt iva rhat tatnärha ama ruvek dä arhani va rhat mair bä rhat turäkt dä

arhani va rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät maos maos. ²⁹ Nga ama qatnanaktpämda moe di ama ngangda na rha? Nga rha moe di rhat tamän bät ama enge qarängätni i ngät dân maräkt nage ma Ngämuqa? Nga rha moe di rhi su ama ruvek? Nga rha moe di rhat tualat na ama lat ama nañis ngät? ³⁰ Nga rha moe di sa rhat tumäräspät? Nga rha moe di rhat tamän na ama enge ama nañis ngät maos maos? Nga rha moe di sa rhat tuqunäga sa ama rharimini sävät iangärhäkt ama enge? Nak kaku rhoqoräkt. ³¹ Sokt di mamär iva nani a ngän na ama moräs na ngät ama vänbon bä va qänäskänes ngän i rhäktuk pät a ngän nani a ngät.

Näkt pa ngua rhamän särhäm ngän na ama iska ama mär qa masirhat mamär qaräkni iva ngän dualat nä iangärhäkt ama lat moe varhäm ga.

13

Ama Iar Da Ama Lavuqi Arha Ron

¹ Ngakt bä nguat tamän na ama enge ama nañis ngät maos maos kärängätni i ama ruvek nämäni ama ivätki rhat tamän bät a ngät ura ama enselqäna rhat tamän bät a ngät dap kaku gua snäng bät arhani ama ruvek dä sa aingo di ngo rhoqor ama pletige qarqige i ige ngärhit nok tam mes ura aingo di ngo rhoqor ama rhunäpka qaräkni i rhit kut mä qa masirhat mavängam. ² Näkt ngakt bä aingo di sa mamär vät a ngo iva nguat tamän bät ama enge qarängätni i ngät dân maräkt nage ma Ngämuqa näkt sa qunäga vät a ngo sä ma Ngämuqa aa muräkt ama ngaip ngät moe näkt ngakt bä nguat dräm iarhongäkt moe näkt ngakt bä nguat nanakt nä ma Ngämuqa mamär bä iangärhäkt gu qatnanakt di mamär iva ngärhit trut na ama dam sokt di qaku gua snäng bät arhani ama ruvek dä sa gua lat toqoräkt di ama mäñmäñini na ngät. ³ Ngakt bä ngu von dä gu qarhong moe bä ba ama tläkta näkt ngakt bä ngu vodäm mes ba ama ruvek ivakt iva rhi veng ngo iva nani ama vodämes na ngo sokt di qaku gua snäng bät arhani ama ruvek dä sa va qaku mamär iva ngu rha ama rhitsek pät iangärhäkt gua lat.

⁴ Iarhakt kärarhae i arha snäng bät arhani di qaku rhit lir tir qur dä rhat tuvät pät iarhakt kärarhae i sa rha mualat na ama lat kärängätni i qaku ama räkt ngät sävät a rha. Iarhakt di qosaqi rhat tualat na ama lat ama mär ngät sage ama ruvek moe dä qaku arha anga snängaqa anga vu qa sävät arhani arhä qarhong dä qaku rhat tair na nas i rhat nañäm mane na arhani ama ruvek. ⁵ Dä iarhakt di rhat tualat na ama lat na ama qutdrir sävät arhani ama ruvek. Näkt kaku sokt ta tu arhä snäng sävät a nas dä sävät iarhongäkt kärqarhong i nani a rha nä irhong dä qaku lärlir täptäp da arha ron iva rhir qur dä qoki as kaku rhat dräm dat sangar ama snängaqa sävät ama lat ama vu ngät kärängätni i sa mudu arhani rha mualat na ngät sävät a rha. ⁶ Bä qosaqi iarhakt kärarhae i arha snäng bät arhani di qaku rhat dräm märmär gem da rhoqoräkt i ama ruvek tat tualat na ama lat kärängätni i qaku ama räkt ngät dap kinak märmär gem da rhoqoräkt i ama ruvek tat tualat na ama räkt ngät ama lat. ⁷ Bä qosaqi iarhakt di vasägos dä rhit kyiradeng na arhani ama ruvek sa arha lat ama vu ngät moe sävät a rha dä qaku lärlir tat nanakt i ama ruvek sa rha mualat na anga vu ngät anga lat dap pasägos dä rhat nanakt na ama ruvek iva rha rhuulat na anga mär ngät anga lat bä nga rhoqoräkt i ama märän ngät dân dä sa rhat mair ma ama qrot.

⁸ Iangärhäkt ama lat kärängät iva aurha snäng bät arhani di qaku mamär iva rhäksot na ngät. Dap ama lat kärängätni i ama ruvek tat tamän bät ama enge qarängätni i ngät dân maräkt nage ma Ngämuqa diva vät aung anga

qunäga diva rhäksot na ngät. Bä iangärhäkt ama lat kärangätni i ama ruvek tat tamän bät ama enge ama nañis ngät diva qosaqi rhäksot na ngät. Dä ama lat kärangätni i ama ruvek tat dräm sävät iarhongäkt kärqärhong i ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong bä ba rha diva rhäksot na ngät. ⁹ Inguna qaku qunäga vät a ut mamär sä iarhongäkt moe bä qaku aurha anga enge moe qarangätni i ngät dân maräkt nage ma Ngämuqa ivakt iva ut tamän särha ama ruvek na ngät ¹⁰ sokt kre va ianiäkt kärqäni i sa mamär nä ini mas ini ngä rhän dä va ama lat toqoräkt kärangätni i nak as kaku mamär na ngät toqoräkt diva rhäksot na ngät. ¹¹ Mudu rhoqoräkt i ama rhoemga na ngo dä sa nguat tamän doqor ama rhoemga dä nguat tu gu snäng doqor ama rhoemga dä qunäga vät a ngo rhoqor ama rhoemga. Dap toqoräkt i sa ngua män i ama morqa na ngo dä sa ngua met daqule ama rhoemga aa lat. ¹² Inguna rhäkt di sa qaku ut lu iarhongäkt moe mamär i ngäkt kre ut lu iarhongäkt pa ama rhitlunaspämgi dap pa nasot diva ut mair vät ma Ngämuqa aa saqong bä va urhi lu qa mamär. Rhäkt di sa nguat dräm ama qäväläm nak kop nämäni ma Ngämuqa aa qarhong dap pa nasot päť iomäkt ama qäväläm diva qunäga vät a ngo sä iarhongäkt moe i nak kop toqor ma Ngämuqa i sa qunäga vät a qa sä gua iar moe.

¹³ Dap täkt di ama qatnanakt dä ama lat kärangätni i ut nanakt iva ma Ngämuqa qa rhuulat bä ba ut mamär bä sävät ama lat kärangätni i aurha snäng bät arhani di iangärhäkt ama lat ama däpguamek na ngät di vasägos dä va qale ngät gem ut. Sokt di ama narhoer ngät ama lat nävät a ngät kärangät i ama vit na ngät di iomäkt i sa aurha snäng bät arhani ama ruvek.

14

Ama Enge Qärangätni I Ngät Dân Maräkt Nage Ma Ngämuqa Dä Ama Enge Ama Nañis Ngät

¹ Mamär iva nani a ngän masirhat iva angäna snäng bät arhani dä mamär iva qosaqi nani a ngän masirhat iva ngäni rha ama vānbon nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. Näkt mamär iva nani a ngän masirhat mamär nä iangärhäkt ama lat kärangät iva ngän damän bät ama enge qarangät i ngät dân maräkt nage ma Ngämuqa. ² Inguna iaqäkt kärak i qat tamän bät ama enge ama nañis ngät di qaku qat tamän särha arhani ama ruvek dap kinak kat tamän särhä ma Ngämuqa inguna qaku aung gat dräm i qat tamän doqor mäniect inguna qat tamän bät ama enge ama ngaip ngät nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot. ³ Sokt di qaräc i qat tamän bät ama enge qarangätni i ngät dân maräkt nage ma Ngämuqa di nak kat tamän särha ama ruvek ivakt iva ama qrot arhä qatnanakt dä va arha lat ama räkt ngät bä va ama mär arhä sarem.

⁴ Ama ruqa qaräcni i qat tamän bät ama enge ama nañis ngät di qät sämaqrot na nas dap iaqäkt kärak i qat tamän bät ama enge qarangätni i ngät dân maräkt nage ma Ngämuqa di qa di qät sämaqrot na ama qatnanaktpämda moe.

⁵ Ura gua ruavek, nani a ngo iva ngän moe diva ngän damän bät ama enge ama nañis ngät sokt di nani a ngo masirhat iva ngän damän bät ama enge qarangätni i ngät dân maräkt nage ma Ngämuqa. Inguna ama ruqa qaräcni i qat tamän bät ama enge qarangätni i ngät dân maräkt nage ma Ngämuqa di iaqäkt di qa vit pä qaräcni aa uväs kärak i qat tamän bät ama enge ama nañis ngät sokt diva in moe ini sämaqrot na ama qatnanaktpämda qre i akni qa e ivakt iva qä näpgoer nä iangärhäkt ama enge ama nañis ngät.

⁶ Näkt sagem ngän gua ruavek, di ngäkt bä nguat dân sagem ngän bä nguat tamän särhäm ngän na ama enge ama nañis ngät dä ngu lu va ngua rhatnärhäm ngän doqor mäniect? Inguna ngäkt bä nani a ngo iva ngua

rhatnrāhām ngān dā mamār iva ngua rhamān sārhmān ngān na anga enge na anga muqunāga nage ma Ngāmuqa ura na anga mādrām anga mār ngāt nagem ga ura na anga enge qārangātni i ngāt dān marākt nagem ga ura va ngu su ngān sāvāt a qa. ⁷Iangārhmāt ama lat iva ama ruqa qat tamān na ama enge ama nañis ngāt di ngāt toqor iarhmōngākt kārqrāhong i qaku irhong angārha anga iar toqor ama gita dā ama iqī qāraktni i rhi ses a qī. Ngakt bā qaku rhit kut ama gita mamār ura qaku rhi ses ama iqī mamār dā ngu lu va sirhmāt ama ruvek tat drām iaqyākt ama mabuqi rhoqor māniekt? ⁸Nākt kosaqi ngakt bā ama raunaqa di qaku qā nanok mamār dā ngu lu va sirhmāt auge qā rhākmu na nas nani ama ulaqi?

⁹Iangārhmāt ama lat di rhoqorne rhoqorākt kre i ngān damān bāt ama enge qārangātni i qaku arhani ama ruvek tat drām a ngāt. Ngu lu va ama ruvek ti rām i ngān damān bāt agiqa? Inguna va ngiat tamān di rhoqor qre i qaku ngiat tamān sārha aung dap kinak ngiat tamān sārha ama slāqyās. ¹⁰Bā rhe māni ama ivātki di masirhat na ama enge qārangātni i ngāt maos maos nākt iangārhmāt ama enge di ngā moe ngārhi sameng irhā iarhmāt ama ruvek arhā snāngaqa qārharhae i rhat tamān na ngāt. ¹¹Nākt ngakt bā qaku nguāt drām ama enge qārangātni i akni ama ruqa qat tamān bāt a ngāt dā sa aingo di ngua mān i ama nañiska na ngo ge iaqākt ama ruqa dā iaqākt ama ruqa di sa qa mān i ama nañiska na qa gem ngo. ¹²Bā ākt i nguāt tamān bāt tangāt tākt ama enge sārhmān ngān inguna ngakt bā nani a ngān masirhat iva ngāni rha ama vānbōn gārangātni i ma Ngāmuqa aa Qloqaqa qāt bon dām ngāt dā mamār iva nani a ngān masirhat na ama vānbōn gārangātni i ngāt tatnrha ama qatnanaktpāmda masirhat.

¹³Bā ākt i mamār iva aung gārakni i qat tamān bāt ama enge ama nañis ngāt kā nān ma Ngāmuqa iva qā von ga rha ama qrot iva qā nāpgoer nā iangārhmāt ama enge. ¹⁴Inguna ngakt bā ngu nān na ama enge ama nañis ngāt dā sa gu qloqaqa qā nān dap gu snāngaqa di qale qa mavāngam. ¹⁵Ngakt bā rhoqorākt dā sa ngu lu va ngua māsana? Va sai dā ngu nān nā gu qloqaqa dap kosaqi sai dā va ngu nān nā gu snāngaqa. Bā va sai dā ngut tong na ama mabu na ama ansās nā gu qloqaqa dap kosaqi sai dā va ngut tong na ama mabu na ama ansās nā gu snāngaqa.

¹⁶Ngakt bā qaku ngi namualat toqorākt dap kinak sokt nāvāt gi qloqaqa dā sa ngia mes ama mār sage ma Ngāmuqa dā ngu lu va ama ruqa qārakni i mai qale qa qā na ngān nākt kaku qat drām iangārhmāt gia enge diva qā rām doqor māniekt i sa ngia mes ama mār sage ma Ngāmuqa bā va qā qoar i “Ngātki” sage gia enge? ¹⁷Nāma dā iangārhmāt gia enge qārangātni i ngia mes ama mār sage ma Ngāmuqa di mamār na ngāt sokt di iaqākt ama ruqa di qaku ngārhi sāmāqrot na qa. ¹⁸Nguāt tes ama mār sage ma Ngāmuqa inguna ngua met e na ngān i ma ama rhāqāp nā imek di sa nguāt tamān bāt ama enge ama nañis ngāt. ¹⁹Sokt di nga rhoqorākt i vāstāmne na ut ama qatnanaktpāmda di nāma dā mamār vāt a ngo iva ngua rhamān bāt anga ngārhmāqyisem anga tausengāna na anga engirhong na ama enge ama nañis ngāt sokt di nani a ngo masirhat iva ngua rhamān bāt anga ngārhmāqyet nā irhong anga engirhong nā gu snāngaqa ivakt iva ngu su arhani.

²⁰Gua ruavek, kale ngān du angān snāng doqor ama rhoes dap kinak mamār iva ngān du angān snāng doqor ama ruvek kārharhani i sa ama mor ta. Sokt di vāt angāna lat di mamār iva ngān doqor ama rhuimirhong gārqrāhongni i sa qaku irhong ngāt tualat na anga lat anga vu ngāt. ²¹Vā ma Ngāmuqa aa Murākt di sa rha sām doqortāqyia,

“Va ama ruvek kārarahani i ama nañis ngät arha enge
 bä nämät ama nañista arha väm
 dä va ngua rhamän särhä rhärha rhäkt ama ruvek
 sokt di qoki as pa qaku rhi nanari nämät ngo.
 Ma Engeska qa märhamän doqoräkt!”

²² Dä soknga ama enge ama nañis ngät di qaku ama muqunāngi na ngät bä
 bä iarhakt kārarahae i rhat nanakt dap kinak ngät di bä bä iarhakt kārarahae i
 qaku rhat nanakt. Dap sa ama enge qārangätni i ngät dän maräkt nage ma
 Ngämuqa di qaku ama muqunāngi na ngät bä bä iarhakt kārarahae i qaku rhat
 nanakt dap kinak ngät di bä bä iarhakt kārarahae i rhat nanakt. ²³ Näkt ngakt
 bä aingän ama qatnanaktpämda moe di västämne na ngän bä ngän moe di
 ngän damän na ama enge ama nañis ngät maos maos näkt anga tmānga anga
 nañis ka ura aung gārakni i qaku qat nanakt di qale qa gem ngän dä sa nga
 va qaku qā naqoar i ngän di inirqi na angän mädräm? ²⁴ Dap kinak ngakt bä
 ngän moe ngän damän bät ama enge qārangätni i ngät dän maräkt nage ma
 Ngämuqa dap sa qale anga ruqa rhoqoräkt gem ngän diva angāna enge moekt
 ngārhi qur a qa mamär i qa di qat tualat na ama lat ama vu ngät bä va qa di qā
 rha ama rhäksärhäm nage iangärhäkt angāna enge moekt bät aa lat ama vu
 ngät angät tpäs. ²⁵ Näkt nga nasot i iaqäkt ama ruqa di qat lu i iarhögäkt ama
 ngaivirhong bäm mes di sa arha enge ngä muqunāga sä irhong dä va qa an
 da aa quum sä nas na ama ansäs sage ma Ngämuqa dap pa qat tamän mamär
 toqortāqyia, “Ma Ngämuqa di qoki ngätki i qale qa mängurāp mä ngän.”

*Ama Lat Kārangätni Iva Rhi Nānsäs Sage Ma Ngämuqa Di Mamär Iva Rhat
 Tualat Na Ngät Mamär*

²⁶ Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va ut tualat toqor mäniekt? Nga rhoqoräkt
 i västämne na ngän dä mamär iva arhani nävät a ngän diva sävetka qa rhän
 sa anga mabuqi dap pa akni qa rhän sa anga enge na ama rhisu dap pa akni
 qa rhän sa ama enge qārangätni i sa ma Ngämuqa qa muqunāga sä ngät dap
 pa akni qa rhän sa anga enge ama nañis ngät ura ama lat iva rhit näpgoer nä
 iangärhäkt ama enge ama nañis ngät. Mamär iva ngän dualat nä iangärhäkt
 ama lat moe ivakt iva ngäni sämaqrot na ne. ²⁷ Ngakt bä guavek nävät a ngän
 diva rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät dä sa mamär iva sokt anga
 udiom ura anga dāvaung na rha rhat tualat toqoräkt. Näkt pa qaku rha moe
 rhat tamän sä ne dap kinak pa rhat tamän di ak ka er näkt saqi sa akni näkt
 saqi sa akni dap toqoräkt di mamär iva aung anga ruqa va qät näpgoer nä
 iangärhäkt ama enge. ²⁸ Sokt di ngakt bä qaku aung e qārak iva qät näpgoer
 na ama enge dä sa mamär iva iarhakt di mänadin däm da va ama ansäspāngi
 bä va sokt tat tamän särhäm mes dä sage ma Ngämuqa.

²⁹ Mamär iva anga udiom ura anga dāvaung na rha qārarahani i rhat tamän
 bät ama enge qārangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa rhat tamän dap
 mamär iva arhani ama ruvek kārarahani i qale rha e di rhat tatnävämne nä
 iangärhäkt ama enge qārangätni i iarhakt tat tamän bät a ngät. ³⁰ Näkt ngakt
 bä ma Ngämuqa qat tuqunāga sa anga enge rhoqoräkt ge aung nävät iarhakt
 kārarahae i rhat muqun dä va iaqäkt kārak i sa qat tamän di mamär iva mänadin
 däm ga. ³¹ Mamär iva ngän moe ngän damän i ak ka er näkt saqi sa ak näkt
 saqi sa ak pät ama enge qārangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa ivakt
 iva ama ruvek moekt diva qunāga vät a rha dä va iangärhäkt ama enge ngārhi
 sämaqrot na rha. ³² Ama ruvek kārarahani i rhat tamän bät ama enge qārangätni
 i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa di mamär vät a rha iva rha maräkt tat
 turäkt ba nas ivakt iva rhat tamän bät ama qäväläm gārqomni iva qoki rhat

tamän ³³ inguna ma Ngämuqa di qaku ama inirqi na aa lat dap kinak aa lat di na ama bulap.

Bä va rhoqor ama qatnanaktpämda nämät ama värhap moe ³⁴ di ama evop diva mänadin däm da va ama ansäspäm. Inguna rha di qaku anga rhares nga e gem da iva rhat tamän dap kinak ta diva qale rha manao va arha egutpek arha rem doqor ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ngät tamän. ³⁵ Ngakt bä guarhong nga e qärqärhongni i nani ama evop masirhat iva qunäga vät a rha sä irhong dä sa mamär iva rhi snanbät sa arha egutpek närhäm irhong ba arha vät. Inguna ama gluqi qiat mair vät iomäkt angät tpäs iva ama evopki qiat tamän ba ama ansäspämgi.

³⁶ Ngakt bä nani a ngän iva ngän dair särhä iangärhäkt gua enge dä sa nani a ngo iva ngu snanbät toqortäqya, “Nga ma Ngämuqa aa enge ngä er ngä män nagem ngän? Ura nga sokt ngän gärrarhani i iangärhäkt ama enge sa ngä män gem ngän?”

³⁷ Aung gärakni i qä qoar i qa di qat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa ura qä qoar i qa di qat tualat nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot di mamär iva qat dräm i rhangät täkt ama enge qärangätni i ngüt säm a ngät di ama muräkt na ngät nage ma Engeska. ³⁸ Bä aung gärakni i qaku qä natmet parhäm dangät täkt ama muräkt diva qaku mamär iva ama qatnanaktpämda rhi natnari nämät ka. ³⁹ Bä äkt i gua ruavek, mamär iva nani a ngän masirhat iva ngän damän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa dap kale ngän dair särhä iomäkt iva rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät. ⁴⁰ Dap pa ama lat moe di mamär iva ngän dualat na ngät maräkt parhäm ama räkt ngät ama lat na ama ansäs sage ma Ngämuqa.

15

Ma Ngämuqa Qa Märanas Nä Ma Kraisi

¹ Gua ruavek, täkt diva ngu vuk pät a ngän na ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ngua sameng ba ngän na ngät bä sa ngän sangar a ngät bä qosaqi rhäkt di ngänät mair ma ama qrot pät angärha rhäng. ² Näkt ngakt bä ngänät sangar iangärhäkt ama sameng ama mär ngät ma ama qrot dä sa va ma Ngämuqa qa rhumaiar ngän. Dap ngakt bä qaku ngänät sangar iangärhäkt ama sameng dä sa va angän gatnanakt diva qaku ngä nasa anga gavämgi.

³ Ama vit na äm ama qäväläm nämäni iangärhäkt ama sameng ama mär ngät kärqom i sa ngua märhamän särhäm ngän na äm di rhoqortäqya,

ma Jisas di sa qa ñäp ivakt iva qä rhäksot na aurha vuirhong
doqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät

⁴ bä äkt i qa ñäp dä rha mu qa mät ama ñäpta arha liqi
näkt ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki
vät ama dävauŋ na qa ama qunäga
iva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a
ngät

⁵ näkt nasot dä väs däm ga ge ma Sefas
näkt kosaqi nasot dä väs däm ga ge aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem
da udiom na rha.

⁶ Näkt nasot iarhakt pät ama qäväläm ama sägom dä väs däm ga ge ama
qatnanaktpämda qärrarhani i ama rhodäm sä rha di ngä met e na ama
ngärhäqyet ama handret na rha
näkt ama rhäqäp na rha nävät iarhakt di as tat däqäm

dap arhani di sa rha ñāp.

⁷ Nasot a rha dā qa mǎn ge ma Jems

nǎkt nasot dā sa qa mǎn ge ama ngangda moe.

⁸ Nǎkt nasot mamǎr dā sa vās dām ga gem ngo i ngo rhoqor ama ruqa qārakni i aa nanāk kia sa qa vāt ama nañis ām ama qāvālām*.

⁹ Inguna aingo di ama gaini na ngo mamǎr mǎngurǎp ama ngangda bā aingo di mai qaku mamǎr iva rhat tes ngo i ama ngangga na ngo inguna sa ngua mualat na ama lat ama vu ngāt i ngua sangām na ama qatnanaktpāmda māni ma Ngāmuqa mavāngam. ¹⁰ Sokt di nāvāt ma Ngāmuqa aa ñāmsāvātki dā sa ngua mǎn i ngo rhoqor tǎkt bā qosaqi iaqyǎkt aa ñāmsāvātki bā ba ngo di qoki sa qia sa ama gavam. Nǎkt kārāngātñi aurha lat ngu na arhani ama ngangda di sa aingo di nguat tualat masirhat dap ta di rha mane. Sokt di qaku aingo marǎkt kārak i nguat tualat dap kinak ma Ngāmuqa aa ñāmsāvātki qārakni i qia e vām ngo qiat tualat. ¹¹ Sokt di ngakt bā aingo nguat tualat ura rha rhat tualat di nak kop ut moe di urhi sameng nā iangārḥakt ama sameng ama mǎr ngāt dā sa ngān nari ngāt bā sa ngānāt nanak na ngāt.

Ama Ruvek Kārarahani I Sa Rha Ñāp Diva Rha Rhāranas

¹² Nǎkt ngakt bā urhi sameng i ma Kraisi di sa ma Ngāmuqa qa mǎranas na qa nāmāt ama tñāpki dā sa ngu lu māniekt bā arhani nāvāt a ngān di rhi qoar i ama ñāpta diva qaku rhi namāranas? ¹³ Sokt di ngakt bā qaku ma Ngāmuqa qat tāranas na ama ruvek nāmāt ama tñāpki dā sa rhoqorǎkt di qaku qa mǎranas nā ma Kraisi. ¹⁴ Nǎkt ngakt bā rhoqorǎkt i ma Kraisi di qaku ma Ngāmuqa qa mǎranas na qa nāmāt ama tñāpki dā sa aut sameng sāvāt ma Kraisi diva qaku ngā nasa anga gavam dā angān gatnanakt diva qosaqi qaku ngā nasa anga gavam. ¹⁵ Ngakt bā ngǎktki i qaku ma Ngāmuqa qat tāranas nā guavek nāmāt ama tñāpki dā soknga qaku qa mǎranas nā ma Kraisi bā nga rhoqorǎkt di urhi iras tñān ngān sāvāt ma Ngāmuqa.

¹⁶ Inguna ngakt bā qaku ma Ngāmuqa qat tāranas na ama ñāpta dā sa rhoqorǎkt di qosaqi qāqi qaku qa mǎranas nā ma Kraisi. ¹⁷ Nǎkt ngakt bā ngǎktki i ma Kraisi di sa qaku ma Ngāmuqa qa mǎranas na qa dā sa angān gatnanakt diva qaku ngānāt namatnārḥām ngān inguna as pa ma Ngāmuqa qa rhatnāvāmne na ngān bāt angāna vuirhong angāt tpās. ¹⁸ Bā qosaqi iarhakt kārarahae i sa rha ñāp dap sa rhat nanakt nā ma Kraisi diva qābās na rha. ¹⁹ Ngakt bā aut katnanakt sāmāni ma Kraisi di nak kop sokt sāvāt tangāt tǎkt ama iar dap pa qaku guarhong sae dā sa va aiut tǎkt nāmāni ama ruvek moe diva ama ruvek di airās ta masirhat nāvāt a ut pāt arhani ama ruvek arḥā vās.

²⁰ Sokt di nak ama engǎktki di sa ma Ngāmuqa qa mǎranas nā ma Kraisi nāmāt ama tñāpki bā ma Kraisi di ama narhuir qi ama gavāngi na qa nāvāt iarhakt kārarahae i sa rha ñāp. ²¹ Inguna rhoqor ama tñāpki di sa qia mǎn nāvāt akni ama ruqa dā qosaqi iomǎkt iva ma Ngāmuqa qat tāranas na ama ruvek kārarahani i sa rha ñāp di ām ngā mǎn nāvāt akni ama ruqa ²² inguna rhoqor ama ruvek moe i rḥit ñāp inguna nāvāt ma Adam di qosaqi va iarhakt moe qārarahae i rhat nanakt nā ma Kraisi diva rhat dāqām nāvāt ma Kraisi. ²³ Sokt di ut moe diva vāt ama rhākmām ngāt ama rhodām nasot a ne diva sāvetka asāgāk asāgāk ka rhāranas bā qat dāqām. Bā ma Kraisi di ama narhuir qi ama gavāngi na qa nāmāt ama tñāpki nǎkt nasot dā va iarhakt kārarahae i sa rha nāmāni qa diva ma Ngāmuqa qa rhāranas na rha vāt ama qunāga qārakni iva

* 15:8 aa nanāk kia sa qa vāt ama nañis ām ama qāvālām Ura 'aa nanāk kia sa qa vārḥām ama iska qārakni i qoki qa maos'

evär dä ma Kraiis. ²⁴ Bā rhoqoräkt dä va qa rhän nävä iarhongäkt moe maos maos angät tpäs kärqärhong i irhong ngät turäkt bā sävät iarhongäkt moe kärqärhong i irhong angät krot bā nasot toqoräkt dä va ama tpäsini ngä rhän doqoräkt iva qä von da ama Muräktpäm sage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk.

²⁵ Inguna va ma Kraiis di qoki va qat mair bā qat turäkt bā dängdäng iva qa rhu aa ikkänä moe manao va aa qäriglem angärha rem. ²⁶ Ama dängdängini na qa aa ikkärakni iva qa rhän näva aa uväs di ama tñäpki. ²⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ma Ngämuqa di sa qa mu iarhongäkt moe manao va aa qäriglem angärha rem.” Sokt di nga rhoqoräkt i iangärhäkt ama enge ngärhi qoar i, “Iarhongäkt moe di sa ma Ngämuqa qa mu irhong moe manao va aa qäriglem angärha rem” dä sa iangärhäkt ama enge di qaku ngä mes pät ma Ngämuqa qärakni i sa qa mu iarhongäkt moe vä ma Kraiis aa qar angärha rem. ²⁸ Näkt nga va rhoqoräkt i qale iarhongäkt moe va ama Ngärhoemga aa muräkt angärha rem dä nasot diva qa rhu nas moe vä ma Ngämuqa aa muräkt angärha rem iaqäkt kärak i sa qa von ama Ngärhoemga rha ama qrot iva qat turäkt toqoräkt. Bā rhoqoräkt diva qale ma Ngämuqa i qa vit daver iarhongäkt moe bā va qat turäkt mamär bā bā irhong.

²⁹ Bā rhäkt di mamär iva ngän du angän snäng sävät tärhom däkt toqortäqyia, ngäkt bā ama ruvek kärarhani i sa rha ñäp di qaku rhi namäranas bā ama ngätäqäm da näkt nga rhoqoräkt i arhani ama ruvek tit ta ama baptais ba rha di ngu lu ama rharimini sä iomäkt di äm doqor mäniekt bā iangärhäkt ama lat pa ngät tatnärhä iarhakt ama ñäpta rhoqoräkt? ³⁰ Näkt ngäkt bā qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek di ngu lu va nguat tu nas säda ama märänga aa ron bät ama rhodäm moe i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät iva iva? Inguna gua lat toqoräkt di ngät toqor ama däädäda arha lat. ³¹ Gua ruavek, aingo di ngäkt kre i vät ama qunäng moe di sa qorhäs iva rhi veng ngo. Iangärhäkt gua enge di ama engätki na ngät bā nguat tamän doqoräkt di nävät iomäkt i aingo di märmär gem ngo masirhat inguna vasägos di sa qale ngän i sägäni na ngän ngän nä ma Jisas ma Kraiis aurha Engeska. ³² Qosaqi ngäkt bā qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek nasot i sa rha ñäp dä ngu lu va ngu rha agini nävät iomäkt i sa ama mäsmäs päm ngät ama muräp nae nämät ama värhäm ama mor äm ma Efesus di urhi arhäktgyäm sä ne? Ngäkt bā qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek di nguaräm mamär iva urhi qoar i, “Ut täs dä urhiit nakt inguna duququ dä va urhi ñäp.”

³³ Qale ngäni iras täm mes. Rhangät täkt ama enge di ama engätki na ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia, “Ngäkt bā sägäni na ut ut na ama ruvek ama vu rha dä sa va rhi slava na aurha lat ama mär ngät na arha lat ama vu ngät.” ³⁴ Mamär iva ngäni nasäng i ngän du angän snäng mamär toqor varhäm ama räkt ngät ama lat. Dä saqi as kale ngän natmualat na anga vuirhong inguna arhani nävät a ngän di qaku rhat dräm ma Ngämuqa. Nguat tamän doqor täkt diväkt iva aqlus pät a ngän inguna nävät angäna lat.

Ama Släqyige Qärqige Iva U Rhäranas Sä Ige

³⁵ Sokt diva akni ama ruqa qä snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va ma Ngämuqa qa rhäranas na ama ñäp ta ama ruvek toqor mäniekt? Ngu lu va arhä släqyigleng ngä rhän doqor mäniekt?” ³⁶ Nak iaqäkt kärak i qä snanbät nä rhangät täkt ama snanbät di ama däädänga na qa. Sa ngänät dräm i nga rhoqoräkt i ngänit kutnanokt ama gavämirhong di as iarhongäkt ama gavämirhong diva näät däim irhong bā irhong ngärhi ñäp näkt nasot dä va irhong ngärhi ir. ³⁷ Dä ianiäkt ama gavämini rhoqor ama wit aa gavämini ura ani ama gavämini qärqäni i ngit kutnanokt ini di nak kop ama gavämini

nä ini bä qaku ini rhoqor ama wit ura ama vlol qärangätni iva vur mät ngät nasot. ³⁸ Sökt di ma Ngämuqa qät bon ianiäkt ama gavämini rha ama släqyige varhäm aa snängaqa. Näkt kät bon ama gavämihong asägäni asägäni rhä ini angät släqyige. ³⁹ Iarhongäkt moe di qaku irhong angät släqyigleng doqorne dap kinak ageni ama släqyige di bä ba ama ruvek dä ageni di bä ba ama släqyirhong dä ageni di ba ama isäm dä ageni di ba ama rhinäm. ⁴⁰ Bä qale ama släqyigleng gärqiglengni i aglengni bä bä iarhongäkt mät ama leqäs dap aglengni bä bä iarhongäkt nämäni ama ivätki bä igleng angät murhämëska di qaku qa rhoqorne. ⁴¹ Ama qunäga di aa murhämëska maos dä qoki ama equngi di at murhämëska maos dä ama qaeng di angät murhämëska maos. Näkt koki ama qaeng asägäk asägäk di qaku angät murhämëska rhoqorne.

⁴² Bä qosaqi va rhoqorne i ama nãpta arhä släqyigleng gärqiglengni iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä igleng diva qaku igleng doqor mudu. Ama släqyige qärqigeni i rha sasärhäm ige diva säkt tãm ige dap ama släqyige qärqigeni iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige diva qaku säkt tãm ige. ⁴³ Ama släqyige qärqigeni i rha sasärhäm ige di ama qluqi vät ige angät tpäs dap ama släqyige qärqigeni iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige di na ama murhämëska vät ige. Rha sasärhäm ige di qaku ige angärha anga qrot masirhat dap pa ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige di ige angät krot masirhat. ⁴⁴ Näkt toqoräkt i rha sasärhäm ige di ama släqyige nä ige nämäni ama ivätki qärqigeni i ige angät snängaqa qat turäkt bä bä ige dap toqoräkt iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige dä va ige ngä rhän i ama släqyige iva ama qloqaqa qat turäkt bä bä ige. Ngakt bä nak sa ama släqyige nämäni ama ivätki ige nga e dä qosaqi rhoqoräkt di qale ama släqyige na ama qloqaqa.

⁴⁵ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ama ruqa ama narhoer qa ma Adam di sa qa män i ama ruqa qäarakni i qat däqäm” dap ama dängdängini na qa ma Adam di sa qa män i ama qloqaqa qäarakni i qät bon da ama iar. ⁴⁶ Sökt di qaku ama qloqaqa na ngät ama iar ngärhi rhoer ngät dän dap kinak ama släqyige nämäni ama ivätki ige ngärhi rhoer ngät dän näkt nasot dä sa sa ama qloqaqa na ngät ama iar. ⁴⁷ Ama narhoer qa ama ruqa di qa nämäni ama ivätki bä sa ma Ngämuqa qa sãm a qa na ama rhabuqi dap ama udiom na qa ama ruqa di qa män näda ama usäpki arha ron. ⁴⁸ Bä ama ruvek kärarhani i rha nämäni ama ivätki di rha rhoqor iaqäkt kärak i sa qa män näva ama rhabuqi. Dap iarhakt kärarhae i rha näda ama usäpki arhä ron di rha rhoqor iaqäkt kärak i sa qa män näda ama usäpki arha ron. ⁴⁹ Nak kop toqorne rhoqoräkt i sa ut ta ama ruqa näva ama rhabuqi aa iauski dä va qosaqi urhi rha ama ruqa näda ama usäpki arha ron aa iauski.

Ama Enge Ama Ngaip Ngät Dä Iomäkt I Sa Ut Män Näva Ama Tñäpki At Täväs Nävät Ma Kraïs

⁵⁰ Gua ruavek, ama rharimini sä rhangät täkt gua enge di rhoqortäqyia, qaku mamär iva ut namon sävä ma Ngämuqa aa Muräktpäm sä rhägleng däkt aut släqyigleng gärqigleng i igleng na ama släkt ngä na ama biaska. Bä qop ianiäkt kärqäni i mavamava nä ini di qaku mamär iva ini ngä rhon sa äkt i qaku mavamava nä iarhongäkt moe e. ⁵¹ As ngäni nari iva ngu qoar na ngän na ama enge ama ngaip ngät. Va qaku ut moe ut nañäp sökt di ut moe diva urhi qutsasorhane bä va u rhän maos ⁵² päť ama qäväläm ama qot äm mamär toqor qre i lävät mät ama saqongaqa vät ama qäväläm gärqomni iva ama biugal qä nok määdängdäng. Inguna ama biugal va qä nok dä va ama nãpta diva ma Ngämuqa qa rhäranas na rha bä va rhat däqäm mas dä aut släqyigleng ba igleng ngärhi qutsasorhane. ⁵³ Inguna rhäge rhäkt ama släqyige qärqigeni

iva säkt tām ige di mamär iva ige ngärhi qutsasorhane ivakt iva qaku mamär vät ige iva säkt tām ige. Bā rhäge rhäkt ama släqyige qärqigeni i ige ngät dräm ngärhit nöp diva ige ngärhi qutsasorhane bā va ige ngät däqām mas. ⁵⁴ Bā nga rhoqoräkt iva aut släqyigleng gärqiglengni i mamär iva säkt tām igleng dä va igleng ngärhi nöp di igleng ngärhi qutsasorhane bā va qaku säkt tām igleng ura igleng ngärhi nöp dä rhoqoräkt diva rhäkмамär varhäm ma Ngämuqa aa enge qarängätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Ama tñäpki di qaku arha anga qrot iva qia rhän näva aut päs.”

⁵⁵ “Ngu lu ama tñäpki di gi qrot ngä qoe iva ngia rhän näva aut päs? Ngu lu ama tñäpki di gi qrot ngä qoe ivakt iva ngit bon ut ta ama ruanini?”

⁵⁶ Ama tñäpki at krot ivakt iva qit bon da ama ruanini bā ba ut di ama vuini näkt ama vuini di ini ngärhit ta angät krot di nävät ma Ngämuqa aa Muräkt.

⁵⁷ Sökt di ut tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna qät bon ut ta ama qrot bā ut dän näva ama tñäpki at täväs nävät aurha Engeska ma Jisas ma Krais.

⁵⁸ Bā äkt i gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva ngänät mair ma ama qrot dap pa qale ngän namon da angäna rhäng. Mamär iva vasägos dä va ngän dualat masirhat nä ma Engeska aa lat inguna sa ngänät dräm i mäni ma Engeska dä sa iangärhäkt angäna lat diva qoki ngärhi sa ama gavam.

16

Ama Ligär Bā Ba Ama Qatnanaktpämda E Ma Jerusalem

¹ Rhäkt diva ngua rhamän sävät ama ligär qarängätni i ngän durhämne na ngät bā ba ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem di rhoqortäqyia, mamär iva ngän det nasot ama iska qaräkni i sa ngua qoar na ama qatnanaktpämda nae näva ama ngärhäktka ma Galesia iva rhat tet parhäm ga. ² Vät ama narhoer qa ama qunäga vät ama tadinimek moe dä sa aingän moe asägäk asägäk diva sävetka qa rhu angätni ama ligär mamär sañis na aa ligär maräkt kärängätni i sa ma Ngämuqa qa modämne na qa na ngät. Bā va sävetka qa rhu iangärhäkt ama ligär divakt iva nga rhoqoräkt iva ngua rhän gem ngän dä nak sa ngän däkmu na ngät. ³ Bā va rhoqoräkt i sa ngua män gem ngän dä sa va ngu rhäk nä guavek nävät a ngän gärrarhani i sa ngän muqunän bät a rha sa anga abuqit kärqitni i it ngät tamän i iarhakt di sa ngän muqunän bät a rha ivakt iva rhi rha angän bänbon sae ma Jerusalem. ⁴ Näkt ngakt bā nguat tu gu snäng i qosaqi ngo di mamär iva ngua rhet sae dä va rhi na ngu u rhet sae ma Jerusalem.

Ma Pol Qat Turäkt Iva Qa Rhet Sae Ma Korin

⁵ Nguat turäkt iva ngua rhet da ama ngärhäktka aa ron ma Masedonia. Näkt nga nasot dä va ngua rhet bā ngu lu ngän ⁶ näkt nguaräm ba as kale ngo gem ngän bā nguaräm ba qäqi qale ngo gem ngän bät ama soeng angät kunäng ivakt iva aingän di mamär iva ngän datnärhäm ngo sa ama iska qaräkni i nani a ngo iva ngua rhet näväm ga. ⁷ Inguna qaku nani a ngo iva ngu lu ngän nak kop pät ama qäväläm ama qot äm dap kinak nani a ngo iva as kale ngo ngu na ngän mauiu qre i ma Ngämuqa qat turäkt toqoräkt. ⁸ Sökt di as pa qale ngo rhe ma Efesus bā dängdäng i rhäksot nä ma Pentikos angät kunäga ⁹ inguna ama enges ki ama tmongi di sa qia rhar bā ba ngo ivakt iva nguat tualat mamär nä ma Ngämuqa aa lat. Dap ani di rhe di qale ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhat tair särhä ma Ngämuqa aa lat.

¹⁰ Bä nga rhoqoräkt iva ma Timoti qa rhän gem ngän dä sa mamär iva ngän dualat sä qa mamär ivakt iva qät ta ama bulap dap pa qale qät len inguna qa di qa rhoqor ngo i un dualat nä ma Engeska aa lat. ¹¹ Bä äkt i varis aung gä nasäm ama mänmäñini na qa. Ngän datnärhäm ga bä va ngäni rhäk na qa sa ama bulap ivakt iva qa rhän gem ngo inguna nguat nañäm nani a qa qä na aurha ruavek.

Ma Pol Aa Enge Ama Dängdängini Na Ngät

¹² Ama enge sävät ma Apolos di rhoqortäqyia, sa ngua märhamän särhäm ga ma ama grot iva qa rhet bä va qä lu ngän gä na arhani aurha ruavek sokt di qoki sa qaku nani a qa iva qa rhet sagem ngän däkt. Va qa rhet kä lu ngän bät guaäm anga qäväläm gärqomni i qoki qat tu aa snäng i märmärsäs iva qa rhet sagem ngän.

¹³ Mamär iva ngänät nañäm särhäm mes mamär dä va ngänät mair ma ama grot mäni angän gatnanakt dä qale ngän natlen guani dap pa mamär iva ama grotta na ngän. ¹⁴ Mamär iva iarhongäkt moe qärqärhong i ngän dualat nä irhong diva ngän dualat nä irhong nävät ama lavuqi.

¹⁵ Sagem ngän däkt gua ruavek, ngänät dräm i ama ruvek näp ma Stefanas aa vätkä di ama narhoerta na rha qärrahani i rha män i ama qatnanaktpämda nävä ama ngärhäkka ma Akaia. Näkt nävät arhä snängaqa maräkt dä sa rha rha ama lat iva rhat tatnärhä ma Ngämuqa aa ruvek. Bä ngu nän ngän ma ama grot ¹⁶ iva ngän dualat pä iarhakt arha rem näkt sävät iarhakt moe qärrahae i rha rhoqor ta. Bä qosaqi va ngän dualat toqoräkt sävät arhani moe qärrahani i rhat tuälat masirhat nä ma Ngämuqa aa lat.

¹⁷ Märmär gem ngo masirhat nävät ma Stefanas kä nä ma Fortunatus näkt ma Akaikus arhä mänmäñäs inguna rha män mät angäna släqyäs ¹⁸ bä rha sämaqrot nä gu qloqaqa i rhoqor ngän i qosaqi rha sämaqrot na angän gloqaqa. Mamär iva ngänit kutdrir sage ama ruvek kärarhani i rha rhoqoräkt.

Ma Pol Aa Enge Na Ama Märmärgem

¹⁹ Ama qatnanaktpämda nävät ama ngärhäkka ma Esia rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän.

Ma Akwila qä nä ma Prisila näkt sävät ama qatnanaktpämda nävä ina vätkä rhit täk na arhä märmärgem ama mor ngät mäni ma Engeska sagem ngän.

²⁰ Aurha ruavek moe narhe di rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän.

Mamär iva ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem*.

²¹ Aingo ma Pol ngut säm dangät täkt ama rhäkne na ama märmärgem nä ngua rhäkt maräkt.

²² Mamär iva iaqäkt kärak i qaku aa anga lavuqi sävät ma Engeska di qale qa vä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm. Aurha Engeska, mamär iva ngia ang!

²³ Mamär iva ma Engeska ma Jisas aa ñämsävätki qali qi gem ngän.

²⁴ Gu lavuqi mäni ma Jisas ma Kraisis diva qali qi gem ngän moe. Ngätki rhoqoräkt.

* **16:20** ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kärangätmi iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

Ma Koringäna 2

Ama Rhävächtsäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin bä qosaqi sage ama qatnanaktpämda moe qärrahani i qale rha namet ma Korin e vät ama ngärhätkta ma Äkaia moe.

Qa säm ivakt iva rhi rhäkmu na ama vänbon na ama ligär nani aa mänmänäs iva bä ba ama qatnanaktpämda e ma Jerusalem. Dä qosaqi nani a qa na rha iva rhat turäkt ta ama ruvek kärarhani i rhat tu ama inirqi mänguräp ama qatnanaktpämda. Ma Pol qa märhamän särhäm da na ama enge ama qrot ngät i nani a qa iva rhat dräm i iarhongäkt kärqärhong i qa säm irhong di nak pa qat tualat parhäm irhong nasot.

Arhani ama ruvek sa rha män mänguräp ama qatnanaktpämda e qärrahani i rhat tair särhä ma Pol aa mämairäs angät krot i ama ngangga na qa. Rhat tamän i ma Pol maräkt di qät ta ama qatnanaktpämda e ma Korin arhä vänbon angät ligär bä ba nas bä äkt i ma Pol qat tamän masirhat sävät aa iar dä aa mämairäs angät krot.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ma Pol Qät Tävächtsäs Säväät Aa Iar Dä Aa Lat I Ama Ngangga Na Qa (1-7)

Sävät Ama Vänbon Bä Ba Ama Qatnanaktpämda E Ma Jerusalem (8-9)

Ma Pol Qät Tävächtsäs Säväät Aa Qrot I Ama Ngangga Na Qa (10-13)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Korin

¹ Aingo ma Pol di ma Kraiss aa ngangga na ngo nävät ma Ngämuqa aa snängaqa. Bä qale aurha ruaqa ma Timoti rhe gem ngo.

Dä ngut säm dakt täkt ama abuk sagem ngän ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin bä sävät ama qatnanaktpämda moe qärrahani i qale rha mät ama värhap pät ama ngärhätkta moe ma Äkaia.

² Mamär iva ama nämsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss diva qale ngät gem ngän.

Ma Ngämuqa Na Ama Matnärhäm Dä Na ama Sämaqrot

³ Mamär iva urhi nänsäs sage ma Ngämuqa qärakni i aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mamäk dä aa Ngämuqa. Bä ma Ngämuqa di ama Ngätmamäk kärakni i qat dräm gat tatnärhäm ut dä qät sämaqrot na ut bä qosaqi qa di ma Ngämuqa qärakni i qät lavuqi na ut pasägos. ⁴ Näkt kät sämaqrot na ut pasägos toqoräkt i gali lut da ama märän angärha ron ivakt iva ut di mamär iva urhit sämaqrot nä iarhakt kärarhae i sa qale rha da arhä märän moe angärha ron nä iangärhäkt ama sämaqrot kärangät i sa ma Ngämuqa qa matnärhäm ut na ngät. ⁵ Inguna rhoqor ut i urhit ta ama märän masirhat nävät iomäkt i sa sägäni na ut ut nä ma Kraiss dä qosaqi nävät a qa di urhit ta ama sämaqrot ama mor ngät. ⁶ Bä ut don säda ama märän angärha ron divakt iva ngänit ta ama sämaqrot dä ama mumaiar. Bä qosaqi nga rhoqoräkt i ut ta ama sämaqrot divakt iva ngänit ta ama sämaqrot toqoräkt i qale ngän ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron nävät ma Kraiss toqor ut. ⁷ Näkt aiut di aut snängaqa ama qrot ka sävät a ngän iva as ngän dualat toqoräkt inguna ut dräm i ngakt bä ngän don säda ama märän angärha ron doqor ut dä va qosaqi ma Ngämuqa qä sämaqrot na ngän doqor ut.

⁸ Aurha ruavek, nguat tamän nä rhangät täkt ama enge dinguna qaku nani a ut na ngän iva qaku ngänät dräm sävät ama märän gärangätni i sa ut mon säda angärha ron e ma Esia. Inguna iangärhäkt ama märän di ama enges ngät mamär bä sa qaku mamär iva u rhän näva angät tpäs moe bä äkt i sa ut mu aut snäng iva urhi ñäp. ⁹ Bä sa vät iomäkt ama qäväläm dä ut nari imuk pät aut snängaqa di rhoqorne na ama ruqa qarakni i sa qa rha ama rhäksärhäm bä va rhi veng ga. Sökt di iomäkt ama qäväläm di äm ngä män ivakt iva qale ut namu ut snäng i mamär vät a ut nävät aut krot maräkt iva u rhän näva ama märän angät tpäs dap kinak pa ut nanakt nä ma Ngämuqa qarakni i qat täranas na ama ruvek nämät ama tñäpki iva qa rhatnärhäm ut. ¹⁰ Sa ma Ngämuqa qa mumaiar ut nämät iangärhäkt ama märän na ama tñäpki bä va qöki as kat tumaiar ut. Bä va qa di ut nanakt na qa iva saqi as kat täqäs täm ut toqoräkt. ¹¹ Näkt mamär iva ngän datnärhäm ut i ngäni nän sävät a ut ivakt iva ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rhat tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät ama modämne qärangätni i sa qa von ut täm ngät nävät ama ruvek ama rhäqäp na rha arha nän.

Ma Pol Qa Qutsasorhane Na Aa Snängaqa

¹² Märmär gem ngo iva ngua rhamän särhäm ngän i nguat dräm mamär i sa ngua mualat nä gua lat ba ama ruvek moe di nävät ama iska ama engätki na qa dä ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong. Näkt iangärhäkt ama lat di qaku nävät ama ruvek nämäni ama ivätki arhä mädräm dap kinak nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki bä sa ngua mualat sävät a ngän doqoräkt masirhat. ¹³ Nguat tamän doqoräkt dinguna vä gua abukkina moe sävät a ngän dä sa nguat dräm ngut säm ama enge qärangätni i märmärsäs iva ngän des ngät dä qunäga vät a ngän sä ngät dä nani a ngo iva qunäga vät a ngän mamär sä ngät. ¹⁴ Mäqi inamäk äkt di sa arhani nävät a ngän sökt di qaku rhäm ngän moe di sa qunäga vät a rha mamär i gua lat sagem ngän di nak ama engätki na ngät dä ama räkt ngät. Sökt di nguat nanakt iva qaku qale qale dä va qunäga vät a ngän mamär sä iangärhäkt ama lat. Näkt nga va rhoqoräkt i evär dä ma Engeska ma Jisas dä va mamär vät a ngo iva ngua rhamän i märmär gem ngo nävät a ngän dä qosaqi aingän diva ngän dämän i märmär gem ngän nävät a ngo.

¹⁵ Inguna nävät iomäkt i sa nguat nanakt i sa märmär gem ngän nävät a ngo dä sa mäqi nani a ngo iva ngua rhet sagem ngän as toqoräkt narhoer iva nguat tet sae ma Masedonia. Vadi mai nga rhoqoräkt dä va ngäni rha ama matnärhäm maunmem. ¹⁶ Mäqi nani a ngo iva ngua ñämדם nähäm ngän näkt nanokt nä säva ama ngärhäkta ma Masedonia bä qosaqi rhoqoräkt i evär däm ngo nae. Näkt pa ngän datnärhäm ngo nä iarhongäkt kärqärhong i ngut läk nani irhong iva sävät gua tmerhäs sae ma Judia. ¹⁷ Nga ngän du angän snäng i qaku mamär iva ngua rhuräkt mamär tä gu snängaqa sävät gua tmerhäs toqoräkt? Nga ngän du angän snäng i nguat dräm ngu qoar iva ngua rhualat nä guani näkt nasot dä saqi ngu qoar i qaku ngu namualat nä ini rhoqoräkt ama ruqa qarakni i qaku qat dräm ma Ngämuqa? ¹⁸ Qoki rhoqor ma Ngämuqa qarakni i mamär vät a ut iva ut nanakt na qa sa aa enge moe di mamär vät a ngän iva ngänät nanakt nä gua enge iva qaku ngu qoar iva ngua rhualat nä guani näkt nasot dä saqi ngu qoar i qaku ngu namualat nä ini rhoqoräkt. ¹⁹ Inguna ma Ngämuqa aa emga ma Jisas ma Krais kärakni i aingo näkt ma Silvanus näkt sävät ma Timoti di ut sameng sävät a qa mänguräp mä ngän di qaku qa män sa ama snängaiom ama udiom dap kinak ka män di sökt sa ama snängaqa ama sägäk.

²⁰ Inguna ma Ngämuqa aa enge moe na ama mumänaris di qoki ngät tu angät släqyige vät a nas nävät ma Kraiss bä äkt i nävät a qa dä urhi qoar i, “Ngäkki rhoqoräkt” sage ma Ngämuqa ivakt iva qä rha ama murhämeska. ²¹ Näkt ma Ngämuqa maräkt di qarak i qat tualat sä ut ut na ngän iva ut nanakt nä ma Kraiss ma ama qrot bä qosaqi sa qa armeng däm ut moe iva bä ba nas. ²² Näkt kosaqi ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut i qa von ut ta aa Qloqaqa ama Qumärqumärqa qäarakni i sa qa mu qa väm ut ivakt iva ama muqunängi na qa i sa aa ruvek na ut.

²³ Sukt di ngu qoar i ma Ngämuqa di qat dräm i sa qaku ngu namet sae ma Korin divakt iva qale ngu namärhamän särhäm ngän na ama enge ama qrot ngät. ²⁴ Ut tualat mänguräp mä ngän di qaku vadi va ut turäkt täm ngän ma ama qrot päät angäna iar na ama qatnanakt. Dap kinak ut tualat gem ngän ivakt iva märmär gem ngän inguna sa ngänät mair ma ama qrot mäni angän gatnanakt.

2

¹ Bä äkt i sa ngua muräkt iva qaku ngu namet sagem ngän ivakt iva qaku ngu navon ngän da anga enge anga qrot ngät kärangätni iva ngä rhäqäne sä ngän bä va airäs ngän. ² Inguna ngakt bä ngua rhäqäne sä ngän bä airäs ngän dä saqi as kaku guavek anga ruvek kärarhani iva märmär gem ngo nävät a rha inguna ma sokt ngän gärrarhani i ngän dualat sä ngo iva märmär gem ngo. ³ Sa ngua säm doqoräkt sävät a ngän divakt iva rhoqoräkt iva ngua rhän gem ngän dä varis kaku märmär gem ngo nävät a ngän gärrarhae i mai mamär iva ngäni säm ama märmärgem sävät gu snängaqa. Dap kosaqi ngua säm doqoräkt dinguna ngua mu gu snäng ma ama qrot iva ngän det mamär varhäm gua enge bä nävät iomäkt diva märmär gem ngo bä qosaqi rhoqoräkt dä va märmär gem ngän. ⁴ Ngua säm sävät a ngän inguna sa airäs ngo masirhat bä qaku isiska määt gu snängaqa bä ngut nok inguna va qale rhoqoräkt i ngua rhäqäne sä ngän bä airäs ngän dap kinak pa ngua rhuulat sä ngän iva ngänät dräm i gua snäng bät a ngän masirhat.

Mamär Iva Ngänit Kyiradeng Nä Qäarakni I Qa Mualat Na Ama Lat Ama Vu Ngät Mänguräp Mä Ngän

⁵ Ngakt bä aung nävät a ngän di sa qa mualat na ama lat ama vu ngät bä qa säm ama iräski di qaku sokt ka slava na ngo dap kosaqi qa slava na ngän moe. Va ngua rhamän sävät iaqäkt ama ruqa i sa qa slava na arhani nävät a ngän masirhat dap na arhani maqälak. Varis ngu natmärrhamän sävät a qa na ama qrot ngät ama enge masirhat. ⁶ Näkt ama rhäqäp na rha nävät a ngän di sa rha lu mamär nä iangärhäkt aa lat bä äkt i qoki mamär toqoräkt i sa qa rha angän däksärhäm.

⁷ Bä rhäkt di sa mamär iva ngäni rhong sävät a qa bä ngäni qyiradeng nä iangärhäkt aa lat dä va ngäni sämaqrot na qa inguna varis ama iräski ama mor qi qi namän näva aa uväs. ⁸ Bä nävät tom däkt dä ngu nän ngän ma ama qrot iva ngänit lavuqi na qa ivakt iva qa diva qä lu i as angäna snäng bät a qa.

⁹ Ngua säm dangät täkt ama enge bä ba ngän divakt iva ngu siqt na ngän iva ngu lu ivar ngän det parhäm gu rhodräp mamär ura qaku. ¹⁰ Näkt aung anga ruqa qäarakni i ngäni qyiradeng na aa lat ama vu ngät di qosaqi aingo di ngu qyiradeng na ngät. Bä ngakt bä ngua qyiradeng na aung sa aa lat di sa ngua mualat toqoräkt dä ma Kraiss aa saqong dä qosaqi rhoqoräkt divakt iva nani ama märiini bä ba ngän. ¹¹ Sa ngua mualat toqoräkt divakt iva ngua rhair särhä ma Sämgä i varis kä namon sae bä qä namusar na ut inguna sa ut dräm aa snängaqa i qat dräm gat tet toqoräkt.

Nāvāt Ma Kraisa Aa Grot Dā Ut Tāqāne Dā Mamār Na Aa Lat

¹² Nākt ngātki i ma Engeska qa matnārhām ngo bā sa isiska nanokt ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mār ngāt sāvāt ma Kraisa toqorākt i ngua māt e māt ama vārhām ama mor ām ma Troas ¹³ sokt di qaku ngua rha ama bulap pāt gu snāngaqa inguna qaku ngua māt bāt gua ruaqa ma Taitus e. Bā ākt i ngua met daqule ama qatnanaktpāmda ākt bā ngua met sae ma Masedonia.

¹⁴ Sokt di ut tes ama mār sage ma Ngāmuqa iaqākt kārak i sa vasāgos dā qā rhoer nanokt ut bā nāvāt ma Kraisa aa grot dā ut tāqāne dā mamār na aa lat bā qosaqi nāvāt a ut dā sa ama mādrām sāvāt a qa angāt tamaska ama mār qa di qat tet pāt ama ivārhimek moe qārqāmekni i ut tet e. ¹⁵ Inguna aiut di ut ma Kraisa aa rhamaska ama mār qa sage ma Ngāmuqa māngurāp iarhakt kārarhae i sa qat tumaiar ta bā qosaqi māngurāp kārarhani i sa qābāskābās na rha. ¹⁶ Nākt bā ba ama ruvek kārarhani i sa qaku rhit ta ama mumaiar di iaqākt ama rhamaska di ama vu qa ama rhamaska na ama tñāpki. Dap bā bā iarhakt kārarhae i sa rhit ta ama mumaiar di iaqākt ama rhamaska di ama mār qa ama rhamaska na ama iar ama sok tām ngāt.

Ngu lu auge di sa mamār vāt a qa iva qat tualat na ama lat ama mor ngāt toqorākt? ¹⁷ Ma Ngāmuqa qa mualat sā ut bā mamār vāt a ut inguna aiut di qaku ut toqor ama rhāqāp na rha ama ruvek kārarhani i nani a rha iva rhi rha ama ligār nāvāt iomākt i rhi sameng nā ma Ngāmuqa aa enge. Dap aiut di ma Kraisa aa latta na ut kārarhae i sa ma Ngāmuqa qa muqunān bāt a ut ivakt iva urhi sameng na ama sameng ama mār ngāt da aa saqong.

3

Ama Latta Sā Ma Ngāmuqa Aa Rharesbane Ama Iarās Na Ngāt

¹ Sa qaku urhit sek sā nas sa ama enge qarāngātni i sa ngua sām a ngāt sāvāt a ngān. Bā qosaqi qaku urhit lāk nani anga abuqit nage arhani sagem ngān ura guait nagem ngān gārqiṭni i it ngāt tamān i aurha lat di ama mār ngāt.

² Inguna aingān di aurha abuqitnāk na ama mār ngāt ama lat kārqiṭnākni i sa ma Kraisa ka sām bām itnāk pāt aut snāngaqa iva ama ruvek moe diva qunāga vāt a rha sā itnāk dā va rhat tes pām itnāk. ³ Nākt angāna iar di ngārhi sameng i aingān di ama abuqit nage ma Kraisa kārqiṭni i sa it ngārhi sameng sāvāt aurha lat kārqiṭ i sa qaku qa sām a ngāt na ama pen dap kinak ka sām a ngāt nā ma Ngāmuqa ama ngātdāqām ga aa Qloqaqa. Qaku qa sām a ngāt pono vāt ama abuqit kārqiṭni i na ama duliglem dap kinak ka sām a ngāt pāt ama abuqit kārqiṭni i nā ama ruvek arhā snāngaqa.

⁴ Bā aiut di sa ut nanakt nāvāt ma Kraisa i ngātki nā iangārkhākt aurha enge rhoqorākt dā ma Ngāmuqa aa saqong. ⁵ Nākt aiut di qaku mamār vāt a ut iva urhi goar i sa ut mualat nā guani sokt nāvāt aut krot marākt dap kinak ma Ngāmuqa sa qa von ut ta ama grot ivakt iva u rhuulat nā ianiākt. ⁶ Bā qa di qarāk i qa mualat sā ut iva mamār vāt a ut iva u rhān i ama latta ba aa rharesbane ama iarās na ngāt kārāngātni i sa ngā māt nage ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa dap kaku ngā māt nāva ama Murākt kārāngātni i sa rha sām a ngāt. Inguna ama Murākt di ngārhi veng ama ruvek dap kinak ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa di qāt bon ama ruvek ta ama iar.

⁷ Ama Murākt nage ma Moses kārāngāt i sa ma Ngāmuqa qa sām a ngāt pāt ama duliglem di ngā māt sa ama tñāpki bā qosaqi ngāt di ngā māt sa ama murhāmeska qarākni i qa ong ma Moses aa saqongait bā qaku mamār vāt ama Israelqāna iva rhi nalu it nākt nasot dā rhāktāksot na qa. ⁸ Bā ākt i ngākt bā rhoqorākt dā nga va qaku ama Qloqaqa aa lat ngā rhān sa ama

enges ka mamār ama murhāmeska vāt ama Murākt angāt murhāmeska aa uvās? ⁹ Inguna ngakt bā sa mudu di ma Ngāmuqa aa Murākt kārangāt ni i ngāt dān sa ama rhāksār hām di angārha anga murhāmeska dā sa rhākt di ngātki iva ama lat kārangāt ni i ngāt tualat sā ut iva u rhān i ama rāktta na ut di angāt murhāmeska diva ama enges ka mamār. ¹⁰ Ngātki i rhom dākt di sa ām ngārhi sameng mamār i ianiākt kārqāni i mudu sa ini angāt murhāmeska di rhākt di sa ini ngā māt i qaku ini angārha anga murhāmeska inguna nāvāt ianiākt kārqāni i rhākt di ini ngā ervāt sā ini angāt murhāmeska. ¹¹ Inguna ngakt bā ianiākt kārqāni i mudu di rhāktāksot nā ini di sa ini ngā māt sa ama murhāmeska dā sa ngātki iva ianiākt kārqāni iva qali lini mas diva ini angārha anga murhāmeska ama enges ka mamār.

¹² Bā aiut di ut tamān bāt tangāt tākt ama enge na ama qrarāk inguna ut nanakt i ngātki na ngāt toqorākt. ¹³ Dap aiut di qaku ut toqor ma Moses kārak ni i qa mu ama baulām sārha aa saqongait ivakt iva qale ama Israelqāna rhi nalu i ama murhāmeska di sa rhāktāksot na qa. ¹⁴ Sokt di iarhakt ama Israelqāna di ama qrot arhā vās inguna qoki as tākt di nga rhoqorākt i rhat tes pa ama mru ngāt ama rharesbane dā iomākt ama baulām gārqomni i mudu ām ngā ong ma Moses aa saqongait di qoki as ām ngārhi ngāng arhā saqongitnāk. Inguna sokt nāvāt ma Krai marākt dā va ma Ngāmuqa qa rhāt iomākt ama baulām nae nāvāt sāvetka aa saqongait.

¹⁵ Bā naimāk ākt bā sarhākt sāvāt tangāt tākt ama rhodām di vāt ama qāvālām gārqomni i rhat tes pā ma Ngāmuqa aa Murākt nage ma Moses dā sa ama baulām ngārhi ngāng arhā snāngāqa. ¹⁶ Sokt di nga rhoqorākt i sāvetka qā rhong sāvāt ma Engeska dā ma Ngāmuqa qat tāt iomākt ama baulām nae nāvāt aa snāngāqa. ¹⁷ Nākt ma Engeska di ama Qloqaqa na qa bā qoe nai i qale ma Engeska aa Qloqaqa e di sa isiska ākt. ¹⁸ Bā aiut moe qārarhae i qaku ama baulām ngārhi ngāng aut saqongitnāk di sa ut lu mamār nā ma Engeska aa murhāmeska dā sa ama qutsasorhane ngāt dān bāt a ut bā ut dān mamār bā nak as u rhān mamār toqor ma Jisas. Inguna rhangāt tākt ama lat di ngāt dān nage ma Engeska qārakni i ama Qloqaqa.

4

Ama Sameng Ama Mār Ngāt Angāt Neraqa

¹ Dā soknga ut mair ma ama qrot dap kaku urhit kut na nas dā rhangāt tākt ama lat angārha ron gārāngāt i sa ma Ngāmuqa qa von ut tam ngāt nāvāt aa lavuqi. ² Bā qaku ut tualat parhām ama is ama ngaip ngāt ura ama qluqi vāt angāt tpās. Dā sa qaku ut nairas ta ama ruvek ura urhi siqut iva urhi iras tam da nā ma Ngāmuqa aa enge i urhit nāppoer na ngāt maos maos dap kinak pasāgos di urhi su rha marākt ta ama engātki bā ut tualat toqorākt ivakt iva qaku mamār vāt aung iva qā rhāksār hām ut nā guani inguna ut drām i sa ma Ngāmuqa qat lu aurha lat. ³ Nākt ngakt bā qāqi iangār hākt ama sameng ama mār ngāt kārangāt i urhi sameng na ngāt di qaku qunāga vāt a ngāt di sokt iarhakt kārarhae i mungsās sā rha di iarhakt kārarhae i qaku qunāga vāt a rha sā ngāt.

⁴ Bā ama ruvek toqorākt di sa ma Sāmgā ama narhoerqa na qa nāmāni rhakt tākt ama ivātki di sa qa vāsdāt māt arhā mādrām ivakt iva qale qunāga vāt a rha sa ama sameng ama mār ngāt nā ma Krai aa murhāmeska iaqākt kārak i ma Ngāmuqa aa iauski. ⁵ Bā nga rhoqorākt dā aiut di qaku urhi sameng sāvāt a nas dap kinak aut sameng di rhoqortāqyia, ma Jisas ma Krai di ma Engeska. Bā qosaqi angāna latta na ut pa angāna rem bā ba qa. ⁶ Inguna ma Ngāmuqa iaqākt kārak i sa qa qoar toqortāqyia, “Mamār iva ama neraqa qā

sen bit nāva ama bāngangit angāt tpās” di sa qa sen māt aut snāngaqa ivakt iva urhi lu ama neraqa na ama mādrām sāvāt ma Ngāmuqa aa murhāmeska qārakni i qale qa vāt ma Jisas ma Kraiss.

Ama Māmāgān Māt Ama Kain Na Ama Bāñbāñgi

⁷ Sōkt di aiut di ut toqor ama kain gārangātni i sa rha mualat na ngāt na ama bāñbāñgi bā ama māmāgān nga e māt ngāt ivakt iva ama ruvek ti lu i ama mor ngāt ama qrot mamār di sa ngāt dān nage ma Ngāmuqa dap kinak kaku ngāt dān nagem ut. ⁸ Bā aiut di ut don sāda ama mārān masirhat angārha ron sōkt di iangārkhākt ama mārān di qaku ngāt dān nāva aut pās. Bā qosaqi sai rhoqorākt i qaku ut drām iva u rhualat toqor māniekt dā sa qaku ut narī i urhit kut na nas. ⁹ Nākt pāt ama qāvālap kārqaḡni i ama ruvek ti sangām na ut mavāngam dā sa ut drām i sa qaku ma Ngāmuqa qā namet daqule lut. Bā vāt ama qāvālap kārqaḡni i ama mārān ngārhi rharpus na ut dā saqi ut tāranas bā ut mair. ¹⁰ Bā vasāgos dā urhit ta ma Jisas aa tñāpki vāt aut slāqyigleng ivakt iva ma Jisas aa iar di ama ruvek ti lu ngāt pāt aurha iar bā va qosaqi qunāga vāt a rha sā ngāt. ¹¹ Inguna aiut kārarhae i sa ut dāqām di vasāgos di rhit bodām ut sāmāt ama tñāpki nāvāt ma Jisas ivakt iva ama ruvek ti lu aa iar vāt aut slāqyigleng gārqiḡlengni iva igleng ngārhi ñāp. ¹² Bā nāvāt tangāt tākt ama lat dā sa ama tñāpki di qiat tualat pām ut dap aingān di sa ama iar ngāt tualat pām ngān.

¹³ Aiut di aut katnanakt di ngāt toqor iaqākt aa qatnanakt kārak i sa qa sām ama enge qārangātni i ngāt tamān doqortāqyia, “Sa nguāt nanakt bā ākt i sa ngua mārhamān” dā soknga aiut di ut nanakt bā ākt i qosaqi ut tamān ¹⁴ Inguna sa ut drām i iaqākt kārak i qa māranas nā ma Jisas ma Engeska nāmāt ama tñāpki diva qosaqi qa rhāranas na ut ut nā ma Jisas bā va qā rhal ut ut na ngān bā va qali lut gem ga va aa qāranas. ¹⁵ Bā rhangāt tākt ama mārān gārangātni i sa ut don sāda angārha ron di ngāt dān ivakt iva ngāt tatnārham ngān ivakt iva nga rhoqorākt i ma Ngāmuqa aa ñāmsāvātki di qit tāk pāt ama ruvek masirhat bā masirhat mamār dā sa va iarhakt di rhat tes ama mār masirhat sagem ga bā va qāt ta ama murhāmeska.

¹⁶ Bā ākt i sa aiut di qaku urhit kut na nas dap kinak ut mair ma ama qrot. Nākt nāma dā qārqiḡleng aut slāqyigleng di sa mavamava nā igleng sōkt di vasāgos dā sa ma Ngāmuqa qāt sāmāqrot na ut imuk pāt aut snāngaqa. ¹⁷ Inguna rhangāt tākt ama mārān gārangātni i ngāt dān bāt a ut kārangāt iva qale ngāt sōkt pāt ama qāvālām ama qot ām mamār di sa ngārhit tākmu na ut nani ama enges ka mamār ama sok tām ga ama murhāmeska. Bā iaqākt ama murhāmeska diva qa rhualat sa aut mārān bā va ama gaini na ngāt mamār. ¹⁸ Bā ākt i sa qaku ut tu ut snāng sāvāt iarhongākt kārqaḡrhong i mamār vāt a ut iva urhi lu irhong dap kinak ut tu ut snāng sāvāt kārqaḡrhongni i qaku mamār vāt a ut iva urhi lu irhong. Ut tualat toqorākt dīnguna qārqaḡrhong i mamār vāt a ut iva urhi lu irhong di iarhongākt di qaku ama sok tām irhong dap kārqaḡrhong i qaku mamār vāt a ut iva urhi lu irhong di ama sok tām irhong.

5

Ama Iar Na Rhāvuk Nāda Ama Usāpki Arha Ron

¹ Nākt ut tu ut snāng doqorākt inguna ut drām i ngakt bā aut slāqyigleng gārqiḡlengni i igleng doqor ama māmairvām ama me ngāt kārangātni i ngāt narhe nāmāni ama ivātki di sa qābās nā igleng dā sa ut drām i aurha vātka di qa e qārakni i qa nage ma Ngāmuqa. Iaḡākt ama vātka di qaku ama ruvek ta mualat na qa dap kinak ka di ama sok tām ga qārak i qale qa da ama usāpki

arha ron. ² Inguna vä rhangät täkt ama mämairväm di sa qaku märmär gem ut dap nani a ut masirhat i vadi va ma Ngämuqa qa rhonmät pät a ut na ama vätk qärakni i rhak pono da ama usäpki arha ron. ³ Näkt ngakt bä va qa rhonmät pät a ut na qa dä sa va qaku qali lut i ama vlavel a ut.

⁴ Inguna rhoqoräkt i as kali lut pä rhangät täkt ama mämairväm di qaku märmär gem ut bä rhangät täkt di ngärhit bon ut ta ama märän. Nak kop kaku sokt nani a ut iva qali lut sañis na anga släqyige dap kinak nani a ut masirhat iva ma Ngämuqa qa rhonmät pät a ut na ama släqyiglang gärqiglangni iva qaku iglang ngä nañäp. ⁵ Näkt iaqäkt kärak i sa qa rhäkmü na ut iva qoki nani iangärhäkt ama lat di ma Ngämuqa bä sa qa von ut ta ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa ivakt iva ut dräm iva qa rhualat toqoräkt.

⁶ Bä äkt i vasägos dä sa ut nanakt nä ma Ngämuqa ma ama qrot toqoräkt. Näkt sa ut dräm i vät ama qäväläm gärqomni i qali lut mät ama släqyige di sa qali lut sañis nä ma Engeska ⁷ inguna rhoqoräkt i as kali lut te di ut däqäm bä ut tualat nävät ama qatnanakt dap kaku ut däqäm nävät iomäkt i sa ut lu iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhän nasot. ⁸ Bä sa ut nanakt nä ma Ngämuqa ma ama qrot toqoräkt bä nani a ut masirhat iva u rhet daqule ama släqyige bä va u rhet sage ma Engeska ivakt iva qali lut ut na qa. ⁹ Bä nävät iangärhäkt moe dä sa urhi siqut iva urhit säm ama märmärgem sävät aa snängaqa na aurha iar toqoräkt i qali lut te mät ama släqyige ura rhoqoräkt i sa ut met daqule ige. ¹⁰ Inguna ut moe diva ut mair dä ma Kraisa aa mämugunäs na ama matnävämne angät saqong ivakt iva ut moe asägäk asägäk diva sävetka qä rha ani qärqäni i qoki mamär vät ama lat kärangätni i ama mär ngät ura ama vu ngät kärangät i sa qa mualat na ngät te rhoqoräkt i as kale qa mät aa släqyige.

Ama Lat Kärangätni Iva Urhi Sameng I Mamär Iva Ama Ruvek Ta Rhän I Sägäni Na Rha Rhi Nä Ma Ngämuqa

¹¹ Bä nävät iomäkt dä sa urhit kutdrir sage ma Ngämuqa bä urhit len ga bä äkt i urhit täsläp pät arhani ama ruvek ma ama qrot iva rhi vodäm mes sagem ga. Sa ma Ngämuqa qat dräm a ut mamär i aiut di ut toqoräkt bä nguat nanakt i qosaqi ngän di imuk pät angän mungäsäng di sa ngänät dräm i aurha iar di ngät toqoräkt. ¹² Näkt saqi as ut tamän särhäm ngän i qaku ut tair na nas dap kinak aiut di ut tualat ivakt iva mamär vät a ngän iva ngän damän na ama enge ama mär ngät sävät a ut bä va ngän duqunäga vät iarhakt kärarhae i rhat tair na nas sa arha lat kärangätni i ama ruvek tat lu ngät dap kaku rhä iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong e mät arhä snängaqa.

¹³ Inguna ngakt bä ama ruvek di rhat lu gua lat bä rhat tu arhä snäng i sa guani na ngo dä sa mamär iva ngänät dräm i nak gua lat toqoräkt divakt iva ngut säm ama märmärgem sage Ngämuqa. Dap kosaqi ngakt bä ngänät lu iangärhäkt gua lat bä ngän du angän snäng i ngät di ngät dän nävät ama mär qa ama snängaqa dä sa nani a ngo iva ngänät dräm i iangärhäkt ama lat di ngät bä ba ngän ivakt iva ngät tatnärhäm ngän. ¹⁴ Bä ma Kraisa aa lavuqi di qiat tualat sä ut iva ut tualat parhäm aa snängaqa inguna ut nanakt i sa akni ama ruqa qa ñäp sädaver ama ruvek moe dä soknga nävät iomäkt dä sa ut moe ama qatnanakt pämda di qosaqi sa ut ñäp ut na qa. ¹⁵ Näkt ka di sa qa ñäp sädaver ama ruvek moe ivakt iva aiut ama qatnanakt pämda qärarhani i rhat däqäm diva qaku qale rha bä rhat tualat na ama lat kärangätni iva ngärhit säm ama märmärgem säva arhä snängaqa dap kinak pa rhat tualat na ama lat bä ba qa iaqäkt kärak i qa ñäp näkt saqi ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki ivakt iva nani ama märini bä ba rha.

16 Bā äkt i rhäkt di sa qale ut lu ama ruvek toqor ama ruvek nämäni rhakt täkt ama ivätki i rhat dräm dat lu rha i rha rhoqoräkt. Näkt mudu di sa ut lu ma Kraiis toqoräkt sokt di as kaku ut lu qa rhoqoräkt. 17 Bā nga rhoqoräkt di ut dräm doqortäqyia, ngakt bā aung anga ruqa di sa sägäni na qa qä nä ma Kraiis dä sa iaqäkt ama ruqa di ama iaräs na qa. Bā aa lat ama mru ngät di sa ngä met nae bā rhäksot na ngät dap ama iaräs na ngät ama lat di sa ngä män säva aa iar. 18 Näkt tangät täkt moe ama lat kärangätni i sa ngä märanas pä sävetka rhoqoräkt aa iar di ngät nage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i nävät ma Kraiis dä sa qa säm ama sägäni na ut ut nä ma Ngämuqa. Näkt sa ma Ngämuqa qa von ut ta ama lat kärangätni iva urhi sameng i mamär iva ama ruvek ta rhän i sägäni na rha rhi na qa.

19 Ama rharimini sä iangärhäkt ama lat di rhoqortäqyia, nävät ma Kraiis dä sa ma Ngämuqa qat tu ama ruvek nämäni ama ivätki iva sägäni na rha rhi na qa bā vät iangärhäkt aa lat dä sa qaku qät täksärhäm da vät arha lat ama vu ngät angät tpäs näkt kosaqi qat nanakt na ut sa ama lat kärangätni iva urhi sameng i mamär iva ama ruvek ta rhän i sägäni na rha rhi na qa. 20 Dä soknga sa ut mair sä iangärhäkt ama lat bā bā ma Kraiis bā ma Ngämuqa di qä nän ama ruvek ma ama qrot nävät a ut iva rha rhän iva sägäni na rha rhi na qa. Bā äkt i urhit täsläp pä a ngän ma ama qrot nävät ma Kraiis iva ngän dualat toqoräkt. 21 Näma dä sa ma Kraiis di qaku qa mualat na anga vuini sokt di sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa bā qa män doqor ama vu qa mas ama ruqa nävät aurha vuirhong. Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt ivakt iva mamär vät a ut iva u rhän i aa ruvek kärarhani i ama räktta na rha da aa saqong.

6

1 Nävät kärangätni aurha lat ut nä ma Ngämuqa dä sa ngu nän ngän ma ama qrot iva nga rhoqoräkt i sa ngän da ma Ngämuqa aa nämsävätki dä va qale ngän nasäm ama mäfmäfiini na qi. 2 Inguna ma Ngämuqa qa qoar toqortäqyia,

“Vät ama rhäkмамär äm ama qäväläm gem ngo dä sa ngua nari ngän
dä vät ama qäväläm na ama mumaiar dä sa ngua matnärhäm ngän.”

As ngäni lu i rhom däkt ama qäväläm di ama rhäkмамär äm i rhom däkt ama qäväläm di ama qäväläm na ama mumaiar.

3 Näkt kaku ut namualat na anga lat kärangätni iva ngä rhäqäne sa ama ruvek iva qale rhat nanakt nä ma Kraiis ivakt iva aurha lat di isiska määt ngät dä qaku ama ruvek ti nalu guani qarqäni i qaku maräkt nä ini vät a ngät. 4 Sokt di vät kärangätni aurha lat moe di sa iangärhäkt ama lat ngärhi sameng i aiut di ma Ngämuqa aa latta na ut mamär qararhani i rhat tualat pa aa rem. Bā vasägos di mänadin bät a ut i qali lut ma ama qrot bā ut täqäne dä mamär toqoräkt i ama ruvek ti slava na ut dä da ama märän dä ama siqutsiqut ama mor ngät angärha ron. 5 Sai dä ama ruvek ti arhäktgyäm sä ut bā rhat tu ut pa ama tpäskiarharhäng. Bā arhani di rhat tuinirqi mänguräp mä ut ut na ama ruvek bā vasägos di ut tualat masirhat bā ma Ngämuqa bā sa qaku urha anga qrot. Dä qaku urhi mänatäm mamär näva ama bängang dä sa anoeng mä ut. 6 Näkt aurha lat di ama qumärqumär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong bā ma Ngämuqa qät bon ut ta ama mädräm ivakt iva ut tualat na ama lat kärangätni i nani a qa na ngät. Dä qali lut sa ama bulap bā ut tualat na ama mär ngät ama lat sävät ama ruvek moe. Dä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot di sa ut tualat nä iangärhäkt ama lat moekt bā qosaqi ut tualat sa ama lavuqi ama engätkti na qi sävät ama ruvek moe. 7 Dap urhi sameng na ama engätkti

sävät ma Kraisdä ma Ngämuqa qät bon ut ta ama qrot bä urhi sameng. Bä dä iangärhäkt aurha lat angärha ron di ut sangar mät ama ulaqi at kärhong mät au rhäkt kärqärhongni i na ama räkt ngät ama lat.

⁸ Bä sa ut tualat toqoräkt i näma dä äkt bä ama ruvek tit kutdrir sävät a ut ura qaku ura rhat tamän mava na ut ura rhit sek sä ut na anga enge ama mär ngät. Ama ruvek di rhat tu arhä snäng i ama irasmätta na ut dap kinak ama engäktkinarha na ut. ⁹ Arhani ama ruvek di rhat dräm a ut i aiut di ma Ngämuqa aa latta na ut dap kinak arhani di qaku nani a rha iva rhat nanakt toqoräkt. Bä arhani ama ruvek di nani a rha iva rhi veng ut sokt di as ngäni lu i ut däqäm. Bä sai di ama ruvek ti sangäm na ut sokt di qop kaku rha veng ut.

¹⁰ Bä sai dä sa airäs ut sokt di vasägos dä sa märmär gem ut masirhat. Bä qali lut toqor ama ruvek kärarhani i ama tläk ta sokt di ut tualat sa ama rhäqäp na rha ama ruvek bä sa mämägän sä rha masirhat. Bä ngätki i qaku aurha anga qärhong masirhat sokt di ma Ngämuqa qät bon ut tä iarhongäkt moe.

¹¹ Sa ut märhamän maräkt särhäm ngän ama Koringäna dä sa urhi qoar na ngän i aurha snäng bät a ngän masirhat. ¹² Näkt aiut di qaku ut tualat na anga lat sävät a ngän gärangätni i ngärhi sameng i qaku aurha snäng bät a ngän dap kinak aingän angäna lat sävät a ut di ngärhi sameng i qaku angäna snäng bät a ut. ¹³ Bä ngut säm sävät a ngän doqor qre i ngut säm sävät ngua es i mamär iva angäna snäng bät a ut toqor ut i sa urha snäng bät a ngän.

Ma Ngämuqa Ama Ngät däqäm Ga Aa Vätki

¹⁴ Mamär iva qale sägäni na ngän ngän na ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt nä ma Kraisdä. Inguna ngu lu va sirhäkt di mamär iva sägäni na ama ruvek ama räkt ta arha lat ngä na ama ruvek kärarhani i qaku ama räkt ta arha lat toqor mäniekt? Ura nga mamär vät ama neraqa qä na ama bängagi iva qali liom mamär gem ne? ¹⁵ Ngu lu va sägäni nä ma Kraisdä nä ma Belial toqor mäniekt ura va sägäni na aung anga qatnanaktpämga qä nä iaqäkt kärak i qaku qat nanakt toqor mäniekt? ¹⁶ Nga mamär vät ma Ngämuqa aa vätki qi na ama iaüs kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät iva ngärhi rhares ba ne? Inguna sa aiut di ma Ngämuqa ama ngät däqäm ga aa vätki na ut bä iomäkt di äm doqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Va qale ngo ngu na rha bä va nguat tet mänguräp mä rha
näkt pa aingo diva arhä Ngämuqa na ngo
bä rha diva gua ruvek na rha.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt dä sa va ngän det daqule iarhakt kärarhae i rhat tualat na
ama vuürhong
näkt ma Engeska qä qoar iva ngäni anñis na nas näväm da
näkt pa qale ngänit täk pätkärqärhongni i ama qävu irhong
dä sa va ngu ar sä ngän sagem mes.”

¹⁸ Bä qosaqi ma Engeska ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät
tarebäm ga qoar toqortäqyia,

“Va aingo diva angän mamäk na ngo
näkt pa aingän diva ngua es na ngän.”

7

¹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, ma Ngämuqa di sa qa von ut tä iangärhäkt ama mumänaris dä soknga mamär iva urhi qumär aut släqyigleng dä aut kloqaqa sä iarhongäkt moe qärqärhong i qaku ama mär irhong. Bä mamär iva urhit kutdrir sage ma Ngämuqa bä va u rhän i ama qumärqumärta na ut mamär da aa saqong.

Ma Pol Aa Märmärgem

² Mamär iva angäna snäng bät a ut. Sa qaku ut mualat na anga lat kärangätni i qaku ama räkt ngät sävät aung nävät a ngän dä qaku ut musar na aung nävät a ngän dä qaku ut ta guani nage aung nävät a ngän nävät ama iraski. ³ Näkt kaku ngua märhamän bät iangärhäkt ama enge ivakt iva ngu sämäqlu na ngän inguna sa qre ngua qoar na ngän i gua snäng bät a ngän masirhat i näma dä äkt bä ngu ñäp ngu na ngän ura nguat däqäm ngu na ngän. ⁴ Aingo di nguat tamän na ama qraräk särhäm ngän dä märmär gem ngo masirhat nävät a ngän. Sa ngän sämaqrot na ngo mamär bä näma dä ut mon säda ama märän angärha ron sokt di märmär gem ngo masirhat.

⁵ Bä nga rhoqoräkt i ut mon sae ma Masedonia dä sa qaku mamär iva mae vät a ut mamär bä vät ama ivärhimek moe qarqämekni i sa ut tet pät imek di sa ama märän ngä män bät a ut i ama ruvek ti arhäktgyäm sä ut dä qänäskänes ut masirhat sävät a ngän moe. ⁶ Sokt di ma Ngämuqa qaräkni i qät sämaqrot nä iarhakt kärarhae i qale rha sa ama qänäskänes di sa qa sämaqrot na ut nä ma Taitus aa mänmänäs. ⁷ Näkt kaku sokt aa mänmänäs ngä sämaqrot na ut dap kosaqi angän sämaqrot bä ba qa ngä sämaqrot na ut inguna sa qa qoar na ut i nani a ngän masirhat iva ngäni lu ngo qosaqi airäs ngän masirhat nävät a ngo i qänäskänes ngän bä nani a ngän iva ngän datnärhäm ngo. Bä sa nga ma Taitus ka qoar na ngo nä iarhongäkt dä sa märmär gem ngo masirhat.

⁸ Bä ngätki i sa gua abuk kia mäqäne sä ngän bä airäs ngän sokt di rhäkt di sa qaku nguat tu gu snäng i qaku ama märäm doqoräkt i sa ngua rhäk na qi sagem ngän. Dap mäqi di sa ngua mu gu snäng doqoräkt dinguna ngua lu i iaqyäkt angäna iräski. Sokt di nak kop airäs ngän bät ama qäväläm ama qot äm. ⁹ Bä rhäkt di sa märmär gem ngo masirhat di qaku nävät iomäkt i nak kop airäs ngän nävät angäna lat dap nguna nävät iomäkt i sa airäs ngän bä ngän näpgoer na nas. Inguna sa ngän nari ama iräski qaräktni i ma Ngämuqa qa mu qi da angäna ron ivakt iva ngäni rhong sävät a qa bä äkt i rhoqoräkt di sa qaku ut slava na ngän. ¹⁰ Ama iräski qaräktni i ma Ngämuqa qät bon däm gi di qiat tualat sa akni ama ruqa iva qä näpgoer na nas bä nasot dä iangärhäkt ama lat na ama rhitnäpgoernanas di ngärhi rhoer nanokt ka säda ama humaiar angärha ron. Bä qaku aung gärakni i sa airäs ka nävät iomäkt. Sokt di ama iräski qaräktni i nak kop ki rhoqor ama ruvek narhe nämäni ama ivätki arha iräski di qit sa ama tñäpki.

¹¹ As ngäni lu i nävät iaqyäkt ama iräski nage ma Ngämuqa dä sa nani a ngän masirhat iva ngän dualat na ama lat ama räkt ngät. Bä va ngäni qur ma Ngämuqa i sa ngän mualat nä ianiäkt kärqäni i sa nani a qa iva ngän dualat nä ini. Bä uraqi da angäna ron sävät ama lat kärangätni i sa ngä män mänguräp mä ngän bä qänäskänes ngän masirhat. Näkt nani a ngän masirhat iva saqi as ngäni lu ngo dä qosaqi nani a ngän iva ama räkt ngät ama rhäksärhäm ngä rhän sä mänguräp mä ngän. Bä nga rhoqoräkt i sa ngän mualat nä iangärhäkt ama lat moekt dä sa ngän gur a ngo i sa ngän mualat maräkt. ¹² Sa ngua säm bä iaqyäkt ama abuk divakt iva qaku sävät iaqäkt kärak i qa mualat na ama lat ama vu ngät ura sävät akni qaräktni i qa mualat na ngät sävät a qa dap kinak ngua säm bäm gi sävät a ngän divakt iva ngän des päp gi dä va ma Ngämuqa qa rhuqunäga vät a ngän i ngätki i sa ngänit kutdrir sävät a ut. ¹³ Bä nävät iangärhäkt angäna lat sävät a ut dä sa ut ta ama sämaqrot.

Näkt kosaqi savono sävät iomäkt angärha rhäng dä sa mär gem ut masirhat toqoräkt i ut lu ma Taitus i märmär gem ga dap kaku airäs ka inguna qa lu qarängätni angäna lat ama mär ngät sävät a ut. ¹⁴ Bä ama enge qarängätni i sa ngua qoar na qa na ngät sävät angäna lat ama mär ngät di sa qaku aqlus pät a ngo i sa ngua märhamän särhäm ga na ngät. Nak kop toqor inamäk i

sa ut tamän särhäm ngän nä iarhongäkt moe qärqärhong i sa ama engätki nä irhong dä qosaqi rhäkt dä iangärhäkt aurha enge sävät a ngän bä bä ma Taitus di ama engätki na ngät. ¹⁵ Näkt sa rhäkt di aa snäng bät a ngän masirhat nävät iomäkt i sa ngän met parhäm iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngua von ngän iva ngän dualat na ngät bä qosaqi iomäkt i sa ngän slamär ngäna ar sä qa na ama qutdrir. ¹⁶ Bä rhäkt dä sa märmar gem ngo masirhat inguna nguat nanakt na ngän maengätki iva ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i ma Ngämuqa nani a qa iva ngän dualat nä irhong.

8

Ama Enge Na Ama Rhäsläp Sävät Iomäkt Iva Rhit Bon Masirhat Nävät Ama Märmargem

¹ Gua ruavek, rhäkt di nani a ut iva u rhuqunäga vät a ngän sävät ma Ngämuqa aa nämäsävätki qaräktni i sa qa von däm gi bä ba ama qatnanaktpämda nämät ma Masedonia ² inguna vät ama qäväläm gärqomni i ama mor ngät ama märän ngät dän bät a rha bä ngärhi siqut na rha dä sa iarhakt ama qatnanaktpämda di nak kop märmar gem da masirhat. Bä nämä dä rha di ama tläk ta sokt di nävät arhä märmargem dä sa rha von arhani ama qatnanaktpämda masirhat ta ama ligär nagem mes. ³ Bä ngo di sa nguät dräm iangärhäkt arha lat bä äkt i mamär vät a ngo iva nguät tamän särhäm ngän i sa rha von da ama ligär varhäm arhä snängaqa maräkt i rha von da rha ama ligär qarängätni i nga e gem da dä qosaqi rha von da rha angätni qarängätni i qop as rhäet sae varhäm arhä snängaqa. ⁴ Dä qäqi rha nän ut ma ama qrot iva urhi rhares pät arha rhäng iva rhit bon da ama matnärhäm bä ba ama qatnanaktpämda. ⁵ Ngua mu gu snäng iva rhi von da anga gaini nämäni arhä ligär sokt di nak ta von da ama ligär masirhat mamär. Narhoer di sa rha vodäm mes sage ma Engeska näkt nasot dä rha vodäm mes sagem ut i rhat tualat na ama lat kärangätni i nani ma Ngämuqa iva rhat tualat na ngät sävät a ut.

⁶ Ma Taitus di iaqäkt kärakni i qa matnärhäm ngän bä ngän nasäng i ngän durhämne na ama ligär qarängätni iva angän bänbon na ngät bä äkt i sa ut nän ga ma ama qrot iva qa rhatnärhäm ngän iva ngäni sot nä iangärhäkt angäna lat toqoräkt kärängätni i ngät dän nävät angän nämäsävätki. ⁷ Bä rhäkt di sa ngän dualat mamär na ama lat i sa ngänät nanakt mamär nä ma Ngämuqa dä ngäni sameng na aa enge mamär dä ngän dualat nävät ama mädräm ama mär ngät dä qale ngän ma ama qrot na ama märmargem. Bä qosaqi sa ngän dualat mamär sa ama lavuqi sävät arhani varhäm aut tisu bä ba ngän. Bä rhäkt di qosaqi mamär iva ngän dualat mamär masirhat nä rhangät täkt angäna lat bä ba ama qatnanaktpämda.

⁸ Näkt kaku nguät tamän särhäm ngän ma ama qrot ivakt iva ngän dualat toqoräkt. Sokt di sa ngua lu arhani arhä lavuqi ama mor qi sävät ama tläka bä rhangät täkt gu enge diva ngärhi siqut na ngän ivar aingän di rhoqor ta sä angän lavuqi ura qaku. ⁹ Inguna sa ngänät dräm i aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa nämäsävätki sävät a ngän i nämä dä sa qa di ama qarhong bät a qa sokt di qa män i ama tläqa na qa ivakt iva nani ama märini bä ba ngän ivakt iva nävät iaqäkt aa tläqa dä sa va ngän dän i ama qarhongbärharha na ngän.

¹⁰ Rhak mane ama quiaqa di aingän di sa ngän nasäng iva ngän durhämne na ama ligär bä ba ama qatnanaktpämda inguna nani a ngän iva ngän dualat toqoräkt. Bä rhäkt diva ngu qoar na ngän sävät ama lat kärängätni i nguät tu gu snäng iva ama märäm gem ngän doqoräkt iva ngän dualat na ngät. ¹¹ Dä rhäkt di sa mamär iva ngäni sot na ama lat mamär qarängätni i sa ngän nasäng

na ngät iva qoki rhoqor angän snängaqa ama qrot ka iva ngän datnärhäm bä va ngän dualat toqoräkt parhäm angän mämägän. ¹² Inguna ngakt bä nani aung nävät a ngän iva qä von da ama ligär diva märmär ge ma Ngämuqa rhoqoräkt i qät bon nämäni ama ligär qärangätäni i nga e gem ga. Ma Ngämuqa di qaku qänäskänes ka sä iarhongäkt kärqärhong i qaku irhong nga e gem ga.

¹³ Qaku ngu qoar i mamär iva ngän datnärha arhani bä va ngäni von nas ta ama märänga. Dap kinak nani a ngo iva ama qatnanaktpämda moe diva qosaqi arha anga qärhong gärqärhongni i rhit läk nani irhong. ¹⁴ Bä vät tom däkt ama qäväläm gärqomni i masirhat na angän gärhong di sa mamär iva ngänit bon arhani ama qatnanaktpämda nävät angän gärhong masirhat inguna rha di rhit läk nani irhong. Mamär iva ngän dualat toqoräkt divakt iva rha di nak saqi rhit bon ngän dä iarhongäkt kärqärhong i ngänit läk nani irhong bät ama qäväläm gärqomni iva ngänit läk nani irhong. Bä nävät iaqäkt ama iska dä sa va mamär na ngän ngän na rha dap pa qaku ngän moe ngän na rha va ngän natläk nani guarhong. ¹⁵ Rhom däkt di varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätäni i sa rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Auge qärak i sa qa mät ama tmäs ama mana masirhat
di nasot di qaku anga tmäs saqi as savono
dap iaqäkt kärak i sa qa mät ama mana maqälak
di nasot di qaku qät läk nani anga tmäs.”

Ma Taitus Kä Na Aa Ruaiom

¹⁶ Sokt di ut tes ama mär sage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i qa mu ama snängaqa dä ma Taitus aa ron iva nani a qa masirhat iva qat tatnärhäm ngän doqor ngo i sa nani a ngo masirhat iva nguat tatnärhäm ngän. ¹⁷ Inguna qaku sokt nävät iomäkt i sa ut nän ga ma ama qrot iva qa rhatnärhäm ngän dap koki qa maräkt parhäm aa snängaqa di nani a qa masirhat iva qa rhet sagem ngän. ¹⁸ Näkt urhit täk na akni aurha ruaqa qärakni i sa ama qatnanaktpämda moe di rhat dräm a qa i qat dräm gä sameng na ama sameng ama mär ngät mamär iva qä nä ma Taitus in det sagem ngän. ¹⁹ Näkt kaku sokt nävät iomäkt i ama qatnanaktpämda rhat dräm a qa dap kosaqi qa di ama qatnanaktpämda sa rha armeng däm ga iva qa rhet kä na ut toqoräkt i u rhet sa ama vänbon gärangätäni iva urhi von ama qatnanaktpämda nae ma Jerusalem däm ngät. Bä va iangärhäkt aurha lat di ngärhi sameng irha aut snängaqa ama mär qa dä va ngärhi von ma Engeska rha ama murhämeska. ²⁰ Ut toqoräkt toqoräkt divakt iva qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ut pät iomäkt angät tpäs kärqomni i qaku ut mualat mamär na ama lat kärangätäni i urhit bon dä iangärhäkt ama vänbon ama mor ngät bä bä iarhakt e ma Jerusalem ²¹ inguna nani a ut iva iangärhäkt aurha lat di ama räkt ngät dä ma Engeska aa saqong dä da ama ruvek arhä saqong.

²² Näkt kosaqi urhit täk na akni aurha ruaqa qä na iom bä iaqäkt di qärak i sa ma ama rhäqäp nä imek di sa ut siqut na qa dä ut lu i nani a qa masirhat iva qat tatnärhäm ut. Bä rhäkt di iaqäkt aurha ruaqa di sa nani a qa masirhat mamär iva qa rhet kä na iom inguna sa qat lu i märmär gem ngän iva ngäni von da angän bänbon bä ba ama qatnanaktpämda. ²³ Näkt sävät ma Taitus di qa di gua ruaqa na qa qärakni i ngu na qa un dualat iva un datnärhäm ngän. Dap aiomni aurha ruaiom di sa ama qatnanaktpämda rha rhäk na iom iva in dualat na ama lat ivakt iva iangärhäkt ina lat ngärhit bon da ama murhämeska sage ma Krai. ²⁴ Näkt toqoräkt i ma Taitus kä na aiomni aurha ruaiom da rhän gem ngän dä mamär iva ngän dualat sä rha mamär ivakt iva arhani ama qatnanaktpämda mät ama värhap maos maos ti lu iaqyäkt angän lavuqi dä

va rhat dräm i ma aurha enge sävät angäna lat ama mär ngät di qoki ama engätki na ngät.

9

Rhat Turhämne Na Ama Ligär Bâ Ba Ama Qatnanaktpämda E Ma Jerusalem

¹ Rhäkt di qaku ngut läk iva as ngut säm ama enge bâ ba ngän sävät ama ligär qärangätni iva ngät dân sage ma Ngämuqa aa ruvek e ma Judia. ² Rhoqoräkt dinguna sa nguät dräm i angän däkmunanaska iaqäkt karak i sa ngua sek sä ngän inguna nävät a qa bâ ba ama ruvek nae ma Masedonia i ngu qoar i aingän ama Akaiqaäna di sa ngän däkmu na nas iva ngän datnärhäm mänasäng bät tak mane ama quiaqa. Bâ iaqäkt angän snängaqa rhoqoräkt di sa qa märanas na ama rhäqap na rha iva rha rhatnärhäm. ³ Sokt di rhäkt di ngut täk nä iarhakt aurha ruavek ama dävaung na rha sagem ngän divakt iva qale ngän na ama rhäkmunanaska rhoqor varhäm gua enge qärangätni i sa ngua märhamän bät a ngät sävät a ngän.

⁴ Inguna ngakt bâ guavek nävät ama Masedoniaqäna rha rhet ti na ngo bâ sagem ngän dä rhi lu i as kaku ngän däkmu na nas dä sa va aiut diva aqlus pät a ut bâ qosaqi aingän diva aqlus pät a ngän masirhat mamär. ⁵ Bâ nävät tom däkt dä sa ngua mu gu snäng i ama mär masirhat toqoräkt iva ngu rhäk nä iarhakt aurha ruavek iva rhi er ta rhet sagem ngän bâ va rha rhatnärhäm ngän iva ngäni rhäkmu na ama vänbon gärangätni i sa ngän mumänaris iva ngäni von däm ngät. Rhoqoräkt divakt iva angän bänbon diva ngäni vodäm ngät parhäm aingän maräkt angän snängaqa dap kaku nävät arhani arhä muräkt bâ ba ngän iva ngän dualat toqoräkt.

Ama Ruqa Qärakni I Qät Bon Da Ama Vänbon Nävät Ama Märmärgem

⁶ Mamär iva ngänät dräm doqortäqyia, ama ruqa qärakni i qät kutnanokt ama tmäs maqälak di qosaqi va qä rha ama tmäs maqälak dap ama ruqa qärakni i qät kutnanokt ama tmäs masirhat di qosaqi va qä rha ama tmäs masirhat.

⁷ Aingän moe asägäk asägäk di mamär iva sävetka qat turäkt ba nas iva qä von da ama mämänia varhäm aa snängaqa maräkt. Dap paris kaku nani a qa iva qä von dä guani ura akni qat turäkt iva qa rhualat toqoräkt inguna ma Ngämuqa di märmär gem ga nävät iaqäkt karak i qät bon arhani nävät ama märmärgem. ⁸ Bâ ma Ngämuqa di mamär vät a qa iva qat tatnärhäm ngän mamär iva mämägän sä ngän masirhat mamär vasägos ivakt iva mamär vät a ngän iva ngän dualat na ama lat moe ama mär ngät maos maos. ⁹ Rhangät täkt ama lat di ma Ngämuqa aa enge ngät tamän sävät a ngät toqortäqyia,

“Sa qa are da arhani masirhat dä qa von gärrarhani i ama tläk ta bâ aa lat ama räkt ngät toqoräkt diva qale ngät pasägos.”

¹⁰ Ma Ngämuqa qärakni i qät bon da ama gavämirhong bâ ba ama latka nävät aa erhäs bâ qosaqi qät bon ga rha ama tmäs diva qosaqi qä von ngän da ama gavämirhong masirhat ivakt iva angäna lat ama räkt ngät diva ngärhi sa ama tmäs masirhat. ¹¹ Näkt ma Ngämuqa va qa rhodämne na ngän nä varhäm ama is moe maos maos toqoräkt i ngänit bon masirhat mamär dä va angäna lat toqoräkt pa ngä rhualat sa ama rhäqap na rha ama ruvek iva rhat tes ama mär sage ma Ngämuqa.

¹² Inguna rhangät täkt angäna lat di qaku sokt ngät tatnärha ama tläkta sa arha tläqa dap kosaqi nävät a ngät diva iarhakt ama ruvek tat tes ama mär masirhat sage ma Ngämuqa. ¹³ Bâ qosaqi nävät iangärhäkt angäna lat dä va

rhi von ma Ngāmuqa rha ama murhāmeska inguna sa ngānāt nanakt na ama sameng ama mār ngāt sāvāt ma Kraiis dā sa ngān met parhām ngāt i ngān bon masirhat bā ba rha dā bā ba arhani moe. ¹⁴ Nākt tākt di rhi nān sāvāt a ngān dā nani a rha masirhat iva rhi lu ngān inguna ma Ngāmuqa di sa qa mualat gem ngān masirhat nāvāt aa nāmsāvātki bā sa ngān matnārham da. ¹⁵ Sa ut tes ama mār sage ma Ngāmuqa nāvāt aa vānbon gārangātni i qaku mamār iva aung gā narhodām bāt a ngāt*.

10

Ma Pol Qat Tuqunāga Vāt Ama Ruvek Mamār Sāvāt Aa Lat

¹ Aingo ma Pol di ama ruvek ti qoar i ngu nānbut sā nas māk toqorākt i qali lut ngu na ngān dap ngut tāk na ama enge ama qrot ngāt sagem ngān doqorākt i qale ngo sañis na ngān. Dap ngu nān ngān nāvāt ma Kraiis kārakni i mudu dā qat drām gāt sām ama gaini na nas dā qat tualat sa ama bulap i ² ngu nān ngān ma ama qrot iva qale ngān namāqāne sā ngo iva mamār iva ngua rhamān na ama enge ama qrot ngāt na ama qarāk sāvāt a ngān bāt ama qāvālām gārqomni i saqi qale ngo gem ngān. Varis kre va dā ngu namārhamān sāvāt angān bās toqor ngo i nguāt nanakt i mamār iva ngua rhamān sāvāt iarhakt kārarahe i rhat tu arhā snāng i gua lat di ngāt toqor ama ruvek mavāngam nāmāni ama ivātki arha lat. ³ Bā nāma dā aiut di sa qali lut māni ama ivātki sokt di qaku urhi e rhoqor ama ruvek kārarahani i rha nāmāni qī. ⁴ Inguna ama ulaqi at kārhong gārqārhongni i urhi e nā irhong di qaku ama ulaqi at kārhong na ama slāqyige dap iarhongākt kārqārhong i urhi e nā irhong di sa ma Ngāmuqa qa von irhong da ama qrot ivakt iva irhong ngārhi slava nā ma Sāmga aa qrot. ⁵ Urhit tāksot na ama enge qarangātni i ama ruvek tat tāranas na ngāt kārangāt i ngāt tair sārha ma Ngāmuqa aa lat ngā na ama ruvek arha lat na ama mairnanas moe kārangātni i ngāt tāqāne sa ama ruvek bā qaku qunāga vāt a rha sāvāt ma Ngāmuqa. Dap urhit pāsārha ama ruvek arhā mungāsnāng moe ivakt iva sokt tat tu arhā snāng sāvāt iarhongākt kārqārhong i nani ma Kraiis nā irhong bā va rhat tet nasot irhong. ⁶ Bā vāt ama qāvālām gārqomni i ut lu i sa ngānit pās ma Kraiis aa enge angārha rhāng mamār dā sa ut tākmu na nas iva ut turākt tā iarhakt kārarahe i sa qaku rhit pās angārha rhāng.

⁷ Nani a ngo iva qunāga vāt a ngān sā qarqārhongni i irhong ngāt tāranas māngurāp mā ngān. Ngakt bā aung nāvāt a ngān di sa qat nanakt i qa di ma Kraiis aa latka na qa dā sa mamār iva qat drām i nak aiut di ut toqor qa i ma Kraiis aa latta na ut. ⁸ Ngua mārhamān doqorākt dinguna ma Engeska qa von ngo rha ama qrot ivakt iva ngua rhatnārham ngān iva ngān dān i ama srāp ta ama qatnanaktpāmda na ngān dap kaku va ut naslava na angān gatnanakt. Nākt ngakt bā ngu sek sā nas pit maqālak na ama enge rhoqorākt diva qaku mamār iva aqlus pāt a ngo vāt iangārākt gua enge angāt tpās. ⁹ Nākt kaku nani a ngo iva ngua rhualat sā ngān iva ngānit len ngo nāvāt gua enge qarangātni i ngut sām a ngāt pā gua abukkina bā ba ngān. ¹⁰ Nguāt tamān doqorākt dinguna arhani ama ruvek tat tamān doqortāqyia, “Ma Pol aa abukkina di ama mārān ba angārha enge dā ama qrot ngāt sokt di gem ut di qa rhoqor ama ruqa mavāngam bā aa sameng di qaku ama mārān bām ngāt.” ¹¹ Ama ruvek kārarahani i rhat tamān doqorākt di mamār iva rhat tu

* **9:15** aa vānbon gārangātni i qaku mamār iva aung gā narhodām bāt a ngāt Nguarām dangāt tākt ma Ngāmuqa aa vānbon di aa emga ma Jisas ma Kraiis ura nguarām ngāt di iomākt iva qā vāstāmne na ama Jentailqāna rhi na ama Judaqāna ma ama sāgāge ama slāqyige na ama qatnanaktpāmda.

arhä snäng mamär inguna ama enge qarängätni i ut säm a ngät pä iangärhäkt aurha abukkina rhoqoräkt i qali lut sañis na ngän diva qoki ut tualat toqoräkt parhäm ngät toqoräkt i saqi as pa qali lut gem ngän.

¹² Ama ruvek toqoräkt di sa rhat tair na nas sokt di ngäkti bä ngätki rhoqoräkt i ama vit na rha vät aut pás dä vadi va qale ama qrarähta na ut iva urhi goar i ut di ut toqor ta. Sokt di iarhakt ama ruvek di ama däädända na rha inguna rhat dräm dat tatnävämne na arha lat kane rhi na arhani nävät a rha. ¹³ Sokt di aiut diva qaku ut natmärhamän sävät ama lat e vät ama ivärhimek kärqämekni i sa qaku ma Ngämuqa qa muqunäga bä ba ut iva ut tualat e vät imek ivakt iva urhi sek sä nas. Dap pa sokt ut tamän di sävät ama lat kärängätni i ut tualat na ngät pät ama ivärhimek kärqämekni i sa ma Ngämuqa qa goar na ut iva ut tualat pät imek toqor iosäkt angäna ivärhäs kärqosni i sa ut mualat na ama lat pät a äs. ¹⁴ Sa qaku ut sek sä nas na aurha enge sävät a nas masirhat mavängam doqoräkt i ut tamän sävät aurha lat mänguräp mä ngän. Inguna aiut di nak ama narhoerta na ut kärarhani i sa ut met sa ama sameng ama mär ngät sävät ma Kraiss na gläius bä sagem ngän.

¹⁵ Näkt kaku ut natmärhamän sävät arhani ama latta arha lat i rhoqor qre i sa ut mualat na ngät. Dap nani a ut iva nga rhoqoräkt i angän gatnanäkt sävät ama sameng ama mär ngät ngärhi rhir dä qosaqi va aurha lat di vräs dä m ngät masirhat. ¹⁶ Bä äkt iva u rhet e na ngän bä säva amekni ama ivärhimek bä va urhi sameng na ama sameng ama mär ngät bä va ama ruvek kärarhani i as kaku aung ga sameng bät a rha na ngät. Bä vät iameqäkt ama ivärhimek dä va nguat tamän sävät ama lat kärängätni i aingo maräkt ngua mualat na ngät e. ¹⁷ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ngäkt bä aung anga ruqa di nani a qa iva qät sek sa aung nävät aa lat dä sa mamär iva sokt kät sek sä ma Engeska nävät ama lat kärängätni i sa qa mualat na ngät.” ¹⁸ Inguna iaqäkt kärak i ge ma Ngämuqa di sa mamär na qa di iaqäkt kärak i ma Ngämuqa maräkt kä nän sä qa dap kaku rhä qaräkt i qa nän sä nas.

11

Ma Pol Näkt Ama Iraski Na Rha Ama Ngangda

¹ Sokt di rhäkt di nani a ngo iva ngua rhamän bät ama engirhong gärgärhongni i ngäkt kre ama däädänga aa engirhong. Mamär iva ngänät dräm ba ngän ngän na ngo sä rhärhong däkt gua engirhong. ² Inguna qänäskänes ngo sä ngän masirhat iva mamär na ngän nak kop toqor ma Ngämuqa i qat tualat toqoräkt sä ngän. Sa ngua muqunäga sä ngän iva ngut bon dä m ngän sage ma Kraiss i ngän doqor ama qumärqumär qi ama säs ki ama ruqi bä ba ama sägäk ama gamoeqa iva in dat a ne. ³ Näkt täkt di ngut len sä ngän i varis ngän doqor ma Iv käräktni i ama uiuvärhaqa sa qa mäqäne sä qi bä qia met parhäm aa enge ama iraski na ngät bä va qosaqi rhäkt di ama ruvek ti slava na angän mungäsäng bä va rha rhäqäne sä ngän bä va ngän det daqule angän mämairäs ama mär äs dä ama qumärqumär äs mäni ma Kraiss. ⁴ Inguna ngäkt bä va aung ga rhän gem ngän bä qä sameng sävät akni anga Jisas käräktni i qaku qa rhoqor ma Jisas käräktni i sa ut sameng sävät a qa ura qä sameng sävät akni anga qloqaqa qaräktni i qaku qa rhoqor ama Qloqaqa qaräktni i sa ma Ngämuqa qa von ngän dä m ga ura qä sameng na angätni anga sameng gärgängätni i qaku ngät toqor ama sameng ama mär ngät kärängätni i sa mudu ngän nari ngät nämät ut dä sa ngäni rhäkmu na nas nani a ngät iva ngäni rha ngät. ⁵ Mamär iva ngänät dräm i iarhakt kärarhae i ngän du angän snäng i ama ngangda qararhani i ama moräs na rha sa arha lat di nak iarhakt di qaku rha vit pät ngua väs. ⁶ Näma dä qaku mamär vät a ngo iva nguat tamän mamär

sokt di qunāga vāt a ngo mamār sā ma Ngāmuqa aa enge bā sa vasāgos dā nguāt tuqunāga sā ngāt mamār bā ba ngān bāt kārangāt gua lat moe gem ngān.

⁷ Ngu lu nga ngua mualat na ama vuini rhoqorākt i sa ngua sām ama gaini na nas samanao sāva angāna rem bā ngua sek sā ngān sa rhāvuk toqorākt i ngua sameng bā ba ngān na ama sameng ama mār ngāt kop ākt dap kaku ngān bon ngo rha anga ligār? ⁸ Sa ngua sua nage ama qatnarakpāmda māt apni ama vārhap kārarhani i ngua rha ama ligār na ama matnārhām nagem da ivakt iva nguāt tualat māngurāp mā ngān. ⁹ Nākt toqorākt i sa qale ngo gem ngān bā ngūt lāk nani anga ligār ivakt iva ngāt tatnārhām ngo dā sa qaku ngua von aung nāvāt a ngān da anga mārānga i ngua nān ga rha anga ligār inguna gua ruvek nae ma Masedonia sa rha matnārhām ngo na ama ligār ivakt iva mamār vāt iarhongākt kārqārhong i ngūt lāk nani irhong. Bā nāvāt iangārāhākt gua lat sā ngān inamāk dā sa qaku ngūt bon ngān da anga mārānga bā va qoki as pa nguāt tualat sā ngān doqorākt. ¹⁰ Bā rhoqor tākt i sa qale ma Krai aa engāktki gem ngo dā sa rhangāt tākt gua enge sāvāt a nas kārangāt i qaku ngūt ta anga ligār na ama matnārhām nagem ngān diva qaku mamār vāt aung iva qāt pāsārāhām ngo iva qale nguāt tamān bāt a ngāt bā ba ama ruvek pāt ama ivārhimēk e ma Akaia. ¹¹ Nga rhoqorākt i qaku ngūt ta anga ligār nagem ngān dā sa ngān du angān snāng i qaku gua snāng bāt a ngān? Qaku rhoqorākt inguna ma Ngāmuqa di qat drām i gua snāng bāt a ngān.

¹² Nākt aingo diva qoki as nguāt tualat parhām iangārāhākt gua lat ivakt iva qaku mamār vāt iarhākt kārarhae i rhi sameng sāvāt arha lat i nak tat tualat di qoki rhoqor ngo iva rhat tamān doqorākt. ¹³ Inguna iarhākt di ama iraski na rha ama ngangda bā rha di rhat tualat na ama iraski na ngāt ama lat i rhat tualat na nas ivakt iva ama ruvek tat tu arhā snāng i rha di ma Krai aa ngangda na rha. ¹⁴ Bā qaku ngūt sarmāndām doqorākt inguna qāqi ma Sāmga di sa qat tualat na nas ivakt iva ama ruvek tat tu arhā snāng i qā di ama ensel na ama neraqa. ¹⁵ Bā mamār iva qale ut natsarmāndām doqorākt i aa latta va aa rem di qosaqi rhat tualat na nas ivakt iva ama ruvek tat tu arhā snāng i rha di ama latta qārarahani i rhat drām dat tualat na ama rākt ngāt ama lat. Nākt pa mugas nasot dā ma Ngāmuqa va qā sangām na rha vāt iangārāhākt arha lat angāt tpās.

Ma Pol Qat Don Sāda Ama Mārān Angārha Ron Doqorākt I Ama Ngangga Na Qa

¹⁶ Qaku nani a ngo na ngān iva ngān du angān snāng i aingo di ama dādānga na ngo. Sokt di ngākt bā ngān du angān snāng i ama dādānga na ngo dā sa mamār iva ngāni qyiradeng na ngo iva ngo rhoqorākt ivakt iva ngu sek sā nas nā gua enge sāvāt gua lat pāt ama qāvālām ama qot ām. ¹⁷ Nākt pāt iomākt ama qāvālām gārqomni i ngūt sek sā nas i nguāt tamān sāvāt gua lat di sa qaku nguāt tamān doqor ma Engeska dap kinak nguāt tamān doqor ama dādānga. ¹⁸ Ngākt bā arhani māngurāp mā ngān di sa rhat tamān masirhat sāvāt arha lat toqor ama ruvek nāmāni ama ivātki rhat drām dat tamān doqorākt dā va qosaqi aingo diva nguāt tamān doqorākt. ¹⁹ Rhoqorākt dinguna sa nguāt nanakt i aingān gārarahae i ngān du angān snāng i ama mādrāmda na ngān diva ngānit pās gua enge angārha rhāng inguna sa ngānāt drām ba ngān ngān na arhani ama dādānda sa arha enge. ²⁰ Nguāt tamān doqorākt dinguna vāt ama qāvālām gārqomni i aung gat tualat na nas iva qā morāsne vāt angān bās dā sa aingān di mārmar gem ngān bā ngānit sām ama gaini na nas sāva aa rem. Bā qosaqi nga rhoqorākt i aung gat narhāgār sā ngān iva ngānit bon ga rhā guarhong masirhat ura qā iras tām ngān iva nani ligār ura qāt sek sā nas i qat tamān masirhat sāvāt aa lat ura qā slava na ngān na ama enge ama vu ngāt

dä sa ngän du angän snäng i maräkt toqoräkt. ²¹ Ngu lu i nga mamär iva aqlus päta ut i sa qaku nani a ut iva urhi slava na ngän doqor iarhakt kärarhae i sa rha mualat toqoräkt sävät a ngän?

Sokt di rhäkt di sa nguat tamän doqor ama däädänga bä äkt i agini qärqäni i rhit sek sä nas nävät ini diva qosaqi ngo diva ngut sek sä nas nävät ini. ²² Nga rhi qoar i rha di ama Judaqäna na rha? Ari, qosaqi aingo di ngo nävät ama Judaqäna. Nga rhi qoar i rha di ama Israelqäna na rha? Ari, qosaqi aingo di ama Israelqäna na ngo. Nga rhi qoar i rha di rha nävät ma Abraham aa enevaqi? Ari, qosaqi aingo di ngo nävät iaqäkt aa enevaqi. ²³ Nga rhi qoar i rha di ama latta na rha bä bä ma Kraiss? Aingo di sa ngua met e na rha i ma Kraiss aa latta na ngo dap toqoräkt di sa nguat tamän i ngäkt kre i guani na ngo mamär. Inguna ma ama rhäqäp nä imek dä sa qale ngo va ama tpäskiarharhäng dä ma ama rhäqäp nä imek dä sa ama ruvek ti arhäktgyäm sä ngo bä sai dä sa qorhäs iva ngu näp.

²⁴ Vät ama qävälöp ama ngärhäqyet na ap ñismäne dä sa ama Judaqäna rhat täranäs ngo ma ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem da qäraet da levaet nä imek na ama vugurqa. ²⁵ Näkt kosaqi vät ama qävälöp ama däpquap ñismäne dä sa rha arhäktgyäm sä ngo na ama edäm. Dä maos päta aomni ama qäväläm dä sa rha rhumät na ngo na ama dui dä qosaqi vät ama qävälöp ama däpquap ñismäne dä sa mava na ama mlaus sä ngo vä garäska bä ama bängagi ama sägäkt ki na ama qunäga ama sägäkt di sa qale ngo dä iomäkt ama qäväläm angärha ron bät garäska aa rhäng. ²⁶ Bä varhäm ama is masirhat kärangättni i sa nguat tet parhäm ngät dä rhärhong därhäkt ngät dän bät a ngo i sai dä qorhäs iva sokot na ngo rhoqoräkt i ngut sek mäni ama reng ama mor ngät ura sai dä ama suarha rhi slava na ngo ura sai dä gu qärhae maräkt ama Judaqäna ura ama Jentailqäna rhi slava na ngo ura sai dä qorhäs iva sokot na ngo mät ama värhap ama mor ap ura vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs ura sai dä vä garäska ura sai dä iarhakt kärarhae i rhi iras i rha rhoqor ama qatnanaktpämda rhi slava na ngo.

²⁷ Bä dä iangärhäkt gua lat angärha ron di sa ngua mualat masirhat dä sa nguat don säda ama märän angärha ron bä näva ama rhäqäp ama bängang di qaku ngu mänatäm dä sai dä anoeng mä ngo dä aqäsäk ngo ura sai di qaku ngu namäs päta ama qäväläm ama uiu äm ura sai di ais ngo inguna qaku gu nga boi masirhat iva nguat don mät ngät nämät ama iski. ²⁸ Näkt kosaqi savono sävät iangärhäkt gu märän angärha rhäng dä sa ngut ta ama qänäskänes pasägos sa ama qatnanaktpämda nämät ama värhap moe. ²⁹ Bä nga rhoqoräkt i arhani aurha ruavek di qaku arha anga qrot masirhat dä sa ngut ta ama märänga sä rha dä qosaqi rhoqoräkt i akni aurha ruaqa qa mäqäne sä akni bä qat tualat na ama vuini dä sa uraqi dä gua ron masirhat nävät iangärhäkt ama lat.

³⁰ Ngäkt bä mamär iva nguat tamän masirhat sävät gua lat kärangättni i sa ngua mualat na ngät dä va nguat tamän masirhat sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhi sameng ba ama ruvek i aingo di qaku gu nga qrot masirhat. ³¹ Ma Ngämuqa qärakni i ma Engeska ma Jisas aa mamäk dä aa Ngämuqa na qa qärak i vasägos dä sa urhit sek sa aa ngärhipki di sa qat dräm i qaku ngu iras täm ngän sävät iarhongäkt. ³² Näkt toqoräkt i sa qale ngo e mät ama värhäm ama mor äm ma Damaskus dä sa ama tpäskinaqa va ama vitnaqa ma Aretas aa rem di qat narhäk mamär sämät ama värhäm angärha tmon nani a ngo iva rhi sangar a ngo. ³³ Sokt di rha anbut sä ngo mät ama liqi ama gaini na qi qäraktni i qi rhoqor ama tmongi qäräkt i rhäkt puk mäni

ama lurhaqi mät ama uratki ama mor qi samäk bä ngua ang masirhat i qaku rha lu ngo.

12

Ma Pol Aa Nämñäm Näkt Ianiäkt Kärqäni I Ini Nage Ma Sämga Qärqäni I Ini Ngärhit Bon Ma Pol Ta Ama Ruanini

¹ Aingo diva qoki as nguät tamän i nämä dä sa iangärhäkt gua enge di qaku ngä namatnärha aung. Sökt di nak saqi rhäkt diva nguät tamän sävät ama nämñäm nage ma Engeska bä ba ngo dä sävät iarhongäkt kärqärhong i qa qur a ngo rhäm irhong. ² Näkt nguät dräm akni ama ruqa qarakni i qat nanakt nä ma Engeska. Iaqäkt ama ruqa di mudu vät aomni ama qäväläm gärqomni i ama rhodäm nävät a äm bä sarhäkt di ama ngärhäqyisem da levaet na ama qoeo di sa iaqäkt ama ruqa di ma Ngämuqa qa rha qa rhävit säda ama dävagukt na qi ama usäpki arha ron sa äkt i qale ma Ngämuqa e. Sökt di qaku nguät dräm i qa met tävit sa aa släqyige ura qaku dap sökt ma Ngämuqa qat dräm.

³⁻⁴ Näkt pa saqi as ngua rhamän i sa nguät dräm i iaqäkt ama ruqa di sa ma Ngämuqa qa rha qa sa äkt säva ama ivärhäs na ama märmärgem sökt di qaku nguät dräm i qa met sa äkt di sa aa släqyige ura qaku. Bä iaqäkt ama ruqa qa nari iarhongäkt kärqärhong i ama ngaip irhong gärqärhong i qaku mamär vät aung iva qä natmärhamän särha ama ruvek nä irhong. ⁵ Näkt pa nguät mair bä bä iaqäkt ama ruqa bä nguät tamän masirhat sävät a qa dap pa qaku ngu natmärhamän masirhat sävät a nas dap kinak pa sökt nguät tamän sävät kärqärhongni i irhong ngät täqäne sa ama ruvek bä rhat lu ngo i ngo rhoqor ama ruqa qarakni i qaku aa anga qrot masirhat.

⁶ Sökt di ngäkt bä nani a ngo iva nguät tamän masirhat sävät a nas dä vadi va qale nguät tamän doqor ama dädänga inguna va nguät tamän särhäm ngän na ama engäktki. Sökt di qaku ngu natmärhamän masirhat sävät a nas i varis äkt dä ngän natmu angän snäng i ngu moräsne rhävuk pa angän bäs nävät iarhongäkt. Dap kinak nani a ngo iva sökt ngän datnävamne na ngo nävät iangärhäkt gua lat dä nävät iangärhäkt gu rhisu. ⁷ Näkt iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa qur a ngo rhäm irhong di ama moräs nä irhong mamär bä äkt i sa qa rhares pät ma Sämga aa rhäng bä qa rhäk na akni ama iauska bä qa von ngo rha ani qärqäni i ini angät ruanini di rhoqor qre i rhit kut mät na ngo na ama gärgärqa. Qa mualat toqoräkt diväkt iva qale ngu nasek sä nas nävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Kraisk ka muqunäga sä irhong ba ngo.

⁸ Madäpguamek dä sa ngua nän ma Engeska ma ama qrot iva qa rhät ianiäkt ama ruanini nae nävät a ngo. ⁹ Sökt di qa märhamän särhäm ngo rhoqortäqyia, “Sa gu nämäsävätki qaraktni i qia e vät a nge di sa mamär na nge nävät a qi inguna ngut bon da ama qrot masirhat mamär bä bä iarhakt kärarhae i qaku arha anga qrot masirhat.” Bä äkt i nävät iomäkt dä sa va märmär gem ngo i nguät tamän masirhat sävät kärqärhongni i irhong ngät täqäne sä ngo bä qaku gu nga qrot masirhat iväkt iva ma Kraisk aa qrot diva qale ngät pät a ngo. ¹⁰ Bä nävät ma Kraisk diva märmär gem ngo rhoqoräkt i qaku gu nga qrot masirhat dä rhoqoräkt i ama ruvek tat tamän bät ama enge ama vu ngät sävät a ngo dä rhoqoräkt i nguät don säda ama märän angärha ron dä rhoqoräkt i ama ruvek ti sangäm na ngo mavängam bä qosaqi rhoqoräkt i qale ngo da ama sigutsiqut ama mor ngät angärha ron. Va märmär gem ngo inguna vät ama qäväläm gärqomni i qaku gu nga qrot masirhat dä sa gu qrot masirhat ngät dän nage ma Kraisk.

Ma Pol Aa Qänäskänes Sävät Ama Qatnanaktpämda E Ma Korin

11 Iangärhäkt gua enge qärangätni i sa nguat tamän bät a ngät sävät a nas di ngät toqor ama dädänga aa enge. Sokt di nak kop aingän äkt di qärrarhani na ngän i sa ngän mäqäne sä ngo bä ngua märhamän doqoräkt inguna vadi mai mamär iva ngäni sameng mamär bä ba ama ruvek sävät gua lat. Näma dä äkt bä qaku ama moräs na ngo sokt di iarhakt kärerhae i ngän du angän snäng i rha di ama moräs na rha ama ngangda di qaku rha vit pät ngua väs sa arha lat. 12 Näkt toqoräkt i qale ngo mänguräp mä ngän dä sa ngua mualat ma ama qrot toqor ama ngangga ama engätki na qa sa ama bulap ama mor ngät i na ama muqunän ngä na ama lat kärangätni i ngät dän masärmän bä sävät ama qrot ngät ama lat. 13 Sa ngua mualat na ama lat sävät a ngän di qoki ngät toqor iangärhäkt ama lat kärangätni i sa ut mualat na ngät sävät ama qatnanaktpämda nämät apni ama värhap. Sokt di angätni gua lat kärangätni i qaku ngua mäqäne dä mamär na ngät ngu na ngän di qaku ngua nän ngän iva ngän datnärhäm ngo na anga ligär. Nguaräm mamär iva ngu nän iva ngäni qyiradeng ba ngo sä iangärhäkt gua lat.

14 Rhäkt di nguat tuqunäga vät a ngän i ngut täkmu na nas irhä gua däpguamek na äs gu mänmänäs sagem ngän. Näkt kaku nani a ngo iva ngu von ngän da anga märänga iva ngän datnärhäm ngo na anga ligär inguna qaku nani a ngo na angän gärhong dap kinak aingän maräkt di nani a ngo na ngän. Inguna qaku ama rhoes arha lat iangärhäkt kärangätni iva rhat turhämmne na ama ligär iva bä ba arhä mamäqiom dap kinak arhä mamäqiom ina lat iangärhäkt kärangätni iva init lu vät in oes. 15 Bä äkt i märmär gem ngo masirhat iva ngut bon ngän dä gu qärhong moe bä qosaqi va ngua rhualat na ama lat moe ivakt iva ngua rhatnärhäm ngän sä angäna iar. Qre va gua snäng bät a ngän masirhat dä sa nga va aingän di nak kop angäna snäng bät a ngo maqälak? 16 Ngänät dräm i sa qaku ngut bon ngän da ama märänga iva ngän datnärhäm ngo na ama ligär sokt di arhani nävät a ngän di rhat tamän bät ama iraski na ngät ama enge sävät a ngo qärangätni i rhi qoar i aingo di ama mädrämga na ngo masirhat bä sa ngua irastäm sä ngän bä ngua rha angän ligär. 17 Nga guavek nävät iarhakt kärerhae i sa ngua rhäk na rha sagem ngän di irastäm sä ngän bä rha rha angän ligär bä ba ngo? 18 Ngua nän ma Taitus ma ama qrot iva qa rhet sagem ngän näkt kosaqi ngua rhäk na akni aurha ruaqa iva qa rhet kä na qa. Nga ma Taitus ka irastäm sä ngän bä qa rha angän ligär? Nga un moe ngu na qa di qaku un dualat nävät ama engätki? Bä nga qärangätni auna lat kärangätni i sa un dualat na ngät sagem ngän di qaku ngät toqorne?

19 Nguaräm dä namäk di sa ngän du angän snäng i ama enge vä rhakt täkt gua abuk divakt iva urhit täqyas na ama ruvek arha enge sävät a nas kärangätni i qaku ama räkt ngät. Nak tangät täkt ama enge qärangätni i ut tamän bät a ngät inguna nävät iomäkt i sa sägäni na ut ut nä ma Krai di sa ma Ngämuqa qat nari ngät bä ngät moe divakt iva ngät tatnärhäm ngän gärerhae i gua snäng bät a ngän iva ama qrot angän gatnanakt mäni ma Krai.

20 Sa ngua säm doqoräkt sävät a ngän dinguna ngut len i varis pät ama qäväläm gärqomni i ngua rhän gem ngän dä va ngu lu i ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i qaku nani a ngo iva ngän dualat nä irhong. Ura varis ngän nalu ngo i ngu natmualat nä qärqärhongni iva qaku nani a ngän iva nguat tualat nä irhong. Ngut len i varis guavek nävät a ngän diva rhat täranas na ama engirhong sävät a ne qärqärhongni i rhir qur ne ura va arha anga snängaqa anga vu qa sävät arhani arhä qärhong ura va rhäqap ta na ama uraqi sävät arhani ura va rhat tualat nävät ama uraqi sävät a ne ura va rhat tamän mava na arhani ura va rhi vräs da ama enge ama iraski na ngät

sävät arhani ura va märmär gem da i rhat tair na nas sa arha lat ura va rhat tuinirqi mänguräp mä ngän bät angäna iar dä vät angäna lat. ²¹ Ngut len i nga rhoqoräkt i saqi as pa ngua rhän gem ngän dä varis ma Ngämuqa qä nasäm ama gaini na ngo bä va airäs ngo masirhat nävät a ngän gärrarhae i mäqi ngän dualat na ama vuirhong näkt täkt di qoki as kaku ngän näpgoer na nas nämät irhong. Nguaräm guavek nävät a ngän di as tat tu arhä snäng sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä arhani di as tat tualat na ama lat na ama qavatka maos maos dä arhani di as tat tualat nä qarqärhongni i ama qluqi vät irhong angät tpäs.

13

Ma Pol Aa Rhonsävät Ama Dängdängini Na Ngät

¹ Rhos täkt diva gua däpguamek na äs gu mänmänäs sagem ngän. Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i ama enge na ama rhäksärhäm sävät aung anga ruqa sa ama lat kärangätni i qa mualat na ngät di mamär iva vasägos dä va ama udiom ura ama dävaung na rha ama ruvek ti sämaengätkti na ngät i rhi qoar i qoki rha lu qa i qa mualat na ngät. ² Mäqi di sa ngua rhon sävät iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama vuirhong bä sävät arhani moe nävät a ngän näkt täkt i sa qale ngo safis na ngän dä qosaqi ngut don sävät a rha. Ngut don sävät a rha rhäkt di rhoqor mäqi i sa ngua rhon sävät a rha vät gua unmem na äs gu mänmänäs iva nga rhoqoräkt i saqi as pa ngua rhän sagem ngän dä sa va qaku gua qlak na rha dap kinak pa ngu sangäm na rha mamär. ³ Va ngua rhualat toqoräkt dinguna nani a ngän iva ngänät dräm mamär i gua enge di ngät nage ma Krai. Varis ngän du angän snäng i qa di qaku aa anga qrot masirhat inguna nasot diva ngäni lu aa qrot mamär mänguräp ma ngän. ⁴ Inguna sa rha edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa i qaku aa anga qrot masirhat sokt di rhäkt di sa qat däqäm nävät ma Ngämuqa aa qrot. Bä qosaqi aiut di ut toqor qa i qaku urha anga qrot masirhat sokt di rhoqoräkt iva ut tualat na aa lat mänguräp mä ngän dä sa va ut turäkt ut na qa nävät ma Ngämuqa aa qrot.

⁵ Mamär iva ngän moe asägäk asägäk di ngiat tatnävämne na nas ivakt iva ngi lu ivar ngiat tet parhäm gi gatnanakt mamär ura qaku. Nga qaku ngänät dräm i ma Jisat ma Krai di qa e väm ngän? Varis kre va i sa ngia matnävämne na nas dä sa ngia lu i qaku ngia män bät ama muqutka qaraki i nge nämäni ma Krai. ⁶ Nguat nanakt iva qunäga vät a ngän i sa ut män bät ama muqutka dap kaku qot däm ut. ⁷ Sokt di urhi nän ma Ngämuqa iva qale ngän natmualat na ama lat ama vu ngät. Qaku urhi nän doqoräkt ivakt iva ama ruvek tat tu arhä snäng i aiut di ama ngangda ama engätkti na rha na ut dap kinak pakt iva ngän dualat na ama lat kärangätni i ama räkt ngät i nämä dä ama ruvek tat tu arhä snäng i qaku ama ngangda ama engätkti na rha na ut.

⁸ Inguna qaku mamär vät a ut iva ut tualat na ama lat kärangätni i ngät tair särha ama engätkti dap kinak mamär iva sokt ut tualat na ama lat kärangätni i ngät tet parhäm gi. ⁹ Aiut di märmär gem ut pät ama qäväläm gärqomni i qaku aurha anga qrot masirhat dap aingän di angän qrot. Iomäkt kärqom i sa urhi nän sävät a äm diva ma Ngämuqa qa rhatnärhäm ngän bä va ngän det parhäm aa snängaqa mamär. ¹⁰ Näkt as pä gu mänmänäs angät kamäs sagem ngän dä sa ngut säm dangät täkt ama enge vä rhäkt täkt ama abuk ivakt iva qaku mamär iva ngu navon ngän da anga enge anga qrot ngät nävät ama qrot kärangätni i ma Engeska qa von ngo rhäm ngät toqoräkt i ngua rhän gem ngän. Sa qa von ngo rhä iangärhäkt ama qrot ivakt iva ngua rhatnärhäm ngän sa angän gatnanakt dap kinak kaku va ngu slava na ngät.

Ma Pol Aa Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

¹¹ Gua ruavek, täkt diva ngua rhu dä gua enge angät tpäs dä va ngu qoar na ngän i sa mamär iva märmär gem ngän. Mamär iva ngän dualat na ama räkt ngät ama lat dä va ngäni sämaqrot na ne dä va sägäni na ngän sa ama snängaqa sävät ama lat kärangätni i ama räkt ngät dä va qale ngän moe sa ama bulap. Ngakt bä va ngän dualat toqoräkt dä va ma Ngämuqa qäarakni i qat dräm gät bon da ama lavuqi dä ama bulap diva qale qa gem ngän.

¹² Mamär iva ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem*. ¹³ Ama qatnanaktpämda moe narhe rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän.

¹⁴ Mamär iva ma Engeska ma Jisas ma Kraisa aa niamsävätki näkt ma Ngämuqa aa lavuqi näkt ama mär äs ama mämugunäs mänguräp mä ngän nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa va qale ngät gem ngän moe.

* **13:12** ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqya, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kärangätni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

Ma Galesiaqäna

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama värhap na ama qatnanaktpämda e vät am ngärhätkta ma Galesia.

Arhani ama Judaqäna sa rha män säva ama värhap e vät ma Galesia bä rhat tamän ma ama qrot iva ama qatnanaktpämda rhat tet parhäm angätni ma Ngämuqa aa Muräkt angät kärhong. Rhi goar i ma Pol di qaku ama engätki na qa ama ngangga inguna qä sameng i isiska vät a rha iva qaku rhat tualat toqoräkt. Sökt di ma Pol qa muvät pät arha enge rhoqoräkt i qä sameng iva ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong grekt bä rhat nanakt bä nävät arhä qatnanakt diva qale rha da ama iaräs na ngät ama iar angärha ron na ama isiska nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa iva rhat tualat na ama räkt ngät ama lat. Iangärhäkt ama räkt ngät ama lat di qaku ngät tumaiar ut dap kinak ngät dän nasot toqoräkt i ut däqäm i ama qatnanaktpämda na ut bä na äkt dä urhi siqut iva ut tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa mamär. Ma Pol qät säm di sage ama qatnanaktpämda iva rha rhair särhä iarhakt ama Judaqäna arhä rhisu ama iraski na ngät dap pa evär däm da sämäni ama iska na ama engätki i ma Jisas.

Ma Galesiaqäna di qi su ut i sävetka qat dän i ama rätkta na qa dä ma Ngämuqa aa saqong di sökt nävät aa qatnanakt dap saqi as kaku nävät guani.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-9)

Ma Pol Qät Täväksäs Säväät Aa Lat Kärangätni i Qä Sameng Säväät Ama Isiska

Dä Ama Qatnanakt (1:10-2:21)

Ama Rhisu Säväät Ama Qatnanaktpämda Arha Iar Na Ama Isiska Dä Na Ama Qatnanakt (3-4)

Ama Lat Kärangätni Iva Ut Tet Parhäm Ngät Dä Rhangät Täkt Ama Iar Na

Ama Isiska Dä Na Ama Qatnanakt Angärha Ron (5-6:10)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (6:11-18)

Ma Pol Qa Säma Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Galesia

¹ Aingo ma Pol di ama ngangga na ngo nävät ma Jisas ma Kraisk näkt nävät ma Ngämuqa ama Ngätmamäk kärakni i sa qa märanas nä ma Kraisk nämäät ama tñäpki. Dap kaku ama ngangga na ngo nage ama ruvek ura nävät a rha.

² Aingo näkt säväät aurha ruavek ama qatnanaktpämda qararhani i qale rha rhi na ngo di urhit täk na aut märmärgem sagem ngän

dä ngut täk nä rhangät täkt ama enge sage ama qatnanaktpämda e va ama ngärhätkta ma Galesia.

³ Mamär iva ama niamsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraisk ⁴ kärakni i sa qa vodäm mes bä sokot na qa särha aurha vuirhong ivakt iva qa rhuisiska vät a ut nämät tom däkt ama qäväläm gärqomni i ama ruvek tat tualat na ama vuirhong. Bä qa mualat toqoräkt di varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa qarakni i aut mamäk na qa ⁵ qarakni i mamär iva ama ruvek tit bon da ama murhämeska sagem ga vasägos. Ngätki rhoqoräkt.

Saqi As Kaku Agung Anga Sameng Anga Mär Ngät Nga E

⁶ Nak kräk mät ngo mamär nävät na ngän i ngän lir ngän bon da angäna rhängitnäk säväät ma Ngämuqa qarakni i qa armeng däm ngän nävät ma Kraisk aa niamsävätki bä ngän dong säväät angätni ama sameng gärangätni i ngät maos.

⁷ Dap kaku ngu qoar i saqi as agung anga sameng anga mär ngät nga e. Sökt di arhani ama ruvek ta e iarhakt kärarhae i rhit sämadädän na ngän bä nani a rha iva rhi näpgoer na ama sameng ama mär ngät sävät ma Kraiss bä ngät dän maos. ⁸ Näma dä qäqi aung nävät a ut ura anga ensel näda ama usäpki arha ron gä sameng na agung anga sameng gärangätni i qaku ngät toqor iangärhäkt ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ut sameng na ngät bä ba ngän di mamär iva ma Ngämuqa qä sangäm na qa mas. ⁹ Sa rhoqor mäqi ut tamän bä saqi as täkt di nguat tamän i ngakt bä aung gä sameng ba ngän na agung anga sameng gärangätni i qaku ngät toqorne na ama sameng gärangätni i sa ngän da ngät dä mamär iva mä Ngämuqa qä sangäm na qa mas.

¹⁰ Mäniekt? Nga rhäkt di ngut näm nani anga rhases nage ama ruvek ura nage ma Ngämuqa? Nga nguat tamän doqor täkt divakt iva märmär ge ama ruvek nävät a ngo? Ngakt bä va nguat tualat toqoräkt dä mai mamär iva qaku ma Kraiss aa latka na ngo.

Ma Ngämuqa Qa Mes Ma Pol Ivakt Iva Aa Latka Na Qa

¹¹ Gua ruavek, nani a ngo iva qunäga vät a ngän i ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ngua sameng na ngät di qaku ngät dän nage ama ruvek.

¹² Inguna sa qaku ngua rha ngät nage aung anga ruqa ura aung ga su ngo rhäm ngät dap kinak sa ngua rha ngät i ma Jisas ma Kraiss ka qur a ngo rhäm ngät.

¹³ Sa ngän nari sävät gua iar mudu rhoqoräkt i qale ngo da ama Judaqäna arha iar angärha ron bä ngänät dräm i sa ngu sangäm na ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa mavängam doqoräkt bä nani a ngo iva ngu sot na rha. ¹⁴ Bä aingo di sa ngua met e na ama Judaqäna qärarhani i ngu na rha ut koeo rhoqorne rhoqoräkt i sa nguat tualat parhäm ama Judaqäna arhä qatnanakt bä sa ama qrot gu snängaqa iva arhani diva rhit päas aut mamäkkäna arhä qärhong mamär. ¹⁵ Sökt di nasot dä iaqäkt kärak i qa arñis na ngo sagem mes as toqoräkt i qaku gu nanäk kia sa ngo qaräkt i qa armeng däm ngo nävät aa nämsävätki ¹⁶ di sa mär gem ga iva qa rhuqunäga sa aa emga bä ba ngo ivakt iva aingo diva ngu sameng sävät a qa e mänguräp ama Jentailqäna. Näkt päät iomäkt ama qäväläm di qaku ngua met sage aung anga ruqa ivakt iva qat tuqunäga vät a ngo sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ngua lu irhong. ¹⁷ Bä qosaqi qaku ngua met sämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem sage iarhakt kärarhae i mudu rha er ta män i ama ngangda na rha näkt nasot dä sä ngo dap kinak ngua märanas bä ngua met sävät ama ngärhäkta ma Arabia. Näkt nasot dä saqi evär däm ngo sämät ama värhäm ama mor äm ma Damaskus.

¹⁸ Näkt nasot ama dävauq ama qoeo dä ngua märanas bä ngua met sae ma Jerusalem ivakt iva ngu lu ma Sefas* bä qale ngo e gem ga vät ama ngärhäqyisem da qäraet na ama qunäng. ¹⁹ Sökt di qaku ngua lu aung nävät arhani ama ngangda dap sökt ma Engeska aa lätkka ma Jems. ²⁰ Ma Ngämuqa sa qat dräm i rhangät täkt ama enge qärangätni i ngut säm a ngät di ama engätkki na ngät.

²¹ Näkt nasot dä ngua märanas bä ngua met sävät ama ngärhäqyiom ma Siria dä ma Silisia. ²² Bä rhoqoräkt päät iangärhäkt ama rhodäm di ama qatnanaktpämda mäni ma Kraiss nävät ama ngärhäkta ma Judia di qaku rhat dräm a ngo inguna qoki as kaku rha lu ngo. ²³ Iarhakt ama qatnanaktpämda

* **1:18** ma Sefas Rhakt täkt ama ngärhipki di at tarimini na ama enge ama Aramaik di "ama duiqa." "Ma Pita" di qosaqi ama sägäni nä ini ama rharimini na ama Grikkäna arha enge rhoqoräkt. Ma Pol qat dräm gat tes ma Pita i ma Sefas pa angätni aa abukkina.

di sokt tat nari ama enge qārangātni i ngāt tamān doqortāqyia, “Iaqākt kārak i mudu qat drām gā sangām na ut mavāngam ivakt iva qale ut nanakt di sa rhākt di qā sameng sāvāt ama qatnanakt kārangātni i sa māqi di qā siqut iva qā slava na ngāt.”²⁴ Bā nāvāt tangāt tākt gua lat dā sa rha ansās sage ma Ngāmuqa.

2

Arhani Ama Ngangda Rha Ar Sā Ma Pol Sa Aa Sameng

¹ Nākt nga nasot ama ngārhāqyisem da levaet ama goeo dā ngu nā ma Barnabas un mārānas bā un met saqi as sae ma Jerusalem. Rhoqorākt di qosaqi ngua rhāqoar sā ma Taitus bā ngu na qa. ² Ngua met sae inguna ma Ngāmuqa qa qoar na ngo iva ngua rhes sae. Nākt sokt ut sā nas i vāstāmne na ut ngu nā qārarhani i ama ruvek tat tu arhā snāng i ama vit na rha ama narhoerta na rha. Bā ngua mārhamān sārham da i ngut tāvāksās bā ba rha sāvāt ama sameng ama mār ngāt kārangātni i sa ngu sameng na ngāt bā ba ama Jentailqāna. Ngua mualat toqorākt dinguna nani a ngo iva qārangātni gua lat i māqi ngua mualat na ngāt bā sāvāt kārangātni iva as pa nguāt tualat na ngāt diva qaku rhat tair sārham ngāt.

³ Qāqi ma Taitus kārakni i qale qa qā na ngo qārak i qa di qa nāvāt ama Grikkāna di qaku aung ga mārhamān ma ama qrot iva rhi dākt sāng mā qa ⁴ i nāma dā arhani ama ruvek kārarhani i rhi iras tām na nas i ama qatnanaktpāmda na rha di nani a rha rhoqorākt. Iarhakt di sa rha mār sā māngurāp mā ut ivakt iva rhat nañām mamār bā rhat lu aurha lat kārangātni i ut tualat na ngāt sa ama isiska nāvāt ma Jisas ma Kraiss. Sa rha mualat toqorākt divakt iva rha rhualat sā ut iva qaku isiska vāt a ut dap pa ama latta na ut pa arha rem. ⁵ Sokt di qaku ut sām ama gaini na nas sāva arha rem bā qoki sa qāqi qaku ut mualat maqālak toqorākt inguna sa nani a ut iva bā ba ngān na ama engātki qārakni i sokt ki qiat tet nāvāt ama sameng ama mār ngāt.

⁶ Nākt iarhakt kārarhae i sa ama ruvek tat tu arhā snāng i ama vit na rha ama narhoerta di aingo di qaku qānāskānes ngo nāvāt a rha inguna ma Ngāmuqa di qaku qāt tāk sa arhani dap kaku rha arhani. Iarhakt ama narhoerta di qaku aung nāvāt a rha qa mu guani sāmāni gu sameng. ⁷ Dap kinak iarhakt ama narhoerta di rha lū mamār i ma Ngāmuqa sa qa rhāk na ngo sa ama sameng ama mār ngāt bā ba ama Jentailqāna di qoki rhoqor qa i sa qa rhāk nā ma Pita sā iangārkhākt ama sāgāngāt ama sameng bā ba ama Judaqāna. ⁸ Inguna ma Ngāmuqa qārakni i qa mualat nāvāt ma Pita sa ama sameng ama mār ngāt bā ba ama Judaqāna di qosaqi qa mualat nāvāt a ngo rhoqorākt ivakt iva ngu sameng bā ba ama Jentailqāna.

⁹ Nākt nga rhoqorākt i ma Jems nākt ma Sefas nākt ma Jon gārarhani i ama qatnanaktpāmda rhat lu rha i ama narhoerta mamār na rha bā ba rha rhat lu mamār nā iaqyākt ama nāmsāvātki qārakt i sa ma Ngāmuqa qa von ngo rhām gi dā sa rha sangar un dākt ngu nā ma Barnabas na ama arsās ivakt iva aiun di mamār iva un det sage ama Jentailqāna dap ta diva rha rhet sage ama Judaqāna. ¹⁰ Bā vāt iomākt ama qāvālām dā sokt ta nān un ma ama qrot iva un diva qale rātrāt pāt a un na ama tlākta bā iangārkhākt ama lat di qārangāt i nani a ngo masirhat iva nguāt tualat na ngāt.

Qaku Mārmār Ge Ma Pol Nāvāt Ma Pita Aa Lat

¹¹ Sokt di nga rhoqorākt i ma Sefas ka mār sāmāt ama vārham ama morām ma Antiok dā ngua mārhamān marākt sāva aa uvās i ama lat kārangātni i

qat tualat na ngät di qaku ama räkt ngät. ¹² Inguna qa di qat dräm gat täs kä na ama Jentailqäna bä dängdäng i ma Jems ka rhäk na arhani ama Judaqäna sagem ga. Bä nga rhoqoräkt i iarhakt ta män gem ga dä sa qaku qat täs kä na ama Jentailqäna dä qa arñis na nas näväm da inguna qät len iarhakt kärarhae i nani a rha iva ama qatnanaktpämda moe diva ama ruvek ti dakt säng mä rha. ¹³ Bä ama Judaqäna moe qärrarhani i qale rha rhi nä ma Pita di rha moe rhi na qa rha mualat nä iangärhäkt ama lat na ama iraski bä qäqi iangärhäkt arha lat ngä mäqäne sä ma Barnabas bä qa säp.

¹⁴ Sokt di nga rhoqoräkt i ngu lu arha lat kärangätni i qaku ngät tet parhäm ama sameng ama mär ngät angärha engätki dä sa ngu snanbät sä ma Sefas da arhä saqong moe doqortäqyia, “Ngakt bä ainge di ama Judaqa na nge näkt kale nge rhoqor ama Jentailqa dap kaku rhoqor ama Judaqa dä sa ngu lu mäniekt bä ngiat täqäne sa ama Jentailqäna iva qale rha rhoqor ama Judaqäna?”

Ama Ruqa Diva Qa Rhän I Ama Räkka Na Qa Nävät Aa Qatnanakt

¹⁵ Aiut di ama Judaqäna na ut pät ama qäväläm gärqomni i sa aut nanäkkina rhit säl a ut bä qaku ut toqor ama Jentailqäna qärrarhani i rhat tualat na ama vuirhong inguna qaku rhat tet parhäm ama Muräkt. ¹⁶ Sokt di ut dräm i ama ruqa di qaku qat dän i ama räkka na qa inguna nävät iomäkt i qat tet parhäm ama Muräkt dap kinak kat dän i ama räkka na qa di nävät aa qatnanakt mäni ma Jisas ma Kraiss. Bä äkt i qosaqi aiut di sa ut nanakt nä ma Jisas ma Kraiss ivakt iva u rhän i ama räkta na ut nävät ama qatnanakt mäni qa dap kaku nävät iomäkt i sa ut tet parhäm ama Muräkt inguna va qaku aung gä namän i ama räkka na qa nävät iomäkt i sa qat tet parhäm ama Muräkt.

¹⁷ Ngakt bä nga rhoqoräkt i aiut ama Judaqäna di urhi siqut iva u rhän i ama räkta na ut nävät ma Kraiss di urhi lu i qosaqi ama ruvek na ut kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong inguna rhäkt di qaku ut tet parhäm ama Muräkt dä ngu lu i nga ma Kraiss di qat tualat sä ut iva ut tualat na ama vuirhong? Nak kaku rhoqoräkt. ¹⁸ Inguna ngakt bä saqi as ngu rhair nä qärqäni i sa mudu ngu anbrut däm ini samäk dä sa va ini ngärhi sameng i aingo di nak ama ruqa qäarakni i qat tualat na ama vuirhong. ¹⁹ Inguna nävät ama Muräkt dä sa ngu näp bä rhäkt di sa qaku qale ngo va ama Muräkt angärha rem.

Sa ngu näp toqoräkt divakt iva aingo di mamär iva nguät däqäm bä ma Ngämuqa. ²⁰ Aingo di sa rha edämsäs pät a ngo ngu nä ma Kraiss mäni ama sämänanamuqa. Bä rhäkt di sa qaku aingo maräkt kärak i nguät däqäm dap kinak ma Kraiss di iaqäkt kärak i qat däqäm bä ngo. Näkt ama iar qärangätini i rhäkt di nguät däqäm da angärha ron bät ama släqyige di sa qale ngo da angärha ron nävät ama qatnanakt mäni ma Ngämuqa aa emga qäarakni i aa snäng bät a ngo bä qa von da aa iar sädaver mä ngo. ²¹ Qaku ngut säm ama mäñmäñini nä ma Ngämuqa aa nämsävätki. Sokt di vadi mai ama ruvek tat dän i ama räkta na rha nävät iomäkt i rhat tet parhäm ama Muräkt dä sa rhoqoräkt di ma Kraiss aa tñäpki diva qop ama mäñmäñini na qi.

3

Nävät Ama Qatnanakt Ura Nävät Ama Muräkt Angärha Lat

¹ Aingän ama Galesiaqäna di ama däädända na ngän. Ngu lu auge qa irastäm sä ngän bä ngäkt kre aung ga rhäkngong däm ngän na anga enge anga vu ngät? Nak kop ngu muqunäga vät a ngän mamär i ma Jisas ma Kraiss di rha edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa. ² Nani a ngo iva ngu snanbät sä ngän doqortäqyia, “Nga sa ngän da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa nävät ama Muräkt angärha lat ura qinak nävät angän gatnanakt toqoräkt i sa ngän

nari sāvāt ma Kraiſ?”³ Nga aingān di ama dādānda na ngān masirhat? Nga ngān du angān snāng i sokt nāvāt angān grot marākt dā sa mamār vāt a ngān iva ngāni sot na ama lat kārangātni i ma Ngāmuqa aa Qloqaqa sa qa nasāng na ngāt pām ngān? ⁴ Nga mudu ngān mon sāda ama mārān angārha ron di nak kop pakt iva qaku mamār vāt guani? Varis iangārkhākt angāna lat toqorākt di nak kop pa qaku mamār vāt guani na ngāt. ⁵ Nga iaqākt kārak i qāt bon ngān da ama Qloqaqa ama Qumārqumarqa dā qat tualat na ama lat ama nañis ngāt māngurāp mā ngān di qat tualat toqorākt nāvāt iomākt i sa ngān det parhām ama Murākt ura nga qat tualat toqorākt nāvāt angān gatnanakt toqorākt i sa ngān nari sāvāt ma Kraiſ?

⁶ Ma Ngāmuqa aa enge di ngāt tamān i ma Abraham di sa ma Ngāmuqa qat lu qa i ama rākt ka da aa saqong inguna nāvāt aa qatnanakt. ⁷ Bā mamār iva qunāga vāt a ngān i iarhakt kārarhae i rhat sangar ama qatnanakt di rha di sa ma Abraham aa es na rha. ⁸ Mudu ma Ngāmuqa qa murākt iva as nasot diva qa rhuulat sa ama Jentailqāna bā va ama rāktta na rha da aa saqong nāvāt arhā qatnanakt. Bā ākt i va aa enge di mudu narhoer vā iangārkhākt ama lat angāt kamās di qa sameng na ama sameng ama mār ngāt bā ma Abraham i qa qoar na qa rhoqortāqyia, “Va nāvāt a nge dā va ngua rhodāmne na ama ruvek nāvāt ama ivārhimiek moe.” ⁹ Bā nāvāt tom dākt dā sa iarhakt kārarhae i rhat sangar ama qatnanakt di sa ma Ngāmuqa qa modāmne na rha rhoqor ma Abraham gārakni i ama ruqa na ama qatnanakt.

Ama Iar Ama Sok Tām Ngāt Di Ngāt Nāvāt Ama Qatnanakt

¹⁰ Iarhakt kārarhae i rhat tu arhā snāng i sa mamār toqorākt i rhat tualat na ama Murākt angārha lat ivakt iva rha rhān i ama rāktta na rha dā ma Ngāmuqa aa saqong di sa iarhakt di qale rha va ama rhāksārham ama sok tām ngāt angārha rem inguna ma Ngāmuqa aa enge di ngāt tamān doqortāqyia, “Ama ruvek moe qārarhani i qaku rhat tualat dā qaku rhat tet parhām iarhongākt moe qārquārhong i sa rha sām irhong ba ama Abuk na ama Murākt di iarhakt di sa qale rha vā ma Ngāmuqa aa rhāksārham ama sok tām ngāt angārha rem.” ¹¹ Bā qosaqi rhākt di sa qunāga vāt a ut mamār i qaku aung gā namān i ama rāktta na qa dā ma Ngāmuqa aa saqong nāvāt ama Murākt inguna aa enge di ngāt tamān doqortāqyia, “Iaqākt kārak i sa qa mām i ama rāktta na qa dā ma Ngāmuqa aa saqong nāvāt aa qatnanakt diva qale qa da ama iar ama sok tām ngāt angārha ron nāvāt a ngāt.”

¹² Sokt di ama Murākt di qaku ngāt dān nāvāt ama qatnanakt dap kinak iaqākt kārak i nani a qa iva qā rha ama iar ama sok tām ngāt nāvāt ama Murākt dinak pa qat tualat dā qat tet parhām ama Murākt moe. ¹³ Sa ma Kraiſ ka rhāksasot a ut nāmāt ama Murākt angāt tāksārham gārangātni i mai va urhi rha ngāt kārangāt i sa qa rha ngāt inguna ma Ngāmuqa aa enge di ngāt tamān doqortāqyia, “Aung gārakni i sa rha ar mā qa sa rhāvuk sāmāni ama ngāmuga di sa qale qa da ama rhāksārham angārha ron.” ¹⁴ Inguna nāvāt iangārkhākt ama lat kārangāt i ma Jisā ma Kraiſ ka mualat na ngāt dā va ama modāmne qārangātni i sa ma Ngāmuqa qa mumānaris na ngāt bā ba ma Abraham diva ngā rhān bā ba ama Jentailqāna dap pakt iva aiut di nāvāt aut katnanakt diva urhi rha ama Qloqaqa ama Qumārqumarqa qārakni i sa ma Ngāmuqa qa mumānaris iva qā von ut tām ga.

Ama Murākt Dā Ama Mumānaris

¹⁵ Gua ruavek, pa ngua rhu ama siqutki ba ngān barhām ama ruvek arha lat di rhoqortāqyia, qre va ama ruiom in du ina anga murākt na anga rharesbane bā in dares ba ne iva in det parhām ngāt dā sa qaku aung anga ruqa qā narhar ngāt ura qā namu guani sae sāvāt a ngāt. ¹⁶ Iangārkhākt ama

mumānaris kārangātni di sa ma Ngāmuqa qa von dām ngāt bā bā ma Abraham dā bā ba aa emga qārakni iva mugas dā va qa rhān nāmāni aa enevaqi. Inguna ma Ngāmuqa aa enge di qaku ngāt tamān i, “bā ba ama rhāqāp na rha ama rhoes.” Dap kinak ngāt tamān i, “bā ba ama sākak ama rhoemga” qārakni i ma Kraiis na qa. ¹⁷ Ama rharimini sā rhangāt tākt gua enge di rhoqortāqvia, ma Ngāmuqa aa Murākt nage ma Moses kārangātni i ngā mām nasot ama 430 na ngāt ama qoeo mānasāng naimāk ākt nāvāt iangārkhākt ama mumānaris di qaku mamār iva ngā nasot nā iangārkhākt ma Ngāmuqa aa rharesbane qā nā ma Abraham bā va qaku ama mumānaris ngā nasa anga gavāngi. ¹⁸ Inguna ngakt bā ama ruvek di rhit ta arhā modāmne inguna nāvāt iomākt i rhat tet parhām ama Murākt dā sa ama modāmne di qaku ngāt dām nāvāt ama mumānaris. Sokt di sa ma Ngāmuqa qa von ma Abraham da ama modāmne varhām aa mumānaris bā ba qa.

¹⁹ Ngakt bā rhoqorākt dā sa ngu lu māniekt bā ama Murākt ngā mām? Iangārkhākt ama Murākt di sa ma Ngāmuqa qa mu ngāt inguna nāvāt ama ruvek arha vuirhong bā ngāt diva qale ngāt bā dāngdāng i iaqākt ama ruqa nāmāni ma Abraham aa enevaqi va qa rhān gārak i sa ma Ngāmuqa qa mumānaris bā ba qa. Bā ama Murākt di sa ngā mām nage ma Ngāmuqa nāvāt ama enselqāna. Bā rha di rha von dām ngāt bā bā akni i qat mair e māngurāp ama ruvek ti nā ma Ngāmuqa. ²⁰ Bā sa ut drām i sokt toqorākt i qale ama ruiom ama udiom dā va akni ama ruqa qat mair māngurāp mā iom bā va qat tamām nāvāt akni bā sāvāt akni. Sokt diva sokt ma Ngāmuqa marākt ka von da ama mumānaris bā bā ma Abraham.

²¹ Nga ama Murākt di ngāt tair sārnhā ma Ngāmuqa aa mumānaris? Qaku rhoqorākt. Inguna ngakt bā angātni ama murākt di mai mamār iva ngārhit bon ut ta ama iar dā vadi va u rhān i ama rāktta na ut toqorākt i ut tet parhām ngāt. ²² Sokt di ma Ngāmuqa aa enge ngārhi sameng mamār i ama ruvek moe di qale rha e va ama vuirhong angārha rem ivakt iva ma Ngāmuqa aa mumānaris diva ngāt bā bā iarhakt kārarhae i arhā qatnanakt di nga e māni ma Jisas ma Kraiis.

²³ Nākt toqorākt i as kaku ama qatnanakt sāmāni ma Kraiis ngā mām dā sa ama Murākt ngā sangar a ut ma ama qrot bā qali lut pa angārha rem bā dāngdāng iva ama qāvālām ngā rhān gārqomni i sa ma Ngāmuqa qa muqunān bāt a ām iva qunāga vāt ut sāvāt iangārkhākt ama qatnanakt. ²⁴ Bā ākt i mudu di ama Murākt di aurha ernanokt na ngāt bā dāngdāng bāt ama qāvālām gārqomni i ma Kraiis ka mām ivakt iva u rhān i ama rāktta na ut dā ma Ngāmuqa aa saqong nāvāt ama qatnanakt māni ma Kraiis. ²⁵ Sokt di rhākt i sa ama qāvālām gārqomni iva ut nanakt nā ma Kraiis di sa ām ngā mām dā sa qaku qali lut pa ama Murākt angārha ernanokt angārha rem

²⁶ Inguna nāvāt ma Jisas ma Kraiis dā sa ngām moe ngām mām i Ngāmuqa aa es na ngām nāvāt angām gatnanakt. ²⁷ Inguna guavek koe nāvāt a ngām gārarhani i sa rha rha ama baptais sāmāni ma Kraiis di sa aingām ākt di sa ngām mon sādā aa iar angārha ron. ²⁸ Bā ākt i rhoqorākt dā sa ngām moe ngām mām i ama sākak na ngām māni ma Kraiis i nāma dā ama Judaqāna ura ama Grikkāna na ngām ura ama latta va arhani arha rem ura ama ruvek kārarhani i isiska vāt a rha na ngām ura ama gamoe ura ama evop na ngām. ²⁹ Nākt ngakt bā aingām di ngām nāmāni ma Kraiis maengātki dā sa aingām di ngām nāmāni ma Abraham aa enevaqi bā va bā ba ngām nā iarhongākt kārqrhong i sa ma Ngāmuqa qa mumānaris iva qā von dām irhong.

Ma Ngāmuqa Aa Es Kārarhani Iva Bā Ba Rha Nā Qārqrhongni IQa Mumānaris Nā Irhong

¹ As pa nguat tamān sāvāt ama rhoemga qarakni iva qā rha nasot aa mamāk. Rhoqorākt i qa di as kale qa i ama rhoemga na qa di qoki qa rhoqor ama latka va arhani arha rem i nāma dā bā ba qa nā iarhongaekt moekt. ² Qale qa vā qārarhani arha rem i rhit lu vāt a qa dā qārarhani i rhat turākt bā ba qa bā dāngdāng bāt ama qāvälām gārqomni i sa aa mamāk ka muqunān bāt a ām iva qa von ga rha aa qārhong. ³ Bā qoki rhoqorākt di qosaqi aiut di mudu i ama rhoes na ut di qali lut i ama latta na ut pa ama iaus ama qrot ngāt nāmāni rhakt tākt ama ivātki angārha rem.

⁴ Sokt di nga rhoqorākt i ama rhodām di sa rhākmaamār na ngāt dā ma Ngāmuqa qa rhāk na aa emga sāmāni ama ivātki i ama ruqi qia sāl a qa bā qale qa va ama Murākt angārha rem ⁵ ivakt iva qā rhāksasot iarhakt kārarhae i sa qale rha va ama Murākt angārha rem ivakt iva aiut di mamār vāt a ut iva u rhān i aa es na ut. ⁶ Nākt nāvāt iomākt i ma Ngāmuqa aa es na ngān dā sa qa rhāk na ama Qloqaqa nage aa emga sāda aurha ron bā ut tamān doqortāqia, “Aba*, mamga.” ⁷ Bā nāvāt tom dākt di as kaku qale ngān i ama latta mavāngam dap kinak kale ngān i ma Ngāmuqa aa es na ngān bā nga rhoqorākt i aa es na ngān dā sa va bā ba ngān nā qārqrhongni i sa qa mumānaris iva qā von aa es tām irhong.

Ma Pol Aa Qānāskānes Sāvāt Ama Galesiaqāna

⁸ Mudu rhoqorākt i as kaku ngānāt drām ma Ngāmuqa dā sa qale ngān i ama latta na ngān bā iarhongaekt angārha rem gārqrhong i irhong doqor angān ngāmuqa qārqrhong i qaku ama engātki nā irhong. ⁹ Dap tākt di sa nguna ngānāt drām ma Ngāmuqa ura nguarām mamār iva ngua rhamān i sa qat drām a ngān dā ngu lu māniekt iva saqi as evār dām ngān sage ama iaus nāmāni ama ivātki qārangātni i qaku angārha anga qrot masirhat bā qosaqi ama mānmānini na ngāt? Nga nani a ngān iva saqi as ngān dān i ama latta na ngān bā angārha rem? ¹⁰ Qoki as toqor ama Judaqāna i ngān duqunān bāt ama morās na ngāt ama qunāng dā ama eqoan dā ama quiaqa aa qāvälāp dā ama qoeo. ¹¹ Bā nāvāt iangārkhākt angāna lat dā sa qānāskānes ngo i sa ngua rhar sa ama qāvälām ama mor ām gārqomni i nguat tualat ngu na ngān.

¹² Gua ruavek, ngu nān ngān ma ama qrot iva ngān dān doqor ngo inguna sa ngua mān doqor ngān. Bā vāt iomākt ama qāvälām di aingān di sa qaku ngān mualat na anga lat kārangātni i qaku ama rākt ngāt sāvāt a ngo. ¹³ Nākt kunāga vāt a ngān i vāt ama narhoer ām ama qāvälām gārqomni i sa ngua sameng na ama sameng ama mār ngāt bā ba ngān dā sa ngua met sagem ngān inguna nāvāt iomākt i arām ngo. ¹⁴ Bā ngātki i gua rāngi qia von ngān da ama mārānga sokt di qaku ama vu da angāna ron sāvāt a ngo ura ngān naevār dām ngo inguna nāvāt gua rāngi dap kinak ngāna ar sā ngo i rhoqor qre i ama ensel nage ma Ngāmuqa na ngo ura rhoqor qre i ma Jisas ma Krai na ngo. ¹⁵ Ngu lu rhākt di angān mārāngem nāvāt a ngo di ngā qoe nai? Nguat tamān sārham ngān mamār i mudu di sa angān mārāngem nāvāt a ngo di ama mor ngāt bā vadi mai mamār vāt a ngān iva ngān dar ta angān saqong bā ngāni von ngo rhām ngāt di vadi mai ngān mualat toqorākt. ¹⁶ Nga sa ngua mān i angāna ik na ngo inguna nāvāt iomākt i sa ngua sameng ba ngān na ama engātki?

* **4:6** Aba Aba na ama enge ama Aramaik di angāt tarimini di mamga. Bā ama rhoes diva rhat tes arhā mamāk toqorākt inguna rha di arha snāng bāt a qa masirhat dap sa rhat drām i qa di qosaqi aa snāng bāt a rha mamār.

¹⁷ Iarhakt ama ruvek kärarhae i rhit sämaqrot na ngän iva ngän det parhäm ama Judaqäna arhä Muräkt di rhit bon da arhä snängaqa sagem ngän masirhat sokt di qaku rhat tualat toqoräkt ivakt iva ama mär ngät ama lat ngät dän. Rha di nani a rha iva rhit päsrhäm ngän nävät a ngo ivakt iva sokt ngänit bon da angän snängaqa sagem da. ¹⁸ Bä ama märäm basägos diva arhani ama ruvek tit bon da arhä snängaqa sagem ngän bä mamär iva rhoqoräkt divakt iva ama mär ngät ama lat ngät dän. Rhom däkt di ama engäkki na äm i näma dä qale ngo gem ngän ura qaku. ¹⁹ Ngua es ama gaini na ngän, rhäkt di sa qale ngo sa ama qänäskänes sävät a ngän gärangätni i ngät toqor ama evopki at ruanini rhoqoräkt i qit sa bä va qale ngät bä dängdäng iva sa mamär nä ma Kraisi aa iar va angäna iar. ²⁰ Bä rhoqor täkt di nani a ngo i vadi va qale ngo ngu na ngän ivakt iva qaku ngu natmärhamän doqor täkt inguna adädän ngo nävät a ngän.

Ama Siqutki Nä Ma Hagar Qi Nä Ma Sara

²¹ Guavek koe nävät a ngän gärrarhani i nani a rha iva qale rha vä ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rem, nga qaku ngänät dräm i ama Muräkt ngät tamän doqor mäniekt? ²² Ngu snanbät toqoräkt dinguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i ma Abraham di aa imiom ama udiom. Akni di ama latki mavängam gia sa qa dap akni di ama ruqi qäraktni i isiska vät a qi qia sa qa. ²³ Sokt di ama latki mavängam at toemga di aa nanäk kia sa qa varhäm ama släqyige angärha iska dap ama ruqi qäraktni i isiska vät a qi at toemga di aa nanäk kia sa qa nävät ama mumänaris.

²⁴ Näkt tangät täkt ama lat di ani ama rharimini sä ngät di rhoqortäqyia, ma Hagar di qiat mair bä ba angätni ama rharesbane dap ma Sara di qiat mair bä ba angätni ama rharesbane. Bä ama narhoer ngät kärangätni i ma Ngämuqa qa mualat na ngät di da ama damgi at täväs ma Sinai bä iangärhäkt ama rharesbane di ma Hagar qiat mair bä ba ngät käraktni i at toes diva rhat dän i ama latta va arhani arha rem. ²⁵ Näkt ma Hagar di qiat mair bä ba ama damgi ma Sinai vät ama ngärhäkta ma Arebia dä qosaqi qiat mair bä ba ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem inguna qi di qali qi i ama latki na qi mavängam gi na at toes.

²⁶ Sokt di ma Jerusalem gäaraktni i rhakt puk da ama usäpki arha ron di isiska vät a qi bä qi di aut nanäk na qi. ²⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Mamär iva märmär gem nge, ainge ama rhängaräski qäraktni i qaku mamär vät a qi iva qit sa.

Rhäkt diva ngit näs na ama märmärgem masirhat, ainge qäräkt i qaku ngiat nari ama ruanini i ngit sa.

Inguna iaqyäkt käräkt i mäqi qaku qit sa arha anga es diva masirhat na at toes bä va rha rhet e nä iaqyäkt at toes käräkt i arha egutka.”

²⁸ Rhäkt di aingän gua ruavek ama qatnanaktpämda, di ngän doqor ma Aisak i ma Ngämuqa aa es na ngän gärrarhani i sa rha män nävät ama mumänaris. ²⁹ Sokt di qoki as toqor vät iangärhäkt ama rhodäm mudu i iaqäkt käräkt i qa män barhäm ama släqyige angärha iska di qä sangäm nä iaqäkt mavängam gäaraktni i qa män nävät ama Qloqaqa ama Qumärgumärqa aa qrot di rhäkt di qoki as toqoräkt. ³⁰ Sokt di ngu lu ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqor mäniekt? Ngät tamän doqortäqyia, “Nak pa ngäni qutmäs ama latki mavängam gi na at toemga inguna at toemga diva qaku qä narha guani nävät iarhongäkt kärqärhong iva ama ruqi qäraktni i isiska vät a qi at toemga

qā rha irhong.”³¹ Gua ruavek, aiut di qaku ama latki mavāngam at toes na ut dap kinak aiut di iaqyākt kārak i isiska vāt a qī at toes na ut.

5

Ma Krai Sa Qa Muisiska Vāt A Ut

(5:13-14 / Mat 22:34-40 / Mak 12:28-34 / Luk 10:25-28 / Rom 13:8-10)

¹ Ma Krai sa qa muisiska vāt a ut ivakt iva isiska vāt a ut. Bā nāvāt iangārhäkt ama lat dā sa mamār iva ngānāt mair ma ama qrot dā saqī as pa qale ngān namān i ama latta na ngān bā ba ama Murākt.

² As ngāni lu i aingo ma Pol nguat tamān sārham ngān i ngakt bā ngān dares iva rhi dākt sāng mā ngān diva ma Krai aa lat ngā rhān i ama mānmāñini na ngāt bā ba ngān. ³ Nākt tākt dā saqī as nguat tamān sārha ama gamoe moe qararhani i rha rhares iva arhani rhi dākt sāng mā rha i rha diva qoki mamār iva rhit pās ma Ngāmuqa aa Murākt moe angārha rhāng. ⁴ Bā aingān ākt kārarhae i nani a rha iva ama rāktta na rha dā ma Ngāmuqa aa saqong nāvāt ama Murākt di sa aingān di ngāna arñis na nas nāmāni ma Krai dā nāmāni aa ñāmsāvātki. ⁵ Sōkt di ut di nāvāt ama Qloqāqa ama Qumārqumārqa di sa qali lut sa ama mārmargem na ama qatnanakt sāmāni ma Ngāmuqa iva qa rhualat sā ut bā va u rhān i ama rāktta na ut da aa saqong inguna nāvāt aut katnanakt sāmāni ma Krai. ⁶ Ngakt bā aung anga ruqa di qale qa māni ma Jisas ma Krai i nāma dā rha dākt sāng mā qa ura qaku di iangārhäkt ama lat di qaku ngāt tualat nā guani sāvāt a qa. Dap kinak ama ruqa aa lat kārangātñi i ama vit na ngāt di rhoqorākt i sa qat nanakt nā ma Krai bā aa snāng bāt arhani ama ruvek.

⁷ Aingān angāna tmerhās mudu dā ma Krai aa iar angārha ron di mamār na ās. Sōkt di ngu lu auge qa musar na ngān bā rhākt di qaku ngānit pās ama engātki arha rhāng? ⁸ Iangārhäkt ama lat kārangāt i sa qa mualat na ngāt di qaku ngā mān nage iaqākt kārak i sa qa mes ngān sagem mes. ⁹ Ama gaini ama yisini diva ini ngā rhualat sa ama bret moe bā va rip dām ga. ¹⁰ Sōkt di sa nguat drām i aingān di nāmāni ma Engeska bā va angān snāngaqa diva rhoqor ngo gu snāngaqa dap pa qaku qa rhoqor aung aa anga snāngaqa. Nākt aung anga ruqa qarakni i qat tusar na angāna tmerhās na anga mārān diva ma Ngāmuqa qā sangām na qa.

¹¹ Gua ruavek, ngakt bā aingo di qoki as pāt gu sameng di nguat tamān iva ama ruvek di rhi nādākt sāng mā rha dā sa māniekt bā aingo di as arhani rhi sangām na ngo? Ngakt bā ngu sameng doqorākt dā sa ama enge qarangātñi i sāvāt ama sāmānanamuqa di saqī as kaku ngā navoda anga mārānga bā ba ama ruvek. ¹² Nani a ngo masirhat i vadi va iarhakt kārarhae i rhat tusar na angān mungāsnāng di qoki va rha rhi dākt sā iarhongākt moekt nāsāng mes.

¹³ Gua ruavek, ma Ngāmuqa sa qa mes ngān iva qale ngān i sa isiska vāt a ngān. Sōkt di qale ngān namu angān snāng i rhoqorākt i isiska vāt a ngān dā sa mamār vāt a ngān iva ngān det parhām angān slāqyigleng angāt snāngaqa dap kinak pa mamār iva angāna snāng bāt a ne dā va ngān datnārham ne. ¹⁴ Inguna ama enge moe vā ma Ngāmuqa aa Murākt di qale ngāt dā rhangāt tākt ama enge angārha ron gārangāt i ngāt tamān doqortāqyia, “Mamār iva gia snāng bāt arhani i rhoqor qre i gia snāng bāt a nas.” ¹⁵ Sōkt di ngakt bā ngānir qur ne dā ngāni arhāktgyām sā ne dā sa va ngānit lu i varis ngān naslava na ne mas.

Mamār Iva Ut Tet Parhām Ama Qloqāqa ama Qumārqumārqa Aa Ernanokt

¹⁶ Dap kinak ngu qoar na ngän doqortäqyia, mamär iva ngän det parhäm ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa ernanokt dä rhoqoräkt diva qaku mamär iva angän släqyiglang ngä natmualat nä iarhongäkt kärqärhong i nani iglang iva iglang ngät tualat nä irhong. ¹⁷ Inguna ama släqyige angät känäskänes di qaku nani a ngät na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa lat dä qosaqi ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qänäskänes di qaku nani a ngät na ama släqyige angärha lat. Bä rhiom däkt di in dair mät ne vät ngia väs sä ina lat ivakt iva in dair särhäm nge iva qale ngiat tualat nä qärqärhongni i sa ngiat dräm i mamär iva ngiat tualat nä irhong. ¹⁸ Sokt di ngakt bä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhoer nanokt ngän dä sa rhoqoräkt di qaku qale ngän ba ama Muräkt angärha rem.

¹⁹ Rhäkt di sa qunäga vät a ngän sa ama släqyige angärha lat toqor ama lat na ama qavatka maos maos dä ama snängaqa sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä ama lat kärangätni i ama qluqi vät angät päs. ²⁰ Dap kosaqi angätni ama släqyige angärha lat di ama lat kärangätni i ama ruvek tit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät dä ama lat na ama rhaqyao dä ama lat kärangätni i ama ruvek diva qaku nani a rha na ne dä ama lat kärangätni i ama ruvek tir qur ne dä ama lat kärangätni i ama ruvek di ama vu da arha ron sävät arhani arhä qärhong dä ama lat kärangätni i ama ruvek diva uraqi da arha ron mamär sävät arhani dä ama lat kärangätni i ama ruvek diva sokt tat tu arhä snäng sävät a nas maräkt dä ama lat kärangätni i ama ruvek diva rhat tair mät ne dä ama lat kärangätni i mätmatmät na ama ruvek bä qoki arhae dä arhae varhäm arha lat kärangätni i sägäni na rha sä ngät. ²¹ Näkt kosaqi ama släqyige angärha lat di ama lat kärangätni i ama ruvek di ama vu da arha ron sävät arhani arhä mämairimek dä ama lat kärangätni i ama ruvek tit nakt masirhat bä guani na rha mamär mät ama reng ama qrot ngät dä ama lat kärangätni i väspästämne na ama ruvek sa ama vu ngät ama lat näkt sävät ama lat kärangätni i ngät toqor tangät täkt. Rhäkt di nguat tugem ngän doqor mäqi i sa ngua mugem ngän i iarhakt kärarhae i rhat tualat nä iangärhäkt ama lat diva qaku rhi namon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäpäm.

²² Dap ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa lat angät gavängi di ama lat kärangätni i ama ruvek arha snäng bät a ne dä ama märmärgem dä ama bulap dä ama lat kärangätni i qale ama ruvek sa ama bulap da ama märän angärha ron dä ama matnärhäm nävät ama märmärgem dä ama mär ngät ama lat sävät arhani dä ama lat kärangätni iva rhat nanakt nä sävetka sa aa lat. ²³ Dap kosaqi ama Qloqaqa aa lat di ama lat toqor ama bulap ka ama ruqa aa lat näkt sävät ama lat kärangätni i ama ruqa qat turäkt ba nas mamär. Rhangät täkt moekt ama lat di qaku anga muräkt nga e qärangätni i ngät tair särhäm ngät. ²⁴ Näkt iarhakt ama ruvek kärarhae i rha nämäni ma Jisas ma Kraiss aa ruvek di iarhakt di sa rha edämsäs pät arhä släqyiglang sä iglang angät snängaqa mäni ama sämänamuqa bä sävät ama qänäskänes iva sävät ama vuirhong.

²⁵ Ngakt bä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di sa qa von ut ta ama iar dä sa mamär iva qosaqi urhit päs ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa snängaqa aa rhäng. ²⁶ Mamär iva qale ut tair na nas pa arhani arhä väs dä qale ut täranas na arhani arhä snängaqa iva qaku märmär gem da na ut dä qale aurha anga snängaqa anga vu qa sävät aut mämairimek kane.

6

¹ Gua ruavek, ngakt bā aung nāvāt a ngān di qunāga sā qa i qa mualat na anga vuini dā sa aingān gārarhae i ma Ngāmuqa aa Qloqaqa di qā rhoer nanokt ngān di mamār iva ngān dualat sā qa mamār nāvāt ama bulap i ngān dumamār na aa iar. Bā mamār iva aingān di ngānit lu vāt a nas mamār i varis aingān di ama vuirhong irhong ngā namāqāne dā mamār na ngān. ² Mamār iva aingān di ngān datnārhām ne sa angān mārān gane ivakt iva rhākmamār nā ma Kraisa aa murākt gem ngān.

³ Inguna ngakt bā aung di qat tu aa snāng i qa di ama morās na qa ama ruqa vāt arhani arhā vās toqorākt i qaku qa rhoqorākt di sa iaqākt di qā iras tām mes. ⁴ Dap mamār iva aingān asāgāk asāgāk di va ngiat tatnāvāmne nā gia lat marākt nākt nasot dā va mamār vāt a nge iva mār gem nge nāvāt gia lat marākt dap kaku inguna ngiat lu aung aa lat bā ngiat tu gi snāng i gia lat di ngā vit pā iaqākt ama ruqa aa lat angāt tpās. ⁵ Inguna aingān moe asāgāk asāgāk di sa angāna lat marākt nga e qarangātni iva ngān dualat na ngāt.

⁶ Ama ruqa qarākni i rha su qa rhā ma Ngāmuqa aa enge di mamār iva qat tatmāt nā qarqārhongni moe ama mārirhong bā ba ne qā nā iarhakt kārarhae i sa rhi su qa.

⁷ Qale ngāni iras tām mes inguna qaku mamār iva aung gā namāqāne sā ma Ngāmuqa i qā nairas tām ga inguna agini qarqāni i ama ruqa qāt kutnanokt ini diva ianiākt di qosaqi va qā sek dām ini. ⁸ Inguna ama ruqa qarākni i qāt kutnanokt ama vuirhong bāt aa iar di nāvāt aa iar toqorākt diva qā sek dā ma Ngāmuqa aa rhāksārham dap pa ama ruqa qarākni i qāt kutnanokt ama lat kārangātni i mārmar ge ama Qloqaqa ama Qumārqumarqa nāvāt a ngāt di nāvāt a qa diva qā sek da ama iar ama sok tām ngāt. ⁹ Bā rhoqorākt dā sa qale māmae vāt a ut i ut tualat na ama mār ngāt ama lat inguna ngakt bā qaku māmae vāt a ut dā va urhi sek da ama rhitsek pāt ama qāvālām gārqomni i sa ma Ngāmuqa qa muḡunān bāt a ām. ¹⁰ Bā ākt i rhoqorākt dā sa mamār iva ut tualat na ama mār ngāt ama lat sage ama ruvek moe vāt ama qāvālām gārqomni i sa mamār vāt a ut iva ut tualat na ngāt. Nākt koki mamār iva ut tualat nā iangārkhākt ama lat ama mār ngāt sage iarhakt aurha ruavek ama qatnanaktpāmda.

Ma Pol Aa Rhonsāvāt Ama Dāngdāngini Na Ngāt Dā Aa Nān

¹¹ Nākt as ngāni lu i na ama sāmsām ama mor ngāt dā sa ngut sām ama enge sāvāt a ngān nā ngua rhākt marākt.

¹² Iarhakt ama ruvek kārarhani i rhi siqt iva rhat tualat sā ngān iva rhi dākt sāng mā ngān di nak kop nani a rha iva ama ruvek ti lu rha i ama morās na rha. Dā qosaqi rhat tualat toqorākt ivakt iva qaku arhani ama ruvek ti sangām na rha māvāngam nāvāt ma Kraisa aa tñāpki māni ama sāmānanamuqa.

¹³ Iarhakt marākt kārarhani i sa arhani rha dākt sāng mā rha di qāqi qaku rhat tet mamār varhām ama Murākt moe dap nani a rha masirhat iva ama ruvek ti dākt sāng mā ngān divakt iva mamār vāt a rha iva rhat tamān sāvāt ama Judaqāna i sa rha murākt bā ba ngān bā rha dākt sāng mā ngān. ¹⁴ Sokt di aingo di qaku nani a ngo iva ngut sek sā gu ngārhipki. Dap kinak aingo diva sokt ngut sek sa aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ngārhipki inguna sa qa tñāp māni ama sāmānanamuqa. Bā nāvāt iangārkhākt ama lat dā sa ama ivātki arha lat di ngā tñāp pāt gua iar bā aingo di ngākt kre sa ngua tñāp māni ama sāmānanamuqa sa ama lat nāmāni rhākt tākt ama ivātki.

¹⁵ Ma Ngāmuqa di qat lu ama lat kārangātni i rha dākt sāng ama ruqa bā qosaqi ama lat kārangātni i qaku rha dākt sāng ama ruqa i ngā moe di ama mānāmāni na ngāt. Dap sokt iangārkhākt ama lat kārangāt i ama vit na ngāt

dā ma Ngāmuqa aa saqong di qārangāt i qa mualat sa ama ruqa bā qa mǎn i ama iarās na qa.

¹⁶ Nākt iarhakt moe qārarhae i rhat tet dā iangārhäkt ama iarās na ngāt ama iar angārha ron diva qale ama bulap dā ama lavuqi gem da iarhakt kārarhae i ma Ngāmuqa aa ruvek na rha qārarhae i ama Israelqāna ama engätki na rha.

¹⁷ Bā va mānasāng narhäkt bā va rhävīt dā sa mamār iva saqi as kaku aung gā namuran sā ngo na anga mārānga rhoqoräkt inguna sa ama vret nga e vāt gu släqyige qārangātni i ngārhi sameng i ma Jisas aa latka na ngo.

¹⁸ Gua ruavek, mamār iva aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ñāmsävātki qali qi gem ngān. Ngätki rhoqoräkt.

Ma Efesuskāna

Ama Rhāvāksās

Ma Pol qa sām bā rhakt tākt ama abuk. Bā qa sām bām gi sage ama qatnanaktpām̄da e māt ama vārhām ama mor ām ma Efesus.

Vā ma Efesuskāna di qaku ma Pol qā slarākt na angāt̄ni arha lat ura arhā snāngaqa dap kinak kāt sām iva sage ama Efesuskāna iva qa rhuqunāga vāt a rha sāvāt ma Ngāmuqa aa snāngaqa dā aa lavuqi ama soktām gi dā qosaqi va qa rhuqunāga vāt a rha mamār sāvāt ama qatnanaktpām̄da arhā māmairās da aa snāngaqa rhoqorākt aa ron. Aa snāngaqa diva rhākmamār na qa grekt bā iarhongākt moe di sa vāstāmne nā irhong bā bā ma Krai. Vā rhakt tākt ama abuk di ma Ngāmuqa aa snāngaqa rhoqorākt di qat tet toqor tārākt i ama narhoerām di sa ma Ngāmuqa qa mualat sa arhani ama ruvek iva sīgāni na rha rhi na qa. Ama unbamnaām di sa qa mualat sā rha iva sīgāni na rha mamār. Ama dāpguapnaām di qaku sokt ka mualat sā rha iva sīgāni na rha dap kosaqi qa vāstāmne na rha ma ama sīgāge ama slāqyige qārqiḡeni i ama slāqyige na ama qatnanaktpām̄da. Nākt ma Pol qat tamān i rhākt di ma Ngāmuqa qat tuqunāga sā iomākt i qosaqi va ama Jentailqāna māni iagekt ama slāqyige bā nāvāt iḡe diva qār qur iarhongākt maos maos kārqārhong i irhong ngāt turākt kārqārhong i qali lirhong bāt ama qloqaqa na ās ama ivārhās i qa di masirhat mamār na aa mādrām ama mār ngāt. Ma Pol qat tu da aa enge angāt tpās i qat tamān sāvāt aurha iar ama iarās na ngāt kārangāt̄ni i ut tet da ama qumārquḡmār ngāt ama lat ngā na ama qutdrir sāvāt a ne angārha ron dap iarhakt kārarhae i sa srāp ta di rhat dān nāvā ma Sāmga aa uvās di na ama nān.

Ama Qāvālap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Mārmārgem (1:1-2)

Ma Ngāmuqa Aa Snāngaqa Marākt Sāvāt A Ut Māni Ma Krai (1:3-14)

Ma Pol Aa Nān Sāvāt Ama Qatnanaktpām̄da E Ma Efesus (1:15-23)

Ama Is Kārangāt̄ni I Ma Ngāmuqa Aa Snāngaqa Di Qat Tu Aa Slāqyige Vāt A Nas Nāvām Ngāt (2-3)

Angāt̄ni Ama Is Kārangāt̄ni I Ma Ngāmuqa Aa Snāngaqa Di Qat Tu Aa Slāqyige Vāt A Nas Pāt Aurha Iar (4-6:20)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angāt Tpās (6:21-24)

Ma Pol Qa Sām Ama Mārmārgem Sage Ama Qatnanaktpām̄da E Ma Efesus

¹ Aingo ma Pol di ma Jisas ma Krai aa ngangga na ngo nāvāt ma Ngāmuqa aa snāngaqa

dā ngut sām sāvāt a ngān ama qatnanaktpām̄da e māt ama vārhām ama mor ām ma Efesus kārarhae i vasāgos dā rhit pās ma Jisas ma Krai aa rhāng mamār.

² Mamār iva ama nāmsāvāt̄ki dā ama bulap sagem ngān nage ma Ngāmuqa aut mamāk dā ma Engeska ma Jisas ma Krai.

Ma Ngāmuqa Aa Modāmne Bā Ba Ut Nāvāt Ma Jisas Ma Krai

³ Mamār iva urhi nānsās sage ma Ngāmuqa qārakni i aurha Engeska ma Jisas ma Krai aa mamāk dā aa Ngāmuqa qārak i sa qa modāmne na ut nāvāt ma Krai na ama qloqaqa na ngāt ama modāmne moe vāt ama qloqaqa na ās ama ivārhās. ⁴ Iangārākt ama lat dinguna mudu rhoqorākt i as kaku ma Ngāmuqa qa sām ama ivāt̄ki dā sa qa armeng dām ut nāvāt ma Jisas ma Krai ivakt iva

ut di mamär vät a ut iva ama qumärqumärta na ut mamär dä va isiska vät a ut nämät ama vuirhong dä ma Ngämuqa aa saqong. Ma Ngämuqa di sa aa snäng bät a ut ⁵ dä soknga qa muqunän bät a ut iva u rhän i aa es na ut nävät ma Jisas ma Kraisa aa lat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa qarakni i nani a qa na ut iva u rhän doqoräkt ⁶ ivakt iva urhi an sä qa nävät aa nämäsävätki ama mor qi qaraktni i qa modämne na ut na qi inguna sa sägäni na ut ut na aa emga qaraktni i sa ma Ngämuqa aa snäng bät a qa.

⁷ Nävät iaqäkt aa emga aa biaska dä sa ma Ngämuqa qa rhäksasot a ut parhäm aa nämäsävätki ama mor qi masirhat i qa qyiradeng na aurha vuirhong. ⁸ Iaqqäkt aa nämäsävätki di sa qa rhor na qi vät a ut na ama mär ngät ama mädräm dä na ama muqunäga sävät ama engäktkinirhong moe. ⁹ Dä sa ma Ngämuqa qa muqunäga vät a ut sa aa snängaqa ama ngaip ka aa lat kärangätni i mudu qa muräkt iva qa rhualat na ngät nävät ma Kraisa. ¹⁰ Näkt pätiomäkt ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm dä sa va qä västämne nä iarhongäkt moe bä bä ma Kraisa kärqärhong i irhong nga e da ama usäpki arha ron dä qarqärhong i irhong nga e mäni ama ivätki.

¹¹ Näkt nävät ma Kraisa dä sa ma Ngämuqa qa armeng dä m ut ama Judaqäna iva urhi rha iarhongäkt kärqärhong i sa mudu qa mumänaris iva qä von ut täm irhong barhäm aa muräkt kärangätni i sa mudu qa mu ngät. Bä qa di qaraktni i vasägos dä qat tualat nä iarhongäkt moe iva rhäktäkmamär varhäm aa snängaqa. ¹² Sa qa mualat toqoräkt divakt iva aiut kärarhae i sa ama narhoerta na ut iva ut nanakt iva ma Kraisa ka rhatnärhäm ut pa urhi nänäsäs sage ma Ngämuqa nävät aa murhämeska. ¹³ Bä qosaqi aingän gärrarhae i sa qale ngän mäni ma Kraisa di vät ama qäväläm gärqomni i sa ngän nari ama enge na ama engätki qarangätni i ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa mumaiar iva qa rhumaiar ngän doqoräkt bä sa ngänät nanakt nä ma Kraisa di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngän i aa ruvek na ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qaraktni i sa mudu ma Ngämuqa qa mumänaris iva qä von ut täm ga. ¹⁴ Iaqqäkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qä sämaengätki na ama mumänaris iva vät ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm diva urhi rha iarhongäkt kärqärhong i sa mudu qa mumänaris iva bä ba ut nä irhong aiut aa ruvek kärarhae i sa ma Kraisa ka muisiska vät a ut iva urhi rha irhong. Iangärhäkt ama lat divakt iva urhi nänäsäs sagem ga nävät aa murhämeska.

Ma Pol Qä Nän Dä Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa

¹⁵⁻¹⁶ Bä rhoqoräkt dä sa qaku mae vät a ngo iva nguat tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän doqoräkt i nguat tu gu snäng sävät a ngän. Bä ngu nän inguna sa ngua nari sävät angän gatnanakt sämäni ma Engeska ma Jisas dä sävät angäna lat kärangätni i angäna snäng bät* arhani moe ama qatnanaktpämda. ¹⁷ Sa ngu nän iva aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa aa Ngämuqa qaraktni i ama Ngätmamäk kärak i aa murhämeska masirhat diva qä von ngän da ama mädräm ama mär ngät dä ama muqunäga sävät a qa nävät aa Qloqaqa. ¹⁸ Bä nävät iangärhäkt ama lat dä va mamär iva qunäga vät a ngän mamär sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mes ngän iva ngänät nanakt na qa iva qa rhualat nä irhong bä qosaqi va qunäga vät a

* **1:15-16** angäna lat kärangätni i angäna snäng bät Ma Pol qa sä m dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sä m Ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha sä m a äm sae.

ngän sävät ama märirhong masirhat kärqärhongni iva ngäni rha irhong inguna nävät iomäkt i aa ruvek na ngän.

¹⁹Näkt kosaqi ngu nän i mamär iva qunäga vät a ngän sävät ma Ngämuqa aa lat kärangätni i nävät aa qrot ama enges ngät masirhat bä ba ut kärarhani i ut nanakt. Iangärhäkt ama lat di ngät toqor ama enges ngät ama lat ²⁰kärangätni i qa mualat na ngät pät ma Krai aa iar toqoräkt i qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä qa muqun na qa gem mes da aa märär vät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs. ²¹Sa qat muqun dävuq mamär daver iarhongäkt moe maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt ngä nä iarhongäkt moe kärqärhong i irhong angät krot bä sävät iarhongäkt moe kärqärhong i irhong ngärhit lu vät ama muräktpäm. Bä va qaku qale qa rhävuk daver iarhongäkt toqoräkt di sakt pät tangät täkt ama rhodäm dap kosaqi va qale qa daver iarhongäkt kärqärhong iva qali lirhong nasot. ²²Ma Ngämuqa qa mu iarhongäkt moe vä ma Krai aa qariglem angärha rem näkt ka von ma Krai ta ama lat iva ama tpäski na qa bä ia iarhongäkt moe bä ba ama qatnanaktpämda. ²³Iarhakt ama qatnanaktpämda di ma Krai aa släqyige na rha bä ige ngät tualat sä qa iva qa rhän mamär iaqäkt kärak i qat tualat sä iarhongäkt moe iva irhong ngä rhän mamär.

2

Ma Ngämuqa Qa Mualat Sä Ut Iva Ut Däqäm Nävät Aa Näsävätki Nävät Aut Katnanakt

¹Mudu di sa qale ngän da ama tñäpki arha ron nävät angäna lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä angäna vuirhong ²gärqärhongni i mudu ngän det dä irhong angärha ron doqoräkt i ngänit päs ama ivätki at snängaqa aa rhäng. Iaäkt ama snängaqa qaräkt i ama narhoerqa bä ba ama leqäs di aa latka na qa bä qa di ama qloqaqa qaräkt i rhäkt di qat tualat ge ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. ³Mudu aiut di sa qali lut mänguräp iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tet parhäm ama lat kärangätni i nani arhä släqyige dä arhä snängaqa na ngät. Bä nga rhoqoräkt i sa ut tualat nä iangärhäkt ama lat dä sa ama ruvek na ut kärarhae i sa qale rha dä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm angärha ron doqor arhani ama ruvek moe nämäni ama ivätki.

⁴Sokt di ma Ngämuqa di rhäqäp ka masirhat na ama lavuqi bä nävät iomäkt i aa snäng bät a ut masirhat ⁵dä qäqi qa mualat sä ut iva as ut moe ut däqäm ut nä ma Krai toqoräkt i ut nöp nävät aurha vuirhong. Di nävät ma Ngämuqa aa näsävätki i sa ngän da ama mumaiar. ⁶Ma Ngämuqa di qosaqi qa märanas na ut na qa nämät iaqyäkt ama tñäpki rhoqoräkt i qa märanas nä ma Krai nämät ama tñäpki bä qa muqun na ut pät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs ge ma Jisas ma Krai. ⁷Sa qa mualat toqoräkt iväkt iva gre va vät ama rhodämirhong nasot dä sa mamär vät a qa iva qar qur a ut ta aa näsävätki ama mor qi masirhat käräkt i qiat dän sa ama mär ngät ama lat na ama märmärgem sävät a ut inguna nävät ma Jisas ma Krai. ⁸Inguna nävät ma Ngämuqa aa näsävätki dä sa ngän da ama mumaiar nävät angän gatnanakt. Näkt iangärhäkt ama mumaiar di sa qaku ngä män nagem ngän maräkt dap kinak ngä män nage ma Ngämuqa i ama vänbon na ngät. ⁹Bä iangärhäkt ama mumaiar qarangät i sa ngän da ngät di qaku ngä män nävät angäna lat maräkt iväkt iva qaku mamär vät aung iva qä namair na nas i sa qa maräkt ka mualat na ngät. ¹⁰Rhoqoräkt dinguna aiut di sa ma Ngämuqa qa mualat na ut bä ut män doqor täkt bä nävät iomäkt i sa sägäni na ut ut nä ma Jisas ma Krai dä

qa mualat sä ut iva ut tet da ama lat ama mär ngät angärha ron gärangätni i sa mudu qa rhäkmu na ngät bä ba ut.

*Ma Ngämuqa Qa Västäme Na Ut Bä Sägak Na Ut Mäni Ma Krai*s

¹¹ Aingän gärrarhae i ama Jentailqäna na ngän bät ama qäväläm gärqomni i angän nanäkkina rha sä a ngän, mamär iva vuk pät a ngän i mudu di iarhakt kärarhae i rhi goar i rha di iarhakt kärarhae i sa ama ruvek ta däkt säng mä rha di rhi goar i aingän di ama ruvek kärarhae i qaku ama ruvek ta däkt säng mä rha. Sökt di iangärhäkt ama lat kärangät i rha däkt säng mä rha di nak kop ama lat kärangätni i ama ruvek tat tualat na ngät na arhä rhäkt. ¹² Dap kosaqi mamär iva vuk pät a ngän i mudu vät iangärhäkt ama rhodäm imäk äkt di sa qale ngän sañis nä ma Krai. Qaku ama rhodäm sä ngän sämäni ama enevaqi ma Israel bä aingän di ama nañista na ngän sage ma Ngämuqa aa rharesbane qärangätni i sa ngä män nävät aa mumänaris bä bä ma Israelqäna. Näkt kale ngän mäni ama ivätki dä sa qaku ngänät dräm ma Ngämuqa dä qaku ngänät nanakt iva anga märini ngä rhän bä ba ngän däkt ura va mugas nasot toqoräkt i ngäni ñäp. ¹³ Sökt di rhäkt i sa qale ngän dä ma Jisas ma Krai aa iar angärha ron dä sa aingän gärrarhae i maos pät angätni ama rhodäm mudu di sa qale ngän gläius mamär nä ma Ngämuqa di rhäkt di sa ma Ngämuqa qa rut na ngän sa glaqot nävät ma Krai aa biaska.

¹⁴ Inguna ma Krai maräkt di aut bulap na qa qärakni i sa qa mualat sä ut ama Judaqäna dä ama Jentailqäna qärarhani i mudu ama udiom na ut bä sa ut män i ama sägak na ut bä nävät aa släqyige dä qa rhar ama lurhaqi na ama matmät nä mänguräp mä ut ¹⁵ i qa rhar na Ngämuqa aa Muräkt sä ne na angärha lat kärangätni i ama ruvek tat tualat na ngät ivakt iva nävät a nas diva ama iaräs na qa ama ruqa ama sägak ka rhän mät ama udiom ama ruiom in släqyäs bä va qale ama bulap gem iom. ¹⁶ Dä qosaqi nävät aa lat mäni ama sämänanamuqa di sa qa rhäksot na ama uraqi nä mänguräp mä un bä qa säm ama sägak na un moe un nä ma Ngämuqa i ama sägäge ama släqyige na un. ¹⁷ Näkt ka män bä qa sameng sävät ama bulap bä ba ngän gärrarhae i sa qale rha e gläius mamär dä qosaqi qa sameng sävät ama bulap bä bä iarhakt kärarhae i qale rha e glaqot. ¹⁸ Inguna nävät ma Krai dä sa un moe di mamär vät a un iva un det sage ama Ngätmamäk nävät ama sägak ama Qloqaqa.

¹⁹ Bä äkt i rhäkt di aingän ama Jentailqäna di sa qaku ama nañista na ngän dä qaku ama tmända na ngän i ngäkt kre ngän män nävät guaäs anga ivärhäds dap täkt di sa qale ngän mäni ama qatnanaktpämda qärarhani i ma Ngämuqa aa es na rha. ²⁰ Aingän moe di sa ma Ngämuqa qät pästäme na ngän ma ama vätki qäraktni i sa qa mair na qi rhävit da arha ribit kärqitni i na ama ngangda dä na ama vämginarha. Näkt ka maräkt ma Jisas ma Krai di ama duiqa qärakni i ama qrot ama vätki nagem ga qärak i qat sangar ama vätki moe. ²¹ Nävät ma Krai di sa ma Ngämuqa qa nändämne nä iaqyäkt ama vätki at släväs moe näkt ki rhir bä qiat dän i ama ansäspämgi ama qumärqumär qi mamär bä bä ma Engeska. ²² Näkt nävät ma Krai dä qosaqi ngän di sa ma Ngämuqa qa nändämne na ngän ama Jentailqäna ngän na ama Judaqäna ma ama vätki bä qiat dän i ama ivärhäds kärqosni iva qale aa Qloqaqa e vä bäs.

3

Ma Pol Qät Täväktsäs Sävat Ama Sameng Ama Mär Ngät Bä Ba Ama Jentailqäna

¹ Bä nävät iangärhäkt ma Ngämuqa aa lat sävät a ngän dä aingo ma Pol qärak i sa qale ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät ma Jisas ma Krai di sa

nguat mair dä ngu nän bä bä ngän ama Jentailqäna. ² Gusna sa ngän nari i nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki dä sa qa von ngo rha ama lat iva nguat tatnärhäm ngän. ³ Bä qosaqi sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qa muqunäga sa aa snängaqa ama ngaip ka bä ba ngo rhoqor varhäm ama enge ama qot ngät kārangätni i sa ngua sām a ngät sävät a ngän. ⁴ Rhoqoräkt i ngän des tangät täkt gua enge dä sa mamär iva qunäga vät ngän i aingo di qunäga vät a ngo mamär sä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong bä ba ngo sävät ma Krai. ⁵ Iarhongäkt di sa qaku ma Ngämuqa qa muqunäga sä irhong bä ba ama ruvek nävät atnäkni ama qoengitnäk na ama ruvek mudu inamäk toqor täkt i sa rhäkt di qa muqunäga sä irhong nävät aa Qloqaqa bä ba aa qumärqumär ta mamär ama ngangda dä aa vämginarha. ⁶ Näkt iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong di rhoqortäqya, i nävät ama sameng ama mär ngät dä ma Jisas ma Krai aa iar angärha ron di ama Jentailqäna di ama sägäge ama släqyige na rha rhi na ama Judaqäna dä va bä ba rha nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mumänaris na ama Judaqäna iva irhong bä ba rha.

⁷ Näkt sa ma Ngämuqa qa mualat sä ngo nävät aa qrot bä ngua män i ama ruqa qaräkni i qä sameng nä iangärhäkt ama sameng ama mär ngät parhäm ma Ngämuqa aa vānbon gārangätni i aa ñämsävätki na ngät kāraktni i sa qa von ngo rhām gi. ⁸ Bä näma dä aingo di ama gaini na ngo mamär mängurāp ma Ngämuqa aa ruvek sokt di iaqyäkt ama ñämsävätki di sa ma Ngämuqa qa von ngo rhām gi ivakt iva ngu sameng bä ba ama Jentailqäna sävät ma Krai aa modämne qārangätni i qaku mamär vät aung iva qä narhodäm bät a ngät ⁹ bä va ngua rhuqunäga mamär vät ama ruvek moe sävät ma Ngämuqa qaräkni i sa qa sām iarhongäkt moe aa snängaqa ama ngaip ka qaräkni i sa qaku qa muqunäga sä qa bä ba ama ruvek nävät atnäkni ama qoengitnäk na ama ruvek mudu inamäk toqor täkt. ¹⁰ Sa ma Ngämuqa qa muräkt iva nävät ama qatnanaktpämda dä sa va qär qur iarhongäkt maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt kärqärhong i qali lirhong bät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs i qa di masirhat mamär na aa mädräm ama mär ngät kārangätni i maos maos na ngät.

¹¹ Ma Ngämuqa qa mualat toqor täkt di varhäm aa muräkt ama sok täm ngät kārangätni i sa qa mäqäne dä mamär na ngät nävät ma Jisas ma Krai aurha Engeska ¹² qaräkni i nävät a qa dä sa ama qraräkt na ut dä qaku mamär iva urhit len iva ut dän sage ma Ngämuqa nävät ama qatnanakt mäni ma Krai. ¹³ Bä rhoqoräkt dä sa ngu nän ngän iva qale qale ngän da ama qänäskänes angärha ron sävät a ngo rhoqoräkt i qale ngo da ama märän angärha ron sädaver mä ngän. Iangärhäkt gua lat di ngärhit bon ngän da ama matnärhäm.

Ma Pol Qa Nän Iva Ma Ngämuqa Aa Qloqaqa Qä Sämaqrot Na Ama Qatnanaktpämda E Ma Efesus Arhä Qloqaqa

¹⁴ Bä nga rhoqoräkt i nguat tu gu snäng sävät ma Ngämuqa aa lat ama mär ngät bä ba ngän gārangätni i ama mor ngät dä sa ngu nän dä gu quum sä nas dä ama Ngätmamäk aa saqon dä ngu nän sagem ga ¹⁵ qaräkni i iarhongäkt moe da ama usäpki arha ron dä rhe mäni ama ivätki di sa qa sām irhong bä qat tualat sä irhong iva irhong ngät däqäm. ¹⁶ Sa ngu nän iva nävät aa mämägän gārangätni i ngät dän nävät aa murhämeska diva nävät aa Qloqaqa dä va qä sämaqrot na ngän na ama qrot imuk päp ngän ¹⁷ ivakt iva ma Krai diva qale qa vām ngän nävät angän gatnanakt bä va aingän di väsagos dä va angäna snäng bät ma Ngämuqa dä arhani ama ruvek masirhat. ¹⁸ Bä mamär iva ngän moe ngän na arhani ma Ngämuqa aa ruvek diva ngänät dräm mamär

i sa ma Kraiss aa snäng bät a ngän di rhoqoräkt ¹⁹ bä va ngänät dräm ma Kraiss aa lavuqi qarakti qiat tet e na ama ruvek arhä mädräm ivakt iva aingän di mamär iva rhäqäp ngän nä ma Ngämuqa aa iar moe.

²⁰ Mamär iva urhi ansäs sage ma Ngämuqa qarakti i nävät aa grot kärangätini i ngät tualat päu ut di mamär vät a qa iva qat tuvärhane masirhat savono sävät iarhongäkt kärqärhong angärha rhäng i urhi nän ura qäqi ut tu ut snäng iva qa rhualat nä irhong. ²¹ Mamär iva qä rha ama murhämeska vasägos nävät ama qatnanaktpämda dä nävät ma Jisas ma Kraiss päu ama qoengitnäk moe na ama ruvek nasot a ne. Ngätki rhoqoräkt.

4

Sägäni Na Ama Ruvek Dä Ma Kraiss Aa Släqyige Angärha Ron

¹ Bä äkt i aingo qaräki i qale ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät iomäkt i sa nguät tualat bä bä ma Engeska di ngu nän ngän ma ama grot iva ngän det mamär toqor ama räktta nä rha ma Ngämuqa aa es dä iangärhäkt ama iar angärha ron gärangät i sa ma Ngämuqa qa mes ngän iva qale ngän da angärha ron. ² Mamär iva ngän dualat toqoräkt na ama lat kärangätini i ngänit säm ama gaini na nas dä ngän dualat na ama lat sävät arhani na ama bulap dä qale ngän sa ama bulap i qale lärlir täptäp da angäna ron sävät arhani rhoqoräkt i rha mualat na anga lat sävät a ngän gärangät i qaku märmär gem ngän nävät a ngät inguna sa angäna snäng bät a ne. ³ Dä mamär iva ngän dualat ma ama grot iva vasägos dä va qale ngän i sägäni na ngän nävät ma Ngämuqa aa Qloqaqa da ama bulap angärha ron. ⁴ Bä ut dräm i sokt kale ama sägäge ama släqyige na ama qatnanaktpämda dä sokt kale ama sägäk ama Qloqaqa nak kop toqor ngän gärrarhani i sa ma Ngämuqa qa mes ta ivakt iva qale rha sa ama sägängät ama qatnanakt nani ma Ngämuqa aa lat kärangätini i ngät dän doqoräkt i ma Ngämuqa qat tes ngän. ⁵ Bä ut dräm i sokt kale ama sägäk ma Engeska dä qale ama sägängät ama qatnanakt dä qale ama sägängät ama baptais ⁶ dä qale ama sägäk ma Ngämuqa näkt ka di ama Ngätmamäk na qa bä ba aa ruvek moe bä qa di qale qa daver iarhakt aa ruvek moe bä qa di iarhakt moe di qat tualat nävät a rha bä qa di qale qa vä iarhakt moe.

⁷ Sokt di sa ma Kraiss ka von ut asägäk asägäk ta ama vänbon barhäm aa vänbon angät siqutka. ⁸ Iangärhäkt di ngät toqor ma Ngämuqa aa enge qarangätini i ngät tamän doqortäqyia,

“Rhoqoräkt i qa an dävit säva ama vit na äs ama ivärhäs dä qa er nanokt ama rhäqäp na rha qararhani i sa qa sangarmät na rha qararhae i arhani di sa rha qop mä arhä rhäkt dä qa von da ama vänbon bä ba ama ruvek.”

⁹ Näkt iangärhäkt ama enge qarangät i ngärhi qoar i, “Qa an dävit” dä sa ngu lu ama rharimini sä ngät toqor mäniekt? Angät tarimini di rhoqortäqyia, mäqi di qosaqi qa ang dämane säda ama ivätki arha ron. ¹⁰ Iaqäkt käräk i sa qa ang dämane di iaqäkt ama sägäk na qa qaräk i qa an dävit säva ama vit na äs ama ivärhäs mamär ivakt iva qä rhäqäp ama ivätki moe qi na ama usäpki moe na aa qaranas.

¹¹ Näkt iangärhäkt aa vänbon di sa qa von arhani ama ruvek iva ama ngangda na rha dä arhani diva ama vämginarha na rha dä arhani diva rhi sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ama ruvek dä arhani diva rhit lu vät ma Ngämuqa aa ruvek dä arhani diva rhi su ama ruvek tä ma Ngämuqa aa enge ¹² ivakt iva rha moe diva rhit täkmü nä ma Ngämuqa aa ruvek iva

rhat tualat na aa lat bä va rhit sämaqrot nä ma Kraiss aa släqyige ivakt iva ige ngät mair ma ama qrot. ¹³ Bä va rhat tualat toqoräkt bä dängdäng i ut moe u rhän bät ama qäväläm gärqomni iva sägäni na ut nävät ama qatnanakt dä nävät ama mädräm ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa emga ivakt iva ama sräpta na ut ama ruvek bä mamär vät a ut iva urhi rha iangärhäkt ama iar moe qärangät i ma Kraiss aa iar.

¹⁴ Rhoqoräkt divakt iva qale rhoqoräkt i as kali lut i ama rhoes na ut kärarhani i ama vaeng ngärhif don sä ut imono dä saqi inamuk dä ama laur na ama rhisu maos maos ngärhi ses däm ut imono mavängam. Iangärhäkt ama rhisu di ngät dän nävät ama ruvek arhä mädräm maräkt dä nävät ama ruvek arha lat kärangätni i ama iraski na ngät. ¹⁵ Dap kinak mamär iva ut tamän särhäm ne na ama engätki rhoqoräkt i angäna snäng bät a ne bä äkt i nävät tangät täkt ama lat diva urhi rhir nävät ama lat moe maos maos bä va u rhän iva ut toqor ma Kraiss. Ma Kraiss di ama tpäski na qa ¹⁶ qaräkni i nävät a qa dä sa ama släqyige moe ngä män na rhämäne qärqigeni i iarhongäkt moe vät ama släqyige irhong ngät sangar ige. Bä nga rhoqoräkt i iarhongäkt moekt asägäni asägäni vät ige di irhong ngät tualat mamär diva irhong ngät tualat sa ama släqyige iva ige ngärhi rhir. Näkt iagekt ama släqyige di ige ngät dän i ama qrot pätk ige inguna nävät iomäkt i sa aurha snäng bät a ne.

Ama Iar Qärangätni I Ama Iaräs Na Ngät

¹⁷ Bä äkt i sa nguat tamän doqor täkt i nguat tamän särhäm ngän ma ama qrot nävät ma Engeska i mamär iva aingän di saqi as pa qale ngän det toqor ama Jentailqäna qararhani i arhä mungäsäng di qaku ngät tualat mamär. ¹⁸ Rha di bängangit mätk arhä mädräm bä arha iar di sa qale ngät sañis nä ma Ngämuqa aa iar inguna qaku nani a rha iva qunäga vät a rha sävät ma Ngämuqa inguna ama qrot arhä väs. ¹⁹ Bä rha di sa rha män i ama ruvek kärarhani i qaku qänäsänes ta sävät arha lat bä sa rha vodäm mes iva rhat tualat na ama lat kärangätni i sa ama qluqi vät angät tpäs bä qosaqi nani a rha masirhat iva rhat tualat na ama lat maos maos moe kärangätni i qaku ama räkt ngät.

²⁰ Sökt di rhoqoräkt i sa ngän su sävät ma Kraiss dä sa qaku ngän su iva ngän dualat toqoräkt. ²¹ Aingän gärrarhae i rhit päsk ma Jisas aa rhäng di sa ngän nari ama sameng sävät a qa dä sa rha su ngän sävät ama engätki qaräktni i qia e gem ga. ²² Bä iaqyäkt ama engätki di rhoqortäqyia, va ngäni set da angäna iar ama mru ngät ngä nä qarangät angärha lat dä angät snängaqa i rhoqor qre i sa ngän set da anga boi nävät a nas. Iangärhäkt ama iar mudu di sa mava na ngät nävät ama snängaqa qaräkni i sa qat dräm gä irastäm sä ngän iva nani a ngän iva ngän dualat na ama vu ngät ama lat. ²³ Dä va angäna qlak na ama Qloqaqa iva qä sämaiaräs na angän snängaqa. ²⁴ Näkt pa ngän durhämes na ama iaräs na ngät ama iar qarangätni i sa ma Ngämuqa qa säm a ngät iva ngät toqor aa iar mäni ama engätki na ngät ama räkt ngät ama lat dä ama qumärqumär ngät mamär ama lat.

²⁵ Bä äkt i sa rhoqoräkt i ngän met daqule ama lat kärangätni i sa ngäni iras täm ne dä sa mamär iva ngän moe asägäk asägäk diva sävetka qat tamän bät ama engätki sävät arhani ama qatnanaktpämäda inguna ut di ut nämäni ama sägäga ama släqyige. ²⁶ Qre va ngänir qur dä mamär iva qale ngän namualat na anga vuini. Mamär iva qale rhoqoräkt i ama qunäga qä namon mone dap as angäna uraqi di qoki as kia e väm ngän ²⁷ bä va qale ngän navon da anga släqyas bä bä ma Sämgä.

²⁸ Näkt iaqäkt kärak i qä sua di mamär iva saqi as kale qä nasua dap kinak mamär iva qat tualat ba nas nä iarhongäkt kärqärhong i mamär vät a qa na aa rhäkt maräkt nä irhong ivakt iva qa diva aa anga qärhong gärqärhongni iva qät ta nävät irhong bä va qät bon iarhakt kärarhae i rhit läk.

²⁹ Mamär iva qale anga vu ngät anga enge ngä namän nämät angäna väm dap kinak pa sokt iangärhäkt kärangät i ama mär ngät ngät dän gärangät i mamär iva ngät tatnärrha ama ruvek. Va iangärhäkt ama enge diva qoki ama mär ngät bä bä iomäkt ama qäväläm bä va ngärhit bon da ama niamsävätki bä bä iarhakt kärarhae i rhat nari ngät.

³⁰ Näkt kale ngän namualat sä ma Ngämuqa aa Qloqaqa ama Qumärqumärqa iva airäs ka iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngän na qa iva nani ama qunäga qaräknä iva qä rhäksasot a ngän.

³¹ Mamär iva ngän det daqule ama lat moe qarangätni i ama vu da angäna ron sävät arhani dä ngänir qur dä lärlir täptäp da angäna ron sävät arhani. Bä qosaqi qale ngänit näs ta ama ruvek na ama enge ama vu ngät dä ngän damän mava na arhani bä qosaqi sävät angätni ama lat ama vu ngät maos maos kärangätni i ngärhi slava na ama ruvek. ³² Dap kinak pa mamär iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat na ama märmärgem sävät a ne. Dä ngänit lavuqi na ne dä va ngänit kyiradeng ba ne sa angäna lat kärangätni i qaku ama räkt ngät toqor ma Ngämuqa qaräknä i sa qa qyiradeng na angäna vuirhong nävät ma Kraiss.

5

Mamär Iva Ngän Det Da Ama Lavuqi Arha Ron

¹ Bä äkt i mamär iva ngän dualat na ama lat kärangätni i ma Ngämuqa qat tualat na ngät inguna aingän di sa aa es na ngän gärrarhae i aa snäng bät a rha masirhat. ² Mamär iva ngän det da ama lavuqi arha ron doqor ma Kraiss käräknä i sa aa snäng bät a ut dä qa nöp sädaver mä ut i qa vodäm mes i ama vänbon dä ama vodämes na qa qarangätni i ama mär angät tamaska sage ma Ngämuqa.

³ Sokt di mamär iva qale rhi namän bät anga lat na ama qavatka mänguräp mä ngän ura anga snängaqa sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät ura anga alek sävät arhani arhä qarhong inguna iangärhäkt ama lat di qaku mamär iva ma Ngämuqa aa ruvek tat tualat na ngät. ⁴ Näkt kosaqi mänguräp mä ngän di sa mamär iva qale qale anga enge anga vu ngät ura ama enge qarangätni i ngät toqor ama däädända arha enge ura arha enge anga vu ngät na anga mume qarangätni i qaku mamär iva ngän natmärhamän bät a ngät dap kinak mamär iva sokt kale ama engirhong mänguräp mä ngän gärqärhongni i ngän des ama mär sage ma Ngämuqa. ⁵ Inguna sa mamär iva ngänät dräm i iarhakt moe qararhae i rhat tualat na ama lat na ama qavatka ura arha anga snängaqa masirhat sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät ura rhi alek arhani arhä qarhong di sa iarhakt di qaku anga släqyäs bä ba rha vä ma Kraiss kä nä ma Ngämuqa in Muräktpä. Ama lat kärangätni i ama ruvek ti alek arhani arhä qarhong di ngät toqor ama lat kärangätni i ama ruvek tit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät.

⁶ Mamär iva qale angäna qlak na aung bä qä nairas täm ngän na ama enge qarangätni i qaku ama engätki na ngät i iangärhäkt ama lat ama vu ngät di ama mär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong inguna nävät ama lat toqoräkt dä sa ma Ngämuqa aa rhäksärhäm ngät dän bä bä iarhakt kärarhae i qaku rhat tet parhäm aa enge. ⁷ Bä äkt i mamär iva qale qale ngän ngän na rha

⁸ Inguna mudu vät angätni ama rhodäm di sa qale ngän doqor ama ruvek kärarhani i qale rha vä bängangit angät tpäs dap täkt di sa qale ngän i ama neraqa na ngän mäni ma Kraiss. Mamär iva ngän det toqor ama neraqa aa es na ngän. ⁹ Inguna ama gavam gärangätäni i ngät dän nävät ama neraqa di sa rhat dän bät a ngät da ama lat moe angärha ron gärangätäni i ama mär ngät dä ama räkt ngät dä ama engätki na ngät. ¹⁰ Näkt mamär iva ngäni siqut iva ngänät dräm i agi a lat di iangärhäkt kärangät i sa märmär ge ma Engeska nävät a ngät. ¹¹ Bä mamär iva qale ngän dualat ngän nä iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama bängagi arha lat kärangätäni i ama mäñmäñini na ngät dap kinak mamär iva ngänir qur ama ruvek i iangärhäkt ama lat di qaku ama räkt ngät. ¹² Inguna sa ama qluqi vät iomäkt angät tpäs iva qäqi sävetka nävät a ngän gat tamän sävät iarhongäkt kärqärhong i rhat tualat nä irhong sokt di qaku da eraqi. ¹³ Sokt di nga rhoqoräkt i guani di ama neraqa qa muqunäga sä ini dä sa ianiäkt di mamär vät ama ruvek iva rhat lu ini ¹⁴ inguna agini qärqäni i sa qali lini da eraqi bä ama ruvek tat lu ini di sa ianiäkt di ama neraqa nä ini. Bä äkt i ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqvia,

“Ngi rhäqäm, ainge qärak i ngi mänatäm
näkt pa ngia rhäranas nämät ama tñäpki
dä ma Kraiss pa qä sen bät gia iar.”

¹⁵ Bä äkt i mamär iva ngänit lu vät angäna tmerhäs mamär ivakt iva qale ngän det toqor ama däädända dap kinak pa ngän det toqor iarhakt kärarhae i ama mär arhä mädräm. ¹⁶ Bä mamär iva ngän det mamär dä rhangät täkt ama rhodäm angärha ron inguna vät tangät täkt ama qunäng di ama ruvek di ama vu rha masirhat nävät arha vuirhong. ¹⁷ Bä äkt i qale ngän dualat toqor qärarhani i ama däädän da dap kinak mamär iva ngänät dräm i agi a lat kärangätäni i nani ma Engeska na ngät. ¹⁸ Näkt mamär iva qale ngän natnakt bä va guani na ngän mät ama wain inguna iangärhäkt ama lat di ngärhi slava na angäna iar dap kinak mamär iva rhäqäp ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. ¹⁹ Näkt ngänit tong ba ne na ama mabu qärangätäni i näva ama Abuk na ama Mabu dä na ama mabu qärangätäni i ama qatnanaktpämda rhit tong na ngät dä na ama mabu qärangätäni i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon ngän dä m ngät. Näkt nävät angän snängaqa moe dä va ngänit tong nä iangärhäkt ama mabu na ama märmärgem sage ma Engeska. ²⁰ Dä vasägos dä va ngän des ama mär nävät iarhongäkt moe sage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk nävät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss. ²¹ Näkt kosaqi mamär iva ngänit säm ama gaini na nas säva angäna rem game nävät ama qutdrir sävät ma Kraiss.

Ama Ngärhaegutpärharha Ama Evop Dä Ama Ngärhaegutpärharha Ama Gamoe

²² Ama ngärhaegutpärharha ama evop di mamär iva qale ngän manao va angäna egutpek arha rem doqor qre i qale ngän manao vä ma Engeska aa rem. ²³ Inguna ama ngärhaegutpärhaqa di aa egutki at täväski na qa nak kop toqor ma Kraiss i aa släqyige na ama qatnanaktpämda angät tpäski na qa bä qa maräkt di arhä Mumaiar. ²⁴ Mamär iva qosaqi qale ama ngärhaegutpärharha ama evop manao va arha egutpek arha rem bät kärangät arha lat moe rhoqor iagekt ama släqyige na ama qatnanaktpämda qärqigeni i sa qale ige manao vä ma Kraiss aa rem.

²⁵ Aingän ama ngärhaegutpärharha ama gamoe di mamär iva angäna snäng bät angäna egutpek toqor ma Kraiss i sa aa snäng bät aa släqyige na ama

qatnanaktpämda dä sa qa voda aa iar i qa ñäp sädaver mä rha. ²⁶ Sa qa mualat toqoräkt ivakt iva qä arñis na rha bä ba nas i qä qumär ta na ama rigi ngä na aa enge. ²⁷ Bä qosaqi iomäkt divakt iva qä vodäm da sagem mes i na ama murhämeska ama moꝛ qa vät a rha dap kaku anga unit ura anga ngärätngärorhini ura guani rhoqoräkt mäni rha ivakt iva rha di mamär iva ama qumärqumär ta mamär dä va qaku arha anga qävuiini.

²⁸ Bä nävät iaqäkt ama sägäk ama iska dä qosaqi va ama ngärhaegutpärharha ama gamoe di mamär iva arha snäng bät arha egutpek toqor qre i arha snäng bät arhä släqyiglang maräkt. Iaqäkt karak i aa snäng bät aa egutki di sa aa snäng bät a nas. ²⁹ Inguna qaku aung gäarakni i qaku nani a qa na aa släqyige maräkt dap kinak ama ruvek moe di rhit bon arhä släqyiglang ngät täs dä rhit lu vät iglang mamär nak kop toqor qre i ma Kraiskat tualat toqoräkt sa ama qatnanaktpämda ³⁰ inguna ut moe di ama qävälap na ut nämäni aa släqyige. ³¹ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Bä äkt i ama gamoeqa diva qa rhet daqule aa mamäk dä aa nanäk bä va sägiom na iom gä na aa egutki bä va in moe diva in dän i ama sägäge ama släqyige na iom.” ³² Rhangät täkt ama enge di ama engätki ama ngaip ki qia e väm ngät bä qaku qunäga sä ngät sokt di ngu qoar i rhangät täkt ama enge di ngät tamän sävät ma Kraiskä na aa släqyige na ama qatnanaktpämda. ³³ Nämä dä äkt bä rhoqoräkt sokt di mamär iva aingän moe ama gamoe asägäk asägäk di gia snäng bät gia egutki rhoqor qre i gia snäng bät a nas dä mamär iva ama ngärhaegutpärhaqi diva qit kutdrir sage arha egutka.

6

Ama Rhoes Ti Na Arhä Mamäkkäna Dä Arhä Nanäkkina

¹ Aingän ama rhoes, nävät ma Engeska dä sa mamär iva ngän det nasot angän mamäkkäna dä angän nanäkkina arha enge inguna maräkt toqoräkt iva ngän dualat nä iangärhäkt ama lat. ²⁻³ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Mamär iva ngit kutdrir vät gi mamäk dä vät gi nanäk”

“ivakt iva mamär nä gia tmerhäs dä va mamär iva qale nge mauiu mäni ama ivätki.”

Rhangät täkt ama enge di ama muräkt ama narhoer ngät bä ngät dän sa ama mumänaris.

⁴ Aingän ama ngätmamäkkäna, diva qale ngän däranas na angän oes arhä snängaqa iva rhir qur dap kinak pa ngänit lu vät a rha mamär bä va märmor ta ivakt iva rhat turäkt ba nas mamär dä ma Engeska aa muräkt dä aa rhodröp angärha ron.

Ama Narhoerta Rhi Na Ama Latta Qärrarhani I Qale Rha Va Arha Rem

⁵ Aingän ama latta qärrarhani i qale rha va arha morta arha rem, mamär iva ngänit päš iarhakt angäna morta narhe nämäni ama ivätki arha enge angärha rhäng sa ama tlanga dä ama qutdrir. Bä va ngän dualat na arha lat mamär dä va ngän dualat toqoräkt nävät ama engätki na qa ama snängaqa nak kop toqor qre i ngän dualat bä ma Kraiskat. ⁶ Näkt tangät täkt angäna lat kärangätini i ngän dualat na ngät di varis ngän natmualat na ngät iva sokt säda angäna morta arhä saqong doqor ama ruvek kärarhani i rhat tualat iva märmor ge arhä narhoerta nävät a rha. Dap kinak pa ngän diva ngän doqor iarhakt kärarhae i ama latta na rha vä ma Kraiskat aa rem gärrarhae i rhat tualat na ama

lat nāvāt arha iar moe qārangātṅni i nani ma Ngāmuqa na ngāt. ⁷ Va ngān dualat nā iangārḥākt ama lat toqorākt nak kop toqor qre i ngān dualat na ngāt bā bā ma Engeska dap kaku bā ba ama ruvek. ⁸ Bā sa ngānāt drām i nga rhoqorākt i akni qat tualat na agi a lat ama mār ngāt diva ma Engeska qā sek mā qa vāt iangārḥākt ama lat angāt tpās i nāma dā qa di ama latka va akni aa rem ura qa di ama ruqa qārakni i isiska vāt a qa.

⁹ Aingān ama morta qārarhani i ama latta rhat tualat pa angāna rem, mamār iva qosaqi ngānit kutdrīr vāt a rha dā qale ngānit sām ama tlenga sāvām da. Va ngān dualat toqorākt inguna sa ngānāt drām i iaqākt kārak i rha rhi na ngān angāna morqa di qa e da ama usāpki arha ron i qat drām gat tatnāvāmne na ama ruvek moe rhoqorne varhām ama sāgāngāt ama matnāvāmne.

Ma Ngāmuqa Aa Boi Moe Sāmāt Ama Ulaqi

¹⁰ Nākt nani a ngo iva ngu sot nā gua enge bā ba ngān di rhoqortāqya, mamār iva qale ngān ma ama qrot māni ma Engeska da aa qrot ama mor ngāt angārha ron. ¹¹ Mamār iva ngān durhāmes nā ma Ngāmuqa aa boi moe qārangātṅni i ngāt sāmāt ama ulaqi ivakt iva ngārhit lu vāt a ngān nāmāt ma Sāmga aa lat kārangātṅni i ngāt tāqāne sa ama ruvek sāmāt ama vuirhong. ¹² Inguna qaku urhi arḥāktgyām sā ne ut na ama ruvek kārarhani i arḥā slāqyigleng dā arḥā biaska dap kinak urhi arḥāktgyām sā ne ut nā iarhongākt maos maos kārqārḥong i irhong ngāt turākt māni ama ivātki. Dā qosaqi urhi arḥāktgyām sā ne ut nā iarhongākt kārqārḥong i irhong angāt krot pā rhit tākt ama bāngangit angāt tpās dā urhi arḥāktgyām sā ne ut nā iarhongākt kārqārḥong i irhong angāt krot pāt ama qloqaqa na ās ama ivārḥās. ¹³ Bā ākt iva ngān donmāt pāt a nas na ama ulaqi at boi moe qārangātṅni i ngāt dān nage ma Ngāmuqa ivakt iva mamār vāt a ngān iva ngānāt mair ma ama qrot da ama qāvālām angārha ron doqorākt i iarhongākt ngārhi arḥāktgyām sā ngān. Nākt nga rhoqorākt i sa ngān māqāne dā mamār i ngān mār nāvā irhong angāt tpās dā sa va mamār vāt a ngān iva ngānāt mair ma ama qrot. ¹⁴ Bā ākt i rhoqorākt dā va ngānāt mair ma ama qrot i sa ngān gop māni nas na ama engātki rhoqor qre i sa ngān gop māni nas na ama qrot ka ama saunga dā sa ngān murhāmes na ama rākt ngāt ama lat toqor qre i sa ngān murhāmes na ama ulaqi at boi ama qrot ngāt sārha angān brārhap ¹⁵ nākt sa ngān dākmu nas na ama sameng ama mār ngāt na ama bulap toqor qre i sa ngān mon māt ama su. ¹⁶ Nākt pasāgos dā va ngānāt sangar ama qatnanakt toqor qre i ngānāt sangar ama ulaqi at palangige qārigeni iva mamār vāt ige iva ige ngārhi veng bāt ma Sāmga aa qep angāt tāptāpki. ¹⁷ Dā va qale ngān sa ama mādrām i sa ma Ngāmuqa qa mumaiar ngān doqor qre i qale ngān sa ama ulaqi at kābautki da angān bās dā va ngānāt sangar ama ulaqi arha singi nā ma Ngāmuqa aa Qloqaqa qārangātṅni i ma Ngāmuqa aa enge na qi. ¹⁸ Bā nga rhoqorākt i ngān dualat nā rhārḥong dākt dā sa mamār iva ngāni nān na ama nān moe maos maos pasāgos nāvāt ma Ngāmuqa aa Qloqaqa. Nākt kosaqi va ama qarhap ngān mamār bā va qale māmae vāt a ngān i ngāni nān sage ma Ngāmuqa iva qat tatnārḥā qārarhae aa ruvek. ¹⁹ Dā qosaqi mamār iva ngāni nān iva ma Ngāmuqa qat tatnārḥām ngo iva qar qoar nā ngo na ama enge qārangātṅni iva nkuat tamān bāt a ngāt ivakt iva ama qararqa na ngo i ngu sameng na ama sameng ama mār ngāt kārangātṅni i mudu ama ngaip ngāt dap tākt di sa qat tuqunāga sā ngāt. ²⁰ Inguna aingo di sa nkuat mair bā ma Krai i ngu sameng nā iangārḥākt ama enge bā bā arhani bā nāvāt iangārḥākt ama lat dā sa qale ngo va ama tpāskiarḥarḥāng. Ngāni nān iva nga rhoqorākt i ngu

sameng na ngät dä sa qaku mamär iva ngut len doqoräkt i mamär iva ama qraräqa na ngo i ngu sameng.

Ma Pol Aa Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

²¹ Gua ruaqa ma Tikikus kârakni i gua snäng bät a qa dä ma Engeska sa qat nanakt na qa sa aa lat diva qä qoar na ngän sävät iarhongäkt moe ivakt iva ngän di mamär vät a ngän iva ngänät dräm i aingo di qale ngo rhoqor mäniekt dä sa nguat tualat na agi a lat. ²² Sa ama rharimini i ngua rhäk na qa sagem ngän divakt iva mamär iva ngänät dräm i aiut di agirhong ngät dän bät a ut dä qosaqi ivakt iva qät sämaqrot na ngän.

²³ Aurha ruavek, mamär iva qale ama bulap dä ama lavuqi qi na ama qatnanakt gem ngän nage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Krai. ²⁴ Mamär iva qale ama nâmsävätki ge iarhakt moe qararhae i arha snäng bät aurha Engeska ma Jisas ma Krai na ama lavuqi qaraktni i qaku rhäktäksot na qi.

Ma Filipaiqäna

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Filipai.

Ma Pol qa säm iva sage ama Filipaiqäna di nani a qa iva qa rhes pät ama mär sagem da nävät ama vänbon gärangätni i sa rha rhäk na ngät ba qa rhoqoräkt i rhat dräm na qa i qale qa e ma Rom dä va qa rhuqunäga vät a rha sävät a nas maräkt. Qosaqi nani a qa iva qä sämaqrot na rha iva rhat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron gärangätni i rhi na ngät nani a ne dä va qale rha da ama iar na ama sämagaininanas dä va sägäni na rha da arhä mämuğunäs angärha ron. Ama dängdängininaäm di qa rhonsävät a rha sävät ama Judaqäna sä arhä qärhong gärqärhongni i nani a rha iva rhit päs ama Filipaiqäna sä irhong bä sävät ama ruvek mänguräp mä rha qärrarhani i rhi qoar i qrekt bä isiska vät a ut mäni ma Kraiss dä rhoqoräkt di isiska vät a ut iva ut tualat na ama lat ama vu ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Dä Qä Nän Sävät Ama Filipaiqäna (1:3-11)

Ama Qävälap Maos Maos Kärqapni I Ma Pol Qat Tet Da Ap Angärha Ron (1:12-26)

Ama Enge Na Ama Sämaqrot (1:27-2:18)

Ma Pol Äa Ruaiom Da Ama Lat Na Ama Sameng Ama Mär Ngät Angärha Ron (2:19-30)

Ama Rhonsävät Sävät Ama Guläñem Na Ama Ruvek Sa Arha Lat (3-4:1)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Sämaqrot (4:2-23)

Ma Pol Qa Sämma Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Filipai

¹ Aingo ma Pol ngu nä ma Timoti qärakni i qale qa gem ngo di ama larhiom na un bä ma Jisas ma Kraiss aa rem.

Bä ngut säm sävät ama qatnanaktpämda moe qärrarhani i qale rha mäni ma Jisas ma Kraiss e mät ama värhäm ama mor äm ma Filipai näkt kosaqi sävät ama latta qärrarhani i rhit lu vät ama qatnanaktpämda dä qärrarhani i rhat tualat i rhat tatnärha ama qatnanaktpämda.

² Mamär iva ama nämsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss.

Ma Pol Qä Nän Dä Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa

³ Sa nguat tes ama mär sage gu Ngämuqa vät ama rhodäm moe qärangätni i nguat tu gu snäng sävät a ngän. ⁴ Bä vät kärangätni gua nän moe sävät a ngän moe dä sa vasägos dä ngu nän sa ama märmärgem ⁵ inguna nävät angän matnärhäm sävät ama lat kärangätni i nguat tualat na ngät i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät mänasäng nävät ama narhoer qa ama qunäga bä äkt bä sarhäkt. ⁶ Näkt sa nguat dräm mamär i iaqäkt kärak i sa qa nasäng na ama mär ngät ama lat pät angäna iar diva qä rhäksot na ngät pät ama qunäga qärakni iva evär dä ma Jisas.

⁷ Bä aingo di nguat nari i ama märäm gem ngo iva nguat tu gu snäng doqoräkt sävät a ngän inguna sa aingän di ngän nämät gu snängaqa inguna aingän moe di sa ngän matnärhäm ngo sä iangärhäkt gua lat kärangätni i sa

ngā mǎn nǎvǎt ma Ngāmuqa aa nǎmsǎvǎtki rhoqorǎkt i rha mu ngo va ama tpǎskiarharhǎng dǎ rhoqorǎkt i ngut tǎvǎkt sa ama sameng ama mǎr ngǎt dǎ ngut sǎmaengǎtkki na ngǎt. ⁸ Bǎ ma Ngāmuqa di sa qat drǎm i nani a ngo masirhat iva ngu lu ngǎn dǎ gua snǎng bǎt a ngǎn doqor ma Jisas ma Kraiis i sa aa snǎng bǎt a ngǎn.

⁹ Nǎkt gua nǎn di rhoqortǎqyia, ama lat kǎrangǎtni i angǎna snǎng bǎt arhani diva ngǎrhi rhir masirhat bǎ va ama mǎdrǎmda na ngǎn masirhat dǎ va qunǎga vǎt a ngǎn mamǎr ¹⁰ ivakt iva mamǎr iva qunǎga vǎt a ngǎn sǎ iangǎrhǎkt ama lat kǎrangǎt i ama mǎr ngǎt mamǎr dǎ va ngǎn dualat na ngǎt bǎ ǎkt iva ama qumǎrqumǎrta na ngǎn bǎ va qaku mamǎr vǎt aung iva qǎ rhǎksǎrhǎm ngǎn bǎt guani angǎt tpǎs pǎt ama qunǎga qǎrakni iva evǎr dǎ ma Jisas. ¹¹ Bǎ va rhǎqǎp ngǎn na ama gavam gǎrangǎtni i ama rǎkt ngǎt ama lat kǎrangǎt i ngǎt dǎn nǎvǎt ma Jisas ma Kraiis bǎ va iangǎrhǎkt ngǎrhit bon da ama murhǎmeska dǎ ama ansǎs sage ma Ngāmuqa.

Ama Sameng Ama Mǎr Ngǎt Ngǎrhit Trut I Ngǎt Tet Ma Ama Qrot

¹² Gua ruavek, nani a ngo iva ngǎnǎt drǎm i ama lat kǎrangǎtni i sa ngǎ mǎn bǎt a ngo di iangǎrhǎkt ama lat ngǎ matnǎrhǎm i ngǎ rut na ama sameng ama mǎr ngǎt bǎ ngǎt tet ¹³ ivakt iva ama ulaqimǎrharhǎrhǎkt kǎrarhani i rhit lu vǎt ama tpǎskinaqa aa vǎtki rhi na arhani ama ruvek moe di qunǎga vǎt a rha i sa rha mu ngo va ama tpǎskiarharhǎng dǎnguna nguat tualat bǎ bǎ ma Kraiis. ¹⁴ Nǎkt ama rhǎqǎp na rha masirhat nǎvǎt ama qatnanaktpǎmda di sa arhǎ qatnanakt mǎni ma Engeska ngǎ ir nǎvǎt iomǎkt i rha mu ngo va ama tpǎskiarharhǎng dǎ sa ama qrǎrǎkta na rha masirhat iva rhi sameng nǎ ma Ngāmuqa aa enge dap kaku rhit len.

¹⁵ Ngǎtkki i arhani di rhi sameng na ama sameng ama mǎr ngǎt sǎvǎt Kraiis nǎvǎt ama snǎngaqa ama vu qa sǎvǎt a ngo dǎ nani a rha iva rhat tusar nǎ gua lat sokt di arhani di rhi sameng na ngǎt nǎvǎt ama snǎngaqa ama mǎr qa. ¹⁶ Iarhakt kǎrarhae i rhi sameng nǎvǎt ama snǎngaqa ama mǎr qa di rhat tualat toqorǎkt nǎvǎt iomǎkt i sa arha snǎng bǎt a ngo inguna rhat drǎm i sa ma Ngāmuqa qa mu ngo rhe divakt iva ngua rhair sǎrha ama sameng ama mǎr ngǎt. ¹⁷ Dap kǎrarhani i rhi sameng na ama sameng ama mǎr ngǎt sǎvǎt ma Kraiis nǎvǎt ama snǎngaqa ama vu qa i rhat tu nas narhoer di nani a rha iva rhat tusar nǎ gua lat. Iarhakt di qaku rhat tualat nǎvǎt ama engǎtkki dap tat tu arhǎ snǎng iva rhit bon ngo rha ama mǎrǎn doqorǎkt i qale ngo va ama tpǎskiarharhǎng. ¹⁸ Sokt di qaku qǎnǎskǎnes ngo nǎvǎt iangǎrhǎkt ama lat. Inguna nǎma dǎ arhani di rhi sameng nǎvǎt ama engǎtkki sǎvǎt ma Kraiis dap arhani di qaku dap aingo di mǎrmǎr gem ngo inguna ama sameng sǎvǎt ma Kraiis di qop ngǎt tet.

Ma Pol Qa Qoar I Qa Di Rhoqorǎkt I Qat Dǎqǎm Di Bǎ Bǎ Ma Kraiis

Bǎ ngǎtkki iva mǎrmǎr gem ngo ¹⁹ inguna nguat drǎm i nǎvǎt angǎna nǎn dǎ nǎvǎt ma Jisas ma Kraiis aa Qloqaqa aa matnǎrhǎm dǎ va rha rhuisiska vǎt a ngo. ²⁰ Nguat tamǎn doqorǎkt dǎnguna aingo di nani a ngo masirhat dǎ nguat nanakt iva qaku mamǎr iva aqlus pǎt a ngo dap pa nǎvǎt ama sǎmaqrot ama mor ngǎt tǎkt toqor vǎt ama rhodǎm moe dǎ sa va ngut sek sǎ ma Kraiis pǎ gu slǎqyige i nǎma dǎ nǎvǎt ama iar ura nǎvǎt ama tǎǎpki.

²¹ Bǎ aingo di rhoqorǎkt i nguat dǎqǎm di bǎ bǎ ma Kraiis bǎ rhoqorǎkt iva ngu nǎp dǎ va ama mǎrǎm gem ngo masirhat. ²² Nǎkt ngakt bǎ qoki as kale ngo i nguat dǎqǎm bǎt ama slǎqyige dǎ sa va iomǎkt di gem ngo diva ama mǎrǎm inguna va nguat tualat nǎ ma Kraiis aa lat bǎ va ngǎrhit sa ama gavam. Sokt di qaku nguat drǎm i nani a ngo iva nguat dǎqǎm ura va ngu

ñāp. ²³ Bā rham dākt ngārhi rharbane na ngo. Nani a ngo masirhat iva ngua rhet bā va qale ngo ngu nā ma Kraiṣ inguna rhoqorākt di gem ngo diva ama mārām masirhat. ²⁴ Sokt di ama mārām masirhat iva as nguat dāqām bāt ama slāqyige ivakt iva nguat tatnārham ngān. ²⁵ Bā nāvāt tom dākt dā sa nguat drām iva as kale ngo bā va as nguat tatnārham ngān ivakt iva qrātkrot pāt a ngān dā va mārām gem ngān da angān gatnanakt angārha ron. ²⁶ Rhoqorākt divakt iva vāt ama qāvālām gārqomni iva qale ngo gem ngān dā sa va mamār vāt a ngān iva mārām gem ngān masirhat nāvāt ma Jisās ma Kraiṣ inguna nāvāt gu māmānās sagem ngān.

²⁷ Sokt di qārqomni i ama vit na ām di mamār iva angāna iar diva ngāt tet parhām ma Kraiṣ aa iar ivakt iva nāma dā va ngua rhān iva ngu lu ngān ura qaku qale ngo gem ngān dā sa mamār iva ngu nari sāvāt a ngān i sīgāk na ngān sa angāna lat bā ngānāt mair ma ama qrot sa ama sīgāk ama snāngaqa i ngānāt mair irhām ne sa ama sameng ama mār ngāt ivakt iva ama ruvek tat nanakt na ngāt.

²⁸ Dap nga rhoqorākt i ngān dualat toqorākt di qosaqi va qaku ngān natlen guani qārqāni i angāna ikkāna rhat tair sā ini sāvāt a ngān. Bā langārkhākt angāna lat diva ngārhi qur a rha iva ma Ngāmuqa qā slava na rha mas dap aingān diva ngāni rha ama mumaiar. Nākt ma Ngāmuqa di iaqākt kārak iva qa rhualat nā langārkhākt ama lat. ²⁹ Inguna nāvāt aa nāmsāvātki di sa ma Ngāmuqa qa murākt iva qaku sokt ngānāt nanakt nā ma Kraiṣ dap kosaqi va ngāni rha ama mārām nāvāt a qa ³⁰ rhoqorākt i qale ngān da ama sīgākt ama ulaqi arha ron gāraktni i sa ngān lu ngo i qale ngo da arha ron bā qosaqi rhākt di sa ngānāt nari i qoki as kale ngo da arha ron.

2

Ma Kraiṣ Di Ama Siqtuki Na Qa I Qa Sām Ama Gaini Na Nas

¹ Inguna nāvāt iomākt i ma Kraiṣ kā sāmaqrot na ngān dā aa snāng bāt a ngān bā rhangāt tākt ama lat di ngārhit tāslāp pāt a ngān dā aingān di sa qale ngān da ama mār ās ama māmugunās angārha ron ngān na ama Qloqaqa ama Qumārqumarqa dā aingān di sa qānāskānes ngān sāvāt a ne bā ngān dualat mamār sā ne ² dā sa mamār iva ngān dualat sā ngo iva mārām gem ngo masirhat i sa qale ngān i ngān dares ba ne sāvāt iarhongākt moe dā va angāna snāng bāt a ne dā va qale ngān mamār toqor qre i ama sīgārhae na ngān i sīgāk na angān mādrām. ³ Qale ngān namualat nā guani iva ngān du nas narhoer ura ngān dair na nas dap kinak nāvāt ama sāmagaininanas dā va ngānāt lu arhani i rha di rha vit pa angān bās. ⁴ Mamār iva aingān moe asīgāk asīgāk di mamār iva sāvetka diva qaku sokt kānāskānes ka sāvāt aa iar marākt dap mamār iva qosaqi qānāskānes ka sāvāt arhani arha iar. ⁵ Nākt mamār iva ama snāngaqa māngurāp mā ngān diva qa rhoqor ma Jisās ma Kraiṣ aa snāngaqa ⁶ i nāma dā ākt bā aina iar qā nā ma Ngāmuqa di ngāt toqorne sokt di sa qaku qa mu nas iva as kale qa i ma Ngāmuqa na qa ⁷ dap kinak ka mualat sā nas bā qa māt i ama gaini na qa i ama latka va arhani arha rem gārakti i sa aa nan gia sāl a qa i qa māt i ama ruqa na qa. ⁸ Nākt toqorākt i qa māt doqor ama ruqa dā sā qa sām ama gaini na nas i qat tet parhām ma Ngāmuqa aa snāngaqa i nāma dā va qā ñāp bā qāqi rhoqorākt i māni ama sāmānanamuqa. ⁹ Bā nga rhoqorākt dā sa ma Ngāmuqa qa sek sā qa masirhat nākt ka von ga rha ama ngārhipki qārakti i rhakt puk daver angātni ama ngārhep moe angāt rphās. ¹⁰ Ma Ngāmuqa qa mualat toqorākt divakt iva iarhakt moe nāda ama usāpki arha ron dā nāmāni ama ivātki dā namanao nāva ama ivātki va rhit kutdrir sage ma Jisās aa ngārhipki dā va rhi nān da arhā quum sā nas ¹¹ dā rha

moe asägāk asägāk diva sävetka qā qoar i ma Jisas ma Kraisi di ma Engeska. Bā rhoqoräkt i rhat tualat toqoräkt dä sa va iangärhäkt arha lat ngärhit bon da ama murhämeska sage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk.

Mamär Iva Qale Ngän Doqor Ama Neraqa Mäni Ama Ivätki

¹² Bā äkt i gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, sa rhoqor vasägos i ngänät dräm ngän det parhäm gua enge di sa mamär iva rhäkt diva ngän dualat parhäm iangärhäkt ama mumaiar qärangätni i sa ngän da ngät sa ama tlenga ama mor qa. Mamär iva qaku sokt toqoräkt i qale ngo gem ngän diva ngän dualat toqoräkt dap padi va ngän dualat masirhat toqoräkt kre va qaku qale ngo gem ngän ¹³ inguna qarakni i qat tualat pä m ngän di ma Ngämuqa bā qa di qat taranas na ngän iva ngän dualat parhäm aa snängaqa dä va ngän dualat na ama lat kärangätni i nani a qa na ngät.

¹⁴ Mamär iva ngän dualat nä iarhongäkt moe dap pa qale ngän natmärhamängus ura ngän nasnanbät i mäniekt bā va ngän dualat nä irhong. ¹⁵ Va ngän dualat toqoräkt divakt iva qaku mamär vät aung iva qā narhäksärhäm ngän bät guani angät tpäs dap pa qaku angäna anga vuini i ma Ngämuqa aa es na ngän gärrarhani i sa mamär na rha dä aa saqong gärrarhae i sa qale rha mänguräp tit täkt ama qoengait na ama ruvek kärarhani i sa mava na arhä mädräm dä ama vu arha lat. Bā mänguräp iarhakt ama ruvek dä ngäni sen i ama neraqa na ngän mäni ama ivätki ¹⁶ i ngänät sangar mamär sävät ama sameng na ama iar ivakt iva vät ama qunäga qarakni iva evär dä ma Kraisi dä va mamär iva märmär gem ngo masirhat nävät a ngän inguna iangärhäkt gua lat kärangät i ngua mualat na ngät gem ngän di sa qaku ngä met mavängam dap kinak ngä sa angät gavämgi.

¹⁷ Bā näma dä va rhi rhor nä gu biaska rhoqor ama wain iva na ama vodämes ngä na angän bodämes nä qärangätni angän gatnanakt sokt di aingo diva ngu qok bā va märmär gem ngo masirhat ngu na ngän moe. ¹⁸ Näkt kosaqi rhoqorne gem ngän i aingän di mamär iva ngäni qok bā va märmär gem ngän masirhat ngän na ngo.

Ma Timoti Qä Nä Ma Epafroditus

¹⁹ Nguat nanakt nävät ma Engeska ma Jisas iva ngu lir ngu rhäk nä ma Timoti sagem ngän ivakt iva aingo diva ngu rha ama sämaqrot nävät kärangätni ama enge sävät a ngän. ²⁰ Inguna qaku gua anga ruaqa qarakni i qa rhoqor qa qarak iva qänäskänes ka bā va qat tatnärhäm ngän mamär. ²¹ Arhani moe di qoki rhat tualat parhäm arhä qänäskänes maräkt dap kaku rhat tualat parhäm ma Jisas ma Kraisi aa qänäskänes. ²² Dap sa ngänät dräm mamär nä ma Timoti i ama mär aa lat kärakni i sa qat tualat ká na ngo sa ama sameng ama mär ngät toqor qre anga ngärhoemga qä na aa mamäk. ²³ Bā äkt i nguat nanakt iva ngu lir ngu rhäk na qa sagem ngän gre va ngu lu iva rhoqor mäniekt gem ngo. ²⁴ Näkt nguat nanakt nävät ma Engeska iva qaku qale qale dä qosaqi va aingo diva ngua rhet sagem ngän.

²⁵ Nguat nari iva qoki ngu rhäk na gua ruaqa ma Epafroditus sagem ngän. Qa di sa qat tualat ká na ngo na ama sägängät ama lat da ama sägäkt ama ulaqi arha ron mäni ma Kraisi bā qa di iaqäkt kärak i sa ngän däk na qa sagem ngo ivakt iva qat tatnärhäm ngo sä iarhongäkt kärqärhong i ngut läk nani irhong. ²⁶ Ngut täk na qa inguna qa di sa nani a qa masirhat iva qä lu ngän bā qa nari i airäs ngän inguna sa ngän nari i aräm ga. ²⁷ Bā qoki ngätki i aräm ga bā sa qorhäs iva qä ñäp. Sokt di qale ma Ngämuqa aa lavuqi vat a qa bā qaku sokt pä a qa dap kosaqi vät a ngo ivakt iva qale rhoqoräkt i saqi as ngut ta akti ama iräski.

28 Bā äkt i aingo di nani a ngo masirhat iva ngu rhäk na qa sagem ngän ivakt iva aingän diva märmär gem ngän masirhat toqoräkt i saqi as ngäni lu qa dap pakt iva aingo diva qaku qänäskänes ngo masirhat. 29 Bā äkt iva ngäni ar sä qa sagem mes nävät ma Engeska nävät angän märmärgem moe näkt mamär iva ngäni sämamor na qa qä nä iarhakt kärarhae i rha rhoqor qa 30 inguna qorhäs iva qä ñäp toqoräkt i qat tualat nä ma Kraiss aa lat. Qaku qa ñäp sokt di sa qa rhäkmu na nas iva qä ñäp ivakt iva qa rhualat na ama lat kärangätni i qaku mamär iva ngän namualat na ngät iva ngän datnärhäm ngo.

3

Sävetka Di Ama Räkta Na Qa Nävät Aa Qatnanakt Mäni Ma Kraiss

1 Gua ruavek, va ngu sot nä gua enge dä va ngu qoar na ngän i mamär iva märmär gem ngän masirhat mäni ma Engeska. Sa qaku arusus pät a ngo iva saqi as ngut säm ama enge qarangätni i sa mudu ngua säm a ngät bā ba ngän inguna va iangärhäkt ama enge ngät tatnärhäm ngo.

2 Mamär iva ngänit lu nämät iarhakt kärarhae i rha rhoqor ama mluñ* gärarhae i rhat tualat na ama vu ngät ama lat kärarhae i rhi nädäkt ama ruvek arhä släqyiglang. 3 Inguna aiut di ma Ngämuqa aa ruvek na ut maengäkkti qararhae i sa aa Qloqqaqa qa däktsäng mä rha qararhae i rhi nänsäs sage ma Ngämuqa nävät aa Qloqqaqa dä urhit bon da ama murhämeska sagem ma Ngämuqa nävät ma Jisas ma Kraiss. Iangärhäkt ama lat moe di nämä dä ama ruvek ta däktsäng mä ut ura qaku. 4 Sokt di nak aingo di mai mamär vät a ngo iva nguat nanakt na ama lat toqoräkt kärangätni iva ama ruvek tat lu ngät. Näkt ngakt bā saqi as aung ga ni e qarakni i qat tu aa snäng i mamär vät a qa iva qat nanakt na arhongni rhoqoräkt dä sa va ngu qoar i aingo di mamär vät a ngo masirhat pä iaqäkt aa uväs iva nguat nanakt nä ama lat toqoräkt bā ba ngo. 5 Iangärhäkt ama lat di rhoqortäqyia, vät ama ngärhäqyet da dävaung na qa ama qunäga nasot toqoräkt i gu nan gia sa ngo dä sa rha däkt säng mä ngo. Aingo di ama Israelqa na ngo nämäni ama enevaqi ma Benjamin. Aingo di ama Hibruqa na ngo mamär nämäni ama Hibruqāna. Bā aingo di sa ngut päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng i ama Farisiqa na ngo. 6 Bā mäqi nani a ngo masirhat iva ama ruvek tit päs iangärhäkt ama Muräkt angärha rhäng dä soknga ngua sangäm na ama ruvek mavängam iarhakt kärarhae i rhat nanakt nä ma Kraiss. Näkt ngakt bā mamär vät aung iva qa rhän i ama räkta na qa nävät iomäkt i qat tet parhäm ama Muräkt dä sa aingo di ama räkta na ngo rhoqoräkt inguna sa ngua met parhäm ngät mamär.

7 Sokt di iangärhäkt ama lat moe kärangät i mudu nguat tu gu snäng i mamär iva ngät tatnärhäm ngo di rhäkt di sa nguat tu gu snäng i ama mäñmäñini na ngät inguna nävät ma Kraiss. 8 Bā äkt i ngu qoar i nguat lu iarhongäkt moe i ama mäñmäñini nä irhong dinguna iomäkt i sa nguat dräm ma Jisas ma Kraiss gua Engeska di äm ngä vit pä iarhongäkt moe angät tpäs. Bā nävät a qa dä sa ngua met daqule iarhongäkt moe bā rhäkt di sa nguat lu irhong i ama qlanäga ivakt iva aingo diva bā ba ngo nä ma Kraiss 9 bā va aingo diva ngo nämäni qa. Näkt aingo diva qaku ama räkta na ngo nävät a nas maräkt inguna ngua met parhäm ama Muräkt dap kinak pa ngua rhän i ama räkta na ngo nävät iomäkt i sa nguat nanakt nä ma Kraiss. Iangärhäkt ama lat kärangät i sävetka di ama räkta na qa di ngät nage ma Ngämuqa nävät ama qatnanakt. 10 Sa ngua

* 3:2 ama mluñ Ama Judaqāna di rhat tu arhä snäng i ama mluñ di ama släkt ama vu ngät mamär. Va Ama Nämñäm Sage Ma Jon di iarhakt kärarhae i ama vu rha mamär bā äkt i qaku mamär iva rha rhon säva ama qumärqumär äm ama värhäm ama mor äm di sa ma Jon ga mes ta i ama mluñ.

met daqule iarhongäkt moe di qosaqi ivakt iva nguät dräm ma Kraiis mamär dä va ngu nari ama qrot pät gua iar qarangätni i ngä märanas na qa nämät ama tñäpki bā va ngu rha ama märänga rhoqor qa i nguät dän doqor qa sä qarakti aa tñäpki ¹¹ bā rhoqoräkt di nguät nanakt iva ma Ngämuqa qa rhāranas na ngo nämät ama tñäpki.

Mamär Iva Rhäktuk Pät A Ngän Iva Ngän Dän Doqor Ma Kraiis

¹² Qaku nguät tamän i sa ngua män doqor ma Kraiis ura ngua män i sa mamär na ngo rhoqor varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dap kinak täktuk pät a ngo ivakt iva ngu sangar iangärhäkt ama iar qarangät i sa ma Jisas ma Kraiis ka rha ngo ivakt iva ngu sangar a ngät. ¹³ Gua ruavek, kaku ngu naqoar i sa ngua rha ngät. Dap sokt ani qärqäni i nguät tualat nani ini di ngüt kyiradeng nä iarhongäkt kärqärhong i irhong nga e säng gua rhäng dap täktuk pät a ngo ivakt iva ngua rhän ge qärqärhongni i as irhong nga e vä gu qamäs. ¹⁴ Rhäktuk pät a ngo ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär bā va ngua rhän bät ama muqtka ivakt iva ngu rha ama rhitsek karangätni iva ma Ngämuqa qa rhes ngo sa rhävuk säda ama usäpki arha ron nävät ma Jisas ma Kraiis. ¹⁵ Mamär iva aiut kārarahae i sa ama sräpta na ut mäni ma Kraiis di ut tu ut snäng doqor täkt. Sokt di ngakt bā aung nävät a ngän di qaku qat tu aa snäng doqor ut sävät guani dä qosaqi va ma Ngämuqa qa rhuqunäga vät a ngän mamär sä ianiäkt. ¹⁶ Sokt ama lat kārangätni i ama vit na ngät diva as ut tet parhäm iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa muqunäga vät a ut sä irhong.

¹⁷ Gua ruavek, mamär iva ngän dät a ngo dä ngän det nasot iarhakt kārarahae i sa rhat tet parhäm gu siqutki nä qarangätni arha lat. ¹⁸ Inguna ma ama rhäqäp nä imek di sa ngut don sävät a ngän i ama rhäqäp na rha ama ruvek ta e qararhani i arha lat ngärhi sameng i rhat tair särha ama rhisu sävät ma Kraiis aa tñäpki mäni ama sāmānanamuqa. Näkt täkt dä sa ama qoep mät gu saqong dä saqi as ngut don sävät a ngän. ¹⁹ Iarhakt ama ruvek diva rha rhon sämät ama мүдäbäs ama sok dä bäs. Arhä släqyiglang gärqiglangni i ama eqokt ngämuqa na qa. Bā rhit sek sä nas nävät arha lat kārangätni i mai mamär iva aqlus pät a rha vät angät tpäs. Näkt arhä snängaqa di qale qa vät iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong de mäni ama ivätki.

²⁰ Sokt di aiut di aurha ivärhäs di da ama usäpki arha ron dap kali lut nani aut Mumaiar ma Engeska ma Jisas ma Kraiis iva qa rhän näda arha ron ²¹ qaräk iva qa qutsasorhane na aut släqyiglang gärqiglangni i ama eqokt iglang bā va iglang ngä rhän doqor aa släqyige qarqigeni i ama murhämeska vät ige nävät ama qrot kārangätni i mamär vät a qa iva qäqi qat turäkt daver iarhongäkt moe na ngät.

4

¹ Bā äkt i gua ruavek kārarahani i gua snäng bät a ngän dä nani a ngo masirhat iva ngu lu ngän, aingän di gu märmärgem ama mor ngät dä gu rhitsek na ngän. Gua mär ta gua ruavek, mamär iva ngänät mair ma ama qrot mäni ma Engeska.

Ma Pol Aa Rhäsläp Dä Aa Sämaqrot Dä Aa Nän

² Ngu nän ma Yuodia qi nä ma Sintike ma ama qrot iva sägäk na en mäni ma Engeska. ³ Näkt kosaqi gua mär qa gua ruaqa qaräkn i sa un dualat na ama sägängät ama lat, ngu nän nge iva ngia rhatnärhä rhem däkt ama evovem gärqem i sa ngu na en ut tualat mamär na ama sameng ama mär ngät angärha lat bā qosaqi in dualat mamär na ama sameng ama mär ngät angärha lat in

nä ma Klemen näkt sävät gua ruavek moe ama latta qärrarhani i arhä ngärhep di nga e va ama abuk na ama iar.

⁴ Mamär iva märmär gem ngän masirhat pasägos mäni ma Engeska. Bä rhäkt di saqi as pa ngu goar i, "Märmär gem ngän." ⁵ Mamär iva angäna lat kärangätäni i ngän dualat na ngät mänguräp ama ruvek moe di na ama bulap. Ma Engeska di sa qorhäis iva qa rhän ⁶ bä äkt iva qale qänäskänes ngän sävät guani dap kinak pa ngäni nän ma Ngämuqa sävät iarhongäkt moe. Mamär iva ngänit bon dä qärangätäni angäna nän dap pa ngän des ama mär sagem ga rhoqoräkt i ngäni nän ga rhä iarhongäkt kärqärhong i sa ngänit läk nani irhong. ⁷ Bä nga ngän dualat toqoräkt dä va ma Ngämuqa aa bulap kärangätäni i ngä met e na ama ruvek arhä mungäsänng diva ngärhit lu vät angän snängaqa dä angän mädräm mamär mäni ma Jisas ma Kraiss.

⁸ Gua ruavek, va ngua rhu dä gua enge angät tpäs dä sa va ngu goar toqortäqvia, agirhong gärrqärhongni i ama engäktki nä irhong bä agirhong gärrqärhongni i mamär iva urhit kutdrir sagem irhong bä agirhong gärrqärhongni i maräkt nä irhong bä agirhong gärrqärhongni i ama qumärqumär irhong bä agirhong gärrqärhongni i ama mär irhong da ama ruvek arhä saqong bä agirhong gärrqärhongni i ama ruvek tat tamän mamär sävät irhong bä agirhong gärrqärhongni i ama mär irhong mamär bä agirhong gärrqärhongni i märmär ge ma Ngämuqa nävät irhong di sa iarhongäkt moe di mamär iva ngän du angän snäng sävät irhong basägos. ⁹ Bä iarhongäkt kärqärhong i sa ngua su ngän dä m irhong dä qärqärhongni i sa ngän da irhong nagem ngo dä qärqärhongni i sa ngän nari irhong nämät ngo dä qärqärhongni i sa ngän lu irhong i nguat tualat nä irhong di sa mamär iva ngäni sumät ivakt iva ngän dualat nä iarhongäkt moe dä va ma Ngämuqa qarakni i qät bon ut ta ama bulap pa qale qa gem ngän.

Ma Ngämuqa Aa Matnärhäm Bä Bä Ma Pol

¹⁰ Märmär gem ngo masirhat mäni ma Engeska i nasot ama uiu äm ama qäväläm dä saqi as ngän gur a ngo i qänäskänes ngän sä ngo. Nak nguat dräm i vasägos dä qänäskänes ngän sä ngo sokt di qaku angäna anga iska mäqi inamak bä sarhäkt kärakni i näväm ga dä va ngäni qur a ngo i qänäskänes ngän sä ngo. ¹¹ Näkt kaku qale ngo mät ama tläqa bä äkt i nguat tamän doqor täkt inguna sa varhämes na ngo iva qale ngo bä mamär sä ngo nävät agirhong gärrqärhongni i irhong nga e gem ngo. ¹² Sa varhämes na ngo iva qale ngo rhoqoräkt i gu qärhong masirhat bä qosaqi rhoqoräkt i qaku gu nga qärhong masirhat. Sa ngua su i da ama rhodäm moe maos maos angärha ron dä sa varhämes na ngo rhoqoräkt i gua tmäs masirhat iva nguat täs bä qosaqi rhoqoräkt i anoeng mä ngo. Dä varhämes na ngo rhoqoräkt i mamär sä ngo nage gu qärhong masirhat bä qosaqi rhoqoräkt i ngut läk nani guarhong. ¹³ Nävät ma Kraiss kärakni i qät sämaqrot na ngo dä sa mamär iva vasägos dä varhämes na ngo iva qale ngo bä mamär sä ngo i näma dä agi a lat toqoräkt ngät dän bät a ngo.

¹⁴ Sokt di ama mär angäna lat toqoräkt i sa ngän datnärhäm ngo sä gu märänga. ¹⁵ Näkt aingän ma Filipaiqäna di sa ngänät dräm i mäqi rhoqoräkt i ngua nasäng i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät toqoräkt i ngua met nävät ama ngärhäktka ma Masedonia dä sa qaku guavek anga qatnanaktpämda qärarhani i rha matnärhäm ngo na ama ligär dap sokt ngän. ¹⁶ Bä qäqi rhoqoräkt i qale ngo mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika dä sa ngän mualat maunmem i ngän däk na ama matnärhäm sävät gua tläqa. ¹⁷ Qaku ngut näm nani anga vänbon nagem ngän dap kinak ngut näm nani ma

Ngāmuqa aa modāmne bā ba ngān gārāngātni i ngāt dān inguna nāvāt angān bānbon.

¹⁸ Sa aingo di ngua rha angān bānbon gārāngātni i ama mor ngāt masirhat. Aingo di mamār sā ngo nāvāt iangārhäkt angān bānbon gārāngātni i ngān dāk nā ma Epafroditus sā ngāt bā ba ngo. Ngāt di ge ma Ngāmuqa di ama vodāmes kārāngātni i ama mār angāt tamaska dā nani a qa na ngāt dā mārmar gem ga nāvāt a ngāt. ¹⁹ Näkt gu Ngāmuqa va qā von ngān dā iarhongäkt moe qarqārhong i ngānit lāk nani irhong barhām gārāngātni aa māmāgān masirhat nāvāt ma Jisas ma Kraiss. ²⁰ Mamār iva urhit bon da ama murhāmeska sage ma Ngāmuqa aut mamāk pasāgos. Ngätki rhoqoräkt.

Ma Pol Aa Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngāt

²¹ Ngut tāk nā gu märmärgem sage ama qatnanaktpāmda moe māni ma Jisas ma Kraiss.

Gua ruavek ama qatnanaktpāmda qararhani i qale rha rhi na ngo rhit tāk na arhā märmärgem sagem ngān.

²² Ama qatnanaktpāmda moe rhit tāk na arhā märmärgem sagem ngān bā qoki sa iarhakt kārarhae i qale rha vā ma Sissar aa vātka di rhit tāk na arhā märmärgem sagem ngān.

²³ Mamār iva ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa nāmsävätki qali qi gem ngān.

Ma Kolosiqäna

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Kolosi.

Ma Pol qat tamän sävät arhongni ivakt iva qä slaräkt na ama Kolosiqäna arhä snängaqa sävät irhong gärqärhongni i irhong doqor ama muräkt masirhat ama qrot ngät kārängätni i ngät turäkt ta ama qatnanaktpämda arha ansäs dä ama ansäs sage ama enselqäna dä nguaräm dat nañäm mane nä ma Kraiis dä ama ngaiip ngät ama mädräm dä rhat tet parhäm ama ruvek arhä mädräm dä arhä qärhong näkt tit kutdrir sage ama iaus kārängätni i rha mualat na ngät.

Ma Pol qä sameng sävät ma Kraiis i qät sek sä qa säva aa engätki na äs aa mämugunäs na ama qrot. Dä nasot dä qat tamän i ama qatnanaktpämda di sa ma Ngämuqa qa rhäqap ta na ama iar qārängätni i sa mamär na ngät nävät ma Kraiis.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-14)

Ma Kraiis Di Qa E Daver Iarhongäkt Moe (1:15-23)

Ma Pol Aa Lat Bä Ba Ama Qatnanaktpämda (1:24-2:7)

Ama Isiska Nävät Ama Iar Mäni Ma Kraiis (2:8-23)

Ama Muräkt Säda Ama Iar Ama Qumärqumär Ngät Angärha Ron (3:1-4:6)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Märmärgem (4:7-18)

Ma Pol Qa SäM Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Kolosi

¹ Aingo ma Pol qärakni i ma Jisas ma Kraiis aa ngangga na ngo parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä aurha ruaqa ma Timoti qärakni i qale qa rhe qä na ngo di unit täk na ama enge na ama märmärgem sagem ngän

² dä ngut säm sävät a ngän ma Ngämuqa aa ruvek kārarahani i rhit päs ma Kraiis aa rhäng mamär qārarahae i qale rha mät ama värhäm ama mor äm ma Kolosi.

Mamär iva ama ñämsävätki dä ama bulap nage ma Ngämuqa aut mamäk kale ngät gem ngän.

Ma Pol Qä Nän Dä Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa

³ Vasägos dä un des ama mär sage ma Ngämuqa qärakni i aurha Engeska ma Jisas ma Kraiis aa mamäk toqoräkt i uni nän sävät a ngän. ⁴ Un dualat toqoräkt dinguna sa un nari sävät angän gatnanakt mäni ma Jisas ma Kraiis dä un nari i angäna snäng bät ama qatnanaktpämda moe ⁵ nävät iomäkt i sa ngänät nanakt iva bä ba ngän nä iarhongäkt kārärhong i sa ma Ngämuqa qa rhäkmü nä irhong bä ba ngän dävuik da ama usäpki arha ron. Mudu sa ngän nari sävät iarhongäkt pa ama enge na ama engätki qārängätni i ama sameng ama mär ngät

⁶ kārängät i sa ngä män sagem ngän. Bä nak sa vät ama ivätki moe di iangärhäkt ama sameng di sa ngärhit sa ama gavam bä iangärhäkt ama gavam di ngärhi rhir nak kop toqor ngän i ngät tualat mänguräp mä ngän mänasäng bät ama qunäga qärakni i ngän nari ngät dä qunäga vät a ngän maengätki sä ma Ngämuqa aa ñämsävätki ⁷ i nak kop toqoräkt kre i sa ngän nari ngät nage aurha ruaqa ama mär qa ma Epafra kārakni i qat tualat kã na ut. Bä qa di ama latka qärakni i qat tualat na aa lat mamär bä bä ma Kraiis iva

bā ba ngān. ⁸ Bā qosaqi qa di qa muqunāga i sa angāna snāng bāt ma Ngāmuqa aa ruvek moe bā iangār hākt ama lat di ngāt nage ma Ngāmuqa aa Qloqāqa.

⁹ Bā ākt i rhoqorākt dā sa mānasāng nāvāt ama qunāga qārakni i sa un nari i angāna snāng bāt ma Ngāmuqa aa ruvek dā sa qaku māmae vāt a un i uni nān sāvāt a ngān i uni nān ma Ngāmuqa iva qā rhāqāp ngān na ama mādrām ama mār ngāt sāvāt aa snāngāqa qārakni i nani a qa iva ngān det parhām ga sa ama mār ngāt ama mādrām moe ngā na ama mungāsnāng ama mār ngāt moe sāvāt ama lat kārāngātni i ama qloqāqa na ngāt. ¹⁰ Bā uni nān doqorākt ivakt iva qale ngān da ama iar angārha ron gārāngātni i nani ma Engeska na ngāt dā mārmar gem ga nāvāt a ngāt i ngānit sa ama gavam bāt angāna lat ama mār ngāt moe dā ngāni rhir vāt angān mādrām sāvāt ma Ngāmuqa. ¹¹ Mamār iva ma Ngāmuqa qāt sāmaqrot na ngān na aa qrot moe parhām gārāngātni aa qrot ama enges ngāt ivakt iva qale ngān ma ama qrot da ama mārān angārha ron sa ama bulap bā sa ama mārmar gem ama mor ngāt.

¹² Va ngān dualat toqorākt i ngān des ama mār sage ama Ngāt mamāk kārakni i qa mualat sā ngān bā mamār vāt a ngān iva mugas dā va ngāni rha iarhongākt kārārhong i qali lirhong iva bā ba aa ruvek pa ama Murākt pām na ama neraqa. ¹³ Ma Ngāmuqa sa qa rhāqās tām ut i qa rhal ut nāva ama bāngāngit angāt murākt pām angāt tpās bā qa mu ut pa aa emga aa Murākt pām gārakni i aa snāng bāt a qa ¹⁴ iaqākt kārak i qa rhāksasot a ut bā nāvāt a qa dā sa ma Ngāmuqa qa qyiradeng nā aurha vuirhong.

Qale Ma Kraiis Tāvuk Daver Iarhongākt Moe

¹⁵ Ma Kraiis di qa rha ma Ngāmuqa aa iauski marākt kārakni i qaku mamār vāt aung iva qā lu qa bā qa di ma Ngāmuqa aa emga na qa qārakni i qa er qale qa nākt mamār dā sa sā iarhongākt moe qārārhong i ma Ngāmuqa sa qa sām irhong bā qale qa rhāvuk daver mā irhong. ¹⁶ Inguna nāvāt iaqākt aa emga dā sa ma Ngāmuqa qa sām iarhongākt moe da ama usāpki arha ron dā māni ama ivātki i arhongni qārārhongni i mamār iva ama ruvek tat lu irhong dā arhongni qārārhongni i qaku mamār iva ama ruvek tat lu irhong. Dā qa sām ama vitnirhong gārārhongni i irhong ngāt muqun māt ama mā mugunimek dā iarhongākt kārārhong i irhong ngārhit lu vāt ama murākt pām dā iarhongākt maos maos kārārhong i irhong ngāt turākt. Rhārhong dākt bā sāvāt iarhongākt moe di sa ma Ngāmuqa qa sām irhong nāvāt aa emga bā irhong di irhong bā ba qa. ¹⁷ Bā ma Kraiis di mudu qa er qale qa nākt mamār dā sa sā iarhongākt moe bā nāvāt a qa dā sa iarhongākt moe di irhong ngāt sangar a ne mamār. ¹⁸ Bā qa di ama tpāsni na qa bā ba ama slāqyige na ama qatnanākt pām dā. Qa di ama rharimini i qa di ma Ngāmuqa aa emga qārakni i ama narhoerqa na qa di sa ma Ngāmuqa qa māranas na qa nāmāt ama tñāpki ivakt iva nāvāt iarhongākt moe diva qale ma Kraiis tāvuk daver mā irhong. ¹⁹ Inguna ma Ngāmuqa di mārmar gem ga i aa iar moe diva qale ngāt pa aa emga ²⁰ bā qosaqi mārmar ge ma Ngāmuqa iva nāvāt aa emga dā va qa rhualat sā iarhongākt moe bā va sāgāni nā irhong ngā na ma Ngāmuqa i nāma dā irhong nga e da ama usāpki arha ron ura irhong nga e māni ama ivātki i ama bulap ngāt dān sā māngurāp mā irhong ngā nā ma Ngāmuqa nāvāt aa emga aa biaska qārakni i qrir na qa māni ama sāmānanamuqa.

²¹ Nākt ai ngān gārarhae i sa mudu dā sa qale ngān sañis nā ma Ngāmuqa dā qārāngātni angān mādrām sa ngā mualat sā ngān bā ngān mār i aa ikkāna na ngān i sa ngān dualat na ama vu ngāt ama lat ²² di sa qa sām ama sāgāni na ngān ngān na qa nāvāt aa emga aa slāqyige rhoqorākt i sa qa ñāp. Ma Ngāmuqa

qa mualat toqoräkt ivakt iva qa rhualat sä ngän iva ama qumärqumärta na ngän mamär dä va qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ngän bät guani angät tpäs ura va qat tamän mava na angäna lat pa aa qäranas. ²³ Bä va qa rhualat sä ngän doqoräkt kre i vasägos dä ngän det dä qärangätni angän gatnanakt angärha ron ma ama qrot i ngänät sangar a ngät mamär. Dap pa qaku ngän narut nämäni angän gatnanakt sämäni ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ngän nari ngät kärangät i sa rha sameng na ngät bä ba ama ruvek moe mäni ama ivätki qärangät i aingo ma Pol di sa ngua män i ama latka na ngo qarakni i qä sameng na ngät.

Ma Pol Aa Lat Sage Ama Qatnanaktpämda

²⁴ Rhäkt di sa märmär gem ngo da gu märän angärha ron qärangätni i ngät dän nävät iomäkt i nguat tatnärhäm ngän. Bä nävät iangärhäkt ama märän bä gu släqyige di ngut täksot nä qärangätni ma Kraisa aa märän bä ba aa släqyige qärqigeni i na ama qatnanaktpämda moe. ²⁵ Sa ngua män i ama latka na ngo bä ba ama qatnanaktpämda rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa von ngo rhärhangät täkt ama lat iva ngät bä ba ngän bä qat nanakt na ngo sä ngät ivakt iva nguat tuqunäga vät a ngän mamär sävät aa snängaqa ²⁶ qarakni i sa mudu vät ama rhodäm ama uiu ngät dä sa qale qa i ama ngaip ka vät ama qoengitnäk na ama ruvek nasot a ne dap sokt di rhäkt di sa qat tuqunäga sä qa ge aa ruvek. ²⁷ Sa ma Ngämuqa qa muräkt iva qa rhuqunäga vät aa ruvek iva qa rhodämne na ama Jentailqāna masirhat mamär. Bä aa snängaqa ama ngaip ka di rhoqortäqyia, ma Kraisa diva qale qa väm ngän bä nävät a qa diva mamär vät a ngän iva ngänät nanakt iva bä ba ngän na ama qäväläm nämäni ma Ngämuqa aa murhämeska.

²⁸ Näkt ma Kraisa di sa urhi sameng sävät a qa i urhit don sävät ama ruvek moe dä urhi su rha na ama mädräm moe ama mär ngät ivakt iva u rhualat sa ama qatnanaktpämda moe iva sräp arhä qatnanakt mäni ma Kraisa. ²⁹ Sa nguat tualat masirhat sä ma Kraisa aa qrot moe qärangätni i qät bon ngo rhäm ngät ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär nä rhangät täkt ama lat.

2

¹ Bä nani a ngo iva ngänät dräm i nak sa nguat tualat masirhat ivakt iva ngua rhatnärhäm ngän dä qosaqi iarhakt kärarhae i rha nämät ama värhäm ama mor äm ma Laodisia dä bä iarhakt moe qärarhae i as kaku rha lu ngo nämät arhä saqong. ² Nguat tualat toqoräkt ivakt iva ngu sämaqrot na rha vät arhä snängaqa dä va rhi rhir mäni ama lat kärangätni i arha snäng bät a ne ivakt iva qunäga vät a rha mamär dä sa va rhat dräm mamär nä rhärhong däkt kärqärhong i sa rhäkt di ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong sävät ma Kraisa ³ kärakni iva nävät a qa maräkt diva qunäga vät sävetka sävät ama mämägän na ama mädräm ama mär ngät moe dä ama mungäsäng moe. ⁴ Näkt nguat tamän doqor täkt divakt iva qaku mamär vät aung iva gä nairas tam ngän na agung anga enge qärangätni i mamär iva ngärhi artäm sa angän snängaqa. ⁵ Inguna ngätki i vät gu släqyige di sa qaku qale ngo gem ngän sokt di vät gu qloqaqa di sa qale ngo gem ngän. Sa märmär gem ngo iva ngu lu ngän i sa iarhongäkt moe di sa maräkt nä irhong mänguräp mä ngän dä ngu lu qärangätni angän gatnanakt i ama qrot ngät mäni ma Kraisa.

Ut Däqäm Nävät Ma Kraisa

⁶ Bä äkt i nga rhoqoräkt i sa ngän da ma Jisas ma Kraisa ma Engeska dä sa va ngänit päs aa rhäng mamär ⁷ i sa ngäna at angän gridru mäni qa bä ngän däc päc angäna iar mäni qa dä ngän mu angän gatnanakt mäni qa mamär toqor

qre sa rha su ngān bā va rhoqorākt dā va qosaqi ngān des ama mār masirhat sage ma Ngāmuqa.

⁸ Nākt ngānit lu i varis aung gā namualat sā ngān iva ama latta na ngān ba arha rem i qā nasu ngān da akni anga ruvek arhā snāngaqa ura qā navon ngān da anga iraski na ngāt anga enge anga māñmāñini na ngāt kārangātñi i ngāt parhām iarhongākt kārqārhong i ama ruvek ta tu irhong barhām arha ikkāna arha lat dā varhām ama iaus kārangātñi i ngāt nāmāni ama ivātki angāt murākt dap kaku ngāt parhām ma Kraiis aa snāngaqa.

⁹ Inguna ma Ngāmuqa aa iar moe di sa qale ngāt pā ma Kraiis aa slāqyige ¹⁰ bā aingān di sa ma Ngāmuqa qa rhāqāp ngān na ama iar qārangātñi i sa mamār na ngāt nāvāt ma Kraiis kārakni i ama tpāski na qa bā bā iarhongākt moe maos maos kārqārhong i irhong ngāt turākt. ¹¹ Bā māni ma Kraiis di sa rha dāktsāng mā ngān sokt di qaku na ama ruvek arhā rhākt dap kinak iangārkhākt ama lat di sa ma Kraiis ka mualat na ngāt. Dā iangārkhākt aa lat di sa ngā rhāksot na ama slāqyige angāt krot iva ngārhi rhartām sā ngān barhām ige angāt kārāskānes. ¹² Sa rha baptais pāt a ngān di sa rha sasārham ngān doqorākt ngān nā ma Kraiis. Nākt nasot dā qosaqi ma Ngāmuqa qa māranas na ngān ngān nā ma Kraiis i nāvāt angān gatnanākt māni ma Ngāmuqa qārakni i qat tualat na aa qrot masirhat toqorākt i qa māranas nā ma Kraiis nāmāt ama tñāpki. ¹³ Nākt aingān gārharhae i sa māqi ama ñāpta na ngān inguna nāvāt iomākt i sa qale ngān da ama vuirhong angārha ron dā qale ngān ba angān slāqyigleng angāt kārāskānes angārha rem di sa ma Ngāmuqa qa mualat sā ngān bā ngānāt dāqām ngān nā ma Kraiis i sa ma Ngāmuqa qa qyiradeng na aurha vuirhong moe.

¹⁴ Sa qa mualat toqorākt toqorākt i qa rhāksot na ama enge kārangātñi i sa rha sām a ngāt sāvāt aurha lat kārangātñi i mai va urhi rha ama rhāksārham bāt angāt tpās. Iangārkhākt ama lat di sa ngā māranas toqorākt i rha edāmsās pāt ma Kraiis māni ama sāmānanamuqa. ¹⁵ Nākt ma Ngāmuqa qa sot nā iarhongākt maos maos kārqārhong i irhong ngāt turākt i qa vuk sā irhong sāda eraqi i qa māt nāvā irhong angāt tpās nā ma Kraiis aa tñāpki māni ama sāmānanamuqa.

Qale Aung Gā Navon Ngān Da Anga Rhāksārham

¹⁶ Bā ākt i mamār iva qale aung gā navon ngān da anga rhāksārham bāt iomākt angāt tpās i ngiat tās agung anga tmās ura ngāni nākt anga reng gārangātñi i qā qoar iva qaku ngi nata ngāt ura sāvāt anga tmāsimek ama mor imek ura sāvāt anga equngi anga iarās na qi ura sāvāt anga qunāga ama Sabat kārakni i rhat tuqunān bāt a qa. ¹⁷ Iarhongākt di nak kop ama iauski nā irhong bā bā iarhongākt kārqārhong i ama engāktki nā irhong gārqārhong i irhong nga e ge ma Kraiis.

¹⁸ Mamār iva qale angāna qlak na aung iva qā rhāksārham ngān i qā qoar i qaku ngānit sām ama gaini na nas mamār da aa saqong ura qaku ngāni nānsās sage ama enselqāna qārakni i qat tair na nas mavāngam na ama enge masirhat sāvāt ama ñāmñām nāvāt iomākt i aa mādrn di sa rhāqāp ngāt na ama mungāsnāng sāvāt a nas. ¹⁹ Dap kosaqi qa di qaku qa nāmāni ma Kraiis kārakni i ama tpāski na qa qārak i nāvāt a qa dā ama slāqyige moe ige ngāt dān narhāmāne dā qāt bon ige rha ama qrot dā qā nāndāmne nā ige nā qārangātñi i ama slāp angārha mudāmne dā ama qrātkrāt nākt ma Ngāmuqa qāt bon ige rha ama irhirqi.

²⁰ Qre i sa ngān ñāp ngān nā ma Kraiis sā ne na ama iaus angāt murākt kārangātñi i ngāt nāmāni ama ivātki dā sa ngu lu māniekt bā sa ngākt kre i as ngānāt dāqām ba ama ivātki at murākt angārha rem? Māniekt bā as ngān

det parhām ama murākt toqortāqyia, ²¹ “Qale ngānāt sangar tāni rhākt” dā “Qale ngān dās ianiākt” dā “Qale ngānit tāk pāt erhāni muk.” ²² Rhangāt tākt ama enge na ama murākt di ngāt parhām ama ruvek arhā snāngaqa dā arhā rhisu bā ngāt di sāvāt iarhongākt kārqrhōng i ama ruvek tit sangar irhōng ura rhit tāk pāt irhōng ura rhat tās irhōng nākt nasot dā rhāktāksot nā irhōng. ²³ Ngātkki i ama murākt toqorākt di ngākt kre i ngāt dān nāvāt ama mādrām ama mār ngāt inguna ama ruvek kārarhae i rhat tamān doqorākt di rhi nānsās nāvāt ama mārmargem dā rhit sām ama gaini na nas nākt tit bon da arhā slāqyigleng da ama mārān angārha ron. Sōkt di iangārkhākt ama murākt di qaku ngā nanmae vāt ama ruvek iva qaku rhat tet parhām arhā slāqyigleng angāt kånāskānes.

3

Mamār Iva Ngān Durhāmes Na Ama Iarās Na Ngāt Ama Iar

¹ Mamār iva nani a ngān iva ngānit ta iarhongākt kārqrhōng i irhōng na rhāvuk na ākt i qale ma Kraīs e i qat muqun dā ma Ngāmuqa aa mārmar i sa nguna ma Ngāmuqa qa māranas na ngān nāmāt ama tñāpki ngān nā ma Kraīs. ² Mamār iva ngān du angān snāng basāgos sāvāt iarhongākt kārqrhōng i irhōng na rhāvuk dap kaku sāvāt kārqrhōng i irhōng narhe nāmāni ama ivātki. ³ Inguna sa ngān nāp bā angāna iar di sa ngā ngaip ngā nā ma Kraīs māni ma Ngāmuqa. ⁴ Nākt nga va rhoqorākt i ma Kraīs kārakni i angāna iar na qa qa rhān dā va aingān diva qosaqi ngān dān ngān na qa va ama murhāmeska.

⁵ Bā ākt i rhoqorākt dā sa ngāni veng iarhongākt kārqrhōng i irhōng nāmāni ama ivātki qārqrhōng i qali lirhōng bām ngān doqor ama lat na ama qavatka dā ama snāngaqa sāvāt ama lat kārangātni i qaku ama rākt ngāt dā ama snāngaqa ama mor qa iva ngān det parhām ama slāqyige angāt snāngaqa dā ama snāngaqa iva ngān dualat na ama vuirhōng nākt sāvāt ama lat kārangātni i ngāni alek arhani arhā qārhrōng inguna iangārkhākt ama dāngdāngini na ngāt ama lat di rhoqor qre i ngānit bon da angān gutdrir sage ama iaus kārangātni i sa ama ruvek ta mualat na ngāt. ⁶ Bā nāvāt iangārkhākt ama lat dā sa ma Ngāmuqa aa uraqi diva qia rhān. ⁷ Nākt aingān di sa mudu vāt angātni ama rhodām di sa ngān dualat nā iangārkhākt ama lat. ⁸ Sōkt di rhākt di sa mamār iva ngān det daqule iangārkhākt ama lat moe toqor ama uraqi dā ama lat kārangātni i rhāptāp dā angāna ron dā ama vu dā angāna ron sāvāt arhani dā ama lat kārangātni i ngān dāmān mava na arhani dā ama lat kārangātni i ngān dāmān bāt ama enge qārangātni i qaku mamār iva ama ruvek tat tamān bāt a ngāt. ⁹ Bā aingān asāgāk asāgāk di mamār iva qale ngān damān sārham ne na ama irasirhōng inguna sa ngān set da angāna iar ama mru ngāt ngā nā qārangātni angārha lat i rhoqor qre i sa ngān set da anga boi.

¹⁰ Bā rhākt di sa ngān durhāmes na ama iarās na ngāt ama iar. Iangārkhākt ama iar di sa ma Ngāmuqa qat tualat sā ngāt i vasāgos dā qāt kutsasorhane na ngāt i ama iarās na ngāt bā nāvāt a ngāt dā va ngānāt drām a qa mamār. ¹¹ Dā rhangāt tākt ama iarās na ngāt ama iar angārha ron di ama ruvek moe di rha rhoqorne i nāma dā ama Jentailqāna ura ama Judaqāna na rha ura iarhakt kārarhae i sa rha dākt sāng mā rha ura qararhani i qaku rha dākt sāng mā rha ura qararhani i ama nāfista na rha bā ba ama Grikkāna ura iarhakt kārarhae i rha nāvā urqi ura ama latta va arhani arha rem ura qararhani i isiska vāt a rha sōkt di mā Kraīs di ama vit na qa mamār vāt iarhongākt moe angāt tpās nākt ka di sa qale qa vām ut moe.

¹² Nākt aingān di sa ma Ngāmuqa qa armeng dām ngān bā ba nas i aingān di ama qumārqumarṭa na ngān mamār dā sa aa snāng bāt a ngān. Bā ākt i va ngān durhāmes na ama lat toqortāqyia, va ngānit lavuqi na ne dā va ngān dualat na ama lat ama mār ngāt sāvāt a ne dā mamār i va ngānit sām ama gaini na nas dā mamār i va ngān dualat na ama lat sa ama bulap. Mamār i va qale ngān sa ama bulap gem ne ¹³ nākt ngakt bā aung nāvāt a ngān di qaku mār gem ga na aa ruaqa dā sa mamār i va iaqākt ama narhoerqa qā qyiradeng bā bā iaqākt aa ruaqa. Nak kop toqor ma Engeska i sa qa qyiradeng na angāna vuirhong dā va qosaqi ngān di mamār i va ngānit kyiradeng na angāna ruavek sa arha lat ama vu ngāt sāvāt a ngān. ¹⁴ Nākt kārqomni i ama vit na ām mamār vāt angātṭni ama lat moe angāt tpās di rhoqortāqyia, mamār i va angāna snāng bāt a ne inguna rhangāt tākt ama lat diva ngārhit sām ama sīgāni nā iangārhiakt ama lat moe i va ngāt dām mamār.

¹⁵ Nākt aingān gārharhae i sa ma Ngāmuqa qa mes ngān ivakt i va qale ngān dā ma Kraisa aa bulap angārha ron māni ama sīgāge ama slāqyige na ama qatnanaktpāmda di sa mamār i va iangārhiakt aa bulap ngāt turākt ta angān snāngaqa. Dā mamār i va vasāgos dā va ngān des ama mār sage ma Ngāmuqa.

¹⁶ Mamār i va ma Kraisa aa enge diva qale ngāt mamār vām ngān bā va aingān diva ngāni su ne dā va ngānit don sāvāt a ne nāvāt ama mādrām moe ama mār ngāt ivakt i va qale ngān dualat na ama lat kārangātṭni i qaku ama rākt ngāt. Dā va ngānit tong na ama mabu nāva ama Abuk na ama Mabu dā ama mabu qārangātṭni i ama qatnanaktpāmda rhiṭ tong na ngāt dā ama mabu qārangātṭni i ama Qloqaqa ama Qumārqumarṭa qāt bon ngān dām ngāt. Va ngānit tong na ngāt i ngān des ama mār namuk nāvāt angān snāngaqa sage ma Ngāmuqa. ¹⁷ Bā agi a enge qārangātṭni i ngiat tamān bāt a ngāt dā agi a lat kārangātṭni i ngiat tualat na ngāt di sa mamār i va iangārhiakt moe di ngiat tualat na ngāt nāvāt ma Engeska ma Jisas aa ngārhipki bā nāvāt a qa dā va ngiat tes ama mār sage ma Ngāmuqa.

Ma PolAa Enge Bā Ba Ama Sīgārhae Qārharhani I Rha Nāvāt Ama Qatnanaktpāmda

¹⁸ Aingān ama ngārhaegutpārharha ama evop di mamār i va ngānit sām ama gaini na nas samanao sāva angāna egutpek arha rem inguna māni ma Engeska di marākt na aurha lat toqorākt.

¹⁹ Aingān ama ngārhaegutpārharha ama gamoe di mamār i va angāna snāng bāt angāna egutpek dap kale ngānit don na anga qrot ngāt anga enge sāvāt a rha.

²⁰ Aingān ama rhoes di mamār i va ngān det nasot angān mamāqiom ina enge vāt i arhongākt moe qārquarhong i ngān dualat nā irhong inguna iangārhiakt ama lat di mārmar ge ma Engeska nāvāt a ngāt.

²¹ Aingān ama ngātmamākkāna di qale ngān durākt ta angān oes ma ama qrot i varis tit kut na nas inguna rhat tu arhā snāng i qaku mamār vāt a rha i va rha rhāqāne dā mamār nā guani.

²² Aingān ama latta qārharhani i rhat tualat pa arhani arha rem di mamār i va ngān det parhām gārharhani angāna morta nāmāni ama ivātṭi arha enge bāt iangārhiakt angāna lat moe i qaku sokt toqorākt i rhat lu ngān ivakt i va mārmar gem da nāvāt a ngān doqor ama ruvek kārharhani i nani a rha i va mārmar ge arhani ama ruvek nāvāt a rha dap kinak pa ngān dualat na angāna lat mamār nāvāt ama engāktṭi māt angān snāngaqa i ngānit len ma Engeska.

²³ Nākt agi a lat kārangātṭni i ngān dualat na ngāt di mamār i va ngān dualat na ngāt mamār i rhoqor qre i ngān dualat bā bā ma Engeska dap kaku bā ba ama ruvek ²⁴ inguna sa ngānāt drām i va nage ma Engeska diva ngāni rha angān

ditsek nä iarhongäkt kärqärhong i mudu ma Ngämuqa qa mumänaris iva ngäni rha irhong inguna ngän di nak sa ngän dualat bä ba angäna morqa ma Kraiss.
²⁵ Inguna iaqäkt kärak i qat tualat nä ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät diva ma Ngämuqa qa rhuvät pät a qa vät iangärhäkt aa lat ama vu ngät angät tpäs. Näkt ma Ngämuqa di vasägos dä qat tatnävmne na ama ruvek toqorne varhäm ama sägängät ama muräkt.

4

¹ Aingän ama morta qärrarhani i qale ama latta va angäna rem di mamär iva ngän dualat na ama räkt ngät ama lat sävät a rha dä va ngän dualat sä rha moe iva rha rhoqorne inguna sa ngänät dräm i qosaqi aingän di angäna morqa rhak pono da ama usäpki arha ron.

Angätni Ma Pol Aa Enge Na Ama Rhodröp Sae

² Näkt mamär iva qale mämae vät a ngän sa ama nän. Bä nga rhoqoräkt i ngäni nän dä va ama qarhap ngän dä va ngän des ama mär sage ma Ngämuqa.

³ Bä nga rhoqoräkt i ngäni nän dä qosaqi mamär iva ngäni nän sävät a ut ivakt iva ma Ngämuqa qä rhar mät anga tmongi iva nanokt ut ivakt iva urhi sameng nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong sävät ma Kraiss kärqärhong i qale ngo va ama tpäskiarharhäng bät irhong angät tpäs. ⁴ Ngäni nän sävät a ngo iva ngu sameng näva ama iska qärakni i gem ngo di maräkt iva ngu sameng nävam ga ivakt iva qunäga vät ama ruvek sä ngät.

⁵ Bä nävät ama mär ngät ama mädräm dä sa mamär iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat sävät iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt nä ma Kraiss bä va ngän dualat toqoräkt pät ama qävälap moe qarqapni i mamär vät a ngän iva ngän dualat toqoräkt. ⁶ Näkt pasägos dä mamär iva angäna enge di na ama lavuqi dä ngän damän na ama enge qarangätni i rhoqor qre i ngän mu ama qyiräpki vät ama tmäs ivakt iva ngänät dräm iva ngän duvät pät ama ruvek asägäk asägäk aa snanbät di rhoqoräkt.

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Märmärgem

⁷ Näkt ma Tikikus pa qä goar na ngän sävät kärangätni gua lat moe. Qa di aurha ruaqa qaräkni i gua snäng bät a qa dä ama latka na qa qaräkni i vasägos dä mamär vät ma Ngämuqa iva qat nanakt na qa sa aa lat näkt ka qä na ngo un dualat nä ma Engeska aa lat. ⁸ Sa ngua rhäk nä ma Tikikus sagem ngän di nävät täni rhäkt ama rharimini ivakt iva aingän diva ngänät dräm i aiut di gali lut toqor mäniekt dä va qä sämaqrot na ngän. ⁹ Bä ma Onesimus käräkni i qa nävät a ngän di ut nanakt na qa sa ama lat dä aurha snäng bät a qa dä urhit täk na qa qä nä ma Tikikus sagem ngän. Näkt pa ini sameng bä ba ngän sävät iarhongäkt moe qarqärhong i sa irhong ngä märanas te.

¹⁰ Bä ma Aristarkas käräkni i qale qa qä na ngo va ama tpäskiarharhäng di qät täk na aa märmärgem sagem ngän. Dä qosaqi ma Mak käräkni i sägärhae na qa sävät ma Barnabas di qät täk na aa märmärgem sagem ngän. Näkt ngakt bä qa rhän gem ngän dä sa ngäni ar sä qa sagem mes. Va ngän dualat sä qa rhoqoräkt toqor varhäm ama enge qarangätni i sa qre ngua von ngän dä m ngät. ¹¹ Näkt kosaqi ma Jisas käräkni i rhat tes ka i ma Jastus di qät täk na aa märmärgem sagem ngän. Rhärha rhäkt ama gamoe di sokt ta i ama Judaqäna na rha nä mänguräp kärarhani gua ruavek ama latta qararhae i ut tualat bä bä ma Ngämuqa aa Muräktpäm bät rha di sa rhat tatnävmne ngo mamär.

¹² Bä ma Epafras käräkni i qa nävät a ngän gärik a ma Jisas ma Kraiss aa latka na qa di qät täk na aa märmärgem sagem ngän. Näkt ka di vasägos di sa qä nän ma ama qrot sävät a ngän iva sräp ngän bä va ama qrot angän gatnanakt

mamär dä va ngänät dräm ama lat moe mamär qärangätni i nani ma Ngämuqa na ngät. ¹³ Nguat tamän doqor täkt dinguna nani a ngo iva ngänät dräm i sa qat tualat toqoräkt masirhat bä ba ngän dä bä bä iarhakt kârarhae i qale rha mät ama värham ama mor am ma Laodisia dä ma Hierapolis.

¹⁴ Näkt ma Luk kârakni i qat dräm gat tumärâspät kârak i aurha snäng bät a qa qä nä ma Demas di init täk nä in märmärgem sagem ngän.

¹⁵ Sa va ngäni von dä gu märmärgem sage gua ruavek ama qatnanaktpämde e ma Laodisia dä sage ma Nimfa näkt sage ama qatnanaktpämde qârarhani i rhat dräm bäspästämne na rha va arha vätkä.

¹⁶ Näkt nga rhoqoräkt i sa ngän mes pä rhakt täkt ama abuk bä ba ngän gane dä qosaqi mamär iva arhani rha rhes pä m gi bä ba ama qatnanaktpämde mät ama värhäm ma Laodisia. Bä qosaqi mamär iva ngän des pa ama abuk kâraktni i sa ngua rhäk na qi sae ma Laodisia.

¹⁷ Näkt pa ngäni qoar nä ma Arkipus toqortäqyia, “Mamär iva ngia rhäqäne dä mamär i ngi sot na ama lat nage ma Engeska qärangätni mamär iva ngiat tualat na ngät.”

¹⁸ Aingo ma Pol ngut sä m dangät täkt ama rhäkne na ama märmärgem nä ngua rhäkt maräkt.

Mamär iva qale räträt pät a ngän i aingo di qale ngo va ama tpäskiarharhäng. Mamär iva qale ma Ngämuqa aa nâmsävätki gem ngän.

Ma Tesalonaikaqäna 1

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama Jentailqäna ama qatnanakt pämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika sokt di rhoqor qre i arhani ama Judaqäna ama qatnanakt pämda di sa qale rha e mänguräp mä rha.

Ma Pol qa säm bä rhäkt täkt ama abuk ivakt iva qä sämaqrot na ama iaräs na rha ama qatnanaktpämda da ama märän angärha ron dä va qä rhodräp ta sävät ama räkt ngät ama lat da ama qatnanaktpämga aa iar angärha ron. Dä va qä rhonsävät a rha iva qale qale rha ge guavek ama qatnanaktpämda qärarhani i rhat dräm di rususpät sa ama lat dap pa rha maräkt tat tualat dap pa qa rhuqunäga mamär sävät ama qatnanaktpämda arha iar iva qale ngät koe nai nasot toqoräkt i rhit nöp pa ma Kraisa aa mänmänäs ama unmem nas angät kamäs.

Ama qävälap ama ngärhäqyet na ap moe di angätni angärha dängdängini na ngät angärha enge di ngät tamän sävät ma Kraisa aa unmem na äs aa mänmänäs dap ama levaet na äm ama qäväläm di äm ngät tamän masirhat sävät a äs.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Nävät Ama Tesalonaikaqäna (1)

Ma Pol Qät Täväksäs Sävat Aa Lat Dä Sävat Iomäkt I Qale Qa Sañis Na Rha (2-3)

Ama Enge Na Ama Sämaqrot Bä Ba Ama Tesalonaikaqäna (4-5:22)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs Na Ama Nän Dä Na Ama Enge Na Ama Märmärgem (5:23-28)

Ma Polqäna Rha Sämda Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Tesalonaika

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ngu nä ma Sailas näkt ma Timoti

sävät a ngän ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika qärarhani i rhit päp ma Ngämuqa aut mamäk kä nä ma Engeska ma Jisas ma Kraisa ina rhäng.

Mamär iva ama niamsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa.

Ama Tesalonaikaqäna Arha Iar Dä Arhä Qatnanakt

² Vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän dä qosaqi vasägos dä ut tes navät na ngän bät aurha nän ³ sage ma Ngämuqa aut mamäk i qop pasägos dä ut tu ut snäng sävät angäna lat kärangätni i ngät dän nävät angän gatnanakt bä angäna lat kärangätni i ngät taranas nävät angän lavuqi näkt angän mämairäs i ngänät mair ma ama qrot. Bä iosäkt angän mämairäs di äs ngät dän nävät ama qatnanakt ama qrot ngät mäni aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa.

⁴ Aurha ruavek, ut dräm i aingän gärrarhae i ma Ngämuqa aa snäng bät a ngän di sa qa armeng däm ngän. ⁵ Inguna ama sameng ama mär ngät nagem ut di sa qaku ngä män i ama saksak päp ngät ama enge dap kinak ngä män na ama qrot bä nävät ama Qloqaqa ama Qumärgumärqa dä qosaqi ngä män sa ama rhäksärhäm ama mor ngät mamär. Dä ngänät dräm aurha lat mamär toqoräkt i qali lut mänguräp mä ngän inguna qali lut toqoräkt divakt iva sä ngän. ⁶ Bä sa ngän mät a ut sä qarangätni aurha iar dä sa aurha Engeska aa iar dinguna

ngäktki i ngän da ama märän sokt di qop ngäna ar sä ma Ngämuqa aa enge sagem mes na ama märärgem gärangätni i ngä män nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁷ Bā nga rhoqoräkt dä ngän män i ama siqtuki na ngän bä ba ama qat-nanaktpämda moe e mät ama ngärhäqyiom ma Masedonia näkt ma Akaia. ⁸ Dä ama enge sävät ma Engeska di qaku sokt puk sä ngät nagem ngän e ma Masedonia näkt e ma Akaia dap kosaqi angän gatnanakt sämäni ma Ngämuqa di sa qunäga sä ngät särhage särhage vät ama ivätki moe. Bā nga rhoqoräkt dä qaku urhit läk iva ut namärhamän bät guani sävät a ngät bä ba rha ⁹ i sa nguna iarhakt ama ruvek ti sameng irha ama arsäs kārangätni i ngän mualat na ngät sävät a ut toqoräkt i ut män gem ngän di ngät toqoräkt. Dä rhi sameng i sa ngän gyiradeng na ama iaus kārangätni i mudu ngän mualat na ngät bä ngänit bon da ama qutdrir sagem ngät dap ngän dong sävät ama engäktki na qa ma Ngämuqa qärakni i ama ngätädqäm ga ivakt iva ngän det parhäm aa snängaqa i aa ruvek na ngän. ¹⁰ Näkt kosaqi rhi sameng i qale ngän nani ma Ngämuqa aa emga ivakt iva ar sä qa inavuk näda ama usäpki arha ron gäarakni i ma Ngämuqa qa märana na qa nämät ama tñäpki ma Jisas kārak i qat tumaiar ut nämät ma Ngämuqa aa uraqi qäraktni iva as kia rhän.

2

Ma Pol Aa Lat Bä Ba Ama Tesalonaikaqāna

¹ Gua ruavek, aingän di sa ngänät dräm i ama qäväläm gärqomni i mäqi qali lut gem ngän di qaku äm ngä rhar sä nas. ² Dä qosaqi ngänät dräm i mäqi ut ta ama märänga dä ama enge ama vu ngät e mät ama värhäm ama mor äm ma Filipai bä nak ut na ama qrot nani a ne. Sokt di nävät aut Ngämuqa aa matnärhäm dä ama qraräktä na ut bä ut sameng ba ngän na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa da ama märänga ama mor qa aa ron. ³ Inguna aut nänagukt sagem ngän di qaku ngät dän nävät anga snängaqa qärakni i qaku ama räkt ka ura na anga lat ama vu ngät kārangätni iva urhi rha guani ba nas nävät a ngät ura rhoqor qre iva urhi siqt iva urhi iras täm ngän. ⁴ Dap kinak aiut ama gamoe qärarhae i ut tamän di qärarhae na ut i sa ma Ngämuqa qa rhares pät urha rhäng dä qat nanakt na ut sa ama sameng ama mär ngät. Dä soknga ut tamän märäkt i qaku urhi siqt iva urhit säm ama märärgem sage ama ruvek dap kinak pa urhit säm ama märärgem sage ma Ngämuqa qärakni i qat dräm gä siqt na aut snängaqa.

⁵ Dä sa ngänät dräm i sa qaku ut män sa anga enge na ama qyiräpki ivakt iva urhi iras täm ngän ura sa anga irasini ivakt iva urhi rha guarhong masirhat nagem ngän. Nak ma Ngämuqa di qat dräm mamär säng aurha rhäng. ⁶ Dä qaku urhit näm nani anga ansäs nagem ngän ura nage arhani ama ruvek. Mai mamär vät a ut ma Kraisa aa ngangda iva urhi nän ngän ma ama qrot iva ngän datnärhäm ut nä guarhong nagem mes ⁷ sokt di qaku ut turäkt täm ngän na ama qrot dap kinak ut män sä mänguräp mä ngän na ama bulap toqor anga ngätänäk kāraktki i qit lu vät at tuimirhong ama gairhong. ⁸ Bä äkt i nävät iomäkt i aurha maräng bät a ngän masirhat dä sa mär gem ut iva urhi von ngän i qaku sokt ta ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa dap kosaqi rhä qärangätni aurha iar inguna sa ngän män i aurha ruavek na ngän mamär näda aurha ron.

⁹ Dä aurha ruavek, ngäktki i ngänät dräm aurha lat ama qrot ngät mamär dä iomäkt i ruqärükdäm sä ut i ut tualat näp bängang bä vät kunäng ivakt iva qaku aung gä narha anga märänga sä ut toqoräkt i urhi sameng na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa ba ngän. ¹⁰ Dä aingän ngän nä ma Ngämuqa

di sa ngänät dräm säng aurha rhäng i ama qumärqumärta na ut bä ama räkta na ut dä qaku anga vuini säng aurha rhäng doqoräkt i qali lut mänguräp mä ngän gärrarhani na ngän i ngänät nanakt. ¹¹ Inguna sa ngänät dräm i rhoqoräkt i ut tualat sä ngän doqor qre i anga ngätmamäk kat tualat sa aa es maräkt ¹² di sa urhit täsläp päť a ngän näkt urhit sämaqrot na ngän mamär iva ngän det mamär varhäm ama iar qärangätni i ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong gäarakni i qa mes ngän iva ngäni rha ama qäväläm nämäni qa maräkt aa Muräktpäťm dä aa murhämeska.

¹³ Dä qosaqi vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna nävät iomäkt i ngän da aurha enge di qaku rhoqor qre i ama ruvek arha enge mavängam dap kinak kunäga vät a ngän i ngät di ma Ngämuqa aa enge bä nga rhoqoräkt dä ngän da ngät. Iangärhäkt ama enge di rhäkt di ngät tualat päť angäna iar aingän gärrarhae na ngän i ngänät nanakt. ¹⁴ Inguna aingän aurha ruavek, di qosaqi ngän män doqor ma Ngämuqa aa ruvek ama qatnanaktpäťma e ma Judia qärrarhani i rhat nanakt nä ma Jisas ma Krai inguna sa ngän da ama märänga nage angäna ruvek maräkt toqor iarhakt ama qatnanaktpäťma qärrarhani i sa rha rha ama märänga nage ama Judaqäna.

¹⁵ Iarhakt ama Judaqäna di sa rha veng ma Engeska ma Jisas näkt ma Ngämuqa aa vämginarha näkt kosaqi rha qutmäs a ut bä rhat tualat sä qa iva qär qur ta dä rhat tair särha ama ruvek moe i arha ikkäna na rha. ¹⁶ Bä nävät iangärhäkt arha lat ama qrot ngät iva rhat tair särhäm ut iva qale ut tamän särha ama Jentailqäna ivakt iva qale rhi narha ama mumaiar dä vasägos dä rhat tualat na ama vuirhong masirhat bä masirhat mamär i rhat dän sa glaqot na ama qäväläm gärqomni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämmä na rha. Sökt di rhäkt di sa ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi qia män bät a rha.

Ma Pol Aa Snängaqa I Vadi Va Saqi As Kä Lu Ama Tesalonaikaqäna

¹⁷ Dap gua ruavek, päť ama qäväläm gärqomni i bäñ sä ut nämäni a ngän bät ama qäväläm ama qot äm di bäñ sä ut päť ama släqyige dap kaku vät ama snängaqa. Rhoqoräkt di nävät aut snängaqa ama qrot ka bä ut siqut na aut krot moe i vadi va urhi lu ngän. ¹⁸ Nak sa nani a ut iva u rhän sagem ngän bä ngätki i aingo na Pol di sa ngua siqut ma ama marheka nä imek iva ngua rhän sagem ngän sökt di ma Sämgä qä nänmae vät a ut. ¹⁹ Bä sa nani a ut iva u rhet sagem ngän inguna aingän di qärrarhae na ngän i mamär vät a ut iva urhi sek sä ngän bä va urhi rha ama märmärgem nävät a ngän doqoräkt iva aurha Engeska ma Jisas ka rhän. Rhom däkt dinguna sa ut dräm iva qale ngän ma ama qrot da angän gatnanakt angärha ron. ²⁰ Ngätki i aingän di aut murhämeska dä aut märmärgem na ngän.

3

¹ Bä nga rhoqoräkt i qaku mamär vät a ut iva qali lut mauiu rhoqoräkt i qaku ut lu ngän dä ut ama dävaung na rha na ut ut mu ut snäng i ama räqyäm doqoräkt iva qali lun de ngu nä ma Sailas e mät ama värhäm ama mor äm ma Atens. ² Dap un däk na auna ruaqa ma Timoti qäarakni i qat tualat kä nä ma Ngämuqa* sa ama sameng ama mär ngät sävät ma Krai ivakt iva qä sämaqrot dä qä rhäsläp päť a ngän sa angän gatnanakt ³ bä va qaku aung nävät a ngän diva rhangät täkt ama siqutsiqut ngä namusar na aa qatnanakt. Sa ngänät

* 3:2 kä nä ma Ngämuqa Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di äm doqortäqya, "i ma Ngämuqa aa latka na qa."

drām i ut moe di qoki varhām ma Ngāmuqa aa snāngaqa diva urhit ta ama mārān. ⁴ Bā rhoqorākt i vāt ama qāvālām gārqomni i qali lut gem ngān dā qop pasāgos dā ut tamān sārham ngān i ut moe diva urhi rha ama mārānga. Bā sa rhākmamār qoki rhoqorākt toqor sa ngānāt drām. ⁵ Bā vāt ama qāvālām gārqomni i sa qānāskānes ngo masirhat dā sa ngua rhāk nā ma Timoti ivakt iva ngu rha anga muqunāga sāvāt angān gatnanakt. Sā ngut len i varis ngāda rhoqorākt i nāvāt iaqākt ama mārānga dā va ma Sāmgā qārakni i qat drām gā siqut na ama qatnanakt pāmda qā nasiqut na ngān bā rhoqorākt di aurha lat diva ama mānmāñini na ngāt.

Ma Timoti Aa Muvātki Na Ama Sāmaqrot

⁶ Sokt di rhākt di sa ma Timoti qa mār sāgem un nagem ngān sa ama enge ama mār ngāt sāvāt angān gatnanakt dā angān lavuqi. Dā qa qoar na un i vasāgos dā mārmar gem ngān doqorākt i ngān du angān snāng sāvāt a un dā qa qoar na un i ngān du angān snāng i vadi va ngāni lu un doqor un i un du un snāng i vadi va uni lu ngān.

⁷ Gua ruavek, bā nga rhoqorākt da aun mārānga aa ron dā un du un snāng sāvāt a ngān dā un da ama sāmaqrot inguna nāvāt angān gatnanakt. ⁸ Bā nak as tākt di un nāskānak mamār inguna ngānāt mair ma ama qrot māni ma Engeska. ⁹ Bā ngu lu va un dāqāne dā mamār i un des ama mār sage ma Ngāmuqa rhoqor māniekt nāvāt iangārkhākt moe ama mārmar gem gārangātñi i unit ta ngāt nāvāt a ngān? ¹⁰ Dā vasāgos dā uni nār nāvāt ama snāngaqa ama qrot ka i vadi va saqi as uni lu ngān dā va uni von ngān da agini qār qāni i ngānit lāk nani ini da angān gatnanakt angārha ron.

¹¹ Bā rhākt di nani a ngo iva ma Ngāmuqa aut mamāk marākt nākt aurha Engeska ma Jisas diva in dualat na ama iska bā ba un ivakt iva un dār sāgem ngān. ¹² Dā qosaqi mamār iva ma Engeska qa rhāranas na angān lavuqi sāvāt a ne nākt sāvāt ama ruvek moe iva qi ir masirhat bā masirhat bā va qia rhān i ama mor qi mamār toqor aun lavuqi sāvāt a ngān. ¹³ Dap pa qā sāmaqrot na angān sarem ivakt iva aingān diva qaku angāna anga vuirhong dā va ama qumār qumārta na ngān mamār dā ma Ngāmuqa aut mamāk aa saqong bāt ama qāvālām gārqomni i aurha Engeska ma Jisas kat dār gā na aa ruvek moe.

4

Ama Iar Qārangātñi I Mārmar Ge Ma Ngāmuqa Nāvāt A Ngāt

¹ Gua ruavek, ut drām i sa ngān dualat na ama lat kārangātñi i mārmar ge ma Ngāmuqa nāvāt a ngāt i rhoqor varhām aut tisu bā ba ngān mudu. Sokt di rhākt di sa urhi nār ngān dā urhi sāmaqrot na ngān nāvāt ma Engeska ma Jisas iva ngān dualat toqorākt masirhat bā qop as masirhat. ² Bā sa ngānāt drām iangārkhākt aut todrāp kārangātñi i sa ut bon ngān dār ngāt nāvāt ma Engeska ma Jisas. ³ Ma Ngāmuqa qārakni i sa qa arñis na ngān sāgem mes di nani a qa iva ngān diva ngāni ngingis ama lat ama vu ngāt kārangātñi i ngāt dār nāvāt ama qavatka ⁴ ivakt iva asāgāk asāgāk nāvāt a ngān diva qat drām iva qat turākt ta aa slāqyige rhoqor māniekt ivakt iva ama qumār qumār qa mamār dā va ama ruvek tit kutdrir vāt a qa ⁵ bā va qaku guavek nāmāni ngān arhā snāngaqa ama qrot ka masirhat sāvāt ama qavatka rhoqor ama Jentailqāna qārarahani i qaku rhat nanakt nā ma Ngāmuqa. ⁶ Bā ākt i rhoqorākt dā qale aung gā naslava na aa anga ruaqa anga qatnanakt pāmga na ama lat na ama qavatka inguna ma Engeska va qā sangām na ama ruvek moe vāt iangārkhākt moekt ama lat ama vu ngāt angāt tpās toqor qre i sa ut mugem ngān ma ama qrot. ⁷ Inguna nak kaku ma Ngāmuqa qa mes ut iva qali lut sa ama vu ngāt

ama lat toqoräkt dap kinak ka mes ut iva qali lut i ama qumärqumärta na ut mamär. ⁸ Bä äkt i aung gäarakni i qät kyiradeng nä rhangät täkt ama rhodröp di qaku qat tair särha ama ruqa dap kinak kat tair särhä ma Ngämuqa qäarakni i qät bon ngän da aa Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁹ Bä rhäkt di qaku ngänit läk iva urhi säm sävät a ngän sävät ama lavuqi mänguröp ama qatnanaktpämda inguna sa aingän asägäk asägäk di sa ma Ngämuqa qa su ngän iva angäna snäng bät a ne ¹⁰ inguna ngäktki i aingän di angäna snäng bät ama qatnanaktpämda moe e ma Masedonia. Gua ruavek, täkt di saqi as urhi nän ngän iva ngän dualat toqoräkt masirhat bä qop as masirhat. ¹¹ Bä mamär iva nani a ngän masirhat iva qale ngän na ama mänadidämsärhäm bä va ngän dualat na angän gärhong maräkt bä va ngän dualat na angän däkt toqor varhäm aut todröp bä ba ngän ¹² ivakt iva vasägos dä va angäna iar ngä rhäqäne dä mamär i ngärhi rhartäm sä qäarahani ama ruvek arhä qutdrir i qaku rhat nanakt bä va qaku ngän natläk iva ngänit ta anga matnärhäm nage aung.

Ma Engeska Aa Mänmänäs

¹³ Gua ruavek, nani a ut iva qunäga vät a ngän sävät ama qatnanaktpämda qäarahani i sa rha näp ivakt iva qale airäs ngän masirhat nävät a rha rhoqor ama ruvek käarahani i qaku mamär vät a rha iva rhat nanakt iva ama iar ut nasot aurha tñäpki sa rhat dräm airäs ta nävät arha nñäpta. ¹⁴ Inguna rhoqoräkt i ut nanakt i ma Jisas ka nñäp dä saqi qa märanas nämät ama tñäpki di mamär vät a ut iva ut nanakt i qosaqi ma Ngämuqa va qa rhäranas na ama nñäpta ama qatnanakt pämda näkt pa qa rhu rha ge ma Jisas bä va rhi na qa rha rhän. ¹⁵ Bä varhäm ma Engeska aa enge maräkt dä urhi qoar na ngän i aiut i as ut däqäm bä dängdäng i ma Engeska aa mänmänäs diva qaku ut naervät nä iarhakt kärerhae i sa rha nñäp

¹⁶ inguna ma Engeska maräkt pa ar sä qa inavuk näda ama usäpki arha ron bä va qa rhamän masirhat dä va ama ensel ama vit na qa qä näs tävuk na ama rhäkne dä va ma Ngämuqa aa biugal qä nok dä sa iarhakt kärerhae i sa rha nñäp sä ma Kraiss diva rha er ta rhäranas. ¹⁷ Bä nga nasot iomäkt ama qäväläm dä va ut kärerhae i as ut däqäm gärerhae i qali lut mäk diva urhi an dävit bä va u rhön gem da va ama eqöe iva u rhän säge ma Engeska mät ama leqäs. Näkt toqoräkt dä sa va qali lut pasägos ut nä ma Engeska. ¹⁸ Bä äkt i rhoqoräkt dä mamär iva ngänit täsläp pätda a ne nä rhangät täkt ama enge.

5

Ama Qunäga Qäarakni Iva Evär Dä Ma Engeska

¹ Gua ruavek, kaku ngänit läk iva saqi as ngu säm sävät a ngän sävät ama qunäga ura ama rhodäm iva iarhongäkt irhong ngä rhäranas ² inguna qunäga vät a ngän mamär i ama qunäga qäarakni iva evär dä ma Engeska diva qa rhän masärmän doqor ama qäväläm gärqomni i ama suaqa gat dän näp bängagi. ³ Vät ama qäväläm gärqomni i ama ruvek tat tamän i, "Nak kop mamär na ut dä bulap pätda a ut" dä va rhi särmändäm iva mava na rha masägos. Rha diva rhi narä ama ruanini rhoqor ama saremdängi at ruanini rhoqoräkt i qit sa bä va qaku mamär vät a rha iva rhi nang masirhat nämät ini.

⁴ Gua ruavek, sokt di aingän di sa qaku qale ngän bät bängangit angät tpäs bä äkt i qaku ngänät näñäm mamär ivakt iva rhak täkt ama qunäga qä särmän na ngän doqor ama suaqa va qä särmän na ngän. ⁵ Inguna aingän moe di nak sa ama neraqa aa es na ngän bä ama qunäga aa es na ngän. Ut moe di qaku ama bängagi at toes na ut bä ama bängangit angä rhoes na ut. ⁶ Bä äkt

i rhoqoräkt dä qale qali lut toqor arhani qärrarhani i rhi mänatäm dap kinak mamär iva ut nañäm dä ut tu ut snäng mamär nanokt nas ⁷ inguna iarhakt kärarhae i rhi mänatäm di rhi mänatäm näp bängang bä iarhakt kärarhae i rhit näkt ama reng ama qrot ngät bä guani na rha di rhit nakt näp bängang. ⁸ Dap nguna ut di ama qunäga aa es na ut dä sa mamär iva ut tu ut snäng mamär nanokt nas bä va ut turhämes na ama qatnanakt ngä na ama lavuqi i rhoqor qre i sa ut murhämes na ama ulaqi at boi ama qrot ngät särhä ut brärhap dä va ut tu aut katnanakt na ama mümaiar dä ut päsi i rhoqor qre i ut mu ama ulaqi at käbautki dä ut päsi.

⁹ Rhoqoräkt di sa nguna qaku ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut iva aa uraqa qi sangäm na ut dap kinak ka muqunän bät a ut iva urhi rha ama mümaiar nävät aurha Engeska ma Jisas ma Kraisi ¹⁰ kärakni i qa ñäp sädaver mä ut ivakt iva nämä dä ut däqäm ura ut ñäp sokt diva qali lut i ama iar ut ut na qa. ¹¹ Bä äkt i rhoqoräkt dä ngänit täsläp pät a ne dä va ngäni sämaqrot na ne nak kop toqoräkt i sa ngän dualat.

Ma PolAa Rhodröp Ama Dängdängini Na Ngät Dä Aa Nän

¹² Gua ruavek, täkt di urhi nän ngän iva ngänit kutdrir vät iarhakt kärarhae i rhat tualat ma ama qrot mänguräp mä ngän gärrarhae i angän narhoerta na rha nävät ma Engeska i rhat dräm dat turäkt bä ba ngän. ¹³ Va ngänit sämamor na rha i angäna snäng bät a rha inguna nävät arha lat. Mamär iva qale ama bulap mänguräp mä ngän. ¹⁴ Gua ruavek, urhi nän ngän iva ngän duge iarhakt kärarhae i qale rha mavängam bä ngäni rhäsläp pät kärarhani i qänäskänes ta masirhat bä qaku märmär gem da näkt pa ngän datnärhä qärrarhani i rhi eqokt dä va ngän damän na ama bulap särhä iarhakt ama ruvek moe. ¹⁵ Nak mamär iva ngän damän ma ama qrot iva qale aung gä namuvät pät anga lat ama vu ngät na anga lat ama vu ngät dap kinak mamär iva vasägos dä va ngäni siqt iva ngän dualat sä ne mamär dä qosaqi va ngän dualat toqoräkt sa arhani ama ruvek moe.

¹⁶ Mamär iva märmär gem ngän basägos ¹⁷ dä ngäni nän basägos dap pa qale mämae vät a ngän. ¹⁸ Bä nämä dä ägi anga lat ngät täranas sokt di mamär iva aingän gärrarhae i qale ngän mäni ma Jisas ma Kraisi diva ngän des ama mär sage ma Ngämuqa inguna iomäkt di sa nani a qa iva ngän dualat toqoräkt.

¹⁹ Qale ngän nasämaup särhä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa lat toqor qre i sa ngia rhor na ama rigi mät anga mudam ²⁰ bä va qale ngänit lir ngän der ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa. ²¹ Dap kinak mamär iva ngäni siqt nä iangärhäkt ama enge moekt ivakt iva ngäni räm mamär na ngät. Dä va ngäni rha ama enge qärangätni i qoki ngätki i sa ngä män nage ma Ngämuqa bä va ngän dualat parhäm ngät. ²² Dap pa ngäni ngingis ama lat moe ama vu ngät.

²³ Mamär iva ma Ngämuqa maräkt kärakni i qat dräm gät bon da ama bulap kä qumär ngän bä va ngän dän i ama qumärqumärta na ngän mamär. Bä va ma Ngämuqa qät lu vät angän gloqaqa ngä na angän mungäsnäng näkt angän släqyige moe bä va qale ngät na ama isiska nämät ama vuirhong bät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva evär dä urha Engeska ma Jisas ma Kraisi. ²⁴ Iaäkt kärak i qa mes ngän di mamär iva ut nanakt na qa sä iangärhäkt ama lat bä qa di nak pa qa rhualat toqoräkt.

²⁵ Gua ruavek, mamär iva ngäni nän sävät a ut.

26 Dä mamär iva ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem*.

27 Ngu nän ngän ma ama qrot dä ma Engeska aa saqong iva qoki ngän des pä rhakt täkt ama abuk bä ba ama qatnanaktpämda moe.

28 Mamär iva ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa ñämsävätki qali qi gem ngän.

* 5:26 ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kärangätmi iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

Ma Tesalonaikaqäna 2

Ama Rhäväktsäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama Jentailqäna ama qatnanakt pämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika sokt di rhoqor qre i arhani ama Judaqäna ama qatnanakt pämda di sa qale rha e mänguräp mä rha.

Rhakt täkt ama abuk di qi rhoqor Ama Narhuir Qi Ama Abuk Sage Ama Tesalonaikaqäna bä väm gi di ma Pol qä sämaqrot na ama qatnanakt pämda iva qale rha ma ama qrot da ama märän angärha ron dä va rhat tualat ba nas iva mamärmamär vät a rha näkt ka slaräkt ta akni ama snängaqa qärakni i qaku ama räkt ka sävät ma Engeska aa mänmänäs ama unmem nas.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1)

Ama Rhisu (2)

Ama Muräkt Kärangätni Iva Rhi Nän Sävät Ma Pol Dä Va Qale Rhi Rususpät Sa Ama Lat (3)

Ma Polqäna Rha Sämda Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanakt pämda E Ma Tesalonaika

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ngu nä ma Sailas näkt ma Timoti

sävät a ngän ama qatnanakt pämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika qärrarhae i rhit päsm ma Ngämuqa aut mamäk kä nä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss ina rhäng.

² Mamär iva ama nämsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss.

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Nävät A Rha

³ Gua ruavek, mamär iva vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän. Bä maräkt iva ut tualat toqoräkt inguna angän gatnanakt di ngärhi rhir masirhat bä masirhat bä ama lavuqi qärakni i qia e gem ngän moe asägäk asägäk sävät a ne di qi rhir. ⁴ Bä äkt i ge ma Ngämuqa aa ruvek ama qatnanakt pämda va apni ama värhap masirhat di vasägos dä urhit sek sä ngän bät aut sameng ba rha sävät a ngän i sa qale ngän da ama märän dä ama siqtsiqut nage ama ruvek angärha ron dä ngän di ngänät nanakt dä ngänät mair ma ama qrot.

Ama Matnävämne Vät Ma Kraiss Aa Mänmänäs

⁵ Iamäkt di sa am ngärhi sameng mamär i ma Ngämuqa aa matnävämne di ama räkt ngät. Dä ama märäm dä ma Ngämuqa aa saqong iva ngän don säva aa Muräkt pämda gärangätni i qale ngän da ama märän angärha ron inguna nävät a ngät. ⁶⁻⁷ Va ma Ngämuqa qa rhuvät i qä von da ama märänga bä bä iarhakt kärarhae i rhit bon ngän da ama märänga dap pa qä von da ama mämaevät bä ba ngän gärrarhae i qale ngän da ama märän angärha ron bä qosaqi bä ba ut inguna qat tu aa snäng i maräkt iva qat tualat toqoräkt.

Rhangät täkt diva ngä rhärranas pätd ama qäväläm gärrqomni i ma Engeska ma Jisas pa vuk sä qa säda eraqi näda ama usäpki arha ron gä na aa qrot ta aa enselqäna ⁸ va ama mudäbäs angät täptäpki. Bä va qä sangäm nä iarhakt kärarhae i qaku nani a rha iva qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa dä va qä sangäm nä qärrarhani i qaku rhat tet parhäm ama sameng ama mär ngät sävät

aurha Engeska ma Jisas. ⁹ Bä iarhakt diva qä sangäm na rha masirhat bä va mavamava na rha vasägos bä va rhi väsärhäm da nae nävät ma Engeska aa qäranas dä nae näva aa murhämeska nävät aa qrot. ¹⁰ Iarhongäkt diva irhong ngä rhäranas pät iaqäkt ama qunäga qäarakni iva ma Engeska qa rhän ivakt iva aa ruvek ti von ga rha ama murhämeska dä iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa diva qräk mät ta nävät a qa. Bä va aingän moe diva qale ngän ngän nä iarhakt ama ruvek inguna sa ngänät nanakt na aut sameng gärangätni i sa ut sameng na ngät bä ba ngän.

¹¹ Bä äkt i nga rhoqoräkt dä vasägos dä urhi nän sävät a ngän ivakt iva aut Ngämuqa qa rhuulat sä ngän iva ama räktta na ngän barhäm aa snängaqa. Dä nävät aa qrot dä va qa rhäqäne dä mamär na angän gänäskänes moe nani ama mär ngät ama lat dä va qosaqi qa rhäqäne dä mamär na angäna lat na ama qatnanakt moe iva ngä rhu angät släqyige vät a nas. ¹² Urhi nän doqoräkt divakt iva aurha Engeska ma Jisas aa ngärhipki qi rha ama murhämeska nävät a ngän bä qosaqi va ngän diva ngäni rha ama murhämeska nävät a qa. Mamär iva rhoqoräkt inguna nävät aut Ngämuqa qä nä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss in nänmäsvätki.

2

Iaqäkt Ka Ruqa Qäarak I Ama Vu Qa Mas Pa Qa Rhän

¹ Gua ruavek, täkt di nani a ngo iva ngua rhamän särhäm ngän sävät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mänmäns bä sävät a ut iva väs täm ne na ut ut na qa. Dä urhi nän ngän ² iva qale ngänit lir adädän ngän ura qänäskänes ngän nävät anga enge qärangätni i ngät tamän i ama qunäga qäarakni iva evär dä ma Engeska di sa qa män i näma dä ngät nage ama iauska ura nage ama ruqa ura näva anga abuk käraktni i ngän du angän snäng i sa ngä män nagem ut. ³ Qale angäna qlak na aung bä va qä nairas täm ngän na agung anga enge ura na anga lat inguna iaqäkt ama qunäga diva qaku qä namän gop äkt mavängam. Dap kinak pa qale bä dängdäng iva nasot ama qäväläm gärqomni iva äm ngä rhän bä va ama ruvek tat täranas sa arhä qrot bä va qaku rhat tet nasot ma Ngämuqa dä va iaqäkt ka ruqa qäarak i ama vu qa mas pa qa rhän säda eraqi. Iaqäkt ama ruqa di qäarak i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva qä sangäm na qa mas mät ama mudäbäs. ⁴ Iaqäkt ama ruqa diva qat tair särhä iarhongäkt moe qärqärhong i ama ruvek tat tes i ama ngämuqa nä irhong bä gop särhä iarhongäkt moe qärqärhong i rhi nänäs sagem irhong. Dä qosaqi va qä sek sä nas pit pä iarhongäkt moe angät tpäs. Näkt nasot dä va qa rhet bä va qa rhuqun bä ma Ngämuqa aa ansäpämgi ama mor qi i qat tes nas i ma Ngämuqa na qa. ⁵ Nga qaku vuk pät a ngän sävät gua enge rhoqoräkt i as kale ngo gem ngän i sa ngua märhamän särhäm ngän sävät tärhong däkt?

⁶ Sa ngänät dräm na agini qärqäni i ini ngät tair särhä iaqäkt ama ruqa iva qaku qä namän säda eraqi ivakt iva qoki qa rhän bät ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm. ⁷ Näma dä rhäkt di iaqäkt ama ruqa aa lat di ngät tet ma ama up sokt di akni qat tair särhäm ga ivakt iva qaku qä namän säda eraqi mamär. Bä va qoki iaqäkt kat tair särhä iaqäkt ama ruqa qäarak i ama vu qa mas toqoräkt bä dängdäng i iaqäkt kärak i qat tair särhäm ga diva ma Ngämuqa qa rut na qa nae nämäni ama iska. ⁸ Bä nasot iomäkt ama qäväläm dä qa ruqa qäarakni i ama vu qa mas diva qa rhän säda eraqi iaqäkt kärak iva as pa nasot dä va ma Engeska ma Jisas kə veng ga na aa qänäqqa i qä slava na qa mas na aa mänmäns pa ama murhämeska.

⁹ Bä nga rhoqoräkt i iaqäkt ama ruqa qat dän gäarak i ama vu qa mas dä va rhäqap ka nä ma Sämgä aa qrot bä va qat tualat na ama iraski na ngät

ama muqunän näkt ama lat kärangätni i ngät dän masärmän ¹⁰ ngä na ama lat ama vu ngät moe qarangätni i maosmaos na ngät kärangät i ngärhi irastäm sa ama ruvek kärarhani i sa mavamava na rha. Sa mavamava na rha inguna qaku nani a rha iva arha snäng bät ama engätki ivakt iva ma Ngämuqa qa rhumaiar ta. ¹¹ Bä nävät iomäkt dä ma Ngämuqa va qä rhäk na ama qrot ka mamär ama iraski na qa ama snängaqa sagem da ivakt iva rhat nanakt na ama irasirhong ¹² näkt pakt iva iarhakt moe qararhae i qaku rhat nanakt na ama engätki dap kinak märmar gem da i rhat tualat na ama lat ama vu ngät diva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na rha.

Mamär Iva Ngänät Mair Ma Ama Qrot

¹³ Gua ruavek, mamär iva vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän gärrarhae i sa ma Engeska aa snäng bät a ngän inguna ma Ngämuqa sa qa armeng dä m ngän iva ama narhoer ngät ama gavam na ngän* iva ngäni rha ama mumaiar nävät ama Qloqaqa aa lat i qa muqunän bät a ngän dä nävät angän gatnanakt sämäni ama engätki. ¹⁴ Sa ma Ngämuqa qa mes ngän iva rhoqoräkt di nävät aut sameng ama mär ngät kärangätni i urhi sameng na ngät ivakt iva ngän diva qale ngän da aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa aa murhämeska aa ron. ¹⁵ Gua ruavek, bä rhoqoräkt dä mamär iva ngänät mair ma ama qrot näkt pa ngänät sangar ma ama qrot sävät ama rhisu qarangätni i sa ut bon ngän dä m ngät kärangätni i sa ut märhamän särhäm ngän na ngät ura qarangätni i sa ut säm a ngät pa ama abukkina bä ba ngän.

¹⁶⁻¹⁷ Mamär iva aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa maräkt kä nä ma Ngämuqa aut mamäk ini rhäsläp pä t a ngän näkt pa in däranas na ngän iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat dä va ngän damän bät ama enge qarangätni i ama mär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong. Ma Ngämuqa di aa snäng bät a ut dä nävät aa nämsävätki dä sa qä von ut ta ama sok täm ngät ama sämaqrot ngä na ama qrot ngät ama qatnanakt nani iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhän bä ba ut.

3

Mamär Iva Ngäni Nän Sävä t A Ut

¹ Gua ruavek, gu dängdängini na ngät gua enge diva ngäni nän sävä t a ut ivakt iva ama enge sävä t ma Engeska diva ngärhit lir vräspräs dä m ngät pasägos dä va ama ruvek tit kutdrir vä t a ngät i nak kop toqoräkt i sa ngä märanas mä nguräp mä ngän. ² Näkt pa ngäni nän sävä t a ut ivakt iva ma Ngämuqa qät lu vä t a ut nämä t ama ruvek kärarhani i ama vu rha mamär inguna ama ruvek di qaku rha moe rhat nanakt. ³ Sökt di ma Engeska diva vasägos dä qat sangar a ngän bä va qä sämaqrot na ngän dä va qät lu vä t a ngän nämä t ma Sä m ga iaqäkt kärak i ama vu qa mas. ⁴ Aut katnanakt ama qrot ngät nage ma Engeska i aingän di sa ngän dualat na ama lat kärangätni i sa ut märhamän särhäm ngän ma ama qrot iva ngän dualat na ngät bä qosaqi va as pa ngän dualat toqoräkt. ⁵ Mamär iva ma Engeska qa rhualat sä ngän iva ngäni räm mamär i sa ma Ngämuqa aa snäng bät a ngän mamär dä qosaqi va qa rhualat sä ngän iva qale ngän ma ama qrot toqor ma Kraisa.

Ama Rhonsävät Sävä t Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Rususpät Sa Ama Lat

* ^{2:13} iva ama narhoer ngät ama gavam na ngän Arhani ama mädräm da di rhat tu arhä snäng i rhängät täkt ama enge di rhoqortäqyia, "iva ama narhoer ngät ama gavam na ngän" dap arhani di rhat tu arhä snäng i rhängät täkt ama enge di rhoqortäqyia, "namäk nävät ama rharimini."

⁶ Gua ruavek, ut tugem ngän ma ama qrot nävät ma Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ngärhipki iva qale qale ngän ge guavek ama qatnanaktpämda qärarhani i rhat dräm di ruspät sa ama lat dä qaku rhit päsa ama rhisu angärha rhäng gärangätni i sa ut bon ngän däm ngät ⁷ inguna aingän maräkt di ngänät dräm mamär iva ngän dualat toqor ut inguna aiut di qaku urhi ruspät sa ama lat mäqi rhoqoräkt i sa qali lut ut mänguräp mä ngän. ⁸ Bä qop kaku ut mäsa aung aa tmäs kärangätni i sa qaku ut bodäm bät a ngät. Dap koki ut tualat pätkunäng dä näp bängang i ut tualat masirhat mamär ivakt iva qaku ut navon aung nävät a ngän da anga märänga.

⁹ Sa ut tualat toqoräkt dinguna qaku rhoqor qre i qaku ma Ngämuqa qa von ut ta ama rhares iva urhi rha anga matnärhäm mavängam nagem ngän dap sa ut tualat toqoräkt ivakt iva u rhu ama siqutki na nas da angän saqong iva ngänit päsa aurha rhäng. ¹⁰ Mamär iva vuk pätkunäng i rhoqoräkt i sa qali lut gem ngän dä ut bon ngän dä rhangät täkt ama muräkt toqortäqya, ngakt bä aung anga ruqa di qaku nani a qa iva qä natmualat dä va qaku mamär iva qä namäs. ¹¹ Bä rhäkt di saqi as urhit bon ngän dä iangärhäkt ama muräkt inguna akni qa qoar na ut i arhani nävät a ngän di rhi ruspät sa ama lat. Dap kaku rhat tualat ba nas dap parhäm da na arhani arhä qärhong. ¹² Iarhakt ama ruvek di ut tamän särhäm da dä urhi nän da ma ama qrot nävät ma Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ngärhipki iva mae vät a rha nävät iangärhäkt arha lat toqoräkt dap kinak pa rhat tualat ba nas sa ama bulap nani ama tmäs iva rhat täs. ¹³ Gua ruavek, gua enge bä ba ngän di rhoqortäqya, varis täksot na angän grot dap kinak mamär iva as ngän dualat na ama lat kärangätni i ama räkt ngät.

¹⁴ Ngakt bä aung di qaku qät päsa aurha enge angärha rhäng na ama rhodräp näp takt täkt ama abuk dä mamär iva ngänät dräm sävät a qa bä va ngäni qyiradeng na qa ivakt iva qat nari i aqlus pätkunäng a qa. ¹⁵ Sökt diva qale ngänät lu qa i angäna ik na qa dap kinak pa ngänät lu qa i angäna ruaqa na qa bä va ngän dugem ga iva qale qä natmualat na aa lat toqoräkt.

Ma Pol Aa Enge Ama Dängdängini Na Ngät Dä Aa Nän

¹⁶ Rhäkt di mamär iva ma Engeska maräkt kärakni i qat dräm gät bon da ama bulap pa qät bon ngän da ama bulap pätkunäng moe vät iarhongäkt moe. Mamär iva ma Engeska di qale qa gem ngän moe.

¹⁷ Aingo ma Pol ngut säm dangät täkt ama rhäkne na ama märmärgem nä ngua rhäkt maräkt. Vasägos dä ngut säm doqor täkt pä ama abukkina moe qärangätni i ngut säm bäm ngät ivakt iva ngänät dräm i iangärhäkt ama abukkina di nagem ngo maräkt.

¹⁸ Mamär iva aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa aa nämsävätki qali qi gem ngän moe.

Ma Timoti 1

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa sām bā rhakt tākt ama abuk. Bā qa sām bām gi sage ma Timoti. Ma Timoti di qa nae ma Listra dā aa mam di ama Grikka dap aa nan di ama Judaqi ama qatnanakt pām gi näkt mānasāng naimāk äkt i ama rhoemga na qa di sa rha su qa sävāt Ma Mru Ngät Ama Rharesbane. Ma Pol qa mes ka i aa emga na qa mamär nävāt ama qatnanakt.

Ma Pol qa sām bā rhakt tākt ama abuk bā nani a qa iva ma Timoti qät lu vāt ama qatnanaktpämda e ma Efesus dā nani a qa iva ma Timoti qat tualat mamär varhäm ama enge na ama rhodröp kärangätñi i ma Pol qa von ga rhäm ngät dā qat nanakt na qa sä ngät.

Ma Pol di qosaqi nani a qa iva ma Timoti qat tair sārha ama iraski na ngät ama rhisu bā va qät lu vāt ama qatnanaktpämda arhä iar na ama ansäs näkt pa qä rharmeng da ama narhoerta qararhani i sa mamär vāt a rha iva rhat turäkt mamär bā ba ama qatnanaktpämda.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ama Rhonsävāt Säväť Ama Ruvek Kärarhani I Rhat Dräm Di Iras Ta Ama Ruvek Na Arhä Rhisu (1:3-11)

Ma Engeska Aa Nämäsävätki Säväť Ma Pol (1:12-17)

Ama Rharimini Sä Ma Pol Aa Rhodröp Bā Bā Ma Timoti (1:18-20)

Ama Rhodröp Säväť Ama Ansäs Dā Angät Narhoerta Diva Rha Rhoqor Mäniekt (2-3)

Ama Rhisu Ama Iraski Na Ngät Bā Va Rhat Tualat Toqor Mäniekt Säväť A Ngät (4)

Ama Rhodröp Säväť Ama Guläñap Maos Maos Mänguröp Ama Qatnanaktpämda (5-6:2)

Arhongni Ama Engirhong Maos Maos (6:3-19)

Ma Pol Aa Dängdängini Na Ngät Aa Nän Sage Ma Timoti (6:20-21)

Ma Pol Qa Sām Ama Märmärgem Sage Ma Timoti

¹ Rhangät tākt ama enge di nagem ngo ma Pol qaräkni i ma Jisas ma Kraiss aa ngangga na ngo nävāt ma Ngämuqa aut Mumaiar bā nävāt ma Jisas ma Kraiss käräkni iva ut nanakt na qa sä nas in muräkt.

² Dā ngut sām dangät tākt ama enge sagem nge ma Timoti ainge qaräk i ngua emga na nge mamär nävāt ama qatnanakt. Mamär iva qale ama nämäsävätki dā ama lavuqi näkt ama bulap gem nge nage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dā ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska.

Ama Rhonsävāt Säväť Ama Ruvek Säväť Ama Iraski Na Ngät Ama Rhisu

³ Sa ngua nän nge ma ama qrot toqoräkt i nguat tet sae ma Masedonia iva qale nge äkt e ma Efesus ivakt iva ngiat tamän ma ama qrot säväť ama ruvek kärarhani i rhi su na ama rhisu qarangätñi i qaku ama engätkki na ngät iva qale rhi su ama ruvek tam ngät ⁴ bā va qale rhi venas pät ama rhisu qarangätñi i rhi su säväť arha ikkāna masirhat arhä ngärhep dā ama sek mavängam säväť a rha. Iangärhäkt ama rhisu rhoqoräkt di sa ngät täranas na ama snängaqa mavängam dap kaku ngät tatnärhä ma Ngämuqa aa lat kärangätñi i sa ngät tet nävāt ama qatnanakt iva ngät tet mamär.

⁵ Ut tamän ma ama qrot toqoräkt inguna nani a ut iva ama qatnanaktpämda rhat tualat na ama lat kärangätñi i sa ngät dän nävāt ama engätkki na ngät

ama qatnanakt dā nāvāt ama snāngaqā ama qumārquṃār qa qārāngātṃi i sa rhat drām i mamār iva rhat tualat na ngāt inguna sa arha snāng bāt ma Ngāmuqa dā qosāqī arha snāng bāt arhani ama ruvek. ⁶ Arhani ama ruvek kārārhani i sa rha met daqule iarhongākt moekt toqorākt di sa rha met sāda ama engirhong ama māñmāñini nā irhong angārha ron. ⁷ Bā iarhakt ama ruvek di nani a rha masirhat iva rha di ama ruvek kārārhani i rhi su nā ma Ngāmuqa aa Murākt. Sokt di qaku qunāga vāt a rha sa agini qārquāni i rhat tamān bāt ini dā qosāqī qaku qunāga vāt a rha sa agirhong gārquārhongni i sa ama qrarāktā na rha bā rhi sameng sāvāt irhong.

⁸ Sa ut drām i ma Ngāmuqa aa Murākt di ama mār ngāt i qrekt bā qunāga vāt a ut mamār sā ngāt. ⁹ Mamār iva qunāga vāt a ut sā rhom dākt i sa qaku ma Ngāmuqa qa mu ama Murākt bā ba ama rākt ta ama ruvek dap kinak kale ama Murākt bā bā iarhakt kārārhae i rhit tagārmāt nā iangārḥākt ama Murākt dā bā bā qārārhani i qaku rhat tet parhām ngāt dā bā bā qārārhani i qaku rhat tet parhām ma Ngāmuqa aa snāngaqā dā bā bā qārārhani i rhat tualat na ama vuirhong dā bā bā qārārhani i qaku ama qumārquṃār ta dā bā bā qārārhani i rhat tamān mava nā ma Ngāmuqa dā bā bā qārārhani i rhi veng arhā mamākkāna ura arhā nanākkina dā bā bā qārārhani i rhi veng arhani ama ruvek. ¹⁰ Bā qosāqī ma Ngāmuqa qa mu ama Murākt bā bā iarhakt kārārhae i rhat tualat na ama qavatka dā bā ba ama gamoe qārārhani i rhi qavat sā ne dā bā bā qārārhani i rhit sangar ama ruvek ivakt iva rha rhān i ama latta va arha rem dā bā bā qārārhani i ama irasmātta na rha dā bā bā qārārhani i rhat tu sāvāt ngārharhāng ba ama murākt dā qosāqī sāvāt agung anga lat moe qārāngātṃi i ngāt tair sārha ama rākt ngāt ama rhi su. ¹¹ Iangārḥākt ama rhi su ama rākt ngāt di qoki varhām ama sameng ama mār ngāt na ama murhāmeska qārāngātṃi i ma Ngāmuqa qārakni i ama modāmne sāvāt a qa sa qa von ngo rhām ngāt bā qat nanakt na ngo sā ngāt iva ngu sameng na ngāt.

Ma Jisas Ma Krai Ka Mān Ivakt Iva Qa Rhumaiar Na Ama Ruvek Kārārhani I Rhat Tualat Na Ama Vuirhong

¹² Nguat tes ama mār sage ma Jisas ma Krai aurha Engeska iaqākt kārak i sa qa von ngo rha ama qrot sāvāt tangāt tākt ama lat inguna qat nanakt na ngo sā ngāt bā ākt i sa qa muqunān bāt a ngo iva nguat tualat bā ba qa. ¹³ Ngātki i mudu di ngua mārhamān mava nā ma Ngāmuqa dā ngua sangām na aa ruvek mavāngam dā nguāt tāranas na ama inirqi i ngu slava na aa lat sokt di ma Ngāmuqa di qāt lavuqi na ngo inguna as kaku nguāt nanakt na qa rhoqorākt i nguāt tualat nā iarhongākt. ¹⁴ Bā nāvāt aurha Engeska aa nāmsāvātki ama mor qi sāvāt a ngo dā nguāt nanakt nā ma Jisas ma Krai bā rhākt di nāvāt a qa dā gua snāng bāt arhani ama ruvek.

¹⁵ Ama enge qārāngātṃi i ngāt tamān i sa ma Jisas ma Krai di qa mān sāmāni ama ivātki ivakt iva qa rhumaiar ama ruvek nāmāt arha vuirhong di ama engātki na ngāt bā ngāt di nak mamār iva ama ruvek tat nanakt na ngāt mamār. Bā aingo di ama ruvek kārārhani i rhat tualat na ama vuirhong di rha mane vāt gua qar dap ngua vit i ngua met e na rha sā gua lat ama vu ngāt.

¹⁶ Nāma dā ngua vit sā gua lat ama vu ngāt toqorākt sokt di sa ma Jisas ma Krai ka mudāvārhām na ngo mauiu i qāt lavuqi na ngo ivakt iva ama siqutki na ngo bā bā iarhakt kārārhae iva rhat nanakt na qa bā va rhi rha amā iar ama sok tām ngāt. ¹⁷ Mamār iva ama qutdrir dā ama murhāmeska vasāgos sage iaqākt kārak i ama vitnaqa ama sok tām ga qārak i sa qaku aung gā nalu qa. Qa di sokt ka marākt ma Ngāmuqa qārak i qaku mamār vāt a qa iva qā nañāp. Ngātki rhoqorākt.

¹⁸ Ngu a emga ma Timoti, rhangät täkt ama enge na ama rhodröp kärangät i ngut bon nge rhäm ngät dä nguät nanakt na nge sä ngät diva rhäkмамär varhäm ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge sävät a nge qärangätни i mamär vät a ngät iva ngärhi von nge rha ama qrot ivakt iva ngiat täqäne dä mamär vät gia iar mäni ma Ngämuqa qärangätни i ngät toqor ama ulaqi ¹⁹ rhoqoräkt i ngiat sangar ama qatnanakt sävät ama engätki dä ngiat tualat na ama lat kärangätни i sa ngiat dräm i mamär iva ngiat tualat na ngät. Arhani ama ruvek di sa rha slava na arhä qatnanakt inguna qaku rha mualat na ama lat kärangätни i sa rhat dräm i mamär iva rhat tualat na ngät. ²⁰ Ma Himeneus kã nã ma Aleksander di aiomni nãvät ama ruvek toqoräkt kärqiomni i sa nguä vodäm iom bã ma Sãmga ivakt iva qunäga vät a iom iva qaku mamär iva ini su ama ruvek na in disu qärangätни i qaku ama räkt ngät i rhoqor qre i ama engätki na ngät nage ma Ngämuqa.

2

Ma Pol Aa Rhodröp Sävät Iomäkt Iva Rhi Nän Sävät Ama Ruvek Moe

¹ Ama narhoeräm mamär di nani a ngo masirhat iva vasägos dä va ngäni nän mamär sävät ama ruvek moe dap pa qosaqi ngän des ama mär sage ma Ngämuqa nävät a rha. ² Bã mamär iva ngäni nän sävät ama vitnarha rhi nã iarhakt kärarhae i qale rha mät ama mämugunimek ama mor imek iva rha moe rhat turäkt mamär ivakt iva ut tet sa ama iar na ama bulap mamär toqoräkt i sa ut tualat na ama lat kärangätни i ama mär ngät dä ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong dä da arhani ama ruvek arhä saqong. ³ Ama nän doqor täkt di ama mär ngät dä märmär ge ma Ngämuqa aut Mumaiar nävät a ngät ⁴ iaqäkt kärak i nani a qa masirhat iva ama ruvek moe diva rhi rha ama mumaiar näkt pa qunäga vät a rha sa ama engätki ⁵ inguna sokt ama sägäk ma Ngämuqa qa e bã sokt ama sägäk ama ruqa qärakni i qa e mänguröp ma Ngämuqa dä ama ruvek. Iaäkt di ma Jisas ma Kraiss ⁶ kärak i qa von da aa iar ivakt iva qã rhäksasot ama ruvek moe. Bã iangärhäkt aa lat di sa ngä sameng mamär vät ama rhäkмамär na ngät ama rhodäm i nani ma Ngämuqa iva ama ruvek moe va rhi rha ama mumaiar.

⁷ Bã äkt i ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngo iva ngu sameng nã iangärhäkt ama enge dä va nguä rhet sä ngät i aa ngangga na ngo iva ngu su ama Jentailqana sävät ama qatnanakt dä ama engätki. Qaku ngu iras dap nguät tamän bät ama engätki.

⁸ Bã nani a ngo masirhat iva vät ama ivärhimek moe di mamär iva ama gamoe rhit sek arhä rhäkt bã va rhi nän bã iarhakt diva arha lat di ama qumärqumär ngät dap kaku arha anga uraqi sävät a ne ura rha nagemne i rhat tamängus pät a ne.

⁹ Bã qosaqi ama evop di mamär iva rhat turäkt tam nas mamär dä va rhat donmät toqor ama qatnanakt pä m da ama evop kärarhani i rhat turhämes mamär bã va qale rhat tualat sa arhä qäseng i rhat deng ngät maos maos ura rhat tu ama gol ngä na ama pel dä va qale rhat don mät ama boi qärangätни i masirhat na ama ligär vät a ngät. ¹⁰ Dap kinak mamär iva rhat turhäm mes na ama lat ama mär ngät inguna rhoqoräkt di maräkt bã ba ama evop kärarhani i rhi qoar i rhit päs ma Ngämuqa aa rhäng. ¹¹ Mamär iva ama evop diva mänadin bät a rha bã va rhi su na ama sämagaininanas. ¹² Qaku ngut tares pät ama evop arha rhäng iva rhi su ama gamoe ura va rhat turäkt ba ama gamoe iva qale rha va arhä muräkt angärha rem. Dap kinak pa rha diva mänadin däm da. ¹³ Inguna ma Ngämuqa qa er qa säm ma Adam näkt sa sä ma Iv ¹⁴ näkt kaku ma Sãmga qa iras tä ma Adam dap ka iras ta ama evopki bã qia mualat na ama

vuini. ¹⁵ Sökt di ama evop diva ma Ngämuqa qa rhumaiar ta nävät iomäkt i rhit sa ama rhoes krekt bä vasägos dä rhat sangar sävät ama qatnanakt dä ama lavuqi näkt ama lat kärangätni i ama qumärqumär ngät bä ama mär ngät ama mädräm di ngärhi rhoer nanokt ta.

3

Sävät Ama Narhoerta Qärrahani I Rhat Turäkt Bä Ba Ama Qatnanaktpämda

¹ Rhangät täkt ama enge di ama engätki na ngät kärangät i ngärhi qoar toqortäqyia, ngakt bä aung di nani a qa masirhat iva ama narhoerqa na qa bä ba ama qatnanaktpämda mät anga värhäm dä sa nani a qa na anga märini masirhat. ² Bä äkt i iaqäkt ama narhoerqa diva ama mär aa lat mamär bä va qa di sökt aa egutki ama sägäkt bä va qa di qät lu vät aa iar mamär bä va qa di qat turäkt ba nas mamär bä va qa di mamär iva qät ta ama qutdrir nage ama ruvek bä va qa di qä rhar sa ama ruvek sagem mes dä va qat tatnärhäm da bä va qa di mamär vät a qa iva qä su ama ruvek mamär. ³ Bä qosaqi qa diva qaku qä natnakt ama reng ama grot ngät masirhat bä va qa diva qaku qä natmäranas na ama ulaqi dap kinak pa qa di ama bulapka na qa bä va qaku qä natmäranas na ama inirqi nä qärangätni aa enge bä va qa di qaku aa snängaqa ama mor qa sävät ama ligär.

⁴ Iaäqäkt ama narhoerqa di mamär iva qat turäkt dä va qät lu vät iarhakt moe qärrahae i qale rha va aa vätkä maräkt bä va qä su aa es ivakt iva vasägos dä va rhat nari nämätkä dä va rhit kutdrir vät a qa. ⁵ Inguna ngakt bä anga ruqa di qaku qat dräm iva qat turäkt ta aa qärhae näva aa vätkä mamär dä ngu lu va qaf turäkt tä ma Ngämuqa aa ruvek toqor mäniekt?

⁶ Bä iaqäkt ama narhoerqa diva qärak i qa sräp mäni ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa inguna ngakt bä qaku qa sräp mäni ama qatnanakt dä varis täqäp ka na ama ansänas bä va ma Ngämuqa qä sangäm na qa rhoqor ma Sämgä. ⁷ Bä qosaqi mamär iva qa di ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt di rhat lu aa lat ama mär ngät bä mamär iva rhit kutdrir sävät a qa nävät a ngät dap pa qaku ma Sämgä qä narpus na qa i ngakt bä rhoqoräkt dä va ama ruvek tat tamän mava na qa.

Sävät Ama Ruvek Kärarhani I Rhat Tatnärha Ama Qatnanaktpämda

⁸ Ama ruvek kärarhani i rhat tatnärha ama qatnanaktpämda di qosaqi mamär iva ama mär arha lat mamär bä va qale arhä qoebäniom ama udiom dä va qale rhi natnakt ama reng ama grot ngät masirhat dä va qale rhi nairas ba nas sä guavek arhä qärhong nävät ama is kärangätni i qaku ama räkt ngät. ⁹ Dap kinak mamär iva rhat sangar mamär sävät ama rhisu sävät ama qatnanakt kärangätni i sa ma Ngämuqa qa muqunäga sä ngät bä ba ut dap pa sökt tat tualat na ama lat kärangätni i sa rhat dräm i mamär iva rhat tualat na ngät. ¹⁰ Mamär iva ngän datnävämne na rha sa arha lat narhoer bä nga nasot i sa ngän lu i mamär na ngät di mamär iva rhat tatnärha ama qatnanaktpämda.

¹¹ Bä qosaqi arha egutpek ama evop* kärarhani iva rhat tatnärha ama qatnanaktpämda di qosaqi mamär iva ama mär arha lat dä va qale rhat tamän mava na arhani dä va rhat turäkt ba nas mamär dä va arha lat moe diva mamär iva ama narhoerta rhat nanakt na rha sä ngät.

¹² Mamär iva ama ruqa qärakni i qat tatnärha ama qatnanaktpämda di aa egutki ama sägäkt bä mamär iva qat turäkt dä va qät lu vät aa es mamär bä

* **3:11** arha egutpek ama evop Arhani ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, "arha egutpek ama evop" dap arhani di rhat tu arhä snäng i ngät di rhoqortäqyia, "ama latta ama evop."

sävät iarhakt moe i qale rha va aa vätka ¹³inguna rhoqoräkt i iarhakt kärarhae i rhat tatnärha ama qatnanaktpämda di rhat tualat mamär diva ama ruvek tit kutdrir sävät a rha bä va qosaqi mamär vät a rha iva ama qarärakta na rha i rhat tamän sävät arhä qatnanakt sämäni ma Jisas ma Kraiss.

Ama Enge Sävät Aut Katnanakt Mäni Ma Ngämuqa Qärangätni I Sa Qa Muqunäga Sä Ngät

¹⁴Nguat nanakt i qorhäis iva ngua rhet sagem nge sokt di ngut säm dangät täkt ama rhodröp bä ba nge divakt iva ¹⁵ngakt bä qaku ngua lir ngua met sagem nge dä va ngiat dräm iva ama ruvek tat tualat toqoräkt toqor qre i mamär iva ma Ngämuqa aa qärhae rhat tualat toqoräkt. Iarhakt ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa ama ngätäqäm ga di rha rhoqor ama suqulap kärqapni i sa rha qutmät säng ma ap i ngät sangar ama engätki.

¹⁶Sa ut dräm mamär i ama enge sävät aut katnanakt mäni ma Ngämuqa qärangätni i sa qa muqunäga sä ngät di nak ama moräs na ngät mamär bä iangärhäkt ama enge di ngät tamän doqortäqyia,

Qa män i ama ruqa na qa na ama ruqa aa släqyige

dä ama Qloqaga ama Qumärqumärqa qa muqunäga sä iomäkt i aa lat di ama räkt ngät. Dä ama enselqäna rha lu qa.

Dä sa rha sameng sävät a qa mänguröp ama ruvek pät ama ivärhimek ama rhäqöp nä imek

bä ama ruvek ama rhäqöp na rha vät ama ivätki sa rhat nanakt na qa näkt nasot dä ma Ngämuqa qa rha qa rhävit säda ama usäpki arha ron.

4

Arhani Diva Rha Rhet Daqule Ama Qatnanakt

¹Nak täkt di ma Ngämuqa aa Qloqaga qat tamän mamär iva as pät ama rhodäm nasot dä va arhani ama ruvek diva rhat tet daqule arhä qatnanakt bä va rhat tet nasot ama iaus ama iras määt ngät dä va rhat tet nasot ama iaus angät tisu. ²Iangärhäkt ama rhisu di ngät dän nage iarhakt kärarhae i ama iras määt ta qärarhae i arhä snängaqa di sa mava na qa. ³Iarhakt ama irasmätta di rhi goar iva ama ruvek kaku rhi natmätlägut dä va qaku ama ruvek ti natmäis angätni ama tmäs kärangätni i sa ma Ngämuqa qa säm a ngät iva bä bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa bä rhat dräm ama engätki bä va rhat tes ama mär nävät a ngät dä rhat täs ngät. ⁴Va ut täs iarhongäkt inguna iarhongäkt moe qarqärhong i ma Ngämuqa qa säm irhong di ama mär irhong bä va qaku guanä nävät iarhongäkt diva urhi qyiradeng nä ini grekt i ut täs ini bä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät ini. ⁵Rhoqoräkt dinguna iarhongäkt di sa ma Ngämuqa aa enge ngä na ama nän ngä qumär irhong.

Ma Jisas Ma Kraiss Aa Latka Qärakni I Ama Mär Qa

⁶Ngakt bä ngit bon dä rhangät täkt ama rhisu bä bä gia ruvek ama qatnanaktpämda diva ngia rhän i ma Jisas ma Kraiss aa latka ama mär qa qärakni i sa qa su mamär da ama engätki arha ron gäarakni i qit sa aut katnanakt dä sa qät päis ama mär ngät ama rhisu angärha rhäng. ⁷Qale ngi natnari ama ruvek arha sek kärangätni iva qaku ngät tatnärha ama ruvek iva rhat tet mamär nasot ma Ngämuqa. Dap kinak pa ngi sumät iva ngit päis ma Ngämuqa aa rhäng. ⁸⁻⁹Ama enge di nga e qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

näma dä ama ruqa aa släqyige angät muarega di bä ba aa släqyige maräkt bä iomäkt di ama mär äm maqälak

sokt di rhoqoräkt i ama ruqa qä sumät iva qät päš ma Ngämuqa aa rhäng
di iomäkt di ama mär äm masirhat bä ba qa vät aa iar moe
bä va mamär sä qa nävät a äm
däkt dä mugäs nasot.

Iangärhäkt ama enge di ama engätki na ngät bä ama märäm masirhat
toqoräkt i ngia rhet parhäm ngät. ¹⁰ Ut tualat masirhat dä rhäktuk päť a ut
i urhit päš ma Ngämuqa aa rhäng mamär inguna sa ut nanakt nä ma Ngämuqa
ama ngätäqäm ga sä nas iaqäkt kärak i ama mumaiar na qa bä ba ama ruvek
moe näkt ka di ama mumaiar mamär na qa bä bä iarhakt kärarhae i rhat
nanakt na qa.

¹¹ Mamär iva ngia rhamän ma ama qrot bä ba ama qatnanaktpämda nä
rhangät täkt ama rhodröp näkt ngi su rha sävät tärhong däkt. ¹² Varis gia qlak
na aung bä qä nañäm mäne na nge inguna ama evänga na nge dap kinak pa
ngia rhu ama siqutki ba ama qatnanaktpämda nä gia lat dä nä gia enge dä nä
gi lavuqi dä nä gi qatnanakt dä nä gia iar ama qumärqumär ngät.

¹³ Mänasäng narhäkt bä sa äkt sävät ama qäväläm gärqomni iva ngua rhän
gem nge dä ngiat tet bä ngiat tes ma Ngämuqa aa enge bä ba ama ruvek
dä va ngi sämaqrot na rha iva rhat tet mamär nasot a qa dä qosaqi va ngi
su rha. ¹⁴ Ama vänbon gärangätni i sa ma Ngämuqa qa von nge rhäm ngät
kärangät i aa vämginarha rha märhamän bät a ngät toqoräkt i ama gulänqi na
ama narhoerta rha mu arhä rhäkt päť a nge bä ngia rha ngät di qale ngi namu
sämät ngät. ¹⁵ Ngi sumät i ngiat tualat parhäm gua enge bä ba nge. Dä va ngit
bodäm mes masirhat sävät iangärhäkt moekt ama lat ivakt iva ama ruvek tat
lu i ngiat dän i ama mär qa ama latka na nge sä ngät. ¹⁶ Ngit lu vät a nas dä
va ngit lu vät gi rhisu mamär. Mamär iva qale nge ma ama qrot toqoräkt sä
gia iar dä sä gi rhisu inguna ngakt bä ngiat tualat toqoräkt diva nge ngi nä
iarhakt kärarhae i rhat nari nge diva ngäni rha ama mumaiar.

5

Ama Rhodröp Bä Ba Ama Qatnanaktpämda

¹ Qale ngi naqut anga sru qa ama gamoeqa aa saqong na aa lat ama vu ngät
dap kinak pa ngia rhuqunäga vät a qa rhoqor qre i ngiat tualat sä gi mamäk.
Dä va ngiat tualat sa ama evända ama gamoe rhoqor qre i gia läktpek na rha
² dä va ngiat tualat sa ama sröp ta ama evop toqor qre i ngiat tualat sä gi
nanäk dä qosaqi va ngiat tualat sa ama säš ta ama evop toqor qre i gia läktpek
na rha sokt na ama lat ama qumärqumär ngät.

³ Ngänit bon dä angän gutdrir sävät ama maqosta ama evop* kärarhani i rhit
läk mamär. ⁴ Dap ngakt bä anga maqoski ama evopki di arha anga es ura arha
anga vlekpek dä mamär iva iarhakt ti er ta rhualat na ama lat kärangätni i
ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong sävät arhä qärhae maräkt. Diva rhat
tualat toqoräkt ivakt iva rhat tuvät päť arhä mamäkkäna arha lat mudu bä
ba rha bä ama lat toqoräkt di sa märmär ge ma Ngämuqa nävät a ngät. ⁵ Ama
maqoski qäraktni i qit läk mamär bä sokt ki qali qi di iaqyäkt di sa qiat nanakt
nä ma Ngämuqa sä nas bä vät ama qunäng dä näp bängang di qi nän sage ma
Ngämuqa nani ama matnärhäm.

⁶ Dap ama maqoski qäraktni i qit boda arha iar sävät ama lat kärangätni
iva nani ama märmärgem di sa qia näp päť at kloqaqa nak as toqoräkt i qiat
däqäm.

* 5:3 ama maqosta ama evop Rhärhae rhäkt ama maqosta ama evop di ama evop kärarhani i sa arha
egutpek ama gamoe rha näp.

⁷ Mamär iva ngia rhuqunäga vät ama maqosta ama evop ti na arhä qärhae nä iangärhäkt ama rhodröp ivakt iva qale aung gä narhäksärhäm da sa arha lat. ⁸ Ngakt bä aung nävät a ngän di qaku qat tatnärha aa qärhae bä qosaqi ama moräm masirhat di ngakt bä qaku qat tatnärhä iarhakt kärarhae i rha namuk nämäni qa mamär di sa iaqäkt di sa qaku qa mualat toqor ama mär qa dä ama engäkki na qa ama qatnanaktpämga bä qa di qa met e na ama ruvek i qaku rhat nanakt sa aa lat kärangätni i ama vu ngät mamär.

⁹ Mamär iva sokt ngi rhodäm sävät ama maqoski iva qi sämäni ama maqos ta ama evop käraktni i qaku anga matnärhäm bä ba qi qärakt i at koeo ngä met e na ama ruvek ama dävauung na rha na ama qoeo dä mudu sokt arha egutka ama sägäk ¹⁰ bä iaqyäkt ama maqoski di qosaqi mamär iva ama ruvek tat dräm a qi mamär nävät arha lat ama mär ngät. Iaqqyäkt ama ruqi di sa qia mualat na ama lat ama mär ngät toqoräkt i qia lu vät ama rhoes mamär bä däng i mor ta dä sa qia ar sa arhani ama ruvek dä qit lu vät a rha mamär dä sa qiat tatnärha ama qatnanaktpämda sa ama sämagaininas dä qiat tatnärhä iarhakt kärarhae i qale rha mät ama märän dä qiat tualat na ama lat ama mär ngät pasägos.

¹¹ Dap kale ngi narhodäm sävät ama maqos ta ama säs ta ama evop inguna ngakt bä ama snängaqa ama qrot ka qat dän bät a rha iva rha rhätlägut diva rhi gyiradeng nä ma Kraiss ¹² bä rhoqoräkt dä va rhi rha ma Ngämuqa aa rhäksärhäm inguna qaku rhat sangar mamär sävät ama rharesbane qarangätni i rha mualat na ngät ti nä ma Ngämuqa iva rhat tatnärha ama qatnanaktpämda. ¹³ Näkt kosaqi angätni arha lat di rhat dräm dit tar sa ama qäväläm ama mor äm nävät arha iar i rhat pitmane mavängam i rhat tet näva akni ama vätka bä qosaqi säva akni ama vätka i qaku sokt kale rha mavängam dap kosaqi rhat tamän bä ngärharhäng na arhani ama ruvek i rhat tamän bät ama enge i qaku mamär iva rhat tamän bät a ngät dä varhäm da na arhani arhä qärhong.

¹⁴ Bä äkt i nani a ngo iva ama säs ta ama maqos ta ama evop diva rhat tätlägut bä rhit sa ama rhoes näkt pa rhit lu vät iarhakt moe qararhae i qale rha va arha vät ivakt iva qale rhi navon ma Sämgä rha anga släqyäs iva qa rhamän mava na ut. ¹⁵ Nguat tamän doqor täkt inguna arhani ama säs ta ama maqos ta ama evop di sa rha rhong sävät ma Sämgä bä rhit päs aa rhäng.

¹⁶ Ngakt bä anga qatnanakt pämgä anga evopki di guavek nävät at kärhae ama evop di ama maqosta na rha di mamär iva qiat tatnärhäm da ivakt iva qale ama qatnanaktpämda moe näva ama ansäspämgi rhit ta ama märänga i rhat tatnärha ama maqosta ama evop moe dap pakt iva rha diva sokt tat tatnärha ama maqosta ama evop kärarhani i rhit läk mamär nani ama matnärhäm.

Ama Rhodröp Bä Ba Ama Qatnanaktpämda Arhä Narhoerta

¹⁷ Ama narhoerta qararhani i rhat turäkt mamär di sa mamär iva ama qutdrir sävät a rha masirhat dap mamär iva ama qutdrir masirhat mamär sävät iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama lat ama qrot ngät i rhi sameng dä rhi su ama ruvek ¹⁸ inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Qale ngi naqop mät ama bulmakao aa vämgä ivakt iva qale qat täs toqoräkt i qä naengmät na ama egat angät gavam.” Dä qosaqi ngät tamän doqortäqyia, “Ama latka diva qoki rhi sek mä qa vät aa lat.”

¹⁹ Qale ngi namat maengäkt sa anga enge sävät anga narhoerqa rhoqoräkt i akni qä qoar i qa mualat na ama vu ngät ama lat dap kinak mamär iva ngia rhat maengäkt sa ama enge di rhoqoräkt i ama udiom ura ama dävauung na rha rhi sameng i qa mualat toqoräkt. ²⁰ Ngakt bä akni ama narhoerqa di qoki

as kat tualat na ama vuirhong dä va ngia rhamän maräkt sävät a qa sa aa vuirhong mänguräp ama ruvek moe ivakt iva iarhakt ama ruvek moe diva rhit len.

²¹ Dä ma Ngämuqa qä nä ma Jisas ma Kraiss näkt ama enselqäna ama qumärqumär ta arhä saqong dä nguät tugem nge ma ama qrot iva ngiat tet nasot tangät täkt amä rhodräp bä va qale marmor na nge sävät guage dap kinak pa ngiat mair mänguräp bä va ngiat tatnävamne mamär sävät iarhongäkt moe.

²² Qale värvär nge iva ngia rhu ngia rhäkt päät sävetka iva ngi vodäm ga säp ma Ngämuqa aa lat.

Rhoqoräkt i arhani ama ruvek tat tualat na ama vuirhong di mamär iva qale ngi na rha. Dap kinak pasägos diva qale nge i ama qumärqumärqa na nge.

²³ Qale sokt ngit näkt ama rigi dap kosaqi ngit näkt ama gainigaini nävät ama wain ivakt iva ngät tatnärhä gi sarimgi dä sävät ama räm gärangätäni i ngät dän bät a nge.

²⁴ Arhani ama ruvek arha vuirhong di qali lirhong da eraqi bä mänaaris iva rhi rha ama rhäksärhäm bät irhong angät tpäs. Dap arhani ama ruvek di nak as nasot dä va qunäga sa arha vuirhong. ²⁵ Bä qosaqi ama ruvek arha lat ama mär ngät di qale ngät da eraqi bä qäqi arha lat ama mär ngät kärangätäni i rhäkt di qaku aung gä nalu ngät di nasot diva ngä rhän säda eraqi.

6

¹ Ama ruvek kärarhani i ama latta va arhani ama ruvek arha rem di mamär iva rhit bon da arhä qutdrir sävät arha morta ivakt iva qaku aung gä namärhamän bät anga engé anga vu ngät sävät ma Ngämuqa aa ngärhipki dä sävät ama sameng ama mär ngät. ² Ama latta qärrarhani i qale rha va ama qatnanaktpämda arha rem di qoki mamär iva rhit kutdrir vät a rha. Bä mamär iva rhat tualat mamär va arha rem inguna arha morta qärrarhani i rhit ta ama matnärhäm nävät arha lat di ama qatnanaktpämda na rha qärrarhani i ma Kraiss aa snäng bät a rha.

Ama Iraski Na Ngät Ama Rhisu Dä Ama Engätki Na Ngät Ama Mämägän

Mamär iva ngi su ama ruvek dä va ngiat tamän särhäm da ma ama qrot iva rha tet nasot iangärhäkt ama rhodräp. ³ Ngakt bä aung di qä su ama ruvek ta anga rhisu qärangätäni i ngät maos di iangärhäkt aa rhisu di ngät tusar sämät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa rhisu qärangätäni i ama engätki na ngät kärangät i ngärhi rhoer nanokt ut sämäni ama lat kärangätäni i ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong. ⁴ Iarhakt ama ruvek kärarhani i arhä rhisu maos toqoräkt di sa rhäqäp ta na ama ansänas dä qaku rhat dräm guani. Bä nani a rha iva rhat täqäne sa ama ruvek iva rha nagemne i rhir qur ne na ama engirhong maos maos. Iangärhäkt ama lat diva ngä rhäranas na ama ruvek iva ama vu da arha ron sävät arhani arhä qärhong dä va rhat tair mät ne sa ama engirhong dä va rhat tamän mava na ne dä va ama vu arhä snängaqa mavängam sävät a ne. ⁵ Bä vasägos dä va qale ama uraqi e mänguräp iarhakt ama ruvek kärarhae i sa mava na arhä snängaqa mamär dä qaku qale ama engätki e gem da.

Bä iarhakt ama ruvek di rhat tu arhä snäng i ngakt bä rhat tet nasot ma Ngämuqa diva rha rhän i ama qärhong bät a rha. ⁶ Sokt di iomäkt i sa qale ama ruvek dä ma Ngämuqa aa iar ama qumärqumär ngät angärha ron diva ngät tatnärhäm da qrekt bä märmar gem da inguna sa mamär sä rha vät arhä snängaqa nävät arhä qärhong ⁷ inguna qaku ut män sä guani sarhe sämäni ama

ivätki dä sa * qaku mamär vät a ut iva ut narha guani narhe nämäni qi. ⁸ Sökt di ngäkt bä aiut di aurha tmäs iva ut täs ngät dä aut boi iva ut don mät ngät di sa rhoqoräkt di mamär sä ut pät aut snängaqa. ⁹ Dap iarhakt kärarhae i nani a rha masirhat iva ama qärhong bät a rha di rhat dräm dat don sämät ama siqutsiqut nage ma Sämgä bä qät kop pät a rha mamär bä qat täqäne sä rha iva nani a rha iva rhat tualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät mamär qarängätni i rhit ta ama ruanini vät angät tpäs. Bä iangärhäkt arha lat ngärhi rharpus na rha bä mavamava na rha mamär. ¹⁰ Ama snängaqa masirhat sävät ama ligär di ama rharebäm na qa sa ama lat ama vu ngät maos maos masirhat. Bä nävät tak täkt ama snängaqa ama qrot ka nani ama ligär bä rhäkt di arhani di sa rha mungsäs sa arhä qatnanakt bä sa rha von nas ta ama märän masirhat.

Ma Pol Qä Qoar Nä Ma Timoti Iva Qat Mair Ma Ama Qrot Pät Aa Iar Mät Ama Ulaqi

¹¹ Dap ainge ma Timoti ma Ngämuqa aa latka, diva qale ngi namualat nä iangärhäkt ama lat ama vu ngät. Mamär iva ngiat mair ma ama qrot sa ama räkt ngät ama lat da ama iar ama qumärqumär ngät angärha ron gärangätni i nani ma Ngämuqa na ngät. Dä va ngiat sangar ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa ma ama qrot dä va gi snäng bät arhani ama ruvek masirhat. Dä qosaqi va qale nge ma ama qrot da ama märän angärha ron bä va ngiat tualat toqor ama bulap ka ama ruqa. ¹² Mamär iva ngi e ivakt iva ngiat sangar sävät ama qatnanakt mamär doqor ama ulaqimärhaarhäkt da ama ulaqi arha ron. Näkt pa ngi rha ama iar ama sok täm ngät kärangätni i ma Ngämuqa qa mes nge ivakt iva ngi rha ngät toqoräkt i sa ngia vodäm mes bä ba qa da ama rhäqöp na rha ama ruvek arhä saqong ¹³ bä dä ma Ngämuqa aa saqong gärakni i qät bon dä iarhongäkt moe rha ama iar dä dä ma Jisas ma Kraisa aa saqong gärakni i qa sameng mamär na ama engätki bä bä ma Pontius Pailat. ¹⁴ Dä nguat tamän särhäm nge ma ama qrot iva ngiat tet mamär varhäm ma Kraisa aa rhodröp moe dä va ngiat sangar sävät a ngät ivakt iva qaku mamär vät aung iva qä namärhamän mava na ngät bä dängdäng iva aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa ka rhän.

¹⁵ Ma Ngämuqa diva qa evär dä ma Jisas
pät ama rhäkmmär ngät ama rhodäm
iaqäkt ma Ngämuqa qäarak i ama murhämeska vät a qa
bä sökt ka di ama muräkt angät tarebäm na qa
bä qa di ama vitnaqa bä ba ama vitnarha
dä ma Engeska bä ba ama engesta na qa.

¹⁶ Bä sökt ma Ngämuqa maräkt di qat däqäm basägos
näkt kale qa da ama neraqa ama qrot ka aa ron
bä qaku mamär vät aung iva qä nämet sa glaqot na qa.
Bä sa qaku aung ga lu qa bä qop kaku mamär vät aung iva qä nalu qa.
Mamär iva ama qutdrir dä ama sok täm ngät ama qrot sagem ga. Ngätki rhoqoräkt.

¹⁷ Mamär iva ngia rhamän ma ama qrot särha ama qarhongbärharha vät tangät täkt ama rhodäm iva qale rhat tair na nas dä va qale rhat nanakt na

* ⁶⁷ sa Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. 'ngätki mamär iva'

ama mämägän gärangätni i mamär iva lir qäbäs na ngät dap kinak mamär iva rhat nanakt nä ma Ngämuqa qäarakni i qät bon ut kop äkt tä iarhongäkt moe iva märmär gem ut nävät irhong. ¹⁸ Ngia rhamän särhäm da iva rhat tualat na ama mär ngät ama lat ivakt iva mämägän sä rha na ama lat ama mär ngät bä va ama qarhap ta iva rhit bon nagem mes nävät arhä mämägän. ¹⁹ Bä nävät iangärhäkt arha lat ama mär ngät dä sa rhat turhämne na arhä mämägän gärangätni iva bä ba rha na ngät mugas ivakt iva rha rhäqäne dä mamär i rhi sangar ama iar qärangätni i ama iar maengätki.

²⁰ Timoti, ngit lu vät iarhongäkt mamär qäraqärhong i sa ma Ngämuqa qa von nge rhäm irhong näkt kat nanakt na nge sä irhong. Ngit lu nämät ama rhisu qärangätni i nak kop ama enge mavängam dä nämät ama enge qärangätni i arhani di rhi qoar i ngät di ama mädräm ama mär ngät kärangät i ngät tair särhä ma Ngämuqa aa enge ²¹ inguna arhani ama ruvek kärarhani i rhat tet nasot iangärhäkt ama rhisu di sa rha mungsäs sa arhä qatnanakt.

Mamär iva qale ma Ngämuqa aa nämäsävätki gem nge.

Ma Timoti 2

Ama Rhävächtsäs

Ma Pol qa sām bā rhakt tākt ama abuk. Bā qa sām bām gi sage ma Timoti.

Ma Pol qa sām bā rhakt tākt aa unbem na qi aa abuk sage ma Timoti di nani a qa iva ma Timoti qa rhet sagem ga inguna in moe in dualat sa ama sameng ama mär ngät toqor qre anga ngärhoemga qā na aa mamāk dā nguna ama qatnanaktpāmda moe qārarhani i qale rha vāt ama ngärhäkka ma Esia di rha met daqule ma Pol. Qosaqi ma Pol qa sām inguna qänäskānes ka masirhat sa ama qatnanaktpāmda arha iar nāmāt ama värhap tage rhage inguna sa rha mon sāda ama märän angärha ron doqoräkt i qale rha va ama Romgāna arha tpäsquinaqa ma Nero aa rem. Bā äkt i ma Pol qa sām sävāt ama Efesuskāna maräkt nävāt ma Timoti. Dā qa sāmāqrot nā ma Timoti iva qāt lu vāt ama sameng ama mär ngät mamär dā va qale qa mamär da angärha ron näkt pa vasāgos dā va qā sameng na ngät bā vasāgos diva qoki qāt tākmu na nas iva qāqi qat don sāda ama märän angärha ron nävāt a ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunāga Narhoer (1:1-4)

Ma Pol Aa Qänäskānes Sävāt Ma Timoti (1:5-14)

Ama Qävälap Maos Maos Kärqapni I Ma Pol Qat Tet Da Ap Angärha Ron (1:15-18)

Angätni Ama Rhodräp Sage Ma Timoti (2)

Ama Rhonsävāt Sävāt Dängdängini Na Ngät Ama Qunäng (3)

Ma Pol Aa Engirhong Sage Ma Timoti Rhoqoräkt I Qorhäs Iva Ma Pol Qä Nöp (4:1-8)

Ama Nän Ama Dängdängini Na Ngät Näkt Sävāt Ama Enge Na Ama Märmärgem (4:9-22)

Ma Pol Qa Sām Ama Märmärgem Sage Ma Timoti

¹ Rhangät tākt ama enge di nagem ngo ma Pol ma Jisas ma Kraiss aa ngangga nävāt ma Ngāmuqa aa snāngaqa ivakt iva ngu sameng sävāt ama iar ama sok tām ngät kārängätni i sa ma Ngāmuqa qa mumānariss na ngät nävāt ma Jisas ma Kraiss.

² Dā ngut sām dangät tākt ama enge sagem nge ngua emga ma Timoti ainge qārak i gua snäng bāt a nge. Mamär iva ama lavuqi dā ama hämsävātki dā ama bulap kale ngät gem nge nage ma Ngāmuqa ama Ngätmamāk dā ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska.

Mamär Iva Ngiat Tualat Mamär Na Ama Lat Kārängätni I Ma Ngāmuqa Qat Nanakt Na Nge Sä Ngät

³ Nguat tualat nā ma Ngāmuqa aa lat mamär toqor mudu gu mamäkkāna i rhat drām dat tualat toqoräkt dā sa nguat tualat na ama lat kārängätni i nguat drām i nani a qa iva nguat tualat na ngät. Dā nguat tes ama mär sagem ga vasāgos toqoräkt i nguat tu gu snäng sävāt a nge vāt gua nän. ⁴ Bā nga rhoqoräkt i nguat tu gu snäng sävāt gi qoep toqoräkt i ngua met daqule nge dā sa nani a ngo masirhat iva ngu lu nge ivakt iva rhäqāp ngo na ama märmärgem. ⁵ Saqi as ngua mu gu snäng sävāt gi qatnanakt ama engäktki na ngät. Iangärhäkt ama qatnanakt di ngät toqorne na ama qatnanakt kārängätni i mudu qale ngät ge gi vao ma Lois dā ge gi nanāk ma Yunis bā rhäkt di nguat nanakt i qale ngät gem nge. ⁶ Bā äkt i nävāt iangärhäkt gi qatnanakt dā ngut puk pāt a nge iva vasāgos dā va ngiat tāranas bā ngiat tualat

masirhat nä ma Ngämuqa aa vänbon gärangätni i qa von nge rhäm ngät mudu rhoqoräkt i ngua mu ngua rhäkt pät a nge ⁷inguna sa qaku ma Ngämuqa qa mualat sä ut iva urhit len dap kinak ka von ut ta ama qrot dä ama lavuqi dä qa mualat sä ut iva ut turäkt ba nas mamär.

⁸Bä äkt i mamär iva qale aqlus pät a nge iva ngiat tualat bä bä ma Engeska i ngi sameng bä qosaqi va qale aqlus pät a nge iva ngiat mair bä ba ngo rhoqoräkt i qale ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät ma Engeska. Dap kinak mamär iva ma Ngämuqa qä sämaqrot na un doqoräkt i ngi na ngo unit ta ama märän inguna nävät ama sameng ama mär ngät. ⁹Ma Ngämuqa qa mumaiar ut dä qa mes ut ivakt iva ama gumärqumärta na ut dinguna qaku nävät ama lat kärangätni i ut mualat na ngät dap kinak ama rharimini qärqäni i qa mes ut di varhäm aa snängaqa dä aa nämsävätki qärangätni i qa von ut täm ngät mudu imäk äkt pät ama rharimini nävät ma Jisas ma Krai. ¹⁰Bä rhäkt di sa iaqyäkt ama nämsävätki qia mu at släqyige rhoqoräkt i ma Jisas ma Krai aut Mumaiar qa män gärakni i nävät ama sameng ama mär ngät dä sa qa män näva ama tñäpki at täväs i qa rhäksot na qi dä qosaqi qa muqunäga sa ama iar ama sok täm ngät.

¹¹Ma Ngämuqa di sa qa muqunän bät a ngo iva ama ngangga na ngo ivakt iva ngu sameng dä va ngu su ama ruvek na ama sameng ama mär ngät ¹²bä äkt i nguat tualat nä iangärhäkt ama lat dä sa ngut ta ama märän. Sokt di qaku aqlus pät a ngo inguna nguat dräm iaqäkt kärak i sa nguat nanakt na qa. Bä nguat nanakt ma ama qrot i qa di mamär vät a qa iva qät lu vät ianiäkt mamär qärqäni i sa ngua von ga rhäm ini dä nguat nanakt na qa sä ini* bä dängdäng bät iaqäkt ama qunäga ama dängdängini na qa. ¹³Mamär iva ngi su ama ruvek ta ama rhisu varhäm ama iska qärakni i sa ngua su nge rhäm ga nävät ama qatnanakt dä ama lavuqi qärangätni i ma Jisas ma Krai sökt bon ut täm ngät. ¹⁴Bä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärakni i qale qa väm ut aa matnärhäm dä sa mamär iva ngit lu vät ama engätki mamär qärakni i sa ma Ngämuqa qa von nge rhäm gi.

¹⁵Sa ngiat dräm i qorhäs iva ama qatnanaktpämda moe qärrarhani i qale rha vät ama ngärhäktka ma Esia di rha met daqule ngo bä qosaqi ma Figelus kä nä ma Hermogenes di in met daqule ngo.

¹⁶Mamär iva ma Engeska qär qur ma Onesiforus kä na aa qärhae va aa vätka rha aa lavuqi inguna ma Onesiforus kat dräm gät täk pä gua rhäng bit bä qaku aqlus pät a qa vät ngua väs toqoräkt i sa rha mu ngo va ama tpäskiarharhäng. ¹⁷Dap kinak toqoräkt i qa män mät ama varhäm ama mor äm ma Rom dä qa näm ma ama qrot nani a ngo bä qa män bät a ngo. ¹⁸Mamär iva ma Engeska qä von ga rha aa lavuqi vät iaqäkt ama dängdängini na qa ama qunäga rhoqoräkt iva qa rhatnävämmne na ama ruvek. Sa ngänät dräm mamär na ama lat ama mär ngät masirhat kärangätni i qa mualat na ngät ba ngo e ma Efesus.

2

Ma Jisas Ma Krai Aa Ulaqimärhaarhäkt Kärakni I Ama Mär Aa Lat

¹Ngua emga ma Timoti, mamär iva ma Ngämuqa qä sämaqrot na nge nävät ma Jisas ma Krai aa nämsävätki. ²Bä agirhong gärqärhongni i sa ngia nari irhong nämät ngo qärqärhong i sa ngua märhamän bät irhong da ama rhäqäp

* **1:12** ianiäkt mamär qärqäni i sa ngua von ga rhäm ini dä nguat nanakt na qa sä ini Ura 'ianiäkt mamär qärqäni i sa qa von ngo rhäm ini dä qat nanakt na ngo sä ini' Rhangät täkt ama enge di qaku qunäga mamär na ama Grikkäna arha enge.

na rha ama ruvek arhä saqong dä va ngi von dä iarhongäkt bä ba ama gamoe qärrarhani i ngiat nanakt na rha sa arha lat kârrarhae i mamär vät a rha iva qosaqi rhi su arhani rhäm irhong.

³ Mamär iva ngi rha ama märän inguna nävät ma Jisas ma Kraiss toqor ama ulaqimärhaarhäkt kârakni i ama mär aa lat ⁴ inguna ama ulaqimärhaarhäkt kârakni i qat tualat ma ama qrot ivakt iva mär ge aa narhoerqa nävät a qa di saqi as kaku qä natmualat na ama lat kârangätni i qaku ama ulaqimärhaarhäkt aa lat. ⁵ Bä qosaqi ama ruqa qârakni i sa qa mon sâmäni ama serhäm bä serhäm ga di qaku qä narha anga rhitsek krekt bä qaku qät päs ama serhäm angät muräkt angärha rhäng. ⁶ Näkt ama latka qârakni i qat tualat ma ama qrot i qät kutnanokt ama tmäs di qoki mamär iva qa er qat täs nävät iangärhäkt ama tmäs. ⁷ Mamär iva ngiat tu gi snäng sävät târhong däkt kârqârhong i nguat tamän särhäm nge nä irhong dä ma Engeska va qa rhuulat sä nge iva qunäga vät a nge sävät iarhongäkt moekt.

⁸ Bä va vasägos dä va ngiat tu gi snäng sävät ma Jisas ma Kraiss kârakni i qa nämäni ma Devit aa enevaqi qârak i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki i qoki rhoqor varhäm ama sameng ama mär ngät sävät a qa qârangätni i ngu sameng na ngät. ⁹ Iangärhäkt ama sameng ama mär ngät di qârangät i ngut ta ama märän nävät a ngät dä sa rha väsärhäm ngo va ama tpäskiarharhäng bät angät tpäs toqor ama ruqa qârakni i qät tagärmät na ama muräkt. Sokt di qaku mamär vät aung iva qä väsärhä ma Ngämuqa aa enge. ¹⁰ Bä äkt i ngua mon sädä iarhongäkt moe angärha ron ivakt iva sä iarhakt kârrarhae i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da iva rha diva qosaqi rhi rha ama mumaiar inguna nävät ma Jisas ma Kraiss. Iarhakt diva rha rhet sädä ma Ngämuqa aa murhämeska ama sok täm ga aa ron. ¹¹ Rhangät täkt ama enge di ama engätki na ngät kârangät i ngät tamän doqortäqyia,

Ngakt bä sa ut tñäp ut na qa dä sa va qosaqi ut däqäm ut na qa.

¹² Ngakt bä ut mair ma ama qrot da ama märän angärha ron doqor qa dä va qosaqi ut turäkt ut na qa

bä ngakt bä urhit täqyas na qa diva qosaqi qät täqyas na ut.

¹³ Näma dä ma Jisas di qaku mamär iva qat nanakt na ut sa angätni aurha lat sokt di qoki mamär vät a ut iva ut nanakt na qa sa aa lat moe

inguna qa di qaku mamär vät a qa iva qä narhäqyas na nas i qa di qa rhoqor mäniekt.

Ama Latka Qârakni I Märmär Ge Ma Ngämuqa Nävät Aa Lat

¹⁴ Mamär iva ngi vuk pät iarhakt ama gamoe ma ama qrot dä ma Ngämuqa aa saqong gârrarhae i sa ngia armeng däm da iva rhi su ama ruvek iva qale rhat tair mät ne sa ama enge inguna iangärhäkt ama lat di sa qaku ngät tatnärha ama ruvek bä ngärhi slava nä iarhakt kârrarhae i rhat nari rha. ¹⁵ Mamär iva ngi vodäm mes mamär bä ba ma Ngämuqa iva ama latka na nge qârakni i ama mär aa lat dä ma Ngämuqa aa saqong. Dä va ngit täväktsäs maräkt sävät ma Ngämuqa aa enge na ama engätki ivakt iva qaku aqlus pät a nge.

¹⁶ Mamär iva ngit lu nämät ama rhisu qârangätni i nak kop ama enge mavängam inguna iangärhäkt ama rhisu diva ngärhi artäm sa ama ruvek sa gläius nä ma Ngämuqa ¹⁷ bä ama rhisu rhoqoräkt diva vräs däm ngät toqor ama biaski ama mor qi qâraktni i qiat täs bä qiat täs ama släqyige. Näkt aiomni nävät iarhakt ama ruvek kârqiomni i in disu di ngät toqoräkt di ma Himeneus kä nä ma Filetus. ¹⁸ Iaiomäkt di sa in met daqule ama engätki bä ini slava na

arhani arhä qatnanakt i ini qoar i sa ma Ngämuqa qa märanas na ama ruvek nämät ama tñäpki.

¹⁹ Sukt di ma Ngämuqa di sa qa at aa ruvek mamär iva rha rhoqor ama grot ap ama suqulap kärqapni i sa rha qutmät säng ma ap i rhat sangar ama engätki. Näkt päät iaväkt ama suqulap di sa rha säm dä rhängät täkt ama enge rhoqortäqyia, “Ma Engeska di sa qat dräm ama ruvek kärarhani i aa ruvek na rha.” Näkt kosaqi rha säm doqortäqyia, “Mamär iva ama ruvek kärarhani i rhit päas ma Engeska ma Ngämuqa aa rhäng gärrarhae i rhat tes aa ngärhipki diva rha rhet daqule ama lat ama vu ngät.”

²⁰ Va ama vätka ama mor qa di qaku sukt kale ama diskäna qärangätäni i sa rha mualat na ngät na ama gol dä na ama silva dap angätäni nga e di sa rha mualat na ngät na ama ngämung dä na ama bäñbäñgi bä angätäni nävät iangärhäkt ama diskäna moekt di sa rha muqunän bät a ngät iva bä ba ama moräs na ngät ama lat dap angätäni di ngät bä ba ama lat mavängam. ²¹ Bä äkt i aung gäarakni i qä qumär nas nämät iarhongäkt kärqärhong i qaku ama mär irhong bät aa iar dä sa va qa rhoqor ama dis kärakni i sa rha muqunän bät a qa iva bä ba ama moräs na ngät ama lat. Bä qa diva ama vätka aa mamäk kä arñis na qa bä ba nas i ama qumärqumär qa dä va iaqäkt ama ruqa di mamär vät a qa iva qa rhualat na ama mär ngät ama lat moe nä iaqäkt ama dis.

²² Mamär iva ngi arñis na nas nämät ama lat ama vu ngät kärangätäni i ama rhäqap na rha ama evända rhat dräm dat tualat na ngät bä va rhäktuk päät a nge nani ama lat ama räkt ngät dä ama qatnanakt dä ama lavuqi dä ama bulap ngi nä iarhakt kärarhae i rhi nagukt sage ma Engeska nävät ama qumärqumär qa ama snängaqa. ²³ Dä va ngi arñis na nas sa gläius nämät ama enge qärangätäni i ngät toqor ama däädända arha enge dä ama enge mavängam inguna ngiat dräm i iangärhäkt ama enge di ngät täranas na ama ulaqi. ²⁴ Ma Engeska aa latka di qaku mamär iva qa natmäranas na ama ulaqi dap kinak ka diva aa lat ama mär ngät sa ama ruvek moe. Bä qosaqi mamär iva qä su ama ruvek mamär dä va qale qa sa ama bulap sävät arhani arha lat ama vu ngät.

²⁵ Bä mamär iva qat turäkt tä iarhakt kärarhae i rhat tair särha aa lat na ama sämagaininas ivakt iva ma Ngämuqa qat tudävarhäm na rha iva rhi näpgoer na nas bä va qunäga vät a rha sa ama engätki ²⁶ bä va rhi ang nämät ma Sämgä aa rhäkt kärakni i qa sangar a rha bä qat täqäne sa rha iva rhit päas aa rhäng.

3

Ama Ruvek Diva Rha Rhoqor Täkt Päät Ama Dängdängini Na Ngät Ama Qunäng

¹ Mamär iva ngiat dräm i vät ama dängdängini na ngät ama qunäng diva ama märän masirhat nage ama vu rha ama ruvek ngä rhäranas päät a ngän ² inguna ama ruvek diva sukt ta tu arhä snäng sävät a nas dä va nani a rha masirhat na ama ligär. Dä va rhat tair na nas dä va rhat nañäm mane na arhani dä va rhi slava na arhani dä va qaku rhat nari nämät arhä mamäkkäna. Dä va qaku rhi natmes ama mär sage arhani ama ruvek ura ma Ngämuqa nävät arhä lat ama mär ngät sävät a rha. Dä va qaku rhit kutdrir sage iarhongäkt kärqärhong i ama mär irhong dä ama qumärqumär irhong. ³ Dä va qaku nani a rha iva rhat tatnärrha arhani ama ruvek dä va qaku rhi natkyiradeng na arhani arha lat. Dä va rhat tamän mava na arhani dä va qaku mamär vät a rha iva rhat turäkt ba nas. Dä va rhi sangäm na arhani ama ruvek mamär dä va qaku nani a rha mamär na ama lat ama mär ngät.

⁴ Dä va iarhakt di qaku mamär vät arhani iva rhat nanakt na rha dä va rhit lir tat tualat na ama lat ama vu ngät dap kaku rha tu arhä snäng bät a ngät narhoer i maräkt toqoräkt ura qaku. Dä va rhäqöp ta na ama ansänas dä va arhä snäng bät ama mämägän dap kaku rhä ma Ngämuqa. ⁵ Bä va rhi qoar i rhit päs ma Ngämuqa aa rhäng sokt diva qaku nani a rha na aa qrot iva ngät tualat pät arha iar. Mamär iva qale qale nge ngi na ama ruvek toqoräkt.

⁶ Arhani nävät a rha di rhat don säva ama ruvek ama sägärhae arha vät bä rhat täqäne sa ama evop na ama irasirhong ivakt iva rhat turäkt täm da qärrarhani i qaku arhä qatnanakt ama qrot ngät dä ama vuirhong ngä qop pät a rha bä iomäkt i sa nani a rha na ama vuirhong di äm ngärhi rhoer nanokt ta. ⁷ Vasägos dä ama evop toqoräkt di rhat nari ama enge nämät ama vu rha ama gamoe sokt di qaku mamär iva rhi rha ama engätki. ⁸ Rhärha rhäkt ama gamoe di rha rhoqor ma Janes kä nä ma Jambres kärqiomni i mudu ma Moses aa iqiom na iom inguna ama engätki arha ikkäna na rha. Bä rha di sa mava na arhä snängaqa bä qaku rhat nanakt nä ma Krai ma engätki ⁹ sokt diva qaku qale qale dä va ama ruvek moe rhi lu mamär i iangärhäkt arhä mädräm di ngäkt kre ama däädäda arhä mädräm doqor ama ruvek i sa qunäga vät a rha sä ma Janes kä nä ma Jambres.

Ma Ngämuqa Aa Enge Moe Qärangätni I Sa Rha Säm A Ngät Di Sa Qa Rhäk Ngät Sävä Iarhakt Ama Ruvek Arhä Snängaqa

¹⁰ Sokt di ainge ma Timoti, di sa nge rhoqor ngo sä gu rhisu dä sä gua lat dä sa ama rharimini qärqäni i nguat tualat toqoräkt dä sä gu qatnanakt dä sä gu bulap dä sä gu lavuqi dä sävät gu mämairäs i sa nguat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron ¹¹ dä rhoqoräkt i sa ama ruvek ta sangäm na ngo mavängam dä ama märän ngä män bät a ngo e va ama värham ama mor am ma Antiok dä ma Aikoniam dä e mät ama värhäm ama gaini na äm ma Listra. Iangärhäkt ama märän di sa ngä män bät a ngo sokt di ma Engeska qa mumaiar ngo nämät ngät moekt. ¹² Ngätki i ama ruvek moe qärrarhani i nani a rha iva qale rha da ama iar angärha ron i ma Jisas ma Krai diva arhani ama ruvek ti sangäm na rha mavängam ¹³ dap pa ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat ti nä iarhakt kärarhae i rhi iras ta arhani diva rhat tualat toqoräkt masirhat bä va masirhat mamär. Bä rhoqoräkt i rhi iras ta arhani di qosaqi rhi iras täm mes.

¹⁴ Dap ainge di vasägos dä va ngit päs ama rhodröp angärha rhäng gärangätni i sa ut bon nge rhäm ngät bä ngiat nanakt na ngät inguna sa qunäga vät a nge mamär sä iarhakt kärarhae i sa rha su nge. ¹⁵ Bä sa ngiat dräm a nas mamär mänasäng naimäk äkt i ama rhoemga na nge dä ngiat dräm ama enge ama qumärqumär ngät kärangätni i sa rha säm a ngät kärangät i ngä muqunäga vät a nge sävät ama mumaiar nävät ama qatnanakt sämäni ma Jisas ma Krai. ¹⁶ Ma Ngämuqa aa enge moe qärangätni i sa rha säm a ngät pa ama abukkina di sa qa rhäk ngät sävä iarhakt ama ruvek arhä snängaqa bä ama enge vä iangärhäkt ama abukkina di ama mär ngät iva ngärhi su ut dä ngät tusarsäs pät a ut sa ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä ngät turäkt täm ut iva sävät ama lat ama mär ngät dä ngärhit todröp ut iva ut tet toqoräkt dä ma Ngämuqa aa iar angärha ron ¹⁷ ivakt iva ma Ngämuqa aa latta diva qale rha na ama rhäkmunanaska bä va mamär vät a rha iva rhat tualat na ama lat moe ama mär ngät.

4

¹ Ma Jisas ma Kraiss diva qa rhän bā va qa rhatnāvämne na ama ruvek kārharhani i rhat dāqām bā qosaqi iarhakt kārharhae i ama ñap ta bā nasot dā va qat turäkt ba ama ruvek pa aa Muräktpām. Bā äkt i nguāt tamän särhäm nge ma ama qrot dā ma Kraiss kā nā ma Ngāmuqa in saqong doqortāqyia, ² mamār iva ngiat mair ma ama qrot bā va ngi sameng nā ma Ngāmuqa aa enge vasāgos bā ba ama ruvek toqoräkt i nani a rha iva rhi nari nāmät nge bā qop toqoräkt i qaku nani a rha iva rhi nari nāmät nge ivakt iva iangärhäkt ama enge ngärhit täksärhäm da dā va ngät turäkt tām da dā va ngärhi sāmaqrot na rha. Näkt kosaqi va ngi su rha mamār sa ama bulap pasāgos. ³ Nguāt tamän doqoräkt dinguna ama qävälām iva äm ngä rhän iva ama ruvek diva qaku rhat nari ama qatnanäktpāmda arhā rhisu qārängätñi i maräkt na ngät dap kinak pa rhit ñām nani ama ruvek kārharhani iva märmär gem da nāvät arhā rhisu bā ba rha qārängätñi i ngärhit tāk mamār ta arhā snāngaqa maräkt. ⁴ Bā va qaku nani a rha iva rhat nari ama engätki dap kinak pa rhat tet bā rhat nari ama sek ama määmäñini na ngät. ⁵ Sökt di ainge diva vasāgos dā va ngit lu vät gia iar mamār bā va ngiat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron bā qosaqi va ngiat tualat na ama lat i ngi sameng na ama sameng ama mär ngät ivakt iva ngi rhäk mamār nā gia lat.

⁶ Nguāt tamän doqoräkt inguna aingo di sa ngua män bāt ama qävälām gārqomni i gua iar di ngät toqor ama vodāmes kārängätñi i rhit prit na ngät pät ama laiqā na ama vodāmes dā va nguāt tet daqule rhangät takt ama iar. ⁷ Sa ngua määqāne dā mamār nā gua iar dā ngua sot nā gua lat dap sa nguāt sangar mamār sävāt gu qatnanäkt. ⁸ Bā sa rhäkt di qale ama qäbautki na ama räkt ngät ama lat nani a ngo qäraktni i ma Engeska qärakni i qat tatnāvämne na ama räkt ngät ama lat diva qā sek mä ngo na qi vät ama qunāga na ama matnāvämne. Näkt pa qaku sökt kā nasek mä ngo dap kosaqi va qā sek iarhakt moe qārharhae i nani a rha masirhat iva rhi lu aa määmänäs.

Ma Pol Aa Rhodrāp Irhām Mes Bā Bā Ma Timoti

⁹ Rhuk pät a nge iva ngia rhäqāne dā mamār i ngi lir ngia rhän gem ngo. ¹⁰ Nani a ngo rhoqoräkt inguna ma Demas di aa snäng bāt takt takt ama ivätki bā qa met daqule ngo i qa met sämät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika. Dā ma Kresens sa qa met sävāt ama ngärhäktka ma Galesia dā ma Taitus ka met sävāt ama ngärhäktka ma Dalmesia. ¹¹ Sökt ma Luk di qale qa gem ngo.

Mamār iva ngi rha ma Mak bā va ngi na qa sagem ngo inguna qa di mamār vät a qa iva qat tatnärhäm ngo mamār sä gua lat. ¹² Ma Tikikus di sa ngua rhäk na qa sae ma Efesus.

¹³ Rhoqoräkt iva ngiat tet sagem ngo dā va ngi rha ama boiqi ama uiu qi qäraktni i ngua met daqule qi ge ma Karpus māt ama värhäm ama mor äm ma Troas näkt kosaqi va ngi rha ama abukkina bā qoki mamār iva ngi rha ama abukkina kārängätñi i sa rha mualat na ngät na ama släkt nā rhäqāsäk angät ngädäng.

¹⁴ Ma Aleksander qärakni i qat tualat na ama qärhong na ama bras di aa lat ama vu ngät sävāt a ngo di sa ngä sangäm na ngo masirhat bā nāvät iangärhäkt aa lat dā va ma Ngāmuqa qa rhuvät pät a qa. ¹⁵ Ngit lu vät a nas mamār nāmät ka inguna qat tair ma ama qrot särha aut sameng.

¹⁶ Rhoqoräkt i rha mair na ngo narhoer da ama muräkt angät saqong dā qaku aung ga märhamän sädaver mä ngo dap ta moe rha met daqule ngo. Mamār iva qale ma Ngāmuqa qā narhäksärhäm da vät iangärhäkt arha lat angät tpäs. ¹⁷ Sökt di sa ma Ngāmuqa qa mair gem ngo bā qa von ngo

rha ama qrot iva ngu sameng mamär na ama enge moe ivakt iva ama Jentailqäna moe qärrarhani i qale rha e diva rhi nari ngät. Bä rhoqoräkt dä ma Ngämuqa qa mumaiar ngo bä qaku rha sokot na ngo. ¹⁸ Bä ma Engeska va qa rhumaiar ngo nämät ama lat moe ama vu ngät bä va qa rhu ngo mamär va aa Muräktpäm dävk da ama usäpki arha ron. Mamär iva ama murhämeska vasägos sagem ga. Ngätkki rhoqoräkt.

Ma PolAa Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

¹⁹ Ngut täk nä gu märmärgem sage ma Prisila qi nä ma Akwila näkt sävät iarhakt moekt näp ma Onesiforus aa vätkä.

²⁰ Ma Erastus di sa qale qa mät ama värhäm ama mor äm ma Korin dap ngua met daqule ma Trofimus mät ama värhäm ma Miletus inguna aräm ga.

²¹ Qänes nge iva ngia rhäqäne dä mamär i ngi lir ngia rhän de as pa ama soeng angät kamäs.

Ma Yubulus dä ma Pudens dä ma Lainus dä ma Klodia näkt sävät arhani ama qatnanaktpämda moe narhe rhit täk na arhä märmärgem sagem nge.

²² Mamär iva ma Engeska qä sämaqrot na nge vät gi qloqaqa. Bä va ma Ngämuqa aa nämsävätki qali qi gem ngän moe.

Ma Taitus

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa sām bā rhakt täkt ama abuk. Bā qa sām bām gi sage ma Taitus. Ma Taitus di sa qat nanakt nage ma Pol aa sameng dä nasot dä ma Taitus kat tatnärhä ma Pol mamär sä ma Pol aa lat. Rhoqoräkt i ma Pol qa met sae ma Jerusalem iva qat tamän särha ama narhoerta bā ba ama qatnanaktpämda e di qā nā ma Taitus. Bā nga rhoqoräkt i qaku rha dākt sāng ma Taitus dä nävāt iangärhäkt ama lat di sa rha moe rha qoar i ma Pol aa sameng di ama räkt ngät.

Ma Pol qa sām bā rhakt täkt aa abuk sage ma Taitus toqoräkt i qale ma Taitus e va ama urqa ma Krit divakt iva ma Taitus kä sot na ama lat kārängätni i as kaku rhäksot na ngät dä va qa rhair na ama narhoerta bā ba ama qatnanaktpämda va ama värhap ama mor ap. Dä qosaqi ma Pol qa sām ivakt iva qā rhodrāp ma Taitus iva qat tair särha ama ruvek toqor mäniekt iarhakt kārarhae i rhat tair särha ama lat na ama sameng ama mär ngät dä va qā von ga rha ama qrot iva qa rhualat toqoräkt näkt pa qā su qa sävāt ama qatnanakt dä angärha lat. Dä va qā rhonsävāt a qa sävāt ama ruvek kārarhani i rhit bon da ama rhisu ama iraski na ngät.

Ma ama rhäqäp nä imek dä ma Pol qat tamän bā rhakt täkt ama abuk sävāt ama lat kārängätni i ama mär ngät kārängät iva rhat tualat na ngät näkt maunmem di sa qa sameng mamär sävāt ama qatnanaktpämda arhä snängaqa.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-4)

Sävät Ama Narhoerta Bā Ba Ama Qatnanaktpämda (1:5-9)

Sävät Ama Ruvek Kārarhani I Rhat Dräm Di Iras Ta Ama Ruvek Na Arhä Rhisu (1:10-16)

Sävät Ama Gulänap Maos Maos Mänguräp Ama Qatnanaktpämda (2)

Sävät Ama Qatnanaktpämda Moe (3:1-8)

Ama Rhisu Ama Iraski Na Ngät Bā Va Rhat Tualat Toqor Mäniekt Sävät A Ngät (3:9-11)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (3:12-15)

Ma Pol Qa Sām Ama Märmärgem Sage Ma Taitus

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ama latka vä ma Ngämuqa aa rem dä ma Jisas ma Kraias aa ngangga na ngo

ivakt iva ngu su ama ruvek kārarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da iva ama qrot arhä qatnanakt bā va rhat dräm ama engätki dä va rhat tualat na ama lat kārängätni i ama mär ngät dä aa saqong. ² Dap toqoräkt di rhat nanakt iva rhi rha ama iar ama sok tām ngät kārängätni i mudu ma Ngämuqa qārakni i nak kaku mamär iva qā nairas di qa mumānaris iva qā von da rhām ngät. ³ Bā sa vāt ama rhäkмамär äm ama qäväläm dä iangärhäkt ama iar ama sok tām ngät di sa ngä män säda eraqi nävāt ma Ngämuqa aa enge qārängätni i ngu sameng na ngät kārängät i sa ma Ngämuqa qa von ngo rhäm ngät bā qosaqi qat nanakt na ngo sä ngät parhäm ma Ngämuqa aut Mumaiar aa rhäkne.

⁴ Ngut sām sävāt a nge ma Taitus ainge qarak i ngua emga na nge mamär da ama sägängät ama qatnanakt angärha ron. Mamär iva qale ama nāmsävätki dä ama bulap nage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Jisas ma Kraias aut Mumaiar gem nge.

Ama Rhodröp Sage Ma Taitus Säväät Ama Narhoerta Bä Ba Ama Qatnanaktpämda

⁵ Ngua met daqule nge e va ama urqa ma Krit divakt iva ngi sot na ama lat kärangätni i as kaku rhäksot na ngät dä va ngia rhair na ama narhoerta bä ba ama qatnanaktpämda va ama värhap ama mor ap kärqapni iva ngu rhäk na nge sae sävä bap. ⁶ Bä iarhakt ama narhoerta iva ngia rhair na rha diva asägäk asägäk di ama mär aa lat mamär dä sokt aa egutki ama sägäkt dä aa es di ama qatnanaktpämda bä qaku mamär vät ama ruvek iva rhi narhäksärhä iarhakt aa es pät anga inirqi at täväs ura vät iomäkt i qaku rhat tet parhäm arhä mamäqiom ina enge.

⁷ Ama narhoerqa bä ba ama qatnanaktpämda qarakni i qat tualat na ama lat kärangätni i sa ma Ngämuqa qa von ga rhäm ngät iva qat tualat na ngät di mamär iva ama mär aa lat mamär bä va qa di qaku qä natmair na nas bä va qa di qaku lärlir täptäp da aa ron bä va qaku qä natnäkt ama reng ama qrot ngät masirhat bä va qa di qaku qä natmäranas na ama ulaqi bä va qa di qaku qä nairas ba nas sä guavek arhä qärhong. ⁸ Dap kinak pa qa diva qä rhar sa ama ruvek moe dä va qa di nani a qa iva qat tualat na ama märirhong dä qa diva qat turäkt ba nas mamär dä va ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong dä va ama qumärqumärqa na qa näkt pa qät lu vät aa tmerhäs mamär. ⁹ Bä qosaqi qa diva qat nanakt mamär na ama engätki na ngät ama enge qärangätni i sa rha su qa säväät a ngät ivakt iva qa di mamär vät a qa iva qät bon da ama rhodröp kärangätni i ngät tet parhäm ama sameng ama mär ngät dä qosaqi ivakt iva qa rhamän säväät iarhakt arhä väs kärarhae i rhat tair särhäm ngät.

¹⁰ Sa ut dräm i ama rhäqöp na rha ama ruvek ta e qärrarhani i rhat mair särha ama rhisu ama engätki na ngät dap kosaqi rhi iras ta ama ruvek na ama enge qärangätni i ama mänmänini na ngät. Ama rhäqöp na rha ama ruvek kärarhani i rhat tualat toqoräkt di iarhakt kärarhae i rhat tamän i nak mamär iva ut tet parhäm ama Judaqäna arhä qärhong doqor iarhakt kärarhae i nani a rha iva ama qatnanaktpämda di rhi däkt säng mä rha. ¹¹ Mamär iva ngin mae vät a rha ivakt iva qale rhi su ama qatnanaktpämda inguna rhat dräm di slava na ama rhäqöp na rha ama sägärhae na arhä rhisu qärangätni i qaku mamär iva rhi nasu guavek na ngät. Dä rhi su ama ruvek ivakt iva rhit ta ama ligär näkt iangärhäkt arha lat di sa qale ama gluqi vät a ngät. ¹² Akni näväät arha vämginarha qa märhamän doqortäqyia, “Ama Kritikäna di vasägos di ama irasmätta na rha qärrarhani i rha rhoqor ama vu ngät ama släkt näva urqi. Dä rha di ama rususki mät ta ama qatmästa.”

¹³ Rhangät täkt ama enge di ama engätki na ngät. Bä äkt i näväät iangärhäkt arha lat dä va ngia rhamän maräkt säväät arhä väs sä iangärhäkt arhä rhisu ivakt iva rhi sangar ama qatnanakt ama engätki na ngät ¹⁴ dap pa qale rhi nasangar säväät ama Judaqäna arha sek mavängam bä qop ama ruvek arhä muräkt kärangätni i ngät dän nage iarhakt kärarhae i qaku nani a rha na ama engätki.

¹⁵ Iarhongäkt moe di ama qumärqumär irhong ge iarhakt kärarhae i ama qumärqumär ta dap ge qärrarhani i ama vu arha lat dä qaku rhat nanakt di qaku guani qärqäni i ama qumärqumär ini gem da inguna arhä snängaqa dä arhä mädräm di sa mava na ngät sa agi a lat kärangätni i ama räkt ngät dä sa agi a lat kärangätni i qaku ama räkt ngät. ¹⁶ Ama ruvek toqoräkt di rhat dräm dat tamän i rhat dräm ma Ngämuqa sokt di arha lat ngärhi sameng mamär i qaku rhat dräm a qa. Rha di ama vu rha mamär dä ma Ngämuqa aa saqong.

Qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä qäqi qaku mamär vät a rha iva rhat tualat nä guani qärqäni i ama mär ini.

2

Mamär Iva Ngï Su Na Ama Rhisu Qärangätni I Ama Engäkki Na Ngät

¹ Dap ainge diva ngi su ama qatnanaktpämda rha ama rhisu qärangätni i ama engäkki na ngät. ² Mamär iva ngia rhamän särha ama sru rha ama gamoe iva rhat tet parhäm ama siqutka ama mär qa sa agirhong gärgärhongni i rhat täs irhong dä rhit näkt irhong dä va rhat tualat na ama lat ivakt iva ama ruvek tit kutdrir vät a rha nävät a ngät näkt pa rhat turäkt ba nas mamär. Dä qosaqi va rhat sangar ama qatnanakt ama engäkki na ngät dä va sa rhat mair ma ama qrot dä qosaqi rha diva ama gamoe qärrarhani i rhat dräm arha snäng bät arhani ama ruvek masirhat.

³ Mamär iva qosaqi ngia rhamän särha ama sru rha ama evop iva rha diva qale rha bä rhat tualat toqor ama ruvek kärarhani i arha snäng bät ma Ngämuqa mamär dap pa qale rhat tamän mava na arhani dä va qale ama qrot ngät ama reng ngärhi slava na rha dap kinak mamär iva rhi su ama säs ta ama evop sävät ama lat ama mär ngät ⁴ ivakt iva arha snäng bät arha egutpek dä arhä rhoes ⁵ dä va rhat turäkt ba nas mamär dä va ama qumärqumär ta dä va rhat tualat na ama lat mamär va vät dä va rha manao va arha egutpek maräkt arha rem ivakt iva qaku aung gä namärhamän mava nä ma Ngämuqa aa enge.

⁶ Bä qosaqi va ngia rhamän särha ama evän da ama gamoe iva rhat turäkt ba nas mamär.

⁷ Näkt pät gia lat moe ama mär ngät diva ngia rhän i ama mär qi ama siqutki ba ama ruvek dä va nävät gi rhisu diva ama qatnanaktpämda rhat nanakt na nge dä va rhit kutdrir vät a nge. ⁸ Va ngi su maräkt nä ma Ngämuqa aa enge ivakt iva qaku mamär vät aung iva qä natmärhamän na anga enge anga vu ngät sävät a ngät bä va iarhakt kärarhae i rhat tair särhä gia enge diva aqlus pät a rha i qaku mamär vät a rha iva rhi namärhamän na anga enge ama vu ngät sävät a ut.

⁹ Dä qosaqi mamär iva ngia rhamän särha ama latta qärrarhani i qale rha va arhani arha rem iva qale rha mamär manao va arha morta arha rem dä va rhat tualat mamär ivakt iva märmar ge arha morta nävät a rha. Dä va qale rhat tuvät pät a rha särhäm mes ¹⁰ ura rhi nasua nagem da dap kinak mamär iva rhir qur arha morta i rha di ama mär arha lat bä va arha morta rhat nanakt na rha mamär sa arha lat ivakt iva nävät iangärhakt arha lat moe diva mamär iva ama ruvek ti lu i ama rhisu qärangätni i ngät tamän sävät ma Ngämuqa aut Mumaiar di ama mär ngät.

Ma Ngämuqa Aa Lavuqi Dä Ama Iaräs Na Ngät Ama Iar

¹¹ Ama qatnanaktpämda moe di mamär iva rhat tualat toqor ma Ngämuqa i nani a qa na rha iva rhat tualat toqoräkt inguna aa nämäsävätki sa qia män sa ama mumaiar bä ba ama ruvek moe ¹² bä iaqyäkt aa nämäsävätki di qi su ut iva ut tet daqule ama lat kärangätni i qaku ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa ngä nä iarhongäkt nämäni ama ivätki qärqärhong i mudu nani a ut nä irhong bä va ut turäkt ba nas mamär dä va ama räktta na ut dä va ut sangar ma Ngämuqa aa iar vät tangät täkt ama rhodäm ¹³ doqoräkt i as kali lut bä märmar gem ut nävät iomäkt iva ma Jisas ma Krais ka rhän sa aa murhämëska qärakni i aut Ngämuqa ama moräs na qa dä aut mumaiar. ¹⁴ Qa vodäm mes sädaver mä ut ivakt iva qä rhäksasot a ut nämät ama vuirhong moe dä qosaqi

va qä gumär ut näkt pa bä ba qa na ut i aa ruvek na ut kärarhani i nani a rha masirhat iva rhat tualat na ama mär ngät ama lat.

¹⁵ Mamär iva ngi su ama qatnanaktpämda sävät tärhong däkt bä nävät gi qrot moe nage ma Ngämuqa dä va ngiat täranas na rha dä va ngiat tamän maräkt sävät arhä väs iva rhit kutsasorhane na arha iar nämät ama lat ama vu ngät. Mamär iva qale gia qlak nä guavek iva rhat näñm mane na nge.

3

Urhit Bodäm Mes Säda Ama Lat Ama Mär Ngät Angärha Ron Basägos

¹ Mamär iva ngit puk pät ama qatnanaktpämda iva rhat nari nämät ama tpäskinarha rhi na ama narhoerta sa ama muräkt dä va rha manao va arha rem dä va ama qarhap ta iva rhat tualat na ama lat moe qärangätñi i ama mär ngät. ² Dä qosaqi va qale rhi natmärhamän bät anga enge ama vu ngät sävät guavek bä va qale rhi narhäktgyäm sä ne dap kinak ta diva qale ama bulap gem da dä vasägos dä va rhit säm ama gaini na nas pa arhani ama ruvek moe arha rem. ³ Bä va ngit puk pät ama qatnanaktpämda rhoqoräkt inguna aiut moe di maos pät angätñi ama rhodäm mudu di qaku aurha anga mädräm ama mär ngät sävät ma Ngämuqa dä qaku ut tet parhäm aa enge dä ama iraski gia mäqäne sä ut dä angätñi ama qänäskänes ngä na ama märmärgem nämäni ama ivätki angärha latta na ut bä sa qali lut da ama snängaqa aa ron iva urhi slava na arhani ama ruvek dä qosaqi aut snängaqa ama vu qa sävät arhani ama ruvek arhä qärhong dä arhani di ama vu dä arha ron mamär sävät a ut näkt kosaqi aiut di ama vu dä urha ron sävät a ne. ⁴ Sökt di nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa aut Mumaiar aa mär ngät aa lat ngä män dä nävät aa ñämsävätki ⁵ di qa mumaiar ut. Qaku qa mumaiar ut dinguna nävät ama räkt ngät ama lat kärangätñi i sa ut mualat na ngät dap kinak ka mumaiar ut dinguna nävät aa ñämsävätki i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa gumär aut snängaqa bä ut män i ama iaräs na rha na ut sä ne na ama lat ama iaräs na ngät. ⁶ Sa ma Ngämuqa qa von ut tä iaqäkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä mämägän sä ut nävät a qa bä iangärhäkt ama lat di nävät ma Jisas ma Kraïs aut Mumaiar ⁷ ivakt iva nävät aa ñämsävätki dä va ama räktta na ut dä ma Ngämuqa aa saqong bä va mamär vät a ut iva urhi rha iarhongäkt kärqärhong i sa qa mumänaris iva qä von ut täm irhong aiut kärarhae i ut nanakt iva bä ba ut na ama iar ama sok täm ngät.

⁸ Iangärhäkt ama enge di ama engätki na ngät. Bä nani a ngo na nge masirhat iva ngi su iarhakt mamär qararhae i sa rhat nanakt nä ma Ngämuqa nä rhärhong däkt ivakt iva rha di vasägos dä va rhit bodäm mes säda ama lat ama mär ngät angärha ron. Iangärhäkt ama lat di ama mär ngät masirhat dä qosaqi ngät tatnära ama ruvek. ⁹ Dap kale ngi nä guavek ngän nagemne vät arhongñi qarqärhong i qaku ama moräs nä irhong angät tpäs ura sävät arha ikkäna masirhat arhä ngärhep dä ama sek mavängam sävät a rha. Dä qosaqi mamär iva qale qale ngän mauiu da ama enge angärha ron sävät guarhong gärqärhongñi i qaku ngän dares ba ne sävät irhong dä va qale mätmätmät na ngän dä ngän nagemne vät ma Ngämuqa aa Muräkt angät tpäs inguna iangärhäkt ama lat di ama mäñmäñini na ngät dä va qaku ngä namatnärhäm ngän.

¹⁰ Ama ruqa qärakni i qat tualat na ama bäñmät mänguräp ama ruvek diva ngi rhon sävät a qa masägos ura maunmem näkt ngakt bä qaku mae vät a qa sä iangärhäkt aa lat toqoräkt dä nasot dä sa ngi qyiradeng na qa ¹¹ inguna ngiat dräm i ama ruqa rhoqoräkt di sa mava na qa bä vasägos dä qat tualat na ama vuirhong bä iaqäkt di sa qa mu nas mät ama rhäksärhäm.

Ma Pol Aa Rhodröp Ama Ama Dängdängini Na Ngät Dä Aa Enge Na Ama Märmärgem

¹² Qrekt bä ngu rhäk nä ma Artemas ura ma Tikikus sagem nge dä qänes nge iva ngia rhet sae sämät ama värhäm ama mor äm ma Nikopolis sagem ngo inguna sa nani a ngo iva qale ngo e da ama soeng angät kunäng angärha ron.

¹³ Qänes nge iva ngia rhatnärhä ma Senas ama mädrämga mamär sa ama muräkt kä nä ma Apolos iva ini nasäng nä ina tmerhäs dä va ngi lu gem iom i varis init läk nani guani.

¹⁴ Mamär iva aurha ruavek ama qatnanakt pä m da e rhi su iva rhat tualat na ama lat ama mär ngät ivakt iva rhat tatnärhä iarhakt kärarhae i rhit läk masirhat bä va iarhakt aurha ruavek tit sa ama gavam bät arha iar.

¹⁵ Iarhakt moe qärrarhae i qale rha rhi na ngo rhit täk na arhä märmärgem sagem nge. Mamär iva ngi rhäk na aut märmärgem sage ama qatnanak-tpämda qärrarhani i arha snäng bät a ut.

Mamär iva qale ama ñämsävätki gem ngän moe.

Ma Filemon

Ama Rhävächtsäs

Ma Pol qa sãm bã rhakt täkt ama abuk. Bã qa sãm bãm gi sage ma Filemon.

Akni ma Filemon aa latka qarakni i rhat tes ka i ma Onesimus di qa sua nagem ma Filemon dã qa ang masirhat inguna varhãm ama Romgãna arhã murãkt di sävetka rhoqorãkt diva rhi sangãm na qa i rhi veng ga. Bã nga ma Onesimus ka mãn bãt ma Pol dã qa nãpgoer na nas bã qa mãn i ama qatnanaktpãnga na qa. Näkt sa rhãkt di nani a qa iva evãr dãm ga sage aa morqa ma Filemon bã äkt i ma Pol qa sãm sage ma Filemon iva qã rhares pã ma Onesimus aa rhãng iva saqi sagem mes dap pa qat lu qa i aa ruaqa na qa i ama qatnanakt pãm ga.

Ama Qävãlap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Mãrmãrgem (1:1-3)

Ma Pol Qat Tes Pãt Ama Mãr Sage Ma Ngãmuqa Näkt Aa Nãn (1:4-7)

Ma Pol Aa Nãn Sage Ma Filemon Sãvãt Ma Onesimus (1:8-21)

Ma Pol Aa Dãngdãngini Na Ngãt Aa Nãn Sage Ma Filemon Näkt Sãvãt Ama Enge Na Ama Mãrmãrgem Dã Ama Nãn (1:22-25)

Ma Pol Qa Sãm Ama Mãrmãrgem Sage Ma Filemon

¹ Rhangãt täkt ama enge di nagem ngo ma Pol qarakni i qale ngo va ama tpãskiarharhãng nãvãt iomãkt i ngut pãs ma Jisas ma Kraiss aa rhãng näkt kosaqi ngãt nage aurha ruaqa ama qatnanakt pãm ga ma Timoti.

Dã ngut sãm sãvãt a nge ma Filemon aurha ruaqa ama mãr qa sã ma Ngãmuqa aa lat ² bã qosaqi sage ma Apia aurha ruaqi ama qatnanakt pãm gi bã sage ma Arkipus aurha ruaqa qarakni i qa rhoqor ama ulaqimãrhaarhãkt toqor ut näkt sage ama qatnanaktpãmda qãrarrhani i vãspãstãmne na rha vã gia vãtka.

³ Mamãr iva ma Ngãmuqa aut mamãk näkt ma Engeska ma Jisas ma Kraiss ini von ngãn da ama nãmsãvãtki dã ama bulap.

Ma Filemon Aa Lavuqi Dã Aa Qatnanakt

⁴ Vasãgos dã nguat tes ama mãr sage gu Ngãmuqa rhoqorãkt i nguati tamãn sãvãt a nge vãt gua nãn. ⁵ Rhoqorãkt dinguna nguati nari sãvãt gi qatnanakt dã gi lavuqi sãmãni ma Engeska ma Jisas bã qosaqi sãvãt ama qatnanaktpãmda moe. ⁶ Ngu nãn iva rhoqorãkt i ngiat tatnãrha arhani ama ruvek nãvãt gi qatnanakt diva qunãga vãt a nge masirhat mamãr nã iãrhongãkt ama mãrirhong moe qãrqãrhong i irhong nga e va aurha iar inguna nãvãt ma Kraiss. ⁷ Gua ruaqa, nãvãt tom dãkt i gia snãng bãt ama qatnanaktpãmda dã ngit bon ngo rha ama mor ngãt ama qok dãt ama sãmaqrot inguna ainge di ngit sãm ama qok sãmãt ama ruvek arhã sarem gãrarrhani i rhõt pãs ma Ngãmuqa aa rhãng.

Ma Pol Aa Qãnãskãnes Sã Ma Onesimus

⁸⁻⁹ Aingo ma Pol di ama sruqa na ngo dã rhãkt di qale ngo va ama tpãskiarharhãng nãvãt tom dãkt i ngut pãs ma Jisas ma Kraiss aa rhãng. Dã mai mamãr iva ama qrarãqa na ngo nãvãt aa qrot dã ngu von nge rha ama lat kãrangãtmi i mamãr iva ngia rhualat na ngãt. Sokt di qaku ngu nhamalat toqorãkt. Dap nguna nãvãt ama lavuqi diva ngu nãn nge iva ngia rhualat parhãm dak täkt ama snãngaqa na ama qãnãskãnes. ¹⁰ Näkt ngut bon nge rhã rhak täkt ama snãngaqa na ama qãnãskãnes bã bã nguã emga ma Onesimus

kärakni i qa di rhoqor qre i sa qa män i ngua emga na qa nävät ama qatnanakt toqoräkt i qale ngo va ama tpäskiarharhäng. ¹¹ Iaqaäkt di qarak i mäqi qaku mamär vät a qa na anga lat gem nge sokt di rhäkt di sa mamär vät a qa mamär na ama lat gem nge dä qosaqi gem ngo.

¹² Bä ngut täk nä ma Onesimus kärakni i qa di nämäni gu snängaqa iva evär däm ga sagem nge. ¹³ Mai mamär iva qale qa rhe gem ngo iväkt iva qat tatnärhäm ngo rhoqor qre i qat mair bä ba nge rhoqor täkt i qale ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät lomäkt i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät. ¹⁴ Dap sokt di qaku nani a ngo iva ngua rhualat nä guani dap kaku ngia rhares iväkt iva anga mär ngät anga lat kärangätni iva ngiat tualat na ngät diva nävät ama ngäñgän dap paris ngu nanän mäni nge na ngät.

¹⁵ Dä nguaräm ama rharimini rhoqoräkt i mat mät en bä qaku qale ma Onesimus gem nge vät ama qot äm ama qäväläm diväkt iva rhäkt diva evär däm ga bä qale qa gem nge mas ¹⁶ bä va qale qa gem nge diva saqi as kaku rhoqor ama latka vä gia rem nak kop dap kinak ka diva qat tet e na ama latka aa mämairäs toqor gi nga ruaqa mamär. Rhäkt di gua ruaqa na qa mamär sokt di qa diva gia ruaqa mamär masirhat i ama ruqa na qa mavängam bä qosaqi rhoqoräkt täkt i ama qatnanaktpämga na qa mäni ma Engeska.

¹⁷ Dä soknga ngäkt bä ngiat lu ngo i un moe un dualat na ama lat ama sägängät dä ngi ar sä qa rhoqor qre i vadi mai ngi ar sä ngo. ¹⁸ Dä ngäkt bä qa mualat nä guani qärqäni i qaku maräkt nä ini ura qaku qa muvät pä a nge nä guani dä ngia rhes ngo sä ianiäkt iväkt iva ngua rhuvät nä ini. ¹⁹ Aingo ma Pol ngut säm dangät täkt ama enge nä ngua rhäkt maräkt iva ngua rhuvät pä a nge na agini qärqäni i sa ma Onesimus kaku qa muvät pä a nge nä ini. Qaku nani a ngo iva saqi as ngu vuk pä a nge i ainge gi dinau di masirhat pä ma Onesimus aa dinau angät tpäs dinguna gia iar mäni ma Krai di nävät gu sameng bä ba nge. ²⁰ Ari, gua ruaqa, nani a ngo iva ngia rhualat toqor täkt bä ba ngo inguna un moe un dualat pä ma Engeska aa rem. Mamär iva ngi säm ama märmärgem sämät gu sarimgi mäni ma Krai.

²¹ Nguat nanakt maengätkki nä qarakni gi snängaqa na ama ngäñgän bä ngut säm sävät a nge. Dap nguat dräm iva ngia rhualat i qaku sokt parhäm gua nän dap kinak pa ngia rhualat masirhat mamär. ²² Dap saqi as ani sae. Diva ngi rhäkmu na anga qäväläm bä gia vätka bä ba ngo inguna gu snängaqa ama qrot ka diva ma Ngämuqa qa evär däm ngo sagem ngän iva ama muvätki varhäm angäna nän.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

²³ Dä ma Epafra kärakni i qale qa qa na ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät ma Jisas ma Krai di qät täk na ama märmärgem sagem nge. ²⁴ Dä qosaqi ma Mak kä nä ma Aristarkas näkt ma Demas kä nä ma Luk kärarhani i ut moe ut tualat gem ne di rhit täk na ama märmärgem sagem nge.

²⁵ Mamär iva ama nämäsävätki nage ma Engeska ma Jisas ma Krai kali qi gem ngän bät angän gloqaqa.

Ma Hibruqäna

Ama Rhäväksäs

Ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i qaku ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Dap kinak tat tu arhä snäng i nguaräm ma Barnabas ura ma Apolos ka säm bäm gi.

Ama ruqa qarakni i qa säm bä rhakt täkt ama abuk di qaku qa mes nas dap ama Hibruqäna imäk äkt kärarhani i qa säm sävät a rha di rhat dräm a qa. Iarhakt ama Judaqäna di ama qatnanaktpämda na rha qärrarhani i qunäga vät a rha mamär sä Ma Mru Ngät Ama Rhahesbane angärha enge. Nguaräm arhani di rhi rhartäm sä rha iva saqi as kale rha va ama Judaqäna arhä Muräkt angärha rem ura va rhat tet parhäm angätni ama muräkt nämäni ngät.

Ama mor qa ama snängaqa vä Ma Hibruqäna di nak ma Jisas ma Kraisd di mamär vät a qa nä iarhongäkt moe rhoqoräkt i qät puk sä ma Ngämuqa aa nämäsävätki dä qat tualat sä iaqyäkt ama nämäsävätki mänguräp ama ruvek ti nä ma Ngämuqa.

Ma Hibruqäna di ama abuk nä iarhongäkt kärqärhong i sa irhong ngä män gärqärhong i ama mär irhong ba ama mruirhong angät tpäs. Ama rhodräp ama qrot ngät diva qale ut nañäm dä aurha rhäng sävät kärqärhong ama mruirhong dap kinak pa ut nañäm nani iarhongäkt kärqärhong i rhäkt di irhong nämäni ma Kraisd.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-4)

Ma Kraisd Di Qa E Daver Ma Mru Ngät Ama Rhahesbane Angät Narhoerta (1:5-7:28)

Ma Kraisd Aurha Moräs Na Qa Mamär Aut Pris Aa Lat Di Ngä Vit Pä Ma Mru Ngät Ama Rhahesbane Angät Pris Arha Lat Angät Tpäs (8-10)

Ama Nän Sävät Iomäkt Iva Qale Lut Ma Ama Qrot Sa Ama Qrot Ngät Ama Qatnanakt (11-12)

Iaqäkt Kärak I Sa Qa Sämdäkt Täkt Ama Abuk Di Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (13)

Ma Ngämuqa Aa Emga Di Ama Vit Na Qa Daver Iarhongäkt Moe

¹ Mudu na ama rhäqäp nä imek dä varhäm ama rhäqäp na ngät ama is dä sa ma Ngämuqa qa märhamän särha aut mamäkkäna ama Judaqäna nämät aa vämginarha ² sokt di vät tangät täkt ama dängdängini na ngät ama qunäng di sa qa märhamän särhäm ut nävät aa emga qarakni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva bä ba qa nä iarhongäkt moe bä qosaqi nävät a qa di sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki. ³ Iaqäkt ma Ngämuqa aa emga di qät sen nä ma Ngämuqa aa murhämeska dä qa di qoki qa rhoqor ma Ngämuqa. Näkt iaqäkt aa emga di qat sangar ama ivätki qi na ama leqäs dä ama usäpki na aa enge ama qrot ngät.

Sa qa rhäksot na aurha vuirhong dä qa mualat sä ut bä ut män i ama räktta na ut dä ma Ngämuqa aa saqong näkt nasot dä qa muqun da ama usäpki arha ron dä ma Ngämuqa aa märmar qarakni i ama vit na qa mamär. ⁴ Bä nga aa emga qa mualat toqoräkt dä qa qur a ut i qa di ama vit na qa vät ama enselqäna arhä väs di qosaqi rhoqor aa ngärhipki qarakni i sa ma Ngämuqa qa von ga rhäm gi i ama vit na qi vät arhä ngärhep angät tpäs.

⁵ Inguna ngu lu agi anga ensel iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa qoar na qa i,

“Ainge di ngua emga na nge qärakni i rhäqyerhäkt di sa ngua sa nge?”

bä ngu lu agi anga ensel iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa qoar toqortäqyia,

“Aingo diva ama ngätmamäk na ngo ba qa
bä qa diva ama ngärhoemga na qa bä ngo?”

⁶Dä qosaqi nga rhoqoräkt i qät täk na aa emga ama narhoer qa sämäni ama ivätki dä qa qoar toqortäqyia,

“Mamär iva ma Ngämuqa aa enselqäna moe diva rhi nänsäs sagem ga.”

⁷Ma Ngämuqa qat tamän sävät ama enselqäna rhoqortäqyia,

“Qat tualat sa aa enselqäna qärrarhani i rhat tualat ba qa bä va ama laur na rha
dä va ama rhäptäp nämät ama mudäbäs na rha.”

⁸Sokt di sävät ama Ngärhoemga di qat tamän doqortäqyia,

“Ai Ngämuqa, gi mämgunäs diva qale läs ma ama soktäm
dä va ngiat turäkt sokt na ama räkt ngät ama lat pä gi Muräktpäp.

⁹Ainge di sa gia snäng bät ama räkt ngät ama lat dap ama lat ama vu ngät di
sa ama vu dä gia ron na ngät
dä soknga ma Ngämuqa qärakni i gi Ngämuqa na qa sa qa vritne dä ngia
väs
na ama oel na ama märmärgem bä gi märmärgem di ngä vit päp gia ruavek
arhä märmärgem angät tpäs kärarhani i sa qale rha gem nge.”

¹⁰Dä qosaqi sävät ama Ngärhoemga di qat tamän doqortäqyia,

“Ainge Engeska, mudu vät ama rharimini di sa ngia säm ama ivätki
dä qosaqi ama leqäs di sa äs ngä män nämät ngia rhäkt.

¹¹Iangärhäkt diva qäbäs na ngät. Sokt di nge diva qale nge ma ama soktäm.
Ari, iarhongäkt moekt diva mava nä irhong i irhong doqor ama mru qi
ama boiqi.

¹²Ainge diva ngi imum bät irhong doqor ama boiqi ama uiu qi*
bä va ngi qutsasot irhong doqor ama boiqi qärakni i ngit kutsasorhane
na qi mäni nas.

Sokt di ainge diva qaku ngi naqutsasorhane
dä gi qoeo diva qaku rhäksot na ngät.”

¹³Dä ngu lu sa ma Ngämuqa qa märhamän särha agi anga ensel toqortäqyia,

“Ngia rhuqun dä gu märmär
bä qale nge e bä dängdäng iva ngua rhän näp gia ikkäna arhä väs bä va
rha rhän i ama laiqa na rha nanokt gia qäriglem?”

* **1:12** doqor ama boiqi ama uiu qi / doqor ama boiqi qärakni i ngit kutsasorhane na qi Akni ama ruqa
qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm iaqäkt
ama ruqa aa enge i qoki rhoqorne dap taerham dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a
rha di sa qaku rha säm a am sae.

¹⁴ Nak ama enselqäna moe di ama latta qararhani i ama qloqaqa na rha qararhae i sa ma Ngämuqa qa rhäk na rha ivakt iva rhat tatnärha ama ruvek kärarhani iva as nasot dä va bä ba rha na ama mumaiar.

2

Ama Rhonsävät Iva Qale Urhit Kyiradeng Na Ama Mumaiar

¹ Bä nga nävät iarhongäkt dä mamär iva ut tu ut snäng mamär sävät agirhong gärqärhongni i sa ut nari sävät irhong i varis ut namet daqule irhong. ² Inguna ut lu i ama Muräkt kärangätni i sa ama enselqäna rha von däm ngät bä ba aut mamäkkäna di sa angät krot bä ama ruvek moe qararhani i rha qyiradeng na ngät ura qaku rhat tet parhäm ngät di sa ma Ngämuqa qa sangäm na rha vät iangärhäkt arha lat angät tpäs dä aa lat di qoki ama räkt ngät. ³ Dä soknga ngakt bä urhit kyiradeng na ama mor ngät ama mumaiar qarangätni i sa ut nari sävät a ngät dä ngu lu va urhi ingis ma Ngämuqa aa rhäksärhäm doqor mäniekt? Ma Engeska ma Jisas di sa qa er qa sameng sävät tangät takt ama mumaiar dä iarhakt kärarhae i rha nari ngät nagem ga di sa rha sämaengätki na ngät bä ba ut. ⁴ Dä qosaqi ma Ngämuqa qa sämaengätki na ngät ba ut na ama muqunän dä na ama lat kärangätni i ngät dän masärmän dä na ama lat ama nañis ngät maos maos dä na ama vānbon nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qarangätni i qa von däm ngät bä ba ama ruvek di varhäm aa snängaqa.

Ama Mumaiar Angät Tarebäm

⁵ Ama ivätki qaraktni i ut tamän sävät a qi qaraktni iva as kia rhän di nak kaku ma Ngämuqa qa von dä iarhongäkt moe mäni qi bä ba ama enselqäna iva rhat turäkt bä bä irhong. ⁶ Akni qa qoar nä ma Ngämuqa va aa enge rhoqortäqya,

“Ama ruvek di agirha iarhakt bä va ngiat tu gi snäng sävät a rha ura rha di agirha iarhakt bä va ngiat tualat mamär sä rha?

⁷ Sa ngia mualat sä rha vät ama qäväläm ama qot äm iva rha manao va ama enselqäna arha rem
bä ngia von da rha ama vitnaqa aa qäbautki na ama murhämeska dä ama qutdrir*^{*}

⁸ dä ngia mu iarhongäkt moe va arha qar angärha rem.”

Näkt nga rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa mu iarhongäkt moe manao va arha rem dä qa muräkt iva qaku qale guani sañis na arhä muräktäm. Rhäkt di as kaku ut lu iarhongäkt moe rhoqoräkt. ⁹ Sökt di sa ut lu ma Jisas iaqäkt kärak i vät ama qäväläm ama qot äm di sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa iva qa manao va ama enselqäna arha rem ivakt iva nävät ma Ngämuqa aa hämsävätki diva qä ñäp bä ba ama ruvek moe bä nävät iaqyäkt aa tñäpki dä sa ma Ngämuqa qa von ma Jisas ta ama murhämeska ngä na ama qutdrir qarangätni i ngät toqor ama vitnaqa aa qäbautki.

¹⁰ Ma Ngämuqa di iaqäkt kärak i sa iarhongäkt moe irhong ngä män nävät a qa bä qosaqi qali lirhong ba qa bä sa maräkt gem ga iva qat tualat sä ma Jisas kärakni i ama mumaiar angät tarebäm iva qa rhän i sa mamär na qa nävät ama märänga ivakt iva ma Ngämuqa qat dän sa ama rhäqäp na rha ama

* ^{2:7} Akni ama ruqa qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm iaqäkt ama ruqa aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘dä ngia mu rha daver gi sämsäm’

rhoes säda ama murhämeska aa ron. ¹¹ Iaqäkt kärak i qä rharñis na ama ruvek ivakt iva ama qumärqumär ta mamär dä qärahani moe i sa qa arñis na rha rhoqoräkt di sokt arhä mamäk ama sägäk. Bä nga rhoqoräkt dä qaku aqlus pät ma Jisas iva qat tes ta i aa ruavek na rha ¹² i qä qoar nä ma Ngämuqa rhoqortäqyia,

“Va nguät tamän sävät gi ngärhipki bä hä gua ruavek
dä va ngut tong na ama mabu na ama ansäs sagem nge mänguräp ama
guläñgi na ama qatnanaktpämda.”

¹³ Dä saqi as kä qoar toqortäqyia,

“Va nguät nanakt na qa.”

Näkt ka qoar i,

“As ngäni lu i sa qale ngo ngu na ama rhoes kärarhani i sa ma Ngämuqa qa von
ngo rhäm da.”

¹⁴ Bä äkt i ma Jisas maräkt ka murhämes na ama släqyige qärqigeni i ige angät biaska inguna nävät iomäkt i sa aiut ama rhoes di aut släqyigleng gärqiglengni i igleng angät biaska. Qa mualat toqoräkt divakt iva nävät aa tñäpki diva qä slava nä ma Sämgä mas kärakni i aa qrot di na ama tñäpki. ¹⁵ Dä qosaqi qa mualat toqoräkt divakt iva qa rhuisiska vät iarhakt moe qärahäe i qale rha va ama tlenga aa rem nämät ama tñäpki. ¹⁶ Inguna ngätkki i nak sa qaku qat tatnärha ama enselqäna dap kinak kat tatnärhä iarhakt ma Abraham aa es. ¹⁷ Dä soknga mamär iva ma Ngämuqa qa rhualat sä ma Jisas bä va qa rhän i qoki qa rhoqor aa ruavek divakt iva qa rhän i ama pris ama vit na qa qärakni i aa lavuqi ama mor qi dä qosaqi va qa di akni na qa i mamär vät ma Ngämuqa iva qat nanakt na qa rhoqoräkt i qat tualat pä ma Ngämuqa aa rem. Bä qosaqi ma Jisas ka män i ama pris na qa rhoqoräkt ivakt iva qä vodäm mes ivakt iva ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong. ¹⁸ Dä soknga qa di mamär vät a qa iva qat tatnärhä iarhakt kärarhäe i rhat dän bät ama siqutsiqut inguna qa maräkt di sa qa mon säda ama märänga aa ron doqoräkt i sa qat dän bät ama siqutsiqut.

3

Ma Jisas Di Qa Vit Pät Ma Moses Aa Uväs

¹ Gua ruavek, dä soknga mamär iva ngän du angän snäng sävät ma Jisas, aingän gärahäe i ama qumärqumärta na ngän gärahäe i qosaqi ma Ngämuqa qa mes ngän. Ma Jisas di ama pris ama vit na qa dä ama ngangga na qa sävät aut katnanakt kärangätni i urhi sameng na ngät. ² Ma Jisas di mamär vät ma Ngämuqa qärakni i qa muqunän bät a qa iva qat nanakt na qa sä iarhongäkt moe. Iangärhäkt ama lat di qoki ngät toqor ma Moses aa lat kärangätni i mudu qosaqi ma Ngämuqa qat nanakt na qa sä iarhongäkt moe vä ma Ngämuqa aa vätkä. ³ Ma Jisas di mamär vät a qa iva qä rha ama murhämeska masirhat pit pät ma Moses aa murhämeska aa uväs di rhom däkt di qoki äm doqor ama ruqa qärakni i qät täk pät ama vätkä i qät ta ama qutdir masirhat pät iaqäkt ama vätkä aa qutdir angät pä. ⁴ Inguna ama vät moe asägäk asägäk di sa akni qa rhäk pät a qa sokt di iaqäkt kärak i qät täk pät iarhongäkt moe di nak ma Ngämuqa.

⁵ Ma Moses di mamār vāt ma Ngāmuqa iva qat nanakt na qa sã iarhongãkt moe vã ma Ngāmuqa aa vātka i ama latka na qa vã ma Ngāmuqa aa rem iva qã sameng sãvãt iarhongãkt kãrqrhong iva as nasot dã va ma Ngāmuqa qat tamãn bãt irhong. ⁶ Sokt di ma Krai di mamār vãt ma Ngāmuqa iva qat nanakt na qa sã iarhongãkt moe vã ma Ngāmuqa aa vātka i ama ngãrhoemga na qa. Bã aiut di ma Ngāmuqa aa vātka na ut kre va ama qrãrãkta na ut i ut sangar ma ama qrot sa ama mãrmãrgem na aut katnanakt sãvãt iarhongãkt iva ma Ngāmuqa qa rhualat nã irhong bã ba ut*.

Ama Ivãrhãs Na Ama Mãmaevãt Bã Bã Ma Ngāmuqa Aa Ruvek

⁷ Dã soknga ama Qloqaqa ama Qumãrqumãrqa qat tamãn doqortãqyia,

“Ngakt bã rhãqyerhãkt di sa ngãnãt nari ma Ngāmuqa aa eguinga

⁸ dã mamār iva qale ngãnãt pãs mãt angãn snãngaqa iva ngãn doqor iarhakt mudu qãrãrhae i qaku rha met parhãm aa snãngaqa vãt ama qãvãlãm gãrqomni i sa rhi siqut na qa vãt ama ivãrhãs ama qrãk dã bãs.

⁹⁻¹⁰ Ækt di sa angãn mamãkkãna rha siqut na ngo

sokt di nak kop tat lu gua lat pãt ama ruiom ama udiom na ama qoeo.

Dã soknga ngua qur irhãkt ama qoengait na ama ruvek

bã ngua qoar toqortãqyia, ‘Rha di sa vasãgos dã rhat tet glãius pãt arhã snãngaqa.

Sa qaku rha met parhãm gu snãngaqa.’

¹¹ Bã Ækt i sa ngua musãrhãmes nãvãt gua uraqi rhoqortãqyia,

‘Rha diva qaku rhi namon sãp gua ivãrhãs na ama mãmaevãt.’ ”

¹² Gua ruavek, mamār iva ngãnãt lu mamār i varis aung nãvãt a ngãn gãrakni i anga snãngaqa anga vu qa qa e vãm ga dã qaku qat nanakt maengãkkti bã iangãrhãkt ama lat di ngãrhi rhoer nanokt ka bã va qa rhet daqule ma Ngāmuqa ama ngãtdãqãm ga. ¹³ Dap kinak pa ngãnãt sãmaqrot na ne vãt ama qunãng moe vãt ama qãvãlãm gãrqomni i as mamār vãt a ngãn iva ngãn dualat toqorãkt ivakt iva qaku aung nãvãt a ngãn diva ama vuirhong ngãrhi irastãm sã qa bã va ama qrot aa snãngaqa. ¹⁴ Inguna aiut di sãgãni na ut ut nã ma Krai krekt bã ut sangar ma ama qrot sa ama mãrmãrgem na aut katnanakt sãvãt ma Krai bã dãngdãng bãt ama tpãsini. Mamār iva ut sangar a ngãt di qoki va ngãt toqor mudu i sa ut nanakt pãt ama rharimini. ¹⁵ Mamār vãt a ut iva ut tualat toqorãkt nãvãt iomãkt iva ut tu ut snãng sãvãt ma Ngāmuqa aa enge qãrangãtni i ngãt tamãn doqortãqyia,

“Ngakt bã rhãqyerhãkt di sa ngãnãt nari ma Ngāmuqa aa eguinga

dã mamār iva qale ngãnãt pãs mãt angãn snãngaqa rhoqor iarhakt mudu qãrãrhae i qaku rha met parhãm aa snãngaqa.”

¹⁶ Inguna guavek koe di iarhakt kãrãrhae i sa rha nari ma Ngāmuqa aa enge sokt di qaku rha met parhãm ngãt? Nga qaku rhã iarhakt moe qãrãrhae i sa ma Moses ka er nanokt ta bã rha met nae ma Isip? ¹⁷ Bã guavek koe di qãrãrhani i qãr qur ta vãt ama ruiom ama udiom na ama qoeo? Nga qaku rhã iarhakt kãrãrhae i rha mualat na ama vuirhong gãrãrhani i sa rha ñãp

* ^{3:6} Akni ama ruqa qa sãm dakt tãkt aa abuk nãkt nasot ama qãvãlãm ama qot ãm dã arhani ama ruvek di rha sãm iaqãkt ama ruqa aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangãt tãkt ama enge di arhani nãvãt a rha di qosaqi rha sãm a ngãt sae. ‘bã dãngdãng bãt ama tpãsini’

bā arhā slāqyigleng di sa arpus nā igleng bāt ama ivārhās ama qṛāk dā bās?
 18 Nākt ka musārḥāmes sage guavek koe iva qaku rhi namon sāva aa ivārhās
 na ama māmaevāt? Nga qaku rhā iarhakt kārarhae i sa qaku rha met parhām
 aa snāngaqa? 19 Bā ākt i ut lu i rha di sa qaku mamār iva rhi namon sa ākt
 dinguna nāvāt iomākt i qaku rhat nanakt.

4

1 Dā soknga rhoqorākt i ma Ngāmuqa aa mumānaris di as ngāt mair iva bā ba
 ut iva ut don sāva aa ivārhās na ama māmaevāt dā mamār iva urhit len i varis
 aung nāvāt a ut di qaku qā namāqāne dā mamār iva qa rhān e. 2 Inguna ama
 sameng ama mār ngāt di sa ngā mār gem ut di qoki rhoqor ta i sa ngā mār
 gem da sokt di qaku rha rha ama matnārḥām nāvāt ama sameng doqorākt i
 sa rha nari ngāt inguna rha di qaku rha rhoqor iarhakt kārarhae i rhat nari
 ngāt bā rhat nanakt. 3 Aiuṭ kārarhae i sa ut nanakt di mamār vāt a ut iva ut
 don sāvāt iosākt ama ivārhās na ama māmaevāt. Rhom dākt di ām barhām ma
 Ngāmuqa aa enge qārangātṇi i ngāt tamān i,

“Sa ngua musārḥāmes nāvāt gua uraqi rhoqortāqyia,
 ‘Rha diva qaku rhi namon sāp gua ivārhās na ama māmaevāt!’ ”

nāma dā ākt bā sa rhāksot nā ma Ngāmuqa aa lat sa ama ivātḥi māk pāt ama
 rharimini. 4 Inguna sa qa mārḥamān sāvāt ama ngārḥāqyet da udiom na qa
 ama qunāga va aa enge rhoqortāqyia, “Dā ma Ngāmuqa di sa mae vāt a qa
 nāvāt aa lat moe vāt ama ngārḥāqyet da udiom na qa ama qunāga.” 5 Dā saqi
 as ka mārḥamān ākt pa aa enge rhoqortāqyia,

“Rha diva qaku rhi namon sāp gua ivārhās na ama māmaevāt.”

6 Arhani di sa māqi rha rha ama sameng ama mār ngāt dā qaku rha met
 parhām ma Ngāmuqa aa snāngaqa bā qaku rha mon sa ākt dap arhani diva
 as mamār vāt a rha iva rha rhon sa ākt 7 bā ut drām doqorākt inguna ma
 Ngāmuqa sa qa muqunān bāt aomni ama qāvālām i “rhāqyerhākt” i qat tamān
 nāmāt ma Devit nasot ama rhāqāp ama qoeo na ama enge qārangātṇi i māqi
 ngua sām a ngāt toqortāqyia,

“Ngakt bā rhāqyerhākt di sa ngānāt nari ma Ngāmuqa aa eguinga
 dā mamār iva qale ngān navās māt angān snāngaqa.”

8 Inguna ngakt bā sa ma Josua qa von ama ruvek ta ama māmaevāt dā vadi
 mai qaku saqi as ma Ngāmuqa qā namārḥamān nasot sāvāt akni ama qunāga
 na ama māmaevāt. 9 Bā ākt i rhoqorākt dā as kale angātṇi ama māmaevāt bā
 bā ma Ngāmuqa aa ruvek kārangātṇi i ngāt toqor aa māmaevāt pāt ama Sabat.
 10 Nākt kārakni i sa qa mon sāvā ma Ngāmuqa aa ivārhās na ama māmaevāt di
 qosaqi sa mae vāt a qa nāvāt aa lat toqor mudu ma Ngāmuqa i mae vāt a qa
 nāvāt aa lat.

11 Dā soknga mamār iva ut tualat ma ama qrot iva u rhon sāvā iosākt ama
 ivārhās na ama māmaevāt ivakt iva qale aung gā nasāp nāvāt iomākt i sa qaku
 qa met parhām ma Ngāmuqa aa snāngaqa iva qa rhoqor iarhakt mudu. 12 Ma
 Ngāmuqa aa enge di ama ngātḥāqām ngāt dā ngāt drām ngāt tualat. Ngāt di
 ngāt toqor ama ulaqi arha singi qāraktṇi i qiat drām git nes nārḥage nārḥage i
 nāda at tāqeng dā nāva arha rhāng gāraktṇi i qit nes masirhat pāt ama sen
 moe angāt tpās. Bā ngārhit kut sāda ama ruqa aa ron bā ngāt tatmāt māngurāp ama

mungāsñäng dä ama qloqaqa dä mänguräp ama släp angärha mudämne dä ama qrät. Näkt ngät dräm mamär na ama snängaqa dä ama muräkt dä sävetka aa ron. ¹³ Dä qaku qale guani qärqāni i ama ngaip ini dä ma Ngämuqa aa saqong dap kinak iarhongäkt moe qärqärhong i sa qa sām irhong di sa qunāga sä irhong dä qali lirhong dä eraqi dä iaqäkt aa saqong gäarakni i as nasot di mamär iva urhi sameng irhäm mes ba qa.

Ma Jisas Di Iaqäkt Kärak I Ama Enges Ka Ama Pris Ama Vit Na Qa

¹⁴ Ut di sa aurha enges ka ama pris ama vit na qa ma Jisas ma Ngämuqa aa emga qäarakni i sa qa an dävit säda ama usäpki arha ron dä soknga mamär iva urhi sangar ma ama qrot na aut katnanakt mäni qa qärangätni i ut dräm urhi sameng sävät a ngät. ¹⁵ Inguna aiut di qaku aurha anga pris anga vit na qa qäarakni i qaku mamär vät a qa iva qät lavuqi na ut toqoräkt i qaku aurha anga qrot masirhat dap kinak ma Jisas di sa qa mon säda ama siqutsiqut maos maos moe angärha ron doqor ut sa ama siqutsiqut täkt sokt di sa qaku qa mualat na anga vuini. ¹⁶ Dä soknga mamär iva ama qraräktä na ut i ut tet sa glaqot nä ma Ngämuqa aa nämugunäs na ama niamsävätki ivakt iva urhi rha ama lavuqi dä va u rhän bät ama niamsävätki qäarakni iva qia rhatnärhäm ut toqoräkt i urhit läk nani ama matnärhäm.

5

¹ Ama priskāna ama vit na rha moe asägäk asägäk di rhi rharmeng dä sävetka nämäni ama gamoe bä rhat tuqunän bät a qa iva qät tualat bä ba ama ruvek iva sage ma Ngämuqa ivakt iva iaqäkt ama ruqa qät bon da ama vānbon dä ama vodāmes pät ama vuirhong angät tpäs. ² Iaqäkt di mamär vät a qa iva qät tualat sa ama bulap ge ama ruvek kärarhani i qaku qunāga vät a rha bä sävät iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama vuirhong inguna qosaqi qa maräkt di qaku aa anga qrot masirhat. ³ Bä nga rhoqoräkt dä qa di mamär iva qät bon da ama vodāmes pät aa vuirhong maräkt angät tpäs di qosaqi rhoqor qa i qosaqi qät tualat pät ama ruvek arha vuirhong angät tpäs. ⁴ Näkt pa qaku aung maräkt kä narmeng dām mes bä bä rhangät täkt ama lat kärangät i ama qutdrir vät a ngät dap sokt krekt bä va ma Ngämuqa qa rhes ka di rhoqor ma Aron gäarakni i sa ma Ngämuqa qa mes ka.

⁵ Bä ma Kraisi di qosaqi qaku qa sek sä nas iva rha rhuqunän bät a qa bä va qa rhän i ama pris ama vit na qa dap kinak ka di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa i qä qoar na qa rhoqortäqyia,

“Ainge di ngua emga na nge.

Rhäqyerhäkt di sa ngua män i gi mamäk na ngo.”

⁶ Bä qosaqi ma Ngämuqa di qät tamän bät aomni ama qäväläm ba aa enge rhoqortäqyia,

“Nge di ama pris ma ama soktäm

doqor ma Melkisedek*.”

⁷ Bä nga rhoqoräkt i qale ma Jisas mät ama släqyige dä qa von da ama nän dä ama nänagukt i qät näs tävuk dä qät nok sage iaqäkt kärak i mamär vät a

* **5:6** Melkisedek Vā Ma Mru Ngät Ama Rharesbane di ngät tamän i ma Melkisedek di ama vitnaqa bä bä ma Salem bä qop ma Jerusalem. Qa di ama pris na qa bä bä ma Ngämuqa ma Moräsnaqa Na Rhävuk. Bä qa män sage ma Abram bä qa modämne na qa näkt nasot dä ma Abram ga von g rha ama sägāni nämäni ama ngärhäqyisem nā irhong nävāt iarhongäkt moe.

qa iva qa rhumaiar qa nämät ama tñäpki. Dä ma Ngämuqa qa nari ma Jisas inguna nävät aa qutdrir sagem ga. ⁸ Ngätkki i ama ngärhoemga na qa sokt di sa qä sumät iva qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa nävät agi anga märän gärangätni i sa qat dän bät a ngät. ⁹ Bä nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa mualat sä ma Jisas bä qa män i sa mamär na qa varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä nasot dä ma Jisas ka män i ma mamai ar ama sok tam ngät angät tarebäm na qa iva bä bä iarhakt moe qärrahae i rhat nari nämät ka. ¹⁰ Rhom däkt dinguna ma Ngämuqa sa qa muqunän bät a qa i ama pris ama vit na qa rhoqor ma Melkisedek.

Ama Rhonsävät Säväät Ama Ruvek Kärarhani I Sa Rha Rhong Nämäni Ma Krai

¹¹ Vadi mai mamär vät a ut iva ut tamän masirhat savono säväät iarhongäkt dap kaku märmärsäs gem ut iva urhit täväktsäs säväät iarhongäkt sagem ngän inguna ngän di sa ngän män i ama ruvek kärarhani i qaku ngänit lir qunägaqunäga vät a ngän. ¹² Bä rhäkt di vadi mai mamär iva ama ruvek na ngän gärrarhani i mamär vät a ngän iva ngäni su arhani sokt di ngänit läk iva saqi as akni qä su ngän säväät ama narhuirirhong nävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa märhamän bät irhong. Sokt mamär vät a ngän na ama qämuqa dap kaku rha anga tmäs anga qrot ngät. ¹³ Inguna ama ruvek moe qärrarhani i sokt tit näkt ama qämuqa dap kaku rhat täs anga tmäs anga qrot ngät di qaku ama mädrämda na rha mamär sa ama enge säväät ama räkt ngät ama lat inguna ama rhuimirhong na rha. ¹⁴ Sokt di ama qrot ngät ama tmäs di ngät bä ba ama sräp ta ama ruvek kärarhani i nävät ama lat masirhat dä sa rha sumät ivakt iva rhat tatnävämne mamär dä qunäga vät a rha sa agi a lat kärangätni i ama mär ngät dä qosaqi agi a lat kärangätni i ama vu ngät.

6

¹ Dä soknga mamär iva u rhet daqule ama narhoer ngät ama rhisu säväät ma Krai sä vä u rhän i ama sräpta na ut. Qaku mamär iva saqi as ut tamän säväät iarhongäkt kärqärhong i irhong doqor akni ama vätkä aa ribit kärqitni i nak kop as ama rharebäm sa ama vätkä qarqärhong i irhong doqor ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa ngä na ama lat na ama näpgoernanas nämät ama lat kärangätni i ngät dän sa ama tñäpki. ² Dä qosaqi mamär iva u rhet daqule ama rhodräp säväät ama lat kärangätni iva urhi qumär agirhong dä ama lat iva ama narhoerta rhat tu arhä rhäkt päät ama qatnanaktpämda bä ama lat iva ama fiäpta rha rhäranas näkt säväät ama matnävämne ama sok tam ngät. ³ Näkt pa ut tualat toqoräkt krekt bä va ma Ngämuqa qä rhares päät aurha rhäng.

⁴⁻⁶ Inguna qaku mamär vät aung iva saqi as kä nartäm sa ama ruvek bä va rhi näpgoer na nas iarhakt kärarhae i sa rha rhong nä ma Krai toqoräkt i sa mäqi qunäga vät a rha säväät a qa bä sa rha rha ama vänbon nage ma Ngämuqa bä rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhi na arhani ama qatnanaktpämda bä rha nari ma Ngämuqa aa enge angät märmät näkt sa rhat dräm iva ma Ngämuqa qat tualat na ama qrot päät ama rhodäm nasot. Rha diva qaku mamär vät a rha iva rhi näpgoer na nas inguna saqi as ngäkt kre i rhi edämsäs päät ma Ngämuqa aa emga mäni ama sämänanamuqa. Rhoqoräkt di rha maräkt ti slava na nas dä qosaqi rhat täqäne sä qa iva ama ruvek tat tamän mava na qa.

⁷ Ama ivätki qäraktni i sa qit näkt ama suigi qärakt i sai dä qit säp säväät a qi bä qit sa ama tmäs kärangätni i ngät tatnärhä iarhakt kärarhae i sa rha qutnanokt päät a qi ba nas di iaqyäkt ama ivätki di qit ta ama modämne nage ma Ngämuqa.

⁸ Sokt di ngakt bā qit sa anga ritgung dā anga guruhāk dā sa ama māñmāñini na qi bā sa qorhās iva ma Ngāmuqa qā slava na qi na aa enge. Bā nasot dā va rha rhudām bāt a qi.

⁹ Aingān gārarhae i gua snāng bāt a ngān masirhat, nāma dā ut tamān doqor takt sokt di sagem ngān di sa ut nanakt ma ama qrot i sa ngān dāqāne dā mamār na ama lat kārangātni i mamār iva ama ruvek kārarhani i sa rha rha ama mumaiar tat tualat na ngāt. ¹⁰ Inguna ma Ngāmuqa di ama rākt ka ama matnāvāmnaqa bā va qaku qā naqyiradeng na angāna lat dā angān lavuqi qārangātni i sa ngān mualat na ngāt iva bā ba qa grekt i sa ngān dualat i ama latta na ngān ba aa ruvek arha rem bā qoki as ngān dualat toqorākt. ¹¹ Dā aiut di nani a ut masirhat iva aingān asāgāk asāgāk diva ngiat tualat masirhat toqorākt ivakt iva rhāqāp ngān na ama qatnanakt iva mugas dā va ma Ngāmuqa qa rhodāmne na ngān bā va ngān dualat toqorākt bā dāngdāng bāt ama tpāsini. ¹² Mamār iva ngān dualat toqorākt dap pa qale arusus pāt a ngān dap kinak pa ngān dualat toqor iarhakt kārarhae i na ama qatnanakt dā na ama bulap di qale rha ma ama qrot bā dāngdāng iva ma Ngāmuqa aa mumānaris bā ba rha ngā rhu angāt slāqyige vāt a nas.

Nak Ngātki Iva Ma Ngāmuqa Aa Mumānaris Ngā Rhu Ama Slāqyige Vāt A Nas

¹³ Bā nga rhoqorākt i ma Ngāmuqa qa von da ama mumānaris sage ma Abraham dā qa musārhmēs nāvāt a nas inguna qaku aung ga e qārakni i ama vit na qa vā ma Ngāmuqa aa uvās iva qa rhusārhmēs nāvāt a qa ¹⁴ i qā goar toqortāqyia, “Ngātki va ngua rhodāmne na nge bā va ngia rhān i masirhat na ngān.” ¹⁵ Bā ākt i nga rhoqorākt i sa qale ma Abraham sa ama bulap dā nasot dā qa lu i ama mumānaris ngā mu ama slāqyige vāt a nas. ¹⁶ Ama ruvek tat drām dat tusārhmēs nāvāt anī qārqāni i ama vit nā ini vāt a rha marākt arhā vās. Bā nga rhoqorākt i rhat turākt māngurāp ama ruvek di rhit tares ba ne na ama musārhmām bā iangārhmākt arha lat di ngārhi sāmaengātki na arhā rharesbane. ¹⁷ Bā ākt i nga rhoqorākt i nani ma Ngāmuqa iva iarhakt kārarhae iva bā ba rha na aa mumānaris diva rhat drām i ngātki iva ngā rhu ama slāqyige vāt a nas dā sa qa sāmaengātki na ngāt na ama musārhmām. ¹⁸ Bā ākt i ma Ngāmuqa qa mualat nā iarhomākt kārqārhom i sa qaku mamār iva irhom ngārhi qutsasorhane bā qosaqi sa ut drām i qaku mamār vāt a qa iva qā nairas.

Dā soknga aiut kārarhae i sa urha ang sagem ga ivakt iva qāt lu vāt a ut di mamār vāt a ut iva urhi sāmaqrot na nas iva ut sangar ma ama qrot na aut katnanakt iva as mugas dā va qa rhodāmne na ut toqor varhām aa mumānaris bā ba ut. ¹⁹ Rhangāt tākt aut katnanakt di ngāt toqor ama qrot ka ama aga bā ba aurha iar qārakni iva qale qa vasāgos. Bā iangārhmākt aut katnanakt sāvāt ama mārirhong iva as mugas dā va irhong ngā rhān di ngāt don samuk sāda ama vit na ās ama qumārqumār ās mamār ama ivārhmās angārha ron bā sāng ama boiqi ama mor qi arha rhāng ²⁰ ākt i sa ma Jisas ka er qa met sae iva nanokt ut. Qa di sa qa mām i ama pris ama vit na qa qārakni iva qale qa vasāgos toqor ma Melkisedek.

7

Ama Priskāna Qārarhani I Rha Rhoqor Ma Melkisedek

¹ Iaqākt ma Melkisedek di ama vitnaqa e māt ama vārhmām ama mor ām ma Salem dā qosaqi ama pris na qa bā bā ma Ngāmuqa ma Morāsnaqa Na Rhāvuk nākt ka rhāknaīs nani ma Abraham dā qa modāmne na qa rhoqorākt i sa evār dā ma Abraham nāmāt ama ulaqi rhoqorākt i sa qa mām nāva ama

vitnarha na äkt arhä väs. ² Dä ma Abraham ga von ga rha ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap nävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa qa rha irhong nage iarhakt ama vitnarha.

Ama narhoeräm di ma Melkisedek aa ngärhipki at tarimini di rhoqortäqyia, ama vitnaqa sa ama räkt ngät ama lat. Bā qosaqi qa di ama vitnaqa e ma Salem i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di rhoqortäqyia, ama vitnaqa na ama bulap. ³ Qa di qaku aa anga mamäk ura anga nanäk ura anga ikkāna bā qosaqi qaku aa angä rharimini ura anga tpäsini sa aa iar. Dap ka di qa rhoqor ma Ngämuqa aa emga i qa di sa qale qa i ama pris ma ama soktäm.

⁴ Ngäni lu i rhak täkt ama ruqa di ama moräs na qa masirhat toqoräkt dä soknga ama ngätmamäk ma Abraham ga von ga rha ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap nävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Abraham ga rha irhong nämät ama ulaqi! ⁵ Dä iarhakt kärarhae i sa rha män nävä ma Livai qarakni i qa rha ama lat na ama priskāna di varhäm ama muräkt nävä ma Ngämuqa aa Muräkt di rhit ta ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap nage qararhani i ma Abraham aa es na rha i näma dä ama Livaiqāna di qosaqi rha män nävä ma Abraham.

⁶ Sokt di iaqäkt karak i qaku qa män nävä ma Livai di qa rha ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap nage ma Abraham bā qa di sa qa modämne nä ma Abraham gäarakni i sa qa rha iangärhäkt ama mumänaris nage ma Ngämuqa. ⁷ Sa ut dräm i ngätki rhoqoräkt i ama ruqa qarakni i ama moräs na qa vit pätkni aa uväs di sa qa modämne nä iaqäkt ama ruqa qarakni i qa e va aa rem.

⁸ Sage ama Livaiqāna di ama ruvek kärarhani i rhat dräm dit näp tit ta ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap dap sage ma Melkisedek di iaqäkt karak i ma Ngämuqa aa enge ngät tamän i as kat däqäm di qät ta ama sägom ama qäväläm doqoräkt. ⁹ Nguaräm gäqi mamär iva aung gä qoar i ma Livai maräkt karakni i qät ta ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap di sa qa von da ama sägom ama qäväläm bā bā ma Melkisedek nävät ma Abraham ¹⁰ inguna as kale ma Livai va aa ik ma Abraham aa släqyige rhoqoräkt i ma Melkisedek ka rhäknais nani a qa.

Urhi Lu Ma Jisas Kä Nä Ma Melkisedek Ñismäne

¹¹ As nga mudu rhoqoräkt i ama priskāna nämäni ma Livai aa enevaqi rhat tualat di ama ruvek di sa rha rha ma Ngämuqa aa Muräkt. Näkt ngäkt bā vadi mai mamär vät ama ruvek iva rha rhän i sa mamär na rha nävät iarhakt ama priskāna arha lat di sa va qaku urhit läk nani akni ama pris toqor ma Melkisedek iva qa rhän. Dap kinak mai mamär iva aung ga rhän nämäni ma Aron aa enevaqi. ¹² Inguna nga rhoqoräkt i rhit kutsasorhane iva rhi rharmeng da ama pris toqor mäniekt dä qosaqi mamär iva rhi qutsasorhane va ama Muräkt.

¹³ Ma Jisas karakni i nguat tamän bät tärhong däkt sävät a qa di qa nämäni aktni ama enevaqi maos. Bā inamäk bā sarhäkt di qaku aung nämäni iaqyäkt ama enevaqi di qat tualat ge ama laiqa na ama vodämes. ¹⁴ Inguna sa ut dräm i aurha Engeska qa män nämäni ma Juda aa enevaqi. Dä qaku ma Moses ka qoar iva ama pris ka rhän nämäni iaqyäkt ama enevaqi.

¹⁵ Sa qunäga vät a ut masirhat sä iarhongäkt toqoräkt i qosaqi akni ama pris kat dän gäarakni i qa rhoqor ma Melkisedek. ¹⁶ Ma Jisas di qaku qa män i ama pris na qa nävät ama muräkt kärangätni i mamär iva aa nanäk ki sa qa mäni ma Livai aa enevaqi. Dap kinak ka män i ama pris na qa nävät ama qrot

sa ama iar qārangätni i qaku mamär iva qäbäs na ngät. ¹⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngärhi sameng sävät a qa rhoqortäqyia,

“Ainge di ama pris ma ama soktäm doqor ma Melkisedek.”

¹⁸ Aomni di angätni ama muräkt kārangätni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät di rhäkt di sa qa mu ngät tage inguna qaku angärha anga qrot masirhat dä qosaqi ama mäñmäñini na ngät ¹⁹ dap aomni di sa ma Ngämuqa qa mu angätni ama qatnanakt kārangätni i ama mär ngät masirhat bä nävät a ngät di sa ut tet sa glaqot na qa. Inguna ama Muräkt di sa qaku ngä namualat sä guani iva ini ngä rhän i sa mamär nä ini.

²⁰ Dä ma Kraisi di qaku qa män i ama pris na qa sañis na ama musärhäm. Dap iarhakt kārarahe i mäqi rha män i ama priskāna na rha di sa rha män doqoräkt sañis na ama musärhäm. ²¹ Sokt di ma Kraisi di sa ma Ngämuqa qa muualat sä qa iva qa rhän i ama pris na qa na ama musärhäm. Ma Ngämuqa qārakni i qa muualat toqoräkt di qa qoar na qa rhoqortäqyia,

“Ma Engeska diva qaku qä naqutsasorhane nä aa snängaqa rhoqoräkt i qa musärhämes toqortäqyia, ‘Ainge di ama pris ma ama soktäm.’ ”

²² Rhom däkt di sa äm ngä muualat sä ma Jisas bä qa män i ama ruqa qārakni i qät sämaengätki na ama iaräs na ngät ama rharesbane qārangätni i ama mär ngät masirhat pät ama mru ngät ma rharesbane angät tpäs. ²³ Ama priskāna qārarahani i sa mäqi rhat tualat di ama rhäqäp na rha inguna qaku mamär vät a rha iva as tat tualat i ama priskāna na rha inguna nävät ama tñäpki. ²⁴ Sokt di ma Jisas kat sangar ama lat kārangätni i ama pris na qa vasägos inguna qat däqäm basägos. ²⁵ Bä nga rhoqoräkt di nävät a nas maräkt di mamär vät a qa iva qa rhumaiar iarhakt kārarahe i rhat tet sa glaqot nä ma Ngämuqa inguna qa di qat däqäm basägos ivakt iva qä nän sävät a rha.

²⁶ Di ama märäm masirhat i sa aut pris ama vit na qa toqoräkt kārakni i mamär vät a qa iva qat tatnärhäm ut. Qa di ama rätkka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong dä qaku qa muualat na anga vuini. Bä ma Ngämuqa qa matmät sä qa nämäni amä ruvek kārarahani i rhat tualat na ama vuirhong bä qa sek ma Jisas tävit säda ama usäpki arha ron. ²⁷ Qaku ma Jisas kät läk iva qät boda ama vodämes pät ama qunäng moe i narhoer va qät boda ama vodämes bä ba nas maräkt sa aa vuirhong dä nasot dä va qosaqi qat tualat toqoräkt bä ba ama ruvek toqor iarhakt arhani ama priskāna ama vit na rha. Dap kinak ka voda ama vodämes masägos bä ba ama rhodäm moe nasot bä ba ama ruvek moe rhoqoräkt i qa vodäm mes. ²⁸ Ma Ngämuqa aa Muräkt di ngät tuqunän bät ama gamoe qārarahani i qaku arha anga qrot masirhat iva rha rhän i ama priskāna ama vit na rha. Sokt di ama enge na ama musärhäm gārangätni i sa ngä män nasot ama Muräkt di ngät tuqunän bät ama ngärhoemga iva qa rhän i ama pris ama vit na qa qārakni i sa ma Ngämuqa qa muualat sä qa bä qa män i sa mamär na qa vasägos.

8

Ma Jisas Di Ama Pris Ama Vit Na Qa Bä Ba Ama Rharesbane Qārangätni I Ama Vit Na Ngät Pa Ama Mru Ngät Ama Rharesbane Angät Tpäs

¹ Näkt ama moräm mäni aurha enge di rhoqortäqyia, ut di sa aut pris ama vit na qa rhoqoräkt bä qa di qat muqun dä iaqäkt aa mämugunäs angärha märmär da ama usäpki arha ron gäarak i ama ansäs ama vit na ngät sagem ga da ama usäpki arha ron. ² Dä iaqäkt aut pris kat tualat pät ama ivärhimem ama qumärqumär imem mamär da ama engäktki na qi ama ansäspämgi ama me qi arha ron gäraktni i sa ma Engeska ma Ngämuqa qa rhäk pät a qi dap kaku ama ruvek ta rhäk pät a qi.

³ Ama priskäna ama vit na rha moe asägäk asägäk di sa rha muqunän bät a rha ivakt iva rhit boda ama vänbon dä ama vodämes. Bä äkt i qosaqi mamär iva rhak täkt ama pris di aa anga guani ivakt iva qä vodäm ini. ⁴ Ngakt bä qale ma Kraiss mäni ama ivätki di nak ka di vadi va qaku ama pris na qa inguna ama priskäna rha e qärrarhani i rhat dräm dit boda ama vänbon barhäm ama Muräkt. ⁵ Rhat tualat i ama priskäna na rha dä arha lat di nak kop ama iauski na ngät sävät iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong da ama usäpki arha ron. Inguna nga rhoqoräkt i sa qorhäs iva ma Moses kä rhäk pät ama ansäspämgi ama me qi dä ma Ngämuqa qa rhodräp ka i qä qoar toqortäqyia, “Mamär iva ngia rhualat nä iarhongäkt moe varhäm ama iauski qäraktni i sa ngua qur a nge rhäm gi da ama damgi at täväs.” ⁶ Bä rhäkt di sa ma Kraiss ka rha ama lat i ama pris ama vit na qa qarängätni i ama mär ngät masirhat pät iarhakt arhani ama priskäna ama vit na rha arha lat angät tpäs. Bä qosaqi rhoqoräkt di ama iaräs na ngät ama rharesbane qarängätni i qat tualat parhäm ngät di ama mär ngät masirhat pät ama mru ngät ama rharesbane angät tpäs. Iomäkt dinguna ama iaräs na ngät ama rharesbane di sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät na ama iaräs na ngät ama mumänaris kärängätni i ama mär ngät masirhat pät ama mru ngät ama mumänaris angät tpäs.

⁷ Inguna ngakt bä vadi mai iangärhäkt ama narhoer ngät ama rharesbane* di qaku guani qarqäni i ama vu ini mäni ngät dä sa mai mamär iva qaku urhit läk nani ama unmem na ngät ama rharesbane.

⁸ Sökt di ma Ngämuqa qa lu ama Judaqäna i qaku rha met parhäm ama narhoer ngät ama rharesbane bä qa märhamän doqortäqyia,

“As ngäni lu i ma Engeska qä qoar i ama qäväläm ngät dän
gärqomni iva ngua rhualat na ama iaräs na ngät ama rharesbane ge ama
enevaqi i ma Israel
qi na ama enevaqi i ma Juda

⁹ bä rhangät täkt ama rharesbane diva qaku ngät toqor ama rharesbane
qarängätni i sa ngua mualat na ngät ge arhä mamäkkäna
vät ama qäväläm gärqomni i sa ngut sangar da arhä rhäkt ivakt iva ngua
rhet sä rha nävat ama ngärhäktka ma Isip.”

Ma Engeska qä qoar i, “Qaku ngut lavuqi na rha
inguna rha di sa qaku rhat tet parhäm gu rharesbane.”

¹⁰ Ma Engeska qä qoar i rhangät täkt di ama rharesbane qarängätni iva ngua
rhualat na ngät ngu na ama enevaqi i ma Israel
nasot iomäkt ama qäväläm.

“Va nguat tu gu muräkt mät arhä snängaqa
dä va ngut säm a ngät da arha ron
bä aingo diva arhä Ngämuqa na ngo
bä rha diva gua ruvek na rha.

¹¹ Dä va qaku rhi nasu ne i akni qä su aa ruaqa

* 8:7 ama narhoer ngät ama rharesbane Rhangät täkt ama rharesbane di sa ma Ngämuqa qa von däm ngät da ama damgi ma Sainai.

ura aktni qi su arha ruaqi i rhi qoar toqortäqyia, ‘Mamär iva ngiat dräm
ma Engeska’

inguna va rha moe diva rhat dräm a ngo

näma dä ama moräs na rha masirhat ura ama gaini na rha mamär.

¹² Va ngut lavuqi na rha sa arha lat ama vu ngät
bä va rät pät a ngo na arha vuirhong.”

¹³ Bä nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qat tamän sävät ama iaräs na ngät ama
rharesbane dä qat tualat sa ama narhoer ngät ama rharesbane bä ama
mämmäni na ngät. Dä agini qärqäni i ini ngät dân i ama mämmäni nä ini
dä ama mru ini di sa qorhäs ivä ianiäkt diva qäbäs nä ini.

9

Ama Qumärqumär Äs Mamär Ama Ivärhäs Nämäni Ama Ivätki

¹ Dä qäqi ama narhoer ngät ama rharesbane di angät tisu na ama ansäs dä
angärha ivärhäs ama qumärqumär äs mamär mäni ama ivätki. ² Iosäkt ama
ivärhäs di ama ansäspängi ama me qi qäraktni i ama ruvek ta rhäk pät a qi.
Bä da ama narhoer äm ama qäväläm äm angärha ron buk pämg gi di qale ama
lirhäge qäraktni i qat mair da ama tliga dä ama laiqa sä amä bretkäna iva sage
ma Ngämuqa. Iosäkt ama ivärhäs di rhat tes äs i ama qumärqumär äs mamär
ama ivärhäs.

³ Bä säng ama boiqi ama mor qi arha rhäng di ama unbam na äm ama
qäväläm gärqomni i rhat tes äm i ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär
ama ivärhäs. ⁴ Bä dä iomäkt ama unbam na äm ama qäväläm angärha ron di
qale ama vodämes na ama insens angät laiqa e. Iaqäkt ama laiqa di sa rha
ong bät aa qämirigleng moe na ama gol. Dä qosaqi qale ama bokis na ama
rharesbane e qäraktni i qosaqi sa rha ong bät aa qämirigleng moe na ama gol
bä da aa ron di qale ama kainaqi qäraktni i sa rha mualat na qi na ama gol
qärakt i qale ama mana mät ki dä qosaqi e di qale ma Aron aa tliga qäraktni
i mudu vur vät a qa näkt sävät ama duliglem na ama rharesbane. ⁵ Bä vät
iaqäkt ama bokis aa rhäng di aiomni inät muqun gärqiomni i rhat tes iom i
ama serubim bä in givaet di qale ngät daver ama mämugunäs na ama lavuqi.

As pät tom däkt ama qäväläm di qaku mamär vät a ut iva ut tamän masirhat
sävät tärhong däkt.

⁶ Bä sa nga qale iarhongäkt toqoräkt dä nasot dä ama priskäna rhat dräm
dat tet sämät ama narhoer äm ama qäväläm bä rhat tualat na arha lat ⁷ sokt
di sämät ama unbam na äm ama qäväläm di sokt ama pris ama vit na qa qat
tet bä sae näkt kat tet sae masägos da ama quiaqa aa ron. Näkt pa qaku qä
nasäs sae dap pa qät ta ama biaska bä iaqäkt ama biaska di qät bodäm ga bä
ba nas dä qosaqi bä ba ama ruvek pät arha vuirhong angät tpäs kärqärhongni
i sa qaku rhat dräm i ama vuirhong na irhong.

⁸ Nävät iangärhäkt ama lat di sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qär qur
a ut i ama iska säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs
di as kaku rha rhar mät ka vät ama qäväläm doqoräkt i as ama narhuir qi
ama ansäspängi ama me qi di qiat mair. ⁹ Iaqyäkt ama ansäspängi ama me
qi di qiat tuqunän sävät tangät täkt ama rhodäm. Bä varhäm iangärhäkt ama
lat di rhit bon da ama vänbon dä ama vodämes kärangätni i qaku mamär iva
ngä namualat sa ama ruqa qäraktni i qat dräm gä nansäs sage ma Ngämuqa
iva qat dräm i isiska vät a qa nämät ama rhäksärhäm bät ama vuirhong angät
tpäs. ¹⁰ Dap kinak iangärhäkt ama vänbon dä ama vodämes di sokt ngät sävät
ama tmäs dä ama rigi bä qosaqi sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong doqor

ama lat kärangätni i rhit tor ama qärhong bä ama muräkt bä ba ama släqyige bä iangärhäkt diva qale ngät bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni iva ama iaräs na qa ama iska qa rhän.

Ama Rhäqästäm Nävät Ma Kraiss Aa Biaska

¹¹ Sökt di nga rhoqoräkt i ma Kraiss ka män i ama pris ama vit na qa na qa bä ba ama märirhong gärqärhongni i sa irhong ngä män dä qa met pa ama ansäspämgi ama me qi qaraktni i ama vit na qi dä sa mamär na qi masirhat daver ama narhuir qi ama ansäspämgi ama me qi. Rhakt täkt ama ansäspämgi ama me qi di qaku ama ruvek ta rhäk pä t a qi bä qosaqi qaku ma Ngämuqa qa säm a qi i qi nämäni aa sämsäm nämäni ama ivätki. ¹² Dä qa mon gop masägos bä ba ama rhodäm moe nasot säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs bä qaku qa met sae sa anga memeqäna ura anga bulmakaoqäna angä rhoes angät biaska dap kinak ka mon nävät aa biaska maräkt. Bä nävät iangärhäkt ama lat dä sa qa rhäqäs täm ut bä aa rhäqästäm diva qale ngät ma ama söktäm.

¹³ Inguna ngäkt bä rhit prit na ama memeqäna dä ama bulmakaoqäna ama gamoe angät biaska dä na ama ligätki nasof ama bulmakao ama rhoem ga vät iarhakt ama ruvek kärarhani i qaku ama qumärqumär ta iväkt iva ngärhi qumär ta bä va ama qumärqumär arhä släqyigle ¹⁴ di nak pa ma Kraiss aa biaska qä qumär aut snängaqa masirhat mamär. Bä va ut dräm i sa isiska vät a ut nämät ama rhäksärhäm bät ama lat kärangätni i ama mäfmäfini na ngät angät tpäs. Dä va mamär vät a ut iva ut tualat bä bä ma Ngämuqa ama ngätäqäm ga. Ma Kraiss kärakni i sa qaku anga qävuini vät a qa di qa vodäm mes nävät ama Qloqaqa ama sok täm ga sage ma Ngämuqa.

¹⁵ Dä soknga qa di ama ruqa qaraktni i qa e mänguräp ma Ngämuqa dä ama ruvek. Bä qat tualat parhäm ama iaräs na ngät ama rharesbane iväkt iva iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ta va rhi rha iarhongäkt kärqärhong i ama sok täm irhong gärqärhong i sa qa mumänaris iva qä von da rhäm irhong. Iangärhäkt ama lat dinguna akni sa qa näp bä rhoqoräkt di sa qa rhäksasot a rha nämät ama vuirhong angät täksärhäm gärqärhongni i sa rha mualat nä irhong da ama narhoer ngät ama rharesbane angät käväläm angärha ron.

¹⁶ Nga rhoqoräkt i qale ama abuqit nage ama ruqa qaraktni iva qä näp kärqitni i it ngät tamän iva sävetka qä rha aa qarhong nasot aa tänpki di mamär iva ut dräm i ngätki i sa iaqäkt ama ruqa qa näp dä nasot dä va irhäkt ama abuqit it ngät tualat. ¹⁷ Inguna irhäkt ama abuqit di it ngät tualat sökt toqoräkt i iaqäkt kärak i sa qa säm bä bit di sa qa näp dap kaku it ngä namualat toqoräkt i as kat däqäm.

¹⁸ Bä nga rhoqoräkt dä qäqi ama narhoer ngät ama rharesbane di sa ma Ngämuqa qa nasäng na ngät di qoki mamär iva qrir na ama biaska.

¹⁹ Inguna nga rhoqoräkt i ama muräkt asägängät asägängät moe di sa ma Moses ka märhamän bät a ngät särha ama ruvek moe dä qa rha ama bulmakaoqäna ama rhoes dä ama memeqäna angät biaska ngä na ama rigi dä ama qurät ngät ama sipsipkäna angät käseng näkt sävät ama ngämungäm angät ngärhäktka ama hisop bä qa vritne vät ama ilotka na ama abuk dä qosaqi qa vritne vät ama ruvek moe. ²⁰ Bä ma Moses kä qoar toqortäqya, "Rhak täkt di ama biaska na ama rharesbane qarängätni i sa ma Ngämuqa qa rhäke iva bä ba ngän." ²¹ Bä qosaqi rhoqoräkt dä ma Moses ka vrit na ama biaska vät ama ansäspämgi ama me qi dä vät iarhongäkt moe qarqärhong i rhat tualat na ama lat na ama ansäs sage ma Ngämuqa nä irhong. ²² Bä ngätki i varhäm ama Muräkt di qorhäs iva iarhongäkt moe diva ama qumärqumär

irhong nāvāt ama biaska dap ngakt bā qaku qrir na anga biaska dā va sirhākt kaku anga qyiradeng ngā rhān sāvāt ama vuirhong.

²³ Bā ākt i mamār iva nāvāt ama vodāmes diva rhi qumār iarhongākt kārqrhong i ama iauski nā irhong de vāt ivāt kārqrhong i irhong doqor iarhongākt tāvuk da ama usāpki arha ron dap iarhongākt marākt da ama usāpki arha ron di mamār iva irhong ngā rhān i ama qumārqumār irhong nāvāt ama vodāmes kārangātni i ama mār ngāt masirhat pāt ama vodāmes angāt tpās kārangātni i rhit bodām ngāt iva varhām ama Murākt. ²⁴ Inguna ma Krai di qaku qa met sāva ama qumārqumār ās mamār ama ivārhās kārqosni i sa ama ruvek ta mualat na ās kārqos i nak kop ama iauski na ās sāvāt ama engāktkinirhong dap kinak ka met sāda ama usāpki arha ron marākt divakt iva rhākt di qat mair vā ma Ngāmuqa aa qāranas iva bā ba ut.

²⁵ Bā qosaqi qaku qa met sae ivakt iva vāt ama qāvälām nasot a ne dā va qāt bodām mes toqor ama pris ama vit na qa bā ba ama Judaqāna qārakni i qat drām gat tet sāva ama vit na ās ama qumārqumār ās mamār ama ivārhās pāt ama qoeo asāgāk asāgāk moe na ama biaska qārakni i qaku aa biaska marākt.

²⁶ Inguna ngakt bā vadi mai rhoqorākt dā mamār iva vāt ama qāvälām nasot a ne dā sa va qat don sāda ama mārānga aa ron mānasāng naimāk ākt i ama rharimini sa ama ivātki bā qia mār bā sarhākt. Dap kinak sa qa mār bāt ama dāngdāngini na ngāt ama rhodām gop masāgos bā ba ama rhodām moe nasot ivakt iva qā rhāksot na ama vuirhong nāvāt iomākt i sa qa marākt ka vodām mes.

²⁷ Dā sa ma Ngāmuqa qa murākt iva ama ruvek asāgāk asāgāk diva sāvetka qā nāp sokt masāgos nākt nasot dā va ama matnāvāmne ngā rhān bāt a qa.

²⁸ Bā ākt i ma Krai ka vodām mes masāgos ivakt iva qā rha ama rhāqāp na rha ama ruvek arha vuirhong nae. Bā va qa rhān bāt aa unmem na ās aa mānmāns di qaku ivakt iva qā rhāksot na ama vuirhong dap kinak pa qa rhumaiar iarhākt kārarahae i sa qale rha nani a qa i nani a rhā masirhat iva rhi lu qa.

10

Ma Krai Aa Vodāmes Kārangātni I Sa Qa Von Dām Ngāt Masāgos

¹ Ama Murākt di nak kaku ama mār qi ama iauski sāvāt ama mār irhong ama engāktkinirhong gārqrhongni iva irhong ngāt dān bā ākt i qaku mamār vāt a ngāt iva ngāt tualat sā iarhakt kārarahae i rhat tet sa glaqot nā ma Ngāmuqa bā va rha rhān i sa mamār na rha nāvāt ama vodāmes kārangātni i rhat drām dit bon dām ngāt pāt ama qoeo moe nasot a ne. ² Ngakt bā vadi mai iangār hākt ama vodāmes di mamār vāt a ngāt iva ngāt tualat toqorākt di vadi mai as kaku rhit bon da ama vodāmes inguna ama ruvek kārarahani i rhi nānsās sage ma Ngāmuqa di vadi mai sa ama qumārqumār ta dā soknga va qaku rhat tu arhā snāng i as tat tualat na anga vuirhong. ³ Dap kinak iangār hākt ama vodāmes di ngārhit puk pāt ama ruvek sāvāt ama vuirhong bāt ama qoeo moe nasot a ne ⁴ inguna ama bulmakaqāna ama gamoe dā ama memeqāna angāt biaska di qaku mamār iva qā nata ama ruvek arha vuirhong nae.

⁵ Bā ākt i nga rhoqorākt i sa qorhās iva ma Krai ka rhān sāmāni ama ivātki dā qa qoar toqortāqyia,

“Ainge di sa qaku nani a nge na anga vodāmes dā anga vānbōn sokt di sa ngia rhākmu na ama slāqyige bā ba ngo.

⁶ Dā qaku mār mār gem nge

nävät ama vänbon gärangätni i sa rhit päs ngät dä ama vänbon bät ama vuirhong angät tpäs.

⁷Dä nasot dä ngua qoar i, 'As ngi nari ngo gu Ngämuqa, sa ngua män ivakt iva nguat tualat na ama lat parhäm gi snängaqa qarangätni i ngät parhäm ama enge qarangätni i sa rha säm a ngät sävät a ngo va ama ilotka na ama abuk.'

⁸Narhoer dä qa qoar toqortäqyia, "Ainge di qaku nani a nge na anga vänbon ura anga vodämes ura anga vänbon gärangätni i sa rhit päs ngät ura anga vänbon bät ama vuirhong angät tpäs." Iarhongäkt di rhit bon däm irhong barhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. ⁹Dä nasot dä qa qoar i, "As ngi nari, sa ngua män ivakt iva nguat tualat na ama lat parhäm gi snängaqa." Ma Jisas kät ta ama narhoeräm nae ivakt iva qa rhu ama unbam na äm mät ama narhoeräm angät släqyas. ¹⁰Ma Jisas ma Kraiss ka arñis na ut bä bä ma Ngämuqa rhoqoräkt i qa met parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa bä qa voda aa släqyige masägos bä ba ama rhodäm moe nasot.

¹¹Ama priskäna bä ba ama Judaqäna moe asägäk asägäk di sävetka qat mair sa aa lat pät ama qunäng moe. Bä vät ama qäväläm nasot a ne di qät bon da ama vodämes kärangätni i ama sägängät kärangät i qaku mamär vät a ngät iva ngärhit ta ama vuirhong nae. ¹²Sokt di nga rhoqoräkt i ma Kraiss ka von da ama sägängät ama vodämes pät ama vuirhong angät tpäs kärangätni i bä ba ama rhodäm moe nasot dä qa muqun dä ma Ngämuqa aa märmär ¹³bä inamäk nävät iomäkt ama qäväläm dä sa qale qa e bä va rhoqoräkt bä dängdäng iva ma Ngämuqa qa rhuulat sa aa ikkänä bä va rha rhän i ama laiqa na rha nanokt aa qariglem. ¹⁴Nävät iangärhäkt ama sägängät ama vodämes di sa ma Kraiss ka mualat sa ama ruvek bä rha män i sa mamär na rha ma ama soktäm iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa rharñis na rha iva rha rhän i ama ruvek kärarhani i nani a qa na rha rhoqoräkt.

¹⁵Dä ama Qloqaga ama Qumärqumärqa qosaqi qat tamän särhäm ut sävät iarhongäkt i as narhoer di qa qoar toqortäqyia,

¹⁶"Ma Engeska qa qoar i, 'Rhangät täkt di ama rharesbane qarangätni iva ngua rhuulat na ngät ngu na rha nasot iomäkt ama qäväläm.

Va ngua rhu gu muräkt da arha ron
dä va ngu säm a ngät mät arhä snängaqa.' "

¹⁷dap saqi as ka qoar i,

"Va rät pät a ngo mas na arha vuirhong dä qosaqi arha lat ama vu ngät."

¹⁸Nga rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa qyiradeng nä sävetka aa vuirhong dä aa lat ama vu ngät dä va iaqäkt ama ruqa diva qaku qa natboda ama vodämes pät ama vuirhong angät tpäs.

Mamär Iva Ut Nanakt Maengätki Nä Ma Ngämuqa

¹⁹Gua ruavek, dä soknga nävät ma Jisas aa biaska di mamär vät a ut iva ama qaräräka na ut i ut tet säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs ²⁰näva ama iaräs na qa dä ama ngätdäqäm ga ama iska qaräki i sa ma Jisas ka rhar mät ka nanokt ut bä särhage na ama boiqi ama mör qi na aa släqyige.

²¹ Bā aiut di aurha morās na qa ama pris daver ma Ngāmuqa aa ruvek.
²² Bā äkt i mamär iva ut tet sa glaqot nä ma Ngāmuqa sa ama engätki na qa ama snāngaqa dā sa ama qatnanakt ama qrot ngät mamär. Bā qosaqi va ut tet i sa ma Jisas ka vritne vät aut snāngaqa bā isiska vät a ut nāmät ama qänāskānes iva urhi rha ama rhāksārham dā aut slāqyigleng di qa rhor vät igleng na ama rigi ama qumārqumär qī. ²³ Mamär iva ut sangar ma ama qrot na ama sameng bāt aut katnanakt sāvät ama mārirhong iva irhong ngā rhān dap pa qale aurha anga snāngaiom anga udiom inguna iaqäkt kārak i sa qa mumānaris pāt a ut sāvät irhong di sa mamär vät a ut iva ut nanakt na qa maengätki sā iarhongäkt moekt. ²⁴ Dā mamär iva ut tu ut snāng iva ut tāranas na ne rhoqor māniekt bā va aurha snāng bāt arhani dā va ut tualat na ama mär ngät ama lat. ²⁵ Bā qale ngānit kyiradeng nä iomäkt iva väspästämne na ngän doqor arhani qararhani i qaku rhat drām dat tualat toqoräkt. Dap kinak mamär iva urhit sāmaqrot na ne masirhat bā masirhat mamär inguna sa ut drām i ama qunāga qarakni iva ma Kraiss ka rhān di sa qa e glaqot.

²⁶ Inguna ngakt bā as ut drām ut tualat na ama vuirhong bā sa ut drām i ut tualat na ama vuirhong nasot ama qävälām gārquomi i sa ut ta ama mädrām sāvät ama engätki di qoki as kaku qale anga vodāmes pāt ama vuirhong angät tpās. ²⁷ Dap kinak mamär iva urhit len ma Ngāmuqa aa matnāvämne dā qosaqi va urhit len ama mor ās ama mudābās kārquosni i ās angät kārnaqi ama mor qī masirhat iosäkt ama mudābās kārquos iva ās ngārhi vās aa ikkāna. ²⁸ Aung gārakni i sa qa qyiradeng nä ma Ngāmuqa aa Muräkt nage ma Moses di rhat drām di veng ga dap kaku anga lavuqi sāvät a qa rhoqoräkt i ama udiom ura ama dāvaung na rha ama ruvek ti sameng irhām ga. ²⁹ Ngakt bā aung di qaku qa qutdrir sage ma Ngāmuqa aa emga qarakni i nāvät a qa di sa ma Ngāmuqa qa arñis nä iaqäkt ama ruqa bā ba nas dā iaqäkt di qaku qät kutdrir sāvät ama biaska na ama rharesbane näkt ka mārhamän mava na ama Qloqaqa na ama ñāmsävätki dā ngu lu va ma Ngāmuqa qā sangām na qa rhoqor māniekt? ³⁰ Sa nguna ut drām iaqäkt kārak i sa qa qoar toqortäqyia, “Aingo sa ama muvätki. Bā va aingo ngua rhuvät.” Dā qosaqi qā qoar i, “Ma Engeska va qa rhatnāvämne na aa ruvek.” ³¹ Mamär iva ngit len masirhat kre va akni nāvät a ngän di ak na qa ama ruqa rhoqoräkt dā va arpus na qa sāmät ma Ngāmuqa ama ngät dāqām ga aa rhäkt.

³² Mamär iva vuk pāt a ngän sāvät ama qunāng mudu i nga rhoqoräkt i sa qunāga vät a ngän sa ama engätki näkt nasot dā qale ngän da ama märän ama mor ngät angārha ron ³³ bā sai dā arhani rhat tamän mava na ngän dā rhi slava na ngän da ama ruvek arhā saqong bā sai dā ngānit ta ama märānga inguna nāvät iomäkt i ngänät mair ge arhani ama ruvek kārarhani i sa qale rha da ama märānga aa ron doqor ngän. ³⁴ Aingän di angän lavuqi di sāvät iarhakt kārarhae i qale rha va ama tpāskiarharhāng näkt ngänät drām gale ngän sa ama bulap dap ngānit kyiradeng i näma dā ama ruvek tit ta angän gārhong inguna sa ngänät drām i ngän maräkt di angän gārhong gārquārhongni i ama mär irhong masirhat tārhong bono dā va qali lirhong basāgos.

³⁵ Dā soknga qale ngän narhon na angän gatnanakt ama qrot ngät kārängätni iva ama rhitsek ama mor ngät ngā rhān sagem ngän nāvät a ngät. ³⁶ Inguna mamär iva qale ngän mauiu ma ama qrot ivakt iva nga rhoqoräkt i sa ngän mualat parhām ma Ngāmuqa aa snāngaqa dā va ngäni rha iarhongäkt kārquārhong i sa ma Ngāmuqa qa mumānaris nä irhong bā ba ngän. ³⁷ Inguna ma Ngāmuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“As pāt ama qävälām ama qot äm

dä va iaqäkt kârak i qat dän diva qa rhän näkt pa qaku qä natiläng.

38 Sokt di iaqäkt kârak i sa qa män i ama räktka na qa dä gu saqong nävât aa qatnanakt diva qale qa da ama iar ama sok tam ngät angârha ron dap ngakt bä va bok da aa qatnanakt nävât a ngo dä va qaku märmär gem ngo nävât a qa.”

39 Sokt di ut di qaku ut nävât iarhakt kârarhae i mämae vât a rha sa ama qatnanakt bä äkt iva ma Ngämuqa qä slava na rha mas. Dap kinak aiut di ut nävât kârarhani i sa rhat nanakt bä äkt iva qale lut mamär da ama iar angârha ron.

11

Nävât Ama Qatnanakt

1 Ama qatnanakt di iomäkt i sa ut dräm maengätki iva iarhongäkt kärqârhong i sa ut nanakt iva ma Ngämuqa qä von ut tam irhong diva qoki irhong ngä rhän. Bä qosaqi ngät di rhom däkt i sa ut dräm iva as iarhongäkt ngä rhän i näma dä sa qaku aung ga lu irhong. 2 Bä aurha ikkâna mudu di sa märmär ge ma Ngämuqa nävât a rha nävât a ngät.

3 Nävât ama qatnanakt di sa qunäga vât a ut i sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki qi na ama leqäs dä ama usäpki na aa enge bä äkt i agirhong gârqârhongni i ut lu irhong di qaku qa mualat nä irhong na arhongni qârqârhongni i mamär vât aung iva qä lu irhong.

4 Nävât ma Abel aa qatnanakt dä sa qa von da ama vodämes sage ma Ngämuqa qârangätni i sa mär gem ma Ngämuqa nävât a ngät masirhat pät ma Kein aa vodämes angät tpäs. Ma Ngämuqa qa sek sä ma Abel i ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävât iomäkt i sa qa rha ma Abel aa vânbôn. Näma dä äkt bä ma Abel qa häp sokt di as kat tamän inguna nävât aa qatnanakt.

5 Nävât ma Enok aa qatnanakt dä sa ma Ngämuqa qa rha qa rhävit ivakt iva qaku qä nañäp bä qaku mamär iva aung gä namän bät a qa inguna sa ma Ngämuqa qa rha qa. Näkt toqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa rha ma Enok dä qa sek sä qa i märmär gem ga nävât a qa. 6 Bä qaku mamär vât ma Ngämuqa iva märmär gem ga nävât iaqäkt kârak i qaku aa anga qatnanakt inguna aung gârakni i nani a qa iva qat tet sa glaqot nä ma Ngämuqa di vadi va mamär iva qat nanakt i ma Ngämuqa di qa e bä qosaqi va qat nanakt i ma Ngämuqa diva qät bon da ama rhitsek bä bä iarhakt kârarhae i rhi siqut iva rhi räm a qa.

7 Bä ma Ngämuqa qa rhon sävât ma Noa sävât arhongni qârqârhongni iva irhong ngä rhän gârqârhong i as kaku qa lu irhong. Bä äkt i qa nanakt nä ma Ngämuqa dä sa qale qa sa ama qutdrir sagem ga bä ma Noa qa rhäk pät ama mlauski ama mor qi ivakt iva qa rhumaiar na aa qârhae. Nävât tom däkt dä ma Ngämuqa qa matnävmne na ama ruvek nämäni ama ivätki bä ma Noa qa män i ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong. Ama ruqa di qat dän i ama räktka na qa di nävât ama qatnanakt.

8 Ma Abraham ga mualat parhäm ma Ngämuqa aa rhodröp bä ba qa bä nävât aa qatnanakt toqoräkt i ma Ngämuqa qa mes ka iva qa rhet na äkt i qale qa e dä qa met säva ama ivârhäs kärqosni iva qä rhal äs bä ba nas. Qa met dap kaku qat dräm äkt i sa qat tet iva sae. 9 Nävât aa qatnanakt dä sa qa met ivakt iva qale qa vä iaqyäkt ama ivätki na ama mumänaris i ama nañiska na qa e. Dä qat tas pa ama vât kârangätni i ngät toqor ama mämairväm ama me ngät kä nä na Aisak dä ma Jekop. In moe in nä ma Abraham di sa rha moe rha rha ama sägângät ama mumänaris. 10 Sa qa mualat toqoräkt dinguna qale qa nani aomni ama vârhäm ama mor äm gârqomni i äm angârha ribit di ama qrot it kärqom i sa ma Ngämuqa qa rhäk pät a äm.

11 Nāvāt ma Sara at katnanakt dā sa qia rha ama qrot iva qi sa i nāma dā sa qia met e na at koeo inguna sa qiat nanakt nā iaqākt kārakni i sa qa mumānaris iva qa rhuulat parhām aa mumānaris ba qi. 12 Dā soknga nāva akni ama ruqa qārakni i sa ngākt kre qorhās iva qā nāp dā sa ama rhāqāp na rha ama rhoēs ta mām gārarhani i arhā rhodām di ngāt toqor ama rhodām sa ama qaeng māt ama leqās bā qosaqi ngāt toqor ama qunirhong bāt ama qoan gārqārhongni i qaku mamār vāt aung iva qā narhodām nā irhong.

13 Rhārha rhākt ama ruvek moekt di sa rha nāp sa arhā qatnanakt dap kaku rha rha iarhongākt kārqārhong i sa ma Ngāmuqa qa mumānaris nā irhong iva irhong ngā rhān. Sokt di sa rha lu iarhongākt dā mārmar gem da nāvāt irhong na glāius nākt tat drām i rha di ama tmānda dā ama nāfista na rha māni ama ivātki. 14 Ama ruvek kārarhani i rhat tamān doqorākt di rhi sameng mamār i rhit nām nani aosni ama ivār hās iva bā ba nas. 15 Vadi mai rhat tu arhā snāng sāvāt losākt ama ivār hās kār qosni i sa rha met daqule lās dā mai mamār iva evār dām da bā sae. 16 Dap ta di nak nani a rha na ama ivātki qārakni i ama mār qi masirhat pāt iaqyākt ama ivātki at tāvās aktni qārakni i qali qi da ama usāpki arha ron. Dā soknga ma Ngāmuqa di qaku aqlus pāt a qa iva rhat tes ka i arhā Ngāmuqa na qa inguna sa qa rhākmu na ama vār hām bā ba rha.

17 Bā nga rhoqorākt i ma Ngāmuqa qa siqut nā ma Abraham dā ma Abraham ga vodā ma Aisak sagem ga nāvāt aa qatnanakt. Bā ma Abraham gārakni i sa qa rha ama mumānaris di sa qā nasāng iva qā voda aa sākā aa emga sage ma Ngāmuqa iva ama vodāmes na qa. 18 Ma Aisak di iaqākt kārak i sa ma Ngāmuqa qa mārhamān sāvāt a qa rhoqortāqyia, “Iarhakt kārarhae iva arhani ama ruvek ti qoar i ainge ma Abraham ngia es na rha diva rhat dān nāmāni ma Aisak aa enevaqi.” 19 Ma Abraham gat tu aa snāng i qāqi mamār vāt ma Ngāmuqa iva qa rhāranas nā ma Aisak nāmāt ama tñāpki bā rhoqorākt dā mamār iva rhi qoar i ma Abraham di nak sa qa rha ma Aisak nāmāt ama tñāpki.

20 Nāvāt ma Aisak aa qatnanakt dā qat nanakt iva ma Ngāmuqa qā von ma Jekop dā ma Iso rha ama modāmne. 21 Nga rhoqorākt i sa qorhās iva ma Jekop kā nāp di nāvāt aa qatnanakt dā qa an da aa uvās daver aa tlaqa aa uvās ki i qā nānsās bā qa modāmne nā ma Josep aa imiom ak dā ak. 22 Da aa iar angāt tpās di nāvāt aa qatnanakt dā ma Josep ka mārhamān sāvāt ama qāvālām gār qomni iva ama Israeḡāna rha rhet nae ma Isip bā qa rhodrāp ta sāvāt aa slāp.

23 Bā nga rhoqorākt i ma Moses aa nanāk kia sa qa dā nāvāt ain gatnanakt di aa mamāqiom in ngaip ka vāt ama dāvagukt ama eqoan inguna sa rha lu i iaqākt ama qokokka di ama mārqa na qa mamār dap kaku rhit len ama vitnaqa aa rhākne. 24 Bā nga rhoqorākt i sa mor ma Moses dā nāvāt aa qatnanakt di qa mer tat tes ka i ma Faraο aa imgi at toemga na qa. 25 Qa lu i ama mārām gem ga iva rhi sangām na qa qā nā ma Ngāmuqa aa ruvek dap kaku ama mārām doqorākt iva qāt ta ama mār mār gem da ama vuirhong angārha ron gārāngāt ni i ngārhit lir tāktāksot na ngāt. 26 Ma Moses kat tu aa snāng i ma Kraīs aa qluqi di qi di ama māmāgān ama mor ngāt masirhat ba qa vāt ma Isip at māmāgān angāt tpās inguna sa qale qa nani ama rhitsek iva as ngā rhān nasot.

27 Bā nāvāt aa qatnanakt dā qa met nae ma Isip dap kaku qāt len ama vitnaqa aa uraqi inguna qale ma Moses i qa rhoqor akni qārakni i sa qa lu iaqākt kārak i qaku mamār vāt aung iva qā lu qa. 28 Nākt nāvāt aa qatnanakt dā ma Moses ka nasāng nā iomākt iva as nasot diva rhat tes ām i ma Pasova bā qa mu ama biaska ivakt iva ama ensel qārakni iva qā veng ama narhoer

ta ama rhoes ama gamoe nävät ama Isipkäna diva qaku qä narhäk pät ama Israelqäna.

²⁹ Bä nävät arhä qatnanakt dä ama Israelqäna rha mängäläkt särhage na ama namuqa ma Qurätka i ngäkt kre rhat tet pät ama qräk däm gi ama ivätki sokt di nga rhoqoräkt i ama Isipkäna rha siqut iva rha rhualat toqoräkt dä sa rha näp.

³⁰ Bä nävät ama Israelqäna arhä qatnanakt dä arpus na ama värhäm ama mor äm ma Jeriko angät surige bä samäk nasot iomäkt i sa rhi nging däm iğe vät ama ngärhäqyet da udiom ama qunäng.

³¹ Bä ama qavat ki ama evopki ma Rahap di nävät at katnanakt dä qaku qäbäs na qi qi nä iarhakt kârarhae i qaku rha met parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dap ka sangäm na rha inguna sa qia ar sa ama qasesta na ama märmärgem.

³² Dä ngu lu va nguät tamän masirhat sae sävät ama qatnanakt toqor mäniëkt? Nguä snanbät toqoräkt dinguna qaku anga qäväläm ama mor äm ba ngo ivakt iva nguät tamän sävät ma Gideon dä ma Barak dä ma Samson dä ma Jepta bä sävät ma Devit dä ma Samuel näkt ama vämginarha. ³³ Iarhakt ama ruvek di nävät arhä qatnanakt dä rha män näva ama muräktpäm angät tpäs dä rha mualat na ama räkt ngät ama lat dä rha rha ama mumänaris dä rha väs mät ama laiongäna angärha väm ³⁴ dä qosaqi rha veng ama mudäbäs kärqosni i äs angät kärnaqi ama mor qi masirhat dä rha ang masirhat nämät arhä ikkäna arha ulaqi arha sen dä ma Ngämuqa qa von da rha ama qrot toqoräkt i qaku arha anga qrot masirhat dä rha di ama qrotta na rha mamär da ama ulaqi arha ron dä rha män näva ama nañis ta ama ulaqimärharhärhäkt arhä väs bä iarhakt ta ang masirhat.

³⁵ Ama evop di sa rha rhäqäs ta arhä näpta nämät ama tñäpki. Bä qosaqi iarhakt ti na ama vämginarha di sa ama ruvek ta slava na arhä släqyigleq dap kaku arha qlak na nas iva rha rhuisiska vät a rha divakt iva mamär iva rha rhäranas bä va rhat däqäm da ama iar qärangätni i ama mär ngät masirhat angärha ron mugas nasot. ³⁶ Bä arhani nävät a rha di sa ama ruvek ta muma rha bä rha märanäs ta dä arhani nävät a rha di qäqi ama ruvek ta qop pät a rha na ama sengäna dä rha rhon na rha säva ama tpäskiarharhäq. ³⁷ Dap kosaqi arhani di ama ruvek ta rhumät na rha na ama dui dä rha rhodäkt mäni rha ma ama qäväläm ama unbam dä rha veng da na ama ulaqi arha sen. Sa rhat tet tage rhage i rha mon mät ama sipsipkäna dä ama memeqäna angät ngädäng bä rha di ama tläktä na rha mamär bä qale rha da ama märän maos maos masirhat angärha ron näkt ama ruvek ti slava na rha. ³⁸ Iarhakt ama ruvek di ama mär ta masirhat pät arhani ama ruvek nämäni ama ivätki arhä väs. Bä sa mungsäs sa rha rhage rhage vät ama ivärhäs ama qräk dä bäs bä säda ama dam bä sämät ama uqup dä sämät ama qek pät ama ivätki.

³⁹ Bä nämä dä sa ma Ngämuqa qa sek sä rhärha rhäkt moekt inguna nävät arhä qatnanakt sokt di qaku rha rha agirhong gäqrähongni i sa qa mumänaris iva irhong ngä rhän nasot. ⁴⁰ Qaku rha rha iarhongäkt inguna sa ma Ngämuqa qa muräkt na ani qärqäni i ama mär ini masirhat bä ba ut i qa muräkt iva iarhakt kârarhae i qale rha sañis na ut diva rha rhän i sa mamär na rha sokt pät ama qäväläm doqoräkt i qali lut ut na rha.

12

Ma Jisas Di Aut Katnanakt Angät Tarebäm Na Qa Bä Iaqäkt Kärak I Qat Tuirhir Täm Ngät Bä Va Sa Mamär Na Ngät

¹ Dä soknga da aurha iar angärha ron gärangätni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät pa aut kamäs di mamär iva qali lut ma ama qrot i ngäkt kre i urhi ngang

da ama ngagi arha ron bä mamär iva ut tu agirhong gärqärhongni i irhong ngät tusar na aurha tmerhäs tage ngä na ama vuirhong moe. Mamär iva ut tualat toqoräkt inguna ama gulängi ama mor qi na ama ruvek toqor iarhakt kärarhae i sa arhä gatnanakt di sa rha ing däm ut bä rhat lu ut. ² Dap pa sokt kale aut saqong mäni ma Jisas kärakni i aut katnanakt angät tarebäm na qa bä qosaqi iaqäkt kärak i qat tuirhir täm ngät bä va sa mamär na ngät. Iaäqäkt di sa qa mon säda ama märänga aa ron mäni ama sämänanamuqa i qät kyiradeng na ama qluqi dap kat tu aa snäng sävät ama märmärgem gärangätni iva ngä rhän nasot kärangät i sa ma Ngämuqa qa mu ngät pa aa qamäs. Bä rhäkt di sa qat muqun dä ma Ngämuqa aa mämuğunäs angärha märmär.

Qale Arusus Pät A Ngän

³ Ngän du angän snäng sävät ma Jisas kärakni i sa qale qa da ama märänga ama mor qa aa ron nage ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong divakt iva qale arusus pät a ngän ura aeqokt ngän. ⁴ Da angäna ulaqi arha ron särhäm mes nämät ama vuirhong di qoki as kaku ngänät mair ma ama qrot särha ama vu ngät ama lat bä dängdäng i qrir na angän biaska. ⁵ Nga sa rät pät a ngän na ama sämaqrot nage ma Ngämuqa va aa enge qarangätni i rhoqor qre i aa es na ngän i qat tamän särhäm ngän na ngät? Qat tamän doqortäqvia,

“Ngua emga, qale ngi natmu gi snäng i ma Engeska aa muräktäm ba nge di ama mänmänini na ngät
bä qosaqi qale arusus pät a nge rhoqoräkt i qar qur a nge sävät gia lat ama vu ngät.

⁶ Inguna ma Engeska qat dräm gat turäkt tä iaqäkt kärak i aa snäng bät a qa dä qä sangäm na ama rhoes moe asägäk asägäk kärarhani i qä rhar sä rha sagem mes.”

⁷ Mamär iva qale ngän mamär ma ama qrot dä ma Ngämuqa aa Muräktäm angärha ron. Qa di qat tualat sä ngän i aa es na ngän. Inguna ngu lu agi ama ngärhoemga qaräktäni i qaku aa mamäk kat dräm gat turäkt täm ga? ⁸ Ngäkt bä qaku ma Ngämuqa qat turäkt täm ngän doqor qa i qat dräm gat tualat toqoräkt bä ba aa es moe di sa ama nädarhängda na ngän dap kaku aa es na ngän maengätkti. ⁹ Aomni sae di aut mamäkkäna qararhani i rha nämäni ama ivätki qararhae i sa rhat turäkt täm ut bä urhit kutdrir sagem da. Nga qaku ama märäm masirhat toqoräkt iva qali lut mamär vä ama Ngätmamäk na ama qloqäqa aa rem bä ut däqäm?

¹⁰ Inguna rha di sa rha muräktäm ut sokt pät ama qot äm ama qäväläm barhäm ama lat kärangätäni i ama märäm gem da sokt di ma Ngämuqa qat turäkt täm ut iva ama märäm bä ba ut ivakt iva u rhän i ama qumärqumärta na ut toqor qa. ¹¹ Rhäkt di vät ama qäväläm moe di sa ma Ngämuqa qat turäkt täm ut dä urhi nari i aruan dap kaku mär gem ut. Sokt di as nasot dä va iangärhäkt ama lat diva ngärhi sa ama gavam na ama räkt ngät ama lat kärangätäni i ngät dän sa ama bulap pät iarhakt kärarhae arha iar qararhae i sa ma Ngämuqa qa su rha rhoqoräkt.

¹² Dä soknga mamär iva ngänit sek angän däkt kärangätäni i sa arpus na ngät tämane dä va ngänit sämaqrot na angän guum gärangätäni i qaku angärha anga qrot masirhat. ¹³ Dä va ngäni slaräkt na ama is nanokt angäna qar divakt iva agirhong gärqärhongni i ama väva rhäm irhong diva qaku irhong ngä namän i mava nä irhong mas dap kinak pa märäs pät irhong.

¹⁴ Mamär iva ngän dualat ma ama qrot nani ama bulap mänguräp mä ngän ngän na ama ruvek moe bä qosaqi va ngän dualat nani ama iar ama

qumärqumär ngät kärangätni i ngakt bä va qaku qale aa iar toqoräkt dä va qaku sävetka qä nalu ma Engeska. ¹⁵ Ngänit lu mamär i varis aung nävät a ngän di qaku mamär vät a qa iva qä narha ma Ngämuqa aa nämäsävätki. Bä qosaqi va ngänit lu i vadi va qale vuk sa “anga snagut na anga snängaqa anga vu qa” mänguröp mä ngän bä qat dän sa anga märänga dä nävät a qa di ama rhäqöp na rha ama ruvek diva mava na rha. ¹⁶ Mamär iva qale aung gä namualat na anga lat na ama qavatka ura qat tualat na anga lat kärangätni i nävät a ngät di qaku anga qutdrir sage ma Ngämuqa rhoqor ma Iso qarakni i qa voda aa vänbon nani ama tmäs maqälak i iangärhäkt ama vänbon gärangätni i mai va ngät bä ba ama narhoer qa ama rhoemga. ¹⁷ Inguna sa ngänät dräm i nga nasot toqoräkt i nani a qa iva qä rha iangärhäkt ama modämne dä qaku aa mamäk ka von ga rhäm ngät. Dä ma Iso di qaku mamär vät a qa iva qa rhän bät aung anga iska iva qä qutsasorhane na aa lat näväm ga nämä dä äkt bä qät näm nani a qa na aa qoepka.

Ama Muräptäm Gärangätni I Qaku Mamär Vät Aung Iva Qä Narhästäs A Ngät

¹⁸ Aingän di sa qaku ngän män sämäni ama damgi bä qaku ngän män bät iarhongäkt kärqärhong i sa mudu ama Israelqana rha män bät irhong gärgärhong i irhong doqor ani qärqäni i ini ngät dang masirhat bä qosaqi sävät ama bängangit dä ama eqoeqi ama ilän gi dä ama lauräm ¹⁹ dä ama biugal aa eguinga näkt sävät akni aa eguinga qarakni i aa enge ngä mualat sa ama ruvek kärarhani i rhat nari ngät bä rhit nökö pät a qa iva qale qä natmärhamän bät anga enge savono sävät a rha. ²⁰ Inguna qaku mamär vät a rha iva mänadin bät a rha dap känäkänes ta masirhat sävät ama rhäkne qärangätni i sa ma Ngämuqa qa von da rhäm ngät kärangät i ngät tamän doqortäyia, “Ngakt bä qäqi ama släktka qät täk pät takt ama damgi diva ngäni rhumät na qa na ama du.” ²¹ Ngätki i rhit len masirhat mamär nävät iarhongäkt kärqärhong i sa rha lu irhong bä qäqi ma Moses ka qoar i, “Sa värvar vät a ngo i ngut len.”

²² Dap kinak sa ngän män bä sämäni ama damgi ma Saion dä sävä ma Ngämuqa ama ngätäqäm ga aa värhäm ma Jerusalem gärqomni i sa qale läm da ama usäpki arha ron bä sage ama enselqana qärrarhani i qaku mamär vät aung iva qä narhodäm na rha qärrarhae i sa västämmne na rha sa ama märmärgem. ²³ Bä sa ngän män sage ma Ngämuqa aa narhoer ta aa es ama gamoe qärrarhani i sa västämmne na rha qärrarhae i qale arhä ngärhep pa ama abuk da ama usäpki arha ron bä sage ma Ngämuqa qarakni iva qa rhatnävämmne na ama ruvek moe näkt sage ama räkt ta ama ruvek arhä qloqqa qärrarhani i sa ma Ngämuqa qa mualat sä rha bä rha män i sa mamär na rha. ²⁴ Bä qosaqi ngän män sage ma Jisas kärakni i sa qale qa mänguröp ma Ngämuqa dä ama ruvek na ama iaräs na ngät ama rharesbane näkt sage ama biaska qarakni i sa ma Jisas ka vrit na qa. Iaäqkt ma Jisas aa biaska di qat tamän bät ama enge qärangätni i ama mär ngät masirhat mamär vät ma Abel aa biaska aa enge angät tpäs.

²⁵ Ngänit lu mamär i varis ngänit kyiradeng nä iaäqkt kärak i qat tamän inguna nga rhoqoräkt i qaku iarhakt ama ruvek ta ingis ma Ngämuqa aa rhäksärhäm mudu rhoqoräkt i qaku rha nari nämät iaäqkt kärak i qa rhon sävät a rha vät ivät dä va qaku mamär vät a ut iva ut nängis ma Ngämuqa aa rhäksärhäm gre va qaku ut nari nämät iaäqkt kärak i qät don sävät a ut näda ama usäpki arha ron. ²⁶ Vät iomäkt ama qäväläm imäk äkt dä aa eguinga qa rhästäs ama ivätki sokt di rhäkt di sa qa mümänaris toqortäyia, “Va saqi as pa ngu rhästäs masägos di qaku sokt ama ivätki dap kosaqi ama usäpki.”

²⁷ Rhangät täkt ama enge i, “Va saqi as pa ngu rhästäs masägos” di ngärhir qur a ut i ma Ngämuqa va qä rha iarhongäkt nae qärqärhong i mamär vät aung iva qä rhästäs irhong i qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa sām irhong. Va qa rhualat toqoräkt diväkt iva iarhongäkt kärqärhong iva qaku mamär vät aung iva qä rhästäs irhong diva as kali lirhong. ²⁸ Dä soknga mamär iva ut tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna sa ut ta ama Muräktpäm gärangätni i qaku mamär vät aung iva qä narhästäs a ngät. Bā nga rhoqoräkt dä mamär iva urhi nānsäs sage ma Ngämuqa i ut tualat na ama räkt ngät ama lat sa ama qutdrir näkt pa qräk mät ut masirhat nävät aa lat ²⁹ inguna aut Ngämuqa di qa rhoqor ama mudäbäs kärqosni i äs ngärhit päs iarhongäkt moe.

13

Ama Vodämes Sage Ma Ngämuqa Qärangätni I Märmär Gem Ga Nävät A Ngät

¹ Mamär iva aingän ama qatnanaktpämda di vasägos dä va angäna snäng bät a ne.

² Dä va qale ngän det daqule ama lat kärangätni iva ngäni rhar sa ama nañista sagem mes inguna arhani rha mualat toqoräkt bā sa rha lu vät ama enselqäna sokt di qaku rhat dräm doqoräkt.

³ Mamär iva ngän du angän snäng sävät iarhakt kärarhae i qale rha va ama tpäskiarharhäng i rhoqor qre i qale ngän ngän na rha bā qosaqi va ngän du angän snäng sävät iarhakt kärarhae i ama ruvek ti slava na rha inguna ngän di qosaqi qale ngän mät ama släqyige.

⁴ Mamär iva ngänit lu ama ngärhaegurhini i ama märini mänguräp mä ngän moe dä mamär iva qale ngän naslava na ama ngärhaegurhini angät laiqa inguna ma Ngämuqa va qa rhatnävämne na ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama lat na ama qavatka rhi nä iarhakt kärarhae i rhi qavatnävätlägut.

⁵ Mamär iva angäna iar diva isiska vät a ngät nämät iomäkt i angäna snäng bät ama ligär dä mamär iva mamär sä ngän bät angän snängaqa nävät angän gärhong inguna sa ma Ngämuqa qa qoar toqortäqyia,

“Va qoki qaku ngu namet daqule ngän dä qosaqi va qaku ngu naqyiradeng na ngän.”

⁶ Bā äkt i mamär vät a ut iva ama qraräkta na ut iva urhi qoar i,

“Ma Engeska di qärakni i qat dräm gat tatnärhäm ngo. Bā va qaku ngu natlen.

Ngu lu va sirhäkt mamär vät ama ruvek iva rha rhualat na agi a lat sävät a ngo?”

⁷ Mamär iva ngän du angän snäng sävät angän narhoerta qärahani i sa rha sameng nä ma Ngämuqa aa enge bā ba ngän. Bā va ngän du angän snäng sävät ama gavam gärangätni i ngät dän nävät arha iar dap mamär iva angän gatnanakt diva qoki ngät toqor arhä qatnanakt.

⁸ Ma Jisas ma Krai di qa rhoqor nas mudu bā rhäkt bā ma ama soktäm.

⁹ Mamär iva qale aung gä nartäm sä ngän nae na anga nañis ngät anga rhisu maos maos inguna ama märäm bā ba aut mungäsäng diva ma Ngämuqa qät sämaqrot na ngät nävät aa fñämsävätki. Dap pa qaku ama märäm grekt bā va urhi rha ama sämaqrot nävät ama muräkt sävät ama tmäs kärangätni i qaku ngät tatnärhä iarhakt kärarhae i rhat tet parhäm ngät. ¹⁰ Ut di sa aut laiqa na

ama vodämes kärakni i qaku mamär vät iarhakt kärarhae i rhat tualat pa ama ansäspämgi ama me qi iva rhat täs nävät a qa.

¹¹ Rhat dräm dit päs ama släkt angärha släqyigleng dalek na ama ivärhäs kärqosni i ama Israelqäna rhat tas e qärqiglengni i angät biaska di ama pris ama vit na qa qat tet sä qa säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs ivakt iva ama vodämes na qa. ¹² Bä qosaqi ma Jisas ka mon säda ama märänga aa ron dalek na ama värhäm* angärha tmongi ivakt iva qa rhuulat sa ama ruvek bä va rha rhän i ama qumärqumärta na rha nävät aa biaska maräkt. ¹³ Dä soknga mamär iva ut tet sagem ga sä dalek nä iosäkt ama Israelqäna arha ivärhäs bä va ut na qa urhit ta aa qluqi. ¹⁴ Inguna rhe di sa qaku aurha anga värhäm gärqomni iva qale läm mauiu sokt di urhit näm nani aomni ama värhäm gärqomni iva äm ngä rhän mugas nasot.

¹⁵ Dä soknga mamär iva vasägos dä va urhit boda ama vodämes na ama ansäs sage ma Ngämuqa nävät ma Jisas i ama gavam iangärhäkt kärängät i ngät dän nämät aurha väm gärängätni i ngät tes aa ngärhipki. ¹⁶ Qale ngänit dong nämät ama lat iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat ura va ngänit bon arhani nagem mes inguna ama vodämes toqoräkt di sa märmär ge ma Ngämuqa nävät a ngät.

¹⁷ Mamär iva ngänät nari nämät angän narhoerta dä va qale ngän mamär va arha rem inguna rha di rhit lu vät angäna iar inguna nasot di mamär iva rhi sameng irhäm mes sage ma Ngämuqa sävät arha lat. Mamär iva ngänit tares pät angän narhoerta arha rhäng iva rhat tualat na arha lat sa ama märmärgem dap kaku sa ama iräski inguna ngakt bä sa ama iräski rhoqoräkt diva qaku ama märäm gem ngän.

¹⁸ Bä va ngäni nän sävät a ut inguna sa ut dräm mamär i qaku ut mualat na anga lat anga vu ngät dap kinak nani a ut iva vasägos dä sokt ut tualat na ama räkt ngät ama lat. ¹⁹ Ngu nän ngän ma ama qrot masirhat iva ngäni nän ma Ngämuqa iva qä lir qä evär däm ngo sagem ngän.

Ama Enge Na Ama Rhäsläp

²⁰⁻²¹ Ma Ngämuqa qärakni i ama bulap angät tarebäm na qa di sa qa märanas nämät ama tñäpki na aurha Engeska ma Jisas kärakni i ama enges ka ama ruqa iva qät lu vät ama sipsipkäna. Dä rhäkt di mamär iva iaqäkt ma Ngämuqa qä rhäkmu na ngän nä iarhongäkt moe qärqärhong i ama mär irhong nävät ama biaska na ama rhaesbane qärängätni iva qale ngät ma ama soktäm. Mamär iva qa rhuulat toqoräkt ivakt iva mamär vät a ngän iva ngän dualat parhäm aa snängaqa. Qat tualat sä ut bä va ut tualat na ama lat kärängätni i ama mär ngät da aa saqong nävät ma Jisas ma Kraiss. Mamär iva urhi von da ama murhämeska sagem ma Ngämuqa vasägos. Ngätki rhoqoräkt.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

²² Gua ruavek, ngu nän ngän iva ngäni rha gua enge na ama sämaqrot inguna sa ngua sämbäm maqälak sävät a ngän.

²³ Mamär iva ngänät dräm i sa rha muisiska vät aurha ruaqa ma Timoti näva ama tpäskiarharhäng näkt ngakt bä va qä lir qa rhän dä va qä na ngo un dän sagem ngän.

²⁴ Ngut täk na ama märmärgem sage angän narhoerta moe rhi nä ma Ngämuqa aa ruvek moe.

Iarhakt kärarhae i rha nae näva ama ngärhätkta ma Itali di rhit täk na ama märmärgem sagem ngän.

* **13:12** ama värhäm Rhom däkt ama värhäm di ma Jerusalem.

²⁵ Mamār iva ama ñāmsävätki nage ma Ngämuqa qali qi gem ngän moe.

Ma Jems

Ama Rhäväksäs

Ma Jems ka säm bä rhakt täkt ama abuk näkt tat tu arhä snäng i qa di qaku ma Jems kärakni i ama ngangga na qa dap kinak tat tu arhä snäng i ma Jisas aa lätkka na qa. Ma Jems di ama narhoerqa na qa e ma Jerusalem bä qa di ak na qa nämäni iarhakt kärarhae i ma Jisas ka män gem da rhoqoräkt i qa märanas nämät ama tñäpki.

Qa säm iva sage ama ngärhäqyisem da unbem ama enep nävät ama Judaqäna qärrarhani i sa vräs däm da vät ama ivätki moe nage ama märänga. Sokt di nak sa qunäga i qa säm sage ama qatnanaktpämda.

Qat tamän ma ama qrot iva ama qatnanakt ama engätkki na ngät mäni ma Jisas diva ngärhit puk sa angärha lat ama mär ngät dä qa su sävät angätni ama lat kärangätni iva ama qatnanaktpämga qat tualat na ngät ura va qa ingis mä ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1)

Sävät Ama Märän Ngä Na Ama Siqutsiqut (1:2-18)

Ngiat Nari Dä Ngiat Tualat (1:19-27)

Qale Urhit Täksäne (2:1-13)

Ama Qatnanakt Dä Ama Lat (2:14-26)

Mamär Iva Ut Turäkt Mamär Ta Aut Koebañ (3:1-12)

Ama Mädräm Ama Mär Ngät Ama Unmem Na Ngät Nismäne (3:13-18)

Ama Rhonsävät Iva Qale Ut Tet Nasot Ama Ivätki At Kärhong (4)

Ama Rhonsävät Bä Ba Ama Qärhongbärharha Qärrarhani I Qaku Rha Mualat

Maräkt Sävät Arhani Ama Ruvek (5:1-6)

Maosmaos Na Ama Enge Na Ama Sämaqrot (5:7-20)

Ma Jems Ka Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanakt Päm Da Ama Judaqäna

¹ Aingo ma Jems di ama latka na ngo vä ma Ngämuqa qä nä ma Engeska ma Jisas ma Kraisi ina rem.

Dä ngut säm sävät a ngän ama ngärhäqyisem da unbem ama enep nävät ama Judaqäna qärrarhani i sa vräs däm ngän bät ama ivätki moe nage ama märänga. Nguat tes pät ama märmärgem sagem ngän moe.

Ama Siqutsiqut Sävät Angän Gatnanakt

² Gua ruavek, mamär iva ngäni qok bä va märmär gem ngän masirhat toqoräkt i ama märän maos maos ngät dän bät a ngän ³ inguna ngänät dräm i ama siqutsiqut sävät angän gatnanakt di nak pa ngät tualat sä ngän iva ngänät mair ma ama qrot mauu. ⁴ Dä mamär iva ngänit tares pät iangärhäkt ama lat angärha rhäng iva ngät dän masirhat ivakt iva ngän diva sräp ngän dä va mamär na ngän näkt pa qaku ngän natläk nani guani.

⁵ Ngakt bä aung nävät a ngän di qaku qat dräm ma Ngämuqa aa snängaqa i nani a qa iva iaqäkt ka rhualat toqor mäniekt di mamär iva qä nän ma Ngämuqa qärakni i qat dräm gat tuqunäga masirhat mamär bä ba ama ruvek moe dap kaku qat don da. Dä va qa rhatnärhäm ga. ⁶ Sokt di mamär iva qä nän nävät ama qatnanakt dap pa qaku aa snängaiom ama udiom inguna iaqäkt kärak i aa snängaiom ama udiom di qa rhoqor ama vaegi vä garäska qärakni i ama laurqi qi nän mä qi imono inamuk. ⁷ Ama ruqa rhoqoräkt di

qaku mamär iva qä natmu aa snäng iva qä rha guani nage ma Engeska ⁸ grekt i qa di aa snängaiom ama udiom bä ama inirqi na qa vät aa iar moe.

⁹ Mamär iva ama qatnanaktpämgä ama tlä qa diva märmär gem ga inguna ma Ngämuqa qat tu aa snäng i qa di ama moräs na qa. ¹⁰ Dap mamär iva ama qärhongbärhaqa diva märmär gem ga grekt i ma Ngämuqa qä säm ama gaini na qa inguna qa diva qäbäs na qa rhoqor ama mran angät ngualäñgualañ gärangätni i ngät dräm gäbäskäbäs na ngät. ¹¹ Inguna ama qunäga di nga qät sek mes sa aa qärnaqi ama mor qi dä qä qek pät ama mran angät ngualäñgualañ dä arharpus na ngät pät ivät bä rhäktäksot na angät murhämeska. Di qosaqi rhoqorne iva qäbäs na ama qärhongbärhaqa nämät aa lat moe.

¹² Märmär ge iaqäkt karak i qat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron inguna ngakt bä sa qa män näva ama siqutsiqut angät tpäs diva qä rha ama qäbautki na ama iar qäaraktni i ma Ngämuqa sa qa mumänaris iva qä von iarhakt kärerhae i arha snäng bät a qa rhäm gi.

¹³ Qale aung gä namärhamän grekt bä qat don säda ama siqutsiqut angärha ron i aingo di ma Ngämuqa qä siqut na ngo iva ngua rhualat na ama vuini inguna qaku mamär vät aung iva qä siqut nä ma Ngämuqa iva qa rhualat na ama vuini dä qosaqi ma Ngämuqa di qoki sa qaku qä nasiqut na aung doqoräkt. ¹⁴ Sökt di ama ruvek asägäk asägäk tat don säda ama siqutsiqut angärha ron iva rha rhualat na ama vuirhong di nävät arhä snängaqa maräkt toqoräkt i qä rhoer nanokt ta dä qä rhartäm sä rha. ¹⁵ Bä nga rhoqoräkt i arhä snängaqa qä rhartäm sä rha masirhat diva qä sa ama vuini bä va ama vuini di nga rhoqoräkt i ama mor ini mamär diva ini ngät dän sa ama tñäpki.

¹⁶ Gua ruavek kärerhani i gua snäng bät a ngän masirhat, paris ngäni iras täm mes. ¹⁷ Ama vänbon moe qärangättni i ama mär ngät dä maräkt na ngät di arhar sä ngät na rhävuk nage ma Ngämuqa iaqäkt karak i sa qa säm ama neraqa asägäk asägäk moe mät ama leqäs. Sökt di ma Ngämuqa di qaku qa rhoqor iarhongäkt kärqärhong i sa qa säm irhong gärqärhong i irhong ngät dräm ngärhit kutsasorhane inguna qa di nak kaku qät kutsasorhane. ¹⁸ Bä varhäm aa snängaqa maräkt di qa sa ut nävät aa enge na ama engätki. Bä nga rhoqoräkt di ut toqor ama narhoer ngät ama gavam nämäni ama ma Ngämuqa aa sämsäm moe.

Mamär Iva Ut Nari Ama Enge Dä Ut Tet Parhäm Ngät

¹⁹ Gua ruavek kärerhani i gua snäng bät a ngän masirhat, mamär iva qunäga vät a ngän mamär sävät tom däkt. Ama ruvek moe asägäk asägäk di mamär iva rhit lir tat nari dap pa qale rhit lir tat tamän. Bä qosaqi va qale rhit lir tir qur ²⁰ inguna ama ruvek arha uraqi di qaku qit sa ama räkt ngät ama lat kärangättni i ama mär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong. ²¹ Dä soknga qale ngän natmualat na ama lat ama vu ngät bä sävät ama vuirhong moe dap kinak ngäni säm ama gaini na nas bä va ngäni rha ama enge qärangättni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät pämgän. Iangärhäkt ama enge di mamär vät a ngät iva ngä rhumaiar na ngän.

²² Nak mamär iva ngän det parhäm ama enge dap pa qale ngänät nari ngät sae. Ngakt bä sökt ngänät nari ama enge di nak ngäni iras täm mes. ²³ Inguna ngakt bä aung gat nari ama enge dap kaku qat tet parhäm ngät di qa rhoqor ama ruqa qäarakni i qät lu mamär na aa saqongait pa ama rhitlunaspämgä. ²⁴ Iaqaäkt ama ruqa qat lu nas mamär va ama rhitlunaspämgä näkt nasot i qat tet nae dä rät pät a qa masägos na aa saqongait bä qaku qat dräm i it toqor mäniekt. ²⁵ Sökt di iaqäkt karak i qat lu mamär va ama muräkt ama rhäkmamär

ngät kärangätni i ngärhit bon da ama isiska dä qosaqi qat mair mauiu ma ama grot dap kaku qat nari ama enge näkt rät pät a qa na ngät dap kinak kat tet parhäm ngät diva märmär gem ga grekt bā qat tualat toqoräkt.

²⁶ Ngakt bā aung di qat tu aa snäng i ama räktka na qa ama ruqa dä ma Ngämuqa aa saqong dap kaku qat turäkt mamär ta aa qoebännga di qā iras tām mes näkt tak täkt ama ruqa aa iar na ama ansäs sage ma Ngämuqa di ama määmäñini na ngät. ²⁷ Ama iar na ama ansäs kärangätni i ama qumärqumär ngät dä ama mär ngät mamär dä ma Ngämuqa ama Ngätmamäk aa saqong di rhoqortäqyia, mamär iva urhit lu vät ama säbotta dä ama evop ama maqos ta rhoqoräkt i qale rha da arha tläqa aa ron. Dä qosaqi va urhi arñis na nas nae näda ama lat ama vu ngät ngärha ron bät ama ivätki.

2

Qale Urhit Täksäne

¹ Gua ruavek, aingän gärrarhae i ngänät nanakt na aurha Engeska ma Jisas ma Kraiskärakni i aa murhämeska ama mor qa masirhat mamär, qale ngän du angän snäng sävät ama ruvek arhä mämairimek toqoräkt i ngän dualat sä rha. ² Inguna ngakt bā ama ruqa sa aa murhämeska dä ama boi ama mär ngät di qat dän sä mänguräp mä ngän dä qosaqi ama tläqa sa aa boi ama vu ngät di qat dän sagem ngän ³ dä ngäni qutdrir sage iaqäkt kärak i sa ama mär ngät ama boi dä ngän damän doqortäqyia, “Ngia rhuqun därhe va ama mär äs ama mämugunäs” dap ngäni goar na ama tläqa i, “Ngia rhair taerhämuk” ura “Ngia rhuqun säng gua qar” ⁴ di rhoqoräkt di sa ngän matnävämne mänguräp mä iom dän ngän datnävämne na ama snängaqa ama vu qa.

⁵ As ngäni nari, gua ruavek i gua snäng bät a ngän masirhat, nak ngätki i ma Ngämuqa qa armeng dä qärrarhani ama tläkt vät ama ivätki ivakt iva ama qärhong bät a rha da arhä qatnanakt angärha ron bā qosaqi va rhi rha ma Ngämuqa aa Muräktpäm gärrangätni i qa mumänaris na ngät iva bā bā iarhakt kärarhae i arhä snäng bät a qa. ⁶ Sökt di sa qaku ngän gutdrir sage ama tläqa. Dap ama qärhongbärharha di nak kärarhae iarhakt i rhat dräm dat don ngän dä qosaqi rhat tu ngän ba ama muräkt. ⁷ Bā qosaqi rha di iarhakt kärarhae i rhat tamän mava na ama mär qi ama ngärhipki i ma Jisas ma Kraiskärakni i rhat tes ngän na qi.

⁸ Ngakt bā va ngän dualat parhäm ama muräkt ama vit na ngät kärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor gre i gia snäng bät a nas” di rhoqoräkt di sa ngän dualat mamär. ⁹ Sökt di ngakt bā ngänit täksäne di rhoqoräkt di sa ngän dualat na ama vuini dä ma Ngämuqa aa Muräkt di ngä rhäksärhäm ngän i sa nguna ngän betäkmät na ngät.

¹⁰ Aung gärrakni i qat tet mamär varhäm ama Muräkt moe sökt di qä nänbetäkmät na ama sägäni nāmäni ngät di mamär iva rhi rhäksärhäm ga nävät ama Muräkt moe. ¹¹ Inguna iaqäkt kärak i qa goar toqortäqyia, “Qale ngi qavatnävätlägut” di qosaqi qa goar i, “Qale ngi veng.” Ngakt bā qaku ngi qavatnävätlägut sökt di ngi veng di rhoqoräkt di sa ngia anbetäkmät na ama Muräkt.

¹² Dä soknga mamär iva ngän damän dä va ngän dualat toqor iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa va qa rhatnävämne na rha na ama muräkt kärangätni i ngärhit bon da ama isiska. ¹³ Inguna ma Ngämuqa diva qa rhatnävämne dap pa qaku aa anga lavuqi sävät iarhakt kärarhae i rhat tatnävämne dap kaku arhä anga lavuqi sävät arhani. Sökt di ngakt bā urhit lavuqi na arhani dä qosaqi ma Ngämuqa diva qa rhatnävämne na ut na ama lavuqi.

Ama Qatnanakt Kärangätni I Qaku Angärha Anga Gavam Di Ama Nöp Ngät

¹⁴ Gua ruavek, nga mamär iva aung Gä qoaräs i qa di aa anga qatnanakt sokt di qa di qaku aa anga gavam nävät a ngät? Di nga mamär iva ama qatnanakt toqoräkt ngä rhumaiar qa? ¹⁵ Ngakt bä ama qatnanaktpämgä ura ama qatnanaktpämgä di qaku aa anga boi ama mär ngät bä qat dräm gät läk nani ama tmäs ¹⁶ dap akni nävät a ngän di qä qoaräs na qa i, “Ngia rhes sa ama märmärgem i nak kop mamär na nge” dap kaku ngit bon ga rhä iarhongäkt kärqärhong i qät läk nani irhong bä ba aa släqyige dä mänia? Nga mamär toqoräkt? ¹⁷ Bä äkt i iaqäkt kärak i aa qatnanakt di sokt ngät maräkt dap kaku angärha anga gavam di ngät di nak kop ama nöp ngät.

¹⁸ Nguaräm bä aung Gä qoaräs toqortäqyia, “Ainge di gi qatnanakt dap aingo di gu gavam.”

Sokt diva ngua rhuvät pät a qa i, “Mamär iva ngi qur a ngo rhä gi qatnanakt sañis nä gi gavam dä va ngo diva ngu qur a nge rhä gu qatnanakt nävät gu gavam.” ¹⁹ Ngänät nanakt i ma Ngämuqa di sokt ama sägäk na qa di ngän dualat mamär toqoräkt. Sokt di qosaqi ama iaus di ngät nanakt toqoräkt dä värvar vät a ngät!

²⁰ Ama däädänga na nge, nga nani a nge iva ngu qur a nge i ama qatnanakt sañis na ama gavam di ama mäñmäñini na ngät? ²¹ Nga sa qaku ma Ngämuqa qa mes aut mamäk ma Abraham i ama räktka na qa nävät aa lat toqoräkt i qa von da aa emga ma Aisak pät ama laiqa na ama vodämes? ²² Ngäni lu i aa qatnanakt di ngät däqäm nävät aa lat bä nävät aa lat dä sa rhäkmamär na aa qatnanakt. ²³ Dä sa rhäkmamär toqoräkt nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia, “Ma Abraham gat nanakt nä ma Ngämuqa bä ma Ngämuqa qa mes ka i ama räktka na qa inguna nävät aa qatnanakt.” Dä qosaqi ma Ngämuqa qa mes ka i aa ruaqa na qa.

²⁴ Rhoqoräkt di mamär iva ngäni lu i ma Ngämuqa qat tes ama ruqa i ama räktka na qa nävät aa lat dap kaku sokt nävät aa qatnanakt. ²⁵ Dä qosaqi ut dräm i ama qavat ki ama evopki ma Rahap di qi ama rätkki na qi dä ma Ngämuqa aa saqong nävät arha lat toqoräkt i qia är sa ama qasesiom nage ama Judaqäna dä qia rhäk na iom nae ma ama up.

²⁶ Inguna rhoqor ama släqyige qärqige i qaku ige angät anga kloqaqa di ama nöp ige di qosaqi ama qatnanakt kärangätni i qaku angärha anga gavam di ama nöp ngät.

3

Mamär Iva Ut Turäkt Mamär Ta Aut Koebän

¹ Gua ruavek, mamär iva qale anga rhäqäp na rha nävät a ngän diva ngän namän i ama ruvek iva rhi su arhani ama ruvek inguna ngänät dräm i aiut kärarhae i urhi su arhani na ama engätkki nage ma Ngämuqa diva qa rhatnäväme na ut ma ama grot pa arhani ama ruvek arhä väs. ² Inguna ut moe di ut dräm urhit säp pasägos dä ngakt bä aung di qaku qät säp nävät ama enge qärangätni i qat tamän bät a ngät di qa di sa rhäkmamär na qa bä qosaqi mamär vät a qa iva qat turäkt ta aa släqyige moe.

³ As ngäni lu ama siqutki rhoqortäqyia, i ngakt bä u rhu ani mät ama hos aa vämgä ivakt iva qat tet sa äkt i nani a ut iva qat tet sae di nävät ini diva mamär vät a ut iva ut turäkt ta aa släqyige moe. ⁴ Dä qosaqi ngän du angän snäng sävät ama mlaus ama mor ngät masirhat kärangätni i ama laur ngärhi nän mä ngät di mamär vät ama ruqa iva qat turäkt täm ngät na ama palangige ama gaini nä ige mamär sa äkt i nani a qa iva ngät tet sae. ⁵ Dä qosaqi ama qoebänqa

di qa di ama gaini na äm ama qäväläm mäni ama ruqa aa släqyige sokt di nak mamär vät a qa iva qat tamän na ama ansänas sävät arhong ama mor irhong masirhat.

As ngäni lu i ama etki ama mor qi na ama mran gärangätni i qek pät a ngät di mamär vät a qi iva qia rhang nävät ama gaini nä ini ama mudämini! ⁶ Dä ama qoebännga di ama mudämini qärqäni i rhäqäp ini na ama lat kärangätni i ama vu ngät. Qa di qa e mäni aut släqyigleng i qä slava na aut släqyigleng moe bä qat tudäm bät iarhongäkt moe vät aurha iar. Bä ianiäkt ama mudämini di ma Sämgä qat tudäm ini. ⁷ Bä ngätki i ama släkt dä ama isäm moe vät ama ivätki bä mät ama leqäs näkt ama ngätdäqämirhong moe näp garäska di mamär vät ama ruvek iva rhit sämbulap täm ngät bä qoki sa rhat täqäne dä mamär toqoräkt ⁸ sokt di qaku mamär vät aung iva qat turäkt ta aa qoebännga. Qa di ama vu qa qarakni i qaku mämae vät a qa qarak i qosaqi rhäqäp ka na ama qänong ama qrot ngät.

⁹ Urhi nänsäs na aut koebañ sage aut Ngämuqa qarakni i aurha Engeska dä aut mamäk na qa dä qosaqi ut tamän mava na qa sävät ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa säm a rha rhoqor nas. ¹⁰ Nämät ama vämgä ama sägäkt di ama ansäs näkt ama märhamän mava di ngä moe ngät dän nämät ki. Gua ruavek, nak kaku maräkt toqoräkt. ¹¹ Nak nga ama mär qi ama rigi näkt ama valak mät ki ama rigi di em moe di vukpuk sä em nämät ama qotnaqoanga ama sägäk? Nak kaku! ¹² Gua ruavek, ngu lu i nga mamär vät ama gosaqi iva qi sa ama olip ura ama qaulige na ama wain iva ige ngärhi sa ama gosaqi at gavam? Nak kaku mamär! Bä qosaqi qaku mamär vät ama qarhopka na ama rigi ama valak mät ki iva qä von da ama mär qi ama rigi.

Ama Mädräm Ama Mär Ngät Kärangätni I Ngät Dän Na Rhävuk

¹³ Nga aung nävät a ngän di aa mädräm ama mär ngät dä qosaqi qunäga vät a qa mamär? Di iaqäkt di mamär iva qä säm ama gaini na nas dä nävät aa mädräm ama mär ngät diva qat tualat na ama mär ngät ama lat. ¹⁴ Sokt di ngäkt bä aingän di ama vu da angäna ron masirhat sävät arhani ama ruvek arhä mämairimek dä ngän du angän snäng bäm mes iva ngäni sek sä nas dä qale ngän namärhamän i ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät na ngän. Inguna rhoqoräkt di qaku ngän det mamär varhäm ma Ngämuqa aa engätki. ¹⁵ Rhoqoräkt di nak kaku ama mädräm ama mär ngät i ngät dän na rhävuk nage ma Ngämuqa dap kinak iarhongäkt di ama ivätki at käni dä ama ruvek arhä snängaqa dä arhä släqyige angät käni dä ama iaus nämäni ma Sämgä angät käni. ¹⁶ Inguna nga rhoqoräkt i ama ruvek di ama vu da arha ron masirhat sävät arhani ama ruvek arhä mämairimek dä rhit sek sä nas diva ama inirqi masirhat mänguräp mä rha dä va ama vuirhong ngät dän masirhat e.

¹⁷ Sokt di ama ruvek kärarhani i ama mädräm ama mär ngät na rhävuk di ngärhi rhoer nanokt ta diva rhat tet mamär sokt parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. Arha enge dä arha lat diva ngät dräm ngärhit säm ama bulap mänguräp ama ruvek. Dä sa rha rhäkmu na nas iva rhat tu arhä snäng mamär sävät ama enge qarangätni i ama mär ngät bä ama engätki na ngät. Arha lat kärangätni iva rhat tualat na ngät diva na ama lavuqi bä va ngärhit sa ama märirhong. Ama ruvek kärarhani i ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät diva qaku rhi natäksäne. Dä qosaqi rha diva ama ruvek kärarhani i ama engätki na rha da arha enge dä arha lat angärha ron. ¹⁸ Dä iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama bulap dä na ama lavuqi mänguräp ama ruvek diva rha rhäranas na ama räkt ngät ama lat mänguräp mä rha moe.

4

Ama Enge Na Ama Rhonsävät Säväät Iomäkt Iva Ngän Det Parhäm Ama Ivätki At Kärhong

¹ Ngu lu agiqa qat täranas na ama märän dä ama ulaqi mänguräp mä ngän? Rhoqoräkt dinguna angän snängaqa ama vu qa qä rhartäm sä ngän sämät ama vu ngät ama lat. ² Aingän di nani a ngän nä guarhong sokt di qaku mamär vät a ngän iva ngän narha irhong. Dä soknga ngäni veng. Dä ngäni alek arhong sokt di qaku mamär vät a ngän iva ngän narha irhong. Dä soknga ngäni arhäktgyäm sä ne dä ngänir qur ne. Ngänit läk dinguna qaku ngäni nän nani iarhongäkt nage ma Ngämuqa. ³ Sokt di rhoqoräkt i ngäni nän di qaku ma Ngämuqa qät bon ngän inguna qaku ngäni nän maräkt. Sa ngäni nän nani guarhong ivakt iva nasot dä va ngän det parhäm angän snängaqa ama vu qa sä irhong.

⁴ Aingän ama ruvek kärarhae i ngäni qavatnävätlägut, nga qaku ngänät dräm i ngäkt bä ngän det nasot ama ivätki at kärhong di nak ngäni arhäktgyäm sä ne ngän nä ma Ngämuqa? Bä äkt i auge qarak i nani a qa iva ama ivätki arha ruaqa na qa di qat ualat sä nas iva ma Ngämuqa aa ik na qa. ⁵ Ngäktki i Ngämuqa aa enge di ngät tamän säväät a qa rhoqortäqya, "Ma Ngämuqa qa mu ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa väm ut ivakt iva qat däqäm bäm ut. Dä nani ma Ngämuqa masirhat iva iaqäkt kat tatnärhäm ut iva ut snäng bät ma Ngämuqa mamär." ⁶ Sokt di ma Ngämuqa qät nän säväät a ut mamär masirhat näväät aa lavuqi ama mor qi. Rhom däkt di varhäm aa enge qarängätni i rha säm a ngät kärängät i ngät tamän doqortäqya,

"Ma Ngämuqa di qat tair särha ama ruvek kärarhani i rhat tair na nas dap kät bon da ama nän säväätki sage ama ruvek kärarhani i rhit säm ama gaini na nas."

⁷ Dä soknga mamär iva ngäni vodäm mes iva qale ngän bä ma Ngämuqa aa rem. Dä mamär iva ngänät mair särhä ma Sämgä dä va qa ang masirhat nämät ngän. ⁸ Mamär iva ngän det sage ma Ngämuqa dä qa diva qa rhän sa glaqot na ngän. Ngäni qumär angän däkt, aingän ama ruvek kärarhae i ngän dualat na ama vuirhong. Dä va ngäni qumär angän mungäsnäng, aingän ama ruvek kärarhae i angän snängaiom ama udiom. ⁹ Ngänit don nas dä va ngänit nok na ama iräski. Qale märmär gem ngän dap kinak pa airäs ngän. Mamär iva angän märmärgem diva bok däm ngät mas. ¹⁰ Mamär iva ngäni säm ama gaini na nas pä ma Engeska ma Ngämuqa aa rem dä va qä sämamor na ngän.

¹¹ Gua ruavek, kale ngän natmärhamän mava na arhani ama ruvek. Auge qarak i qat tamän mava na ama qatnanaktpämga ura qat tatnävämmne na aa ruaqa di nak kat tamän mava nä ma Ngämuqa aa Muräkt dä qosaqi qat tatnävämmne na ama Muräkt. Ngäkt bä ngän datnävämmne na ama Muräkt di nak kop ama matnävämmnenarha na ngän dä qaku ngän det parhäm ngät.

¹² Qop sokt akni qa e i mamär vät a qa iva qä von da ama muräkt sage ama ruvek dä qosaqi mamär vät a qa iva qat tatnävämmne na rha. Sokt ka di mamär vät a qa iva qa rhumaiar ama ruvek dä qosaqi qä sangäm na rha. Dä aingän di ngän du angän snäng i guavek koe na ngän i mamär vät a ngän iva ngän datnävämmne na arhani ama ruvek?

Qale Ngän Damän Na Ama Ansänas Säväät Iarhongäkt Kärqärhong Iva As Ngän Dualat Nä Irhong Nasot

¹³ As ngäni nari i qaku mamär iva ngän damän doqortäqya, "Rhäqyerhäkt ura vanaia diva aiut u rhet bä säväät tos täkt ama ivärhäs ura säväät iosäkt ama

ivärhäs bā va qali lut e vāt anga quiaqa dā va urhi vodām bāt guarhong bā va urhi rha ama ligār masirhat”¹⁴ dap kaku ngänät dräm i agirhong diva irhong ngā rhāranas panaia inguna qaku ngänät dräm sāva angän gamās. Aingän di ngän doqor ama butbutki qāraktni i vuk sā qi vāt ama qot ām ama qävälām näkt nasot dā qābās na qi.¹⁵ Dap kinak mamär iva ngän damän doqortäqyia, “Ngakt bā ut dāqām ura ut tualat toqor mäniekt di mamär iva ut tualat toqoräkt sokt parhām ma Engeska ma Ngämuqa aa snāngaqa maräkt.”¹⁶ Sokt di rhäkt di nak ngän dāmän nävāt ama ansānas. Ama enge moe rhoqoräkt di ama vu ngät.¹⁷ Bā nga aung gārakni i qat dräm ama räkt ngät ama lat kārängättni i mamär iva qat tualat na ngät sokt di qaku qat tualat na ngät di nak sa aa vuini ianiäkt.

5

Ama Enge Na Ama Rhonsävät Sävat Ama Qärhongbärharha

¹ As ngäni nari, aingän ama qärhongbärharha, mamär iva ngänit nok dā va ngän duqaiä masirhat inguna ama märānga ama mor qa di qat dän bāt a ngän.² Angän mämägän di ama mämämäni na ngät inguna sa säkt tām ngät dā angän boi di ama mämämäni na ngät inguna ama gārhañ sa ngä mäs ngät.³ Dā angän ligār masirhat di ama mämämäni na ngät inguna ama urunga sa qa slava na ngät. Iaqäkt ama urunga di qā sameng sävāt ama rhäksärhäm iva ngäni rha ngät pāt angāna lat angät tpās kārängättni i angāna snāngaqa ama mor qa nani guarhong masirhat ba nas. Dā qosaqi qa diva qa rhoqor ama mudäbäs kārqosni i äs ngät tās angän släqyiglang. Aingän di sa ngän dugemne na ama mämägän mavāngam bā ba nas pāt tangät täkt ama dāngdāngini na ngät ama qunäng.⁴ As ngäni lu i ama latta qārarrhani i sa rha arhäktgyäm bāt angāna et arhā rhitsek kārängättni i ngāna iras dap ngän sangar a ngät di ngärhi sameng mamär irhäm ngän. Dā qosaqi ama latta arhā näknok di sa ma Engeska na ama qrot moe qa nari ngät.⁵ Aingän di sa ngänät dāqām bāt ama ivätki sa ama mämägän dā sa ngän dualat na ama lat na ama mungäsäng ba nas. Aingän di ngän doqor ama bulmakaqāna qārängättni i sa rha märmor ngät na ama tmäs bā äkt i sa qorhäs iva rhi veng ngät bā qosaqi qorhäs iva ma Ngämuqa qa sangäm na ngän.⁶ Aingän di sa ngän däksärha arhani ama ruvek dā sa ngän beng ama räkt ta ama ruvek. Bā rha di sa qaku mamär vāt a rha iva rhat mair särhäm ngän.

Qale Ngän Ma Ama Qrot Sa Ama Bulap Da Ama Märän Angärha Ron

⁷ Gua ruavek, bā nga rhoqoräkt dā mamär iva qale ngän sa ama bulap bā dāngdäng iva ma Engeska qa rhän. Mamär iva ngän du angän snäng sävāt ama latka vāt aa lat i qale qa mauiu sa ama bulap nani ama märän bäm ngät ama tmäs nävāt ama ivätki bā dāngdäng i ngärhit ta ama narhoer ngät ama soeng näkt ama dāngdängini na ngät ama soeng.⁸ Qosaqi ngän di mamär iva qale ngän sa ama bulap bā va ngäni sämaqrot na angän gatnanakt inguna sa qorhäs iva ma Engeska qa rhän.⁹ Gua ruavek, kale ngän damängus sävāt arhani ama ruvek i varis ma Ngämuqa qā namatnävämne na ngän. As ngäni lu i ama matnävämne na qā qorhäs iva qa rhän i rhoqor qre i sa qat mair ge ama tmongi.

¹⁰ Gua ruavek, nga rhoqoräkt i ngän du angän snäng sävāt ama vämginarha mudu qārarrhani i sa rha märhamän nävāt ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki di mamär iva ngäni lu ama siqutki sävāt ama ruvek kārarrhani i rhat mair ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron.¹¹ Dā ut dräm i ama modämne nga e sävāt iarhakt kārarrhae i rhat mair ma ama qrot. Sa ngän

nari sävät ma Jop mudu i nga rhoqoräkt i qale qa ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron bä nasot dä ma Ngämuqa qa mualat mamär bä ba qa. Nävät tom däkt di ut lu i ma Ngämuqa di aa snäng bät a ut masirhat dä qosaqi rhäqäp ka na ama lavuqi.

¹² Gua ruavek, ama moräsnaäm di rhoqortäqyia, rhoqoräkt i ngäni qoaräs iva ngän dualat nä guani dä va qale ngän namusärhämes nävät anga muräkt na rhävono dä qale ngän namusärhämes nävät anga muräkt nämäni ama ivätki bä qosaqi qale ngän namusärhämes mavängam. Dap kinak pa sokt ngäni qoar i, “Va ngua rhualat toqoräkt” ura va ngäni qoar i, “Va qaku ngu namualat toqoräkt.” Bä nga rhoqoräkt dä va qaku ma Ngämuqa qä namatnävämne na ngän.

Ama Nän Na Ama Qatnanakt

¹³ Ngakt bä qale aung nävät a ngän da ama märän angärha ron dä mamär iva qä nän sage ma Ngämuqa. Ngakt bä qale aung da ama märärgem angärha ron dä mamär iva qät tong na ama mabu na ama ansäs. ¹⁴ Ngakt bä aung nävät a ngän di aräm ga dä mamär iva qä rhäkne nani ama morta bä ba ama qatnanaktpämda ivakt iva rhi nän sävät a qa. Dä va rhi vrit na ama oel vät a qa nävät ma Engeska aa ngärhipki. ¹⁵ Dä ama nän na ama qatnanakt diva ngä rhumäräs pät iaqäkt ama rämgivärhaqa dä ma Engeska diva qa rhäranas na qa nämäni lai. Dap ngakt bä qa mualat na anga vuini dä va ma Ngämuqa qä qyiradeng nä ini.

¹⁶ Dä soknga mamär iva ngäni sameng irhäm mes sa angäna vuirhong ak dä ak na ngän dä va ngäni nän sävät a ne ivakt iva ngäni rha ama mumäräspät. Ama räkt ka ama ruqa aa nän di ngät tualat na ama qrot masirhat. ¹⁷ Mamär iva qunäga vät a ut i ma Elaija di ama ruqa rhoqor ut i sa qa nän ma ama qrot iva qale anga suigi qi nasäp pät ama dävauqo ama qoeo dä ama ngärhäqyet da sägäkt ama eqoan. Dä qaku anga suigi qia säp pät ama ivätki vät iangärhäkt ama rhodäm. ¹⁸ Bä nga nasot dä saqi as ka nän dä ama suigi qia säp samäk nämät ama leqäs bä saqi ama ivätki qia sa ama namuirhong.

¹⁹ Gua ruavek, ngakt bä aung nävät a ngän di sa qa met gläius nä ma Ngämuqa aa engätki näkt akni qä evär däm ga inamuk ²⁰ dä mamär iva iaqäkt diva qunäga vät a qa i rhoqoräkt i qat dän sä iaqäkt ama ruqa qarak i qa met gläius säda ama vuirhong angärha ron diva qa rhumaiar aa iar nämät ama tñäpki bä ma Ngämuqa diva qosaqi qä qyiradeng na ama rhäqäp nä irhong aa vuirhong.

Ma Pita 1

Ama Rhäväksäs

Ama ngangga ma Pita qa sām bā rhakt tākt ama abuk. Bā qa sām iva sage ama ruvek kārārhani i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām da i qosaqi sa vrās dām da nage ama mārānga bā qale rha i ama nañista na rha vāt ama ngārhatt ma Pontus dā ma Galesia dā ma Kapadosia dā ma Esia näkt ma Bitinia.

Ma Pita qat tamān masirhat sāvāt ama qatnanaktpāmda iva rhat tualat toqor māniekt da ama mārān angārha ron. Dap kosaqi qā su rha sāvāt ama qatnanaktpāmda arhā snāngaqa näkt kāt bon da rha ama rhodrāp maos maos. Näkt ka qoar i nāvāt aa enge sāvāt ama mārān dā qāt sām sāvāt ma Ngāmuqa aa ñāmsāvātki ama engätki na qi mamār.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ama Ansäs Sage Ma Ngāmuqa Nāvāt Aa Ñāmsāvātki Dā Aa Mumaiar (1:3-12)

Mamār Iva Ama Qumārquārta Mamār Na Ut Sa Aurha Lat Moe (1:13-5:11)

Ama Rharimini Sāvāt Takt Tākt Ama Abuk Nage Ma Pita (5:12)

Ama Dāngdāngini Na Ngāt Ama Enge Na Ama Märmärgem (5:13-14)

Ma Pita Qa Sām Ama Märmärgem Sage Ama Judaqāna Qārārhani I Sa Vrās Dām Da

¹ Aingo ma Pita di ma Jisas ma Kraiss aa ngangga na ngo

dā ngut sām sāvāt a ngān gārārhae i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām ngān i qosaqi sa vrās dām da nage ama mārānga bā qale rha i ama nañista na rha vāt ama ngārhatt ma Pontus dā ma Galesia dā ma Kapadosia dā ma Esia näkt ma Bitinia.

² Varhām ma Ngāmuqa ama Ngātmamāk aa snāngaqa mudu dā qa arñis na ngān sagem mes nāvāt ama Qloqāqa ama Qumārquārqa. Rhangāt tākt ama lat divakt iva ngānit pās ma Jisas ma Kraiss aa rhāng mamār dā va rhi vrit na aa biaska vāt a ngān.

Mamār iva qale ma Ngāmuqa aa ñāmsāvātki dā aa bulap masirhat gem ngān.

Ma Ngāmuqa Qat Tualat Sā Ut Iva Ut Dāqām Da Ama Qatnanakt Ama Ngātdāqām Ngāt Angārha Ron

³ Mamār iva urhi nānsās sage ma Ngāmuqa qaraki i aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mamāk! Qa di sa qa mārānas nā ma Jisas ma Kraiss nāmāt ama tñāpki dā nāvāt aa lavuqi ama mor qi di qa mualat sā ut iva ama iarās na ut bā va ut dāqām iva sāda ama qatnanakt angārha ron gārāngātni i ama ngātdāqām ngāt. Bā äkt i qali lut sa ama qatnanakt ama qrot ngāt iva nani ma Ngāmuqa aa modāmne. ⁴ Aa modāmne qarāngātni iva as mirhup dā va urhi rha ngāt di qaku mamār iva qābās na ngāt dā va mamār na ngāt mas dap pa qaku ngā naqutsasorhane. Ma Ngāmuqa di qat sangar a ngāt mamār bā ba ngān da ama usāpki arha ron.

⁵ Ma Ngāmuqa aa mumaiar diva vuk sā ngāt sāda eraqi vāt ama dāngdāngini na qa ama qunāga dā ma Ngāmuqa aa qrot diva ngārhit lu vāt a ngān nani a ngāt nāvāt angān gatnanakt. ⁶ Bā äkt i nāvāt iangārhäkt angān gatnanakt dā sa qale ngān na ama märmärgem i nāma dā vāt ama qävälām ama qot ām bā sa ma Ngāmuqa qa rhares iva qale ngān da ama mārān maos maos angārha ron ⁷ ivakt iva ngārhi siqut na angān gatnanakt māni ma Jisas. Angān gatnanakt di ama vit na ngāt masirhat pa ama gol angāt tpās kārāngātni i mamār vāt a

ngät iva qäbäs na ngät. Bâ nga rhoqoräkt i angän gatnanakt di sa rha siqut na ngät bâ rhäksot toqor ama gol mät ama mudäbäs dä nasot dä va ma Ngämuqa qa sek sä ngän na ama murhämeska näkt ama qutdrir toqoräkt iva evär dä ma Jisas ma Kraiss.

⁸ Nämä dä sa qaku ngän lu qa sokt di angäna snäng bät a qa. Dä qosaqi qaku ngänät lu qa rhäkt sokt di ngänät nanakt na qa bâ märmär gem ngän masirhat dä ngäni qok bâ rhom däkt di qaku mamär vät aung iva qä rhäväkt sä äm mamär ⁹ inguna ma Ngämuqa di qat tumaiaf ngän nävät iangärhäkt angän gatnanakt.

¹⁰ Dä ma Ngämuqa aa vämginarha qärarhani i rha sameng sävät iangärhäkt ama lat kärangät iva ngä rhän nasot di sa rhit näm mamär dä rhi snanbät närhä rhangät täkt ama mumaiar qärangät iva ngäni rha ngät nävät aa nämsävätki ¹¹ dä rhi siqut iva rhi räm nage ma Kraiss aa Qloqafa i qat tamän sävät auge iaqäkt dä vät agi rhodäm doqoräkt i sa qa sameng i ma Kraiss pa qa rhon säda ama märänga aa ron bä nasot dä va bä ba qa na ama murhämeska masirhat. ¹² Ma Ngämuqa qa qoar na rha i rha di qaku ama latta bä ba nas dap kinak ama latta na rha bä ba ngän na arha enge sävät iarhongäkt kärqärhong i sa rhat tamän bät irhong. Bâ rhäkt di arhani ama ruvek ti sameng sävät iarhongäkt sävät ma Kraiss da ama sameng ama mär ngät angärha ron nävät ama Qloqafa ama Qumärqumärqa qäarakni i sa ma Ngämuqa qa rhäk na qa inavuk näda ama usäpki arha ron. Iarhongäkt di qäqi ama enselqäna di nani a rha masirhat iva qunäga vät a rha mamär sävät irhong.

Ma Ngämuqa Sa Qa Armeng Däm Ut Ivakt Iva Ut Däqäm I Ama Qumärqumärta Mamär Nä Ut

¹³ Bâ nga rhoqoräkt dä sa mamär iva ngäni rhäkmü nä angän snängaqa iva ngän dualat na ama lat ma ama qrot dä va ngän du angän snäng mamär. Mamär iva ngänät nanakt ma ama qrot iva nävät aa nämsävätki diva ma Ngämuqa qa rhualat na ama märrhong bä ba ngän doqoräkt iva evär dä ma Jisas ma Kraiss. ¹⁴ Rhoqor ama rhoes kärarhani i rhat dräm dat nari nämät arhä mamäqiom di mamär iva qale ngänit päs ama snängaqa ama mor qa aa rhäng nani ama lat ama vu ngät toqor mudu rhoqoräkt i as kaku ngänät dräm ma Ngämuqa aa engätki. ¹⁵ Dap kinak mamär iva ama qumärqumärta na ngän mamär sa angäna lat moe rhoqor ma Ngämuqa qäarakni i ama qumärqumär qa mamär qäarak i sa qa mes ngän sagem mes ¹⁶ inguna ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqvia, "Mamär iva ama qumärqumärta na ngän mamär inguna aingo di ama qumärqumärqa mamär na ngo."

¹⁷ Näkt ngäkt bä ngän des ma Ngämuqa i angän mamäk na qa iaqäkt kärak i qat tatnävämmne maräkt parhäm ama ruvek asägäk asägäk arha lat dap kaku qät täksä guavek dä mamär iva ngänit kutdrir masirhat sagem ga rhoqoräkt i qale ngän de mäni ama ivätki rhoqor ama näñista. ¹⁸ Di mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qa rhäksasot a ngän nämät angäna lat kärangätni i ngät toqor angän mamäkkäna arha lat. Sa qa mualat toqoräkt di qaku na iarhongäkt kärqärhong i rhäktäksot nä irhong doqor ama gol ngä na ama silva. ¹⁹ Dap kinak ma Ngämuqa qa mumaiar ngän na ama vit na qa ma Kraiss aa biaska qäarakni i qa rhoqor ama sipsip ama rhoem ga qäarakni i qaku anga unit ura anga qävuiñi vät a qa qäarak i rhit bodämes na qa. ²⁰ Vät ama rharimini rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki dä qa muqunän bät ma Kraiss näkt koki vät ama dängdängini na ngät ama rhodäm dä qa vuk sä qa säda eraqi bä ba ngän ²¹ qäarakni i ngänät nanakt nä ma Ngämuqa inguna nävät a qa. Ma Ngämuqa qa märanas na qa

nämät ama tñäpki dä ma Ngämuqa qa von ga rha ama murhämeska bä nävät tangät täkt ama lat diva qoki ngänät nanakt ma ama qrot nä ma Ngämuqa iva nani aa modämne qarangätni iva ngä rhän nasot.

²² Sa angäna snäng bät a ne mamär inguna ngän gumär nas nävät iomäkt i ngänit päas ama engäkki arha rhäng. Bä äkt i mamär iva as angäna snäng bät a ne masirhat nävät ama snängaqa ama qumärqumär qa ²³ inguna ma Ngämuqa qa mualat sä ut iva ama iaräs na ut di qaku nävät ama gavämini qärqäni i mamär iva qäbäs nä ini dap kinak ka mualat sä ut iva ama iaräs na ut di nävät ama gavämini qärqäni i qaku mamär iva qäbäs nä ini. Bä rhäni rhäkt ama gavämini di ma Ngämuqa aa enge qarangätni i ngät däqäm gärangät i ama sok täm ngät. ²⁴ Aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ama släqyigleng moe di igleng doqor ama mran
dä igleng angät murhämeska moe di qa rhoqor ama mran angät
ngualänngualañ.

Ama mran diva säkt täm ngät
dä va arpus na ama ngualänngualañ sävät ivät

²⁵ dap ma Engeska ma Ngämuqa aa enge diva qale ngät ma ama sok täm.”

Bä rhangät täkt ama enge di ama sameng ama mär ngät karangätni i sa rha sameng na ngät bä ba ngän.

2

Ama Duiqa Qärakni I Ama Ngätäqäm Ga Dä Ama Qumärqumär Ta Mamär Ama Ruvek

¹ Mamär iva ngäni qyiradeng na ama lat moe qarangätni i ngät dän nävät iomäkt i ama vu da angäna ron bä sävät ama irasirhong moe. Dä qosaqi va qale ngän dualat sädä saqong. Näkt pa qale angän snängaqa ama vu qa sävät arhani arhä qärhong dä qosaqi va qale ngän damän mava na arhani ama ruvek. ² Dap mamär iva ngän doqor ama gokoqirhong iva nani a ngän masirhat na ama qumärqumär qa ama qloqaqa na qa ama qämuqa qärakni iva ngäni ir dä va ngäni rha ama mumaiar nävät a qa ³ inguna sa ngänät dräm ama märirhong nage ma Ngämuqa.

⁴ Ma Jisas di ama ngätäqäm ga ama duiqa qärakni i mudu iarhakt kärarhae i rhat dräm dit täk päät amä vät ta mer mä qa dap ka di sa ma Ngämuqa qa armeng däm ga bä qa di ama moräs na qa mamär da aa saqong. Bä nga rhoqoräkt i ngän det sage ma Jisas ⁵ di ngän maräkt di qosaqi ngän doqor ama dui ama ngätäqäm ngät bä ma Ngämuqa qät täk päät ama vätki ama qloqaqa na qi na ngän. Qat tualat toqoräkt ivakt iva ama qumärqumär qi mamär ama gulañgi na ama priskäna na ngän ivakt iva ngänit boda ama vodämes na ama qloqaqa qarangätni i ama mär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong nävät ma Jisas ma Krai. ⁶ Rhom däkt di äm doqor ma Ngämuqa aa enge qarangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“As ngäni lu i nguät tu ama duiqa e ma Saion gäarakni i ama qrot ama vätki
nagem ga qärak i qat sangar a qi moe
qärak i sa ma Ngämuqa qa armeng däm ga bä qa di ama moräs na qa
mamär da aa saqong
bä auge qärak i qat nanakt na qa diva qaku qä namusangärhäkt sä iaqäkt
ama ruqa.”

⁷ Rhak täkt ama duiqa di ama vit na qa masirhat bä ba ngän gärrarhae i ngänät nanakt nä ma Jisas dap iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt di rha rhoqor qärarhani i rhat dräm dit täk pät ama vät parhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Ama duiqa qärakni i mudu iarhakt kärarhae i rhat dräm dit täk pät ama vät ta mer mä qa di nak karak iäqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qärak i qat sangar a qi moe”

⁸ dä qosaqi

“ama duiqa qärakni iva vläktpläkt sa ama ruvek pät aa rhäng näkt ama duiqa iva rhit säp pät aa rhäng.”

Diva vläktpläkt sa rha vät aa rhäng dinguna qaku rhat tet parhäm ama enge sävät ma Jisas bä arha lat iangärhäkt di qoki ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa.

⁹ Sökt di aingän di ama ruvek na ngän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa armeng däm ngän gärrarhae i ama gulänqi na ama priskäna bä ba ama vitnaqa qärarhae i ama qumärqumär ta mamär ama sägärhae bä ba qa maräkt ivakt iva ngänit sek sä qa dä va ngäni sameng na ama mär ngät ama lat kärangätni i sa qa mualat na ngät. Iaqäkt ma Ngämuqa qa mes ngän näva ama bängangit angät tpäs bä säda aa neraqa ama mär qa mamär aa ron. ¹⁰ Rhangät täkt ama lat di ngät parhäm akni ma Ngämuqa aa vämginaqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Mudu di qaku aa ruvek na ngän sökt di rhäkt di aingän di sa ma Ngämuqa aa ruvek na ngän. Mudu di qaku qät lavuqi na ngän sökt di rhäkt di sa ma Ngämuqa qät lavuqi na ngän.”

¹¹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, ngut täktäm bät a ngän iva qale ngän det parhäm ama släqyige angät snängaqa qärakni i qat tusar na angän gloqaqa inguna sa qale ngän doqor ama tmända qärarhani i qop kale rha maqälak dä rhoqor ama nañista vät aosni ama ivärhäs. ¹² Näma dä äkt bä rhi rhäksärhäm ngän däkt bät angätni ama lat ama vu ngät angät tpäs sökt di mamär iva angäna lat di maräkt na ngät mänguräp ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt. Bä nga rhoqoräkt dä vät ama qunäga qärakni i ma Ngämuqa qat dän ivakt iva qa rhatnävämmne na ama ruvek diva rhi ansäs sagem ga inguna sa rha lu angäna lat ama mär ngät.

Ama Sämaqaininas Säva Ama Narhoerta Qärarhani I Rhat Turäkt Arha Rem

¹³ Mamär iva ngänät nari nämät ama ruvek arhä narhoerta moe qärarhani i rhat turäkt inguna nävät ma Engeska i varis arhani ama ruvek tät tamän mava na qa. Bä qosaqi mamär iva ngäni nari nämät ama vitnaqa* qärakni i ama tpäskinäqa mamär ¹⁴ dä qosaqi va ngän dualat toqoräkt sa ama tpäskinarha qärarhani i sa iaqäkt ka vitnaqa qa rhäk na rha ivakt iva rhi sangäm na ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama lat ama vu ngät dä qosaqi ivakt iva rhi sek sä iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama mär ngät ama lat. ¹⁵ Inguna rhängät täkt di ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa ivakt iva

* **2:13** ama vitnaqa Rhak täkt ama vitnaqa di ama Romgäna arha tpäskinäqa ma Sisar.

nga rhoqoräkt i ngän dualat mamär dä va ngäni nänmae vät ama däädända sa arha enge qärrarhani i qaku anga mädräm gem da. ¹⁶ Va ngänät däqäm doqor ama ruvek kärarhani i sa isiska vät a rha nämät iarhakt ama narhoerta sokt di qaku mamär iva ngän du angän snäng i nguaräm isiska vät a ngän dä soknga mamär vät a ngän iva ngän dualat na ama lat ama vu ngät. Qaku rhoqoräkt. Qinak mamär iva ngänät däqäm doqor ama latta vä ma Ngämuqa aa rem. ¹⁷ Näkt pa ngänit kutdrir sage ama ruvek moe dä angäna snäng bät ama qatnanaktpämda. Nak pa ngänit len dä ngänit kutdrir sage ma Ngämuqa. Näkt pa ngänit kutdrir sage ma Sisar.

¹⁸ Aingän gärrarhae i ama latta na ngän ba arhani ama ruvek arha rem, di mamär iva ngänät nari nämät angäna morta dä va ngänit kutdrir sagem da mamär i näma dä arhani nävät a rha di qaku rhat turäkt maräkt nävät ama räkt ka ama snängaqa. Mamär iva ngänit kutdrir sagem da bä qosaqi sage ama mär ta ama morta. ¹⁹ Inguna märmär ge ma Ngämuqa nävät ama latta qärrarhani i rhat tu arhä snäng sävät a qa dä qale rha ma ama qrot sa ama bulap toqoräkt i arha morta ama vu rha rhi slava na rha mavängam.

²⁰ Mäniekt? Ngu lu sa nga märmär ge ma Ngämuqa nävät a ngän doqoräkt i ngän dualat na ama vuini bä rhi sangäm na ngän bät ini angät tpäs dä qale ngän sa ama bulap? Qaku märmär gem ga rhoqoräkt. Sokt toqoräkt i ngän dualat na ama mär ngät ama lat bä rhi sangäm na ngän dä qale ngän sa ama bulap diva märmär ge ma Ngämuqa masirhat nävät a ngän. ²¹ Mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna sa ma Ngämuqa qa mes ngän sävät tangät täkt inguna ma Kraiss ka mon säda ama märänga aa ron sädaver mä ngän dä qa män i ama siqutki na qa ba ngän iva ngän dualat toqor qa. Mamär iva vukpuk pät a ngän na aa iar qärangätni i rhoqortäqya,

²² Qa di qäqi qaku qa mualat na anga sägäni anga vuini
dä qosaqi qaku qa iras.

²³ Bä nga rhoqoräkt i sa rhat tuma qa

dä qaku qa muvät toqor ta i qa muma rha.

Dä qosaqi rhoqoräkt i rhi slava na qa na ama märänga

dä qaku qa muvät na anga enge iva qa rhuvät pät arha lat na anga märänga

dap kinak as kale qa sa ama bulap dä qat nanakt ma ama qrot

nä ma Ngämuqa qärakni i qat dräm gat tatnävämne na ama räkt ka ama snängaqa.

²⁴ Ma Kraiss maräkt di qa rha aurha vuirhong angät märänga vät aa släqyige
mäni ama ngämuga qärakni i ama sämänanamuqa na qa

ivakt iva urhi nöp sa ama vuirhong

dap pa urhi rhäqäm sa ama räkt ngät ama lat.

Sa märäs pät a ngän di nävät aa vospos

²⁵ inguna mudu sa musäng sä ngän doqor ama sipsipkäna

sokt di rhäkt dä sa evär däm ngän sage ama ruqa iva qät lu vät a ngän

iaqäkt kärak i qat dräm gat lu vät ama sipsipkäna mamär.

3

Ama Ngärhaegutpärharha Ama Evop Dä Ama Ngärhaegutpärharha Ama Gamoe

¹ Dä aingän ama ngärhaegutpärharha ama evop diva ngän dualat toqor ama latta va arhani arha rem i ngäni säm ama gaini na nas säva angäna egutpek maräkt arha rem ivakt iva ngäkt bä arhani nävät a rha di qaku rhat dräm dat tet parhäm ama enge sävät ma Kraiss dä nguaräm mamär iva rha rhän i ama

qatnanaktpämda na rha i näma dä qaku ngän märhamän bät guani. Angäna lat diva ngärhit kutsasorhane na rha ² rhoqoräkt i rhat lu i ngänit kutdrir sagem da dä qosaqi rhat lu angäna lat ama qumärqumär ngät. ³ Qale ngän durhämes na ama boi ama mär ngät kärangätni i masirhat pät a ngät dä qale ngän dualat sa angän gäseng i ngänät deng ngät maos maos dä qosaqi qale ngän du ama gol ivakt iva ama mär ngän bono ⁴ dap kinak mamär iva angän murhämeska imuk da angäna ron di qa rhoqor ama bulap dä ama lavuqi qarangätni i angärha märmat di qaku mamär iva rhäksot na ngät. Iangärhäkt di ama moräs na ngät masirhat dä ma Ngämuqa aa saqong.

⁵ Bä mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna mudu dä ama qumärqumär ta mamär ama evop kärarhani i rhat nanakt nä ma Ngämuqa di sa rhat dräm dat turhämes toqoräkt. Rhat dräm dit säm ama gaini na nas pa arha egutpek arha rem ⁶ doqor ma Sara qarakti i sa qiat nari nämät ma Abraham dä qiat tes ka i arha morqa na qa. Ngakt bä ngän dualat na ama räkt ngät ama lat dä qosaqi qaku ngänit len dä sa aingän di ngän doqor qararhani at toes.

⁷ Dä qosaqi aingän ama ngärhaegutpärharha ama gamoe, di mamär iva qale ngän ge angäna egutpek sa ama räkt ngät ama mädräm dä va ngänit kutdrir sagem da inguna rha di qaku arha anga qrot toqor ngän. Mamär iva ngän dualat toqor täkt dinguna angäna egutpek ti na ngän diva ngäni rha ama iar nävät ma Ngämuqa aa nämäsävätki inguna ngakt bä qaku ngän dualat toqoräkt dä varis kaku qä namuvät pät angäna nän.

Qre Va Ngänät Don Säda Ama Märänga Aa Ron Nävät Ama Räkt Ngät Ama Lat

⁸ Aingän moe, ama dängdängini na äm ba ngän di sa mamär iva ama sägäk na angän snängaqa. Dä va ngän du angän snäng sävät arhani qararhani i qale rha da ama märän angärha ron dä va ngän datnärhäm da. Bä va angäna snäng bät a ne rhoqor qre i ama sägärhae na ngän. Näkt pa ngän dualat na ama lat ama mär ngät sävät a ne nävät ama lavuqi. Qale ngän dair na nas. ⁹ Dä qale ngän namuvät na anga vu ngät anga lat sävät ama vu ngät ama lat dä qale ngän namuvät na anga märhamän mava sävät ama märhamän mava. Dap kinak pa ngänit bon da ama modämne sävät arhani inguna ma Ngämuqa qa mes ngän ivakt iva ngän dualat toqoräkt dä nasot dä va ngäni rha ama modämne nagem ga. ¹⁰ Mamär iva ngän du angän snäng sävät tangät täkt ama enge näva ama Abuk na ama Mabu qarangätni i ngät tamän doqortäqya,

“Sävätka qarakni i nani a qa iva aa snäng bät aa iar

bä qosaqi nani a qa iva märmär gem ga
di mamär iva qale qä natmärhamän bät anga vu ngät anga enge
dä va qale qä nairas ta arhani na anga enge.

¹¹ Mamär iva qä rhong nae nämäni ama vu ngät ama lat dap kinak pa qat tualat na ama mär ngät ama lat.

Dä va qät näm nani ama is na ama bulap dä vasägos dä va qat tualat parhäm ngät mänguröp ama ruvek.

¹² Bä rhoqoräkt dinguna ma Ngämuqa qät lu vät ama räkt ta ama ruvek
bä qosaqi qat nari arha nän.

Dap ama qovek kärarhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat di qät dong na rha.”

¹³ Ama ruvek di qaku rhat dräm di slava na ngän doqoräkt i nani a ngän masirhat iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat. ¹⁴ Sokt di ngakt bä ngäni rha ama märänga nage arhani rhoqoräkt i ngän dualat na ama mär ngät ama lat dä sa va ma Ngämuqa qa rhodämne na ngän. Qale ngänit len iarhakt ama

ruvek dā qosaqi va qale qānāskānes ngān ¹⁵ dap kinak mamār iva ngān du angān snāng imuk pām mes i ma Kraiś kārakni i ma Engeska na qa di ama vitnaām mamār gem ngān.

Vasāgos dā mamār iva qale ngān na ama rhākmunanaska iva ngānit tāvāksās sāvāt angān gatnanakt sāvāt ama mārīrhong gārqrhōngni iva as nasot dā va ma Ngāmuqa qa rhualat nā irhong bā ba ngān. ¹⁶ Sokt diva ngān dualat toqorākt sa ama bulap dā sa ama qutdrir. Dap mamār iva isiska māt angān snāngaqa sāvāt angāna lat moe ivakt iva arhani qārarhani i rhat tamān mava na angāna lat ama mār ngāt diva aqlus pāt a rha nāvāt a ngān. ¹⁷ Inguna ngakt bā ma Ngāmuqa qāt tares iva ngāni rha ama mārānga dā va ama mārām doqorākt i iomākt ngā rhān nāvāt ama mār ngāt ama lat. Varis ngān narha anga mārānga nāvāt ama vu ngāt ama lat.

¹⁸ Nguat tamān doqorākt dinguna ma Kraiś kārakni i qaku qa mualat na anga vuini di sa qa rha ama mārānga* qop masāgos pāt arhani arha vuirhong angāt tpās. Qa mualat toqorākt sādaver ama ruvek kārārhani i qaku ama rākt ta ivakt iva qā rha ut sage ma Ngāmuqa. Sa rha veng aa slāqyige sokt di ma Ngāmuqa qa mārānas na qa bā rhākt di qat dāqām i ama qloqaqa na qa.

¹⁹ Bā nasot dā qa met bā qa sameng bāt ama ruvek kārārhani i sa ama qloqaqa na rha va ama tpāskiarharhāng. ²⁰ Qale rha ākt inguna mudu qaku rhat nari nāmāt ma Ngāmuqa vāt ama qāvālām gārqomni i ma Noa qāt tāk pāt ama mlauski ama mor qī dā ma Ngāmuqa qat tudāvarhām na ama ruvek mauu. Nākt sokt ama marheka na rha ama ruvek kārārhani i ama ngārāqyet da dāvaung na rha di ma Ngāmuqa qa mumaiar ta māt iaqyākt ama mlauski i qa lu vāt a rha mamār nāmāt ama rigi.

²¹ Dā ama baptaiś kārangātni i ngāt toqor iaqyākt ama rigi di rhākt dā ngāt tumaiar na ngān. Ama baptaiś di qaku ivakt iva ngārhi qumār ama slāqyige dap kinak nāvāt a ngāt di urhi nān ma Ngāmuqa iva qā von ut ta ama isiska sāmāt aut snāngaqa i sa qa qyiradeng na aurha vuirhong. Bā ma Ngāmuqa di mamār vāt a qa iva qa rhualat toqorākt inguna ma Jisas ma Kraiś sa qa mārānas nāmāt ama tñāpki. ²² Ma Kraiś sa qa an dāvit sāda ama usāpki arha ron bā qale qa rhākt dā ma Ngāmuqa aa mārām. Bā ama enselqāna rhi nā iarhongākt kārqrhōng i irhong ngāt turākt bā sāvāt iarhongākt kārqrhōng i irhong angāt krot di ngā moe di qale ngāt ākt pā ma Kraiś aa rem.

4

Mamār Iva Ngān Dualat Mamār Sā Iangārāhākt Ama Vānbōn Gārāngāt I Sa Ma Ngāmuqa Qa Von Ngān Asāgāk Asāgāk Tām Ngāt

¹ Ma Kraiś ka rha ama mārānga vāt aa slāqyige dā soknga mamār iva qosaqi ngān du angān snāng doqor qa i sa qa rhākmu na nas iva qa rhon sāda ama mārānga aa ron inguna aung gārakni i sa qa rha ama mārānga vāt aa slāqyige di qa rhāksot na ama vuirhong nāvāt a nas. ² Bā rhākt pāt ama qāvālām gārqomni i qale qa vāt ama slāqyige diva qaku qat tet parhām ama slāqyige angāt snāngaqa dap kinak pa qat tet parhām ma Ngāmuqa aa snāngaqa. ³ Sa rhāksot nā iangārāhākt ama iar nāvāt a ngān iva ngān dualat toqor ama ruvek kārārhani i qaku rhat nanakt nā ma Ngāmuqa. Rha di sa arhā snāngaqa ama grot ka mamār nani ama qavatka dā rhat drām dat tet parhām arhā slāqyige angāt snāngaqa dā guani na rha masirhat dā vāspāstāmne na rha ivakt iva

* **3:18** qa rha ama mārānga Arhani ama mādrāmādi di rhat tu arhā snāng i rhangāt tākt ama enge di rhoqortāqyia “qa rha ama mārānga” dap arhani di rhat tu arhā snāng i rhangāt tākt ama enge di rhoqortāqyia “qa nñāp.”

rhit nakt dā rhi qavat sã ne nãkt ti nãnbetãkmãt na ama murãkt i rhit bon da arhã qutdrir sage ama iaus kãrangãtñi i rha mualat na ngãt. ⁴ Dã rhit sãrmãndãm nãvãt iomãkt i rhãkt di qaku ngãn dualat nã iangãrhãkt arha lat ama vu ngãt masirhat ngãn na rha bã äkt i rhat tamãn mava na ngãn ⁵ sokt diva rhi rhãvãktsãs sãvãt arha lat sage iaqãkt kãrak i sa qa rhãkmu na nas iva qa rhatnãvãmne na ama ngãtdãqãm da ama ruvek dã qosaqi ama ñãp ta ama ruvek. ⁶ Bã nãvãt iomãkt iva ma Ngãmuqa qa rhatnãvãmne na ama ruvek moe dã sa rha sameng na ama sameng ama mår ngãt kãqi bã ba ama ñãp ta ama ruvek ivakt iva nasot i sa rha rha ama matnãvãmne vãt ama slãqyige di qoki rhoqor ama ruvek moe rhat drãm dit ta ama matnãvãmne rhoqorãkt dã va rhat dãqãm i ama qloqaqa na rha rhoqor ma Ngãmuqa.

⁷ Sa qorhãs iva rhãksot nã iarhongãkt moe vãt tãkt tãkt ama ivãtki dã soknga mamår iva ngãn durãkt ba nas mamår dã va ngãnãt nañãm ivakt iva mamår vãt a ngãn iva ngãni nãn marãkt sage ma Ngãmuqa.

⁸ Ama morãm masirhat diva angãna snãng bãt a ne maengãktki inguna rhoqorãkt diva mamår vãt a ngãn iva ngãnit kyiradeng na arhani arha vuirhong masirhat sãvãt a ngãn.

⁹ Mamår iva ngãni rhar sã ne ðap pa qale ngãn damãngus pãt a ne sãvãt tangãt tãkt ama lat.

¹⁰ Sa ma Ngãmuqa qa von ut asãgãk asãgãk ta ama vãnbon dã mamår iva ngãn dualat masirhat nã iangãrhãkt ama vãnbon maos maos nage ma Ngãmuqa ivakt iva ngãn datnãrhãm ne. ¹¹ Diva ngãn dualat toqortãqyia, aung gãrakni i qã sameng diva qã sameng na ama enge nage ma Ngãmuqa dã aung gãrakni i qat tatnãrha arhani diva qat tualat nãvãt ama qrot nage ma Ngãmuqa ivakt iva nãvãt iarhongãkt moe diva ma Ngãmuqa qã rha ama murhãmeska nãvãt ma Jisas ma Kraiss. Ma Ngãmuqa di aa murhãmeska ama mor qa bã va qat turãkt pasãgos. Ngãktki rhoqorãkt.

Va Ngãnãt Don Sãda Ama Mãrãnga Aa Ron Nãvãt Iomãkt I Ama Qatnanak-tpãmda Na Ngãn

¹² Gua ruavek kãrarhani i gua snãng bãt a ngãn, gale ngãnit sãrmãndãm doqorãkt i ama mãrãnga ama mor qa qat dãn bãt a ngãn i qa rhoqor qre ani qãrqãni i ama nañis ini masirhat ini ngã rhãn ivakt iva qã siqut na ngãn*

¹³ ðap kinak mamår iva ngãni qok i sa ngãnit ta ama mãrãnga rhoqor ma Kraiss. Dap tãkt diva mãmår gem ngãn doqorãkt inguna qosaqi va mãmår gem ngãn masirhat toqorãkt iva evãr dã ma Kraiss sa aa murhãmeska.

¹⁴ Ngãkt bã ama ruvek tat tamãn mava na ngãn inguna nãvãt ma Kraiss aa ngãrhipki diva mãmår gem ngãn inguna ma Ngãmuqa aa Qloqaqa na ama murhãmeska† di qale qa gem ngãn. ¹⁵ Sokt di varis ngãn narha ama mãrãnga inguna ngãni veng ura ngãni sua ura ngãn dualat na angãtñi ama lat ama vu ngãt ura varhãm ngãn na arhani arhã qãrhong. ¹⁶ Dap ngãkt bã aung gãt ta ama mãrãnga nãvãt iomãkt i qãt pãs ma Kraiss aa rhãng dã va qaku mamår iva aqlus pãt a qa. Dap kinak mamår iva qã nãnsãs sage ma Ngãmuqa nãvãt iaqyãkt ma Kraiss aa ngãrhipki. ¹⁷ Inguna sa ma Ngãmuqa qã nasãng i qãt tatnãvãmne na aa ruvek marãkt. Ngãkt bã qã nasãng na ut dã ngu lu

* **4:12** ama mãrãnga ama mor qa qat dãn bãt a ngãn i qa rhoqor qre ani qãrqãni i ama nañis ini masirhat ini ngã rhãn ivakt iva qã siqut na ngãn Ma Pita qat tamãn sãvãt iomãkt iva ama ruvek ti sangãm na rha mavãngam inguna nãvãt arhã qatnanak mãni ma Jisas. † **4:14** Ma Pita qa sãm dakt tãkt aa abuk nãkt nasot ama qãvãlãm ama qot ãm dã arhani ama ruvek di rha sãm ma Pita aa enge i qoki rhoqorẽ dap taerhangãt tãkt ama enge di arhani nãvãt a rha di qosaqi rha sãm a ngãt sae. 'dã na ama qrot'

va rhoqor mäniekt ge ama ruvek toqoräkt i qat tatnävämne na rha iarhakt kärarhae i sa qaku rhit päs aa sameng ama mär ngät angärha rhäng? ¹⁸ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ngakt bä ama qrorhäm ge ama räkt ta ama ruvek iva rhi rha ama mumaiar dä ngu lu va mäniekt ge ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa rhi na ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong?”

¹⁹ Dä soknga mamär iva iarhakt kärarhae i rhit ta ama märänga i varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa diva rhat tualat na ama mär ngät ama lat pasägos dä va rhit bodäm mes sävä ma Ngämuqa aa rhäkt kärakni i qa säm iarhongäkt moe qärak i qaku mamär iva suk pa aa mumänaris angät kamäs.

5

Sage Ama Qatnanaktpämda Arhä Narhoerta

¹⁻² Aingän ama narhoerta ba ama qatnanaktpämda, aingo di qosaqi ama narhoerqa na ngo rhoqor ngän. Dä sa ngua lu ma Kraiss toqoräkt i qa mon säda ama märänga aa ron dä qosaqi va ngu rha ama murhämeska gem ga qre va evär däm ga.

Bä rhäkt di ngut täsläp pät a ngän iva ngänit lu mamär vät ama qatnanaktpämda iva rhoqor ama ruqa qärakni i qät lu vät ama sipsipkäna mamär. Mamär iva ngäni lu vät a rhä inguna nani a ngän masirhat iva ngän dualat toqoräkt toqor varhäm ma Ngämuqa i nani a qa na ngän iva ngän dualat toqoräkt* dap pa qaku nguna akni qat turäkt iva ngän dualat toqoräkt. Dä qosaqi va qale ngän nalu vät a rha iväkt iva ngäni rha ama rhitsek. Di qaku mamär toqoräkt. Dap kinak mamär iva ngäni lu vät ama qatnanaktpämda sa ama märmärgem. ³ Bä qale ngän duräkt ma ama qrot tä iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa von ngän däm da iväkt iva ngänit lu vät a rha dap kinak pa ngän dän i ama siqutki na ngän ba rha. ⁴ Bä qre va ama vit na qa ama ruqa qärakni i qät lu vät ama sipsipkäna mamär† qät dän dä va ngäni rha ama vitnaqa aa qäbautki na ama murhämeska qärakni i qaku mamär iva rhäksot na qa.

⁵ Dä qosaqi ngän ama evända, ngän di mamär iva ngänät nari mamär nämät angän narhoerta dä aingän ama qatnanaktpämda moe di mamär iva ngänit säm ama gaini na nas sagem ne inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ma Ngämuqa qat tair särha ama ruvek kärarhani i rhat tair na nas dap kät bon da ama nämäsävätki sage ama ruvek kärarhani i rhit säm ama gaini na nas.”

⁶ Dä soknga mamär iva ngänit säm ama gaini na nas pät ma Ngämuqa aa rem gäarakni i aa qrot masirhat iväkt iva vät ama qäväläm gärqomni i sa qa muqunän bät a äm diva qä sämamor na ngän. ⁷ Mamär iva ngänit bon da angän gänäskänes moe säva aa rhäkt inguna aa snängaqa qa e vät a ngän.

* **5:1-2** toqor varhäm ma Ngämuqa i nani a qa na ngän iva ngän dualat toqoräkt Ma Pita qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pita aa enge i qaki rhoqorone dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae. † **5:4** ama vit na qa ama ruqa qärakni i qät lu vät ama sipsipkäna mamär Rhangät täkt ama enge di ngät tamän sävät ma Jisas.

⁸ Dap pa ngänät nañäm dä ngän du angän snäng mamär nanokt nas inguna angäna ik ma Sämgä di qat pitmane ma ama up i qa rhoqor ama laion gäarakni i qät näs tävuk dä qät ñäm nani anga ruqa ivakt iva qa äs ka. ⁹ Mamär iva ngänät mair ma ama qrot särhäm ga nävät angän gatnanakt inguna sa ngänät dräm i angäna ruavek ama qatnanaktpämda vät ama ivätki moe di qosaqi rhat don säda ama märänga aa ron doqor tak täkt. ¹⁰ Näkt nga nasot i qale ngän bät ama qot äm ama qäväläm da ama märänga aa ron dä va ma Ngämuqa na ama ñämsävätki qäarakni i qa mes ngän säda aa murhâmeska ama sok täm ga nävät ma Kraiss diva ma Ngämuqa maräkt ka rhumamär na ngän dä va qä sämaqrot na ngän dä va qa rhu ngän bä va mamär na ngän. ¹¹ Mamär iva urhi nän sä qa inguna va qat turäkt pasägos. Ngäktki rhoqoräkt.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

¹² Ma Silvanas[‡] ka matnärhäm ngo iva ngu säm dakt täkt ama abuk. Nguat tu gu snäng i qa di ama qatnanaktpämga qäarakni i qat dräm gät päs ma Engeska aa rhäng mamär. Sa ngua säm dangät täkt ama qot ngät ama enge sävät a ngän ivakt iva ngut täsläp pät a ngän dä nguat tamän maräkt i sa ngua sameng sävät ma Ngämuqa aa engäktki na qi aa ñämsävätki. Mamär iva qale ngän ma ama qrot dä iaqyäkt aa ñämsävätki arha ron.

¹³ Ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Babilon gäarhari i qosaqi ma Ngämuqa qa armeng däm da rhoqor ngän di rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän

dä qosaqi ngua emga ma Mak kät täk na aa märmärgem sagem ngän.

¹⁴ Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda i ngänit kärhäktgyäm ne na ama lavuqi. §

Mamär iva qale ama bulap mänguräp mä ngän gäarharie i ma Kraiss aa ruvek na rha.

[‡] 5:12 Silvanas Ura 'ma Sailas' § 5:14 Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda i ngänit kärhäktgyäm ne na ama lavuqi. Na ama Grikkana arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqvia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kärangätni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane nävät ama lavuqi.

Ma Pita 2

Ama Rhäväksäs

Ma Pita qa sām bā rhakt tākt ama abuk bā qat tes nas i ma Saimon Pita. Qät sām iva sage arhani ama qatnanaktpämda qärrarhani i qaku qunäga vät a ut mamär sä rha.

Va aa narhuir qi aa abuk di ma Pita qa sām ivakt iva qa rhuqunäga vät ama qatnanaktpämda sävät ama is kärangätni iva rhat tet parhäm ngät da ama märän angärha ron gärangätni i ngät nage ama ruvek kärarhani i qaku ama qatnanaktpämda. Dap pä rhakt tākt aa unbem na qi aa abuk di qat tuqunäga vät ama qatnanaktpämda iva rhit lu nämät ama ruvek kärarhani i sa rha mon sä mänguräp mä rha sokt di ama vu arha lat bā qosaqi sävät iarhakt kärarhae i rhi su sävät ama iraski na ngät ama rhisu. Ma Pita qat tamän masirhat di sävät ama däpguap ama qävälap. Ama narhoeräm di sävät ama irhirqi da ama qatnanakt angärha ron dä ama unbamnaäm diva rhat tair särha ama rhisu ama iraski na ngät näkt ama däpguapnaäm di ama sämaqrot sage ama ruvek iva rhat nañäm nani ma Engeska aa unmem na äs aa mänmänäs.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-2)

Mamär Iva Urhi Rhir Da Ama Räkt Ngät Ama Iar Angärha Ron Doqor Varhäm Ma Ngämuqa Aa Snängaqa (1:3-11)

Ama Rharimini Sä Ma Pita Aa Enge Dä Iomäkt Kärqom I Äm Ngärhi Sämaengäktki Na Ngät (1:12-21)

Ama Rhonsävät Sävät Ama Ruvek Kärarhani I Rhat Dräm Di Iras Ta Ama Ruvek Na Arhä Rhisu (2)

Sävät Iomäkt I Nak Pa Evär Dä Ma Kraiss (3:1-16)

Ama Enge Ama Dängdängini Na Ngät (3:17-18)

Ma Pita Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda

¹ Aingo ma Saimon Pita di ama latka vä ma Jisas ma Kraiss aa rem dä aa ngangga na ngo

dä ngut sām sävät a ngän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa mualat sä ngän iva ngänät nanakt di qoki rhoqor ut nävät ama räkt ngät ama lat i ma Jisas ma Kraiss kärakni i aut Ngämuqa dä aut mumaiar na qa.

² Mamär iva ama nämsävätki dä ama bulap ngät dän masirhat gem ngän doqoräkt i angän mädräm sävät aurha Engeska ma Jisas dä aut Ngämuqa ngärhi rhir.

Aingän Di Mamär Iva Ngänät Däqäm I Ama Ruvek Kärarhani I Rhit Päs Ma Engeska Aa Rhäng Mamär

³ Nävät ma Ngämuqa maräkt aa qrot di sa qa von ut tä iarhongäkt moe qarqärhong i urhit läk nani irhong ivakt iva ut däqäm i ama qumärqumärta na ut. Qa mualat toqoräkt di nävät aut mädräm sävät a qa qarakni i sa qa mes ut ivakt iva ut sa ama qäväläm nämäni aa murhämeska dä aa lat ama räkt ngät mamär. ⁴ Bā nävät iangärhäkt aa lat toqoräkt dä sa qa von ut ta aa mumänaris masirhat kärangätni i ama märän bäm ngät gem ut dä ama vit na ngät masirhat ivakt iva nävät a ngät diva ngänät däqäm dä va ngän dualat toqor qa. Rhoqoräkt dinguna sa ngän met nämät ama vu ngät ama lat kärangätni i ngät nämäni ama ivätki inguna ama ruvek di nani a rha iva rhat tualat na ngät.

⁵ Dä soknga mamär iva ngäni siqut masirhat iva nga rhoqoräkt i sa ngänät nanakt dä qosaqi va ngän dualat na ama lat ama mär ngät. Bã nga rhoqoräkt i sa ngän dualat toqoräkt dä qosaqi va ngäni su sävät ma Ngämuqa aa snängaqa ba ngän iva ngän det parhäm ga. ⁶ Bã nga rhoqoräkt i sa ngän su sävät ma Ngämuqa aa snängaqa rhoqoräkt dä qosaqi va ngäni sumät iva ngän duräkt ba nas mamär. Bã nga rhoqoräkt i sa ngän duräkt ba nas mamär dä qosaqi va qale ngän ma ama qrot da ama märän angärha ron. Bã nga rhoqoräkt i sa qale ngän doqoräkt dä qosaqi va qale ngän i ama qumärqumärta na ngän. ⁷ Bã nga rhoqoräkt i sa qale ngän i ama qumärqumärta na ngän dä va angäna snäng bät a ne rhoqor qre i ama sägärhae na ngän. Bã nga rhoqoräkt i sa qale ngän doqoräkt dä qosaqi va angäna snäng bät a ne mamär. ⁸ Inguna ngakt bã ngän dualat toqor täkt dä ngän dualat toqoräkt masirhat dä va ngän dualat mamär dä va ngänit sa ama gavam bät angäna iar sa ama mädräm sävät ma Engeska ma Jisas ma Kraiss. ⁹ Näkt aung gäarakni i qaku qat tualat toqoräkt di sa qaku mamär vät a qa iva qat nañäm. Qa di qa rhoqor ama säsurqa dä sa rät pät a qa i ma Ngämuqa di sa qa qumär qa nämät aa vuirhong gärqärhongni i mudu qat tualat nä irhong.

¹⁰ Gua ruavek, mamär iva ngäni siqut masirhat iva ngänir qur arhani ama ruvek nävät angäna lat i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngän dä qa mes ngän ivakt iva aa ruvek na ngän maengätki. Ngakt bã ngän dualat nä rhärhong däkt dä va qaku ngän nasäp pät angän gatnanakt. ¹¹ Bã rhoqoräkt diva ma Ngämuqa qä ar sä ngän na ama märmärgem sädä ma Jisas ma Kraiss kārakni i aurha Engeska dä aut mumaiar na qa aa Muräktpäm ama sok tām ngät angärha ron.

¹² Bã äkt i sa ngua muräkt iva vasägos dä va ngut puk pät a ngän sävät tärhong däkt kārärhong i sa ngän da irhong näma dä sa ngänät dräm nä irhong dä qosaqi sa qale ngän mamär da ama engätki arha ron gäarakni i sa ngän da qi. ¹³ Nguat tu gu snäng i mamär iva ngut puk pät a ngän dä va nguat täranas na ngän as toqoräkt i qale ngo vä rhakt täkt ama mämairqi ama me qi qäarakni i gu släqyige na qi. ¹⁴ Sa nguat dräm i qorhäs iva ngu ñäp inguna sa aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss ka qur a ngo mamär toqoräkt. ¹⁵ Dä va nguat tualat ma ama qrot ivakt iva nasöt i sa ngua rhet daqule ngän dä va mamär vät a ngän iva vukpuk pät a ngän sävät tärhong däkt.

Ma Kraiss Aa Murhämeska Dä Ma Ngämuqa Aa Vämginarha Arha Enge

¹⁶ Mudu qre i ut sameng bã ba ngän sävät ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mänmäns dä aa qrot di qaku ut sameng na ama sek mavängam gärangätni i arhani ama ruvek sa rhat tu arhä snäng masirhat dä rha säm a ngät. Dap kinak sa ut lu qa nämät aut saqong maräkt i qa di ama vit na qa mamär ama ruqa. ¹⁷⁻¹⁸ Inguna qali lut ge ma Kraiss dä iaqyäkt ama damgi ama qumärqumär qi at täväs dä ut nari ama eguinga näda ama usäpki arha ron. Ma Ngämuqa ama Ngätmamäk ka sek sä ma Kraiss dä qa von ga rha ama murhämeska rhoqoräkt i iaqäkt kārak i ama vit na qa aa murhämeska aa eguinga qat tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di ngua emga qäarakni i sa gua snäng bät a qa masirhat kārak i märmär gem ngo nävät a qa.”

¹⁹ Dä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge qärangätni i mudu rha sameng na ngät dä rha säm a ngät kārangät i nga e gem ut di rhäkt di sa ut dräm mamär i ama engätki na ngät. Bã ngät di ngät toqor akni ama lirhäge qäarakni i qat dang bät bängangit angät tpäs dä soknga mamär iva ngän du angän snäng masirhat sävät a ngät bã dängdäng iva irige sa ama qunäga dä ma Qunängäm da angän snängaqa aa ron. ²⁰ Ama moräm mamär di rhoqortäqyia, mamär

iva ngänät dräm i qaku agung anga vämginaga aa enge di sa mamär vät aung
iva qunäga vät a qa sä ngät nävät aa snängaga maräkt ²¹ inguna qaku agung
anga vämginaga aa enge di ngät dän nämät ama ruqa aa snängaga maräkt dap
kinak ama enge moe qärangätni i ngät dän nage ma Ngämuqa aa vämginarha
di ngät dän nämät ama ruvek kârarhani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa
qa märanas na rha ivakt iva rhat tamän bät ama enge nage ma Ngämuqa.

2

Ama Iraski Na Rha Ama Vämginarha Rhi Na Ama Ruvek Kârarhani I Arhä Rhisu Di Ama Iraski Na Ngät

¹ Sökt di qosaqi mudu dä ama iraski na rha ama vämginarha rha märanas
mänguröp ama ruvek bä rhoqoräkt diva qosaqi ama ruvek kârarhani i rhat
dräm di su ama ruvek na ama iraski na ngät ama rhisu rhat dän sä mänguröp
mä ngän. Rhärha rhäkt diva rhat dän ma ama up sa ama mädräm gärangätni i
qaku ama räkt ngät dä va rhi slava na ngän na ngät. Dä qäqi va rhi rhäqyas nä
Qamorqa qärakni i sa qa vodäm bät a rha. Bä nävät arha lat toqoräkt diva ma
Ngämuqa qä lir qä sangäm na rha mamär. ² Dä ama ruvek masirhat diva rhat
tet nasot arha lat na ama qavatka bä nävät a rha dä va arhani ama ruvek tat
tamän mava na ama engätki. ³ Dä qosaqi inguna nävät iomäkt i sa nani a
rha nä guarhong masirhat dä va rhat tamän bät ama enge qärangätni i sa rha
maräkt ta märanas na ngät sävät a ngän ivakt iva rhi siqut iva rhit ta angän
gärhong dä angän ligär. Sökt di sa mudu dä ma Ngämuqa qa muräkt ba nas iva
qä rhäksärhäm dä dä va qä sangäm na rha dä qa di qaku qä mänatäm. As pa
rhäkämär nä rhärhong däkt parhäm aa muräkt.

⁴ Mamär iva ngän du angän snäng mamär. Sa ngänät dräm i ma Ngämuqa
qaku qa qyiradeng nä iarhakt ama enselqäna qärarhae i rha mualat na ama
vuirhong dap kinak ka rhon na rha sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs
ama sok tä bäs iva qale rha vät ama bängangit ama vu it angät tpäs i sa rha
väsärhäm dä na ama sengäna. Dä va qale rha e bä dängdäng iva ma Ngämuqa
qa rhatnävmne na rha. ⁵ Dä qosaqi qaku qa qyiradeng na ama ruvek mudu
sa arha vuirhong dap kinak ka mumaiar nä ma Noa qärakni i qa sameng i
mamär iva ama ruvek tat tualat na ama räkt ngät ama lat kä na arhani ama
ngärhäqyet da udioni na rha dap kinak ka rhäksot na ama ruvek arha ivätki
na ama iqumga qärarhani i qaku rhat tet parhäm aa snängaga.

⁶ Dä sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qa väs ama värham ma Sodom dä ma
Gomora bä rhäksot na am mas dä nävät iangärhäkt ama lat di qa qur ama
ruvek iva qa rhualat toqoräkt sa ama ruvek kârarhani i qaku rhat tet parhäm
aa snängaga.

⁷ Dap ka mumaiar ma Lot kärakni i ama räkt ka ama ruqa bä sa qänäskänes
ka masirhat dä qaku mär gem ga sävät ama lat na ama qavatka qärangätni
i ama vu rha ama ruvek mamär tat tualat na ngät. ⁸ Ngätki inguna nävät
iomäkt i ma Lot di ama räkt ka ama ruqa bä qale qa mänguröp iarhakt ama
ruvek kârarhae i qaku rhat tet parhäm ama muräkt pät ama qunäng moe
nasot a ne bä arha lat kärangätni i qat nari dä qat lu ngät di sa ngärhi slava
na aa snängaga mamär. ⁹ Dä soknga nävät tom däkt i qa mumaiar ma Lot di
rhoqoräkt di qosaqi ut dräm i sa ma Ngämuqa qat dräm iva qa rhumaiar ama
ruvek kârarhani i rhat tet parhäm aa snängaga näda ama märän maos maos
angärha ron doqoräkt kärangätni i ngät dän bät a rha ivakt iva ngärhi siqut
na rha. Dä qosaqi qat dräm iva qä väsärha ama vu rha ama ruvek bä va qä

sangäm na rha bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni iva qa rhatnävämne na rha rhoqoräkt.

¹⁰ Diva ma Ngämuqa qä sangäm nä iarhakt mamär qärrarhae i rhat dräm dit bodäm mes sämät ama lat ama vu ngät maos maos kärangätni i ngärhi rhartäm sä rha sämät ama iar na ama siqirqa. Dä qosaqi va qä sangäm nä iarhakt mamär qärrarhae i rhat dräm dat ter iva akni qat turäkt bä ba rha. Rhärha rhäkt ama ruvek kärarhae i rhi su ama ruvek na ama iraski na ngät ama rhisu di rhat tet sokt parhäm arhä snängaqa maräkt dä rhat dräm dit sek sä nas dä qaku rhit len iva rhat tamän mava nä iarhakt kärarhae i ama murhämessa qa e vät a rha da ama usäpki arha ron. ¹¹ Dap ama enselqäna qärrarhani i rha na rhävuk di näma dä rhat sangar ama grot ama mor ngät mamär va ama ruvek arhä väs sokt di qaku rhat tamän mava na anga enge na anga rhäksärhäm sävät iarhakt ama ruvek sage ma Engeska.

¹² Rhärha rhäkt ama ruvek di rha rhoqor ama släkt kärangätni i qaku mamär vät a ngät iva ngät tu angät snäng mamär toqor ama ruvek kärangät i nak kop ngärhit sa ne bä ama ruvek tit sangarmät na ngät bä rhi veng ngät. Dä iarhakt ama ruvek tat dräm dat tamän mava nä iarhongäkt kärqärhong i qaku rhat dräm anga gaini sävät irhong. Dä nak pa ma Ngämuqa qä slava na rha mas. ¹³ Rhat dräm dat tualat na ama lat ama vu ngät dä arhä rhitsek nävät a ngät diva rhi rha ama märänga.

Dä qosaqi rhat tu arhä snäng i ama märäm gem da vät kunäng iva serhäm da dä rhit nakt dä rhat täs. Rha di ama unitnäk dä ama qävuirhong na rha. Bä nävät arhä snängaqa ama iraski na qa dä rhat täs ti na ngän bä rhoqoräkt dä rhat tualat sä ngän bä mavamava na angäna iar. ¹⁴ Sa rhäqäp arhä snängaqa na ama alek nani ama qavatnävätlägut. Arha vuirhong di qaku rhäktäksot nä irhong. Dä iarhakt kärarhae i qaku ama grot arhä qatnanäkt di iarhakt ama irasmätta di rhi rhartäm sä rha sämät arha lat ama vu ngät. Dä rhäqäp arhä snängaqa iva nani guarhong masirhat. Rha diva qoki qäbäs na rha!

¹⁵ Sa rha met daqule ama räkt ka ama iska dä nasot dä rha met tage varhäm ama vu qa ama iska rhoqor ma Balam ma Beor aa emga. Mudu di ma Balam aa snäng bät ama ligär qärangätni i ngät dän nävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät. ¹⁶ Sokt di ama donki qärakni i qaku qat dräm gat tamän di qa märhamän doqor ama ruqa i qa märhamän sävät ama vämginaqa ma Balam aa uväs sävät aa lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dap ngät di ngät toqor ama däädänga aa lat.

¹⁷ Dä rhärha rhäkt ama ruvek kärarhae i rhi su ama ruvek na ama iraski na ngät ama rhisu di rha rhoqor ama qotnaqoan gärangätni i qaku anga reng mät ngät dä qosaqi rha rhoqor ama eqoe qärangätni i ama laurqi qi nän mä ngät mavängam. Sa ma Ngämuqa qa rhäkmu na ama ivärhäs na ama bängangit ama vu it mamär bä ba rha. ¹⁸ Rhi sameng na ama enge ama mäfmäfini na ngät dä rhit näs masirhat i rhit sek sä nas nävät arha lat kärangätni i ngät toqor ama däädända arha lat. Dä iarhakt ama ruvek kärarhani i nak kop as täkt di sa rha met daqule arha vuirhong di iarhakt ama irasmätta rhi rhartäm sä rha iva rhat tet parhäm arhä släqyige angät snängaqa bä va rhit bodäm mes sämät ama snängaqa na ama alek nani ama lat ama vu ngät mas na ama qavatka. ¹⁹ Ama irasmätta rhat tamän särha ama ruvek kärarhani i rhat nari rha iva rha diva isiska vät a rha sokt di ama irasmätta maräkt di qale rha va ama lat ama vu ngät angärha rem inguna ianiäkt kärqäni i sa ini ngä män näva ama ruqa aa uväs di qa di ama latka na qa vä ianiäkt ini angärha rem.

²⁰ Ngäkt bä iarhakt ama irasmätta di sa rha met daqule ama lat ama vu ngät nämäni ama ivätki nävät ama mädräm sävät aurha Engeska dä aut Mumaiar

ma Jisas ma Kraiss sokt di rhäkt di saqi as ama lat ama vu ngät ngä sangar a rha bä ngä män näva arhä väs di mudu di mava na rha dap täkt di sa mava na rha masirhat. ²¹ Inguna vadi mai ama märäm iva qaku rhi naräm ama iska qarakni iva rha rhän i ama räktta na rha varhäm gä inguna rhäkt di sa rhat dräm ma Ngämuqa aa enge ama qumärqumär ngät mamär sävät kärangätni ama lat i ama räkt ngät bä rhit dong bät a nas daqule ngät. ²² Ama enge na ama mädräm ama unmem na ngät di ngät tamän sävät iangärhäkt ama lat toqortäqya,

“Ama imga diva evär däm ga
sävät aa nänän maräkt
dä ama vemgi di nga nasot i sa qia qumär nas
diva saqi evär däm gi iva qi rhor nas mät ama brañgi.”

3

Ama Qunäga Qarakni Iva Evär Dä Ma Engeska Va Qa Rhän

¹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, dakt täkt ama abuk di ama unbem na qi qaraktni i sa ngut säm bäm gi sävät a ngän. Va ama unbem ama abuqem moe di ngut puk pät a ngän sävät tärhong däkt kärqärhong i sa ngänät dräm sävät irhong ivakt iva nguat täranas na ngän bä va maräkt na angän mädräm. ² Rhärhong däkt kärqärhong i ngut puk pät a ngän sävät irhong di ma Ngämuqa aa vämginarha ama qumärqumär ta arha enge sävät iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhän nasot. Dap arhongni di ma Engeska qarakni i aut mumaiar na qa aa muräkt kärangättni i sa ngä män nämät angäna ngangda. ³ Mamär iva qunäga vät a ngän sävät aomni ama moräm. Va vät ama dängdängini na ngät ama qunäng diva ama ruvek ta rhän sa arha enge na ama märhamängus kärarhani i rhat tet parhäm arhä snängaqa maräkt iva rhat tualat na ama vuirhong. ⁴ Dä va rhi snanbät i, “Nga sa rha mumänaris iva evär dä ma Kraiss? Ngakt bä rhoqoräkt dä qa qoe nai? Urhi snanbät toqor täkt dinguna sa ama ngätmamäkkäna qärrarhani i sa rha rha iangärhäkt ama mumänaris di sa rha näp dap as kaku anga qutsasorhane ngä män. Mudu vät ama rharimini rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa säm iarhongäkt moe bä dängdäng däkt di qoki iarhongäkt moe di irhong doqorne.”

⁵ Diva rhi qoar toqoräkt inguna sa rha rhares ba ne iva rhi qyiradeng na ama mädräm gärangättni i mudu di ama leqäs nga e dä qosaqi na aa enge di sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki bä qia män bit näva ama rigi dä qosaqi matmät sä qi nämäni ama rigi. ⁶ Dä mamär dä ma Ngämuqa qa slava na ama ivätki mas na ama rigi na ama iqunga bä sa qäbäs na qi. ⁷ Dap kosaqi nävät ma Ngämuqa aa enge di rhem däkt ama usäpki dä ama ivätki ina e dä va qale lem bä dängdäng iva qä väs em bät ama qäväläm gärqomni iva qa rhatnävämmne dä qä sangäm na ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm aa snängaqa.

⁸ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva ngäni lu mamär i ama qunäga ama sägäk di qa rhoqor ama sägäk ama tausen na ama qoeo ge ma Engeska ma Ngämuqa dap kosaqi ama sägäk ama tausen na ama qoeo di ngät toqor ama qunäga ama sägäk gem ga. ⁹ Ma Engeska ma Ngämuqa di qaku marhäk ma qa iva qä rhäkmamär na aa mumänaris näma dä arhani ama ruvek di rhat tu arhä snäng doqoräkt. Dap kinak sa qat tudävarhäm na ngän mauu sa ama bulap inguna qaku nani a qa iva aung nävät a ngän diva qäbäs na qa. Di nak nani a qa iva ama ruvek moe rhi näpgoer na nas.

¹⁰ Sokt diva qräk mät ut kre va evär dä ma Engeska iva iaqäkt ama qunäga va qa rhän doqor ama suaqa qarakni i qat dräm gat dän. Dä vät iomäkt ama

qäväläm diva ama leqäs ngä rhet nae na ama dädrin dä qosaqi ama qaeng ngä nä iarhongäkt moe va usäp diva ma Ngämuqa qä väs irhong dä va rhäksot nä irhong. Dä ama ivätki qi nä iarhongäkt moe qarqärhong i sa ama ruvek ta mualat nä irhong bät a qi diva qunäga sä irhong i agirhong nä irhong mamär*.

¹¹ Sa ngänät dräm i rhärhong däkt moekt diva qäbäs nä irhong bä äkt i sa ngänät dräm i mamär iva ngänät däqäm doqor mäniekt. Diva mamär iva ngänät däqäm i ama ruvek kärarhani i ama qumärqumärta na rha mamär dä va ngän det sokt parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. ¹² Mamär iva ngän dualat toqoräkt i as kale ngän dä va ngänit tägärsäs nani ma Ngämuqa aa qunäga. Vät iaqäkt ama qunäga dä va qäbäs na ama leqäs mät ama mudäbäs ngä na ama qaeng ngä nä iarhongäkt moe mät ama leqäs diva irhong ngä rhang bä va rhäväktgyäm sä irhong! ¹³ Sokt di varhäm ma Ngämuqa aa mumänaris di qali lut nani ama iaräs na äs ama leqäs ngä na ama iaräs na qi ama ivätki bä vät a qi diva sokt kale ama räkt ngät ama lat e.

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge

¹⁴ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, bä äkt i nga rhoqoräkt i qale ngän nani iarhongäkt dä sa mamär iva ma Krajs ka rhän bät a ngän doqoräkt i ngän dualat masirhat ivakt iva qaku qale anga unit ura anga qävuiini e vät a ngän. ¹⁵ Dä va qunäga vät a ngän i ma Engeska ma Ngämuqa di sa qat tudävarhäm na ama ruvek sa ama bulap inguna nani a qa iva ama ruvek moe diva rhi rha ama mumaiar. Rhom däkt di qoki äm doqor ama enge nage aurha ruaqa ma Pol qarakni i urha snäng bät a qa qarängätni i sa qa säm a ngät parhäm ama mädräm nage ma Ngämuqa. ¹⁶ Ma Pol di qat dräm gat tamän sävät tärhong däkt pa aa abukkina moe. Dap angätni ama enge nga e va aa abukkina qarängätni i ama qrot gem ut iva qunäga vät a ut sävät a ngät. Dä ama ruvek kärarhani i qaku rhat dräm mamär sävät iarhongäkt kärarhae i qaku rhat nanakt ma ama qrot nä ma Krajs di rhit näpgoer na ngät ma ama enge qarängätni i angät tarimini di qaku ama räkt ini. Dä qosaqi rhat dräm dat tualat toqoräkt sa angätni ma Ngämuqa aa enge bä nga rhat tualat toqoräkt dä sa rhi rhar sä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm sävät a nas.

¹⁷ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, bä äkt i mamär iva ngänit lu mamär i varis ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm ama muräkt ti slava na ngän dä nasot dä va qaku ngänät dräm mamär sävät iarhongäkt kärqärhong i rhäkt di sa ngänät dräm mamär sävät irhong. Mamär iva ngänit lu mamär toqoräkt inguna rhäkt di sa ngänät dräm mamär sävät tärho rhäkt ama ruvek kärarhae i arhä rhisu di qaku ama räkt ngät. ¹⁸ Dap kinak mamär iva ngäni rhir iva sräp ngän nävät ama mädräm sävät aurha Engeska dä aut Mumaiar ma Jisas ma Krajs dä sa aa nämsävätki. Mamär iva urhi von ga rha ama murhämeska rhäkt bä vasägos. Ngätki rhoqoräkt.

* **3:10** qunäga sä irhong i agirhong nä irhong mamär Ura 'irhong ngä rhang bä rhäksot' ura 'as kaku qali lirhong'

Ma Jon 1

Ama Rhäväksäs

Ma Jon ga sām bā rhakt tākt ama abuk. Bā rhakt tākt ama abuk di qa sām bām gi sage ama qatnanaktpāmda sokt di qaku qunāga vāt a ut i agi a ruvek iarhakt bā qop ta na qoe nai. Nguarām iarhakt di angātni ama gulañ na ama qatnanaktpāmda e vāt ama ngārhätkka ma Esia.

Ma Jon ga sām i qat tu aa snāng sāvāt ama qävälam ama unbam. Ama narhoerām diva qa rhuqunāga sa ama ruvek kāraranhi i rhi su na ama iraski na ngāt ama rhisu i qat tamān sāvāt arha lat ama vu ngāt mamār. Näkt ama unbamnaām diva qā rhaespām ge ama qatnanaktpāmda i ngätki i ngakt bā rhat nanakt di sa rha rha ama mumaiar. Ma Jon di qat tamān sāvāt a nas i qa lu ma Jisas toqoräkt i qā na qa in det divakt iva qā sāmaqrot na arhā snāngaqa rhoqoräkt.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunāga Narhoer (1:1-4)

Ama Qatnanaktpāmda Arha Iar Toqoräkt I Qale Rha I Arha Ruavek Na Ne Rhi Na Ama Ngätmamäk Kä Na Ama Ngārhoemga (1:5-2:28)

Ama Qatnanaktpāmda Arha Iar Toqoräkt I Qale Rha I Ma Ngāmuqa Aa Es Na Rha (2:29-4:6)

Ama Qatnanaktpāmda Arha Iar Toqoräkt I Qale Rha Dā Ma Ngāmuqa Aa Luvuqi Arha Ron I Arha Snāng Bāt A Qa Dā Rhat Tet Parhām Aa Rhäkne (4:7-5:12)

Ma Jon Aa Dāngdāngini Na Ngät Aa Enge (5:13-21)

Ama Enge Na Ama Iar

¹ Ianiäkt kārqāni i ini nāvāt ama rharimini bā sarhäkt di qārqāni i sa ut nari ini bā qārqāni i sa ut lu ini mamār nāmāt aut saqong dā qārqāni i sa u rhäkt ngā rhäk pät ini di ianiäkt di ama enge na ama iar.

² Iangärhäkt ama iar ngā män säda eraqi bā ut lu ngāt dā urhi sameng sāvāt a ngāt. Näkt urhi sameng ba ngān na ama iar ama sok tam ngāt iangärhäkt kārangāt i mudu qale ngāt ngā na ama Ngätmamäk näkt ngā män gem ut. ³ Bā qosaqi urhi sameng mamār ba ngān nā ianiäkt kārqāni i sa ut lu ini bā ut nari ini iväkt iva qosaqi ngān diva västämne na ut ut na ngān bā va qali lut ut na ngān i aurha ruavek na ngān mäni rhangät tākt ama iar. Bā qosaqi va qali lut dā rhangät tākt ama iar angārha ron ge ama Ngätmamäk näkt sāvāt aa emga ma Jisas ma Kraiss. ⁴ Urhit sām dangät tākt ivakt iva aut märmärgem diva ama mor ngāt.

Ama Tmerhäs Da Ama Neraqa Aa Ron

⁵ Rhangät tākt di ama enge qārangātni i sa ut nari ngāt nāmāt ma Kraiss bā urhi sameng ba ngān na ngāt i ma Ngāmuqa di ama neraqa na qa näkt gem ga di qaku anga bāngangit nga e.

⁶ Ngakt bā urhi qoar i qali lut gem ga i aa ruavek na ut mäni rhangät tākt ama iar dap kinak ut tet pa ama bāngangit angāt tpäs dā sa urhi iras dā qaku ut tualat parhām ama engätki. ⁷ Dap ngakt bā ut tet da ama neraqa aa ron doqor qa i qale qa da ama neraqa aa ron diva västämne na ut bā qali lut i aurha ruavek na ne bā aa emga ma Jisas aa biaska qā qumār ut sa aurha vuirhong moe. ⁸ Ngakt bā urhi qoar i qaku aurha anga vuini dā sa urhi iras tam mes dā qaku ama engätki qia e gem ut. ⁹ Ngakt bā urhi sameng irhām mes sa aurha vuirhong dā mamār vāt a ut iva ut nanakt na qa iva

qä qyiradeng na aurha vuirhong dä va qä qumär ut nämät aurha lat moe qärangätni i qaku ama räkt ngät inguna qä di ama räkt ka na qä.

¹⁰ Ngakt bä urhi qoar i sa qaku ut mualat na anga vuini dä sa ut mualat sä qä iva ama irasmätka na qä bä aa enge di qaku a ngät e vät aurha iar.

2

Ma Kraiss Kat Tatnärhäm Ut

¹ Ngua es ama gaini na rha na ngän, ngut säm dangät täkt ivakt iva qale ngän namualat na anga vuini. Sökt di ngakt bä aung anga ruqa qä mualat na ama vuini dä akni qä e qäarakni iva qat tamän särha ama Ngätmamäk sädaver mä ut. Iaqäkt di ma Jisas ma Kraiss kärak i ama räktka na qä. ² Qä di ama vodämes nä qä ivakt iva ma Ngämuqa qät kyiradeng na aurha vuirhong bä rhoqoräkt di qaku sökt sa aurha vuirhong dap kosaqi ama ruvek nävät ama ivätki moe sa arha vuirhong.

³ Ngakt bä ut tet parhäm aa enge diva nävät iomäkt dä va qunäga vät a ut i sa ut dräm a qä. ⁴ Ama ruqa qäarakni i qä qoar i qat dräm a qä sökt di qaku qat tet parhäm aa enge di ama irasmätka na qä bä ama engätki di qaku a qi gem ga. ⁵ Dap iaqäkt kärak i qat tet parhäm aa enge di aa snäng bät ma Ngämuqa mamär. Bä nga ut tualat toqoräkt dä nävät iomäkt dä sa ut dräm i qali lut gem ga mamär. ⁶ Ngakt bä aung gä qoar i qale qä qä nä ma Jisas ma Kraiss dä mamär iva qoki qat tet toqor qä.

Ama Muräkt Ama Iaräs Na Ngät

⁷ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, gaku ngut säm sävät a ngän na ama muräkt ama iaräs na ngät dap tangät täkt di ama muräkt kärangätni i sa mudu na ngät nävät ama rharimini bä sarhäkt kärangät i qale ngät gem ngän bä ngät di ama enge qärangätni i sa ngän nari ngät. ⁸ Sökt diva as ngut säm ama muräkt ama iaräs na ngät kärangätni i ama engätki na ngät kärangät i nga e gem ma Jisas dä qosaqi nga e gem ngän. Inguna ama bängagi di sa rhäktäksot na qi dap ama engätki na qä ama neraqa di sa rhäkt di qä sen.

⁹ Ama ruqa qäarakni i qä qoar i qä di sa qale qä da ama neraqa aa ron sökt di qaku aa snäng bät aa ruaqa ama qatnanakt pä m ga di qoki as kale qä va ama bängangit angät tpäs. ¹⁰ Dap aung gäarakni i aa snäng bät aa ruaqa ama qatnanakt pä m ga di qale qä vasägos da ama neraqa aa ron bä nävät a qä diva qaku guani ngä namäqäne sa aung iva dän bät aa qar. ¹¹ Ama ruqa qäarakni i ama vu da aa ron sävät aa ruaqa ama qatnanakt pä m ga di qale qä va ama bängangit angät tpäs bä vät aa tmerhäs moe di qat tet pa ama bängangit angät tpäs. Bä qaku qat dräm i vät aa tmerhäs di qat tet sa qoe nai inguna ama bängangit bä qaku qat lu.

¹² Aingän ama rhoes ama gaini na rha, ngut säm sävät a ngän inguna angäna vuirhong di sa ma Ngämuqa qä qyiradeng nä irhong nävät ma Kraiss aa ngärhipki.

¹³ Gu mamgäna, ngut säm sävät a ngän inguna ngänät dräm iaqäkt kärak i qale qä nävät ama rharimini bä sarhäkt.

Dä aingän ama evän da ama gamoe, ngut säm sävät a ngän inguna sa ngän män nävä ma Sä m ga aa qrot angät tpäs.

Dä aingän ama rhoes, ngut säm sävät a ngän inguna sa ngänät dräm ama Ngätmamäk.

¹⁴ Dä gu mamgäna, ngut säm sävät a ngän

inguna ngänät dräm iaqäkt kârak i qale qa nävât ama rharimini bâ sarhäkt.

Aingän ama evän da ama gamoe, ngut sâ m sävât a ngän

inguna aingän di angän grot
dâ ma Ngämuqa aa enge qale ngät gem ngän.

Bâ qosaqi ngän di sa ngän män nävâ ma Sânga aa qrot angät tpäs.

Qale Angäna Snäng Bät Ama Ivätki At Kärhong

¹⁵ Qale angäna snäng bät ama ivätki ura guani nämäni ama ivätki. Ngakt bâ aung anga ruqa di aa snäng bät ama ivätki at kärhong dâ qaku aa snäng bät ama Ngätmamäk. ¹⁶ Inguna ama lat moe nämäni ama ivätki qärangätni i ngät toqor ama saqong ngärhi alek bâ sävât ama mairnanas nävât ama qärhong dâ ama snängaqa iva märmär ge ama släqyige di iangärhäkt ama lat moekt di qaku ngät nage ama Ngätmamäk dap ngät nämäni ama ivätki. ¹⁷ Bâ ama ivätki näkt sävât at kärhong gärqärhongni i ama ruvek nani a rha nä irhong diva rhäksot nä irhong dap iaqäkt kârak i qat tualat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa diva ama iar qa rhäkt bâ qosaqi va mirhup.

Ama Rhonsävät Sage Ama Ruvek Sä vât Ma Krai s Aa Ikkäna

¹⁸ Aingän ngua es, rhäkt di ama dängdängini na ngät ama qunäng bâ sa ngän nari i iaqäkt kârak i ma Krai s aa ik diva qa rhän bâ nak sa rhäkt di masirhat nä ma Krai s aa ikkäna rha män. Bâ nga rhoqoräkt dâ qunäga vät a ut i rhangät täkt ama qunäng di ama dängdängini na ngät ama qunäng. ¹⁹ Iarhakt di sa rha met nämäni ut sokt di qaku rha nämäni ut mamär. Inguna vadi mai rha nämäni ut mamär dâ mai mamär iva as kale rha gem ut. Dap nguna rha met nämäni ut dâ iomäkt ngärhi sameng mamär i qaku rha nämäni ut mamär.

²⁰ Dap aingän di sa ngän da ama modämne nage ama Qumärqumärqa na qa mamär ma Krai s bâ ngän moe di sa ngänät dräm ama engätki. ²¹ Qaku ngut sâ m sävât a ngän inguna qaku ngänät dräm ama engätki dap sa nguna ngänät dräm a qi bâ qosaqi ngänät dräm i qaku anga irasini ngät dän näda ama engätki arha ron. ²² Ngu lu auge iaqäkt i ama irasmätka? Ia qäkt ama ruqa di qarak i qät täqyas nä ma Jis as i qa di qaku ma Krai s. Ia qäkt ama ruqa di ma Krai s aa ik na qa inguna qät täqyas nä ama Ngätmamäk kâ na ama Ngärhoemga. ²³ Qaku anga ruqa qarakni i qät täqyas na ama Ngärhoemga di qale ama Ngätmamäk gem ga dap kinak iaqäkt kârak i qä sameng mamär i ma Krai s di ama Ngärhoemga di ama Ngärhoemga qä na ama Ngätmamäk kali liom gem ga. ²⁴ Mamär iva qale ianiäkt mas gem ngän gärqäni i ngän nari ini namäk nävât ama rharimini bâ sarhäkt. Ngakt bâ nga rhoqoräkt dâ sa ngän diva qale ngän mamär mäni ama Ngätmamäk dâ ge ama Ngärhoemga. ²⁵ Bâ rhangät täkt di ama Ngätmamäk aa enge na ama mumänaris bâ ba ut iva ba ut na ama iar ama sok täm ngät.

²⁶ Ngut sâ m dangät täkt ivakt iva ngät tuqunäga vät a ngän sävât iarhakt kärarhae i rhi siqut iva rhi irastäm sä ngän. ²⁷ Dap ama modämne qärangätni i sa ngän da ngät nage ma Krai s di qale ngät gem ngän. Dap ngät di sa ngärhi su ngän sävât iarhongäkt moe qärqärhong i ngänit läk nani irhong ivakt iva ngänit päs ma Ngämuqa aa rhäng mamär. Angät tis u di ama engätki na ngät dap kaku ama iraski na ngät. Bâ äkt i nga rhoqoräkt dâ saqi as kaku ngänit läk nani guavek sae qärahani i rhat dräm di su iva rhi su ngän. Qale ngän mas mäni ma Krai s toqor ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä su ngän doqoräkt.

Ma Ngämuqa Aa Es

²⁸ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, rhäkt diva qale ngän mamär mäni qa ivakt iva nga rhoqoräkt iva qa rhän dâ va mamär vät a ut iva ama

qraräkta na ut dap pa qaku aqlus pät a ut. ²⁹Ngakt bä ngänät dräm i qa di ama räkt aa lat dä mamär iva qunäga vät a ngän mamär i iarhakt moe qärrarhae i rhat tualat na ama räkt ngät ama lat di sa rha män nävä ma Ngämuqa.

3

¹ Mamär iva ut lu mamär na ama Ngätmamäk aa lavuqi ama enges ki bä ba ut bä äkt iva ma Ngämuqa qat tes ut i aa es na ut. Bä qoki ngätki i ut di ma Ngämuqa aa es na ut. Ama rharimini qärqäni i qaku ama ruvek nämäni ama ivätki rha lu mamär i ma Ngämuqa aa es na ut dinguna qaku rhat dräm a qa. ² Gua ruavek kärarhae i gua snäng bät a ngän, däkt di ma Ngämuqa aa es na ut sokt di as kaku ut dräm iva u rhän doqor mäniekt nasot. Dap ut dräm i rhoqoräkt iva ma Kraiss ka rhän dä va ut toqor qa inguna va urhi lu qa i qa rhoqoräkt. ³ Näkt ama ruvek moe qärrarhani i rhat nanakt toqoräkt di sa rhi qumar näs ivakt iva rha rhän i ama qumarqumar ta rhoqor qa i ama qumarqumar qa.

⁴ Ama ruvek moe qärrarhani i rhat dräm dat tualat na ama vuirhong di iarhakt ti nänbetäkmät na ama muräkt inguna ama vuirhong di ama lat kärangätni i ngärhi nänbetäkmät na ama muräkt. ⁵ Sokt di ngänät dräm i sa ma Kraiss ka män divakt iva qä sot na ama vuirhong dä qosaqi qa maräkt di sa qaku aa anga vuirhong. ⁶ Bä aung gäarakni i qale qa mäni qa diva qaku qat dräm gat tualat na anga vuirhong. Aung anga ruqa qäarakni i as kat dräm gat tualat na anga vuirhong di iaqäkt di sa qaku qa lu ma Kraiss dä qaku qat dräm a qa.

⁷ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, gale angäna qlak na aung anga ruqa iva qä nairas täm ngän. Iaqaäkt karak i qat tualat na ama räkt ngät ama lat di qa di ama räkt ka rhoqor ma Kraiss karakni i ama räktka na qa. ⁸ Dap iaqaäkt karak i qat tualat na ama vuirhong di qa nage ma Sämgä inguna ma Sämgä di sa qat tualat na ama vuirhong mudu mänasäng nävät ama rharimini bä sarhäkt. Ama rharimini qärqäni i sa ma Ngämuqa aa emga qa män divakt iva qä slava nä ma Sämgä aa lat mas. ⁹ Qaku aung gäarakni i sa qa män nävä ma Ngämuqa di qat dräm gat tualat na anga vuirhong inguna ma Ngämuqa aa iar di qale ngät gem ga. Qaku mamär vät a qa iva as kat tualat na anga vuirhong inguna sa qa män nävä ma Ngämuqa. ¹⁰ Bä nävät tom däkt dä qunäga vät a ut sa ama ruvek i guavek koe di nak ma Ngämuqa aa es na rha dap guavek koe di ma Sämgä aa es na rha. Iaqaäkt karak i qaku qat tualat na ama räkt ngät ama lat bä qop karakni i qaku aa snäng bät arhani ama qatnanaktpämda di iaqaäkt di qaku ma Ngämuqa aa emga na qa.

Mamär Iva Aurha Snäng Bät A Ne

¹¹ Rhangät täkt di ama enge qärangätni i sa ngän nari ngät namäk nävät ama rharimini qärangät i ngät tamän i mamär iva aurha snäng bät a ne. ¹² Dap pa qale rhoqoräkt i ngän doqor ma Kein gäarakni i qa nage ma Sämgä bä qa veng aa lätkä. Näkt ngu lu mäniekt bä qa veng ga? Sa qa veng ga dinguna aa lat di ama vu ngät dap aa lätkä di ama räkt ngät aa lat. ¹³ Gua ruavek, kale ngän nasärmandäm gre i ama ruvek nävät ama ivätki di ama vu da arha ron masirhat sävät a ngän. ¹⁴ Sa ut dräm i ut män nämät ama tñäpki bä sa ut met säda ama iar angärha ron inguna sa aurha snäng bät ama qatnanaktpämda. Aung gäarakni i qaku aa snäng bät arhani di qoki as kale qa da ama tñäpki arha ron.

¹⁵ Aung gäarakni i ama vu da aa ron masirhat sävät aa ruaqa di iaqaäkt ama ruqa di qäarakni i qä veng. Näkt ngänät dräm i qaku ama iar ama sok täm ngät nga e ge aung anga ruqa rhoqoräkt. ¹⁶ Sa ma Kraiss ka von da aa iar sädaver

mä ut bä nävät tangät täkt aa lat dä sa qunäga vät a ut sa ama lavuqi ama engätki na qi. Bä äkt i ut di mamär iva urhit bon da aurha iar bä ba ama qatnanaktpämda. ¹⁷ Ngu lu va qale ma Ngämuqa aa lavuqi ge sävetka rhoqor mäniekt kre i ama qärhong bät a qa näkt kat lu akni ama qatnanaktpämga qärakni i qät läk sokt di qaku qät lavuqi na qa? ¹⁸ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, sa qale rhoqoräkt i aurha snäng bät arhani sokt nävät ama enge dä nämät aurha väm dap mamär iva aurha snäng bät a rha maengätki nävät aurha lat.

¹⁹ Ngakt bä ut tualat toqoräkt dä sa ut dräm i ut tualat parhäm ama engätki bä qosaqi mamär vät a ut iva ama qraräktä na ut iva urhi nän ma Ngämuqa nani guani. ²⁰ Sokt di ngakt bä qaku mamär vät a ut iva ama qraräktä na ut iva urhi nän sage ma Ngämuqa dä qa di ama moräs na qa masirhat pät aut snängaqa aa uväs bä qat dräm iarhongäkt moe. ²¹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, ngakt bä aut snängaqa di qaku qät täksärhäm ut dä nävät iomäkt diva mamär vät a ut iva ama qraräktä na ut dä ma Ngämuqa aa saqong sa aurha nän ²² bä sa ut dräm iva qä von ut ta agini qärqäni i urhi nän qä rhäm ini inguna ut tet parhäm aa muräkt dä ut tualat nä qärqärhongni i irhong ngärhit säm ama märmärgem sävät aa snängaqa. ²³ Näkt aa muräkt diva ut nanakt na aa emga ma Jisas ma Kraiss aa ngärhipki näkt pa aurha snäng bät a ne i qoki rhoqor qa i sa qa muräkt bä ba ut iva ut tualat toqoräkt. ²⁴ Bä aung gäarakni i qät päs aa muräkt angärha rhäng di qale qa mamär mäni ma Ngämuqa dä qosaqi qale ma Ngämuqa väm ga. Dä ut dräm i qale ma Ngämuqa väm ut inguna nävät ama Qloqaqa qärakni i sa qa von ut täm ga.

4

Ama Rhonsävät Sävät Ama Enge Qärangätäni I Rhi Qoar I Sa Ngät Dän Nage Ma Ngämuqa

¹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, qale ngänät nanakt na ama ruvek moe arha enge qärangätäni i rhi qoar i ngät dän nage ma Ngämuqa dap mamär iva ngäni siqt na arha enge iväkt iva ngäni räm i ngät dän maengätki nagem ga ura qaku. Nguat tamän doqor täkt dinguna rhäkt di ama rhäqap na rha ama vämginarha ama iras mät ta rha e vät ama ivätki rhage rhage.

² Bä nävät tom däkt dä va ngäni räm i agi a ruvek di nak ta tamän bät ama enge nage ma Ngämuqa aa Qloqaqa dä agi a ruvek di qaku. Ama ruvek moe qärarhani i rhi sameng mamär sävät ma Jisas ma Kraiss i qa di qa mu ama släqyige bä qa män i ama ruqa na qa di iarhakt ama ruvek nage ma Ngämuqa.

³ Dap ama ruvek moe qärarhani i qaku rhi sameng mamär sävät ma Jisas toqoräkt di qaku rha nage ma Ngämuqa. Rhärha rhäkt di rha nage ma Kraiss aa ik kärakni i sa ngän nari sävät a qa iva qa rhän bä nak sa rhäkt di qale qa mäni ama ivätki.

⁴ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, aingän di nage ma Ngämuqa bä sa ngän män nävä iarhakt ama ruvek arhä väs inguna iaqäkt kärak i qa e väm ngän di aa qrot masirhat pä iaqäkt aa uväs kärak i qa nämäni ama ivätki.

⁵ Rha di rha nämäni ama ivätki bä rhat tamän barhäm ama ivätki at känäskänes dä ama ruvek pä ama ivätki rhat nari nämät ta. ⁶ Dap kinak aiut di ut nämäni ma Ngämuqa näkt iaqäkt kärak i qat dräm ma Ngämuqa di qat nari nämät ut. Dap iaqäkt kärak i qaku qa nämäni ma Ngämuqa di qaku qat nari nämät ut. Bä nävät tom däkt di sa qunäga vät a ut sa ama ruvek arha enge i ngät nage ama Qloqaqa na ama engätki ura ngät nage ama qloqaqa na ama iraski.

⁷ Gua ruavek k  rarhani i gua sn  ng b  t a ng  n, mam  r iva aurha sn  ng b  t a ne inguna ama lavuqi qiat d  n nage ma Ng  muqa. Ama ruvek moe q  rarhani i arha sn  ng b  t arhani di sa rha m  n n  v   ma Ng  muqa b   rhat dr  m a qa. ⁸ Iaqq  t k  rak i qaku aa sn  ng b  t arhani di qaku qat dr  m ma Ng  muqa inguna ma Ng  muqa di ama lavuqi. ⁹ Ma Ng  muqa sa qa qur a ut t   iaqy  kt aa lavuqi q  rakt i qia e gem ut toqor  kt i qa rh  k na aa emga ama s  g  k s  m  ni ama iv  tki ivakt iva ama iar ut n  v  t a qa. ¹⁰ Sa ut lu ama lavuqi q  raktni i ama eng  tki na qi di qaku n  v  t iom  kt i aurha sn  ng b  t a qa dap kinak n  v  t iom  kt i ma Ng  muqa sa aa sn  ng b  t a ut d   qa rh  k na aa emga ivakt iva n  v  t a qa d   va q   qyiradeng na aurha vuirhong. ¹¹ Gua ruavek k  rarhani i gua sn  ng b  t a ng  n, mam  r iva aurha sn  ng b  t a ne inguna sa ma Ng  muqa di aa sn  ng b  t a ut toqor  kt.

¹² Sa qaku aung anga ruqa qa lu ma Ng  muqa sokt di ngakt b   aurha sn  ng b  t a ne d   sa ma Ng  muqa qale qa v  m ut b   aa lavuqi diva qiat d  n mam  r v  m ut p  t aurha iar.

¹³ Ut dr  m i sa qale qa v  m ut d   qosaqi ut di qali lut m  ni qa inguna sa qa von ut ta aa Qloqaqa. ¹⁴ N  kt ut di sa ut lu ma Ng  muqa aa emga b   urhi sameng mam  r i ama Ng  tmam  k ka rh  k na qa ivakt iva qa diva ama ruvek p  t ama iv  tki arh   Mumaiar na qa. ¹⁵ Aung g  rakni i q   sameng mam  r i ma Jisas di ma Ng  muqa aa emga na qa di sa iaq  kt di qale qa m  ni ma Ng  muqa b   ma Ng  muqa di qale qa v  m ga. ¹⁶ Sa ut dr  m d   ut nanakt n   ma Ng  muqa aa lavuqi b   ba ut.

Ma Ng  muqa di ama lavuqi. N  kt aung g  rakni i qat dr  m aa sn  ng b  t arhani di qale qa m  ni ma Ng  muqa b   qosaqi ma Ng  muqa di qale qa v  m ga. ¹⁷ N  v  t iom  kt di ma Ng  muqa aa lavuqi qiat d  n mam  r v  t aurha iar. B     kt i rhoqor  kt i ut tet p  t ama iv  tki rhoqor ma Jisas i sa qat tet toqor  kt diva qaku mam  r iva q  n  sk  nes ut s  v  t aa matn  v  mne rhoqor  kt iva qa rhatn  v  mne na ama ruvek moe. ¹⁸ Da ama lavuqi arha ron di qaku anga tlenga. Dap ama lavuqi q  raktni i ama eng  tki na qi di qit kutn  s ama tlenga inguna ama tlenga di qat d  n doqor  kt i q  n  sk  nes ut iva urhi rha ama rh  ks  rh  m. Iaqq  t k  rak i q  t len di qaku ama eng  tki na qi ama lavuqi qia e gem ga.

¹⁹ Aiu  t di sa aurha sn  ng b  t ama ruvek ti n   ma Ng  muqa inguna qa di sa qa er aa sn  ng b  t a ut. ²⁰ Ngakt b   aung anga ruqa q   qoar toqort  qyia, “Gua sn  ng b  t ma Ng  muqa” sokt di qaku aa sn  ng b  t arhani ama qatnanaktp  mda d   iaq  kt di sa ama irasmätka na qa. Inguna aung g  rakni i qaku aa sn  ng b  t aa ruaqa q  rakni i sa qat lu qa di qaku mam  r v  t a qa iva aa sn  ng b  t ma Ng  muqa q  rakni i sa qaku qa lu qa. ²¹ B   sa qa von ut ta ama mur  kt toqort  qyia, aung g  rakni i aa sn  ng b  t ma Ng  muqa di qosaqi mam  r iva aa sn  ng b  t aa ruaqa.

5

Ut D  n N  va Ama Iv  tki At T  v  s N  v  t Aut Katnanakt

¹ Ama ruvek moe q  rarhani i rhat nanakt i ma Jisas di ma Krai di iarhakt ta m  n n  v   ma Ng  muqa. B   qosaqi iarhakt moe q  rarhae i arha sn  ng b  t ama Ng  tmam  k di qosaqi arha sn  ng b  t aa es. ² N  v  t iom  kt i aurha sn  ng b  t ma Ng  muqa d   ut tet parh  m aa rh  kne d   sa ut dr  m i aurha sn  ng b  t aa es. ³ Rhoqor  kt i sa urhit p  s ma Ng  muqa aa mur  kt ang  rha rh  ng di iom  kt ng  rhi sameng i sa aurha sn  ng b  t a qa. B   iang  rh  kt aa mur  kt di qaku ama qrot gem ut mam  r s   ng  t.

⁴ Inguna aiut moe qärrarhani i sa ut män nävä ma Ngämuqa di sa ut dän näva ama ivätki at täväs. Bâ sa ut täqâne dä mamär toqoräkt nävât aut katnanakt. ⁵ Ngu lu auge iaqäkt kârak i qat dän näva ama ivätki at täväs? Iaäkt di sokt kârak i qat nanakt i ma Jisas di ma Ngämuqa aa emga.

Ama Sameng Säväät Ma Ngämuqa Aa Emga

⁶ Iaäkt ma Jisas ma Kraiss di qärakni i sa qa män nävât ama rigi dä nävât ama biaska. Bâ qaku sokt ka män nävât ama rigi rhoqoräkt i sa qa rha ama baptais dap kosaqi qa män nävât ama biaska rhoqoräkt i sa qa nâp. Näkt ama Qloqaqa qä sameng mamär i ma Jisas ma Kraiss di sa qa män nage ma Ngämuqa inguna ama Qloqaqa di qa na ama engätki. ⁷ Ngätki i ama dâpguarhong nga e qärqärhongni i irhong ngärhi sameng ⁸ qärqärhong i ama Qloqaqa näkt säväät ama rigi näkt ama biaska bâ iarhongäkt ama dâpguarhong di sa sägäni nä irhong sä irhong angät sameng.

⁹ Ut dräm ut nanakt na ama ruvek arhä sameng sokt di nak mamär iva ut nanakt nä ma Ngämuqa maräkt aa sameng inguna aa sameng di iangärhäkt kârangät i qa von däm ngät kârangät i ngärhi sameng säväät aa emga. ¹⁰ Bâ aung gäarakni i qat nanakt nä ma Ngämuqa aa emga dä sa iangärhäkt ama sameng nga e gem ga. Dap aung gäarakni i qaku qat nanakt nä ma Ngämuqa di qat tes ka i ama irasmätka inguna sa qaku qat nanakt na ama sameng gärangätni i ma Ngämuqa qa von däm ngät säväät aa emga. ¹¹ Näkt iangärhäkt ama sameng di ngät toqortäqyia, ma Ngämuqa sa qa von ut ta ama iar ama sok täm ngät. Näkt tangät täkt ama iar di nga e ge aa emga. ¹² Aung gäarakni i qale ama Ngärhoemga gem ga di ama iar nga e gem ga. Dap iaäkt kârak i qaku qale ma Ngämuqa aa emga gem ga di qaku ama iar nga e gem ga.

Ama Enge Na Ama Muqunäga Säväät Ama Iar Ama Sok Täam Ngät

¹³ Ngut säm dangät täkt säväät a ngän gärrarhae i ngänät nanakt nä ma Ngämuqa aa emga aa ngärhipki ivakt iva ngänät dräm i sa ngän da ama iar ama sok täm ngät. ¹⁴ Näkt toqoräkt i ut dän sage ma Ngämuqa sa aurha nän di aut katnanakt ama qrot ngät toqortäqyia, qre va urhi nän ga rhä guani varhäm aa snägaqa dä va qat nari ut. ¹⁵ Bâ qre va ut dräm i qat nari ut dä sa ut dräm i agini qärqäni i sa ut nän ga rhäm ini di sa qa von ut täm ini.

¹⁶ Ngakt bâ aung anga ruqa di qa lu aa ruaqa ama qatnanaktpämga i qa mualat na anga vuirhong gärrqärhongni i qaku ngä nartäm sä qa sämät ama tñäpki dä sa mamär iva qä nän ma Ngämuqa säväät a qa dä va ma Ngämuqa qä von ga rha ama iar. Nguat tamän doqor täkt di säväät iarhäkt kârrarhae i arha vuirhong di qaku ngä nartäm sä rha sämät ama tñäpki. Dap kosaqi ama vuirhong irhong nga e qärqärhongni i irhong ngärhi rhartämsäs sämät ama tñäpki sokt di qaku ngu qoar iva qä nän säväät iarhongäkt. ¹⁷ Ama lat moe qärangätni i qaku ama räkt ngät di ama vuirhong sokt di arhongni ama vuirhong di qaku irhong ngä nartäm sä sävetka sämät ama tñäpki.

¹⁸ Sa ut dräm i ama ruqa qärakni i sa qa män nävä ma Ngämuqa diva sa qaku qä natmualat na anga vuirhong. Dap ma Jisas ma Kraiss kârakni i sa qa män nävä ma Ngämuqa di sa qat dräm gät lu vät iaäkt ama ruqa nämät kârakni ma Sämgä ivakt iva qaku qä naslava na qa.

¹⁹ Sa ut dräm i ut di ma Ngämuqa aa es na ut dap arhani ama ruvek moe vät ama ivätki di qale rha vä ma Sämgä aa muräkt angärha rem.

²⁰ Näkt kosaqi ut dräm i ma Ngämuqa aa emga sa qa män bâ sa qa von ut ta ama mädräm na ama muqunäga ivakt iva ut dräm ma Ngämuqa iaäkt kârak i ama engätki na qa. Bâ ut di qali lut mäni iaäkt kârak i ama engätki na qa

di nãvãt aa emga ma Jisas ma Kraiss. Ma Jisas ma Kraiss di ama engãktki na qa ma Ngãmuqa bã qa di ama iar ama sok tãm ngãt.

²¹ Aingãn ama rhoes ama gaini na rha na ngãn, mamãr iva ngãnit lu vãt a nas mamãr nãmãt ama iaus kãrangãtñi i sa amã ruvek ta mualat na ngãt ivakt iva rhit kutdrir sagem ngãt.

Ma Jon 2

Ama Rhäväksäs

Ma Jon ga sām bā rhakt täkt ama abuk bā qat tes nas i qā narhoerqa. Bā gāt sām iva sage ama evopki qāraktni i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām gi qi nā at toes kārarahani i ma Jon di aa snāng bāt a rha maengätki. Nguarām iarhakt di nak ama evopki qi na at toes ura nguarām giat mair ba ama gulāngi na ama qatnanaktpāmda va aomni ama värhäm.

Ma Jon di gāt sām ivakt iva qā rhodrāp ta sāvāt ama gamoe qārarahani i rhat tet sa ama lat kārängätni i rhi sameng dā rhi su sokt di qaku ama engätki na rha ama latta. Iarhakt ama latta qārarahani i rhat tet sa ama iraski na ngāt ama rhisu di sa rhat don sāva ama qatnanaktpāmda arhā vāt ivakt iva rhat tās dā rhat tas toqor varhäm ama engätki na rha ama latta arhā qārhomg. Ma Jon di nani a qa iva ama qatnanaktpāmda rhi lu ñismāne māngurāp mā rha mamār i varis tat tatnārha arhani ama irasmätta sa arha lat.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-3)

Ma Jon Gät Sek Sā Rha Inguna Nāvāt Iomäkt I Rhat Tet Parhäm Ama Engätki (1:4)

Ama Enge Na Ama Sāmaqrot Dā Ama Rhonsävāt (1:5-11)

Ma Jon Aa Dängdängini Na Ngāt Aa Enge (1:12-13)

Ma Jon Ga Sām Ama Märmärgem

¹ Aingo qā narhoerqa

di ngut sām sāvāt a nge ama evopki qāraktni i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām nge ngi nā ngia es ^{*} aingän gārarahae i gua snāng bāt a ngän maengätki. Näkt kaku sokt ngo dap kosaqi ama ruvek moe qārarahani i rhat drām ama engätki di sa arha snāng bāt a ngän. ² Rhoqoräkt dinguna nāvāt ama lavuqi qāraktni i qali qi vām ut bā va qali qi gem ut mas.

³ Ama ñāmsävātki näkt ama lavuqi näkt sāvāt ama bulap nage ma Ngāmuqa ama Ngätmamäk dā ma Jisas ma Kraiss ama Ngätmamäk aa emga diva qale ngät gem ut toqoräkt i ut tet da ama engätki arha ron dā qosaqi rhoqoräkt i aurha snāng bāt a ne.

Ut Tet Da Ama Engätki Dā Ama Lavuqi Ina Ron

⁴ Märmär gem ngo masirhat inguna sa ngua nari i arhani nāvāt ngia es di rhat tet parhäm ama engätki rhoqor varhäm ama Ngätmamäk aa muräkt bā ba ut. ⁵ Gua mär qi gua ruqi, rhäkt di qaku ngut sām anga muräkt anga iaräs na ngät dap iangärhäkt kārängät i sa qale ngät gem ut namäk nāvāt ama rharimini bā sarhäkt. Bā ngu nän sagem nge iva ut moe diva aurha snāng bāt a ne. ⁶ Ngakt bā sa aurha snāng bāt ma Ngāmuqa qā na arhani ama ruvek dā va ut tet parhäm aa muräkt. Bā rhangät täkt di ama muräkt kārängät i sa ngän nari ngät mudu nāvāt ama rharimini iva ngän det da ama lavuqi arha ron.

⁷ Ama rhäqāp na rha ama ruvek ama iras māt ta iarhakt kārarahae i qaku rhi sameng mamār i ma Jisas ma Kraiss di qa mu ama släqyige bā qa män i ama

* **1:1** ama evopki qāraktni i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām nge ngi nā ngia es Ama mädrämda di qaku rhit tares ba ne sāvāt tangät täkt ama enge angät tarimini. Arhani di sa rhat tu arhā snāng i iaqyäkt ama evopki qi na at toes di nak aktini ama evopki bā sāvāt at toes dap arhani di sa rhat tu arhā snāng i qiat mair ba ama gulāngi na ama qatnanaktpāmda va aomni ama värhäm.

ruqa na qa di sa rhat tet pät ama ivätki rhage rhage. Iarhakt ama ruvek di ama iras mät ta dä ma Kraiss aa ikkäna na rha. ⁸ Mamär iva ngänit lu vät a nas mamär i varis ngän namungsäs sa agini qärqäni i ut† mualat nani ini dap pakt iva qoki ngäni rha angän ditsek ama rhäk täm ngät. ⁹ Ngakt bä aung anga ruqa qäarakni i arñis na qa nämäni ma Kraiss aa rhisu dap kaku qale qa mamär mäni ngät di qaku ma Ngämuqa qa e gem ga. Dap auge qäarak i vasägos dä qät päs ma Kraiss aa rhisu dä sa qale ama Ngätmamäk kä na ama Ngärhoemga e gem ga. ¹⁰ Ngakt bä anga ruqa va qa rhän gem ngän bä aa rhisu di qaku ngät toqor ma Kraiss aa rhisu dä va qale ngän narhäknan däm ga säva angäna vät ura ngän nar sä qa ¹¹ inguna aung gäarakni i sa qa ar sä qa sagem mes di qat tatnärhäm ga sa aa lat ama vu ngät.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

¹² Näkt masirhat nä gua enge nga e qärangätni i mamär iva ngu säm a ngät bä ba ngän sokt di qaku nani a ngo iva ngu säm iangärhäkt ama enge va anga abuk. Dap kinak nani a ngo masirhat iva ngua rhet sagem ngän bä urhi lu ne dä ut tamän särhäm ne bä va märmär gem ut mamär.

¹³ Gia matki qäarakni i sa ma Ngämuqa qa armeng däm gi qi na at toes narhe di rhit täk na arhä märmärgem sävät a ngän.

† 1:8 ut Arhani ama mädrämädi di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, “ut” dap arhani di rhat tu arhä snäng i ngät di rhoqortäqyia, “ngän.”

Ma Jon 3

Ama Rhäväksäs

Ma Jon ga sām bā rhakt tākt ama abuk bā qat tes nas i qā narhoerqa. Bā qāt sām iva sage aa mār qa aa ruaqa ma Gaius kārakni i aa snāng bāt a qa maengätkki. Qaku ut drām ma Gaius di auge mamār.

Ma Jon ga sām ivakt iva qā sek sā ma Gaius inguna nāvāt iomäkt i qāt lu vāt ama ruvek kārarahani i rhat tet sa ama sameng ama mār ngät dā qosaqi qa sām ivakt iva qa rhuqunāga sa ama vu ngät ama lat kārangātni i ama narhoerqa bā ba ama qatnanaktpāmda ma Diotrefes kat tualat na ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ma Jon Gät Sek Sā Ma Gaius Inguna Nāvāt Iomäkt I Qat Tet Parhām Ama Engätkki Dā Nāvāt Aa Lat (1:3-8)

Ma Jon Gä Nänbut Sā Ma Diotrefes (1:9-10)

Ma Jon Aa Enge Na Ama Sämaqrot Sage Ma Gaius (1:11)

Ma Jon Gät Sek Sā Ma Demitrius (1:12)

Ma Jon Aa Dängdängini Na Ngät Aa Enge (1:13-15)

Ma Jon Ga Sām Ama Märmärgem Sage Ma Gaius

¹ Aingo qā narhoerqa

di ngut sām sävāt a nge ma Gaius, gua mār qa gua ruaqa ainge qārak i gua snāng bāt a nge maengätkki.

² Gua mār qa gua ruaqa, ngu nän ma Ngämuqa sävāt a nge iva iarhongäkt moe qārquārhong i ngiat tualat nā irhong diva irhong ngät dän mamār bā va mārās pāt a nge. Nguat drām i gi qloqaqa di mamār na qa. ³ Märmär gem ngo masirhat toqoräkt i arhani ama qatnanaktpāmda rha män bā rha sameng ba ngo sävāt gi qatnanakt sāmāni ama engätkki dā qosaqi rha sameng i vasāgos dā ngit pās arha rhäng. ⁴ Gu märmärgem dangät tākt di sa ngät drām ngät dän nāvā gu nga märmärgem moe angät tpās toqoräkt i nguut nari sävāt ngua es ama qatnanaktpāmda i rhat tet parhām ama engätkki.

Ama Matnärhäm Ba Ba Ama Latta Sā Ma Ngämuqa Aa Lat Dā Ama Mairsärhäm Säväta A Ngät

⁵ Gua mār qa gua ruaqa, ainge di ngiat tet parhām ama enge mamār bā ngiat tatnärhā rharhæe rhäkt ama qatnanaktpāmda sā ma Ngämuqa aa lat kārarahani i sa rha män gem nge. Ngätkki i ama nañista na rha sokt di ngiat tualat sā rha mamār. ⁶ Bā arhani nāvāt a rha rha sameng bā ba ama qatnanaktpāmda narhe sävāt gi lavuqi. Dā mamār iva ngia rhatnärhäm da vāt ama qävälām gārquomi iva ma Ngämuqa di nani a qa iva rhat tet nāvā iosäkt arha tmerhäs ⁷ inguna nāvāt ma Jisas aa ngärhipki dā ma rha i rhat tet sa aa lat dā qaku rhit ta anga matnärhäm nage ama ruvek kārarahani i qaku ama qatnanaktpāmda. ⁸ Bā rhoqoräkt dā mamār iva ut tatnärhā ama ruvek toqor ta ivakt iva sägāni na ut bā ut tualat ivakt iva vräspräs da ama engätkki rhage rhage.

⁹ Sa ngua sām doqor tākt di sävāt ama qatnanaktpāmda nämät ama värhäm gārquomi i qale nge e. Dap ma Diotrefes iaqäkt kārak i vasāgos dā nani a qa iva qā rhoer di qaku qā nanari nämät ut. ¹⁰ Näkt toqoräkt iva ngua rhän gem nge dā va ngua rhuqunāga sa aa lat i qa di qat tamän bā ngärharhäng na ut na ama enge ama mäñmäñini na ngät ivakt iva qā slava na ut. Näkt savono

sävät iangärhäkt aa lat angärha rhäng dä qaku nani a qa iva qä rhar sa ama qatnanaktpämda qärrarhani i rhat tet sä ma Ngämuqa aa lat. Dä qosaqi qat tair särhä iarhakt kärarhae i nani a rha iva rhi rhar sä ama ruvek toqoräkt bä qät kutmä s a rha näva ama ansäspängi.

¹¹ Gua mär qa gua ruaqa, qale ngit pä s ama lat ama vu ngät angärha rhäng dap kinak pa ngit pä s ama mär ngät ama lat angärha rhäng. Ama ruqa qä rakni i qat tualat na ama mär ngät ama lat di qa nage ma Ngämuqa. Dap ama ruqa qä rakni i qat tualat na ama lat ama vu ngät di qoki as kaku qa lu ma Ngämuqa.

¹² Ama ruvek moe di rhi sameng sävät ma Demitrius i aa lat di ama mär ngät. Bä qosaqi ama engätki qä rakni i qä su sävät a qa di qi sameng sävät a qa i aa lat di ama mär ngät. Bä qosaqi aiut di urhi sameng mamär sävät a qa i qa di ama mär qa ama ruqa bä ngiat dräm i aut sameng di ama engätki na ngät.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

¹³ Näkt masirhat nä gua enge nga e qärangätni i mamär iva ngu sä m a ngät bä ba nge sokt di qaku nani a ngo iva ngu sä m iangärhäkt ama enge va anga abuk. ¹⁴ Dap nguat nanakt i qaku mauiu dä sa va ngu lu nge bä va qali lun moe dä va un damän särhäm ne.

¹⁵ Mamär iva ama bulap kale ngät gem nge.

Auna ruavek narhe rhit täk na arhä märmärgem sagem nge. Mamär iva ngi von da aut märmärgem sage auna ruavek moe qärrarhani i qale rha äkt i qale nge e.

Ma Jut

Ama Rhäväksäs

Ma Jut ka sām bā rhakt täkt ama abuk näkt ka qoar i qa di ma Jems aa lätkka bā äkt i ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i qa di qaku ma Jut kärakni i ama ngangga na qa dap kinak tat tu arhä snäng i ma Jisas aa lätkka na qa.

Ma Jut di qa sām iva sage iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ta bā aa snäng bāt a rha näkt kosaqi kat sangar a rha mamär nävät ma Jisas ma Kraiss. Iarhakt di nguaräm ama Judaqäna ama qatnanakt pä m da ura nguaräm ama Jentailqäna ama qatnanakt pä m da ura nguaräm da moe.

Ma Jut ka sām bā rhakt täkt aa abuk di nani a qa iva qä qoar na ama ruvek sävät ma Ngämuqa aa mumaiar sokt di qa lu i mamär iva qä sām ivakt iva qä rhonsävät a rha sävät ama irasmätta ama ruvek sa ama rhisu qarangät ni i ngärhi rhartäm sa ama qatnanakt pä m da bā sāmät ama vuini. Iarhakt ama vu rha ama ruvek ti sameng i qre va ma Ngämuqa qä qur a rha rha aa nāmsävät ki i qat tumaiar ta di qosaqi nävät iaqyäkt aa nāmsävät ki di nak kop ama märäm gem ga iva rhat tualat na ama vuirhong. Ma Jut ka sām i mamär iva rhit täkmu na nas iva rhat tair särhä iangärhäkt ama iraski na ngät ama rhisu di na ama engätki na ngät ama rhisu sävät ma Ngämuqa aa mumaiar dā aa nāmsävät ki.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ama Rharimini Sä Rhak Täkt Ma Jut Aa Abuk (1:3-4)

Ama Rhonsävät Sävät Arhani Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Iras Ta Ama Ruvek Na Arhä Rhisu (1:5-16)

Ama Enge Na Ama Sämaqrot Bā Ba Ama Qatnanakt pä m da (1:17-23)

Ma Jut Aa Nän (1:24-25)

Ma Jut Kät Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanakt pä m da

¹ Aingo ma Jut di ama latka vä ma Jisas ma Kraiss aa rem näkt ma Jems di aa lätkka na ngo.

Dä ngut sām sävät a ngän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ngän bā qosaqi ma Ngämuqa qaräki i ama Ngätmamäk na qa di aa snäng bāt a ngän. Aingän di ma Ngämuqa qat sangar a ngän mamär nävät ma Jisas ma Kraiss.

² Mamär iva rhäqap ngän na ama lavuqi dā ama bulap. Bā qosaqi mamär iva angäna snäng bāt a ne masirhat.

Ama Irasmätta Qärarhani I Rhi Su Ama Ruvek Diva Rhi Rha Ama Matnävä mne

³ Aingän gärrarhae i gua snäng bāt a ngän masirhat, mai nani a ngo masirhat iva ngu sām sävät a ngän sävät ama mumaiar qarangät ni i sa qali lut sä ngät sokt di ngua lu i mamär iva ngu sām sävät a ngän bā va ngu qoar na ngän iva ngänät mair ma ama qrot nävät ama qatnanakt kärangät ni i sa ma Ngämuqa qa von ut täm ngät masägos bā ba ama rhodäm moe nasot. ⁴ Rhoqoräkt dinguna arhani ama ruvek ta e mänguräp mä ngän gärrarhani i sa rha mon sāmäni ngän dap kaku ngänät dräm doqoräkt. Iarhakt ama ruvek di sa mudu ma Ngämuqa qa muqunän bāt a rha iva rhi rha aa rhäksärhäm. Rha di qaku rhat tet parhäm aa snängaqa bā rhi slava na aa nāmsävät ki inguna rhi qoar i nak kop mamär iva ut tualat na ama qavatka. Dä qosaqi rhit täqyas na aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss kärakni i aurha morqa qaräki i sokt ka qale qa.

⁵ Sa ngänät dräm nä rhangät täkt sokt di rhäkt di nani a ngo iva ngu vuk pä t a ngän i ma Engeska qa mumaiar arhani ama ruvek nä mät ama ngärhätkka

ma Isip sokt di nasot dā qa rhāksot nā iarhakt kārarahe i qaku rhat nanakt. ⁶ Dā qosaqi sa ngānāt drām i ama enselqāna qārarahani i sa mudu qaku rhat turākt parhām ma Ngāmuqa aa snāngaqa dap ta met daqule arha nengās mamār di sa qa vāsārham da ma ama soktām na ama sengāna va ama ivārhas na ama bāngangit mamār angāt tpās bā va qale rha e bā dāngdāng i va qa rhatnāvāmne na rha vāt iaqākt ama qunāga qarāk i sa qa muqunān bāt a qa. ⁷ Nākt kosaqi ama Sodomgāna rhi na ama Gomoraqāna bā sāvāt ama ruvek nāva ama vārhap e glaqot di sa rhat tualat na ama qavatka dā ama lat kārangātni i qaku ama rākt ngāt gem da qane dā soknga ma Ngāmuqa qa sangām na rha na ama mudābās ama sok tā bās. Iangārkhakt ma Ngāmuqa aa lat di ngārhi sameng bā ba ut mamār sāvāt a qa i va qā sangām nā iarhakt ama irasmātta vāt arha lat ama vu ngāt angāt tpās.

⁸ Bā iarhakt ama irasmātta di rha rhoqor ama Sodomgāna rhi nā iarhakt ama enselqāna inguna rhi goar i ma Ngāmuqa sa qa qur a rha māt ama masirhām i nak kop mamār i va rhat tualat na ama qavatka. Dā qosaqi qaku nani a rha i va ma Engeska qat turākt tām da bā qosaqi rhat tamān mava nā ma Ngāmuqa aa enselqāna ama qumārqumār ta. ⁹ Sokt di ama ensel ama vit na qa ma Maikel mudu rhoqorākt i qā nā ma Sāmga in dāranas na ama ulaqi sāvāt a ne sāvāt ma Moses aa slāqyige di qaku qat tu aa snāng i mamār i va qat tamān marākt sāvāt ma Sāmga aa uvās na ama enge ama vu ngāt mamār. Dap kinak ka goar na qa rhoqortāqyia, “Mamār i va ma Engeska ma Ngāmuqa qa rhair sārham nge.”

¹⁰ Sokt di iarhakt ama ruvek kārarahe i sa rha māt sā māngurāp mā ngān di rhat drām dat tamān mava nā iarhongākt moe qarqārhong i qaku qunāga vāt a rha sāvāt irhong. Rha di arhā mādrām di ngāt toqor ama slākt nāvā urqi angāt mādrām i iarhongākt pām da qarqārhong i irhong ngārhi rhartām sā rha di irhong ngāt turākt tām da. Bā rhi slava na nas toqorākt. ¹¹ Avuqi na rha mamār, inguna sa rha met parhām ma Kein aa lat bā rha vodām mes nani ama māmāgān doqor ma Balam! Nākt kosaqi rha rhoqor ma Kora qarākni i qaku nani a qa i va qat nari nāmāt ma Moses bā nasot dā qābās na qa dinguna iarhakt ama ruvek di qaku nani a rha i va rhat nari nāmāt ma Ngāmuqa. Bā ākt i rha diva qosaqi qābās na rha.

¹² Iarhakt ama ruvek di rha rhoqor ama dui qarangātni i ama ngaip ngāt parhām angāna is* pa aingān ama qatnanaktpām da angān ama tmāsimek. Nga rhoqorākt i rhat tās ti na ngān dā sokt tat tu arhā snāng sāvāt a rha. Qaku rhit kutdrir sāvāt a ngān dā qaku rhit kutdrir sāvāt ma Ngāmuqa. Rha di ama mānīmānini na rha rhoqor ama eqoe qarangātni i qaku qale anga suigi vām ngāt bā ama laur ngārhi e dām ngāt mavāngam. Bā qosaqi rha rhoqor ama ngāmung gārangātni i mai mamār i va ngārhi sa vāt ama rhodām doqorākt i ama ruvek tat drām dit ta ama tmās nāvāt a ngāt sokt di qaku angārha anga gavam. Nākt ta di ama nāpta na rha mamār toqor ama ngāmung gārangātni i sa rha mar tām ngāt sāvāt ngārharhāng. ¹³ Ama ruvek moe rhat lu arha lat kārangātni i ama qluqi vāt a ngāt kārangāt i ngāt toqor ama goarām gārangātni i ama vaeng ngārhit don na ngāt nage ama laurām. Rha di rha rhoqor ama qaeng gārangātni i ngāt tet mavāngam gārarahani i ma Ngāmuqa sa qa rhākmu na ama ivārhas ama bāngangit pā bās mamār bā ba rha. Bā va qale rha e vasāgos.

¹⁴ Qosaqi ma Enok kārakni i qa di ama ngārhhāqyet da udiom na qa ama ruqa nasot na Adam barhām ama qoengitnāk di qat tamān doqor akni nāvāt ma Ngāmuqa aa vāmginarha sāvāt iarhakt ama irasmātta rhoqortāqyia, “As ngāni

* **1:12** ama dui qarangātni i ama ngaip ngāt parhām angāna is Ura 'ama qāvuirhong' ura 'ama unit ama siqirqa vāt a it'

lu! Ma Engeska diva qa rhän sa ama tausengäna masirhat na ama guläñap na aa enselqäna ¹⁵ ivakt iva qa rhatnävämmne na ama ruvek moe. Bä va qä sangäm nä iarhakt ama ruvek moe nävät arha lat ama vu ngät moe angät tpäs kärangätni i qaku ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa bä qosaqi qarangät i qaku aqlus pät ama ruvek iva rhat tualat na ngät ngä na arha enge ama vu ngät kärangätni i sa rha märhamän bät a ngät sävät a qa.”

¹⁶ Iarhakt ama ruvek toqoräkt di rhat dräm dat tamängus masirhat dä qosaqi rhat dräm dat tair särhä iarhongäkt moe dä iomäkt i sa nani a rha na ama vuirhong di äm ngärhi rhoer nanokt ta. Dä rhat dräm dit gulem i rhit sek sä nas. Näkt tat tu ama qyiräpki va ama ruvek ivakt iva rhit ta ama matnärhäm nagem da.

Mamär Iva Ngänät Mair Ma Ama Qrot

¹⁷ Aingän gärrarhae i gua snäng bät a ngän, mamär iva vuk pät a ngän sävät ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa ngangda arha enge sävät iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhäranas nasot. ¹⁸ Sa rha qoar na ngän doqortäqya, “Vät ama dängdängini na ngät ama qunäng diva arhani ama ruvek ta e gärrarhani i qaku rhat nanakt dap tat dräm dat tamängus sävät ma Ngämuqa. Bä va rhat tualat parhäm arhä snängaqa maräkt kärakni i qaku ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong.” ¹⁹ Di nak kop iarhakt ama ruvek di rhat tusar mänguräp mä ngän. Dä rhat tet parhäm ama ruvek nämäni ama ivätki arhä qarhong näkt ta di qaku ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa e väm da.

²⁰ Sökt di ngän gärrarhani i gua snäng bät a ngän, di mamär iva ngäni sämaqrot na ne mäni angän gatnanakt ama qumärqumär ngät mamär. Dä va ngäni nän sage ma Ngämuqa varhäm ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa ernanokt.

²¹ Mamär iva qale ngän dä ma Ngämuqa aa lavuqi arha ron doqoräkt i as kale ngän nani ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa lavuqi qarakti iva nävät a qi dä va qa rhon sä ngän säda ama iar angärha ron ama sok täm ngät. ²² Dä mamär iva ngänit lavuqi nä iarhakt kärarhae i qaku rhat dräm mamär iva rhat nanakt toqor mäniäkt. ²³ Mamär iva ngän dumaier ama ruvek kärarhani i ama iras mät ta arhä rhisu sa ngä slava na rha rhoqor qre i ngäni rharvät da ani nämät ama mudäbäs. Näkt pa ngänit lavuqi nä iarhakt kärarhae i rhit posä iarhakt ama irasmätta arha rhäng mamär dap pa ngänit len sä nas i varis kosaqi iarhakt ama irasmätta rhi slava na ngän. Dap mamär iva ngäni ngingis mamär na arhani arha vuirhong i varis ngän naqävu nas mät anga vuirhong.

Ma Jut Aa Nän

²⁴⁻²⁵ Rhäkt di mamär iva urhi von da ama murhämeska dä ama vitnaqa aa qutdrir dä ama muräkt dä ama qrot sage ama sägäk sökt ka ma Ngämuqa aut Mumaiar nävät ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska. Mamär iva qoki rhoqoräkt nävät ama rharimini bä sarhakt bä va vasägos. Ma Ngämuqa di mamär vät a qa iva qat sangar a ngän ivakt iva qaku ngän nasäp bä qat tualat sä ngän iva ama räktta na ngän da aa qaranas na ama murhämeska angärha ron sa ama mor ngät ama märmärgem. Ngätki rhoqoräkt.

Ama Nämñäm Sage Ma Jon

Ama Rhäväktsäs

Ma Jon ga säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm iva sage ama qatnanaktpämda rhoqoräkt di ngäkt kre i vät ama qäväläm na ama märän ama mor ngät.

Iarhongäkt kärqärhong i ma Jon ga säm irhong bä rhakt täkt ama abuk di na ama nämñäm gärangätni i ma Ngämuqa qa von ma Jisas täm ngät bä ma Jisas ka rhäk na aa ensel sage ma Jon sä ngät ivakt iva qa rhuqunäga sä ngät ba qa näkt ma Jon ga sameng nä iarhongäkt moe qarqärhong i qa lu irhong da angärha ron.

Ma Jon ga säm iva sage ama qatnanaktpämda i qät sämaqrot na rha iva rhat tair särha ama rhäkne nage ama tpäskinaqa e ma Rom sage ama ruvek iva rhit bon da arha ansäs sagem ga. Ma Jon ga säm i ma Sämga diva qa rhäranas masirhat na ama siqutsiqut sävät ama qatnanaktpämda sokt di mamär iva rhat mair ma ama qrot i näma dä äkt bä va rhi veng da. Ma Ngämuqa sa qa ong da na aa qrot bä qaku mamär iva anga märänga qä namän bät a rha. Näkt kre iva evär dä ma Kraiss dä va ma Ngämuqa qa rhuqunäga sä iarhakt ama qatnanaktpämda i ama räktta na rha da aa saqong doqoräkt i qä slava na ama vu rha ama ruvek mas. Nasot dä va ma Ngämuqa aa ruvek diva rha rhon säda ama iar ama sok täm ngät na ama murhämeska dä na ama modämne angärha ron.

Va Ama Nämñäm Sage Ma Jon di ama rhodäm i ngärhäqyet da udiom di sa ngä män ma ama rhäqap nä imek dä ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i agirhong gärqärhongni i irhong angät todäm di rhoqoräkt di sa rhäkmamär nä irhong dä ma Ngämuqa aa saqong. Ut tes sävät arhongni rhoqoräkt toqor ama ngärhäqyet da unmem na ama modämne dä ama ngärhäqyet da unbam na ama värhap na ama qatnanaktpämda dä ama ngärhäqyet da udiom na ama qloqaqanangät dä ama ngärhäqyet da udiom na ama lirhäng da ama tlang dä ama ngärhäqyet da udiom na ama qaeng dä ama ngärhäqyet da unbem na ama nängneng dä ama ngärhäqyet da unbem na ama em dä ama ngärhäqyet da udiom na ama saqong dä ama ngärhäqyet da udiom na ama biugalqäna dä ama ngärhäqyet da udiom na ama iaus dä ama ngärhäqyet da unmem na ama muqunän dä ama ngärhäqyet da unbem na ama vitnarha arhä qäbaut dä ama ngärhäqyet da udiom na ama märän dä ama ngärhäqyet da udiom na ama diskäna dä ama ngärhäqyet da unbam na ama dabap dä ama ngärhäqyet da udiom na ama vitnarha bä qosaqi sävät angätni sae qarangätni i angät todäm di rhoqoräkt.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-8)

Ma Jisas Mänguräp Ama Ngärhäqyet Da Unbam Na Ap Ama Värhap Na Ama Qatnanaktpämda (1:9-20)

Ama Abuqitnäk Sage Ama Ngärhäqyet Da Unbam Na Ap Ama Värhap Na Ama Qatnanaktpämda (2-3)

Ama Vitnaqa Aa Mämugunäs Dä Ama Ilotka Na Ama Abuk Näkt Ama Sipsip Ama Rhoem Ga (4-5)

Ama Ngärhäqyet Da Unbem Ama Nängneng (6:1-8:1)

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Ama Biugalqäna (8:2-11)

Arhani Qärarhani I Rhat Dän Näkt Angätni Ama Lat Kärangätni I Ngät Täranas (12-14)

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Ama Diskäna Nä Ma Ngämuqa Aa Uraqi (15-16)

Ama Vu Qi Mamär Ama Qavat Ki Ama Evopki (17:1-19:5)

Ama Märmärgem Nävät Iomäkt Iva Rhit Bodäm Na Ama Sipsip Ama Rhoem Ga (19:6-10)

Evär Dä Ma Krai (19:11-21)

Ama Sägak Ama Tausen Na Ama Qoeo (20:1-6)

Ma Ngämuqa Qa Män Nävä Ma Sämgä Aa Uväs (20:7-10)

Ama Matnävämne Da Ama Mor Äs Na Äs Ama Qulu Bäs Ama Vitnaqa Aa Mämugunäs Angät Saqong (20:11-15)

Ama Iaräs Na Qi Ama Usäpki Dä Ama Iaräs Na Qi Ama Ivätki Näkt Ama Iaräs Na Äm Ama Värhäm Ma Jerusalem (21:1-22:5)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge (22:6-21)

Ama Enge Na Ama Muqunäga Narhoer

¹ Rhangät täkt di ama nämñäm gärangätni i ma Ngämuqa qa von ma Jisas täm ngät iva qä qur aa latta va aa rem däm ngät sävät iarhongäkt kärqärhong i qorhäs iva qoki irhong ngä rhäranas. Näkt ka rhäk na aa ensel bä qa muqunäga sä irhong bä bä ma Jisas aa latka ma Jon. ² Bä ma Jon ga sameng nä iarhongäkt moe qarqärhong i qa lu irhong bä iangärhäkt aa nämñäm di ngät sävät ma Ngämuqa aa enge dä ma Jisas ma Krai aa sameng.

³ Ama modämne sävät iaqäkt kärak i qat tes ama enge nage ma Ngämuqa bä ba arhani näp täkt ama abuk. Bä qosaqi ama modämne sävät kärarhae i rhat nari rhangät täkt ama enge qarangätni i ma Jon ga säm a ngät pä m gi bä rhat tet parhäm ngät inguna sa qorhäs iva rhärhong däkt ngä rhäranas.

Ma Jon Aa Enge Na Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhap Ama Ngärhäqyet Da Unbam Na Ap

⁴ Aingo ma Jon ngut säm sävät ama qatnanaktpämda nämät ama värhap ama ngärhäqyet da unbam na ap pä m ama ngärhäktka ma Esia rhoqortäqyia,

ama nämäsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i qale qa rhäkt bä qale qa mudu bä as pa qa rhän bä nage ama ngärhäqyet da udiom na ngät ama qloqaqanangät kärangätni i qale ngät pä m ma Ngämuqa aa mämugunäs angät saqong.

⁵ Bä qosaqi ama nämäsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Jisas ma Krai kärakni i aa sameng di ama engätki na ngät mamär bä qa di ama narhoerqa qarakni i qa er qa märanas nämät ama tñäpki bä qa di ama vitnarha vät ama ivätki di qale rha va aa muräkt angärha rem. Mamär iva ama ansäs sage iaqäkt kärak i aa snäng bät a ut bä sa qa muisiska vät a ut nämät aurha vuirhong na aa biaska

⁶ näkt ka mualat sä ut iva ut di nämäni ma Ngämuqa aa Muräktpä m i ama präskäna na ut iva ut tualat bä ba aa Ngämuqa i aa mamäk bä sagem ga. Mamär iva aa murhämneska dä aa qrot pa qale ngät bä mirhup bä mirhup. Ngätki rhoqoräkt.

⁷ As ngäni lu i iak navuk kat dän ba ama eqoe bä ama saqong moe diva ngärhi lu qa bä qosaqi qäqi iarhakt kärarhae i rha sokot na qa diva rhi lu qa. Ba va ama ruvek moe nävät ama ivätki diva rhit nok nävät a qa. Bä iomäkt ama qäväläm diva qoki äm ngä rhän. Ngätki rhoqoräkt.

⁸ Ma Engeska ma Ngãmuqa qã qoar toqortãqyia, “Aingo di ama rharimini bã ama tpãsini bã iaqãkt kãrak i qale qa rhãkt bã qale qa mudu bã as pa qa rhãn. Aingo di ma Ngãmuqa iaqãkt kãrak i ama qrot moe angãt tarebãm.”

Ma Jon Ga Lu Ma Ruqa Aa Emga

⁹ Aingo ma Jon di angãna matka qãrakni i qali lut ngu na ngãn da ama mãrãn angãrha ron inguna nãvãt ma Jisas dã qosaqi qali lut ma ama qrot sa ama bulap mãni aut katnanakt mãni ma Jisas aa Murãktpãm. Mãqi dã qale ngo va ama urqa ma Patmos inguna nãvãt ma Ngãmuqa aa enge dã ma Jisas aa sameng. ¹⁰ Vãt ma Engeska aa qunãga dã ama Qloqaqa ama Qumãrqumãrqa qa mãranas na ngo bã ngua nari ama eguinga i qa nok masirhat sãng gua rhãng doqor ama biugal. ¹¹ Iaqãkt ama eguinga qa mãrhamãn doqortãqyia, “Nak ngi sãm iarhongãkt gãrqãrhong iva ngi lu irhong ba anga abuk nãkt pa ngi rhãk na qi sage ama qatnanaktpãmda nãmãt ama vãrhap ama ngãrhãqyet da unbam gãrqãpni i ma Efesus nãkt ma Smerna nãkt ma Pergamum nãkt ma Taiataira nãkt ma Sardis nãkt ma Filadefia nãkt sãvãt ma Laodisia.”

¹² Nãkt ngua ñãm sãng gua rhãng ivakt iva ngu lu iaqãkt ama eguinga qãrak i qat tamãn sãrhãm ngo. Bã nga rhoqorãkt i ngua rhong bãt a nas dã ngua lu ama ngãrhãqyet da udiom ama lirrãng gãrangãtni i ngãt mair da ama tlang gãrangãtni i sa rha mualat na ngãt na ama gol. ¹³ Nãkt kale akni qãrakni i qa rhoqor ma Ruqa aa Emga mãngurãp iangãrhãkt ama lirrãng gãrak i qa mon mãt ama uiu qi ama boiqi nãkt ka qop tãvuk mãni aa brãrhãm na ama rhãngãbit kãrqitni i sa rha mualat na it na ama gol. ¹⁴ Iaqãkt ama ruqa aa uvãski dã aa qãsens di ama qulum ngãt toqor ama sipsipkãna angãt kãsens gãrangãtni i qulum ngãt mamãr toqor ama eqoeqi nãkt aa saqong di ngãt toqor ama rhãptãpki nãmãt ama mudãbãs. ¹⁵ Nãkt aa qãriglem di iglem doqor ama bras kãrangãtni i guñ ngãt mãt ama mudãbãs dã aa eguinga di qa rhoqor vãt ama reng angãt kãn gãrangãtni i arus pãt a ngãt pãt ama galañ. ¹⁶ Mãt aa mãrmãr et aa rhãqyet di qat sangar ama ngãrhãqyet da udiom ama qaeng nãkt nãmãt aa vãmgi dã lel sa ama ulaqi arha singi qãraktni i qit nes nãrhage nãrhage i nãda at tãqeng dã nãva arha rhãng. Nãkt aa saqongait di it toqor ama qunãga i qat nañãm masirhat.

¹⁷ Bã nga rhoqorãkt i ngua lu qa dã arpus na ngo samãk sãng aa qar toqor qre i sa ngua ñãp. Nãkt ka mu aa rhãqyet ama mãrmãr et pãt gua rhãng bã qa qoar na ngo rhoqortãqyia, “Qale ngit len. Aingo di ama narhoerqa na ngo bã ama dãngdãngininaqa na ngo. ¹⁸ Aingo di qãrak na ngo rhãkt i ama ngãtdãqãm ga. Nak sa ngua ñãp sokt di as ngãni lu ngo i rhãkt di ama iarqa na ngo vasãgos. Bã mamãr vãt a ngo iva ngun me bã isiska mãt ama tmonem sãmãt ama tñãpki bã sãmãt ama ñãpta arha ivãrhãs. ¹⁹ Nãkt tãkt diva ngi sãm iarhongãkt kãrqãrhong i ngia lu irhong. Ngì sãm iarhongãkt kãrqãrhong i rhãkt di ngiat lu irhong bã sãvãt kãrqãrhongni iva irhong ngã rhãranas nasot. ²⁰ Bã iarhongãkt di rhoqortãqyia, ama ngãrhãqyet da udiom ama qaeng gãrangãtni i ngia lu ngãt mãt ngua rhãqyet nãkt sãvãt ama ngãrhãqyet da udiom ama lirrãng gãrangãtni i ngãt mair da ama tlang di ngãrhi sameng doqortãqyia, ama ngãrhãqyet da udiom ama qaeng di ama ngãrhãqyet da udiom ama enselqãna bã ba ama qatnanaktpãmda nãmãt ama ngãrhãqyet da unbam ama vãrhap kãrqãpni i ap nga e vãt ama ngãrhãktka ma Esia. Dap ama ngãrhãqyet da udiom ama lirrãng gãrangãtni i ngãt mair da ama tlang di ama qatnanaktpãmda nãmãt iavãkt ama ngãrhãqyet dã unbam ama vãrhap.”

2

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Efesus

¹ Näkt ka goar na ngo iva ngu sām ama enge sage ama ensel bā ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Efesus kārangätñi i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qarak i qat sangar ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng mät aa märmär et aa rhäqyet näkt kat tet mänguräp ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng gārangätñi i ngät mair da ama tlang gārangät i rha mualat na ngät na ama gol.

² “Nguat dräm angäna lat bā sävät kārangätñi angäna lat ama qrot ngät bā qārḡos angän māmairäs ama qrot äs sa ama bulap da ama märän angärha ron. Bā nguat dräm i qaku ngänät dräm ba ngän ngän na ama ruvek kārarahani i arha lat di ama vu ngät bā qosaqi sa ngän siqt nä iarhakt kārarahae i rha goar i rha di ma Ngämuqa aa ngangda sokt di qaku dap ngän lu mamär i rhi iras.

³ Sa ngän mon säda ama märän angärha ron sokt di ngänät mair ma ama qrot sa ama bulap inguna nävät gu ngärhipki dap kaku anga märänga qa män näva angän bäs.

⁴ “Sokt di aomni nga e iva sävät a ngän di rhoqortäqyia, qaku angäna snäng bät a ngo rhoqor mudu narhoer. ⁵ Mamär iva vuk pät a ngän sävät angän māmairäs kārḡosni i ngän säp nävät a äs. Mamär iva ngäni näpgoer na nas nämät tangät täkt angäna lat ama vu ngät näkt pa saqi as ngän dualat nä iarhongäkt kārḡarhong i mudu ngän dualat nä irhong narhoer. Ngakt bā qaku ngän nanäpgoer na nas dä va ngua rhän gem ngän bā va ngu rha angän lirhägi nae nämät arha släqyas. ⁶ Sokt di ngän dät gu snängaqa sävät a nas di rhoqortäqyia, ‘Qaku nani a ngän mas na ama Nikolaskäna arha lat ama vu ngät toqor ngo i qosaqi qaku nani a ngo na arha lat.’

⁷ “Iaqäkt kārak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qārangätñi i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät. Bā qarakni i qat täqane dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva ngu von ga rha ama rhares iva qa äs nävät ama ngämuga na ama iar qārakni i qa e vät ma Ngämuqa aa ivärhäs na ama märmärgem.”

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Smerna

⁸ Näkt ka goar na ngo iva ngu sām ama enge sage ama ensel bā ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Smerna qārangätñi i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt kārak i ama rharimini bā ama tpäsini aa enge. Iaqäkt di qarak i sa qa ñäp dä saqi qa märanas bā rhäkt di ama ngätäqäm ga.

⁹ “Nguat dräm i aingän di ngänit läk nani qārḡarhongni iva mamär sa angäna iar sokt di ama qārḡong bät a ngän nä qārḡarhongni i ama vit nä irhong. Nguat dräm iarhakt kārarahae i rhi goar i ama Judaqäna na rha arhä märhamän mava sävät a ngän. Sokt di iarhakt di qaku ama Judaqäna dap ta nämäni ma Sämgä aa qārhae.

¹⁰ “Qale ngänit len ama märän gārangätñi iva ngänät don säda angärha ron. Nguat tamän särhäm ngän iva ma Sämgä qa rhu arhani nävät a ngän ba ama tpäskiarharhäng bā va qale ngän da ama märänga aa ron bät ama ngärhäqyisem ama qunäng. Mamär iva ngänät nanakt maengäktki i nämä dä äkt bā ngäni ñäp inguna ngakt bā rhoqoräkt dä va ngu von ngän da ama vitnarha arhä qäbaut na ama iar.

11 “Iačäkt kârak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät. Bâ qärakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs di qaku mamär iva ama unmem na qi ama tñäpki* qi nasangäm na qa.”

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Pergamum

12 Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bâ ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Pergamum gärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iačäkt aa enge qärak i lel sa ama ulaqi arha singi nämät aa vämgî qäraktni i qit nes närhage närhage i näda at täqeng dä näva arha rhäng.

13 “Nguat dräm äkt i qale ngän e. Iomäkt ama värhäm gärqom i qale ngän e di ma Sämga qat turäkt nävä bäm. Bâ ngätki rhoqoräkt sokt di ngänät sangar mamär vät gu ngärhipki inguna äqäqi vät ama rhodäm gärangätni rha veng ma Antipas kârakni i nguat nanakt na qa sä gua lat dä qaku rhäksot na angän gatnanakt nämäni ngo.

14 “Sokt di amni nga e sävät a ngän di rhoqortäqyia, arhani ama ruvek nävät a ngän da e di rhat sangar sävät ma Balam aa rhisu iačäkt kârak i qa rhodrâp ma Balak iva qa rhäqäne sa ama Israelqäna bâ rha mualat na ama lat ama vu ngät i rha mäsa ama tmäs kârangätni i sa rha vodäm ngät sage ama iaus kârangät i rha mualat na ngät iva arhä ngämuqa na ngät. Dä qosaqi rha mualat na ama qavatka. 15 Dap kosaqi arhani rha e nävät a ngän di rhat sangar sävät ama Nikolaskäna arhä rhisu. 16 Mamär iva ngäni näpgoer na nas nämät angäna lat ama vu ngät. Ngäkt bâ nga qaku dä sa qorhäs iva ngua rhän sagem ngän bâ va ngu arhäktgyäm sä iarhakt kärarhae i rhat tet parhäm iangärhäkt ama rhisu na ama ulaqi arha singi nämät gua vämgî.

17 “Iačäkt kârak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät. Qärakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva ngu von ga rha agung nävät ama ngaip ngät ama tmäs kârangätni i rhat tes ngät i ama mana. Näkt kosaqi va ngu von ga rha ama duiqa ama qulum ga sa ama ngärhipki ama iaräs na qi qäraktni i sa rha säm a qi vät a qa. Bâ va iačyäkt ama ngärhipki diva sokt iačäkt kârak i ngua von ga rhä iačäkt ama duiqa qat dräm a qi.”

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Taiataira

18 Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bâ ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Taiataira qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di ma Ngämuqa aa emga aa enge iačäkt kârak i aa saqong di ngät toqor ama rhäptäpki nämät ama mudäbäs dä aa qäriglem di iglem ngärhi sen doqor ama bras.

19 “Nguat dräm angäna lat bâ angän lavuqi bâ angän gatnanakt bâ nguat dräm angäna lat na ama matnärhämne dä nguat dräm i ngänät mair ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron. Bâ rhäkt di qaku rhoqor mäqi narhoer dap täkt di sa ngän dualat masirhat. 20 Sokt di aomni nga e sävät a ngän di rhoqortäqyia, ngänät dräm angäna qlak nä ama ruqi qäraktni i qi rhoqor ma Jesebel sa arha lat ama vu ngät. Iačyäkt di qia iras i qi di ma Ngämuqa aa vämginaqi. Bâ nävät at tisü ama iraski na ngät dä qiat täqäne sä gua latta bâ rhat tualat na ama qavatka dä rhat täs ama tmäs kârangätni i

* 2:11 ama unmem na qi ama tñäpki Ama namuqa na ama mudäbäs di ma Jon gat tes äs i ama unmem na qi ama tñäpki.

sa rha vodäm ngät sage ama iaus kärangätni i rha mualat na ngät iva arhä ngämuqa na ngät. ²¹ Sa ngua von gi rha ama uiu äm ama qäväläm iva qi näpgoer na nas nämät ama qavatka sokt di qaku nani a qi iva qia rhualat toqoräkt.

²² “Bä äkt i rhoqoräkt dä va ngua rhualat sä qi iva aräm gi mäni lai. Näkt iarhakt kärarhae i qaku rha näpgoer na nas nämät ama lat ama vu ngät ti na qi diva ngu västämne na rha rhi na qi sämät ama märänga ama mor qa. ²³ Näkt pa ngu veng iarhakt kärarhae i rhit päs arha rhäng. Bä nävät iomäkt dä va qunäga vät ama qatnanaktpämda moe i aingo di iaqäkt kärak i qat dräm mamär na ama ruvek arhä snängaqa bä arhä mädräm. Bä va ngo di ngu von asägäk asägäk nävät a ngän da aa muvätki varhäm gärangätni aa lat.

²⁴ “Näkt täkt dä va ngu qoar na arhani nävät a ngän moe nae ma Taiataira aingän gärarhae i qaku ngän det parhäm ma Jesebel at tisu bä qosaqi qaku ngänät dräm iangärhäkt kärangät i rhi qoar i ma Sämgä aa muräkt ama ngaip ngät mamär iva ngän äkt diva qaku ngu navon ngän da anga lat saqi as. ²⁵ Dap pa sokt ngänät nanak na ngo ma ama qrot bä va ngän det parhäm gu snängaqa bä dängdäng iva ngua rhän.

²⁶ “Näkt sage iaqäkt kärak i qat dän näva ama vuini angät tpäs dä qat tualat parhäm gu snängaqa bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni i rhäksot nä iarhongäkt moe diva ngu von ga rha ama qrot iva qat turäkt ta ama ruvek pät ama ivätki. ²⁷ Bä va qät bon da rha ama muräkt ama qrot ngät. Bä iangärhäkt aa muräkt pa ngärhi nänbuk täm da bä ama mälihongmälihong na rha rhoqor qre i rha anbuk ta ama rhimanäkmatki qäraktni i rha mualat na qi na ama bänbänqi. Iangärhäkt aa qrot diva ngät toqor ama qrot kärangätni i sa ngua rha ngät nage gu mam. ²⁸ Näkt kosaqi sage qarak i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva ngu von ga rhä ma Qunängäm.

²⁹ “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät.”

3

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Sardis

¹ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Sardis kärangätni i ngät tamän doqortäqya, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qarak i qat sangar ma Ngämuqa aa qloqaqanangät ama ngärhäqyet da udiom na ngät ngä na ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng.

“Nguat dräm angäna lat. Ama ruvek ti qoar i ngänät däqäm sokt di nak sa ngän nöp. ² Mamär iva ngän däranas bä va ngäni sämaqrot na angäna lat i varis iangärhäkt angäna lat ngä nañöp inguna ngua lu i angäna lat di qaku rhäkmamär na ngät dä gu Ngämuqa aa saqong. ³ Mamär iva ngän du angän snäng sävät ama rhisu qärangättni i sa ngän da ngät bä ngän nari ngät. Mamär iva ngän det parhäm ngät dä va ngäni näpgoer na nas. Dap ngakt bä qaku ngän namäranas dä va ngua rhän doqor ama suaqa bä va qaku ngän naräm i vät agi a qäväläm mamär dä va ngua rhän gem ngän.

⁴ “Sokt di arhani rha e angäna ruvek ama marheka na rha e ma Sardis kärarhani i qaku rha qävu arhä boi. Bä iarhakt ama ruvek diva rha rhon mät ama qulum ngät ama boi bä va rhat tet ti na ngo inguna arha lat di ama mär ngät. ⁵ Näkt iaqäkt kärak i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva qa rhoqor ta iva qa rhon mät ama qulum ngät ama boi. Bä va qaku

ngu narhar aa ngärhipki nae näva ama abuk na ama iar dap pa ngua rhes aa ngärhipki bä gu mamäk kä na aa enselqäna.

⁶“Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangättni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät.”

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Filadelfia

⁷ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Filadelfia qärangättni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qäarak i ama gumärqumär qa dä ama engätki na qa qäarak i qa rhoqor ama vitnaqa ma Devit kärakni i aa qrot iva qat tares pät ama ruvek arha rhäng bä va rhat don sae ma Jerusalem dä qosaqi iaqäkt kärak i aa qrot iva qät tar mät ama tmongi qäraktni i qaku mamär vät aung iva qä väs mät ki bä qosaqi qät päs mät ama tmongi qäraktni i qaku mamär vät aung iva qä rhar mät ki.

⁸“Nquat dräm angäna lat. As ngäni lu i ngua mu ama tmongi vä gi qamäs käraktni i sa ngua rhar mät ki bä iaqyäkt ama tmongi di qaku mamär iva aung gä naväs mät ki. Nquat dräm i angän grot di qaku ama mor ngät. Sokt di sa ngänät sangar mamär vät gua enge dap kaku ngän narhäqyas nä gu ngärhipki.

⁹ Nak ngäni lu iva iarhakt kärarhae i rha nämäni ma Sämga aa qärhae qärarhae i rhi qoar i ama Judaqäna na rha sokt di qaku engätki na rha dap ama iras mät ta diva ngua rhuulat sä rha iva rha rhän bä va rhi säp samäk säng angäna qar dä va qunäga vät a rha i sa gua snäng bät a ngän.

¹⁰“Näkt nguna nävät iomäkt i sa ngänät sangar mamär vät gua enge bä ngänät mair ma ama qrot sa ama bulap dä va ngua rhumaiar ngän nämät ama qäväläm na ama enges ka ama märänga qärakni iva qa rhän bät ama ivätki moe ivakt iva qä siqut nä iarhakt kärarhae i qale rha mäni ama ivätki.

¹¹ Qorhäs iva ngua rhän. Dap koki as mamär iva ngän dualat toqoräkt ivakt iva varis aung gä narha angän gäbaut na ama iar.

¹²“Iaqäkt kärak i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva nquat pät sä qa i ama suquläm na qa vä gu Ngämuqa aa ansäspämgi. Bä va qale qa mas pä m gi. Näkt pa ngu säm ma Ngämuqa aa ngärhipki mäni qa näkt sävät ama iar äm ama värhäm angät ngärhipki ma Jerusalem gärqomni iva äm ngä rhän na rhävuk näda ama usäpki arha ron nage gu Ngämuqa. Näkt pa qosaqi ngu säm gu ngärhipki ama iaräs na qi mäni qa. ¹³ Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangättni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät.”

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Laodisia

¹⁴ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Laodisia qärangättni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qäarak i rhat tes ka i ma Ngätki Rhoqoräkt kärak i qa sämeng mamär na ama engätki sävät ma Ngämuqa bä nävät a qa dä sa ma Ngämuqa qa säm iarhongäkt moe.

¹⁵“Nquat dräm angäna lat. Aingän di qaku ama umälet na ngän doqor ama rigi nämät ama qotnaqoan bä qaku ama qärnas täm ngän doqor ama tmäs kärangättni i mamär iva ut täs ngät. Mai mamär iva ama umälet na ngän ura va ama qärnas täm ngän doqoräkt. ¹⁶ Sokt dinguna rhäkt di ama qärnas täm ngän maqälak dap kaku ama umälet na ngän mamär bä qaku ama qärnas täm ngän mamär bä äkt iva ngu qot na ngän nämät gua vä mgi. ¹⁷ Nak ngän damän sävät a nas toqortäqyia, ‘Aiut di ama qärhongbärharha na ut bä mamär sä ut

dap kaku urhit läk nani guani.' Sökt di qaku ngänät lu mamär i nak aingän di avuqi na ngän mamär bä ama ruvek diva rhi em arhä väs nävät a ngän bä qosaqi ama tläkta na ngän dä väsdät mät angän saqong dä qaku anga boi vät a ngän.

¹⁸ "Bä äkt i rhoqoräkt dä ngut bon ngän da ama mädräm ama mär ngät iva ngäni vodäm bät anga gol nagem ngo qarakni i ama mudäbäs ngä väs ka sa ama qlanäga nae bä qa män mamär iväkt iva ngän dän i ama qarhôngbärharha na ngän näkt sävät ama boi ama qulum ngät iva ngän don mät ngät iväkt iva ngärhi ong angän släqyiglang nämät ama qluqi. Näkt kosaqi va ngäni vodäm nagem ngo vät ama rigi qaräktni i rha mualat na qi iva qiat tumäräs päät angän saqong bä va ngän du qi mät angän saqong iväkt iva saqi ngänät näñäm.

¹⁹ "Ama ruvek moe qararhani i gua snäng bät a rha di nguat dräm ngur qur a rha rha arha lat ama vu ngät bä qosaqi nguat turäkt täm da. Bä nga rhoqoräkt dä mamär iva ngän därañas ma ama qrot bä va ngäni näpgoer na nas. ²⁰ Nak sa aingo rhe. Sa nguat mair ge ama tmongi bä ngut kut. Ngakt bä aung gat nari gua eguinga bä va qa rhar mät ama tmongi dä va ngua rhon sagem ga bä va ngu na qa dä qa na ngo un däs. ²¹ Näkt sage iaqäkt karak i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs dä va ngu von ga rha ama rhares iva qa rhuqun gem ngo vä gu mämugunäs nak kop toqor ngo i sa ngua män näva ama vuini angät tpäs bä rhäkt di nguat muqun ge gu mamäk pa aa mämugunäs.

²² "Iaqäkt karak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qarängätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät."

4

Ama Vitnaqa Aa Mämugunäs Da Ama Usäpki Arha Ron

¹ Bä nasot tangät täkt dä ngua ñäm dä sa dä gu saqong dä ngua lu ama tmongi qaräktni i qiat mair dap sa rha rhar mät ki da ama usäpki arha ron. Näkt iaqäkt ama eguinga qaräk i qa rhoqor ama biugal aa eguinga qaräk i mai ngua nari i qat tamän särhäm ngo di qa qoar na ngo rhoqortäqyia, "Ngi ang namäk sarhe iväkt iva ngu qur a nge rhä iarhôngäkt iva irhong ngä rhäranas nasot." ² Näkt kaku qale qale dä sa ama Qloqaqa qa märanas na ngo bä da ama usäpki arha ron e vät gu saqong dä ngua lu ama vitnaqa aa mämugunäs kärqosni i akni qat muqun mät äs. ³ Iaqäkt karak i qat muqun mät iosäkt ama mämugunäs di aa släqyige ngärhi sen masirhat toqor ama duiqa qaräktni i qunäga mät ka ama jaspä dä qosaqi ige ngärhi sen doqor ama duiqa qaräktni i ama qurät ka ama konilian. Näkt ama qularqa qaräktni i qa rhoqor ama duiqa qaräktni i ama irhiar qa ama emeral di qa ing namet iosäkt ama mämugunäs.

⁴ Namet iosäkt ama mämugunäs di qale amekni ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet nä imek ama vitnarha arhä mämugunimek dä ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta di rhat muqun mät imek. Iarhakt ama narhoerta di rha mon mät ama qulum ngät ama boi näkt kale ama vitnarha arhä qäbaut kärängätni i sa rha mualat na ngät na ama gol da arhä väs. ⁵ Näkt nämät iosäkt ama mämugunäs di ama iauska qät ñäm dä ama dädrin dä vukpukdur va ama iauska. Mät iosäkt ama mämugunäs angät saqong di qale ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng gärangätni i ngät dang. Bä iangärhäkt ama lirhäng di ma Ngämuqa aa qloqaqanangät ama ngärhäqyet da udiom na ngät. ⁶ Näkt kosaqi mät iosäkt ama mämugunäs angät saqong di qale ani qarqäni i ini rhoqor ama garäska na ama glas karakni i ama qunäga mamär mät ka.

Näkt pät ama mämugunäs angät kämirigleng dage rhage näkt muk dä ngärharon di qale angätni ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos. Iangärhäkt di rhäqäp pät a ngät i nävät angät tpäs bä rhämane vät a ngät moe na ama saqong bä da angärha ron bä va angärha rhäng. ⁷ Ama narhoerqa nävät iangärhäkt kärangät i ngät däqäm di qa rhoqor ama laion. Ama udiomnaqa di qa rhoqor ama bulmakao. Ama dävauingnaqa di aa saqongait di it toqor ama ruqa aa saqongait. Ama levaetnaqa di qa rhoqor ama brasaqa qarak ni i sa qa vräs aa qivaerhitnäm. ⁸ Iangärhäkt ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos di asägäk asägäk nävät a ngät di aa ngärhäqyet da sägit na aa qivaerhitnäk. Näkt täqäp pät a ngät moe na ama saqong bä qosaqi säva angät kivaerhitnäk angärha rem. Vät kunäng bä näp bängang dä qaku mämae vät a ngät i ngät tamän doqortäqyia,

“Ama qumärqumär qa, ama qumärqumär qa, ama qumärqumär qa di ma Engeska ma Ngämuqa
iaqäkt karak i ama qrot moe angät tarebäm
gäarak i sa qale qa mudu bä qale qa rhäkt bä va as pa qa rhän.”

⁹ Näkt pasägos toqoräkt i iangärhäkt kärangät i ngät däqäm gärangät i ngät maos di ngärhit bon da ama murhämeska dä ama qutdrir bä ngät tes ama mär sagem ga iaqäkt karak i qat muqun mät iosäkt ama mämugunäs karak iva qale qa bä mirhup ¹⁰ dä qosaqi ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta rhi nän da arhä quum sä nas da ama mämugunäs angät saqong sagem ga qarakni i qat muqun mät äs bä rhi nänäs sagem ga qarak iva qale qa bä mirhup bä mirhup. Rhat tu arhä qäbaut mäk da ama mämugunäs angät saqong näkt tat tamän doqortäqyia,

¹¹ “Ainge di aurha Engeska bä aut Ngämuqa
bä sokt nge di mamär iva ngit ta ama murhämeska dä ama qrot bä va rhit sämamor na nge
inguna varhäm gi snängaqa maräkt dä ngia säm iarhongäkt moe
bä rhäkt di qali lirhong.”

5

Ma Jon Ga Lu Ama Ilotka Na Ama Abuk Näkt Ama Sipsip Ama Rhoem Ga

¹ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ilotka na ama abuk karakni i rha säm ama enge vät a qa rhage dä rhage mät iaqäkt aa märmar et aa rhäqyet karak i qat muqun mät ama mämugunäs. Iaäkt ama ilotka di sa rha däktgyäm bät a qa bä väspämne na qa na ama ngärhäqyet da unbem na angätni qärangätni i ngät toqor ama qrot ngät ama nängneng. ² Näkt ngua lu ama qrot ka ama ensel i qat tamän masirhat toqortäqyia, “Auge di ama mär aa lat karakni i mamär iva qän bäktgyäm sa ama qrot ngät ama nängneng nae bä va qä rhäväkt da ama ilotka?” ³ Sokt di qaku aung da ama usäpki arha ron ura vät ivätki ura inamäk pa ama ivätki di mamär vät a qa iva qä rhäväkt dä iaqäkt ama ilotka bä qop kä lu väm ga.

⁴ Bä nga ngua lu rhoqoräkt i qaku aung anga ruqa qarakni i mamär vät a qa iva qä rhäväkt dä iaqäkt ama ilotka ura qä lu väm ga dä sa vrakt sä ngo bä ngut nok. ⁵ Dä akni nävät ama narhoerta qa märhamän särhäm ngo rhoqortäqyia, “Qale ngit nok. As ngi lu i ama laion nämäni ama enevaqi ama mor qi ma Juda iaqäkt karak i qosaqi qa nämäni ama vitnaqa ma Devit aa enevaqi di sa qa män nävä ama vuini angät tpäs bä äkt i qa di mamär vät a qa iva qän

bäktgyäm sa ama ngärhäqyet da unbem ama qrot ngät ama nängneng nae bä va qa rhäväkt da ama ilotka.”

⁶Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu ama sipsip ama rhoem ga i qat mair muk mänguräp ama mämuğunäs ngä na ama levaet na ngät kärangätñi i ngät däqäm gärangät i ngät maos ngä na ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta. Iaäqät ama sipsip ama rhoem ga di ngäkt kre i sa rha veng ga. Näkt da aa uväs di vur ama ngärhäqyet da unbem ama em näkt aa saqong ama ngärhäqyet da udiom. Iangärhäkt aa ngärhäqyet da udiom aa saqong di ma Ngämuqa aa qloqaqanangät ama ngärhäqyet da udiom na ngät kärangätñi i qa rhäk na ngät sävät ama ivätki moe.

⁷Dä iaäqät ama sipsip ama rhoem ga qa met bä qa rha ama ilotka nämät iaäqät aa märmär et aa rhäqyet kärak i qat muqun mät ama mämuğunäs. ⁸Näkt toqortäk i sa qa rha ama ilotka dä qärangätñi ama levaet na ngät kärangät i ngät däqäm gärangät i ngät maos ngä na ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta rha an da arhä quum säng aa qar. Bä asägäk asägäk nävät a rha di qat sangar mät ani qärqäni i rhit kut mät ini qärqäni i ini rhoqor ama gita näkt ta sangar mät ama diskäna qärangätñi i rhäqap ngät na ama insens. Näkt iangärhäkt ama insens di ma Ngämuqa aa ruvek arha nän. ⁹Näkt tit tong ama iaräs na qi ama mabuqi qäraktñi i qiat tamän doqortäqya,

“Ainge di ama märqa na nge iva ngi rha ama ilotka na ama abuk bä va nging bäktgyäm sa at nängneng ama qrot ngät nae inguna sa rha veng nge

bä qosaqi nä gi biaska dä ngia rhäksasot ama ruvek bä bä ma Ngämuqa qärarhani i ama ruvek nävät ama enep moe bä nävät ama enge moe bä nävät ama ruvek moe maos maos bä nävät ama ivärhimek moe

¹⁰dä ngia mualat sä rha ivakt iva rha rhän i ama priskäna na rha vä ma Ngämuqa aa Muräktpäp ivakt iva rhat tualat bä ba aut Ngämuqa näkt pa rhat turäkt ta ama ruvek pät ama ivätki.”

¹¹Näkt nasot iangärhäkt dä ngua nām dä ngua nari ama eguinga qärakni i vät ama enselqäna arhä qän qärarhani i masirhat na rha mamär. Ama rhodäm sä iarhakt di qaku mamär vät aung iva qä narhodäm na rha. Rha ing da ama mämuğunäs ngä nä qärangätñi i ngät däqäm gärangät i ngät maos näkt ama narhoerta. ¹²Bä rhit tong masirhat toqortäqya,

“Ama sipsip ama rhoem ga qärakni i rha veng ga di ama märqa na qa iva urhi ansäs sagem ga nävät aa qrot bä nävät aa mämgän bä nävät aa mär ngät aa mädräm bä nävät aa murhämeska
bä qosaqi ama märqa na qa iva urhi qutdrir sagem ga bä va ut tes ama modämne sävät a qa!”

¹³Näkt nasot iangärhäkt dä ngua nari iarhongäkt moe da ama usäpki arha ron bä vät ama ivätki bä inamäk pa ama ivätki bä va ama garäska i iarhongäkt moe di irhong ngärhit tong doqortäqya,

“Sagem ga qärakni i qat muqun mät ama vitnaqa aa mämuğunäs bä sage ama sipsip ama rhoem ga diva ama ansäs dä ama qutdrir dä ama murhämeska dä ama qrot bä mirhup bä mirhup bä va qaku rhäksot!”

14 Dā ama levaet na ngät kārangätni i ngät dāqām gārangät i ngät maos di ngä märhamän doqortäqyia, “Ngätki rhoqoräkt!” dap ama narhoerta rha an da arhā quum sä nas bā rhi nānsās.

6

Ama Narhoer Ngät Ama Ngärhäqyet Da Sägäkt Ama Nāngneng

1 Nguat nañām bā nguat lu ama sipsip ama rhoem ga i qā nānbäktgyām sa ama narhoer qi ama nāngnigi ama qrot ki nae nāvät ama ilotka. Dā sa ngua nari akni nāvät kārangätni i ngät dāqām gārangät i ngät maos i qā märhamän na ama eguinga qārakni i qā rhoqor ama iauska qārakni i vukdur vām ga i qā qoar toqortäqyia, “Ngi ang!”² Dā ngua ñām dā ngua lu ama qulum ga ama hos. Näkt ama ruqa qārakni i qat muqun bāt aa rhäng di qat sangar māt ama banara näkt ta von ga rha ama vitnaqa aa qābautki. Iaqaqt ama ruqa di mes sä qā bā qā ngang bāt ama hos aa rhäng ivakt iva qat dän nāva aa ikkāna arhā vās da ama ulaqi arha ron bā saqi as kā ngang ivakt iva qat tualat toqoräkt.

3 Näkt saqi rhoqoräkt i ama sipsip ama rhoem ga qā anbäktgyām sa ama unbem na qi ama nāngnigi nae dā ngua nari ama udiom na qā nāvät kārangätni i ngät dāqām gārangät i ngät maos i qā qoar toqortäqyia, “Ngi ang!”⁴ Dā ngua lu akni ama hos ama qurät ka mamär. Näkt ama ruqa qārakni i qat muqun bāt aa rhäng di ma Ngämuqa qā von ga rha ama qrot iva qā sot na ama bulap nāmāni ama ivätki dap pa qā rhāranas na ama ruvek arhā snāngaqa iva rhi veng ne. Näkt ta von ga rha ama ulaqi arha singi ama uiu qi.

5 Nasot iangärhäkt dā ama sipsip ama rhoem ga qā anbäktgyām sa ama dāvaguk na qi ama nāngnigi nae dā sa ngua nari ama dāvaung na qā nāvät kārangätni i ngät dāqām gārangät i ngät maos i qā märhamän doqortäqyia, “Ngi ang!” Dā sa ngua ñām dā ngua lu ama ilāñ ga ama hos. Näkt ama ruqa qārakni i qat muqun bāt aa rhäng di qat sangar māt ani qārqāni i ini ngät nar nāmāt aa rhäkt tämane. Ianiäkt di ini ngärhi sameng irha ama qārhong angät märānga.

6 Näkt ngua nari vāt ani angät kār qār qāni i ngäkt kre ama eguinga qārakni i qā män nā māngurāp ama levaet na ngät kārangätni i ngät dāqām gārangät i ngät maos i qā märhamän doqortäqyia, “Ama qävälām ama gaini na äm mamär nāvät ama kilogram na ama wit diva ama qunāga ama sägāk aa rhitsek dā ama qävälām ama gaini na äm nāvät ama dāvaung ama kilogramgāna na ama barli* diva ama sägāk ama qunāga aa rhitsek. Dap pa qale ngi naslava na ama ngāmung na ama olip kārangätni i ngärhit bon da ama oel ngä na ama qaulitnäk kār qitnäkni i itnäk ngärhit bon da ama wain angät gavam i varis ti nasek sa angärha tbođām.”

7 Näkt toqoräkt i ama sipsip ama rhoem ga qā anbäktgyām sa ama levaet na qi ama nāngnigi nae nāvät ama ilotka dā sa ngua nari ama levaet na qā nāvät kārangätni i ngät dāqām gārangät i ngät maos i qā märhamän doqortäqyia, “Ngi ang!”⁸ Ngua ñām dā ngua lu ama hos kārakni i aa släqyige di ama rhäbuās māt ige. Näkt ama ruqa qārakni i qat muqun bāt aa rhäng aa ngärhipki di ma Tñäpki. Dap inamäk säng aa rhäng mamär di ma Nñapta Arha Ivärhäs kät päs aa rhäng. Näkt iom di in da ama qrot iva in datmät na ama ivätki sävät ama levaet nā imek ama ningimek. Näkt pät aosni ama nengās di ama ruvek moe diva rhi ñäp. Arhani diva rhi veng dā na ama ulaqi arha sen dap arhani diva

* 6:6 ama barli Ama barli di ngät toqor ama egat i rhat drām dat tās angät garang.

rhi ñāp māt ama qārhuqi dap arhani diva rhi ñāp māt ama rāmgi dap arhani diva ama slākt ama ur ngāt ngārhi veng da.

⁹ Bā nga rhoqorākt i ama sipsip ama rhoem ga qa anbāktgyām sa ama ngārñāqyet na qi ama nāngnigi nae nāvāt ama ilotka dā ngua lu ama ruvek arhā qloqaqa i qale ngāt manao va ama laiqa na ama vodāmes aa rem. Iarhakt ama ruvek di qārarhani i sa rha veng da inguna nāvāt ma Ngāmuqa aa enge dā nāvāt arhā sameng sāvāt ma Jisas. ¹⁰ Iarhakt di rhit nās tāvuk masirhat toqortāqyia, “Ai gua Engeska ma Ngāmuqa, ainge qāarak i sokt nge bā ama qumārquār nge mamār nākt ama engāktki nā gia lat, ngu lu va qāsnia mamār dā va ngia rhatnāvāmne na ama ruvek nāmāni ama ivātki arha lat dā va ngia rhuvāt pāt a rha vāt aut biaska aa uvās?”

¹¹ Nākt ta von asāgāk asāgāk nāvāt a rha rha ama boiqi ama uiu qi ama qulum gi nākt ta qoar na rha iva as kale rha mauiu maqālāk dap pa dāvarhām na arhani ama ruvek kārarahani i qosaqi ma Ngāmuqa aa latta na rha bā sāvāt ama qatnanaktpāmda qārarhae iva rhi veng da moe iva rhoqor mudu ngān.

¹² Nākt sa ngua ñām bā nguāt lu i ama sipsip ama rhoem ga qa anbāktgyām sa ama nāngnigi ama ngārñāqyet da sāgākt na qi nae nāvāt ama ilotka. Bā vāt iomākt ama qāvālām dā ama qunāga qa rhong na nas bā qa māt i ama ilāñ ga rhoqor ama ilāñ ām masirhat ama baulām dap ama equngi di qia rhong na nas bā qia māt i ama qurāt ki rhoqor ama biaska. Nākt toqorākt pāt iomākt ama qāvālām dā ama qāngāngi ama enges ki qia māt. ¹³ Bā ama qaeng ngārhit sāp samāk sāvāt ivāt toqor ama ngāmuga aa gavam i ngārhit sāp toqorākt i ama laurqi ama qrot ki qi ses dām ngāt sāvāt ama ivātki. ¹⁴ Nākt ama leqās ngārhi inum nas bā ās ngāt tet nae bā rhāksot na ās i rhoqor qre i rhi inum bāt ama abuqit ama uiu it ma ama ilotka bā ama dam moe ngā na ama urap moe di rha rut na ngāt nae nāmāt angāt slāqyimek.

¹⁵ Nākt nasot iangārñākt dā ngua lu ama vitnarha nāvāt ama ivātki rhi na ama morās na rha ama ruvek dā ama ulaqimārharhārñākt arhā narhoerta dā ama qārhomgbārharha dā ama qrot ta ama ruvek dā ama latta va arhani arha rem moe nākt sāvāt ama ruvek moe qārarhani i isiska vāt a rha di ngua lu i rha moe rha ngaip māt ama qek dā māngurāp ama dui vāt ama dam. ¹⁶ Nākt ta nās sāvāt ama dam ngā na ama dui rhoqortāqyia, “Nak ngāni sāp sāva aurha rhāng bā va ngāni ngaip ut nāmāt iaqākt aa saqong gāarak i qat muqun māt ama māmugunās dā nāmāt ama sipsip ama rhoem ga aa uraqi. ¹⁷ Inguna iaqākt ama qunāga ama morās na qa mamār sa qa māt gāarak iva vuk sā ina uraqi. Nākt ngu lu mamār vāt auge iva qa rhāqāne dā mamār nāmāt iangārñākt in grot?”

7

Ama 144,000 Na Rha Ama Israelqāna Rha Rha Ma Ngāmuqa Aa Muqunāngi

¹ Nākt nasot tangāt tākt dā ngua lu ama levaet na rha ama enselqāna i rhat mair māt ama levaet na ngāt ama narem bāt ama ivātki at tārñākt. Iarhakt ama enselqāna di rhat sangar ama levaet ama laur ma ama qrot ivakt iva qale anga laurqi qi e vāt ama ivātki ura vāt ama garāska ura vāt anga ngāmung. ² Nasot iangārñākt dā sa ngua lu akni ama ensel i qat dān inamāk na ākt i vukpuk sa ama qunāga nae nākt kāt ta ani qārqāni i ma Ngāmuqa ama ngātdāqām ga aa qāni iva rhat tuqunānbāt nā ini. Nākt ka nās masirhat sārñā iarhakt ama enselqāna ama levaet na rha qārarhae i sa rha von da rha ama qrot iva rhi slava na ama ivātki dā ama garāska rhoqortāqyia, ³ “Qale ngān

naslava na ama ivätki qi na ama garäska näkt ama ngämung bä dängdäng iva u rhu ama muqunän dä ma Ngämuqa aa latta arhä qamäs.”

⁴ Näkt nasot dä ngua nari ama rhodäm sa ama ruvek nämäni ama enep nämäni ama enevaqi ama mor qi ma Israel qärrahani i sa rha rha ma Ngämuqa aa muqunän di ama 144,000 na rha moe rhoqortäqyia,

⁵ nävät ama enevaqi ma Juda di ama 12,000 na rha
dä nävät ama enevaqi ma Ruben di ama 12,000 na rha
dä nävät ama enevaqi ma Gat di ama 12,000 na rha

⁶ dä nävät ama enevaqi ma Aser di ama 12,000 na rha
dä nävät ama enevaqi ma Naptali di ama 12,000 na rha
dä nävät ama enevaqi ma Manase di ama 12,000 na rha

⁷ dä nävät ama enevaqi ma Simeon di ama 12,000 na rha
dä nävät ama enevaqi ma Livai di ama 12,000 na rha
dä nävät ama enevaqi ma Isakar di ama 12,000 na rha

⁸ dä nävät ama enevaqi ma Sebulun di ama 12,000 na rha
dä nävät ama enevaqi ma Josep di ama 12,000 na rha
näkt nävät ama enevaqi ma Benjamin di ama 12,000 na rha. Näkt iarhakt moe di sa rha rha ma Ngämuqa aa muqunän.

Ama Enges Ki Mamär Ama Guläñgi Na Ama Ruvek Nävät Ama Ivärhimek Moe

⁹ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua ñäm dä ngua lu ama enges ki mamär ama guläñgi na ama ruvek kärarhani i qaku mamär vät aung iva qä narhodäm na rha moe. Iarhakt ama ruvek di rha nävät ama ivärhimek moe bä nävät ama enep moe bä nävät ama ruvek moe maos maos bä nävät ama enge moe qärrahani i rhat mair da ama mämugunäs angät saqong dä da ama sipsip ama rhoem ga aa saqong. Rha mon mät ama boi ama uiu ngät ama qulum ngät näkt ta sangar mät ama ngämung ama pam angä rhäqyitnäk ivakt iva rhi sameng irha arhä märmärgem ¹⁰ näkt ta näs masirhat toqortäqyia,

“Ama mumaiar di nage aut Ngämuqa
iaqäkt kärak i qat muqun mät ama vitnaqa aa mämugunäs
bä ngät nage ama sipsip ama rhoem ga!”

¹¹ Ama enselqäna moe di rhat mair namet ama mämugunäs bä namet ama narhoerta bä namet kärangät ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos dä arpus na rha moe samäk i arhä saqongitnäk samäk säng ama mämugunäs bä rhi näsäs sage ma Ngämuqa ¹² i rhat tamän doqortäqyia,

“Ngätki rhoqoräkt!
Mamär iva ama ansäs dä ama murhämeska
dä ama mär ngät ama mädräm dä ama ansäs i rhat tes ama mär
bä ama grot moe
sage aut Ngämuqa bä mirhup bä mirhup bä va qaku rhäksot!
Ngätki rhoqoräkt!”

¹³ Näkt akni nävät ama narhoerta qa snanbät sä ngo rhoqortäqyia, “Ngu lu guavek koe rhakt täkt kärarhae i rha mon mät ama boi ama uiu ngät ama qulum ngät bä ngu lu rha män na qoe?”

¹⁴ Dä ngua muvät toqortäqyia, “Morqa, sa ngiat dräm.”
Dä qa qoar toqortäqyia,

- “Rhärha rhäkt di iarhakt kārārhae i rha māqāne dā mamār i rha met da ama qävälām na ama enges ka ama mārānga aa ron
 bā rha di sa rha rhor arhā boi ama uiu ngät ama qulum ngät pa ama sipsip ama rhoem ga aa biaska bā ngā män i ama qulum ngät.
- 15 Bā äkt i qale rha dā ngärhavām nā ma Ngāmuqa aa māmugunās
 bā rhat tualat bā ba qa vāt kunäng dā nāp bāngang ba aa ansäspämgi.
 Näkt iaqäkt kārak i qat muqun māt iosäkt ama māmugunās diva qale qa gem da bā va qā vrās aa ungi daver mā rha.
- 16 Näkt pa saqi as kaku mamār iva anoeng mā rha bā va qaku mamār iva aqāsäk ta.
 Dā qaku mamār iva rhi nanari i aruan māt ama qunāga
 ura māt anga qārnaqi saqi as nani i.
- 17 Inguna ama sipsip ama rhoem ga qārakni i qale qa va ama māmugunās diva qät lu vāt a rha
 näkt pa qā rhoer nanokt ta sāmāni ama qotnaqoan gārängätni i ngärhit bon da ama ngätäqām gi ama rigi.
 Näkt ma Ngāmuqa va qā rhäksot na arhā näknok moe.”

8

Ama Ngärhäqyet Da Unbem Na Qi Ama Nängnigi Dä Ama Dis Na Ama Gol Iva Särha Ama Insens

¹ Näkt toqoräkt i ama sipsip ama rhoem ga qa anbäktgyäm sa ama ngärhäqyet da unbem na qi ama nängnigi nae nävät ama ilotka dā qaku ngua nari vät guani angät kån dap sokt mänadin mamār da ama usäpki arha ron bāt ama mor äm ama qävälām nävät ama aua. ² Dā ngua lu ama ngärhäqyet da udiom ama enselqāna iarhakt kārārhae i rhat mair dā ma Ngāmuqa aa saqong i sa rha von da rha ama ngärhäqyet da udiom ama biugalqāna.

³ Dā akni ama ensel qārakni i qat sangar māt ama dis kārakni i sa rha mualat na qa na ama gol di qa män bā qa mair ge ama laiqa na ama vodāmes. Dā rha von ga rha ama insens masirhat iväkt iva qā vās ngät ngā nā ma Ngāmuqa aa ruvek moe arha nān bāt ama laiqa na ama insens dā ngärhavām na ama māmugunās kārakni i rha mualat na qa na ama gol. ⁴ Bā ama insens angät butbutki qi nā ma Ngāmuqa aa ruvek arha nān ngärhi nān dävät dā ma Ngāmuqa aa saqong nāmät ama dis māt ama ensel aa rhäkt.

⁵ Näkt nasot iangärhäkt dā iaqäkt ama ensel qa rha ama dis bā qa rhäqap ka na ama mudam nävät ama laiqa na ama vodāmes näkt ka rhon na ngät samäk sāmāni ama ivätki. Bā nga rhoqoräkt i qa rhon na ngät samäk sāmāni ama ivätki dā vukpukdur va ama iauska dā ama dädrin dā ama iauska qät nām dā ama qängängi qia män.

Ama Narhoer Ngät Ama Levaet Na Ngät Ama Biugalqāna

⁶ Nasot iangärhäkt dā ngua lu ama ngärhäqyet da udiom ama enselqāna qārārhani i rhat sangar māt ama ngärhäqyet da udiom ama biugalqāna qārängätni i rha rhäkmu na nas iva rhi es a ngät.

⁷ Ama narhoer qa ama ensel qa es aa biugal dā ama suigi at mädäqap na ama ais dā ama müdängi nävämne na ama biaska ngā män bā rha rhon na ngät tämane sävät ama ivätki. Bā nasot toqoräkt dā ama qävälām ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpquap na ama ivätki ngā mang dā ama ngämung moe dā ama mran moe vät iomäkt ama qävälām ngā mang.

⁸ Nasot iangärhäkt dā ama udiom na qa ama ensel qa es aa biugal dā ngua lu i rha rhon na aktni samäk säva ama garäska qāraktni i qi rhoqor ama enges

ki ama damgi qāraktni i rhäptäpka vät a qi moe. Näkt ama qäväläm ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap na ama garäska moe di äm ngä rhong na nas ma ama biaska ⁹ dä ama qäväläm ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap nä iarhongäkt moe qārqrhông i irhông ngät dāqām bā garäska di irhông ngä ñāp. Näkt kosaqi ama qäväläm ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap na ama mlaus moe di mava na ngät.

¹⁰ Näkt nasot iangärhäkt dä ama dāvaung na qa ama ensel qa es aa biugal dä ama enges ka ama qaega qārakni i qat dang masirhat toqor ama lirhāga qa säp tāmāne nāmāt ama leqās sāva ama qäväläm ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap na ama reng moe bā qosaqi qa säp toqoräkt di sāva ama reng māt ama qotnaqoan. ¹¹ Bā ama qäväläm ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap na ama reng moe di ngä rhong na angät märmāt bā ama valak māt ngät bā ama rhāqāp na rha ama ruvek ta ñāp toqoräkt i rha näkt iangärhäkt ama reng. Iağäkt ama qaega aa ngärhipki di ma Valakmätka*.

¹² Näkt nasot iangärhäkt dä ama levaet na qa ama ensel qa es aa biugal dä ama qäväläm ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap na ama qunāga moe di bāngangit māt äm dä ama qäväläm ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap na ama equngi moe di bāngangit māt äm dä ama qäväläm ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap na ama qaeng moe di bāngangit māt ngät. Bā ama qäväläm ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap na ama qunāga vät kunāng di qaku äm nae dä ama qäväläm ama sägom nāmāni ama qävälap ama dāpguap na ama neraqa nāp bāngang di qaku äm nae.

Ama Brasaqa Qa Sameng Iva Ama Mārānga Ama Mor Qa Qa Rhän Bät Ama Ivätki

¹³ Näkt nga rhoqoräkt i nguat nañām dä ngua nari ama brasaqa qārakni i qä vrap tävuk daver mä ngo māt a leqās i qät nās masirhat toqortāqyia, “Avuqi, avuqi, avuqi nä iarhakt kārarahae i rha e māni ama ivätki inguna sa arhani ama dāvaung na rha ama enselqāna di sa rha rhākmu na nas iva rhi es arhā biugalqāna!”

9

Ama Biugaliom Ama Ngärhäqyet Na Qa Dä Ama Ngärhäqyet Da Sägāk Na Qa

¹ Ama ngärhäqyet na qa ama ensel qa es aa biugal dä ngua lu ama qaega iağäkt kārak i sa qa säp nāmāt ama leqās samāk sāmāni ama ivätki. Näkt iağäkt ama qaega di rha von ga rha ama aki sāmāt ama uqupka aa tmongi qārakni i qaku aa anga ribit. ² Näkt pāt ama qäväläm gārqomni i qa rhar māt iağäkt ama uqupka qārakni i qaku aa anga ribit dä vās da ama butbutki masirhat bā qia an dāvit toqor ama butbutki nāmāt ama mudābās ama mor ās. Bā bāngangit māt ama qunāga aa saqong dä māt ama leqās nage ama butbutki nāmāt kē uqupka. ³ Näkt nāvā iağyäkt ama butbutki dä vās da ama mes bā ngä ang dāmāne sāmāni ama ivätki. Iangärhäkt ama mes di rha von ngät ta ama qrot toqor ama rhām nāmāni ama ivätki.

⁴ Näkt ma Ngāmuqa qa qoar nä iangärhäkt ama mes iva qale ngä naslava na ama mran nāmāni ama ivätki ngä na ama ngāmung näkt sāvāt iarhongäkt kārqrhông i irhông ngät dān bāt ama ivätki dap pa sokt ngärhi sangām na ama ruvek kārarahani i qaku qale ma Ngāmuqa aa muqunāngi da arhā qamās.

⁵ Iangärhäkt ama mes di qaku rha von ngät ta ama qrot iva ngärhi veng da

* **8:11** ma Valakmätka Ma Valakmätka di aomni ama ngāmungām gārqomni i äm angät kārhopka di ama valak māt ka mamār.

dap pa ngärhi sangäm na rha mamär vät ama ngärhäqyet ama eqoan. Näkt ama ruanini qärqäni iva ini ngärhi sangäm na rha di ini rhoqor ama ruanini rhoqoräkt i ama qutdäqänoga qa qut anga ruqa. ⁶ Bā va vät iomäkt ama qäväläm dä ama ruvek pa rhi ñām nani anga is kärangätni iva rhi ñāp näväm ngät sokt diva rhi siqut dä qaku. Bā va nani a rha masirhat iva rhi ñāp sokt diva qaku rhi nañāp.

⁷ Iangärhäkt ama mes di ngät toqor ama hoskāna qärangätni i ngä rhäkmu na nas nani ama ulaqi. Da angät päs di sa ngä mu arhongni qärqärhongni i irhong doqor ama vitnarha arhä qābaut kärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol näkt angät saqongitnäk di itnäk toqor ama ruvek arhä saqongitnäk. ⁸ Näkt angät käseng di ama uiu ngät dä angät keng di ama mor ngät dä ama nāsnes ngät toqor ama laiongāna angät keng. ⁹ Näkt ama ulaqi at boi ama qrot ngät kärangätni i ngät naväs nas särha angät brärhap di ngäkt kre rha mualat na ngät na ama ain. Dä angät kivaet ngärhit nok tām mes masirhat toqor gre i dädinga sa ama hoskāna ngä na ama ulaqimärharhärhäkt arhä rhingangmätngät kärangätni i värvär ngät i ngärhi ngang sāmät ama ulaqi. ¹⁰ Iangärhäkt ama mes angärha iqu di ngät toqor ama rhäm angärha iqu bā ngärhit bon da ama ruanini rhoqor ama qutdäqänong gre i ngärhi qut mä nge. Bā ama qrot nga e mät angärha iqu iva ngärhi sangäm na ama ruvek pät ama ngärhäqyet ama eqoan. ¹¹ Näkt iangärhäkt ama mes di angärha vitnaqa qa e qärakni i qale ngät pa aa rem. Iaäkt ama vitnaqa di ama ensel qärakni i gät lu vät ama uqupka qärakni i qaku aa anga ribit. Nak aa ngärhipki na ama judaqāna arha enge di ma Abadon dap aa ngärhipki na ama Grikkāna arha enge di ma Apolion.*

¹² Sa ngua lu ama narhoer qa ama märānga na ama iräske ama mor qi bā rhäksot dap as pa ama udiom ama märāniom diva in dän.

¹³ Dä sa ngua lu ama ngärhäqyet da sägäk na qa ama ensel i qa es aa biugal dä ngua nari ama eguinga qärakni i qat dän nāmät ama levaet ama em gārangätni i ngät mair tävit mät ama levaet ama narem bät ama laiqa aa rhäkt na ama insens kärakni i sa rha mualat na qa na ama gol bā qale qa dä na Ngämuqa aa saqong. ¹⁴ Iaäkt ama eguinga di qa märhamän särha ama ngärhäqyet da sägäk na qa ama ensel qärakni i qat sangar mät aa biugal toqortäqyia, “Va ngia rhuisiska vät ama levaet na rha ama enselqāna qärarhani i rha väsrähäm da mäni ama enges ki ama rigi ma Yufretis.” ¹⁵ Bā rhoqoräkt dä rha muisiska vät iarhakt ama levaet na rha ama enselqāna qärarhae i sa qale rha na ama rhäkmunanaska iva nani rhom däkt ama qäväläm maräkt kärqom i ma Ngämuqa sa qa muqunän bät a äm iva rhi veng ama sägom ama qäväläm nāmāni ama dāpquap ama qävälāp na ama ruvek moe.

¹⁶ Näkt ngua nari ama rhodäm sa ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhi ngang bät ama hoskāna angärha rhäng di ama 200,000,000. ¹⁷ Ama hoskāna ngä nä iarhakt kärarhae i rhat muqun bät angärha rhäng gārarhae i ngua lu rha mät gu ñāmñāmgi di rha rhoqortäqyia, ama ulaqi at boi ama qrot ngät kärangätni i ngät naväs nas särha arhä brärhap di ama qurät ngät dä ama blu ngät dä ama qabus tām ngät. Ama hoskāna angät päs di ngät toqor ama laiongāna angät päs. Näkt nāmät angärha väm dä vukpuk sa ama mudāmgi ngä na ama butbutki näkt sävät ama dui qärangätni i ngät dang na ama qärnaqi masirhat mamär qärangät i rhat tes ngät i ama salfa. ¹⁸ Näkt iangärhäkt ama dui ngä na ama mudāmgi näkt ama butbutki qärangätni i

* **9:11** Ma Apolion di at tarimini di ama ruqa qärakni iva qä slava nä iarhongäkt moe.

vuk sä ngät nãmät angärha vãm di ngä veng aomni ama qävälãm ama sägom nãmäni ama qävälap ama dæpguap na ama ruvek moe. ¹⁹ Iangärhåkt ama hoskåna angåt krot di nga e måt angärha vãm då måt angärha iqur inguna angärha iqur di ngät toqor ama uiuvårhirhong nåkt angärha iqur angåt pås di ngät toqor ama uiuvårhirhong angåt pås. Bå angärha iqur ngårhit kut då ngät tu ama vospos.

²⁰ Nåkt arhani ama ruvek moe nävåt ama ivåtki qårarhani i qaku sokot na rha då iaqåkt ama mårånga na ama iråski ama mor qi aa ron di qop kaku rha nåpgoer na nas nãmät arha lat ama vu ngät. Qop kaku mae våt a rha i rhit bon da arhå qutdrir sage ama iaus då sage ama iaus kårångåtni i sa rha mualat na ngät na ama gol då na ama silva då na ama bras då na ama dui då na ama ngåmung gårångåt i qaku mamår våt a ngät iva ngät nañãm ura ngät nari ura ngät tet. ²¹ Bå qosaqi iarhakt ama ruvek di qaku rha nåpgoer na nas nãmät arha lat ama vu ngät i rhi veng ama ruvek då rhat tualat na ama rhaqyao då nãmät arhå qavatka då arhå suaqa.

10

Ama Ensel Nåkt Ama Ilotka Na Ama Abuk Ama Gaini Na Qa

¹ Nåkt nasot iangärhåkt då ngua lu akni ama qrot ka ama ensel i arhar sä qa inavuk nåda ama usåpki arha ron. Iaqåkt ama ensel di aa boiqi ama uui qi di na ama eqoeqi nåkt kale ama qularqa daver må qa. Nåkt aa saqøngait di it toqor ama qunåga då aa qar di ngät toqor ama saqoe ama mudångi våt a ngät kårångåtni i ngät mair. ² Nåkt kat sangar måt ama ilotka na ama abuk ama gaini na qa måt aa rhåkt kårakni i sa rha rhåvåkt dãm ga. Nåkt ka ven na aa mårmar et aa qåræet på garåska dap ka ven na aa sael et aa qåræet påt ama ivåtki rhåqåsåkt ³ nåkt ka nås masirhat i iaqåkt aa eguinga di ngåkt kre våt ama laion aa qån. Bå rhoqoråkt i qa nås masirhat då ngua nari våt ama ngårhåqyet da udiom ama iaus angåt kån gårångåtni i vukdur vãm ngät bå ngät tamån.

⁴ Bå nga rhoqoråkt i iangärhåkt ama ngårhåqyet da udiom ama iaus ngät tamån då sa mai iva ngut sãm angärha enge sokt di ngua nari ama eguinga nåda ama usåpki arha ron i qa mårhamån doqortåqyia, “Va ngi ngaip iangärhåkt ama enge qårångåtni i ama iaus ama ngårhåqyet da udiom ngå mårhamån båt a ngät dap pa qale ngi nasãm a ngät.”

⁵ Nåkt nasot iangärhåkt då ama ensel iaqåkt kårak i sa ngua lu qa i qat mair i qat naven bå garåska då rhåqåsåkt påt ivåt di qa sek aa mårmar et aa rhåqyet iva såda ama usåpki arha ron. ⁶ Nåkt ka mu nävåt ma Ngåmuqa aa ngårhipki qårakni i ama ngåtdåqåm ga vasågos bå qaku aa anga tpåsini iaqåkt kårak i qa sãm ama usåpki bå ama ivåtki bå ama garåska nåkt sävåt iarhongåkt moe vãm ngät di iaqåkt ama ensel qa mårhamån doqortåqyia, “Sa rhåkmamår i ama qävälãm dom dåkt. Saqi as kaku va qale ma Ngåmuqa nani guani ⁷ sokt di våt ama qunång doqoråkt kårångåtni iva sa ama ngårhåqyet da udiom na qa ama ensel qa es aa biugal då va ma Ngåmuqa aa muråkt ama ngaip ngät diva rhåkmamår na ngät mamår. Iangärhåkt ma Ngåmuqa aa muråkt ama ngaip ngät di iangärhåkt kårångåt i qa mårhamån sårha aa latta då aa våmginarha na ngät.”

⁸ Nåkt saqi as ama eguinga qårakni i ngua nari qa nåda ama usåpki arha ron ga qoar na ngo rhoqortåqyia, “Va ngia rhet bå ngi rha ama ilotka ama gaini na qa qårakni i qale qi i sa rha rhåvåkt dãm ga måt ama ensel aa rhåkt kårakni i qat mair va ama garåska då våt ama ivåtki rhåqåsåkt.”

⁹ Då sa ngua met bå sage iaqåkt ama ensel bå ngua nån ga iva qå von ngo rha ama ilotka ama gaini na qa. Nåkt ka qoar na ngo rhoqortåqyia, “Ngi rha

qa bã va ngia ãs ka. Iaqãkt ama ilotka diva ama mår måt ka våt ngia qån doqor ama mãsuqi dap pa qã nãpgoer na nas bã va mãqoerhãkt måt ka dã gia ron.” ¹⁰ Dã ngua met bã sage qa ensel bã ngua rha ama ilotka ama gaini na qa nãmåt aa rhãkt bã ngua mãs ka. Aa mãrmåt di ama mår måt ka rhoqor ama mãsuqi. Sòkt di ngã nasot toqorãkt i sa ngua mãs ka dã mãqoerhãkt måt ka dã gua ron.

¹¹ Nãkt iaqãkt ama eguinga qa qoar na ngo rhoqortãqyia, “Saqi as pa ngi sameng nã iarhongãkt kãrqãrhong iva ngu qur a nge rhãm irhong iva sãvåt ama rhãqãp na rha ama ruvek nãvåt ama ivãrhimek maos maos bã nãvåt ama ruvek maos maos bã nãvåt ama enge maos maos bã sãvåt ama rhãqãp na rha ama vitnarha.”

11

Ama Ruiom Ama Udiom Ini Sameng Nã Ma Ngãmuqa Aa Enge

¹ Nãkt nasot iangãrhãkt dã akni ama ensel qa von ngo rha ama muqutka qãrakni i rhit ta ama siqutka nãvåt a qa qãrak i qa rhoqor ama tlagã nãkt ka qoar na ngo rhoqortãqyia, “Ngia rhet bã va ngi rha ama siqutka nãvåt ma Ngãmuqa aa ansãspãmgĩ qi na ama laiqa na ama vodãmes nãkt pa ngi rhodãm nã iarhãkt ama ruvek kãrarhae i rhi nãnsãs e. ² Dap pa ngia rhettãm sãrhãm iom namãk ama ivãrhãm namet ama ansãspãmgĩ iva qale ngi narha ama siqutka nãvåt a ãm inguna iomãkt di sa ma Ngãmuqa qa von ama Jentailqãna rhã bãm. Iarhãkt ama Jentailqãna diva rhi naengmåt na ama vãrhãm ama mor ãm ama qumãrqumãr ãm ma Jerusalem bã va rhi slava na ãm bãt ama ruiom ama udiom da unbem na ama eqoan*.” ³ Nãkt pa ngu von gua ruiom ama udiom gãrqiomni i ini sameng nã gua enge rha ama qrot bã va in damãn bãt ama enge qãrangãtĩni i ngåt dãn marãkt nagem ngo våt ama 1,260 na ngåt ama qunãng nãkt pãt iomãkt ama qãvãlãm dã va in don måt ama irãski at boi.”

⁴ Rhiom dãkt ama ruiom di ama ngãmungiom ama olip dã ama lirhãngiom gãrqiomni i inãt mair da ama tlang gãrqiom i inãt mair dã ma Ngãmuqa qãrak i qat turãkt bã iarhongãkt moe mãni ama ivãtki aa saqong. ⁵ Nãkt ngãkt bã aung gã siqt iva qã sangãm na iom dã vukpuk sa ama mudãmgĩ nãmåt ina vãm bã qit pãs ina ikkãna. Bã nãvåt tom dãkt dã ut lu i iaqãkt kãrak i nani a qa iva qã sangãm na iom diva qoki qã nãp toqorãkt. ⁶ Rhiom dãkt ama ruiom diva in grot iva ini vãsãrha ama leqãs iva qale angã soeng bãt ama qãvãlãm doqorãkt i in damãn bãt ma Ngãmuqa aa enge. Nãkt pa in grot iva ini nãpgoer na ama reng ma ama biaska bã va qosaqi in grot iva init bon da ama mãrãn maos maos sãvåt ama ivãtki qre i nani a iom iva rhoqorãkt.

⁷ Nãkt pãt ama qãvãlãm gãrqiomni iva ini sot nã in sameng dã va ama slãtkta ama ur qa qãrakni iva qa rhãn nãmåt ama uqupka qãrakni i qaku aa angã ribit pa qa rhãranas na ama ulaqi sãvåt a iom bã va qa rhãn nãp in bãs i qã veng iom. ⁸ Nãkt pa in slãqyiglem diva iglem ngåt namas mãni ama enges ãm ama vãrhãm ma Jerusalem angãrha iska ama mor qa iomãkt kãrqom i sa rha edãmsãs pãt ina Engeska mãni ama sãmãnanamuqa vã bãm. Arhani ama ruvek di rhat drãm dat tuqut tã bãm nã ma Sodom bã qosaqi ma Isip.

⁹ Bã va våt ama dãvaung ama qunãng nãkt sãvåt ama qãvãlãm nãmãni ak ama qunãga diva ama ruvek nãvåt ama ruvek maos maos bã nãvåt ama enep maos maos bã nãvåt ama enge maos maos bã nãvåt ama ivãrhimek pa rha rhãn bã va rhi lu in slãqyiglem sòkt diva qaku rhi narhares iva rhi namu iom

* **11:2** ama ruiom ama udiom da unbem na ama eqoan Rhom dãkt ama qãvãlãm di ãm doqorne na ama 1260 na ngåt ama qunãng dã qosaqi ãm doqorne na ama dãvaung nãkt ama qorhãm na ama qoee.

mät anga ñapta arha lek. ¹⁰ Näkt ama ruvek nãmäni ama ivätki diva märmärgem da inguna sa in ñäp bā nāvāt arhā märmärgem dā va rhit tāk na ama vānbōn bā ba ne inguna rhiom dākt ma Ngāmuqa aa vāmginaiom sa in bon da ama mārān masirhat bā ngā slava na ama ruvek nãmäni ama ivätki.

¹¹ Sokt diva nasot ama qunāng ama dāvaung näkt ama qāvälām nãmäni ak ama qunāga dā ama qāñāqaqa na ama iar nage ma Ngāmuqa va qa rhān sāvām iom bā va in dair bā ama ruvek kārārhani iva rhi lu iom dā va rhit len masirhat.

¹² Näkt nasot dā in nari ama eguinga nāda ama usāpki arha ron i qā goar toqortāqyia, “Ini ang namāk sarhe.” Dā ina ikkāna rha lu iom i ini an dāvit pa ama egulām sāda ama usāpki arha ron. ¹³ Näkt pāt iomākt ama qāvälām mamār dā ama enges ki ama qāngāngi qia qoep bā ama sāgom ama qāvälām nãmäni ama ngārähäqyisem na ap ama qāvālap nãmäni ama mor ām ama vārhām moe di mava na ām mamār. Ama rhodām sa ama ruvek kārārhani i ama qāngāngi qia veng da di ama 7,000 na rha. Dap iarhakt kārārhae i qaku rha ñäp di rhit len masirhat bā rhoqorākt dā rhit bon da ama murhāmeska sage ma Ngāmuqa qārakni i qat turākt da ama usāpki arha ron.

¹⁴ Sa rhāksot na ama udiom na qa ama mārānga na ama irāski ama mor qi dap pa qorhās iva ama dāvaung na qa ama mārānga qa rhān.

Ama Ngārähäqyet Da Udiom Na Qa Ama Biugal

¹⁵ Näkt nasot iangārähäkt dā ama ngārähäqyet da udiom na qa ama ensel qa es aa biugal dā ngua nari ama eguin da ama usāpki arha ron i ngāt tamān masirhat toqortāqyia,

“Ama murāktpām nãmäni ama ivätki di sa ngā mān i aurha Engeska ma Ngāmuqa qā na aa armengdāmsāvārhaqa ma Krai in Murāktpām bā va qale iangārähäkt ama Murāktpām ba aurha Engeska aa murākt bā mirhup bā mirhup bā va qaku angāt tpāsini!”

¹⁶ Dā ama ruqa ama rhāk tām ga da levaet na rha ama narhoerta qārārhani i rhat muqun māt arhā vitnarha arhā māmugunimek dā ma Ngāmuqa aa saqong di rha sāp samāk bā rha an da arhā quum sā nas i rhi nānsās sage ma Ngāmuqa ¹⁷ i rhat tamān doqortāqyia,

“Ut tes ama mār sagem nge ma Engeska ma Ngāmuqa iaqākt kārak i ama qrot moe angāt tarebām gārak i qale qa rhākt bā sa qale qa mudu. Rhoqorākt dinguna sa ngia mān nāp gia ikkāna arhā vās nā gi qrot ama enges ngāt bā ngia nasāng iva ngiat turākt.

¹⁸ Iarhakt ama ruvek nāvāt ama ivārhimēk kārārhae i qaku rhat nanakt na nge di rhat drām dir qur sokt di nak gia uraqi ama mor qi sa qia mān. Bā ama qāvälām sa ām ngā mān gārqomni iva ngiat tatnāvāmne na ama ñapta dā va ngit bon da ama rhitsek bā bā gia latta ama vāmginarha dā bā bā gia ruvek bā sāvāt iarhakt kārārhae i rha moe rhit kutdrir sage gi ngārhipki kārārhani i ama morās na rha ama ruvek bā qop kaku ama morās na rha dap pa ngi slava nā iarhakt mamār qārārhae i sa rha veng ama ruvek masirhat.”

¹⁹ Nãkt nasot iangãrhãkt dã sa rha rhar vã ma Ngãmuqa aa ansãspãngi da ama usãpki arha ron. Nãkt puk pa ama ansãspãngi dã ngua lu aa bokis na aa rharesbane. Dã ama iauska qãt ñãm dã ama dãdrin dã vukpukdur va ama iauska dã ama qãngãngi qia qoep nãkt kosaqi ama suigi at mãdãqap na ama ais ama mor ap ngãrhit sãp.

12

Ama Ruqi Nãkt Sãvãt Ama Enges Ka Ama Mumunga I Ama Dragon

¹ Nasot iangãrhãkt dã aktni ama enges ki ama nañis ki ama muqunãngi qia mãn mãt ama leqãs. Nãkt ngua lu ama evopki qãraktni i at boiqi ama uiu qi vãt a nas di na ama qunãga dã qale ama equngi va arha qãriglem angãrha rem nãkt kale ama vitnaqi at kãbautki da at tãvãs kãraktni i ama ngãrhãqyisem da udiom ama qaeng bãt a qi. ² Nãkt iaqyãkt ama ruqi di at sarebãm bã qit nok masirhat mãt ama ruanini inguna sa qorhãs iva qi sa.

³ Nãkt kosaqi aktni ama nañis ki ama muqunãngi rhoqorãkt di qia mãn mãt ama leqãs. Bã ngua lu ama enges ka ama qurãt ka ama mumunga qãrakni i rhat tes ka i ama dragon gãrak i aa ngãrhãqyet da unbem aa uvãs dã aa ngãrhãqyisem aa em nãkt mãr tã iangãrhãkt aa uvãs na ama sãgãkt sãgãkt ama vitnaqa aa qãbautki. ⁴ Nãkt iaqãkt ama dragon ga edãm sa ama qãvãlãm ama sãgom nãmãni ama qãvãlap ama dãpquap na ama qaeng moe nãmãt ama leqãs na aa iqurqi bã qã rhon na ngãt samãk sãmãni ama ivãtki. Nãkt ka mair bã qale qa vãt ka evopki at saqong ivãkt iva qa ãs at toemga vãt ama qãvãlãm gãrqomni iva qi sa qa.

⁵ Bã qa evopki qia sa ama rhoem ga ama gamoeqa. Iaãkt ama rhoemga diva mor qa dã va qat turãkt ta ama ruvek pãt ama ivãtki moe na ama qrot ngãt ama murãkt. Nãkt pãt ama qãvãlãm gãrqomni i qia sa dã ma Ngãmuqa qa ar ta at toemga bã sagem ga bã sãva aa mãmugunãs. ⁶ Nãkt iaqyãkt ama ruqi qia ang masirhat sãva ama ivãrhãs ama qrãk dã bãs kãrqosni i ma Ngãmuqa sa qa rhãkmu na ama ivãrhãs e bã ba qi. Bã va qali qi vãt iosãkt ama ivãrhãs dã va rhit lu vãt a qi vãt ama 1,260 na ngãt ama qunãng.

Rha Rhon Nã Ma Sãnga Nãda Ama Usãpki Arha Ron Samãk Sãmãni Ama Ivãtki

⁷ Nãkt toqorãkt dã ama ulaqi qia mãranas da ama usãpki arha ron i ma Maikel qã na aa enselqãna rhi na ama dragon gã na aa enselqãna rha mãranas na ama ulaqi sãvãt a ne. ⁸ Sòkt di ma Maikelqãna rha mãn nãva ama dragon gã na aa enselqãna arhã vãs bã ma Ngãmuqa dı qaku qa rhares pãt ama dragon gã na aa enselqãna arha rhãng iva as kale rha da ama usãpki arha ron. ⁹ Nãkt iaqãkt ama dragon gãrak i mudu ama uiuvãrhaqa na qa nãvãt ama rharimini qãrakni i rhat tes ka i ma Sãnga bã qop ma Satan iaqãkt kãrak i qã iras ta ama ruvek nãmãni ama ivãtki moe bã qat tãqãne sã rha sãmãt ama lat ama vu ngãt di ma Maikelqãna rha rhon na qa qã na aa enselqãna nãda ama usãpki arha ron samãk sãmãni ama ivãtki. ¹⁰ Nãkt ngua nari ama eguinga qãrakni i qa mãrhãmãn masirhat nãda ama usãpki arha ron doqortãqyia,

“Rhãkt di aut Ngãmuqa aa mumaiar ngã na aa qrot nãkt aa Murãktpãm sa ngã mãn!

Nãkt kosaqi ma Kraiss aa qrot iva qat turãkt sa ngã mãn gãrakni i ma Ngãmuqa qa armeng dãm ga.

Inguna iaqãkt kãrak i qat drãm gãt tãksãrha aurha ruavek ama qatnanaktpãmda

i qät täksärhäm da sa arha lat ama vu ngät pasägos da aut Ngämuqa aa saqong
di sa rha rhon na qa samäk sämäni ama ivätki!

11 “Sa ama qatnanaktpämda rha mäqäne dä mamär i rha män näva aa uväs
na ama sipsip ama rhoem ga aa biaska
dä nävät arha enge sävät ma Kraiss kärangätni i rhi sameng na ngät.

Bä qaku arhä snäng bät arha iar masirhat
i näma dä äkt bä sa rhi ñäp.

12 “Bä nga rhoqoräkt dä märmär gem ngän gärrarhae i qale ngän da ama usäpki
arha ron.

Ari, va ngäni qok masirhat.

Dap pa avuqi masirhat bä ba ama ivätki ngä na ama garäska
inguna sa ar sä ma Sämgä imane sagem ngän.

Iaqäkt ma Sämgä di rhäqäp ka na ama uraqi

inguna qat dräm i ama qäväläm gärqomni iva qä slava na ama ruvek pät
a äm di ama qot äm!”

13 Bä nga ama dragon ga lu rhoqoräkt i sa rha rhon na qa samäk sämäni
ama ivätki dä sa qät päs tä qa ruqi qäraktni i qia sa ama rhoemga ama
gamoe qa. 14 Dä rha von iaqyäkt ama evopki rha ama brasaqa ama enges
ka aa qivaerhithnäm ivakt iva qi vrap sävä iosäkt ama ivärhäs kärqos i sa ma
Ngämuqa qa rhäkmu na äs bä ba qi vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs. Vät iosäkt
ama ivärhäs diva rhit lu vät a qi nämät iaqäkt ama uiuvärhaqa vät ama ruiom
ama udiom da unbem ama eqoan.

15 Dä ama uiuvärhaqa qa qot na ama rigi nämät aa vämgä qäraktni i qi rhoqor
ama rigi ama mor qi i qi ngang ivakt iva qi suqup sä qa ruqi bä va qia rhet
mät a rigi. 16 Bä rhoqoräkt dä ama ivätki qia matnärhäm gi i qia qang bä qia
qoanäkt ka rigi qäraktni i sa ama dragon ga qot na qi nämät aa vämgä. 17 Bä
nävät tom däkt dä rhäp da ama dragon aa ron sävät ka ruqi dä qa met ivakt
iva qa rhäranas na ama ulaqi sävät arhani at toes iarhakt kärarhae i rhit päs
ma Ngämuqa aa muräkt dä rhat sangar mamär vät ma Jisas aa sameng. 18 Dä
ama dragon ga met bä qa mair bä qale qa vät ama garäska aa rhäkt.

13

Ama Narhoer Qa Ama Ur Qa Ama Släktka Di Väspäs Däm Ga Nävä Garäska

1 Näkt ngua lu ama ur qa ama släktka qärakni i ama mäsmäs pämda ga qärak i
väspäs däm ga savono namäk näva ama garäska. Näkt iaqäkt ama ur qa ama
släktka di aa ngärhäqyisem aa em dä aa ngärhäqyet da unbem aa uväs. Näkt
mär tä iangärhäkt aa em na ama sägäkt sägäkt ama vitnaqa aa qäbautki. Näkt
da aa uväs ama ngärhäqyet da unbem di qale ama sägäkt sägäkt ama ngärhipki
na ama mume sävät ma Ngämuqa. 2 Iaqäkt ama ur qa ama släktka qärakni i
ngua lu qa di qa rhoqor ama enges ka ama pusiqa qärakni i aa qäseng di ama
unimek saisai vät a ngät kärak i rhat tes ka i ama lepat sokt di aa qar di ama
mor ngät bä aa vraras di ama uiu ngät dä ama gärgär däm ngät toqor ama
släktka aa qar qärakni i rhat tes ka i ama bea. Näkt aa vämgä di ama qrot ki
mamär bä aa qeng di ama qrot ngät toqor ama släktka ama laion aa vämgä.
Iaqäkt ama ur qa ama släktka di ama dragon ga von ga rha aa mämugunäs
näkt aa qrot näkt sävät aa qrot iva qat turäkt. 3 Aktni nävät ama ur qa ama
släktka aa uväs di ngäkt kre qia rha ama vospos ama mor ngät bä mai va qi

ñäp sokt di iaqyächt at biaski di sa qia ñäp. Ama ruvek moe nämäni ama ivätki di qräk mät ta masirhat nävät iaqächt ama ur qa ama släktka bä rha moe rhat tet nasot a qa. ⁴ Ama ruvek moe rhi nänsäs dä rhit kutdrir sage ama dragon inguna qa von ama ur qa ama släktka rha aa qrot iva qat turächt dä qosaqi rhi nänsäs dä rhit kutdrir sage ama ur qa ama släktka dä rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu auge di qa rhoqor ama ur qa ama släktka? Ngu lu mamär vät auge iva qa rhäranas nä anga ulaqi sävät a qa?”

⁵ Näkt iaqächt ama ur qa ama släktka di ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng iva qat tamän bät ama enge na ama ansänas dä ama enge ama vu ngät na ama mume sävät ma Ngämuqa näkt kosaqi qa von ga rha ama rhares iva qat turächt pät ama ruiom ama udiom da unbem ama eqoan. ⁶ Iaqächt ama ur qa ama släktka di qa qang bä qä nasäng i qat tamän mava nä ma Ngämuqa i qat tamän bät ama enge qarängätni i ngärhi slava nä ma Ngämuqa aa ngärhipki ngä na aa ivärhäs kärqosni i qale qa e näkt sävät iarhakt kärarhae i qale rha da ama usäpki arha ron. ⁷ Näkt ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng iva qa rhäranas na ama ulaqi sävät ma Ngämuqa aa ruvek bä va qä sokot na rha.* Bä qosaqi qa rha ama qrot ivakt iva qat turächt ta ama ruvek nävät ama enep moe bä nävät ama ruvek moe maos maos bä nävät ama enge moe bä nävät ama ivärhimek moe. ⁸ Näkt korhäs iva ama ruvek moe qararhani i qale rha mäni ama ivätki diva rhi nänsäs dä rhit kutdrir sage iaqächt ama ur qa ama släktka. Iarhakt ama ruvek di qararhani i sa qaku rha säm arhä ngärhep mudu rhoqorächt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki va ama sipsip ama rhoem ga aa abuk na ama iar iaqächt kärak i sa rha veng ga. ⁹ Iaqächt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär.

¹⁰ Bä nga aung gäarakni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva rhi sangar a qa ivakt iva rhi väsärhäm ga
dä va qoki sirhäkt ti sangar a qa bä va rhi väsärhäm ga.
Bä qosaqi aung gäarakni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva rhi veng ga
na ama ulaqi arha singi
dä va qoki sirhäkt ti veng ga na ama ulaqi arha singi.

Rhangät täkt ama enge di ngät bä bä ma Ngämuqa aa ruvek ivakt iva qale rha ma ama qrot dä va rhat sangar mamär vät arhä qatnanakt.

Ama Udiom Na Qa Ama Ur Qa Ama Släktka Di Väspäs Däm Ga Näva Ama Ivätki

¹¹ Näkt nasot iangärhäkt dä qosaqi ngua lu akni ama ur qa ama släktka i väspäs däm ga savono namäk näva ama ivätki. Vur ama ebem ama unbem gärqemni i em doqor ama sipsip ama rhoem ga aa ebem da aa uväs dä aa eguinga di qa rhoqor ama dragon aa eguinga. ¹² Näkt tak täkt ama udiom na qa ama ur qa ama släktka di aa qrot iva qat turächt toqor ama narhoer qa ama ur qa ama släktka da ama narhoerqa ama ur qa ama släktka aa saqong†. Bä ama udiomnaqa di qa mäqäne sa ama ruvek nämäni ama ivätki iva rhi nänsäs dä va rhit kutdrir sage ama narhoerqa iaqächt kärak i aa biaski ama mor qi di sa qia ñäp. ¹³ Bä da ama ruvek arhä saqong dä qat tualat na ama enges ngät ama muqunän bä qäqi qat tualat sa ama mudämgi bä qit säp nämät ama leqäs samäk sämäni ama ivätki.

* **13:7** Näkt ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng iva qa rhäranas na ama ulaqi sävät ma Ngämuqa aa ruvek bä va qä sokot na rha. Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di sa qaku rha säm a äm sae. † **13:12** da ama narhoerqa ama ur qa ama släktka aa saqong Ura 'iva bä ba qa'

¹⁴ Bã qat tãqãne dã mamär i qa iras ta ama ruvek nãmäni ama ivätki inguna nãvãt ama muqunãn gãrangãtñi i ma Ngãmuqa qa rhares pãt aa rhãng iva qat tualat na ngãt da ama narhoerqa ama ur qa ama slãktka aa saqong[†]. Nãkt ama udiomnaqa qa von da rha ama enge ama qrot ngãt iva rha rhualat nã iaqãkt ama narhoerqa aa iauski qãrakni i sa rha muvospos pãt a qa na ama ulaqi arha singi sokt di as kat dãqãm. ¹⁵ Nãkt ma Ngãmuqa qa rhares pãt ama udiomnaqa aa rhãng bã qa esdãm mãt iaqyãkt ama iauski bã qia rhãqãm ivakt iva mamär vãt a qi iva qiat tamãn dap kosaqi va iarhakt kãrarhae i qaku nani a rha iva rhit kutdrir sagem gi diva qi veng da. ¹⁶ Nãkt kosaqi iaqãkt ama udiom na qa ama ur qa ama slãktka qa von da ama enge ama qrot ngãt ba ama ruvek moe qãrarhani i ama morãs na rha bã qãrarhani i qaku ama morãs na rha bã qãrarhani i ama qãrhongbãrharha bã qãrarhani i ama tlãkta bã qãrarhani i ama latta na rha va arhani ama ruvek arha rem nãkt sãvãt kãrarhani ama ruvek i isiska vãt a rha iva rha moe asãgãk asãgãk diva qã rha ama muqunãngi iva rha rhuqunãn na qi mãni aa mãmär et aa rhãqyet ura da aa qamãs. ¹⁷ Rhakt tãkt ama muqunãngi qãraktñi iva ama ruvek ti rha qi divakt iva iaqãkt kãrak i qaku aa anga muqunãngi diva qaku qã natbon da anga guarhong bã qosaqi va qaku qã natbodãm bãt guarhong. Iaqqãkt ama muqunãngi di ama narhoer qa ama ur qa ama slãktka aa ngãrhipki bã qop aa ngãrhipki at todãm.

¹⁸ Aung gãrakni i qat tu aa snãng mamär di mamär iva qunãga vãt a qa sã rhãngãt tãkt ama rhodãm. Qãrakni i ama mãdrãm ga di mamär iva qã rãm sã varhãm na ama rharimini sa ama ur qa ama slãktka aa ngãrhipki at todãm inguna iangãrhãkt ama rhodãm di ama ruqa aa rhodãm. Nãkt aa rhodãm di ma 666.

14

Ama Sipsip Ama Rhoem Ga Nãkt Ama 144,000 Na Rha Ama Ruvek

¹ Nasot iangãrhãkt dã ngua ñãm dã ngua lu ama sipsip ama rhoem ga i qat mair qã na ama 144,000 na rha ama ruvek da ama damgi ma Saion. Iarhãkt ama ruvek di sa rha sãm ama sipsip ama rhoem ga aa ngãrhipki qi na aa mam aa ngãrhipki da arhã qamãs. ² Nãkt ngua nari ama eguinga qãrakni i qat dã nãda ama usãpki arha ron. Iaqqãkt ama eguinga di qa rhoqor vãt ama reng angãt kãn gãrangãtñi i arus pãt a ngãt pãt ama galañ ura qa rhoqor ama iauska qãrakni i vukdur vãm ga. Bã qop iaqãkt ama eguinga qãrakni i ngua nari qa di qa rhoqor vãt ama gitaqina angãt kãn gãrangãtñi i ama ruvek tit kut mã ngãt. ³ Nãkt iarhãkt ama ruvek tit tong na ama mabuqi ama iarãs na qi dã ngãrhavãm na ama mãmugunãs dã ama levaet na ngãt kãrangãtñi i ngãt dãqãm gãrangãt i ngãt maos ngã na ama ruqa ama rhãk tãm ga da levaet na rha ama narhoerta. Bã qaku mamär vãt aung iva gat drãm iaqyãkt ama mabuqi dap sokt ama 144,000 na rha ama ruvek di rhat drãm iarhãkt kãrarhae i ama sipsip ama rhoem ga qa rhãksasot a rha nãmäni ama ivätki. ⁴ Rhãrha rhãkt ama ruvek di iarhãkt kãrarhae i qaku rha mas ti na ama evop inguna qale rha i ama qumãrquãmãr ta. Bã qoe nai i ama sipsip ama rhoem ga qat tet e dã rhit pãs aa rhãng. Iarhãkt ama ruvek di qa rhãksasot a rha na mãngurãp ama ruvek pãt ama ivätki i ama narhoer ngãt ama gavam na rha sage ma Ngãmuqa qã na ama sipsip ama rhoem ga. ⁵ Bã iarhãkt di qaku rhat tamãn bãt ama irasirhong inguna ama rãkt ta na rha mamär.

Ama Dãvaung Na Rha Ama Enselqãna Arha Enge

[†] **13:14** da ama narhoerqa ama ur qa ama slãktka aa saqong Ura 'iva bã ba ama narhoerqa ama ur qa ama slãktka'

⁶ Nākt nasot iangärhäkt dä ngua lu akni ama ensel qärakni i qä vrap tävuk daver mä ngo mät a leqäs sa ama sameng ama mär ngät kärangätñi i ama engätki na ngät pasägos ivakt iva qä sameng na ngät bä bä iarhakt kärarhae i qale rha mäni ama ivätki qärarhae i ama ruvek nävät ama ivärhimek moe bä nävät ama enep moe bä nävät ama enge moe bä nävät ama ruvek moe maos maos. ⁷ Qa märhamän masirhat toqortäqya, “Mamär iva ngänit len ma Ngämuqa iaqäkt kärak i qä säm ama usäpki näkt ama ivätki näkt ama garäska näkt sävät ama qotnaqoan na ama reng bä qosaqi va ngänit bon ga rha ama murhämeka inguna sa ama qäväläm na aa matnävämne ngä män.”

⁸ Nākt kosaqi akni ama udiom na qa ama ensel qa väs aa rhäng näkt kat tamän doqortäqya, “Sa mava na ama moräs na äm ama värhäm ma Babilon! Sa mava na äm mamär. Iomäkt ama värhäm di iomäkt kärqom i äm ngä mäqäne sa ama ruvek nävät ama ivärhimek moe bä rha mon sämät ama qavatka. Iangärhäkt ama lat di ngäkt kre i qia von da rha ama wain bä rha näkt.”

⁹ Nākt akni ama dävauing na qa ama ensel qät päs ina rhäng dap kat tamän masirhat toqortäqya, “Ngäkt bä aung anga ruqa qä nänsäs sage ama ur qa ama slätkä dä aa iauski bä rha mu aa muqunängi da aa qamäs ura mäni aa rhäqyet ¹⁰ dä nasot diva qosaqi qä rha ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi. Iaqqäkt aa uraqi diva ngäkt kre i iaqäkt ama ruqa di qa näkt ama wain gärangätñi i qaku rha veng bät at krot na ama rigi. Näkt pä iaqäkt ama ruqa diva ma Ngämuqa qä sangäm na qa mät ama mudäbäs na ama salfa da ama qumärqumär ta ama enselqäna arhä saqong di na ama sipsip ama rhoem ga.

¹¹ “Nākt ama butbutki nämät iosäkt ama mudäbäs kärqos i äs ngärhi sangäm na qa diva qi nän dävit pasägos bä va qaku rhäktäksot na qi. Rhoqoräkt diva qaku anga qunäga na anga mämaevät bä bä iarhakt kärarhae i rhi nänsäs sage ama ur qa ama slätkä dä aa iauski bä ge iaqäkt kärak i qa rha aa ngärhipki at muqunängi.”

¹² Rhängät täkt ama enge di ngät bä bä ma Ngämuqa aa ruvek ivakt iva qale rha ma ama qrot kärarhani i rhit päs ma Ngämuqa aa enge angärha rhäng bä rhat nanakt nä ma Jisas.

¹³ Nasot iangärhäkt dä ngua nari ama eguinga qärakni i qa märhamän näda ama usäpki arha ron doqortäqya, “Mamär iva ngi säm i ‘Ama modämne sävät iarhakt kärarhae i rhit ñäp täkt sa ama qatnanakt mäni ma Engeska mänasäng däkt bä va rhävit.’

“Dä ama Qumärqumärqa ama Qloqaqa qa märhamän doqortäqya, ‘Ngätki rhoqoräkt. Iarhakt ama ruvek diva mae vät a rha nämät arha lat ama qrot ngät bä nävät iangärhäkt arha lat ama mär ngät dä va ma Ngämuqa qä von da rha ama rhitsek ama mär ngät!’ ”

Sa Ama Qäväläm Ngä Män Iva Rhi Nändäkt Sa Ama Tmäs Nämäni Ama Ivätki

¹⁴ Ngua ñäm dä ngua lu ama qulum gi ama eqoeqi. Näkt akni qärakni i qa rhoqor ma Ruqa aa Emga qat muqun bä iaqqäkt ama eqoeqi arha rhäng. Iaqäkt di qale ama vitnaqa aa qäbautki da aa uväs näkt mät aa rhäkt di ama singi qärakni i qit nes kärakt iva qä nändäkt sa ama tmäs kärangätñi i rhäkmamär na ngät na qi. ¹⁵ Näkt kosaqi akni ama ensel di vuk sä qa näva ama ansäspämgi bä qa näs masirhat sävät iaqäkt kärak i qat muqun bät ama eqoeqi arha rhäng doqortäqya, “Ngi rha gia singi bä va ngi nändäkt sa ama tmäs kärangätñi i rhäkmamär na ngät inguna iomäkt ama qäväläm di sa äm ngä män gärqom i ama tmäs nämäni ama ivätki di sa rhäkmamär na ngät.” ¹⁶ Bä rhoqoräkt dä iaqäkt kärak i qat muqun bät ama eqoeqi arha rhäng ga ing aa singi bä qa däkt sa ama tmäs nävät ama ivätki.

17 Näkt kosaqi akni ama ensel di vuk sä qa näva ama ansäspämgı da ama usäpki angärha ron gäarakni i qosaqi qat sangar mät ama singi qäarakni i qit nes. 18 Näkt kosaqi akni ama ensel qäarakni i qat dräm gät lu vät ama mudam di qa män na äkt i qale ama laıqa na ama vodämes bä qa näs masirhat sävät iaqäkt karak i qat sangar mät ama singi qäarakni i qit nes toqortäqyia, “Ngi rha gia singi bä va ngi däkt sa ama goargoar na ama wain angät gavam nävät ama etki na ama wain gäarakni i ama ivätki inguna iangärhäkt ama gavam di sa vuk pät a ngät.” 19 Dä iaqäkt ama ensel qa ing aa singi bä qa däkt sä iangärhäkt ama gavam na qi nämäni ama ivätki bä qa västämne na ngät näkt ka rha ngät bä qa rhon na ngät sävät ama mor äs ama ivärhäs nä ma Ngämuqa aa uraqi qärqosni i rhit täkbrät ama wain angät gavam e. 20 Iangärhäkt ama wain angät gavam di ma Ngämuqa aa latta rha rhäkbrät ngät pät iosäkt ama ivärhäs e dalek na ama värhäm ama mor äm bä näp iosäkt ama ivärhäs dä vuk sa ama biaska bä qa ang doqor ama rigi ama mor qi. Iaäkt ama biaska qarak i qa ang di däng ba aa uväs di nani a ne na anga ruqa aa uväsı bä iaqäkt ama biaska qa met di qorhäs na ama 300 kilomitaqäna vät ama ivätki.

15

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Ama Enselqäna Rhat Sangar Mät Ama Ngärhäqyet Da Udiom Na Ngät Ama Märän

1 Näkt kosaqi ngua lu aktıni ama enges ki ama näfis ki ama muqunängi qäarakni i qia män da ama usäpki arha ron i ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna di rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama märän. Iangärhäkt ama märän di ama dängdängini na ngät inguna nävät a ngät diva rhäksot nä ma Ngämuqa aa uraqi.

2 Dä ngua lu ani qärqäni i ngäkt kre ama garäska na ama glas nävämne na ama mudämgi. Näkt ngua lu iarhakt kärerhae i sa rha mäqäne dä mamär i rha män näva ama ur qa ama slätkta qä na aa iauski in bäs bä qosaqi qaku rha rha ama muqunängi qäarakni i na aa ngärhipki at todäm bä iarhakt di rhat näir vät iaqäkt ama garäska aa rhäkt i rhat sangar mät arhongni qärqärhongni i irhong doqor ama gitaqina qärangätıni i sa ma Ngämuqa qa von da rhäm irhong 3 bä rhit tong nä ma Moses ma Ngämuqa aa latka va aa rem aa mabuqi qäarakni i qosaqi ama sipsip ama rhoem ga aa mabuqi na qi i rhit tong doqortäqyia,

“Ma Engeska ma Ngämuqa qäarakni i ama qrot moe angät tarebäm na qa, gia lat di ama mor ngät dä ama ruvek di qräqräk mät ta nävät a ngät! Ama vitnaqa na nge bä ba ama ruvek moe vät ama ivätki bä gia lat di ama räkt ngät dä ama engätkıi na ngät!

4 Ama ruvek moe diva rhit len nge, Engeska ma Ngämuqa, bä iarhakt moe diva rhit sek sä gi ngärhipki. Inguna sokt nge qäarakni i ama qumärqumär qa. Ama ruvek nävät ama ivärhimek moe diva rha rhän bä va rhit bon da arha ansäs sagem nge inguna rha moe di rhat lu gia lat i ama räkt ngät.”

5 Nasot tangät täkt dä ngua nãm dä ngua lu da ama usäpki arha ron ama ansäspämgı ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga at käväläm muk pämgı i sa rha rhar vä bäm. 6 Näkt nävä iomägi ama qäväläm dä vuk sa ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna qärerhani i rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama märän. Rha mon mät ama qumärqumär ngät ama ingas ngät ama qulum ngät ama boi näkt ta qop ama rhängämıtnäk

kärqitnäkni i sa rha mualat nä itnäk na ama gol qärqitnäk i itnäk ngä ing da arhä brärhap. ⁷ Näkt akni nävät ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos ka von ga ngärhäqyet da udiom ama enselqäna rha ama ngärhäqyet da udiom ama diskäna qärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol. Iangärhäkt ama diskäna di rhäqäp ngät nä ma Ngämuqa qärakni i qat däqäm basägos aa uraqi. ⁸ Bä rhoqoräkt di rhäqäp iomäkt ama qäväläm na ama butbutki iaqyäkt käräkt i qia män nävät ma Ngämuqa aa qrot dä aa murhämeska. Bä rhoqoräkt dä qaku mamär iva aung gä namon sävä bäm bä dängdäng i ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna sa rha vrit na ama ngärhäqyet da udiom ama märän bä rhäksot.

16

Ama Narhoer Ngät Ama Ngärhäqyet Da Sägak Na Ngät Ama Diskäna Nä Ma Ngämuqa Aa Uraqi

¹ Nasot iangärhäkt dä ngua nari ama eguinga näva ama ansäspämgi i qat tamän masirhat särha ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna rhoqortäqya, “Ngän det bä va ngäni vrit na ama ngärhäqyet da udiom ama diskäna nä ma Ngämuqa aa uraqi vät ama ivätki.”

² Dä ama narhoer qa ama ensel qa met bä qa vrit na aa dis samäk sämäni ama ivätki dä sa ama bias ama vu ngät kärangätni i aruan mät ngät ngä män masirhat i ngä män bät iarhakt kärarhae i sa rha rha ama ur qa ama slätkka aa muqunängi bä rha ansäs sage aa iauski.

³ Ama udiom na qa ama ensel qa vrit na aa dis samäk säva ama garäska dä ama garäska qa näpgoer na nas bä qa rhoqor ama ñäp ka ama ruqa aa biaska bä iarhongäkt moe näp garäska qärqärhong i irhong ngät däqäm di irhong ngä ñäp.

⁴ Nasot iangärhäkt dä ama dävaung na qa ama ensel qa vrit na aa dis samäk sämäni ama reng dä sämät ama reng mät ama qotnaqoan bä iangärhäkt ama reng moe ngä näpgoer na nas ma ama biaska. ⁵ Näkt ngua nari ama ensel qärakni i qät lu vät ama reng i qa märhamän doqortäqya,

“Ainge qärakni i ama qumärqumär nge mamär qärak i qale qa mudu bä qale qa rhäkt

di rhangät täkt gia lat na ama matnävämne di ama räkt ngät

⁶ inguna iarhakt kärarhae i sa rha veng gia ruvek ti nä gia vämginarha bä vrit na arhä biaska

di sa ngia von da rha ama biaska iva rhi näkt mä qa

bä gia lat toqoräkt di mamär vät arha lat ama vu ngät toqoräkt.

⁷ Dä ngua nari ama eguinga nage ama laiqa na ama vodämes kärakni i qa qoar toqortäqya,

“Ngätki rhoqoräkt, ma Engeska ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm.

Nak gia matnävämne di ngät parhäm ama räkt ka ama snängaqa bä iangärhäkt gia lat di ama mär ngät kärangätni i qoki mamär vät a rha!”

⁸ Ama levaet na qa ama ensel qa vrit na aa dis mät ama qunäga näkt ma Ngämuqa qa von ama qunäga rha ama qrot iva qat nañäm ma ama qrot bä luqulukdäm bät ama ruvek nämät aa qärnaqi. ⁹ Bä iarhakt ama ruvek di lukdäm bät a rha nämät ama qunäga aa qärnaqi ama qrot ki. Bä rhoqoräkt dä

rhat tamãn mava nã ma Ngãmũqa aa ngãrhĩpki iaqãkt kãrak i aa qrot iva qãt bon dã rhangãt tãkt ama mãmãn dã qãt tãksot na ngãt sokt di qaku rhĩt nãpgoer na nas nãmãt arha lat ama vu ngãt dã va rhi von da ama murhãmeska sagem ga.

¹⁰ Ama ngãrhãqyet na qa ama ensel qa vrit na aa dis samãk sãva ama ur qa ama slãktka aa mãmugunãs bã rhoqorãkt dã bãngangit pa aa murãktpãm. Bã ama ruvek tit nesmãt na arhã qoebañ mãm ama ruanini ¹¹ bã rhat tamãn mava nã ma Ngãmũqa qãrakni i qale qa da ama usãpki arha ron inguna nãvãt arhã ruanirhong dã arhã bias. Sokt di qaku rhĩt nãpgoer na nas nãmãt kãrangãtni arha lat ama vu ngãt i rha mualat na ngãt.

¹² Ama ngãrhãqyet da sãgãk na qa ama ensel qa vrit na aa dis samãk sãmãni ama enges ki ama rigi ma Yufretis bã ama rigi nã vãrhãm gi di rhãktgyãm gi moe i qali qi na ama rhãkmunanaska i ama iska na qi nanokt ama vitnarha kãrarhani i rha nãsãng gunãga aa qamãs. ¹³ Nasot iangãrhãkt dã ngua lu ama dãvaung ama iaus kãrangãtni i ngãt toqor ama qoemen. Iangãrhãkt ama iaus di vukpuk sã ngãt nãmãt ama dragon aa vãngi dã nãmãt ama ur qa ama slãktka aa vãngi dã nãmãt ama iraski na qa ama vãnginaqa aa vãngi qãrakni i ama udiom na qa ama ur qa ama slãktka. ¹⁴ Iangãrhãkt ama iaus di angãt krot iva ngãt tualat na ama muqunãn nãkt sa ngãt tet bã sage ama vitnarha nãvãt ama ivãtki moe ivãkt iva ngãrhi vãstãmne na rha nani ama ulaqi vãt ma Ngãmũqa iaqãkt kãrak i ama qrot moe angãt tarebãm aa qunãga iva qã sangãm na aa ikkãna moe.

¹⁵⁻¹⁶ Nãkt ngã vãstãmne na ama vitnarha sãvãt a ne sãva ama ivãrhãs kãrqosni i na ama Judaqãna arha enge di rhat tes ãs i ma Armagedon.

Ma Engeska ma Jisas ka qoar i, “As ngãni nari, va ngua rhãn doqor ama suaqa. Ama modãmne sãvãt iaqãkt kãrak i qat nañãm basãgos dã qat tualat na ama mãm ngãt ama lat ivãkt iva qaku aqlus pãt a qa rhoqor qãrakni i qãt drãm ga is nas mamãr. Qa diva qaku mamãr iva aqlus pãt a qa rhoqor ama ruqa qãrakni i qale qa sã vlavel.”

Ama Ngãrhãqyet Da Udiom Na Qa Ama Dis Nã Ma Ngãmũqa Aa Uraqi

¹⁷ Nasot iangãrhãkt dã ama ngãrhãqyet da udiom na qa ama ensel qa vrit na aa dis sãmãt ama leqãs dã vãs da ama eguinga nãva ama ansãspãngi na ãkt i ama mãmugunãs di qale lãs e qãrakni i qa mãmhamãn masirhat toqortãqyia, “Sa rhãksot toqor tãkt!” ¹⁸ Dã ama iauska qãt ñãm dã ama dãdrin dã vukpukdur va ama iauska dã ama enges ki ama qãngãngi qia qoep. Bã mudu rhoqorãkt i qale ama ruvek mãmni ama ivãtki bã ãkt bã sarhãkt dã qaku anga qãngãngi anga enges ki mamãr toqor tãkt tãkt. ¹⁹ Bã ama vãrhãm ma Babilon di bãñ mãm ãm bã ma ama dãpguap ama qãvãlap dã ama mor ap ama vãrhãp nãvãt ama ivãrhimek di mava na ap. Rhoqorãkt dã ma Ngãmũqa qa mu aa snãng sãvãt iomãkt ama morãs na ãm ama vãrhãm ma Babilon dã qa mãqãne sã ãm iva ãm ngãrhi nãkt nãmãt ama kap kãrakni i rhãqãp ka na ama wain na aa urãm ama enges ki. ²⁰ Bã ama urap moe di qãbãs na ap dã ama dam moe di qaku rha lu ngãt i qaku a ngãt. ²¹ Bã ama mor ngãt ama suigi at mãdãqap na ama ais ngã sãp samãk sãvãt ama ivãtki nãmãt ama leqãs bã sãva ama ruvek arha rhãng. Ama sãgom ama suigi at mãdãqãm angãt mãrãnga di qorhãs na ama ruioam ama udiom da ama ngãrhãqyisem ama kilogramãna. Bã rhoqorãkt dã ama ruvek ta mãmhamãn mava nã ma Ngãmũqa di nãvãt ama mãrãnga qãrakni i qa mãm nãvãt ama suigi at mãdãqap inguna iaqãkt ama mãrãnga di qa sangãm na rha mamãr.

17

Ama Vu Qi Mamär Ama Qavat Ki Ama Evopki Qi Na Ama Ur Qa Ama Släktka

¹ Akni nävät ama ngärhäqyet da udiom na rha ama enselqäna qärrahani i sa rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama diskäna qa män bä qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngi ang iva ngu qur a nge rha ama vu qi mamär ama qavat ki ama evopki iaqyäkt kärakt i qiat muqun bät ama rhäqäp ama reng angärha rhäng iva ma Ngämuqa qa rhatnävämmne na qi bä va qä sangäm na qi. ² Ama vitnarha nävät ama ivätki at tärhäkt di sa rha mualat na ama qavatka rhi na qi bä ama ruvek nämäni ama ivätki di sa rha nakt bä guani na rha mät ama wain na at kavatka.”

³ Näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na ngo bä ama ensel qa rha ngo bä sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs. Vät iosäkt ama ivärhäs dä ngua lu iaqyäkt ama evopki i qiat muqun bät ama qurät ka ama ur qa ama släktka aa rhäng. Iaäqäkt ama ur qa ama släktka di rhäqäp pät aa släqyige moe na ama ngärhiep na ama mume sävät ma Ngämuqa. Näkt iaqäkt di aa uväs ama ngärhäqyet da unbem näkt aa em ama ngärhäqyisem na ngät. ⁴ Iaäqyäkt ama evopki di sa qia mon mät ama boi qärangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät näkt edangedang bät a qi nage ama gol ngä na ama dui maos maos kärangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät. Näkt kiät sangar mät ama kap kärakni i sa rha mualat na qa na ama gol. Iaäqäkt ama kap di rhäqäp ka na ama vu ngät mamär ama lat maos maos ngä na at kavatka aa lat ama vu ngät. ⁵ Da at kamäs di sa rha säm at ngärhipki qäraktni i at tarimini di ama ngaip ini. Iaäqyäkt ama ngärhipki di qiat tamän doqortäqyia,

“AINGO DI AMA MORÄS NA ÄM AMA VÄRHÄM MA BABILON. DÄ AINGO DI AMA QAVAT TA AMA EVOP MOE ARHÄ NANÄK BÄ QOSAQI NGO DI AMA VU NGÄT AMA LAT MOE ANGÄT TAREBÄM.”

⁶ Bä iaqyäkt ama evopki di sa qia veng ma Ngämuqa aa ruvek näkt sävät iarhakt kärarhae i sa rha sameng sävät ma Jisas. Näkt ngua lu qi di rhoqor gre i sa qia nakt bä guani na qi mät arhä biaska.

Bä vät ama qäväläm gärqomni i ngua lu qi dä qräk mät ngo masirhat.

⁷ Dä qa ensel qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Mäniekt bä qräk mät nge? As pa ngua rhuqunäga mamär vät a nge sä iaiomäkt kärqiom i ama ngaip iom. Iaiomäkt di iaqyäkt ama evopki dä iaqäkt ama ur qa ama släktka qärakni i qiat tuqun bät aa rhäng gäarak i aa ngärhäqyet da unbem aa uväs dä aa ngärhäqyisem aa em. ⁸ Iaäqäkt ama ur qa ama släktka qärak i ngia lu qa di mudu qale qa dap täkt di qaku qale qa. Bä qorhäs iva vuk sä qa namäk nämät ama uqupka qärakni i qaku aa anga ribit bä va qäbäs na qa mas. Näkt ama ruvek nämäni ama ivätki diva qräk mät ta nävät ama ur qa ama släktka rhoqoräkt i rhi lu qa inguna mudu di qale qa dap täkt di qaku qale qa sokt di saqi as pa qa rhän. Iarhakt ama ruvek di sa qaku rha säm arhä ngärhiep pa ama abuk na ama iar namäk pät ama rharimini rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki.

⁹ “Aung gäarakni i ama mär aa mädräm bä qat tu aa snäng mamär di mamär iva qunäga vät a qa sä rhangät täkt. Ama ngärhäqyet da unbem aa uväs di ama ngärhäqyet da unbam ama dabap iaväkt kärqap i ama evopki qiat muqun dä bap. ¹⁰ Näkt kosaqi iangärhäkt ama ngärhäqyet da unbem aa uväs di ama ngärhäqyet da udiom na rha ama vitnarha. Ama ngärhäqyet na rha ama vitnarha di sa arpus na rha dap ama sägäk ama vitnaqa di qale qa bä rhäkt di qat mair dap kosaqi akni ama ngärhäqyet da udiom na qa di as kaku qa män i ama vitnaqa. Bä nga rhoqoräkt iva qa rhän i ama vitnaqa na qa dä nak kop pa qale qa vät ama qäväläm ama qot äm.

11 “Ama ur qa ama slãktka iaqãkt kãrak i mudu qale qa dap tãkt di qaku qale qa di qa nãmãni ama ngãrhãqyet da udiom na rha ama vitnarha sokt diva evãr dãm ga bã va qat turãkt i ama ngãrhãqyet da dãvaung na qa ama vitnaqa. Nasot iangãrhãkt dã va qãbãs na qa mas.

12 “Nãkt iangãrhãkt ama ngãrhãqyisem ama em gãrangãtني i ngia lu ngãt di arhani ama ngãrhãqyisem na rha ama vitnarha. Nãkt as kaku aung nãvãt a rha sa qa rha anga murãktpãm sokt diva rhi rha ama qrot iva rhat turãkt i ama vitnarha na rha vãt ama qãvãlãm ama qot ãm di na ama ur qa ama slãktka. 13 Iarhãkt moe ama ngãrhãqyisem na rha ama vitnarha diva sãgãk na arhã snãngaqa bã rhoqorãkt dã va rhi von da arhã qrot ngã na arhã qrot iva rhat turãkt bã ba ama ur qa ama slãktka. 14 Nãkt pa rha moe rha rhãranas na ama ulaqi sãvãt ama sipsip ama rhoem ga sokt diva ama sipsip ama rhoem ga qa rhãn nãva arhã vãs inguna qa di ma Engeska bã ba ama engesta moe dã qosaqi ama vitnaqa bã ba ama vitnarha moe. Bã iarhãkt kãrarhae i qale rha gem ga di sa qa mes ta bã qa armeng dãm da nãkt tit pãs aa rhãng mamãr.”

15 Nãkt ka ensel qa qoar na ngo rhoqortãqyia, “Iangãrhãkt ama reng gãrangãtني i ngia lu ama qavat ki ama evopki i qiat muqun bãt angãrha rhãng di ama gulañ na ama ruvek bã ama ruvek nãvãt ama ruvek maos maos bã nãvãt ama ivãrhimek bã nãvãt ama enge moe. 16 Dã ama ur qa ama slãktka qã na ama ngãrhãqyisem ama em gãrangãtني i ngia lu ngãt diva ama vu da angãrha ron mamãr sãvãt iaqyãkt ama qavat ki ama evopki. Nãkt pa ngãrhi rha at kãrhong moe nãkt pa ngã rhet daqule qi sã vlavel. Nãkt kosaqi va ngã ãs arha slãkt nãkt pa ngãrhi vãs ki na ama mudãmgi. 17 Inguna ma Ngãmuqa qa rhãk ama snãngaqa sãva ama ngãrhãqyisem ama em ivãkt iva sãgãk na angãt snãngaqa bã va ngãrhi von ama ur qa ama slãktka rha angãt krot iva qat turãkt. Bã va qale rhoqorãkt bã dãngdãng iva sa rhãkmamãr nã ma Ngãmuqa aa enge.

18 “Nãkt iaqyãkt ama evopki qãraktني i ngia lu qi di ama morãs na ãm mamãr ama vãrhãm gãrqomni i ãm ngãt turãkt daver ama vitnarha nãvãt ama ivãtki.”

18

Sa Mava Nã Ma Babilon

1 Nasot iangãrhãkt dã ngua lu akni ama ensel i qã ngang inavuk nãda ama usãpki arha ron. Iaqãkt ama ensel di aa qrot masirhat iva qat turãkt bã erait mamãr vãt ama ivãtki nage aa murhãmeska. 2 Nãkt ka nãs masirhat toqortãqyia,

“Sa mava na ama vãrhãm ama morãs na ãm ma Babilon! Sa mava na ãm mas!
Qi di sokt kia mãn i ama ivãrhãs na qi bã ba ama iaus maos maos moe qãrangãtني i ama vu ngãt mamãr

nãkt ama isãm moe ama vu ngãt

nãkt sãvãt ama slãkt moe ama vu ngãt di qale ngãt e vã bãs.

3 Inguna ama ruvek nãvãt ama ivãrhimek moe sa rha nãkt

bã guani na rha mãt ama wain na at kavatka.

Nãkt ama vitnarha nãvãt ama ivãtki sa rha mualat na ama qavatka rhi na qi.

Bã ama ruvek kãrarhani i rhit boda ama qãrhong dã rhit bodãm bãt ama qãrhong di sa rha mãn i ama qãrhong bãt a rha masirhat nãvãt at kãrhong masirhat kãrqãrhongni i sa irhong ngã mãn nãvãt arha lat ama vu ngãt.”

4 Nãkt kosaqi ngua nari akni ama eguinga qãrakni i qa mãrhamãn nãda ama usãpki arha ron doqortãqyia,

- “Gua ruvek, sa vuk sä ngän näväm gi
 ivakt iva qale ngän dualat na arha lat ama vu ngät ngän na qi
 i varis ngän narha anga märänga nävät at märän
 5 inguna rha mu vät angärha rhäng gane rhävät na arha lat ama vu ngät bä
 säda ama usäpki arha ron.
 Bä ma Ngämuqa di qaku rät pät a qa dap kat tu aa snäng sävät arha lat
 ama vu ngät.
 6 Dä ma Ngämuqa qa märhamän sage ama enselqäna qärrahani iva rhi sangäm
 na qi rhoqörtäqyia, va ngän dualat sä qi di qoki rhoqor qi i sa qia
 mualat sa arhani ama ruvek toqoräkt.
 Ari, ngän dualat maunmem sä qi di rhoqor värhäm arha lat ama vu ngät.
 Ngäni rhäqäp arha kap maunmem na anga wain iva rhoqor iangärhäkt
 ama wain gärangät i mudu qia von ama ruvek täm ngät.
 7 Sa qit sek sä nas na ama murhämeska dä qiat däqäm na ama mämägän
 masirhat
 bä äkt iva ngäni von gi rha ama ruanini masirhat dä va ngän dualat sä qi
 iva qit nok
 inguna vät arhä snängaqa di sa qiat dräm giat tair na nas toqortäqyia,
 ‘Nguat muqun doqor ama vitnaqi.
 Aingo di qaku ama evopki qäraktni i ama maqoski
 bä qaku mamär iva airäs ngo dä ngut nok.’
 8 Bä nävät tak täkt at snängaqa dä va at märän ngä rhän masärmän sävät a qi.
 Iangärhäkt ama märän di ama tñäpki näkt ama iräski dä ama näknoqi näkt
 ama qärhuqi.
 Näkt pa qia rhang mät ama mudäbäs bä va rhäksot na qi mas
 inguna ma Engeska ma Ngämuqa qärakni i qat tatnävämne na qi di qa di
 aa qrot masirhat.”

9 Näkt pät ama qäväläm gärqomni i ama vitnarha nävät ama ivätki iarhakt
 kärarhae i rha mualat na ama qavatka rhi na qi dä qale rha gem gi sa at
 mämägän diva rhi lu ama mudäbäs kärqosni i qiat dang mät äs angät butbutki
 dä va rhit nok sä qi bä va airäs ta nävät a qi. 10 Bä va rhat mair gläius inguna
 rhit len masirhat toqoräkt i rhat lu qi bä va rhit nok toqortäqyia,

“Ama iräski! Ama iräski nävät ama moräs na äm ama värhäm!
 Ai Babilon, ama varhäm na ama qrot ama mor ngät,
 nak kop pät ama qäväläm ama qot äm dä ma Ngämuqa sa qa matnävämne na
 nge bä qa sangäm na nge.”

11 Bä ama ruvek mäni ama ivätki qärrahani i rhit boda arhä gunän diva rhit
 nok sä qi dä va airäs ta nävät a qi inguna saqi as kaku aung iva qät bodäm
 bät arhä gunän. 12 Iangärhäkt arhä gunän di ama gol dä ama silva dä ama
 dui maos maos kärangätni i ama ligär masirhat pät a ngät dä ama mär ngät
 mamär ama boi maos maos dä ama ngämung gärangätni i ama mär angät
 tamaska dä iarhongäkt kärqärhong i rhat tualat nä irhong nävät arhongni i
 irhong doqor ama vlam angärha em dä ama ngämung gärangätni i masirhat
 na ama ligär vät a ngät bä sävät kärqärhongni i rhat tualat nä irhong nävät
 ama bras dä ama ain dä ama dui qärangätni i ama mär angät släqyige 13 dä
 gosaqi rhit boda arhongni qärqärhongni i rhat dräm dat tu irhong ba ama
 tmäs ivakt iva ama mär mät ngät dä ama insens dä arhongni qärqärhongni
 i rhat tu irhong bät a nas kärqärhong i ama mär irhong angät tamaska dä
 angätni ama insens kärangätni i rhat tes ngät i ama frankinsens dä ama wain

dä ama olipkãna angärha oel dä ama mär ngät mamär ama plaua ngä na ama wit dä ama bulmakaogãna ngä na ama sipsipkãna dä ama hoskãna ngä na ama rhingangmätngät näkt sävät ama ruvek iva rhi vodãm da bã va rha rhãn i ama latta na rha va arhani ama ruvek arha rem. ¹⁴ Näkt pa rhi qoar toqortãqyia,

“Ama gavãmgi qäraktni i nani a nge masirhat iva nge sä qi
di sa qia met daqule nge.
Iangärhäkt moe gi gunãn gãrangãtni i ama qãrhong bãt a nge nagem ngät näkt
sävät gi murhãmeska
di sa qãbãs na ngät
bã saqi as pa qaku mamär iva rha rhãn bãt a ngät!”

¹⁵ Ama ruvek kãrarhani i rhit bodã rhangät täkt ama gunãn ba qi bã ama qãrhong bãt a rha nagem gi diva rhat mair glãius inguna rhit len masirhat toqorãkt i rhat lu qi. Bã va rhit nok dä va airãs ta mamär ¹⁶ dä va rhit nãs masirhat i rhat tamãn doqortãqyia,

“Ama irãski! Ama irãski nãvät ama morãs na ãm ama vãrhãm.
Qi di sa qia mon mät ama mär ngät ama qulum ngät ama ingas ngät ama
boi näkt sävät ama boi qãrangãtni i masirhat na ama ligär vät a ngät.
Näkt sa edangedang bãt a qi nage ama gol näkt ama mär ngät ama dui
maos maos kãrangãtni i masirhat na ama ligär vät a ngät.”

¹⁷ Sökt di nak kop pät ama qãvãlãm ama qot ãm dä sa mava na arhã mär irhong arhã qãrhong ngä na arhã ligär.”

Bã vät iomãkt ama qãvãlãm dä ama ruvek moe qãrarhani i rhit ta ama mlaus näkt ama ruvek moe qãrarhani i rhat tuqun mät ama mlaus bã rhat tet säva amekni ama ivãrhimek näkt ama ruvek kãrarhani i rhat tualat mät ama mlaus näkt sävät ama ruvek moe qãrarhani i rhit ta ama ligär bã mamär sä rha nãvät ama lat pã garãska di rhat mair glãius mamär ¹⁸ bã rhoqorãkt i rha lu ama butbutki nãmät ama mudãbãs kãrqosni i qiat dang mät ãs di sa rha nok masirhat i rhi qoar toqortãqyia,

“Nga mudu di anga vãrhãm anga morãs na ãm mamär toqor tom dãkt?”

¹⁹ Näkt tit nok masirhat da arha irãski ama mor qi arha ron nãvät a qi i rhit nok masirhat toqortãqyia,

“Ama irãski! Ama irãski nãvät ama mor ãs na ãm ama vãrhãm
inguna ama ruvek moe qãrarhani i sa rhat tet pã garãska
rha mãn i ama qãrhong bãt a rha nãvät at ligär dä at mãmãgãn.
Ama irãski inguna nak kop pät ama qãvãlãm ama qot ãm mamär dä sa qãbãs
nã iomãkt ama vãrhãm mas.”

²⁰ Mamär iva mãmär gem nge ama usãpki
bã qosãqi va mãmär gem ngãn ma Ngãmuqa aa ruvek ti na ngãn ma
Ngãmuqa aa ngangda bã sävät aa vãmginarha
inguna ma Ngãmuqa sa qa matnãvãmne na qi vät arha lat angät tpãs
kãrangãtni i qia mualat na ngät sä ngãn.”

²¹ Nasot iangärhäkt dä ama qrot ka ama ensel qa sek ama duiqa ama enges ka qärakni i rhi nãnbrakt ta ama wit na qa bã qa rhon na qa samãk säva ama garãska näkt ka qoar toqortãqyia,

- “Ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon diva rhi rhon na äm samäk na
ama qrot toqoräkt bä va qäbäs na äm
bä va qaku mamär vät a rha iva saqi as ti namän bät a äm.
- 22 Bä vuk pä m nge ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon dä saqi as pa
qaku mamär vät a rha iva rhi nanari
anga ruvek i rhit kut iarhongäkt kärqärhong i irhong doqor ama gitaqina
dä anga ruvek i rhi ses anga ioe dä rhi ses anga biugalqäna
bä va qaku rhi nanari ama ruvek i rhit tong.
- Bä vuk pä m nge ma Babilon dä saqi as pa qaku mamär iva rhi namän bät
anga latka
qärakni i qat dräm gät sä m iarhong maos maos.
- Bä va qaku mamär vät a rha iva saqi as ti nanari vät anga duiqa anga mor qa
aa qän
gärakni i rhi nänbrakt ta ama wit na qa.
- 23 Bä saqi as pa qaku erait pä m nge
nage anga lîrhäga aa neraqa.
- Bä vuk pä m nge dä saqi as pa qaku mamär vät a rha iva rhi nanari
anga ruqa aa eguinga qärakni i rhit bodäm na qa bä qop ti nanari anga
ruqi arha eguinga qärakni i rhit bodäm na qi.
- Iarhakt gia ruvek kärarhae i sa mudu rhat dräm dit bodäm bät ama gunän
dä rhit bodäm ngät di mudu ama moräs na rha mamär ama ruvek pät
ama ivätki moe.
- Näkt nävät gi rhaqyao dä ngia mäqäne sa ama ruvek nävät ama ivärhimek
moe i ngia iras täm da.
- 24 Näkt pä iomäkt ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon di sa rha män
bät ma Ngämuqa aa vämginarha rhi na aa ruvek arhä biaska
näkt kosaqi sävät arhani moe arhä biaska qärarhani i sa rha veng da mäni
ama ivätki.”

19

Ama Ansäs Da Ama Usäpki Arha Ron

¹ Nasot tangät täkt dä ngua nari vät ama ruvek kärarhani i masirhat na rha
mamär arhä qän da ama usäpki arha ron i rhit näs masirhat toqortäqyia,

“Aleluia!

Ama mumaiar di nage aut Ngämuqa dä qale ama qrot ngä na ama
murhämeska e gem ga

² Aa matnävämne di ngät parhäm ama räkt ka ama snängaqa bä aa lat di
ama mär ngät mamär
inguna ama vu qi mamär ama qavat ki ama evopki
qärakni i qia slava na ama ruvek nämäni ama ivätki na at kavatka di sa
qa matnävämne na qi
näkt ka muvät pät a qi
vät aa latta arhä biaska aa uväs kärarhani i qia veng da.”

³ Näkt kosaqi rha näs toqortäqyia,

“Aleluia!

Ama butbutki nämät ama mudäbäs kärqosni i äs ngärhit päs ki diva qi nän
dävit pasägos bä mirhup bä va qaku rhäksot na qi.”

⁴ Dä ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta näkt sävät
ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos di rha moe
rha säp samäk bä rhi nänäs sage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i qat muqun mät

ama mãmugunäs. Näkt ti qoar toqortäqyia, “Ngätki rhoqoräkt. Aleluia!” ⁵ Dä ama eguinga qa män näva ama mãmugunäs i qat tamän doqortäqyia,

“Aingän ma Ngämuqa aa latta
bä sävät a ngän gärrarhae i rhit len ga
qärrarhae i ama ruvek ama moräs na rha bä sävät a rha qärrarhani i qaku ama
moräs na rha
di ngän moe diva ngäni nän sä ma Ngämuqa.”

Ama Sipsip Ama Rhoem Ga Aa Tmäski Na Ama Rhitbodämnane

⁶ Nasot iangärhäkt dä sa ngua nari ama eguinga qärakni i qa rhoqor vät ama ruvek kärarhani i masirhat na rha mamär arhä qän bä iaqäkt ama eguinga di qa rhoqor vät ama reng angät kän gärangätni i arus pät a ngät masirhat pät ama galañ bä iaqäkt ama eguinga di qosaqi qa rhoqor ama iauska qärakni i vukpukdur väm ga masirhat toqortäqyia,

“Aleluia!
Inguna ma Engeska aut Ngämuqa
iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm di qat turäkt.

⁷ Mamär iva märmär gem ut masirhat
dä urhi von ga rha ama murhämeska
inguna ama qäväläm gärqomni iva rhit bodäm na ama sipsip ama rhoem ga
di sa äm ngä män.
Näkt ama evopki qäraktni iva rhi vodäm na qi qi na qa di sa qia rhäkmu
na nas.

⁸ Iaqqyäkt ama evopki qäraktni iva rhi vodäm na qi di sa ma Ngämuqa qa von gi
rha ama mär ngät ama boi ama ingas ngät dä ama qumärqumär ngät
iva qia rhon mät ngät.”

Iangärhäkt at boi ama mär ngät ama ingas ngät ama qumärqumär ngät di sa ngärhi sameng sävät ma Ngämuqa aa ruvek arha räkt ngät arha lat.

⁹ Bä rhoqoräkt dä iaqäkt ama ensel qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Va ngi säm i, ‘Ama modämne sävät iarhakt kärarhae i sa rha mes ta iva rha rhän säva ama sipsip ama rhoem ga aa tmäski na ama rhitbodämnane.’ ” Näkt kosaqi qa qoar toqortäqyia, “Rhangät täkt di ama engätki na ngät ama enge nage ma Ngämuqa.”

¹⁰ Bä nävät tangät täkt aa enge dä arpus na ngo samäk säng aa qar ivakt iva ngu nänsäs sagem ga sokt di qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Qale ngi namualat toqoräkt inguna aiun di ma Ngämuqa aa larhiom na un un nä gi qärhae qärrarhani i rhat sangar ma Jisas aa sameng mamär. Mamär iva ngi nänsäs sage ma Ngämuqa.” Inguna ma Jisas aa sameng di ma Ngämuqa aa vämginarha arhä sameng angät tarebäm.

Ma Jon Ga Lu Ama Ruqa Qärakni I Qat Muqun Bät Ama Hos Ama Qulum Ga Aa Rhäng

¹¹ Nasot iangärhäkt dä ngua lu i sa rha rhar mäni ama usäpki dä ngua lu ama qulum ga ama hos. Näkt ama ruqa qärakni i qat muqun bät iaqäkt ama hos aa rhäng di rhat tamän sävät a qa rhoqortäqyia, “Ama ruqa qärakni i qät lu vät aa lat mamär.” dä “Ama ruqa qärakni i qä sameng na ama engätki.” Bä qat tatnävamne nävät ama räkt ka ama snängaqa dä qosaqi rhoqoräkt i qat täranas na ama ulaqi di aa lat ama räkt ngät. ¹² Aa saqong di ngät toqor ama rhäptäpki nämät ama mudäbäs näkt kale ama rhäqäp ama vitnarha arhä qäbaut da aa uväs. Näkt aa ngärhipki qäraktni i sa rha säm a qi vät a qa di qaku aung gat dräm a qi dap sokt ka.

¹³ Sa qa mon mät ama boiqi ama uiu qi qarakni i sa rha o qi va ama biaska näkt tat tes ka i ma Ngämuqa Aa Enge. ¹⁴ Bä ama ulaqimärharhärhäkt näda ama usäpki arha ron di rhit päas aa rhäng i rhi ngang bät ama hoskäna ama qulum ngät angärha rhäng. Iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt di sa rha mon mät ama qumärqumär ngät ama ingas ngät ama qulum ngät ama boi. ¹⁵ Näkt lel sa ama ulaqi arha singi nämät aa vängi. Bä qa diva qa rhän näva ama ruvek nävät ama ivärhimek moe arhä väs nä iaqyakt ama singi iarhakt kärarhae i qaku rhat tet nasot aa snängaqa. Näkt pa qat turäkt täm da na ama qrot ngät ama muräkt. Näkt kosaqi va rhi nari ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm aa uraqi ama mor qi qrekt iva qä rhäkbrät ama wain angät gavam bät iosäkt ama mor äs na äs ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit täkbrät ngät e. ¹⁶ Mäni aa boiqi ama uiu qi vono vät aa rämga aa rhäng bät aa märmäret di sa rha säm doqortäqyia, “ama vitnarha moe arha vitnaqa dä ama engesta moe arha Engeska.”

¹⁷ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ensel qarakni i qat mair vät ama qunäga aa saqong. Iaäkt ama ensel di qa näs masirhat särha ama isäm gärangätäni i ngärhi vrap mäk mät ama leqäs i qa märhamän doqortäqyia, “Ngäni ang, va västämne na ngän moe vä ma Ngämuqa aa tmäski ama enges ki qarakni iva qä rhäkmu na qi ¹⁸ ivakt iva ngän däs ama vitnarha näkt ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerta näkt ama qrot ta ama ulaqimärharhärhäkt näkt ama hoskäna ngä nä iarhakt kärarhae i rhat tuqun bät angärha rhäng arhä släqyigleng. Bä va ngän däs ama ruvek moe arhä släqyigleng gärarhani i ama isiska vät a rha bä qosaqi qärarhani i ama latta va arhani ama ruvek arha rem bä iarhakt kärarhae i ama moräs na rha bä sävät kärarhani i qaku ama moräs na rha.”

¹⁹ Nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ur qa ama släktka qä na ama vitnarha nävät ama ivätki näkt sävät arha ulaqimärharhärhäkt i sa västämne na rha moe ivakt iva rha rhäranas na ama ulaqi sävät iaqäkt kärak i qat muqun bät ama hos aa rhäng gä na aa ulaqimärharhärhäkt. ²⁰ Sökt di ma Engeska qa sangar iaqäkt ama ur qa ama släktka bä rha mu qa va ama tpäskiarharhäng gä na aa iraski na qa aa vämginaqa iaqäkt kärak i sa qat tualat na ama muqunän ivakt iva qä iras ta ama ruvek kärarhani i sa rha rha ama ur qa ama släktka aa muqunängi bä rhit kutdrir sage aa iauski. Iaiomäkt ama udiom moe di sa qa rhon na iom säva ama namuqa na ama mudäbäs kärqosni i äs ngät dang na ama dui ama salfa iangärhäkt kärangät i angät kärnaqi masirhat mamär. ²¹ Dap arhani ama ruvek moe di qa veng da na ama ulaqi arha singi qarakni i lel sä qi nämät iaqäkt aa vängi qarak i qat muqun bät ama hos aa rhäng. Bä ama isäm moe ngä mäas arhä släqyigleng bä angät sarem.

20

Ama Sägak Ama Tausen Na Ama Qoeo

¹ Näkt ngua lu akni ama ensel qarakni i qat dän inavuk näda ama usäpki arha ron. Iaäkt ama ensel di qät ta ama aki sämät ama uqupka aa tmongi qarakni i sa qaku aa anga ribit näkt mät aa rhäqyiet di qat sangar ama mor qa ama sen.

² Näkt iaqäkt ama ensel qa sangar ama dragon gäarakni i ama uiuvärhaqa na qa qarak i mudu na qa mamär qarak i rhat tes ka i ma Sämgä bä qop ma Satan näkt ka qop pät a qa bä va qale qa rhoqoräkt pät ama sägak ama tausen na ngät ama qoeo. ³ Näkt ka ensel qa rhon na qa sämät ama uqupka qäarakni i qaku aa anga ribit näkt ka väs ma ama grot mamär mät ama tmongi dä iaqäkt ama uqupka aa saqong särhäm ga. Qa mualat toqoräkt ivakt iva qale ma Sämgä rhoqoräkt pät ama sägak ama tausen na ama qoeo dap pa qaku mamär vät

a qa iva saqi as kä nairas ta ama ruvek nävät ama ivärhimek pät ama ivätki. Näkt nasot iangärhäkt ama qoeo dä va as pa rha rhuisiska vät a qa varhäm mä Ngämuqa aa snängaqa qärakni i sa mudu qa mu qa bä va nak kop kale ma Sämga sokt pät ama qäväläm ama qot äm.

⁴ Dä ngua lu iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa von da rha ama qrot iva rhat tatnävämne i rhat muqun mät ama vitnarha arhä mämugunimek. Näkt kosaqi ngua lu ama ñäpta ama ruvek iarhakt kärarhae i sa rha rhodäkt mät ta inguna nävät ma Jisas aa sameng ngä nä ma Ngämuqa aa enge. Iarhakt di sa qaku rha ansäs dä rha qutdrir sage ama ur qa ama släktka dä aa iauski bä sa qaku rha rha aa muqunängi da arhä qamäs ura mäni arhä rhäkt. Iarhakt ama ruvek diva rha rhäranas nämät ama tñäpki bä va ama iar ta bä va qale rha i ama vitnarha rhi nä ma Kraiss pät ama sägäk ama tausen na ama qoeo.

⁵⁻⁶ Iarhakt kärarhae i sa rha mon säda ama narhoer äm ama qäväläm angärha ron gärqomni i sa ma Ngämuqa qa märanas na ama rhäqäp na rha ama ruvek nämät ama tñäpki di ama modämne sävät a rha dä ama qumärqumär ta mamär. Ama unbem na qi ama tñäpki di qaku arha anga qrot iva qia rhän näva arhä väs dap pa rha diva ma Ngämuqa qä nä ma Kraiss in priskäna na rha bä va qale rha i ama vitnarha rhi nä ma Kraiss pät ama sägäk ama tausen na ama qoeo.

Dap kaku aung anga ñäpka saqi as pa qa rhäranas nämät ama tñäpki bä va ama iar qa bä dängdäng i rhäksot nä iangärhäkt ama sägäk ama tausen na ama qoeo. Rhom däkt di ama narhoer äm ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa märanas na ama rhäqäp na rha ama ruvek nämät ama tñäpki.

Ma Ngämuqa Qa Män Nävä Ma Sämga Aa Uväs

⁷ Näkt nasot ama sägäk ama tausen na ama qoeo dä va rha rhuisiska vät ma Sämga näva aa tpäskiarharhäng ⁸ bä va qat tet bä va qat täqäne sa ama ruvek iva qä iras täm da nävät ama ivärhimek pät ama ivätki moe at tärhäkt iva västämne na rha ivakt iva ama ulaqi. Rhämek täkt ama ivärhimek di sa ama vämginaqa ma Esekiel qa mes imek i ma Gok dä ma Magok. Ama rhodäm sä iarhakt ama ruvek di ngät toqor ama qungi vät ama garäska aa rhäkt. ⁹ Va rha rhän nävät ama ivätki moe at tärhäkt bä va rhi ing namet ma Ngämuqa aa ruvek arha ivärhäs na ama mämaevät ngä na ama mor äm ama värhäm gärqomni i ma Ngämuqa di aa snäng bät a äm. Sokt diva ama mudäbäs ngä rhän na rhävuk näda ama usäpki arha ron bä va äs ngärhi väs iarhakt moe ama ulaqimärharhärhäkt. ¹⁰ Näkt sa rha rhon nä ma Sämga säva ama namuqa na ama mudäbäs kärqosni i äs ngät dang na ama dui iangärhäkt kärangät i angät kärnaqi masirhat mamär qärakni i sa qa mäqäne sä iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt i qa iras täm da. Iaqtäk ama namuqa di qärak i sa rha rhon na ama ur qa ama släktka qä na ama iraski na qa ama vämginaqa sae. Iarhakt diva vasägos dä va rhi nari i aruan bät kunäng dä näp bängang bä mirhup bä va qaku rhäksot nä ianiäkt ama ruanini.

Ama Matnävämne Da Ama Mor Äs Na Äs Ama Qulu Bäs Ama Vitnaqa Aa Mämugunäs Angät Saqong

¹¹ Nasot iangärhäkt dä sa ngua lu aosni ama mor äs na äs ama qulu bäs ama vitnaqa aa mämugunäs näkt sävät iaqäkt kärak i qat muqun mät äs. Ama ivätki qi na ama usäpki di sa in met nae nävät aa saqong bä saqi as kaku anga släqyäs nanokt em iva qale lem. ¹² Näkt ngua lu ama ñäpta ama ruvek iarhakt kärarhae i ama moräs na rha bä sävät kärarhani i qaku ama moräs na rha i rhat mair da iosäkt ama mämugunäs angät saqong näkt ta vräs pa ama abukkina. Näkt kosaqi rha vräs pa aktni ama abuk käraktni i ama abuk na ama iar. Bä

iarhakt ama ñap ta ama ruvek di sa ma Ngämuqa qa matnävämne na rha varhäm arha lat kärangätñi i sa rha säm a ngät pä iangärhäkt ama abukkina.

¹³ Näkt ama garäska qa muisiska vät ama ñap ta ama ruvek moe qärrarhani i sa qale rha väm ga. Dä qosaqi ama tñäpki qi na ama ivärhäs kärqosni i qale ama ñapta e di in muisiska vät ama ñap ta ama ruvek kärarhani i sa qale rha e bä asägäk asägäk nävät a rha di sa ma Ngämuqa qa matnävämne na qa varhäm aa lat kärangätñi i sa qa mualat na ngät. ¹⁴ Nasot dä rha rhon na ama tñäpki qi na ama ivärhäs kärqosni i qale ama ñapta e säva ama namuqa na ama mudäbäs. Iağäkt ama namuqa di ama unmem na qi ama tñäpki. ¹⁵ Bä vät iomäkt ama qäväläm di aung gäarakni i qaku rha män bät aa ngärhipki va ama abuk na ama iar di sa rha rhon na qa säva ama namuqa na ama mudäbäs.

21

Ama Iaräs Na Qi Ama Usäpki Dä Ama Iaräs Na Qi Ama Ivätki

¹ Nasot iangärhäkt dä ngua lu ama iaräs na qi ama usäpki dä ama iaräs na qi ama ivätki inguna ama narhuir qi ama usäpki qi na ama narhuir qi ama ivätki di sa qäbäs na em i in met nae bä qosaqi ama garäska di qaku a qa.

² Näkt ngua lu ama iaräs na äm ama qumärqumär äm mamär ama värhäm ma Jerusalem i äm ngät dän inavuk näda ama usäpki arha ron nage ma Ngämuqa. Iomäkt ama värhäm di sa rha rhäkmu na äm mamär i sa äm doqor ama evopki qäräktñi iva qi na akni ama ruqa in dat a ne.

³ Näkt ngua nari ama eguinga qärakni i qa märhamän masirhat nämät ama mämugunäs toqortäqyia, “Rhäkt di ama ivärhäs kärqosni iva ma Ngämuqa qale qa e di sa qale läs ge ama ruvek. Bä va qale qa qä na rha näkt pa iarhakt diva aa ruvek na rha bä va ma Ngämuqa maräkt diva qale qa qä na rha i arhä Ngämuqa na qa.” ⁴ Bä va qä suqup sa ama goep moe nämät arhä saqong. Bä va rhoqoräkt dä sa va qaku qale anga tñäpki ura anga iräski ura anga näknok ura anga ruanirhong ingunä iarhongäkt kärqärhong i mäqi nä irhong di sa rhäksot nä irhong.”

⁵ Näkt iağäkt kärak i qat muqun mät ama mämugunäs ka märhamän doqortäqyia, “As ngäni lu i sa nguät tualat sä iarhongäkt moe iva ama iaräs nä irhong!” Näkt ka qoar toqortäqyia, “Va ngi säm dangät täkt ama enge inguna ngät di mamär iva ama ruvek moe rhat nanakt na ngät bä ngät di sa ama engätki na ngät.” ⁶ Näkt ka märhamän särhäm ngo rhoqortäqyia, “Iarhongäkt moe di sa rhäksot nä irhong! Aingo di ama narhoerqa na ngo bä ama dängdängininaqa na ngo bä aingo di ama rharimini bä ama tpäsini. Näkt iağäkt kärak i aqäsä qa diva ngu von ga rha ama rigi nämät ama qotnaqoanga na ama rigi na ama iar qäräktñi i qaku rhit bodäm bät a qi. ⁷ Näkt aung gäarakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva bä ba qa nä iangärhäkt moe bä va ngo diva aa Ngämuqa na ngo bä qa diva ngua emga na qa.”

⁸ “Dap iarhakt kärarhae i rhit len dä qärarhani i qaku rhat mair ma ama grot mäni arhä qatnanakt dä qärarhani i mava na rha mamär mät arha vu ngät arha lat di iarhakt diva arha ivärhäs di ama namuqa na ama mudäbäs kärakni i qat dang na ama salfa. Bä qosaqi iarhakt kärarhae i rhi veng arhani ama ruvek dä qärarhani i rhat tualat na ama qavatka dä qärarhani i sa rhat tualat na ama rhaqyao dä qärarhani i rhit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätñi i sa ama ruvek ta mualat na ngät bä sävät iarhakt kärarhae i ama

* **21:3** i arhä Ngämuqa na qa Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

irasmätta na rha diva arha ivärhäs iosäkt. Rhak täkt ama namuqa na ama mudäbäs di ama unmem na qi ama tñäpki.”

Ama Iaräs Na Äm Ama Värhäm Ma Jerusalem

⁹ Bā nasot iangärhäkt dä akni ama ensel nävät ama ngärhäqyet da udiom na rha qärrarhani i sa rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama diskäna qärangättni i mäqi rhäqäp ngät na ama ngärhäqyet da udiom ama märän ga män bā qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngi ang ivakt iva ngu qur a nge rha ama sipsip ama rhoem ga aa evopki qäraktni iva aa egutki na qi.” ¹⁰ Näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na ngo bā laqäkt ama ensel qa rha ngo bā säda ama enges ki ama uiu qi ama damgi. Näkt ka qur a ngo rha ama qumärqumär äm mamär ama värhäm ma Jerusalem i arhar sä äm na rhävuk näda ama usäpki arha ron nage ma Ngämuqa.

¹¹ Iomäkt ama värhäm di sa äm ngärhit sen nä ma Ngämuqa aa murhämeska. Erait bā qunäga masirhat nävät iomäkt ama värhäm bā äm di äm doqor ama mär qa ama duiqa qärakni i masirhat na ama ligär vät a qa bā qunäga mät ka mamär toqor ama glas kärakni i qa rhoqor ama duiqa ama jaspä. ¹² Ama lurhaqi namet iomäkt ama värhäm ma Jerusalem di ama enges ki näkt ama uiu qi rhävit. Näkt päti iaqyäkt ama lurhaqi namet a qi di ama ngärhäqyisem da unbem ama mor ngät ama tmon bā ge iangärhäkt ama tmon asägäkt asägäkt di qale ama sägäk ama ensel. Näkt päti iangärhäkt ama tmon asägäkt asägäkt di sa rha säm ani ama enivini nävät ama ngärhäqyisem da udom na ama enivirhong nae ma Israel. ¹³ Vät ama qämirige qärqigeni iva säng ama qunäga aa qamäs di ama dävagukt ama tmon bät ige bā vät aglengni ama däpquaglang ama qämiriglang asägäge asägäge di qosaqi ama dävagukt ama tmon. ¹⁴ Näkt ama värhäm angät lurhaqi di sa qiat mair da ama ngärhäqyisem da udiom ama enges ngät ama dui. Bā vät iangärhäkt ama dui asägäk asägäk di sa rha säm akni aa ngärhipki qärakni i qa nävät ama sipsip ama rhoem ga aa ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda.

¹⁵ Ama ensel iaqäkt kärak i qat tamän särhäm ngo di qat sangar mät ama tlaqa qärakni i sa rhat dräm dit ta ama siqutka nävät a qa qärak i sa rha mualat na qa na ama gol ivakt iva qä rha ama siqutka nävät iomäkt ama mor äm ama värhäm näkt sävät äm angät lurhaqi dä äm angärha tmon. ¹⁶ Iomäkt ama värhäm ama mor äm angät kämiriglang ama levaet nä igleng di igleng doqorne näkt igleng angärha uiuvät tävit dä rhämono di ngät toqorne. Bā ama siqutka nävät iomäkt ama värhäm gäarakni i sa ama ensel qa rha qa di ama 2,400 na ama kilomitaqäna. ¹⁷ Näkt ka rha ama siqutka nävät ama lurhaqi bā iaqäkt ama siqutka di ama ruvek ama dävaung na rha da qäraet da sägäk ama mitaqäna. Iaäkt ama ensel di qa rha ama siqutka rhoqor ama ruvek tat dräm dit ta ama siqutka rhoqoräkt.

¹⁸ Iomäkt ama värhäm moe di sa rha rhäk päti a äm sokt na ama gol qärangättni i ama neraqa qä sen bäm ngät toqor ama glas. Dä äm angät lurhaqi di sa rha rhäk päti a qi na ama duiqa ama jaspä. ¹⁹ Bā vät ama lurhaqi arha ribit namet iomäkt ama värhäm di sa rha mu ama dui maos maos kärangättni i masirhat na ama ligär vät a ngät. Iangärhäkt ama dui di ama narhoer qa ama duiqa qärakni i qunäga mät ka di ama jaspä näkt ama udiom na qa qärakni i ama blu qa di ama sapaia näkt ama dävaung na qa qärakni i aa släqyige di ama braun nävämnä na ama qulum di ama aget näkt ama levaet na qa qärakni i ama irhiar qa di ama emeral ²⁰ näkt ama ngärhäqyet na qa qärakni i aa släqyige di ama braun nävämnä na ama qulum di ama sadonikis näkt ama ngärhäqyet da sägäk na qa qärakni i ama qurät ka mamär di ama konilian

näkt ama ngärhäqyet da udiom na qa qärakni i ama irhiar qa mamär di ama krisolait näkt ama ngärhäqyet da dāvaung na qa qärakni i qosaqi ama irhiar qa di ama beril näkt ama ngärhäqyet da levaet na qa qärakni i ama qabus tām ga di ama topas näkt ama ngärhäqyisem na qa qärakni i ama irhiar qa maqälak di ama krisopres näkt ama ngärhäqyisem da sägäk na qa qärakni i ama qurät ka di ama haiasin näkt ama ngärhäqyisem da udiom na qa qärakni i ama pärpäl qa di ama ametis. ²¹ Ama ngärhäqyisem da unbem ama mor ngät ama tmon bät iaqyäkt ama lurhaqi di sa rha rhäk pät a ngät na ama ngärhäqyisem da unbem ama pelqāna. Asägäkt asägäkt ama tmongi di sa rha mualat na qi na ama sägäkt ama mor qi ama pel. Näkt ama mor qa ama iska dā iomäkt ama värhäm angärha ron di sa rha mualat na qa sokt na ama gol qärangätni i ngät toqor ama glas.

²² Bā qaku ngua lu anga ansäspämgi vä iomäkt ama värhäm inguna äm angärha ansäspämgi di ma Engeska ma Ngämuqa iaqäkt karak i ama qrot moe angät tarebām gā na ama sipsip ama rhoem ga. ²³ Bā iomäkt ama värhäm di qaku äm ngärhit läk nani ama qunāga bā ama equngi ina neraqa inguna ma Ngämuqa aa murhāmeska di qät bon da ama neraqa sävä bām dā ama sipsip ama rhoem ga di äm angät lirhāga na qa.

²⁴ Ama ruvek nävät ama ivärhimek moe vät ama ivätki va rhat tet dā äm angät neraqa aa ron. Bā ama vitnarha nävät ama ivätki moe diva rhi ngang sa arhā qärhong ama mār irhong masirhat sae sävä bām ivakt iva rhi vodäm ngät i ama vodāmes na ama ansäs na ngät sage ma Ngämuqa qā na ama sipsip ama rhoem ga. ²⁵ Ama mor ngät ama tmon sävä iomäkt ama värhäm diva qaku rhi naväs mät ngät pät kunäng bā va qaku anga bāngagi e. ²⁶ Bā ama ruvek nävät ama ivärhimek pät ama ivätki moe arhā murhāmeska ngā na arhā māmägän diva rhi ang sä ngät sae sävä iomäkt ama värhäm bā qosaqi va rhi vodäm ngät i ama vodāmes na ama ansäs na ngät sage ma Ngämuqa qā na ama sipsip ama rhoem ga. ²⁷ Sokt diva qaku guani qärqāni i qaku ama mār ini di ini ngä rhon sävä bām. Bā qosaqi va qaku mamär vät aung anga ruqa qärakni i qat tualat na ama lat ama vu ngät ura qärakni qā iras ta ama ruvek iva qa rhon sävä bām dap pa sokt iaqäkt karak i sa qale aa ngärhipki va ama sipsip ama rhoem ga aa abuk na ama iar diva qa rhon sae.

22

Ama Rigi Na Ama Iar

¹ Nasot iangärhäkt dā ama ensel qa qur a ngo rha ama rigi qäraktni i arha rigi di qit bon da ama iar qärakt i qunāga mät ki rhoqor ama glas. Iaqqyäkt ama rigi di qiat tär at täväs navuk näp ma Ngämuqa qā na ama sipsip ama rhoem ga in māmugunās ² bā qi ngang māmāne da ama värhäm ama mor äm äm angärha iska ama mor qa aa ron mamär. Varhäm ama rigi at tärhäkt tage dā rhage di ama ngämung na ama iar ngät mair. Bā vät ama ngärhäqyisem da unbem ama eqoan asägäkt asägäkt di iangärhäkt ama ngämung di ngärhit sa ama gavam maos maos kārangätni i qaku ngät toqorne. Näkt iangärhäkt ama ngämung angät ngärhäqyitnäk diva itnäk ngät tumäräs pät ama ruvek nävät ama ivärhimek pät ama ivätki.

³ Bā vät iomäkt ama qävälām diva saqi as kaku qale guani e qärqāni i ama vu ini masirhat dā ma Ngämuqa aa saqong gārqāni iva nani a qa iva gā slava nā ini mas. Ma Ngämuqa qā na ama sipsip ama rhoem ga in māmugunās diva qale läs pä iomäkt ama värhäm näkt pa ma Ngämuqa aa latta va aa rem diva rhi nānsäs sagem ga. ⁴ Iarhakt aa latta diva rhi lu aa saqongait bā va aa ngärhipki

diva rhi sām a qi da arhā qamās. ⁵ Bā rhoqorākt di saqi as pa qaku anga bāngagi. Bā va qaku rhit natlāk nani anga lirhāga aa neraqa ura ama qunāga aa neraqa inguna ma Engeska ma Ngāmuqa diva qa rhān i arhā neraqa na qa. Nākt pa rhat turākt bā mirhup bā mirhup bā va qaku rhāksot.

Ma Jisas Diva Qa Rhān

⁶ Iaqākt ama ensel qa qoar na ngo rhoqortāqyia, “Rhangāt tākt ama enge di mamār iva ama ruvek moe rhat nanakt na ngāt bā ngāt di sa ama engātki na ngāt. Nākt ma Engeska ma Ngāmuqa qārakni qat tāranas na aa vāmginarha arhā qloqoqa di sa qa rhāk na aa ensel ivakt iva qā qur aa latta rhā iarhongākt kārqrhong iva irhong ngā rhāranas.” ⁷ Nākt ma Jisas ka qoar toqortāqyia, “As ngāni nari! Sa qorhās iva ngua rhān! Ama modāmne sāvāt iaqākt kārak i qat tualat parhām ama enge nage ma Ngāmuqa vā rhakt tākt ama abuk.”

⁸ Aingo ma Jon di iaqākt kārak i sa ngua nari bā ngua lu rhārhong dākt. Bā nasot tārhong dākt kārqrhong i sa ngua nari irhong dā ngua lu irhong dā sa arpus na ngo māk ivakt iva ngu nānsās sāng iaqākt ama ensel aa qar qārakni i qār qur a ngo rhām irhong.

⁹ Sokt di qa qoar na ngo rhoqortāqyia, “Nak kale ngi namualat toqorākt. Aiun di ma Ngāmuqa aa larhiom na un bā sāvāt iarhakt kārarhae gi qārhae ama vāmginarha bā sāvāt kārarhani i rhat sangar mamār vāt takt tākt ama abuk arha enge. Mamār iva ngi nānsās sage ma Ngāmuqa.”

¹⁰ Nākt nasot dā iaqākt ama ensel qa qoar na ngo rhoqortāqyia, “Qale ngi navāsārha ama vāmginarha arha enge vā rhakt tākt ama abuk inguna ama qāvālām gārqomni iva iarhongākt pā rhakt tākt ama abuk iva irhong ngā rhāranas di sa qorhās na ām.

¹¹ “Bā nga rhoqorākt dā aung gārakni i qat drām gat tualat na ama vu ngāt ama lat di mamār iva qoki as kat tualat toqorākt. Dā qosaqi va iaqākt kārak i ama vuqa na qa di mamār iva as kale qa rhoqorākt inguna sa qorhās iva ini rha ama rhāksārhm. Dap iaqākt kārak i qat drām gat tualat na ama rākt ngāt ama lat di mamār iva qoki as kat tualat toqorākt. Nākt pa ama ruqa qārakni i ama qumārqumār qa mamār di mamār iva as kale qa rhoqorākt.”

¹² Nākt saqi as ma Jisas ka qoar toqortāqyia, “As ngāni nari! Sa qorhās iva ngua rhān! Gu muvātki di rhakt gem ngo bā va ngua rhuvāt pāt ama ruvek moe na qi varhām arha lat asāgāk asāgāk kārangātni i sa rha mualat na ngāt.

¹³ Aingo di ama narhoerqa na ngo bā ama dāngdāngininaqa na ngo. Bā aingo di sa qale ngo narhoer mamār bā sa va qale ngo sāng ngārharhāng mamār. Nākt aingo di ama rharimini bā ama tpāsini.”

¹⁴ Ama modāmne sāvāt iarhakt kārarhae i sa rha rhor arhā boi ama uiu ngāt bā ākt i sa rha rha ama rhares iva rha ās nāvāt ama ngāmuga na ama iar bā qosaqi mamār iva rha rhet bā va rha rhon māt ama tmon bā savuk sāva ama mor ām ama vārhām. ¹⁵ Dap pa qale iarhakt dalek na ama vārhām gārarhae i rha rhoqor ama im bā sāvāt ama ruvek kārarhae i rhat tualat na ama rhaqyao dā qārarhani i rhat tualat na ama qavatka dā qārarhani i rhi veng arhani ama ruvek dā qārarhani i rhit bon da arhā qutdrir sage ama iaus kārangātni i sa ama ruvek ta mualat na ngāt bā sāvāt iarhakt moe qārarhae i nani a rha na ama iraski dā rhat tualat na ama irasirhong.

¹⁶ “Aingo ma Jisas sa ngua rhāk nā gua ensel ivakt iva qā von nge rhā rhangāt ama sameng bā ba ama qatnanaktpāmāda nāmāt ama vārhap ama ngārhaqyet da unbam na ap. Aingo di sa ngua mān nāmāni ma Devit aa enevaqi bā aingo di ma Qunāngām gārakni i erait māt ka masirhat.”

¹⁷ Ama Qloqqa ama Qumärqumärqa qä na ama sipsip ama rhoem ga aa ruaqi qäraktni iva rhi vodäm na qi in märhamän doqortäqyia, “Ma Engeska ma Jisas, ngi ang!”

Dä mamär iva iaqäkt kärak i qat nari rhangät täkt ama enge diva qa rhamän doqortäqyia, “Ma Engeska ma Jisas, ngi ang!”

Dap pa aingän gärrarhae i aqäsäk ngän di mamär iva ngäni ang bä va auge qärak i nani a qa iva qä nakt di mamär iva qä ang gä rha iaqyäkt ama rigi na ama iar qäraktni i qaku anga ligär vät a qi.

¹⁸ Gua enge ama qrot ngät na ama mugem bä ba ama ruvek moe qärrarhani i rhat nari ama enge nage ma Ngämuqa vä rhakt täkt ama abuk. Gu mugem di rhoqortäqyia, “Ngakt bä va aung anga ruqa qa rhu agung anga enge sae sävät tangät täkt ama enge dä va ma Ngämuqa qa rhu iangärhäkt ama märän gärangät i sa rhakt täkt ama abuk kiät tamän sävät a ngät sae sävät aa iar. ¹⁹ Näkt kosaqi ngakt bä va aung anga ruqa qä rha agung anga enge nae nävät tangät täkt ama enge nage ma Ngämuqa dä sa va qaku ma Ngämuqa qä narhares pät aa rhäng sävät tärhom däkt ama udom iva qat täs nävät ama ngämuga na ama iar dä va qa rhon säva ama qumärqumär äm mamär ama värhäm gärqärhomni i sa rhakt täkt ama abuk kia märhamän sävät irhom.”

²⁰ Ma Jisas kärakni i qä sameng sävät tärhong däkt pä rhakt täkt ama abuk di qä qoar toqortäqyia, “Qoki ngätki, sa qorhäs iva ngua rhän!” Ngätki rhoqoräkt!

Ma Engeska ma Jisas, ngi ang!

²¹ Mamär iva ma Engeska ma Jisas aa nämäsävätki diva qali qi gem ngän moe*. Ngätki rhoqoräkt!

* **22:21** gem ngän moe Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di sa rha säm a äm doqortäqyia, ‘ma Ngämuqa aa ruvek moe.’

Ama Rhäväksäs Sa Ama Engirhong Ama Vit Nä Irhong

Ama Abukkina Angät Ngärhep	Ama Abukkina Angät Muqunän
Ma Matyu	Mat
Ma Mak	Mak
Ma Luk	Luk
Ma Jon	Jon
Ama Nganda Arha Lat	Lat
Ma Romgäna	Rom
Ma Koringäna 1	1 Ko
Ma Koringäna 2	2 Ko
Ma Galesiaqäna	Gal
Ma Efesuskäna	Efe
Ma Filipaiqäna	Flp
Ma Kolosiqäna	Kol
Ma Tesalonaikaqäna 1	1 Te
Ma Tesalonaikaqäna 2	2 Te
Ma Timoti 1	1 Ti
Ma Timoti 2	2 Ti
Ma Titus	Tit
Ma Filemon	Flm
Ma Hibruqäna	Hib
Ma Jems	Jem
Ma Pita 1	1 Pi
Ma Pita 2	2 Pi
Ma Jon 1	1 Jo
Ma Jon 2	2 Jo
Ma Jon 3	3 Jo
Ma Jut	Jut
Ma Jon Aa Nämñäm	Näm

Aleluia (*Hallelujah*) Ama enge rhangät täkt di ngät tamän i, “Ama ansäs sage ma Engeska.” Näm 19:1, 4, 6

A

ama Abuk na ama Mabü (*the Book of Psalms*) Rhakt täkt ama abuk di qali qi e va Ama Mru Ngät Ama Rharesbane qäraktni i at mabu masirhat pä m gi qärangät ni i sa arhani ama ruvek bä sävät ma Dëvit ta sä m a ngät. Luk 24:44 / Efe 5:19 / Kol 3:16

ama alek, ___ alek nani ___ (*covetousness, to covet*) ama snängaqa ama mor qa nani agini bä ba nas kärqäni i ma ama rhäqäp nä imek di qaku ama märäm ge sävetka iva qä rha ini Luk 12:15 / Lat 20:33 / Rom 7:7

ama ansäs (sage ma Ngämuqa, ___ nänäsäs sage ___) (*praise/worship (to God), to praise/worship to ___*) Ma Ngämuqa aa Engävangi di qiat tair särha ama ruvek iva qale rhi nänäsäs sage guarhong mavängam. Dap kinak pa sokt ti nänäsäs sagem ga. Urhi nänäsäs sage ma Ngämuqa di na ama lat maos maos

toqor qre i urhit tong sagem ga ura urhit bon da ama vodämes sagem ga. Mat 4:10 / Jon 4:24 / Rom 12:1

ama ansäspämgi ama me qi, ama ansäspämgi ama me qi na ama väspästämne, ama ansäspämgi ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga (*the tabernacle, the tent of meeting, the tent of witness*) Ama ansäspämgi ama me qi di mudu di ama Judaqäna arhä ansäspämgi na qi rhoqoräkt i sa rhat tet pät ama qräk dä bäs ama ivärhäs. Iaqqyakt ama ansäspämgi di rhat dräm dit täk pät a qi näkt saqi rhat tar täm gi bä vasägos di rhat tualat toqoräkt. Qi di ama iauski na qi sä ma Ngämuqa aa qaranas bä äkt i va Ama Mru Ngät Ama Rharesbane di sa rhat tes ki i ama ansäspämgi ama me qi na ama väspästämne inguna äkt di sa rhat dräm dat dän sage ma Ngämuqa e. E va Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di qosaqi rhat tes ki i ama ansäspämgi ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga inguna e väm gi di ama bokis na ama rharesbane qarängätni i e väm ngät di ama duliglem na ama Muräkt. Lat 7:44 / Hib 8:2 / Näm 15:5

ama ansäspämgi ama mor qi, ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm (*the temple, the temple court/grounds*) Mat 21:12 / Efe 2:21 / Näm 7:15

B

ama baptais, ___ baptais pät ___ (*baptism, baptist, baptise*) Iangärhäkt (Rangät täkt ama lat di ama qatnanaktpämda rhat tualat na ngät parhäm ma Jisas aa muräkt kärängätni i ama muqunängi na ngät bä ba ama ruvek sävät ama qatnanaktpämda i sa rha näpgoer na nas bä sa rha vodä mes sage ma Jisas i arha Mumaiar dä arha Engeska na qa nävät arhä qatnanakt. Mat 3:11 / Mak 1:4 / Kol 2:12

ama biaspärharha, ama ruvek kärarhani i ama bias pät a rha (*lepers*) Rhangät täkt ama enge na ama Grikkäna arha enge i leper dä ama rämgi ama leprosy di qia ong ama räm na ama bias maos maos. Aktni nämäni iangärhäkt ama räm di ama qlok. Mat 8:1 / Mak 14:3 / Luk 17:12

ama bokis na ama rharesbane (*the ark of the covenant*) Rhak täkt ama bokis di mudu di nga ama Judaqäna rhat tet koe nai vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs di rhit ta qa. Qa di sa qalé angätni ama mana ngä nä ma Aron aa tlaqa näkt ama duliglem gärqiglemni i ama Muräkt nga e vät iglem mät ka. Hib 9:4 / Näm 11:19

ama brasini/brasirhom (*copper coin/2 copper coins*) Ama brasini di ama gaini na äm ama qäväläm nävät ama qunäga ama sägäk aa rhitsek. Mat 5:26 / Mak 12:42 / Luk 12:6

ama bret/bretkäna (*bread, loaves of bread*) Imäk äkt pät ama rhodäm i ma Jisas di ama ruvek tat täs ama bret pät ama qunäng moe bä äkt i sai di qäqi rhat tes ama tmäs maräkt i ama bret. E va Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di ut lu i ama bret di ngät mair ba arhongni maos maos. Ma Jisas di sa qa qoar i qa di ama bret na ama iar. Bä rhoqoräkt i ma Jisas ka nasäng nä ma Engeska aa tmäski dä qa rha ama bret bä qa von aa mudäsaqongda rhäm ngät i qä qoar i ngät di aa släqyige na ngät. Ut tes sävät ama bretkäna qarängätni i rhit bodäm ngät sage ma Ngämuqa bä qosaqi ut lu i sai di ama ruvek tat tu ama yis pa ama bret dap sai dä qaku. Mat 12:4 / Jon 6:34 / 1 Ko 11:24

ama donki (*donkey*) Ama donki di ama släktka qaräkni i qat dräm gät ta ama ruvek dä ama qarhong. Qa rhoqor ama hos sokt di ama donki di ama gaini na qa. Mat 21:2 / Luk 10:34 / 2 Pi 2:16

ama enevaqi/enivirhong/enep (*tribe/s, house/household*) Jon 7:42 / Rom 9:8 / Ñäm 7:9

ama ensel ama vit na qa (*archangel*) Rhärhae rhäkt ama enselqäna di rha vit pät arhani ama enselqäna arhä väs pä ma Ngämuqa aa Muräktpäm. Ma Michael di ama ensel ama vit na qa. 1 Te 4:16 / Jut 1:9

ama ensel/ enselqäna (nage ma Engeska) (*angel/ s (of the Lord)*) Ma Ngämuqa qa sām ama enselqäna as pa ama ruvek arhä qamäs. Rha di ama qloqaqa na rha rhoqor ama iaus sokt di ama enselqäna di rhat nari nämät ma Ngämuqa dä rhat tualat i aa latta dä aa engemätta na rha. Näkt pasägos dä rhi nānsäs sagem ga. Luk 1:11 / Jon 1:51 / Hib 1:4

ama enge na ama siqutki/siqut (*parable/s*) Ama enge rhoqor täkt di sa ma Jisas ka märhamän bät a ngät ma ama rhäqäp nä imek toqoräkt i qre va qa su sävät aomni ama engätki na äm ba ama ruvek. Ama enge na ama siqutki di ngät tamän sävät iomäkt ama engätki na äm di na ama siqutki sävät ama ruvek arha iar dä arha lat dap pa qale na ama enge qärangätni i ngät tamän maräkt. Mat 13:10 / Mak 4:11 / Luk 20:19

ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa, ama vämginaqa aa enge, ___ tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa (*prophecy, to prophesy*) See

ama engemätka sa ama sameng ama mär ngät (*the evangelist*) Lat 21:8

ama Epikuriangäna dä ama Stoikkäna (*the Epicurean and Stoic philosophers*) Rhärha rhäkt ama ruvek di ama unbem ama guläñem na ama Grikkänä qärarhani i rhat dräm dat tu arhä snäng masirhat sävät ama iar. Rhem däkt moe ama guläñem di rhi siqut iva rha rhualat sa arha ruvek iva rha rhän i ama ruvek kārarahani i mamär na rha mamär sokt di rhem däkt di qaku in du in snäng doqorne sävät iangärhäkt ama lat. Ama Epikuriangäna di rhat nanakt i mamär iva ama ruvek tat turäkt ta arhä mädräm ivakt iva ngärhi rhäksot na ama qänäskänes kārangätni i ngät täqäne sa rha bä va qaku mamär i nak pa qale rha mamär sa ama märmärgem mäni rhangät täkt ama iar. Dä ama Stoikkäna di rhat tu akni ama snängaqa sae qärakni i na ama vu ngät ama lat ngät dräm ngät dän bät ama ruvek kārangätni i angätni nävät a ngät di ngät dän mavängam. Bä iangärhäkt ama lat ama vu ngät di qosaqi mamär iva ama ruvek tat turäkt ta arhä mädräm iva märmär gem da rhoqoräkt i qale rha da angärha ron ivakt iva nak pa qale rha mamär sa ama märmärgem mäni rhangät täkt ama iar. Lat 17:18

G

ama gosaqi/gos (*fig tree/s*) Rhangät täkt ama ngämung gārangätni i rhat tes ngät i ama fig di ama ruvek e vät ama ngärhätkka ma Judea di rhat tās angät gavam. Sokt di ut tes iangärhäkt ama ngämung ta ama gos inguna iangärhäkt ama ngämung bä angät gavam di ngät toqor ama gos. Mak 11:13 / Jon 1:48 / Jem 3:12

I

ama iar ama sok tām ngät (*eternal life*) Rhangät täkt ama iar diva qaku rhäksot na ngät dä ama ruvek moe qärarhani i rhat nanakt nä ma Jisas ma Kraisi di sa ma Ngämuqa qa von da rhä rhangät täkt ama iar. Nāma dä aut släyiglang ngärhi nāp sokt di nasot dä va qali lut ut nä ma Ngämuqa vasägos bä va mirhup bä va aurha iar diva ama nañis ngät mamär. Jon 3:16 / Rom 6:23 / Gal 6:8

ama iauska qät tāk pät ___ (*demonized, demon-oppressed, demon-possessed*) ama ruqa qärakni i ama iauska qät bon ga bä ngäda sai dä

gāt bon ga masirhat bā ngäkt kre i iaqäkt ama iauska qā rhoer nanokt ka dā qat turäkt tām ga Mat 9:32 / Mat 15:22 / Jon 10:21

ama iauska/iaus (demon/s, evil spirit/s, unclean spirit/s) Ama iaus di sa mudu ma Ngāmuqa qa sām a ngät i ama enselqāna na rha. Sokt di mamār dā qaku nani a rha iva rhi nanari nāmät ka dap ta qyiradeng na aa snāngaqa. Nasot dā rha met nasot ma Sāmga bā rhäkt di ama vu rha ama qloqaqa na rha qārarhani i rhat tualat nā ma Sāmga aa lat. Mat 12:24 / Mak 5:2 / Luk 4:33

ama iauski/iaus (*image, idol*) ama iauski qāraktni i ama ruvek ta mualat na qi rhoqor akni anga ruqa ura anga släktka iväkt iva rhi nānsās sagem gi ura rhit bodāmes sagem gi Lat 7:40 / Lat 17:29 / Nām 13:14

ama iausmätka, ama iauska qa e mät ___ (*demonized man, demon-oppressed, demon-possessed*) ama ruqa qārakni i ama iauska gāt bon ga masirhat bā ngäkt kre i iaqäkt ama iauska qā rhoer nanokt ka dā qat turäkt tām ga Mat 8:28 / Mak 3:22 / Jon 10:20

ama insens (kārangätni i rhat tes ngät i ama frankinsens) (*incense (frankincense)*) Ama insens di ngät dān nava ama ngāmung maos maos. Ama Judaqāna rhit ta ama qārhop nāvā iangärhäkt ama ngāmung bā rhit tätkkärarak ngät bā nāt dām ngät. Nasot dā rhi qräskräs ngät bā ngät dān i ama rhabuqi näkt nasot dā rhit pästämne na ngät. Näkt iaqyäkt ama rhabuqi di sokt ama priskāna rhit päs ki va ama ansäspämgi ama me qi näkt sa rhānamäk dā ama priskāna rhit päs ki va ama ansäspämgi ama mor qi. Aktni ama rhabuqi rhoqoräkt di qiat dān i ama frankinsens. Ama insens di ama butbutki ama qulumgi qiat dān nāvät a qi rhoqoräkt i qiat dang gāraktni i ama mār at tamaska. Mat 2:11 / Hib 9:4 / Nām 5:8

ama ituam/ituap (*two pigeons/pigeons*) Mat 21:12 / Mak 11:15 / Luk 2:24

ama ivärhäs na ama märmärgem (*paradise*) Rhos täkt ama ivärhäs di ama ruvek tat tu arhā snäng i qre va ama räkt ta ama ruvek tit nāp dā nasot dā va rha rhet sae. Rhangät täkt ama enge di na ama Grikkāna arha enge di ama erhäs. Nasot di ngāda sai dā ama ruvek tat tes ama usäpki i ama ivärhäs na ama märmärgem inguna rhat tu arhā snäng i ama usäpki di qi rhoqor ama mār äs mamār ama erhäs. Luk 23:43 / 2 Ko 12:3 / Nām 2:7

ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs (*hell*) Va qale adädän ut sävät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs dā ama nāpta arha ivärhäs. Di qaku imem doqorne. Ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs di iosäkt ama ivärhäs kärqosni iva ama vu rha ama ruvek dā ma Ngāmuqa aa saqong dat tet sae nasot toqoräkt i qa matnävämne na ama ruvek. Äkt diva rhi sangām na rha masirhat na ama ruanini ama mor ini bā va iangärhäkt ama lat diva qale ngät toqoräkt ma ama soktām. Näkt pa qale rha e i sañis nā rha nage ma Ngāmuqa va ama bāngangit angät päs. Aomni qārqomni i äm ngärhi sameng sävät iaqäkt ama märānga ama mor qa di ama namuqa na ama mudäbäs. Ma Ngāmuqa sa qa rhäkmu nā iosäkt ama ivärhäs bā ba aa ikkāna qārangättni i ama tñäpki näkt ama ur qa ama släktka näkt ama iraski na qa ama vämgingaqa näkt ma Sāmga bā sävät iarhakt moe qārarhae i qaku rha män bät arhā ngärhep pa ama abuk na ama iar. Ma Jon di sa qa sam i ama namuqa na ama mudäbäs di ama unmem na qi ama tñäpki. Mat 5:29 / Luk 12:5 / 2 Pi 2:4 **ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs** Nām 20:10, 14, 15

K

ama kamel/kamelqāna (*camel/s*) Ama kamel di ama mor qa ama släktka qārakni i qat dräm gät ta ama qārhong dā ama ruvek. Näkt ka di sa märmärsās gem ga iva qat tet mäuii vät ama qräk dā bäs ama ivärhäs i qaku gät läk nani anga rigi masirhat. Mat 3:4 / Mat 23:24 / Mak 10:25

L

ama laiqa na ama vodämes (*altar, offering table*) ama laiqa qarakni i rhit boda ama vānbon sage ma Ngämuqa ura sage ama iaus pät aa rhäng. Mat 5:23 / Luk 1:11 / Näm 6:9

ama lat ama nañis ngät, ama lat ama nañis ngät, ama qrot ngät ama lat. Lat 2:22 / 2 Te 2:9 / Hib 2:4 **ama lat ama nañis ngät, ama qrot ngät ama lat.** Mat 24:24 / Jon 2:11 / 2 Ko 12:12

ama lat kārangätni i ngät dän masärmän (*wonders*) Ngi lu

ama latka/latta (*workman/workers, servant/s*) iarhakt kārarahani i rhat tualat bā ba arhani ama ruvek Mak 12:2 / Luk 2:29 / Jon 13:16

ama latka/latta qarak i qale qa va ___ rem, ama latka/latta qarak i qat tualat mavängam bā ba ___ (*servant/s, slave/s*) Ama ruqa ura ama ruqi rhoqor täkt di qa rhoqor ama latka sokt di sa aa morqa qa vodäm bāt a qa bā ba nas. Bā äkt i mamār vāt aa morqa iva qat turäkt tām ga varhäm aa snängaqa moe bā sai dā ama latta rhoqoräkt di arha morta rhi slava na rha masirhat. Lat 16:16 / Rom 6:16 / 2 Pi 2:19

ama lavuqi, ___ lavuqi na ___ (*mercy/kindness, to show mercy/kindness*) Rhängät täkt ama lat di rhoqor qre i qaku sävetka qat tuvät na ama lat ama vu ngät sävät sävetka qarakni i sa qa slava na qa. Ma Ngämuqa di qät lavuqi na ut toqoräkt aiut kārarahani i ut nanakt na aa emga ma Jisas ma Kraiss. Ngi lu

M

ama mädräm (*the mind, knowledge*) Mat 13:15 / Rom 8:6 / 1 Jo 5:20

ama mämairqi/mämairväm (*synagogue/s*) Ama mämairväm di ama vät kārangätni i ama Judaqāna di väspätämne na rha väm ngät ivakt iva rhat tamän särhäm ne bā qop ti nānsās sage ma Ngämuqa. Mak 1:21 / Jon 9:22 / Lat 9:2

ama mämairqi/mämairväm ama me qi/ngät (*tent/s*) Ama mämairqi ama me qi di aktni ama vätki qaraktni i ama ruvek tit täk pät a qi näkt saqi rhat tar tām gi nasot bā vasāgos di rhat tualat toqoräkt. Ama ruvek kārarahani i rhat dräm gat tet nävāt a os ama ivärhäs bā sävāt a os ama ivärhäs di rhat tas pä rhängät täkt ama mämairväm ama me ngät näkt tat tualat na ngät na ama släkt angät ngädäng ura na ama släkt angät käseng gārängätni i sa rha meng ngät ura na ama rhämän ngät ama boi. Lat 18:3 / 2 Ko 5:1 / Hib 9:11

ama märhamän mava sävät ma Ngämuqa, ___ tamän mava nä ma Ngämuqa (*blasphemy, blaspheme*) Qre iva ama ruqa qat tamän mava nä ma Ngämuqa di rhoqoräkt di qat tāranas sävāt a qa i qaku qät kutdrir sagem ga. Ge ama Judaqāna di rhängät täkt ama lat diva rhi veng sävetka vät angät päs. **ama mairnanas, ama snängaqa na ama mairnanas, ___ tair na nas** (*pride, to be proud*) Mak 7:22 / Rom 11:20 / Jem 4:6

ama mastard (*mustard*) Ama ruvek tat dräm di nänbrakt ta ama gavämirhong nävāt ama ngämungäm ama mastard ivakt iva rhi rha ama rhabuqi iva rha rhu qi vät ama tmäs toqor ama släkt iva ama qärnas mät ngät. Mat 17:20 / Mak 4:31 / Luk 17:6

ama matnävämneñaqa, ___ tatnävämne na ___ (*judge, magistrate, to judge*) Ama matnävämneñaqa di ama ruqa qarakni i qat dräm gat turäkt pät mänguräp ama udiom ama ruiom ura mänguräp ama unbem ama gulāñem na ama ruvek. Luk 6:37 / Rom 3:26 / Jem 5:9

ama meme/memeqāna (*goat/s*) Ama meme di qa rhoqor ama sipsip sokt di ama gaini na qa näkt aa qäseng di ama rhäväkt sä ngät näkt ama ebem da aa uväs. Mat 25:32 / Luk 15:29 / Hib 9:12

ama mir (*myrrh*) ama nāngnigi nävāt akni ama ngämuqa qaraktni i ama valaqäs mät ki dā ama mär at tamaska Mat 2:11 / Mak 15:3 / Jon 19:39

ama modämne, ___ todämne na ___ (*blessing, to bless*) Rhängät täkt ama lat di rhoqor qre i sävetka qat tualat na ama märäm sävät akni ura qat tamän na ama enge sagem ga iva ma Ngämuqa qa rhualat na ama mär ngät ama lat sävät a qa. Mat 5:6 / Mak 10:16 / Rom 12:14

ama mudäsaqongga/mudäsaqongda, ___ i ___ päš ma Jisäs aa rhäng (*disciple/s*) Ama mudäsaqongda di ama ruvek kärarhani i rhat dräm dit päš akni ama ruqa aa rhäng gäarakni i qat dräm gä su ama ruvek ivakt iva rhit ta nagem ga. Ma Jisäs di qa nasäng na aa lat sa ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda. Mak 2:15 / Luk 14:27 / Lat 11:26

ama mumänaris, ama enge na ama mumänaris, ___ mu/ mumänaris (*promise, to promise*) sävetka aa enge ama ngätki na ngät iva qa rhualat na ani varhäm ngät Mat 14:7 / Lat 1:4 / Rom 4:14

ama mumaiar, ___ tumaiar na ___, ma Mumaiar (*salvation, to save, the Savior*) ama lat iva sävetka qä rhäqäs ta agini ura rha akni nämät ani qärqäni iva ini ngärhi sangäm na ini ura nä qa. Rhoqoräkt i ma Ngämuqa qat tumaiar ut di qat tuisiska vät a ut iva saqi as kaku ma Sämgä aa latta na ut dä qosaqi qat tuisiska vät a ut nämät ama lat kärängätni iva qä sangäm na ut pät aurha vuirhong angät päš. Jon 4:22 / Flp 3:20 / 1 Pi 3:21

ama mungäsänng (*heart, will, thinking, understanding, soul, conscience*) Rhom däkt di ama qäväläm nämäni ama ruqa aa iar. Ama ruqa di aa släqyige dä aa qloqaqa näkt sävät aa mungäsänng. Ama mungäsänng di äm ngät tualat sä qa iva ut dräm i qa rhoqoräkt. Mat 15:19 / 1 Te 5:23 / Hib 4:12

ama muqunängi/muqunän, ama muqunän ama nañis ngät (*sign/s, miraculous signs*) Ngi lu

ama muräktpäm, ma Ngämuqa aa Muräktpäm, iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm, ama Muräktpäm na rhävuk, ama Muräktpäm (*kingdom, God's Kingdom, that one above (in heaven) his Kingdom, Kingdom Above (of Heaven), the Kingdom*) Na ama Uramätta arha enge di ama muräktpäm di aomni ama ivärhäm gärqomni i akni ama vitnaqa qat turäkt pä bäm bä äkt i qat turäkt bä bä iarhongäkt moe vä bäm. Mat 3:2 / Mak 1:15 / Luk 12:32

ama Muräkt, ma Ngämuqa aa Muräkt, ma Ngämuqa aa Muräkt/ ama Muräkt nage ma Moses (*the Law, God's Law, God's Law through Moses*) Rhängät täkt ama enge di ngät tes iangärhäkt ma Ngämuqa aa rhäkne na aa rhodräp kärängätni i sa qa von däm ngät sage ma Moses ivakt iva qä von däm ngät sage ama Judaqäna. Mat 11:13 / Rom 7:22 / 1 Ko 9:9

ama murhämeska, ___ sek sä ___, ___ von da ama murhämeska sage ___, ___ nänsäs sage ___ (*glory, glorify*) Mak 8:38 / Jon 8:54 / 1 Ko 6:20

N

ama nän, ___ nän sage ___ (*prayer, to pray*) Mat 6:6 / Rom 12:12 / Jem 5:16

ama näpgoernanas, ___ näpgoer na nas

ama namuqa na ama mudäbäs (*the lake of fire*) Ngi lu

ama narhoer ngät ama gavam (*first fruits*) Sa ma Ngämuqa qa muräkt ba ama Judaqäna iva rhi von ga rha ama narhoer äm ama qäväläm nämäni ama tmäs kärqomni i ama mär äm mamär toqoräkt i sa rhit ta ama sräp ngät ama tmäs nävät ama et. Iomäkt ama qäväläm di sa rhat tes äm i ama narhoer ngät ama gavam. Nga rhoqoräkt i rhat tes ama qatnanaktpämda i ama narhoer ngät ama gavam di ma ama rhäqap nä imek di ngät tamän sävät ama narhoer ta ama qatnanaktpämda kärarhani i sa rhat nanakt pät aosni ama ivärhäs. 2 Te 2:13 / Jem 1:18 / Näm 14:4

ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt (*centurion*) Rhak täkt ama narhoerqa qä na aa ulaqimärharhärhäkt di ama

Romgäna arha ulaqimärharhärhäkt na rha. Qa di ama moräs na qa ama ruqa. Mat 8:5 / Mak 15:39 / Lat 10:1

ama Ngärhoemga (*the Son*) aktini nävät ma Jisas aa ngärhep Mat 11:27 / 1 Ko 15:28 / Hib 1:8

ama Ngätmamäk (*the Father*) aktini nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Jon 5:19 / Lat 1:4 / Flp 2:11

Ñ

ama ñämñämgi/ñämñäm (*vision/s*) Luk 1:22 / Lat 2:17 / Ñäm 1:1

ama ñämsävätki, ___ ñäm sävät ___ (*grace, loving kindness, to show grace to ___*) Rhangät täkt ama lat di ngät toqor qre i ama ruqa qät bon da ama märini bä ba akni qarakni i qaku ama märğa na qa iva qä rha ini. Dä qosaqi ngät toqor qre i ama ruqa qarakni i qaku qät bon da ama märänga bä ba akni qarakni i mamär iva qä rha qa. Iaqaät ama ruqa qarak i qät bon da ama märini dä qarakni i qaku qät bon da ama märänga di in moe in ñäm sävät iaiomäkt ama ruiom. Ma Ngämuqa qät tumaiar na ama ruvek nävät aa ñämsävätki dap kaku nävät angätni ama lat kärängätni i rhat tualat na ngät. Rom 12:3 / Tit 3:4 / 1 Ti 1:2

ama ñäpta arha ivärhäs (*Hades*) Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge ma Hades di angät tarimini di ama ñäpta arha ivärhäs. Mudu di ama ruvek tat tu arhä snäng i ama ruvek moe di rhat tet sävät tos täkt ama ivärhäs nasot arha tñäpki. Sokt di va Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di ama ruvek kärarhani i sa rha säm bäm ngät di rhat tu arhä snäng i iosäkt ama ivärhäs di ama ivärhäs na ama märänga ama mor qa na ama ruanini dä va sokt ama vu rha ama ruvek dä ma Ngämuqa aa saqong ba rha rhet sae. Dap tat tu arhä snäng i ama räkt ta ama ruvek dä ma Ngämuqa aa saqong di nasot ama tñäpki di nak pa märmar gem da ge ma Jisas pät ama ivärhäs na ama märmärgem. Luk 16:23 / Lat 2:27 / Ñäm 20:14

ama ngätmamäk/ngätmamäkkäna (*the father/s, the patriarch/s*) Rhärha rhäkt di

ama Judaqäna arhä mamäkkäna qararhani i ama moräs na rha. Lat 2:29 / Rom 15:8 / Hib 7:4

ama ngaivini, ngaivirhong, ___ ama ngaip ngät (*mystery/ies, secret/s*) Ama ngaivini di ama enge qarängätni i sa ma Ngämuqa qa muqunäga sä ngät bä ba arhani ama ruvek dap kaku bä ba arhani. Ura rhäni rhäkt di ama enge qarängätni i sa mudu as kaku qunäga sä ngät sokt di nasot dä sa qunäga sä ngät. Mat 13:11 / 1 Ko 2:7 / Efe 3:6

ama ngangga/ngangda (sä ma Ngämuqa aa lat) (*apostle/s (with God's work)*) Rhärha rhäkt ama gamoe di ama nañis ta ma Ngämuqa aa latta na rha. Ama ngärhähqyisem da udiom na rha ama gamoe qararhani i sa rhit päsa ma Jisas aa rhäng i aa mudasäqongda na rha di nasot dä ama ruvek tat tes ta i ama ngangda sokt di qaku rhä ma Judas Iskariot inguna sa qa ñäp. Ma Sol qarakni i nasot di rhat tes ka i ma Pol di qosaqi qa di ama ngangga na qa sokt di qaku qa nämäni ama ngärhähqyisem da udiom na rha. Näkt pa ama abuk na Ama Ngangda Arha Lat di sa ma Pita qä na ama qatnanaktpämda rha nän näkt ta armeng dä ma Matias ivakt iva qä rha ama släqyäs kärqosni i mudu ma Judas Iskariot aa släqyäs. Mak 3:12 / Lat 1:2 / 2 Pi 3:2

O

ama olip (*olive/s*) Ama olip di ama ngämuga aa gavam gärangätni i ama ruvek rhat täs ngät dä rhit täkbrät päam ngät nani ama oel.

P

ama pam (*palm*) Ama ngāmung ama pam di ngät nāmāni ama ngāmung gārāngātni i ngät toqor ama emās. Jon 12:13 / Nām 7:9

ama pel/pelqāna (*pearl/s*) Ama pel di ama mār qa ama qulum ga ama duiqa qārakni i rhit ta qa nāmāt ama na qārakni i ama ligār masirhat pāt a qa. Mat 13:45 / 1 Ti 2:9 / Nām 21:21

ama pris ama vit na qa (*the high priest*) Mudu ma Aron di ama narhoer qa ama pris ama vit na qa na qa. Nasot a qa dā ma Eleasar qā na aa emga ma Fineas di ama prisom ama vit na iom bā nasot a iom dā sa ma Ngāmuqa qa murākt iva vasāgos dā va ama priskāna ama vit na rha rha rhān nāmāni ma Fineas aa enevaqi. Qosaqi ma Jisas di ama pris ama vit na qa sokt di qaku qa mār nāmāni ma Aron gā nā ma Fineas ina enevaqi. Ma Jisas sa qa mār nāmāni ma Melkisedek aa enevaqi. Sokt ama pris ama vit na qa di mamār vāt a qa iva qa rhet sāva ama qumārqu mār ās ama ivār hās mamār va ama ansāspāngi ama me qi dā va ama ansāspāngi ama mor qi. Mat 26:65 / Hib 8:1 / Hib 9:7

ama priskāna ama morās na rha (*chief priests*) Mat 21:15 / Jon 7:32 / Lat 26:10

ama pris/ priskāna (*priest, priests*) Rhārha rhākt di arhani ama gamoe nāmāni ama Judaqāna qārārhani i sa rhat tualat pa ama ansāspāngi ama me qi ura va ama ansāspāngi ama mor qi i rhi nān dā rhit boda ama vodāmes sage ma Ngāmuqa bā ba ama ruvek. Sokt ma Aron gā na aa es ama gamoe nasot a qa di mamār vāt a rha iva ama priskāna na rha. Lat 6:7 / Hib 7:17 / Nām 1:6

ama qatnanakt (ama qrot ngät) nā ma Ngāmuqa (i)va __, __ **nanakt (nā ma Ngāmuqa) iva** __ (*hope in God that will* __, *to hope (in God) that* __) Ama enge i hope di na ama Inglis di vāt iomākt ama qāvālām gārqom i sāvetka di nani a qa iva ani ama mār ini ngā rhān bā qat tu aa snāng i nguarām va ini ngā rhān dap kaku qat drām ivar ngātki iva ini ngā rhān sokt di nani a qa iva qoki rhoqorākt dā soknga qale qa ma ama qrot sa ama snāngaqa rhoqorākt. Lat 26:7 / Rom 8:24 / Gal 5:5.

ama qatnanaktpāmda e __ (*the believers/congregation/church/saints at* __) Gal 1:1 / Flp 1:1 / 1 Te 1:1

ama qatnanaktpāmda moe (*the church*)

ama qatnanaktpānga/da, __ **nanakt na** __ (*believer/s, to believe, to have faith*) ama ruvek kārārhani i rhat nanakt nā ma Jisas ma Krai ma Engeska bā rhat drām vāspāstāmne na rha ivakt iva rhi nān sage ma Ngāmuqa dā rhi nānsās sagem ga Lat 5:11 / Rom 16:1 / 1 Ko 14:23

ama qatnanakt, ama qatnanakt nā ma Jisas, ama qatnanakt nā ma Ngāmuqa (*belief, faith*) As pā iomākt ama qāvālām angāt kamās kārqom i sa ma Jisas ka mār māni ama ivātki dā nasot iomākt ama qāvālām di sa ma Ngāmuqa qat tumaiar na ama ruvek di sokt nāvāt arhā qatnanakt māni qa. Ama ruvek di nak kaku ma Ngāmuqa qat tumaiar ta nāmāt ama ruanini ama mor ini vāt arha vuirhong angāt pās dā qāt bon da rha ama iar ama sok tām ngät di nāvāt angātni ama lat kārāngātni i sa rha mualat na ngät. Dap kinak nāvāt aa lavuqi dā aa nāmsāvātki di qat tumaiar ta di sokt nāvāt arhā qatnanakt māni qa dā māni aa emga aa lat. Rom 4:3 / Efe 2:8 / Jem 1:3

ama qavatnāvātlāgut, __ **qavatnāvātlāgut** (*adultery, to commit adultery*) Rhangāt tākt ama lat di sāvetka qat tualat na ngät toqorākt i qat tas kā nā sāvitki qārakni i qaku aa egutki na qi ura rhoqorākt i sāvitki qiat tas ki nā sāvetka qārakni i qaku arha egutka na qa. Nqoqt bā rhoqorākt dā iaiomākt ama ruiom moe di ini qavatnāvātlāgut. Mat 5:28 / Mak 10:19 / Rom 2:22

ama qloqaqa (*spirit*) Rhangāt tākt ama enge di ngät tuqunāga sāvāt iomākt ama slāqyige angāt kāvālām gārqom i om ngārhit bon ama slāqyige rha ama iar

bä äm ngät dän di sokt nage ma Ngämuqa. Ama ruqa di qat dräm ma Ngämuqa di nävät aa qloqaqa. Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di ngät tamän i ama ruqa qaräkn i qaku ma Ngämuqa qa säm a qa iva ama iaräs na qa di aa qloqaqa di ama ñäp ka. Ama ruqa aa qloqaqa diva qat däqäm doqoräkt i ma Ngämuqa qät säm a qa iva ama iaräs na qa. Näkt nasot ama qatnanaktpämgä aa tñäpki di sa aa släqyige ngä ñäp sokt di as kat däqäm bät aa qloqaqa. Sokt diva as pa vät aung anga qunäga nasot diva qat däqäm bät ama släqyige qarqigeni i sa ma Ngämuqa qa säm ige iva ama iaräs nä ige dä ama nañis ige mamär. Rom 8:16 / 1 Ko 5:5 / 1 Pi 4:6

ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa/ma Engeska aa Qloqaqa (*Holy Spirit/ Spirit of the Lord*) Rhem däkt ama ngärhevem di in moe in des iaqäkt ama ruqa ama qloqaqa nämäni ama dävaung na rha ama ruvek ama qloqaqa iarhakt kärarhae i ama sägäk na rha qararhae i ut tes ta i ma Ngämuqa. Aiomni ama udiom di ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Jisas ma Krias ma Engeska. Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di sa qale qa vä ama qatnanaktpämda moe näkt ka di ama muqunän na qa nä ma Ngämuqa aa mumänaris na ama mumaiar bā ba rha. Mak 1:8 /

ama qoengait/ qoengitnäk (*generation/s*) Ama qoengitnäk di ama enge qarängätni i ngät tamän sävät ama rhodäm sa ama sägärhae nasot a ne i ama rhuarqi bä sävät ama quluagi bä sävät ama ngärhikkäna bä sävät ama ngätmamäkkäna bä sävät arhä rhoes. **ama qrot ngät ama lat, ama lat** (*miracles, mighty deeds, work/s*) Ama lat ama nañis ngät ngä na ama qrot ngät ama lat di na ama Grikkäna arha enge di ama sägängät ama enge bä iangärhäkt ama enge di ama qrot ngät ama lat. Ama lat kärängätni i qorhäs iva rhoqorne na ngät na ama lat ama nañis ngät ura ama qrot ngät di ama lat kärängätni i ngät dän masärmän ngä na ama muqunän ura ama muqunän ama nañis ngät. Rhangät täkt ama lat moe di ngärhi sämaengäkkti nä ma Ngämuqa aa engemätta dä aa enge. Bä qosaqi ngärhi sämamor nä ma Ngämuqa qä nä ma Jisas in murhämeska. Bä ngärhir qur ama ruvek i sa qale ma Ngämuqa aa Muräktpämgä de bä ngärhi sämamor na ama ruvek arhä qatnanakt. Ngät di ngärhir qur ama ruvek i ma Ngämuqa di ama vit na qa mas. Näkt ngät tatnärha ama ruvek. Vä ma Ngämuqa aa Engevämgi moe di ut tes i sa ma Ngämuqa qa mualat na ama lat toqor täkt bä qosaqi ma Jisas ma Krais näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa näkt ama enselqäna dä ma Ngämuqa aa latta. Näkt kosaqi mä Sämgä bä sävät aa latta rha mualat na ama lat toqoräkt. Mak 6:14 / Jon 14:12 / 1 Ko 12:10

ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs (*Holy Place*) Ama mänariska na äm ama qäväläm ba ama ansäspämgi ama mor qi di sa rha mudäkt mät äm ma ama unbam na ama boiqi ama uiu qi qaraktni i qiat nar. Aomni ama qäväläm di ama mor äm bät aomni angät päs bä mät äm di sa qale ama vodämes na ama insens angät laiqa qä na ama laiqa sä ama bretkäna iva sage ma Ngämuqa qarqiomni i sa rha ong bät in gämiriglang moe na ama gol. Näkt kosaqi qale ama ngärhähqisem na ngät ama lirhäng gärangätni i ngät mair da ama tlang gärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol.

ama qumärqumär ___ mamär (*holy*)

Qy

ama qyiradeng, ___ kyiradeng na ___ (*forgiveness, to forgive*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i rät pät sävetka na akni aa anga lat ura aa anga enge anga vu ngät sävät a nas. Qa diva qaku qä namuvät nä iangärhäkt ama lat dap kinak pa qä qyiradeng na ngät. Ma Ngämuqa di sa qat tualat toqoräkt sävät a ut toqoräkt i urhi näpgoer na nas bä ut tu ut katnanakt mäni ma Jisas ma Krais ma Engeska sa aa lat mäni ama sämänamuqa.

R

ama räkt ka (mamär) dä ma Ngämuqa aa saqong (*justified, right (completely) in God's eyes, righteous*) Rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qät kyiradeng na aurha vuirhong di qät tualat sä ut bä ut dän i ama räktta mamär da aa saqong.

ama räkt ngät ama lat (*righteousness*)

ama ruqa qarakni i qät lu vät ama sipsipkäna (*shepherd*) Ma Jisas di sa qät dräm gat tes nas i qa di ama ruqa qarakni i qät lu vät ama sipsipkäna inguna aa lat sävät a ut di ngät toqor ama ruqa rhoqoräkt aa lat.

ama ruqa/ruvek kärakni i qat tamän maos dap kinak kat tualat maos (*hypocrite/s*) Ama ruvek toqor täkt di rhat dräm dat tualat sädä saqong.

ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da (*the elect*) Rhärha rhäkt ama ruvek di iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da iva rha rhän i aa es na rha bä va rhi rha ama iar ama sok tam ngät.

ama rhäqästäm, __ rhäqäs ta __, __ rhuisiska vät __ (*deliverance, redemption, to deliver, to free*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i sävetka qät ta aung ura ani näda ama märänga aa ron.

ama rharesbane, __ tares ba ne (*agreement, contract, covenant, to agree with each other*) ama lat kärangätni i anga ruiom in du ba ne iva akni qät tualat na angätni ama lat dap pa akni qät tualat na angätni ama lat parhäm aina enge qärangätni i sa in säm a ngät ura in märhamän särhäm ne na ngät

S

ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong (*tithe, one tenth*) Rhangät täkt ama lat di as mudu vät ma Ngämuqa aa Muräkt angät kamäs di sa ama Judaqäna rhat dräm dat tualat na ngät. E va Ama Mru Ngät Ama Rharesbane di ut tes sävät ma Abram gä nä ma Jekop i sa in bon da ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong. Nasot dä ma Ngämuqa qa muräkt pa aa Muräkt iva ama Judaqäna rhit bon da ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong.

ama sämänanamuqa (*cross*) Ama sämänanamuqa di ama ngämuga qarakni i mudu di ama Romgäna rhat dräm di veng ama vu rha mamär ama ruvek i rhi edämsäs päta rha mäni qa. **ama sämänanamuqa.**

ama sämagaininas, __ sämagaini na __ (*humility, to humble*)

ama Sabat (the Sabbath) Ma Ngämuqa qa muräkt bä ba ama Judaqäna iva vät ama sägäk ama qunäga nävät ama ngärhäqyiet da udiom ama qunäng diva mämae vät a rha vät a qa. Vät iaqäkt ama qunäga qarakni i rhat tes ka i ama Sabat diva rhi nänsäs sage ma Ngämuqa näkt pa mämae vät a rha nävät arha lat moe. Va rhat tualat toqoräkt mänasäng bät ama qäväläm gärqomni iva ama qunäga qa rhon mät ama Bung bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni iva ama qunäga qa rhon mät ama Ruruai.

ama Sadyusiqa/Sadyusiqäna (Sadducee/s) Ama Sadyusiqäna di ama Judaqäna arhä narhoerta qärarhani i rhat dräm di rhoer nanokt ama gulängi na ma narhoerta mamär qäraktni i rhat tes ki i ma Sanedrin. Ama rhäqap na rha di ama mor äs na rha ama priskäna. Rha di qaku rhat nanakt iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki bä qosaqi rhat nanakt i qaku anga enselqäna rha e. Qaku qänäskänes ta sävät ama Judaqäna arhä mamäkkäna arhä qärhong dap kinak qänäskänes ta sokt sävät iarhongäkt kärqärhong i sa irhong nga e va ama Muräkt. Qaku nani a rha na ama Farisiqäna sokt di rhoqor ama Farisiqäna qärarhani i rhat tair särhä ma Jisas di qosaqi ama Sadyusiqäna rhat tualat toqoräkt. Ma Jisas di sa qät tamän sävät arhä väs inguna rhat dräm dat tualat sädä saqong.

ama salfa (*sulfur*) Rhangät täkt ama dui di ama rhuurhu ngät dä ama qabus täm ngät. Qre va ngät dang diva açarnas täm ngät masirhat dä va ama vu angät tamaska mamär näkt pa ama butbutki ama mor qi qiat dän näväm ngät. **ama sameng ama mär ngät** (*the gospel*) Ama enge na ama Grikkäna arha enge i gospel di angät tarimini i ama sameng ama mär ngät. Ma Pol di sa qa säm i sokt kale ama sägängät ama sameng ama mär ngät e dap kaku agung sae. Rhoqoräkt i ma Jisas ka män di qa sameng i sa ma Ngämuqa aa Muräktpäm ngä män ngä na qa bä rhäkt di ma Sämgä aa muräkt di sa rhäksot na ngät. Bä äkt i rhom däkt di ama sameng ama mär ngät inguna rhoqoräkt i qale lut i ama nãpta na ut mät aurha vuirhong bä qosaqi ama latta na ut pä ma Sämgä aa rem di nävät ma Ngämuqa aa lavuqi dä aa nãmsävätki di sa qa rhäk na aa emga ma Jisas iväkt iva qa rhän i ama vodämes na qa bä ba ut sage ma Ngämuqa. Ma Ngämuqa qät tares pät iangärhäkt ama vodämes angärha rhäng bä nävät a ngät di sa qät kyiradeng na ama ruvek sa arha vuirhong iarhakt kärarhae i rhat nanakt nä ma Jisas ma Kraisa ma Engeska aa lat bä rhit näpgoer na nas i rhit dong nämät arha vuirhong bä sage ma Ngämuqa. Rhoqoräkt bä iarhakt ama ruvek di sa rha män i ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong näkt sa isiska vät a rha nämät aa matnävämne vät arha vuirhong angät pä. Rha di qosaqi rha män i ma Ngämuqa aa es na rha bä sa rha rha ama iar ama sok täm ngät. Näkt ta diva qale rha ge ma Ngämuqa vasägos ma ama soktäm. Mat 9:35 / 2 Ko 4:4 / Efe 1:13

ama samengirhämes, ___ sameng irhäm mes (*confession, to confess*)

ama sandal (*sandal/two sandals*) Ama sandal di ama su qarängätni i rhit kop pa angät pä na ama rhängämütnäm näkt ama släqyimek pät a ngät i rhat lu mamär na ama ruqa aa qariglem.

ama Selot/Selotkäna (*the Zealot/s*) Ama Selotkäna di ama gulängi na ama Judaqäna qararhani i qaku nani a rha iva ama näfista rhat turäkt täm da bä äkt i rhat dräm di sämaqrot na ama ruvek iva rhat tair särha ama Romgäna.

ama sen/seniom/sengäna (*chain/two chains/chains*)

ama simängaqa/simängap (*dove/s, turtledove/s*)

ama singi/sen (*knife/s*)

ama sipsip/sipsipkäna (*sheep*) Ama sipsipkäna di ama släkt kärängätni i ngärhit läk nani aung anga ruqa iva qä rhoer nanokt ngät dä qät lu vät a ngät inguna ngät di sa märmärsäs gem ngät iva mängmungsäs sä ngät bä ngärhi sangäm na nas. Ama ruvek kärarhani i rha säm Ama Iaräs Na Ngät Ama Rhaesbane di rhat dräm dat tes ama ruvek i ama sipsipkäna inguna qosaqi rha di rha rhoqor ngät toqoräkt.

ama siqutsiqut, ___ siqut na ___ (*temptation/s, tempt*) agini qarqäni i ama ruqa qat dän bät ini qarqäni i mamär vät ini iva ini ngärhi rhartäm sä iaqäkt ama ruqa iva qa rhuhalat na ama vuini

ama Skraip/Skraipkäna (*Scribe/s*) Ama Skraipkäna di rhat dräm dit säm ama Muräkt nage ma Moses säva atnäknä ama abuqitnä. Rhit lu vät arha lat mamär bä äkt i ama ruvek di rhat tu arhä snäng i ama Skraipkäna di ama mädrämda na rha sävät ama Muräkt. Nasot dä ama Skraipkäna di rha män i ama ruvek kärarhani i rhat dräm di su ama ruvek sävät ama Muräkt bä qosaqi rha män i ama matnävämne na rha sävät a ngät. Ama Skraipkäna di rhat tu angätni ama muräkt masirhat mamär savono sävät ma Ngämuqa aa Muräkt. Rhat dräm dat turäkt narhoer bä ba ama ruvek sa ama ansäs ngä na ama rhisu va ama mämaiväm bä nga rhoqoräkt di ama ruvek tit kutdrir sagem da i ama moräs na rha.

ama släqyige, ama ruvek moe (*the body/flesh, all flesh*)

ama snängaqa (*heart, conscience, thinking*)

ama snängaqa ama vu qa sävät ___ (*envy, jealousy*) ama snängaqa ama vu qa sävät sävetka sa aa qärhong ama mär irhong ura sävät aa mämairäs

ama snängaqa (ama mor qa) nani ama qärhong masirhat ba nas, dä nani ___ iva ___ ta ama qärhong masirhat ba nas (*greed*)

ama tmäski na ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis pä m ngät (*Feast of Unleavened Bread*) Rhakt täkt ama tmäski di qiat tuqunän bät iomäkt ama qäväläm gärqomni i mudu ama Judaqäna rha lir ta ang nae ma Isip bä värvär ta bä äkt i qaku rha mu ama yis pa arhä bretkäna. Rhakt täkt ama tmäski di ama Judaqäna rhat tualat na qi nasot ama tmäski ma Pasova.

ama tmäski va ama mämairväm ama me ngät (*Feast of Tabernacles*) Rhakt täkt ama tmäski di qiat tuqunän bät iomäkt ama qäväläm gärqomni i mudu ama Judaqäna rhat pitmane vät ama qräk tä bäs ama ivärhäs. Vät takt täkt ama tmäski at kunäng di ama Judaqäna rhat tualat na ama värhirhong doqor ama qatnamet na ama ngämung ngä na ama pam angä rhäkt bä rhat tas pä m ngät.

ama ulaqi arha singi/sen (*sword/s*) Rhakt täkt di ama ulaqimärhaarhäkt aa singi qäraktni i ama uiu qi dä ama ras ki näkt kit nes närhage närhage.

U

ama ulaqimärhaarhäkt/ulaqimärharhärhäkt (*soldier/s*) **ama usäpki**. Mak 12:25 / Luk 20:5 / Jut 1:24-25

ama usäpki (*heaven*) Mudu di ama ruvek tat tu arhä snäng i ani qärqäni i ama moräs nä ini vät arhä väs di ini nga e rhävuk daver mä rha. Dä soknga sa rhat tu arhä snäng i ama usäpki di qali qi rhävuk. Sökt di qaku ama ruvek tat dräm mamär i qali qi qoe nai. Ama usäpki di ama ivärhäs kärqosni i qale ma Ngämuqa e qä na ama enselqäna bä sävät arhani qärrarhani i rhi nänsäs sagem ga. Ma Jisas na Kraisi di sa qa män na rhävuk näda ama usäpki arha ron bä nasot aa tñäpki dä ama qäväläm gärqomni i qa märanas nämät ki dä saqi evär däm ga sae. Näkt ma Jisas kat mair e bä ba ama qatnanaktpämda dä ma Ngämuqa aa saqong. As pa vät aung anga qunäga diva evär däm ga na rhävuk bä sämäni ama ivätki ivakt iva qä rha aa ruvek dä va qa rhän näva aa ikkäna arhä väs. Näkt nävät ma Ngämuqa aa nämsävätki diva aa ruvek moe diva qale rha e gem ga da ama usäpki arha ron.

ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs (*Holy of Holies, Most Holy Place*) Rhom däkt ama qäväläm ba ama mänariska na äm ama qäväläm ba ama ansäspämgi ama mor qi di ama gaini na äm bät aomni angärha qar. Mät äm di ama bokis na ama rharesbane qäraktni i sa rha ong bät aa qämirigleng moe na ama gol.

ama vitnaqa aa qäbautki (*crow*) ama nañis ki ama qäbautki qäraktni i sökt ama tpäskinaqa rhoqor ama vitnaqa qat dräm gat tu qi da aa uväs ivakt iva ama ruvek tat lu i ama vitnaqa na qa

ama vodämes (sage ma Ngämuqa), ___ boda ama vodämes (sage ma Ngämuqa) (*sacrifice, offering, to give an offering (to God)*) Varhäm ama räkt ngät ama lat di mämär iva ma Ngämuqa qä sangäm na ama ruvek pät arha vuirhong angät pä s dap pa qosaqi qät kyiradeng na ama ruvek sa arha vuirhong iarhäkt kärarhae i sa rha näpgoer na nas. Ma Ngämuqa di qa qur a ut i qa di ama räkt ka ama matnävämnenaqa rhoqoräkt. Nävät iangärhäkt ama vodämes na aa emga di qat tualat toqoräkt i qat lu ama qatnanaktpämda i ama räkta na rha nävät arhä qatnanakt nä iangärhäkt ama vodämes bä ba rha dap kosaqi qat tatnävämnä nä iarhäkt kärarhani i qaku rhat nanakt nä iangärhäkt ama vodämes. Ama vodämes pät ama rhodäm i Ama Mru Ngät Ama Rharesbane di qaku mamär vät a ngät iva ngät tualat sa ama ruvek iva ama räkta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong. Ama lat iva ama ruvek ti vodämes na ama släktka vät iangärhäkt ama rhodäm divakt iva ngärhir qur

ama ruvek i ani diva qoki ini ngärhi ñäp toqoräkt i ama ruvek tat tualat na ama vuirhong.

ama vu da ___ ron mamär sävät ___ (hate)

ama vuini/vuirhong (sin/s) Rhangät täkt ama enge na ama Grikkäna arha enge di angät tarimini i sävetka qot däm ga nävät akni ama siqutka qarakni i sa ma Ngämuqa qa mu qa. Ma Ngämuqa di ama qumärqumär qa mamär dä aa siqutka ba ut diva qosaqi u rhän i ama qumärqumärta mamär na ut. Rhak täkt ma Ngämuqa aa siqutka di qär qur a ut irha ama lat kārangätni i nani a qa iva ut tualat na ngät dä ama lat kārangätni i qaku nani a qa iva ut tualat na ngät ivakt iva ama qumärqumärta na ut mamär. Qre va qaku ut tet parhäm aa snängaqa rhoqoräkt di ut tualat na ama vuirhong. Ama vuini di qaku ini ngät tamän sävät ama lat kārangätni i ama vu ngät parhäm ama ruvek arhä snängaqa dap kinak ini di ini ngät tamän sävät ama lat kārangätni i ama vu ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa.

ama Farisiqa/Farisiqäna (Pharisee/s) Ama Farisiqäna di ama ruvek kārarahani i rhat dräm dit täktäm bät ama ruvek iva rhat tet parhäm ama Muräkt ngä nä iarhongäkt kārqārhong i ama Skraipkäna rhat tu irhong sae sävät ama Muräkt angärha rhäng. Ama rhäqäp na rha ama Farisiqäna di rha nämäni ama ruvek mavängam. Rha di qänäskänes ta sokt sävät ama släqyige dap kaku qänäskänes ta sävät ama qloqäqa. Bä äkt i sa rha sāmaqrot na ama ruvek iva rhat tet nasot ama Muräkt ivakt iva ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong. Ama Farisiqäna di sa rhat tair na nas i ama Farisiqäna na rha dap kosaqi rhi rharñis däm mes nämäni ama ruvek kārarahani i qaku ama Farisiqäna na rha. Mat 16:6 / Luk 11:37 / Jon 3:1

J

ama Jentailqa/Jentailqi/Jentailqäna (Gentile/s) Ama Jentailqäna di ama ruvek kārarahani i qaku ama Judaqäna na rha. Mak 7:26 / Lat 10:28 / 1 Ko 1:23

H

ama hos (horse) Ama hos di ama släktka qarakni i qat dräm gät ta ama ruvek bä sävät ama qārhong. Qa rhoqor ama donki sokt di ama morqa na qa näkt ama ngaga däm ga. Lat 23:23 / Jem 3:3 / Ñäm 19:11

W

ama wain/ama qauligleng gārqiqlengni i rhat tes igleng i ama wain, ama etki na ama wain, ama wain angät gavam (wine, grape vines, vineyard, grapes)

ama wit (wheat) Ama wit di ngät toqor ama rais näkt ama ruvek tit ta angät gavämirhong bä rhi qräskräs irhong ma ama rhabuqi ama plaua.

Y

ama yis (yeast, leaven) Ama yis di ani ianiäkt kārqäni i ini ngärit näpgoer na ama suga va ama plaua ma ama laurqi dä soknga ini ngät tualat sa ama bret iva ngärhi rhir.

Q

angätni ama levaet na ngät kārangätni i ngät däqäm gārangät i ngät maos (the four living creatures) Äkt di ngät tamän sävät kārangät ama levaet na ngät.

Ñäm 4:6-8

gua ruavek mäni ma Jisas (Brothers (Christian - in address)) Lat 2:29 / 1 Ko 14:20 / Flp 3:13

ma Engeska (the Lord) Rhangät täkt ama enge di vät ama rhäqäp nä imek dä ngät tes ma Jisas ma Krais dap ngäda sai dä ngät tes ma Ngämuqa ama Ngätmamäk. Ngäni lu

ma Engeska aa tmäski (*holy communion*) Rhangät täkt ama lat di ma Jisas ka nasäng na ngät toqoräkt i qa mä s kã na aa mudäsaqongda vät ama dängdängini na qi ama bängagi toqoräkt i va duququ dä va qã nãp. Qa rha ama bret ngä na ama wain bã qa von aa mudäsaqongda dä qa qoar na rha i va rha äs dä va rhi nakt toqoräkt näkt pa rhat tu arhä snäng sävät a qa qre va rhat tualat toqoräkt nasot. Mat 26:26 / Lat 20:7 / 1 Ko 11:20 **ma Engeska ma Ngämuqa** rhãmana. Luk 24:3 / Lat 11:21 / Efe 5:10

ma Engeska ma Ngämuqa (*the Lord God*) Rhangät täkt ama enge di vasãgos dä ngät tes ma Ngämuqa ama Ngätmãmäk. Ngäda sai dä ama enge ma Engeska di ngät tes ma Ngämuqa ama Ngätmãmäk bã qop sai dä ngät tes ma Engeska ma Ngämuqa. Mat 1:20 / Rom 11:34 / Nãm 1:8

ma Engeska ma Ngämuqa qärakni i ama qrot moe angät tarebãm (*Power, power of God, and all references to God with "Almighty"*) aktini nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Mat 26:64 / Luk 22:69 / Nãm 4:8

ma Engeska na ama qrot moe (*Lord of Hosts (Sabaoth)*) aktini nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Rom 9:29 / Jem 5:4

ma Kraisi (*the Christ, the Messiah*) Ma Kraisi di iaqäkt ama ruqa qärakni i sa ma Ngämuqa qa muqunãn bät a qa i qã rharmeng dãm ga i va qa rhãn nãmãni ama judaqãna bã va qat tualat parhãm aa snängaqa rhoqor varhãm mudu aa vãmginarha arha enge. Qop sokt ama sägäk ma Kraisi ka e qärakni i ma Engeska ma Jisas na qa. Mak 8:29 / Lat 2:36 / Rom 5:6

ma Muqunãnbärhaqa, tuqunãn bät a (*the Marked One, the Anointed One, to mark/appoint*) Ma Muqunãnbärhaqa di aktini ama ngärhipki bã ma Kraisi kãrakni i sa ma Ngämuqa qa rhor da aa uväs i qat tuqunãn bät a qa i va qat tualat nã ma Ngämuqa aa lat. Luk 4:18 / Lat 4:26 / Hib 1:2

Ng

ma Ngämuqa (*God*) Ma Ngämuqa di ama qloqaqa na qa qärakni i sa qale qa mudu narhoer vã iarhongäkt moe angät kãmäs. Qaku angã ngätmãnäk kia sãl a qa dä qaku aung ga sãm a qa. Aa enge di ngät tamãn i ma Ngämuqa di sa qale qa mudu bã qale qa rhãkt näkt pa qale qa bã va mirhup ma ama soktãm. Ma Ngämuqa di sa qa sãm iarhongäkt moe. Näkt ka di ama qumãrqumãr qa mamãr. Mat 1:23 / Jem 3:9 / 1 Jo 1:5

ma Ngämuqa aa Qumãrqumãrqa mamãr (*God's Holy One*) aktini nävät ma Jisas aa ngärhep

ma Pasova (*the Passover*) Ma Pasova di ama tmäski qäraktni i nasot di qiat tuqunãn bät iomäkt ama qävälãm mudu e ma Isip kãrqomni i sa ma Ngämuqa qa veng ama narhoer ta ama rhoes ama gamoe nage ama ruvek moe qãrarhani i sa qaku rha mu ama biaska varhãm ma Ngämuqa aa rhãkne na ama rhodrãp. Mat 26:2 / 1 Ko 5:7 / Hib 11:28

ma Pentikos (*angät kunãga*) (*Pentecost (Day)*) E va Ama Mru Ngät Ama Rharesbane di vät ama ruiom ama udiom da ngärhãqyisem na ama qunãng nasot ma Pasova di ama tmäski qäraktni i qiat tuqunãn bät ama qävälãm gãrqomni i ama ruvek tit ta ama tmäs nävät ama et kãrangãtni i sa srãp ngät. Dap pa Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di sa rhat tes iaqyãkt ama tmäski i ama tmäski ma Pentikos. Näkt pãt ama narhoer qa ama qunãga ma Pentikos nasot ma Jisas aa tñãpki di sa ma Ngämuqa qa rhãk na ama Qloqaqa ama Qumãrqumãrqa sage ama gulãngi ama gaini na qi na ama qatnanaktpãmda bã rha mãn i ama narhoer ngät ama gavam na rha namãni ma Ngämuqa aa ruvek na äkt inamäk. Lat 2:1 / Lat 20:16 / 1 Ko 16:8

ma Ruqa aa Emga (*the Son of Man*) Rhakt täkt ama ngärhipki di sa ma Jisas ka mes nas na qi. At tarimini di qaku qunãga mamãr sã ini sokt di arhani ama

mädrämda di rhat tu arhä snäng i at tarimini di iaqäkt karak i sa ma Ngämuqa qa von ga rha ama qrot iva qat turäkt.

ma Sämga (*the adversary, the devil, the enemy*) Ma Sämga di mudu di akni ama ensel na qa qäarakni i ama moräs na qa sokt di qa qyiradeng nä ma Ngämuqa aa snängaqa dä ma Ngämuqa qa rhäkne iva rhi iutmäs a qa na rhävuk näda ama usäpki arha ron. Rhäkt di qat tet päat ama ivätki moe dä qä rhoer nanokt ama iaus moe i ma Ngämuqa qä na ama enselqäna näkt sävät ma Ngämuqa aa ruvek arha ik na qa.

ma Saion (*Zion, Mount Zion*) Vät ama ivärhäs e ma Jerusalem gärqosni i qale ama dabap e di qale aomni ama dabäm gärqomni i rhat tes äm i ama damgi ma Saion. Ma Solomon ga rhäk ama ansäspängi ama mor qi dä iomäkt ama dabäm angät päs. Ma Saion bä sävät ama värhäm ma Jerusalem di ama ruvek tat tu arhä snäng i ama qumärqumär am mamär bä ama ruvek kârarhani i sa rha säm ama mabu va ama Abuk na ama Mabu rhi nä ma Ngämuqa aa vämginarha di sa rhat tu arhä snäng sävät ma Ngämuqa aa mumaiar bä ba ama Judaqäna rhoqoräkt i rhat tu arhä snäng sävät ma Saion. Nasot pa Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di ma Saion di sa äm ngä män i ama iauski na äm sävät ma Jerusalem na rhävuk kârqomni i ama ruvek nävä bäm di sa rha säl a rha na rhävuk.

ma Sanedrin (*the Sanhedrin, the Council*) Ma Sanedrin di ama gulängi na ama Judaqäna arhä narhoerta ama vit na rha mamär i na ama Skraipkäna rhi na arhani ama Judaqäna arha morta rhi na ama priskäna näkt sävät ama gamoe ama moräs na rha. Iarhakt di arhani nävät a rha di rha nämäni ama Sadyusiqäna dä arhani di rha nämäni ama Farisiqäna. Ama Romgäna di rha von ma Sanedrin da ama rhares iva rhit sangar ama ruqa bä va rhit täksärhäm ga bä va rhi sangäm na qa qäarakni i rhat tu arhä snäng i qa di sa qa anbetäkmät na angättni arha ansäs angät muräkt. Sokt di qaku rha rhares pät ma Sanedrin arha rhäng iva rha maräkt ti veng ama ruqa dap toqoräkt di sokt parhäm ama rhares nage ama Romgäna.

ma Satan (*Satan*) Ma Satan di aktni ama ngärhipki bä ma Sämga qäaraktni i at tarimini na ama Hibruqäna arha enge di ama ruqa qäarakni i qat tair sävät sävetka i aa ik na qa.

ma Sisar (*Caesar*) ama vitnaqa bä ba ama Romgäna

F

ma Farao (*Pharaoh*) ama vitnaqa ba ama Isipkäna Lat 7:10 / Rom 9:17 / Hib 11:24

na rhävuk (*above (in heaven), from above (from heaven)*) Ngi lu

qale ___ (**ma ama qrot**) **sa ama bulap, qale** ___ **mamär sa ama bulap, ___ sangar ama bulap bä** ___ (*to be patient*) Luk 8:15 / Lat 26:3 / Gal 5:22

qamorqa (*master, teacher, rabbi*) Mudu vät ma Jisas aa rhodäm di sa ama ruvek ta tes ama ruvek kârarhani i rhat dräm di su ama ruvek i qamorqa. Mak 13:1 / Jon 1:38 / 2 Pi 2:1

sokt nge ma Engeska ma Ngämuqa (*Sovereign Lord*) aktni nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Lat 4:24 / 1 Ti 6:15 / Näm 6:10

(ama damgi ama gaini na qi qäaraktni i rhat tes ki i) ama Damgi na ama Olip (*the Mount of Olives*) Ama Damgi na ama Olip di qali qi glaqot nä ma Jerusalem e säng ama qunäga aa qamäs. Näkt ama upka ma Kidron di sa qale qa e mänguräp. Ma Jisas di sai dä qat tet bä sa äkt kä na aa mudäsaqongda ivakt iva qä su rha. Bä dä rhakt täkt ama damgi at täväs di ma Jisas kat mair bä qät nok sä ma Jerusalem. Bä vät ama erhäs ma Getsemane mäni ama Damgi na ama Olip di ma Jisas kä nän nävä iaqyäkt ama bängagi iva nasot dä va rhi

edämsäs pät a qa. Näkt näda rhakt täkt ama damgi di ma Jisas ka an dävit. Näkt mudu dä sa ama vämginaqa ma Sekaria qa sām iva as muqas pät aung anga qunäga diva saqi as ma Jisas ka rhair da ama Damgi na ama Olip. Mat 26:30 / Mak 13:3 / Luk 19:37

(ama qatnanaktpämda qärarhani i arhani ama ruvek tat tes ta i) ma Iska i ma Jisas, ma Iska i ma Engeska ((the believers that some people call) the Path (Way) of Jesus, the Path (Way) of the Lord) Vät ama rhodäm imäk äkt di ama narhoerta ama qatnanaktpämda mäni ma Jisas di ama ruvek tat tes ta i ma Iska i ma Jisas. Lat 9:2 / Lat 19:9 / Lat 24:14

(ama vitnaqa aa/vitnarha arhä) mämuğunäs/ mämuğunimek (throne/s) Rhos täkt di ama nañis äs ama mämuğunäs kärqosni i akni ama moräs na qa ama ruqa qat dräm gat muqun mät äs.

(ma Engeska) ma Ngämuqa iaqäkt kärke i ama qrot moe angät tarebäm (the Almighty God/the Mighty One) aktni nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Mat 26:64 / Näm 1:8 / Näm 19:6

(ma Ngämuqa aa) matnävämnä ((God's) judgement) Ma Ngämuqa di ama räkt ka ama matnävämnänaqa na qa inguna qät täksärha ama ruvek dä qä sangäm na rha vät arha vuirhong angät päs iarhakt kärarhae i qaku rhit näpgoer na nas. Näkt näma dä ama qumärqumärqa mamär na qa sokt di qät kyiradeng na ama ruvek sa arha vuirhong doqoräkt i rhit näpgoer na nas i rhit dong sävät a qa nävät ma Jisas ma Kraiss ma Engeska. Jon 16:8 / Rom 2:3 / Hib 9:27

V

(ma Ngämuqa aa) vämginaqa/ rha ((God's) prophet/s) Rhärhae rhäkt ma Ngämuqa aa latta di sa qa armeng däm da iva rhit bon ama ruvek ta aa enge. Iangärhäkt ma Ngämuqa aa enge di sa ngät tamän sävät iarhongäkt kärqärhong i nani qa iva irhong ngä rhäranas ura va ama ruvek ta tualat nä irhong. Ama engätki na rha ama vämginarha di vasägos dä rhi rhoer nanokt ama ruvek parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. **(ma Ngämuqa aa) vämginaqa/rha.**

(ma Ngämuqa) ma Moräsnaqa Na Rhävuk ((God) Most High) aktni nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Mak 5:7 / Lat 7:48 / Hib 7:1

(mamär vät a iva) nanakt na sa, qale ma ama qrot mäni __, **ama engätki na sä** __ (to be faithful) Mat 23:23 / Mat 25:21 / 2 Ti 2:13 **(nämät arha vuirhong)** (repentance, to repent) Rhangät täkt ama enge na ama Grikkäna arha enge di angät tarimini iva sävetka qä rhong bät a nas bät va qa rhet daqule aa vuirhong dä ama ivätki at kärhong näkt pa qä rhong bät a nas sage ma Ngämuqa. Na äkt diva qaku qat dräm gat tualat parhäm aa snängaqa maräkt dap kinak pa qat tualat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. Lat 2:38 / Lat 26:20 / Rom 2:4

Hosana (Hosanna) Ama enge rhangät täkt di ngät tamän i, “Ngia rhumaiar ut, ainge Engeska.” Mat 21:9 / Mak 11:10 / Jon 12:13

__ **arñis na (iva) bät ba** __, __ **arñis na (i ama qumär qumär mamär)** (to sanctify, to consecrate) agini qärqäni i sa rha rha ini nämäni arhongni iva sokt ini sä nas ivakt iva ini bät ba ma Ngämuqa. Jon 17:17 / Lat 20:32 / Lat 26:18

__ **bon da qutdrir sage ama iaus** (idolatry) Näm 13:15 / Näm 14:9 / Näm 19:20

__ **bop da sdäm** (kiss) Rhangät täkt ama lat di mudu vät ama rhodäm i ma Pol di ama qatnanaktpämda rhat tualat na ngät kre va rhi rhar sä ne.

D

__ **däkt säng** __ (circumcise, circumcision) Ama lat iva rhi däkt säng ama gamoeqa di sa ama Judaqäna rhat tualat na ngät pät ama qokoqirhong ama

gamuirhong barhäm ma Ngämuqa aa muräkt bä ba rha. Iangärhäkt ama lat di ama muqunängi na ngät bä ba ama rharesbane mänguräp ma Ngämuqa qä na aa ruvek. Lat 7:8 / Rom 15:8 / Kol 2:11

___ **edämsäs pät** ___ (**mäni ama sämänanamuqa**) (*to crucify (on a cross)*) Ngi lu

___ **kutmäs** ___ (**nämät** ___) (*cast (out)*) Rhangät täkt ama enge di ngät tamän sävät iangärhäkt ama lat kärangätni iva aung gät täk na ama iauska ura ama iaus nämät sävetka. Mat 7:22 / Mak 1:34 / Luk 9:40

___ **prit na ama oel säda** ___, ___ **tor na ama oel säda** ___, ___ **todämne na na ama oel** (*to sprinkle oil onto* ___, *to pour oil onto* ___, *to bless with oil, to anoint*) Rhangäkt täkt ama lat di sävetka qat tualat na ngät ivakt iva qat tuqunän bät akni iva qat tualat na angätni ma Ngämuqa aa lat ura qre va aräm sävetka dä rhat tualat sä qa rhoqoräkt dä rhi nän bät a qa iva märäs pät a qa.

Rh

___ **rhäk särha** ___ **dä** ___ **sangäm na** ___ (*accuse/try in court and punish*) ___ **sangäm na** ___ **mavängam** (*persecute*) Rhangät täkt ama lat di rhoqoräkt i ama ruvek ti slava na arhani ama ruvek inguna qaku märär gem da nävät arha lat ura arhä qatnanakt. Rhi slava na rha mavängam dap kaku nävät guani. ___ **snäng bät** ___, **ama lavuqi**. Luk 1:50 / 1 Ti 1:2 / Hib 4:16

___ **snäng bät** ___, **ama lavuqi** (*to love, love*) Rhangät täkt ama lat di ngät dän namuk nämät sävetka aa snängaqa. Rhakt täkt ama lavuqi di ama dursäväm na qi. Bä nävät a qi dä va sävetka qa rhualat na ama lat ama mär ngät sävät akni qarangätni i vadi mai qaku aa anga lavuqi rhoqoräkt dä mai qaku mamär iva qä namualat na ngät sävät a qa.

T

___ **täk sasot** ___ (*ransom, redeem, to ransom, to redeem*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i sävetka qä vodäm sasot akni ura ani näda ama märänga aa ron.

___ **tamän mava na ama ruvek** (*slander*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i ama ruvek ti slava na arhani ama ruvek arhä ngärhep na arha enge bä vät ama rhäqäp nä imek di arha enge di qaku ama engäktki na ngät.

___ **turäkt ba nas**, ___ **päsärha ama släqyige ige angät snängaqa** (*to practice self-control, to shut against the body's thinking*) ama lat iva sävetka qät lu vät a nas mamär nämät ama vu ngät ama lat maos maos kärangätni i ngät dräm ngät dän iva ngärhit täk mamär ta ama släqyige angät känäskänes.

___ **vodäm mes** (**sage ma Ngämuqa**) (*give self (to God)*)